

BIBLIOGRAFIA ROMÂNESCĂ VECHE

1508-1830

DE

Intr-atâta lungă vriame scriindū și
tălmăcindū câte am pututū birul în acești
vîaci grei a țirăi.

Mitrop. Dosoftei, prefață la *Viața Sfinților*.

IOAN BIANU

BIBLIOTECARUL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR UNIVERSITAR

ȘI

NERVA HODOȘ

BIBLIOTECAR-AJUTOR AL ACADEMIEI
ROMÂNE

TOMUL I.

1508-1716

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCURESCI

—
STABILIMENTUL GRAFIC J. V. SOCEC
1903.

PREFAȚĂ

În publicațiunea de față se încercă pentru întâia oară a se da o arătare completă despre tot ce se știe că s'a tipărit în țările românești sau de Români în alte țări până la 1830.

Încercările lui Iarcu pe acest teren, *Analele bibliografice* (1865) și *Bibliografia chronologicală* (1873), cari au fost multă vreme singurele lucrări de acest fel, sunt cu totul insuficiente și nu pot sta alături nici măcar cu modesta *Disertație* a lui V. Popp dela 1838, care este cu mult mai bună ca exactitate și ca pricepere științifică.

*Disertația*¹⁾ lui Popp, compusă după materiale comunicate de Cipariu, este completată și continuată, pentru perioada până la 1700, în lucrările acestuia: *Chrestomatia* și *Principiile*. Aceste lucrări, ca și cele următoare, nu sunt propriu zis bibliografii; ele conțin însă notițe prețioase asupra cărților românești tipărite.

Printre hârtiile rămase de la Alexandru Papadopol-Calimach, păstrate în Biblioteca Academiei Române, se găsește o lucrare intitulată: „*O pagină din istoria tipografiei în țările românești*, cu o prefață despre nascerea și răspândirea tipografiei în Europa...” (Mss. 927; 928). Această lucrare coprinde o introducere asupra istoriei tipografiei în general, o înșirare a principalelor localități din țările românești pe unde au fost tipografii, și, în fine, o listă în ordinea chronologicală a cărților tipărite în aceste țări, împărțită în două părți: cărți tipărite slavonesce, românesce, latinesce și arăpesce,—și cărți tipărite grecesce și franțuzesce. Lista cărților nu este tocmai completă, dar partea întâi a lucrării ar merita să fie publicată,—poate îndreptându-se în note micile scăpări din vedere,—ne fiind întru nimic mai pe jos de ceea ce s'a publicat până acum asupra acestei materii și putând să ocupe un loc de cinste

¹⁾ Credem că este de prisos a mai repeta aici titlurile complete ale acestor cărți.

Ele se vor vedea la sfârșitul fie-cărui capitol, în cursul lucrării.

printre scrierile harnicului și prea modestului învățat care a fost Alexandru Papadopol-Calimach.

D-l I. G. Sbiera, în cursul său de istoria limbii și literaturii românești pe care îl face la Universitatea din Cernăuți, dă o deosebită atențiune bibliografiei românești. În fragmentul din acest curs, pe care d-sa l-a publicat sub titlul de: *Mișcări culturale și literare la Români din stânga Dunării în răstimpul de la 1504—1714*, se descriu și se analizează cărțile românești tipărite în acest răstimp. Pentru perioada dela 1688 până la 1821 avem bogata lucrare a d-lui N. Iorga: *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*. Dacă vom mai aminti *Introducerea în istoria limbii și literaturii române* de d-l Alexandru Philippide și *Chrestomatia* d-lui Gaster, și vom lăsa la o parte cărțile de școală, în totă literatura românească nu mai găsim nici o lucrare care să îmbrățișeze o perioadă mai întinsă. Multe notițe bibliografice au fost însă răspândite prin diarele și revistele noastre; ele trebuiau odată adunate și completate pentru a forma un singur tot și a ne da o idee cât mai exactă de partea acésta a culturii românești și în sfârșit pentru a se evita în viitor repetirea unor erori cari au fost de mult îndreptate. Prețioase sunt mai ales notițele publicate de Episcopul Melchisedec, Hasdeu, Odobescu, Papadopol-Calimach, C. Erbiceanu, Picot, Crețu, Sulică, etc. De asemenea se găsesc prin publicațiunile speciale streine indicațiuni prețioase pentru literatura românească, rămase necunoscute de ai noștri sau trecute cu vederea, fără să mai vorbim de lucrările streine cari și-au luat de subiect însăși istoria tiparului la Români, cum sunt lucrările d-lor Novaković și Picot. Lucrarea acestuia din urmă, deși numai un început, se cuvine să o amintim cu deosebită laudă pentru munca consciincioasă depusă în ea și pentru bogăția de informațiuni care caracterizează lucrările profesorului de limba română de la școala de limbă orientale din Paris.

O bibliografie românească, în înțelesul științific al cuvintului, nu există până acum.

Biblioteca Academiei noastre s'a îmbogățit în anii din urmă în mod considerabil și continuă a se îmbogăți cu stăruință, căutând a strânge la un loc, mai înainte de toate, produsele tipografiei românești. Ast-fel s'a adunat un material bogat, necunoscut până acum în literatură, care așteptă să fie descris și asupra căruia trebuia, să se atragă cât mai curînd atențiunea ómenilor de știință.

Scopul *Bibliografiei vechi românești* este a resuma toate cunoscințele de până acum despre cartea românească și a descrie cât de pe larg materialul cunoscut sau de curînd aflat.

În ședința Academiei Române de la 28 Fevruarie 1895, Bibliotecarul ei a prezentat un raport și o propunere relativă la o lucrare asupra bibliografiei generale românești, din care se poate vedea și planul lucrării de față. Iată acel raport :

„În sesiunea generală din anul trecut 1894, la 21 Martie, Academia a hotărât în principiu să dea Bibliotecarului ei însărcinarea să facă „o bibliografie științifică asupra României din toate punctele de vedere“. Această decizie a fost trimisă în studiul Comisiunii Bibliotecii.

„Comisiunea Bibliotecii, în raportul ei prezentat în ședința de la 1 Aprilie, „fericită de deciziunea luată de plenul Academiei de a se face o bibliografie de „lucrările relative la țera noastră“, dăce că ea „crede că cea dintâi lucrare în această privință va trebui să fie aceea a bibliografiei scrierilor făcute de Români și apoi aceea a autorilor străini, cari au scris despre România“.

„Comisiunea a propus apoi, ca această lucrare să fie încredințată subscrisorului și să se acorde sumele necesare pentru începerea ei.

„Academia a aprobat propunerea Comisiunii și a recomandat-o Comisiunii financiare, care însă nu a găsit putința de a înscrie în bugetul anului 1894—95 nici o sumă pentru acest scop.

„Sperând că în acest an mijlocele bănești ale Academiei vor permite a se începe această lucrare, a cărei trebuință este atât de simțită, am onore a supune la judecata și hotărârea Onor. Academiei principalele elemente ale facerii bibliografiei românești.

„Bibliografia românească, din punctul de vedere al dezvoltării istorice a culturii și literaturii noastre, se împarte în 3 clase de cărți :

„I. Cărțile vechi de la 1507 până la 1830,

„II. Cărțile moderne de la 1831 până astăzi,

„III. Cărțile străine privitoare la Români.

„A) Cărțile din clasa I formează *bibliografia românească veche*; ele sunt relativ puține și rare, și tocmai de aceea ele au o foarte mare însemnătate pentru istoria culturii, literaturii și a artei tipografice la Români.

„Este deci de grabnică trebuință ca această parte a bibliografiei române să fie mai întâi publicată.

„Propun deci ca Onor. Academie să bine-voinască a hotărâ a se face mai întâi această lucrare după următorul plan :

„Cărțile din această clasă să fie descrise în ordinea cronologica după anii tipăririi lor.

„La fie-care carte să se dea :

„a) titlul și descrierea bibliografică ;

„b) dedicațiile, prefețele și epilogurile să se reproducă întregi; acestea—când sunt în limbă străină (slavă, greacă, etc.)—în text original și traducere română; cele din limba română dinainte de 1600 să se dea în caractere cirilice, cele după 1600 în transcriere exactă cu litere latine;

„c) din fie-care carte, care este tipărită cu caractere deosebite de cele precedente și este un element nou în istoria tipografiei la Români, să se dea în facsimile specimene de tipar.

„La sfârșitul lucrării să se facă indice alfabetic de localitățile în cari au fost tipografii românești în 1507—1830, cu arătarea cărților cari—în ordine cronologică—s'au tipărit în fie-care tipografie, indice de autori, traducători, tipografil, corectorii etc. cari au luat parte la facerea cărților.

„Făcându-se lucrarea în acest mod, ea va fi cea mai prețioasă colecțiune de material de documente pentru istoria vechei noastre literaturii și pentru istoria artei tipografice la noi.

„B) Cărțile din clasa II, tipărite în ultimii 60 ani, 1831—1890 formează *bibliografia românească modernă*. Ele să fie grupate după cuprinsul lor într'o clasificare științifică, după coprinsul cărților, dându-se la fie-care titlu complet și descrierea bibliografică. Indice alfabetic la sfârșitul publicațiunii vor arăta în ordine alfabetică, autori, traducători, localitățile unde s'au tipărit, etc.

„Din această clasă să fie înlăturate publicațiunile periodice, adică revistele și ziarele, cari să formeze o lucrare bibliografică deosebită. Această lucrare are un bun început făcut în serviciul Bibliotecii Academiei de d-l A. Pop și publicat la 1889. O nouă edițiune completată și corectată este aproape gata. Bibliografia periodicelor românești — ca să fie completă — va trebui să cuprindă și arătarea sistematică—cum s'a arătat mai sus pentru bibliografia modernă — a articolor literari și științifici cari s'au publicat în revistele și ziarele române.

C) Cărțile din clasa III, *bibliografia streină* privitoare la Români, să fie grupate după cuprins, ca și cele din clasa II, arătându-se edițiunile principale, și — când nu se vede chiar din titlu — arătându-se la fie-care carte prin scurte note, ce anume cuprinde cu privire la Români și la țările românești.

„Colecțiunile Bibliotecii Academiei Române sunt până acuma foarte bogate în cărți din toate aceste trei clase, dar fără îndoială multe lipsesc încă. De aceea mă cred dator a arăta din capul locului, că, ori cât de bine și de conștiințios vor fi făcute aceste trei lucrări bibliografice, ele nu vor pute fi complete în prima redacțiune. Unei lucrări bibliografice serioase i se cere mai presus de toate exactitate, cea-ce nu se poate avea de cât înscriind într'însa numai cărți pe cari bibliograful le-a avut sub ochi când a făcut descrierea lor. Lipsurile se vor pute îndeplini după publicare prin suplimente sau prin nouă edițiuni.

„Subscrisul rogă deci pe Onor. Academie să decidă facerea acestor trei lucrări bibliografice în ordinea mai sus arătată și să înscrie — începând chiar din acest an—în bugetele sale anuale sumele necesare pentru întocmirea și tipărirea lor“.

Academia a aprobat acest plan și a dat încuviințarea sa pentru tipărirea lucrării, iar pentru alcătuirea ei Bibliotecarul Academiei și-a asociat pe unul din ajutorii de bibliotecar din serviciul acestei instituțiuni.

La cele expuse în raportul de mai sus s'au mai adăugat următoarele: După fie-care carte s'au însemnat depozitele în cari se găsesc exemplare dintr'însa; s'au enumerat edițiunile posterioare și s'au făcut trimiteri la principalele chrestomatii cari cuprind extrase din cărțile descrise și, în fine, s'au arătat lucrările mai însemnate cari s'au ocupat

de ele sau de autorii lor. In afara de speci­menele de tipar facsimilate, s'au reprodus si cate-va ornamente din cartile vechi, mai in totdeauna in marimea originalului. Importanta acestor reproduceri pentru istoria tiparului si a artei decorative nu mai are nevoie de a fi aratata aci. La sfirsit se da: o lista a paginilor, ornamentelor si inițialelor reproduse in facsimile,—o tabelă chronologică a cărților, cu indicația limbei in care au fost scrise si a localității unde au fost tipărite,—si un indice alfabetic de nume proprii, de localități si de cărți.

Bibliografia românească veche s'a tipărit si s'a pus la dispozițiunea învățaților in fascicule cari au apărut in fie-care an, din 1893 până in 1903, si au fost primite in mod măgulitor pentru autorii ei, mai ales in streinătate.

Ca toate lucrările de această natură ea n'are pretențiunea de a fi completă. La sfirsitul acestui volum s'au adaus științele pe cari le-am primit din diverse părți in timpul tipăririi lui. Toți acei cari au contribuit intru câtva la această lucrare, si a căror nume se vor vedea in capitolele respective, sunt rugați a primi mulțumirile noastre cele mai vii.

Ținem însă a mulțumi aci in deosebi Canonicului I. M. Moldovanu dela Blaj si Episcopului Dimitrie Radu fost al Lugojului, acum al Orădiei-mari, cari ne-au comunicat câteva tipărituri rare,—d-lor Ioan Bogdan si C. Erbiceanu cari au binevoit a face sau a revedea traducerile din slavonesce si din grecesce, si in fine d-lui Émile Legrand prin mijlocirea căruia am obținut traducerile din limbile arabă si georgiană.

I. Bianu si N. Hodoș.

1. **Liturghier** slavonesc, tipărit de Macarie (la Tîrgoviște), 7016.

Un volum in-4° mic, de 128 foi, împărțite în 17 caiete: primul nenumerotat de 4 foi, următoarele 15 de câte 8 foi și ultimul de 4 foi, având fie-care caiet numerotarea pe prima și pe ultima pagină (1-16, ă-șî). Tipărit în negru și roșu, cu câte 15 rînduri în pagina plină, pe hârtie groasă, care poartă trei mărci de fabrică deosebite: o cumpănă într'un cerc, o ancoră într'un cerc cu o stea deasupra, și o pălărie de cardinal.

Cuprinde trei frontispicii cu ornamente impletite; unul reprodus de trei ori, altul de două ori, și al treilea cu stema Țărei Românesce. Inițialele au patru forme deosebite.

Acest liturghier a fost mai tot-deauna citat sub anul 1507. În adevăr, în epilogul reprodus mai jos se cetesce: „In anul 7016, crugul soarelui 16, al lunei 5, indiction 11, luna Novembre 10 zile“, iar pentru Novembre 7016, corespunde anul 1507, dacă începutul anului se socotesce dela Septembrie. E probabil însă că Macarie a pus începutul anului la Ianuarie și nu la Septembrie, deoarece cele-lalte indicațiuni, ca ciclul lunar și indictionul, corespund cu anul 1508. Numai pentru ciclul solar Macarie urmează un alt sistem decât cel occidental.¹⁾ Apoi tot în acest epilog se mai spune că liturghierul s'a tipărit în primul an al domniei lui Mihnea. În Novembre 1507, domnia încă în Țara Românească Radu cel-mare, de oare ce la 3 Decembre același an încheie o convențiune cu cetățenii din Sibiiu²⁾; în anul următor Vladislau, regele Ungariei, îi dăruiește o moșie în Transilvania, iar la 12 Martie ia măsură pentru casul când ar muri Radu³⁾. Tocmai în 21 Iulie 1508 Vladislau anunță pe Sigismund, regele Poloniei, că Voivodul Țării Românesce a murit și că Turcii au pus în locul lui pe Mihnea, fiul lui Dracula⁴⁾. Mihnea s'a suit deci pe tron după 12 Martie și înainte de 21 Iulie, în anul 1508 și prin urmare liturghierul s'a tipărit în Novembre 1508.

¹⁾ Mas Latrie, *Trésor de Chronologie*. Paris, 1889.

²⁾ Hurmuzachi, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, II, part. 2, p. 553 și

Engel, *Geschichte der Moldau und Wallachei*, I, 187.

³⁾ Hurmuzachi, *Ibid.*, p. 572.

⁴⁾ Hurmuzachi, *Ibid.*, p. 574.

Volumul începe cu pagina reprodusă aci, tipărită cu roșu, coprinde titlul următor :

1. — Liturghier slavonesc 1508.

„A intru Sfinți Părintelui nostru arhiepiscop al Cesariei și al Capadociei Vasilie cel mare, povățuire către preot despre Dumneșiasca slujbă și despre grijire.“

Acastă introducere ocupă cele 4 pagine următore.

Pe fôia 3 v. și pe cele douë următore se află:

Сказаніе главнзнамь стых
книгы сїе. глємїе лѣтоу҃ргїа:

Cuprinsul capetelor sfintei cărți
acesteia numită liturghie.

Pagina întâia a caietului însemnat cu 7 începe cu frontispiciul ornat de mai jos, iar sub el titlul :

2. — Liturghier, 1508. 7

„Rînduiala dumnezeescei slujbe și în ea a diaconilor.“

La fóia 8 a caletului 7, pe verso: Frontispiciul următor cu stema Țerei Românesce și titlul de mai jos, care se continuă pe pagina următoare:

Liturgier, 1508.

златоустаго . мѣтва нѣдѣ кадѣломѣ

„Dumnezeiasca slujbă după sfintele părintele nostru Ioan Gură-de-aur.
Rugăciunea de-asupra cădelniței.“

Textul începe pe pagina următoare cu inițiala **K** mare ornată (No. 11).

La f. 5 v. a caietului 7, sub frontispiciul ornat dela No. 1, tipărit cu roșu, se află :

<p>БЖТЕНАЯ ГЛЪЖБА ѿже въ сѣѣ ѿца нашего васі ла великаго . пои въсѣ въ іо анновѣ лѣтсргїи поредоу, до мѣтвы ѿже ѿ оглашенны нхъ . ѿстаѣи мѣтвж, ѿ сждѣ пои сѣго васіла . ѿ оглаше нныхъ глеть іерїи тїи :</p>	<p>Dumnezeiasca slujbă după părin- tele nostru între sfinți Vasilie cel mare, se cântă totă rinduiala li- turghiei s-tului Ioan, înaintea ru- găciunii care până la ectenie (se face) și a ecteniei după s-tul Va- silie. Ectenia zisă de iereї așa :</p>
--	---

Textul începe cu inițiala **Г** mare ornată, roșie (No. 10).

Liturghia sf. Vasilie se termină pe f. 2 v. a caietului 11.

Pe fila 3 r. a aceluiași caiet, se află ornamentul dela No. 2, tipărit cu roșu, iar sub el titlul :

<p>БЖТЕНАЯ ГЛЪЖБА прѣжде сѣенныа .</p>	<p>Slujba dumnezeiască înaintea sfințirei.</p>
---	---

Textul în continuare, fără inițială, ține până la f. 6 v. a caietului 13.

Pe f. 7 v. a aceluiași caiet, ornamentul dela No. 1, tipărit cu negru, apoi următorul titlu tipărit cu roșu :

<p>МѢТЫ ѿже ГЛЪ ДІАКОНЪ на літїи великыж вечернѣ :</p>	<p>Rugăciunea pe care o ȳce dia- conul la pogorirea vecerniei mari.</p>
---	--

Textul începe cu inițiala **Г** ornată roșie (No. 13) și ține până la f. 6 r. a caietului 15.

Pe verso aceleiași foї :

<p>Мѣтвѣ, ѿже глеть архїерїи, илї дѣбвникъ за грѣхы въсѣ вѣлныж и невѣлныж . въсѣкж клѣтвж и заклинанїе . и за въ сѣкж грѣхъ :</p>	<p>Rugăciunea pe care o ȳce archie- reul sau duhovnicul pentru toate păcatele vrute și nevrute, toate jurămintele și afurisirile și pentru orī-ce păcat.</p>
--	--

Textul începe cu inițiala **Г** ornată neagră (No. 10), și se termină pe recto a ultimei foї.

Tot pe această pagină, și pe cea următoare, epilogul :

<p>† Въсѣвїдцѣ и прѣвѣгомѣ вїоу слава и величїе . дѣжцѣмѣ съ- вѣршїти въсѣко дѣло вїго ѿ- же ѿ нѣмѣ начїнаемѣ . тѣмѣ слава и дръжба въ вѣкы вѣкѣмѣ :</p>	<p>A tot vedetoriului și pre bunului Dumnezeu glorie și mărire, cel ce dă a se săvirși orī ce faptă bună cea întru dînsul începută, aceluia glorie și domnie în veciї vecilor.</p>
--	--

очѣшес ѿ сїѣ стыж
кнїгы глѣмы ѿ лѹ
тоургїа. повелѣнїе
мь гподїна іѡ радѹ
ла коеводѣ ѣмѹже
вѣди вкчнаа пѣматѣ:

S'a inceput acе́stă sfintă
carte numită liturghie
după porunca Domnito-
rului Iw Radu Voevod,
să-i fie lui vecīnica po-
menire,

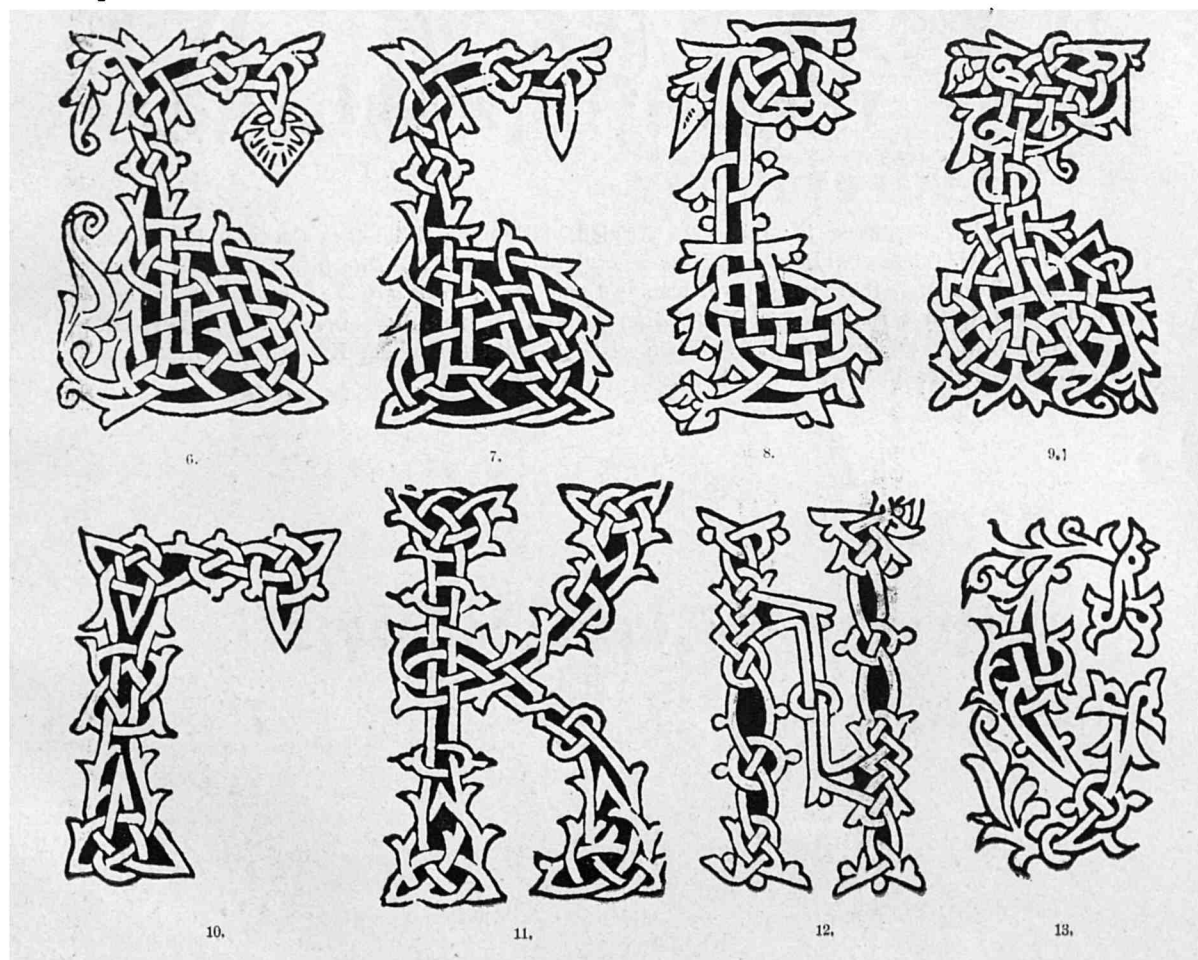
și s'a săvârșit această carte din porunca întru Christos Dumneșu binecredinciosului și de Dumneșu păzitului și prea luminatului Domnitor, Iw Mihnea marele Voevod a totă Țara Românească și părților pe Dunăre, fiul marelui Iw Vlad Voevod, în anul d'intăi al Domniei sale; ostenindu-se și smeritul monah și preot Macarie. În anul 7016, crugul soarelui 16, al lunei 5, indiction 11, luna Novembre 10 zile."

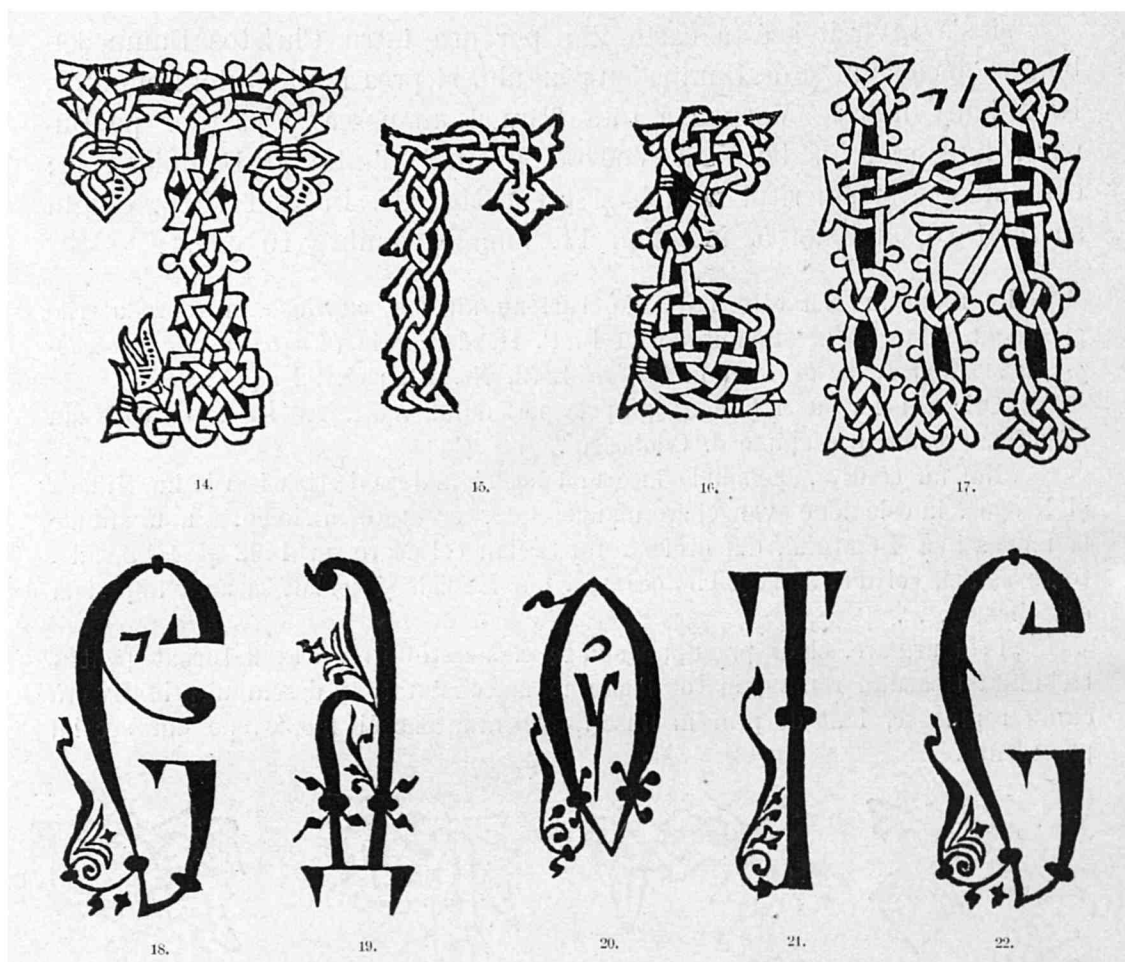
Reproducem aici toate inițialele, cari nu au fost cuprinse în reproducerile precedente. Despre aceste inițiale d-l B. P. Hasdeu scrie (*Un tesaur de tipo-xilografia română de pe la 1550 în Traian* 1869, Nr. 10, pag. 92 sqq.):

"Originea lor (a inițialelor propriu periodului macarian) să fie ea oare din Veneția, precum presupune d. Odobescu ?

"Noi nu credem, găsindu-le întocmai ast-fel înainte de tipăriturile lui Mihnea și Neagoe, în cele două evangeliare manuscrise, executate în Moldova, unul anume la mănăstirea Némțului, din ordinea lui Ștefan cel Mare, în 1492 și 1502, aflătoare astăzi, cel d'intăi la Biblioteca reg. din Munich și cel-alt la cea imperială din Viena. . . .

"Prin urmare, chiar presupunându-se că aceste litere s'ar fi turnat pentru trebuința tiparului român, și tot încă rămâne constatat, că desemnul primitiv eră curat românesc, luat de prin manuscrisele muntene și moldovene din secolul precedent".

Exemplare se găsesc în: Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Centrală București.
 Vezi: Al. Odobescu, *Despre unele manuscrise și cărți tipărite aflate în mănăstirea Bistrița*, în *Revista Română*, 1, 1861, pag. 703 și urm. — Emile Picot, *Coup d'œil sur l'histoire de la typographie dans les pays roumains au XVIIe siècle*. Paris, 1893, pag. 10. — Dr. V. Jagić, *Der erste Cetinjer Kirchendruck vom Jahre 1494*. Wien, 1894. (Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, vol. XLIII).

1510.

2. Octoih slavonesc, tipărit de Macarie (la Tirgoviște).

Necunoscând exemplare din această carte, reproducem descrierea ei după Karataev, *Описание славяно-русскихъ книгъ*, I (1491-1652), Petersburg 1883, p. 29.

„*Octoih*”, tipărit din porunca lui Iw Vlad Voevod și stăpănitoe întregii Țării a Ungro-Vlahiei și a celor de lângă Dunăre în anul 7018 (1510), ostenindu-se întru această ieromonachul Macarie. In-folio.

„Se află la muntele Atos, în biblioteca mănăstirei Hilindar.

„Archimandritul Leonida, în articolul: „Славяно-Србскія книгохранилища на св. Леонскоѣ горѣ. . .” (Desbaterile Societ. Imp. de Istorie și Antichități rusesce, an. 1875, vol. 1).

Архимандрит Леонид, Словено-српска књижница на св. Гори Атонској у Манастиру Хилиндару и св. Павлу, în Гласник српског ученог друштва, vol. XLIV, Belgrad 1877, p. 232.—Picot, *Coup d'oeil*, p. 14. (Octoihul din Biblioteca Academiei Române semnalat de D. Picot sub această rubrică, este din anul 1574 sau 1575, după cum se arată mai jos).

1512.

3. Evangheliar slavonesc, tipărit de Macarie (la Tirgoviște).

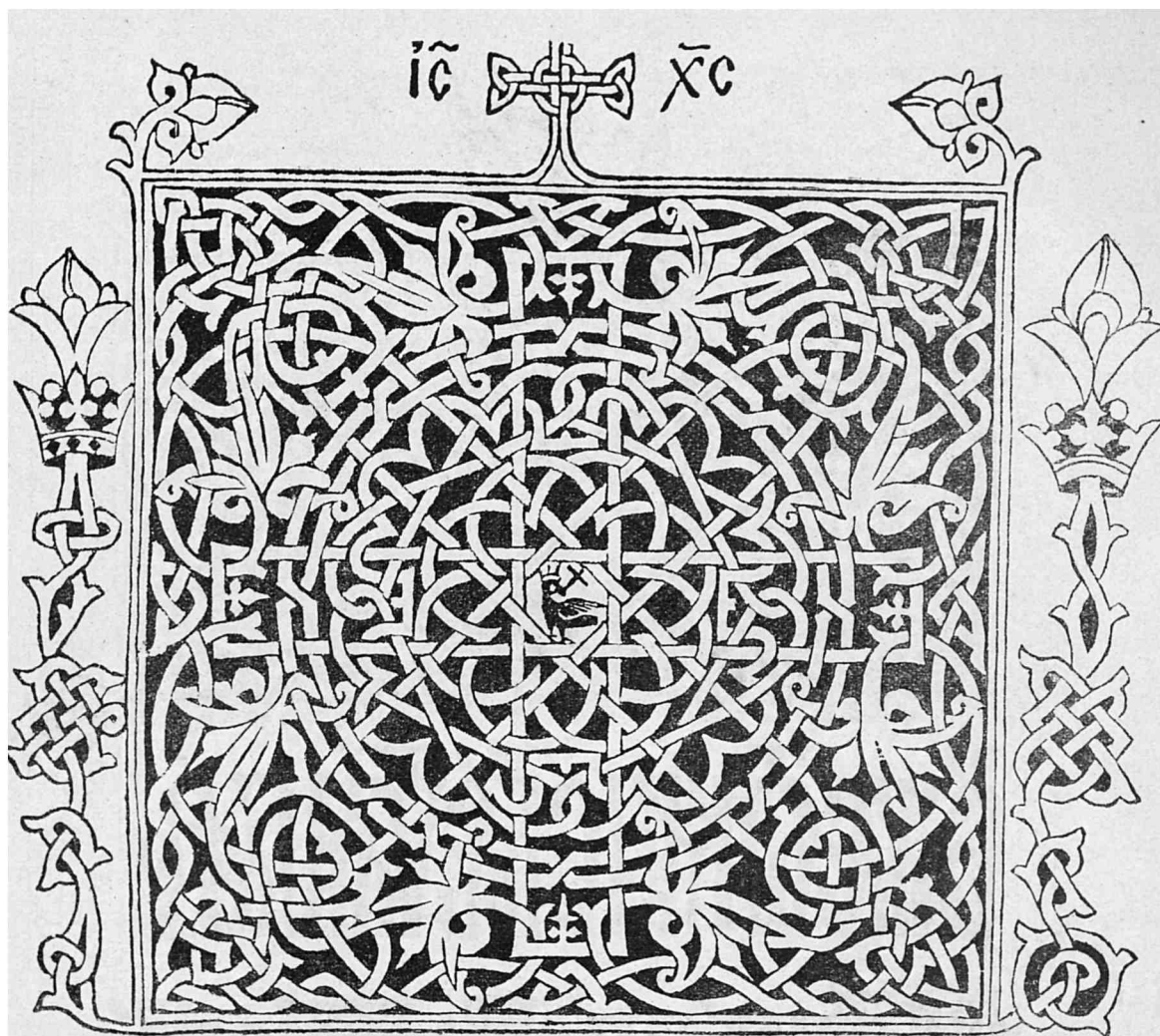
„Un volum in-4° de 290 foi, împărțite în 37 de caiete, fără paginatură, cu signatura cirilică 2-37 (Ѡ-Ѡ3) pe prima și pe ultima pagină a fie-cărui caiet, afară de primul care n'are signatură. Caietele sunt compuse din câte 8 foi (quaterniuni), afară de primul compus din 4 foi și una adausă la început, al 30-lea din 9 foi și al 37-lea din 4 foi, dintre cari ultima e albă. Tipărit cu negru și cu roșu, cu câte 20 de rânduri pe pagină, pe hârtie grosă cu diferite mărci de fabrică; iar inițialele ornate sunt de același tip ca și cele din Liturghiarul dela 1508, afară de câteva de un model nou.

Primul caiet cuprinde indicele capitulelor Evangheliei lui Matei și introducerea lui Teoflact la acea evanghelie, avînd ambele același ornament frontispiciu (No. 23) terminat în cruce și cu inscripția *Ѡ-ѠѠ*, *ѠѠ-ни-ка-пѠ*.

Evanghelia lui Matei începe la f. 1 r. a caietului 2, și se termină cu f. 3 r. a caietului 11. La început de-asupra are ornamentul gravat în lemn No. 24 cu stema Țerei Românesce și terminat sus cu cruce și cu inscripția *Ѡ-ѠѠ*, care ocupă jumătatea paginei.

23. — Evangeliiar slavonesco, 1512.

24. — Evangheliar slavonesc, 1512.

Pe fôia următore, sub un frontispiciu ca cel dela No. 23, se află indicele capitulelor Evangheliei lui Marcu; apoi la f. 5 r. a aceluiaș caiet, predoslovie pentru această Evanghelie, cuprinzând cele 3 pagine următore; urmază o pagină albă.

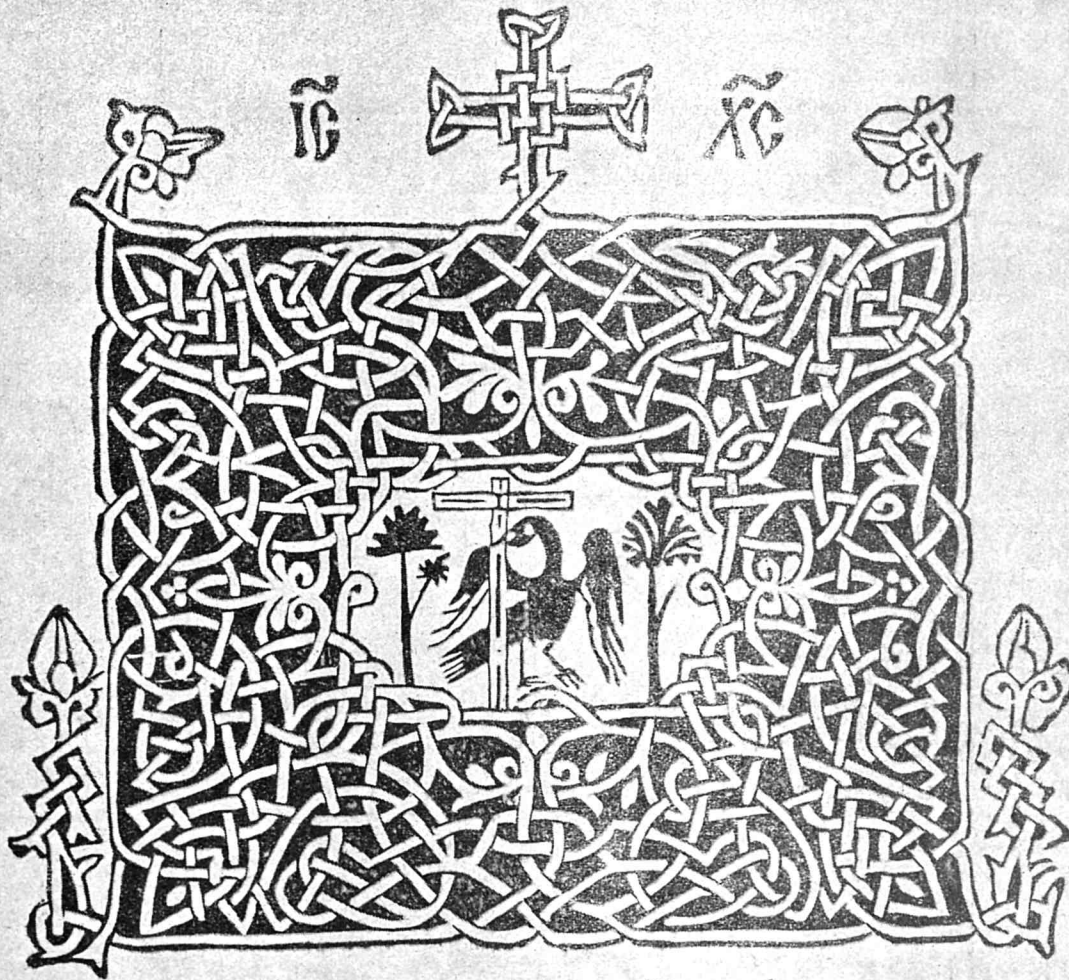
Evanghelia lui Marcu începe la f. 63 a caietului 11 și ține până la f. 5 v. a c. 17. Are la început un frontispiciu ornat, ocupând o jumătate de pagină, cu vulturul mare (No. 25).

Pe cele patru pagine următore, după un ornament mic (No. 28), se află lista capitulelor Evangheliei lui Luca; apoi pe f. 8 r. precuvîntarea pentru aceeași evanghelie; pagina următore este albă.

Evanghelia lui Luca începe la f. 1 r. a c. 18, cu același frontispiciu ca la Matei (No. 23) și ține până la f. 6 r. a c. 27.

Pe pagina următore, după un ornament mic (No. 28), capitolele Evangheliei lui Ioan; apoi sub același ornament precuvîntarea, până la f. 1 r. a c. 28; fôia următore albă.

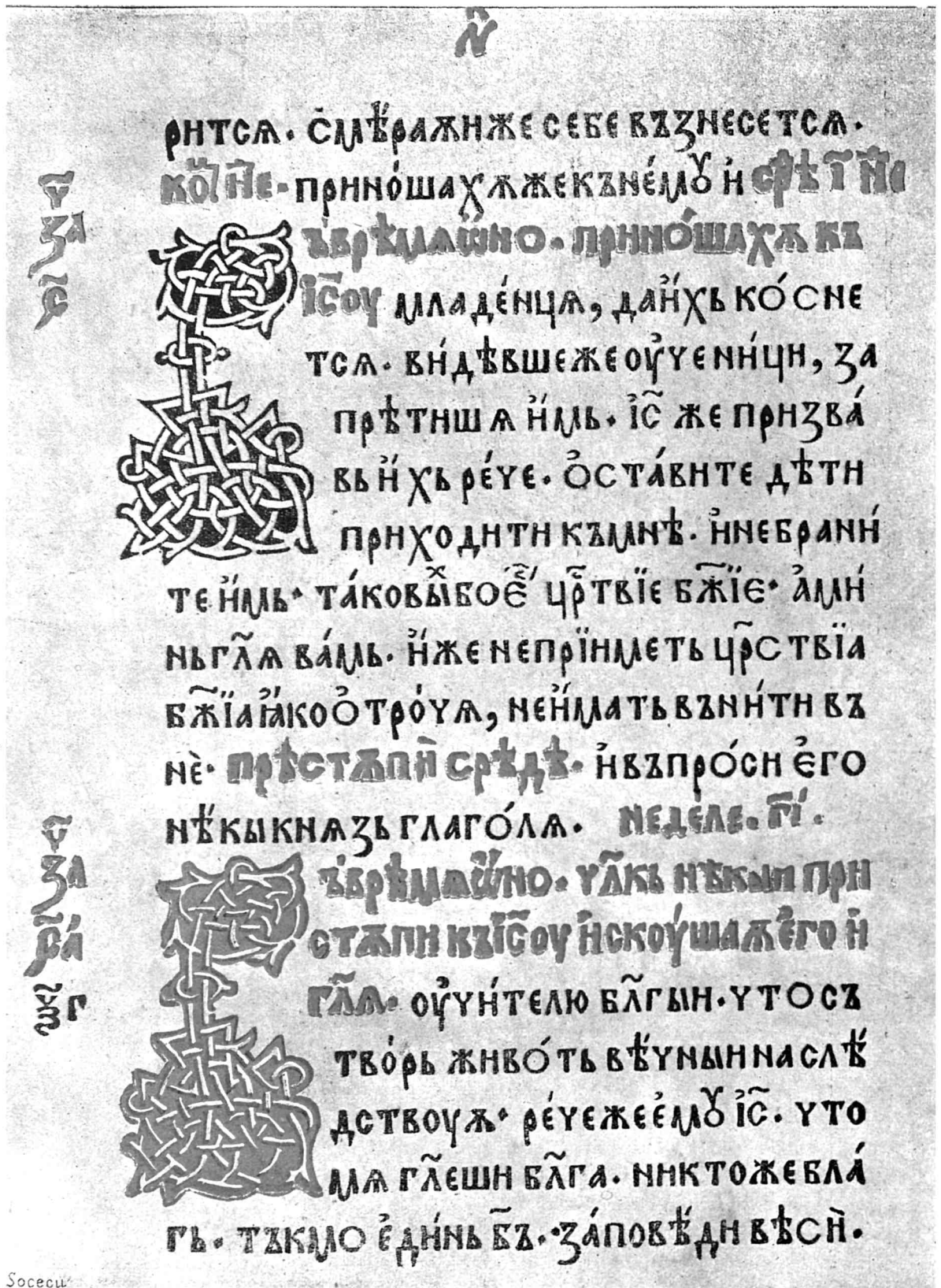
СВЯТЫЙ ЕВАНГЕЛІЙ СВЯТЫЙ
 НЕДЕЛІВ ПРѢДРѢЖДЕСТВОМЪ ХВѢМЪ

НИГА РОДСТВА ІУ ХВА, СНА ДВДО
 ВА СНА АВРААМЛІА. АВРААМЪ РОДН
 ІСААКА. ІСААКЪ РОДН, ІАКСѢВА.
 ІАКСѢВЪ РОДН, ІОУДОУ НБРА
 ТІЮ ЕГО. ІОУДАЖЕ РОДН, ФАРЕ
 РЕСА НЗАРА СѢТАМАРН. ФАРЕСЪ
 РОДН ЕСРОМА. ЕСРОМЪ РОДН, АРАМА.
 АРАМ

УБ
 а

В

Socecii

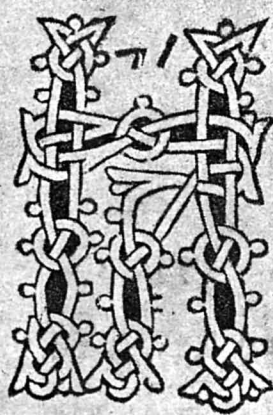

Socecii

ПРЕДИСЛОВІЕ ЖЕ

ІОАННА СТО ЕУЛІА ❁ ❁ ❁ ❁

ЖЕ ДУХА СИЛА ВЪ НЕМОЩИ СВ
ВРЪШАЕТСА. ІАКО ЖЕ Н ПН
САНО Е Н ВЪРОУЕМЪ. ВЪ НЕ
МОЩИ ЖЕ НЕ ТЪЛЕСИ ТЪУІЖ,
НЖ ОУВО Н СЛОВА Н ПРЪМЖ
ДРОСТИ НА ЗЫЦЪ ЛЕЖЖЩЕ.

Н СЕ ІА ВЪ ОМНІ ГЫХЪ ОУВО Н Н НЫХЪ.
ПАУЕ ЖЕ О Н ЖЕ О ВЕЛІКОМЪ БГО СЛОВЪ
Н ВРАТЪ ХЪТЪ, ВЛГОДЪ ТІЖ ЗРИМЪМЪ
СЪВО РЫБАРЪ ОЦА ВЪ. ТЖ ЖДЕ ХЫТРО
СТЬ ОУЫСКЖ ПРОХОДА. НЕ ТЪУІЖ
НЕ НА ОУУЕНЪ ВЪ ІОУДЕНСКАГО Н ЕЛНІС
КАГО НАКАЗАНІА, НЖ Н О Н Ж ДЪ БЕСКНН
ЖЕНЪ. ІАКО ЖЕ Н БОЖЬС ТЪВНН

Evangelia lui Ioan, începe cu același ornament ca a lui Marcu (No. 25) la f. 2r. a c. 28 și ține până la f. 2v. a c. 35.

Titlul curent este format dintr'o monogramă, dând în prescurtare numele evanghelistului, tipărită cu roșu de câte ori este vre-un cuvânt tipărit cu roșu în text, iar în cazul contrariu cu negru.

La f. 3v. a c. 35, sub frontispiciul dela început (No. 29) și ocupând 2 pagine:

Сказаніе прѣмлащее Povestire ce cuprinde numărul
въ сего лѣта число еѣлское. и еѣлистѣвъ evangheliilor pe anul întreg și suc-
прѣлтіе. ѿ кждѣ начинати и до гдѣ стѣ cesiunea evangheliștilor de unde
жтъ încep și până unde se opresc.

Pe f. 3v. următoare, sub ornamentul mic (No. 28):

Сказаніе еже на въсакъ Povestire despre evangheliile ce
днѣ длѣжное глѣти са еѣліе нелѣмъ въ trebuie să se cetască în fie-care și
сего лѣта. după săptămânile anului întreg.

La f. 1v. a c. 36 sub același ornament:

Съборникъ вѣмъ мѣцемъ. показоуж Sbornic de lunile dumnezeesci; se
главы коемоуждо еѣлію избраннымъ arată capitolele fie-cărei evanghe-
стѣимъ. и прѣздникомъ влчнымъ. lii după alegerea sfinților (orig. sfin-
ților aleși) și după sărbătorile împărătesci.

Pe f. 1v. a c. 37:

Сказаніе ка Povestire cum trebuie să se afle
ко пѣветъ ѡбрѣтати по вседнѣвна еѣліа evangheliile pe fie-care și.

Pe f. 2v:

Оуказъ гловѣ еѣліамъ въскрѣніи и аплѣс іеѣ. Arătarea capitolelor evangheliilor
pe Dumineci și a apostolului evan-
gheliei.

Pe ultima f. 3v existentă, epilogul reprodus în facsimile la pag. 18-19:

„A-tot-vădătorului și pre bunului Dumnezeu glorie și mărire, cel ce dă a se săvirși ori ce faptă bună cea întru dinsul începută, acelaia glorie și domnie în vecii vecilor. Amin.

„Pentru că cel în Treime închinat a binevoit a umple biserica sa cu sfințe cărți pentru glorificarea și folosul cetitorilor; drept aceia și eu întru Christos Domnul bine credinciosul și de Dumnezeu păzitul și însuși țiitor Domn Iw Basarab marele Voevod și stăpânitor a totă Țara Românească și părților despre Dunăre, fiul prea bunului marelui Domn Iw Basarab Voevod, am rivnit cu ajutorul Sfântului Duh și cu dragostea cea cătră dumnezeescile sfințe biserici, am scris acéstă de suflet mantuitoare carte, Împătrită Bună-vestire (Tetraevanghelie), pe care Duhul Sfânt

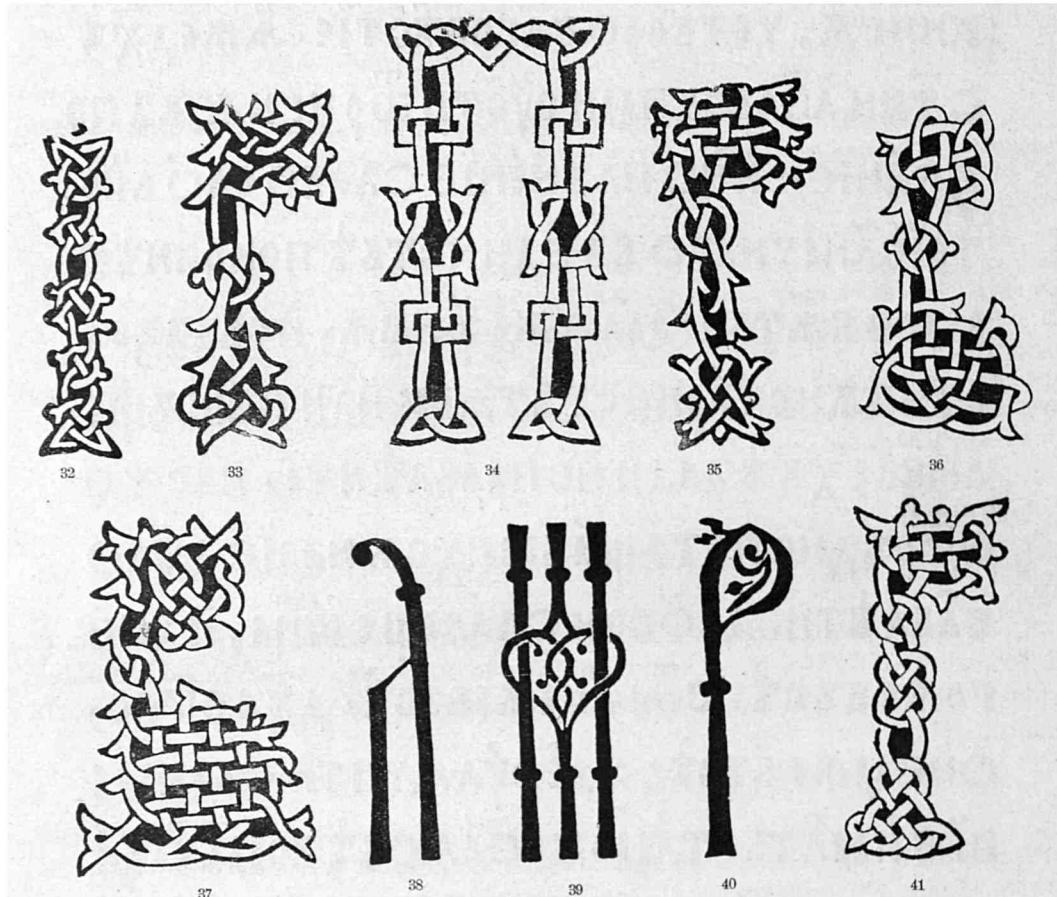
prin gura Apostolilor au revărsat-o pentru știința și îndeplinirea gloriificării Dumnezeui ceî una în trei fețe închinată. Rog pe cei mai tineri și pe cei în vîrstă și pe cei bătrîni, cari vor ceti și vor scrie, pentru iubirea lui Christos, să îndreptați; și pe noi care cu osirdie ne-am nevoit, să ne bine-cuvîntați pentru ca împreună laudând pe Tatăl dintru care toate (s'au făcut), pe Fiul, prin care toate (s'au făcut), pe Sfîntul Duh, în care toate (s'au făcut), aici să aflăm pace, liniște, iar dincolo, cu lumină să dobîndim bunătățile. Amin. Cu porunca Domnului Iw Basarab marele Voevod, eū întru Christos rob călugărul Macarie am ostenit pentru acésta și am săvirșit acésta carte în anul 7020, crugul sórelui 20, al lunei 9, indictionul 14, luna lui Iunie 25 zile“.

80. — Epilogul Evangheliarului dela 1512.

ѲЛЮБОВІА ЁЖЕ КЪВЪЖЪТЪВННМЪ ѲСТНМЪ
 ЦРКВАМЪ. НАПНСАХЪ СІА ДШЕ СПСНЖА
 КННГЖ, УЕТВРО ВЛГОВЕСТІЕ. АЖЕДХЪ
 СТЪН АПЛЬСКНМН ОУСТН ѲРНГНЖ. ВЪ ПО
 ЗНАНІЕ. ѲНС ПЛЪНЕНІЕ СЛАВО СЛОВІЮ
 ТРІСЛНЕНУАГО ВЪ ЕДННСТВЪ ПОКЛАНЪЕ
 МАГО БЖТВА. МЛАЖЕ ЮНЫЖ, ѲСЪВЪЗРА
 СТНЫЖНСТАРНЕ. УЪТЖЩЕ ѲЛН ПНШЖЩЕ.
 ЛЮБВЕ ХЪЪ РАДН ѲСПРАВЛЪНТЕ. НАСЖЕ
 ОУСРЪДНО ПОТЪЩАВШНХСА НАСІЕ ДЪЛО
 БЛВЛЪТН. ДА ОВОН СЛАВЕЩЕ ѲЦА, ѲЗНЕ
 ГОЖЕ ВЪСЪ. СНА, ѲМЖЕ ВЪСЪ. ДХА СТГО,
 ѲНЕМЖЕ ВЪСЪ. ЗДЕ ОУЛЖУНТН СЪМНРЕ
 НІЕ ѲМЛТЬ. ТАМОЖЕСЕЖСВЪТОМЪ ѲЗА
 РНМСА ѲБЛГОДЪТІА АМННЪ. ПОВЕЛЪНІЕ
 МЪГПДАРА ІѲ ВАСАРАВА ВЕЛНКААГО ВОЕВО
 ДЫ. АЗЪХОУ РАВЪ СЩЕ ННО ѲНОКЪ МАКА
 РІЕ ТРОДНСА ѲСЕМЪ. ѲСЪВЪЗШНХОМЪ СІЕ
 КННГЫ. ВЪЛЪТО ЗК. КРЖГЪ СЛНЦОУ. К
 ЛОУНН. Д. ѲНДНКТІѲНЪ ДІ. МСЦА ІОУНІА.
 КЕ ДНЪ.

Materialul tipografic întrebuintat la tipărirea acestui Evangheliar este același care a servit la tipărirea Liturghierului dela 1508. Inițialele din Liturghier, reproduse de noi mai sus la N-rii 5, 8, 11, 13, 16 și 18, se află și în Evangheliar; celelalte, sunt reproduse saū în paginile facsimilate în întregime saū în facsimilele următore:

În Muzeul național de antichități din București se găsește, pre lângă un exemplar ordinar tipărit pe hârtie, un exemplar de lux din această carte, cu aceeași dispozițiune a foilor și a caietelor, tipărit în același mod, însă pe pergament și cu pagina puțin mai mare. Frontispiciile decorative și inițialele mari sunt colorate cu mâna cu aur, carmin, albastru și verde peste cerneala tipografică saū în interstițiile lăsate în alb în desemnurile împletite; cuvintele tipărite cu roșu sunt retușate cu mâna, așa încât în multe părți evangheliarul are aspectul unui manuscris. Amândouă aceste exemplare au fost găsite de A. Odobescu la mănăstirea Bistrița.

Evangheliarul dela 1512, cunoscut și sub numele de evangheliarul lui Neagoe Vodă, s'a bucurat de mare vază în trecut, de-ore-ce, după cum observă Șafařík ¹⁾ și Karataev ²⁾, a servit de model pentru Tetravanghelul tipărit în Belgrađul Sârbiei la 1552. Caracterele tipografice ale acestuia sunt tăiate după modelul celor din

¹⁾ Šafařík, *Geschichte des serbischen Schriftthums*, Prag 1865, p. 256, 269 și 270.

²⁾ Karataev, *Описание*, p. 118.

Evangeliarul lui Neagoe (afară de ρ care este de un alt tip). Ornamentele dela începutul evangheliilor sunt desemnate apröpe întocmai după edițiunea românească. Pană și stema Țerei Românești cu vulturul cu capul întors, cu crucea în cioc și cu cei doi arbori în dreapta și stânga, se ved reproducuse la începutul evangheliei lui Matei. La evanghelia lui Ioan, această stemă lipsește, rămânând locul gol. Ortografia este modificată, dar s'a păstrat întocmai unele greșeli de tipar și epilogul, în care s'a înlocuit numai numele proprii și anul tipăririi.

Exemplare: București, Museul de antichități.— Petersburg, Biblioteca publică.— Moscva, Biblioteca publică, Museul Rumeanțov, Biblioteca Tipografiei Sinodale, a Societății Istorice.— La Mănăstirea Opovo.

Odobescu, *Revista Română*, I, p. 815 și urm.— Hasdeu, *Opovo* (Din călătoria mea prin Serbia, Ungaria, Austria, Boemia, Bavaria și Franca în Iunie-August 1868), în *Traian* an. I, n° 14, p. 56.— Picot, *Coup de d'œil* p. 14.— Karataev, ОПИСАНИЕ, p. 26 (Vezi la acesta literatura specială rusescă).— Paul Jos. Šafárik, *Geschichte der südslawischen Literatur*, Prag, 1864-65, vol. III p. 255.— Novakovič, Акценти трговинскога јеванђеља од 1512 године, прилог к испитвању акцентуације, правописаи језика штаманых књига вулгарско-румунских, în *Гласник српског ученог друштва*, Belgrad 1879, vol. 47.— Jagić, *Der erste Cetinjer Kirchendruck*.

1535.

4. Octoih slavonesc.

P. S. Sa Archiereul Dr. Athanasie Mironescu Craiovénu, profesor la facultatea de Teologie din București, a vădit în Biblioteca mănăstirei Lavra dela Muntele Atos în 1889, un exemplar din această carte, despre care face următoarea scurtă mențiune:

„Un octoih slavon cu data 7043 (1535) tipărit în Ungro-Vlahia“.

Dr. Alex. Mironescu, *O călătorie în Orient*, în *Biserica Orthodoxă Română*, an. XIII și XIV, retipărit în volum: *O călătorie în Orient* de Dr. Athanasie Mironescu Craiovénu . . . București, 1896, p. 130 în notă.

[1544].

5. Catechism românesc, tipărit la Sibii.

Nu se cunösc pân'acum nici un exemplar din cartea această. Existența ei, contestată de unii bibliografi ¹⁾, este mai presus de orî ce îndoială și este dovedită prin probe documentale și mărturii contimporane vrednice de credință.

¹⁾ E. Picot, *Coup d'œil* . . . , p. 22 în notă. D. Picot, probabil, nu cunösc toate documentele de mai jos. D-sa negă existența catechismului basându-se pe o informațiune care spune că tipografia s'a introdus la Sibii în 1575. Imprejurarea că o tipografie funcționează la Sibii în anul 1575, nu e dovadă că n'a existat altele mai înainte.

Seivert amintesc o carte a lui Th. Gemmarius, tipărită la Sibii în anul 1529 și o alta a lui Sebastian Pauschner tipărită la 1560 tot acolo, iar bibliografi moderni ca Kertbény și Szabó, iaú aceste indicațiuni drept bune.—Seiverts *Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrten und ihren Schriften*, Pressburg 1785, p. VIII și 325.

Réposatul Canonic Cipariu a vécú, cam pe la 1838, în biblioteca mánăstirei din Blaj, un catechism mic de formatul 12°, fără început și fără sfârșit. Acest catechism însă s'a rătăcit, și peste dece ani Cipariu nu-și mai aducea aminte decât că era tipărit cu altfel de caractere decât cele întrebuintate în cărțile românesce, că era cu întrebări și răspunsuri, în formatul arătat mai sus, și că cuvintele românesce scrise de obicei fără vocale la sfârșit, aci erau pretutindenți scrise cu *ŝ*¹⁾. Cipariu s'a întrebat, fără a da un răspuns hotărît, dacă nu fusese cum-va acesta catechismul românesc de la Sibiiu.

Iată acum și doveđile de care vorbim mai sus :

În socotelile orașului Sibiiu, conservate în archiva de acolo, se află următórea notiță, sub data de 13 Iulie 1544 : ²⁾.

„Ex voluntate dominorum dati sunt M. Philippo Pictori *pro impressione catechismi walachici* bibale fl. 2°.”

Acest Philippus Pictor apare în socotelile de pe acea vreme ca traducător și scriitor de scrisori românesce pe lângă sfatul orașănesc din Sibiiu ³⁾.

În anul 1546, Preotul Adalbertus Wurmloch din Bistrița, în Transilvania, într'o epistolă către amicul său Joh. Hesus, preot în Breslau, scrie :

„... Est hic quaedam gens, non solum moribus et lingua, sed et religione a nobis diversa, quam Walachos nominamus. Qui tametsi Christum fateantur, nunquam tamen Romanae Ecclesiae subjecti fuerunt. In ceremoniis prorsus dissentiunt a Nostris. Baptsant e flumine. Conficiunt Coenam Domini pane fermentato et vino imposito. Legunt Euangelia et Epistolas Paulinas non sua, sed peregrina lingua, quam nos nominamus: Die Raczische Sprach. Quam nec Idiotae illorum intelligunt, nisi sacerdote illorum interpretante. Ex Nostratibus multi quidem sunt eorum linguae peritissimi. *Translatus est Catechismus in linguam Walachicam atque impressus Cibinii (quae urbs nobis Saxonibus in Transylvania est metropolis) caracteribus, ut vocant Racianicis, qui quasi referunt formam Graecarum litterarum. Et multi ex Sacerdotibus amplectuntur eum libellum, tamquam sacrosanctum; multi autem prorsus contemnunt* ⁴⁾.”

Acéstă scrisóre a fost tradusă în nemțesce și publicată, în același an, împreună cu altele într'o broșură intitulată :

Warh. Neue Zeitung aus dem ungerlandt und Türckey, ins deutsh landt geschrieben aus dem latein in deudshen sprach verdolmetscht. 1546 (fără loc) în 4°, de 4 foi nepag., ultima albă. ⁵⁾

Pasagiul relativ la catechism sună în traducerea nemțescă astfel : „Der Catechismus ist gebracht in walachische Sprach und zu Cebin / welchs in den Sech-

¹⁾ Cipariu, *Care e cartea cea mai veche românescă?* în *Organul luminării*, N-ril 54 și 55 din 7 și 14 Ian. 1848.

²⁾ Dr. Fr. Teutsh, *Der älteste Hermannstädter Druck*, în *Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, III, No. 2 din 15 Februarie 1880, p. 15. — *Telegraful Român*, Sibiiu, 1880, Nr. 21.

³⁾ *Korrespondenzblatt*, IV, No. 1 din 15 Ian. 1881 p. 1.

⁴⁾ Heinrich Wittstock, *Beiträge zur Reformations-Geschichte des Nösnergaues*, Wien 1858, p. 60, reprodus în *Telegraful Român*, Sibiiu, 1880, Nr. 23.

⁵⁾ K. M. Kertbeny, *Ungarn betreffende deutsche Erstlings-Drucke. 1454-1600*. Budapest 1880, p. 150.

zischen Stedten die heuptstadt ist in Siebenbürgen / gedruckt mit Retzischen buch-
staben die do gestalt sein / wie die griechischen...¹⁾.

Probabil tot la aparițiunea acestui catechism se referă și următoarele rînduri
dintr'o scrisoare a lui J. Reyerth către H. Bullinger, din anul 1551, dacă sub cu-
vîntul *Thraces* înțelege pe Români:

„...Sunt in Transylvania Viri pii, doctique, et linguarum periti, qui Cate-
chismos ad Graecos, Thraces et Lithuanos sua lingua excusos miserunt...²⁾”

Philippide³⁾ bănuiesce că textul publicat de Hasdeu în *Cuvente den bă-
trăni*, II, 120, este un fragment din catechismul de la 1544, păstrat într'o copie
manuscrisă din 1619.

B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrăni*, II, p. 79 și *Psaltirea publicată românește la 1577
de Diaconul Coresi*, Tom. I, în prefață. — Dr. M. Gaster, *Uă carte românească în 1546*, în *Româ-
nul* din 6 Nov. 1881. — B. P. Hasdeu, *Ceva pentru d. dr. M. Gaster*, în *Românu*l din 15 Nov.
1881. — Szabó Károly, *Régi magyar könyvtár*, II, Budapest 1885. — Ar. Densușianu, *Catechismul
românește din a. 1544*, în *Revista Critică-literară*, II, (Iași 1894), p. 260. — Stefan Orășanu, *Emile
Picot, Coup d'oeil*, (recensiune) în *Tinerimea Română*, XII, No. 5 și 6 din Sept. Oct. 1896. —
Xénopol, *Histoire des Roumains de la Dacie Trajane*, Paris 1896.

1545.

5. Molitvenic slavonesc, tipărit la Tîrgoviște.

Un volum in-4° mic de 298 foi, una albă de protecțiune și alta cuprîndînd
titlul-prefață, locul și anul tipăririi iar celelalte întrunite în 37 caiete de câte
8 foi, fără custos și paginatură, cu semnatura cirilică pe prima și pe ultima pa-
gină a fie-cărui caiet. Caietul 29 e însemnat СК, iar caietul 30 nu are semnatură.
Este tipărit cu negru și roșu, cu câte 22 de rînduri pe pagină, pe hîrtie grósă, cu o
singură marcă de fabrică. Cuprinde două frontispicii ornate, unul simplu, la
începutul prefeței reproduș și la începutul pravilei sfinților Apostoli, și altul la înce-
putul textului; acesta din urmă, cu stema Țerei-Românești și cu inscripția:

**ВЪ ХІЯ БІЯ БЛГО-ВЕРНИИ БГОМЪ ХРАНИМИИ.—САМОДРЪЖАВНИИ-ЗЕМЛИ
ХТРОВІИ-ХІЕКІЄ-ІСѢ ПЕТРОУ ВОЕВОДѢ: ГОСПОДИНЬ:**

„In Christos Domnul binecredinciosul și de Dumneșeu păzitul însuși
stăpânitor al Țerei Românești Іw Petru Voevod și Domn.“

Are o singură inițială ornamentată mare, reprodușă de mai multe ori, altele
mai mici și câte-va monograme.

¹⁾ *Daturi curioșe despre Români dela 1596*,
în *Foia pentru minte, inimă și literatură*, No.
52, din 29 Decembrie 1847. Cipariu, în articolul
citat mai sus din *Organul Luminărei*, rectifică
data de 1596, o eróre, în loc de 1546.

²⁾ Fr. Ad. Lampe, *Historia ecclesiae re-*

formatae, in Hungaria et Transylvania, Tra-
jecti ad Rhenum 1728, p. 102.

³⁾ Alexandru Philippide, *Introducere în
Istoria limbii și literaturii române*, Iași 1838,
p. 58.

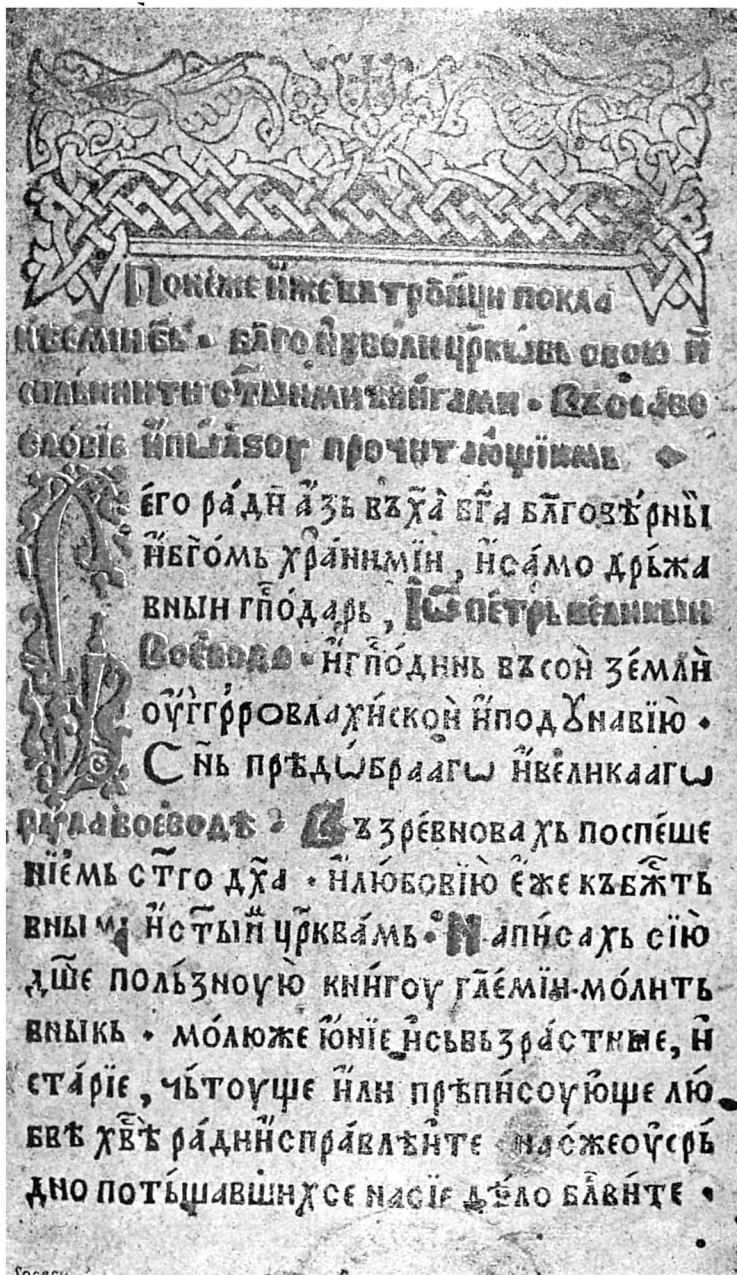
Titlul capitulelor este adesea format dintr'un clișeu în care literele, de diferite mărimi, sunt legate între ele prin ôre-carî ornamente.

42. — Molitvenic slavonesc, 1545.

Prefața care ocupă două pagini, reproduse în facsimile la pag. 25-26, are următórea cuprindere:

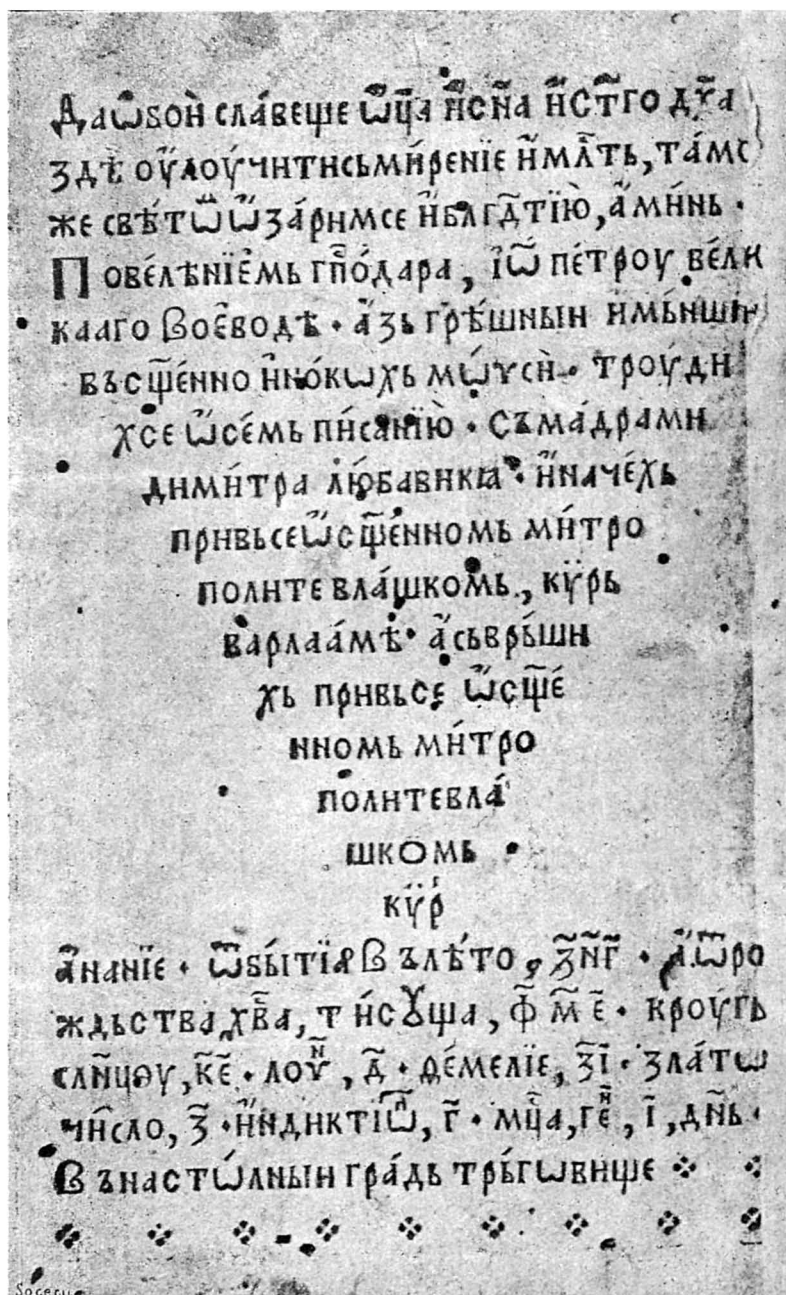
„Fiind-că cel întru Treime prea-mărit Dumnezeu a binevoit să umple biserica sa cu sfințele cărți spre lauda și folosul celor ce citesc,

48. — Molitvenic slavonesc, 1545.

„Din pricina acésta eú întru Christos bine-credinciosul și de Dumne-deú păzitul și însuși-stăpânitorul Domn Io Petru marele Voevod și Domn al întregéi țéři a Ungro-Vlachiei și al țérmurilor dunărene, fiul prea

bunului și marelui Radul Voevod, aprinsu-m'am de dragostea sfintului Duh și de iubirea sfintelor și dumnezeescilor bisericii și am tipărit

44. — Molitvenic slavonesco, 1545.

această carte de suflet folositore numită molitvenic. Și rog pe cei tineri și pe cei crescuți și pe cei bătrâni, ca cetind-o sau copiind-o pentru dragostea lui Christos s'o îndreptați, iar pe noi, cari cu osirdie de acest

lucru ne-am îngrijit, să ne blagosloviți, ca amândoi, slăvind pe Tatăl și pe Fiul și pe sfântul Duh, aci (pe pământ) să câștigăm pace și iubire, iar dincolo să fim cu lumină și binecuvîntare luminați. Amin.

„Din porunca Domnului Io Petru marele Voevod, eu păcătosul și mai micul dintre sfinții călugări Moisi m'am trudit la această scriere, cu matricele lui Dimitrie Liubavici, și am început pe vremea prea-osfințitului Mitropolit al Valachiei chir Ananie, de la zidirea lumii în anul 7053, iar de la nascerea lui Christos 1545, crugul sôrelui 25, al lunei 4, temelia 17, numărul de aur 7, indictionul 3, luna lui Ianuarie în 10 zile. În cetatea de scaun Tirgoviște.“

Capitolele sunt numerotate prin cifre cirilice mici afară din text.

Molitvenicul se termină cu următoarea arătare a cuprinsului:

Сказаніе глави знамя стѣе книгы
сїе глѣми мѣитвникъ ·

Ѧ, Мѣтвкы въ ѣже знаменати
дѣтѣ ·

Ѣ, чинъ вывѣми на ѡбручѣніе ·

Ѧ, чинъ исповѣданію ·

Ѧ, чинъ вывѣми на разлоученіе
дѣши велцѣ,

Ѣ. послѣдованіе вывѣмо ѡ оуспѣ-
шѣ велцѣхъ ·

Ѧ, послѣдованіе вывѣмо надъ
коутією оуспѣшимъ ·

Ѧ, чинъ вывѣми на ѡдѣжаніе
раси ·

Ѣ, послѣдованіе малѣго ѡбрѣза ·

Ѧ, чинъ вывѣми великаго дѣтлс-
каго ѡбрѣза ·

Ѧ, чинъ вывѣми на разлоученіе
дѣши ѣнокѣ ·

Ѧ, послѣдованіе вывѣмо ѡ оуспѣ-
пшѣ ѣнокѣ ·

Ѣ, чинъ вывѣми стѣити масло ·

Ѧ, чинъ вывѣми свѣтити масло
оушершимъ ·

Cuprinsul capitolelor din această
sf. carte numită Molitvenic:

1, Rugăciunile cu care se în-
semnă¹⁾(?) copilul.

2, Slujba ce se face la logodnă.

3, Slujba spovedaniei.

4, Slujba ce se face la despărți-
rea sufletului unui mirean.

5, Rînduiala ce se face la mór-
tea mirenilor.

6, Rînduiala ce se face dea-
supra colivei celor morți.

7, Slujba ce se face la îmbră-
carea rasei.

8, Rînduiala la un obraz mic.

9, Slujba ce se face la un
obraz mare ingeresc.

10, Slujba ce se face la des-
părțirea sufletului călugărilor.

11, Rînduiala ce se face la
mórtea calugărilor.

12, Slujba ce se face la sfinți-
rea untului de lemn.

13, Slujba ce se face la sfinți-
rea untului de lemn pentru cei morți.

¹⁾ знаменати = signare, obșignare; câte odata: adescântă.

ДѢ, чинъ биваѣми настое бѣго
іавленіе ·

ЕІ, слоужба ѡ свѣщенію водѣ на
нови мѣце ·

СІ, чинъ биваѣми поміти мощи
сѣ ·

ЗІ, ѡ ѣже како поѡваѣтъ пома-
зати · се великіимъ мѣрѡмъ ·

ИІ, чинъ на въздвиженіе чстѣ-
наго крѣта ·

ДІ, чинъ биваѣми на ѡбновленіе
ѡсѣлаемаго храма ·

К, чинъ биваѣми надъ поколѣба
вшою се сѣю трапѣзою ·

Кѡ, Дроужги чинъ биваѣми · надъ
поколебавшою се сѣю трапѣзою ·

КѢ, Млїтва ѡ сѣомъ жрътвни-
це, ѡскверншим се ѡ іретикъ ·

КГ, чинъ биваѣми, како подоваѣ-
тъ ісходїти съ сѣими крѣсти ·

КД, Млѣтва сѣаго трифѡна · глѣ-
ми ѡ іѣреа, въ виноградаехъ · ѡ на въ-
сѣкоу потревоу ·

КЕ, Слоужба, вечернемоу възъ-
глашенію ·

КЗ, Дїаконства іаже глѣтъ дїа-
конъ · на литїи великые вечерны ·

КѢ, Млѣтва, надъ съ соудомъ
ѡскрѣнь шим се ·

КИ, чинъ биваѣми, како подо-
ваѣтъ прїемати, приходѣщихъ ѡ ла-
тиньскые вѣрѣ · къ нашен правосла-
вен вѣрѣ ·

КѢ, чѣтны параклісъ · пѣваѣмъ ·
прѣсвѣтѣки владїчици нашен бѣоро-
дници ·

Л, правїло, свѣтїхъ · ѡплъ · ѡ свѣ-
тїхъ, прѣподобнихъ ѡца нашихъ, З,

14, Slujba ce se face la sfânta
arătare a Domnului (nascerea).

15, Slujba pentru sfințirea
apei la luna nouă.

16, Slujba ce se face de-asupra
môștelor sfinților.

17, Cum trebuie să se un-
gă cineva cu marele mir.

18, Slujba la înălțarea sfintei
cruci.

19, Slujba ce se face la rein-
noirea unui hram sfințit.

20, Slujba ce se face de-asupra
mesei sfinte care s'a clătinat.

21, Altă slujbă ce se face de-
asupra mesei sfinte care s'a clătinat.

22, Rugăciunea pentru sfintul
jertfelnic, spurcat de eretici.

23, Slujba ce se face (*sic*) cum
trebuie să se iasă cu sfintele cruci.

24, Rugăciunile sfintului Tri-
fon, spuse de preot, în vii și la
ori ce întimplare (trebuință).

25, Slujba antifonului de seră.

26, Diaconiile (?) care le spune
diaconul la rugăciunea marelui ve-
cernii.

27, Rugăciunea pentru vasul
spurcat.

28, Slujba ce se face (*sic*) cum
trebuie să primim pe cei ce vin
dela credința (legea) latină la le-
gea noastră pravoslavnică.

29, Cinstitul paraclis ce se
cântă prea sfintei noastre stăpâne
Născătoare de Dumnezeu.

30, Pravila sfinților apostoli și
a sfinților fericiților părinți ai noș-

го, събора · Ѡ іерехъ и Ѡ мирскѣ
людехъ ·:

Хѣъ, Зачело иконѣць · Тѣмоу
Слава и дръжава, Бъ вѣкы, вѣкомъ,
аминь ·:

tri din al 7-lea sobor; despre iereї
și despre 6menii mireni.

Christos [este] inceputul și sfir-
șitul, lui [se cuvine] mărirea și pu-
terea în vecii vecilor, amin.

Biblioteca Academiei Române.

Odobescu, *Revista Română*, I, 820. — Picot, *Coup d'œil*, p. 19. — Karataev, *Описание*, No. 25, p. 77.

1547.

7. Apostol slavonesc, tipărit de Dimitrie Logofătul, nepotul lui Bojidar, la Tirgoviște.

Ne-având la îndemână nici un exemplar din acest Apostol, dăm descrierea lui după notițele ce i-au consacrat Șafařík, Karataev și Picot în publicațiunile lor. Ei înșiși n-au cunoscut exemplare complete.

Un volum in-4° mic de 268 (?) foi, grupate în 34 caiete, primele 33 de câte 8 foi (quaterniuni) și ultimul de 4 foi (duerniune), fără paginație, cu semnatura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fiecărui caiet. Ultimul caiet are pe pag. întâi și pe cea din urmă cuvântul поа, adică jumătate (de quaterniune). Semnatura primelor 19 caiete este tipărită cu caracterele obicnuite ale textului, iar a celor următoare cu niște caractere mai mari și mai grosolane. Apostolul este tipărit în două culori, cu aceleași caractere ca și Molitvenicul din 1545, cu 22 și une ori cu 23 rinduri pe pagină.

La inceputul Apostolului se află un ornament patrat, ocupând o jumătate de pagină și având la mijloc stema Țerei Românești într'o cunună, iar pe margini cuvintele: Бъ ХІА БІА БІГОВЕРНИ И БІОМЪ ХРЯНИМІИ . СЯМОДРЪЖАВНИ ЗЕМЛИ УГРОВЛАХИСКІЕ ІСѢ МИРЧА ВОЕВОДЪ ГОСПОДИНЬ. (In Christos Domnul bine credinciosul și de Dumnezeu păzitul însuși-stăpânitor al Țerei Românești Io Mircea Voevod și Domn).

Faptele Apostolilor ocupă primele 9 caiete, iar Epistolele Apostolilor caietele următoare până la 31, după cari urmează Indreptarul pentru cetirea Apostolului, antifónele, etc. și în sfirșit Epilogul:

„Понѣже иже вътроици поклонѣми бѣъ бл҃гоизволи цр҃ковь свою испль-
нити ст҃ыми кни҃гами, въ словословіе и ползѣ прочитающимъ, томъ слава и
др҃жава въ вѣки аминь.

„Исписашесе сіе ст҃іе и бж҃твеніе кни҃ги, гл҃еми пракси, въ дни бл҃говѣрнаго
и бл҃гомуханамаго (sic) и самодр҃жавнаго іѡ мирча, воеводе и господарь
всѣи земли оугровлахинской и подоубавію, сн҃ь великаго и прѣдокраго рада
воеводи . Тѣмже оубо азъ грѣшни и мньше въ члвѣцехъ димитриѣ логофеть,
внѣкъ же божидаровъ, видѣвше же оумаленіе ст҃ыхъ и бж҃твенныхъ кни҃ги,
въжделѣхъ трѣдолюбовно ѣлико влѣмногахъ, оумомъ постигохъ, бг҃ъ поспѣшь-
ствоующоу ми, съписахъ и съвршыхъ дш҃епользные кни҃ги сіе пракси, еже оубо

ДѢОМЪ СТИМЪ АПЛЫ ИАОУЧИШЕ И ПРПОВѢДАШЕ И ПРОСИШЕ ВСѢБИ ВСЕЛЕНБИ КОНЦЕ
 ЗЕМЛЪНІЕ, ТРОУДИХСЕ О СЕМЪ И СЪ ОУЧЕНИКИИ МОИИ О ПРѢ И ПЕТРѢ . ТѢМЖЕ МЛМСЕ
 И МИЛДѢМСЕ ВСѢМЪ ЧЬТОУЧИМЪ ИЛИ ПРѢПИСОУЮЩИМЪ . АЩЕ БОУДЕТЬ ЦО
 ПОГРѢШЕНО ЛЮБВЕ ХѢѢ РАДИ ИСПРАВЛИТЕ И НАСЪ ОСЕМЪ ТРОУДИВИШИЕ БЛГОСЛО-
 ВИТЕ, А НЕ КЛЫНЕТЕ, ПОНЕЖЕ НЕ ПИСА ДѢХЪ СТЬИ, НИ АГГЛЪ, НА РОУКА ГРѢШНА И
 БРѢШНА И ДѢХЪ ОУНИЛИ, ОКААНЫИ И ГРѢШНЫИ¹⁾ . И СВѢРКШИШЕСЕ СІЕ СТЬИЕ КНИГЫ
 Ѡ БЫТІА БЛѢТО, ЗНѢ, А Ѡ РОДЪСТВА ХѢА, ТИСЦА . ФМЗ . КРѢГѢ СЛНЦѢ КЗ . ЛОУНЬ,
 С . ЗЛАТО ЧИСЛО, Ѡ . ИИДИКТИ Ѡ С . Ѡ КМЕЛІЕ, ДІ . ЕПДХАД, Е . Почешесе сие стьи кнігы
 писати . МЦА АВГВСТА, ИИ . ДНЬ . А СВѢРКШИШЕСЕ . МЦА МАТІА, ИИ, ДНЬ ВЪНАСТОАНЕ
 ГРА ТРЪГОВИ . ИСЛѢИИЧСВѢЩЦИИИИЧСЛЕСХЧМ²⁾ . : “

„Fiind-că cel întru Treime închinat Dumnezeu a bine-voit să umple
 biserica sa cu sfintele cărți spre lauda și folosul celor ce citesc, Lui
 slavă și putere în vecii vecilor, amin !

„Scrisu-s'au aceste sfinte și dumnezeesci cărți numite Praxe în
 zilele credinciosului și de Dumnezeu păzitului și însuși-stăpanitorului
 domn Io Mircea Voevod și Domn al întregii Țării Ungro-vlachiane și a
 țărmurilor dunărene, fiul marelui și prea bunului Radu Voevod. Așa și
 eu păcătoșul și mai micul dintre ómenii Dimitrie logofet, nepotul lui
 Bojidar, vedând imputinarea sfințelor și dumnezeescilor cărți, am muncit
 pe cât am putut, cu ajutorul lui Dumnezeu, am scris și am sfirșit
 aceste de suflet folositoare cărți, pe cari Sfinții Apostoli prin sfintul Duh
 le învățase, le propovăduise și luminase totă lumea. Am muncit cu
 ucenicii mei Oprea și Petre. Rugăm pe toți cari o vor citi său copiat,
 dacă va fi ceva greșit, în numele iubirei către Christos să îndrepteze,
 iar pe noi cei ce am muncit să ne bine-cuvinteze și să nu ne blesteme;
 pentru că n'a scris Sfintul Duh, nici inger, ci mână păcătoșă și mu-
 ritóre, spirit desperat(?), nefericit și păcătoș. S'au sfirșit aceste sfinte
 cărți de la facerea lumii în anul 7055, iar dela Christos o mie 547,
 crugul sórelii 27, al lunei 6, numărul de aur 9, indiction 6, temelia
 19, epacta 5. S'au început a se scrie aceste sfinte cărți în luna August
 18 zile, și s'au isprăvit în luna Martie 18 zile în capitala Tirgoviște

Petersburg, Biblioteca publică.—Muntele Atos, la mănăstirile Hilandar și Sf. Pavel.—
 Mănăstirea Opovo.

Šafařík, *Geschichte der südslawischen Literatur*, III, I, 267.—Karataev, *Описание*, I, 111.—
 Picot, *Coup d'œil*, 20.—*Rukopisy a starotisky Chilendarské*. Popisuje Sava Chilandarec. V Praze
 1896. (Extras din *Věstník král. české společnosti nauk*).

¹⁾ Karataev observă că ortografia origi-
 nalului trebuie să fi fost modificată în ma-
 nuscrisul după care a copiat acest epilog.

²⁾ Aceste litere constituie un criptogram
 care n'a putut fi descifrat cu nici una din

cheile de criptograme slavone cunoscute. V.
 Prof. E. Kalužniacki, *Beiträge zur älteren Ge-
 heimschrift der Slawen*, Wien 1883, I br. 8º.
 (Extras din *Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe
 der kais. Akademie der Wissenschaften*, vol. CII).

8. Apostol slavonesc, tipărit de Dimitrie Logofătul (la Tirgoviște).

În lista manuscriselor și tipăriturilor vechi din mănăstirea Hilandar, descrise de Sava dela Hilandar, se citează, pe lângă Apostolul descris la numărul precedent, un alt Apostol, de același format, tipărit în același an, și cu următoarea notiță pe ultima foie:

„Повелѣиѣмъ господара іо. илиашко воеводи и матерыи его госпожде еленыи. азъ оубо грешныи и менши въ чловецехъ димитрие логофеть вьноукъ же божидаровъ тroudихсе о семь съписании... въ лѣто 1547“.

Adică :

„Din porunca Domnului Iw Iliascu Voevod și a mamei sale Dómua Elena, eu păcătosul și cel mai mic dintre ómenii Dimitrie logofăt, nepotul lui Bojidar am făcut această scriere... în anul 1547“.

Din această ar rezultă că Apostolul s'a tipărit din nou în același an, de același tipograf, pentru Iliascu Vodă, sau că, în câteva exemplare, s'a înlocuit numai foia care purtă numele Domnului muntenesc, cu alta pomenind pe Domnul Moldovei și pe mama sa Elena.

Sava Chilandarec, *Rukopisy a starolisky Chilandarské*, p. 84.

[1550].

9. Triod-Penticostar slavonesc.

Din această carte se cunosc două exemplare: unul păstrat în Biblioteca Academiei Române și altul în Biblioteca publică din Petersburg. Amândouă exemplarele sunt necomplete și n'au indicațiuni asupra locului și anului tipăririi. D. Hasden admite data de 1550, iar Karataev cea de 1570, și ambii cred că s'a tipărit în țările românești.

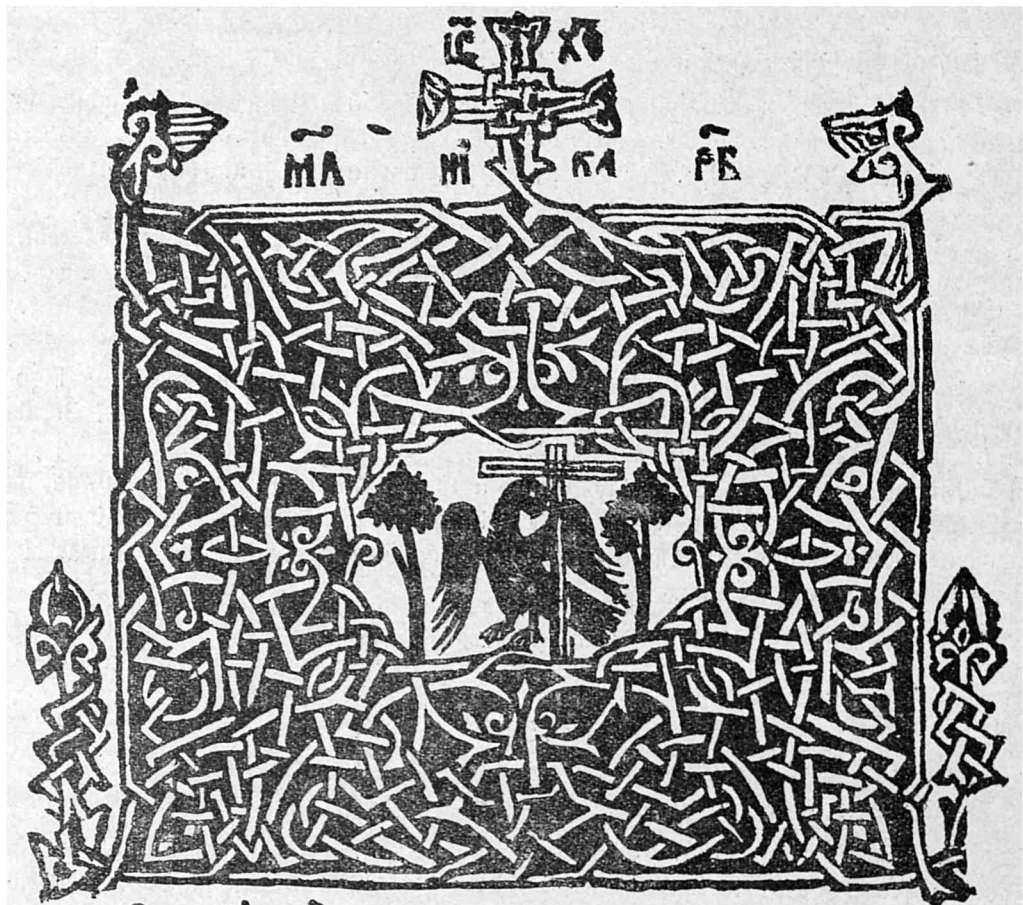
Triodul, de formatul in-folio, trebuie să fi conținut peste 360 foi, de óre ce în exemplarul din Petersburg s'a păstrat caietul cu signatura 46, iar fie-care caiet conține 8 foi. În exemplarul din Bucuresci, la început, lipsesc caietele 1—8; din caietul 9 s'au păstrat 6 foi, din cele următoare lipsesc multe foi intermediare, iar din ultimul caiet existent, însemnat 39, n'a mai rămas decât prima foie. Caietele întregi se compun din câte 8 foi și au signatura cirilică pe prima și pe ultima lor pagină. Caietul 31 nu are signatură. Volumul este tipărit cu negru și roșu, cu câte 30 rânduri pe pagină.

Cuprinde patru feluri de inițiale: unele amintind pe ale Octoihului (1494) și ale Psaltirei (1495) lui Macarie ¹⁾, însă mai ordinare (săpate în lemn); altele mai mici, de același tip ²⁾; câte-va semănând cu ale Evangheliarului dela 1512 (v. n^{re} 30 și 36), însă mai usate; și în fine câte-va inițiale simple. Mai cuprinde frontispiciile și ornamentele următoare:

La începutul slujbei de seră din Sămbăta mare este un frontispiciu, ocupând

¹⁾ Comp. cu cele reproduse în facsimile de Jagić, în *Der erste Cetinjer Kirchendruck* și de Picot, în *Coup d'œil*, p. 8 și 9.

²⁾ Reproducem mai jos la pag. 42—43 toate inițialele din exemplarul din Bucuresci.

НѢ-Ѣ-ѠСАМАРЪМНН-БСУ

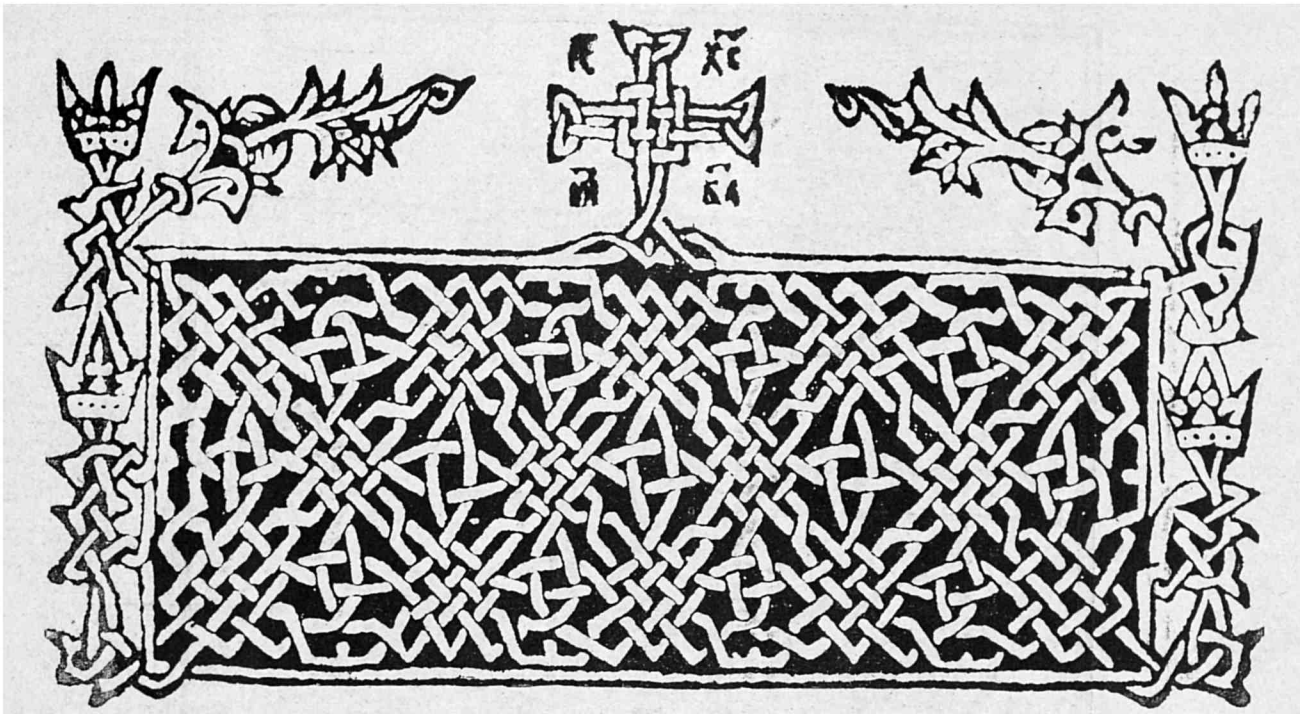
ВОТДЛѢЧЕРЬ ПАМѢАТИ ВЕЧѢЮИ ѠБІТНАМ • НА
 БДІЮИИЖЕ НАГЯ ЗВЗВІДЬ • ПО СІ ІНПОЕМЪ СТРЪІ
 ѠСМО ГВІ НИРА А ПАВПОЛОВЛЕНІЕ ПЛѢТЬ ДЕСАТЮИИИ-
 ГІ • САМННН ІННІ, ГІ • СТРЪІ ВЪСКРЪМЪ ГЛѢСЬ, ХІ •

ІНО ТѢОРЪЩОМУ ТВОЕМУ КРЪТЪ
 НЕПРЪСТАИНО КЛАНЪЩЕСА ХЕ •
 РІДНЄВНОЕ ВЪСКРЪНІЕ ЗОСАДЕНМА •
 ТѢМЪ ВО ѠБНОВІАЛЪ ЕСН, НІСТАБ
 ВШЕЕ ЧЛѢТЪСКОЕ НѢСЪ ОВЪСЄ СНАНЕ •
 ІННІ БНІ ВЪХЪ ѠБНОВІАЛЪ ЄННАМЪ
 ІАКО ЄДНІНЪ БЛГЫ ЧЛКО ЛЮБЕЦЪ •

ДРЪТВА ПРЪСАДШАНІА • ЗАПРЪЩЕНІЕ РАЗРЪТІАЛЪ ЕСІ
 СІЕ • НА ДРЪВЪ КРЪТНЕМЪ ВОЛЕЖ ПРНГВОЖДЪСА • ІНВІ
 ІАЛЪ СХШЕДЪ СНАНЕ • СХМЪРТНІА МЪЗЫ ІАКО БЪ РАСРЪІЗА

46. — Triod-Penticostar slavonesc, (1660).

46. Triod-Penticostar slavonesc, (1550).

jumătate de pagină, care se termină sus cu o cruce, iar la mijloc are un vultur mic spre stânga, cu capul întors spre dreapta, ținând în cioc o cruce (Quat. 13 f. 8 v°), semănând cu al Octoihului dela 1575, reprodus mai jos.

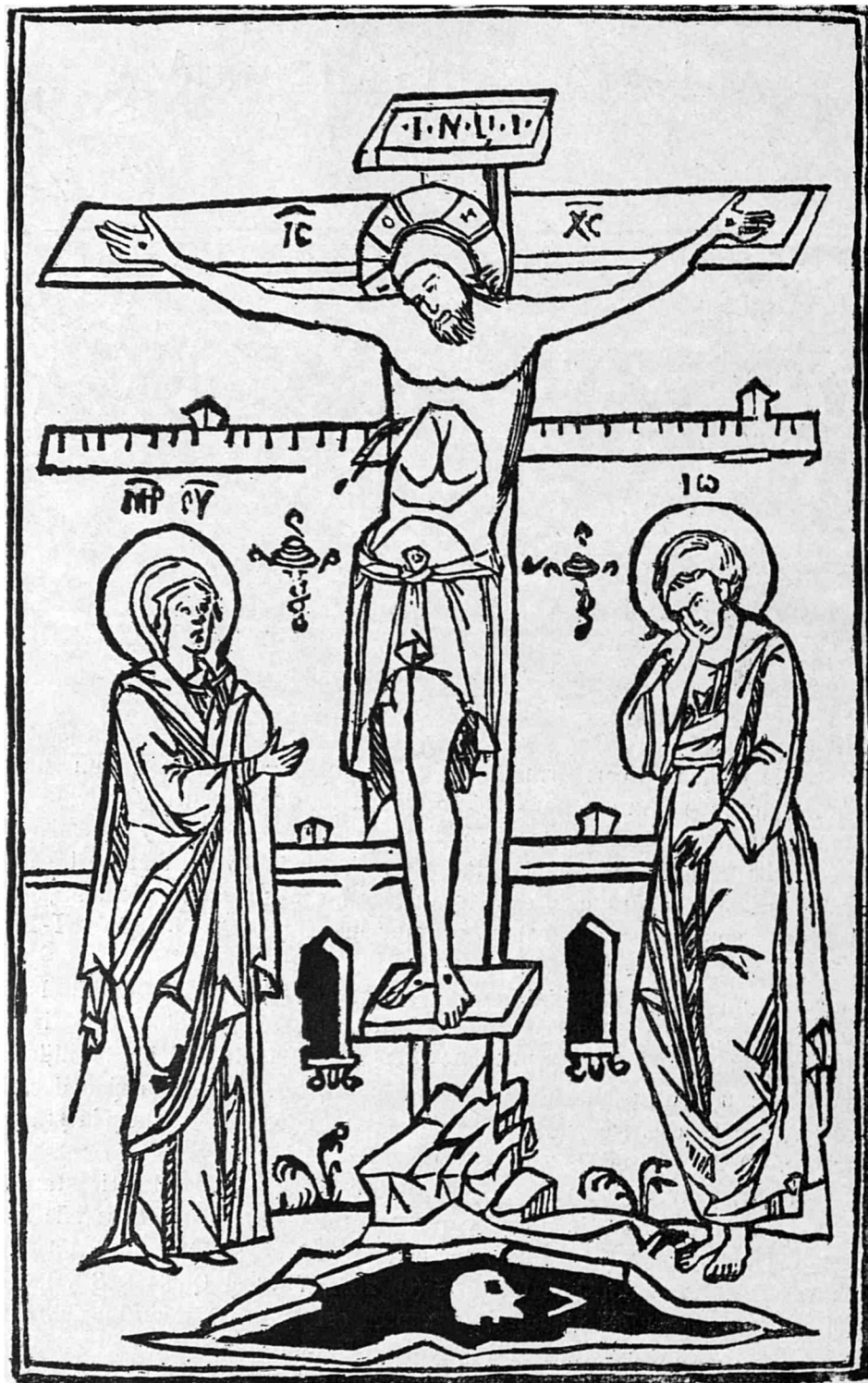
Înainte slujbei din Dumineca Pascelor, adică la începutul Penticostarului, și la vecernia de Miercuri seara dinaintea Joiei Înălțării, este un frontispiciu mijlociu (No. 65), terminat sus cu o cruce, având împrejur inscripția $\overline{\Gamma\Theta} - \overline{\chi\Xi}$; $\Theta\chi - \text{HI} - \text{K}\alpha - \overline{\Pi\Xi}$. (Q. 15 f. 8 v° și Q. 34 f. 7 v°).

La începutul slujbei Duminicii a treia, a Mironosițelor, și la al Duminicii a cincea, a Samarinenței, este un frontispiciu mare (No. 45), ocupând jumătate de pagină, terminat sus în cruce cu inscripția $\overline{\Gamma\Theta} - \overline{\chi\Xi}$; $\overline{\text{M}\Lambda} - \text{HI} - \text{K}\alpha - \overline{\text{P}\Xi}$, iar la mijloc având stema Țerei: un vultur mai mare întors pe jumătate la stânga, ținând cu ciocul întors spre dreapta o cruce mare verticală rezemată jos; la dreapta și la stânga câte un arbore. (Q. 21 1 v° și Q. 29 f. 4 v°).

Un frontispiciu mijlociu (No. 46), diferit de cel dela începutul Penticostarului, dar de același fel, terminat sus în cruce cu inscripția $\overline{\Gamma\Theta} - \overline{\chi\Xi}$; $\overline{\text{HI}} - \overline{\text{K}\alpha}$, se află la slujba de Miercuri la înjumătățirea cincizecimeii (a patra săptămână după Paști) și la slujba vecerniei mari din Joia Înălțării (Q. 26 f. 7 v° și Q. 34 f. 8 v°).

La începutul slujbei Duminicii a șaptea este un ornament mic simplu.

Volumul acesta cuprinde și 8 gravuri în lemn, ocupând câte o pagină întrégă și având subiectele reproduse în paginile următoare:

47. — Patima Mântuitorului.

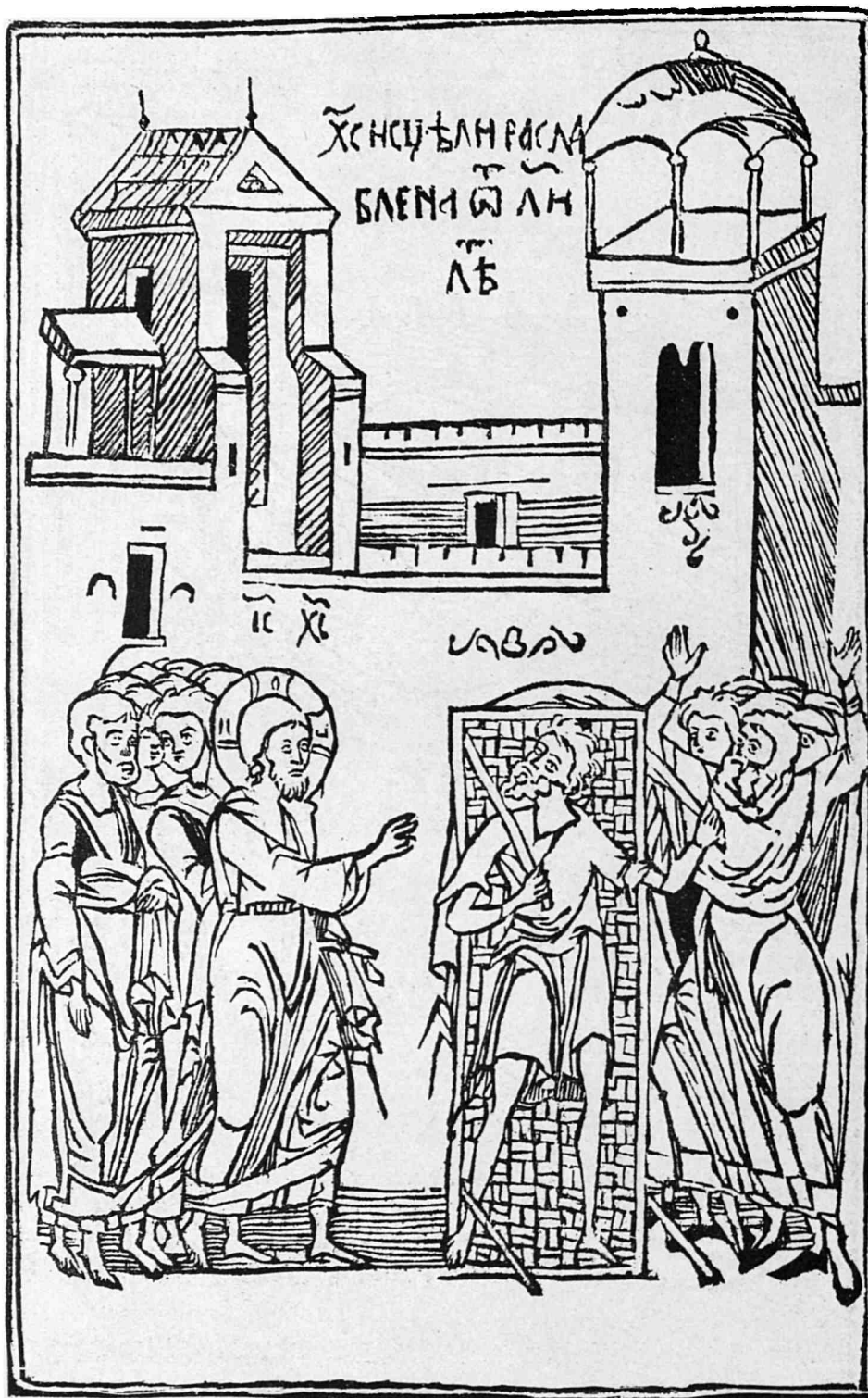
48. — Inmormântarea.

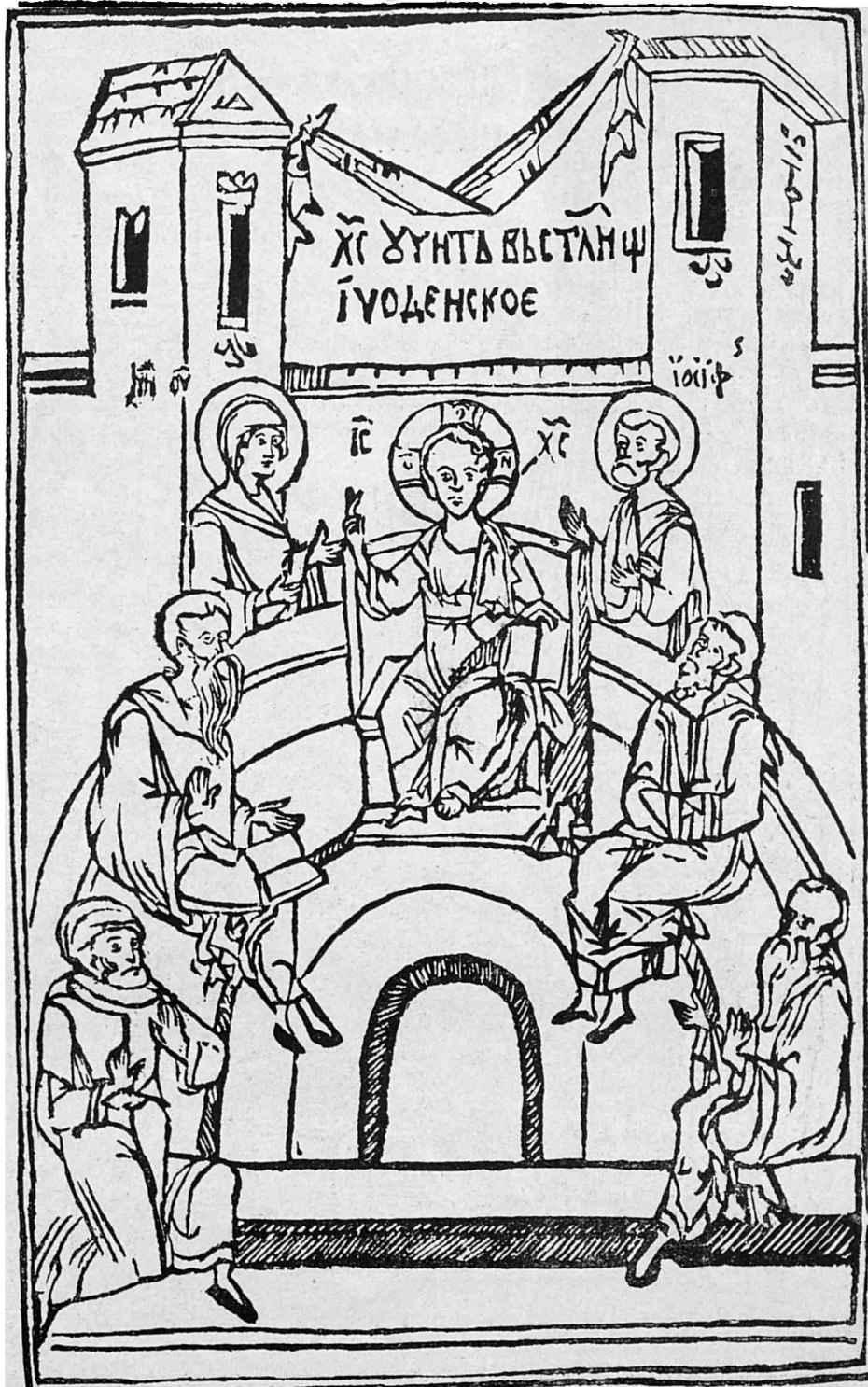
46. Invierea Domnului.

50. — Arătarea lui Christos înaintea Mariei.

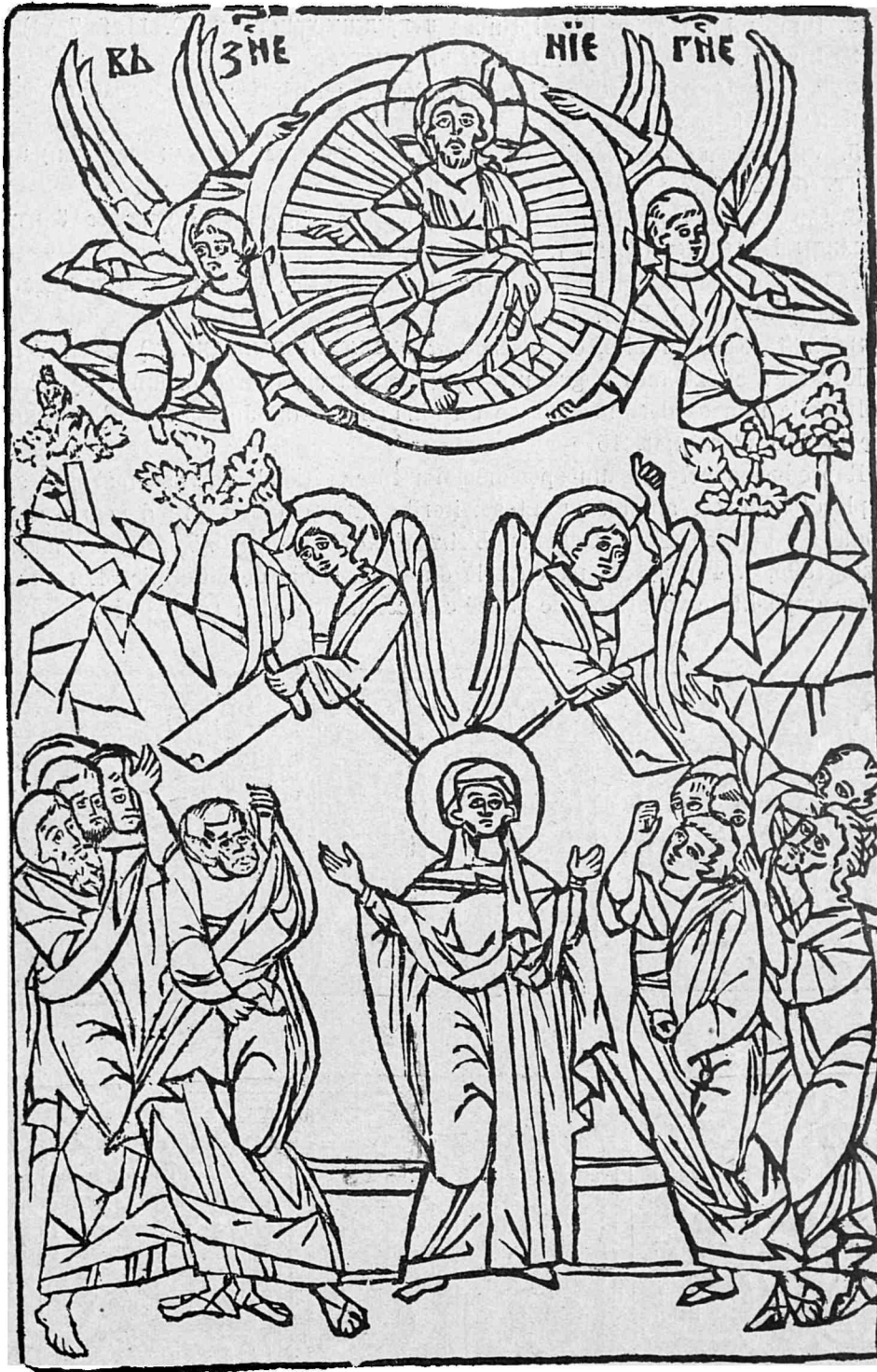
51. — Vindecarea paralticulului.

62. — Christos în templu, între învățătorii legii.

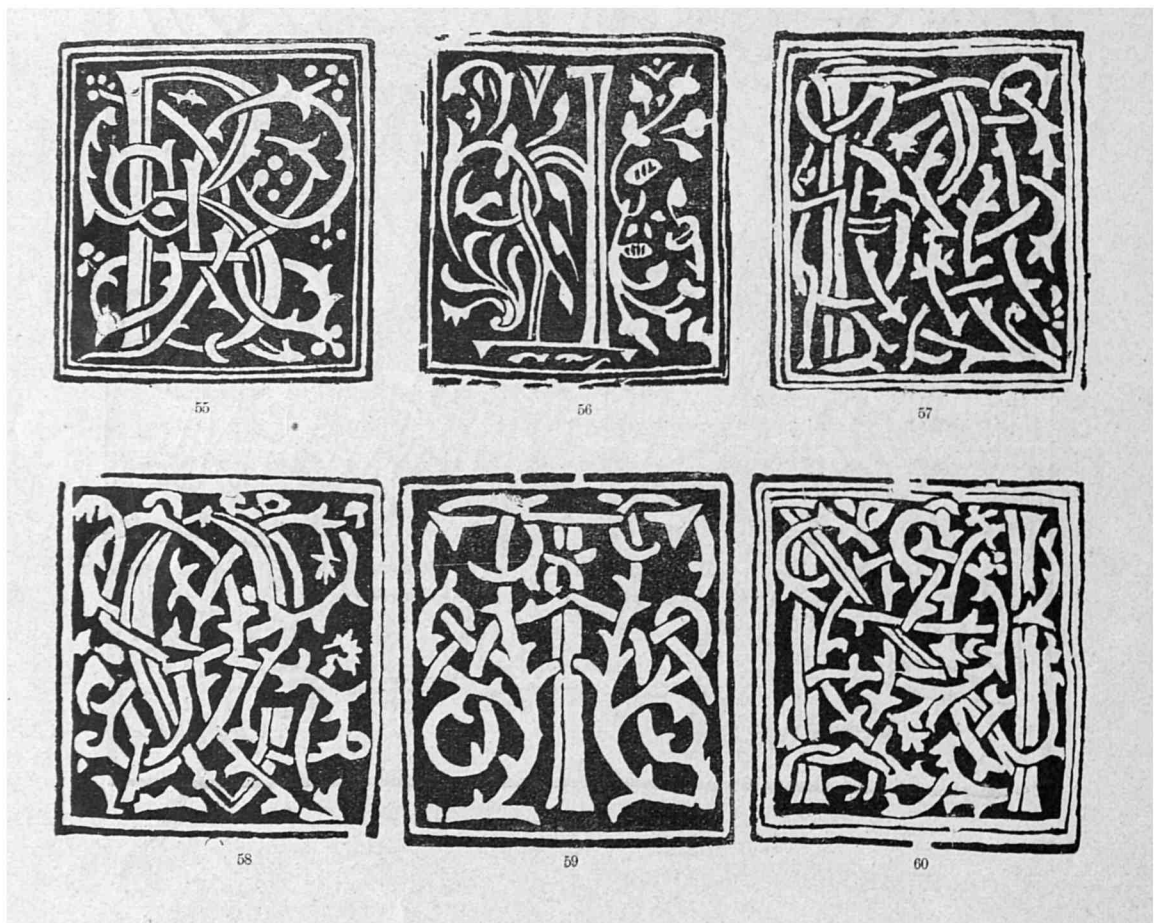
58. — Christos cu Samarineana la puț.

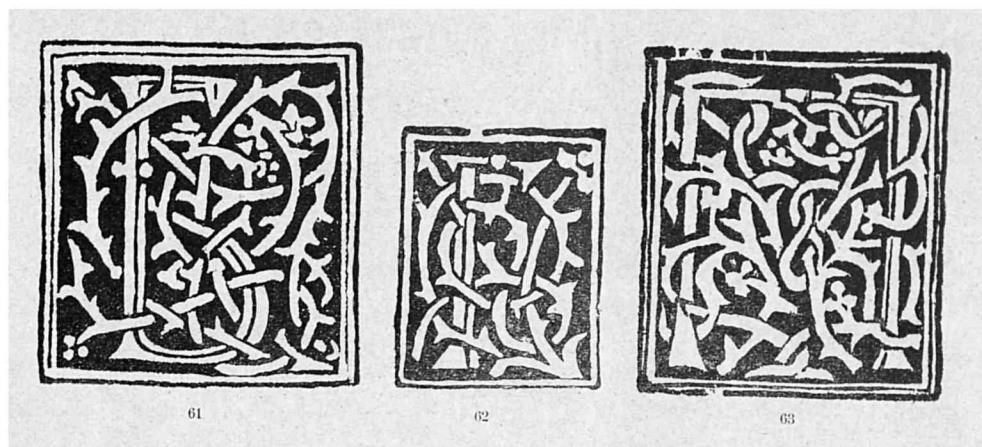

54. — Înălțarea Domnului.

1. Patima Mântuitorului (Q. 9 f. 7 v°).
 2. Inmormîntarea, cu inscripțiunea ПОГРЕВЕНІЕ ХРИСТОВО, (Q. 11 f. 7 v°).
 3. Invierea, cu inscripția: ВЪСКРЕСЕНІЕ ХРИСТОВО (Q. 13 f. 8 v°).
 4. Arătarea lui Christos înaintea Mariei, cu inscripția: ХРИСТОС ІАВИС ПРѢЖДЕ
Маріи (Q. 20 f. 8 v°).
 5. Vindecarea paralicului, cu inscripția: ХРИСТОС ИСЦѢЛИ РАСЛАБЛЕНА УТ
ли лѣт. (Q. 24 f. 7 v°).
 6. Christos în templu între învățătorii legii, cu inscripția: ХРИСТОС СЧИТЪ ВЪ
свѣтилище юудейское (Q. 26 f. 7 r°).
 7. Christos cu Samarinéna la puț, cu inscripția: ХРИСТОС ПРОСИТЪ ВОДЖ УТ
жени самарѣнкини (Q. 29 f. 4 r°).
 8. Înălțarea Domnului, cu inscripția: ВЪЗНЕСЕНІЕ ГОСПОДНЕ. (Q. 34 f. 7 r°).
- Karataev citează încă o gravură reprezentând vindecarea orbului. (Q. 32 f. 5).
In foile rămase dela început se termină slujba din Joia mare. Penticostarul
începe la f. 8 v° a quat. 15.

Reproducem aci câte un specimen din toate inițialele cari se mai găsesc în exemplarul bucureșean. Ele amintesc literile patrate (alb pe fund negru) din incunabulele venețiane (Ferd. Ongania, *L'Arte della Stampa nel rinascimento italiano*, Venezia 1895, I, 47), și sémănă cu cele din tipăriturile dela Cetinje. Ele aũ fost compuse după litere venețiane, de ôre-ce caracterul lor e cu totul latin.

București, Biblioteca Academiei Române. — Petersburg, Biblioteca publică.

Hasdeu, *Un tezaur de typo-xilografe română de pe la 1550*, în *Traian*, I, No. 18 și urm., reprodus cu mici modificări în *Columna lui Traian*, VII, 1876, p. 193, sub titlul: *O pagină din Istoria Tiparului la Români în secolul XVI*. — Karataev, *Описание*, No. 86, p. 188.

1560-61.

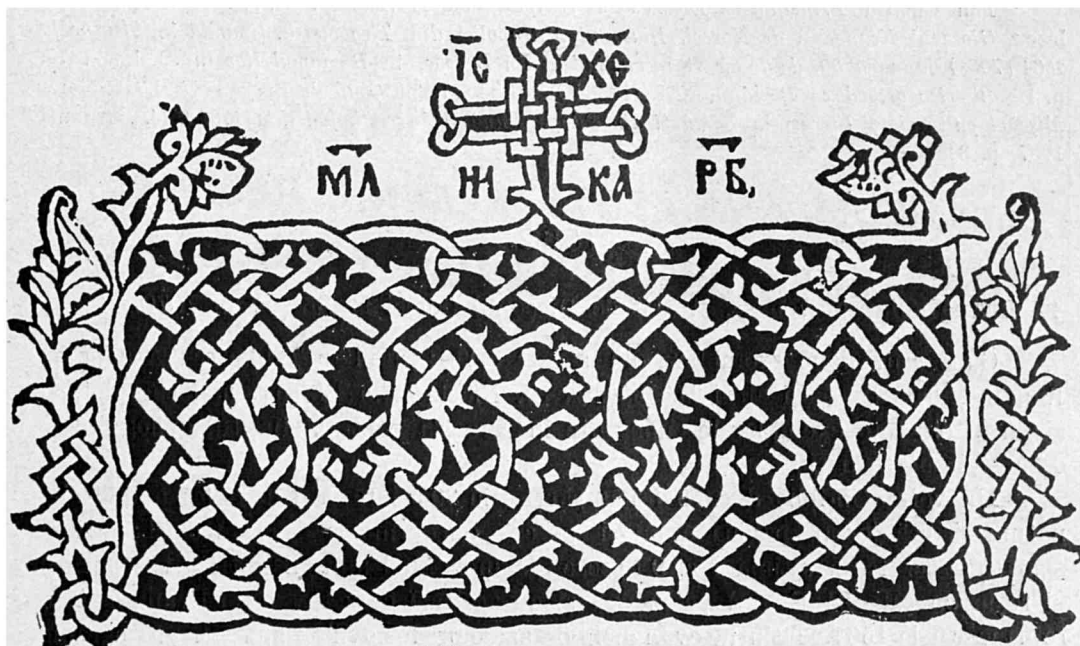
10. Evangheliar românesc, tipărit de Diaconul Coresi, la Brașov, în 1561.

Exemplarul cel mai complet cunoscut din acest Evangheliar, este cel descoperit de P. S. S. Episcopul de Argeș Gherasim Timuș și de d. C. Erbicénu la Mănăstirea Ciolanul în 1888, și care se găsește acum în Biblioteca Academiei Române; dar chiar și acest exemplar este defectuos: a fost restaurat de mai multe ori, completându-se lipsurile prin foi manuscrise intercalate și având unele foi rătăcite dintr'un caiet într'altul. Din această cauză descrițiunea de mai jos, în ceia ce privește numărul și gruparea foilor, nu trebuie considerată ca definitivă.

Un vol. in-folio de 246 foi, grupate în 32 caiete de câte 8 foi, afară de caietele 1, 14 și 23, compuse din câte 7 foi, 29 din 4 și 31 din 5 foi, cu signatura cirilică (ã - ãã) pe prima și pe ultima față a fie-cărui caiet, jos la mijloc. Caietele 4 și 9 sunt fără signatură; caietul 11, din eróre poartă însemnarea 12 (12). În c. 14 f. 2-a trebuie pusă înaintea precedentei care are signatura. Este tipărit cu negru și roșu, cu câte 24 și uneori 25 rânduri pe pagină. Inițialele sunt simple. La începutul celor patru evanghelii se găsește câte un ornament-frontispiciu (No. 65), amintind pe cel din Evangheliarul lui Neagoe Vodă (p. 16), cu inscripția *ІГ - ХГ, МЛ - НН - КЛ - РЛ*. Titlul curent dă numele evanghelistului în prescurtare.

Evanghelia lui Matei ocupă caietele 1 până la 9, f. 3 v.; a lui Marcu 9, f. 5 r. — 14 f. 6 r.; a lui Luca, 14, f. 7 r. — 23 f. 6 r. Ioan, c. 23 f. 7 r. (ultima a caietului) — 29, f. ultimă r.

КѸврѣрѣ тѣтлѸн шнкѸ ѹжѸторюль
 фіюлѸн шнкоу сфрхштѸль дѸлѸн
 сфнть • ѹзнеле мѸрїен лѸ ѹнѸшь
 крап • ѨѸ жѸпѸноу хѸнѸшь бѣгнерь де
 мбрашов ѹмь ѡвѸть желѸніе пелтроу
 сфнтеле кѸрци крещннѣщн тетроѡѸа
 шн ѹмь скрнсь ѡчѣсте сфенте кѸрци де
 ѡвѸцѸтѸрѸ • сѸфіе пѸпнаѸ рѸмѸнѣщн
 сѸцелѣгѸ сѸлѸце рѸмѸннн чннесѸ
 крещннн • кѸмь грѸщѣ шн сфнтѸль
 пѸвелъ ѡпѸль кѸтрѸ корннтѸнн дн капѸ
 те ѡсфннта бесѣрекѸ мап бннее ѡгрѸнн
 чннчн кѸвннте кѸцелесѸ декѸтъ • ѡ
 мїе декѸвннте нецелѸсе ѡнѣѸ стрїнн
 нѸ • дѸпѸ ѡчѸа вѸрѸгѸмь тоцн сфен
 цн пѸрннцн ѡѸре влѸднчн ѡѸре ѡпкпы
 ѡѸре пѸпѸ • ѡвѸрѸра мѸнѸ вѸвенн ѡчѸ
 стѸ кѸрци крещннѣщн кѸмь мапнте сѸче
 тѸскѸ нечетнндѸ сѸнѸ жѸдѣе не сѸсѸ
 дѸмскѸ • шнкѸ знсѸ жѸпѸнѸлѸн хѸне
 шѸѸгнерь • скрнсамѸ ѨѸ днѸкѸнѸ ко
 рѸсн ѡтрѸговнше • шн тѸдѸ днѸкъ •
 шн сѸѸмѸпѸть ѡлѸна ѡмапн тѸзнѸе шн
 сѸѸсфрхштѸль ѡлѸна ѡгенѸѸрїе ѡ знле
 ѸзлѸто з мїе зѸѸмѸтѸте мбрашовѸ

166. — Evangheliar românesc, 1561.

După acesta urmăză, în slavonesce, obicnuitele indicațiuni pentru citirea evangheliilor; tot în slavonesce sunt și tipicul zacelelor orî a pericopelor și evanghelistarul.

Evangheliarul se termină cu următorul epilog, reprodus în facsimile la pag. precedentă:

„Cu vreré tatălui și cu ajutorulii fiului și cu sfrășitulii d-hului sf-ntii, în zilele mării lu Ianășu Crai, eu jupânul Hanășu Bégnerii de în Brașovii amii avutii jelanie peintru sf-ntele cărți creștinești tetroevgl, și amii scrisii acéste sfente cărți de învățatură, să fie popilor rumânești să înțelégă, să învêțe Rumânii cine-sii creștini. cumii grătaște și sf-ntulii Pavelii ap-slui câtră Corinténi 14 capete: în sfânta besérecă mai bine e a grăi cinci cuvinte cu înțelesii decâtii 10 mie de cuvinte neînțelése în limbă striină. După acétea vă rugămii toți sfenți părinții oare vlădici, oare epscpî, oare popi, în câdrona mână va veni acéste cărți creștinești, cumii mainte să cetéscă, necetindii să nu judece, neș să sădiiască. Și cu zisa jupânului Haneșă Bégnerii, scris-amii eu diaconii Coresi ot Trăgoviște și Tudor diiacii. Și s'au inceputii în luna lu Mai 3 zile și s'au sfrășitii în luna lu Ghenuarie 30 zile. Къ акто (în anul) 7 mie 69 în cetate în Brașovii“.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.

Tetravanghelul diaconului Coresi, reimprimat după ediția primă din 1560-61 de Arhieroul Dr. Gerasim Timuș Piteșteanu... Cu o prefață de Constantin Erbiceanu... Bucuresci, Tipografia Cărților Bisericesci, 1889. In-8° de XII + 232 pp.

Tim. Cipariu, *Crestomatia seau Analecte literarie dein cartile mai vechi și noue romanesci, tipărite și manuscrise, începundu dela seclulu XVI pana la alu XIX, cu notiția literaria ...* Blasiu 1858, p. 1-16. — A. Lambrior, *Carte de citire*, Iași 1832, p. 21. — M. Gasler, *Chrestomatie română. Texte tipărite și manuscrise (sec. XVI-XIX), dialectale și populare*, Leipzig-Bucuresci 1891, vol. I, p. 17.

Tim. Cipariu, *Principia de Limba si de Scriptura*, ed. II Blasiu 1866, p. 103.—George Seulescu, *Glosarul Evangheliei de Koresi, Diaconul Mitropoliei din Tirgovestea, tipărită în Braşov la 1561 (7069) Ianuară 30, de Ioane Begneru, judele din Braşov*, în *Buciumul Romanu*, I, Iaşi 1875, p. 1.—*Biserica ortodoxă Română*, XII, (1888-89), p. 380.—Picot, *Coup d'œil*, p. 23.—Dr. I. G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la Români din stânga Dunării în răstimpul dela 1504-1714*, Cernăuți 1897, p. 34.

1562.

11. Evangheliar slavonesc, tipărit de Diaconul Coresi la Braşov în 7070.

Cunoscem două exemplare din această carte; unul în Biblioteca Academiei Române, defectuos, și altul la Biserica Sf. Nicolae din Braşov, mai complet, și singurul din toate exemplarele cunoscute în care s'a păstrat sfârșitul epilogului cu data și locul tipăririi.

Un volum in-folio de 240 foi împărțite în 30 caiete de câte 8 foi, având signatura cirilică jos pe pagina întâi și pe cea din urmă a fie-cărui caiet; prima signatură ac. 15 și ultima a c. 9 lipsesc, paginile fiind albe. Este tipărit cu negru și roșu, cu câte 24 rânduri pe pagină și cu aceleași caractere ca și Evangheliaru românesc dela 1561. Titlurile evangheliilor și ale predosloviilor sunt în monograme tipărite cu roșu și sémână întocmai cu Evangheliarul dela 1512.

Inițialele ornate sunt de două mărimi, cele mai multe identice și altele sémănând foarte mult cu cele din Liturghierul dela 1508 și din Evangheliarul dela 1512, reproduse mai sus la n^{ri} 7-9, 13, 16, 17 (28), 18, 23, 25, 27 (29), 30, 33—37 și 41.

Ornamentațiunile sunt de 4 feluri: Un frontispiciu mic simplu, asemenea cu cel reprodus la p. 15 și care se găsește la începutul listei capitolelor evangheliei lui Luca și Ioan, la precuvîntarea evangheliei lui Ioan, la împărțirea evangheliilor după zilele săptămânei și la sbornicul lunilor.

Un al doilea frontispiciu mijlociu, cu ornamente împletite și terminat în cruce cu inscripție, identic cu cel din Evangheliarul românesc (1561), la începutul listei capitolelor din Evanghelia lui Marcu și la succesiunea evangheliștilor.

Două frontispicii mari, ocupând câte o jumătate de pagină, săpate în lemn, cu stema Țării Românești și terminate în cruce: unul cu vulturul mare, la începutul evangheliilor lui Marcu și a lui Luca, amintind frontispiciul Evangheliarului dela 1512 (p. 12) și identic cu cel din Octoihul dela 1574, reprodus mai jos, altul, cu vulturul mic la începutul evangheliilor lui Matei și Luca, identic cu al Octoihului dela 1575.

Evanghelia lui Matei începe pe ultima fôie a caietului 1 și ține până la f. 4 v a c. 9, după care urmăzează o pagină albă. În foile dela început, pierdute în ambele exemplare, se găsește probabil lista capitolelor și precuvîntarea la această evanghelie.

Lista capitolelor evangheliei lui Marcu se află pe f. 5 v. a c. 9, predoslovia la această evanghelie pe f. 6 v. a aceluiași caiet, la jumătatea paginei; iar evanghelia lui Marcu ține dela f. 1 r. a c. 10 până la f. 6 v, a c. 14.

Pe aceeași pagină lista capitolelor evangheliei lui Luca; pe ultima pagină a aceluiași caiet precuvîntarea, iar evanghelia însăși la f. 2 r. a c. 15 (f. 1 fiind albă) până la f. 1 v. a c. 23.

Pe cele 2 pagini următoare lista capitolelor și precuvintarea evangheliei lui Ioan, care evanghelie ține dela f. 5 r. a c. 23 (f. precedentă fiind albă) până la f. 3 v. a c. 29.

Dup'aceia urmăzeă obicînuitele indicațiuni pentru cetirea evangheliilor în aceeași ordine ca cele din Evangheliarul dela 1512.

Cartea se termină cu următorul epilog, a cărui parte finală se reproduce în facsimile la pag. 48

«Бѣсѣвѣдцѣ ѿ прѣвѣлгомѣ бѣ слава и велѣчїе . дѣжцѣомѣ съврѣшити въскрѣсно дѣло вѣго ѿже ѡнѣмѣ начинѣемоу . томѣ слава ѿ дрѣжѣва въ вѣкы вѣкѣомѣ аминь .

«Понѣже ѿже въ троїци покланѣемѣ бѣ . вѣгоизволи цѣркѣвь своѣ исплънити стѣими книгами въ слѣвослѣвіе и поазж прочѣтащимѣ . сѣго рѣди ѿ азѣ жѣпанѣ хѣнѣшь вѣгнерѣ ѿ врашевѣ . Бѣзревновѣхѣ поспѣшенїемѣ стѣго дѣха ѿ любѣвїе ѿже къ вѣжтѣвнымѣ ѿ стѣимѣ цѣркѣвамѣ . и написахѣ сѣа дѣшеснѣжѣ книгѣ четвѣрѣовѣлговѣстїе ѿже дѣхѣ стѣий аплѣскимѣ ѡусти ѿрыгнѣж . въ познанїе ѿ исплъненїе слѣвослѣвію трислѣчнаго въ ѣдїнѣствѣ покланѣемаго вѣжства . мѣлаже ѿнїе ѿ съвѣзрѣстнїе ѿ старѣе . чѣжтѣщен ѿли въспѣващѣен , ѿли пїшѣще любѣве хѣвѣ рѣди исправлѣти . насѣже ѡусерѣдно потѣщѣавшихѣа на сѣе дѣло . вѣлѣити . да ѡвои слѣващѣе ѿца ѿзнѣгоже въскрѣ . сѣа ѿмѣже въскрѣ , дѣха стѣго ѡнѣмѣже въскрѣ . здѣ ѡулоучимѣ съмирѣнїе имѣтѣ . тамѣже сѣе свѣтѣ ѡзарїмѣа вѣгодѣтїю аминь .

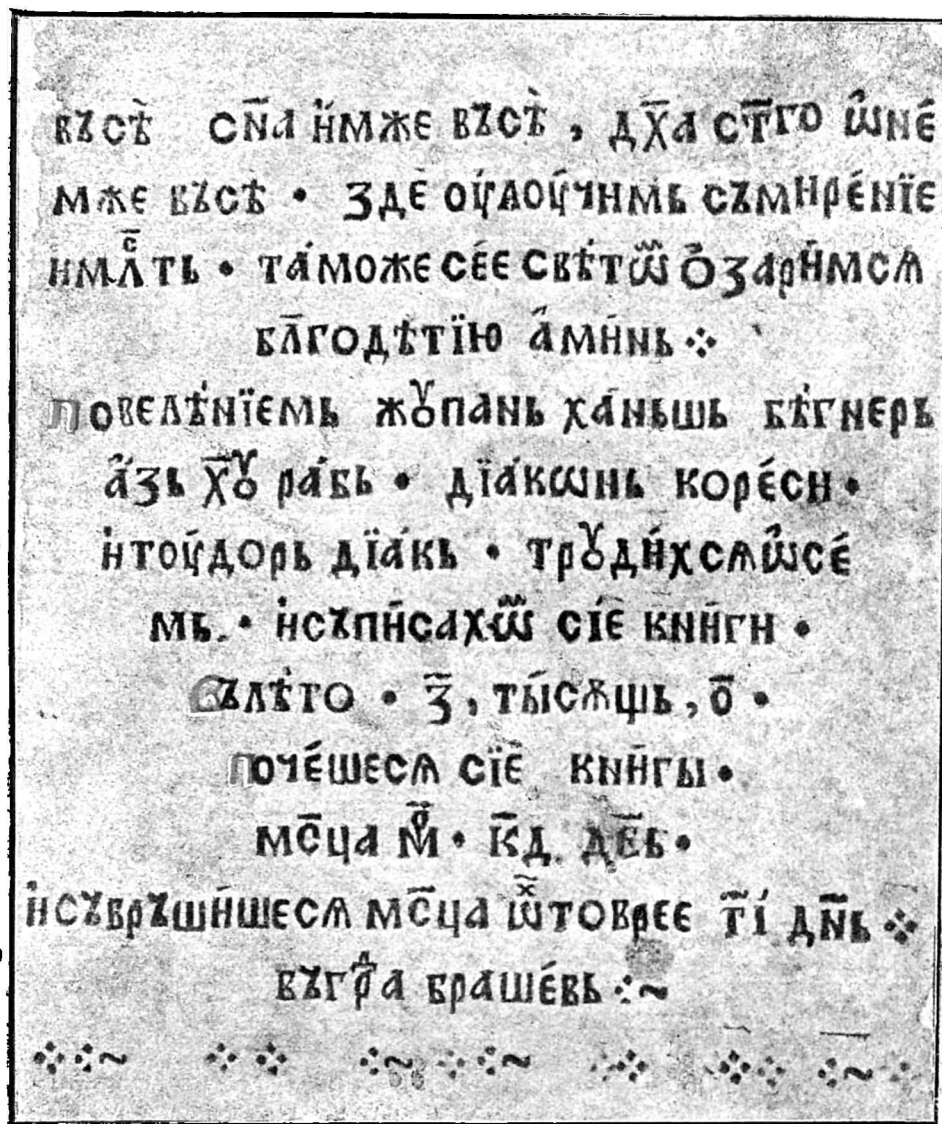
«Повелѣнїемѣ жѣпанѣ хѣнѣшь вѣгнерѣ азѣ хѣсѣ рѣвѣ . дѣдѣкѣнѣ корѣси ѿ тоуѣдорѣ дѣдѣкѣ трѣдїхѣа ѡсѣмѣ ѿспїсахѣ сѣе книги . Бѣлаѣто ѡ , тѣсѣщѣ , ѡ . Почѣшѣса сѣе книгы мѣца мѣ . кѣдѣ днѣ . ѿсѣврѣшїшѣса мѣца ѿторѣе гї днѣ . въ гѣа врашевѣ .»

„A-tot-vedătorului și prea bunului Dumnezeu glorie și mărire! Cel ce dă a se săvîrși ori ce faptă bună întru dinsul începută, aceluia glorie și domnie în vecii vecilor, amin!

„Fiind-că Dumnezeu cel întru Treime închinat a binevoit să-și umple biserica sa cu cărți sfinte spre laudă și spre folosul celor ce citesc, din pricina acésta și eū jupānul Hanăș Bégner (Johannes Benkner) din Brașov, m'am aprins de dragostea sfintului Duh și de iubirea sfințelor și dumnezeescilor bisericii și am tipărit acéstă carte de suflet mântuitoare Tetraevangheliul, pe care sfintul Duh prin gura Apostolilor ne-au destăinuit-o spre cunoșcerea și aducerea de laude Dumnezeirei celei prea-mărite întru unitatea prea strălucitei Treimi. Și rog pe cei tineri și pe cei crescuți și pe bătrāni, toți cați o vor ceti sau copia, pentru dragostea către Isus Christos, să îndreptați, și pe noi cari cu osirdie de acest lucru ne-am îngrijit, să ne binecuvîntați, ca amindoī preamărind pe Dumnezeu, din care tôte (s'au făcut), pe Fiul, prin care tôte (s'au făcut), și pe Sfântul Duh,

in care toate (s'au făcut), să căpătăm aci (pe pământ) pace și iubire, iar dincolo să fim luminați de lumină și binecuvintare, amin.

„Din porunca Jupanului Hanăș Bégnér, eu robul lui Christos, Dia-

66. — Evangheliar slavonesc, 1562.

conul Coresi și Tudor Diac ne-am trudit de am scris această carte. In anul 7070 (1562). S'a început această carte in luna lui Martie 24 zile și s'a isprăvit in luna lui Octobree 13 zile, in orașul Brașov“.

București, Biblioteca Academiei Române.—Brașov, Biserica Sf. Nicolae.—Petersburg, Biblioteca publică.—Moscu, Biblioteca publică și Museul Rumianțov.—Munkács, Biblioteca episcopală (acum in Ungvár).

Vasilie Popp, *Disertație despre Tipografiile românești în Transilvania și învecinatele Țări, dela începutul lor până la vremile noastre...* Sibiu, 1828, p. 12.—Joseph Dobrowsky, *Institutiones linguarum slavicarum...* Editio secunda, Vindobonae 1852, p. XXXVIII.—*Annales gymnasii gr. catholici maioris Blasiensis pro anno scholastico MDCCCLVII* editit T. Cipariu... Blasii 1858, p. 11.—B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, II, 93 și 725.—Șafarik, *Geschichte der südslaw. Litteratur*, III, I, 55.—Karataev, *Описание*, I, 24.—Picot, *Coup d'œil*, p. 23.

[1563].

12. Apostol românesc (tipărit de diaconul Coresi la Brașov).

Singurul exemplar cunoscut din acest Apostol numit și Praxiu, conservat în Museul național de antichități din București, a fost descris cu de-amănuntul de d. Gr. Crețu. D-sa ajunge la concluziunea că trebuie să fi fost tipărit cam pe la 1570. Noi propunem data de 1563 pentru motivele arătate la p. 52. Volumul este defectuos și se află în următoarea stare :

Un vol. in-folio de 124 foi, fără început și fără sfârșit. Foile au fost grupate în caiete de câte 8 foi, cu semnatura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fie-cărui caiet. Din primul caiet existent, însemnat 10 (Ѡ), au mai rămas numai ultimele 4 foi, iar din ultimul însemnat 29 (ѠѠ) numai primele 5 foi. Tot restul, precum și 36 de foi din lăuntrul caietelor, s'au pierdut. După numărul sforilor rămase la călcăiul cărții se pare că lipsesc 11 caiete dela sfârșit; prin urmare volumul complet se compunea din 40 de caiete adică 220 foi, dacă toate caietele erau quaterniuni. E tipărit cu negru și roșu: negru pentru text și sumare, roșu pentru titlurile românești și slavoneste, notele tipiconale slavone, etc. cu câte 21, uneori 20 sau 22 rinduri pe pagină și cu aceleași caractere ca Evangheliarul românesc dela 1561, pe hârtie gălbuie grosă cu stema Brașovului în filigrană. Cuprinde două feluri de inițiale, unele simple și altele ornate. Aceste din urmă seamănă cu cele reproduse mai sus la N^{ri} 7, 18, 30, 32 și 34. Titlul curent este slavonesc și de cele mai multe ori lipsește. Zacealele sunt însemnate cu litere roșii în afară de text.

În foile pierdute dela început volumul acesta cuprindea faptele Apostolilor,— în cele rămase se cuprind epistolele lui Iacov, Petru, Ioan, Iuda și Pavel, cu ôre-carî lipsuri;—la sfârșit lipsesc câte-va din epistolele acestuia din urmă, și probabil obicei-nuitele indice ale lecțiilor, etc.

București, Museul național de Antichități.

M. Gaster, *Chrestomatie română*, vol. I p. 9.

Gr. Crețu, *Antidiul Praxiu sau Apostol românesc tipărit pe la 1570 în Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie* sub direcțiunea lui Gregoriu G. Tocilescu, an. III vol. V (București 1885) p. 29.—Dr. I. G. Sbiera, *Mișcări culturale*, p. 36.

ТОЦНАМУ АЧЕЛАСЬ ДХЪ СЪГРЪЛСКЪ КЪЗА
 ФН • ШН ДЪТІА ДЕ ЛВНЕРЕ ЛВАЦЖ •
 КЪ ТРОЦПЪЛУ СЕВА СКОЦЛА • МОРЦІНАМУ
 ПОЦТРЕЗН , СКЪ ЛАСЕВЪ НЕ ПОЦТРЕЗН
 ДОЦПЖ АДЪМНЪЛУН ДОЦЛЪЦЖ • ЛВІЕРЪ
 ДЕЛ СКЪЛАТЪЛЪ ЛЪ ХС ІПРІСЕЛА • ШН
 ЛА СФРЪШНТЬ , МЖАГЪЮАСЕ КЪ ВНІТЕ ДЕ
 НЪРАВЪРН СКРІСЕ • ШН ДЕ СЛОЦЖЕ ЧЕЕ
 КЪ ТРЪ СФНЦН ЛВЪЦЖ • ШН АША СФРЪ
 ШН ТРЕМЪТЕРЪ : ХЪ ТРЪ КОРНІФІЕНІА
 ТЪА ТРЕМЪТЕРЕ • АСФІТОУ АОНАΟΥ Ѡ
 ПАЗ ПАВЕЛЬ • ВТОРЪ Ѡ НЕДЕЛЕ •

30
 000

АВЕЛЬ КЕМАТЬ АПЪЛЪ ЛЪ ІС ХС
 КОУ ВОА ЛЪ ДОУМНЕЗЕУ • ШН
 СОСТЕНЬ ФРАТЕ • ВЕСТРЕЧІЕН
 ЛЪДУМНЕЗЕУ КЪРЕЛЕ СЪНТЬЛ
 НТРЪКОРНІНЪ • ЧЕЛЪЧЕСЬ СФНЦ
 НТЕДЕ ІС ХС КЕМАЦН СФНЦН ШН КЪ ТОЦН ЧЕЛ
 ЧЕ КЪМЪНЪ МЕЛЕДОНЪЛУН НОСТРЪЛУ ІС ХС
 ЖНТРЪТО АТЕЛО КЪРЕЛЕ • АШН ЖДЕРЪ ШН
 ВОАЩ • ДОЦЛЪЦЖ ВОАЩ ШН ПАЧЕ ДЕ
 ФНЦН ДОЦЛЪЦЖ ВОАЩ ШН СЕЧЕ
 НІ

31
 000

Socecii

[1564].

13. Tălcul evangheliilor și Molitvenic românesc (tipărite de diaconul Coresi la Brașov).

Cunoscem această carte numai din descrițiunea și extrasele pe cari le-a publicat Cipariu. Cartea însăși s'a pierdut. Cercetările făcute în biblioteca Seminarului greco-catolic din Blaj și în cea rămasă dela răposatul canonic, au fost zadarnice. De aceea ne mărginim a resuma aci notele pe cari i le-a consacrat Cipariu în publicațiunile sale.

Cartea formeză un volum in-folio, nepaginat, în quaterniuni, și tipărit cu aceleași caractere ca și *Evangheliarul diaconului Coresi* din 1560—61. Se compune din 2 părți:

1) *Tălcul evangheliilor*, care ocupă împreună cu scara lor și epilogul primele 238 foi și cuprinde cuvintări pentru tot anul începând cu Duminica Pascalor, explicând textul evangheliilor care este aproape identic¹⁾ cu cel din *Evangheliarul* pomenit mai sus.

Acésta cazanie se termină cu un epilog, din care se cunósce numai următorul fragment:

„... Дерепть ачѣа амь екошь (де амь типѣри)ть третеевангелоуа. ши пра(ѣіоуа²⁾ рѣмж)нѣще : дѣпж ачѣа дѣка амь (възѣтъ же)ланіа а мѣлци прѣдци. де тѣлкоуа еѣліилор коум съ поатж ши еи проповѣдѣи, ши а спѣне шаменилор лѣвъцжтѣрж дѣпж четитоуа еѣліеи, аша амь афлатъ ачѣесте тѣлкъре але еѣліилор. пре дѣминечи прѣспре анъ. скоасе де л скриптѣра пророчилор ши аїліилор. ши челор сѣнѣци пѣринци. ши дѣкамъ четитъ, вине амь испититъ ши сокотитъ ши амь афлатъ къ тоате тѣлкѣескъ. адеверѣзъ ши лнтѣрескъ къ скриптѣра сѣнѣтж, ши мїе тарѣ пѣлкоуѣж, ши амь скрисъ къ типарюа воаѣ фрацнлор... че фрацїи мїеи. оунде чартж ачастж карте пре влѣдичи епископи. попи кълѣгѣри ши пре домни. нѣ чартж пре чен вѣни че пре рѣи. вѣнїи съ нѣ л пре сине. ши карїи вѣр фїи къ винж чертаци еи се покѣаскж ши съ ласе рѣѣтатѣ ши съ лмкле къ дерептате. аминь : келѣгъ ши ванїи пре ачестъ лѣкрѣ лндѣратѣскѣ а да жѣпжноуаь Форо Мнѣклѣшъ.³⁾“

¹⁾ Cipariu, *Analecte*, p. 16, *Principia*, 104 și *Annales Gymnasii Blasiensis*, (1858) p. 11.

²⁾ Folia pe care era tipărit acest epilog era ruptă, când l-a copiat Cipariu. Cuvintele în parentesă sunt o completare. După literele пра, Cipariu completase правила. Mai târziu însă a revenit asupra acestei cetiri, admitând versiunea праѣіоуа. (*Principia*, p. 104 și *Archiv pentru filologie* etc. p. 89).—Apostolul său Pra-

xiul, de care se amintesc aici, a fost descoperit în 1884 și descris cu de-amănuntul de d. Gr. Crețu, în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie* sub direcțiunea lui Gr. G. Tocilescu, V, (București 1885) p. 29. Deci greșit persistă unii a mai vorbi de o Pravilă din secolul XVI, care ar fi fost edițiunea întâia a Pravilei mică dela Govora.

³⁾ Cipariu, *Analecte*, p. 29-30 în notă.

2) *Molitvenicul românesc*, care ocupă restul volumului și care nu s'a păstrat întreg. Titlul seǔ este :

« Молитвенник роумѣнск . положеніе . молитвеле . вотезоуль . коуноунїа . коуминекътоура . типикоуа летоургїен . вечернїе . слоужба де деижнїцѣ . кжн-течеле де ꙗ ѱаломн ши де ꙗ еѵліе . петрекътоура морцилворь . »

Partea dela capitolul cuminecătorei până la sfirșit, lipsesce ¹⁾.

Există controversă asupra autorului traducerii Evangheliarului, a Apostolului și a acestei Cazani, precum și asupra anului tipăririi acestor două din urmă. Nu este locul aci de a intra în amănuntele acestei controverse. Observăm totuși că, dacă se admite că Coresi a tipărit Apostolul și Cazania, după cum tipărise Evangheliarul dela 1560—61, ani tipăririi Apostolului (1570 după Crețu) și a Cazaniei (1575 după Cipariu), trebuesc puși înainte de 1570 (sau póte de 1568), când s'a imprimat prima Psaltire románescă, de óre-ce în epilogul Cazaniei nu se pomenesce nimic de acéstă psaltire, cu tóte că a fost tipărită de același Coresi. Sbiera²⁾ aduce argumente fórte plausible pentru anul 1564, argumente trase din biografia lui Forró Miklos, care a fost prins și condamnat la mórte în 1564, iar din 1566 i se pierde urma. Pe de altă parte diaconul Coresi, care tipărise până atunci cărțile sale când cu sprijinul Ungurilor când cu al Sașilor, pare a fi rămas cu acești din urmă, în momentul când confesiunea protestantă se desparte în luterană a Sașilor, calvină a Maghiarilor și unitară a Sécuilor, (de óre-ce în 1581 publică *Evanghelia cu învățtura* după îndemnul și cu cheltuiala lui Lucas Hirschler),— iar despărțirea reformatilor se face după hotărîrea dietei din Turda, în anul 1564. Am admis acéstă dată pentru Cazanie, iar pentru Apostol propunem data de 1563, ca fiind tipărit înainte de Cazanie și probabil după Evangheliarul slavonesc din 1562.

Tim. Cipariu, *Crestomatia sau Analecte literarie*, p. 16-29.— Lambrior, *Carte de citire*, p. 27.— Gaster, *Chrestomatie română*, I, 22.

Émile Picot, *Coup d'œil*, 36.— Sbiera, *Mișcări culturale*, 57.

[1568].

14. Psaltire románescă de diaconul Coresi.

T. Codrescu a publicat în revista sa *Buciumul Romanu* (Iași 1875), mai multe glosare pentru texte vechi románesci, lucrate de răposatul G. Săulescu. Printre acestea se află un glosar pentru o Psaltire románescă a diaconului Coresi, tipărită în anul 1568, diferită, după cum asigură editorul *Buciumului*, de tóte celelalte psaltiri cunoscute.³⁾ Din nenorocire d-sa nu dă nici un alt amănunt, iar cartea însași nu se mai găsesce nicăiri. Comparațiunea extraselor pe cari le dă Săulescu în glosarul seǔ, cu textele psaltirelor cunoscute nu póte servi la nimic

¹⁾ Cipariu, *Principia*, 116.

²⁾ *Buciumul Romanu*, I, 250.

³⁾ Sbiera, *Mișcări culturale*, p. 58-59.

pentru stabilirea înrudirei între ele și pentru controlarea aserțiunilor sale, în privința vechimei textului și a autorului traducerii, de orice lucrările acestui scriitor sunt cu drept cuvânt bănuite.¹⁾

E sigur că această psaltire a existat, e posibil iarăși ca data de 1568 să fie exactă, dar textul publicat de T. Codrescu după manuscriptele lui G. Săulescu este evident latinizat și deci falsificat.²⁾

Glosariul Psaltirei lui Coresi din 7076 (1568) elaborat de George Săulescu, în Buciumul Romanu, I, Iași 1875, p. 289-304, 16, 49-64, 97-112, 145-160, 193-208, 241-150. — Sbiera, Mișcări culturale, 45-46.

1568.

15. Sbornic slavonesc, partea II, tipărit de diaconul Coresi la 7077, Decembre.

Acest Sbornic, numit și Mineiu de praznice, era compus din două volume. Nu se cunoșce până acum decât acest al doilea volum, cuprinzând serviciul divin al sărbătorilor nemșcătore ale Domnului Christos, ale Sf. Fecióre și ale câtor-va sfinți din lunile dela Fevruarie până la August inclusiv. El formeză un vol. in-folio de 222 foi, grupate în 28 caiete (27 de câte 8 foi și unul de 6 foi), purtând semnătura cirilică *ѿ — кѿ* pe prima și pe ultima față a fie-cărui caiet, jos la mijloc. In exemplarele vędute de noi, lipsesc prima și ultima fõie, acęsta din urmă probabil albă. E tipărit în două culori: textul cu negru, iar titlurile, indicațiunile și mai tõte inițialele cu roșu, cu 31 rinduri pe pagină. Inițialele ornate sunt de două mărimi și sémănă cu cele reproduse mai sus la N^{ri} 5, 7-9, 13 (28), 16-18, 27 (29), 30, 32, 34-37, însă sunt puțin mai usate.

La început se găsese un frontispiciu ornat terminat în cruce, amintind pe cel din Evangheliarul românesc dela 1561 reprodus mai sus la pag. 45.

Fõia întâi lipsese. Pe a doua începe viața sf. mucenic Trifon.

Pe fõia 5 r. a ultimului caiet, despărțit de text printr'un spațiu gol de vre-o 7 centimetri, se află următorul epilog:

„Cu voea Tatălui și cu silința Fiului și cu ajutorul sfintului Duh, s'aũ scris acęstă carte în ȃilele bine-cinstitorului și de Christos iubitorului Io Alexandru voevod, mitropolit fiind preasfințitul chir Evtimie.

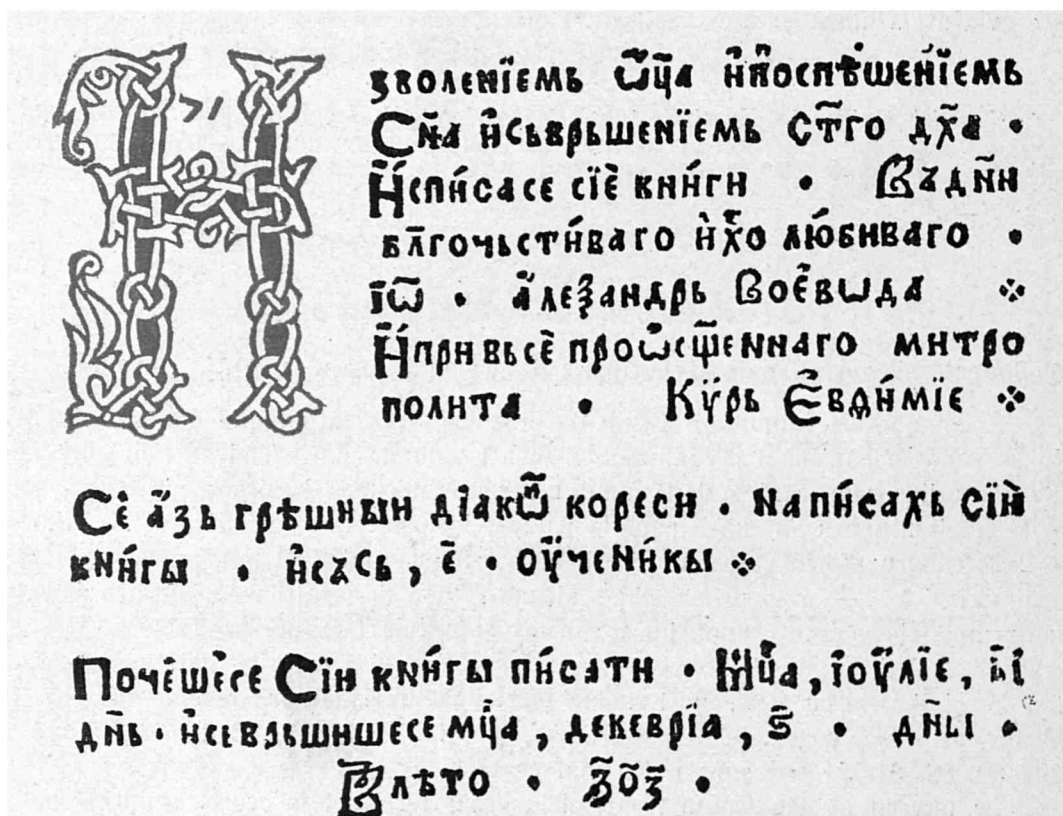
„Eũ păcåtosul diacon Coresi am scris acęstă carte, împreună cu 5 ucenici.

¹⁾ Glosarul Evangheliarului lui Coresi este o îndrăsnită falsificare. Așa în zaceala 79 a evangheliei lui Luca, cuvinte ca *năemnicî, greșî, destoinic, robî, hrănit*, etc. sunt înlocuite cu cuvintele *mercenatî. păcåțî, demn, șerbî, saginat*, etc.

²⁾ Comp. extrasul din psalmul 108 publicat la p. 16 sub rubrica *Vădiea*, cu textul din Psaltirea slavo-română a diaconului Coresi. Cuvintele *spăsește-mă, mila, blagosloveștî, ispovedescu-mă*, aũ în Glosarul lui Săulescu formele *salvă-mă, mesererea, bineșeștî, confe-ciunesumă*.

„S'au început a se scrie această carte în luna lui Iulie 12 zile și s'au isprăvit în luna lui Dechemvrie 6 zile, în anul 7077.“

București, Biblioteca Academiei Române.—Brașov, Biserica Sf. Nicolae.

68. — Epilogul sbornicului slavonesc, 1568.

1570.

16. Psaltirea românească a diaconului Coresi. Brașov.

Singurul exemplar cunoscut din această carte, aflător în Biblioteca Academiei Române, este defectuos. El formeză un volum în-4° al cărui început și sfârșit s'au pierdut. Dintr'o fericită întâmplare însă s'a păstrat ultima foie cu epilogul reprodus mai jos. În josul acestei foi se află semnătura **нѧ** (51). Din faptul că foile sunt grupate în calete de câte 4 foi (duerniuni), se poate deduce că această carte a avut 204 foi. Psaltirea e tipărită în două culori, fără paginație, cu semnătura cirilică pe pagina întâi și ultimă a fie cărui caiet cu câte 18 rînduri pe pagină, cu caractere mari, aceleași ca ale Evangheliarului dela 1561, cu câteva inițiale ornate, aceleași ca cele din Liturghierul dela 1508, reproduse la n^{ri} 5, 7 și 13, și altele mai mici ordinare.

Exemplarul acesta începe cu duerniunea însemnată \bar{r} (3) cu Catizma 2, psalmul 9. Caietele sunt complete până la al 22-lea ($\bar{k}\bar{k}$) care cuprinde mai mult de jumătate din Psalmul 71. Afară de acesta s'aŭ mai păstrat încă câte-va foi mai mult saŭ mai puțin deteriorate: una dela început cu signatura \bar{k} (2) cu sfîrșitul

КѸ мѸла лѸдоѸмнезеѸ Ѹ дѸа
 кѸнѸ кѸр есн • дѸа вѸзѸю
 кѸ мѸн тоѸ те лѸмбнле Ѹ кѸ
 вѸнтѸль лѸ доѸмнезеѸ алѸмбѸ
 лѸ • нѸманнон рѸмѸнѸн наѸзъмь •
 шн хс знсе • маѸен • рѸѸ • чѸне
 четѸще сѸцѸелѸгѸ • шн пѸвель
 Ѹ пѸль лѸкѸ скрѸне лѸворѸнѸѸ • рѸне
 кѸ антрѸ бесѸрекѸ мѸн вѸзѸсѸ
 чѸнчн кѸ вѸнте кѸ лѸцелесоѸль мѸ
 еѸ сѸгрѸѸскѸ кѸ шн Ѹ лѸцн сѸжѸз
 цѸ дѸ кѸтъ оѸнтѸнѸрекѸ дѸкѸвѸнн
 те не лѸцелѸсе антрѸлѸте лѸмбн •
 лѸчепѸтѸсѸѸ Ѹ сѸскрѸне Ѹ чѸте сѸф
 нте ѸзлѸтнрн • лѸоѸна лѸ феврѸ
 арѸе , Ѹ • знле • шн сѸѸ сѸфѸшн
 тѸ лѸоѸна лѸ мѸн • $\bar{k}\bar{z}$ • знле • лѸ
 чѸтѸте лѸбрашѸвѸѸ • ѸзлѸто • ѸоѸн
 нѸ

69.—Epilogul psaltirei românești, 1570.

psalm. 4 și mai întreg psalmul 5, și alte 12 dela sfîrșit. Pe una din acestea se află signatura $\bar{l}\bar{n}$ (38), iar pe alta epilogul reprodus aici în facsimile.

Cu mila lu Dumnezeu eu diaconu Coresi, deca văzutu că mai toate limbile au cuvântulu lu Dumnezeu în limba lor, numai noi Rumânii n'avămă, și Hs. zise, Mathei 109, cine cetêște să înțelégă, și Pavelu ap-s-lu încâ scrie la Corinthu, 155, că întru beserecă mai vrătosu cinci cuvinte cu înțelesulu mieu să grăescă ca și alalți să învățu, de cătu untunerecū de cuvinte neînțelése într'alte limbi. Inceputuséu a se scrie acêste sf-nte Psăltiri în luna lu Fevruarie, 6 zile, și séu sfă[r]șit în luna lu Mai, 27 zile, în cetate în Brașovă. Къ акто (în anul) 7078.

În numerotarea psalmilor se observă un fapt curios: Ne găsindu-se probabil printre caracterele imprimeriei semnul ̂ corespunzător pentru 60, acest semn a rămas afară la psalmii 60—69, punându-se numai cifra care reprezintă unimile.

Biblioteca Academiei Române (dăruit de V. Mangra).

V. Mangra, *Psaltirea românească a diaconului Coresi, publicată la 1570 în Brașov*, în *Tri-buna*, n° 268 din 24 Nov. 1890, republicat în broșura: *Cercetări literare-istorice*. I. Psaltirea Diaconului Coresi tipărită la 1570 în Brașov. II. Rolul Difacilor din Moldova în cultura Românilor din Transilvania în secolul al XVII-lea, de *Vasile Mangra*, Profesor seminarial în Arad. Bucuresci (Carol Göbl) 1896. 1 br. 8° de 29 pag.—Dr. I. G. Șbiera, *Mișcări culturale și literare la Români din stânga Dunării în răstimpul dela 1504-1714*, Cernăuți 1897, p. 45-46.

1574.

17. Octoih slavonesc, partea I (glas 1-5), tipărit de diaconul Coresi.

Un vol. in-folio de 216 foi, grupate în 27 caiete de câte 8 foi, nepaginate și având signatura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fie-cărui caiet, jos la mijloc. E tipărit cu negru și roșu, cu câte 30 rânduri pe pagină. Volumul acesta cuprinde o singură inițială ornată, la început, și două feluri de frontispicii ornate ocupând câte o jumătate de pagină cu stema Țării Românești: unul cu vulturul mic la începutul glasului 1, (v. mai jos p. 62) altul cu vulturul mare, ținând în cioc o cruce verticală între doi arbori, la începutul glas. 2 și 3 (No. 71). La sfârșitul glasului 2 și la sfârșitul cărței se află un ornament mic reprezentând un vultur într'o cunună, identic cu cel reprodus mai jos la pag. 61.

Octoihul începe cu pagina pe care o dăm aci în facsimile (No. 70).

Glasul 1 începe cu f. 2; Glasul 2 la f. 6 r. a c. 7. Glasul 3 la f. 1 r. a c. 14, cu ornamentele de care vorbirăm. Glasul 4 începe la f. 4 r. a c. 20, în continuare a textului, fără ornament, ci numai cu clișeu de titlatură și se termină pe ultima pag. a caietului 26.

Pe ultima pagină existentă (c. 17 f. 6 v.) se află epilogul reprodus în facsimile la pag. 59, care în traducere este următorul:

„A tot vedătorului și prea fericitului Dumneșeu slavă și mărire! Luî celui ce face să se împlinescă ori-ce lucru bun care dela dînsul începe, slavă și putere în vecii vecilor amin. Și după acestea, acei oameni dumneșești: Damaschin și Iosif și Cozma și Teofan, prin scoborîrea sfintului

НАУЕЛО СЪВГМЪ ѠСЮ ГЛАСНКУ
 ТВОРЕНІЕ ПРѢПОДѠБНАГО ѠЦА НАШЕГО І ѠАИНА ДАМАСКИ
 НА • ВЪСЖБОТЖ ВѢЧЕРЬ • НАМАЛѢН ВЕЧЕРНИИ, НАГНВЗ
 ЗВАХЪ • СТЫХЕРЫ ВЪСКРѢНЫ, ГЛАСЬ, А ❖ ❖
 ВЕЧЕРНЕЖ НАШЕ МАТВЫ ❖ **ѠВНДѢТЕ ЛЮДІЕ СІ ѠНЬ** ❖
 ПРНДѢТЕ ЛЮДІЕ ПОЕМЪ **СЛАВА НННЪ, Б** ❖
 ВЪСѢ МНРНЖМ СЛАВЖ ❖ **НАСТѢВНО ВЪСКРНЪ** ГЛАСЬ, А
 СТРТІЕ ТВОЕЖ ХѢ ❖ **С** ПРНВѢДЖТЕМ ЦРЮ ДѢВЫ ВЪ СЛѢ •
 НЕТАБННО РОЖДЫШ БѢ • ТАБНІЕ ПОТРѢБЛЬШАГО ННЕ
 ТАБНІЕ НСТОЧНВШАГО • НЕТАБННАА ННЕПОРѠЧНАА • ТѢ
 МЖЕ МОЛАТМ • БѢДАМИ ТАБЖЩАГОМА • МЛТВАМИСИ
 ЧТѢАА ВЪЗДВНГНИ • ДАПРОСЛАВЛѢТЕ, ДАСЗЛЮБОВІЖ ВЪ
 ЗВЕЛЧІТМ, НЖЕ РОДЪ НАШЪ ВЪЗВЕЛЧНВШЖМ ❖
С СЛЫШН ДЫШН • **ѠГНѢ БЖТЕНАГО ХА** ВЪСПРІЕТЪ
 ПРЧТАА, ННЕ ѠПАЛНА ПРѢБЫ • ТѢМЖЕТНСЕ МЛМ • Ѡ
 ГНѢМЕ НЗБАВН ТОПЛОЖ МЛТВОЖ ТВОЕЖ НВѢЧНЫМ МЖКЫ
 НЗБАВЛѢЩНМЕ ѠМНОГО ѠБРАЗНЫ ѠБСТОАНІН • ПОКРО
 ВХ ТВОЕМХ ПРНБѢГШАГО ❖ **С** П ОМѢНЖ НМЕ ТВОЕВЪЗВѢСѢ
О ѠВЫ МНѢ ЧТО БЖДЖ, ОУМЪ НДШЖ НТѢЛО ѠСКВРННЪ
 ПРѢГРѢШЕНМН • ЧТО СЪТВОРЕ, КАКО ОУБО НЗБѢГНЖ ПЛА
 МЕНЕ НЕПОСТОАННАГО • НЕРѢШНМЫ ЖЗЪ НВѢЧНЫ • НЖ ВЪ
 СѢ НЕПОРѠЧНАА ПРѢЖДЕ КОНЦА МЛН СНА СВОЕГО ПОДАТНМН
 ѠСТАВЛЕНІЕ ❖ **СЛАВА НННЪ Б** С Ѣ ТѢБѢ ПРНХОЖДЖ ЧН
 СТАА, НВЗПІЖ СЪГРѢШВХЪ • НЕ ѠВРАТН РАБА СВОЕГО
 ПОСРАМАЛЕНАМА Н ѠРННОВЕННА • НМАШН БО ѢЖЕ МОЦН,
 ШКО МТИ ВЫШНѢГО СЖЩН • **Е**ГОЖЕ МОЛН ДАРОВАТИ
 ДШАМЪ НАШНМЪ ВЕЛІЖ МНЛОСТЬ ❖ *ма*
 ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖
А

70. — Octoikh slavoneso, 1574.

НАВЛНЦВРН. НАНЪЗВН

ХЪ • СТЪРЪИ ВЪСКРЪНИ • ГЛАСЪ • ІІ • ❖ • ❖

Пръво вѣчномуу ѿ оца рѣждьшоу сѣ бжю сѣ ѿ
воу • въплъщьшоу сѣ ѿ двѣи мѣрїи • прїидѣте
покашнѣм сѣ • распѣтїе бо прѣтрьпѣвъ , погребѣ
нїю прѣдѣст сѣ ѿ крѣ сѣ амь въсхотѣ • ѿвскрѣсѣ
ѿ мрѣтвѣхъ , сѣ семѣ блѣдѣщѣ члѣкѣ ❖ ❖

Хѣ сѣ спѣсѣ нашѣ , ѣже нанѣи рѣкопѣсанїе прїегвѣждѣ н
крѣтѣ расрѣса • ѿ смрѣтїи дрѣжавѣ оупразнѣнѣ ѿ

В хслъ вѣдцѣхъ нѣтрѣвѣлгомѣхъ бѣгоу слава нѣвелнчїе • дѣлѣ
 шомѣхъ свѣршннѣхъ вѣсѣко дѣло бѣло нѣже ѡнѣмѣ начннѣ
 ѣмѣхъ • **Т** ѡмѣхъ слава нѣдрѣжава вѣвѣкы вѣкѣ ѡ ѡмннѣ •
Н поснѣхъ ѡннѣ бѣжтвннѣ мѣжїе • дамѣскнѣжѣ • нѣѡлїфѣ
 нѣкозма • нѣдеѡфанѣ • наитнѣмѣ стѣго дѣха • наоучаѣмн
 прѣдаше намѣ бѣжтвннѣ кннѣ глѣмнѣ ѡхтонѣхъ , дѣ •
 глѣа • пѣсно словнѣгн • вѣ грѣслѣнѣчнѣ бѣжтвѣ трнѣ стнѣмн
 глѣснѣ аггѣльскымн славо словнѣмаго , вѣвншннѣ ѣа •
Сѣго раднѣ нѣазѣ оубѣо хѣоу • рабѣ • іѡ • алѣзѣандрѣу
 воѣвѣда • вѣсенѣ оубро вѣлѣхнскѣнѣ • снѣ велнѣкаго нѣпрѣдо
 браго , іѡ , мнѣрѣа воѣвѣда • оубѣдѣхѣ нѣразѣмѣхѣ госпѣ
 ствамнѣ оубмнлѣнїе нѣѡскѣдѣнїе вѣземлнѣ госпѣствамнѣ •
Сїе внѣше рѣченнѣ кннѣ глѣемнѣ ѡхтонѣхъ • троубѣо лѣубѣ
 знѣо вѣждѣлѣхѣ • нѣсѣвѣщахѣмо • **С**вѣѡца нашѣго прѣ
 ѡщѣнаго мнѣрополнѣтѣ , кѣѣрѣ , ѣѣѣдїмїе • вѣсенѣ вѣлѣш
 конѣ землнѣ • нѣнѣспнѣсѣахѣмо сїе дѣше полѣзннѣ кннѣ ѡх • дѣлѣх
 дѣтѣ вѣдѣарѣ нѣвѣчѣтѣ нѣпохѣвала стнѣмѣ црѣвамѣ нѣзадѣше нѣ
 запрощѣнїе грѣхѣо прѣроднѣтелѣ нашнѣмѣ нѣроднѣтелѣ ннѣамѣ
 грѣшннѣмѣ • **С**ѣго раднѣ азѣ іѡ алѣзѣандрѣхъ воѣвода нѣснѣо
 моѣмѣ лѣубнѣмѣо , іѡ , мѣхнѣтѣ воѣвода • молнѣмѣсе нѣмнѣлн
 седѣѣ • нѣколѣнѣо сѣкасаѣ аще нѣнеколѣнѣо • нѣѣ ѣзнѣко • стар
 цѣ іѣкоѡцѣѣ • вѣзрѣсннѣмѣ іѣкобратнѣамѣ • юнотамѣ іѣкочѣдѣо
В іѣтѣшнѣ нлнѣ поѣшнѣхѣ нѣмолѣщнѣсе лѣубѣве раднѣ хѣвнѣ помн
 наитнѣе намѣ грѣшннѣхѣ вѣстнѣхѣ вѣшнѣхѣ молнѣтвахѣ нѣтѣан
 цахѣ : **П** овѣлѣннѣе госпѣдѣарѣ іѡ алѣзѣандрѣхъ воѣвѣда •
 дѣлѣхѣ срѣбѣ шнѣнѣ днѣакѣнѣ кѣреснѣ напнѣсахѣ сѣмнѣ кннѣгы •
 на нѣ оубѣчѣннѣкы • ѡбнѣтнѣа • **В**лѣтѣѡ • **З**їѣвѣ •
 поѣшѣсїи кннѣгы пнѣсѣтнѣ • мѣца , мѣанѣ • вѣтѣ , днѣ •
 нѣсѣвѣрѣшннѣшѣсѣа , мѣца , ѡхтѣврїе • кѣ , днѣ •

Duh învățați, ne-au lăsat nouă cărțile dumnezeesci ce se numesc Octoih, 4 glasuri, pentru a cânta în cântece pe Dumnezeu cel de sus și laudat, cu glasurile de îngeri cele de trei ori sfinte în Dumnezeuirea prea strălucită.

„Din pricina acesta și eu deci, robul lui Christos Io Alexandru, Voevodul întregii țări a Ungrovlahiei, fiul marelui și prea bunului Io Mircea Voevod, am cunoscut și am înțeles domnia mea împușinarea și raritatea în țara Domniei mele a cărții mai sus numite Octoih și din dragoste către lucru am dorit și m'am sfătuit cu părintele nostru prea-osfințitul mitropolit chir Evtimie al întregii Țări Românești și am tipărit această carte de suflet folositore Octoih, ca să fie în dar și în cinste și spre lauda sfințelor biserici și întru pomenirea și iertarea păcatelor străbunilor noștri și părinților și nouă păcătoșilor.

„Din pricina această eu Io Alexandru Voevod, cu fiul meu iubit Io Mihnea Voevod, ve rugăm și în genunchi cădem, iar de nu în genunchi, cu cuvîntul, către cei bătrâni ca către părinți, către cei crescuți ca către frați, către cei tineri ca către copii, către toți cei ce vor ceti saū vor cânta saū se vor ruga, pentru dragostea lui Christos, pomeniți-ne pe noi păcătoșii în sfințele vōstre rugăciuni și taine.

„Din porunca Domnului Io Alexandru voevod, eu păcătosul diacon Coresi am tipărit această carte cu opt ¹⁾ ucenici, dela facerea lumii în anul 7082; s'au început această carte a se tipări în luna lui Mai în 12 zile și s'au sfirșit în luna lui Octobree în 20 zile.“

Brașov, Biserica Sf. Nicolae.—Mănăstirea Hilandar.
Sava Chilandarec, *Rukopisy a starotisky Chilendarské*, 86.

1575.

18. Octoih slavonesc, partea II (glas 5—8), tipărit de diaconul Coresi.

Cunoscem două exemplare din această carte, amândouă necomplete: unul în Biblioteca Academiei Române și altul în Biblioteca bisericii Sf. Nicolae din Brașov. În acesta din urmă s'a conservat prima fōie, pe a cărei verso se pōte vedē ornamentul din Octoihul dela 1574, vulturul într'o cunună, înconjurat de cuvintele *ΧΡΙΣΤΟΒΟΥΛ-ΒΛΑΨΚΟΝ ΖΕΜΛΕ-ΙΩ̄ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΒΟΕΒΟΔΟΣ* (v. p. 61). Karataev a cunoscut un alt exemplar în care s'a conservat ultima fōie cu epilogul. Acest epilog este același ²⁾ ca cel dela partea I, afară de dată: *Ω̄ ΒΗΤΙΑ ΒΛ ΛΚΤΩ. ΣΠ̄Γ. ΠΟΧΕΨΕΣ*

¹⁾ Colțul din stânga al fōiei după care reproducem acest epilog a fost rupt în exemplarul dela Brașov vădūt de noi, și completat cu mâna mai târziu, după cum se pōte observa în facsimilele dela p. 59. Călugărul

Sava dela Hilandar, copiind acest epilog după un alt exemplar, scrie „am scris această carte cu șase ucenici“, pentru partea I a Octoihului.

²⁾ V. nota precedentă.

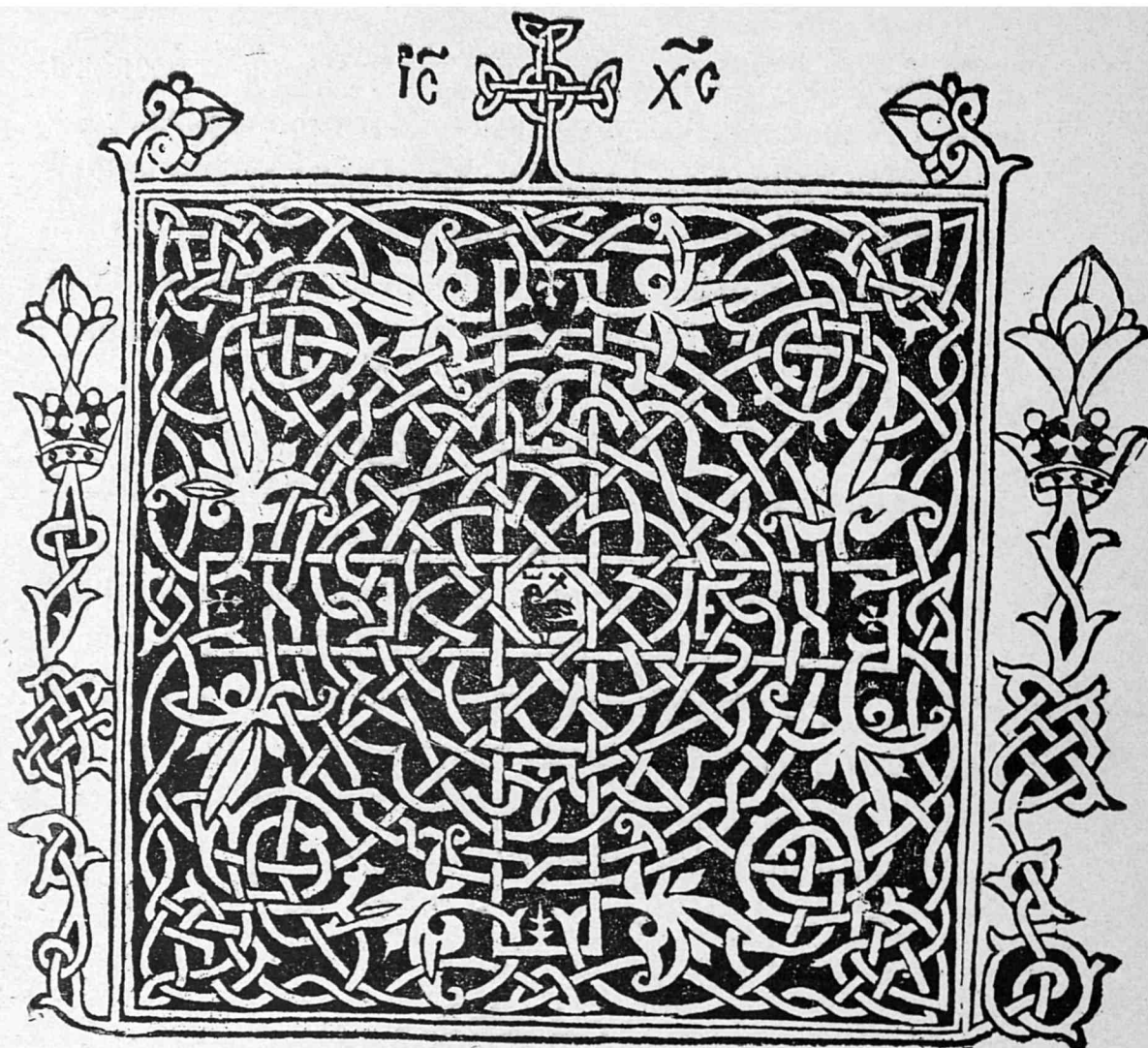
Раѣнск пророкъ печати • бѣо гнѣвнымъ аплѣ проповѣ
 дн • ѡнѣнѣнѣмъ нпрѣподобнымъ , нженамъ радостн •
 ба слово ѣднна порѣждѣша • ѣже радн дрѣвнее възпріе
 мше блго рѣдіе • нранскимъ пищѣ наслаждѣшесѣ • тѣ
 ходатанѣ толнѣкымъ свѣтлостн , пѣсньмн почнѣаемъ •
 нмолнѣтвннѣмъ блго пріѣмнѣ тѣбе прѣстѣа ѡбогачѣше
 сѣ • прнсно сѣшѣмъ оулѣчнмъ жнзнь сѣа твоѣго • по
 даѣшаго богѣтно велѣмѣтъ • Слава нннѣ по •
 Рѣднѣа ѣсн неѣзрѣченно ба • нже прѣждѣ вѣкъ ѡѡца
 възсѣавшаго • нвъпослѣднѣа врѣмена пакы , ѡстаго
 чрѣва твоѣго бѣе просѣавшаго • свѣтъ възкрѣвѣнне ѡ
 зыкѣмъ • нспсѣнне възсего мнра • възпрозрѣннеже слѣ
 пымъ , ноутѣшенне нже вѣромъ пощнѣмѣ • сѣгѣ оу
 бо молн , просвѣтнѣтнмъ вѣчѣе свѣтомъ рѣзѣма • н
 подѣтн сѣрѣоу моѣмъ оумнленне дѣшевное • ѣко дарѣ
 даннѣемъ нпѣсньмн , жнвѣта моѣго врѣмѣ прѣндѣ •
 ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ДРИСОВОУЛЬ

ВЛАШКОИ ЗЕМЛЕ

ІВ АЛЕКСАНДРЪ ВОЕВОДА

НАВЛНЧВРН. НАНЪЗВН

дѣ ѡставимъ • сѣ і нпоёмъ страї въскрѣни гѣла н

ѣчернѣмъ пѣснн , словеснѣмъ слоужбѣмъ • тебѣ
 хѣ приносимъ • гѣко блговолн ль ѣси помнло
 вати на въскрѣнїа радн ✦ Гн҃гн҃ , не ѡвръ
 знїа ѡ твоѣго лнца н блговолн • помнлова
 ти на въскрѣнїа радн ✦ Рѣн҃см сї ѡне стїн
 мѣн црѣквамъ • бжїе жнлнще • тыбо при
 тѣ прѣжде ѡставленїе грѣховъ • въскрѣнїа радн ✦
 Нн҃ы вѣсточна ✦ Н же ѡба ѡца слово прѣжде вѣвѣрѣдѣст •

сїи кнїгы писати. мѣца, генварїе, кѣ днѣ, сѣвѣшисѣ (sic) мѣца, августъ. кѣ днѣ.—
Dela facerea lumefi în anul 7083 (1575); s'a început acéstă carte a sѣ tipări în
luna lui Ianuarie în 26 zile și s'a sfîrsit în luna lui August în 23 zile“.

Volumul complet, de formatul in-folio, trebuie să conțină vre-o 198 foi, gru-
pate în 25 caiete, 24 de câte 8 foi, și unul (13) de 6 foi, cu signatura cirilică
obiceinuită (а — кѣ). Caietul 15 pòrtă din eróre numéruł ѣ, iar caietul 14 n'are
signatură. E tipărit cu negru și roșu, cu câte 30 rîndurî pe pagină, pe o hârtie
grósă, gălbuie, cu stema orașului Brașov în filigrană. Cuprinde o singură inițială
ornată, la începutul glasului 8, și două felurî de ornamente: un frontispiciu
cu stema Țérei Românesce, vulturul mic (No. 74), la începutul glasului 5, 7 și 8, —
și un ornament mic, represintând un vultur într'o cunună de snopî, pe f. 1 v.

Glasul 5 ține până la f. 4 r. a c. 7. Mai jos de jumétatea acestei pagine,
începe glasul 6 prin clișeuł de titulatură obiceinuit și ține până la f. 6 r. a c. 13.
Glasul 7 începe la f. 1 r. a c. 14 și ține până la f. 5 r. a c. 19; iar glasul 8
începe la f. 6 r. a aceluiași caiet.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române. — Brașov, Biserica Sf. Nicolae. — Mănăstirea
Hilandar.

Karataev, Описание, No. 85, p. 187. — Picot, *Coup d'œil*, p. 14. (D. Picot, necunoscând de-
cât exemplarul defectuos din Biblioteca Academiei Române, îl atribue lui Macarie și îi asig-
nează data de 1510). — Sava Chilandarec, *Rukopisy a starotisky Chilendarské*, 80.

1577.

19. Psaltire slavo-românescă, tipărită de diaconul Coresi.

Acéstă psaltire a fost considerată multă vreme ca prima tipăritură româ-
nescă. Multă vreme nu s'a știut anul exact al tipăririi, iar cât despre locul unde
s'a tipărit, lucrul nu este încă limpede pâuă astăzi. Un exemplar, în care s'a
conservat ultima fôie cu epilogul și cu data tipăririi, a fost descoperit de Odobescu
în mănăstirea Bistrița și se află în Museul național de antichități din Bucuresci.
Un alt exemplar se găsește în Biblioteca Academiei Române.

Volumul in-4° mic trebuie să fi conținut 316 foi, cari au fost grupate în 79
caiete de câte 4 foi, cu signatura cirilică pe pagina întâi și pe cea din urmă a
fie-carui caiet, jos la mijloc. În exemplarul dela Museu lipsesce f. 1, caietul 34
întreg și mai multe foi din corpul volumului; în cel din Biblioteca Academiei
lipsesce caietul 1, tóte foile dela f. 4 a c. 68 până la f. 1 a c. 70 și ultimul
caiet întreg. Volumul e tipărit numai în negru, cu 18 rîndurî pe pagină, cu
nise caractere mari, semănând cu cele din partea I a Psaltirei slavone, și cu-
prinde câte-va inițiale amintind pe cele reproduse mai sus la N^{ri} 33 și 36.
Textul slavon și traducerea românescă sunt tipărite cu aceleași caractere mari,
de-a rîndul, fără a fi deosebite prin inițiale mari sau alt-ceva; câte-o dată chiar
semnele de interpunctuație lipsesc. La pag. 65 se reproduce un specimen.

Cartea se termină cu următorul epilog, reprodus în facsimile la pag. 64:

*Cu mila lu Dumnezeu eu diaconu Coresi, deca văzuii că mai toate limbile au
cuvântul lu Dumnezeu în limba, numai noi Rumâni n'avăm, și Hs. zise, Mathei*

109, cine ceteste să înțelegă, și Pavelu Apstlu încă scrie la Corintu, 155, că întru beserecă mai vrătos cinci cuvinte cu înțelesul meu să grăescu, ca și alaltși să învățu, de cătū uîntunerecū de cuvinte neînțelese într'alte limbi. — Dereptu acēia frații miei preuților, scrisu-v'am acēste Psăltiri cu otvétū, demu scosu de în psăltire srăbescă pre limbă rumânescă, să vâ fie de înțelegătură, și grămăticilorū, și vâ rogū ca frații miei să cetiți și bine să socotiți că veți ve[dé i]nșivă că e cu adevărū. Вѣсто (la anul) 7085.

КѸМНЛА АѸДОУМНЕЗЕѸ ЕѸ ДІАВОНЬ КОСЕ
 СН . ДѢСА ВЗЗЮ СЗ МАН ТСАТЕ АНБН
 ЛЕ АѸСЪВАНТЪ АѸ ДОУМНЕНЕѸ МАН
 СЛ . НОМАННІ РѸМАНІН НАВЗМЬ . ШН ХС
 ЗНЕС . МАДЕН . СД . ЧННЕ ЧЕТЪЦЕ ОЗАЦЕ
 АТГА . ШН ПІВЕЛЪ АПЛА АБЪ СКРНЕ ЛА КО
 РННТЬ . РНЕ . ІСЗАНТРѸБ . СЪРЧСА МАН ВРЗ
 ТѸ ЧННЧНКѸВННТЕ БѸ АЦЕЛЕСДЪЛ МІЕѸ СЗ
 ГРЖЕСЬ . КА ШН АЛАЦН ОЗАВЗЦЪ ДЕ СЗ
 ТЪ ОУАТЪН БРЕКЪ ДЕ КѸВННТЕ НЕАЦЕЛЪСЕ
 АН ГРААТЕ АНБН : — ДЕРЕПТЬ АЧЪА ФРА
 ЦІН МІЕН ПРЕОУЧНОРЬ . СІКРНЕСУВАМЪ АТЪ
 СТЕ ПЗАТНОНІСѸ ѠВЪТЬ . ДѢМЪСКЪСЪ ДЕ
 А ПЗАТНРЪ СРЗБЪСАЖ ПРЕ АНБЪ РѸМАНЪ
 СІАЖ . СЗВЪ ФІЕ ДЕ АЦЕЛЕГЖТѸРЖ . ШН ГРЗ
 МЖ ГНЧНОРЬ . ШНВЪ РОГЪ КА ФРАЦІН МІЕН
 СЗЧЕТНЦН ШНБННЕ СЗКОКТИЦН КЗВЕЦНВЕ
 АНШНВЖ ІСЗЕ СѸАДЕВЗЪ . ВЛѢТО ЗПЕ

75. — Epilogul psaltirei slavo-românești, 1577.

București, Biblioteca Academiei Române, Museul național de antichități.

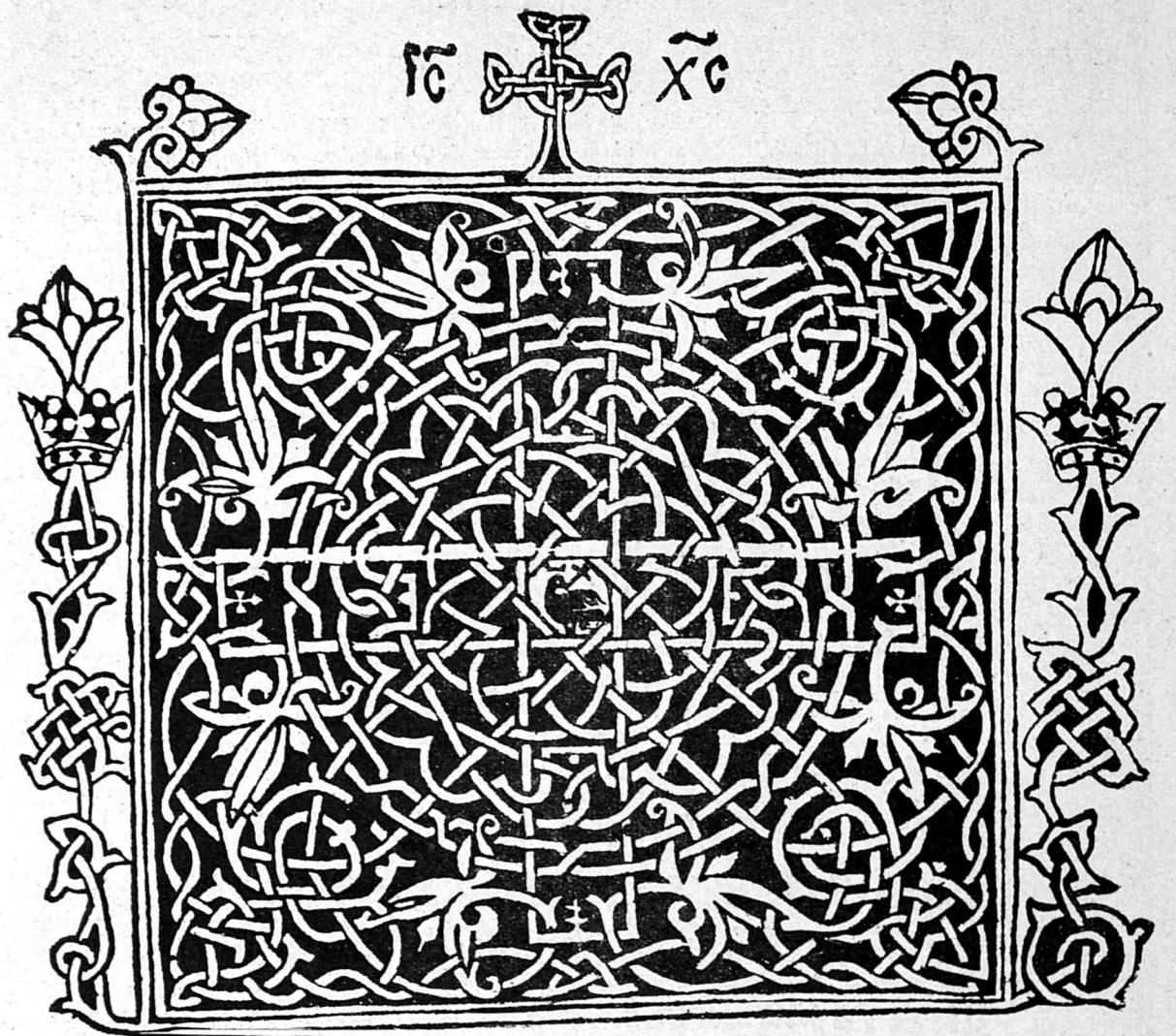
Psaltirea publicată românește la 1577 de diaconul Coresi, reprodusă cu un studiu bibliografic și un glosar comparativ de B. Petriceicu-Hasdeu. Edițiunea Academiei Române. Tomul I. Textul. București, Tipografia Academiei Române 1881. In 4°, cu 66 pp. facsimilate.

Cipariu, *Analecte*, p. XIX.—Hasdeu, *Psalmul 77 din Coresi*, în *Foia Societații Romanismul*, I, 1870, p. 62.—A. Odobescu, *Psaltirea tradusă românește de Diaconul Coresi și tipărită în Brașov la 1577*, în articolul: *Despre unele manuscrise și cărți aflate în Monăstirea Bistrița*, în *Revista Română*, II, 107, și retipărit în *Scrieri literare și istorice* (București 1887) vol. I, p. 349.—

76. — Psaltire slavo-românească, 1577.

B. P. Hasdeu, *Unde s'a tipărit Psaltirea lui Coresi?* în *Traian*, No. 10, din 14 Mai 1869.—Dr. M. Gaster, *Uă carte românească în 1546*, în *Românul* din 6 Nov. 1881.—B. P. Hasdeu, *Ceva pentru d. dr. M. Gaster*, în *Românul* din 15 Nov. 1881.—Dr. M. Gaster, *Rectificări pentru d. Hasdeu*, în *Românul* din 15 Dec. 1881.—Karataev, *Описание*, No. 92, p. 198.—Picot, *Coup d'œil*, p. 38.—Sbiera, *Miscări culturale*, p. 45.

ДЪ ПРКѢНУРЪ ПЪ КѢА УЛОА

Д
 а аженъ мѣжъ ѿже неиде насъзвѣ
 ть нечестивѣи . и напѣти грѣ
 шныи нестѣ . и на сѣдалци гоу
 бителѣ не сѣде . и ѿ въззавоше
 гни воле его . и въззавоше его по
 оучителѣ днѣ и ноци . и неждеть ѿ
 ко древо сажденное при неходници воудѣ . и
 же плодъ свои дасть въ время свое . и несть
 его неопладеть . и възвѣснѣа аще творить

ШЖ, БЦЕ ДВО • ЕДИНЪ ЧТЛА ИБЛЕННАА • БО • ВЪ БРАНИСИ
 БОЕВОДЪ ПОВЕДИТЕЛНАА • ЯКО ИЗБАВАЛСЕ СЕБЕ ДЪ, АГО ДА
 СТВЯЛІ ВЪСПИХАТИ РАБЪ ТВОИ БЦЕ • НЪ ЯКО ИМЕШІ ПІВІ
 ВЪ НЕПОБѢДНАА, СЪВЪСѢКІМЪ СЕБЕ ДЪ СВОВОДИ • ДАЗОВАТИ
 РАХІ СЕНЕВѢСТО НЕ НЕВѢСТНАА • СЛАВНАА ПРНЪ ДВО БЦЕ • МА
 РІЕ МТИ ХЪ БА НАШЕГО • ПРИМІ МАТВЫНІШЕ • И ПРНЕСІЕ СІНЪ
 СВОЕМУ И БУ НАШЕМУ • ДАСІ ПЕРЪ ТЕБѢ РАДНІШЕ НАШЕ •
 ВЪ ОУПОВАНИЕ МОЕ КТЕБѢ ВЪЗЛАГАМ МТИ БІІА • СЪХРАНИ
 СЕ ВЪ СВОЕМІ ПOKPOBЪ • БЦЕ ДЕ О НЕПРЪЗРНІА ГРѢШНИХЪ •
 ТРѢБОУЩІНХЪ ТВОЕЖ ПОМОЩІ, И ТВОЕГО ЗАСТЪПЛЕНІА • НА
 ТЕ БО ОУПОВАШЕ ДІШЕ НАШЕ И ПОМЛОУНІА • ОУПОВАНИИ И
 БЪ • НАДЕЖДАМИ ХЪ • ПОКРОВИ ГЕЛМИ ВІСТЬ ДХЪ СТЫ •
 ТРОИЦЕ СТА СЛАВА ТЕБѢ • ДОСТОИНО И ЯКО ВЪ ИСТИНІА •
 ТНІ ИШЪ ХЪ ХЪ ВІМЪ • ГИ ПОМЛАН, ТРИ • БЛВНІА СЪ ПХ •
 Н ЕЛІКА АЩЕ КТО ВОАНТЬ • ВЪ ПРНЪ СТОАНИИ МАТЪВЪ • Н
 АН ВЪ ГРАНЕСО СЛОБІНІА • ВАЛТІРІА • НАН ВЪ КОЛѢНО ПРЪКЛОНИ
 НІА • НАН ВЪ ПОУЧЕНІА ЧЪ ЕНІА •
 ВЪ КОЛЕНІЕМЪ СЦІА И ПОСПѢШЕНІЕ СНА И СЪВРІШЕНІЕ СТО ДХА •
 И СЪ ПОВЕЛЕНІЕ ГІДАРА, ІО АЛЕЗАНРЪХЪ БОЕВО • И СЕНЬ ЕГО, ІО
 МАХНЪ БОЕВО • И ПРНЪ СРЕНАГО МИРОПОЛАНТА, СЕРАФІМЪ •
 АЗЪ ГРАШНИИ ДІ • ОНЪ КОРЕСИ • НАПИСАХЪ СІЕ СТЫ ЕКНІГЫ, ГДЕ
 МИА ВАЛТІРЪ • ВЪ НИХЪ ЖЕ ПРНАОЖИХЪ, СІАНИ ЗАРНІА ВЪ СЕДОЖДЕ
 НЕ ЛѢТНОЕ • ТРОПИИ, И КОКЫСТЫНМЪ • ТАКОЖЕ ОТНІА
 СНА ІЗЪ ПРНЪ СТОАНИИ • И ЧЪ СЛОВЕЦЪ, ИМѢЖНО ПРНІА НАНѢ
 ВНАДІА СЪ ПРНЪ СТОАНИИ • СІЕ СЪ ПРНЕСЕ • СЪ ПРНЕСЕ, ВЪ ПРНЪ СТОАНИИ, ВЪ ПРНЪ СТОАНИИ

20. Psaltire slavonéscă, tipărită de Diaconul Coresi la 7085.

Un volum in-folio de 170 foi: 2 liminare, iar cele-lalte grupate în 22 caiete de câte 8 foi, afară de caietele 4 și 12 care sunt de câte 4 foi, cu signatura cirilică obișnuită (ã — ã̃). Psaltirea e tipărită în două culori, cu două feluri de caractere: unele mai mari și mai gróse, cu care s'au tipărit psalmii, și altele semănând cu cele din Sbornicul dela 1568, pentru primele 2 foi, pentru tropare, etc. Pagina tipărită cu aceste caractere din urmă are 31 rînduri, și 26 cu cele dintâi. Volumul cuprinde mai multe inițiale ornate semănând cu cele reproduse la Nr^{ri} 2, 5, 7-10, 12, 13, 15-18, 23, 30, 34-37 și altele mai simple, și trei feluri de ornamente: un frontispiciu cu stema Țărei Românesce, la începutul psaltirei (v. p. 66); apoi un vultur într'o cunună de snopi, la f. lim. 2 v., la sfîrșitul psalmilor și la sfîrșitul volumului, și în fine un ornament impletit.

Psaltirea ocupă primele 12 caiete. După aceia urmăzează tropare, condace, etc.

La sfîrșit se găsește următorul epilog, al cărui text slavonesc se reproduce în facsimile la pag. 67:

„Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu împlinirea sîntului Duh și cu porunca domnului Io Alexandru Voevod și a fiului său Io Mihnea Voevod și a prea-osfințitului mitropolit Serafim, eu păcătósul diacon Coresi am scris acéastă sîntă carte ce se numesce Psaltire, pe lingă care am adăugat sinaxarul după cursul anului, troparele și condacele pentru sînti; am mai adăogat și sinaxarul postului și ceaslovul avênd slujba de nópte și de di.

„S'au scris acestea dela facerea lumiei în anul 7085“.

Brașov, Biserica Sf. Nicolae.—Praga, Museul național.—Mănăstirele Krušedol (Sirmia) și Hilandar (Athos).

Undol'ski, Хронологическiй указатель, Moskva 1871, n° 80, p. 14 — Šafařík, *Geschi hie der südslaw. Literatur*, III, I, 279. — Karataev, Описание, No. 91 p. 97. — Архимандрит Леонид, Словено-сръпска књижница, în Гласник, vol. 44, p. 255. — B. P. Hasdeu, *Unde s'a tipărit Psaltirea lui Coresi*, în *Traian* din 14 Mai 1869. — Dr. M. Gaster, *Uă carte românescă în 1546 în Românul* din 6 Nov. 1881. — B. P. Hasdeu, *Ceata pentru d. dr. M. Gaster în Românul* din 15 Nov. 1881. — Picot, *Coup d'oeil*, p. 38. — *Rukopisy a starotisky Chilandarské* popisuje Sava Chilandarec, Praga 1896, (extras din *Věstnik král. české společnosti náuk*, 1896), p. 85.

1578.

21. Triod slavonesc, tipărit de diaconul Coresi.

Notele de mai jos asupra acestui Triod sunt estrase din publicațiunile lui Šafařík și ale lui Karataev.

Un volum in-folio de 291 foi nepaginate, grupate în caiete de câte 8 foi, în număr de 36 și încă trei foi la sfîrșit. Caietele au signatura pe prima și pe ultima lor pagină jos, afară de caietele 3, 14 și 25 care n'au signatură. Pagina

cuprinde 28 rînduri și e tipărită cu niște caractere amintind pe cele mari din Psaltirea slavonească dela 1577.

Triodul se termină cu următorul epilog:

„Еъсєвѣдцѣ ѿ прѣблгомоу бѣоу слава ѿ величїе дѣжїомѣ съврѣшїти въ-
сѣко дѣло блго ѿже ѿнемь начинаемѣ. Тѣмоу слава ѿдрѣжава въ вѣкы въ-
кѣмь, ѡмїнь. ѿ посїхъ оубо вѣтѣвнїи мѣжїе. дамаскїнже ѿосїфъ ѿкозма.
ѿ ѡѡфанъ. наїтїемь стѣго дхѣ. наоубаеми прѣдѣше налїи вѣтѣвнѣ кнїге глїемїи
трїѡди. ѿкснословїти. въ трїсѣнїемь вѣтѣвѣ трїстїи, гласи ѡ гл҃аскыи
славослѡвїмаго, въ вѣшнїи бѣ. Сѣго рѣ и ѡзъ хѣ рѣвѣ. ѿ ѡлєѡандрѣ воєводѣ. въ-
сѣи з(ε)мле оуброглахїнскон. ѿ снѣ мон лїбнїи ѿ мнѣ воєвода. оубѣдѣхъ
ѿ разоубѣхъ госпѡствами. оубаленїе ѿскждѣнїе стѣмь кнїгы възѣмѣлѣ гос-
подѣствами ѿ троуболюбєзно въждѣлѣхъ. ѿ ѿспїсахмо сѣ дшѣполѣзнїи кнїге
глїемїи трїѡди. да вѣдѣтъ вѣдѣрѣ ѿ вѣчѣ стѣмь цѣрквѣмь. Повелѣнїемь гос-
подара, ѿ ѡлєѡандрѣ воєвода. ѿ снѣ єго ѿ мнѣ воєвода. ѿзъ грѣшнїи
дїаконъ корєси. напїсахъ сїи кнїгы, съзъ, ѣ. оубченїкы. ѿ вѣтїа. Елѣкто
ѿпѣ. Почешєсѣ сїи кнїгы пїсати. лїсца ѡвгоуста. ѣд. днѣ. ѿ съврѣши
шєсѣ, Мѣца. мѣртїе. ѣс, днѣ.“

„A tot vedătorului și prea fericitului Dumnezeu slavă și mărire, celui ce face să se săvârșască ori-ce lucru bun care începe dela dînsul, aceluia slavă și putere în vecii vecilor amin. După acestea dar, dumnezeescii bărbați Damaschin și Iosif și Cozma și Teofan, inspirați de sosirea sfintului Duh, ne-au predat nouă dumnezeescile cărți numite Triode, ca să le cântăm întru Dumnezeuirea prea strălucitoare a glasurilor prea sfinte ingerești ale prea laudatului întru cei de sus Dumnezeu.

„Din pricina acésta și eă robul lui Dumnezeu Io Alexandru Voevodul întregii țării a Ungrovlahiei și iubitul meu fiu Io Mihnea Voevod, am vedut și am înțeles Domnia mea sărăcia și imputinarea sfintelor cărți în țara domniei mele și, iubitor de muncă, am dorit să se scrie aceste cărți folositoare de suflet numite Triode, ca să fie în dar și în cinste sfintelor biserici. — Din porunca domnului Io Alexandru Voevod și a fiului său Io Mihnea Voevod, eă păcătosul diacon Coresi am scris aceste cărți cu 5 ucenici, dela facerea lumei în anul 7086; și s'au început aceste cărți a se scrie în Tuna lui August 24 zile și s'au sfîrșit în luna lui Martie 26 zile.“

Petersburg, Biblioteca d-lui Sircu.—Mănăstirea Remeta.

Šafařík, *Geschichte der südslaw. Literatur*, III, I, p. 280.—Karataev, *Описание*, I, p. 204 și 553.

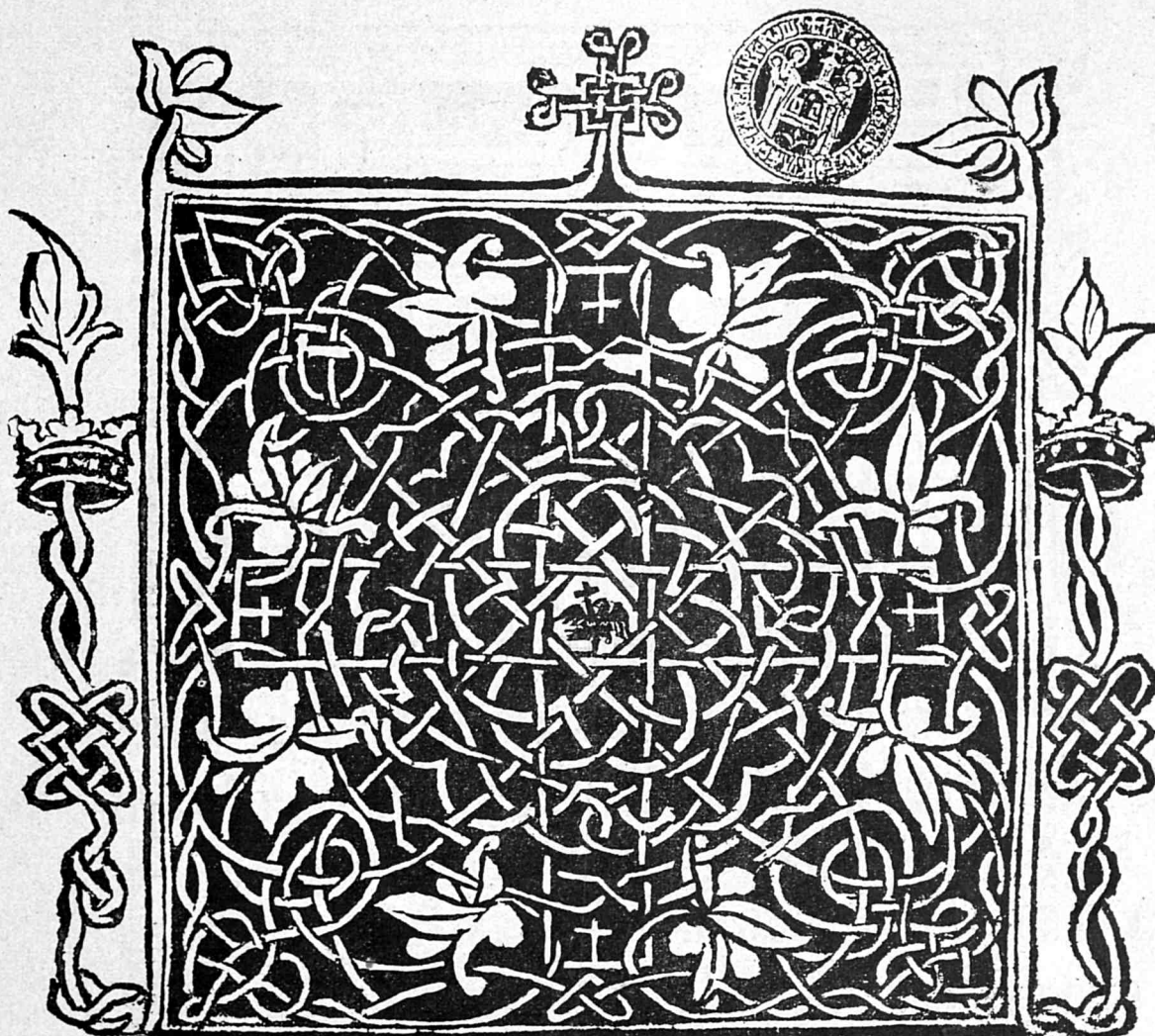
НѢЩА ТВОРЕНІЕ ПРѢПОДЪВНАГО ШЦА НАШЕГО

ГО ІЮАНЪ ДАМАСКІНА • ВЪСѢЩУТЪ ВЕЧЕРЬ •
 НАМАЛЕН ВЕЧЕРНИ НАГН ВЪЗВАХЪ • СТЫХЕРН
 ВЪСКРѢСНЫ ГЛАСЬ • а ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ЕЧЕРНѢ НАША МЛТВЫ • ПРИИМН
 СТЫ ГН НПОДАЖДЬ НАМЪ ШСТА
 ВЛЕНІЕ ГРѢХЪ • ЯКО ТЫ ЕДИНЬ
 ЕСН ЯВЛЕН ВЪМНРѢ ВЪСКРѢНІЕ ❖
В БЫДѢТЕ ЛЮДИЕ СІЮНЬ НШБ
 НМѢТЕ ЕГО • НДАДНТЕ СЛАВѢ
 ВЪНѢ • ВЪСКРѢШОМЪ НЪЗМРТВЫ • ЯКО ТЪ ЕСТЬ
 БЪ НАШЪ НЪЗАВЛЕН НА ШБЕЗАКОНІН НАШЫ ❖

ПРИИДѢТЕ ЛЮДИЕ ПОЕМЪ • НПОКЛОНИМСЛ
 ХУ СЛАВШЕ ЕГО ЕЖЕ НЪЗМРТВЫ ВЪСКРѢНІЕ •
 ЯКО ТЪ ЕСТЬ БЪ НАШЪ • НЖЕ ШЛЪСТН ВРАЖІА
 МНРЬ НЪЗАВЛЕН ❖

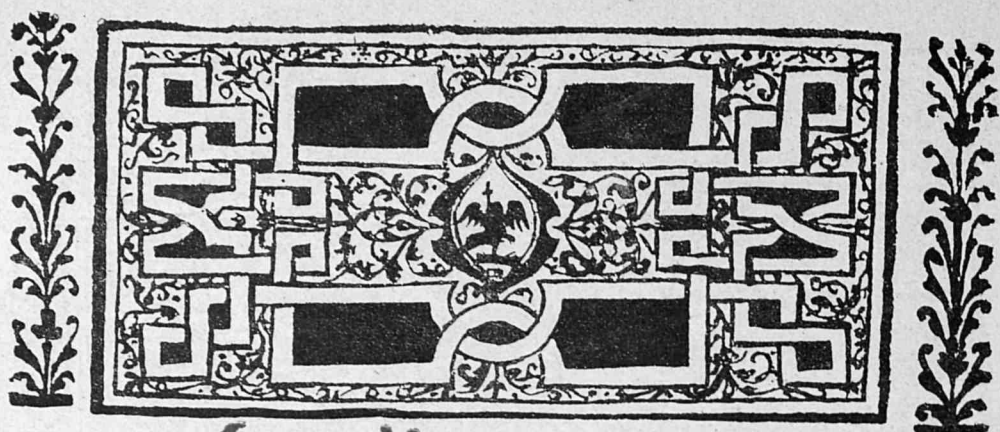

НАВЛНЦВРН НАВЗВ

ХЪ СТЫХЕРЫ • ВЪСКРЪСНЫ • ГЛАСЬ • Я •

ЕЧЕРНЕМ НАШМ МЛТВЫ • ПРІН
 МИ СТЫ ГН • НПОДАЖДЪ НАМЪ
 ШСТАВЛЕНІЕ ГРѢХЪ • ЯКОТЪ ЕДН
 НЪ СНИВЛЕН ВЪМНРЪВЪСКРЕНІЕ •
Ш БЫНДТЕ ЛЮДІЕ СІШНЬ ІШБЕ
 НМТЕ ЕГО • НДАДНТЕ СЛВЖ

НАВЛНЦВРН. НАНВЗВА
ХЪ СТИХЕРН, ВЪСКРЪСЕНН • ГЛАСЬ, Д •
ЖИВО БОРАЩОМУ БОЕМУ КРЪТУ • НЕПРЪСТАННО
КЛАНѢЩЕСЕ ХЪ • ТРИДНЕВНОЕТИ ВЪСКРЪЕНІЕ СЛА
ВН • ТѢМО УБЕВОНІА ЕСН НСТѢВШЕЕ ЧЛЪ
СКОЕ НС БО ВЪСЕ СІЛНЕ • НЪЖЕ НАНБСА ВЪХОДЕ
УБЕВОНІА ЕСН НАМЪ • ЯКО ЕДННЪ БЛГЪ НЧЛКО ЛІО
БЕЦЪ • **А**РЪВА ПРЪСЛУШАНІА ЗАПРЪЩЕНІЕ РАЗ
ДРЪШІА ЕСН СПЕ • НАДРЪВЪ КРЪТНТМЪ ВОДЕ ПРН
ГВОЖСЕ • НВЪДЪСЪШЕ СІЛНЕ • СЪМРЪТІА МЪЗЫ ІА
КО БЪ РАСТРЪСАЛЪ ЕСН • СЕГО РАДІ КЛАНѢСЕ Е
ЖЕ НЪЗМРЪБІ БОЕМУ ВЪСКРЪЕНІЮ • РАДОСТІА ВЪ
ПІЩЕ • ВЪСЕ СІЛНЕ ТН СЛАВА ТѢБЕ • **В**РАТА А
ДОВА СЪКРЪШІА ЕСН ТН • НСВОЕЖ СЪМРЪТІА СЪ
МРЪТНОЕ ЦРЪВО РАЗРЪШІА ЕСН • РШДЪЖЕ ЧЛЪ
С КЫ НЪЗ НСТАВНІА СВОБОДЪ • ЖИВОТЪ ННЕТАБ

22. Octoih mic slavonesc, tipărit la 7086.

Un volum in-folio de 204 foi, grupate în 26 caiete. Primele 25 sunt de câte 8 foi și ultimul de 4 foi, cu signatura cirilică (ā — ā̄) pe prima și ultima față a fie-cărui caiet. S'a tipărit cu negru și roșu, cu câte 24 rânduri pe pagină și cuprinde mai multe ornamente cari se văd reproduse în paginile facsimilate de mai sus (70-72) și câte-va inițiale ornate.

Glasul I începe la c. 1 f. 3r.; II la c. 11 f. 6v.; III la c. 12 f. 8r.; IV în c. 15 f. 5r.; V în c. 16 f. 8v.; VI în c. 18 f. 2r.; VII în c. 20 f. 1r.; VIII în c. 21 f. 7 v. După aceia urmăzează lista de capitolele Evangheliei, etc.

La sfirșit, fără alt-ceva nimic, data :

ЕѠАѠѠѠ. 3̄ñ̄š . .

Brașov, Biserica Sf. Nicolae.

1579.

23. Evangheliar slavonesc, tipărit de diaconul Coresi și Mănăilă la 7087.

Acest evangheliar se pôte considera ca o edițiune nouă a celui din 1562, fiind tipărit tot de diaconul Coresi cu aceleași caractere și cu aceleași elemente decorative, având numai colona mai mare și frontispiciile decorative dinaintea evangheliilor de un alt model.

Un volum in-folio de 208 foi, grupate în 25 caiete de câte 8 foi (quaterniuni, tetradе) și 2, primul și ultimul, de câte 4 foi, fără paginație, cu signatura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fie-cărui caiet, jos la mijloc. Caietul 1 are numai prima signatură și caietele 16, 18 și 27 n'aūt nicī una. Ultima fōie este albă. Evangheliarul e tipărit cu negru și roșu, cu câte 24 și câte-odată 23 rânduri pe pagină, cu caractere mari. Inițialele ornate sēmănă cu cele reproduse mai sus la Nr^{ri} 5, 7-9, 13, 16-18, 23, 27(29), 30, 33-37. Inaintea evangheliilor se găsește câte un ornament-frontispiciu mijlociu terminat în cruce, sēmănând cu cel reprodus la pag. 33, însă fără inscripție, și câteva frontispicii mici amintind pe cel dela pag. 15. Titlul curent este format dintr'o monogramă, dând numele evanghelistului în prescurtare.

In foile de la început se găsește lista capitolelor și precuvintarea la evanghelia lui Matei, care evanghelie începe la f. 1 v. a c. 2 și ține până la f. 6 v. a c. 7. Pe aceeași pagină se află capitolele evangheliei lui Marcu; la f. 7 v. a c. 8 precuvintarea la acēstă evanghelie, iar evanghelia însăși începe cu ultima pagină a acestui caiet și ține până la ultima pagină a c. 12. Pe aceeași pagină și pe cele trei următore se află lista capitolelor evangheliei lui Luca; pe a patra precuvintarea, iar evanghelia lui Luca începe cu f. 3 v. a c. 13 și ține până la f. 1 v. a c. 20. Pe cele 4 pagini următore capitolele și precuvintarea la evanghelia lui Ioan, iar evanghelia însăși, dela f. 4 v. a c. 22 până la f. 4 v. a c. 25, după care urmăzează obicnuitile indicațiunii pentru cetirea evangheliilor, etc.

Pe fōia a treia a ultimului caiet se află următorul epilog :

 ХСЄ ВѢДЦѸ Н ПРѢБѢГОМОУ БѸ СЛАВА ИВЕ
 ЛНЧІЕ • ДАЖЩОМѸ ОЗВРЪШНТИ ВЪСѢКОДѢ
 ЛО БѢГО ИЖЕ ОНЕМЪ НАЧІНАЕМѸ • ТОМѸ
 СЛАВА И ДРЪЖАВА ВЪВѢКЫ ВѢКѸ ѿМННЬ ❖
 ПОНЕЖЕ ИЖЕ ВЪТРОНИЦН ПОКЛАѢМІНБѢ •
 БѢГО ИЗВОЛН ЦРКОВЬ ОВОЕ ИСПЛЪННТИ СѢИМН КНИ
 ГАМН ВЪСЛАВО СЛОВІЕ И ПОЛЪЖ ПРочІТАЖЩІ •
 СЕГО РАДН НАЗЪ ДІАКОНЪ КОРЕСН • И МЪНЪНЪЖ
 ВЪЗРѢВНОВА ПСОПѢШЕНІЕ СѢГО ДХА • И ЛЮБОВІЕ
 ЕЖЕКЪБЖТЪВНН И СѢИМНМЪ ЦРКАМЪ • И НАПИСА СІМ
 ДШЕ СѢИМНМЪ КНИГѸ ЧЕТВОРО БѢГО ВЪСѢТІЕ • ѿЖЕ
 ДХЪ СѢИМНЪ ПЛЪСКИМНОЦСТН ѿРНГНЖ • ВЪПОЗНА
 НІЕ И ИСПЛЪНЕНІЕ СЛАВО СЛОВІЮ • РНОСЛЪНЪЧНАГО
 ВЪЕДННЪСТВѢ ПОКЛАІНЪЕМАГО БЖЕСТВА ❖
 НАПИСАШЕСА СІН КНИГЫ • ѿБЫТІА ВЪЛѢТО ЗПЗ

82. – Epilogul evangheliarului slavonesc, 1579.

„A tot vedătorului și prea fericitului Dumnezeu slavă și mărire, celui ce face să se îplinească orî-ce faptă bună, care începe dela dînsul, slavă și putere în vecii vecilor, amin. Fiind-că cel intru Treime cîstit Dumnezeu a bine-voit să umple biserica sa cu cărți sfinte spre lauda și folosul celor ce le citesc, din pricina acésta și eú diaconul Coresi și Mănăilă ne-am aprins de dragostea sîntului Duh și de iubire pentru dumnezeescile și sfintele bisericii și am scris acésta carte de suflet mîntuitoare tetraevanghelie, pe care sîntul Duh prin gura Apostolilor ne-aú descoperit-o, spre cunoșcerea și împlinirea laudei prea strălucitului intru

Treime singurului cinstit Dumnezeu. Și s'aŭ scris acéstă carte dela facerea lumii in anul 7087.“

Bucuresci, Biblioteca d-lui Gr. G. Tocilescu.—Petersburg, Biblioteca publică.—Mănăstirea Remeta.

Šafařík, *Geschichte der südslav. Literatur*, III, I, 279.—Karataev, *Описание*, No. 93, p. 200.

24. Evangheliar slavonesc, tipărit de Lorinț diac in Bělgrad (Alba-Iulia) la 7087.

Un volum in-folio de 227 foî, nepaginate: 3 foî la început și cele-lalte grupe în 27 caiete de câte 8 foî, și două (13 și ultimul) de 4 foî cu signatura cirilică pe prima și pe ultima pagină. Foile 2—4 din fie-care caiet sunt numerotate cu cifre romane. Signatura cirilică, începe iarăși dela început la evanghelia lui Luca. E tipărit cu negru și roșu cu câte 23 rânduri pe pagină, cu caractere mari și cu inițiale ornate mari și mijlocii, și cu câte-va frontispicii ornate (veđi reproducerea facsimilată la pag. 76-78) iar la sfârșit armele familiei Báthory.

Cartea se termină cu următorul epilog reprodus în facsimile la pag. 79:

„Повелѣнїемъ великаго воєвода гатирь (sic) крицовъ азъ лворинц дїакъ . тродїхса о сѣмь и испїсахъ кнїги сїѣ . глїемїи тетроеуліѣ . вьлѣто, ѡ, тысѣць, пѣ, почешеса сїѣ кнїгы, мїца . фєвроуарїѣ, кїѣ . днѣ, истврѣшишеса мїца мѣи, сїѣ днѣ . вѣградѣ . бѣлградѣ .:-

„И съ властїю великаго воєвода . батирь крицовъ . за . ѿ . лѣтъ днѣ смѣтъ на типарь.“

„Din porunca marelui Voevod Batăr Criștov, eu Lorinț diac mi-am dat ostenelă și am tipărit acéstă carte ce se chēmă tetraevanghelie, în anul 7087 (1579); începutu-s'aŭ acéstă carte în luna lui Februarie, 25 zile, și s'aŭ săvirșit în luna lui Maiu, 16 zile, în cetatea Belgradului.

„Și cu puterea marelui Voevod Batăr Criștov în timp de 30 de ani nimenea să nu îndrăsnească a o tipări din nou. 1)“

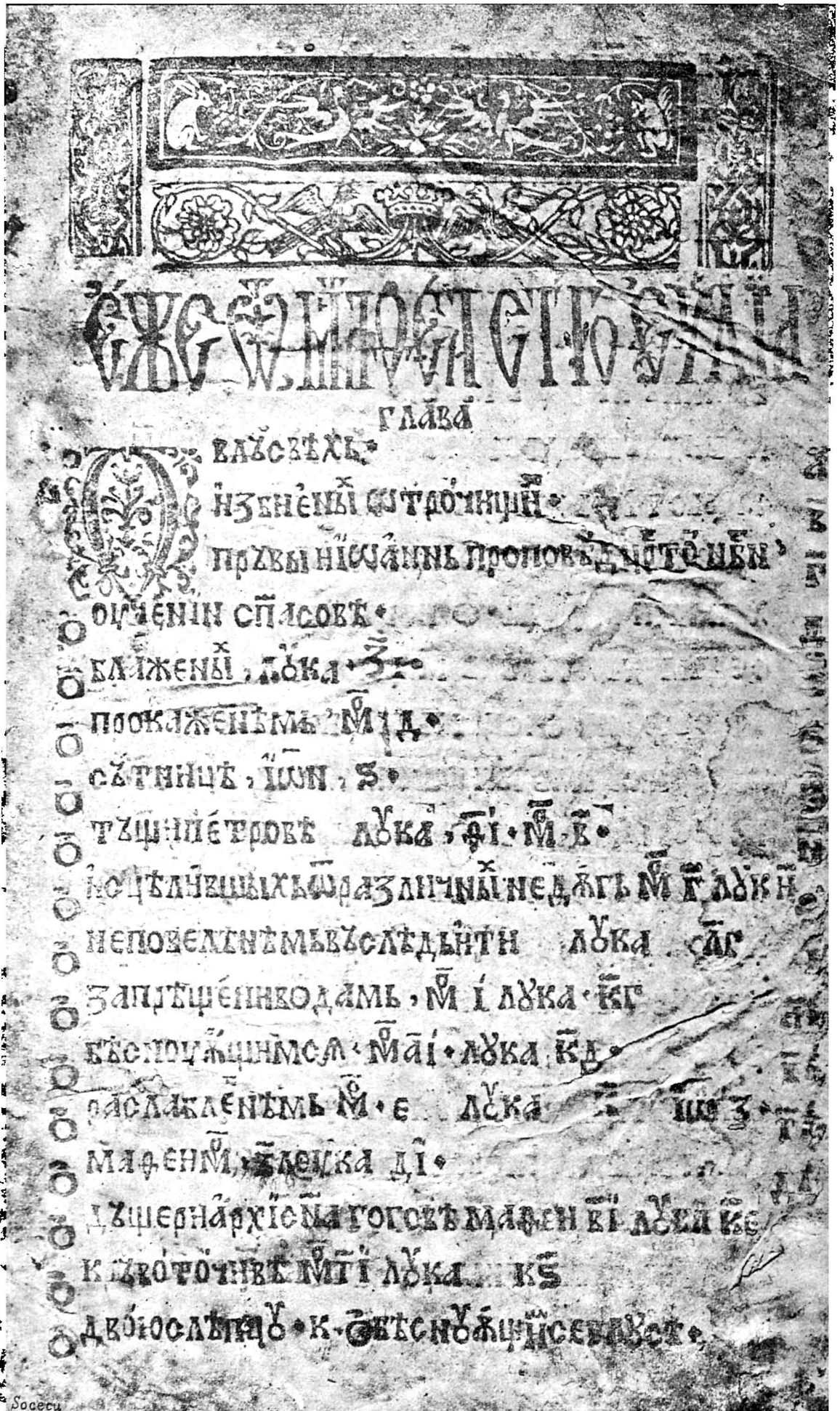
Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.—Bračigovo (Rumelia orientală).

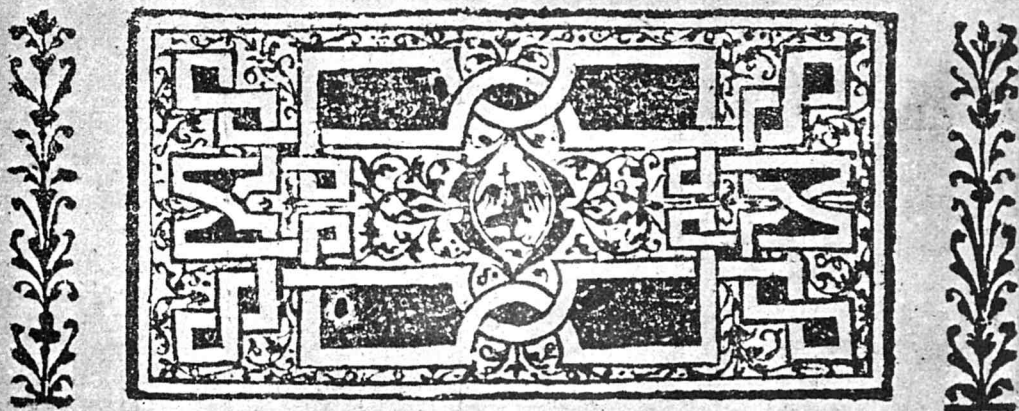
Dr. Const. Jireček, *Ein Kirchenslavischer Druck aus Karlsburg vom J. 1572*, în *Archiv für slavische Philologie*, VIII, p. 132²⁾.—Picot, *Coup d'œil*, p. 35.

1) Acéstă trebuie să fie înțelesul cuvintelor: да не смѣтъ на типарь, verbal: să nu îndrăznescă la tipar.

2) Jireček a văđut acest evangheliar

în orașelul Bračigovo în Rumelia orientală, în timpul unei călătorii. Copiind epilogul de mai sus în grabă și cam pe întuneric a citit 7080 în loc de 7087.

ЖЕ А МАКА СТЕ АМІЕ МАКА

А
В
Г
Д
Е
С
З
Н
Ф
І
АІ
ВІ
ГІ
ДІ
ЕІ
СІ

ВѢСНОУЩИМСА МІ КД • ЛОУ КВ •
О ТЫЩН ПЕТРОВѢ , МІ Н , ЛОУ Ф •
О НСОУБЛНВШНХЪ ШРАЗЛНЧНЫИ НЕДЖРЪ
МІ Ф ЛОУ І • О ПРОКАЖЕНІМЪ МІ С ЛОУ ВІ •
О РАСЛАБЛЕННІМЪ МІ ГІ , ЛОУКА ГІ , ІШ З •
О ЛЕВІИ ИМЫГАРН МАФЕН ДІ , ЛОУКА ДІ •
О ИМАЩН СЪХХ РЖЖ , МАФЕН КА ЛОУ ЕІ •
О ИЗБРАНН , ВІ , АПЛЪ , МАФЕН ФІ ЛОУ СІ •
О СЪМЕНН ПРНТІА , МАФЕН КД ЛОУКА КВ •
О ЗАПРЪЩЕНН ВОДАМЪ МАФЕН АІ ЛОУ КГ •
О ЛЕГЕШНЪ , МАФЕН ВІ , ЛОУКА , КД •
О ДЫЩРН АРХИСНАГОГОВѢ , МІ ЕІ , ЛОУ КЕ •
О КРЪВО ТОУНВѢН , МАФЕН СІ ЛОУКА КС •
О ПОВЕЛѢНН АПЛОМЪ , МАФЕН ФІ ЛОУ КЗ •
О ІШАННЪ ІРШДН , МАФЕН КЕ •
О ПЕТН ХЛѢБХЪ ИДВОЮ РНБЪ , МАФЕН КС •

Socecu

ОЖЕ ВЪ ГТО СЪЛІА МАВ

В
Н
Д
Е
С
З
Н
Ф
І
В
Г
Д
Е
С
З
Н
Н

БРАЦѢ БЫВШЕМЪ ВЪ КАНЬ ГАЛІЛІЕН •
О ИЗГНАННХЪ ИЗ ЦРКВЕ • М, ЛД •
О НИКОДІМѢ •

О ВЪПРОШЕНИ О ЧИЩЕНИ •
О САМАРѢННИН •
О ЦРКОМЪМЪЖИ •
О НМАЩНХЪ, АН, ЛѢТЬ ВЪНѢДЖЕ •
О ПЯТИ ХЛѢБ МАФЕН КЪ ЛОУ КЪН М СІ •
О МОРОТѢМЪ ХОЖДЕНИ МАФЕН КЪЗ, М ЗІ •
О РОЖДѢНІЕМЪ СЛѢПѢ • О ЛАЗАРН •
О ПСМАЗАВШИ ГѢ МЪРЪ МАФЕН ЖѢВ, М КД •
ЛОУКА КѢ • О ННХЖЕ РЕЧЕ ІОУДА •
О ШСАТИ МАФЕН МѢ, М ЛВ, ЛОУКА ЖН •
О ПРНШЕДШИМЪ ЕЛЛІНѢХЪ •
О ОУМЫВЕНИ •
О ПАРАКАНТѢ •
О ПОЛОЩЕНИ ТѢЛЕСИ ГѢ М ЖН М ЛОУ ПѢ

Socecu

Evangeliiu slavon sc, Alba-Iulia 1579.

ВЪВЕДІЕНІЕМЪ ВЕЛИКАГО ВОЕВОДА
КРИШОВЪ ЗА ДЪВАНЦЪ ДІАКЪ
ТРОЦАНКСА О СЕМІ НІСНІСАХЪ КНИГИ СІЕ
ГІЕМІН ТЕТРО СІЛІЕ • СІЛІТО • З • ТЫСЖ
ЩЕ ПІ ПОЧЕШЕСА СІЕ КНИГИ • МІЦА • ФЕ
ВРОУАРІЕ КЕ • ДНЬ • НОЗВРІШНШЕСА МІЦА
МАН • СІ • ДНЬ • ВІГРІДЬ •
БЕЛІГІА

НОЗВЛІСТІЮ ВЕЛИКАГО ВОЕВОДА • БАТІРІ
КРИШОВЪ ЗА ДІАКЪ ДАНЕ СМІТІТИ НА
ТІПАНЪ

Socec ū

80. - Evangheliar slavonesc, Alba-Iulia 1870.

[1580].

25. Evangheliar slavo-românesc.

În Biblioteca publică din Petersburg s-a găsit un fragment dintr'un Evangheliar slavo-românesc tipărit, după cum spun Karataev și I. Bogdan, cu aceleași caractere ca și Evangheliarul slavonesc dela 1579 al diaconului Coresi.

Din acest Evangheliar, de formatul in-folio, fără paginatie, s-au păstrat numai caietele 2—16, cu semnătura cirilică pe foia întâi și pe cea din urmă, cuprinzând un fragment din evanghelia lui Matei. E tipărit pe două coloane, în stânga textul slavonesc, iar în dreapta traducerea românească, pe hârtie cenușie, în două culori și cu 22, 23 sau 24 rânduri pe pagină. Evangheliile sunt împărțite în zacele cu însemnarea ȕilelor când se citesc.

Karataev reproduce următorul specimen (Matei, zac. 62. C. 8 f. 6 v.):

Еѡвѣрѣма ѡнѡ
 Еѡниде ꙗѡ Еѡс
 тѣаны тѣѣрс
 кыа ѡсидѡн
 скыа и сѣ же
 на хананѣнска впрѣ
 дѣль тѣхъ ѡзшѣдши,
 вѣзѣпи кѣнемѡ. глѣ
 ци, помѣнима ги
 снѣ дѣдовъ. дѣци мо
 а злѣ вѣснѣтса.
 ѡнже неѡвѣща ѣи
 словѣсе. ѡпристѣ
 плъше ѡѣченици ѣго,
 мѣѣхъ ѡглѣще. ѡ
 пѣстѣѣ ѡко вѣпѣтъ
 вѣслѣк нѣ. ѡнже ѡ
 вѣщѣавъ рече. нѣсмъ
 посланъ тѣкмѡ кѣ
 ѡвѣцѣмъ погывшѣи дѡ
 мѡ ѡлѣва. ѡнѣже при
 шѣдши поклѡнсѣ ѣ
 мѡ глѣци. ги помѡ
 сини. ѡнже ѡвѣщѣ
 авъ рече. нѣсть до
 вѣрѡ ѡтѣты хлѣвъ

Антрачѣла вѣрѣма
 вѣне ꙗѡ апѡрѣиле
 тѣѣрѣлѣши шѣ синѡ
 нѣлѣши. ѡка мѣаре дѣ
 нь хананѣн дѣнь це
 нѣтѣре чѣле вѣне шѣ.
 стригѣ кѣтрѣнѣс гре
 ѡндѣ, милѣщѣе ме
 дѣѡне фѣѡлѣлѣши дѣдѣ.
 кѣ фѣтамѣ рѣѣде дрѣ
 кѣлѣпѣте. ѡрѣ ѣль нѣ
 рапѣнсе ѣи нѣче ѡѣнъ
 кѣвѣнтѣ. ѡпропѣ
 рѣсѣ ѡѣченичѣи лѣши,
 рѣгѣндѣлѣ греѣрѣ.
 дѣѣи рѣпѣнѣс кѣстри
 гѣ дѣпо нѡн. ѡрѣ ѣль
 рѣпѣнсе шѣ сѣсе
 кѣнѣ сѣмѣтѣ трѣмѣсѣ
 нѣмѣи кѣ трѣ ѡѣлѣпе
 ритѣ дѣла кѣса лѣши.
 ѡѣлѣ. ѡрѣ ѣлѣ вѣнѣшѣлѣн
 кинѣсѣ лѣши греѣндѣ.
 ѡдѣѡне ѡѣѣтѣ мѣе.
 ѡрѣ ѣль рѣпѣнсе шѣ
 сѣсе. нѣе вѣне ѡлѣва

чадѡмь ѡповрѣци
 ѷбѡмь . ѡнаже ре
 че . ѣи господи .
 ѡко пси ѡдѣжтъ ѡкрѡ
 пиць падажцихъ ѡтра
 пезы господен сво
 ѡхъ . тогда ѡвѣщавъ
 ѡс . рече ѣи . ѡжено .
 велѡа вѣра твоа . вж
 ди тебѣ ѡкоже хѡци
 ши ѡ ѡсцѣлѣтъ дѣци ѣж
 ѡ часа того .

пита дела фѣчорь шъ
 сеѡрѡнкъ кѡнилѡръ . та
 рѡъъсѡсе ѡшѡидѡне . че
 шъ кѡни мѡнѡнкъ де
 фѡрѡме че кѡдъ дѣлѡ
 мѡсѡ дѡсѡсѡ . ѡтѡне
 рѡпѡне ѡс . шъ сѡсе
 ѣи . ѡмѡре . мѡрен
 кредѡнца та . фѡе цѡе
 кѡмъ похтець шъсѡ
 нѡтѡсѡ фѡ фѡта ѣи .
 дентрачела чѡ .

Petersburg, Biblioteca publică.

Karataev, Описание, No. 98, p. 205.—Picot, *Coup d'œil*, p. 39.—Sircu, Recensiune despre Psaltirea lui Coresi ed. Hasdeu, în *Журналъ министерства народнаго просвѣщенія*, tom. CCXXVII, Petersburg, 1883, p. 391.—Ioan Bodgan, *O Evanghelie slavonă cu traducere română din secolul XVI-lea*, în *Convorbiri literare*, XXV, 1891, p. 33.—Dr. I. G. Sbiera, *Mișcări culturale*, p. 35.

26. Psaltire slavonească.

Karataev a cunoscut un exemplar defectuos dintr'o Psaltire slavonească, ale cărei caractere sémănă cu ale evangheliarelor din Belgrad din 1552 și a lui Coresi din 1579 și care, după părerea sa, a fost tipărită în Ungro-Vlahia pe la 1580. Psaltirea acésta forméază: Un volum in-4° de vre-o 144 foi, împărțite în 36 caiete de câte 4 foi, cu signătura cirilică obicnuită. Pagina, tipărită cu negru și roșu, are 16 rînduri.

Petersburg, Biblioteca publică.

Karataev, Описание, No. 96, p. 204.

27. Octoih mie slavonesc.

Șafařík vorbește de un estras din Octoih de peste 192 foi, cu 26 rînduri pe pagină, tipărit, după părerea sa, în Țara Românească sau în Ardeal, între 1540 și 1580.

Șafařík, *Gesch. der südslaw. Lit.* III, I, 263.

1580.

28. Sbornic slavonesc, tipărit de diaconul Coresi, la Sas-Sebeș în 1580.

Un volum in-folio de 458 foi, nepaginate, grupate în 56 caiete, unul (43) de 10, tóte cele-lalte de câte 8 foi și 2 foi la sfîrșit. Signatura cirilică a primelor 10 caiete presintă o curiósă anomalie: în caietul al doilea, primele 4 foi sunt însemnate ast-fel: к, ѳii, ѳiii și ѳiiii, iar ultima, pe verso, ѳ; în caietul al treilea, primele 4 foi pórta signaturele: ѳ, ѳii, ѳiii și ѳiiii, iar ultima pe verso, ѳ. etc. Dela caietul 11 signatura este cea obicnuită, cu deosebirea că ea sê repetă pe foile 2—4, însoțită de cifrele romane ii, iii, iiii, iar de la caietul 13 pe pagina întâi se pune cifra cirilică și cea romană dela prima pagină: ѳ ѳ i,

ƒТ ii, ƒТ iii, ƒТ iii, iar pe ultima ƒТ. Caietul 43 compus din 10 foi n'are signatura cirilică, ci numai cifrele i – iii pe primele 5 foi. Pagina plină are 31 și câte o dată 30 rinduri. Sbornicul cuprinde câteva ornamente și gravuri în lemn, mici, cu subiecte religioase și unul la sfârșit, cu armele lui Báthory și câteva inițiale ornate mici.

Volumul se termină cu un epilog ocupând cele 2 foi dela sfârșit, a cărui parte finală se reproduce aci. Partea întâi a acestui epilog, copiată după Sbornicul lui Bojidar care a servit de model pentru acesta, nu cuprinde nici o notiță istorică ci tratéză despre cuprinsul Sbornicului.

«Тѣмже ѿзволениѣмъ великааго ꙗа ба ѿ сѣа нашего іѣ хѣ. ѿ блгодѣти дароу стго дха. ѿз ѿсцѣни митрополитъ кѣрь генадіе ардѣлски. Кидѣшии послѣдныи времѣни, ѿ иншверныхъ іезыкѣ. великоіе раздроушеніе ѿ переніе стныхъ црквѣ, ѿ оумаленіе вѣбствѣныхъ книгѣ. Оувѣдѣвъ ꙗко всѣ житїа сего соуѣтнаа, ѿ маловремнаа прѣходѣщаа. Исѣвѣраухъ, елікаа оубо възмогохъ оумомъ постигноути. ꙗже вѣти кѣпроціѣнію ѿ свѣтлости стныхъ црквѣныхъ. Боу поспѣшествѣоу ми, кѣжеланію моѣмоу. Съписахъ исѣставихъ сїю вѣбствѣноу ю ѿ иншогонарочїтоу книгоу, ꙗнеми съборникѣ. ꙗже ѿвѣлѣжихомъ вѣнѣмъ слоужбѣ, стнымъ ѿвѣрашымъ праздникомъ. ѿ мѣца сѣктѣврїе. до мѣца авгоуста. елікаа ѿврѣтохъ ѿ ѿзводѣ божидаровѣ. Кѣ вѣсть никакоже недѣхъ сѣбе покоїа. ѿвѣче же. ни вѣждамъ моймъ дрѣманїа. и ѿ бгодѣннаго ми ѿменїа непоцѣдѣхъ. дондеже приспѣхъ настѣврѣшеніе дѣлоу. Сегдѣ радї молїюсе, вѣсакоїѣ поѣшомѣ, ѿлї чѣтѣшомѣ. ѿлї прѣпїсоуїоу. Любѣе хѣвѣ рады вѣвїте. ꙗщѣли же цю воудетѣ сѣгрѣшенїно, ѿсправлїайте, ꙗ неклѣнете. ѿюже вѣсѣмъ вѣвѣшнмъ блгодѣтъ полоуचितи, ѿ ꙗа вѣа ѿ сѣа нашего іѣ хѣ. емоу же слава ѿ дрѣжава вѣ бесконаныѣ вѣкы. аминь.

«Повелениѣмъ прѣѿсцѣннаго митрополита ардѣлскаго кѣрь генадіа, троудихсе ѿсѣмъ писани азѣ грѣшни ѿѿкаанїи ѿменїи вѣ члѣвѣцѣхъ дїакѣ кѣресї. Млю вы ѿцїи вратїе, ѿ колѣномъ касаете. ꙗще нероукою нѣ іезыкомъ. ꙗще воудетѣ цю погрѣшно, поїоце любѣе радї хѣвѣ ѿсправлїайте. ѿ насѣ оусрѣднѣ троудившїхсе ѿсѣмъ вѣвїте, ꙗнеклѣнете. даївѣ оулоуचितе, оуслышати страшнаго ѿ нелицемѣрнаго соудїе глѣсѣ ꙗже речетѣ кѣ ѿдѣсноу стобѣцїимъ. Прїидѣте вѣвѣнїи ѿца моѣго, ѿнаслѣдоуїте оуготованной вамъ цѣтвїе ѿ слѣженїа мїроу. ꙗже воудї вѣсѣмъ намъ полоуचितи, блгодѣтїю ѿчлѣволювїемъ ꙗа нашего іѣ хѣ. сънїи же ѿцоу вѣкоупѣ сѣстїимъ дхѣмъ. Слава ѿ дрѣжава чѣсть ѿ покланїе. Нїа ѿ прїсно ѿвѣвѣкы вѣккѣмъ, аминь.

«Тогдаже чѣтиремъ чюствїамъ вѣти, стїимїи же ѿ великїи вселенїскыи патрїарси. Вѣ константїнѣ градѣ, новомъ рїмоу, прѣстѣлѣ ѿвѣдрѣжероу вселенїскому патрїархоу, кѣрь іеремїе. Вѣ александрїеже, кѣрь мїхаїлоу, папа ѿ патрїархѣ. Вѣ аїтїѣ же вѣчствѣоуїоу великому патрїархѣ, кѣрь іѣсаѣѣ. іерїимскїи же прѣстѣломъ стѣктѣлствѣоуїѣ. кѣрь іѣанїкїе патрїархѣ.

Тогда не четируемъ чювствіа мѣ быти , стынмнже нвѣанкымн все
 .анкскимн патриарси . въ константиныхъ градоу , новомъ римоу , прѣ
 .стѣль ѡбъ дрѣжешоу всеанкскомоу патриархоу , кѣрь іереміе .
 .Въ алѣксандріеже , кѣрь михайлоу , папа и патриархъ . въ антѣхїеже
 .вѣльствуюшоу великомоу патриарху , кѣрь іѡсафъ . іерлїмъ
 .скимъже прѣстѣломъ стѣтельствующѣхъ . кѣрь іѡаннїе патриархъ .

Иакоже бѣдо плавающе въ поученіи мѣрцѣи ѡбоуриваемн , желіють
 .прїити въ прїстѣнище бѣгоутишино . Се нмы бѣгоутии до
 .стїгохомъ . Тѣбѣ єсть зачїло нсзврїшнтель въ сѣкомоу . дѣлоу
 .нмоу же слава възыкѣ , а мнѣ

Почесе писати сїа стѣа нѣжїственаа кнїга , мѣца , маїа , к . днѣ .
 .а сврїшнсе . мѣца , но евріа . аї , днѣ въградѣ сѣза сѣбешъ .
 .Привѣанкомоу , бѣтѣрь крїшовъ воєводе , а рѣблскомоу .
 .Сврїшнсе сїа стѣа нѣжїственаа кнїга . глѣмн сзѣрїнкѣ

Свѣтїа . въ лѣто , зпн . а ѡрїждїства хѣа , а фпѣ Кроугѣ
 .сїишоу , а . а лѣ , а

«Иѣкоже вѣ плавающе въ поучине мѡрѣцѣи ѿбоуреванѣми, жѣлають прійти въ пристанище бѣгоутицино. Се и мы бѣгодѣтїю хѣвою достїгохомъ. Тѣвѣ естъ зачѣло и съврѣшителъ въсѣкомоу. дѣлоу іемоу же слава въ вѣкы, аминь.:

«Почесе писать сїа сѣа и вѣжѣственаа кнїга, мѣца, маїа, ѣ. днѣ. а съврѣшнсе. мѣца, нѣверїа. аї, днѣ въградѣ саза сѣвешѣ. При вѣлнкомоу, бѣтѣрь крїцовъ Коѣводе, ардѣлскомоу.:

«Съврѣшнсе сїа сѣа и вѣжѣственаа кнїга. глїѣми съвѣрникъ.

«Ѧ вѣтїа. Вѣлѣкто, ѿ пїи. а ѿ рѡждѣства хѣва, аѣпї. Кроуѣгъ слнцоу, д. а лѣ, а.:

„Aşa dar cu voia marelui Domn Dumneşteului şi mântuitorului nostru Isus Christos şi cu binecuvîntarea darului Sf. Duh, eu osfinţitul mitropolit Kir Ghenadie al Ardealului, vedînd în timpurile din urmă din partea popoarelor de altă credinţă mare stricăciune şi cădere a sfinţelor biserici, precum şi imputîinarea dumneştescilor cărţi; ştiind că toate lucrurile vieţii acesteia sunt deşarte şi în scurtă vreme trecătoare, am adunat câte am putut să cuprind cu mintea mea ca să fie spre luminarea şi strălucirea sfinţelor biserici; ajutîndu-mă Dumneşteu în dorinţa mea, am compus şi am scris această dumneştească şi prea însemnată carte numită Sbornic, în care am pus şi slujbele sfinţelor sărbătorii alese, din luna lui Şeptemvrie până în luna lui August, câte le-am aflat în ediţia lui Bojidar. Dumneşteu ştie că nu mi-am dat nici o odihnă, nici genelor mele somn, şi nici averea dată mie de Dumneşteu n'am cruşat-o, până ce am ajuns să sfirşesc acest lucru. De aceea mă rog de toţi cei ce vor cânta sau vor ceti sau vor copii, pentru dragostea lui Christos, să mă blagosloviţi; iar de se va afla ceva greşit, îndreptaţi iar nu blestemaţi, căci toţi caţi vor blagoslovi vor căpeta bine-cuvîntare dela Domnul Dumneşteul şi mântuitorul nostru Isus Christos, căci lui i se cuvine slava şi puterea în vecii nesfirşiti, amin.

„Din porunca prea-osfinţitului mitropolit al Ardealului Kir Ghenadie, m'am ostenit cu această scriere eu păcătosul şi ticălosul ce mă numesc între ómenii Coresi diaconul. Vă rog pe voi, părinţi, fraţi, şi vă cad în genunchii, dacă nu cu mâna, cu cuvîntul, că dacă va fi ceva greşit, căutînd să îndreptaţi, pentru dragostea lui Christos, şi să ne blagosloviţi pe noi cei ce cu osîrdie ne-am ostenit întru această, iar să nu ne blestemaţi, ci şi voi să ajungeţi a auđi glasul judecătorului straşnic şi neprefăcut, care ăice către cei ce şed la drépta: veniţi, bine-cuvîntaţi Tatălui meu şi primiţi împărăţia pregătită voue dela zidirea lumii, pe care de-am primi-o noi toţi, prin bine-cuvîntarea şi iubirea de ómenii a Domnului nostru Isus Christos; şi cu el împreună Tatălui şi sfinţului

Duh mărire și putere, cinste și închinăciune, acum și tot-d'auna în vecii vecilor, amin.

„Și atunci erau cele patru simțuri (sic) sfinții și marii patriarhi a totă lumea: în Constantinopol, în Noua Romă, ținea scaunul patriarhul ecumenic Kir Ieremie; în Alexandria Kir Mihail, papă și patriarh; în Antiochia domniă marele patriarh Kir Iosaf, iar în scaunul din Ierusalim, ședea Kir Ioanichie patriarh.

„Și precum cei ce plutesc în rătăcire pe întinderea mării doresc să ajungă în portul liniștit, tot așa și noi, cu bine-cuvîntarea lui Christos, am ajuns; căci el este începutul și sfîrșitul fie-căruî lucru și lui se cuvine mărire în veci, amin.

„S'a început a se scrie această sfîntă și dumnezească carte în luna Mai 20 zile, și s'a sfîrșit în luna lui Noemvrie 11 zile, în cetatea Saz-Sebeș, în vremea marelui Criștovă Batără, voevodul Ardealului.

„S'a sfîrșit această sfîntă și dumnezească carte, numită Sbornic, dela facerea lumei, în anul 7088, iar dela nascerea lui Christos 1580, cercul sôrelui 4, al lunei 1“.

Brașov, Biserica Sf. Nicolae.—Petersburg, Biblioteca publică.

Šafarik, *Geschichte der südslaw. Literatur*, III, I, 280.—Karataev, *Описание*, No. 99, p. 206.

1580-81.

29. Evanghelie cu învățatură de diaconul Coresi, tipărită în Brașov.

Un volum in-folio de 317 foi nepaginate, sau 39 caiete de câte 8 foi, cuprinzând textul, tabla de materii și apendicele, un caiet de 4 foi cu titlul și prefața, și o fôie în fața titlului. Cele 39 caiete au signatura cirilică pe pagina întâi și pe cea din urmă, jos la mijloc. E tipărit cu negru și roșu cu caractere mici cu câte 32 rînduri pe pagină și cu inițiale de 4 feluri, dintre cari unele amintesc pe cele reproduse la N^{ri} 13, 18, 32 și 36. În fața titlului se găsește un ornament mare reprezentând armele lui Lucas Hirscher, încadrate și cu legenda: жѡпань лоукачь хрѡжилъ жѡдецьскъ брашѡвскъи. шѡ ѡ тотъ цинштѡль брѡсеи. къ мѡла лѡ доуменеѡ (No. 88). La începutul textului se află un alt ornament-frontispiciu mijlociu, săpat în iernn (No. 89), iar la sfîrșit un *fleuron* reprezentând stema orașului Brașov (No. 92). În fine la începutul câtor-va capitole se află un ornament mic în genul celui reprodus la pag. 15.

Cazania acesta cuprinde cuvîntări pentru toate Duminicile și sêrbătorile anului, începînd dela Duminica Fariseului, cu textul din Evangheliarul românesc al lui Coresi.

Л Н
ЖѢПАНЬ ЛОУКАЧЬ ХРѢЖНЬ ЖѢДЕЦЪЛЪ
БРАШѠВЪЛЪХИ • ШНѢТОТЬ ЦННѢТЪЛЪ
БРЪСЕН • КЪ МНЛА ЛЪ ДОУМНЕЗЕЪ

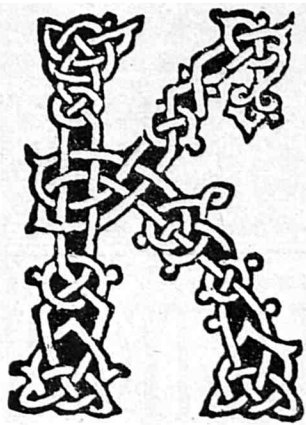
ПОУЧЕНІЕ НЗБРАНІА СТОУ

ліе • нѡмногихъ бжтвннхъ писаніи • глѣмаа ѡ архіе
рѣм нзбоусть взвьсѣкѡ недѣлю • напоученіе хрѣто н
мѣнннмъ людемъ • нлн прочтаема , тѣкоже ннагѣскіа
праздннкн • ѡмнтарн , нфарнсѣн • ѣѣліе , ѡлоуки •
налнтоургін • глава : ѳ : пѣ . ѡ :

Знсе до мнѣль пнл да а часта дон ѡа менн доу серж
се лвесѣрѣкѣ сзсе роаце • оунѣль фарнсѣн ѣрж а
ать мнтарь • ѣфарнсеюль ста аша , лнтрѣ ѣ
лоушнсе роуга • доа мнѣ ллоудѣ ціе дау кзноу сѣ
нтъ ка а лалцн ѡа менн • рѣпнтѣрн • недерепцн •
кѣрварн • сах ка чѣсть мнтарн • постѣскѣмѣ дедоаѡ
ѡрн лсѣптѣмзнѣ • шн азѣчѣ дау дѣлѣтѣ кѣтъ кѣ
шнѣгъ • ѣрж мнтарюль ста депѣрте шн нѣврѣ нече ѡкн
сѣрѣднче лѣ чѣрн чѣ оучнѣдѣ піѣптѣль лхн грѣнн доа
мнѣ мѣтнѣвѣ фін міе пѣкѣтосѣль • грѣѣскѣ воаѡ кѣде
шннсе ачѣста дерѣптатѣ лкаса лоушн • ман врѣтосѣ де а
лѣлѣтъ • кѣтѣоцн чннсе лнлалцѣ пѣѣкѣсе • ѣчннсе ва пѣ
ка дѣ снне лнлалцѣсе ва • конѣць недѣлѣ •

Уѣе де мнтарн шн де фарнсею пнл да шн лѣкрѣль •
ка ѡлвѣцѣтѣрж шн невоінцѣ фоу тѣкмнтѣ де
сѣннцн ѡтѣцн • шн фѣкѣтѣ сзсе кѣнтѣ шн
а

Titlul cărții este:

артѣ чесе кѣмж ѿлїе кѣ ѿвѣцѣтѣрж . | дѣлтѣспатрѣ ѿвѣ-
 лїстїи алѣксж . шї дѣл | мѣлте доумнезееци скрїптѣри .
 шї да | тѣ вѣсѣскрїчен лѣи доумнезее . ѿтоатѣ | дѣмїнечн
 ѿсе четї . ѿшїждере шї лѣ дѣ | мнзеециле прѣзннече , шї
 лѣ ѿле ѿлтѣ . | сѣнци . спрѣ лѣвѣцѣтѣрж крецинилѣ ѿѿ- |
 мени , кѣтрж дерептарѣ . соуѣлетѣлѣи | шї троуѣлѣи . шї
 кѣ ажоуторюль лѣ доумнезее тїпж | ритж ѿчастж сѣнтж
 кѣрте ѿлїе коу лѣвѣцѣтѣрж | ѿ ѿнїи шї ѿ зїлеле мѣ-
 рїен , лѣ вѣтѣрѣ крїцовѣ , кѣ мїла лѣ | доумнезее Боѿводж
 ѿ тоатж цѣра ѿнѣрѣскж , шї ѿ ѿр ! дѣлѣ , шї ѿ тѣци
 сѣкѣни . шї ѿ зїлеле мѣрелѣи дѣ доу | мнзее доумннать
 ѿрхїїпкопѣлѣи генадїе , чѣѣ ѿбѣсть | спрѣ тѣтѣ дѣспоуѣсѣлѣ мѣрїен лѣи , кѣ мїла
 лѣ доумнезее | крѣмїторю , лѣциїен крѣцинѣскж : . ѿтоуѣче ѣрѣ дѣ | спѣи торю ѿ
 тоатж цѣра роумнѣскж боуѣлѣ крѣцинѣ шї | доуѣче мїхнѣ Боѿводж , шї
 спрѣ дѣспоуѣсѣлѣ дѣмнїен | лѣи крѣмїторю лѣциїен крѣцине мѣреле серѣфнїмѣ , ѿр-
 хї | ѿпѣлѣ . ѿ кѣ ажоуторюль лѣ доумнезее шї кѣ вѣл | ѿчѣстѣ тоуѣтѣрѣ , шї ѿ
 сѣѣтѣлѣи мїеѣ , шї ѿлѣлтѣ . | ѿѣ жоуѣпѣлѣ хрѣжнїлѣ лоуѣкачѣ жоуѣдѣцѣлѣ вѣрѣ-
 шовѣлѣи , | шї ѿтѣтѣ цинѣтѣлѣ вѣрсен , жѣлѣи шї дѣдѣ дѣле тїпж | рїи , ѿ лѣлѣ
 тѣтѣлѣи , шї фїюлѣи , шї дѣхѣлѣи сѣн ! тѣ . ѿ четѣтѣ цинѣтѣлѣи дѣмнїїен мѣлѣ
 ѿ вѣрѣшовѣ . шї | сѣѣ ѿченѣтѣ ѿчѣстж кѣрте ѿсе тїпжри . доуѣпж ѿтрѣнарѣ |
 фїюлѣи шї коуѣжнѣлѣ лѣ доумнезее , лѣ ѿ мїе фїї . | ѿ ѿвнїтїѣ , ѿїїї , ѿ лѣна
 лѣ дѣкемврїе , дї , дїѣ . шї сѣѣ сѣвѣрѣшнїтѣ лоуѣкрѣлѣ . лѣ ѿ мїе фїїѿ . ѿ ѿвн-
 тїѣ , | ѿїїѿ . ѿ лѣна лѣ ѿнїе . кїї , дїѣ . дѣвѣшѣмѣ же ѿѣ начѣ | тї , ѿсѣвѣрѣшнїтї
 бѣлѣго ѿзвѣлѣшѣмѣ . слѣва чѣѣ | ѿпоклонїенїе вѣвѣсконечнїѣ вѣкѣи , ѿмїнѣ : . (Du-
 mneđeu ı-a dat sǎ ıncerǎ ři el ı-a ıngǎduıt sǎ sfırșescǎ. Mǎrire, cinste,
 ři ıchinare ın vecıı fǎrǎ de sfırșit, amin.

Pe contra pagina titlului, ıncerǎ ındatǎ „Prefața cǎrței aceștia“

Прѣдїсловоїе кнїги сїю .

Дѣмнѣлѣ доумнезее тѣтѣ цїтѣорюль , ѿ мѣлте | кнїѣри дѣ скрїптѣри шї
 дѣ ѿвѣцѣтѣри дѣтѣѣ ѿѿ | менилѣ сѣи . ѿтѣи лѣ мѣѣсїи прорѣ лѣкѣѣ вѣкѣ |
 ѿѿдѣнїлѣ дѣтѣѣ . ѿрж нѣѣѣ крѣцинїлѣ хрѣ мѣ | нтѣиторюль нѣтрѣѣ ѿсѣ боуѣнж
 вѣстїре сѣнтѣ ѿвїе | дѣтѣѣѣѣ ѿпѣтрѣ ѿвѣнгелїстїи лѣ мѣтѣлїи лѣ мѣрѣко шї | лоуѣ-
 кѣїи шї лѣ ѿѣнїи . дѣлтѣржнѣѣ алѣксѣрж ѿвѣцѣтѣѣ | рж сѣнциїи ѿтѣци . ѿчѣстж
 кѣрте ѿлїе скрїсѣѣ ѿсѣте | дѣ ѿвѣцѣтѣрж . кѣмѣ шї ѿпѣстѣлѣ пѣвѣлѣ лѣ ѿчѣ-
 пѣтѣѣ | лѣ кѣрциїен лѣи кѣтрж ѿвѣрѣїи скрїе . кѣ моуѣлтѣ чїи | сѣте шї ѿмоуѣл-
 те кнїѣри чѣлѣра дѣдѣмѣлѣтѣ пѣрїнїци | лѣ грѣїтѣѣ прѣ прорѣѣчи . ѿрж ѿчѣѣѣ
 дѣїѣнѣ ѿтра | чѣкѣтѣѣ зїлѣ лѣ нѣн ѿѣ грѣїтѣ . пѣнтрѣѣ ѿлѣ лоуѣи фїїи чѣлѣ чѣ

тїе ѣшна шїшь лъса кáселе шїи áвѣщѣашь де | ренѣть áсквѣлгарк коўвинтелѣ
лѣ доўмнезѣс. коўмь | шїи проробъль дѣдъ áв гржїть, кътъс е доўлче грѣма |
звѣли мїѣс коўвинтеле тáле маи врѣтосъ де мїар'ѣ рѣ | стѣли мїѣс. шїи їарж,
лѣцѣ рѣстѣли тъс маи врѣ | тѣс де мїи де áврь шїи де áрцїнтъ. шїи áюрк
гржаше | къ мж бѣкоуръ де коўвинтеле тáле къ áфлáи дѣвжндж | моўлтж.
áшїждереа кáрен áскоўлтаци коўвжнтѣль | дѣмнѣли, мѣаци пѣмжнтѣль ѣни=
мїѣи воáстрѣ, кá | сѣмж.áца де спѣсѣнїе коўвжнтѣль лѣ хс дѣмнѣли нѣ | стрѣ
лнтрѣ вѣи сѣль прїици къ моўлтъ рѣдъ вѣци | фáче. кѣмь шїи хс лнтрѣ
пїлда ѣўлїен áв гржїть де че | ла че сѣмжнж ден къзѣ сѣмж.áца пре пїáтрж
áлтѣл á | мър.áчнни шїи рѣдъ нѣ фъкѣрж. їарж áчелѣ че къзѣ | пре пѣ=
мжнтъ вѣнъ мѣлтъ рѣдъ фъкѣ. шїи лѣка áкж грѣаше, фѣрїкаци кáрен áс=
коўлтж коўвжнтѣль лѣ доўмне | зѣс шїи фáкь. нѣ къче вѣмь áоўзї ноўмаи
къ вѣмь | ѣспржвн сáс не вѣмь спѣсї. че чѣл че фáкь пре лѣцѣ | дѣмнѣ=
ли. áїлъ їáкѣв лнтрѣ á стѣборѣли á са кáрте | áшá грѣаше, къ коўмь
лсте трѣпѣль фърж соўфлетъ | мѣртъ áшá шїи кредїница фърж де лѣкрѣ
моáртж їáсте. | мáре áмѣ їáсте кредїница. шїи фърж де лѣ нїмѣ нѣ се поá | те
спѣсї. че áкж нѣ е дедѣстѣль де лшъ á лѣкра. че тре | вѣюше шїи вїáца
дерѣптж шїи кѣратж. къ пѣнтрѣ áчѣл | грѣаше шїи пáвель шїи дожжнѣше
зїкѣндъ, сѣ не невої | мь сѣ лнтрѣмь áржпáсѣль áчѣла. сѣ не невоїмь
зїче || кѣндáи нѣ не áжоўше кредїнцж кътрж спѣсѣнїе, че тре | вѣше сѣ
се áдооўргж шїи вїáцж дерѣптж. къ тревоўше | дѣпж áдѣвѣрь шїи нево=
їнцж моўлтж, чїне ва врѣ сѣ á | нтре лнтрѣ лпáрѣцїá чѣрюли. къ їáтж
шїи їрзайлїи къ | тоў се кїнѣирж лнтрѣ пѣстїе, шїи пѣмжнтѣли фъгж | дѣитъ
нѣ се спѣдѣирж, къче рѣлжїрж шїи се рѣтжчирж. | дáрж нѣи кѣмь сѣ не
спѣдѣимъ лпѣржцїѣи чѣрюли, лъ | кѣндъ нѣи кѣ лѣне шїи недѣрѣпаци
лнтрѣ лѣкрѣри вѣ | не. пѣнтрѣ áчѣл пре áдѣвѣрь їáсте моáртж кредїница |
фърж лѣкрѣ. дерѣпъ áчѣл кѣ сокотинцж кѣвжнтѣль | лѣ дѣмнезѣс áсквѣлж.
къ їáсте скрїсь. къ нѣ де пїтж | нѣмаи вїс вá фїи ѣмѣль, че де тотъ кѣ
вжнтѣль че їáсе дѣл рѣстѣль лѣ дѣмнезѣс. кѣ кареле чѣрюль áв лѣтѣри | тѣ.
шїи пѣмжнтѣль лѣтемеатъ фѣ. шїи áпѣи лпѣрцї | ре поўсе. шїи тоáте че
сѣнтъ лнтрѣнселе тѣкнїте | трѣчевѣ. ноўмаи коўвжнтѣль лѣ доўмнезѣс
фїва | лѣ вѣчи. шїи лнтрѣ áчáстж кáрте áфлáверї де кѣвинте | ле лѣ доў=
мнезѣс шїи де спѣсѣнїá соўфлетѣли кѣ фѣло | сѣ. къ áчїчѣ їáсте мърїá лѣ
дѣмнезѣс шїи лáоўда ли. їарж пѣкжтошилѣ тѣмжтъ де лѣфрїкошатѣль
жоўде | цѣ, шїи á вѣчилѣ моўлж їарж дѣрѣпцилоръ нѣдѣждѣ | лѣвїѣрен де
áвѣчилоръ вїáцж. шїи лж шїи áлте моўлте | мáри дáрѣрїле лѣ доўмнезѣс че
ноў е поўтѣре дѣспѣоў | нерѣ. че кáрен вѣрь кѣоўта áфлáвѣрь. къ вѣтжто=
ри | лоръ дѣшкїдѣсева шїи чїне чѣва чѣре дáисева. че ноў | маи кѣ чїнсте шїи
кѣ сокотинцж четѣше, шїи áжоўто | рю дѣла доўмнезѣс чѣре. къ áшá грѣ=
аше шїи прорѣкѣ | лѣ дѣдъ, дѣмнезѣс е нѣшá скѣпаре шїи тѣрїе, áжѣтжто | рю

Антрѡс чѣне ѡфлаж скръвѣ. шѣ ꙗкж ѣрж грѣѡще дѣдѣ. | доѡмне кѣтрж тѣне скѡпѣ лѡвѡцѡмж съ фѡкъ вѡѡ тѡ. | дерѣптѣ ѡчѣѡ шѣ вѡи крѣцини кѣтрж ѡчѣла съ скѣпѡци || зѣче ѡмѡ хс Антрѡс сѣнта ѣѣлѣ, нѡ вѣнѣи съ ѡсѣнде | скѣ лоумѣ, че съ спѣсѣскѣ лоумѣ. нѡ вѣнѣи ѡ кемѡ дерѣп | цѣи че пѣкжѡшѣи лѡ покжѣицѡ. шѣ ноу тревоѡще | сѣнжѡшилѡ вѣрѡчи че вѡнавилѡ. шѣ ѣрж покжѣици | вж кѣ се ѡпрѡпѣ ѡпжржѡцѣѡ черюлѡи. шѣ ѣрж вѣнѣицѣи кѣ | трж мѣне тѡци оѣстѣнѣицѣи шѣ ѡнгрѣѡѡцѣи шѣ ѣѡ рѣпо | сѡвои пре вѡи. кѣ пѡтѣре ѡре фѣюль ѡменескѣ пре пѣмж | нѣ ѡ лѣсѡ пѣкателе. шѣ ѣрж чѣне вѡ вѣни кѣтрж мѣне | ноуѡ вою скѡѡте ѡфѡрж. шѣ вѡкѡрѣ фѣивѡ лѡ черю де | оуѡ ѡмѣ пжкжѡтѡсѣ чѣ се покжѡще. дерѣптѣ ѡчѣѡ пѡ | сж де те покжѡще шѣ пѡжѣици дерѣптѣ пѣкѡтеле тѡле, | кѣ съ ѣци шѣ пѣкжѡтѡсѣ ноу те мѡжѣи. кѣ мѡтѣивѣ ѡсте | шѣ ювѣторю де ѡѡмѣни деспоѡитѡрюль, шѣ пре чѣла | че се кѣѡще ѣлоуѡлѣ прѣимѣще шѣ пѡѡѡгжѡторюль ѣлоуѡ | лѣ мѡѡѡге. пѣнтрѡс ѡчѣѡ кѡвѡнтѡлѣ лѡ доѡмнезѣѡ | тоуѡлѣ ѡскоѡлтж шѣ нѡман ѡ кѣѣилѣ лѡи съ ѡвѡи, кѡ ѡчѣѡкѣ дѣвѣри лѣкѡи вѣне. ѣрж ѡкѡло Антрѡс ѡпѣржѡцѣѡ | чѣрюлѡи тѡу вѣри фѣи мѡщѣнѣѡ. Антрѡс лѡуминѡтѡ вѡу | кѡрѣѡ ѡ сѣнѡцилѡ лѡи. че ѡкю де ѡмѣ нѡѡ вѣзѡуѣтѣ шѣ | оуѡрѣкѣ нѡѡ ѡѡзѣитѣ шѣ лѡ ѣниѡмѡ ѡмѡлѡи нѡѡ Антрѡтѣ | чѣѡ гѣтитѣ доѡмнезѣѡ кѡрен ювѣскѣ пре ѣлѣ. ноуѡман | съ нѡ фѣи лѣнивосѣ, че кѡ тоѡтж невѡиѡцѡ четѣще шѣ | ѡ ѡмѣнѣѡ ѡскоѡлтж скрѣтѡра шѣ фѣ. шѣ ноуѣте лѣ | нѣ де ѡ тѡ спѣсѣнѣѡ. кѣ скрѣсѣ ѡсте. вѣнѣици кѡрен вѡци | ѡсѣтѡшатѣ лѡ ѡчѡстж ѡпж лѣмпѣде шѣ спѣситѡѡре, | шѣ ѡпѣѣци шѣ вѣѣци дѣ вж вѣсѣлѣици шѣ де невѡѡ сѣѣтѣѣи | воѡстре стѣмпѣрацивж. кѣ чѣне вѡ вѣѣ дѣАнтрѡс ѡчѡстж | ѡпж ѡвѣѡжѡтоѡриѣи де соѡфлетѣ, нѡре ѡ се ѡсѣтѡшѡ | ѡ вѣѣчи. че рѣѡѡри дѣѡ ѣниѡмѡ лѡѡи кѡржворѣ ѡпѣ вѣи :

«Дерѣптѣ ѡчѣѡ ѣѡ жѡѡпжнѡлѣ хрѣжѣилѣ лоѡкѡчи жѡѡдеѡѡлѣ дѣѡ четѡтѣѣ вѣрѡшѡвоѡлѡи. || шѣ ѡ тѡтѣ цѣнѡтѡлѣ вѣрѣсен. фѡѡрте кѡ ѣниѡмж фѣѣр | вѣнѣте шѣ кѡ жѡлѣ ѡпрѣнѡсж де моѡлѣтѣ желѡиѡ лѡ ѡчѡ | стж лоѡминѡтж кѡрте. дерѣптѣ ѡчѣѡ ѡ моѡлѣте пѣ | рѡци ѡмѣ ѡтребѡтѣ шѡмѣ кѣѡтѡтѣ пѣнж ѡ ѡмѣ ѡфлѡтѣ ѡ цѡра роѡмжнѣскж. лѡ ѡрхѣмѣтѣрополѣнтѡлѣ сѣрафѣи | мѣ. ѡ четѡте ѡ трѣгѡвиѡще. ѣрж доѡпж че ѡмѡмѣ ѡ = | вѣнѣитѣ, ѣрж ѣѡ фѡѡрте мамѣ воѡкѡратѣ. шѣ кѡ мѡу | лѡтж роѡгжѡчюне чершѡтѡмѣ дѣла сѣнѡциѡ лоѡи, шѣ | мѣѡѡѡ трѣмѣсѣ. ѣрж ѣѡ дѣѡкѡ вѣзѡѡ че ѡвѣѡжѡтѣ | рж доѡмнезѣѡскж шѣ кѡ фѡлѡсѣ соѡфлетѡлѡи шѣ | троѡѡлѡи ѣсте Антрѡс ѡ. ѣрж ѣниѡмѣ мѣ се ѡдѡлѡчѣи | шѣ фѡѡрте. мж сѣѣтѡѡи кѡ лоѡминѡтѡлѣ мѣтѣрополи | тѡлѣ мѡрѣлѣ гѣнѡдѣѡ. дѣѡ тѡтѣ цѣнѡтѡлѣ ѡрдѣѡлѡлѡи | шѣ ѡлѣ ѡржзѣѣи. шѣ коу моѡлѣтѣ кѣѣрогѣ де прѣѡци | чѣ лѣ трѣвѡиѡ ѡчѡстж кѡрте. ꙗкж шѣ кѡ тоци сѣѣѣт | ниѡи мѣѣн. шѣ кѡ вѡѡ тоѡтѡѡрѡрѣ ѡчѡстѡра. шѣ кѡ | вѡѡ мѣтѣрополѣнтѡлѡи мѡрѣлѡи сѣрафѣимѣ. нѡи ѡ дѣѡ | дѣмѣ лѡ корѣси дѣѡконѡлѣ, че ѣрѡ мѣѡшерѣ ѡвѣѡцѡтѣ ѡ | трѡчѣстѣ лоѡкрѡ де ѡ скоѡсе дѣѡ кѡртѣѣ сѣрѣѣскж пре | лѣмѡѡ роѡмжнѣскж. ѡпрѣвнж шѣ кѡ

прѣвци дѣла вѣ | сѣрека шкѣилворь, де лѣлгж четатѣ вращовоули . | аноу ме по́пъ ꙗ́не шй по́па мѣхан . дерепче къ vroумь | съ се ꙗ́мбѣцѣскж ꙗ́ моу́ате пѣрци шй кипоури | коу́вжнтвль лѣ доу́мнезев . шй съ се ꙗ́дѣлгж спре ꙗ́вѣ = | цжтвѣра лѣнин крѣшинѣскж . дѣчи дѣка вѣзвн къ е лѣ | крѣ доу́мнезевскж . ꙗ́рж ꙗ́ ноу́ ман крѣуцаи дѣл ꙗ́вѣ | ре чѣми ꙗ́рѣ дѣрѣитѣ де доу́мнезев ꙗ́ дѣ ла ꙗ́чѣствъ лѣ | крѣ . че дѣдъ лоу́и шй оу́ченичилорь лѣни, де съ тѣпжрѣскж ꙗ́чѣствъ кѣрте ꙗ́лѣ кѣ лѣвѣцжтвѣрж . лѣтѣи спре | чѣнствъ шй лоу́да сѣнтѣи троицж оу́нь доу́мнезев . | шй спре лѣвѣцжтвѣра лѣнин ѡ́аменилѣ крѣшини . кѣ | мѣ фѣбствъ коу́ветатѣ шй ꙗ́чѣ || ста, кѣ съ фѣте ман лѣсне шй ман юшорь ꙗ́ чегн шй ꙗ́ ꙗ́ | целѣуе пѣнтрѣ ѡ́амени чѣлъ проу́ци, шамь ꙗ́воу́тъ | фѣо́рте грѣже мѣре де ꙗ́чѣста кѣ съ се тѣпжрѣскж . | коу́мамь сѣвѣтѣитѣ, кѣ нелѣи нѣи съ фѣте ꙗ́коперитж . | че съ фѣте ман лѣсне спре ꙗ́целѣсь, шй кътрж чѣтѣитѣ | коу́ фѣолѣсь шй кѣ ꙗ́дѣминжтвѣрж . ман вѣртѣсь чѣлѣ | ра че вѣ чѣтѣи кѣ грѣжж шй кѣ со́котинцж че вѣ вѣрѣ съ | кѣвѣте, ꙗ́и вѣ ꙗ́флѣ . дерептъ ꙗ́чѣлъ вѣи ювицилорь | крѣшини лѣ дѣмнезев, кѣ дра́гостѣ шй кѣ ꙗ́нимж боу́ | нж съ про́имнци ꙗ́чѣствъ кѣрте :

„Дерептъ ꙗ́чѣлъ шй нѣи грѣшини шй недѣстѣиничѣи шй | тѣкжлошѣи кѣрѣи нѣмь трѣдитѣ ꙗ́чѣчѣ . нѣи не рѣгжмь | шй не мѣлжвимь фѣте кърѣра кѣрен вѣци чѣтѣи ꙗ́чѣчѣ, | сѣл вѣци пропѣведѣи ꙗ́лтѣра . сѣл вѣци скрѣе дѣлѣнтрѣ ꙗ́ | чѣвѣ . шй оу́нде съ вѣци ꙗ́флѣ чѣвѣ неспржвѣитѣ вѣне | сѣл грѣшѣтѣ ꙗ́рж вѣи съ дерепташи съ нѣ блжствѣмаци . | къ нѣмь невоитѣ шамь трѣдитѣ . ꙗ́рж мѣнтѣ но́дстрж | шй фѣирѣ до́рж ноу́сѣл де то́ате до́мирѣтѣ кѣмь ꙗ́вѣ | тѣ шй нѣи мѣнтѣ недѣствлж шй ꙗ́тоу́некатж . коу́мь | до́рж шй пре вѣи нѣтѣци со́коти . дерепче къ шй вѣи | ꙗ́шивж сѣнтѣци ѡ́амени кѣ ꙗ́нимж де цѣржжж кѣ шй нѣи | шй кѣ фѣирѣ непрѣчѣпжто́аре де то́ате . дерептъ ꙗ́чѣлъ | мѣлѣмнци шй блѣгѣсловици нѣ прокѣлѣирѣци . кѣ шй | вѣи блѣвѣтѣ съ ꙗ́вѣци дѣла до́мнлж доу́мнезев . шй съ вж | спѣдѣвѣци дѣ дерѣпта жѣдѣкжтѣорѣлѣи дерептъ ꙗ́ ста . | къндѣ ва зѣче, вѣници блѣгѣсловици де пѣрѣнтѣле мѣев . | де мѣщеници че ꙗ́стѣ гжтѣтж вѣоу ꙗ́пѣржцѣ . шй ꙗ́рж | доу́лче рѣбъ шй крѣдинчѣсь, пѣсж ꙗ́ вѣквѣрѣ до́мнлжшй | тѣл . шй ꙗ́чѣени дѣлѣчѣи шй нѣи пѣнтрѣ роу́гжчюнкѣ | во́дстрж съ не спѣдѣвѣмь кѣ вѣи . слѣвѣндѣ тѣтжлѣ | шй фѣюль шй дѣлѣ сѣнтѣ ꙗ́ вѣчѣлъ вѣквѣлѣи ꙗ́минь :

La sfârșitul tablei de materii, pe ultimele 2 pagini ale cărții se află un apendice compus din orațiunea dominicală, simbolul credinței și decalog, sub titlurile :

„Роу́гжчюнкѣ, чѣл ꙗ́вѣцѣтѣ до́мнлж но́стрѣ ꙗ́ хс, оу́ченичѣи сѣи, коу́мь зѣче, ꙗ́ . нѣ, шй ꙗ́лѣ, нѣ . ꙗ́пропѣлржсѣ зѣче ꙗ́лѣи кѣтрж ꙗ́с . шй зѣсерж, до́амне ꙗ́вѣцжне ꙗ́ не рѣгѣ, коу́мь шй ꙗ́о́аннъ оу́ченичѣи сѣи . шй зѣсе лѣ къндѣ вж рѣгѣци зѣче ꙗ́шѣ : “

„Крѣдинца крѣшинѣскж , чѣе вѣрѣлъ вѣдѣинѣго ꙗ́а .“

„Ичѣстѣ сѣнтѣ. ꙗкоу винѣте. чѣ дѣде доумнезеѣ лѣ мѡѡси прѡрѡкъ .
 ꙗкоу врѣхѣль мѣнтелѣни дѣ сѣнаѣ.

După care urmează un ornament reprezentând stema oraşului Braşov (n° 92).

Bucureşti, Biblioteca Academiei Române. — Braşov, Biserica Sf. Nicolae.

Tim. Cipariu, *Crestomatia seu Analecte literarie*, Blasiu 1858, p. 30. — A. Lambrior, *Carte de citire*, Iaşi 1882, p. 32. — M. Gaster, *Chrestomatie română*, I, Leipzig-Bucureşti 1891, p. 28. —

Petru Maior, *Istoria Biserecei Românilor*, Buda 1813, p. 144. — Vasilie Popp, *Disertație despre Tipografiile româneşti în Transilvania și învecinatele Țări, dela începutul lor până la vremile noastre*, Sibiu, 1838, p. 13. — T. Cipariu, *Principia de limba*, ed. II, Blasiu 1866, p. 104.

1582.

30. Paliia tipărită de diaconul Şerban și Marien diacul, în Orăştie.

Un volum in folio de 164 foi: 6 foi nenumerotate și 158 grupate în 19 caiete de câte 8 foi (quaterniuni) și unul, la sfârșit, de 6 foi (terniune). Cele 19 caiete au signatura cirilică obicnuită, care însă se repetă pe f. 2-4 și este însoțită de cifrele romane i-iiii, (ai, aii, aiii, aiiii și a). E tipărit într-o singură coloră, cu 21-27 rânduri pe pagină, cu nisce caractere groșe, amintind pe cele mari din Psaltirea slavonăscă dela 1577.

Pe f. 1 verso se află titlul următor, sub un ornament cu stema familiei Báthory, identic cu cel reprodus mai sus la pag. 83:

Кѣ вѣнж воѣ шѣ дѣстоинѣ мѣла лѣ дѡнѣзеѣ
 ѡчѣстѣ кѣрци крѣцинеци ѡ съ ѡрѣндѣте
 дѣнж воѣ лѣ дѡнѣзеѣ кѣ цѣрѣ мѣрѣѣн лѣни
 Бѣтѣрь жѣгмѡнѣ Бѡѣвѡдѣль ардѣлоѣлѣни шѣ
 ѡ цѣрѣѣн ѡѣнѣреци, шѣ кѣ цѣрѣ шѣ кѣ воѣ ѡ
 тѡци дѡнилорѣ мѣри шѣ сѣрѣтѣничи ѡи ардѣ
 лѣлѣни: пѣ.лѣнтрѣ лѣнтрѣмжѡѣра вѣсѣрѣчѣѣи
 сѣнтѣж ѡрѡмжѣнилорѣ поѣтѣндѣ тѡ вѣнѣлѣ
 ѣспѣсѣнѣ крѣцинилорѣ рѡмѣни: кѣре ѣспѣсѣнѣ
 нѣман дѣлѡ тѣне доѡмѣне чѣрѣмѣ прѣнтрѣ
 сѣжнѣрѣ сѣнтѣ фѣюль тѣѣ ѣѣ хѣ
 дѡнѣль шѣ ѣспѣсѣт[ор]юль нѡстрѣ Яминѣ:
 Шѣ сѣѣ лѣчѣпѣт ѡчѣстѣ кѣрци, лѣ, Ноѣврѣѣ. Дѣ
 шѣ сѣѣ сѣвѣрѣшѣтѣ лѣ лѣн[а. ѣ]юнѣѣ, Дѣ. сѣлѣ
 Кѣлѣтѣ, ѣѣ ч, рѡждѣст[ва хѣѡ]. ѣѣ фѣѣв:

După acăsta urmează următorul prolog al cărui început nu se cunoște, de ôre ce f. 2 lim. e pierdută în tôte exemplarele cunoscute:

дѣнж ѡчѣстѣ, ꙗкоу кѣрци, алѣ Мѡѡси нѡѣ ф[олосѣль] чѣлорѣ прѡрѡчи мѣлѣци

алааци н8 п8т8ѹ сркѣе, чѣ карѣ ѿ вѣ четиле ман дѣлчи ворь фѣи анростоѹ лоѹи дѣ кѣтъ стредѣе. ѷлѿ, катѣзма. ѿѿ.

Чѣ тревѣѣще съ щѣи шѣ съ лѣцѣлѣѣ коѹ антрѣчѣете кѣрци апорѡчнлворь вѣтрѣни, шѣ антрѣ лѣѣе нѡа маре оѹсѣбитѣрж. ми длесѣтѣрж, пентрѣ ачѣлѣ същѣи че е оѹсѣвѣла антре ѣле, лѣѣлѣ прорѡчилорь ѡре треи пѣрци дѣначѣле оѹна тревѣѣще ѡ ѿ цинѣ кѣ маре гриже: ѡрж доѡ пѣрци ѡлециѣи ѡств ѡнѣвѣлѣ нѡи кѣ ѡле: кѡреле съмѣвѣ ачѣлѣ пѣрѣи. чѣ дѣнтѣню ѡсте поржнчеле лѣи дѡнесѣѣ чѣле, ѿ. дѣначѣла се сѣ[нц]ѣще антѣню шѣ прос[лѣвѣщ]ѣ нѣмеле лѣи дѡнесѣ. . вѣѡцж сѣнтж вѡм[енилор]ѣ кѡрѣи вѡрь лѣа прец. . . ѡѡдекатж. мѡ, рѣ. шѣ дѣначжле се кѣнѡци чине слѣжѣще лѣи дѡнесѣѣ. шѣ чѣне ѡсте лѣмѣнѣе лоѹи мѡнесѣ пентрѣ ачѣлѣ парте тревѣѣще ѡ ле цѣне. ѡдоѡ парте ѡлециѣи ѡсте лециле ѡѡдекѣрилѿ ѡ трѣпѣрилѿ дѣ ѡфарж кѡѹ дѣпж тоѡтж вина шѣ пѣкѡтоѹ се ѡѣ ѡѡдекатѣ кѣ скрѣптѣра кѡтж ла Исхѡ, кѡ. кѣ кѣ кѣ. шѣ ѡѡриле. чѣ ѡчеле нѡи лѣкж н8 тревѣѣще ѡ вѣ дѣпж ѡле, кѣ ѡс зиче щѣици кѣѡсте, скрѣи лѣлѣѣѣ ѡкы дѣрепѣѣ ѡкы чѣ антре вѡи н8 фѣе ѡшѡ: ѡтреѡ парте ѡлециѣи съмѣвѣ рѣндѣриле кѡртѣлѣи жидѡвѣскѣ, жѣртѣвеле, лѣрѣрилорь, ѡѡнгерилорь, лѣврѣкжмѣнтеле, рѡѡтѣлѣи шѣ преѡѡцилорь. ѡчеле жн[к]ж нѡи нѣсѣ лѣгѡци кѣтрж ѣле ѡле цѣнѣ съ ачѣле тоѡте доѹ фѡствѣ оѹмѣра, шѣ сѣмноѹлѣ венитоѹлѣ ѡ дѡнѣлѣи нѡстрѣ ѡлѣ ѣс ѡс: ман дѣнтѣню. слѡво зѣе ѡѣѡлѣтѣнилорь: дѣн ѣгѣпетѣ ѡшѡ фѣ кѡѹ мѣнкарж кѡрнѡ мѣѣлѣи. ѡшѡ се слѡвѡзирж дѣн рѡвѣѣ вѣзи ѡвѡтѣѣторѡлѣ ѡратж кѣ дѣѣѣѣлѣ прѣ ѡс шѣ зиче чѣстаѣ мѣѣлоѹ лѣ дѡнесѣѣ кѡреле вѡ лѣѡ пѣкателе лѣмѣи, лѡѡа кѣ порѣнчѣтеле, прѣ грѡѡпа лѣи ѡс ѡс сѣнѡтѣ. чи доѡ сѣрафѣи дѣн скаѣноѹлѣ мѣлѡстивничѣи прѣ чѣи. кѣ. лѣѡѣри дѣла грѡѡпж ѡѣ сѣнѡтѣ, лѣврѣкжмѣнтеле попилорь плашка лѣи ѡѣ сѣнѡтѣ ѡмѣ тоѡте слѣжѣвеле вѣсѣрѣчѣи лѣ ел [сѡѣ л] мплѣѣѣ кѣмѣ зиче скрѣптѣра кѡпоѹ лециѣи [ѡсте] ѡс. пентрѣ ачѣлѣ нѡи н8 с[ѣ] лѣгѡци ѡ ле цѣне кѣ ѣ [ѡс] кѡпоѹ ѡчѣлѡра:

Дѡрж лѣѣе вѣе шѣ кѣрциле прорѡчилорь пѣнтрѣ че тревѣѣще ѡле четѣи шѣ ѡле цѣнѣ: пѣнтрѣ мѣлѣѣ фѡлѡсѣри, шѣ ѡснѣ, кѣ чѣне н8 вѡ четѣи ачѣлѣ скрѣптѣри нѣмѣкж слѡвеле лѣи дѡнесѣѣ н8 пѡѡте щѣи, кѣ ѣѣлѣ шѣ ѡпѣлѣи лѣкж тѡ грѣѣскѣ дѣ ѡколѡ шѣ сѣнѣвѣи чѣѣи н8 поци щѣи. кѡѹ зичѣ ѡс ла лѣка дѣ. мѡтѣи. мѣ. мѣлѣи флѣмжнѣи шѣ стрѣкаци фѣрж лѣзилѣлѣ лѣ ѣлѣе прорѡкѣ, чѣтѣѣще шѣ ар. ѣ мѣлѣѣ: чѣ ман тарѣ нѣчи ѡслѡвж ѡлѣи доѡмнесѣѣ нѣвѣи щѣи нѣчитѣндѣ ѡкѡлѡ кѣи ѡколѡ пѣнж слѡва лѣи дѡнесѣѣ кѡѹ чѣтѣѣще шѣ вѣи вѣдѣѣ: чѣ тревѣѣще ѡщѣи кѡѹ четѣндѣ съ нѣѣѣ кѡѹва съвѣлѣзѣици, съ щѣи че съвѣлѣзнж ѡсте ѡколѡ ѡсте ачѣлѣ кѣмѣ вѣи четѣи пѣтрѣиѡрѣи сѣнѣци ѡвѣрѡмѣ. ѣсѡкѣ, ѣѣкѡв. шѣ ѡлѣи мѣлѣи кѣмѣ ѡѣ цинѣѣѣ мѣѣри ман кѣѣѣ мѣлѣѣ дѣ оѹна шѣ кѣмѣва съ н8 зѣчи тѣ кѣ нѣѣ пѣкѡтѣ кѣ ѡѣ вѣѡтѣ ѣи ѡшѡ шѣсѣ сѣнѣци че ѡ ѡмѣнѣѣ кѣмѣ кѣндѣ ѡѣ ѣи вѣѡтѣѣ ѡшѡ лѣѣѣ лѣи дѡнесѣѣ нѡѣ фѡствѣ дѡтѣ ѡфарж кѣмѣ пѡѣци четѣи кѣ вѣѣциле пѣтрѣиѡрѣилорь съмѣѣѣ

скрїсе лвїтїе їарж лѣѣа їасте дѣтж лн Исхѣ, к̄. капете, каоѣтж кѣ мѣлате зїле доѣпж пѣтронїархы: шї х̄с спѣрце ѣчеа лѣѣе кѣнды зїче дѣпж хѣкленїе воѣстрж скрїе мѣїсї ачѣе чѣ дѣнтѣню нѣ фѣ ѣшѣ, матей, ѣї. дерѣптѣ лнж ѡаре кѣмь аѣ вїїать жїдовїи кѣ мѣерїле шї кѣ вїїциле лѡрь де ѣчѣле пїлде тѡате сѣте делоѣнѣи, кѣ лнтѣлкованїе лѣ стѣ ѣѡ, златоѡѣстѣ пре вѣтїе їль зїче кѣмь пѣтронїархыи сѣнѣи принѣчѣа лнж ѣѣ цїнїть моѣерї моѣлте ѡѣнде лѣѣ фѡстѣ фѣгѣдѣїть пре месїе: х̄с кѣмь вѣ наще дѣн сѣмжнѣа мѣерїен. їи кѣѡѣта мѣерї кѣрате ѣ лѣкѣїи кѣ їале сѣ нѣскж месїе. че лн трѣлѣтѣ кїпѣ аѣ нѣскѣтѣ х̄с л маре кѣржцїе кѣре х̄с вѣсѣрека сѣ шї нѣрѡѣдѣѡлѣ сѣѡѣ лнж кѣратѣ шї сѣѣнѣтѣ, пофѣтѣще, зїкѣнды, сѣнѣи фїїци кѣ їѣ сѣнѣтѣ сѣнт шї павель ѣїслѣ ѣїче чїне аре мѣере сѣ фїе л дѡмноѣлѣ ка чела че нѣре: пѣнтрѣ ѣчѣа четїци кѣ їнїмж трѣзвж коѣмь пїлделе вѣнїлорѣ сѣ лѣѣѣаѣи пїлде вѣне їарж дѣн пїделе рѣїлѣ сѣ вж фѣрїци сѣ нѣ лѣѣаѣи мѣнїе лѣ дѡнѣсѣ кѣ жїдовїи кѣ вїїциле лѡрь хрѣвѡре шї негѣндїте. шї кѣ некрѣдїнѣа лорѣ їка пре чеї доѣѣнѣсѣ ѣдѣсѣ: де фѣрж рѡвн лнвалїѡ, ѡ, де анї, ѣ доѣра. їаржї пїерѣѣ кѣ ѡсте дѣн рї, коѣ сѡсїрж пре ачѣ де сѣ вѣндѣрѣ кѣте, л, де жїдовнї лнтрѣ лнѣанѣ жїдовѣскѣ, шї кѣте, л, де мѣерї, шї, л. де фѣѣте. шї л. де арме скѣмпе. шї, л. де кѣї де ѡѣн банѣ жїдовѣскѣ, принѣчѣа сѣ не лнфрїкошесе лѣкрѣре кѣ ѣчѣла шї алте мѣлате сѣнѣ пѣѣї шї їѡн вѣтаѣ лнтрѣп шї лнѣѣфлетѣ, чѣсѣ їспїтїї кѣ тоѣтж їнїїма скрїптѣра коѣ зїче х̄с ла їѡ, зїї. дѣка вѡ кѣноѣще воа лѣи дѡнѣсѣ нѡн сѣлѣ чїнѣтїї нѣман кѣ ачѣа кѣ кѣре їль ѣѣ лѣсѣтѣ нечѣ ѣдѣѣѣ нечї сѣ лѣѡ коѣ зїче ла ѡѡро закѡнѣ, вїї. кѣ е оѣржѣтѣ наїнтѣ лѣи алтѣ фѣрж нѣман чѣ ѣѣ їль тѡкмїї. маѣен, зї. че тѣ дѡнѣсѣ пѣнтрѣ чѣлѣ дрѣгѣ фїїѡлѣ тѣѣ їѣ лнлѣмїнѣсѣне кѣ дѣѡѣ сѣнѣтѣ ѣлтѣѣ Ямїнѣ:

Мїлостївѣ шї де вѣчїе пѣтѣрнїї дѡнѣсѣ роѣгѣмѣ тїне кѣ драгѣ пѣрїнѣтеле нѡстрѣ, нѡї мїшеїї грѣшнїци шї пѣкжѣтошї, неѡтрѣвнїчї рѡвѣ шї вїѣрнї, слѣѣїле тѣле. аскѣлѣжне мїкѣїала. чѣстѣ пѣѣнѣкѣ мѣнѣкѣ дннѡдїтѣра дѣѣлѣи сѣнѣтѣ. фѣ ѡ кѣ рѣ шї кѣ фѡлѣ сѣптѣ сѣнѣтѣ нѣмеле тѣѣ;

Кѣ мїла лоѣї дѡнѣсѣ шїкѣ ѣжѣторїѡлѣ фїїѡлѣи шїкѣ сѣвѣршїтѣ дѣѣлѣи сѣнѣтѣ. еѣ Торѣашѣ Мїхаѡ ѣлѣсѣ Пїскоѡѣ рѡмжнїлорѣ лн ѣрдѣл: шї кѣ хѣрче цѣѣанѣ. проѡевѣдѣїторїѡлѣ Ёѣїїїен лѣ х̄с лн ѡрашоѣ кѣвѣжран шѣвѣшѣлѣи закѣнѣ Ёфрѣ дѣскалоѣ де дѣскжїїе. ѣ шѣвѣшѣлѣи, шї кѣ пѣшїшѣ Мѡѣсї, проѡевѣдѣїторїѡлѣ Ёванѣїїен лн ѡрашоѣ логѣѣлѣи шї кѣ ѣкрїїе ѡтроѡѡѣ вармїїнїен хѣнеѣорїен цїнѡѣ лнтрѣна пѣнтрѣ желанїе скрїптѣреїен сѣнѣте, кѣ вѣѣѣмь коѣ тоѣте лїѣїлѣ ѣѣ шї лнфлѣрескѣ лнтрѣ кѣвѣжнѣтеле слѣвїте ѣлѣн дѡнѣсѣ, нѣман нѡн рѡмѣнїї пре лїѣж нѣ авѣ. пѣнтрѣ ѣчѣа кѣ маре мѣлѣкж скоѣсѣ дѣн лїѣж жїдовѣскѣ, шї грѣчѣскѣ, шї сѣрѣѣскѣ пре лїѣж рѡмѣнѣскѣ, ї. кѣрци ѣле лѣи Мѡѣсї прѣрѡкоѣ. шї пѣтрѣ кѣрци че се кемж цѣѣтѣ. шї ѣлѣи прѣрѡчн кѣѣѣ. шї ле дѣрѣїи вѡѣ фѣрѣїлѣ рѣмѣннї. шї

90. — Pagina din prefața Pustiei, 1582.

Е АМНАА АЪ ДЪНЕСЕЪ АНШНАСА АЪ БАТЪН
 АНГМОНА БОШВОДЖ АРДЕБАДИ. ДЪН
 ДЕНАТЪТЕ КЪРЦИ СИРІ АНОСЕ ТЪТЕ ДОУ
 ДСАТЪНЮ • БІТІЕ • ШІН НОХОЛЪ •
 ЖСАДИ ДЪНЪ ДЪОТЪГЪ ШІН ВІТІН ВІТІСЪ • ВІТІ
 ФРЪНИЦІ АЛЕСЪ ХЪНОЦІО АРДЕБАДИ ШІН ЦЪРКЕ
 ОУНГОРЕЦІН • АЗІДІТОРО АНДЕВА КОФЪ АУБІО
 ДОУ КЪРЦИ ОУФІЕ КЪРГЖ ПЪНЖ ДЪНЕСЕЪ КЪ ШІН
 АЛАТЕ ТИПЪН ШІН СІО АТЕ ШІН МЪРІА АЪ СЕТЕ
 ФРЪНИЦІ ФЪ КЪ ТЪ АЦІОТОРОА ШІН АЪ СІРІ АН
 КСАТЪАЛЖ МОУТЪ • ШІН КЪ АЦІН ОАМЕНІ ФЪНІ
 АНІК АЪ АНГЖ СІНН ШІН АЪ ДЪРЪНІТЬ БОУ ФРАИ
 РОАКНІЛОРА ПЕНТРЪ АУБЪ РЪГАЦІН ПРЪ ДЪНЕСЕЪ
 ПРЪМІТРЪ МЪРІЕ АЪН •
 ДЪ АМНАА АЪН ДЪНЕСЕЪ СЪ ШЕРААНЪ ДІАКЪ МО
 АНІОРОУ МАРЕ АТИПАРЛОРА • ШІН КЪ МАРТЕНЪ ДІ
 ІАКЪ ДЪАНАДЪ АНМЪНА ПОАСТЪЖ УЪТЕ КЪРЦИ ЧЕ
 ТАНДЪ ШІННЕ ПАКЪДЪЖ ШІН АЪМЪ ОБРАНЕЪ БОУ ФРА
 ІАКЪ РОМЪНИ • ШІН АЕ ЧЕТІЦІН КЪВЕЦІН АФЛА
 ПЪРЪ АЪ МЪРГЖАНАТАРО СІОМЪШІН ВІТІТІО АН
 СЪРШІНТЬ • КЪНО АЦЕВЕЦІН ФАЛЕСОУ ВЪ
 НЪЦІАЛОРА • ШІН ПЛАТА ПЪКІА
 ТЕЛОРА ДЪАА ДЪНЕСЕЪ АН
 ТРЪ ТЪТЕ КЪРЦИ : — : —
 СІРІДЕДЪ ТЪТЕ КЪРЦИ ОФІТЕ : АНІН • З
 ПРЪМЪДЕСТВА ХЪО : АФІНЪ • НЪЦА ІОУ
 АУСТАТІ АНІОАЦІН : —

четици ши нѣ жѣдекаречи нечетинды майнте, къ вѣци кѣ адеветръ афла
маре вѣстилюрю сѣфлетескъ. нои пентрѣ драгосте лѣи дѣнесѣ амь оустенить,
наѣ ѣрж антѡрсе мѣнж дѣ анѣрь. чѣ мѣнж грѣ пѣкжтоасж. съ вѣци
афла чѣвѣ грешить прѣ ачерюлѣи дѣнѣ кѣу къ ѣль фѣе адеветръжтѡрж къ
нѣ ѣ кѣ воѣ ноастрж ачѣк грешалж. пѣнтрѣ ачѣк четинды тѡци вѣре ан чѣ
мѣнж вѣ сѡсѣ, вѣвѣци кѣу ши дѣнесѣ съ вѣвѣскж прѣ вои Яминь:

Дѣ а мѣла лѣ дѣнесѣ ан силеле лѣ Гатѣрь Жигмѡнь вѡивоаж ардѣ-
лѣлѣи: дѣрѡим ден ачѣсте кѣрци скрѣ а ностре чѣсте доѡ де лѣтѣню. Бѣтѣ.
ши Исхѡль.

челѣи дѣнѣ дѣ стѣгъ ши вѣстѣ вѣтѣкъ Гѣсти фѣрѣнци алесѣ хѣноѡю
арделѣлѣи ши цѣржѣи оѡнгѣрѣшѣ. лѣкѣиторю андеѡ кѣу ачѣсте доѡ кѣрци
съ фѣе пѣргж пѣнж дѣнесѣ вѣ ши алаате тѣпѣри ши скоате, ши мѣрѣл
лѣ Гѣсти фѣрѣнци фѣ кѣ тѣ аѡѡторюл ши лѣс скрѣ ан кѣлтѣѣалж моѡтж.
ши кѣ аци ѡамени вѣни анжж лѣанжж сѣне ши лѣс дѣрѣить воѡ фѣраци
рѡмжнилорѣ пентрѣ ачѣк рѣгаци прѣ дѣнесѣ прѣлѣтрѣ мѣрѣе лѣи.

Дѣ анмѣла лѣи дѣнесѣ ѣш шѣрѡанѣ дѣѣкъ мѣ=меѣероѡ марѣ а тѣпарѣ-
лорѣ. ши кѣ марѣенѣ дѣѣкъ дѣанѣс ан мѣна ноастрж чѣсте кѣрци четинды
ши не пѣкѣрж, ши лѣмѣ скрѣсѣ воѡ фѣрацилѣ рѡмѣни, ши ле четѣци къ
вѣци афла лѣтрѣ ѣле мѣргжритарю скѣмпѣ ши вѣстѣерю несѣфѣршить. кѣноѡ-
ѣвѣеци фѣолосоѡ вѣнѣцилорѣ: ши плѣта пѣкателорѣ дѣла дѣнесѣ антрѣ чѣсте
кѣрци:

Скрѣсѣсѣсѣ чѣсте кѣрци сѣнѣте: анн ѣзѣ, порѡждѣства хѣо: ѣѣѣѣѣѣ.
Мѣѣѣѣ ѡѡлѣ дѣ. а четате ан ѡржѣѣе. ~

Pe ultima fôie liminară se citește:

АЧАСТЯ Є ПАРТЕ ПАЛІЄИ ДЄ ЛНТЪИ. ЯМУ

Чѣнчи кѣрци ае лѣи Мѡѡсѣ прѣрѡкоѡ: кареле сѣмѣ антѡрсѣ ши скѡсѣ.
дѣн лѣѡа жидѡвѣскж прѣ грѣчѣѣе, дѣла грѣчи сѣрѣѣѣе, ши антрѣате лѣѡи
дѣн ачѣк скѡсѣ прѣ лимѡж рѣмѣнѣскж; — Кѣрцилѣ ѣрж чѣсѣ кемж скрип-
тѣрж сѣнтж дѣнтрѣ рѡстоѡ дѡнѣлѣи зѣи, ши грѣить. ши се цѣнѣ ан вѣ-
сѣрѣка сѣнтж сѣнтѣ ачѣстѣ нѣмеле лѣѣ:

ДЕНТЪНЮ

ā Бѣтѣѣ.	ǣ кѣртѣ мѣдѣцелорѣ: ѡсѡѡ.
ē Исхѡль.	ī кѣртѣ рѣтѣи: рѣтѣ,
ġ Дѣвѣ.	ǫ кѣртѣ лѣ Гамѡилѣ прѣрѡкѣлѣ: дѣн
đ Числа.	тѣню.
ē Ѡѡрѡзакѡнѣ.	ī кѣртѣ лѣ Гамѡѣлѣ прѣрѡкоѡ. аѡѡ.
š кѣртѣ лѣ ѣс навѣинѣ: кѣ алатѣ нѣме, ā кѣрте амѣѣрацилорѣ, ѣрж дѣлѣтѣне,	ī кѣртѣ амѣѣрацилорѣ а дѡѡ:
īѡсѣѣ.	

ачкѣте пѣтрѣ се кема сървѣще . црѣва ,
 ꙗ ꙗ паралипомень сѣмть . ꙗ . кърин ,
 дѣтѣ ѿзрѣ .
 еѣтѣ Неемїе .

 эѣтѣ картѣ лѣ ѿвѣ пѣтриархоу .
 иѣтѣ ѿдѣтире лѣни дѣдѣ пѣрѣокъ .
 дѣтѣ картѣ мѣндрїен лѣни свломѣн че сѣ
 кемж прїчте дентѣню .
 кѣ адодѣ картѣ де мѣндрїѣ ѣрж ѣлѣни
 Голомон .
 кѣ атреѣ картѣ алѣ соломоу , де пропо=
 веданїе
 де ѣнчѣ сѣ ѣчеп кѣрциле пророчїлѣ
 мари
 кѣ картѣ лѣ Исѣѣлѣ пѣрѣокъ .

кѣ картѣ алѣ Еремїен прорѣкоу :

кѣ алѣ Езекїѣ прорѣкоу .

кѣ алѣ данїѣ прорѣкоу .

Ачѣлорѣ , ѣтѣ . прорѣчи ман мїчи .

кѣтѣ ѿсїѣ прорѣкѣ .

кѣтѣ ѿвїлѣ прорѣкнѣ .

кѣтѣ ѣмоѣ прорѣкѣ .

кѣтѣ ѣвдїе прорѣкѣ

лѣтѣ ѿвна прорѣкѣлѣ

лѣтѣ Мехїе прорѣкѣ .

лѣтѣ Набѣумѣ прорѣкоу

лѣтѣ аввакуѣ прорѣкѣ .

лѣтѣ Гофвнїе прорѣкѣ .

лѣтѣ авгїѣ прорѣкѣ .

лѣтѣ захарїе прорѣкѣ .

лѣтѣ малахїе прорѣкѣ .

Pe foia 1 a c. 1 se află titlul: ПЯЛИА

și îndată sub el, cu litere mai mari și într-o câțiva monogramatisate

КАРТА ДѢ ПРИМЯ: ДѢ МОИСИ ПРОРОК:

ЧѢ СѢ КИМЖ БИТИА:

ДѢ(с)прѣ рѣднитоура лоуѣмїен .

Titlul curent este următorul: pe fața din stânga :

дѣ картѣ лѣ моиси, sau бїтїа, sau картѣ лѣ монсѣ дѣ, — iar pe fața din dreapta

дѣ картѣ лѣ монси, sau бїтїе sau бїтїа, sau битїа.

Cartea I a lui Moisi, Genesis, se termină la f. 4v. a c. 11 prin vorbele :

ѢФРШІТѢЛѢ КѢРЦИѢИ ЛѢ МОИСИ ДѢПРИМЯ МѢТѢ ѢЧАСТЯ.

Cu caietul 12 încere Exodul, sub titlul

Я ДСЯ: КАРТѢ: Я ЛѢ МСОИСИ

ЧѢ СѢ КИМЪ ѢСХОД

Titlul curent este: ꙗ . картѣ . лѣ . монсѣ . — исхѣдѣ .

La sfârșitul cărții a doua:

ѢФРШІТОУЛЬ Я ДОЯ КАРТѢ Ѣ ЛѢ МСѢИИ

București, Biblioteca Academiei Române. — Alb-Julia, Biblioteca Batthyăniană (la Episcopie). — Blaj, Biblioteca Capitulului Metropolită (biblioteca Cipariu).

· Cipariu, *Analecte*, p. 46-82. — Lambrior, *Carte de cetire*, p. 36. — Gastor, *Chrestomatie*, I, 33. — Radu Tempé, *Grammatica romănescă*, Sibiu, 1797, în Prefața. — Cipariu, *Analecte*, p. XIX și XX, și *Principia*, p. 101 și 104. — Picot, *Coup d'œil*, p. 41. — Sbiara, *Miscărți culturale*, p. 51 și 52.

1583.

31. Evangheliar slavonesc tipărit de diaconul Coresi și Mănăilă la 7091.

În mănăstirea Hilandar se află un exemplar defectuos dintr'un evangheliar slavonesc, pe a cărui ultimă fôie se mai vëd următoarele:

„Повелѣніемъ ¹⁾... и прѣсвѣтлаго господара іо... воевода въсех земли оутро... подоунавію синѣ великаго іо. петра... воеводи. въ прѣвое лѣто господства... же сѣ о семь смѣреніи диаконъ ²⁾... имѣнжилж въ лѣто 7091.

„Din porunca... și prea luminatului domn Io... Voevod al întregii țări Ungro... de lângă Dunăre, fiul marelui Io Petru... Voevod, în primul an al domniei... pentru acésta, smeritul diacon... și Mănăilă în anul 7091“.

Karataev a vëdut la Petersburg pe la particulari un exemplar defectuos dintr'un evangheliar slavonesc a cărui tipar, ȕice el, sémănă cu al evangheliarului din 1579 (Coresi). Din descrierea aménunțită pe care o dă bibliograful rusesc, rezultă că acel exemplar este chiar acéstă ediție a treia a Evangheliarului slavonesc al lui Coresi. Resumăm aci notița lui:

Un volum in-folio, de vre-o 205 foi, în caiete de 8 foi, afară de primul care are numai 4, cu semnătură cirilică obiċnuită. Pagina, tipărită cu negru și roșu, are 22-25 rinduri. La începutul evangheliilor se află o vinietă, probabil de forma celei reproduse mai sus la p. 33 și care se află și în evangheliarul slavonesc din 1579 (Coresi). În caietul 1 se află arătarea cuprinsului pentru evanghelia lui Matei și precuvîntarea lui Teofilact.

Evanghelia lui Matei începe cu caietul 2 și se sfirșește în c. 8 f. 5. Evanghelia lui Marcu se termină în c. 12 f. 8 v.; a lui Luca în c. 20 f. 1 și în fine, evanghelia lui Ioan în c. 25 f. 3. Restul foilor e pierdut.

Mănăstirea Hilandar.

Karataev, Описание, No 46, p. 125. — Sava Chilandarec, *Rukopisy a starotisky Chilandarské*, V. Praze 1896, p. 84.

1588.

32. Liturghier slavonesc, tipărit de Șerban, fiul diaconului Coresi, la Brașov în 7096.

Un volum in-4° de 105 foi, grupate în 26 caiete de câte 4 foi și o fôie la sfirșit, cu semnătura cirilică obiċnuită. Prima fôie din caietul 1 și prima din c. 26, lipsesc în exemplarul vëdut de noi, singurul cunoscut până acum. Textul e tipărit cu negru și roșu, cu inițiale simple. Pagina are 12 rinduri. Înaintea capitulelor principale se află frontispiciul reprodus mai jos (N° 92) și un altul care sémănă cu cel din Liturghierul dela 1508, reprodus mai sus la N° 1. Capitulele sunt dispuse în același fel ca și în acel Liturghier:

Cuprinsul cărții (c. 1 f. 3), Rinduiala slujbei (c. 1 f. 4 v.), Slujba după Sf. Ioan Gură-de-aur (c. 3 f. 3), Slujba după Sf. Vasilie cel mare (c. 13 f. 1 v.),

¹⁾ Fôia e deteriorată. Lipsurile se însemnă cu puncte.

²⁾ Calugărul Sava, după care luăm acéstă notiță, completéză aci: *Coresi*.

Slujba înaintea sfințirei (c. 19 f. 1), Rugăciunea la pogorirea vecerniei mari (c. 22 f. 4), Rugăciunea pentru păcatele vrute și nevrute (c. 25 f. 4 v.).

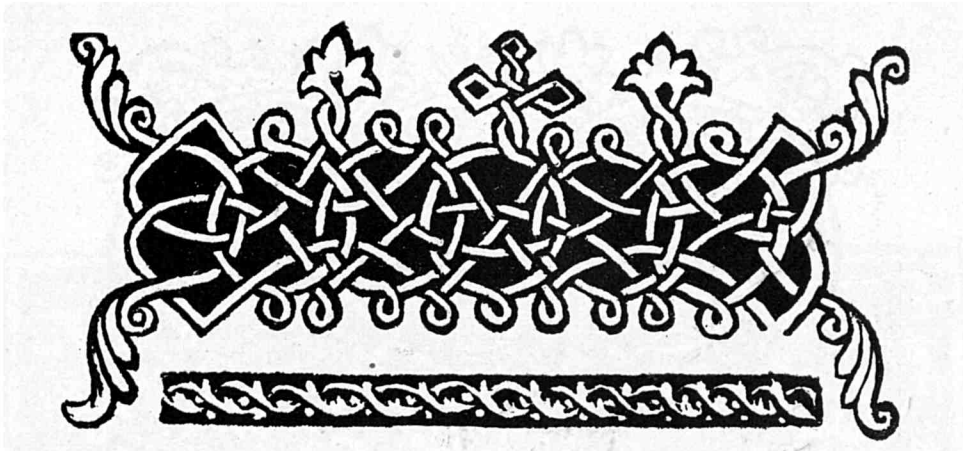
Pe ultima față se află următorul epilog:

П ОЧЕШЕСА СІЄ СТЫЖ КНИГЫ ГЛЕ
 МЫА ЛЦТОУРГІА • ВЪДНН БЛГЮ
 ЧТНВАГОГПОДННА ІЎ ННХНТ ВО
 ЭВОДЪ • ВЪСЕЙ ЗЕМЛЕ ОУГРО ВЛА
 ХІНСКОЮ • НЪДНН ПРЪВЕЛНКС
 • МОУ НПРН ВНСОЦЕМЪ БАТХРЬ
 ЖНКСМЪ ВОЕВОДЪ АРДЪЛСКОМУ •
 НСЦА • АЦ, А • ДНЬ • НСЪВРЪ
 ШНСА • НЦА, СЕЛТЪБРІЕ • КЕ •
 ДНЬ • ВЪДНВНЫИ ГРА БРАШОВЪ •
 АЗЪ ГРЪШНИ ШЕРБАНЬ • СНЬ ДІАКМЪ
 КОРЕСИ • НСПРАВНИКЪ ПОПЪ МИХА •
 ШТОИЖДЕ ГРА БРАШЕВСКИ ❖ ❖ ❖
 ЧЛЕТЬ • ЭРЪ • КРЪ СЛНЦУ • ІА •
 ЛОНТ • Н • ФЕМЛІЕ, А • ЭПАКТА Э ❖

91.

Inceputu-s'au aceste sfinte cărți numite Liturghia în zilele bine-credinciosului Domn Io Mihnea Voevod a totă țara Ungro-Vlahiei și în zilele prea-marelui și prea-înălțatului Batărü Jigmon Voevodul Ardealului, luna lui August 1 și, și sfirsitu-s'au în luna lui Septemvrie 25 zile, în minunata cetate a Brașovului. Eu păcătosul Șerban, fiul diaconului Coresi, isprăvitoriul Pop Miha[?] din aceeași cetate brașovenescă, la anul 7096, crugul sórelui 11, al lunei 8, temelia 1, epacta 6.

Blaș, Biblioteca arhidieceșană (Cipariu), comunicat de I. M. Moldovanu.
Cipariu, *Analecte*, p. XVIII.

92.

33. Liturghier (Služebnik) slavonesc (tipărit la Braşov).

În Biblioteca Academiei Române se află un Liturghier slavonesc necomplet, în-4° cu 17 rânduri pe pagină, pe care Picot îl pune printre tipăriturile româneşti dându-i data de 1520-25. Caracterile sale însă sîmănă cu caracterele mari din cărţile din a doua jumătate a secolului XVI, şi anume cu ale Evangheliarilor lui Coresi şi cu ale Liturghierului descris la numărul precedent, şi nu cu cele din tipăriturile lui Macarie.

Între elementele decorative ale volumului se află un frontispiciu (No. 93), care are la mijloc un scut împărţit în două, avînd sus o cruce simplă, iar jos literile *ѠѦ*. Acest cuvînt este prescurtarea numelui Bojidar, numele de botez al lui Vukovič ¹⁾, din ordinul căruia se tipăriseră mai multe cărţi bisericeşti în Veneţia, în prima jumătate a secolului XVI, şi în cari se vîd adesea aceste litere printre frontispiciile ornate. Să pôte însă ca această decoraţiune din cartea care ne ocupă să nu fie o dovadă pentru originea sa veneţiană, ci să fie pur şi simplu imitaţiunea unui ornament dintr'o carte vestită, cum se întîmplă adesea. Aşa în Evangheliarul slavonesc din Belgradul Serbiei dela 1552, se vede un ornament cu stema Ţerei Româneşti, imitat după Evangheliarul lui Neagoe 1512 ²⁾; în Slujebnicul slavonesc, citat de Karataev ³⁾, se vede reprodus de mai multe ori, un ornament cu literile *ѠѦ*, cu tôte că acest Slujebnic a fost tipărit, nu la Veneţia, ci la Vilna, cu binecuvîntarea lui Onisifor, Mitropolitul Kievului.

Afară de acesta volumul mai cuprinde un ornament-frontispiciu, reprodus de mai multe ori, care e identic cu cel din Liturghierul lui Şerban, reprodus mai sus la No. 92.

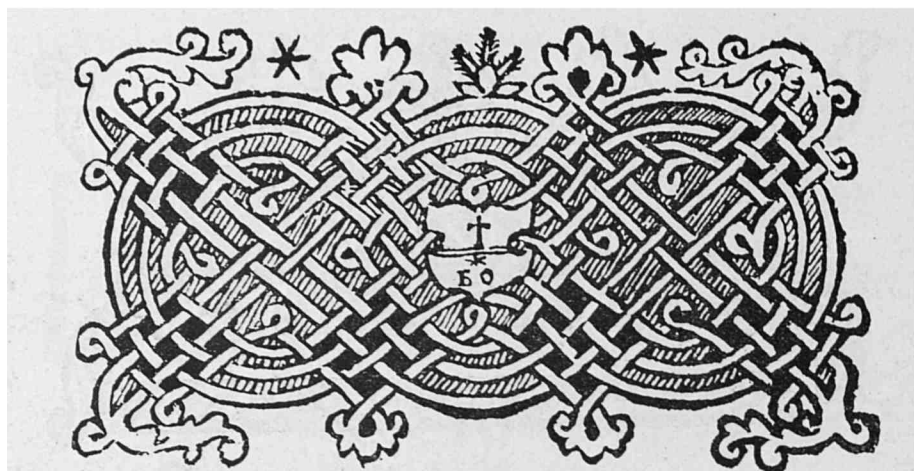
Prin urmare credem că acest Liturghier slavonesc este tipărit la Braşov în a doua jumătate a secolului XVI, cam pe la anul 1588.

Exemplarul Academiei este:

¹⁾ Šafárik, *Geschichte der südslawischen Literatur*, III, I, 125.

²⁾ Veđi mai sus, p. 13 şi 21.

³⁾ Karataev, p. 221.

93.

Un vol. in-4° de 277 foi, saū 3 caiete (1, 2 și 35) de câte 7 foi și 32 (3—34) de câte 8 foi, avēnd fie-care signatura cirilică pe prima și pe ultima fōie a fie-cărui caiet. Câte foi s'aū pierdut dinaintea caietului însemnat ȃ sau după caietul însemnat ȃ, nu se pōte sci. Textul e tipărit în două colorī, iar pagina plină are 17 rīndurī. Inițialele, tipărite cu roșu, au un desemn simplu. Frontispiciul reprodus la No. 92 se află de 3 orī, iar cel de la No. 93 de 2 orī. Cartea începe cu: „A întru sfinți pārintelui nostru Vasile cel mare povāțuire către ierei.”

Bucuresci, Biblioteca Academiei Romāne.

Picot, *Coup d'oeil*, p. 15—16.

34. Psaltire slavonēscă.

Karataev estrage dintr'o dare de sēmă a Bibliotecei Museului public și Rumianțov din Moscva pe anī 1876-78, o notiță despre o Psaltire slavonēscă păstrată în acea bibliotecă.

Bibliograful rusesc o pune printre tipăriturile de origine romānēscă și îi dă data aproximativă de 1580.

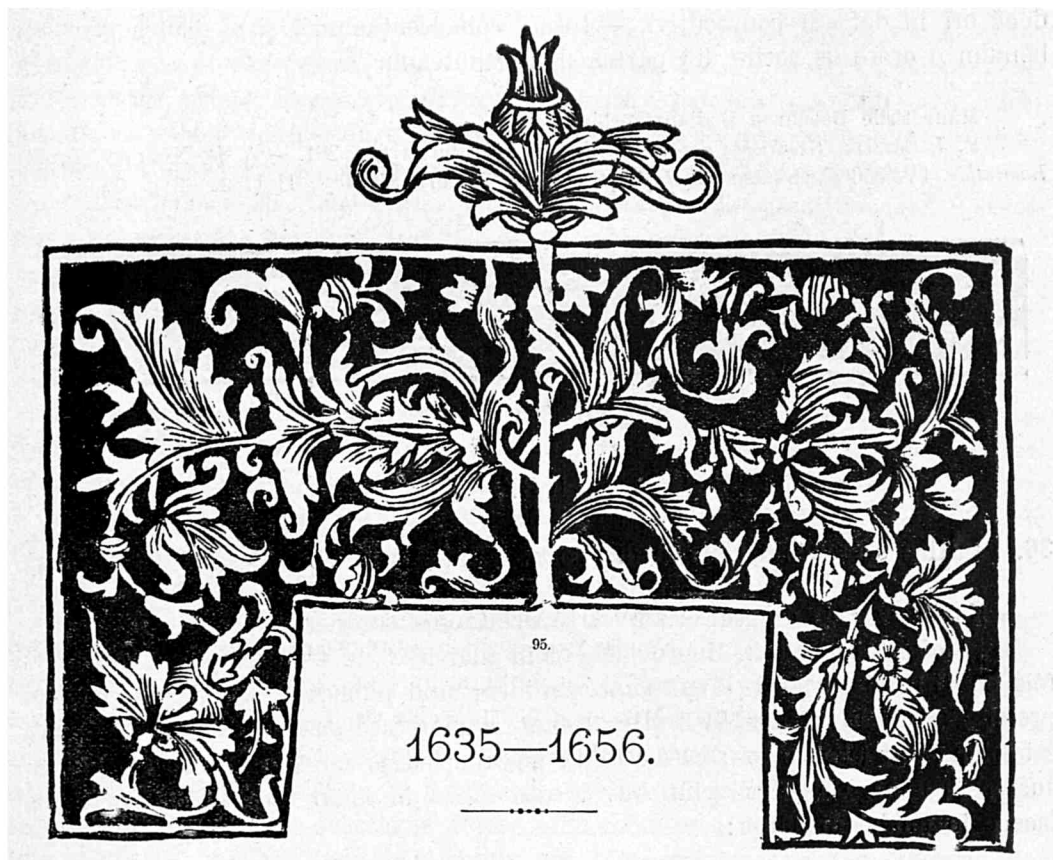
Volumul in-4°, incomplet, are 288 foi, saū 41 caiete de câte 8 foi. Din ultimul caiet nu s'a păstrat decât o fōie. Pagina are 18 rīndurī și e tipărită cu nisce caractere semănând cu cele din Evangheliarul lui Benkner dela 1562 și cu cele din Evangheliarul de la 1579 (Coresi). Pe pagina întâi se află un ornament cu crucea și cu literile ⲄⲐ. Psalmii se termină în caietul 38 f. 1 r.

Karataev, Описание, No. 97, p. 205.

Moscva, Biblioteca Museului public.

94.

1635.

35. Moltvenic slavonesc, tipărit de Timoteu Alexandrovici, din porunca lui Mateiŭ Vodă Basarab, la Câmpu-lung.

Șafařík a consacrat acestei cărți notița următoare :

„Moltvenic sau Euchologiu, acum numit Trebnic (Agenda bisericescă sau Ritualul), din porunca Domnului Ioan Mateiŭ Basarab, de Timoteu Alexandrovici, Dl'gopolje, în tipografia domnescă (Câmpu-lung în Muntenia), la 30 Iulie 1635. In-4°, 226 foi în duerniuni (caiete de câte 4 foi); cu titlul curent are 22 rinduri pe pagină, fără acesta 21; paginația cu cifre cirilice, cu semnătură cirilică.

„Cu acest Euchologiu, din care se găsește un exemplar în Mănăst. Beocin și un altul în Mănăst. Bodian, încep tipăriturile rusesci în Muntenia. Caracterele tipografice ale edițiunilor de până acum, după cât știu eu, au fost sêrbesci, origine din Veneția; ortografia eră sau bulgărescă sau sêrbescă; acum ambele se schimbă și sunt rusesci. Cați-va au căutat, fără nici o basă, orașul Dl'gopolje în Sêrbia, ba chiar în Macedonia.“

Petru Munteanu, fost student al Academiei de teologie din Kiev, a comunicat d-lui A. D. Xenopol că ar fi descoperit în biblioteca Universității de acolo un Trebnic slavonesc, tipărit în Câmpulung la 1636 Iulie 30. Anul 1636 pare a fi o eróre în loc de 1635, căci, deși n'ar fi imposibil ca această carte să se fi tipărit de

două ori în doi ani consecutivi, — totuși coincidența lunii și a zilei ne face să bănuim o eroré de cetire din partea d-lui Munteanu.

Mănăstirile Beocin și Bodian (Sârbia).

P. J. Šafařík, *Geschichte der südslawischen Literatur*, III, 1, 281. — A. D. Xenopol, *Istoria Romînilor*, IV, 656 și *Archiva societății științifice și literare din Iași*, II (1890—91), 407.

96.

1637.

36. Psaltire slavonéscă, tipărită din porunca lui Mateiú Vodă Basarab (la Govora).

Karataev face despre acéstă carte următórea descriere :

„*Psaltire*, tipărită în Ungrovlahia (?) în anul 1636, în 4°. Exemplar necomplet: fóia cu titlu și sfîrșitul cărții sunt perdute; anul publicării se află la sfîrșitul prefeței. Foile în număr de 3 și 220 sunt numerotate sus, la dreapta; signatura caietelor (tetradelor) e jos; câte 4 foi în fie-care; cu precuvintări; cu câte 17 rînduri pe pagină. Chipul regelui David este săpat în lemn (an. 1628). Cartea se începe în modul următor :

„Іѡ Матѡей басараба Боекѡда, Бѣжїю бл҃гїтю началїи късе землї оугроклахїйска, ѡцеже и Запланенскї странѣ, Ямблїш, ѡ Фагарашкѣ, Херцекѣ, ѡ прѡба. Пракослаќномоу ѡ бл҃гочестїномоу родоу ѡчїстка нашего, ѡ ѡнѣмѣ родокѡ намѣ къ кѣркѣ же ѡ слаќномѣ дїалектѣ Салќенскомѣ согласоующимса ѡзкѣѣ. Найпачеже Болгаромѣ Срѣбвом оугрокладомѣ, Молдовлахѡмѣ, ѡ прѡба. Бл҃гти мїра, здраќїа же ѡ сїсенїа ѡ късеблагого Бгѣ Гда нашего Іс Хрта, оусерѣдно желѡю. ѡзъ оубо раќѣ прїцѣдрѣ вѣки моего Іс Хѣ тоїжде ѡже ѡ кышеречїнный, бл҃гїтю ѡ помѡщїю Бгѣ, началствоующоу мї землїю сїю, . . . лѣхѣ оусерѣднымѣ тцанїемѣ ваш . . . Пракослаќїю прѣстѣвнїти ѡ моѡмѣ тупографїи бгѡдоухновѣнноюю кнїгоу гл҃емою псалтир, юже . . . стѣи оустѣ Дѣдкы ѡрїгноу. Тѣмже оубо т . . . тою любкѣ оусерѣдстѣкїйте всемѣ ѡще имѡлоу цѣноу приќносѣще, ѡки бл҃гоконны дарѣ дающї на ѡстрошїнїе хотѡщїоу мї наќи поснх ѡнѣмѣ кнїги бл҃гочестїю вашемоу прѣстѣкнїти. Немнїтеже, ѡко нѣќою вѣщѣ стѣжѡете тѣл҃нноюю, но нѣнѣхѣ ѡ кѣчнїмѣ дароканїи сѣкрѡкнїщѣ. Тѣмже оубо любѣзно со оусерѣдїемѣ ѡ бл҃годаренїемѣ сїю кнїгоу прїймѣте ѡ хоудости нїшеа кыше речїнное ѡмѣ ѡможе ѡще неѣќносно їстѣ сѣприлагѡще соупроужнїцѣ моѡмѣ нмѣ Сл҃ены къ стѣхѣ вашнхѣ мѣткахѣ намѣстковѡти неперѣрѣнїти. пачеже бл҃гоколіте семоу, даже ѡ кѣпрѡчаѣ подкнїжнїшнхѣ насѣ къ снхѣ ралїчнѡмоу оумноженїю кннѣ сѣтѣворїте. Молюже васѣ сѣжїтеїи стрѡны нашеа, найпачеже кы братїе боудѡщїи понѡ, бѣжїмѣ ѡзколїнїѣ хотѡщїи началствѡкнїти землїю сїю, кѣнемѣте ѡпѣсно дарованїю семоу, тупографїю сїю гл҃ю, ѡ . . . дрѣ прѣчестенѣ ѡпѣсно блѡдоуше, хранѡше ю . . . сномѣ сѣдрѣжанїи вашемѣ негнѣлемою къ . . . сѣкрѡ-

кише бѡ ѣтъ дражйше пѧче късѣхъ земныхъ съкрокиці. злѧто бѡ ѡ срікро ѡ кѧменіе . . . бѡ съкрокица, телесѡ тѡкмо крѧменнѣ оукра . . . ѡ, съкрокищеже сицекоє доушѧ члѣкѧ оукрашѧетъ. Тѣмже сѧе ѡ насъ прѧемше дарокѧніе, бѣоу блѡгодарініе къ тѡщѡ прилежанѡ въздакѧйте, ѡ къ всѧкому шенѧѡ ѡ ноужнѡ кѧшеѡ съблюдатѡ по ѡшестѡѡ нѧшему ненебрежѣте. Прѡче же здравствѡуйте ѡ Гдѣ.

„Покелѧемъ же Прескѣтлаго Гдѣдарѧ Іѡ Матѣа Басарѧба Воевѡды, ѡ блѡгкѧнѧемъ прѡсѡщенѧго Архѡіѡпа Теофѡла мѧтѡю бжѡю Мѡтрополѡта всѧ землѧ оуногрокѧлѡхѡйскѧ, ѡ бѣолюбѡваго Ігнатѡ Еѡпа Рѡбницѧго ѡ Ефрѡм ѡпа Бѡузѡекаго, напечатѡватѡ сѡю книгоу глѡмоу ю ѡтѡірѡ мнѣ хоужъшѡмоу въ сѡенѡѡноцѣ Мелѡтѡю Мѧкедѡнскомоу ѡгоуменѡу ѡбщежѡтѡелѧго монастирѧ Гѡвѡра, хрѧма оуспенѡѡ прѡтѡмъ чѡдѡ. понѡже желѧнѧемъ къждехѡ на сѧе хоудѡжно дѣло тѡнографѡскоє ѡгда прѡдѡхъ мнѡшескѡѡ ѡвѡразъ къ сѡѡѡ горѣ Іѡдонскѡ, къ велѡкоѡ бѡлгарскѡѡ лѡкрѣ монастирѧ Зоуграфѡ вокемаго. Темже молю вѧ, чѡоуше сѡю книгоу. ѡше чѡо бѡудѣтъ погрѣшено, доухѡмъ крѡтѡсти ѡсправлѧйте, ѡ нѧ въ сѧѡ трѡуднѡшѡса блѡгкѣте ѧ не клѡнѣте, понѡже не ѧгѧ писѧ, нѡ роукѧ грѣшна ѡ брѡнна. Въ лѣ, зарѡе. ѧ ѡ Рѡ: Хѡ ѧѡлѡ. Мѡ Іѡноуар, ѡ днѡ.“

„Ion Mateiŭ Basarab Voevod, cu bine-cuvîntarea dumnezeescă Domn al întregi Țării Ungrovlahie și al părților de peste munți, Herțeg de Amlaș și Făgăraș și celelalte. Drept-credinciosului și evlaviosului neam al patriei noastre și altor neamuri înrudite cu noi după credință și având același vestit dialect slovenesc ca limbă, și cu deosebire Bulgarilor, Sârbilor, Ungrovlahilor, Moldovlahilor și celorlalți, bine-cuvîntare lumescă, sănătate și înaintuire dela a-tot-fericitul Domnul Dumnezeuul nostru Isus Christos cu osărdie le doresc.—Eu robul prea darnicului stăpân al meu Isus Christos, același mai sus numit, cu bine-cuvîntarea și cu ajutorul lui Dumnezeu domnind peste această țară, am dorit cu multă silință să vă dăruesc Dumnea-voastră drept-credincioșilor, din tipografia mea, o carte de Dumnezeu în-suflată, numită psaltire, pe care (Dumnezeu) sfîntul din gura lui David o scoase. De aceea primiți cu aceeași iubire acest dar, deși de nu prea mare preț, dar ca un început, căci după aceasta am de gând (voesc) să presint cuvioșilor voastre și alte cărți. Și nu credeți că umblați după vre-un lucru peritor, ci după comori cerești și vecinice. De aceea primiți cu dragoste și cu osărdie și cu mulțămire această carte și numele mai sus ȡis al micimei noastre, adăogînd pe lângă el fără de lene și pe al soției mele Elena, nu-l desprețuiți a-l pomeni în sfințele vostre rugăciuni; aveți chiar mai multă bună-voință pentru acesta, ca să ne faceți pe noi și mai sirguitoari întru înmulțirea feluritelor cărți.—Vă rog dar pe voi conlocitorii țării noastre și mai ales pe voi frați ce veți fi după noi și cu voea lui Dumnezeu veți stăpâni această țară, să păstrați cu îngrijire acest dar, vreaŭ să zic această tipografie, (textul necomplet în Karataev, p. 460), căci este comoră mai scumpă de cât toate comorile pămîntesci; căci aurul și argintul și pietrele sunt comori trupești, ele înfrumusețază numai vremelnic trupul, iar comora acesta înfrumusețază sufletul omenesc. Decî, primind de la noi acest dar, aduceți lui Dumnezeu mulțumire cu mare silință și păstrați-l în totă bogăția și ca toate trebuincioșele și nu-l necinstiți după mărtea noastră. După acestea fiți sănătoși în Domnul.

„Din porunca prea luminatului Domn Ion Mateiŭ Basaraba voevod și cu bine-

cuvintarea prea sfințitului arhiepiscop Teofil, cu mila lui Dumnezeu mitropolit al întregii țări a Ungrovlahiei, și a iubitului de Dumnezeu Ignatie episcopul Rîmnicului și a lui Efreim episcopul Buzăului, am tipărit această carte ce se cheamă psaltire, eu cel mai mic între călugări Meletie Machedoneanul, igumenul mănăstirei (cenobitice) Govora, cu hramul Adormirea Prea-curatei Născătoare de Dumnezeu, de ore-ce m'am aprins de dragoste pentru acest meșteșug al tipografiei când am primit haina călugărească în sf. munte al Atonului, în marea lavră bulgărească numită mănăstirea Zugraf. De aceea vă rog pe voi cei ce veți citi această carte, dacă va fi ceva greșit, să îndreptați cu duhul blândei și să ne blagosloviți pe noi cei ce ne-am trudit întru acesta și să nu ne blăstămați, căci n'a scris inger, ci mână păcătoasă și de lut. În anul 7145, iar de la nașterea lui Christos 1637, luna Ianuarie 30 zile."

Petersburg, Biblioteca Academiei.
Karataev, Описание, No. 458, p. 459.

97.

1638-41.

37. Psaltire slavonăscă cu Ceasoslov, tipărită de Ieromonahul Stefan din Ohrida, (la Govora).

Bibliografii slavici Undoljski, Karataev și Archim. Leonid vorbesc despre o Psaltire în 4°, tipărită din porunca lui Mateiș Basarab la 1638. Cel din urmă dă și câte-va extracte, din cari reproducem aci pe cele relative la însăși cartea :

Покелѣнїемъ ѿ иждикѣнїемъ прескѣтлаго благочестїкаго господина Іу Мавла Басарабы Господина и Воеводи Угроклахїнскїа, напечатана бысть сіа книга глаголиша Псалтирь которе презъ многогрѣшнаго ко Іеромонаскѣ Стефана Охридскаго, поче се писати къ лѣто 7146 (1638) къ Іурѣаѣ, а совершнса къ лѣто 7146 (1638) къ Іюнк.

„Din porunca și cu cheltuiala prea luminatului și piosului Domn Ion Mateiș Basarab, Domn și Voevod al Ungro-vlahiei, s'a tipărit această carte numită Psaltire, a doua oară, prin prea păcătosul între ieromonahi Stefan din Ohrida. Au început a se tipări în anul 7146 în Aprilie și s'au isprăvit în anul 7146 în Iunie.“

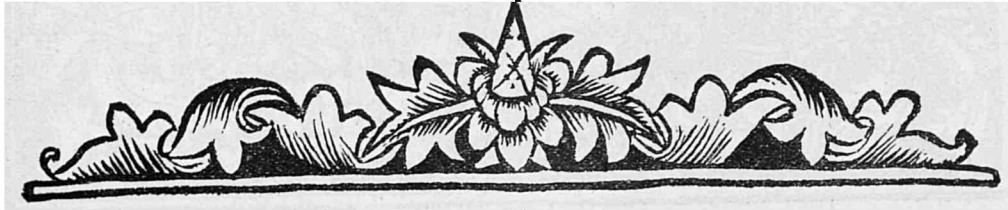
La sfirșitul Sinaxarului se află notița următoare :

Сїа Синаксарь нача писати и довершии недостоннын Силкестръ таха Ермонахѣ игүмень общежительнымъ Лавры Говоры къ лѣто 7149 (1641).

„Acest Sinaxar începù a-l tipări și-l sfinși nedestoinicul Silivestru Taha eromonah și egumen al lavrei chinoviene Govora în anul 7149“ (1641).

Moscva, Biblioteca publică. — Hilandar.

Undoliski, Очеркъ славяно-русской библиографіи, Москва 1871, No. 460. — Karataev, Описание, Nn. 459, p. 461. — Archim. Leonid, Словено-сръпска књижица, în Гласник, XLIV, 257.

88.

1640.

38. Catechismul calvinesc, tipărit la Belgrad (Alba-Iulia) în Ardeal.

Mitropolitul Moldovei Varlaam (1632—1653), în prefața *Răspunsurilor* sale la acest catechism, ține că el avea titlul de *Catihismus crestinesc*¹⁾. Vasile Pop îl numește: „Catehis prefăcut despre cel calvinesc (Catechisis palatina) despre Taia Botezului și a Cuminecăturii 1642,“ și îl pune printre cărțile tipărite la Alba-Iulia, spunând însă că dînsul nu l-a vădut nicî-odată. Data de 1642, despre care nu se îndoiesce, o deduce în modul următor: Cazania de la Alba-Iulia săvîrșindu-se de tipărit în anul 1641, iar catechismul acesta pomenindu-se într'o diplomă a lui Gheorghe Rakoczy din 10 Octombrie 1643²⁾, el trebuie să se fi tipărit între aceste două date și anume la 1642. Cipariu însă afirmă, în trecăt, că s'a tipărit în 1640 și nu în 1642, cum credea mai înainte, fără însă a explica această rectificare.

Șincai, *Chronica*, Iași 1853—54, tom. III, p. 39; Ed. București 1886, tom. III, p. 61. — Petru Maior, *Istoria bisericii Românilor*, Buda 1813, p. 71—72. — Pop, *Disertație*, p. 21. — Cipariu, *Anale* p. XXI. — *Principia*, p. 106. — *Arhivul pentru filologie și istorie*, p. 637 — *Documente istorice despre starea politică și ieratică a Românilor din Transilvania*, Viena 1850, p. 111 și 115. — Georgiu Barițiu, *Catechismul Calvinesc*, Sibiu 1879, p. 101. — Sbiera, *Mișcări culturale*, p. 103.

89.

¹⁾ „Adusu-me-au (Udriște Năsturel) și o cărțalue mică în limba noastră românească tipărită, și decă o am cetit, am vădut semnul ei scris Catihismus crestinesc“

Apud Șincai, *Chronica Românilor*, la anul 1645.

²⁾ V. diploma în traducere în Șincai, la a. 1643.

100.

1640.

39. Pravila, tipărită de la Govora.

П Р Ў Р П Л А .

А Ч Е С Т А І А С Т Е

ДИРЕПТЪТОРЮ ДЕ Л'КЦЕ,

ТОКМЕЛЪ СФІЦІАЛОР ПІЛІИ, ТОК-
МІТЕ ДЕ І СЪБОАРЖ, КЪТРОЖ А
ЧАСТА ШІ АПРЪКЪСКИШНАЛОР
ПЪРІЦІНЪ РЪКЪЦЪТОРНЛОР ЛЕМІЕ.

ТИПАРІТЪСЪСЪ И ТИПАР
И ПЪЛЪМИНАТЪЛЪШИ ДЪШ

І Ѡ М Я Т Ѡ Ё П

БАСАРАБЪ КОЕБОДЖ АТОА
ТЖ ЦАРА ОУГГРОВЛАХІЕЙ :
ИМЪНЪСТІР. ГОБОРЯ .

БЪЛЪКТО „ЗРМД.” ІАРОЖ ДЕ
ЛА НАЦІЕРЪКЪ ЛЪШ ІХЕ, АХМ.

Un volum în 4° mic (0,10×0,153), compus din 4 foi nepaginate și 170 numerotate, însă greșit (1-4, 9-12, 7, 18-20, 20-23, 17-33, 38-41, 41, 43-75, 75, 77-79, 76-90, 81, 92-123, 123-130, 151, 132-154, 157, 156, 155, 153 164). Cele 42 de coale și jumătate din text poartă signatură: П, ак, аг; Б, кв, кг; etc. Titlul curent este: Правла: (sau правлаж) — Сѣхъ (sau сѣмъ) дѣль.

Tipărit într-o singură culoare, cu caractere de trei mărimi deosebite (7, 6 și 4 milim.). Pagina plină are 18 rînduri, cu caractere mijlocii, și 25-26 cu cele mici. Caracterele mari se află la titluri și ca inițiale la începutul paragrafelor.

Inițiale ornate sunt numai două: una la începutul prefeței și alta la începutul textului. Titlul este încadrat.

Pe verso titlului se află stema Țării Românești avînd deasupra inscripția: на прѣяктлоє знаменіе ѡхъ мѣтей Гѣшовъ БѣСІЯРІАБѢНЪ (La prea luminată stema a milostivilor Domnii Basarab), iar în jurul stemei literile: М. Б. М. Б. В. Г. З. У. (Млѣтїю Бжїю Млати Басараба Коєвода

Господинъ Земаи Уггровлахтинское.—Cu mila lui Dumnezeu Matheiü Basaraba Voevod și Domn Țerei Românescl).

Pe foaia a doua, în fața acestei steme se găsesc versurile :

Страна сѣмъ кнѣзменѣ, птицѣ краѣна носитѣ.
 На игѣже нѣкѣ вѣи, ѣ оубѣсло кѣситѣ.
 Икѣ дѣмъ прескѣтлаго, ѣ престарѣишаго.
 Дѣмъ рѣда басарѣбѣ, доблѣственнѣишаго.
 Члѣкъ жезлѣмъ, нетѣне сѣ на ѣртлѣкѣ вѣдитѣ.
 Еѣ бо доблѣстѣ побѣда, многѣ слѣхи дѣкитѣ.
 Прѣтавлѣкъ оубѣкѣ висотѣ, дѣмъ сѣхѣ ѣкѣлетѣ.
 Пѣлица же ѣсно ѣ хрѣбрѣстѣ прѣстѣкѣлетѣ.
 Под ѣюже тозѣмѣць мѣрнѣе жѣтелѣство.
 Нѣдѣй ѣспрокѣщѣнѣсѣ, бѣже кѣ гѣвѣтелѣство.
 И оубѣслѣс ѣхѣ сѣмъ, не ѣскѣдѣти сѣ.
 Краѣна кѣ кѣкѣ пѣрсеѣ не ѣзлагѣти сѣ.

Урѣилѣ Настѣре

Ѣ Ф

„Fața acésta drept stemă pasere corb pórtă,— Pe désupra al căruia sbor, coróna acum atárnă; — El arată pe al unei case prea luminate și prea antice — Pe al casei neamului Basarab, prea-viteazul — Bărbat cu sceptru, ce nu fără spor pe tron se vede. — Ale lui vitejii biruitóre, al multor auđ minunéză — Decī tronul, înălțimea acestei case învederéză, — Si sceptrul a lui vitejie curat înfățișéză. — Sub dânsul or cărui pămintean e pacinică viețuirea. — Nu lăsă să se răsipéscă, Dómne, în perire — A lor corónă, ci ea să nu aibă curmare, — Iar al corbului piept să fie pururea ferit. — Uriil Năsturel dela Fieresci“.

Apoi urmează:

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ TOȚI nastavnici sfintei biséreci.

„*Pre luminațiilor arhiepiscopi, mitropoliților, și iubitorilor de Dumnezeu, episcopilor, și preoților, și tuturor duhovnicilor, carii cu putére preoțéscă dela Dumnezeü sântü sfințiți.*

„THEOFILŪ, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscopü, și mitropolit, a toată țara rumănéscă, pace și spăsenie, priimiți duhü sfântü; căroră veți lăsa păcatele, lăsa-se-vorü lor; și cui le veți ținé, ținé-se-vorü lor“).

„Socotit am că mai toate limbile au carte pre limba lor; cu acéi (*sic*) cugetaiü și eu robul domnului meu lui Is. Hs. să scoțü céstă carte, anume pravilă pre limba rumănéscă, sfinților voastre frați duhovnici rumănești carii sântéți păstori oilor celor cuvântătoare a turmei lui Hs. Caré are întru sine multe féliuri de vindecări sufletelor creștinești, celcrü ce sântü rânite cu păcate, însă mai vrătos și cale la împărăția ceriului.

„Însă mă rogü sfințiilor voastre cu mare milă, la care mână va cădé acéstă sfântă carte, acela să aibă a o ținé în mare cinste, și să se învețe dentru ia în

Notă marginală: Ioan gl. 20 zac. 65.

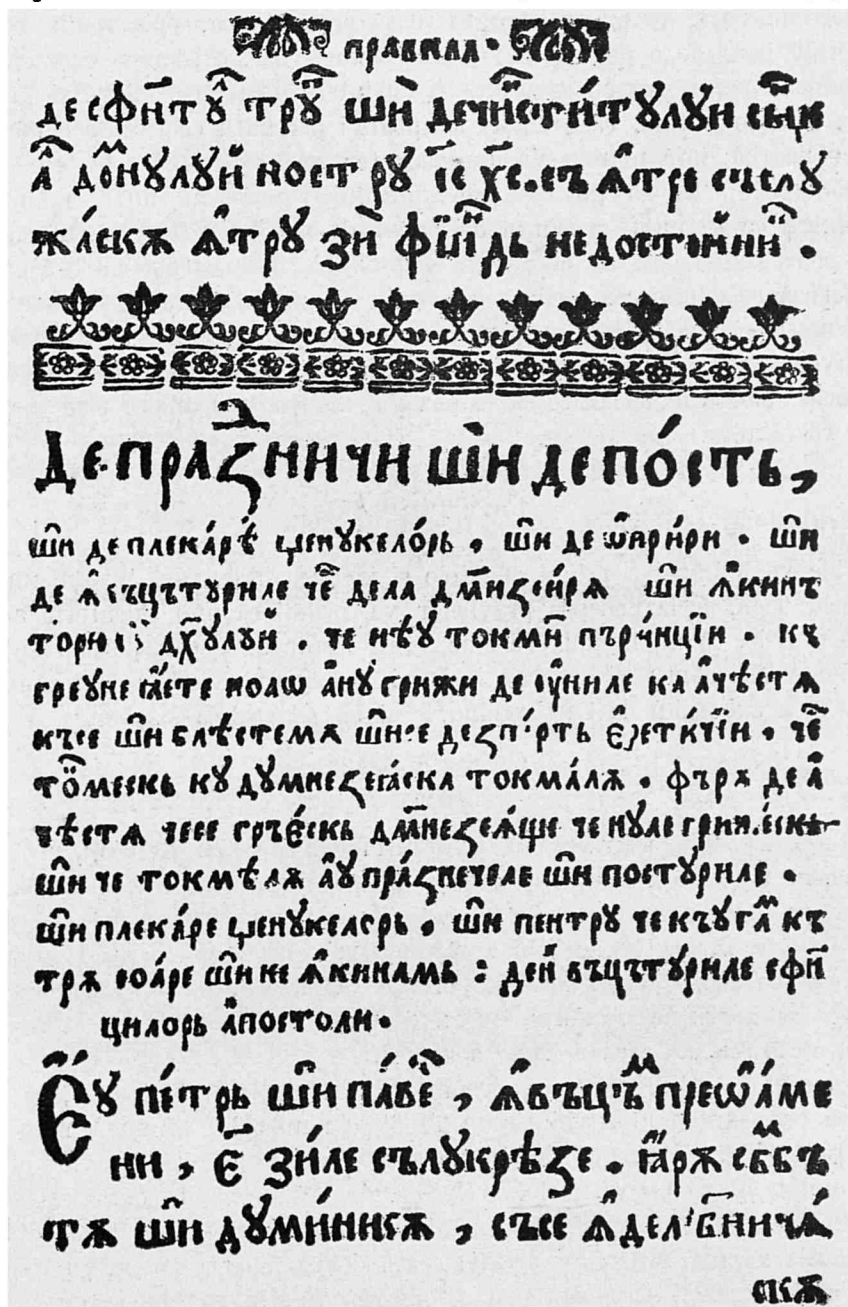
taină, cum va vindeca sufletele oamenilor de păcate. Iară întru mână de mirén să nu se dé, nice la măscărici, să nu fie tocmélele sfinților apostoli și a sfinților părinți batjocurite, că apoi milostva ta verí da samă frate duhovnice, eu nu voiú avé tréba.

101.—Stema Basarabilor, din *Pravila* de la Govora.

„Cela ce priméște gândurile omenești datoríu iaste întru scriptură învățatú a fi, să se opréscă de pohte, smeritú, și cu lucrure bune, pre tot ceasulú să se roage lui Dumnezeu, ca să-i dea cuvântú de înțelepciune, ca să indireptéze pre ceia ce scapă cătră dînsul. Iară într'altú chipú însuși datoríu iaste a posti mier-

curé și vineré prespre tot anulū, cum poruncesc sfințele și dumnezeeștile pravile¹⁾. Cumū de carele va avé, însuși să o dé și altora a face. Iară de va fi însuși neștiutoriū și ne postnicū, cumū va învăța pre alții a face lucrure bune, și cine e

102. -Pagină din Pravila de la Govora.

neînțeleptū, va ascultă pre elū, de carele va grăi văzând pre elū fără tocmală, și bețivū, și învățândū pre alții să nu se îmbéte, sau altū vre unū lucru bunū a petréce, carele singurū nu aū făcut. Ochii de urechi grăiaște scriptura²⁾, cu aceia so-

¹⁾ Pravil ap-l-sca 63 și mai nainte 255.

²⁾ Ezech. 34 s(ti)h 10.

cotește-te, o duhovnice, pentru ce că¹⁾ de va peri numai o oae pentru negrija ta, dentru mânăle tale se va căuta. Deprinde ce zice sfântu Ioanū Zlataustū la deanie în a treia *прако оучиниѣ*, (acîasta grăiaște: De se va delunga²⁾ numai unulū de taine necuminecatū, au nu au oborătū toată spăsenia sa, episcopulū saū popa, că suflotulū iaste de o perire, atăta deșertăciune are, cătū nice un cuvântū nu poate pune înainte, ce cu socotința și cu iubire de trudă, slujiré și lucrulū lui Dumnezeu iaste a face, că grăiaște scriptura : procliatū cela ce face lucrul domnului cu negrija; iară marele Vasilie grăiaște : socotește să nu te teme de omū întru căderé lui, ca să nu dai pre fiulū lui Dumnezeu, întru mânăle celor nedostoinicî, ca să nu te rușinezi de cineva de marii pământului, nice de însuși cela ce poartă stemă să nu cumineci, că pravilele dumnezeesti nu lasă pre cei nedostoinici să se cuminece, carii se socotescū ca păgăanii, iară să nu se vorū întoarce amarū acelora, și celora ce cumineca pre ei. Socotește, zice : eu trebă n'amū., tu veri vedé, acésté de veri păzi însă cu socotința, și cu tocmală; ce mai nainte învățăturile bisérécîi neclătite să le păzești; mântui-veri și pre tine și pre ceia ce te vorū asculta.

„Stiutū să fie

„Cine va îndrăzni a priimi cugetele și ispovedaniile, fără învățatura episcopului aceluī locū, acela pedepsa pravilelor va priimi ca unū călcătoriū a dumnezeestilor pravile, că nu numai pre sine se-au pierdutū, ce și căți se-au ispovedit la elū, ne ispovediți sântu, și cătū au legat și dezlegatū, neîndereptați sântū, după a 6 pravilă a săborului de Carthaghinū, și după 43 aceluiași săbor.“

La sfîrșitul acestei prefețe :

Покелініемъ же Пресвѣтлаго гѣдрѣ ІСѦ МИТРОСІА Басараба, Воеводѣ, и бл҃женіемъ прересцѣннаго Архієпѣкопа Теофанѣа, мѣстїю Бжїєю Митрополїи късїма землѣ Оугро-влахїнскїа, на печатокѣти сїю кнїгѣ гл҃емшю Правїла мнѣ хсѣжѣшемъ къ сцѣеннонїноцехъ, Мелетїю Македонскомѣ Иг҃менѣ ѡбще жїтељнаго монашїра Гѣкора, храма Оуспенїа прѣтѣмѣ бѣа. Тѣмже молю вѣ, чтѣще сїю кнїгѣ, ѡще чтѣ бѣдетъ погрѣшеню, дсхѣ крѣтостн ѡсправлѣйте, ѡ насъ ѡ сѣ трѣдѣвшїи сѣ бл҃женїте ѡ не каннѣте, понїже не пѣ аг҃ль, нѣ рѣка грѣшна ѡ брѣнна.

„Din ordinul prea-luminatului Domn Ion Mateiū Basarab Voevod, și cu binecuvîntarea prea-sânțitului Archiepiscop Teofil, din mila lui Dumneđeū mitropolit a tătă Țara Ungro-Vlachieī, s'a tipărit acéstă carte numită Pravila, de mine cel mai umiit dintre preoți, Meletie Macedonénul, Egumenul comunităței viețuitorilor din mănăstirea Govora, hramul Adormirei précuratei Născătore de Dumneđeū. De aceia vă rog, cititorilor acestei cărti, de va fi ceva greșit, cu a spiritului blăndețe să îndreptați, și pe noi toți ostenitorii aceștia, să binecuvîntați, iar nu să blestemați; căci nu a scris inger, ci mână supusă greșelei și de lut.“

Pe prima pagină a cōlei întāi a textului se află al doilea titlu :

¹⁾ Erem. 48 sh. 10.

²⁾ Déan. beséd. 44 sh. 31.

ПРАВІЛА СТЪІ ПЛА, шї ѿ сѣнцилорь де ѿ шаптеле съборь, прѣ ѿгони-
чи шї де дмнзѣс прѣтѣтори прѣи цїи нощри, де єпископи, шї де преѿци, шї
де кьлбгьри, шї де ѿамени мирѣни, шї де тоате ѿвѣцѣтѣриле. :

Textul cuprins în cele 131 de file de la început este împărțit în 149 de capitole, nu-
merotate prin cifre marginale. Urmază apoi încă câteva capitole, „scara cărții“, ocupând filele
160-164, și în fine, epilogul :

Изколеніемъ ѿца ѿпоспешеніемъ снѧ
ѿскръшнїемъ ст҃го д҃ха.

Сію книгѣс прѣписѧ ѿ словенки на кьлѣ кы ѿзыкѣ михайль моѿѧле. ѿпотѣ пове-
ленїемъ ѿ ѿждивенїемъ, прѣ скѣтлаго кнѣза, ІО Мѧден Басараба Ководы, ѿ вѣке-
нїемъ прѣ ѿсцѣннаго архїепископа, КѢ ѿеѿфна, митрополита вѣсен земли ѿѿггро-
кьлаѿискьма, трѣднѣса ѿсе ѿзѣ іермонѧ Стефанъ ѿхридскїи. ѿнапечатѧхѣ сїю книгѣс.
Почѧса писѧти Кьлѣкто, зрѧдѧ, ѧ ѿ рождѣства х҃ва, ѧх҃м. вѣ понедѣлок ѧ неѿи.
ст҃го поста, ѧ скръшнїсѧ кѣ понедѣло з неѿи поста тогжеде лѣта. тѣмже мо-
лимсѧ чѣтѣши ѧще погѣшено ѿбѣщете чѣ ѿправаѿните, ѧписѧкшаго сѧ ѿзко прѣце-
нїю сподобаѿите, ѿ напечатїи шї сїе не проканнайте.

„Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu îndeplinirea Sântului Spirit,
acéstă carte a prescris-o de pe slavona în limba românească Michail Moxalie, și
după aceia, din ordinul și cu cheltuiala prea-luminatului Domn Io Mateiū Basarab
Voevod, și cu binecuvîntarea prea-sînțitului Archiepiscop Kyr Teofil, Mitropolit
a tótă țara Ungro-Vlachieī, ostenindu-mă întru acéstă eū iermonachul Stefan din
Ochrida și am tipărit acéstă carte. S'a început a se scrie când a fost anul 7149,
iar de la nascerea lui Christos 1640¹⁾, luni, în întăia Duminecă a sântului post;
apoi s'a terminat luni, în a șaptea săptămână a postului din același an. Drept
aceia rog pe cititorī, dacă ceva greșit veți afla, să îndreptați, iar pe cel ce a scris
acest isvod cu iertare să-l învredniciți, ce pe noi cei ce am tipărit acéstă, să nu
ne blestemați“.

ДЕЛА ДМНЗѢС СѢНТЬ СѢНЦНЦН .
ГЕНАДІА, КѢМНЛА ЛѢИ ДМНЗѢС
АРХІЕПИСКОПЪ ШИ МИТРОПОЛН, АГО
ЛѢЦІРА ДРАФЛАДН, ПАЖ ШИ СПНІЕ .
ПРІИМНЦН ДХЪ СѢНТЬ . КЪРОРАВЕЦН ЛЪ
ПЪ

103.— Din prefața *Pravilei*.

La sfârșitul acestui epilog :

ѿрѣ преѿѣ ѧчѣшїи карте нѣ сокотїи кѣ тоатѣ келтѣѧла, кѧ де костѧ де, де
ѧрѣи тѣ.

¹⁾ Asupra nepotrivirei celor două date, de la facere și de la Christos, v. Sbiera, *loc. cit.*

Din această carte s'a publicat o edițiune specială pentru Ardeal, identică cu această, după cum se vede din compararea ei cu extrasele publicate de Cipariu. Singura deosebire este că, în prefață, numele și titlul lui „*Theofilu* cu mila lui Dumnezeu arhiepiscopu, și mitropolit a totă țara rumănescă”, este înlocuit cu al lui „*Ghenadia*, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscopu și mitropolit a totă țara Ardelului” (V. No. 103, la pag. precedentă). Cipariu n'a cunoscut decât exemplare necomplete din această din urmă edițiune.

Pravila de la Govora este traducerea unei compilațiuni slavone manuscrise de canoane, hotărâri penitențiale, liturgice, rituale, simboluri de credință, legiuiri civile, rândueli călugăresci etc. și prezintă multe analogii cu un nomocanon grecesc publicat de Cotelerius după un manuscris din Biblioteca din Paris ¹⁾.

D. I. Bogdan crede a fi descoperit originalul slavon după care s'a tradus această pravilă, într'un codice manuscris din mănăstirea Némțu ²⁾.

București, Biblioteca Academiei Române. Biblioteca centrală. Muzeul de antichități.— Blaj, Bibl. Seminariului.

Pravila bisericască, numită cea mică, tipărită mai întâiu la 1640, în mănăstirea Govora; publicată acum în transcripțiune cu litere latine de Academia Română. București, Tip. Academiei Române, 1884. 1 vol. 8°.

Pravila bisericască (numită cea mică) tipărită în Monastirea de la Govora la anul 1640 și Pravila lui Mateiu Bassarab cu canoanele sântilor Apostoli intitulată (Indreptarea legii) tipărită la Tirgoviște în anul 1652. — Editor: Ioan M. Bujoreanu. București, Tip. Academiei Române, 1884. 1 vol. 8°. Extras din:

Ioan M. Bujoreanu, *Colecțiune de Legiuirile României vechi și cele noi*, Vol. III, București 1885, p. 85.

Tim. Cipariu, *Crestomatia seau Analecte literarie*, Blasiu, 1858. p. 141 — 150. — M. Gaster, *Chrestomatie română*, Leipzig, 1891, I, 87 — 91.

Popp, *Disertație*, p. 58. — Cipariu, *Analecte*, p. XXVI, — *Principia*, p. 109. — Densușianu, *Istoria limbii și literaturii române*, ed. II, Iași 1894, p. 196 — 197. — *Analele Soc. Academice rom.*, tom. X, 1, Bu. 1877, p. 22. — Const. Popovici, jun., *Fântănele și Codicii dreptului bisericăscu ortodoxu*, Cernăuți 1886 (republicat din *Candela* an. V). p. 95. — Dr. I. G. Sbiera, *Mișcări culturale*, 113.

¹⁾ Const. Popovici jun., *Fântănele și Codicii dreptului bisericăscu ortodoxu*, Cernăuți 1886, p. 67, 95 și urm.

²⁾ I. Bogdan, *Cronice inedite*, București 1895, p. 90.

L106

1641.

40. *Evanghelia* cu învățătură (tipărită la Bălgrad Alba-Iulia, în Ardeal).

In-folio de vre-o 330 fol, așezate în caiete, primele două de câte 8 fol, iar următoarele de câte 6. Signatura prinelor trei caiete e neregulată; iar de la al 4-lea înainte, ele au ca signatură alfabetul cirilic capital și apoi literile mici îndoite, în ordinea următoare: Ū, Ё, г г, А, Ё, С, З, І, Й, К, Л, М, Н, О, П, Р, С, Т, У, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Ы, Ю, Я, Ъ, ? , ш, аа, ее, гг, аа... Signatura se repetă pe foile 2 și 3, insoțită fiind de literile « și «.

Textul e tipărit în general cu negru. Pagina are 27—28 rânduri. Pentru forma caracterelor, veți face similitudele de la pag. următoare.

Acastă Cazanie este retipărită aproape pagină cu pagină după un exemplar, probabil defectuos, al *Evangeliei cu învățătură* de la 1580—81 (mai sus N-ru 29, pag. 85).

Nu scim dacă cartea a avut vre-un titlu. Caietul însemnat Ū începe ast-fel:

ДВЬЦЬТЪРЬ ... Я ДОМНЪЛЪИ

ДОМНЪЛЪ НОСТРОСЪ ІС ХСЪ МЪЛГЖТОРИЮЛЪ ДЕ СЪФЛЕТЕ ЛЕА ТАТЪЛЪ ДХЪЛЪ СЪНТЬ СПРЕ ОУЧЕНИИЧІИ СЪИ...

și urmază întocmai ca în *Evanghelia* cu învățătură de la f. 2 a prefetei (v. mai sus, p. 89) până la cuvintele че рѣсьри де љ ннма аси крѣськоре љне вїи, după care urmază ast-fel:

„Cu mila lu dumnezeu Eu, arhi mitropolitul Ghenadie, văzându uin lucru dumnezeesc, aceste sfinte cărți, *Evangelie* rumânească cu învățătură, ce se chemă mărgăritu imputinându-se, și foarte jăluia toți preoți de acastă carte, și mă socotii cu preoți miei: cum voi face să ado(g)emă acestu lucru dumnezeesc să să adaugă, în multe părți să fie de învățătură creștinilor; și forte mi era jălanie la inima să aducă tipare să o tipăresc aici în castă țară a măriei salé crai. Dereptu aceia s'au aflatu acestu dascălu popa Dobre de au venitü diin țara rumânească de au făcutu tipare aice în ardellü și văzindü acestu lucru foarte mi se îndulci inima mé de acele tipare și mă jăluei măriei sale lu crai Racolți Gheorghie de acestu lucru să tipărescă cărțile aice în țara măriei sale și măriia sa mi eu datü voe să tipărescă. Dereptü aceia eu nu cruțai dăin ce mi dăruise dumnezeu de averé ce dedü dascălului ajutoriü să le tipărescă în tipare ce făcu. După aceia

КѸмнла лѸ дѸмнезехъ ѿ архїи митрополитѸль гѸнадїе
 възвндѸ оуѸлѸкрѸ дѸмнезеескѸ . ачесте сѸфнте кѸрци .
 ѿ ѿліе , рѸмѸнѸскѸ кѸѸвѸцѸтѸрѸ чѸсе кемѸ мѸргѸрнтѸ
 ѸлѸцннѸдѸсеши фѸрте жѸвѸа тоци преѸци деачѸстѸ кар
 те шчмѸ сокотнїѸ кѸпреѸи мїен . кѸмѸ кою фѸче свѸда
 шемѸ ачестѸ лѸкрѸ дѸмнезеескѸ свѸсѸдаѸгѸ , ѸмѸлте
 пѸрци сѸфїе деѸвѸцѸтѸрѸ крециннлорѸ . шнфорте мѸ ѿра
 жѸвнїе лѸ нннѸ сѸадѸкѸтнпарѸ свѸтнпѸрѸскѸ ачн
 ѸнчѸстѸ царѸ амѸрїен салѸкеран дерептѸ ачѸа сѸа а
 флатѸ ачестѸ дѸскѸль попа добре . де лѸ веннтѸ днѸцарѸ
 рѸмѸнѸскѸ деѸвѸ фѸкѸтѸ тнпарѸ ачѸе ѸрдѸель шнвзн
 ндѸ ачестѸ лѸкрѸ фѸрте мнсе ѸндѸлѸчн нннѸа мѸ деачѸ
 ле тнпарѸ шнмѸ жѸвѸен мѸрнѸсѸле лѸкрѸан раколѸн геїѸ
 геїе деачѸстѸ лѸкрѸ сѸтнпѸрѸскѸ кѸрциле ачѸе ѸцарѸ мѸ
 рнен салѸ шн мѸрнѸса мїеѸ датѸ вое сѸтнпѸрѸскѸ дерептѸ
 ачѸа еѸ лѸкрѸцан дѸѸчѸемн дѸрѸнсе дѸмнезехъ де ѸверѸ
 чедѸдѸ дѸскѸлѸлѸн ажѸторїѸ скѸле тнпѸрѸскѸ ѸтнпѸрѸ
 че фѸкѸ дѸлѸ ачѸа ѸрѸж кѸндѸѸ ѸчѸпѸтѸ асетнпѸрн ачѸ
 сте кѸрци ноѸи ннсе тѸмпѸлѸ петрѸчере депрѸчѸстѸ лѸм
 шн амкѸлѸсѸтѸ . лѸмѸлрте ноѸстрѸ прѸчннѸка лѸмннѸа мнѸ
 стнѸлѸ дѸмнезехъ , прѸскаѸнѸлѸ митрополїен вѸлѸградѸ
 лѸн . сѸнѸ пѸрѸскѸ ачѸстѸлѸкрѸ вѸнѸ , чѸсѸѸтѸрѸскѸ .
 ДерептѸ ачѸа кѸмнла лѸ дѸмнезехъ ѸѸрнстѸ архїи
 митрополнтѸ . кѸзвндѸ ачѸстѸ лѸкрѸ , дѸмнезеескѸ че
 сѸа фѸстѸ ѸчѸпѸтѸ деачѸель , пѸрнтѸ кнрѸ , гннадїе
 форте мнсе ѸндѸлѸчн нннѸа . шн мѸвѸѸкѸраїѸ дерептѸ свѸ
 се ѸтѸрѸскѸ лѸцѸ крецинѸскѸ шн крѸдннѸца дѸмнезеескѸ
 дерептѸ ачѸа кѸтѸ наѸ ѸплѸтѸ ачѸель пѸрнтѸ ѸрѸж ѿ деѸ
 че мїеѸ фѸстѸ дѸрѸнтѸ . де дѸмнезехъ амѸ ѸплѸтѸ шн амѸ
 свѸрѸшнтѸ ачѸестѸ сѸфнте кѸрци , кѸсѸсе ѸмѸлѸцѸскѸ кѸвѸ

ИТЪЛЪ ЛЪ ДЪМНЕЗЕУШН ПРЕТОВАТЕ ВЕСЕОБЪНЛЪ СЪЛЕФІЕ ПРе
 ШЧНЛОРЪ ДЕ ПРОПОВЕДАНИЕ • ПНЪМЕЛЕ ТАТЪЛЪН • ШН ФІЮЛЪН
 АДЪХЪЛЪН СФОНТЬ • ПВЕЧІА ВЪКЪЛЪН АМННЬ ❖ ❖

Дерепть ачѣа шн нон грешнѣи шн недостойни чин шн
 тикжлошн карїинѣмь трѣднубъ луччѣ нсине рѣгжмь •
 шн не милкѣмь фїе кѣрра карен вещи чети ачнчѣ •
 савъ вещи проповедѣн атора • савъ вещи скрне дѣмнтрѣ а
 чева , шн оунѣ съвечи афаа чева не испрѣвнть бнне
 савъ грешнть ѣрѣ во . съдерептачн сѣнѣне елѣсвемачн •
 кѣлѣмь не вонть шамь трѣднть • ѣрѣ мингѣ ноастрѣ
 шн фрѣ доарѣ нѣсѣхъ дѣтоате дѣмирнть камь ароу
 тѣ шн нон минте не дѣстѣлѣ шн пѣтѣнекатѣ • кѣмь
 доарѣ шн пре вон пѣтечн сокотн • дерепче кѣ шн рси
 пѣшнвѣ сѣнтѣчн шѣменн кѣ нннмѣ дѣцѣрѣннѣ ка шн нон
 шн кѣ фрѣ не прѣчѣпѣтоаре • дѣ тоате , дерепть ачѣа
 мѣлѣемнчн шн клѣго словнчн нѣпрокѣлѣчнрѣчн , ка шн
 кон блогословенїе сѣвахѣчн дѣла домнѣлѣ дѣмкѣзѣу • шн
 сѣвѣа сподобнчн дѣдерѣпта лѣдѣкѣторѣюлѣн дерептѣ а
 ста , кѣндѣ вѣзнче , веннчн бласословнчїн дѣпѣрннтелѣ
 мїеѣ • дѣмоцѣеннчн чѣ ѣсте сѣтнть воаѣ пѣнѣрѣчїе ,
 шн ѣрѣ дѣачѣ роѣ шн кредннчосѣ , пѣсѣ пѣбѣкѣ

рїа домнѣлѣн тѣхъ • шн ачѣенн шн нон пек
 трѣ рѣгѣчїскѣ воастрѣ сѣне сподобн

мѣ кѣвон , слѣвнндѣ татѣлѣ •

шн фїюль шн дѣхѣлѣ сфонтѣ

пѣвечїа вѣкѣлѣн амннѣ ❖

Рѣлѣть шсѣзданїа • мїѣл • зѣмѣ ❖

аѣ рождѣства • хѣка • аѣхѣма •

iară când au început a se tipări aceste cărți, noao ni se tămplă petrecere de pre céstă lume și amū lăsatū la moarte noastră pre cine va lumina milostivulū dumnezeu, pre scaunulū mitropoliei Băligradului, să nu părăsescă acestū lucru bunū, ce să întărescă.

„Dereptū aceia cu mila lu dumnezeu Ioristū archiimitropolitū, văzându acestū lucru dumnezeescū ce s'au fostū începutū de acelu, părinte kirū Ghinadie, forte mi se indulci inima și mă bucuraiū dereptū să se întărescă legé creștinéscă și credința dumnezeiascū Dereptū aceia câtū n'au înplutū acelu părinte, iară eu dein ce mieu fostū dăruitū de dumnezeu amū înplutū și amū săvrășitū aceste sfnte cărți, ca să se înmulțască cuvântulū lu dumnezeu și pre in toate beserécilé să le fie preoților de propovedanie, in numele tatălui și fiului, a duhului sfintū in veciă vécului aminū.“

Apoi iarăși urmăză din Evanghelia cu învățatură: Дрептъ ачкѣ шѣ нон границиѣн шѣ недостойничѣн . . . până la sfârșit, unde e însemnată data :

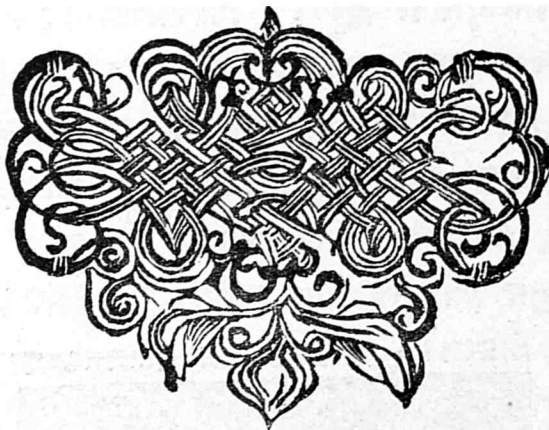
Бѣлѣтъ ѿ сѣзданіа, міра . зрмѣ . . .
 Ъ ѿ рождѣствѣ . хѣв . ѿхмѣ .

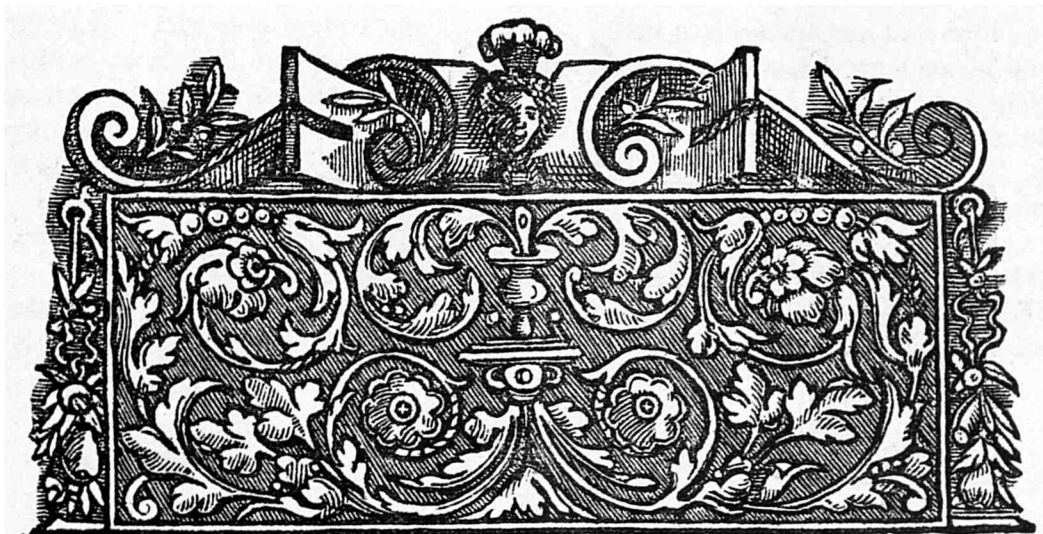
Evangheliile cu învățăturile lor sunt retipărite în același fel, aprópe pagină cu pagină, ca în Evanghelia cu învățatură din 1580-81, însă cu mai multe erori și cu câte-va schimbări de ortografie (s în loc de ѡ și fórte des ь în loc de ѣ). De multe ori, în a doua jumătate a cărții, sunt sărite chiar pagine întregi, fără a se ține séma de lipsa de sens a fraselor astfel trunchiate. Așa în caietele Ф, X, Ѡ, Ъ, s'au lăsat afară câte 8 pagini din textul original; în caietele aa și кк, 6 pagini; în c. ж, 5 pagini; în c. Т. ѣ, ю și кк câte 4 pag.; în c. Ц și И, câte 2 pag.; în caietul rr, o pagină, și în fine în caietul w lipsesc 10 pagini din textul reproduș.

În caietul T (caiet complet de 6 foi), f. 4 verso se termină cu cuvintele : къ вѣю лѣкѣн днтрѣ ин, iar pagina următoare urmăză : къ ѣсте ацелечюнен шѣ а кіецѣн дѣпж дѣмнезѣв фїиנדѣ; pe când în Evanghelia cu învățatură a lui Coresi, textul (c. 14 f. 2 v. și f. 3 r.) este : къ кою лѣкѣн днтрѣ || ѣн шѣ вою дѣлѣ къ ѣпѣржѣа черюан дѣлѣднтрѣ дѣ вѣн ѣсте . . . Iar urmarea din Cazania dela 1641 o găsim tocmai peste patru pagine : лѣумнѣжторіѣ цїиам || къ ѣсте а ацелечюнен шѣ а кіецѣн дѣпж дѣмнезѣв фїиנדѣ.

Evangheliile sêrbătorilor nemișcătóre și explicarea lor au fost lăstate cu totul afară, dela Septembrie până la 25 Decembre. Sfârșitul cărții lipsesc în exemplarul véđut de noi. El se termină cu fila signată аак, după care se pare că mai urmaū 6 foi.

Blaj, Biblioteca archiedecesană (Cipariu). — Sibiiū, Biblioteca arhiepiscopală. Cipariu, *Analecte*, p. XXI și *Principia* 105. — Sbiera, *Mișcări culturale*, p. 61.

109.

1642.

41. Decretul Patriarhului Partenie, tipărit la Iași.

În anul 1643 a apărut la Paris o broșură cu titlul următor :

PARTHENII PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI DECRETVM SYNO-
DALE super Calvinianis dogmatibus, Quae in Epistola Cyrilli nomine ante
annos aliquot edita, falsò Graecorum & Orientalium consensu recepta fere-
bantur. Quae omnia damnantur ab iisdem, & anathemate notantur. *Nunc*
primùm ex Oriente allatum, unà cum. Arsenij Hieromonachi Epistola Ve-
netias missa, quae Praefationis loco praefixa est. PARISIIS, Apud SEBAS-
TIANUM CRAMOISY, Architypographum Regium, viâ Iacobeâ, sub Ciconiis. M.
DC. XLIII. CVM PRIVILEGIO REGIS (In-8° de 72 pag. Text grecesc cu
traducere latină).

La sfârșitul acestei cărți se citește notița următoare :

Ἐτυπώθη ἐν Γκασίφ τῆς Μολδοβλαχίας, ἐν τῇ σεβασμίᾳ καὶ ἀθηντικῇ μονῇ τῶν ἁγίων
τριῶν Ἱεραρχῶν κατὰ τὸ ἀχμβ' ἔτος τὸ σωτήριον, ἐν μηνί δεκεμβρίῳ κ'. (S-a tipărit în Iași
Moldovlahiei, în cinstita și domnêsca mănăstire a celor trei Ierarhi la anul mân-
tuirei 1642, în luna Decembrie 20).

Din acésta rezultă că decretul sinodal al Patriarhului Partenie a fost tipărit
mai întâi la Iași în 1642. Bibliografii moderni nu cunosc exemplare din acésta
primă edițiune. Leon Allatius spune că ea s'a tipărit *in folio expanso*.

Émile Legrand, *Bibliographie hellénique ou Description raisonnée des ouvrages publiés par
des Grecs au dix-septième siècle*, Paris, Picard, 1894, I, 450. — Allatius, *De Ecclesiae occidentalis
perpetua consensione libri tres*, Colonia 1648, col. 1082.

110

ЄВГЛІЄ | ꙗвѣцьтоаре, | сѧс казаніе пресе дѡминечиле ѧнѡли шї ла |
 прѧзнице гндскы шї ла алиц сѡнѡци мѧри. | Єкоѡсж шї применїтж де пре
 лим | єж рѡсѡскж пре лїмєж рѡмѡнѡскж | кѡ вѡл шї келѡѡла крецїнѡлѡ |
 дѡмнѡ МѡТѡЄЮ Басараба воевѡд | ѡрж кѡ оустенѡла шї ѡзводирѡ | лѡи
 снлївѡстрѡ ѡрмонѡхѡ. | Типѡрїтж ꙗтрѡ дѡмне | зєѡска лѡвра гѡвѡра. |
 кѡрѡ ѡсте хрѡмѡлѡ | оѡпенїе вѡе | ѡ сѡздѡнїѡ мїра, зѡна. | ѡ вѡплѡ-
 ценїѡ гїѡ, ѡхмє. | Мѡца Єептєврїю дѡнї кн. |

In-folio de 4 foi nenum. și peste 600 pagine, cu mică erori de paginație. Titlul e încadrat și cu frontispiciu (No. 111) Textul e tipărit cu negru și roșu, cu caractere de 2 mărimi (v. No. 114) aceleași ca în Pravila dela Govora (1640). Pagina, încadrată într'un chenar simplu, are 19 sau 28 rinduri. Volumul cuprinde numeroase inițiale ornamentate și frontispiciuri, dintre cari se reproduc câte-va în această lucrare, și două gravuri (v. No. 112 și 113). Caietele compuse din câte 4 foi au ca signatură literele alfabetului cirilic, însoțite de cifrele cirilice pe pag. 2 și 3 (ѧ, ѡѡ, ѡѡ—).

Pe verso titlului se găsește aceeași stemă a Țării Românești ca în Pravila dela Govora (No. 101) cu aceeași inscripție deasupra, iar sub stemă se află rindurile următoare :

„ІЄ МѡТѡЄЙ Басараба воевѡда єжїю єлѡготїю начѡлнїкѡ кѡє зємле ѡѡтѡро-
 влѡхїнскїѡ, ѡѡєж ѡ запѡлнєнскїх стѡран, ѡмѡлѡш ѡ Фѡгарѡш хєрїєк ѡ прѡвч. Прє слѡ-
 вїтїлїу шї блѡгѡєстїवलїлїу нємїю алїу țării noastre și altorї tuturor carїї sѡntїu ѡ-
 прєjurulїu nostru creștїnї. Bun dar, pace, sѡnѡtate, și spasenie dela domnulїu nostru
 Іс. Нс. cu toatѡ inima pohtescї.“

Pe cele trei foi următoare se află prefața de mai jos și tabla de materї.

„PREDOSLOVIE CETITORIULUI

„Adecă tot omul ѡnțelptї, datoriїu ѡste cu bun cuget, și cu semuire vie
 fiєtє-care lucru de folos, o iubițї cetitorї, a socotї, și ce folos trage cu elїu și pѡnѡ
 la care margine mѡsurѡ; darѡ cѡruїѡ altїѡѡ mѡї vrѡtos de cѡt voao, iubițї de Нс.

creștinii, întâiu spre căutare cărției aceștia, întâiu a cunoaște pre adeveriții lucrătorii ai viei lui Hs., întru carii și eu mai ticălosul și greșitul venit-am la unsprăzécélé cîas la lucrul Domnului, întocma cu aceia ce au purtat zăduhul zilei, purtându grije pentru izbăviré sufletelor omenești, cu luare de multe boale și ustenele, și sudori, și asupréle, de la diavolul în multe chipure cu scrăbe și în legătura aproape și de moarte atăta cât Dumnezeu știe însuși, carele ispitéște tainele inimiei.

„Și nemică numai mila rudei méle creștinilor m'au îndemnatu spre aciasta, că văzu în némul nostru mulți unii ca aceia oameni de amândoa cétele, proști și sufletești, carii pentru né[cuvi]jinta se depărtară cu învățaturi striine și cu

112. — Fiul risipitor, din *Evangelia învățatoare*, Govora, 1642.

proastă și scurtă minté lor răzlușindu-se den credința adevărată protivnică besérecii lui Dumnezeu cu ereticii împreunându-se; și ca musca la dulcéața mieriei așa și ei înșelători de spasenii proștilor, și întru amărăciuné veninului cel purtătoriu de moarte necându și ucigându sufletele lor și ale oamenilor. Dereptu aciasta eu cu răvne pohtiiu pentru frații miei și cugetai să scoț aciasta sfintă carte ce se chiamă *Evangelie învățatoare* tălcuită, să fie propovédanie creștinătății noastre, a sfintei beséreci apostolésca a răsăritului, de o am primenit de în limba ruscă pe limba rumănescă, și ca un izvor ascunsu în pământul inimii noastre cel setos și uscat de învățatură, cu ajutoriul lui Dumnezeu și îndemnarea Duhului aceluia scurmat-am cu tãmpã minté mîa și am scos acestu izvor de apă dulce și pururé curătoriu, adăpătoare de suflete omenești.

„Și nu îndrăzniú insumi așa prostú la acest lucru cu truda mai multă de

puteré mîa. Ci întâiu cuvântul domnului meu Is. Hs. mă indemnă și talantul ¹⁾ carele-m fu dat mie nedestoinicul nu-l ingrupaflu în pământul cel întunecat al neștiinței fără dobândă și fără folos vecinilor miei, și mai vartosu aprinse întru mine focul iubirei.

„Și după aciasta cu porunca și cu voia luminatului domn M(ateiü) B(asarab) V(oevod), și cu blagoslovenia pré sfințitului mitropolit Kyr Theofilü împreună cu sfinții și iubitorii de Hs. arhiepiscopü Kyr Ignatie Răvniceskii, Kyr Stefan Buzovski, și cu sfatulü cinstiților boiari ai țării rumănești, dentru carii mai vartos-purtătorü de grije,

„Urilü Nasturel predoslov. || LÉRÖ 7147.

113. — Fiul risipitor, din *Evanghelia învățătoare*, Govora, 1642.

„Pentru aciasta vă rog cu de-adinsu, iubiții miei creștini, priimiți aciastă floare pré înfrămșetată și dulce mirositoare adusa den raiul vederei ceriului cu multü păcătoasa mîna mé grabnică imblătoare și de tîmpă și întunecată mintia și mirosiți întru ia mirezma ceriului, și cu acéia îndulciți sufletele voastre cu dulcița fără sațiu, si cu vederia frămșetiei, veseliți ochii cei înțelegători, și cunoașteți rădăcina bunătăției lui, că iaste multü roditoare de înțelégere sufletésca și plină de prémăindriia cé minunată, și întru ia ascunsă vistieria a toate bunătățile. Dereptü aciasta rog pre dumnévoastră pentru lübovul priimiți aciastă carte spășitoare de suflet, și cetiți cu dédinsü cu socotința, și cu semuiria sufletésca, și cunoașteți că aciasta iaste plină de înțelesul cel blagoslovit întru ia cunoașteré pré-

¹⁾ *Notă marginală*: Math 25.

măindriei ceriului, descoperire tainelor lui Dumnezeu, izvor înțelesului sufletesc, oglindă văzătoare pre Dumnezeu lumina nestinsă a strălucirei de minte.

„Că aciasta carte iaste straja trezvă celor ce stau spre nălțime bunătăților întărește mâna lor, și nu lasă să cază jos întru întunérecul păcatelor, chezaș și poveșitoare păcătoșilor cătră Dumnezeu, că-î petrece pre aceștă dela întunérecul păcatelor, întru lumina împărăției lui Hs. și întru poruncile lui i învață să înmble. Aciasta carte iaste, ca un bucin glăsitoru de Dumnezeu, de spune veste de oștire cătră țitorul de lume, și puterile cele întunecate, înfricoșind plăcurele Satanei, și spata de amândoa părțile ascuțita de tae toată fără lége și necurățila și hulele ereticilor, și cu strălucire sa înfricoșază nu numai pre muincitori și pre împărății pămentestî, ce tocma și dracilor

Intru aciasta iaste lumina și strălucire Duhului sfintu că luminează pre cariî sântu întru întunérecul neînțelegeriei, și înțelepțește tinerii și întărește întru înțeles pre bătrani, și arde cu focul lucrăriei sale toți mărăcinii iubirei de argintu și tot felul de hrésturi (?) ale păcatului, și cu văpaia căldurii sale încălzéște sufletele și inimile cele degerate cătră Dumnezeu.

„Și ce număr veți pune întru măsura lucrării, că pre adevăr cumu e adâncul măriei nezleit așa și lucrurile cele făcătore de bine aceștii cărți negrăite sântu, cum înși-vă știți, să veți intra cu înțelesul în lăuntru vistiarului ei, știu că veți vedé întru la lumina cé minunată a pré măindriei lui Dumnezeu. Iară eu de aciasta nu îndrăznescu a mă lauda că Dumnezeu iaste carele lucréază cu aciasta și darul lui nu fu deșertu întru mine, ci numai întru slăbicuné mla și întru ostenelele méle să mă voiu lauda nu voiu fi nebun, cu fericitul Pavel voiu zice: Că eu mult nevoiașul cu destulă trudă m-am nevoit, nu numai cu trupul ci și spre suflet nevoe ci eu am ustenit, iară întru ustenéla mé vă odihniți sufletele voastre, o blagosloviți creștinî, și nu pregetareți nice de mine mult păcătosul a rugă pre Domnul Dumnezeu, pentru sfinte rugăciunile voastre, doară ași dobândi și eu milă dela Dumnezeu, la zua înfricoșatei întrebări.

Iară eu mulțemescu Domnului meu Is. Hs. celui ce mă întări întru răbdare, și-mi indulci întru sufletul meu acestu lucru, și insumi multe ustenéle adaosî, și izvodindû și tipărind întru dumnezeiasca lavră sălașul Précestei Govora, și cu ajutorul lui Dumnezeu.“

Dupé acésta urméză tabla cuprinsului, la sfrșitul căreia se citește :

„După acésta și eu Preda vtoro cartû, mă ustenii cât putui cu minté mla a ajunge zua și noapté de tipării acéste svinte cărți, mă rog ce voiu fi greșitu să nu mă blăstemați.“

La pag. 1 se află al doilea titlu, sub un frontispiciu :

ЛЪБЪЦЪТЪРЖ ПЛЪЕЖ ДЪЛ ГФТЯ БУГЛІЕ
 ШІ ДЕ.І МБЛТЕ ДСМНЕЗЪІЩІ СКРИПТЪРИ, СЛЪ КО
 РОЛКЕ ДЕ.І ІУА.РГЕЛІЙЛЕ ДСМІННЕЧІЛОРЪ ПРЕСТЕ
 ТУТЪ ІНША, ШІ ЛА ПРАЗДНИЧЕ ГСПОДСКІЕ.

Cazania dela Govora n'a fost terminată. Tipărirea ei se continuă la Mănăstirea Délu-lui, unde se pare că s'a transportat materialul tipografic dela Govora. (V. epilogul Cazaniei dela Délu, mai jos, la No. 46).

ВЪЗЦЪТЪРЪ АДУМНЕКА: ВЪЗЦЪ

ЦІН ЛЪН КЪ ДНЕСЪ АВЪЧЪ, ЛЪДЪВНДЪ ПРЕ ДНЕСЪ АПРЕ
ДНЪ КЪТАТЪЖЪ ЦІН КЪ ДЪХЪ ДЪ АНЪ СФНТЪ, А КМЪ
ШН ПЪРЪРЪ ШН ЛЪВЪЧІН ВЪЧНЛО,
АМНН

АВЪЦЪТЪРЪ АДУМНЕКА АПЪТРА

ерѣ б

А СФНТЪ ДЪН ПОСТЪ. ЕВЪЛІЕ,
МНЕ ЗЕДЪ ГЪСТЕ ПЪРЪРЪ НЪ ЗВО ФІННДЪ АГЪ
КЪТЪЦЕНЪ, НЕ АПЪРАТЪ ВАРЪЖ МАТЪКА,
НЪ НЪ МАЙ ЧЕЛО ДЪСТОНННЪ, ЧЕ ШН ЧІ
ЛО НЕ ДЪСТОНННЪ, ШН КАУНЪ ВРАУ ПРЪ
А ДЕЛЕПТЪ ВЪЧНІАЦЕ ТОАТЪЖЪ ДЪРЪРЪ АТЪРЪ ША
МЕННЪ, ЧЕЛО ШРЪН ЛЪМННА ЧЕЦІН ЛЪМН МАДАТЪ
ШЪВЪЗЪЖЪ, ГЪРЪЖ ДЕНТЪРЪ АЛАЦН КЪ ОУ КЪВЪННТЪ ДРА
ЧІН ГОНІА, КЪМ ШН ДЕНТЪРЪ ЧЕПТЪ ФЕЧОРЪ ДЕ КАРЕ
ЛЕ МЪРЪТЪРНЕЦЕ А КМЪ ЕВЪЛІА. ДЕЛА МАРКО,
ЗЪЧАЛО. М

ЕВЪЛІЕ

ВРЪМЪ АУТЪА, ВЕННТЪЛЪ
ШЪАРЕ ЧІНЕ ДЕНТЪРЪ НЪРОДЪ
КЪТЪРЪЖЪ ІВЪ, ШН ЗНІСЕ. А
ВЪЦЪТЪОРИАЕ АДУСАМЪ ФЕЧОРЪ МІИДЪ
КЪТЪРЪЖЪ ТІНЕ АВЪНДЪ ДЪХЪ МЪТЪ,
ШН КЪНДЪ АПЪКЪЖ АРЪНІКЪЖ ПРЕ Е

ШН

București, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analecte*, 150. — Lambrior, *Carte de citire*, 90. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 97.

Cipariu, *Analecte*, XXV, XXVI, — *Principia*, 109. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 61.

115.

43. Invățături, Câmpulung, 1642.

ЉЕЎЦЪТЪРИ ПРЕСТЕ ТОАТЕ ЗИДЕЛЕ | љкъсе прескѣрт ден мѣлте
дѣннезъѣши кѣрци | де фолосѣнца тѣтѣрор креѣниилорѣ | препѣсе де пре лимеж
гречаскѣ пре лимеж рѣминѣскѣ | кáреѣ сънт ѣ токмѣле сѣфлетѣши | љтѣѣ
пентрѣ драгосте кѣм съ љбим оѣнѣла пре алтѣла. | љ ѣ, пентрѣ рѣвтáте, кѣм
съ ле рѣвдѣм кѣ мѣлци | мѣре кѣте не вин љсѣпрѣж. љ гѣ, пентрѣ съ нѣ фим
| љвѣтѣри де љрцинтѣ. љ дѣ, пентрѣ мѣтѣнѣе. | љ еѣ, пентрѣ мѣзѣвирѣе, кѣм съ
нѣ мѣзѣвирим | пре нѣминѣкѣ. љ ѣ, пентрѣ покаднѣе. | љ , пентрѣ исповедáнѣе |
ѣче наш (*Tatăl nostru*) кѣ тлѣжкѣ. ла љкинáрѣкѣ крѣчѣй | ла модартѣкѣ ѣмѣлѣй.
пентрѣ прѣѣци. | љвѣцѣтѣра челорѣ тѣ порѣнчи. — оѣсрѣдным тѣпáнѣем ѣ ѣждинѣ
вѣнѣем ѣермонáха мѣлѣхѣ сѣдѣка ѣгѣмена ѣ ѣбитѣли оѣпѣнѣ прѣтѣя вѣца. | ѣ длѣ-
гомѣбли, влѣт ѣ дѣмѣ (*cu multă îngrijire și cu cheltuiala eromonachului
Melchisedec, egumenul sfintei mănăstiri a Adormirei prea sfintei Născătore
de Dumneđeŷ, în Câmpulung, în anul 1642*).

In-4° de 3 foi nepag. și 55 foi numerotate și probabil una albă la sfârșit. Foile sunt grupate în caiete de câte patru foi, cu semnatura pe cele d'întâi trei. Titlul este încadrat în florii de compozițiune tipografică. Pagina are 21 rînduri, fără titlul curent. Acesta resumeză titlul capitulelor. La începutul textului se află un frontispiciu ornat. Tiparul e negru, afară de titlul primului capitol care e tipărit cu roșu.

În dosul titlului se află o gravură încadrată reprezentând Adormirea Maicii Domnului (No. 116), avînd jos, stema Țării Românești, într'un cartuș înconjurat de literile М. Е. М. Е. Е. Г. З. VЕ. Deasupra gravurei se află inscripția: ѣспѣнѣе прѣтѣя влѣцѣа нѣѣа вѣцá (Adormirea prea sîntei stăpâne Născătorei de Dumneđeŷ) iar dedesupt: здѣ еѣ ѣвразѣи сá оѣспѣнѣе прѣтѣя дѣл. гѣждѣлѣ, поднѣож знамѣнѣе написанно матѣра воевѣды (aci se înfățișeză Adormirea prea curatei Fecioare stăpâne, iar sub ea e desemnată marca lui Mateiŷ vovod).

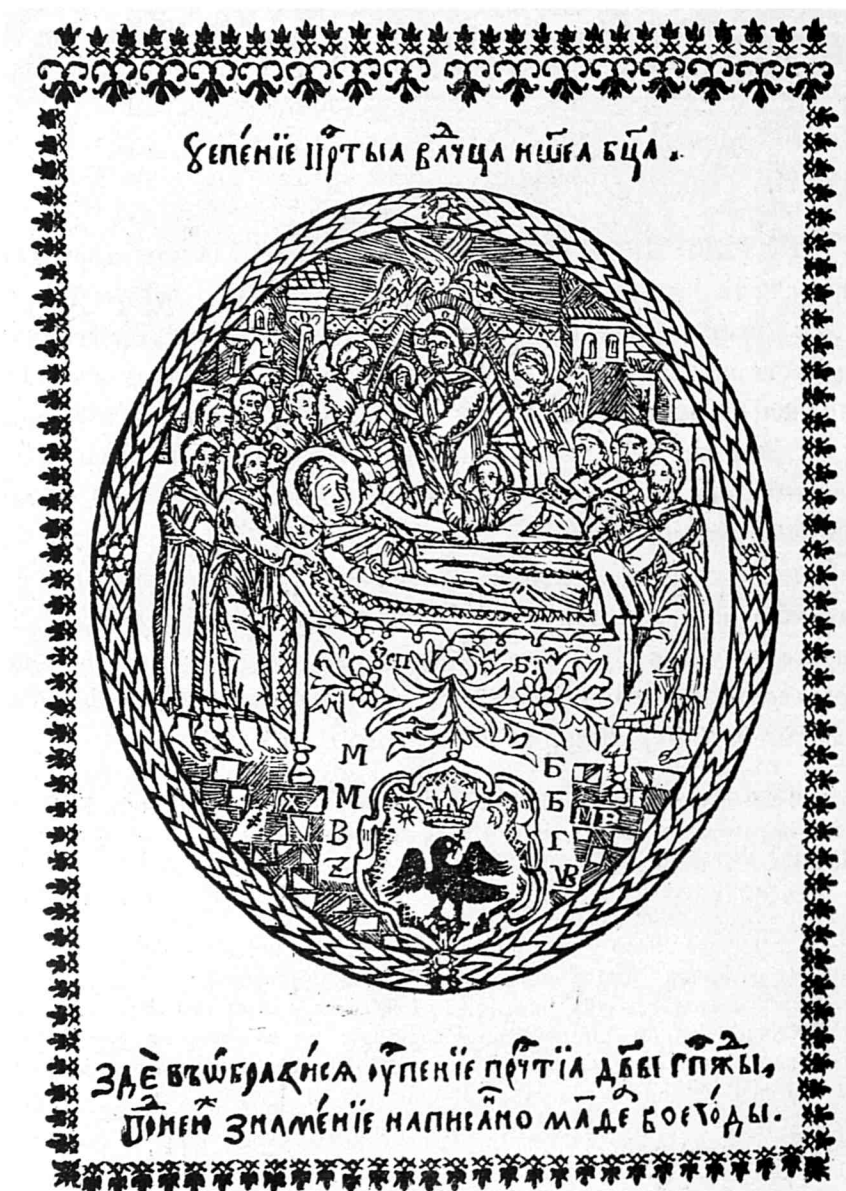
Precuvintarea către cetitor:

„прѣдсѣбѣе кѣчитатѣлю.

„Tutororŷ blagocestivilorŷ creștini, pace, milă și blagoslovenie dela Domnulŷ Dumnezeu a tot țitorul pohtescŷ și priescŷ.

„Folosul acestor mici învățaturi, adevăratŷ puține sântŷ iară așa iale sânt bune. Căci că cu învățaturile ne învățáм cum vom să ne înfrumșetáм sufletele noastre, și noi creștinil cum să ne ținem, de vom vré să plăcem lu Dumnezeu

carele iubeste și caută acéste ce grăesău eu. Căci că vedem înlăuntru intru învățături cum s'au tocmit mai nainte vremi bunătățile, cum casnicii biruitoriului ș'au întemeiat casele, cum mulți oameni s'au tocmit binelui adinsă ei-și. Ce ade-vărat iaste, că fieș-ce om după minté lui și după privedéré lui caré are, obrășenie ca acéia-î da și Dumnezeu. Pentru acéia multe singurătăți den mici au crescută

116. — Adormirea Maicii Domnului în *Învățături*, Câmpulung 1642.

întru mărire, și iarăși alte multe den mari ce era se-au pogorât întru micșorare, și încă au perit și de tot. Așa-s tocmélele, așa săntă și oamenii cei fără pricépere cari se-au pogorât întru mari patime, după judecaré Domnului cé dreptă. Dece acéste toate văzându-le înțelepții scrise în cărțile céle de învățătura ei-ș

bagă minte în capetele lor și o înțelepteză și fug de răotăți, fiindu-le frică să nu pată și ei câte au pățit acela carii rău se-au tocmnit. Și iaraș aducū aminte de bunătăți, vrând să afle și ei dară aproape lângă Dumnezeu, ca și cea ce s'au tocmnit de au aflat bine. Aciasta iaste folosința care iau înțeleptii dela cărțile cele de învățatură. Pentru acela mulți și mari dascali s'au apucat de au scris învățaturi de trebă cătră toți creștinii. Iară învățaturile acéste ȳale să afla scris pre limbă grecească, carele nu le pot înțelege toți oamenii țării noastre ai vremii de acum. Iară noi iermonah Melchisedec, igumen sfintei mănăstiri unde iaste hramulū uspeniei precistii Bogorodiți (*Maiceĭ Domnului*) pohtit-amū și am nevoit de le-am scos pre limbă rumănescă, ca să fie de trebă și de folos, nu numai celorū ce știu, ce și celora proștii ce nu știu, carele sânt 7 învățaturi sufletești tocma ca și cele 7 darure de folosința sufletescă, carele eu văzându-le așa, nu am vrut să le las acoperite, ca să nu mă arăt adinsū mine-ș iubitorū, cum nu iubescū să se infolosască și alții și le țiu numai pentru mine, ce am vrut să le tipărescū cu cheltuiala sfintei mănăstiri, și le-am scos afară la lumină, ca să le înțelegă și mici și mari, câți-și iubescū bunătatea sufletului lorū. Ce aciastă mică carte de învățatură are puțină învățatură și bună, cum am zis și mai sus cinstiților și blagosloviților de Dumnezeu creștinilorū, carile câți le veți citi și le veți asculta,* voi veți lua mare bucurie și folos sufletele voastre. Decī, deși puțin preț ce veț da, ca un bun darū dumnezeesc besericii dând, spre cheltuiala ș'altorū cărți care iară vorū fi de trebă dumnilorū voastre, nu vă pară că vre un lucru pământescū trecătorū dobândiț, ce adevărat cerescū darū și vistițar. Căci că cum arū fi un negoțatorū care arū fi dobândit o piatră de mult preț, care să plătescă o mie de galbeni, și apoi să se vândă numai drept 10 galbeni, decī apoi de n'arū fi cumpărând piatră acéa fieșcare înțelept, ar fi înșălându-se negoțatoriul acela, și lui singur foarte i-arū paré rău mai pre urmă. Așijderé va să pată și cela ce déca va afla carté aciasta și nu o va cumpăra, cării cinsté-ȳ iaste mică, iară dăstoinicia-ȳ iaste foarte multă și mare. Căci că dă vedere oamenilorū celor înțelepti încă și celor proști. Ce vă rog pre toți să o priimiti cu dragoste și să aveți a ceti în toată vrémé, ca să vă puteți deschide ochii inimilor voastre să înțelegeți și cele mai nalte, că de iaste și mică, iară iaste povața bună, căci că arată noao calia la Ierusalimul cel de sus la împărăția ceriului, unde lăcuescū toți aleși ai lui Dumnezeu, acela să o și dobândim cu bună daré Domnului nostru lui Is. Hs. în vecie nesfrășit, aminū.

„Pohtitoriul de bine, voao tuturorū creștinilorū, smeritul Melchisedec iermonah igumenū a sfintei lavré Dlăcopolcsăia.

„Tipăritu-s'au în typarné cé dentăi, vlét. dela nașterea lui Is. Hs., 1642 mșța (luna) Sept. 17 dnĳa (ȳile).“

La sfirșit:

Њ сѣткорѣніа сѣѣта, лѣтѣ 739на. а ѡ спителнаго кѣпльщѣніа, 7 дѣмк. крѣгъ слнцѣ аі. крѣгъ лѣнныи ѣ, іпакта ѣ. (dela facerea lumei, anĳ 7151, ȳar dela intruparea mântuitorului 1642, cercul soarelui 11, cercul lunei 7, epacta 6).

Galați, Biblioteca publică Urechia.—Blaj, Biblioteca archiedecesană (Cipariu).
Cipariu, *Analecte*. 159. — Lambrior, *Carte de citire*, 94. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 94.
Cipariu, *Analecte*, XXVI și *Principia*, 109. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 62.

117.

1643.

44. Antologhion slavonesc, tipărit la Campu-lung.

Анѡлогіонъ, сѣрѣчь, цвѣтослѡвъ, ѡлѣ трѡфолоѡ, Послѣдованїа вжстѣвнѡхъ прѡзднѡкѡвѣ влѣдчнѡхъ, вѣородичнѡхъ, сѣтѡхъ прѡзднѡчѡемѡхъ, ѡ ѡбщѡхъ не-прѡзднѡчѡемѡхъ, на кождѡ днѣ. сѣставленнѡѡ ѡ мнѡгѡхъ сѣтѡхъ ѡщѣ. Бѣсесинѣлаго бѣа влѡдѣтїю ѡ помощїю. Бѣ ѡвѣтѣлы оуспенїа прѣтѡа вѣомѣре, ктѣторѣства прѣсвѣтлагѡ кнѣза, Іѡ Матѣа Басараба воевѡды. Блѣвѣнемѣ прѣвѣсѣреннаго кѣрѣ дѣѡфила, млѣтїю вѣжїю митрополїта вѣсѣа землѣа оуѣгровлахїскїа Бѣа длѣгѡмѣа полі. вѣа лѣтѣ, 7152. ѡ рож Хѣа. 7153.

„Anthologhion, care va să ȕică Cvetoslov sau Trifologiu, urmărirele dumnezeescilor sērbătorī domnescī (impērătescī), ale născerī Maiceī Domnului, ale sfinților sērbătorīțī și celor comunī nesērbătorīțī, pe fie-ce ȕi, compus din mulțī sfințī părințī, cu binecuvīntarea și ajutorul prea puternicului Dumneȕeu, în hramul admirīī preă sfinței Născătoreī de Dumneȕeu, ctitor fiind prea luminatul principe Io Mateiū Basarab Voevod, cu bine-cuvīntarea preosfințitului Kir Teofil, din mila lui Dumneȕeu Mitropolitul întregēī țērī a Ungro-Vlahiei. În Câmpul-lung, în anul 7152, de la născerea lui Christos 1643.“

Titlul acesta este extras din Karataev. În exemplarul vȕdut de noi în Museul de anti-chitățī din Bucurescī lipsesce fŃia cu titlu.

În folio de 10 foi nenumerotate, 494 numerotate sus la drēpta și 1 fŃie la sfinșit. Numerotațīa însă este greșită: Numērul 301 se repetă de 2 ori; f. 157 pŃrtă numērul 158; f. 166, n. 165; f. 300, n. 299; f. 387, n. 388 și f. 439, n. 437. Tipărit cu negru și roșu, cu 34 rīnduri pe pagină și cu cāte-va frontispicii și alte ornamente, dintre carī cāte-va s'au reproduș în acēstă lucrare. Caietele, de cāte 6 foi, au ca signatură literele alfabetului cirilic, repetate pe următŃorele 3 foi, însoțite fiind de cifrele 3, 7 și 1.

Titlul este încadrat într'o gravură pe lemn represintând pe Mântuitor, pe Maica Domnului și 27 sfințī.

Pe verso fŃiei cu titlu se află stemăa Basarabilor și cāte-va versuri, sub același titlu ca cele din Pravila bisericēscă dela Govora.

Pe cele trei pagini următoare se află această scrisoare de dedicație:

Предословіе, възлагающе и въръчающе книгѣ, Гѣдѣрѣ, монастирѣ основателю.

Пресвѣтлоумѣ, снанишомѣ, и бл҃гочестивѣишомѣ Гѣдѣрѣ Гѣдѣ Гѣдѣ Кнѣзѣ, Іѡ Матѣю Басарабѣ, Бж҃ію благодѣю Началникѣ и Божѣдѣ всея земли Оугроволахин запааніекомѣ, и прочаѣ. Нашемѣ прецѣдромѣ, Гѣдѣ, владцѣ, и бл҃годѣтелю.

Бл҃годѣти, Мира, Бл҃гоздравіа, бл҃гополучнаго даягоуа, и бл҃годѣственнаго пребываніа, въ превисокомѣ и крѣпчайшемѣ Гбспдствованіи, и сладчайшаго спсѣніа Покорнѣишій вашея пресвѣтлости, приси[ни] мѣтвенни рабѣ, низъ писаніи. Желаютъ, привѣтствуютъ, и оусердно молятвѣютъ.

Изъшными премудрѣцѣи реченно бысть, Пресвѣтлый Кнѣже, ѡко хвалима добродѣтель растѣ. мѣ оубо толикимѣ вашея пресвѣтлости разлічнымѣ и достохвалѣишимѣ добродѣтелемѣ, самовѣдци сѣше, тѣхѣ любви несѣтнаѣ, ѡкоже камѣнь магнитѣ желѣзо, сѣце насѣ на ѣхѣ хвалы приношеніе привлекаетъ. или пачеже твоихѣ ѡже ѡнасѣ и ѡ нашей ѡже ктиторства пресвѣтлости вашея, слѣвнѣи ѡбителіи, многихѣ и богатыхѣ бл҃годѣаній насладившесѣ, ѡже на небл҃годѣрнаго раба, страшнѣишій, владки ѡкѣтѣ, наше неможеніе, на бл҃годареніе къзвѣди, въ многотѣснѣаже ѡбестолній, ѡже ѡсѣмѣ недостатѣчества, сѣе ѡвзрѣвше, и въ недооуменіи на мнѣзѣ пребывше, како бы намѣ моцимѣ ѡже неблагодѣрныхѣ рабѣ порѣка оубо знѣти, бл҃го дѣрныхѣже бл҃годѣти сподобитсѣ : Бж҃имѣ мановеніемѣ, чрезъ предѣтѣтельство теплейшей ншей застѣпници прѣсѣтѣ дѣвѣ бѣа, бл҃гій намѣ съвѣтѣ дѣнѣ бысть : ѡмѣже и настакаени быхѣмѣ, ѡже не ѡначе, ниже ѡнѣмѣ ѡбразомѣ, развѣ тѣпографію възможнѣ быти нам довазтворити дѣжноѣ. ѡже бж҃ію помѣщію, и тоѡжде нашея бл҃гѣа застѣпница рѣководѣніемѣ, и ѡже вашею пресвѣтлостію нещаднѣданными ѡбителіи, проторѣ стажавше оубо сѣбѣ, и въ бл҃гѣхранимѣ монастирѣ нашѣ принѣсше, ѡже оубо прѣвое вашея пресвѣтлости повѣлѣніемѣ, нѣжданѣишю въ потребѣ цр҃ковнѣю и дѣхомѣ книгѣ, минію ѡвѣранныю, сирѣчь, Іѡдологѣонѣ или цѣтѣсловѣ, нарицѣемѣю, въ дѣлга нашего довазтвореніе и ѡ дѣнѣ, вашея пресвѣтлости гѣдѣ нашея и владыцѣ премноостивомѣ, нижайшимѣ поклоненіемѣ раболѣпнѣ, въ късѣцѣмѣ оусердїи, приношѣемѣ, възлагаемѣ и ѡсѣлаемѣ, ѡки дѣлжнїи рабѣ. ничѣже ѡнѣ, ѡвѣ сѣмѣ творѣше, тѣчю поѡщреніе къ нарашенію вашея пресвѣтлости добродѣтѣ[де]и, и подвиженіе къ приложенію ѡвѣчныхѣ сѣи, ѡвѣщныхѣ . ѡсѣбныхѣ бл҃годѣаній. кто бо ѡ прѣжде бывшихѣ страны Началникѣ (крѣмѣ пакнѣ ѡ ѡгоже колѣна и подрѣка прѣсловѣтаго, ваша нарочитѣиша пресвѣтлостѣ насѣ доватѣанѣ влѣчѣтѣ, Басарабы ѡногдѣ благостыннѣишаго Нѣгоа), толико добродѣтанѣ бл҃годѣатель когдѣ землѣ ѡвнѣсѣ, ѡкоже благостыннѣишаѣ ваша дѣржаѣва, ѡже толикимѣтѣ ѡблагодѣти бл҃гнми, никѣближе въистиннѣ вънѣ прѣжде въспоманѣтѣми . сѣ ѣстѣ въ прѣвухѣ оубо, ѡже наразмноженіе бж҃їа словослѣвѣа, множѣства бж҃твенныхѣ цр҃квей монастирскихѣже и мѣрекнѣхѣ, съгражденіемѣ.

Тѣже тѣпографію, и хартотѣорною воденіцею : посѣхѣ разлічными рѣды, мѣдѣже и желѣза, и прочіи прѣоукрашенными дѣлы. ѡ нѣдѣже толикаѣи сѣ ѡвѣа страны бл҃годѣаній съкрѣвища, вашея пресвѣтлости достохвалѣною добродѣтѣлю приносимѣа : хвалами непрѣходѣшными, и никѣближе оубогающыми. вѣкѣмѣже пѣче съпрѣтѣвѣающымѣсѣ, въ раснѣтѣ подѣлѣгѣ похвалѣти сѣднѣхѣм. сирѣчь тѣ-

помъ изданными ѿ монастырѣ нашего ктѣторства вашигѣ книгами. Прїимѣ оубо сїю, прїимѣ ннѣ бл҃гостыиннѣ, ѿ владыко ннѣ дрѣжавный, ѿ ктѣторе прїеннѣ намъ ще дрѣйшїй: ѿ насъ недостойнѣйшїихъ, кашеа прескѣтлости бѣгомлѣбныхъ рабѣ.

Бл҃годѣтноже сїю прїемъ, къ прочїа оубо ѿже посїхъ бл҃гдѣтїю бѣїю, ѿ по-
мошїю въсесїлныа нашеа зашїтнїци, хотѣшїася ѿдѣтї книги бл҃гоколїи мл҃рдѣ
прирашїенїемъ скоиу (нама оубо ѿще ѿнедостойнѣ), къскѣмнже кынѣ похвалїемыхъ
добродѣтелей, ѿ ѿ скоїго харототкорнагѣ млына намъ помагати равѣмъ ткоїмъ
къ недохолствухъ нашинѣ. х҃алы радї бл҃гоїменствѣ кашегѣ кїздѣ сїающегѣ, ѿ
радї възмїздїа кѣчныхъ неснѣхъ бл҃гѣ. [ѿх҃же] поздїшнѣмъ оубо бл҃гополочнѣмъ
Нїсторскїхъ лѣтѣ жикотѣ. да кынѣ прескѣтлост съ сспрѣжнїцею къкшнѣ скоїю
прескѣтлою, намъ прещѣдрою вл҃дчцею ѿ бл҃годѣтїанїцею, ѿ съ къскѣм скоимлрѣ-
дом, късесїлны чл҃колюбїецѣ бѣ сподобїтї бл҃го изболїт, съ црѣ къкшнѣ ѿ кнѣзы
къскѣм бл҃го оубо днѣшнїи томѣ ѿ къка, колы тѣшнѣйше, колы прилежнѣйше, колы
оуберѣднѣйше, непрестаннѣ длѣжнїи сще молїтствѣем. бл҃гдѣтїже Господарскїа прес-
кѣтлости вашиа самїи себѣ, ѿ съ недостойнѣйшїи оубожденїи, ѿ късегдѣшнїи
молїтвѣама нашинїи, раболѣпнѣ кърѣчѣемъ.

Вашиа прескѣтлости, нашего кїсщѣдрагѣ гѣна вл҃дки ѿ бл҃гдѣта, прѣнѣже мн-
локатїангѣ ктѣтора.

Прсїнї къ бѣ мл҃ткнїнїци ѿ покорнѣйшїи рабѣ,

Мелхїседеѣ, ѿ Пелопоннес, Іг҃сменѣ велїкїа ѿбїтелы длѣгополскїа
храма всеславнагѣ оубенїа прѣтѣа бѣа, ктѣторствѣ прескѣтлости
кашеа, ѿ съ късїю ѿх҃ѣ братїю.

Предослѣкїе оубосїе, ѿ късескѣтлѣй ѿ бл҃гошїтнѣйшїй Начланичѣ склѣженно
выст ѿ съписанно мнѣю мнїшнїа къ рабѣхъ прескѣтлости кашеа, ѿрестом Нѣкстѣр-
лом, ктѣрым логодѣтом, къ селѣ ѿчѣтка нашегѣ фїерѣш.

„Precuvintare, arătând cuprinsul și închinând cartea Domnitorului întemeie-
tor al mănăstirei.

„Prea luminatului, prea puternicul și prea cuviosului gospodar, Domnul
Domnului Princip Io. Matei Basarab, cu bine-cuvintarea lui Dumnezeu stăpân și
Voevod al întregii țări Ungrovlahie Transalpine, etc., prea milostivului nostru
Domn, stăpânitor și bine-făcător;

„Gratie, pace, sănătate, lungă și fericită viață, și norocösă petrecere în prea
inalta și prea puternica domnie, și mântuire prea dulce;

„Prea supușii luminăției vöstre, deapurea rugătorii robii, mai jos scriși,
doresc, uréză și din inimă se rögă.

„S'a spus de înțelepți mari, prea luminate Principe, că bine-facerea laudată
cresce. De aceea și noi, martori fiind atător bine-faceri felurite, și vrednice de laudă
ale luminăției vöstre, iubirea nesăturată a acestora (bine-faceri), ca piatra magnet pe
fier, așa pe noi aducerea lor ne atrage spre lauda lor; sau iarăși multele și boga-
tele bine-faceri, de care ne-am îndulcit noi și vestitul lăcaș pus sub îngrijirea (cti-
toratul) prea luminăției vöstre, întocmai ca strașnicul răspuns al stăpânului către
nemulțămitorul rob, a deșteptat neputința noastră spre mulțămire. Și vădându-ne,
în împrejurările nostre prea restrinse, neindestulirea (insuficiența) noastră, și

stând multă vreme în nedumerire, cum ne-ar fi cu putință să îndepărtăm dela noi ponosul (rușinea) nemulțămitorilor slugi și să ne învrednicim de grația celor mulțămitori (recunoscători), — din însuflarea dumnezească și prin mijlocirea prea căldurósei apărătoare a noastră, prea curatei feciore Născătoare de Dumneđeú, ne-a fost dat un sfat bun, prin care am fost convinși, că nu altfel, nici prin alt

118.—*Adormirea Născătoarei*, din Antologhion, 1643.

chip, ci numai prin tipografie ne va fi cu putință să împlinim cele de datoria noastră. Pe care (tipografie) cu ajutorul lui Dumneđeú și cu conducerea aceleiași apărătoare fericite a noastre (Născătoare de Dumneđeú) și cu cheltuiala adunată de noi dela lăcașul darnic al prea luminăției vóstre, aducând'o (tipografia) în mănăstirea noastră cea de Dumneđeú păzită, mai întâi de tóte, din porunca prea luminăției vóstre, am dat o carte prea trebuinciosă pentru slujba bisericéscă, Mineiul ales, adecă Antologhion sau *Čvetoslov* numită, spre marea noastră recunoscință și resplată

prea luminăției vóstre Domnului nostru și stăpânului prea milostiv, cu cea mai adâncă închinăciune și plecăciune, cu tótă osirdia, o aducem, prezentăm și închinăm, ca niște robi datornici, ne-făcând nimic alt-ceva prin acésta (este vădit), decât contribuind ¹⁾ la creșterea bine-facerilor prea luminăției vóstre și înmulțind obiceiurile și obștescile bine-faceri osebite. Căci, care din Domni de mai înainte ai țării (afară de cel din al cărui neam și familie prea vestită, prea luminăția vóstră prea nobilă prin urmași se trage, adevăcă prea bunul Basaraba Neagoe de odinioară), s'a arătat așa de spre binefăcător al țării, ca prea buna domnie a vóstră, care a revărsat aci atât de mari binefaceri, cum într'adevăr nu s'au pomenit nici odată mai înainte? Acésta este una din cele dintâi (trebuințe) pentru înmulțirea laudei lui Dumnezeu, prin zidirea a o mulțime de biserici dumnezeesci. mănăstiresci și mirenesci. Deasemenea prin tipografie și prin móra făcătoare de hârtie, apoi prin felurite metale, aramă și fer, și prin alte prea frumoșe lucruri, de unde pe atâtea și atât de mari comori de binefacere pentru țară aduse prin binefacerea vrednică de laudă a prea luminăției vóstre, prin laude netrecătoare și nici odată peritoare (ce nu se sting), și cari se întind mai departe decât veacul (viața), intru adevăr și după datorie (cum suntem dator) a le lauda am socotit, adevăcă prin cărți scóse din tipar din mănăstirea nóstră de sub protecția (ctitoratul) vostru. Primesce-o dar pe acésta, primesce-o acum cu bunătate, o stăpâne al nostru puternic și ctitor al nostru tot deauna prea darnic, dela noi prea nedestoinici robi rugători ai luminăției vóstre.

„Primind acésta (carte) cu grație, aibi bunătate și milă și cu celelalte cărți care după acésta, cu buna-voință lui Dumnezeu. și cu ajutorul prea puternice apărătoare a nóstră, se vor scóte, creșcând (astfel), chiar și prin noi nedestoinici, binefacerile laudate de toți și în totdeauna. Și ajută-ne pe noi, robii tăi, în neajunsurile nóstre, din móra ta făcătoare de hârtie, pentru lauda peste tot strălucitoare a numelui vostru blagoslovit și pentru caștigul fericirilor ceresci celor de veci, cu care, după o viață fericită și îndelungată (ca anii lui Nestor) pe pământ, luminăția vóstră împreună cu soția sa prea luminată, stăpâna nóstră prea milosă și binefăcătoare, și cu tot neamul său, a-tot-puternicul și de ómeni iubitorul Dumnezeu să binevoiască a te împodobi, împreună cu împărații și prinții toți cei ce au slujit lui de veci; cât mai cu silință și cât mai cu osârdie și cât mai cu râvnă dator fiind să ne rugăm fără încetare, plecați (cu plecăciune) ne încredințăm bună-voinței Domnesci a luminăției vóstre, noi pe noi înșine împreună cu cele mai nedestoinice servicii și cu rugăciunile nóstre neîntrerupte.

„Ai luminăției vóstre, Domnului și stăpânului și bine-făcătorului nostru prea milostiv și pururea îndurătorului ctitor deapururea rugători către Dumnezeu și prea supuși robi

„Melchisedec din Pelopones, egumen al marelui mănăstirii din Câmpulung, cu hramul prea slăvitei adormiri a prea sfinte Născătoare de Dumnezeu, ctitor fiind prea luminăția vóstră, și cu toți frații intru Christos.

„Acésta precuvîntare, o prea luminată și prea cuvioșe stăpâne, a fost întocmită și scrisă de mine mai micul între robii prea luminăției tale, Orest Năsturel, al doilea logofet, în satul meu părintesc Fierăști.“

¹⁾ Orig. ascuțind.

Pe f. 3 v. se află „Prea cinstita stemă a sfintei și marelui mănăstirii Câmpulung, Adormirea prea sf. Născătoarei de Dumnezeu pururea feciōrei Maria“, Пречтноє знамѣніє стѣла ѣ келііка ѡбїтєлы дѣлгопѡлскїа, Оуспїніє прєстѣла вѣа прєнѡ дѣкї мрїа (No. 118, pag. 131). Sub această gravură sunt niște versuri slavonesci, iar pe pagina următoare se află prefața acēsta, care, în unele exemplare, este pusă la sfirșit.

Предослѡбіє къ читатєлемъ, тѡрєніє Ѡрєста Нѣстѡрєла, втѡраго логодєта.

Прєвѡсцєннымъ. вѡлюбїкымъ, сцєннымъ. Прїодєнымъ. ѣ късѣмъ поксїодѡс Пракослѡкнымъ хрїтіанѡмъ, стѣла кадѡлнчєскїа ѣ ѡпакїа къстѡчнымъ црѣке дѣховнымъ же ѣ мїрскимъ.

Смѣрєнный Ієромѡнахъ Мєлхисєдєкъ, нєлѡпѡнїскїй Ігдємєн кєліїка ѡбїтєлы дѣлгопѡлскїа мїра здравїа, ѣ сцєніа.

Кѣждѡ ѣкѡже прїятѣ дарѡванїє, мєждѡ сѡбѡю сїмъ сѡжѡщє, ѣкѡ дѡбрїн стрѡїтєлє разлнчнымъ блѡгодѡти бжїа: Бжїтєный Пєтръ ѡпѡл глєтѣ. Тѣмъ же ѣ ѡзѣ мнїй, вѡлєнѡ бжїєю, блѡгорѡзсѡждєніємъ Прєсѣтлѡгѡ Началннка ѣ Вѡєбѡды зємѡлєснѡхъ Дѡкїєскїхъ, Іѡ МѢТѢЄЯ Бѡсарѡбы, Гнѡ ѣ вѡкї мѡєгѡ вѡсєщєдрѡгѡ, прїємъ блѡгодѡтѣ ѣ сѡжєніє въ дѡмѡ вѣжємъ, въ стѡй Дѡврѣ дѣлгопѡлскѡй, (ѡщє ѣ нєдѡстѡйнѣ, ѡкн нєпѡтрєбєнъ сѡї рѡбѣ), вѡсѡка вѡ (прѣкѡ гѡющѡ) прѡвѡдѡ нѡшѡ ѣкѡ рѡбѣ поврѡжєнъ прѣ бгѡмъ. прѡмыслѣ ѣ тцѡнїє ѣмамъ къ црѣкѡ Гѡ Бѡ сцєлѡ нѡшєго Іє

Кѣждѡ ѣкѡже прїятѣ дарѡванїє, мєждѡ сѡбѡю сїмъ сѡжѡщє, ѣкѡ дѡбрїн стрѡїтєлє разлнчнымъ блѡгодѡти бжїа: Бжїтєный Пєтръ ѡпѡл глєтѣ. Тѣмъ же ѣ ѡзѣ мнїй, вѡлєнѡ бжїєю, блѡгорѡзсѡждєніємъ Прєсѣтлѡгѡ Началннка ѣ Вѡєбѡды зємѡлєснѡхъ Дѡкїєскїхъ, Іѡ МѢТѢЄЯ Бѡсарѡбы, Гнѡ ѣ вѡкї мѡєгѡ вѡсєщєдрѡгѡ, прїємъ блѡгодѡтѣ ѣ сѡжєніє въ дѡмѡ вѣжємъ, въ стѡй Дѡврѣ дѣлгопѡлскѡй, (ѡщє ѣ нєдѡстѡйнѣ, ѡкн нєпѡтрєбєнъ сѡї рѡбѣ), вѡсѡка вѡ (прѣкѡ гѡющѡ) прѡвѡдѡ нѡшѡ ѣкѡ рѡбѣ поврѡжєнъ прѣ бгѡмъ. прѡмыслѣ ѣ тцѡнїє

119. — Din a doua prefață din *Antologhion slavonesc*, 1643.

Хѡ, ѣ късѣмъ ближнымъ къ сцєніє сѡжїтїи. мєждѡ ѣнѣмнїе блѡгїамн желѡнїамн, кнїгамн ѣспраклєннїамн, црѣкѡкъ хрїс ѣсплѡнѡтїи, ѡ снїкѡннѡмъ мнѡю тѣпогрѡфїєю. кнїдѣкѡже ѡѣкѡ кнїгѡ сїю стѣю, мнїєю ѣвѡрѡннѡю, сѣлѡ нѡжднѡю бѡтїи, ѣкѡ вѡнарѡчнтїшѡ ѣ ѣвѡрѡннѣїшѡ дїи Бжїтєныхъ прѡзднїкѡкъ вѡдчнхъ, вѡрѡдїчнхъ, ѣгѡкїхъ, Прєдїтєчєкїхъ, стѣхъ прѡзднѣмѡхъ, ѣ ѡбщнхъ нєпрѡзднѣмѡхъ, кѡсєгѡ крѡгѡ лѣтнѡгѡ сѡстѡвлєнѡ єстѣ, ѣ ѣкѡ зѡтѡкѡкѡхъ кнїгѡ сѡвѡбєтѡже ѣлїшєніє, мнѡгїмъ, мѡлѡжє ѣ нєкъсѣмъ, тѡкѡ тѡзємцємъ, ѣкѡже ѣ ѣнѡ зємцємъ, нѡсѣ сѣкѡнѣ прѡсѡщнмъ, сїцє сїю прѣкѡє кѡдѣлѡ тѣпогрѡфїи потцѡхѡ вѡлѡжїтїи. ѡжє пѡмѡщїю бжїєю. ѣ пѡспѣшєствѡмъ сѡпѡтрѡдїкнїхѡ мнѣ сѡкрѡшїхъ. ѣ ѡсѣмъ кєлїє бгѡ кѡсї кѡпнѡ кѡсѡлѡлємъ блѡгодѡрєніє. ѣхѡлѡс прѡтѣѣ ѣ прєслѡкнѣѣ бгѡмѣрїи,

тѣлѣи шой нашей заступници. Прїимѣте оубо любобнѣ сїю сѣсїю книгѣ, многимѣ трѣдомѣ и худобнѣ из даннѣю, и бѣгодарни выкаїте, и бѣскїте, вѣдѣще іакѣ насѣ звѣни бысте, да бѣскїте наслѣдите. Прочїеже вѣдѣще и вѣршїще намѣ, іакѣ многою цѣбною книгѣ сїю из ѡбразнїхѣм, без преко[с]лѡкїа бѣгокоалїте, нетѣнѣ, нѣ достѡйною цѣно[ю] сїю стѣ жѣти себѣ книгѣ, вѣршїще и оубекелѣщесѣ, акї тѣне прїѡ брѣтѣюще. занѣ многїи трѣдѣ и многоцѣннїи, кромѣ трѣда готѡвѣ прїемлети. Молїтежесѣ ГДѢ БГѢ сзнѣми, да и їннѣм книгї сподобїмесѣ црккѣмѣ преподѣти, іакѣ іще бѣ вѣсхѡщетѣ и жїбнї бѣдемѣ, вѣскорѣ по сїи хоцїемѣ начѣти. наставлїемѣ прѣтѣм бѣдѣ, и мѣтѣмнї сѣтѣхѣ. Тѣже цѣлѣю кѣсѣ съ бжѣтѣннѣм ѡїломѣ петром, глаголѣ: Рѣстїте кѣ бѣгодѣти и развѣмѣ, бѣ нашїгѣ и сїса Іѣ хѣ. Томѣ слѣка и ннѣ, и кѣ днѣ вѣка, ѡмїнѣ. ~ ~

Смѣрїннїи Іеромонѣхѣ, тойже їже и кѣше речѣннїи,
сѣ вѣсїю іакѣ ѡ хрѣтѣ брѣтїю.

„Precuvintare cǎtrǎ cetitorī, fǎcutǎ de Orest Nǎsturel, al doilea logofet.

„Prea osfințitilor, de Dumneđeū iubiților, sfințitilor, prea cuviosoilor și tuturor pravoslavnicilor creștinī de pretutindenī ai sfinței biserici apostolice și catolice de rėsǎrit, duhovnicī și mireni.

„Smeritul ieromonah Melchisedec din Pelopones, egumenul marelui lavre din Campulung, pace, sǎnǎtate și mǎntuire.

120.

„Fie-care, dupǎ cum a primit darul, așă slujesce prin el semenilor, ca un bun ingrijitor (administrator), prin felurite bine-faceri dumneđeesci, așă đice dumneđeescul apostol Petru. Deaceea și eū maī micul, cu voia lui Dumneđeū și cu drępta judecatǎ a prea luminatului stǎpǎn și voevod al acestor țǎri dacice, Io Mateiū Basarab, Domnul și stǎpǎnul meū prea milostiv, primind bine-cuvintarea și slujba in casa lui Dumneđeū, in sfința lavrǎ din Cǎmpulung (deși nedestoinic fiind ca un rob netrebuincios), — cǎci tǔtǎ

dreptatea nǔstrǎ (dupǎ vorba prorocului) e ca o sdręntǎ aruncatǎ inaintea lui Dumneđeū, — pronie și ingrijire am, in biserica Domnului Dumneđeului și mǎntuitorului nostru Is. Chr., tuturor celor de aprǔpe spre mǎntuire a le slujī, și in tre alte fericite dorințe, (dorese) a umplę biserica lui Christos cu cǎrți indreptate (corectate), din tipografia in fințatǎ (procuratǎ) de mine. Vędęnd dar cǎ acęstǎ sfințǎ carte, Mineiū ales, este fǔrte trebuinciosǎ, ca una ce este compusǎ pe in treg cursul anilor, (cuprindęnd) đilele cele maī alese și insemnate ale praznicelor dumneđeesci, domnesci, ale Nǎscǎtǔrei de Dumneđeū, ale ingerilor, ale premergętorului, ale sfinților ce se serbezǎ, și cele comune ce nu se serbezǎ; și din pricina puținǎtǎții și lipsei ǎstor fel de cǎrți, mulți, ba chiar maī tǔți, atǎt din țarǎ cǎt și din alte țǎri, ru-

gându-ne foarte, de aceea m'am silit ca mai întâi de toate să pun în lucrul tipografiei această (carte), pe care cu ajutorul lui Dumneșeu și cu silința celor ce mi-au ajutat am isprăvit-o. Pentru acesta dăm cu toții mare mulțumire lui Dumneșeu și laude prea curatei și prea slăvitei Maici a Domnului, caldei noastre protectoare. Primiți dar cu dragoste această sfântă carte, scrisă cu multă osteneală și meșteșug, și fiți recunoscători și blagosloviți, știind că pentru acesta ați fost chemați, ca să moșteniți bine-cuvîntare. Mai departe să știți și să ne credeți, că cu multă cheltuială am făcut această carte, fără împotrivire să blagosloviți, nu fără cheltuială (în dar) ci cu preț destoinic să vă cumpărați această carte, și înveselindu-vă să vă pară că ați căpătat-o în dar, căci voi primiți de-a-gata multă muncă și scumpă, fără nici o osteneală. Rugați-vă dar Domnului Dumneșeu împreună cu noi, ca să ne învrednicim a da bisericilor și alte cărți, pe care, de va vrea Dumneșeu și de vom trăi, în curînd după acesta vrem să le începem, cu îndemnul prea sfintei Născătoare de Dumneșeu și cu rugăciunile sfinților. Și astfel vă sărut pe voi, împreună cu dumneșeescul apostol Petru dîcînd: Cresceți în binefacerea și înțelepciunea Domnului nostru și mîntuitorului Is. Chr., căruia se cuvine slava și acum și în vecii vecilor, amin.

„Smeritul ieromonah, același ca cel mai sus și cu toți cei întru Christos frați.“

La sfîrșitul cărții, după paschalie, pe f. 494, se află următorul epilog:

Срѣднимъ ꙗ́циемъ, ѿ неизчтеннымъ ѿжиданіемъ, прѣдобенѣйшаго ѿца, кꙋр мѣлхиседека Іеромонаха, прѣваго Ігꙋмена ѿбщежитѣльнымъ лаврѣ, монастырѣ, ѿжекъ длагомъ полн, храмъ оꙋспеніе ꙗ́рымъ владцѣмъ нашимъ бѣлѣ. ѿ всегда дѣмъ мѣрїи.

Начѣтсѣ дрѣковѣти, бжѣтвенѣа кнѣга сѣа, глѣмаѣ андологїон, сѣрѣчь, миней ѿзбранный, лѣта ѿ сздания мѣра, сꙋрна. а ѿ рож хѣа сꙋрмѣ. мѣца дѣк гї. на сꙋхъ келѣкыѣ ѿ патозарныхъ мѣннѣ, а сзвръшнѣа лѣта ѿ сздания мѣра сꙋрмѣ, хѣа же рождества сꙋрмѣ. мѣца ок, дї. на днѣ, стѣ ꙗ́лла фнлппа, едїноѣ ѿ сꙋ дїакоѣ.

Тыже ѿ блгородннѣ читѣтелею, ѿще чѣò попавзновенно ѿвѣрѣшнѣа кнѣзѣ сѣй, сꙋ кротобѣтїю ѿправлѣн, ѿ насꙋ трѣднѣвшнѣа прощѣнїю сподоблѣн, ꙗ́ко дѣ ѿ ты тѣмъжде сподобннѣа ѿ въ се дрѣжнѣтѣма бѣ. ѿмъже слѣва ѿ дрѣжѣва, въ безконѣчнымъ вѣкн, ѿмінѣ. ~

Стефанъ Іеромонахъ, тѣпографъ. сꙋб.

Іванъ, кꙋнотовнѣчь, дрѣкаръ. рѣсѣ.

„Cu marea silință și cu nenumărata cheltuială a prea cuviosului părinte Kir Melchisedec ieromonah, întâiul egumen al lavrei cenobitice mănăstirei din Câmpulung, cu hramul adorării prea sfintei Născătoarei noastre de Dumneșeu și deapănarea feciőrei Maria,

„Inceputu-s'au a se tipări această dumneșeescă carte numită Antologhion, adecă Mineiū ales, în anii dela facerea lumei 7151, iar dela naescrea lui Christos 1642

una lui Decembrie 13, în ziua marilor și cu cinci raze mucenici, și s'au sfârșit în anul dela facerea lumii 7152, iar dela nascerea lui Chistos 1643, luna Octombrie 11, în ziua sfintului apostol Filip, unul din cei șapte diaconi.

„Iar tu, nobile cetitor, de vei găsi ceva lunecat în această carte, cu blindețe îndrepteză, și pe noi cei ce ne-am ostenit, de iertare învrednicesc-ne, ca și tu să te învrednicesci de iertare făcând asemenea greșeli, dela a-tot-puternicul Dumnezeu, căruia i se cuvine slava și mărire în nesfârșitele veacuri, amin.

„Ștefan ieromonach, tipograf, Sirb.

„Ioan Cunotovic, tipograf, Rus.“

Bucuresci, Museul de Antichități. — Petersburg, Biblioteca publică. — Moscva, Bibl. publică și Museul Rumianțov.
Karataev, Описание, No. 555, p. 501.

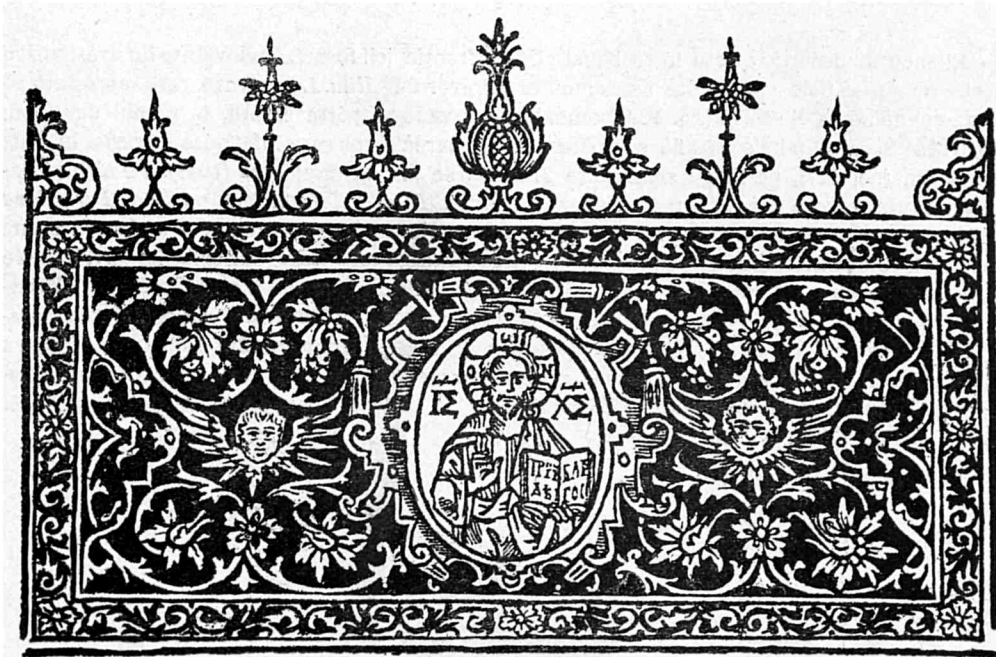

121. — Tăierea capului S-tului Ioan, din *Cartea de învățătură*, Iași, 1643.

КЛЕТВОРОМЪНІСКЪ.
 ДЕ РЪЦЪТЪРЪ ДУМЕНЕЧН
 ЛЕ ПРЕТЕ АН. ШИЛЛПРАННУ
 РЪПЪРЪТЕЩН. ШИЛЛІВЕІ
 МІРН. КЪСНІА ШН КЪТ ОА
 ТЪ КЕТЪАЛА. ЛЪ ВАСНІАІВ
 БОНВОДЪ ШН ДОНЪ ЦЪРЪ
 МОДОБЕ. ДН РЪМЪТЕ ЕКРН
 ТЪРН ТЪМЖУНІГЪ, ДН
 АНБА СЛОБЕНІКЪ ПРЕЛНВА
 РОМЪНІКЪ. ДЕВАРЛА МН
 ТРОПОЛНТЪ ДЕЦАРА МОДО
 БЕН. РЪТНПРН ДОНЕК. РЪ
 ШН РЪМЪЛЪТНРЕ АТРН СТНТІА
 ВЛАХЪ АХМР.

124.

45. Carte de învățatură, Iași, 1643.

КАРТЪ РОМЪНЪСКЪ
ДЕ ПЪВЪЦЪТЪРЪ ДЪМЪНЪЧЕЛЪ
 прѣстѣ ан ши ла празниче ꙗнхрѣ-
 ци. ши ла скънци Мѣри.
КЪ СЪСА ШИ КЪ ТЪОАТЪ КЕЛТОУАЛА
ЛЪИ ВАСИЛІЕ БОИВОДЪА
 ши домнѣл цѣрѣ Моѣ. дн. ꙗ мѣате
 скриптѣри тѣмъчѣтъ. дн. ꙗ лимба
 словенѣскъ пре лимба Роменѣскъ.
ДЕ ВАРЛАМЪ МИТРОПОЛІТЪЛЪ
 Де цѣра Молдѣвен
ꙗ Тупѣрюкъ Домнѣскъ. ꙗ Мънхѣтѣрѣ
 ѡтрѣи Сѣелн ꙗ ꙗши. дела хѣ ахѣлг

In-folio, de 8 foi nenumerotate la început, 384+116 numerotate și 3 foi la sfârșit.

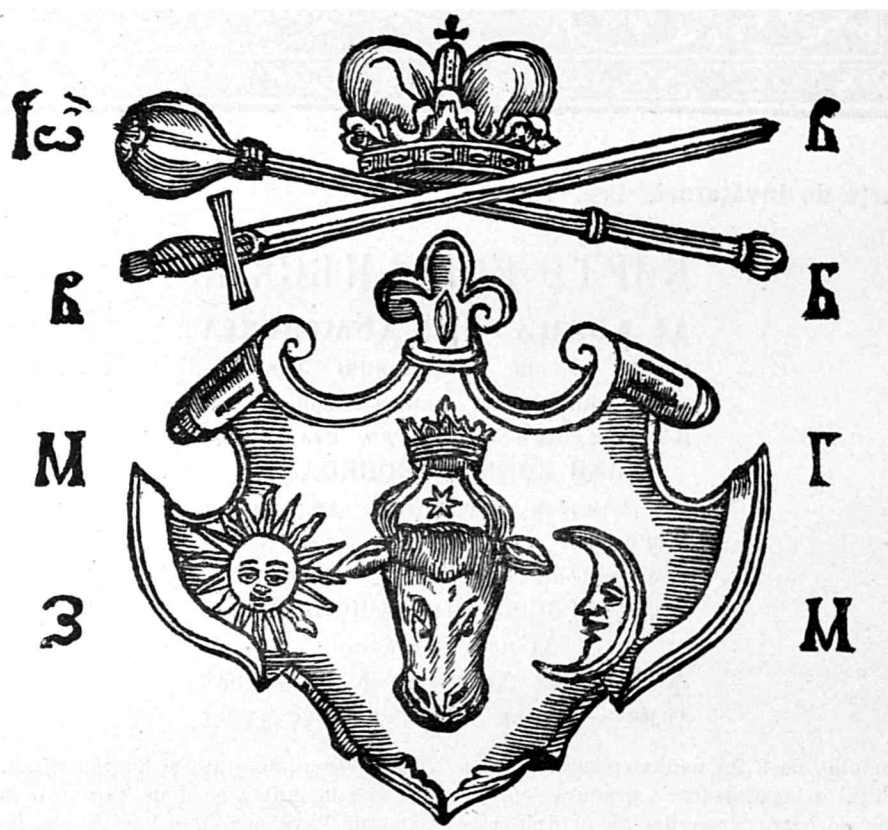
Titlul e încadrat într-o gravură reprezentând, sus la mijloc pe Isus Christos, în patru colțuri pe cei patru Evangheliști, în dreapta pe Apostolul Pavel și pe S-ta Paraschiva, în stânga pe Apostolul Petru și pe Sf. Ioan-cel-nou, iar jos pe S-ții Trei-Ierarhi Vasilie cel Mare, Grigorie Bogoslovul și Ioan Gură-de-aur; această gravură poartă data de 1642. Într'unele exemplare titlul are altă dispoziție a rîndurilor și altă încadrare: titlul e între doi stâlpi, deasupra cărora se văd Sf. Gheorghe într-o parte și Sf. Ioan-cel-nou într'alta; iar sus la mijloc S-ții Trei-Ierarhi Vasilie, Grigorie și Ioan, la un loc. (Vezi facsimilele aci alăturate).

Tiparul e în două culori, cu două feluri de caractere. În partea 1-a (f. 1—218) se întrebuițeză numai caracterele mari; în a 2-a de amîndouă felurile, iar în partea a 3-a, numai cele mici. Pagina are 19, respective 28 rînduri. Capitulele sunt numerotate cu cifre cirilice tipărite cu roșu, în afară de text, într'un fel de cartușuri.

Elementul decorativ este foarte bogat. Unele frontispicii formeză adevărate ilustrațiuni, cu subiecte religioase. Cele mai multe au semnătura gravorului *Ilia*. La gravura care reprezintă pe Sf. Ioan-cel-nou dela Suceava (no. 129) semnătura se vede pe porța cetății, în planul din fund. La portretul St-lui Dimitrie se află semnătura *I. A.*, iar la scena care înfățișeză intrarea lui Isus în Ierusalim (no. 127), pe lângă semnătura *Ilia A.*, se află și anul *аѡма* (1641). Pe ultima pagină a textului este o gravură mare, semnată iarăși *Ilia*, reprezentând pe *S-ta Paraschiva* (no. 128): portretul sfinței cu corună, pe un tron, înconjurată de reprezentarea a câtorva scene din viața ei, cu următoarele inscripțiuni slavone: *Нѣрнѣ ѡдеждаѣ своѣ разда* (Săracilor împărți hainele sale), *Во пѣстыне вселѣса* (În pustie se așeză), *Яггел нсход ен вѡскрѣает* (Ingerul îi vestește eșirea), *Покло-неніѣ Цркви в Црнградѣ* (Inchinarea la biserică în Țarigrad) ¹⁾ *ѡкрѣтѣнне моѡиѣ* (Aflarea moaștelor), *и Пренесѣнне ѡ спиват во Тѣрнѡкъ Іѡан Асаном* (Intâia strămutare din Epivat la Tirnova prin Ioan Asan), *в пренесѣнне селѣм солтаном царѣмъ тѣрскѣмъ* (A doua strămutare prin sultanul Selim, șarul Turcilor), *Трѣтѣе пренесѣнне из Црграда во асы Іѡ Васіліѣм Воєводѣ* (A treia strămutare din Țarigrad la Iași prin Io Vasilie Voєvod).

Pe verso titlului se află:

STIHURI ÎN STEMA DOMNIEI MOLDOVEI :

125.

Deși veți când-va sămnă groznică,
să nu te miri cândă să arată putérnică.
Că putérniculă putéria-lă inchipuiaște,
și slăvitulă podoaba-lă schizmește.

¹⁾ Nedescifrabil („Punerea unui mort străin în mormintul Sântel“? — Veđi: Melchisedec, *op. cit.* pag. 18).

Cap de buărü și la domnii Moldovenești,
 ca putéria aceii hieri să o socotești,
 De unde mari domni spre laudă ș-au făcut cale,
 de-acolo și Vasilie vod. au ceput lucrurile sale.
 Cu învățături ce în țara sa temelăuiaste,
 nemuritorü nume pre lume șiie zidéște.

Pe pagina următoare se află:

„CUVĂNTŪ ÎNPREUNA

„CĂTRĂ TOATĂ SEMENȚIA ROMENÉSCĂ.

„Pré luminatü întru pravoslavie, și credinciosü întru părintele nenăscutü, și întru fiul dela părintele născutü mainte de toți vécii, și întru duhulü svântü dela părintele purcedătorü, și pre filul odihnitorü, svânta troiță unul adevăratü Dumneđău ziditorü și făcătorü tuturor văđutelor și nevăđutelor

„Io VASILIE VORVOD cu darulü lui Dumneđău țiiitorü și biruitorü și domnü a toată țara Moldovei, dar și milă și pace și spăsenie a toată semenția romenéscă pretutinderé ce să află pravoslavnici într'acïasta lîinmbă cu toată inima cérem dela domnul Dumneđău și izbăvitorü nostru Is. Hs.

„Dîintru cât s'au înduratü Dumneđău diintru mila sa de ne-au dăruitü dá ruimü și noi acestü darü limbii romănești, carte pre limba romănescă, întâiu de laudă lui Dumneđău, după acé de învățatură și de folos sufletelorü pravoslavnici. Să iaste și de puținü prețü, iară voi să o priimiți nu ca unü lucru pementescü ce ca unü odor cerescü, și priinsă cetindü pre noi pomeniți și întru ruga voastră pre noi nu uitareți și hiți sănătoși.“

Pe verso al aceleiași foi și pe fôia următoare se află precuvintarea:

„SMERITULŪ ARHIEPISCOPŪ VARLAAM ȘI MITROPOLITUL DE ȚARA MOLDOVEI,
 „CUVĂNTŪ CĂTRĂ CETITORIU.

„De mare jéle și de mare minune lucru iaste, o iubite cetitorü, cândü toate faptele cerüluși și a pământului inblă și mărăgü toate caréși la sorocul și la marginia sa, la caré înțelepciuné cïa vécnică le-au făcut, și nice puțin nu smentescü nice greșescü sâmnul său. Numai sângurü amărätulü omü, ce-i făcut pre obrazul și pre chipul tvorețului (*făcătoruluși*) său, cu mente și cu graü dela dânsul cinstitü domn și biruitorü pământului și mării, paserilor și dobitoacelorü, peștilorü și tuturorü fierilorü, cumü grăiaște și proroculü că cu puținelü ilü micșură pri însü mai micü de câtü ingerii, adecă pre omü, numai căci-i cu trup, iară cu sufletul iaste fără de moarte ca și ingerii; la care margine și la care sorocü iaste făcutü de Dumneđău să mărăgă în locü cérehî (*ce-are fi*) să grijască și să nevoiască nice léc să nu smentescă nice să să scape de acela sâmnü; iară elü departe rămâne și ticăițește să scapă, că și diin fire de va socoti omulü și diin scriptură nu va afla altü săvărșitü chemărei saie sau altă margine, fără numai viața acé vestită și cu nărocü și blagoslovită, caria săvai că o și dorescü și o pohtescü toți oamenii. Iară în care lucru stă și să ține acéia viața, unii cu totulü nu-și știu nice vorü să știe; alții are putia să și știe, iară ei de bună voia lorü căotândü nu văđü și auđindü nu înțelegü antreii (*sic*), săvai că și știu și văđü

126. — Din *Carte de învățatură*, 1643.

și cu dragă o pohtescă; iară lucrurile cele de trebă ce ducă la acéya viață înu voră să le facă. Pentr'acé diintru întâiu, cî-au fost bărbați purtători de duhulă svântă, unii după alți și până acum, toți au ustenită scriindă și tălcuindă sventele scripturi de-au învățatu ș-au arătată omului în toate chipurile cală care duce acolo, cumă ca să nu greșască hieși-te-cine marginé și săvrășitulă acela, spre carele-i făcută. Cătr'acé ș-altă usteniintă s-au adaos aceloră kărbați purtători de duhulă svântă, căci că mărăgandă de susă în gios și impuținăindu-se diin oameni înțelesul sventeloră scripturi, le-au căotată a pogoră și svântă scriptură tot mai pre înțelesul oameniloră păn'au începută a scoate așeși cineși pre limba sa, pentru ca să înțelégă hie-cine să să învete și să mărturisască minunate lucrurile lui Dumneđău. Cu multă mai vrătos limba noastră romănescă, ce n'are carte pre limba sa, cu nevoe iaste a înțelége carté alții limbi, și și pentru lipsa dascalilor ș-a învățaturei; cătă au fostă învățandă mai de multă vrăme, acum nice atăta nime nu învata. Pentr'acé de nevoe mi-au fostă, ca ună datornică ce sintă lui dumneđău cu talantulă ce mi-au dată să-mi pocă plăti datorila macară de cătă, până nu mă duc în casa cé de lută a moșiloră miei. Adunat-amă diin toți tălcovnicii sventei evanghelii dascali beséricii noastre; și dec'amă scris, arătat-amă mării sale pravoslavnicului Domnă Io Vasilie Voivodul cu mila lui dumneđău Domnulă țării Moldovei. Măriia sa, ca ună domnu creștin și blagocestivă și iubitoră de beserică, grijindă ca un stăpănă bună de folosul oiloră lui Hs., nu numai pentru céle trupești ce și pentru céle sufletești, de unde săngură Dumneđău cu mână sa cé puternică au arătată mării sale spre acesta lucru îndereptătoră, préosvențitulă părinte Petru Moghila fecoră de domnu de Muldova, Arhiepiscopă și Mitropolită Kievului Halicului și a toată Rosiia, carele pre poftă mării sale au trimisă tiparulă cu toate meștersugurile căte trebuescă; spre care lucru măriia sa domnulă ce scrie mai susă Io Vasilie Voievodul cu darulă lui Dumneđău domnulă țării Moldovei, cheltuială nesocotită spre totă lucrul tipăriei au dată. Și așe cu darulă lui Dumneđău după începută amă văđută și svrășitulă.“

127. Intrarea lui Isus în Ierusalim, din *Carte de învățatură*, 1643.

La sfârșitul părții a doua a cărții, adică la f. 384 r. se citesc următoarele:

Laudă ție Doamne cu ingerii dau,
cândü svârșitulü acesta Dumeneșilor amu.
Trei parți ce sântü într'aciastă carte,
unü Dumneșău în trei fêțe svânta troița poartă.
Dumeneșile cu a triodului Sărbători
lunile cu a praznicelorü învățaturi.
Priimește Doamne ca dela un păcătoșü
să slujesc ție în castă lume păn'voiu hi sănătos.
Să hie depururiă cinstit și laudatü numele tău,
iară eu dela inimă te mărturisesc cu condeșul mieu.

Iar la sfârșitul părții a treia, f. 116 r.:

Valuri multe rădică furtuna pre mare,
mai vrătos gândulü omului întru lucru ce are.
Nu atăta grijă și frica începutului,
căt grijă și primejdé svârșitului.
Hie ce începutü de folosü nevința-lü arată,
iară svârșitulü a totü lucrul ia plata.
Laudată să hie a lui Dumneșău putere,
caré după începutü au dat și svârșire.

Pe fila 1 v. din foile dela sfârșit se află următorul epilog:

Изколѣнїемъ ꙗѡца, ѡсвѣщенїемъ Сїна, ѡсвѣщенїемъ сїго дїха. Поклѣнїемъ
Блгочїнаго Гїдаря нашего. ІсѢ ВЯСНІИЯ Божьды. Бжїю Млстїю Гїдаря Землѣ
Молдавской. Напечатана вѣст сїа Книга глѣмлаа Свѣтлѣ очителное вѣскден Гїдар-
скои Тѣпографїи. къ Бго сїлемѣмъ Настолнѣмъ своемъ Градѣ Іскѣхъ. вѣскоемъ
Гїдарскомъ Монастирїи трехъ Свѣтлѣен. в Лѣт; ѡ созданїа Мїра. зрїна. а ѡ кн-
лоцїнїа Гї Бї ѡсїса Нашего ІсѢ хїа. зѣхїг.

128. Sf. Paraschiva din Carte de învățatură, 1643.

120. — Sf. Ioan-cel-nou dela Sucéva din *Carte de învățatură*, 1643.

„Cu învoirea tatălui și cu ajutorul fiului și cu împlinirea sfintului duh, din porunca piosului nostru domn Io Vasilie Voevod, din mila lui Dumnezeu domnul țării Moldovei, s'a tipărit această carte numită *Evangelie cu învățatură* în tipografia sa domnască în cetatea sa de scaun de Dumnezeu mântuită Iași, în mănăstirea sa domnască a Trei-Ierarchilor, în anul de la facerea lumii 7151, iar dela întruparea Domnului Dumnezeuului și mântuitorului nostru Isus Christos 1643.“

Urmează cuprinsul cărței:

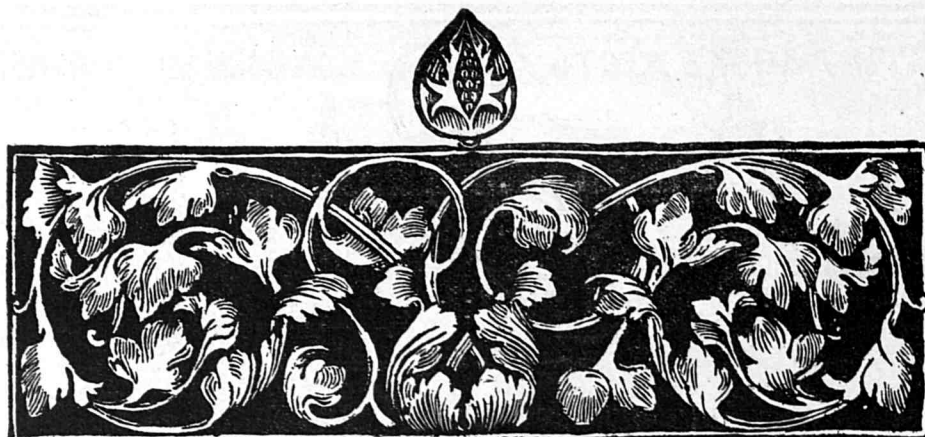
„Căpetele ce sântu într'aciastă carte“.

București, Biblioteca Academiei Române.—Petersburg, Bibl. Academiei de științe.
Cipariu, *Analecte*, 204.

Cipariu, *Principia*, 106.—Melchisedec, *Chronica Hușilor*, București 1869, Apendice, p. 61.—Karatayev, *Описание*, 504. — Dinulescu, *Viața și activitatea mitr. Varlaam*, Cernăuți 1886, p. 72.—Melchisedec, *Viața și minunile cuvioasei maicei noastre Paraskevei cei noue și Istorical sfintelor ei moaște*, București 1889.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 63.

130,

131.

1644.

46. Evanghelie învățătoare, tipărită la Mănăstirea Dél.

ЕВЪЛІЕ ЛВЗЦЗТОВАРЕ,

ДѢМНІНЕЧЕЛОР ПРЕСТЕ ТОТ АНДА ШІ ЛА ПРАЗНИЧЕ
ДОМНІЦИ, ШІ ЛА СФІЦІ МАРИ АЛЕШ.

КЪ ПОРЪНКА ШІ КЪ КЕЛТЪАЛА, ПРЪ
ЛВМИНАТЪЛЪ КРЕЦИН МАТЪ НАСАРАБА
ВОЕВОД ДОМНІ ШІ БИРЪЙТЪОРЮ АТЪБА
ТЪ ЦАРА РЪМЪНЪКЪКЪ.

ШІ КЪ НЕКОІНЦА СФІЦІТЪЛЪШІ КЪРЪ ТОВАФНА
МИТРОПОЛІТЪ, АТЪБАТЪ ЦАРА РЪМЪНЪКЪКЪ.

ТИПЪРІТЪСАЪ АТЪРЪ ДЪМНЕЗЕАЕСКА
ЛАВЪРА ЧЕ СЕ КІАМЪ МОНАСТІРЪКЪ ДЪЛА
КАРЕ ПАСТЕ ХРАМЪЛА СЪНТЪЛА НИКОЛАЕ.
БЪЛЪКЪ. *ЗЪРЪНЪ.

Ѡ РОЖ ХЪО; АХМА. МЪЦЪ, СЕП, Ё, ДІН.

In-folio de 4 f. nenum. la început, 788 pagina și ure-o 109 foi numerot. Numerotația paginelor și a foilor are numeroase greșeli. Titlul e încadrat într'un chenar simplu și are un frontispiciu ornat (No. 131). Tiparul e roșu și negru, caracterele de două mărimi. Pagina, în chenar, are 19 resp. 28 rânduri. Inițiale și frontispicii ornate. Călele aū ca signatură alfabetul cirilic pe prima pagină, repetată pe f. 2 și 3 însoțite de cifrele cirilice.

Pentru primele 385 pagine s'aū utilizat călele din Cazania tipărită la Govora în 1642, retipărindu-se, în afară de titlu, prefață și tabla de materii, numai jumătate din căla signată III (p. 209, 210, 215 și 216), precum și călele următore până la cea signată Ю inclusiv, adecă până la pag. 261. S'a mai păstrat din Cazania dela Govora și jumătatea din mijloc a călei signate ЖЖ (p. 388—391). Dela pag. 404 înainte, chiar textul e diferit, iar titlurile și inițialele cele mai multe sunt tipărite cu roșu. Paginile retipărite presintă ōre-carī greșeli de tipar. Se pare însă că retipăririle n'aū fost mai fericite, de ōre-ce, în câteva exēmplare, foile retipărite sunt rupte și înlocuite cu cele dintâi.

Pe verso titlului sē află stema țarei din pravila dela Govora și următorele:

STIHURI ÎN STEMA DOMNIEI ȚĂRII RUMĂNEȘTI ÎNEM CASEI RĂSĂRĂBESCĂ.

Ciastă țeră corbu-și poartă întru pecétia ei,
 fericitū acum se-au dat adaos peceții
 Scutū la pieptul corbului cu un semn ca acela,
 om den jețiu șezându-ș toiaș laudă acela,
 Mare nēm bāsărăbesc cu aciasté semnază,
 că maré acelor isprăvi a loț să-ī invază.

Pe cele 3 foī următore se află tabla cuprinsului, precedată de următorea prefață :

„Cu voia părintelui, și cu demnaré fiului, și cu săvârșitulū duhului sfântū, pré luminat întru dereptū slavitorū, și credincios întru părintele nenascutū, și întru fiul dela părintele născutū, năinte de toți véci, și întru duhul sfântū dela părintele purcăzatorū, sfânta troița, unul adevérit Dumnezeu ziditor și făcator tuturorū văzutelorū și nevăzutelor,

„CREȘTINUL MATEIŪ BASARAB VOEVODŪ,

„Cu mila și cu darul lui Dumnezeu biruitorū a toată țara rumunescă,
 „Împreună cu blagoslovenie și cu nevoința pré sfînțitului, Mitropolit Kyrū Theofil, Și iubitori de Hs. Episcop Kyr Ignatie Răvnițki, și Stefan Episcopū Bozovski, Cu tot svatul cinștiți boiari mare și micī, dela Dumnezeu și izbavitorūl nostru Is. Hs. care ni ¹⁾ se îndurat dentru mila lui de ne-au dăruit dar ca acesta, carte pre limba rumunescă, și pre dinsa cetiți, pre noi pomeniți întru ruga voastră, nu ne uitați pururē și întru véci de véci aminū.

„Căde-se-ară, cum zice marele Zlatoustū în predosloviile tălcovănie Evangheliei lui Matei, cum se nu rămăne nēmūl omenescū, ave ajutorul scripturilor, ce se poată petrece cu minte și înțelepțește fără de ajutorulū și fără învățătura scripturilorū, căde-s'ară să facem și fără de scriptură acéle ce zicū scripturile și legile, și se arătăm întru inima noastră légia scrisă, și se avem légé feri și înțelepciunē feri, carē ne o au dat Dumnezeu de întru început, că au zidit Dumnezeu pre om, și l-au podobit cu totū félul de înțelepciune, și l-au făcutū foarte înțeleptū, cum grăiaște prorocul Davidū, de zice: puțin oarece iaste mai mic omul de ingerū, căci moare iară fără dăscăliia scripturilor și fără de învățătura lor ²⁾. Iară déca vrēme ce acel dar de întâiu și acel bine l-am pierdut cu călcarē întru atăta nenaroc, ca să avemū ajutori den scriptură, cu carē scriptură ne învățăm și ne ajutorim ca să putem ajunge întra acē destoinicie dentăiu carē o au avut omul acel dentăiu în raū până nu căzuse, și pentru acéa au socotit Dumnezeu acestū al doelē ajutorul al scripturilor înșă aflat, și se-a dat noao. Iară noi, stricându-ni-se chipzuialele și cugetele și fiind dați rélelor den tinerétele noastre, nicī acest bine nu l-am primit nice-l priimim spre binele nostru, căce unii deîn noi n'au nice de léc meșterșugul scripturilor, și săntū ca o corabie fără de cărmă în mijlocul mării, și trage încoaci și incolo ca pre nește orbi și cīa de apoi se afunda. Alți

¹⁾ Tipărit : *nu*.

²⁾ Notă marginală : *Psal. 8*.

au meștersugul scripturilor, iară nu facū celē ce zicū scripturile, și așa au nevoe a se afunda și aceia, avându lumina în mână. Alți iarăș cetesc scripturile iară nu înțelegū ce zic, și se potrivescū, cu cela ce ține mitarē în mână, iară dulcțața mierii nu-l prēcepă, sau ca unul ce ține lumină aprinsă în mână și ochi n'are să vază să imble nepoticnind-se, și de acestū fēlū Iaste acum nēmul nostru mai tot. Și încă ce e mai rău, că numai inșiși nu înțelegū, ce de se și afla cineva a înțelegē nu le place lor, mai vārtosū aceia ce le-ară trebui să fie lumină se luminēzā pre alți, și se povețescā la locul odihnii, cum amū zice să-i invēțe în tote zilele, ei pregetā și n'au grija de spāseniia omenilor, cărora le sântū sufletele în mână lor. Aciastā vāzāndū noi în vrēmē acēstē amū făcutū cēste căzanie prēste tot anul ce se zicī dumenēcele a tot anulū, cătrā carē îndemnā prē fie-cene, să o primescā, măcar poțin, căce și puținul bine Iaste de folos, iară și puținelul rău Iaste vātāmătura sufletescā, iară puținelul bine Iaste de lauda și de spāsenie sufletescā. Dece pentru acēia și voi toți căți veți nēmeri aceste căzanie, schimbațā-vā mintē acē rē carē țineți, și sa iubiți învățătura, și pre aciasta carte, cetindū întru ruga voastră ¹⁾ pre Domnul pomeniți și nu uitareți și fiți sănătoși aminū.

„Ispravnicū depre izvodulū scripturi și cuvintele locmitori acestui domnezeiascā carte multū greșitul ermonah Meletii Machedonul proegumen al Govorii.“

La sfirșitul cărței, pe ultima pagină, se află următorul epilog:

„Коніца съ бѣгомъ вѣсѣ строѣннѣмъ ѿсвѣржшющнѣмъ. Сѣѣрлѣемъ недѣлннѣмъ въ сѣго лѣтѣ праздннкѣмъ, влѣдчннхъ ѿ бѣрѣднчннхъ, ѿ сѣѣмъ праздннѣмъ.“

„Начаже сѣ дѣрѣкѣтн книга снѣ глаголѣмаѣ Сѣѣрлѣѣ ѿчнтѣлноѣ въ манастирн гѣкѣрѣѣ, ѿсвѣршѣѣ вѣмонастирн въ дѣкаѣ прѣ хрѣамѣ сѣгѣ ірѣрѣха ннѣкѣлы прѣ ѿгѣменѣ карѣамѣ ѣрѣпѣ.“

„Єдннѣмѣ нѣтѣлннѣмѣ нѣвѣдннѣмѣ бѣѣ, слѣка ѿ дѣрѣжѣка чѣстѣ ѿпоклонѣнѣ въ бѣзѣконнчннѣ вѣкн вѣкѣмъ ѣмннѣ.“

„Тѣмѣже молѣю вѣсѣ, чѣѣще сѣю кннѣсѣ, ѣще чѣѣ бѣдѣтѣ погрѣшнѣно, дѣхѣм крѣѣтѣстн ѿсправлѣнѣтѣ, ѿ насъ въ сѣмъ тѣрѣдннчннхѣмъ бѣлѣкнѣтѣ ѣне клннѣтѣ, понѣже нѣ ѣгѣлѣ пнѣсѣ, нѣ рѣкѣ гѣрѣшна ѿ брѣнна.“

„Іѣвѣнѣ, кѣнѣѣтѣвѣнчѣ, тѣпогрѣфѣ. ѣѣ: съ ѣчннннѣ.“

„Прѣѣка станчѣвнчѣ крѣвѣцѣ ѣѣ рѣмннѣкѣ ѣѣ кѣлѣ вѣкнѣ.“

„Тѣѣдѣр дѣѣмнѣтѣрѣвнчѣ сѣрѣѣ ѣѣ рѣмннѣкѣ дѣлѣ ѣѣлѣ.“

„Іѣѣпнн дѣѣмнѣтѣрѣвнчѣ попѣцѣ ѣѣ лѣкаѣѣѣѣ.“

. ²⁾

„Sfirșitul, cu Dumneșeu cel ce face și săvîrșește tôte, al evangheliilor pe Duminecile anulū întreg, pe sărbătorile împărătescī și ale Maiceī Domnulū și ale sfinților sărbătoritī.“

„Si s'a inceput a se tipări acēstā carte numitā Evanghelie cu învățătura în mănăstirea Govorii și s'a sfirșit în mănăstirea din Dēl cu hramul sfintulū Ierarh Nicolae, egumen fiind Varlam Arapul.“

„Luī Dumneșeu singurul și neperitorul și nevēdutul, mărire și puterea, cinstea și închinarea în vecii vecilor nesfirșitī, amin.“

¹⁾ Tipărit greșit: *întrorugavosurā.*

²⁾ Partea de jos a fōiei cu rindurile

carī mai urmaū, e ruptā în exēplarele cunoscutē de noi.

„De aceea vă rog pe voi cei ce veți ceti această carte, dacă se va afla ceva greșit, îndreptați cu duhul blândeții și ne blagosloviți pe noi cei ce ne-am ostenit intru această, și nu ne blăstămeți, căci n'a scris inger, ci mâna păcătoasă și din lut făcută.

„Ioan Cunotovicî, tipograf, Rus, cu ucenicii.

„Proca Stanciovicî, croitor, din Rîmnicul dela Ocelele mari.

„Tudor Dumitrovicî, Sîrb, din Rîmnicul dela Olt.

„Lupin Dumitrovicî Popești (?) din Lucavăț.“

București, Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Crestomatie*, I, 108.

Cipariu, *Analecte*, XXVI, — *Principia*, 110. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 65.

132.

47. Șapte taine, Iași 7153 Noem.

ШАПТЕ ТАИНЕ | Я воскреснїи. Типзрї | те кѣ ѿвзцзтѣра ши | кѣ тоатѣ
келтѣїала | Мзрїен сале Івѣнь | Васїліе Коевѣда. | ѿтипáрюл чел Домнеск
ѿтрзг ѿ їаш. | Клѣω зрїнг, ноев, и.

In-4° de 4 foi și peste 339 pagini, paginația cu erori. Titlul e incadrat, iar tiparul în două culori, cu 17 rinduri pe pagină; sînt câteva inițiale ornate și câteva frontispicii.

Pe verso titlului este stema Moldovei (n° 134) între următoarele rinduri :

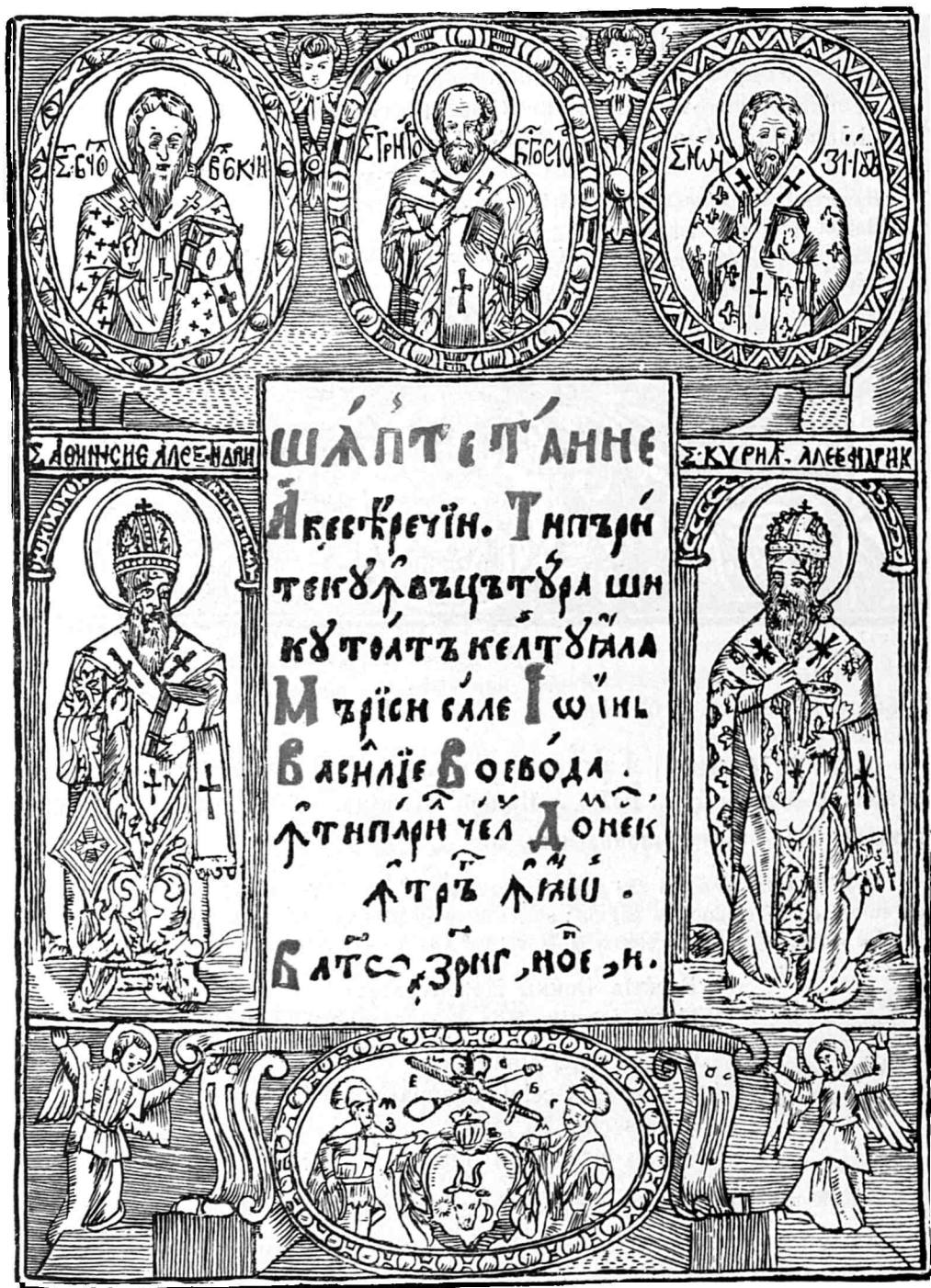
РЕСѢТІА ДОМНИИ МОЛДОВЕНЕШТИ
Vlăhva, acestiia Her să o socotești.

Cap de buâr fiindu tare,
Arată putéria celui mai mare.
Acesta chip de buâr
Mulți au biruit fără număr.

Pe cele trei foi următoare se află prefața Mitropolitului Varlaam :

„CU MILA LUI DUMNEZĂU IOAN VASILIE VOEVODA. DOMNUL ȚĂRĂII MOLDOVEI.

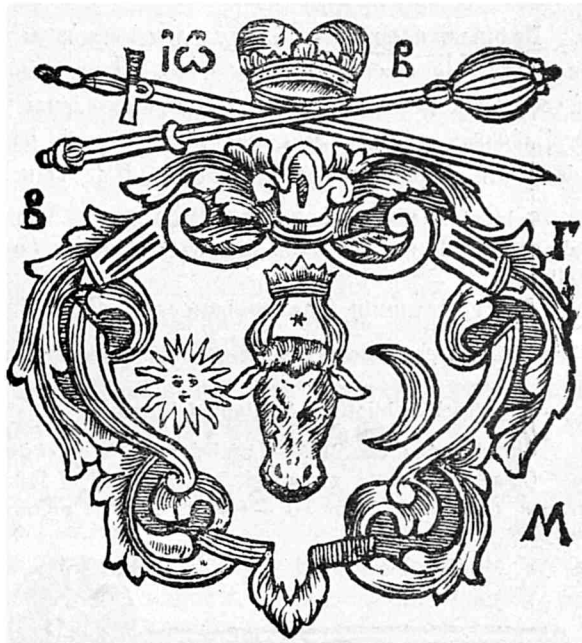
„De iaste lumina caré iase și purcede de la soare, de luminedă și arată lucrurile pre lume, mai vrătos prețul mărgăritarului, și a pietrilor celor scumpe, Pré luminate și cinstite și milostive Doamne, cu multu mai vrătos lumina și soarele cel dreptu domnulū nostru Is. Hs. au luminat besereca sa, inainté ochilor

133. — Șepte taine, 1644.

a tot rodulū omenescū, cum ca să poată vedîa și să cunoască fie-cine prețul odoarălor ei, nu de mărgăritari și de pietri scumpe, ce-s lucrure moarte, ce de lucrure vii, ce-s mai scumpe decât mărgăritariul și pietrile cele scumpe, carile nu numai ochii trupești ce și ochii sufletești veselescū cu veselie vécnică și netrecută, și deștăptă pre om întru viața fără de moarte ¹⁾. Pre șapte stâlpi iaste întărită casa înțelepciunii, că șapte cete sămtū a besérecii, cum le numără Pavel Apostolū ²⁾: întâiū apostoli, ai doi proroți, a treia învățatorii, a patra făcătorii de

cîudese (*minuni*), a cincē vendecătorii de boale, a șesia îndireptătorii, a șaptia tălmăcii limbilor. Dup'acē de șapte ori într'o și să laudă Dumneșău, cum spune Davidū prorocū, cu șapte bucine în șapte țile cădură zidiurile Erihonorului ³⁾, șapte cuconi, născu Anna cé stérpă, maica lui Samoil prorocū ⁴⁾. Așa într'acela chipū șapte cete făcu besérecă, șapte roade rodéște duhulū svântū, cum țice Pavelū Apostolū ⁵⁾: Iubovul, bucuria, pacia, îndelungū răbdarîa, credința, blândéțele, oprirîa voci. Șapte daruri sămtū a duhului svântū, cum spune Isaiia prorocū ⁶⁾: dar de înțelepciune, de înțelegere, de știința, de credința, de tărie, de svat, de frica lui Dumneșău.

134.

Și svéștnicul besérecii legii vechi șapte fuféda și șapte făclii avé de ardîa. Într'acela chipū și besérecă lui Hs. șapte taine are, cu carile ca cu niște lumini luminédă și arată toate lucrurile și toate trébele besérecii noastre, fără de carele tot omul iaste întunecat și nu ști pre ce cale inblă. Că acéste șapte taine sămtū șapte daruri și șapte făclii, de ardū și luminédă în besérecă lui Hs. pre tot creștinul cătră cunoștința credinței ceii dirépte, carile nu sămtū de la alt cineva, ce-s dela domnul nostru Is. Hs. arătate și dela svinții Apostoli date în svânta besérecă. Cu adevărat lucru iaste că răsare soarele zarîa și lumina lui, mainte lovéște în munții cei mari; turnurile și copacii cei înalți luminédă, de-acii șesurile și văile. Așa într'acela chip Domniia Mării tale cu acéste șapte taine, carile le-ai scos și le-ai dat în tipariul Mării tale, întâi agține întru cîata cîa înaltă sufletéscă, întru archierei și în preoți, de luminédă, și în diregătoriia cé lumască în domni și în boiari; de-acii și întru cei mai mici agține lumina și căldura, de luminédă și încăldéște pre toți cătră voia lui cé svântă, pentru carile cinstia și nărocul celū de sus și netrecut agține împreună cu gloatele tuturor svinților întru slava ceriului inpă-

¹⁾ Notă marginală: *Prită gl. 9.*

²⁾ *I Corinth. zač. 153.*

³⁾ *Isus Nav. glav. 6.*

⁴⁾ *I, Trs. gl. 2.*

⁵⁾ *Galat. zač. 201.*

⁶⁾ *Isaiia, glav. 35.*

rățiia cé vestită și bogată, ce nice dănăoară nu-i schimbată, acolo unde înpără-
țescă toți înpreună, cu domnul nostru Is. Hs., a căruia-i slava, cinstia și mări-
ria, întru véci de véci. Amină.

„Ємѣріни, Барлаам, Архієпискѣ | Ї митрополит | Євѣлєскѣи“ (Umilitul Var-
laam, Arhiepiscop și Mitropolit al Sucevei).

La pag. 1 se află un al doilea titlu:

Прáкнлж прескóуртѣ ѡлѣсѣ, ден | скнѣтеле скрнптóурн скóасѣ | пре рхндѣ шн
токмѣтѣ. мán крѣтос | пѣнтрѣ чѣлє. шѣпте тánне мáри | ѡ кесѣринчѣн. карѣш дннсе
рѣндóурѣ | тѣ кѣ тóатє трѣбелє ѣн, прнѣ кáриє | шн прáкнлє скнѣцнлор ѡпѣлє, лл
тóт | ѡкрѣсѣлѣ дѣнѣстєсѣцнє. пре тóатє. ѡбн | чѣлє члс ѡсѣт поурѣтѣтóурн дє дѡ-
сѣурє | шн ѣтрѣн нѣрлє кѣ ѡпѣлн, Пѣстóурн | шн ѡ тóатѣ ѡсѣлє, ѣкѣцѣтóурн.

Cele șapte taine ocupă primele 300 pagine. Pe cele trei pagini următoare se află o lis-
tă de sărbătorile anului; iar la pag. 304: „*Tocmala Posturilor*“ până la p. 317, în josul căreia
se citește:

Мнóго грѣшннн, ѣ некасчѣмѣн рлє. | Євѣстрáтїє бѣк Лóгофєт. | Трѣсѡ лѣбѣзное.

Apoi, pe paginile următoare, se află tabla cuprinsului.

București, Biblioteca Academiei Române

Cipariu, *Analecte*, 212. — Lambrior, *Carte de citire*, 122. — Gaster, *Crestomatie*, I, 114.

Cipariu, *Analecte*, xxxvi, și *Principia* 107 și 113. — Dinulescu, *Viața și activitatea mitr.
Varlaam, Cernăuți* 1886, p. 86. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 103.

135.

1645.

48. Răspunsurile Mitropolitului Varlaam la Catechismul calvinesc.

Nu se cunoște nici un exemplar din această carte. Șincai, reproducând un fragment din prefața ei, citează astfel: „Barlaam Metropolita Moldaviae in Praefatione Anticatechismi Calviniani editi Suciaviae anno 1645“ și la sfârșitul reproducerii adaugă: „Așa cuvîntă mitropolitul Varlaam în predosloviea cărței, ce s'au tipărit în Suceava la anul 1645...“ V. Popp o menționează astfel: „Răspunsuri ale lui Varlaam, Mitropolitul Moldovei, împotriva Catehismului rumânesc, care în anul 1642 s'au tipărit în Bălgrad, după dogmele Calvinilor, Iași, 1645.“

Cipariu n'a văzut această carte. O copie după dinsa să află într'un prețios volum manuscript scris de Gheorghe Ștefan Domnul Moldovei, precând trăia

în străinătate, pre la Stettin și alte locuri, după alungarea lui din scaun; acest manuscris se află acum în posesiunea I. P. S. S. Mitropolitului V. Mihalyi, în Blaj

Reproducem aci fragmentul din prefață, așa cum îl găsim în Șincai ¹⁾.

„Iubiții miei! tîmplându 'mi-se est timp a fi în părțile Țerii Românești cu trébe domnești și a norodului în Trîgoviște, cu cei mai de frunte și mai de-a firea vorbind, mai vîrtos cu oare-care boțarin cinstit și slovésnic și a toată des-toinicia și înțelegerea harnic, dreptpravoslavnic creștin al doilea logothet și frate doamnei a bunului credincios și a luminatului domn Ioann Matheiü voevod cu mila lui Dumnezeu domnul Țerii Românești, dumnéului Udriște Năsturel, carele ca un iubitoriü de învățatură și socotitoriü credinței ceii drépte, în mijlocul altor cărți noao, ce mi-au arătat, adusu-me-au și o cărțalue mică în limba noastră romănescă typărită, și decă o am cetit, am veđut semnul eii scris Catihismus creștinesc, carea o am aflat plină de otravă de moarta sufletescă, de care lucru, iubiții miei! mărturisesc înaintea lui Dumnezeu cu firea mea, că mare grije și multă scărbă au cuprins sufletul și inima mea, pentru care lucru am chemat și am strâns săbor dintr'amăndoao părțile, și din Țera Romănescă și din Țera Moldovei, nu atăta, că doară să poată ei clăti inima voastră, ce-î întărită și rădăcinată pre temelia cea bună și tare a beséricei noastre pravoslavnice, cât cuget și socotesc, cândăi cu acéște minciuni și amogituri, cu care cercă și ispitesc în tot chipul, să poată afla pe neștine prostan și neștiutoriü, să-l sparie cu mărturia sfintei scripturi, care fără de cale le-au pus și reu tălcuesc spre a lor perire. Pentru acéia am socotit, că am o detorie mare, să fac respuns și să arăt strâmbătura și tălcul cel reu al lor, ce tălcuesc reu și strâmbéză scriptura sfântă. Și acăsta nu că doară prepuiți ceva întru fapturne cele pravoslavnice ale creștinătății voastre; că știu foarte bine și sânt adevérit, cum credința voastră, ce ați apucat de întâi și din început, nici unul de voi cărțile cele ereticești și învățătura lor în număr nu le socotiți, ci numai pentru să arăt întunérecul și neînțelegerea lor, ce au întru scriptura sfântă, carea o tălcuesc pre voia și pre volnicia lor ș. c.“

V. Popp, *Disertație*, 77. — Cipariu, *Analecte*, XXXVI. — *Acte și fragmente*, 202. — *Archivul pentru Filologia și Istoria*, p. 637. — Stefan Dinulescu, *Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Varlaam (1632 - 1653)*, Cernăuți 1886, p. 20-22. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 105.

¹⁾ *Chronica Românilor*, Iași 1853—54, tom. III, p. 45 și în ed. București 1886, tom. III, p. 70—71. Ambele aceste edițiuni, comparate cu manuscrisul autograf al lui Șincai, păstrat în biblioteca Museului transilvan din Cluj, presintă câte-va variante

sau chiar erori. Textul pe care îl publicăm aci este reprodus după un exemplar din edițiunea a doua care a fost colaționat de răposatul Prof. Gr. Silași cu manuscrisul autograf.

137.

1'6 4 6.

49. Liturghier (Slujebnic) slavonesc, tipărit de Archim. Ioan în Mănăstirea Dél.

ЛѢТЪРГІАРИОНЪ | сѧ ѿстѣ | Служѣбникъ. Ѽ лѣтрѣи | Сѣгѡ Касіліа
велики, | Іѡанъ златоуст: ѿ Прѣжде сѣиныхъ. | Езнѣиже приложіасѧ ес еугліи, |
в[т], Сѣихъ страстен. | Апсли ѿ ѿугліе Прѣзникомъ Елѣчныхъ | Бѣшѡдчныхъ,
Сѣихъ Прѣзнелыхъ. | ПресвѣтломѸ ѿ Блго | чистѣвомѸ ГосподѸ Іѡ | Матрѣи
Басарѣвѣ Коеводъ | Бзлѣто Ѽ Сзздѧніа [мїра] | ѕрнд. |

„Liturghier, adică Slujebnic cu liturghia sf. Vasilie cel Mare, a lui Ioan Gură-de-aur și a sfinților înainte de ei, pelângă care s'aũ adăogat cele 12 evangheliї ale sfințelor patimi, apostolul și evangheliile la sărbătorile împăratești, ale Maicei Domnului și ale sfinților sărbătoriți. Prea luminatului și drept credinciosului Domn Io Matei Basarab Voevod. În anul dela zidirea lumei 7154“.

În-4° de 6 foi nenumerate și 264 numerotate sus în dreapta, grupate în caiete de câte 4 foi cu signatura cirilică obicinuită, adică literele alfabetului cirilic, cari se repetă pe foile 2 și 3 însoțite de cifrele cirilice. Exemplarul văduț de noi are numai 4 foi liminare și 115 foi numerotate. Textul e tipărit cu negru și roșu și cu caractere de două mărimi. Pagina plină are 18 rânduri. Titlul este încadrat în același ornament xilografic ca și *Pravila* dela Govora, *Pogribania* și *Mistirio*.

Pe verso titlului se află o gravură reprezentând pe Ius Christos și pe Maica Domnului, sus; pe Sf. Nicolae, la mijloc; pe Matei Basarab și pe soția sa Dómna Elena, având între ei stema Țărei Românești, jos; și în fine, sub ei, la picioarele Domnului, pe Arhimandritul Ioan dela Mănăstirea Délului (no. 138). La f. 14 v. e reprezentat Sf. Ioan Gură-de-aur, la 55 v. sf. Vasile cel Mare (no. 139), iar la f. 78 v. sf. Grigore Dialogul (no. 140).

Pe una din foile liminare se află următoarea prefață:

Бѧ ѱсеианѡгѡ блѡстїю, ѿ манѡвнїемъ Пресвѣтломоу ѿ Блгочеткомоу гсн-
дѡроу Іѡ Матрѣю Басарѣвѣ, НачалникѸ КоекодѸ ѕгровлахїи запааненскїа, сжкѣ
томже и Блскенїемъ Превсѣннангѡ Митрополнта, Гсндїна Θεѡφїла ѿрхїнѣска
тожде земля повелѣти, Сѣ еж сїмъ сѣимъ книгамъ служѣбникѡмъ ѿлї Антѡургїамъ
ѿз печатны своѣа, ѿже в дѣлскомъ монастыри скѣтоу здѧтисѧ блго ѿколїсѧ, ѡ

ниже настоянием попечениемъ и монастырскимъ иждивениемъ, потруднася есть,
Преподобнѣйшій в Іеромонасехъ Іоанъ Архимандритъ, тожде кыше реченыя Лавры
Дѣлскія

Въ лѣто ѿ сздания Мира, зрѣд.

ѿ Спсѣніяже Мира, зхмъ.

133.

„Cu bine-cuvîntarea și porunca prea puternicului Dumnezeu, a prea luminatului
și drept credinciosului Domn Io Mateiŭ Basarab, Voevodul și Domnul Ungro-
Vlachiei transalpine, cu sfatul și bine-cuvîntarea prea osfințitului Mitropolit Dom-

nului Teofil, arhiepiscopul aceleiași țări, au poruncit să se scôtă aceste sfinte cărți, Slujebnicul și Liturghia, din tipografia sa din Mănăstirea Dêlului, și pentru a lor îndeplinire s'au îngrijit cu cheltuiala Mănăstirei prea cuviosul, intru iero-

139. — Sf. Vasile-cel-Mare.

monahî Ioan, archimandritul aceleiași mai sus numite lavre din Dêl în anul dela zidirea lumii 7154, dela mântuirea lumii 1646“.

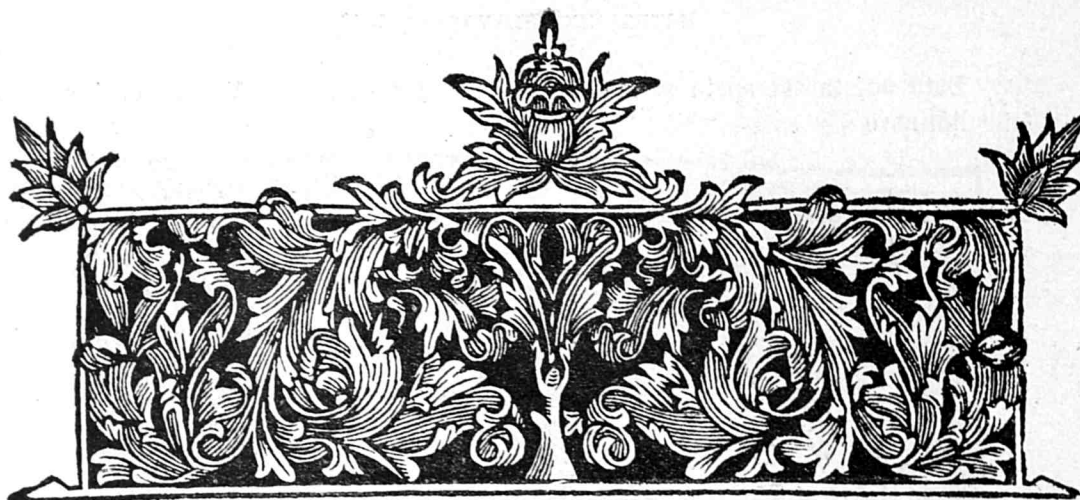
Data acésta să repetă  i la sfir itul introducerii lui sf. Vasilie cel-Mare, din foile liminare.

140. Sf. Grigorie.

Bucuresti, Museul de antichit ti. — Petersburg, Bibliotera publică. — Moscva, Bibl. publică  i Museul Rumjanov.

Karataev, Описание, No. 601, p. 520.

141.

50. Pravile împărătesei, Iași 1646.

КЪРТЕ РОМЪНЪСКЖ | Де ꙗвѣжѣтѣрѣ дела прѣвилеле ꙗ Пѣрѣ | теѣи
 ши дела ꙗлте ѡдѣѣе. | Кѣ сѣса, ши кѣ тѣатѣ келѣѣла | ЛѣИ ВЛѣНЛІЕ КОИ-
 БОДА. | ши Дѣминѣль Цѣрѣи Молдовен, | ди ꙗ мѣлте скриптѣри тѣлмѣчѣтѣ |
 ди ꙗ лѣмба ꙗленѣскѣ, пре лѣмба | Ромѣниѣскѣ. | ꙗ Тѣпѣрюль Домнѣскѣ. Сѣс
 типѣ | рѣтъ ꙗ мѣнѣстѣрѣ. ꙗтрѣи Сѣиле ꙗ ꙗши дела хѣ. ꙗꙗ м.с. | SE. Cz.

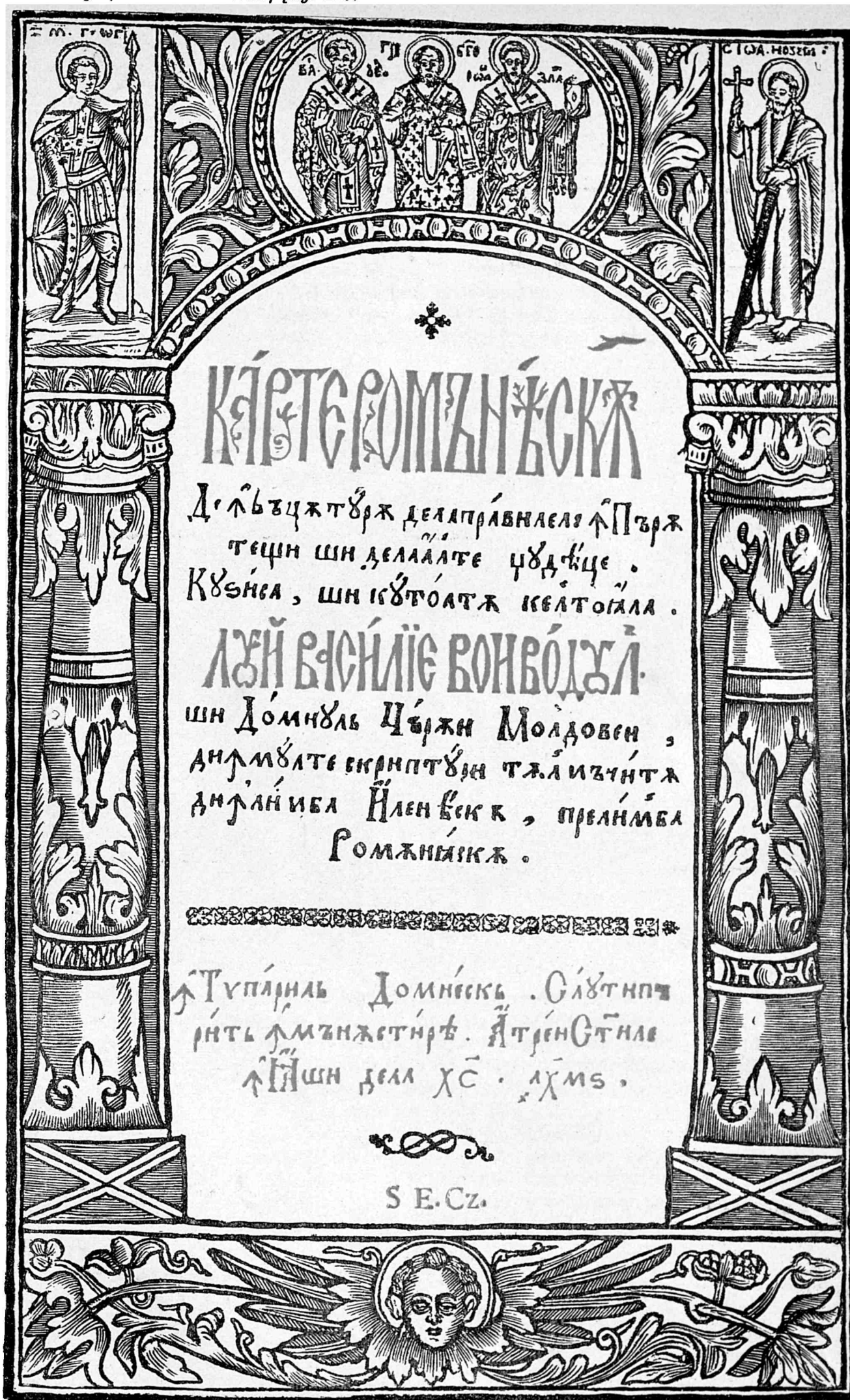
In-folio de 3 foi nenum., 186 numerotate, și 14 nenum. la sfârșit. Titlul e înconjurat de o gravură cu doi stâlpi, deasupra cărora se văd Sf. Gheorghe și Sf. Ioan din Suceava, iar sus la mijloc S-ții Trei-Ierarchi Vasilie, Grigorie și Ioan (No. 142). În josul titlului se văd literele latine SE.Cz. Tiparul e negru și roșu. Pagina are 27 rinduri. Inițialele, frontispiciile și finalele sunt aceleași cari au servit la tipărirea Cazaniei dela Iași din 1644.

În dosul titlului este stema Moldovei (n° 143) și aceleași „Stihuri în stema Domniei Moldovii” ca cele din Cazania dela 1644.

Pe cele 3 pagini următoare se află prefața:

„ТОЇ СЕѢ СЕ СѢМТЎ СРЕШТИ ПРАВОСЛАВНИЦИ
 „CINE VA CETI CA SĂ ÎNTELĂGĂ

„Cumă izvorăscă și esă toate apele den mare și împărțindu-să să rășchiră preună toate vinele pământului, de adapă totă pământulă, așa într'acesta chipă și svintele scripturi izvorăscă și esă dentru înțelepciunăa dumneșăirei și alte toate învățaturile cele bune. Drept acēia iarăș, cumă vedemă pre totă înțeleptă și puternică lumii, cu mare osrădie și nevoință și cu multă cheltuială cārca și sapă pământulă și meșterșuguescă de găsăsc de acēle vine de izvor de apă, și daca le găsăscă, bucurându-să, foarte iscusită cu mare meșterșugă silescă de scotă acelu izvoră până în fața pământului pentru binele și răpaosulă a multă, ce lăcuescu pre acel locă. Așa iaste și izvorulă svinteloră scripturi. Multă înțeleptă și puternică împărați, cu multă rugă și nevoință și cu mare osrădie s-au cumpătată de-au cercată până s-au spodobită de-au găsită izvorulă vieții celă nescădută, ce să dice svânta scriptură, și cu multă dragoste și bucurie lumii l-au arătată, pentru binele și folosul a multă. Dup'acă pre urma loră, cu bună învățatură, ca o moșie tuturoră împreună l-au lăsată, și mai

КАРТЕ РОМЪНЪСКЪ

Дѣлѣцѣтѣрѣ дѣла правнелея ꙗко прѣрѣ
тешиши дѣлаааге ѡдѣще .
Кѡснѣа , ши кѡтоатѣ кѣлтоааа .

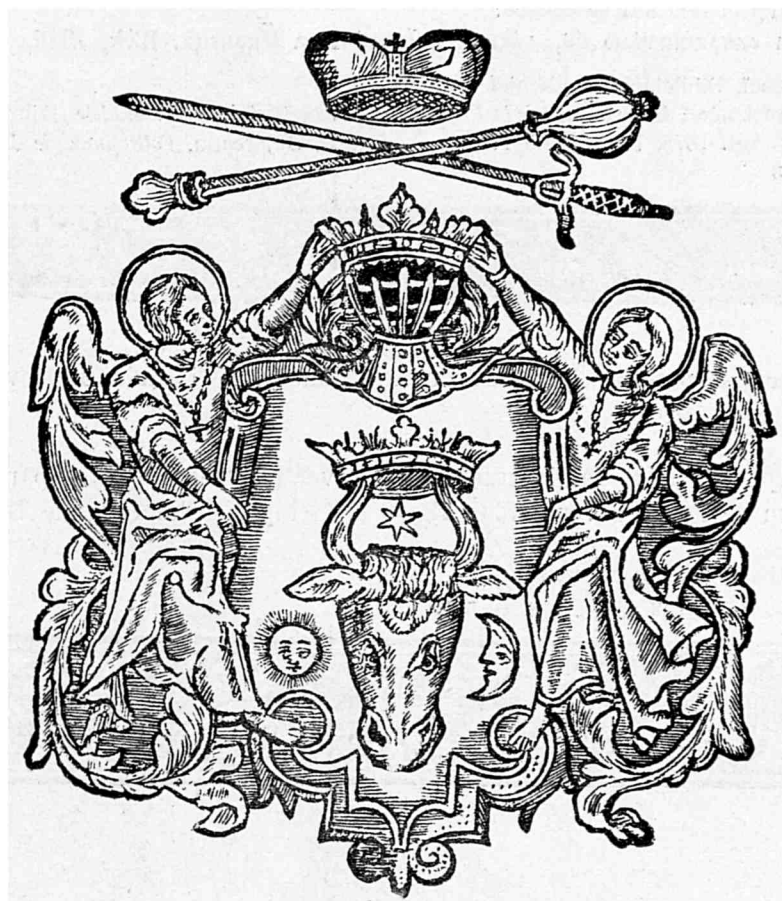
ЛУИ ВАСИЛЕ ВОИВОДА

ши Домнѣль Церѣжи Молдовѣи ,
анрѣмѣате екритѣи тѣлизнѣтѣ
анрѣнѣа Иленѣскѣ , прѣнѣмѣа
Ромѣнѣскѣ .

ꙗко Тѣпѣрѣа Домнѣскѣ . Слѣтнѣтѣ
рѣтѣ рѣмѣнѣетѣрѣѣ . ꙗко рѣнѣтнѣа
ꙗко Ши дѣла ХС . Лѣмс .

S. E. Cz.

vrătosu celoru lipsiți și însătați de învățatură. Pentru că, cumu nu poate nime a lăcu în căstă lume fără de apă, așa nu poate fi nice fără învățatură, cum ȳice Isaia prorocul: Zavistiia cuprinde pre omenii cei neinvățați. Drept acéia și al nostru pré luminatú întru creștinătate și dreptú întru credință, Ioan Vasilie Voevoda, Domnul și biruitorul țării Moldovei, urmând urma celor buni și înțelepți Domni, socotindú neputința și slăbicunța acestu locu și impuținaria izvoaralor svintelor scripturi și altor învățaturi, și cunos-

148.

cândú nevoia ce va veni și scăderia asupra oameniloru ce vor fi lăcitori în țara Moldovei, fiindu fără învățatură vor fi de pururia însătați și lipsiți, ca și cumu are fi într'un locu secetosu fără de apă; și mai vrătosu vădândú nedreptățile și asuprélele mișeiloru, care le facu cei neinvățați și neînțelegători, dirigătorii și gi udétele de pre la toate scaunele Moldovei; drept acéia cu multa osrădie s-au nevoit Măria sa de-au cercatú pre multe țări, până l-au îndreptat Dumneđau de-au găsitú oameni ca aceia, dascali și filosofi, de-au scosu den cărți elinești și lătinești toate tocmélele cele bune și giudétele celor bune creștini și svinți împărați, carile ca o lumina luminéđa și arata tot lucrul celor întunecați și proști și neinvățați ca să cunoscă strămbatatia tuturorú și să giudece pre dreptate; carele să chiamú acmu Pravilele împărătești. Acéstia înțelepciuni și acéstia învă-

țături ne-au datū și ne-au lăsat noo tuturor rōdului Romănescū, ca să ne fie noo depururfa izvor de viața în viacī nescădūtū și nesvrășitū.

„După tocmala și nevoința Mării sale Domnului datu-s-au învățatura și mie unū mai micū și nice de o trebă a Mării sale rob, Evstratie biv Logofetū de am scos aciaste Pravile și le-am tălmăcitū den scrisoare grecească pre limbă Romănescă ca să poată înțelege toți“.

La sfârșitul textului se citește:

СЛАВА СВЕРХШИТЕЛЮ БС, ДАКШЕМС ИПОЗАЧАЛА ИКОНЦЪ. БЛК, ЗРНА, МЛ. Д.

București, Biblioteca Academiei Române.

Carte romănescă de învățatură de la Pravilele Împărătești și de la alte giudețe. Editor Gheorghe I. Sion, Botoșani 1875, 1 br. 8° de 179 pp. — Ion M. Bujoreanu, *Collecțiune de Legiuirile Romăniel, III, 3.*

144.

51. Slujebnic slavonesc, tipărit de Procop Stanciovici și Radu Stoicovicī la Tîrgoviște în 1646.

Exemplarul vechut de Karataev este un vol. in-4° necomplet, tipărit cu roșu și negru, cu viniete. Pe verso fōiei 78 se află chipul St-lui Grigorie Dialogul.

Petersburg, Biblioteca publică.

Karataev, Описание, No. 602, p. 521.

145.

1647.

52. Imitația lui Christos, slavonesce, Mănăstirea Dél.

Книга ѿ Хѣк подражаніи Бжїею, помоцію, повелѣніеѣже ѿ всѣцѣм ѿждивеніеѣм, Пресвѣтлыѣ ѿ Бл҃гочѣивыѣ Книгини Гї҃жы Єлены, Началницы ѡ҃гровлахїи Запланѣнскоѣ, свпрѣжницы Пресвѣтла҃гѣ Гї҃дара ѿ Коеводы Іѡ Матѣѣ Басарабы. Трѣдолюбіемъ своеѣ ѿста҃гѣ сзродника Ѣрѣста Пастѣрела, втора҃гѣ Логодета ѿ Латїнаскарѣ на Єлѣвенскїѣ ѿзык ннѣ преведеннаѣ. ѿз' Гоподарскоѣ ѿхъ тѣпографїи, ѿже ѿ Дѣлскомъ Монастири, мїрѣ издаѣсѣ. Бѣ лѣто, вѣтїѣ мїра зрїе, Гї҃нїѣже мїра. дѣхмз. Мсца. Іпрїлїѣ днѣ ѿ, сввршїсѣ.

„Cartea despre imitația lui Christos, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu porunca și cu totă cheltuiala prea lunatei și drept-credincioasei prințese Dómnnei Elena, stăpâna Ungrovlahiei transalpine, soția prea luminatului Domn și Voevod Io Mateiú Basarab, cu osteneala adevăratei sale rude Orest Nasturel al doilea logofăt, tradusă acum din limba latină în limba slavonă; fu scóasă la lumină din tipografia lor domnescă, care se află în mănăstirea Délului. În anul dela zidirea lumii 7155, iar dela mântuirea lumii 1647, luna Aprilie 15 zile, s'a sfîrșit“.

Titlul acesta și notițele de mai jos sunt extrase din Karataev.

În-8 de 7+216+10 foi numerotate. Pe verso titlului se află stema Țerei Românești și un număr de 12 versuri (probabil aceleași ca cele din Pravila mică dela Govora).

Urméază apoi prefața traducătorului adresată către Mitropolitul Sucevei Varlaam. Volumul se termină cu un epilog și o stemă între literele Ү. Н. Ъ. Ф. și cu inscripțiunea: Знаменіе смѣреннаго преводника, Stema smeritului traducător.

Archimandritul Leonid, descriind manuscriptele și tipăriturile aflate în Mănăstirea Hilandar dela Muntele Athos, citéază și o „Imitațiune a lui Isus Christos“ în-8°, tipărită la Mănăstirea Dél în 1634. Fragmentul din titlu pe care-l dă, pare a fi același ca cel de mai sus, afară de câteva schimbări ortografice¹⁾; dar data de 1634 este evident o eróre, precum rezultă din următoarele fapte.

În lista călugărului Sava dela Hilandar²⁾ despre aceleași cărți despre cari vorbesce și Archimandritul Leonid, figuréază o carte intitulată: О христоекъ подражаніи, defectuoasă, și se trimite la un articol al Archimandritului din 1875, în care nu se vorbesce nimic despre data cărței. Însă la numărul precedent călugărul Sava citéază o Книга о христоекъ подражаніи, avénd titlul pe care l-am dat noi mai sus, din care s'au suprimat numai câteva din titlurile lui Mateiú Vodă și ale Dómnnei Elena, și avénd și data de 1647, pe care o dă și Karataev.

Pe de altă parte, prima carte tipărită în Țara Românească în secolul XVII, despre care se póte vorbi cu óre-care siguranță, este Molitvenicul slavonesc dela Câmpulung³⁾ din 1635. Dela acest an și până la 1642 funcționéază două tipografii: una la Câmpulung și alta la Govora. După 1642 în tipografia dela Govora nu se mai tipăresce nimic, și se pare că materialul tipografic a fost transportat la Mănăstirea Délului, unde apare în 1644, completarea Cazaniei începute la Govora în 1642⁴⁾. Nu cunoșcem până acum nici o carte care să se fi tipărit la Dél înainte de acéstă Cazanie.

¹⁾ Архимандрит Леонид, Словеносрпска Књижница на св. Гори Атонској у манастиру у Хиландару и св. Павлу, у Гласнику српског ученог друштва, vol. 44, у Београду, 1877, р. 256:

„23. О подражаніи Исусу Христу у 8-ни печатана у печатили „ажі въ Дѣлскомъ манастирѣ въ 1634 ГОД. иждивеніемъ пресвѣтлонъ класкогочестивонъ книжницъ господѣи Савны, начальницъ

„Угровлаҳинъ Запланнисконъ, супружницъ пресвѣтлаго господина и Воеводи Іоу Матеа Басарабы, трудолинъ „ѣа нестало сродника Ореста Настурела 2г-Логодета; „съ латинскаго на славянскіи языкъ нымъ преведеса, „и изъ господарсконъ нѣхъ типографіи нже въ Дѣлскомъ манастирѣ мѣру издадеса.“

²⁾ *Rukopisy a starotiky chilendarske*, р. 89.

³⁾ V. mai sus No. 35.

⁴⁾ V. mai sus No. 46.

Mănăstirea Hilandar.—Petersburg, Biblioteca publică;—Biblioteca Academiei de științe.—Moscova, Bibl. publică și Museul Rumianțov.—Bibl. Tipografiei Sinodale.—Arhanghelsk, Bibl. seminarului.

Karataev, Описание, No 633, p. 529.—Gaster in *Románul*, 1881 Nov. 6.

146.

1648.

53. Catechismu calvinesc, cu litere latine, Belgrad (Alba-Iulia), în Ardeal, 1648.

CATECHISMUS

Az az ;

A' keresztyéni Vallásnak és Hűtnek
Rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatot,
szentirásbeli bizonyságokval meg erősítet
summája avagy veleje.

Mellyet

Deák és magyar nyelvből Olah-
nyelvre fordítot.

FOGARASI ISTVAN

Lugosi már az igasságot rész szerint
meg-ismet Olah Magyar Eccle-
siának lelki Pásztora.

2. Timoth. z. v. 15.

Es hogy gyermekségedtől fogva
tudgyad à Szent irásokat, mel-
lyek tégedet böltsé tehetnek
az üdvösségre &c.

Feiervarat Nyomtattatott.

Brassai Major Márton által

1648. esztendőben.

„Catechismus adecă; a creștinescii religii și credințe în scurte întrebări și răspunsuri cuprinse cu fapte din sfânta scriptură întărită coprindere saū măduvă. Care din latinésca și unгурéscă limbă în valahica limbă a tradus Ștefan Fogarași. A Lugoșuluī, acum după dreptate parte recunoscut al valaho-maghiareī ecclesii sufletesc păstor. 2. Timoth. z. v. 15. Și ca din vârsta ta copilărească să cunoscī sfintele scripturī, cari te pot face înțelept spre mântuire &c. —În Alba-Julia s'aū tipărit. De către Martin Maior de la Brașov în anul 1648“.

În 4° de 48 pagine, tipărit cu două feluri de caractere, cu 23-24 rânduri pe pagină. Pe verso titlului începe îndată prefața lui Fogarasi pe care o reproducem în textul original unguresc și în traducere românăscă:

„Előljáro Beszéd A' Tekentetess Jozzagos Tselekedetekvel Fennő, Nemes Nemzetes. BARTSAI ÁKOSNAK Lugos és Káránsebes fő Bannyanak; Szörény Vármegeyének fő Ispannyanak; kegyelmet, és békességet kíván.

„Igen helyesen mondgya nékem kívált-képpen valo fo Fantorom a' Szent Pál 1. Timot. 4. v. 1. &c. imez mondást: Az utolso üdőben némellyek el szakadnak az igaz hűttől, kik hitető lelkekhez, és ördögi-tudománykhoz figyelmeznak; A' kiket Szent Péter és Judas Apostol v. 18. Tsuffolloknak, és az ő fajtalan gonosz-kévánságokban valo jároknak mond lenni; Immár ha meg-gondollyuk a' Sz: Pálnak mondását, hol lehet nagyobb ördögi-tudomány, mint az ember lelkének üdvöségére tartozando eszközt meg vetni, s'annak olvasásától is sokakat Isten ellen meg-tiltani?

„Hol lehet nagyobb ördögi tudomány, mint Istentől ki-adattatot a' Profeták, és Apostolok által meg-irattatot, s'e' szélyes világon koprædikaltattatot, Istenes tudomant meg-vetni? es az önnön magok már sokaknak porrá let, s' leendő agyokból ki-koholtattatot emberi találmányokat sokval fellyeb a' Szent írásnál böt ülleni. Igaz keresztyéni hűtnek ágazatt helyett, mely meg-erősítettet volna szent-írásbéli bizonyosságokval, élnek tsak a' sok Rosariumval avagy inkább spinetumval mely embernek lelket inkább sértegeti hogy sem gerjeszti; a sok Breviariumval hogy már brævis via az az: Rövid ut, de mire kérded! nem az égre, hanem a' kénra, a' sok legendákval avagy inkább ablegandakval.

„De hol a' Catechismus? nints! hanem a' sok Breviariumok, a' melleyekbő a' Szentekről való imátságok vagynak, a' Szentek pedig nem utunk nékünk az égre, hanem egyedül a' Ch[r]istus Joh. 10. v. 9 En vagyok az ut &c Igy azért el-hagyván a' kut főt, oly vermet ásnak melyben nintsen víz. Jere. 2. v. 13. Semmire kellőnek tartják tehát a' Sz: írást, holot a' Sz: írás Istentől illetet, és hasznos a tanításra a' meg-jobbitásra, dorgálásra, egyszoval az üdvössegre. Meg-teczik tehát innen hogy valakik a' Sz: írást, némellyektől meg-tiltyák, azok nem kívannják azoknak üdvöségeket, még-pedig a szt mondván: A' Papoké az arany alma, az az: a' Sz: írás ök vetekedgyenek az arany-alma felet; Nem külömb ez, mint ha aszt mondaná valaki: Tsak a' Papoknak kel az üdvösség másnak senkinek sem; Edes Idvözitők miért intene minket az írásoknak tudakozására? mondván: Joh. 5. v. 39.

„Tudakozátok az írásokat, mert azokban vagyon örök élet: Még ugyan gyermek korában kívántatnék az embert a' Sz: írásra tanítani, a' mint a' Sz: Pál 2. Tim. 3. v. 15. Igen Commendállya a' Timotheust, hogy gyermekségétől fogva tudta légyen a' Sz: írást; Bizonyára mondom hogy a vak Sidok meg-haladnak minket,

mert ők elsőben is a' tanulo gyermeket, a' Sz: írásra fogják, ugy hogy: 5. s', 6. esztendő gyermek, már szépen olvassa a' szent-írást; de láss nagy gorombaságot a' mi Magyarink között, 20. a vagy 25 némely esztendő szakállos légyen is alig forgatot kezében életében Bibliát. Mivel azért a Biblia, nem minden bokorba hever és nagyobb költséggel is jár, (kivált-képpen a' mi Országunkban) s' annak felötte az hűtnek ágazati is nintsenek rövideden öszve foglalva kérdésekben és feleletekben; Így találtak fel osztán az hűtnek ágazatira való kérdéseket, és feleleteket tudni-illik a' Catechismust; mely Catechismust, amaz nagy boldog emlekezetű Fejér-Vári Professor ALSTEDIUS Uram, kis Bibliának mond vala lenni. Így azért itilvén, sőt ugyan látván e' kis Bibliát az az: Catechismust méltónak és illendőnek lenni a' gyermeki elméhez mely még igen gyöngye, Imé tehetségem szerint Magyar nyelvből Olára, nem kitsiny munkával meg-fordítottam; Mellyet kigyelmednek is B. Ban Uram midőn meg-jelentettem volna, ott a' mindjárt ást fogadá a' ki-botsátásban való Patrociniumat, e' két helyekben, ki-vált-képpen ugymint Lugos és Káransebesben, lévő keresztyén valású Scholáinknak s' azokban tanulo iffiainknak hűtőkben való meg-erősítetésekre, melyet az Ur talentomozzon-meg kigyelmednek mind e' mostani életben s' mind pedig a' más életben Adgya ő Fel-sége hogy e' mostan Ecclesiánkhöz hűtből mutatot s' származat gyümöltse fogantatos legyen, hogy az iffiuság ugy epülhessen, hogy az ő igaz hűtben való épületek elsőben is az Urnak tisztességére, s' az iffiuságnak lelkének üdvességére szolgállyon Vegezetre adgya az Ur hogy e' mostani Keresztyén vallású Scholáinkhoz mutatot, s' mutatando Atyai Dajkalkodásának sengéje, inditson fel engemet is én általam Oláh nyelven már elkezdet s' mostan pedig egyéb foglalatosságim miat csak üszegében marat Dávid Soltárinak meg-fordítására, s' annak utánna Isten s' a Kegyelmed segítségével által azoknak Jövendőben Oláh nyelven nap fényre való ki-botsátására, mely ez ideig nem volt. Hogy így megtanulván az iffiuság az hűtnek fundamentomat, maga saját nyelvén áldhassa, ditsérhesse az ő Teremtőjét; mellyet mind a' két részről engedgyen-meg az Ur Fiáért a' Jésus Christusért Amen.

„FOGARASI ISTVAN.“

„Înainte-cuvîntare Cînstituluî, de bune fapte strălucitor, Domnieî Sale Domnuluî Acaşiu Bartsai, al Lugoşuluî şi Caransebeşuluî mareluî Ban; al Comitatuluî Severinuluî Comite suprem; milă şi pace poftesce.

„Förte potrivit imî dice mai ales marele meu Învătător Sfântul Pavel 1. Timot. 4 v. 1 etc. prin aceste cuvinte: În vremea de apoi uniî se vor lepădă de la adevărata credinţă, îndreptând luarea aminte la spirite amăgitoare şi invătăturî de demonî; pe carî Sfântul Petru şi Juda Apostolul v. 18. îi numesce hulitorî, şi carî umblă după poftes rele şi deşarte. Căci dacă cumpănim cuvintele Sf. Pavel, unde pöte fi invătătură drăcescă decât faptul de a nesocoti mijlocul merit pentru mântuirea sufletuluî, şi a opri pre mulţi impotriva lui Dumneşeü de a ceti aceea?

„Unde pöte fi mai mare invătătură drăcescă decât faptul de a nesocoti invătătura dumneşiască, cea de Dumneşeü dată şi de Profetî şi Apostolî scrisă, cea în töte marginile lumeî predicată? şi prin ei înşişî deja mulţi s'aü prefăcut în ţărînă şi alţiî se vor preface, carî invătăturile omenesce, nascocite din capul lor, le şin mai pre sus decât sfânta Scriptură. În locul adevăratei invătăturî creştinesce a credinşei, care i-ar fi întărit prin pildele din sfânta scriptură, trăsesc

numai cu cele multe Rosarium-uri sau mai bine ȕis spinetum-uri, care mai mult stricã decãt sã însuflețescã sufletul omului; cu multe Breviarium-uri, cã deja e *brevis via* adecã: Drumul e scurt, dar întrebã, la cel nu spre ceriũ, ci spre iad cu multele legende sau mai bine ȕis cu ablegende.

„Dar unde este Catechismul? nu e! ci sunt multe Breviarium-uri, în carã sunt rugãciunile sfinților, sfinții însã nu sunt calea nôstrã spre ceriũ, ci singur Christos, Ioan 10. v. 9 Eũ sunt calea &c. Așa de aceea pãrãsind fãntãna, vor sãpã grãpã în care nu va fi apã. Jerem. 2. v. 13. La nimic folositoare dar socotesc sf. Scripturã, în timp ce sf. Scripturã e de la Dumnezeu, și e folositoare pentru învățare, pentru îndreptare, pentru muștrare, cu un cuvânt pentru mântuire. Sã vede din acestea cã toți acei ce opresc pe cineva dela sf. Scripturã, nu doresc mântuirea acelora, pentru cã sfântul ȕice: Al preoților e mărul de aur, adecã: Sf. Scripturã; ei sã discute asupra mărului de aur. Acestã e ca și când ar ȕice cineva: Numai preoților le trebuie mântuire, la altul nimenea. Dulcele Mântuitor de ce ne-ar îndemna spre cercetarea scripturilor? ȕicând: Ioan. 5. v. 39.

„Cercetați scripturile cãci într'ensele este viața de veci. Incã din copilãrie s'ar cuveni ca pe om sã-l învețe Sf. Scripturã, precum Sf. Pavel, 2 Tim. 3 v. 15 laudã forțe pe Timoteu, cã încã din copilãrie ar fi sciut sfânta Scripturã. În adevãr mãrturisesc cã Judeii orbi ne întrec, pentru cã ei pe elevii lor mai întâiũ îi învațã sfânta Scripturã, așa cã copilul de 5 și 6 ani deja citește frumos sfânta Scripturã. Dar veți cãtã bãdãrãnie e între Ungurii nôștri, unii în virstã de 20 sau 25 de ani, ómenii cu barbã, și abia dacã în viața lor au avut în mãnã Biblia. Dar fiind-cã Biblia nu se gãsesce în orã-ce tufã, și e scumpã (mai ales în țara nôstrã), și fiind-cã nu se aflã resumatã pe scurt în întrebãri și rãspunsuri. Așa au gãsit apoi întrebãrile și rãspunsurile cu privire la tainele credinței adecã Catechismul; care Catechism rãposatul intru pomenire Domnul Alstedius, profesor în Alba-Julia, îl numește Biblia micã. Așa apoi judecãnd, dar mai ales vedẽnd acestã Biblie micã adecã Catechismul, ca fiind demn și potrivit cu mintea copilului care încã e fraged, așa dupã putințele mele cu nu puținã muncã am tradus'o din limba maghiarã în valachica, pe care și Mãria Ta cinstite domnule Ban, când ți l'am arãtat, îndatã ai primit a se edita (tipãri) sub protecția d-tale, în aceste douã locuri cu deosebire, în Lugos și în Caransebeș pentru școlele de religia creștinescã și pentru întãrirea în credința a tinerilor elevi de acolo, pentru care fapt Domnul sã te rãsplãtescã pre Mãria Ta, atãt în acestã viața cãt și în cea dupã acestã viața. Sã dea Înãlțimea Sa ca sãmînța acestã rãsãritã din credința sã prindã în Ecclesia nôstrã, ca tinerimea sã se tãmãduiascã, iar cei tãmãduiți în adevãrata lor credința sã servescã mai întâiũ spre cinstea Domnului și spre mântuirea sufletului tinerimeii. În sfirșit sã dea Domnul ca interesul educativ și pãrintesc, care l'ai arãtat și-l vei arãtã față de școlele nôștre de religie creștinescã, sã mẽ îndemne și mai de parte, ca sã traduc în limba valachã Psalmii lui David, a cãrora traducere am început'o deja dar din cauza altor ocupațiuni ale mele am intrerupt'o, și dupã aceea cu a lui Dumnezeu și al Mãriei Tale ajutor sã-i pot da în viitor la lumina ȕilei în limba valachã, ceea ce pãnã astãȕi nu s'a fãcut.

„Ca așa învățãnd tinerimea fundamentul credinței, ea în propria ei limbã sã bine-cuvinteze și sã laude pre Creatorul ei; ceia ce din amãndouã pãrțile sã-mi îngãdue Domnul pentru Fiul sãu Iisus Christos. Amin. — ȘTEFAN FOGARAȘI“.

Pe pagina 7 se află următorul titlu în limbile românească și latină.

Titlul românesc precum și întreg textul cărții sunt scrise cu litere latine și cu o curioasă ortografie ungară.

„CATECHISMUS | Atsaja ej atsaja; | Summaszau Meduua à uluitej si à kre- | dinciej Christinaszkæ, kuprinsze en En- | treberj, si Reszpunszurj szkurtæ; si ku | adeveretury den szkiptura szven- | tæ enterite. | Catechismus Latino, Ungarico, Walachicus | Translatus aperâ ac Studio Stephani Foga- | rasi Symmist æ Oppidi Lugas, Anno 1647. | die 18. Decembri.“

În fine pe pag. 9 un alt titlu:

Catechismus | Atsaja ej Atsaja | Celul si l'ercile Christinestà Eveceturæj szkurte si a Kredinc ej.“

Catechismul, în întrebări și răspunsuri, cu citate din sf. Scriptură, cuprinde trei părți:

„Parte de prima De præ nevoja szvadoszada á omului.“

„Adovæ parte De præ szlobozitura omului.“

„A tre a parte De præ dedeturæ de har ketre Dumnedzeu á omului szlobodzit den nevoja.“

La sfârșit:

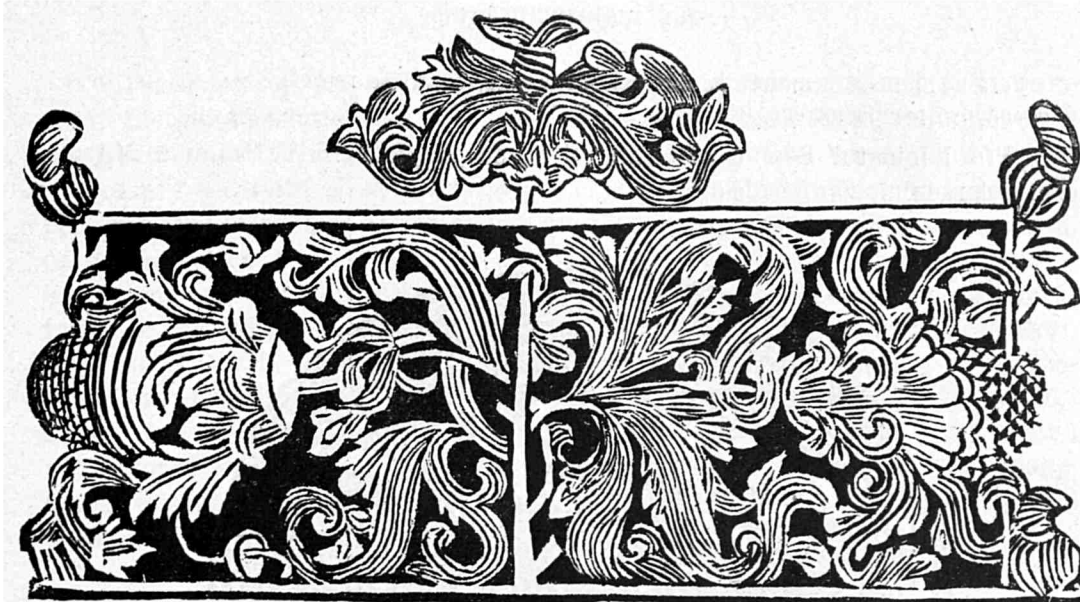
„Soli Gratias Tibi, ô Gratiose Deus“.

Oșorheiü, Biblioteca colegiului evanghelic.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 124.

B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, II, 725. — Nic. Densușianu în *Analele Academiei Române* 1881, T. II, 1. p. 116. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 106.

148.

54. Noul Testament, Belgrad (Alba-Iulia), 1648.

НОВА ТЕСТАМЕНТЪ.

сѣс,

ДПЪКЪРЪ, ЯЪ ЛЪЦЪ НОВА.

дѣи Ісусъ Домнѣи нѣстрѣ.

Изводѣть къ мѣре сокотѣицѣ, дѣи
изводѣть Гречѣскѣ, шѣ словенѣскѣ, прѣ
дѣимѣж Рѣмѣнѣскѣ, къ ѣдемнѣрѣ шѣ
порѣнка, дѣипрѣвнѣ къ тѣлатѣ кѣлтѣдѣла,

ѣ мѣрѣи сѣле,

ГЕОРГІЕ РАКОЦИ,

КРЪЮЛЬ,

ѣрдѣлѣи, ѣ прочѣи.

Тѣпѣрѣтѣсѣс ѣтрѣ ѣ мѣрѣи сѣле

Тѣпогрѣфѣ, Дѣнтѣю нѣвѣс,

ѣ ѣрдѣлѣ ѣ четѣтѣ,

БЕЛГРЪДЪЛЪИ.

ѣни, дѣла ѣтрѣнѣрѣ домнѣи шѣ мѣнтѣнтѣ

рѣи нѣстрѣ Ісусъ ѣхѣмѣи.

Лѣна лѣи Генѣрѣс, кѣ.

În folio de 6 foi nepaginate și 330 foi numerotate (ă-ѣ), grupate în caiete de câte 6 foi, având ca signatură literele alfabetului cirilic (Ѡ-Ѥ, ѠѠ-ѠѠ), care se repetă pe f. 2, 3, câte-o dată și pe f. 4, însoțite de cifrele cirilice.

Titlul, tipărit cu negru și roșu, este încadrat în flori de compozițiune tipografică.

Tiparul e în general negru, iar roșu numai în titlurile principale și în dedicație. Pagina, încadrată de linii, în lăuntru și jos simple, sus îndoite și în afară întreite, are 34 rânduri. Se ved câte-va frontispicii și inițiale ornate.

Pe verso titlului se află stema lui Gheorghe Rákoczy și sub ea câte-va extracte din sfința Scriptură (No. 147).

Pe foile liminare următoare se află cele două prefete cari se reproduc mai jos, iar între ele, ocupând o pagină întrăgă (No. 149):

„Pré luminatul Semnu al Sfintei și ne despărțitei Troiți, Hramulū Mitropoliei Belgradului, din Ardélū.“

149.

Iar sub el:

Блага сѣки единосущней ѿжикоткорѡщей ѿне раздѣлимѣй трѡицы, ѡцѣ ѿ сѣна ѿ сѣмс дѣс, въ сегдѡ нѣк ѿ прѣснѡ ѿ вѣвѣки вѣкомѣ, ѡмѣнь.

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ MĂRIȚA SA CRAIULŪ ARDĚLULUI.

„Cinstului și luminatului, și înfrământatului cu destoinicie și cu creștinătate, Milostivului GHEORGHIË RAKOȚI, cel mai mare, din mila lui Dumnezeu Craiului Ardélului, Domnului părțilorū țărăei ungurești, și ȘPANULUI Săcuilorū, ѿцеже ѿ проч.

„Dela tatălū Dumnezeu, pentru Domnulū nostru Is. Hs: Milă, Pace și domnie fericită, cu biruință înfrământată, pohtescu Mării tale, ca domnului meu milostivū.

„Pre domnii și pre craii pământului, milostive doamne, carii-s aleși de Dumnezău în chipul sfinției sale pre pământu cu carii numele încă ș-au împreunatu, (Psalom 81), zicând Dumnezei sântei, alesu-i-au Dumnezău pre oamenii săi păstori ca să-î socotescă și să-î păzescă pre ei, că n'au făcutu Dumnezău oamenii pentru craiu, ce au ales Dumnezău și au rânduit craii și domii pentru oameni, ca să-î socotescă și să-î păzescă, pre carii i-au dat Dumnezău supt biruința lor, cumu păzescu și socotescu și păstoriu turmele sale, că aciasta iaste deregătoriia lor, nu numai să păzescă și să apere oile sale de fieri și de lupi răpitori, cum păziia Davidu feciorul lui Iesei de lei și de urși omorându pre ei, și scoțându oile dinu gură-le, cumu-i scris în carté de întâi a lui Samoil, 17, stih 35.; nece numai să le străjuască și să le păzescă zua și noapte, cumu păziia Iacovu patriarchulă oile lui Lavan, *ἐκτρέφει* (*Facere*), 31 stih 40 ; nece să le ție închise în staulu; ce mai vartosu trebuie să le ducă la locu cu pășune bună, și la izvoară cu apă sănătoasă și să le ferescă de gălbéza. Așa și crailor și Domniloră cându le porâncéște Dumnezău să socotescă, și să păzescă pre oamenii săi, carii sântu supt biruința lor, nu numai aciasta le dá înainte să le facă lége și dereptate și să-î apere de pizmașii lor, și să socotescă și să miluască săracii și văduole, și pre cei răi și nemilostivi să-î cêrte. Ce mai vartos aciasta e deregătoriia lor: să poarte grije de aciasta cum să aibă oamenii de suptu biruința lui mâncare și băutură sufletescă, cumu zice la *κτόρο σάκων* (*A doua lege*), *ρακ* (*cap*) 8, stih. 3, și Hs. la Math. 4, stih 4, că nu numai cu pâine viiază omul, ce cu totu cuvântul ce iaste din gura lui Dumnezău, că omul creștinu din cuvântul lui Dumnezău neputrezătoru să naște de nou, 1. Pătru, glav. 1, stih 23. Că fără cuvântul lui Dumnezău, neci pre Dumnezău nu-lă cunoaștem, nece despre ispășenia noastră nu știm, și fără de aciasta toate bunătățile lumiei sânt indestat. Bine au înțelesu acéste cei Crai sfinți de demultu, că nu-i numai aciasta deregătoriia lor, să poarte grije de oamenii ce sântu suptu biruința lor numai trupéște, ce mai vartosu să aibă și să vestească că cuvântul lui Dumnezău întru ei, din carele să știe voia lui Dumnezău și să înțelégă lucrul spășeniei lor.

„Bine au știutu aciasta Davidu craiu, pentr'acéia zice, Psalom 118, stih 103: Cuvintele tale mai dulci-su rostului meu de câtu miaré, și iară în stih. 72: mai bună-mi-e mie lége rostului tău de câtu mi de aur și de argintu. Că fără cuvântul lui Dumnezău sântem fără lumină sufletescă, și imblămă întru-ntu nérecu; pentr'acéia zice Davidu, într'același Psalm, stih 105 : luminare piciorului meu iaste cuvântul tău, și lumină cărăriei méle. Cu faptele încă au arătat cumu i de lipsă și de trébă în țară între oameni cuvântul lui Dumnezău și slujbă dumnezăiască, cumu-i de trébă lumina în casă în vréme de noapte. Că Davidu, după moarté lui Saul numai de câtu fiind alesu craiu Izrailiténilor, după ce plecă suptu biruința sa céle limbi păgâne, pre Filisténi, pre Amoniténi, pre Idumei, încă și pre alte limbi; numai câtu gândi să rădice în țara sa, și să vestiască cuvântul lui Dumnezău. Pentr'acéia să duse cu Izrailiténi să aducă lada Domnului din casa lui Ovededomu, și o dusă cu laudă mare, și cu jărtve multe cu toți mai marii Izrailiténilor, și de bucurie mare giucă și săriia din toată vârtuté lui, care lucru nu l-au făcutu nece dănăoară în viața lui, văzându că slujba și lauda lui Dumnezău va avé sălaşi în cetatya lui în Sionu, și să va vesti cuvântul lui Dumnezău în țara lui, cum să arată la 2 carte a lui Samoilă 7. Și

cu câtă râvnă mare au poftit să să vestescă și să să sporască lauda și cuvântul lui Dumnezeu în țara lui, cum să arată din cuvântul lui, Psalom 131, stih 3, zicând: să voiu merge în casa mé, să voiu sui în așternutul meu, să voiu da somnu ochiloru miei, au durmitare génelorú méle, până când nu voiu află locul Domnului, macarú să pieiu. Așijdere cu râvnă ca aciasta au fostú și alți Crai sfinți de de multú al Iudeei, cumú au fostú Asà și Iosafatú, Ezechie și Iosie, carii mai vártosú de totú au purtat grije să curățescă țările lorú de idoli și să să vestescă cuvântul lui Dumnezeu pretutindirile. Asà așa făcu numai decât la începeniia crăirei lui, cum îi scrisú 2, paralipomenú, 14, stih 34, 35 în *נָסוּחַ* (*și cele-lalte*). Așa și Ioasafatú, 2, paralipomen, 19, stih 4, 11. Ezichiil la începeniia crăirei lui numai de câtú deschise ușa besérecii și chemá popii și Levyții să facá slujbă dumnezăiască oamenilorú, cum să arată, la 2, paralipom. 29, stih 15, 16, 17 și în glav. 30, stih 26. Iosie Craiu, încă din porobocie (că de 8 ani era cându-l alésără craiu) începú a căuta și a sluji Dumnezăului lui David a strămoșului său și curățí Iudeia și Ierusalimulú de toată spurcăcúné, și zdrobi toate oltarele din locurile înalte, și tăe păduré lui Velú și arse și zdrobi Idolii și chypurile lorú, și indemná pre toți pre ceia ce să află în Iudeia și în Ierusalimú să slujască lui Dumnezeu, cumú-i scrisú, 2, paralipomen. glav. stih 32, 33.

„Măriia ta încă în urma acestorú Crai sfinți, cu de-adinsu al imblatú și te al purtatú, în crăire mării tale, că n'ai silitú numai pre-acéia cum să ții țara mării tale apărându-o de pizmași și gludecândú, și bogatii și sárumanii în dreptate, ce încă mai vártosú pre aciastia al grijitú, ca să să mărăscă slava lui Dumnezeu, și să să vestescă cuvântul lui Dumnezeu în țara mării tale întru toate limbile, cumú să arată aľave, că măriia ta cu multú chelșugú în toți anii trimiti cartulari în țări streine să invéte cu de-adinsul cuvântul lui Dumnezeu din scripturá jidovască și grećască, și venindu acasă să să vestescă cu de-adinsu cuvântul lui Dumnezeu. Și cumú făcu Davidú cortú láziei Domnului și Solomonú besérecá întru caré au slujitú lui Dumnezeu; așa și măriia ta în țara mării tale, al ziditú beséreci cu multá cheltuľalá, întru carele în toate zilele să laudá numele lui Dumnezeu. Și sá-va că au fostú și lucrul mării tale, une ori cumú era și în zilele lui Nehemie, carele zidindú Ierusalimulú, cu o mână să apărá cu arma de pizmași, cu altá mână zidiľa zidulú Ierusalimului, așa și măriia ta, avândú mulți pizmași, cu o mână ț-al apáratú țara de pizmași, řará cu altá mână al zidit Ierusalimul cerscu neincetându, cumú să cunoaște. Că vázândú și înțelegándú măriia ta, că noi Rumánii carii sântem în țara mării tale, nu avemú neci Testamentulú celú nou, neci cel vechú de plinú întru limba noastră, măriia ta te-al milostivitú ca unú Craiu milostivú, și mi-al poruncitú să cautú în popii miei preuți cartulari și oameni înțelepți, carii să știe izvodí Testamentulú celú nou, a domnului nostru a lui Is-Hs. din limbá grećască, și slovenescă, și lătinescă; caré vázândú porunca mării tale am și făcut, și măriia ta încă te-al milostivitú, de ne-al adusú meșteri streini de ne-au făcut Typografie, și le-al datú platá din vistifarulú mării tale. Și pentru că acestú lucru bunú și sfântú iaste începutú din sfatulú și diu demnătura și cu chelșugulú mării tale, pentr'acéia să cuvine să iasá suptú numele și suptu socotința și supt destoľniciia mării tale, pentru carele să aľbá numele mării tale pomaná neuitatá în véci. Dereptú acéia noi încă pentru că ne-al datú Testamentulú cestú nou, typăritú în limba noastră, nu vomú înceta a rugá pre Dum-

nezău, pre Tatălă Domnului nostru Is. Hs, să dăruască pre măriia ta cu de toate bunătățile, și trupești și sufletești, și să-ți înmulțască anii mării tale, cumă mulți și anii lui Ezechiilă Craiu, și sa-ți iutărăască Dumnezău biruința în dereptate, și în gîudecată, și în destoinicie, și în biruire, spre toți pizmașii mării tale, amină.

„Slugă mai mică și plecată, a mării tale.

„Simion STEFANŪ, arhiepiscopă și mitropolită scaunului Belgradului, și a Vadului, și a Maramurășului, și a toată țara Ardélului“.

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ CETITORI.

„Cetitoriloră, într'acîasta sfîntă carte, milă, pace și sănătate, de la Tatălă, Domnulă nostru Is. Hs.

„Incepeniia cęștii sfînte cărți, trebuiaște să știți și să înțelegęți despre cęsto lucruri carele sânt scrise pre rändu.

„1. Acest testament l-au început a-l izvodî ermonah Selivestru, din porunca și chelșugulă mării sale, și elă s'au ustenit căt s'au putut și curänd îl s'au tãmplat lui moarte. Iară noi, socotind și luind aminte, găsit-am multă lipsă și greșiale în scriptura lui pentru neînțelesulă limbiei și cărții grecești. Pentr'acéia noi amă începută dintălu a-lă posedulă și unde n'au fostă bine amă isprăvită și amă implută, și amă tocmită diin cătă amă putută.

„Ce numai acîasta să știți, că noi n'amă socotită numai pre un izvod, ce toate căte am putut află, grecești, și sãrbești, și lätinești, carele au fostă izvodite de cărturari mari și înțelegători la carte grecească, le-am cetită și le-amă socotită, ce mai vãrtosă ne-amă ținut de izvodulă grecescu și amă socotită și pre izvodulă lui Eronimă, carele au izvodită dintălu, din limba grecească, lätinește, și amă socotită și izvodulă slovenescu carele-lă izvodită slovenęste din grecească, și e typărită în țara Mosculă; și socotindă acęstia toate, vare carę au imblată mai aproape de cartę grecească, de pre acęfa amă socotită, însă de cé grecească nu ne-amă depãrtată, știindă că Duhulă sfântă au îndemnată evanghelistii și apostolii a scrie în limba grecească testamentulă celă nou, și cartę grecească iaste izvorulă celora-lalte.

„2. Acîasta încă vom să știți că noi în cestă Testamântă întălu amă pusă șuma la toate capetele, și în șumă sântu stihuri, carele arată mai pre scurtu lucrurile ce sântă scrise într'acelă cap, pentru să să afle mai in-de-grabă ce va vré să caute și în toate capetele toate soroacele le-amă pusă cu numără carele să chiamă slovenęste *cx*, (*stih, verset*), pentru că mai în toate limbile vedemă că au acęstă izvodă de scriu cu stihuri, pentru că foarte-lă lesne a găsi in-de-grabă ce veri vré să cauți în numărul soroacelor.

„3. De acîasta încă vomă să știți, că vedemă că unele cuvinte uniile-au izvodit într'un chip, alții într'alt. Iară noi le-amă lăsată cum au fostă în izvodulă grecescu, vãzãndă că alte limbi încă le țină așia, cumă-lă synagoga, și poblicană, și gangrena, și pietri scumpe, carele nu să știu rumãnește ce sântă; nume de oameni, și de lămne, și de veșmente, și altele multe carele nu să știu rumãnește ce sântă, noi încă le-amă lăsată grecește, pentru că alte limbi încă le-au lăsată așia.

„4. Acăsta încă vă rugăm să luați aminte că Rumânii nu grăescu în toate țările într'un chip, încă neci într'o țară toți într'un chip; pentr'acéa cu ne-voe poate să scrie cineva să înțelégă toți grăindü unü lucru unii într'unü chipü, alții într'altü chipü: au veșmânt, au vase, au altele multe nu le numescu într'un chipü. Bine știmü că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sânt buni carii imbla în toate țările, așa și cuvintele acélé sântü bune carele le înțelegü toți. Noi dereptü acéa ne-amü silit, de în cât am putut, să izvodim așa cum să înțelégă toți, iară să nu vorü înțelége toți nu-ı de vina noastră, ce-ı de vina celuța ce-au răsfiat rumânii priintr'alte țări, de ș'au mestecat cuvintele cu alte limbi de nu grăescu toți într'unü chipü.

„5. Mai apoi de toate rugăm pre cetitorii ceștii cărți să nu ne giudece numai de câtü, până nu vorü socoti izvoadele, și veți afla pre ce cale amü imblatü.

„Adevărü, și noi oameni sântem și am putut și greși, să va că am silitü de în câtü am putut să nu greșim.

„Mai vartosü de toate pré acăsta ne-amü silitü să ținem înțelesul Duhului sfântü, că scriptura fără înțelesü iaste ca și trupulü fără sufletü.

„Acăsta poftimü dela tatälü Dumnezău și dela Domnulü nostru Is. Hs., cumü să vă înțeleptésca Duhulü sfântü, ca să înțelégeți voia sfinției sale și să faceți carele sântü scrise într'acăstă carte spre slavă luı Dumnezău și spre ispăsenița voastră. Aminü.“

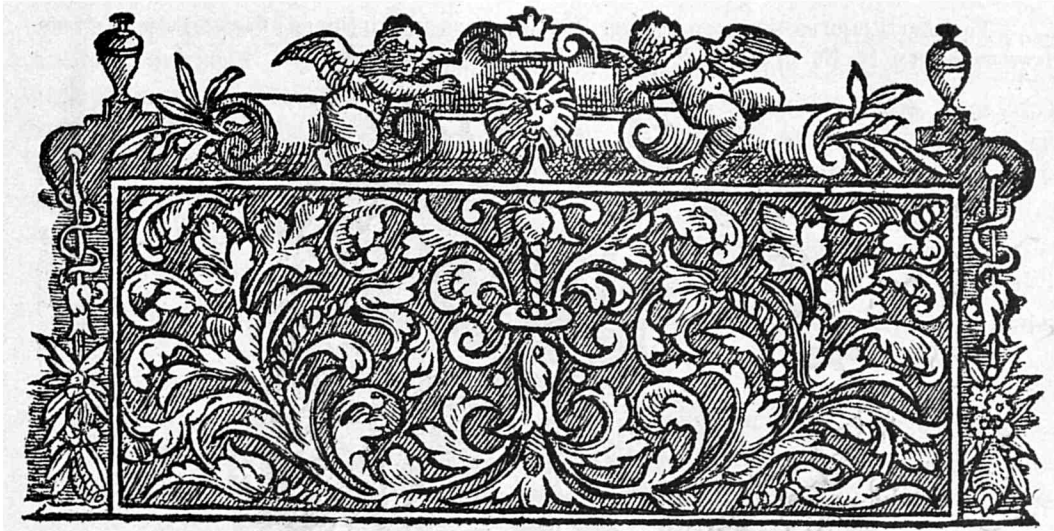
La f. 329 v. se află un fel de *errata*, precedată de următoarele rinduri:

„Socotéște cetitorüile în căstă carte, pentru că n'au scrisă ingerı din cerü ce au scrisü mână păcătoasă den țărăna făcută. Iară ce am putut pricepe, că să va smintı și să va împiedica, cu minté acăstă carte, în vr'o soroacă, saü în vr'unü cuvântü, sau în vr'o slovă greșită, socotăște la prédoslovița luı Iacov apostolü. C'amü scrisü de carté Esthiriei că nu-ı scrisü intru ıa numele luı Dumnezău Savvaothü, căci la biblița slovenésca o au învăluit unii cu nește adăusături, iară la biblița jidovască nu iaste, și de rândul Psalmilor încă socotéște să nu ver găsi într'acel număr, caută și mai sus și mai gıos că cu un număr ver află; iară unde am preceput, v'ro slovă au vr'un cuvânt greșit, așa să le înderepți.“

Bucuresci, Biblioteca Academiei române.

Cipariu, *Analecte*, 83.—Lambrior, *Carte de Citire*, 59.—Gaster, *Chrestomatie română* I, 124. Cipariu, *Analecte*, XXI; *Principia*, 105.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 42.

131.

55. Penticostar slavonesc, tipărit în Tirgoviște în 1649.

Т Р И Ѡ Д І О Н

сї естѣ

трипѣснецѣ,

сѣон великон Пятдесѣици.

пентикостаріон,

ѣже естѣ пятдесѣтница наречѣный.
 Ѡ дкѡю писмѣнс сею, ж м. пѣвѣчыю.
 Ѡ Бѣго колномѣ рачѣнїю сръбскаго народа ѡпаснѣ ѡзчи-
 щѣнный. Покелѣнїем ѡ иждивѣнїем Бсе
 свѣтлыѣ Книгнны Елены Бжїею
 Млстїю, Началницы ѡ вадцы землїе
 влашкоїе, сспрѣжницы Пресвѣтлаг
 Госпадра Іоу Мѡдеа Басарабы въ Господарской нѣ
 тѣпографїи шже в столечном градѣ Терговннн.
 Вѣ лѣто кѣтїа мїра. 7157. Ѡ рѡж хва. 7478.

„Triodion, va se dică Tripésnețŭ al sfinței mari Pentecoste. Penticostarion, care se numește Piatidesiatnița, cu bine-voitorea silință a poporului sîrbesc curățită ca îngrijire de aceste două litere, ж, м, ca de obiceiŭ; din porunca și cu cheltuiala principesei Elena, cu mila lui Dumnezeu stăpăna și dămna Țării Romănesci, soția prea luminatului domn Io Mateiŭ Basaraba, în tipografia lor domnescă din cetatea de scaun Tirgoviște. În anul dela facerea lumei 7157, dela nascerea lui Christos 1649“.

În-folio de 4 foi numerotate jos, 404 foi numerotate sus la dreapta, și o fôie la sfîrșit. Textul e tipărit cu negru și roșu, cu câte 31 rînduri pe pagină. Titlul e încadrat într'o gravură cu compartimente reprezentând sus la mijloc pe Isus Christos, în stînga pe Maica Domnului și în dreapta pe Sf. Ioan, apoi pe Sf. Andreiŭ, Sf. Iosif, etc. Volumul cuprinde câte-va frontispicii reproduse în acastă publicațiune.

Pe verso titlului se află stema Țării Românești cu inscripțiunea: Елена Божію Млѣтню-
Началниа Угровах (v. No. 152), iar de desupt, Epigrama de mai jos:

152.

Епиграма

Знаменати чтвхоцѣтъ, ѿмѧ се Елена
 Вдѣши мой кзыскахъ, ѿ вѣсть ѡ вѣтена,
 Їже оугрѣкъ Елеве, сказаема млѣтъ.
 Добрѣ речѣ ѿногда, Платѣнска хѣтростъ,
 Їмѣнѣ положѣнѣю, не по вѣли бѣти
 По кѣшиже ѣстѣткѣ, сказање носѣти.
 Кѣждѣ какъ сзгласнѣса во сѣ четакѣтъ,
 Елена съ Елеве, ѿюже выкѣтъ,
 Млѣтъ нѣѣ Тракѣйскимъ, вѣѣмъ цѣркѣмъ толѣка,
 Памѣтъ ѿже вѣсмѣртна, ѿнѣхъ ѿ кѣлика.
 Пѣнтикѣстар пѣт десѣтъ, числѣ сзкрѣшенно,
 Їнослѣвнѣ речѣнно, ѿ преѣкращѣннѣ,
 Їнослѣвнѣ превѣшномъ. тѣмъбо печѣтѣса,
 Нею кѣго ѡвѣрѣннѣ, ѿ ѣготовѣса.

„Epigrama. — Ce vrea să însemne acest nume Elena? — În sufletul meu am căutat și am aflat — că la Greci (este) Eleos, ce însemnă milă. — Bine a Țis odată înțelepciunea lui Platon, — că punerea numelui nu se face după voce, — ci după firea lucrurilor se poartă numirea. — Vezi cât de potrivit să unesce — Elena cu Eleos; căci milostivirea ei mare — se revarsă acum asupra tuturor bisericilor tracicе, — și pomenirea ei (este) nemuritoare și mare dela ele. — Penticostar (este) cincizeci, număr desăvârșit, — Țis cu alte cuvinte și prea frumos — De prea înaltului teolog. De-aceea s'a și tipărit — De dînsa cu cuviință și s'a pregătit“.

Restul foilor liminare e ocupat de o prefață de cuprins religios, care începe cu cuvintele următoare :

ЄЛЄНИ БЖИМ ПРОМЫШЛЄНІЄМ и благадатію. Благдычница всем землям сгроулахін запааннскоа, и проч; Чстнѣншомѣ и преподвѣншомѣ въ іеромонасехъ ѡ хрестѣ ѡіс дамаскинѣ, всеса стго иминнымъ горы ѡдонскіа, прїзашнимъ исповѣннкѣ и къ сѣмъ свшнмъ ѡ сщїннагъ свзвзсплєніа срзѣскаг, длѣжный поклонѣ ѡ дакаѣт.

„Elena, cu voia și binecuvîntarea lui Dumnezeu stăpâna întregii țări ungrovlahе transalpine și celor lalte, prea cinstului și prea cuviosului între ieromonahі, întru Christos părintelui Damaschin, al întregului sfînt munte al Atosului prea ales duhovnic și tuturor celor ce sunt din sfîntă chinovie sîrbescă, cuviinciosă închinăciune le dă“.

Pe verso ultimei foi liminare se află o gravură pe lemn, reprezentând crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul pe Golgota.

Pe foia adaugată la sfîrșit este tipărit :

Къ чнтателю

Еѣа прѣблаггъ вагетію, къ троци прѣблагагъ. ѡіа прѣбзначєлна, и сѣа ігѡ и слѡва свбзначєлна и єдн норѡдна їмѣ прѣкѣчнѣ, и дѣа всє стгѡ ижнотворєщаго ѡтѣшнтєла ѡ ѡіа нерѡдстѣнѣ нѣ исхудѡнѣ на сѣѣ почнѣющагъ, и всєа вєздѣ испазнѣющаго, повєлѣнїемѣ и всєацѣмъ ижднїемъ, прѣсвѣтлыа. и блгочстнкыа кнѣгнн гспджы Єлєны, начѣлнцы ѡгроулахін запааннскоа сѣпрѣжннцы прѣсвѣтлагъ гѣра и воєкѡды їѡ мѡрєа басарабвы. всєа землѣ ѡгроулахін сѣмѡдрєжца. и баскїем прѣ ѡсщїннаго архїєспа Стеѣана мїтрополнта кѣсєа землѣ ѡгроулахїскіа. Начѣтаже бым печѣтнтнса сѣа вѣо дѣновїннаа кнѣга трїѡд цѣѣтнаа. въ вѣослѡвщєм грѣдѣ трєгѡвншн. въ лѣто бытїа мїра, ѡрнє. Спсїнїаже мїра. ѡхмн мєца мѣртїа, въ кє. днѣ напѣматѣ стыа мчнцы матрѡны. їаже всѡлѣнѣ. Сѣрєшїнаже был, въ лѣто бытїа мїра. ѡрнє. спсїнїаже мїра, ѡхмѡ. їндїктїѡна, є, мєца їюнїа, въ 5, днѣ. напѣмат стго сщїнно мчнка дєѡдѡта їспа ѡнкѣрскаго. крѣгъ сѣнцѣ, 51. ѡ лєнѣ, гї. кључ пѣсхн, г. їпѣхта лѣтѣ, 5. къ 51 тоє лѣто, блгочстнкыа дрєжѣвы гсдѣра и вєлїкаго кнѣза вѣше їмєнїтаго, ипрѣсвѣтлыа и блгочстнкыа їгѡ сѣпрѣжннцы вѣше помнїмыа кнѣгнн. въ є же лѣто архїєпїстєка прѣ ѡсщїннаго мнтрополнта прѣжде помнїмаго. Трѣднѣжєса ѡсємъ сѣпнсѣнн, ѡзъ грѣшншї и мєншї въ їноцѣхъ їѡннѣ іеромѡнахъ, сѣѡгорєц. ѡ вѡсны, ѡ мѣста каменгрѣдѣ. мѡнастыра же гѡмнѡннцн, въ нємѣ прїєхъ їночєскїѣ ѡвєрѣзѣ. Къ зљѡблєнїн дѣѣ ѡіцн и вратїа ичѣстнїн гсѡбдїє. мѡлїмкы вѣа рѣдн, иколѣнола касѣюса. чѣтѣшн сїѡ кнѣгѣ, їще чѣо вєдѣтѣ погрѣшїнно, дѣхѡмъ крѡтѡстн исправлѣнтє. їнасѣ грѣшншѣ ѡсєм дѣлѣ ѡсрѣдно трѣднѣшншѣса баскїтє ѡнєказнїтє. понїже [не п]нєса ѡгѣлѣ, иѣ рѣка грѣшна ивєрїнна, и дѣѣ ѡїнїлѣ.

бѣо оубо въ троици единомѣ да бѣдетъ, слава чстѣ, ѿ покаяніе ꙗко творцѣ
вѣтѣри, вѣвѣско нечныѣ вѣки, ѿмнѣ : .

ѿкоже влѣнѣющіи сѣ къ псчннѣ мѣрецьѣ желаютъ прійти въ пристѣннѣте ѡтншнѣ.
такѣжде ѿ азѣ желѣхъ прійти до свкршѣніѣ стѣмѣ кнѣги сѣм :

ꙗс
ꙗс ꙗс
ꙗс ꙗс ꙗс
ꙗс ꙗс ꙗс

Хрстоу бѣже кѣне бѣгодѣтнѣ мѣнѣмъ кѣи. трѣдѣкшесѣ ѡсѣмъ дѣлѣк, Прѣка
Тѣпѣрннѣкѣ.

Озъ вѣскѣмн прѣчнмн скѣмн Трѣдо Любѣцн.

ѿше чѣо кѣнѣхъ ꙗко чѣннѣ дѣлакшнѣ погрѣшнѣхом ѿлн добрѣк ѿтѣпѣрнѣсѣхом.
прѣнѣннѣ ннѣмѣ нѣскѣ грѣшннѣхъ спѣдобѣмѣте. ꙗко дѣйсѣмн сѣ ѿ ꙗс оубѣчнѣте. Прійдѣте
вѣскѣнннѣ вѣнѣ моѣго наслѣдѣшнѣте оубѣтѣкѣннѣ кѣмѣ црѣтѣко ѿ сѣсѣжнѣннѣ Мѣрс, ѿмнѣ.

„Către cetitor, — Cu prea marea bunătate a lui Dumnezeu celui întru treime cântat, a tatălui celui fără de început și a ființei său și a cuvântului de asemenea fără de început și singur născut din dînsul de veci, și a duhului prea sfînt și de viață dător și mîntuitor, din tatăl nu născut ci purces și care în fiul se odihnesce și toate peste tot le împlinesce, — cât și cu porunca și totă cheltuiala prea lumnatei și prea cuviosei principese domnei Elena, stăpâna Ungrovlahiei transalpine, soția prea lumnatului Domnitor și voevod Io Mateiș Basaraba, de sine stăpânitorul întregii țeri a Ungrovlahiei, și cu bine cuvîntarea prea sfîntitului arhiepiscop Ștefan Mitropolitul întregii țeri a Ungrovlahiei, a început să se tipărească această de Dumnezeu inspirată carte, Triodul înflorit, în de Dumnezeu slăvita cetate Tirgoviște, în anul de la facerea lumii 7156, iar dela mîntuirea lumii 1648 luna lui Martie în 27, în ziua pomenirii sfîntei mucenițe Matrona cea din Salonic, și s'a sfîrșit în anul de la facerea lumii 7157, iar de la mîntuirea lumii 1649, indictionul 2, luna lui Iunie în 7, ziua pomenirii sfîntului mucenic Teodot, episcopul din Anchira, cercul soareluș 17, al lunii 13, cheia paștilor 3, epacta anului 7, în al 17-lea an al fericitei domnii a Domnitorului și marelui principe mai sus numit și a prea lumnatei și prea cuviosei lui soții, mai sus numitei principese, în al 2-lea an al arhiepiscopiei prea sfîntitului mitropolit mai sus pomenit. Și m'am silit întru această scriere (tipărire) eu păcătosul și cel mai mic între călugări Ioan ieromonahul dela muntele Atos, din Bosnia, din locul Kamengrad (Ceta-tea-de-piatră), din mănăstirea Gomionița, în care am și primit fața călugărescă. Prea iubiți întru Christos părinți și frați și cinstiți domni, vă rugăm pe voi pentru Dumnezeu, și în genunchi cad, către cei ce veți ceti această carte, dacă va fi ceva greșit, cu duhul blîndeții să îndreptați și pe noi păcătoșii, cari cu osîrdie ne-am silit pentru acest lucru, să ne bine-cuvîntați și să nu ne blestemați, fiind că nu a scris înger, ci mână păcătosă și greoie și duh fără curaj. Fericit să fie cel ce întru treime unul este, slavă și mărire și închinăciune făcătorului din partea făpturei, în vecii nesfîrșiți amin.

„Intocmai cum cel mînat de valuri în adîncimele mării doarece să ajungă în portul liniștit, tot așa și eu am dorit să ajung la sfîrșitul acestei sfînte cărți.

Christos
Inceputul și sfîrși-
tul.

„Pe voi, fericiții iubitori de Christos, vă rugăm cu toții căți ne am trudit cu acest lucru, Proca tipograful și cu toți ceilalți ai săi tovarăși de muncă, dacă cum-va, ca oameni, am greșit ceva în acest lucru, sau n'am tipărit bine, învredniciți ne pe noi păcătoșii de iertare, ca și voi înși-vă să vă împărtășiți de Christos. Veniți cei bine-cuvințați de: tatăl meu, voi veți moșteni împărăția gătită vouă din slujirea (cultul) lumii, amin“.

București, Biblioteca Academiei Române. Museul de Antichități.—Petersburg, Biblioteca publică.—Moscu, Biblioteca publică și Museul Rumianțov.—Kiev, Bibl. societății arheologice bisericești.

Karataev, Описание, No. 658.—Undolfski, Очеркъ No. 632.—Palauzow, Румынскія господарства, 1859.

153.

56. Triodul postului slavonesc, tipărit la Tirgoviște în 1649.

Bibliografi ruși vorbesc despre un Triod al postului, în-folio, tipărit la Tirgoviște, fără a da alte amănunte asupra lui.

Undolfski, Очеркъ, No. 642. — Karataev, Хронолог росн. No. 592 și Описание, No 659.

164.

1650.

57. Pogribania preoților, Tirgoviște.

КІРТЬ ЧЕ СЪ КЪ | мж погрибаніа преоцлар | миркнъ, шй а діакони | лар ;
кѡ рѡа шй кѡ | влскеніа Прѣ ѿ : Пзрн : | Ярх ; стефан, Митро ; —цзрын рѡмынецъ.
ѿ зніаеа домнѡ | лѡ Мѡден Бас : рѡдъ. | Кѡ келтѡла. Іеро Діаконсавй | Мнхаіаъ,
шй сѡѡ тнпкрітъ | ѿ трзгѡкнщє. | Кзлѣт, зрнѡ. | Ярж дела нѡцєрѣ лѡ хс | дхн.
лѡна лѡ нѡємврїє, | ѿ кє дє знає.

Un volum în-4° mic, compus din 52 de foi (ultima lips.) și 2 foi liminare (prima lips.) numerotate, însă greșit (ă-â, â, ы, іѡ, иѣ, ш, іѡ-кѣ, кѡ, кє, кѡ, кѡ-мѡ, мѡ, мѡ, мѣ-мѡ, iar la urmă. 3 foi nu se mai cunoște numerotația) sau 13 côle, cu signatura, iarăși greșită: Я, ав, аг, —; Б, кк, кѣ, —; в, вѡ, вѣ —; Г, etc... — Ө; Ж, жѡ, шѣ, —S, зѡ, зѣ, зѣ, —І, іѡ іѣ —; И, Иѡ, иѣ, —; К, кѡ, кѣ —; Л, лѡ, лѣ.

Tipărit în două colorii, cu inițiale mari simple și ornate (ca cele din Prăvila dela Govora), cu 19 rânduri în pagina plină.

Prima fôie liminară albă s'a pierdut; a doua cuprinde titlul de mai sus, încadrat (No. 155). Pe verso acesteia se află prefața:

„Tuturorū direptū slăvitorilorū creștinilorū, sionénilorū a svintei împreunătoa-

rei, apostoleștii bisereci filorū sănătate trupescă, și spăsenie sufletescă, nedostoiniculū, multū păcătosulū, și mai miculū Ierodiaconulū Mihail poftéște. Aducându-mi aminte pururē de cuvântulū pré fericitulū proroculū și împăratulū lu Davidū,

155. — Titlu la Pogribania, 1650.

ce zice: ce voiū da domnului pentru toate celē ce mī-au dat, cugetaiu de în câștigulū meu celū ticălosū ca proroculū, ce-ași aduce darū domnului și făcătorulū meu lu Is. Hs? Nimica altū nu chibzuiiū să fie acmu mai depripă svintei Besé-

reci și mai de treabă, numai ingrupare preotească; că măcar că se și află în cărți, nu se află să fie tutindine tocma, ce într'une cărți într'un chip, într'alte într'altu chip, că întâmplându-mi-se în multe locuri la ingrupare preotească, tot gălcăvă auzi și neascultare. Pentru acéia, cu blagoslovenia pré sfințitului părintelui nostru Arhiepiscopului Stefanu, Mitropolitului, a totă Țera Romănescă, și cu voia Creștinului și de Hs. iubitorului Io Mathei vodă, Domnulu aceștiiași țări, m'am nevoit de-amu alăturat izvodulú slovenescú lângă celú grecescú, și cu oameni căr-turarí buni și înțelepți amú tocmit și cu cheltuiala mé li-am tipărit, și li-am dat pre lume pentru sufletele părinților mieș, și pentru ale noastre, pentru al meu și a soției méle. Dereptú aceia la care preot să va află carte ca aciasta, a ingrupării preotești, pentru Dumnezeu pre ca acesta rogú să nu o vânză, nice unde să va întâmpla vre-unú preot pristăvit, să o tăgăduiască, ce să o arate și să o plinésca dentr'ansa tréba ce va fi; iară pre robii lui Dumnezeu, pre Gherghina, pre Elena, pre Ierodiaconulú Mihail și pre Despina să pomenésca ca să fie și el pomenit intru împărăția domnului nostru lu Is. Hs. împreună cu Tatăl și cu Duhulú sfântú amin.

Pe fața 1-a a textului, un mic ornament, apoi al doilea titlu:

УРМАРЪ МУРИЧЮНИИ ПСЪ | пра преуцилор. челор че моръ. кѣмъ ѿи | зиче,
ла ѿгронарѣ лор. касъ петрекѣ | тѣа преуѣсавѣ челѣи че сѣс мѣтѣт.

Textul rugăciunelor este slavonesc, însă explicația slujbei este făcută romănesce, și în genere tipărită cu litere roșii.

Ultima filă lipsește.

Brașov, Biblioteca Bisericeii Sf. Nicolae.

156.

58. Psaltire slavonă, Campulung, 1650.

Notele de mai jos sunt estrase din Karatev.

În-4° de 172 foi numerotate. Caietele au signatură cirilică, repetată pe f. 2 și 3, însoțită de cifrele cirilice. Pagina are 21 rînduri. Psalmii încep cu litere mari tipărite cu roșu, iar înaintea catismelor se află ôre-carî ornamente. Foile de la început, cu titlu și prefețe, lipsesc. Psalmii se termină pe f. 119. Pe f. 120: Милостивое пѣваніе въ праздници г҃ѣи... (Mult milostivul, cântat la sărbătorile împărătesci). F. 152: Указъ какъ пѣти фалтиръ въ сѣоую великоую Четырѣдесатницу. (Arătare cum să se cânte psaltirea în sfințele mari păresimi). F. 153—159: Честный паракансъ. Престѣи къи... (Cinstitul paraclis. Prea sfinței născătoare de D (eu)). F. 163—171: Пасхалиа азбучнаа. Значаа ѿ неисходпаа до конца вѣка. (Pashalia în șir alfabetic, care prevede și nu se sfârșește până la sfârșitul lumii). La f. 172 r. se află „Слово къ читателю (Cuvînt către cititor), iar pe verso, următoarele:

Напечатана кыст сіа Кніга, глѣмаа ѱалтїръ, При дрѣжакѣ велїкаг Гїдрѣ Іѡ Мѣрїа Басараба ѡ іже кѣ хѣ Прѣвѣсїеннаго Күрѣ Стѣфана, Млстїю вѣїею, Архїейна, Митрополїта Трѣговїцкаго, ѡ вѣсїа земаа оўгровлахїйскїа. кѣ Түпографїи Прѣдвѣнѣйшаго ѡца, күрѣ Мелхїседѣка іеромонаха, Прѣваго ігоүмена велїкїа ѡвѣтелѣ длѣгопѣскїа, храма Оўспенїа Пресѣѣа влдчца нїеа Бїа, ѡ прѣно Дѣкѣ Мрїи. кѣ Аѣто ѡ сѣзданїа мїра ѣрїи ѡ вѣплащїенїа Бїа слѣва, ѣахїи. Месїа Мѣрта, ѣ, днѣ.

Смѣрїеннїй Іеромонахъ Дїонүсїе Еклїсархъ, Корѣкторъ. Малкїншїй кѣ түпографїи Прѣда Станчїевнч, ѡ длѣгопѣла.

„S'a tipărit această carte numită psaltire, în timpul domniei marelui domn Io. MateiŃ Basaraba și a intru Christos prea osfințitului Kyr Ștefan, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Tîrgoviștei și ai întregii țării a Unglovlahiei, în tipografia prea cuviosului părinte Kyr Melchisedec ieromonahul, întâlul egumen al marelui mănăstirii Cămpulungului, hramul Adormirei Prea sfintei stăpâne născătoarei de Dumnezeu și pururea fecioarei Maria, în anul dela zidirea lumii 7158, iar dela intruparea Dumnezeului cuvint 1650, luna Martie 9 zile.

„Smeritul ieromonach Dionisie Eclisiarhul corector. Cel mai mic în Tipografie Preda Stancevică din Cimpulung“.

Petersburg, Biblioteca publică.

Undol'ski, Очеркъ, No. 652. — Karataev, Описание, No. 667.

157.

59. Mystirio, Tîrgoviște, 1651.

МУСТІРІО

сїа,

САКРАМЕНТ,

сїа,

Тїйне ѣ, дѣ ѣчѣле ѣ,
 БОТѢЗДѣ ши ѣ: Мүрѣ,
 ѣкѣмѣ дѣ ѣтѣй, Тнпхрїте.
 кѣ порѣнка, кѣ оўсердїа нево-
 ѡнца ши кѣ тѣатѣ кѣлтѣлла
 ѡ чннстїтѣлїи дѣ хѣ:
 Пѣрїнте СТѢФАНЪ.
 Кѣ мїла лѣ Дїнѣѣс, Митро-
 полнт ѣ тѣатѣ Оўгровлахїа
 ѣ зїлѣле Іѡ МЯТѢИ Басараб:
 ѣ ТРѣГОВИЦѢ.

ѣнтрѣ чннстїта Кѣс ѣ ѣнѣлѣкрїи
 Домнѣлїи нѣстрѣ Іїс хѣ
 Блѣто: ѣрїа, мѣць Іюн: ѣ, днѣ.

In-4° de 8 foi nenumerotate și 53 foi numerotate apoi paginate. Caietele de câte 4 foi sunt signate A. Tiparul e în două culori, iar pagina încadrată are 22 rânduri.

Pe verso titlului se află:

„Semnul carele Iaste dat dela Dumnezău, pré Sfinților Mitropoliți ai Țării Ugrovlahiei.“

Între literele G. ББ: П. М. З. ОѸГ. G. К.,

168.

Iar sub el versurile:

ХѢ АРХІЕРІУМЪ ДІАДІМЪ ДАЕТЪ :
 ѿ ГРІКНЪ НАВІЮ ІХЪ ЗАЛЪСЪ ВЪЗАГАЕТЪ.
 КРЕСТОМЪ ЗАОНАЧАЛНАГО ЗАМІА ПОВѢЖДАТИ.
 ПАТЕРІЦЮ ЛЮДІ ВЪ КЪРКЪ СЪБЛЮДАТИ.
 ТЕМЪ СТЕФАНЪ КСМЪ БЪ ДАДЕ СВАТІТЕЛЮ :
 КО ЗАПАЛАНЕНСКОЙ ЗЕМЛѢ КЪРЪ БАЮСТІТЕЛЮ.

„Christos dă diademă arhierilor și pe gâtul lor le pune grivnă (colier) de aur, ca prin cruce să biruiască pe diavolul (șarpele) începător al răului și prin pateriță să țină pe ómenii în credință; ție, părinte Ștefane, Dumnezeu pe toate ți le-a dat, păzitoriule al credinței în țara Transalpină.“

Prefața are următoarea cuprindere:

„STEFANŪ, cu mila lu Dumnezău, Arhiepiscopū, Mitropolitū al Trăgoviști, Platulū și a toată Ungrovlahiia, Exarhulū Sfințuluī Scaunū Apostolescū Costandinopol: Pré cinstiților și iubitorilorū de Hristos Părinți și frați du pre Duhulū Sfințū, Episcopilorū, pravoslavnicilorū ai Besericū Muntenesti, Cuvioșilorū Arhimandriși, cinstiților Egumeni, Ieromonahilorū, pré cinstiților Protopopi, cinstiților Preoți și a tot săborulū clirosulū sau aleșilorū Besericū Pravoslaviei. Blagoslovenia a lui Dumnezău, sănătate, răpaosū și de toate bunătățile ceste trecătoare și cele de véci stătătoare, cu priință priiaste și pohteste.

„Omulă căce ăaste ziditŭ și făcutŭ pre chipulŭ lui Dumnezău, și căce ăaste cinstit cu deregătoră, a cuvântului, dreptŭ acăia nu se cade lui să fie ca vita fără de graiu, ce cătu-î ăaste putéré să se apropie cătră Dumnezeu, că Sfinția sa învață pre dinsulŭ ca pe o făptură a sa, să fie pre podoaba chipului căruia l'au făcutŭ. Cumŭ grăiaște marele întru bogoslovi fericitulŭ Grigori: făcut-au zice Dumnezeu pre omulŭ fără răutate, dreptŭ, înbunătățitŭ, plinŭ de toate bunătățile, al doilea ingerŭ, închinătoriu lui Dumnezău, să înpărățesca pre pământŭ într'acéstă lume ce să véde, ca cu mintea să vază să privescă și să caute cereștile, pentru că sufletulŭ lui însufletit ăaste de la Dumnezeu, și au fostŭ aproape de dinsulŭ, nu cu loculŭ, ce cu voia. Iară pentru păcatulŭ și greșala, elŭ au căzutŭ de acolo, că omulŭ pentru sufletŭ ăaste naltu, iară pentru trupŭ ăaste smeritŭ, iară pentru păcatŭ ăaste mortŭ, de-acia pentru ziditulŭ de întâi strămoșulŭ nostru Adamŭ, întâi nașterea noastră în păcate și întâi să dé de moarte tuturorŭ oamenilor, dece, că ce au greșitŭ el mai nainte, dreptŭ acăia acuma până în zioa de astă-zi toți ne naștemŭ în păcate. că se trage de atunce păcatulŭ, pentr'acăia se-au și osânditŭ cu moarte să moară. Dreptŭ acăia al doile Adamŭ unuiŭ fără de păcate, unulŭ născutŭ Fiulŭ a lui Dumnezău Domnulŭ de în Cerŭ, slobozindŭ pre noi de păcate și de moarte, venit-au cu trupulŭ în chipulŭ păcatului, și pentru păcate cu trupulŭ au osânditŭ păcatulŭ ¹⁾).

„Și au pusŭ și au înlegŭitŭ sfântulŭ Botezŭ, carele ăaste curăție, a doa naștere zicândŭ: Cine nu se va naște cu apă și cu duhulŭ, acela nu va putea să între la Înparăția lui Dumnezeu ²⁾. Dreptŭ acăia Sfântulŭ Botezŭ, carele ăaste a doa naștere, ăaste ușă deșchisă la Înparăția Cerilui, pusă și tocmită între céle 7 taîne ale Besérecii.

„Acesta ăaste spălarea și peirea a păcatelor nașterii de întâi, a păcatelor strămoșului Adamŭ. Sfântulŭ Botezŭ, ăaste înpreunare și apropiare cătră Dumnezău, căce că întinerindu-ne cu dinsulŭ, ne facemŭ fii lui Dumnezău. Sfântulŭ Botezŭ, ăaste chezașŭ și solitoriu bună invierii a doa oară tuturorŭ Pravoslavnicilorŭ. Sfântulŭ Botezŭ ăaste naștere desăvârșită a treia oară, la a doa venire a lui Hs. în zioa de județŭ. Cine se naște pre în botezŭ și se înpreună lui Hristos, acăia vorŭ fi lui și moștnéni, și să vor sculă în viața netrecută a împărăției lui Dumnezău. Sfântulŭ Botezŭ, să chiamă hărăzire, căci că noi oamnenii ne dândŭ nemica lui Dumnezău, ni-l dá. Sfântulŭ Botezŭ se chiamă Darŭ, că în darŭ ni se dá o bunătate așa de mare ca acăista. Botezŭ se chiamă, căci că afundă și îngroapă păcatulŭ strămoșului, căci că toți copiii cândŭ se nascŭ, au de acel păcatŭ, iară déca se botéză, l-afundă și-l îngroapă și-l piarde pre în Sfântulŭ Botezŭ. Chiamă-se unsoare, căci că mai nainte vréme cândŭ vré să facă Înparați au Arhierii atunce le ungé frunté cu unsoare, așa și noi creștiniî déca vréme ce ne fac înparați patimelor, pentr'acăia ne botéză cu Sfântulŭ Botez și ne ungu cu Sfântulŭ Myr, și la frunte, și la mâni, și la pieptŭ, ca să nu aibă draculŭ lor să începe nici la un mădular al nostru, la frunte ne ungu ca să nu ne poată birui diavolulŭ, la ochi ca să nu vedemŭ nici să căutăm bunătățile céste deșarte, sau petrecăniile céle bune ale altora, iară la mâni ca să nu poată draculŭ să ne biruască cu apucările și cu jehirile și întru câte păcate facŭ mânilé, iară la pieptŭ, ca să nu ne aducemŭ aminte de gânduri réle, căci că adu-

¹⁾ I Cor. 15, 162. Rim. 50, 99.

²⁾ Ioan, glav. 3.

ceré aminte a omului iaste la pieptu. Botezulü se chiamá lumina, cá luminezá și luciáște sufletulü omului și l izbăvește de munca de véci. Chiamá-se haína neputredá, cáci cá cu Sfântulü Botezú se acoper păcatele omului, și se inbracă omulü cu neputreziré, adecá nu-í mai iaste fricá omului aceluia cá se va munci in íad, ce méрге neputred la Inpărătia Ceríului. Chiamá-se Bae, cáce cá spalá pre om de păcate. Botezulü acesta iaste, știi ca și cumü te-ai naște a doa oară fără de păcate. Botezulü se chiamá și pecéte, cáce cá iaste ca o pecéte și ca unü semnü Creștinátății, și cum ș'au unsü Ovréii pragurile ușilor la Eghipet cu sänge de mielü și nu le-au stricat moarté nemica; așa și pe creștini nu-í biruáște draculü, cáci cá sântü semnați cu Sfântulü Botez, și pecetluiti cu Sfântulü Myrú. Dreptü acéfa și Smereniia noastră, cu voia lu Dumnezeu, și cu lucraré a Duhului Sfântü, aflându-ne la Besérica Sfântá Pravoslavno-Catholiciască a Țárái Muntești, intru rându-

169.

Țala Arhierescá, a Arhiepiscopii, Metropolii a Târgoviștii și a toată țara, intru toate zilele doriámü cu inema unde vedémü atáta neștiință a bogați Preoți ai țárái, apoi íará văzându pre Mântuitorulü nostru Is. Hs. cum va să caute și va să cérá sängele oilor sale cestor cuvântátoare, carele-mi sântü date in sémá íará dela máinile méle, și văzându íará cum au creștinii țárei inputare, și Preoții mai vrátosü de cátrá hulnicii dá lége, cumü pentru grosimea și grubia nu știmü slují taínele Sfíntei Beséreci, și strigá toți totü-de-una cá deístvuescú ráu și nesebuitü, și zicü cá amü uítatü cinurile, socotélele, obrășirile, chipurile, nemeririle și toate ránduřalele și tipicurile Sfíntelor taini, pentr'acéfa de íntária ce m'au íntárit Dumnezeu inpotriva puterii méle, gândiü să íau inputarea batjocoririlor de asupra acéștii

țărișore întărită cu mâna dreaptă a lu Dumnezeu, și cu mila lu Dumnezeu de în cele 7 taini ale Beséricii scos-am 2 la lumină. Botezul zic și Myrulă, cu toate învățăturile, rânduiălele și ținemintele lor, cumă vă rog iubitorilor cetitori, mai vartos de Hristos iubitori, să citiți să vedeți cum sănt răsfrate, puse tot pre rândū inaintea aceștii cărțuții cu acēste 2 Sfinte Taīne de în cele 7, că le arată vremile, obiceiurile, facerile amāndurora pre tocmēla și pe rândul Beséricii Sfinte, Maīca noastră a răsărituluī, carea cumă au luatū obiceiălu de la Domnuluī Hs. de la Sfinții Apostoli, de la sfințele săboară, nu cum au fostū până acmu slovenēște tipicurile, carele nu le pot ști cinștiții și cuceriții Preoți pentru nesebușala lor, ce tot rumānēște toate tot pre rândū, carele lesne într'alte Molitvenice nu le veți foarte afla, căci că socotintă și usărdie când au scris atăta a pune n'au vrutū intru Sfințele Taīni. Ce multe au fostū lāsate ne scrise și ce n'au trebuit a mājnit, cumă singuri veți vedē cinștiților cititori cu proasta nevointă și ostenelă a Smereniei noastre adunate într'acēstă Cărțulie, dă pre molitveniculū Grecescū și Slovenescū amāndoaă infățisate. Dreptū acēia acuma o Sfinte Clirosule să nu vă sfiți sau să vă leneviți a nu căuta și a nu citi și a nu învăța acēste 2 Taīni ale Sfintei Besérici, scoase de în cele 7 căci că săntū tocmite pentru spāsēnia sufletuluī tău și a tuturor Creștinilor, atăta de scumpe cât n'ai cu (cu) ce le prețui, după cuvāntulū Māntuitoruluī. Că ce schimbū zice va da omulū pentru sufletulū luī măcarū de-arā dobāndi și lumea toată; dreptū acēia dēca vrēme ce se rāsipește și se gonēște dă se sparge întunēreculū, cu innorare ceții și a păclei neștiinței mēle, de amū mai dres rânduiălele și le-amū prepusū rumānēște zic, pentr'acēia nu se cade voaă dreptilorū mieī fiī ai Pravoslaviei să vă inponcișăți și să vă scrābiți în potriua păstoruluī vostru. Ce vă aduceți aminte că învățatura Arhierescă iaste în loculū luī Hs. După cuvintele Sfinției sale. Cine priimēște pre voi acela pre mine priimēște ¹⁾, și într'altū locū. Cine ascultă pre voi acela pre mine ascultă, iarā cine se lepādă de voi acela de mine se lepādă ²⁾. O iubitorilor ci(t)itori, mai vartos de Hristos iubitori, nu rāmnițeți hitlēnilor, nici vă asemānați celora ce să inponcișază în taină și stau în potriua puterii Arhieriei noastre, că unii ca acēia se inchipuescū obiceiăluī pasării carea se chiamă Corbū, carele intru nemica nu băgā în sēmā învățatura stăpānu-său Patriarhuluī său Noe, ce dēca lāsā corabia căzū pe străvū, și'și luā partea cu dinsulū, așa și inponcișătorii de cuvānt ai vremiī de acmū, ca niște aspide surde astupā urechile, ca să n'auzā cuvāntulū de învățatură bună, iarā limba și-o ascultū spre cuvinte rēle și spurcate, ce pre dinșii va judeca Dumnezeu. Iarā voi, o iubitorilor cititori, aduceți-vă aminte de Sfānta Scripturā, că omenii Israiltēnii ceia ce huliā asupra lu Aaron, dēca-i scoase de la Eghypet, cărorā el le făcē atăta bine, atunce putērniculū Dumnezeu curāndu-i schimbā scrāba, că lor rāmaserā trupurile în pustie dă perirā; iarā el Aaron zicū, se sui în muntele Orū, cu porunca Domnuluī, și se pristāvi acolū intru multā rugă ³⁾. De-acia iarā Corei, Dathanū și Avironū, se scularā asupra lu Moysi și Aaron, iarā pré putērneculū Dumnezău foarte făcu izbāndă curānd, că se prāpādi pāmāntul suptū picōrele lor, și se desfācu dă-i inghiți, și casele lor și pre toți omenii căți era cu Corei, și toate dobitoacele lor și toată avuția lor, și mērsērā de vii în iad, și-i acoperi pāmāntul, și perirā de în mijloculū oamenilor ⁴⁾. Iarā eu nu pohtescū

¹⁾ Mat. 10.

²⁾ Luc. 10.

³⁾ Cis. gl. 20. 33.

⁴⁾ Cis. gl. 16.

aşa înponcişetorilor de acuma, ce cu dragoste aducă aminte, ca să-şi vie în fire şi în minte ce bună şi adevărată, dreptă acéia voi, o iubitorilor clirici cititori, mai vârtos de Hs. iubitori, priîmiţi cu mulţemire acéstă puţină ostenéla a smireniei noastre, şi şedeţi de citiţi şi vă învăţaţi dă pre dinsa cu dédinsulă, să vă fie de folosulă izbăvirii sufletelor; iară pentru Smerenia noastră rog, rugaţi pre Domnulă Dumnezeu, ca să ne vrednicéscă cu mila ce bogată a Sfinţiei Sale, cu sănătate şi cu pace într'acéstă arepa de ţărişoară umbrită suptă putérnica dréptă a lu Dumnezău, cu izbăvire de vrăjmaşi văzuţi şi ne nevăzuţi, ca să putem scoate la lumină şi céle-lalte Taîni ca şi céste 2, să nu rămăe închise, şi să fim îndemnători şi nevoitori şi mai la multe şi mari lucrure.

„Ѡ ꙗк здравствуйте, ѡ сѣнтеса ѡ възлюбѣннаѧ чада Смирѣнія Нѡго кышии писанный: желаетъ рачит ѡ прикѣткѣтъ.“ (Fiţi sănătoşi întru Christos şi mântuiţi-vă, prea-iubiţi copii ai smereniei noastre mai sus scrise, care vă doresce (binele) şi vă salută.)

Pe ultimile 2 foi liminare se află tabla de materii şi o gravură reprezentând *Săborul Maicii Domnului* sub titlul :

ИЗЪБРАЖЕНІЕ КЪЗНЕСЕНІИ ГДА БГА ѡ ГІСА НІГО ІС ХЛ.

160.

iar ca legendă

Ѡ Ісѣ, възшедый на Нѣса ѡнсаже ѡ сшедь, млімтисѧ данѣ бѣтакиши насъ сѣрыхъ: нѣ послѧ твоѧ дѣхъ ꙗкоже бѣкцѧлъ ѣси Оучникѡмъ, ѡсѣѧл ѡ просвѣцѧлъ насъ.

Bucurescî, Biblioteca Academiei Române.

C. Erbiceanu, în *Biserica Ortodoxă Română*, XXIII, 671.

161.

60. Psaltirea, Belgrad (Alba-Iulia), 1651.

וְסֵפֶר תְּהִלָּתוֹ | ПСАЛТИРЬ | Че съ зиче, ꙗко КЪНТИРЬ, | ꙗко ФЕРИЧИТЪЛЪИ
 ПРОРОК ШИЪАПЪРИТ ДЪДЪ | КЪКЪНТИРЪИЕ ЛЪИ МЪУСИ. | шй кѡ сѡмма шй рѣн-
 дѡала, лѡ тѡци ѡгалѡмѡи. | Ызкодѡитъ кѡ мѡре сокотѡицъ, дѡи ѡзкод | жидокескѡ,
 пре лѡмѡл рѡмѡнѡскѡ. | кѡ ѡпѡторѡлкѡ лѡи Дѡнезѡс, шй кѡ ѡдемнарѡ шй порѡнка,
 денпреѡнъ кѡ тоатъ кѡлтѡала ѡ мѡрѡиѡ сѡле | ГЕѡРГЪ РѡКОЦИ, | Краѡлкѡ ѡрдѡ-
 лѡсѡи, ѡ прѡчѡл. | Тѡпѡрѡитѡсѡс ѡтрѡс ѡ мѡрѡиѡ сѡле Тѡпогрѡфѡе, | Дѡнтѡю Нѡлѡ, ѡ
 ѡрдѡлкѡ ѡ четѡтѡл, | БЕАГРѡДЪЛЪИ. | кѡ лѡто, ѡзрѡд. ѡ ѡ рѡдѡтка хѡл, ѡлѡнѡ.
 Дѡкѡм : кѡ, дѡиѡ.

In-4° de 18 foi nepag. și 200 foi numerotate. Titlul e încadrat într'un chenar înflorit. Tiparul e negru și puțin roșu, întrebuintând trei mărimi de caractere. Pagina încadrată are 16 rânduri cu caracterele mari și 21 cu cele mijlocie. Cele mici se întrebuintează în notele marginale și în sub-titluri. Cățele de câte 4 foi au ca semnătură alfabetul cirilic, fie care literă repetându-se pe p. 2 și 3 însoțită de cifra cirilică respectivă.

Pe verso titlului se citește:

„Cinstitul și luminatul semnu, al Măriei sale Craifului Ardélului, și a domnului părților țării ungurești, și a Șpanului Săcuilor, ѡмѡе ѡ прѡчѡл.

Sub care se ved armele lui Rákoczy reproduse mai sus la n° 147, înconjurate de litere P. Г. К. ѡ. Д. П. Ц. Ъ. Г. Ш. И. П., iar de desupt:

I. Corinth: Glav. 14, sh. 19.

În săborul Creștinilor¹⁾, mai voesc a grăi cu înțelesu, 5 cuvinte, învățându pre alții, decât zece miș: de cuvinte în limba striină.

În cele 5 foi următore se află următoreă

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ MĂRIIA SA CRAIULŪ ARDELULUI

„Cinstitului și luminatului și înfrămsătului cu deștoinicie și cu creștinătate milostivului GHEORGHE RACOTI din mila lui Dumnezeu Craiful Ardélului, Domnului părților țării ungurești și Șpanului Săcuilor, ѡмѡе ѡ прѡчѡл.

„Dela Tatăl Dumnezeu pentru Domnul nostru Is. Hs.: Milă, Pace și domnie fericită, cu biruință înfrămsătata, pohtescū Mării Tale ca Domnului meu milostivū.

¹⁾ Notă marginală: *In beserica*.

„Bunu-î Domnulū tuturorū și mila lui faste spre toate faptele lui. Așa cântă Împăratul și proroculū Davidū, milostive Doamne Craiu, psalom 144, stih 9, tuturorū ce să zice, încă și pizmașilorū lui, diavolilorū, carii luptă neîncetat înpro-tiva Slavei sfinției sale, că pre dinșii încă-î rabdă și-î ține spre bătaia celor pă-cătoși și face să răsae Soarele sfinții sale spre răi și spre buni, și ploae spre di-repți și spre nedirepți. Așa zice Hs. la Matheiū 5, stih 45, că răotatia pă-cătoșilorū, încă nu poate opri ca să nu fie mila și bunătatea sfinției sale și spre acela, iară mila sfinției sale faste asupra a toate lucrurile sfinției sale, că n'are sfinția sa lucru ca acela dintru carele să nu strălucască mila și bunătatea sfin-ției sale; că den biciul și din bătaia lui încă să arată și strălucēște mila și bunătatea lui, că sloboade într'un loc spre oameni, în loc de bici (бичъ), și bătae, într'alt loc el întoarce den bunătatea lui spre blagoslovenie și spre bine. Că după potopul apei când făcā oamenii oraș și turnu, den sfatulū lorū cel orbū și nebunū, vru să-î batjocorēscā și să-î batā, și limba întru caria grāia toți mainte li o despărți întru multe limbi, pentru caria le fu a părăsi lucrul lorū cel nebunesc și să rāsīrarā în pribegie în toate părțile pământului; iară în Testamentul nou le întearse și le dēde blagoslovenie Apos-tolilor, de știurā în toate limbile de propoveduirā Evangheliā a toate făpturile, Marcu 16, stih 15, 17. Și sosirā și păgānii întru unicūnia credinței, cum proro-cise Isaia prorocū, 19, stih 18, zicānd că vor grāi orașele Eghyptelului în lim-ba Hananeilorū, ce să zice că vor ținā o credință dirēptā și o lége, și toți într'o limbā vorū chema pre Dumnezāul cel drept într'agūtōrū, întru împără-ția lui Hs., pentru știința limbiei. Acum încă chiamā Dumnezāu în toate zile pre toate limbile, dentre toate rātăciturile și den toate nebuniile, spre credința și spre știința lui Hs. că dirēptā și adevăratā și cu o inimā. Pentr'acēia foar-te-î de trebā și în vrēmā de acum a ști în limbi ca să propoveduāscā Evangeh-liā în toate limbile, întru limba lor ca să înțelēgā. Pentr'aciasta au dārui și pre Apostoli, în zua de Rusalii, *Дѣян 6, (Faptele Apostolilor 2)*, ca să știe în toate lim-bile, caria acum cu mare ostēnēlā o învața oamenii a ști în toate limbile și să pro-poveduāscā Evangheliā lui Hs., și să aducā oamenii la unicūnia credinței, ce să zice la o credință derēptā. Iară cine grāiaște întru adunare, în limbā streinā, pre sine întrāmađā nu pre adunare; numai așa-î cine grāiaște în limbā streinā, învă-țānd, au cāntānd, în adunare, caria nu o înțelēgū ascultătorii, ca cimpoile și lautele, carele nu fac osibiturā în sunet, și nime nu le înțelēge. Știm că cre-dința faste dentru auzit, iară auzitul faste den cuvāntul lui Dumnezāu, cuvān-tului den propovediturā, iară propovedaniā trebuiaște să fie în limbā, să o poată înțelēge și să o știe ascultătorii. Frumos darū a lui Dumnezāu faste a ști în limbi, numai să viāze cu dinsele, ca să înțelēgā și alții ce zice, că aīmintrā nime nu va putia lua întrāmare den cuvāntul sfānt.

„Pavelū Apostolū, I Corinth. 14, cu multe lucruri frumoase arată și aduce înainte că nu-î nici un folos a grāi în limbā streinā în sāborū¹⁾. — Întāiu zice așa: că cine grāiaște în limbā streinā nu grāiaște oamenilor ce lui Dumnezāu, nu spre înțelesul oamenilor și spre întrāmaria lor, unde nime nu le înțelēge și nime nu să întrāmađā den cuvintele lui. — A doa oară zice: că cine grāiaște în limbi stre-

¹⁾ În besericā.

ine, numai pre sine să intrămădă, nu pre adunare, unde pre el nime nu-l înțe-
lege iară noao ni să cade toate să le facem spre intrămăria adunării.— A treia,
asamăna cuvintele în limba streină cinghiilor, bucinilor, trâmbitelor și alăutelor;
acélla de sună numai și nu dau osebitură, de nimică-sū întru soșia oamenilor cu

162. Titlu la Psaltire, 1651.

trâmbita, de nu va sufla de gătit au de încălecat și de gătit spre războiu, nime
nu să va ști găta, nici va ști de ce să țină, că și Dumnezeuul atot puternicul, Cîsla
10, porâncise oamenilor săi în pustie să se ție de glasul bucinului și în sluj-
ba dumnezeiască și la purcédere, că de bucina cu 2 bucine trebuia să se adune
toată mulțimea; iară de bucina cu unul, numai bătrânii să adună, când bucina de

purcesu, toată tabăra purcedă. Așia cuvintele în limba streină, de nu să va tălcui să se înțeleagă, de nimică-sū sunetele lor întru adunare, ca și glasul cinghiilor fără osibituri, că nime nu să intramă dentru iale.—A patra: cine grăiaște în limba streină, numai cei prosti înaintia celor ce grăiaște, că ei nu-î înțeleg lui nemică cum n'ară vrîa să inpreune cu ei ce știe el și înțelege și ȳaste la inima

ΚΑΘΙΣΜΑ Ε΄. ΨΑΛΟ ΔΒΒ: ΛΒ.

Суммо: **А.** **Ψ**ύψιτε ψάλομъ, ἱηλτῆνῆν κρεδνηύοση, ἄτῆν
 ἰῆ ἄδῆμῆν πρὶ λάδδᾱ λῆν δμῆζῆν, πέντρῶ φάπ
 τίλε λῆν, πέντρῶ κάρλε σβῆ ἄ ἰαβε .
 Ἀצלεπίνομᾱ, Πύτῆρᾱ, Ὡν ἐβῆντᾱτᾱ λῆν δῆ
 μεζῆν, αἰ σ, δετῆν, πβῆν ἄ κ.

Б. Дѡпᾱ ἄтῆᾱ рῶлгᾱ ἱηλτῆнῆн прѣ дмῆζῆн, ἰз
 чнѣ бῆнτᾱтᾱ λῆн ἄтῶатᾱ вῆтᾱ ипрѣ ѣн .
 С, к, кᾱ.

ΨΑΛΟΜΒ, ΛΒ.

С: **Ψ**ύψιτε ψάλομῃ αἰ ἡδῆσεν ἡρε πῦτῆλῦσε, ὡν ἰη, ο. αἰ
 κροτῆλῆν λάδ πῦσε τῆρεδᾱ κῆ ἀηλῆν δῆρε .

А.

Вικῶрацнвᾱ днрѣпцῆн ἄ
 дмῆлᾱ, кῶбῆωасῆ ле
 да днрѣпцнлорь .

Б. Исповетнцнвᾱ дмῆлῶн ἄлаῶ.
 тᾱ, ἄнᾱблᾱ, ἄ ψᾱлтнре кῶ, ἰ,

ипрῶ

163. — Pagina din Psaltire, 1651.

lui. — A 5: cine învață au să roagă lui Dumnezeu în limba streină, întru adunare¹⁾, opréște ascultătorii ca să nu poată zice aminū pre rugăciunīa lui cumu-î obicīna, că pre ce nu înțelege nu poate zice aminū, ca să întărescă cu acēia și să pecet-

¹⁾ Săbor.

luiașcă rugăciunea lui. Mai apoi întărește singur cu pilda sa, că săva c'au vrut puțină grai, mai mult de cât alții, Pavel în limbi streine și încă zice așa, că mai voiaște într'adunare ¹⁾ să grăiască 5 cuvinte cu înțelesu ca să învețe și alții, de cât zece miș de cuvinte în limbi streine, I Corinth. 14, stih 19.—Preste acés-tia preste toate Duhul Domnului luminat ne dă înainte ce trebuiaște să facem în-tru adunare. David în psalom 101 așa zice: Vestescă-se în Sionu numele Domnului și în Ierusalimū lauda lui. Ce cum poate fi acéia, ca să înțelegă, déca să va vesti în limba streină? Sfântū Pavelū la Colas 3, stih 16 așa zice: să lăcuiașcă întru noi den destul cuvintele lui Hs., iară să le vor vesti în limba streină întru adunare ¹⁾, carele nime să nu le poată înțelegé, acolia ne tocma să fie den destulū, ce nice un folosū nu iaste cuvântulū lui Dumnezău întru adunări, Sfintele taîne, cumu-i Boteșul și Cina Domnului *ἱερόςυαμ* (*și cela-l-alte*) trebuiaște să le slujimū, și isprava lor și folosul lorū trebuiaște să le spunemū și alte cranguri a cre-dinței dirépte trebuiaște să le răspundem cu înțelesū; iară să le vom face acéilia în limba streină, în caria nu înțelegū ascultătorii, ei de acolia ce folosū vorū lua? Despre Cina Domnului zice Domnul Hs. să o facem spre poména lui, iară să o va face învățătorul în limba streină și ascultătorii nu-i vorū înțelegé, atunce necumū să fie spre poména lui Hs., ce mai vartosū va fi uitate poména Sfinției sale în véci, poména morții lui Hs. și alte bunătăți a sfinției sale, cu de totulū să vorū îngropa și uita, că ascultătorii audū sunetulū și urletulū cuvântulū streinū, ce nici un folosū nu-i potū lua.—Pentr'acéia să arată luminatū și aiave dintr'acéstia din toate, că rugăciunile dintr'adunări, încă și dintr'alte locuri, leiturghiile, rugăciunile și cântările și alte slujbe dumnezeesti, numai ce-sū indestart în limba streină celora ce nu o înțelegū, și înaintia lui Dumnezău încă nu-sū voite, carele-sū în limba streină și nu le înțelegū, și cu vina să vorū păgubi céia ce slujesc slujba Dumnezeiască în limba streină neîn-țelegându-o, cum fac Papii de Răm și cei bărați léniși și Patări ce să chiamă părinți și dévestăvnici și călugărițe, carii nemică nu știu carte, și încă cântă Tatăl Nostru și Ave Mariia și psalomi în limba streină fără de toată știința, ce aceia-sū ca gaițele și ca pasările carele-sū fără de toată știința, și încă vorū să grăiască ca și omulū; așa și aceia ce grăescū în limbi streine neînțelegându-o.

„Acéstia toate văzându-le și luindu-le aminte Măriia ta, milostive Doamne Craiu, foarte dumnezeiaște și pre mare lauda lui Dumnezău, ai porāncit Noao slugilor Măriei tale, împreună cu Semeon Stefanū Mitropolitulū din scaunulū Belgradulū, *ἱμερε ἡ πρόφωα*, să izvodim Psaltiria lui Davidū den limba jidovescă pre limba rumānescă, ca să o poată ceti înțelegându-o și mic și mare. Pentru că vedem aiave că tot cinulū Beséricilorū rumānești și grecești iaste den Psaltire, că toate slujbele dumnezeesti sânt înfrāmsățate cu psalomi den Psaltire pentr'acéia foarte lăudāmū obiciaulū lorū, că au slujbă și rugăciunī den scriptura sfântă, nu din aflături omenești, că adevărū în deșartulū cinstescū pre Dumnezău cu aflături omenești, cumū zice Hs. la Math. 15, stih. 9 și la Isaia 29, stih 13. Ce numai acésta au fostū smintéla, că n'au fostū cetindū în limba lor, ce în limba streină, caria mulți n'au fostū înțelegându neci popii, netocma ascultătorii, pentru caria mulți au mersū cu mare dorū la besérică, ca să înțelegă rugăciunile și cântările și măn-găerile, carile sântū în psaltire, iară neînțelegându au mersū acasă māhniți. Iară

¹⁾ În besérică.

pentr'acéia ne-amü silitü, din porunca Măriei tale, și amü izvoditü și le-amü isprăvițü cu cheltuiala Măriei tale, carele pohtimü și noi de la Tatălü Domnulü nostru Is. Hs. să fie spre lauda numelü Sfinției sale și pre intrămaria sufletelorü tuturorü creștinilorü.

„După acéstia rugămü același Dumnezău, să te custe pre Măriia ta, cu toata cinstita casa și țara Măriei tale intru ani mulți și fericiți, înflorindü cu pace și cu de toate bunătățile lui Dumnezău și să te ia suptü Scutul și suptü arepile Sfinției sale, și să-ți fie stincă tare, ca și lui Davidü inprotiva a tuturorü pizmașilorü, ca să putemü și noi viia suptü arepile Măriei tale în pace, laudändü numele Tatălui și alü Fiului și alü Duhului Sfintü. Aminü.“

În foile liminare se mai află o prefață despre folosul Psaltirei și aceeași stemă a Mitropoliei Belgradului ca cea din Noul Testament din 1648.

La f. 1 a textului se află titlul:

Ѳ ЛЪИ ДЯКИДЪ ПРОРОКЪ ШЪ ЛПЪРАТЪ КЪНТАРЪ ¹⁾сѣферъ теѳланмъ | че
съ зиче, | кѳртѳ лѳсделоръ, | сѳс, | Ѳ ПѳЛОМНАОРЪ ЛЪИ ДЕДЪ.

La sfârșit la f. 299 v. se află încă o

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ CETITORI.

„Milă, Pace, și intrămare în credința diréptă, pohtimü cetitorilorü Creștini, dela Tatălü Dumnezău pentru fiulü său Is. Hs.

„Stiindü aciasta că apa totu-î mai curată și mai limbede (*sic*) în izvorü de cât în părae, că de ce să departă apa de izvorü, totu-î mai înmestecată și mai turbure; așa-î și izvoditul scripturei sfinte: Încă totu-î mai curată în limba ce-au grăit Duhul sfânt, în légia véche, prin proroci caré-î Limba Jidovască, iară în Testamentul nou Greciască; că de ce să departă de limba intru caria au grăit Duhul sfânt, totu-î mai înmestecată și mai strămutată, cum să véde den multe izvoade și limbi. Pentr'acéia și noi, izvodindü Psaltiria lui Davidü prorocü, mai vartosü ne-am silit a socoti izvodul Limbiei Jidovești, intru caria iaste scrisă; și după acéia am socotit izvoadele a mulți Dascali mari, și carii am văđut că se mai apropie de izvodul lui Izrail, noi încă am ținut împreună cu ei. După acéstia am socotit și izvodul celor 72 de Dascali, carii au izvodit den limba Jidovască în Greciască (din Greciască după acéia în multe limbi); și unde am văđut că nu s'au foarte depărtat de izvodul Jidovesc, noi am lăsat în loc, numai că am sămnat cum că să osibéște de cel jidovesc, și unele cuvente le-amü pus pre rând, ce le am închis în parintijiș, cumu-s céstia (.) iară altele le-am pus pre margene, cu céste slóve: *jid. nu-i*, ce să zice, că în izvodul jidovesc nu-sü. Și la tot psalomul, întâiu am pus Summa, și părțile psalomilor, arătând care psalom câte părți are, și care parte, până în ce stih au soroacă cuprinde, și despre ce grăiaște prorocii. După acéstia, am pus și Titulușul, unde l-am găsit și jidovește și am tocmitü psalomii toți cu stihuri, ca să poată află mai în de grab ce va vria să caute. După acéstia, știind că nici un lucru ce-î făcut de mână de om nu poate fi fără greșală, pentr'acéia vă rugăm să ertați cî-am greșit, au

¹⁾ Notă marginală: Jidovește.

cuvânt, au în tipar. Dîa Dumnezeu cu ce dragoste am scris noi, cu aceia să cetiți și voi, spre intrămărița sufletelor voastre ¹⁾. Domnul nostru Is. Hs. fie cu sufletul vostru, mila fie cu voi, amin⁴.

București, Biblioteca Academiei Române.
Cipariu, *Analecte*, XXI și 100.—Lambrior, *Carte de citire*, 66.—Gaster, *Chrestomatie*, I, 152.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 48.

104

1652.

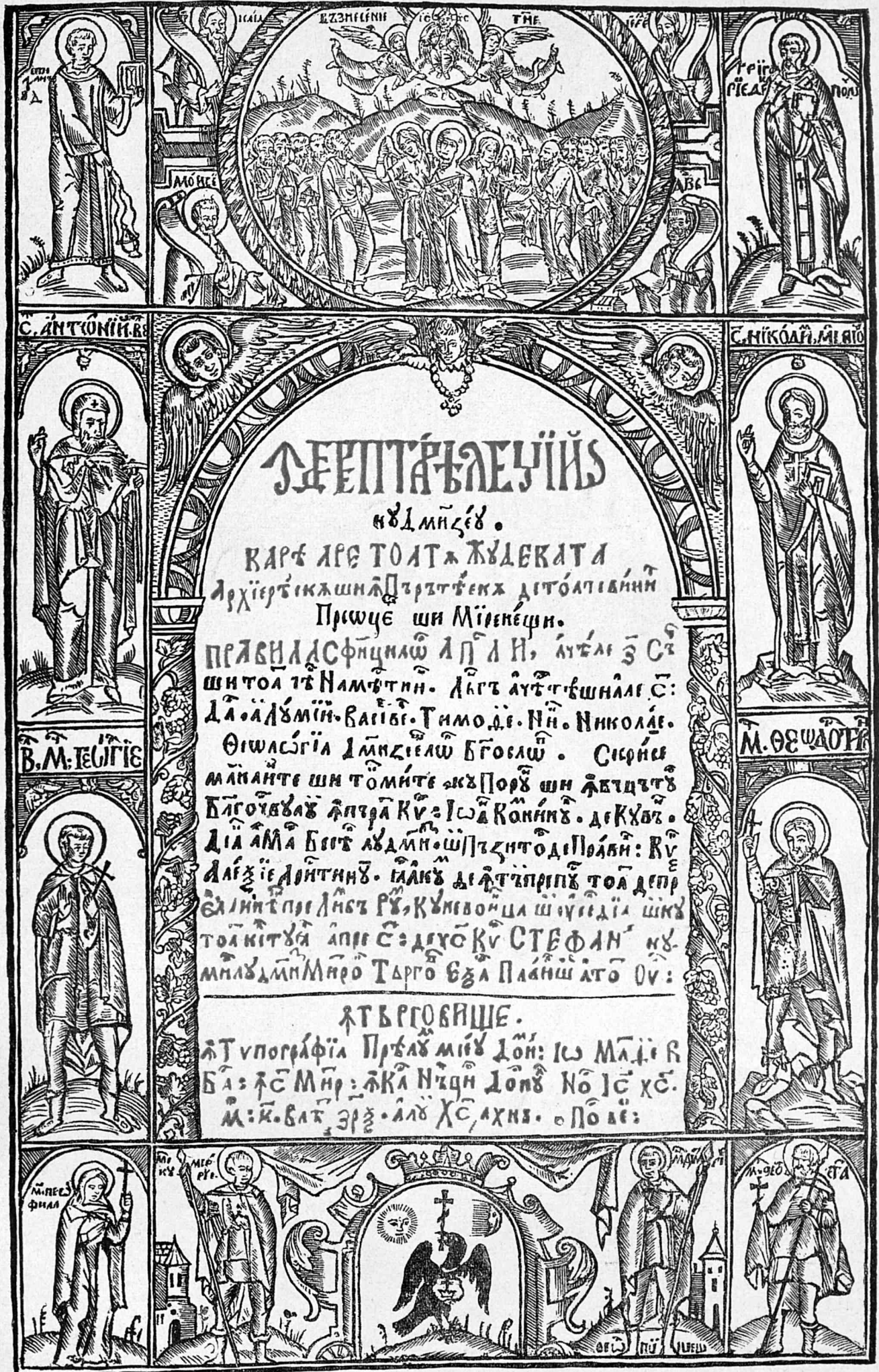
61. Indreptarea Legii, Tirgoviște, 1652.

ИДРЕПТАРЪ ЛЕЦІИ | КЪ ДМНЗЕШ. | КАРЪ АРЕ ТОАТЪ ЖДЕКАТА | АРХІЕРЪСКЪ
ШИ АПЪРЪТЪСКЪ ДЕ ТОВАТЕ КИНИА | ПРЕЦІФ ШИ МІРЕНІШИ. | ПРИВИЛА СФІЦНАВР
ИПЕЛИ, АЧКЛЕ Ш СЪБ | ШИ ТОА ЧКА НАМЪКЪТНИЧ. АЧКЪТЪ ШИ АЛЕ Е: | ДАЕ, А
АВМІЙ. БАСІЛ КЕЛ. ТИМОДЕН. НИК. НИКОЛАЕ. | ΘΕΩΛΟΓΙΑ ΔΜΝΖΕΙΦΑΒΡ ΕΓΓΟΣΛΩΚ ΕΚΡΗΣΕ |
МАН НАНІТЕ ШИ ТОКМИТЕ, КЪ ПОРШІ ШИ АЕЦЪЦЪТЪР | БЛГОЧКЪЛАН АПЪРЪ КЪР: ІУАН
КОМНИНА. ДЕ КЪКЪН. | ДІАК. АЛ МАР БЕСЪР. АШ ДМНЗ. ШИ ПЪАНТОР ДЕ ПРАКИА: КЪР |
ИЛЕДІЕ ИРІТИНС. ІАР АКСМ ДЕРТЪН ПРЕНСЕ ТОА ДЕНРЕ ЕЛИНКЪЦ ПРЕ ЛИНЕКЪ РЪМ, КЪ
НЕКОИИЦА ШИ ОУСЕРДІА ШИ КЪ ТОА КЕЛТЪСАА А ПРЕ Е: ДЕ ХЕ КЪР СТЕФАН КЪ | МИА
АШ ДМНЪ МИТРОИ ТЪРГОКЪ СЪДЪР ПЛАЮА ШИ А ТОТ ОУГ: | А ТЪРГОВИЦЕ. |
А ТУПОГРАФІА ПРКАШМ МІЕШ ДОМН: ІУ МАДЕН В | БАЕ: А Е МИТР: А КАЕ НЪАЦІФ ДОМНША
НОЕ ІЕ ХЕ | МР: К. БАКТЪ АРЪ. А АШ ХЕ АХНВ. В ПО КЕЛ: |

In-folio de 25 foi nenumerot. și 796 pagine. Titlul încadrat într'o gravură care reprezintă, între altele, și stema Țerei Românești (n° 165). Tiparul este negru și roșu. Pagina încadrată are 36 rânduri. Volumul cuprinde câteva gravuri în lemn reprezentând pe Sf. Vasilie-cel-mare, cele 7 săbore (n° 167-169) și numeroase inițiale ornate mici și câteva frontispicii și finale.

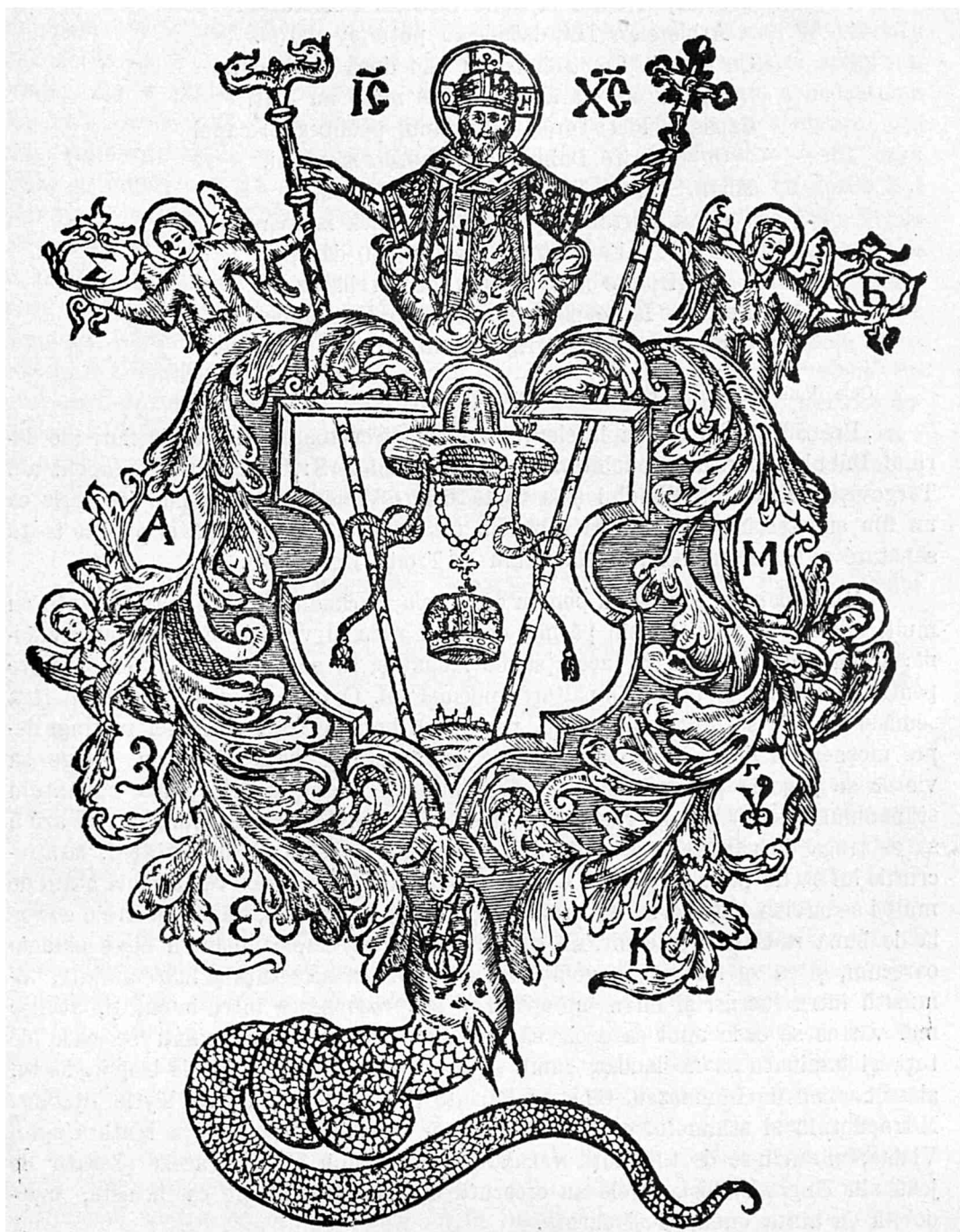
Pe verso titlului începe prima prefață a monachului Daniil, care se reproduce mai jos. Între acesta și prefața Mitropolitului Ștefan, pe f. 2 v., se află

¹⁾ II Timth, IV, sh, 12.

165. — Titlu la Indreptarea legii, 1652.

SEMNI Carele ăaste dat de Dumnezeu pré Sfinților MITROPOLIȚI Țării Ungrovlahiei.

16a

Invățatur(ile) Athinei așa nu strălucesc,
Cum ceste șase numărure aici izbândesc.

Dela răsărit pân' la apus tuturor groaz(ă),
 Și pre nici unul nu va lăsa fără de pază.
 Cruc(ea) și cărja în duhovnicescul războiu tare
 Arhierilor Hs. datu-le-au putér(e) mar(e).
 Cu dinsele Creștinii la cer să-î ducă se-au dat,
 Șarpele să sfărâme putér(e) mare au luat.
 Capasul, Pletistur(a), Gherdanul podobest(e) capul
 Cu umbriré Duhului nevoiaș de ȳa vacul,
 Mitra Semnul Tiarei vechilor Arhieré,
 curat purtându-ă mulți de muncă izbăvirei.
 O STEFANE, Păstor Pravoslavie(i) dăruit,
 De Hristos noaă paz(ă) tuturor hărăzit,
 Doamne Isuse păzeșt(e) în sinta Mitropolie
 pre al nostru Părinte și în véci ce va să fie.

Cele două prefețe au cuprinderea următoare :

„Pré Sfințitului și pré înțeleptului meu și cu toate felurile de flori ale dă-
 rului Duhului Sfântu înpodobitū, tocma Apostolilor, S: S: Stefanū Mitropolit alū
 Târgoviștii, Exarhulū Plaifulū și a toată Ungro-Vlahia, cel ce e mai jos scris ca
 un fiū sufletescū și de nemica robū, cu tot sufletulū cére, roagă și priaște toată
 sănătaté și buna petrecanie dela unulū în Troița Dumnezeu.

„Mulți oameni socotescū pentru omul cela ce cândū se naște într'o cetate cu
 mulți oameni și vestita deîn părinți de bună rudă și vestiți, eī zic că ȳaste vrăd-
 nic și dăstoinicū unulū ca acela să fie lădat și să se cūdésca și să se mire
 pentru moșia lui și pentru innălțare rudeniei lui. Ce unii ca acela greșescū fără
 sémă și fără de socotéla chibzuescū, pentru că bunătaté nu vine nici se trage dă-
 pre moșnéni și dăpre strămoși; așjderé și răotaté și viața cé ré nu mérgé să
 vie să se pogoare pe strenepoți, ce fieși-cine deîn lucrurile sale (după cuvântulū
 stăpănului nostru) sau se rușinéza sau se slăvéște. Pentru că omul, cât de-arū fi
 sū se tragă de părinți și de rudă de oameni mari vestiți și înbunătățiți, ȳară lu-
 crurile lui să fie proaste și fără de ispravă dă nemica și grozave, aceluia atăta de
 mult i se cuvine batjocorire și urgisire. Și ȳarăși (inpotriva), cândū răsare o odras-
 la de bună rudă și crește într'un sat prostū și dă nemica deîntru niște oameni
 oarecum, și să se facă, cu nevoința lui și cu multa socotința și luaré aminte, mi-
 nunatū întru lucruri și întru îndreptări și să procopsésca întru bunătăți, atunce
 mai vartos se cade unul ca acela să fie lădat dăstoinicéște cumū se cade de
 toți, și luminatū să fie lădat, cumū se arată chiarū și se véde la blagordia ta,
 alesulū meu de Dumnezeu, Cinstite Părinte pré înțelépte, Kyrie Kyrie Stefane,
 Mitropolitulū al scaunului cetății Târgoviștii, Exarhul Plaifulū și a toată Ungro-
 Vlahia, mirându-se de tine toți, văzându-te deîntr'unū locū ca acela și satū de
 josū alū Ungro-Vlahiei, carelé au crescutū odraslă și stălpare ca aciasta, inpo-
 dabită cu atăta bunătăți și darure.

„Aciasta auzindū și eu mai miculū, prostulū și plecatul prah desuptū pi-
 cioanele cinstite ale Sfinției tale (O Sfinte Créstete) de mulți lachedemonéni, voiū
 cu toată inema, cu blagoslovenia și îndemnaré Sfinției tale, a prepune aciasta În-
 dreptare de lége dă pre limba ellinésca pre limba proastă rumănésca. Nu doară

dăinū nevrednicia prostimei méle, sau dă veintr'o învățatură învățată, fără numai cât m'am ispititū a linge pre din afară puținelū Grammatica și Syntaxisul, ce cu toată minté, înțelepția, arătaré, spuneré și îndreptaré, a cuviosului întru ieromonahī kyr Ignatie Petriți și a lui Panteleimonū Ligaridi, dascali desăvârșitū amândoi de la Hio, vestiți și foarte iscusiti întru toată dumnezeiasca scriptură. Drept acéfa (o sfinte vārhovnicule), pentru multul harū de cucerie a nedăstoīniciei méle, carele amū cătrā Sfinția ta (măcarū de nu-m sântū copti strugurii viții méle) priimește truda și ostenéla ca unū nedăstoīnicū; priimește acestū darū micū, cu multa proastă a mé minte necuprinsă; priimește grādina cu florile Ra-lului înpodobitā și sādite cu buna mirismā a darului Duhului Sfântū; priimește ca cel pumnū de apă ce duse celū sărac la celū împăratū; priimește și pre mine blagoslovéște, ca eu ticālosul pespe blagoslovenia și ertaré Sfinției tale să dobāndescū ertare multelor méle fumedenī (*sic*) de păcate. Iară pre Sfinția ta aicé Domnulū Dumnezeu să te păzescā în mulți ani să petreci, pentru folosulū Tur-meī a lui Hristos, caré ți-e datā în sémā, iarā noaa de bucurie și de veselie tuturor carii-ți voimū binele cu totū sufletulū; iarā acolo să te dāstoīniciascā să dobāndești: Ciata arhierescā, hora dreptilorū, hrana Raīului, bucuria nespūsā, caré ochiulū n'au văzutū, la inemā n'au intratū, după cumū zice fericitulū Pavelū, să fie.

„Πρωκώσινετκα ε: νεποτρεβνικη ραβη (Al Prēsfinției tale netrebnic rob)

„DANILŪ M. PANONIANŪ.“

„STEFANŪ Cu mila lu Dumnezeu Mitropolit alū Tārgoviști, Exarhul Plaū-lui și a toată Ungro-Vlahiā.

„Pré Sfinților Arhiepiscopi, Mitropoliți, Iubitorilor(i) de Dumnezeu Episcopi, Egumenilor și tuturorū Pārinților Duhovnici și Protopopi, hirotoniți de Dumnezeu pespe māna arhierescā, așijderé și a toate rānduālele céle de afarā.

„Sānătate și spāsenie, roagā și priaște.

„Toată Scriptura caré iaste însufletitā de Dumnezeu (O pravoslāvnicilor citi-tor(i) foarte iaste de folos, de învățaturā, de înfruntare, de îndreptare, dā pedepsire pe dreptate, cum grāiaște dumnezeescul Apostol, ca să poatā fi omul lu Dum-nezeu desăvârșitū, și bine gătitū spre totū lucrulū bunū; pentru că mai vārtos îndreptéza nāravurile noastre céle sufletești și deīn léne le rădicā cătrā bunātāti și ne pornescū cătrā învățaturile céle ce placū lui Dumnezeu, și ne învața să alégem binele deīn rău și răulū deīn bine. Deīn caré și acīastā dumnezāiascā In-dreptare de lége, canoanele zic a sfinteī și dumnezāeștiī Pravile, carele au incol-țit și au rāsārit și se-au ijderātū (cumū amū zice) dela întruparé și inomeniré Cu-vāntulū pre lume, de cāndū au strigat trāmbița cé cu multū glas apostolésca, cu bunātate darulū, și se-au auzit în toată lumea, cīnstitu-se-au, adaosu-se au, cres-cut-au și se-au lāțit, întārinđū tocmélele Beséricii, care se făcé pe vremi, până la sfāntulū și a toată lumé șaptele Sāborū, cariī în totū chipulū și în totū felul au adunat pietri scumpe de au tocmit și au făcutū zidulū Beséricii, căriīa au zis Māntuitorulū nostru, ca ușiile ei iadul nu le va birui nice o datā. Pentru că după luminaré poruncii Māntuitorulū iar înșelātorulū carele scornise închinaré idolilor drācești, elū se veștezila, și cumu-ī era firé întru nefința elū se strica și fugia ca și întunérecu de luminā; iarā elū hitlénul nu se suferi să fie biruitū, nice vru să șazā în pace, ce aducāndu-și āminte de vāșmāntul său, îmbrācā-se în pāgāni și

Tim. 3.
zac. 297

Matthei,
gl. 67.

în pierzători de oameni, și iarăși se nevoia să învăngă (ІКѢНГЖ) și să biruască adevărta într'altă chipă cu învățături striine și înșelătoare a doa oară să facă ca și mai nainte; ce nu putu Lupul, că rămase ca unū spurcatū rușinat rânjindū pre Cuvântul în zadar; pentru că, cum mai de grabă se adunară Săboară a toată lumé, deînpreună și naméstnice de dumnezești și sfinți Părinți, dă lepădară și stricară răotată nebuniei lui. Unele așa se făcură: că cu porunca celora ce împărăția pre acéia vréme (iară mai alesū, cum am zice, cu a sfântului Duhū) se adună dă se făcé Săborū într'o cetate turma arhieréscă caré era suptū toată obastia greciască; iară cine nu puté să mérgă ei și trimeté soli exarși ai lor și ispravnici în loculū lor; și așa cu tot săborul tocmiia îndreptaré a blagocestivei și pravoslavniciei credințe. Și așa îngrădindu-se cu armele adevărții, răotată lor gonii. Iară altele se chemară naméstnice, căce că se aduna Episcopii numai deîntr'o eparhie la mai marele lor; iară nu era chemați toți deîn toată lumé și nu se făcé căutare de toate tocmélele; ce, sau întăriia tocmélele Săboarălor céle ce să făcuse mai nainte, sau surpa pre ereticii carii încolția să samene zizanii, sau căuta canoanele céle ce era de buna tocméla și de folosulū tuturor beséricilor Pravoslaviei. De-acia aceșté toți nu se nevoiră să dezrădăcineze și să rumpă numai semințele ale învățaturii celor striine; ce încă și Pravile, canoane și legi au făcutū, ca să fie de folosul traifulū oamenilor, îndreptândū sfânta a noastră viață și învățându-ne cutare pază să păzim petrecania noastră cum place lui Dumnezeu și Canoanele, ca noi carii săntemū Sfânta Turmă a lui Hristos ca o cetate tare să rānim pre muncitorulū indoit și ca o pasăre proastă cu meștersugurile lui să fie prinsū și legat și să se cunoască rușinat.

Carele sânt
săboare a
toată lumea.

Carele sautu
Namest.

„Deci într'acesta chip apucă înainte dă se tocmi foarte ales dumnezeiasca propovăduire și cu multe țării se întări și se întemeé beséricii. De-acia păstorii sfintei Turme oblicindū meștersugurile hitleniei lui, cu învățatura cé adevărată și cu bunățățile vitejiei lor, îndărătnicia și nevoința luptei lui nu o băgară în sémă, ca și săgétéle copilărești. Așa userdie arătară pentru cununi ce luară, atăta petrecanie bună și minunată arătară, cât le era toată nevoința pentru buna și adevărta cinste, căce că iubia să se lupte și să se bată pentru adevărta pān'la sānge. Pān'la atăta userdie și vitejie veniră, cât mulți-și urără trupurile și răbdară întunérece de munci și morți pentru adevărta. Și încă, aceșté sfinți iubitori de cinsté lui Dumnezeu zăbréla blagocestiei, atăta biruiră înșelăciunile cât nu băga în sémă nice în dos nice în față frica lorū.—Dreptū acéia adunându-se toți împreună acu acésté vitejii, sfintele și dumnezeestile Pravile, cum le-au fostū suflândū și amenințândū de sus porunca lui Dumnezeu, pān'în zioa de astăzi așa le ține și le cuprinde și le cinstéște dumnezeiasca Besérică a Pravoslaviei multe deîn dumnezeiasca evanghelie, pentru că și acélé sântū adevărate rădăcini deîn izvorulū ei. Și nu numai acésté, ce încă și câte poslanii osebi de săboară, întrebări și răspunsuri se-au făcut de bogați bărbați sfinți, carii se afla pre acéia vréme, cărora nu li se putuse ascunde bunățățile. Dreptū acéia și acélé le mărturisiră și le întăriră și Beséricii le déderă, ca să lumineze întru țaria Pravoslaviei, ca stélele pre țaria Ceriului.

„Aicé se-au pus și niște învățături și lége den afară, dă demultū făcută și tocmită, și gândescū că și acéia iaste tocmită cu îndreptaré dumnezeiască, cumū arū fi o aflare și un darū a lui Dumnezeu, și o alcătuire de obște a Beséricii, toc-

Aicé grătaște
pentru légé
împărătescă.

mită cu porunca nastavnicilor și îndreptători a vitejilor și purtătorii de Dumnezeu bărbați, pentru îndreptare a greșalelor celor de voe și celor dă nevoie, și de traiul blagocestiv, carele duce pe pravoslavnici și-i îndreptăză cătră viața ce nesfârșită.

„Dreptu acéya Smerenia noastră adunat-amu și am strânsu (cum amu zis) toate canoanele, înpodobite cu toată frâmséte și învățatura și hotarale cele tari, carele sântu de spăsenia și de tréba tuturor oamenilor, carele se-au făcutu și se-au tălcuit cu bunu narav cum place lu Dumnezeu, și, de cumu ne-au fostu putéré, toate la un locu le-amu cusutu, nevoindu-ne nemica a lăsa să fie lipsă de ceva. Și nu numai acésté, ce încă și cât au rămasu de acei dascali nepuse, și noi aducându-ne aminte, le-amu înplut și le-amu adunat. Pare-ne că vor fi de tréba și de dragoste sufletelor celor iubitoare de Dumnezeu și carii vor citi nu li se va ură, că amu pusu toate lécurile de fie-ce vină, împărțite toate pre glave pre lesne a le afla. De-acia am gândit și am socotit și pentru pravila împărătésca că va fi și acéya de tréba acestii oblastii și micșoare Țări, de toate vinile, cu catastihul ei deosebi, ca să poată fi și să dé câte ceva ajutoru și ia canoanelor sfinților bărbați, mărturisind și dând răspuns mai tare și mai vartos.

„Părinții au pus numele Răspunsurilor și învățăturilor lor Canon sau Pravila, adecă numele de la lemnul cela ce lucrăză meșterii, carele se chiamă îndreptariu. Cându lucrăză lemne sau pietri fiindu nodoroase, strâmbe și colțoroase și ne-nétede, puindú acelú dreptariu, le tocnesc și le netezesc și așa le alcătuescu una cu alta. Pravila să chiamă și alte meștersugure multe ale meșterilor dascali, adecă carii au meștesugit Grammatichia, Filosofia și Vrăciuire, și carii au meștesugit Căntaré; și nu numai acélé, ce încă și ceia ce au tocmít Légé împărătésca, pusule-au numele Pravile. Mai sântu ș'alte împărțiri, tocméle și hotară, de carele bine au socotit Ypocrat să le fie numele așa, adecă despărțind și alegând și îndreptând ce e stricat de alții și aducându-le iară la a lor bună împreunare. Ce însă scripturile altora, cărora li se-au pus numele Pravile, acélé totu trebuie altora să se dé să le caute. Iară Răspunsurile cele blagocestive părințești pusuli-se-au numele mai adevărat, mai tocmít, mai alcătuit de cât toate, atât cât și pre ceia ce se plăcă lor ei îndreptăză cătră drépta credința, și-î trage cătră viața ceia ce place lui Dumnezeu în toate zilele fără rătăcire.

„De acuma trebuie iară a arăta și a spune pre rând, de câtu ne va fi putéré: cându, de cine și cumu se-au izvodit și au eșit la lumina fieși-ce Pravila, lumina picioarelor noastre și lumina caré iaste căllor noastre în traiul lumii aceștia. Ce însă ale sfințelor Săboară șapte a toată lumé și ale celor Namésnici și a bogăți Părinți sfinți ce au scris, lesne le veș afla pre la începutul Săboarilor: Papii, Patriarșii, Mitropoliți, Impărații, Ispravnicii și asupra cui. Iară aici numai ce ni se cade a spune pentru ale Sfinților Apostoli pe scurtu; așijderé și pentru Pravila împărătésca: de unde au eșit și cine și pentru ce întâi se-au izvodit spre buna parte Pravilele, adecă Canoanele, pre numele Sfinților Apostoli 85 scrise fiindu (cum ziseră unii) de marele mucenic Climentu, căci că era urmăriu Marelui Petru așijderé și dumnezeescul Pavelu, cum singur povestéște oare unde de dănsul, carele au fostu Episcopu la Roma, al treilé după învățătorul Petru, căci că Linu au luat Scaunul și se încunună

Pentru pravila
st. Apostoli.

167. — Întâitul săbor dela Nicea, din *Indreptarea legii*, 1652.

cu cununa Mucenicilor în vreme împărăției a lui Traian împărat. Și așa socotira unii că le-au scris Climentu, căce 'și pomeneste numele pre urma Pravileloru, cum arata și dumnezeescul Luca la Déanie. Că nu scrie necăire să se fie adunatu toți sfinții Apostoli la un loc să le fie scrisu obște. Ce să știți că multă vreme, lăcuind și îndulcindu-se împreună zisu-i-se-au de vărhovnicii Apostoli să le izvodescă și să le scrie, că și Poslania caré iaste cătră Ovréi iară lui au zis de o au prepus pre limba ellinéscă. Pare-mi că unii mai de nainte vreme au fostu socotind și se-au fostu sfindu de Pravilele lorú, pân' ce se-au adunatu Sfantulú și a toată lumé Săború a șase, de au luatú séma tuturorú Pravilelorú, care le făcuse Săboarale a toată Lumé și Naméstnicile, așjderé și ale unorú Părinți carii au procopsit intru bunătăți și au făcut și ei bogate Pravile. Ce mai întâi și mai nainté tuturor au luatú séma ale acestora, adecă ale Apostolilorú, că zice acel sfânt Săború: Canoanele 85, carele sântú făcute pre numele Sfinților și Slăvițiilorú Apostoli, carele sântú priimate și întărite și adevărate și date noaa de Sfinții Părinți, poruncim și noi să se fie întărite și adevărate (insă fără de Pos-

168. — Al șaptelea săbor dela Nicea, din *Indreptarea legii*, 1652.

lanile și Răspunsurile lui Climent), că într'acelă multe taini, zizanii și gunoae de smintelă au băgat zlocestivii. Cade-se a ști și de Pravilele împărătești, de unde se-au ijderătū și ȳale, pentru că și ȳale le-amū socotit a fi ca unū ajutoriu celora lalte, pentr'acēia le-amū lipit lângă dinsele. Intru Olimpiada de întâi, cândū era cursulū a- nilor lumii 4808, atunce împărăția la Roma Romilū, ȳarā dupā dinselū alții vreo șase, unulū dupā altulū lua Scaunulū până ce trecură ani 244, de cândū se fă- cuse împărăția Cetății. ȳarā righii carii tocmiā cetățēniū, avāndū putéré a doa dupā împaratul, ei cumū socotiȳa așa tocmiā și indrepta pre cetățēni, că încă nu era légé scrisā. ȳarā cândū fu într'a 68 de Olimpiade, atunce căzurā asupra împărăției putéré oamenilor celor de afară, și așa gonirā pre Righii deîn mijloc și puserā oblăduirē a ypatilor. Și atunce nărodulū Rimulū se indrepta cu o lége sau mai vārtos, cumū amū zice, cu unū obicīalū rău fără de tocmeā. ȳarā așa până nu se inpluse 20 de ani, ȳarā nărodul alése 10 bărbați, și pre dinșii oblăduȳa Appie Clav- die; și așa poruncirā lorū să facā legi. ȳarā ei adunārā obicīalurile céle ce era pre

Pentru Pravi-
lele împărătești
de unde se-au
inceput și cum
se-au tocmit.

lége ale Rimlénilor, carele era rásipite și mai alcătuiră multe și deîn légé Ellinilor de la Athina, căți se láuda că ținú și au pre Solon și pre marele Șarpe și pre lângă aceșté și căți zicé că au și ținú tata pre Licurgú și Mini și alții in potriua acestora. Și așa alcătuiră 12 cărți de la aceșté, pentru că Solonú și Licurgú povestescú că ei au scris legile mai alése Ellinilor, însă unulú Athinénilorú, iară Licurgú Lakedemonénilorú; ce însă Licurgú fusése dá demultú, tocma într'alú 65 de ani de la spargeré Troadei; iară Solonú au făcutú legi Athinénilorú într'alú 46 de olimbiade, scoțându-le de la Șarpe fără de ucideri. Și așa se îndrepta národul cu acélé cărți până ce se ținé cu putéré ypatilorú și a národulú, pentru că in toți anii alegé národulú 2 bărbați de bună rudá, să fie de-a tocmiré lucrurile cetățestí și voinicestí, și le puné numele ypați. Si așa acesta chipú alú cetății se-au ținutú 364 de ani. Iară Gaie iarăși schimbá ypatia și putéré Narodulú, de o făcu împărăție, și crescându vrémé petrecaniei, támpla-se de creșté și vinile și judecățile, câtú trebuía și se cădése să fie și să se facá Legi cetățénilorú in tot felulú pre vinile lorú. Dreptú acéia după Gaie lua împărăția Sevastú Avgustú, acela ce era și chesarú; nu lăsá să nu pue și să facá lége, ca și ceia ce era cu înțelepția mai buni de cât mulți, ce încă de la toți întreba și iscodia și de Narodú și de voínici, și ori cine ce zicé, de la toți lámuria și ce-i páre și socotia că e de tréba indatá scriia in céle cărți ce scrie mai sus. De-acia după multá vréme pre urma lui Avgustú, apucá împărăția Andrianú, și acélé toate iară le aduná la un locú și ale altora a tuturor, le scrise deosebi, și le făcu in 50 de cărți, adecá Grane, Dighestasimú, ce să zice, le puse numele Săbornicú, cumú arú fi adunate deîn multe; iară câte făcuse împărății, elú le scrise deosebi și le făcu 12 Grane, și le puse numele Codicure, ce să zice tocmire împărătésca. De-acia nice așa nu era lesne să ajungá légé, neputându-le cuprinde cu minté, de multe și lungi ce era; și mai vártos împărății carii se pusése după vremi, lorú ce li se párusé, ei adăosése in codicurile lorú de niște lucrure de céle ce încă mai nainte n'avusése lége. Nu numai acélé, ce încă și pre limba Látinésca scrise, ascunzându legile până acuma întárite vártos, lipsindu-se de folosulú lor ceia ce nu puté să le înțelégá. Iară Iustinianú, înțeleptul împárat, multíme de glavizne alése, carele era numai mai de tréba de lucrurile vremii și nu alése numai, ce și încă lățimé cât putu o scurtá și de doaa ori scoase dintr'acéle doa cărți, adecá deîn Codicá și deîn Dighestú dá prepuse pre limba Ellinésca; și așa tocmi légé, ca niște tocméle de întái, și puse numele cărții: Istintunda.

„Iară tocmiré Dighestulú, căce se alcătuisse pe scurtú, cumú amú zis, párusé unora a zice, că pentru grăbiré scurtării au lăsatú multe nescrise deîn céle ce-sú mai de tréba. Dreptú acéia iarăși porunci de scriserá și puserá acélé suptú céle ce se chiamá Grane la sfărșitul tuturorú Granelorú, lipindú lucrurile céle de tréba ce rămăsése. Mulți dascalii cinstitulú împáratú la acésté, cândú le-au prepus, au stránsú. Întái unú Stefanú au tálcuitú Dighesta, iară Kirilú pe scurtú; Dorothei o au făcut pre tocméla mijlocie. Thalilei Chensorú prepuse Codichia pre lungú; iară Theodorú Ermopolit mai pe scurticelú; Anatolie și mai scurtú, iară Isidor mai pe scurt de cât Thalilei; numai cei 2 ce au izvodit mai pre lungú. Manvru(?) împáratul încă de mai făcu niște tocmiri cu multa truda deîn tocmélele céle vechi, 170 dá Nearale (*sic*), și le puse deosebi, că schimbá pentru nunte, și légé pentru diataxe și pentru niște taini și altele asemene acestora, care le poruncise mai

109. — Sf. Vasile cel Mare, din *Indreptarea legii*, 652.

nainte Marele Costandinu, iară elu pentr'acelé mai cu mila le tocmi. Acéle Nearele le-au prepus unu dascal Trivunianu foarte dascalu mare; iară nu știu cumu-] supăra duhulū necurat, ce-ī era minté indoita. Dreptū acéia, cândū le scrisése, elū întorsése unele spre folos, iară altele le scrisése neadeverite și indoite cu gândulū și cu socotința. Dreptū acéia, oamenii carii avé pără și mergé să se judece, cu acé prinzare și indoire ré pre mulți pierdé.

„Iară mai pre urmă de toți de pururé pomenitul intru împărați Leu pré înțeleptul, el făcū toate alcătuirile una, și câte era puse răsipite toate le împreună într'una dein Dighestia și dein Codicure, multe și de la Istintunda și deintr'ale lui Iustinianū alése, dă le făcū 60 de cărți, împreună cu unū Savatie Marele Spatarū, și le alcătui în șase tocni și scoase de lepădă toate vrăjmășiile céle fără de trébă, céle ce nu era nice de un folos; pentru că oamenii cei mai dă pre urmă se îndreptară mai spre bine de câtū cei de mai nainte vréme carii făcuse multe legi. De-acia alcătuiré cuvintelor dein céle ce le alesése, foarte bine le așeză și cuvintele céle ce da răspunsū de fie-ce cuvântū, lucru și vină, elū le adună dă le tocmi și le puse toate la o Grană. Și au făcut și elū 120 dă Nearele, ce până acum acélé nu se țin toate.

„Dreptū acéia și Smerenia Noastră, văzândū o comoară ca aciasta ascunsă și ca o grădină incuțată, plină fiindū de toate florile darului Duhului Sfântū, ale Purțătorilor și însuflețitorilor de Dumnezeu Părinți Sfinți și ai Lumii dascali și luminători, carii au înplut toată lumé de dulce blagovonie a Duhului, gândiū zicândū: ce folos yaste de amândoaă să sté incuțate? cumū zice Scriptura. Mai vartos, aducându-mi aminte de cuvântul stăpănului meu Hristos pentru sluga cé viclénă ce ascunse talantulū în pământū, ziș: să dau și eu ceva Domnului meu dein câte mi-au dat, ca să nu mă arăt să zic că voescū numai folosulū binelui meu. Ce voiū cu toată inema ca cerbulū la izvoarele apelor să-m puū toată nădejde pre Maica Cuvântului Fiului lu Dumnezeu, préslăvita Doamnă a noastră Sfânta Născătoare de Dumnezeu, și pentru ruga sfântului slăvitului Apostolū și întâl Mucenic Arhidiaconū Stefanū, și marele Antonie și Sfântul Grigorie Decapolit și Nicodim Mirotocenul, ca să nu las comoara ascunsă nici grădina incuțată, ce să zic capetele dumnezeștilor Pravile, să le adunū și să le prefac dă pe ellinés-te pre cuvinte proaste rumăneste. Și am făcut alégere dein multe și bogate Pravile, trimetândū pân' și la împărătesca Cetate, la Présfântulū nostru și a toată lumé Patriarhū (că n-am vrut să scriu dă pre céle tiparnice, fiindū-mi témă; că de cândū au încăputū cărțile Pravoslaviei la mâna ereticilorū, ei n'au lipsitū a nu băga câte ceva zizani), pân' ce amū aflat la cinstitul nostru fiu sufletescū Kyr Gheor. Caridi de la Trichis, carele au fostū II Vis., scrisă cu mâna, judecata toată arhierescă și lângă dinsa și împărătescă, cu toate canoanele ale Sfințelorū Săboară și Apostoli și a Marelui Vasilie și a altorū dumnezești și sfinți Părinți împreună cu Theolog dumnezeștilorū Bogoslovi, scoasă și tocmită cu porunca și învățatura blagocestivului împărat Kyr Ioannū Comninulū, cu mare și multă socotința, de pravoslavniculū intru dascali Diacon și păzitorulū de toată Pravila și canoanele marii Beserici Kyr Alexie Rodniu. Și așa cu multă userdie si îndem-nare o am scos de întunecū la lumină și cu buna voe a luminatului și blagocestivului meu Domnū Io Matthei Voevod Basarab și cu tot sfatul Măriei sale, cu blagoslovenia Părintelui meu Paisie Patriarhul Ierusalimului, și cu îndemnaré a

Matthei gl. 25.

Ps. 115.

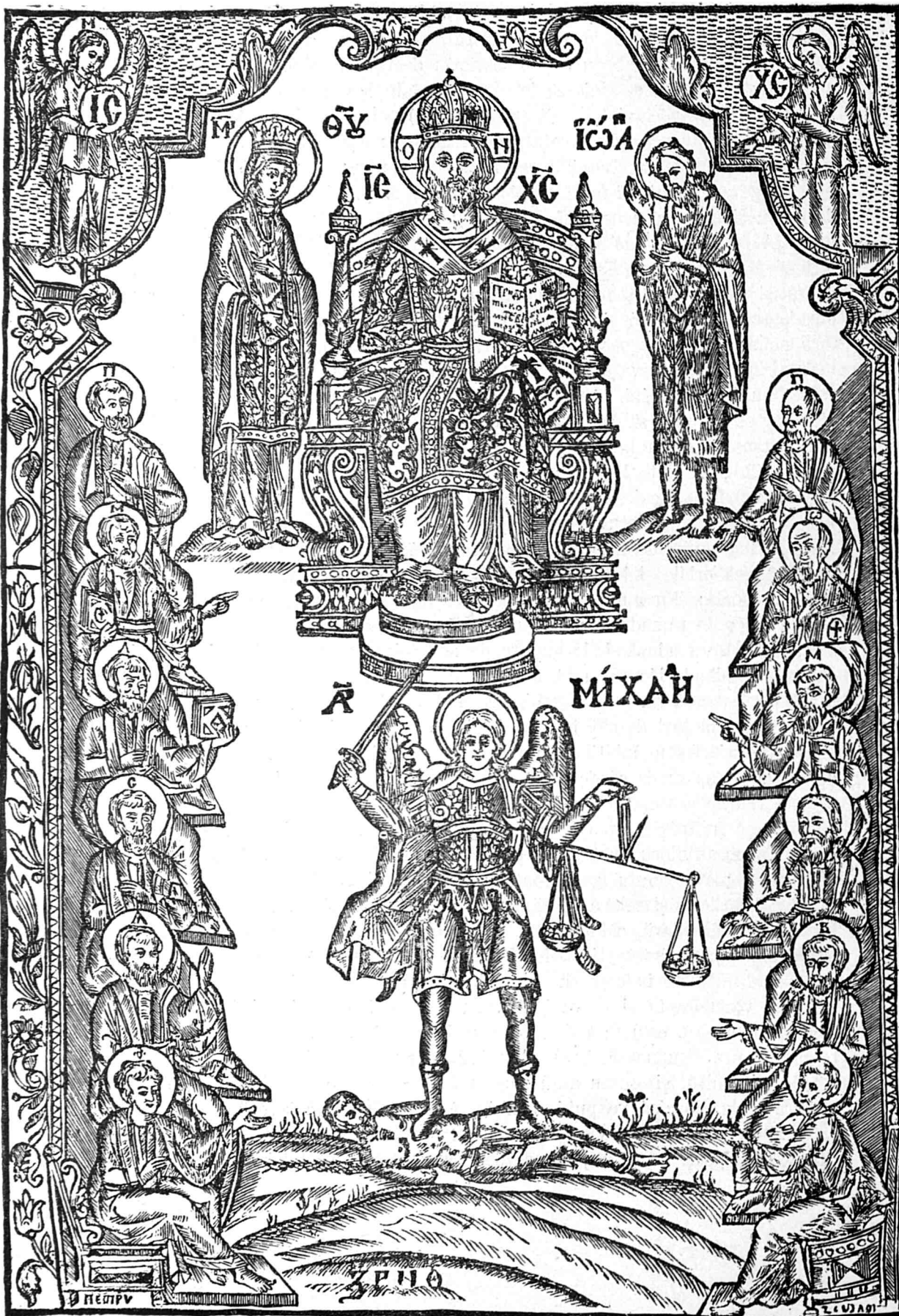
doi frați iubitori de Dumnezeu și tocma slujitori ai oblasției Smereniilor noastre. Tipăritu-se-au, ca să fie de folosul tuturor de obște, ca o grădină plină de flori mirositoare ale răului, sau ca un vistiariu deobște Besericii.

„Dreptu acéia, se cade să le caute și să le ție vartos tot de-una ceia ce sântu îndreptătorii Pravoslaviei, ca să poarte grijă pentru sufletele Turmelorū, să nu cumva să se alunece spre învățăturile striinilor; așa de vartos se cade să se ție de ceia ce au rânduialele Lumii aceștia de îndreptare; că cu acésté învățături vei puté alége adevărta deîn rătăciré striină, și dreptaté deîn strămbătate, mai adevăratu și mai alesu de cătu Piatra Lydiei.

„Acésté punu lége și legătură și hotară împăraților și domnilorū, Patriarșilor și Mitropoliților, Egumenilor și călugărilor, Popilor și Diaconilor, Boiarilor și Bogaților, stăpănilorū și slugilor, celorū ce oblăduesc și celora ce se oblăduescū, părinților și feciorilorū, Bărbaților și muerilorū, însuraților și celorū neînsurați, celor postnici și celorū ce nu se postescū, înțelepților și celorū nedomiriți. Acésté învață și pre împăratul și pre domnulū să le ție și să le cinstescă cu toată putéré. Acésté nu-i lasă să se pléce învățăturilor dobitocești. Mai vartos se cade să le albă acésté yparșii sau voivozii, Mitropoliții și Episcopii, pentru că lor mai multă socotința li se cade să albă și grijă să poarte de împărăteștile și sfintele Beserici, ca să nu cumva să se arate nedăstoinici la Dumnezeu, căci n'au lăcuit pre voia lui; ce să vie la acésté bunătăți să-și împodobescă bunătatea sufletului, ca și Puterile îngerești împregiulū lui Dumnezeu. Aceștia îndreptări de lége cine-i va zice vrăcuiitoare de obște nu va greși, pentru că amestecă erbile și lécurile, dă le dă bolnavilorū, de tămăduiaște pe fie-carele de fie-ce boală; și nu numai pre aceia, ce încă și pre ceia ce se lenevescū de nu poartă grijă de tămăduială; însă pre unii dându-le și tinzându-le erbi tari ei rădică, iară altora aducându-le aminte de făgăduința ce va să fie, aduce-și și-i rădică cu mai blănde lécure. Iară unii sântu carii nu iau nice erbi nice lécure, nice învățăturile acestora, ce-și ingrădescū pristanișté Poclaniéi cu neplecaré, și așa făcându-se mai tari de căt împăratul, ei-și închid moșia de véci.

„Pentracéia (o iubiții Smereniilor noastre fii) la cine se va tămpla, au de rânduiala noastră, au de cé de afară, priimiți-o ca o hazna împărătescă, plină de toate lucrurile scumpe, că veți afla într'ansa de toate bunătățile carele îndreptéază sufletul, că întărăște pre cei ce stau și pre cei căzuți nu-i lasă în ociaanie. Dulce iaste Blagocestivilorū, iară Zlocestivilorū înfruntătoare, groaznică păcătoșilorū, certătoare de toată vârsta și de toată deregătoria și rânduiala, împăraților, Domnilorū, Boiarilor și celorū ce sântu pre mâna maimarilorū, Voiuicilorū, proștilorū, bogaților, săracilorū, călugărilor, mirénilorū, bărbaților, muerilorū, Tinerilorū și Bătrănilorū. Că înțelepția a lui Dumnezeu iaste multă în tot felulū, că măcară și cine nu iaste îndreptatū, de aicé, citindū cu socotința și cu luare aminte, lesne se va îndrepta si se va întări. Curvarii se învață a-și ținé curăția, celū rău se învață binelū, celū fără de minte se înțelepțează, celū semetū smeritū. Acias-ta învață pre celū nemilosirdū milostivū, și pre cei ce jehuescū ale altora să le dé ale cui sântū, și, cumū amū zice mai pe scurt, tot felulū de bunătăți. Cine va vré acela, de aicé va puté să zlească ca de într'unū izvorū.

„Dreptu acéia rog smerenia noastră pre voi pre toți fii iubiți întru Duhulū, căutați și ispitiți scriptura, că așa socotescū că pare-că într'ansa veți afla viața,

170. — Din *Indreptarea legii*, 1652.

după cuvântul Domnului; și priimiți cu dragoste și cu userdie, și citind, îndreptați viața voastră, iară pre smerenia noastră întru rugile voastre fără de léne nu uitariți. Si Domnul păcii fie cu voi. Amin.

„Ca unu Tată tuturor întru Pravoslavie de obște și voitorul de tot binele.

„Acelaș carele ăaste mai sus scrișă.“

Pe fila 8 lim. verso începe tabla de materii, la sfârșitul căreia se află o gravură (n° 169) în lemn intitulată ПРѢВѢДНЪИ, СЪДѢИ: (Judecătorul cel drept), semnată „Petru Theodor 7159“ și cu legenda:

„Dăca vrém ce vă e drag și iubit a fi împărați Domni Arhieriei și aici Scaune, Stégure, Păstorii și rânduiale, voi căutați de cinstiți Dreptate, ca să nu muriți, ce să trăiți în céia Lume în Vécî.“

La pag. 424 se termină prima parte a Nomocanonului cu cuvintele:

Молѣніемъ ѿ кса́кимъ тѣланѣмъ Сте́фана Митрополѣта, преке́дена ѿз Єлліно-скаго, на прѣстѣи класкѣи ѿзыкъ. Трѣдолюбіемъ МногоГрѣшнаго: Даніѣла Андρείана Моно́ха Панѣнскыа: з. къ Млѣткѣхъ клшнѣхъ: не забыва́йте. (Cu rugăciunea și cu totă silința lui Ștefan Mitropolitul, s'a tradus din elinesce pe limba próstă romănescă, cu ostenéla mult păcătosului Daniil Andrean monachul din țara Panoniei. In rugăciunile vóstre nu-l uitați.)

Partea a doua are titlul următor:

НОМОКАНОНЪ КЪ ДУМНОУЮЮ ЯКЪНДЪ АДЪНАТЕ ПРѢ ТѢАТЕ КАНѢНАЛЕ, АЛЕ ГФѢИЦАВРЪ ЯПАН, ШИ АЛЕ ГФѢИТЕАВРЪ А ШАНТЕ ГЪБѢАРЖ АЛЕ ЛЪМѢИ, ШИ АЛЕ ЧЕАВРА АДАТЕ ГЪБѢАРЕ, КАРЕАЕ СЪС ФЪКЪТЪ ПРѢ А КОГАТЕ ЛѢКСРЕ, КАРЕАЕ СЪ КЛАМЪ НАМЪСТНИЧЕ. АДЪПЪ АЧЪКА ШИ А МАРЕАШЪ БАСІАЛЕ, ШИ АЛЕ АЛТВРЪ ГФѢИЦИ БЪРБАЦИ ШИ ПЪРІНЦИ ПЪРТЪТЪВРИ ДЕ ДМІІЗЕС, АЛКЪТЪІТЪЖ КЪ РЪГА ШИ АДЕМНАРЪ БЛГОЧЕСТІКЪСАШЪ АПЪРАТЪ: КЪР ІѢАНЪ КОМНІНСАЪ. ДЕ КЪВЪНТЪТЪРІЮА ДІАКОНЪ АЛ МАРІИ БЕСЪРІЧЪ АЛЪ ДМІІЗЕС ШИ ПЪВІТЪРІЮА ДЕ ПРАКНАЖ КЪР ЯЛЕЖІЕ ПРІСТІНС.

НѢКЪЖЕ ТѢАНІЕМЪ МЛНІЕМЪ ЖЕ ѿ КСАКІМЪ ОУБЪЖДІНІЕМЪ: ГТЪФІНІА Митрополѣта. НѢКЪЖЕ ПРѢКЕДІНЫ. ѿ Єлліноскаго на прѣстѣи класкѣи ѿзыкъ. Трѣдолюбіемъ ХЪДЪКІШАГО КЪ РАСѢДІРЦЪХЪ: Даніѣла Андρείана Панѣнскыа: з. (Iar acum prin ostenéla și prin rugăciunea și prin totă convingerea mitropolitului Ștefan, din nou traduse din limba elinescă pe limba próstă romănescă, prin ostenéla prea micului între monahî Daniil Andrian din țara Panoniei.)

La sfârșit (p. 795), după o invocațiune către Dumnezeu, se află iarăși subscrierea:

Даніѣлъ: М.

Прѣквѣіи́стка Баш: неотреѣ Панѣнскыа.

București, Biblioteca Academiei Române. Museul de antichități. — M-rea Némțului. *Indreptarea Legiei cu Dumnezeu* (ed. de N. Blaramberg și G. Missail) f. 1. și a. (București 1871).

Ioan M. Bujoreanu, *Collecțiune de Legiuirile României vechi și cele noue*, vol. III, București 1885, p. 135.

Cipariu, *Analecte*, XXV și XXVI. — *Principia* 110. — *Analele Academiei Române*, Ser. II, t. II, p. 109.

172.

62. Târnosanie, Tirgoviște, 1652.

ѢНГЕНІЕМОС

СѦС

ѠНОВЛЕНІЕ

СѦС

ТЪРНОСАНІЕ

Препѣсъ дѣ пре Єллінѣще ши
Єлкенѣще, пре Лимѣъ прѣстѣъ
Рѣмѣнѣще. кѣ тѣтъ Тѣпѣкъсѣъ
ши ѣкъцѣтъсѣъ ѣй, фѣрте ѣдреп-
тѣтъ ши токмѣтъ єнне пе рѣнд.
Кѣ тоатѣ ѣсерѣѣ ши Келѣсѣѣ
ѣ прѣ Єфѣтѣсѣѣ Мѣтрополѣтъ
Кѣр: ЄТЄФѦН: Ѧ тѣтъ
Цѣра Мѣнтѣнѣскѣъ.

Ѧ ТЪРГОВИЩЕ.

Ѧтрѣ чѣнѣтѣ ши Єфѣта Кѣсѣ
ѣ ѣкъцѣри Дѣнсѣ Нѣтрѣ Іє Хѣ
Ѧ Тѣпографѣѣ Лѣминаѣ Дом Іѣ
Мѣтѣѣ Є Бѣсѣ: мѣ сеп. кѣ Бѣ: зѣѣѣ.

In-4° de 35 foi nepaginate. Tipărit cu negru și roșu, cu 22-24 rânduri pe pagină. Titlul este încadrat cu același ornament ca Pravila dela Govora, iar textul cu un chenar de linii. Cuprinde câteva frontispicii și inițialele ornate ca și Pravila. După prefață se găsește o gravură pe lemn, reprezentând Saborul Maicii Domnului (n° 158), iar pe verso titlului stema Mitropoliei Ungro-Vlahiei aceiași ca cea din *Mystirio*, 1651, cu inscripția și versurile acestea:

Semnul Carele ȳaste dat dela Dumnezeu prѣ-Sfinților Mitropolițȳ ai Țărȳi Ugrovlahiei.

STEFAN intru arhieriei se cinstéște,
 Cu toiagulü pre toi oblăduiaște,
 Numele-i arată și lucrurile,
 Iară nevoința, folosurile
 Némului Rumenescü, căstă Tărnosanie,
 Iară dăscoperi bună folosire.

Pe următórele 5 pagine se află prefața acésta :

„STEFANŪ Cu darulu și mila lu Dumnezeu Arhiepiscopü și Mitropolit a păzitei de Dumnezeu Cetate Tergoviștii și a toată Ungrqylahia

„Tuturor tocma Slujitori frați, Iubitorilor de Dumnezeu, Arhimandriților, Protopopilor, și altora carii se află în rânduiala Smireniei Noastre: Totü binele, și de Spăsenele dela Dumnezău împreună cu blagoslovenie să vă se dé Roagă.

„Nice odată nu mî-arü fi voia să lipsescü cu toată inema și sufletul (o pré sfînților și cinstiților miei frați și tocma slujitori) să privăzü cătu mi-e putéré cu lucrulü, la toate la celé ce săntü de trébă și de folos, cinstitulü și sfintulü nostru némü Creștinescü (de în carele mă tragü și eu), ca să se cunoască ade-vărat de toi userdia și căldura caré amü cătră sfinta a noastră maică Beserică, cumü după altele amü făcutü și cu acăstă Tărnosanie, de o amü tipărit ca-n de-grabă, caré e foarte de trébă Némului nostru țărăi rumănești, nefindu-le pre limbă să poată înțelege. Drept acéia înpodobindu-ă cu toate Țeremoniile pe rândü și cu florile typicului romănește, n'am lăsat a nu vă scrie să știți ce e lucrulü ei și cumü se cade a-l face și cine, de carele voü începă de acé, și iaste așa :

„Treî lucrure săntü carele nu poate nimené să le facă, fără numai Arhîereulü: adecă, Hirotonia, sfînția Myrului, și Tărnosania sfintei Bisericî.

„Acest obiciălu ține sfinta Beserică a răsăritulü de la tocmela a sfînților Apostoll (carele au luat de la puitorul de lége singurü Domnulü Nostru Is. Hs., cumü mărturisése Dumnezeesculü Apostolesculü ucenicü Dionisie Areopaghitü în carté luî caré scrie pentru sfinta rânduială a Besericii ¹⁾ zicändü : că și Preoții, măcarü de vor fi și făcändü niscare rânduiale de în cinstitele taîni, iară așa nice odată să nu fie volnici să îndrăznescă popii a face sfântulü Botezü fără de Dumnezăesculü Myrü, nice să obărșască Dumnezăiasca taîná a priciștiniei, de nu va arü duce chipurile Pricășteniei la Dumnezeesculü jertăvnicü, adecă a nu ști deistvui sfinta Liturghie. Așijderé nice Preot poate fi, déca nu va fi harnicü să se sue la toate rânduialele spițelor Preoștî. Drept acéia Dumnezăiasca tocmire, sfînțiré rânduialelor Arhierestî și faceré Dumnezăesculü Myrü, și déistvuiala sfintulü Jertăvnicü adecă Tărnosania, putéré acăsta se-au dat să fie să deistvuiască acésté rânduiale numai Arhieriei, cărora li-s date și au toate rânduialele desăvărșită.

„Maximü sfintulü ispovădnicü, tălcuitorulü alü lu sveti Dionisie, pentr'acésté cuvinte zice : să știi că nu e data să sfînțescă și să facă Preoții Myrü, încă nice Jertăvnicü să sfînțescă (adecă să tărnosescă) și să facă Liturghie pre dinsul, nice să hirotonescă, pentru că acésté numai Arhierelü le face, și fără de acésté rânduiale popa nice poate să botéze, nice Liturghie să facă, déca nu vor fi sfînțite mai nainte de Arhieriu.

¹⁾ Gl. 5.

„Așijderé iară intr'acesta chip și Gheorghie Pachimera tălcuitoifulu lu *сн* (*sfintul*) Dionisie, iară de acélé cuvinte grăiaște: acésté (zice) mai dein toate rânduialele se cuvînă Archiereulu: sfinția Myrulu, Tărnosania și Hirotonia.

„Drept céia nice cumū nu poate să sfințescă sau să tărnosescă Beserică de-săvârșită; iară de va îndrăzni să facă aciasta cineva, acela nu e numai căce nu face nemica, ce încă căce îndrăznește dă se atinge de putéré caré n'are și nu-i e dată, el greșaste păcat de moarte, și apoī va cădē și supt vina luării Darulu sau a afurisaniei.

„Însă déca vréme, ce de multe ori se tămplă, de nu poate să mérgă Arhierelū tot de-una petutindiné să sfințescă Besericile céle noaă, carele-s deșarte de slava lu Dumnezeu în multă vréme; atunce cu voe și blagoslovenie să trimetă pe Protopopa, să pue Antimisulū blagoslovitū de Arhiereu, carele are blagoslovenie și putére ca acéia, carele iaste în locul Prést(ol)ului, până ce se sfințeste desăvârșit, ca să se poată face Liturghie în Beserică, până ce va veni Arhierelū prilejū să mérgă să o sfințescă.

„Acīasta (iubiților miei frați și tocma slujitori ca pentru să se îndreptéze némul țării noastre) amū tipăritū, și am cusutū lângă dinsa și cum trebuie să sfărâmescă Arhierelū Moaștele sfinților mucenici, și mutaré Besericī, sau clătiré Préstolului în doaă chipure, totū cu tipiculū Rumănēște, așijderé și blagoslovenia Antimisului cu tipicul lui, de toate pe rândū cum trebuie a-l sfinți. Drept acéia priimiți, rog, buna mé userdie, cum, de va vré Dumnezeu, o veți cunoaște tocmai caldă în toate zilele, adăogându-se spre dragosté dăscoperirei învățături de folosulū țării și a sufletelor voastre tuturorū. Гѣ Бѣ въсѣхъ да подаетъ Протопопу Ешиемъ, ѿ мнѣ ѣже къ сѣнию Прошениа.

„Сѣеник Жителъскѣшѣ ѿ Іѣк (?), ѿ многолетнѣ мнѡгѡхъ Елѣк Дѣла, Къше Начертанныи Рачитѣ ѿ Прокѣскѣт. — (*Netraductibil*).

Bucuresci, Museul de Antichități.!

173.

[1653-59]

63. Diplome date de Principi Transilvaniei preoților românesci, tipărite din porunca lui Gheorghe Rákoczy, în Belgrad (Ardél).

Despre aceste diplome găsim în Cipariu următoarea însemnare:

„Le avusem, ci periră în a. 1849, latinesce se aflau la D. Protopop Gr. Mihali. Ele erau date de mai mulți principii Transilvanii în favórea preoților românesci, din carele unele se află și la Șincai în *Chronica Românilor*; veđi *Acte și Fragmente* p. 192, 194, 206. Șincai scrie că s'au tipărit la a. 1653, și esemplariul meu nu avea an, și apoī cuprindea și diploma lui Acațiu Borcia din a. 1659. De unde anul edițiunei cel puțin e dubiu.“

Șincai, *Chronica*, la a. 1596 și 1609.—Cipariu, *Analecte*, XXI și XXII, *Acte și fragmente*, 192, 194, 206.

174.

1656.

64. Catechismu calvinesc, tipărit la Belgrad (Alba-Iulia) în Ardel.

„Scutulū catichizmușului cu răspunsu den scrăptura sv-tă. Inpotriva răspunsului adoao țări, fără scriptură sv-ta. (*La sfirșitul părții a II-a:*) Și s'au tipăritū în citate în belgrad. Vălét 5170 (?) christova 1656 m ța iunie 25 dnă“.

Din cele două exemplare din această carte, cunoscute în timpurile din urmă, nu se mai găsesc nici unul. Cipariu a pierdut pe al său în 1849; iar cel după care Gheorghe Barițiu a tipărit edițiunea sa la 1879, după însărcinarea Academiei Române, cu toată intențiunea editorului de a-l depune în Biblioteca Academiei, nu se știe unde se va fi aflând. Titlul de mai sus și amănuntele următoare sunt scose din această retipărire, în care de alt-fel nu se indică nici formatul, nici numărul foilor, cu un cuvânt nici o sciință despre forma externă a cărții.

Cipariu spune că acest catechism eră de formatul în 12°. Nu știm însă de ce îi dă data de 1657 în loc de 1656.

Cartea cuprinde trei părți:

Partea I are titlul de mai sus și cuprinde încă un capitol: „Despre icoane“.

Partea II-a are titlul: „Cuprinsătura și părțile învățaturii de spre credința creștiniască, cu întrebări, și cu răspunsuri, den scriptura sntă“.

Partea III-a: „Cinulū și învățatură pre scurtū de sntel (sic) taine, cu care trăescū creștinii în besereci, să știe cumū vorū trăi cu ele bine după scriptura sntă, cumū de spre botezu, de spre cina demnului, și de spre snta căsătorie, și de spre despărțeniile cu ocă diréptă și de alte lucruri carele-sū de lipsă creștinilor“.

La sfirșit: „Vlét, 1656. Cor. Geor, mor. (?)“

Catechismulu calvinescu inpusu clerului și poporulu românesc sub domnia Principiloru Georgiu Rákoczy I. și II. Transcrisu cu litere latine după edițiunea II tipărită în anulu 1656, insocitu de una escursiune istorica și de unu Glossariu de Georgiu Barițiu, Sibiiū 1879.

Cipariu, *Analecte*, XXI și XXII. *Principia* 101 și 106.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 106.

175.

170. Frontispiciu din Dosofteiu, *Viețile Sfinților*

1673—1716.

1673.

65. Dosofteiu, *Psaltirea în versuri*, Unieș 1673.

ПЪЛТИРЪ

И СѢТЪЛЪИ Пророкъ Давид

Прѣ Лѣмвж Рѣмжнѣскж кѣ
 сѣса шѣ кѣ твѣтж кѣлтѣяла
 ПРѢ ЛЪМИНАТЪЛЪИ ѿнтрѣ
 Іѣ Хѣ, Іѣ Стефанъ Петръ Боѣ
 вѣ да Дѣнлъ, Цѣръѣй Мѣлѣвѣй.
 Днн сѣтеле скриптѣрѣй ѿ сѣцнѣврѣ Пѣрѣнѣцѣ Дѣ
 скалѣнѣврѣ сѣтѣй Бѣсѣрѣнѣй, кѣ лѣнѣгж ѣтѣнѣ
 лѣ ѿн мѣлѣцѣ ѿн сѣкѣтѣтѣ шѣ черкѣтѣ прин
 сѣтеле кѣрѣцѣ, шѣ дѣчѣж прѣ кѣрѣшѣрѣй токѣнѣ
 тѣ ѿн чѣнѣй ѿн фѣвѣрте кѣ ѣсѣрдѣе мѣре, дѣ
 Сѣмерѣтѣлъ Дѣсѣдѣй Мѣнтрѣполѣтѣлъ дѣ
 Цѣра Мѣлѣдѣкѣй.

Е Мѣнѣстѣрѣ Оѣнѣврѣскомъ Тѣпѣмъ

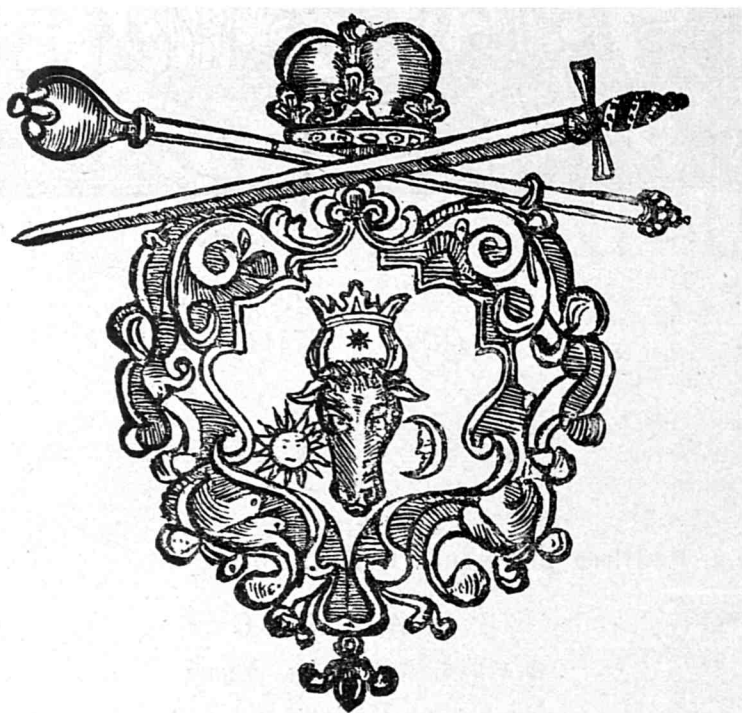
Иѣзѣбѣрѣзѣсѣ. Лѣтѣ ѿ сѣтѣкорѣн : сѣкѣт : зѣрѣа.

(*In Mănăstirea Unieșului s'a format prin tipar, la anul dela facerea lumēi 7181*).

In-4° de 6 foi fără paginație și 258 foi numerotate însă greșit (1—16, 20, 18—20, 22, 21, 24, 23, 25—27, 26, 29—34, 81, 86—119, 130, 132, 132—153, 146, 158, 156, 160, 153, 162, 160—179, 182, 181, 180, 183—186, 188, 188—265), și o foie la sfârșit. Titlul e încadrat în flori de compozițiune tipografică. Tiparul e negru, iar roșu numai în titlu, dedicație și începutul Psaltirei. Caracterele sunt de 3 mărimi (v. facsimilele n° 178). Pagina, încadrată în linii simple în trei părți, și indoite în partea exterioară, are 18 rinduri. Călele de câte 4 foi au ca semnătură alfabetul cirilic (Ѧ—Ѹ, ѦѦ—ѠѠ).

Pe verso titlului se află stema Moldovei între inițialele Domnului Ioan Stefan Petru Voevod: ІѠ. С. П. Е. Е. М. Г. М. și următoarele:

„Stihuri la luminatulū Gherbū (ГѠѠѠѠ) a țării MOLDOVEI.

177.

„Capulū celū de buorū de fiară vestitā,
sāmnēdā putiāre țării nesmintā.
„Pre cātu-ī de mare fiara și bufacā,
coarnele-m pășune la pāmintū ași plēcā.
„De pre chipū să vīade buorulū ce-ī place,
c'ar vrīā-n toată vrīamīa să stīā țara-m pace.“

Cele-lalte foi liminare sint ocupate de cele două prefețe care se reproduc aci:

„PRĒLUMINATULUI ȘI PRĒcinstitului, și Milostivului nostru Domnū, Măria sa Ioan Stefan Petrā Voevoda, din mila lui Dumneđăū Domnū a toată Țara Moldovei, dela a tot putiarniculū Dumneđăū, poștimū mării sale sănătate și pace cu viață nārocitā să petreci măria ta de pururiā adevărū.

„Toate lucrurile aciālīa, Milostive și prĒluminatē Doamne, carile fac rugī smintēlā, ne-nvață sfīnta Scripturā să ne ferim de dānse; de care lucru Eclisiastul așe scrie: „nemicā să nu vā smintēscā a vā rugariā pururiā.“ Și singurū

Domnul Dumnează și mântuitorul nostru Is. Hs., de multe ori aducе aminte ucinicilor, și singur, cu sine le arăta chipu să să roage purură; mai vrătos ca și într'acіаia noapte întru carіа patina cіа de bună voae au 'sufertіu pentru spă-

АВРАМЪ КЪ И ЧЛ ПЕРУ
 КИ ОІ СМЯ, А. ВЪЯЛ СѠ МЪ ЛЪ И
 ДЛОН, А. НЕ СІКРН ДЪ ВЪС ПРА ЛЪ И ТНІТ ЛЪ ДЕЛА
 ВЪРНІ. А РІТЖ НІТ РАЧЕТІ, ПЛАШ КАЛЕ КЪТРЕ ФУНЧІИЦА
 ЛЪ И ЧЪБЛ ЧІИ ПЪКЖ.
 БЛЖІИ ПЪ МЖЖЕ ИЖЕ НЕ ИДІ НА СЪВЕТЪ НИ ЧЕ ПІ ВЪСІХЪ:
 ПСАЧЕ СЛОБЕНІТЪРІ.
АВРІЧЕ ДЕ ШМЪ ЧЕНА МАРЦЕ,
 ПСАТЪ ЧЕ ЛЪРЪ ФЪРЪ ДЕЛАЦЕ.
 ШІ КЪ РЪНІ НЪ ВЛАСІА НКЪРАРЕ,
 НІ АШЕДА ИСКАШ ДЕ ПІЕР САРЕ.
 ЧЕ ДОА ЛЪ И ВЛФН ТО КЪ ДМНІ,
 ШІ ЛАЦА ЛЪ И ША ПЕТРАЧЕ ІОМКЪЛ:
 ДЕ СЛКА

178. — Pagină din Psaltirea în versuri de Dosofteiu.

seniіа noastră, de le-au ȃis „priveghіați și vā rugați ca să nu cādeți în nāpaste.“ In ce chipu și toți sfinții Patriarșii din Іlagіа vіache Impārații și Prorocіi, ca și-n Іlagіа noaа sfinții Apostolі, și urmātorii sfințiіlorū sale, precum aflām în sfințele cārți cā nepārāsāt să ruga sfințiile sale ȃua și noaptea, și-n toate greutāțele și nevoile

sale cu ruga să mângăia, și cu dinsa toate războaiele a pizmașilor trupește și sufletește le-mfrîngia și le biruia; precum dăce și sfintul Ioan Zlatoustu : „cine cind-va din credincioși rugîndu-să n'au biruit? și cine rugîndu-să pre pizmașii săi n-au imfrîntu? că aciaia iaste priimită lui Dumneđău, și aciaia place lui Dumneđău.“ Cum și sfintul Apostol Pavelu dăce : „Nepărăsăt vă rugați, de toate mulțamiți, că aciaia iaste voia lui Dumneđău de Hs. Is. întru voi“. Și iarăși dăce așia : „luați sabiia cîa sufletésca, caria iaste cuvîntul lui Dumneđău, cu de toată făgada și rugăciunia rugîndu-vă preste tot cîasul cu duhul“. Așia dăce sfintul Kipriianu, că mai tare platoșe de cît ruga nemică altă n'avem, că cu dinsa toate războaiele ciale tare putem să le frîngem, că ia iaste putiare cîa sufletésca și pavăța lui Dumneđău, cu caria putem să ne sprejinim, și să ne apărăm de toate grăutățele. Pentr'aciaia ni s-au părut smerenii noastre a hi lucru de trébâ și de folos de spăsenie, tlăcovaniia-î aciastii sfinte cărți a sfintului Prorocu David, caria iaste plină de rugă și plină de taînele ciale mare a lui Dumneđău, pentr'aciaia cu multă trudă și vriame -ndelungată, precum am putut mai frumos, am talmăcit ș'am scris precum au vrut Dumneđău, să poate trage hiria omului cătră cetitul ei, și supt cinstitul și de mare cuviința și blagoslovit numele Mării tale o am arătat pre lume, ca să poată hi mai mare -ndemnare cătră rugă și cătră nevoința sfintei besiarici, că acesta obiciai iaste din bătrâni, scoțîndu v-unu izvod den sfînta carte, a-l scrie supt numele a de mare cinste scaun. Ca și cum au făcut sfintul Apostolu evanghelistu Luca, scriindu-și sfînta evanghelie și Déaniile sfîntilor Apostoli, la mare și cinstit Domnu Theofil ie-au scris, așia și smereniia noastră sfînta cartia aciasta slăvitului și pré cinstitul și blagoslovitul numelui mării tale suptă apăratură o am scris, rugîndu-ne mării tale ca Domnului nostru milostiv, să o primești mării ta ca snopul celu dentăi de grău, și pre noi rugătorii mării tale a hi milostiv. Intr'aciaia dăruiască Domnul Dumneđău îndelungată și nărocite, Domniia mării tale; întru mila sfîntii sale cătră cinstia și lauda sfîntă numelui său adevăr.

„Symeon Typanicū.“

„Rugătorul mării tale smeritul
„Dosoftei Mitropolit Sučavskii,
„cu toată inema.“

La f. 4 lim. v. :

СЛОВО КЪ ЧИТАТЕЛЮ ¹⁾

„Четворинный ест рѣзъмъ къ писаніи сѣбѣмъ.²⁾ Писмѣтелный. Фетикѣс. пре istorie. ѡбичайный. Идикѣс. пре obiciai. Иносказаемый, Илагорикѣс. Pre altă plăzuiturîa. Прѣносѣтелный, Метафорикѣс. пре mutare. Patru înțelesuri are sfînta Scriptură : Писмѣтелный iaste cuvîntul cela ce nu te lasă să-lu dăci într-altu chipu de cum iaste scris, ca și unde dăce domnul Hristos : Язъ послаю кам ѡткрѣтителъ ѡ ѡца, Дѣхъ истинный иже ѡ ѡца исхѣдит. Eū voi trimite-vă mîngăitorul de la părintele, Duhul celu adevăratu care de la părintele purciade. Acesta cuvîntu cine-lu va socoti într-altu chipu, acela-î strein cu totul de sfînta besiarică.

„Ѡбичайный iaste năravu în sfînta carte, ca și cîndu dăce : Непрѣдохъ разорити законъ, нж исполнити. N'am venit să răsăpăscu lagia, ce să o amplu. Непрѣдохъ мѣрь къ вѣрци на землі нж мен. N'am venitū pace să aruncū pre pă-

¹⁾ Cuvînt cătră cetitorii.

²⁾ Patru înțelesuri are Sfînta Scriptură.

miutū, ce sabie. Cu cuvîntulū celū dintāi Domnulū Hristos face îndemnoși pre Jidovī cātrā ascultarīa sfîntei Evangheliei, iarā cu cel al doile le dā groazā pentru cei înderepnicī.

„Иносказаніӣ iaste ca și cūmiliturile, cîndū altā grăești și altā să-nțālīage, ca și : ѿκω νεπλόδιροδῆσεμ, ἢ μνῶγα κῆχάδεχ ἰζημῶζε. Cā stērpā nāscu șlapte și cé cu cuconiī mulți au slābitū. Va să đacă că besīarica cé din limbī, carīa era stērpā de darulū lūi Dumneđāū, au nāscutū cuconi de la Hristos mirele său : cīale 7 taīne și șlapte darurī a sfîntulū duhū; iarā cé cu cuconiī mulți, adecā besīarica legīi vechī (carīa să đāce umbrā legīi adevārate), aū slābitū ș-aū sterpitū de totū darulū lūi Dumneđāū, pentru nēscultarīa cuconilor ei, carīa mainte era plinā de darul lūi Dumneđāū cu Prorocī și Apostolī.

„Преноснӣ iaste ca neștine ce va să-ī să-nțālégā cuvîntul dintr-altā sāmñaturā de povīaste. Intr'acestū chipū : Кáмень ἰγῶже небрѣгоша сѣждѣщїӣ, съи бѣсть къ глакѣ ἰгас. Pīatra ce nu o socotirā ziditorīi, acē fu în capulū unghīulūi. Acesta cuvîntū să mutā la Domnulū Hristos, că nu-l băgarā 'n samā Jidovīi cālcātorīi legīi, ce sfîntīa sa stātū capū unghīulūi legīi vechī și legīi noaā de le împreunā āmbe, că Sfîntīa sa iaste capū sfîntei besīaricī, miresīi sale. Acīaste patru înțalesurī le-amū scris pentru cetitorīul iubit, ce va avīa osārdie a cerca să-nțālégā intr-adinculū aceștii sfînte cārți. De-acīasta m-am rugatū sfîntīi sale pārintelūi și pré fericitulū Patriārholū de mī-aū scris acīaste patru înțalesurī încā atunce cāndū venisā Sfîntīa sa de era arhidiaconū la Pārintele Nectarie Patriārholū de Ierusalimū. Atunce mī-aū scris sfîntīa sa tizulū mieū, carele acmū iaste în loculū pārintelūi Nectarie Kyr Dosoftei, și de pre isvodulū Sfîntīi sale am scris precumū să vīade.“

La sfîrșitul acestei prefețe să aflā urmātōrea notiță tipāritā cu caractere micē :

„A lūi David Sfîntū Prorocū și împāratū Psāltire, tlācutā rumenīaște pre stihurī cu numărū tocma în slovenitu : ρакносλόжна ἢ ποδῶενο ὠκονчакáεμα, adecā în coadele stihurilorū pre o glasnicā într-un chipū tocmite.

„Acēstā sfîntā carte au făcutu-o sfîntul Prorocū David, de ne aratā într'insā Dumneđāirīa și omenirīa Domnulū Hristos, și muncile și de moartīa și de învierīa și suirīa Sfîntīi sale în cerī și de toate ce au socotitū a face Sfîntīa sa pentru spāseniīa noastrā și de sfānta Précestā și de Sfîntīi Apostolī și de toatā Sfînta Besīaricā, de războiulū și izbānda ei, și de giudețul ce vine, de muncile pācātoșilorū și de binele dreptilorū, și de bunātāțele lūi Dumneđāū; și de laudele lūi are în sine psalomī 150.“

Pe ultima față a foilor liminare să aflā o gravurā în lemn represintānd pe David în genunchī, rugāndu-se, cu inscripția de-asupra capulūi : Царѣ дава.

Toți cei 150 de psalmī sunt versificați în versurī rimate de diferite mārīmī (dela 6 pānā la 16 silabe) și în strofe pușin variate. Psalmī 28 și 86 au și un comentariu întreg, pe lāngā textul versificat; iar la ps. 50 și 121 comentariul este făcut numaī asupra cāte unul singur verset. La f. 264 v. să aflā „Psalomulū lūi Davidū ce s-aū bātut cu Golifad“ în prosā.

Pe f. 265r. să aflā versurile lūi Miron Costin asupra originēi italice a Romānilor :

„ТРОЕНІЕ МИРОНИ ПРЕЧЕСТ

НАГѠ ДВѠРНИКА БЕЛІКАГѠ,
НИЖНѠИ ЗЕМЛІ. 1)

1) *Compunerea lūi Miron preacinstitul Vornic mare de țera de jos.*

„Niamulü țării Moldovei de unde dărađa?
 Din țara Italiei totü omulü să cređa,
 „Fiih întâi apoi Traianü aü aduș pre-acice
 Pre strămoșii cestorü țării de nömü cu ferice.
 „Răsădit-aü țărălorü ghotarele toate,
 Pre sîamne ce stau în viaci a să vedă poate.
 „Elü cu vița cestui nömü țara rumănescă
 Împlut-au, Ardélulü totü și Moldovenescă.
 „Sîamnele staü de să väd de dinsul făcute,
 Turnulü Severinului să custe-n vremii multe.
 „Stremoșii Moldovei adus-aü în țară,
 Pre Ghețai cu sabiia scoțind din hotară.
 „Stau sîamnele podului cu praguri căđute,
 Și Turnulü Severinulü de Sevirü făcute,
 „Podulü prestă Dunăre-n țara Rumănescă,
 De-aü trecutu-și oștile-n țara Ungurescă.
 „Pre-acela pod au trecutü Moldovei stremoșii,
 „Bătind război cu Dachii a Sasilorü moșii.“

Pe verso aceleiași foi se află 12 versuri de cuprins religios sub titlul „Apostrof“, probabil tot de Miron Costin.

În fine, pe ultima foie se află expunerea credinței ortodoxe de S-ții Ambrosiu și Augustin în slavonesce.

Manuscrisul original al *Psaltirii în versuri*, cu subscrierea și cu note autografe ale autorului, a fost dăruit în 1877 Academiei Române de D. A. Sturdza. Acest manuscris este dedicat lui Duca Vodă și are semnătura autografă a lui Dosofteiu ca Episcop de Roman.

București, Biblioteca Academiei Române. Biblioteca Centrală. Bibl. D. A. Sturdza.

Dosofteiu, Mitropolitul Moldovei (1671—1686), *Psaltirea în versuri* publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea dela 1673 de Prof. I. Bianu. Edițiunea Academiei Române, București 1887, 1 vol. 8° de LVI+520 pp.

Cipariu, *Analecte*, 249. — Lambrior, *Carte de citire*, ed. II, 280. — Gaster, *Chrestomatie română*, I, 208.

Popp, *Disertație*, 89. — Cipariu, *Analecte XXXVII și Principia*, 107. — B. P. Hasdeu, *Psaltirea versificată a mitropolitului Dositeu din 1673*, în *Columna lui Traian*, I (1870), 44 și urm. — D. A. Sturdza, *Un manuscris al Psaltirii în versuri a Mitropolitului Dositeiü*, în *Convorbiri literare*, VI (1872—73), 157. — Melchisedek, *Chronica Romanului*, I (București 1874), 283. — G. Seulescu, *Glosariu din psaltirea mitropolitului Dositeiü*, în *Buciumul Român*, II (Iași 1877), p. 1 și urm. — *Analele Soc. Academice Române*, X, 77. — *Ortodoxul*, foaie eclesiastică, București 1884, p. 103. — St. Dinulescu, *Vieța și scrierile lui Dositeiü Mitropolitul Moldovei*, Cernăuți 1885. — Miron Costin, *Opere complete*, ed. V. A. Urechia, București 1888, II, 487 și urm. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 48.

179.

66. Dosofteiu, Acatistul Născătoarei de Dumneșeu, Uniev 1673.

ПРЕЧЕСТНЫИ
 АКАФИСТЪ,
 И МОЛБЕНЪ,
 Пресѣки·Бѣи.
 КАНОНЪ БОЖКРЪЩЕНЪ,
 И прочіа Сѣтелныа Молбы,
 къ Гдѣшнмъ Ісѣ Хрѣстѣ.
 Тѣмъжчѣтъ де пре лимбѣ словеніаскѣ, пе
 лимбѣ Румѣніаскѣ,
 Трѣдолюбіемъ и тѣдніемъ,
 Преісѣннагѣ Кур Гна ѡца Досодѣа, Ми
 трополіты Сѣчѣвскагѣ, и всеа Молдавскіа
 Земля.
 Е Монастирѣ Оуневскомъ,
 Тѣпомъ Извѣразіса
 Рокъ: аѣог.

(Preacinstitul Acatist și Paraclis al prea sfintei Născătoare de Dumneșeu; canonul Invierii, și cele-lalte mântuitoare rugăciuni către Domnul nostru Isus Christos *tălmăcit de pre limbă sloveniască pe limbă rumăniască* cu osteneala și sirguinta preasfințitului domn părinte Dosofteiu, Mitropolit Sucevi și a totă țara Moldovi, în mănăstirea Unievului s'a tipărit. Anul 1673).

In-4° de 48 foi numerotate. Tipărit cu aceleași caractere și pe aceiași hârtie ca Psaltirea în versuri.

Pe verso titlului se află o gravură pe lemn reprezentând pe Maica Domnului cu Isus în brațe. La începutul textului un frontispiciu, cu Maica Domnului, Isus Christos și St. Ioan în medaliōne.

Fără prefață, nici dedicație, această carte este mai tot-deauna legată împreună cu Psaltirea. Tot textul, afară de câte-va titluri și indicațiunile tipicului, este în românește. Fōia din urmă este ocupată de două rugăciuni, una a St-lui Ioan Gură-de-aur și alta a St-lui Simeon.

București, Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 214.

Cipariu, *Principia*, 107. — A. Pumnul, *Lepturariū rumīnesc*, III (Viena, 1862), 42. — B. P. Hasdeu, *Acatistul moldovean al mitropolitului Dositeu*, în *Columna lui Traian*, I (1870), n° 10 și urm. — Melchisedek, *Chronica Romanului*, I, 302. — *Ortodoxul*, fōie eclesiastică, București 1884, 103 și 107. — Dinulescu, *Dositeiu*, 128. — Dosofteiu, *Psaltirea în versuri*, ed. Bianu, X. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 72.

1677.

67. Pilutio, Catechismul creștinesc, Roma 1677.

DOTTRINA
CHRISTIANA
TRADOTTA IN LINGVA
VALACHA
DAL PADRE
VITO PILVTIO
Da Vignanello Minore Con-
uentuale di S. Francesco.
IN ROMA, Nella Stamperia della
Sac. Congr. de Propag. Fide. 1677.

In-12 de 2 fol nenumotate și 32 pagine. Tipărit cu caractere latine și cu o curioasă ortografie. Pagina plină are 25 rinduri. Pe titlu se află semnul Propagandei cu inscripțiunea: *Euntes in universum mundum praedicate evang. omni creat.*

Titlul la pagina 1 și titlul curent este următorul:

KATEKISMO KRIISTINESKO.

Pe f. 2 lim.:

„*Imprimatur.* Si videbitur Reuerendissimo Patri Magistro Sacri Palatij Apostolici. *I. de Angelis Archiep.* Vrb. Vicesg.

„*Imprimatur.* Fr. Raimundus Capisuccus Ord. Praedicatorum Sacri Palatij Apostolici Magister.“

București, Biblioteca Academiei Române (dăruit de E. Picot). — Paris, Biblioteca Națională. — Berlin, Biblioteca regală.

Buciumul Roman, I (Iași 1875), 271 și urm. (retipărit în întregime).

Cipariu, *Analecte*, XXXVIII și 254. — Papiu, *Tesaur*, I, 105. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 226.

Concordia, II (Pesta 1862), p. 352. — *Amicul școlii*, III (Sibiu 1862), n° 51. — Hasdeu, *Archiva istorică*, I, I, 176. — I. Bianu, *Vito Piluzio, Documente inedite din Arhivul Propagandei*, în *Columna lui Traian*, 1883, p. 142. — V. A. Urechiă, *Schițe de Istoria literaturii române*, București 1885, p. 203. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 106 și 141.

181.

1678.

68. Cheia Înțeleșului, Bucurescî 1678.

КѢА АЦЕЛЕСУДЪИ | Грѡасъ пре лимбъ рѡм(ъ)нскѡкъ кѡ ѡср | Дѡа
Прѡк Гѡн Кѡр Еар. Мит: Угр, Елар | А зил Прѡклѡм, дом: ѡу Шер Коє-
вод. | ши сас тѡпѡрит АТѡю А митроѡи екѡраѡи | Ани дом аѡон.

In-folio de 4 foi nepag. și 108 foi numerotate. Tiparul negru, cu ornamente. Pagina încadrată are 32 rânduri. Călele au câte 4 foi și signatura cirilică. Titlul de mai sus este încadrat într'o gravură mare pe lemn, reprezentând o cheie, un sămănător, o sabie etc. cu inscripțiunile următoare gravate deasupra fie cărui lucru reprezentat (v. n° 183):

„Ați luat *cheia* Înțeleșului, că nici săinguri ați intrat, nici pre căia ce au vrut să între n'ăți lăsat. — Luca 11.

„Cuvintele Domnului, cuvint(e) curate, *argint* lămurit. — Psal. 11.

„Eși *sămănătorul* ca se samene. — Math. 13.

„*Spată* sufletescă, caré iaste graiul lui Dumneșeu. — Efes. 6.

„Ca un *canon* va da glas. — Isaiia, 16.

„Ca o *trămbița* va da glasul său. — Isaiia, 58.

„Au dore nu săntă cuvintele mele arzând ca focul, zise Domnul, și ca un *ciocan* zdrobindă pietri. — Ieremiia, 23.

„Ca se aștepte ca *ploia* luminaré mé, și se pogoare ca roao graurile mele. Ca tunetu de pre troscoț, și ca c(a) despre fănă. — Devter. 32.“

In partea de jos a acestei gravuri se citesc numele gravorului: ИАНЪ. БК—1678.

Pe verso titlului stema Mitropolișilor Ungro-Vlachiei (facsimilele n° 182) cu inscripția și stihurile următoare:

„De în patru styhi, pre omă Dumnezeu l'au zidit, și patru sémne, Archiereilor Hs. au dăruit:

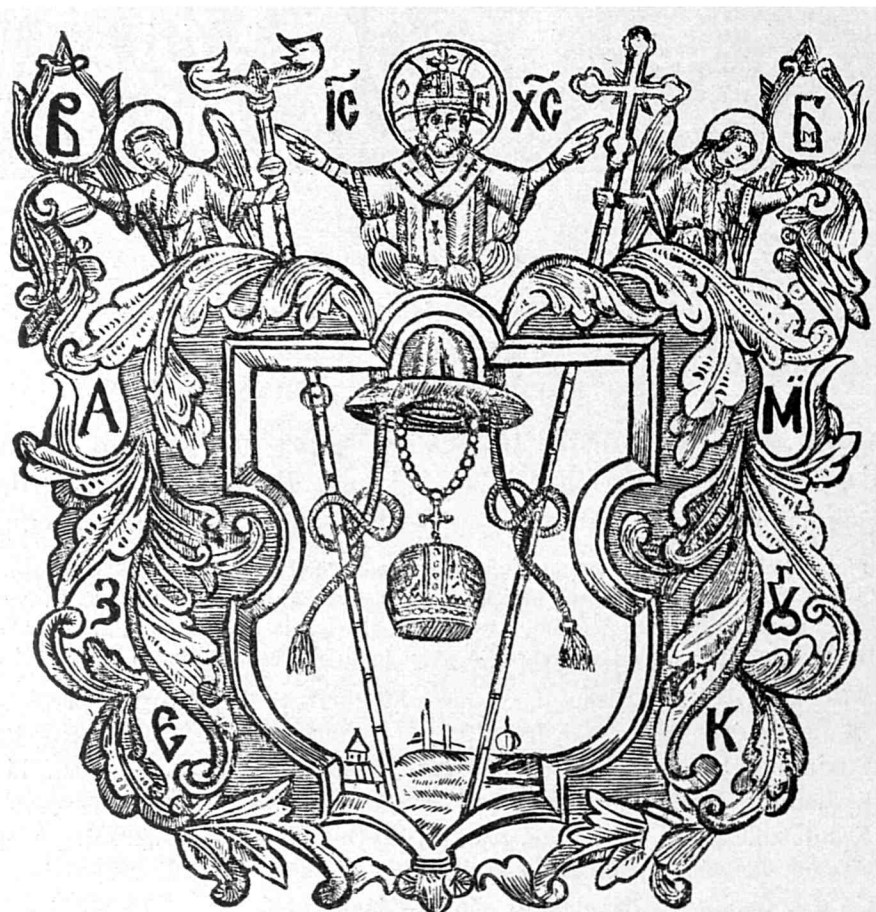
„Crucé, cărja, mitra și capasul mare, cu acéste patru arme să bată războiu tare:

„Cu crucé vrăjmașul ne văzut să biruască, cu cărja oile céle sufletești să păzescă:

„Mitra podoabă arhierescă insemneză, Capasul umbrișe Duhului sfintă lucréză:

„Fiindă și Kyrū Varlaamū țărăi rumănești păstorū să află limbii sale de cuvântul lui Dumnezeu dăruitor.

„Semnul, carele Iaste dat dela Dumnezeu, pré sfintilorü Mitropolitü Țării Ugro-Vlahiei.“

182.

Pe cele 2 foi următoare se află prefața acésta :

„VARLAAMŪ *Cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscopü i Mitropolitü alü Târgoviștii și alü scaunului Bucureștilorü, Excarhü Plaifulü și a toată Ugro-Vlahia,* Tuturorü pravoslavnicilorü creștini, carii săntü născuți întru limba noastră rumănescă sănătate, spăsenie, roagă și prifaște cu toată inema. Zis-au înțeleptulü Sirahü, precumü Iaste scrisü în carté lui, în 33 de capete, grăindü : a toate răutățile învață pre omü leneviria.

„Puindü și smereniia noastră innainte cuvântulü stăpănului nostru Ius Hristos pentru sluga cé léneșe, carele luindü talantulü dentru mâna Domnului său, n-au vrutü să lucréze cu dănsulü, ce l-au îngropatü în pământü, o ! Iubite cititoriule, socotit-amü ca să nu cază și asupra noastră judecata acia strașnică, caré s-au zisü slugii aceia, precumü mărturiséște Mathei bunulü vestitorü, în 25 de capete, grăindü : luați pre acIastă slugă léneșe, caré nu Iaste nici de o trébă, și-lü aruncați în tunereculü celü împărțitü. Sfintulü Ieronimü și sfintulü Ioanü

Zlatoustu, dascalii Besérecii noastre, cei pravoslavnici, tâlcuindă acéste cuvinte, zicū : că talanții aceia sântū darurile care să dau dela Dumnezeu oamenilorū, adecă stăpânirile lumii și stăpânirile Besérecii nărodului creștinescū : învățăturile, meștersugurele. Direptū acéfa, dându-ni-se și noaă dela putérniculū și a-totū-țiitorilū Dumnezeu talantulū adecă darulū diregătoriei arhieresti a țării noastre rumânești, cu păstoriia și cu stăpâniriia oilorū celorū cuvântătoare și făcute după chipulū Sfinției sale, spaimă și grijă ajungându-mă pentru cuvântulū dătorilū de talanți, amū socotitū întru inema mīa : că a multe răutăți învața lénia. Direptū acéfa chibzuiū ca să nu mă aflu întru léne pentru negrijiré talantulū, care mi s-au datū mie de la stăpânulū și Dumnezeulū mieū Isus Hristos, ce cu câtū mi-ar fi putéria pricéperii méle să-lū înmulțescū întru némulū mieū rumānescū. Și aciastă socotélă și chibzuială viindū întru inema mīa, cu ajutoriul aceluia ce petréce mai pe désupra ceriurilorū întru măriré vécnică, Părintele, făcătorilū vécilorū și a tuturorū faptelorū, apucatu-m-amū, și cu multă usrădie amū nevoitū, și dascalii de typografie amū adusū în sfinta și de Dumnezeu păzita Mitropolie a Scaunulū Bucureștilorū, și i-amū așezatū și de iznoavă typografie adecă typariū de tipăritul cărțilorū amū rădicatū, cu toate meștersugurile câte aū trebuitū ; și iarășī mai de iznoavă cu totū denadinsulū socotélă și cercetare amū făcutū, ce carte ar fi de-oca(m)dată mai de folosū întru némulū nostru rumānescū a să tipări și a să da Besérecii noastre cei pravoslavnici, și amū aflatū aciastă carte ce să chiamă slovenéște *Ключъ разсудка* adecă ce să zice rumānéște Chéia Înțelesulū, făcută și culésă dintru multe scripturi sfinte, cu bună socotélă scoasă pre limbă rusescă de pré învățatulū kyr Ioanikie Galeovski, arhimandritulū Cernigovulū, care fiindū tipărită întru vestita cetate a Livovulū ; — de aciastă carte amū pusū smereniia mīa în socotélă, cumū va fi de folos mare Besérecii țării noastre rumānești, și de indreptare a mulți spre folosulū sufletului némului nostru, scoțându-se dentru acoperiré limbii striine, și cu multă osrădie amū nevoitū și n-amū cruțatū dentru dirépta agonisită a mé, ce cu multă cheltuială am tocmitū dascalii învățați și le-amū datū aciastă carte de o aū scosū di pre limbă rusescă pre limba noastră direptū rumānéște. Și pentru ca să se înmulțescă acestū darū bun și scumpū, spre înțelégéré némului nostru o amū pusū în typariū cu ajutorilū bunului mieu stăpānū și Dumnezeu Isus Hristos, carele mi-au datū mie aciastă îndemnare ; și s-au începutū a să typări cu toată nevoința, cu bună socotire. Direptū acéfa rogū Smereniia mīa pre voi pre toți, fii iubiți întru Duhulū sfintū, căutați și ispițiți scriptura aciasta că veți afla viață și indreptare cătră împărăția ceriulū, după cuvântulū Domnului ; că intră aciastă carte sântū învățături cu bună tocmită alcătuite și cu adevărate mărturii dentru sfinta Scripturā a legii cei vechi și a legii cei noaă. Dinū légé cé véche adevărări luminate den cărțile lui Moysei, din cărțile împărătilorū și din cărțile tuturorū prorocilorū ; așijderé și dentru légé cé noaă a Domnului nostru lui Isus Hristos, dentru Evangelie, dentru poslaniile sfintului Pavelū apostolū și din cărțile altorū apostoli, și dinū cărțile sfințilorū carii cu multă nevoință aū indreptatū și au întăritū cu învățăturile lorū sfinta pravoslavnica Besérecă, nevoindu-se și ei pentru adăgeré talantului carele li s-au fostū datū de la Hristos, și nu să aflare léneși stăpānului său. Deci cu acestu darū scumpū ca cu o sculă de multū prețū, sau ca cu o comoară plină de avuție, vă dăruescū. Și voi, iubiții miei, priimiți dela

Smerenița noastră cu bună mulțămire și ca pre o grădină sufletescă, plină de flori cu bună mirezmă a Duhului sfânt, care flori sânt de tămăduire sufletelor voastre, o cinstiți. Și primind cu dragoste și cu osrădie cetiți și vă îndreptați viața voastră și pre Smerenița noastră întru rugile voastre pomeniți, iară nu uitareți. Și după aciasta cu toții împreună să proslăvim pre Dumnezeu, Părintele cel fără de început, și pre Fiul Isus Hristos, carele dela Părintele s-au innăscut, și pre Duhul sfânt în véci. Amin.

„Ca ună tată tuturor întru Pravoslavie de obște, și voitoriu de tot biele, acelaș carele ăste mai sus scrisă“.

Pe ultima fôie liminară se află câteva extracte din sf. scriptură, iar pe verso o gravură pe lemn cu inscripția ΗΕΛΕΛΑ εκ της ΓΕΑΤΗΙΧΗ, cu numele gravurului și anul: ΗΕΛΗΝ ΚΑΙ ΚΟΗ — 1678. (n° 184); iar de desubt versurile :

184 — Gravură din *Cheia înțelesului*, București, 1678.

„Judecata lui Hristos tuturor ăste adeverită,
 iar mila lui Dumnezeu oamenilor buni făgăduită.
 „Omul cel ce va petrece în lume lucrând răutate,
 unul ca acela va avé de muncile ădului parte.

„Direptu acéia trebuiaște să să roage sfinților,
ca să-lu izbăvescă de supărari, cu rugăciunile lor.
„Inșă până iaste viu acéste să isprăvescă,
și célia ce sântu scrise în carté aciasta să păzescă.
„Pentru Varlaamū Mitropolitul pururé să să roage,
apci și elū a lăcui în sánulū lui Avraam va ajunge.“

Cartea cuprinde 18 cuvintări pentru dumineci și sêrbători alese și anume la Dumineca tuturor sfinților, la a 2^a, 3^a, 8^a, 10^a, 13^a, 26^a și a 27ª Duminecă după pogorirea Duhului sfânt, la a 3^a, 4^a și 6ª Duminecă după Inviere, la Nașterea, la Botezul și la Întîmpinarea Domnului, la Dumineca Floriilor și la Vinerea Pascilor.

București, Biblioteca Academiei Române. Muzeul de antichități. — Iași, Biblioteca centrală.

Cipariu, *Analecte*, 181. — Lambrior, *Cart de citire*, 103. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 236. Popp, *Disertație*, 65. — Cipariu, *Principia*, 111. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 64.

185.

1679.

69. Dosofteiu, Dumneșălasca Liturghie, Iași 1679.

ДЪСЪТЪСКА ЛИТЪРГІЕ. | АКИМЪ АНТЪЖИ ТИПЪРИ | ТЪЖ, РЪМЪНЪЦЕ, КЪ | МЪЛЪТЪ
ЎСЪРДІЕ, СЪН | ЦЪЛЪГЪЖ ТОЦЪ СПЪЕНІА | ЛЪН ДЪСЪС КЪ АТРЕГ А | ЦЪЛЕС. ТИПЪ-
Р(И)ТЪСАШ | ЛЪ СЪТА МИТРОПОЛІЕ | А АШЪ МЪЦЪ МАИ | АН АНДЪЛЪ ЗЪРЪЗ.

In-4° de 101 foi: 16 foi nenum. și 36+49 numerotate cu lipsuri și greșeli. Tiparul e negru și într'un singur titlu cu roșu. Pagina are 17 rînduri. Titlul e încadrat într'o gravură pe lemn reprezentând diferite scene din viața lui Christos, iar în dreapta și stînga S-ții Vasile-cel-Mare și Ioan Gură-de-aur (n° 186).

Colațiunea foilor:

F. 1 lim.: Titlu.

F. 2—5 lim.: Prefețele.

F. 9—16, nenumerate: Proscomidia.

F. 1—36: Liturghia S-lui Ioan Gură-de-aur.

F. 1—25 (numerotație nouă): Liturghia St-lui Vasilie.

F. 26—40 (numerotație 30): Liturghia St-lui Grigorie Dialogul.

F. 40 v.—46 (48): Molitva colivelor (cea mare).

F. 46—49: Molitva de furisanie.

Pe verso titlului se află stema Moldovei și aceleași „Stihuri la luminatul gherb a țării Moldovei“ ca cele din Psaltirea în versuri. Stema e înconjurată de inițialele domnescl ale lui Ioan Duca Voevod: Іw—A, K—B, M—Г, З—M.

Pe cele 7 pagini următoare se află Precuvintarea, dedicația către Ioan Duca Voevod și o notiță polemică asupra limbii în care trebuie să se citească sf. liturghie, cu citațiuni slavone, grecesci și latinesci, toate tipărite cu caractere cirilice:

188. — Dosofteiu *Liturghie*, Iași 1679. Titlu.

„Cuvintă depreună către totă seminția rumâniască,

„Luminatul întru pravoslavie și credincios în părintele și fiul și sfintul Duh, troița într-o ființă și nedespărțată, unul Dumnezeu totu putiarnic, făcătoru văduțelor tuturor și nevăduțelor, Ioan Duca voevoda, cu mila lui Dum-

neșău Domnă și oblăduitoriu a totă țara Moldovei, dar, milă, pace, sănătate a totă sementiia româniască tutinderia ce să află -ntr-aciastă limbă pravoslavnică, cu totă inema ciarem, dela Domnulă Dumneșău și izbăvitoriu nostru Is. Hs. Din cât s-au indurat Dumneșău de ni-au dăruită mila sa dăruim și noi acmu de o dată acest dară limbii rumânești, sfinta liturghie, scosă pre limbă rumâniască de pre elinască de lauda lui Dumneșău să-nțăliagă toți, carii nu-nțălegă sărbiaște sau elliniasțe. caria priimind ca un odoră celă mai scump cerescă, pre Dumneșău să laudaț. și pre noi la svinta rugă nu uitareți și fiți sănătoși.

„ΕΥΡΟΗ ΔΑΡΙΑ ΤΩΝ ΔΕΣΙΩΝ ΜΕ ΕΝ ΕΛΕΩ ΑΓΙΩ ΜΕ ΕΧΡΙΣΑ ΑΥΤΩΝ.“¹⁾

„*Pré luminatului întru Is. Hs. Ioan Duca Voevoda Domnului și oblăduitoriu a totă Moldovlahiia, dela milostivulă Dumneșău mării tale poftim pace și sănătate într-ai mulți.*

„Pre Domni și-mpărațai de pre pământ, milostive și pré luminate Doamne, carii Dumneșău i-au ales în loculă său pre pământă, așa đăce proroculă împărată David, eu đășu Dumneșăi sinteți, Psalom 81, alesu-i-au Dumneșău să domnescă preste turma svinții sale, să o socotescă ca păstorii cei buni. Așa đăce Domnulă Hs.: păstoriu celă bun pune sufletulă său pentru oi, apărându-le ca David și preveghindu-le ca Iiacov, și pornindu-le la pășuni bune și ape sănătoase, nu numai cu dereptăia giudiațeloră și cu apărătura de cătră stricătoriai cei la trupă, ce mai vartosă să aibă a grijă de mănăria și băutura cia sufletescă. Așa đăce Domnulă Hs. la Ioan în 6, de ni-ți mănca trupulă fiului omenescă și să bîați de-a lui sânge, viața n-aveți în voi. Aciasția pricepând bine împărații cei sânti de demultă, și domni, că nu numai trupiasțe ce mai vartos sufletiasțe sântă datori a grijă de turma lui Dumneșău, să nevoiră, precum să vîade și la Psalomulă 131, că să obriciia David de odihnă până când ară afla loc Domnului și salașă Dumneșăului lui Iacov. Intr-aceia chip și Măriia ta milostive Doamne te neovești pentru țara Mării tale, să o aducă la bine și trupiasțe și sufletiasțe și pentru înțelesulă sfintelor cărți să-ș înțelégă pre limbă sfanta și dumneșăiasca liturghie, întru caria iaste hrana cia de viața vîacinică sufletescă, ai nevoit măriia ta necruțând cheltuială, așa au ales Dumneșău pre Măriia ta, ca și pre acei sfinți și nevoitori pre turma sfinții sale David, și marele Costantină, și Theodosii și alăți dumneșăești, și rugăm pre milostivulă Dumneșău să sporescă Mării tale întru toate bunătățale, cum au agiutat ș'au sporit acelora sfinți cu pace și sănătate întru cinstită și slăvit scaunulă Mării tale, pentru Domnulă nostru Is. Hs. amină.

„Rugătoriu Mării tale smeritulă Dosoftei Mitropolitulă închinăm cu fața până la pământ ca Domnului nostru milostiv.

„Въпроси правилнымъ скѣтѣннаго Патріарха александрінскаго господина марка. и ѿ . . . кѣти нанихъ скѣтѣннаго Патріарха ан[тиохс]каго господина деодора калса-мона, икпроск. .

„Ἰκίνδυνον ἐστὶν ἱερα(τ)εῦειν ὀρθόδοξοῦς, σίρσε, καὶ εἰ ἀρμενιον. ἀλλὰ μιν καὶ [ε]ἰ ἕτερον ἰσχυρῶν τῆνας πῆτσε, κατὰ τὴν οἰκείαν διάλεκτον, ἢ παντοῖος ἀναγκασονταὶ μετὰ ἑλληνίδος ἱερατέυειν γραφῆς.

¹⁾ Εὐρον Δαυὶδ τὸν θεῶλόν μου· ἐν ἐλέω ἀγίῳ μου ἔχρισα αὐτόν. *Am aflat pre David pre servu meu; în sfânta mea milă l-am uns pre el.*

„Fără grije iaste a *сѣнодоѣктѣси* pravoslavnicii Syrii și din Armīanii sāvai și dintr-alte țări nescare credincioși pre a lorū limbă: au cu totulū ai silese cu elinīască a sluji liturghie limbă.

„Răspunsū.

„Marele apostolū Pavelū Rimliānilorū trimitīnd đăce-n glava 3, versū 29: *ἢλι Ἰσραὴμ βῆκ τῆκμο, ἄνε ἢα ζικом. εἷ ἢα ζικом* — dară Jidovilorū numai li-i Dumneđău? au nu și limbilor? adevăratū și limbilor — *ἀνὴ [Ἰσραε]ορσμ Δεσc τα[ἢτ]σμ ἂν ἢον ετ γενι[Ἰσμ], ζερτε ετ γενι[Ἰσμ]*.

„δ[.]н δρδοδοḡσнτες ἐн παсi, кан wei тис ἑλληνiδος φωνиc пампан ἂ μετοχοi, μετᾶ тис iдиас διалектs ἱερσргиcсiн, — de ce ceia ce-sū pravoslavnici īntru totū, și de vor fi de elinēscă limbă cu totulū nepartnicii, pre limba sa slujască s-nta liturghie.

„ἀντιγραφα ἔχοντεςκ τῶн сϋннiδων ἄγιων εκϋῶн ἀπαράλακτα ὡc μεταγραφента ἕκκ контакiῶн καλλι γραφнδέντων διᾶ γραммᾶτωνῃ ἑλληνiκῶн, — izvode avīndū a obiсiн(u)ite s-nte molitve nestrāmutate, izvodite din scurtāri dreptū scrisă prin scripturi ellinești.“

După „Molitva de furisanie“, cu care se isprăvesce volumul, sē află următōrea notiță:

„Pentru carii ar vrīa să oprēscă īnțelesulū svintelorū taine a lui Dumneđău, Toviasū, glava 12, versulū 7.

„Μυστηριον κασιλεωc καλον κρυψαι. таде ἱрга тs δεs ἀνακαλυπτειн, ενδῶḡωc, — Taina împăratulū bine-i a o ascunde iară lucrurile lui Dumneđău a le descoperi slăvit iaste. *Сакраментсm региc ἀεcкῶндере консm ест. ὀпера δσтем Δεi реκеларе ет конфнтери гϋонорнфiксm ест*. Citīaște și poslaniia s-ntului Apostolū Pavelū ce scrie la Corīnthīani poslan 1, glava 14.

„Carii au truditū, Stanculū faurulū au lucratū peceteie.

„Vasilii Stavnițkii tipograf.“

Mulți confundă acēstă liturghie cu alta tipărită tot de Mitropolitul Dosofteiu la 1683. Mai jos n° 77.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analecte*, 223. — Lambrior, *Carte de citire*, 130. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 239.

Cipariu, *Principia*, 107. — Dinulescu, *Dositeiu*, 129. — Dosofteiu, *Psaltirea īn versuri* ed.

Bianu, XI. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 88.

187.

1680.

70. Dosofteiu, Psaltirea slavo-română, Iași 1680.‡

ѲѠДТНРА ДѢНЦЬЛѢГ | Я сѣтасѣ ꙗкоу прѣркѣ Давид | тнѣрѣтѣ ꙗкоу
 бл҃гїтѣ | сѣлелѣ мѣрїнї сѣлѣ Прѣк ѡс | мннѣтсѣсѣ ꙗкоу Іс Хс | Іван Дѣка Ковкїда.
 кс мї | ла лѣѣ Дѣкъс дѣнѣ цѣрѣї моѡ | дѡкѣѣ кс кѣлтсѣл мѣрїнї сѣлѣ | шї кс нос-
 лѣшнїѡ смерѣннї | носстрѣ Досодѣѣ мнтропо | лїтсѣк Ѣсчѣкѣѣ, ꙗкоу тнпар | ннцѣ
 снѣтѣѣ Мнтрополїѣ | ꙗкоу ѡшѣ. клѣт ѡ сѣкъ мнр ѡрїпї | мецѣ ѡпрнѣк ѡї днѣ.

În-4° mic, 3 foi nepag. și peste 212 foi numerotate, grupate în caiete de câte 4 foi având ca semnătură alfabetul cirilic (Ѡ—Ѡ, Б—Р) pe prima pagină, iar pe foia a doua aceeași literă însoțită de cifra 6. Textul e tipărit în două coloane separate printr'un spațiu alb: în stânga textul slavon al Psaltirei, iar în dreapta traducerea românească (V. facs. 191). Pagina, tipărită numai cu negru, are 25 rânduri. Volumul cuprinde inițiale ornate și frontispiciile dintre care unele reprezintă scene din istoria sfântă.

Titlul este încadrat de o gravură pe lemn (reprod. n° 189). Pe verso se află reprezentată stema Moldovei (v. n° 190) între aceleași litere și cu aceleași „Stihuri la luminatul Gherbii a țării Moldovei” ca și Psaltirea în versuri și ca Liturghia lui Dosofteiu (reprod. mai sus pag. 210).

Pe următoarele două foi se află scrisoarea de închinăciune către Ioan Duca Voevod, un Cuvânt către cititori, care se reproduc mai jos, și o gravură pe lemn reprezentând pe David, cu legenda: „A prorocului tău Dne a lui David pomenire prăznuind, pentru-acela rugăm-te, Mântuiește sufletele noastre”.

„Pré luminatului întru pravoslavie, Blagocestivului și pré cinstitului, și milostivului nostru Domnă Măria sa Ioan Duca Voevoda, din mila lui Dumneșău Domnă țării Moldovei, dela věcīnica sfintei Troițe puțiare poftim ¹⁾ Mării tale, sănătate și pace cu viață nărocită să petreci Măria ta pururia adevăr.

„Grădina încuiată și fântâna pecetluită, de dănselle de-amândoaă ce folosul? precum scrie acela marele și vestitul Potolomei, milostive și luminate Doamne. Caria noi, cetindă erminiile și tălcovaniile s-ntei Scripturi, aflămă că o dăce pentru închisulă înțălesului, caria o vedemă în vremile noastre, că și acia puțană sârbie ce o învăță de-nțălegia, încă s-au părăsăt în țară. Deci vom dăce cu Apostolul Pavel, 1 коринѡѡ, 14 гѡкѣ: Alergați după lăubovă, răvniți ciale sufletestii, și mai vartos ca să procestvuiți, adecă să spuneți de-nțăles. Că ciala ce grăiaște în limbă, nu omenilor grăiaște, ce lui Dumneșău, că nime n-ascultă, ce cu sufletulă grăiaște taină. Iară cela ce prorociaște, adecă spune de-nțăles omenilor, grăiaște zidire și mīngăiare, îndemnătură și dojană. Cela ce grăiaște în limbă, pre sine zidiăște; iară cela ce spune de-nțăles, besiareca zidiăște. Că mai mare-ī cela ce spune de-nțăles de cât cela ce grăiaște în limbă, fără numai de va și tălmăci, pentru ca besiareca zidintă să-și

¹⁾ În textul cirilic acest cuvânt este scris подем. Prin urmare semnul ꙗ este echivalent

cu grupul ft, și de aceia Досодѣѣ trebuie transcris *Dosoftei*, ca *Timofei*, *Filofei*, etc.

la: Dară acmù, fraților, de-oî veni la voi în limbi grăind ce voi folosă-vă? la 13 versuri. Pentr-acéia cine grăiaște în limbi, roage-să să poată spune și de înțeles. Că de mă voiu ruga în limbă duhulū mîeu să roagă, iară mintîa mîa stă fără

189. — Dosofteiu, Psaltirea de'ntăles, Iași 1680. Titlu.

de roadă. Ce iaste dară? mă voiu rugă cu duhulū, mă voiu ruga și cu mintîa, voiu cântă cu duhul, și voiu cântă și cu mintîa. Căce că de veri blagoslovi cu duhul (adecă într-altă limbă), dară cela ce iaste în locul prostaculū ce nu-nțelēge limba cărții, cum va țice amin la a ta mulțămîtă, de vrîame că el ce țicî tu el nu

ști? Că tu bine mulțamești, dară altul nu să zidiăște. Ce im besărică mai voia mi-i cinci cuvinte cu mintia mîa să grăescū, ca și pre alții să învăț, decât dface miî de cuvinte într-altă limbă. Și iarășî dface la stih 23, că de să va aduna besărică toată impreună, și toți vorū grăi în limbi, și vor intră și prostaciî, sau necredincioșii, au nu vor dface că ați nebunit? Iară de vor toți prorocsvui, adecă vor spune de-nțales, și va intră vr-unū necredincios, sau prostacū, să infruntēdă de la toți, să giudecă dela toți. Și așia ascunsele inemiî sale să vedescū, și așia cădândū

190. — Stema Moldovei din Psaltirea slavo-română, 1680.

cu fața, să va închina lui Dumneșău, spuindū că Dumneșău adevăratū cu voi țaste. Pentr-aciăia și noi șărbiî Mariî tale, Milostive Doamne, cu câtū ne-au fostū putțarîa înțalesului, am silitū și amū scos pre înțales rumănescū, aciastă svântă carte Psaltirîa Svântului Prorocū împărat David, caré țaste ca o grădină sufletescă răsădită de Dumneșău, ce o au răsădit cu de toți pomiî sufletești, la răsăritū în Edemul celū cugetat, în sinta besărică; carîa cetind iubitulū creștin să satura de toată dulcēța și să adapă de viață viacnică. Aciastă s-ntă carte dface o amū tălmăcit și amū scos rumăniăște, am căutat și am socotit precum vedem că s-ntul Luca evanghelistul scriinduși s-nta Evanghelie, o scrie la Theofil, singliticū și Knîajū mare, pentru sprejinēlă și acoperemint evanghelii sale. Așia și noi, Milostive Domne, poslușaniîa noastră închinăm Mării tale, rugând pre milostivul Dumneșău să te spodobască pre Măria ta cu s-nții în grădina Cerîului, să te-ndulcești din fântana

vieții cei viăcınice și de hrana ce fără moarte și plină bucurie. Caria Măriia ta priimindu-o ca un odor ceresc, noă șerbiloră tăi milostiv să fi.

„Rugătorilă Mării tale smeritul
„Dosoftei Mitropolitul.

194. —Pagină din Psaltirea slavo-română. Iași 1680.

„Cuvântă cătră cititori.

„Iubite cititoriu, să nu divești de greșală, că aoaria își samăna cuvântă cu cuvântă. Ca și unde dice: **Сѣ болк непрадж**, acel болк nu dice „mai mare,” ce

dice: „Iată că boli nedreptate.“ Deci pentr-acîstîia cuvinte și greșiale să cauți la sfârșitul Psaltirii, și pre numărul psalmilor și a listurilor, și a rândurilor, le vei află acolò.“

După cei 150 de psalmi, adecă dela f. 188 v. urmază psalmul despre uciderea lui Goliat, precum și cântările lui Moise și câte-va rugăciuni.

„Indreptarîa cuvintelor“ sau *errata* e precedată de următòrea notiță:

„Iubite cititoriu, să socotești acîastă tablă, că-ntr-ansa am îndreptatû bogate cuvinte ce să află schimbate într-acîastă carte, carile rumâniîa nu să potrivîaste cu sirbiîa, pentru căci că s-au tîlmăcit de pre izvodulû lui S-tii Ieronim, carile-î elinîaste, și lătinîaste, și evreîaste. Deci noi de pre-acel izvod foarte am silit de-am pus cuvintele pre cum să află acolo. Iară pentru cîale schimbate, și pentru greșuri îatâ c-amû îndreptat cu acestû meștersug precum să vîade aici. Decî socotîaste că numărul dintăiu îaste a psalomilor, al doilîa a listurilor, al trellia a fêților, al patrul a rândurilor. Și așîa vei află îndreptarîa cuvintelor chîar pre sirbie.“

După acêsta urmază nisce instrucțiunî și table pentru aflarea Pascelor, a ciclului solar și al lunel, etc. intitulate: *Păscăliîa*.

Pe ultima fațâ (f. 212 verso), la sfîrșitul acestor instrucțiunî, fără nici o tranșiție, se citește:

Трѣдолоубіем печат митрофанъ ѿрмонѧха въ склѣтѣи монастыри бѣсернѧни.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române. — Mănăstirea Némțului.

Cipariu, *Analecte*, 229. — Lambrior, *Carte de citire*, 133. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 246.

Cipariu, *Analecte*, xxxvii și *Principia* 108. — Melchisedec, *Chronica Hușilor*, Apendice 77.—

Buciumul Roman, II (Iași 1877), 97 și urm. — Dinulescu, *Dositeiu*, 131. — Dosofteiu, *Psaltirea în versuri*, ed. Bianu, XII. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 50.

71. Liturghie, Bucuresci 1680.

СЕНТА ШИ ДМНЕЗЪИСКА

Лутсргіе.

Ѧ лшй стый Іванъ златоустъ : Ѧ Мареашъ
 Василіе : шй Ѧ лшй стый Григоріе Двоесловъ,
 че шй прежде Сщенна съ зиче :
 Каръ ѿтрачеста кпкъ (гъндим) къ ѧкъмъ
 ѿтъй сав датъ ѿ лшмйнъ : ѿтрѣ фолбсавъ
 тѣтроръ Превцнлоръ, шй Дѧконилоръ :
 къ съ поатъ пе лесне къноаще : Де ѧ савжй
 къмъ съ кѧде пе ѡръндѣла ей : Дѧпре ѡзко-
 дѣлаъ греческъ. Типиксавъ пре лимба рѣмъ-
 нѣскъ ское шй токмитъ. Ден порѣнка, шй
 ѡсърдѧ къмъ шй келѣѧла жте : ѧ Прѣ
 свѣцѣтсавъ.

КҮР, ΘΕΩΔΟΣΙΕ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΣΛЪ
 Търговциѣи, шй Бѣксрѣцнларъ :
 Архїепископѣа ѣ тоатѣ Оугровлахїа,
 шй Ѣдѣархъ латѣрнларъ ѣ проч,
 Типѣрїтѣсѣс ѣ скѣснѣа Митрополїй :
 Бѣксрѣцнларъ
 ꙗ҃нїи лѣмїи ѣрѣпїи : шї а҃й сїсєнїй ѣлхїи :
 мѣца юл, ѣ зїлѣ

In-4° de 11 foi nenumerotate și 127 numerotate. Tipărit cu negru și roșu, cu 21 rinduri pe pagină. Pe verso titlului se află stema Țării Românești și următoarele :

„Versuri Politice 8, Asupra Stemei Luminatului
și Înălțatului Domnă Ioan Șerbană C. B. Voevod;

193. — Stema Domnului Ioan Șerban Cantacuzin.

„Stema aciasta vrédnic s-alcătuiăște
 Acestuia Stăpăn ce pe dănsa domnéște,
 „Că despre tată trage d-impărăție,
 și despre mumă așijderé de domnie.
 „Tu darū, Doamne, car-acéste-ai rânduitū,
 Ține, păzéște, îndelungū neclătītū,
 „Că tu sângur numai, ce ești împăratū,
 Intru toți vécii, tare și nemutatū.

Urméză apoi cele două prefețe cari se reproduc mai jos, una a Mitropolitului Teodosie, care are de-asupra paginilor titlul „*Epistola dedicatoria*”, și a doua a Ieromonahului Inochentie.

„Pré Luminatului și înălțatului din mila lui Dumnezeu Domnă și oblăduitorii, a toată Țara Rumănească, Ioan Șerbanu B. Voevod, Stăpân milostivă și dreptă: sănătate, fericire și spăsenie, rugămă, și iară rugămă.

„Dumnezeu celă necuprinsă și necunoscută întru firă sa, Luminate și înălțate Doamne, vedem că den noianulă bunătății sale, și din pré adăncă și ascunsă Taîna sa, mai nainte de véci hotărătă au avut lumă a aduce și a face, și pre omă a zidi, cu puțipă oare-ce mai micșorându-lă de cătă ingerii. Proroculă cântă psalom, 8, stih. 5: și l-au pusă stăpân și mai mare preste toate alalte zidiri care să află într'ansa: că atăta pre omă desăvârșit l-au zidit, și l-au făcut, cătă și μικροκομος ¹⁾ să chiamă. Pentru care lume înțelége-să că așa Dumnezeu zice, Ioan cap. 3, stih 15: Au iubită lumă, căt și pre fiul său unulă născută l-au dată; carele pentru dragostă rodulă omenescă, și pentru spăsenia lui, cu nespă, și nepricepută de nice o zidire, nice de A(rchanghe)lii săi, s'au intrupată dină fecioara Mariă, și au trăită pre pământă ca noi oamenii, și au pătimită, și s-au răstignită, și au murită moartă di pe Cruce, pentru mântuire noastră. Carele iarăș den nenumărată și nesocotită milosărdia sa, și pré adăncă-i taîna, urcându-se la ceră de a șăde de a drépta Părintelă, n-au vrută iarăș, pe cestă căți întru dinsulă adevăratulă Dumnezeu și omă amă crezută, singuri și nemăngăiați să ne lase; ce încă-și la cina lui, mainte de-a să urcă, făgăduiaște-ne că cu noi purură va fi, și va lăcul. Și pen mară și Dumnezăiască Taîna ne-au dată și ne dă trupulă său a-lă mănca, și sângele lui a-l bé, zicându, pren Luca, cap. 22, stih 19: Și luindă păină, și dăndă hară frânse și déde lor zicându: Acesta iaste trupulă meu carele pentru voi să dă, acăsta faceți întru a mé pomenire; așj-deră și păharulă după cină, zicându: acestă păhar iaste Testamentulă nou, sângele meu, carele să varsă pentru voi.

„Acăstă dară ascunsă și mai adăncă decâtă toate alalte taîni, svinții Apostoli luindă-o, dăndă-o, și învățindă-o κατάδιαδοχην ²⁾, toți credincioșii creștini înbrățeșindă-o, ca ună lucru mai de folosă, mai dulce și mai de bucurie de cătă toate lucrurile în căstă lume ce săntă, și după căstă lume. Că ce lucru iaste mai fericită, mai cu bucurie și mai dulce, de cătă cu Domnulă, spăsiatoriulă Hs. unită, și împreună neștine a fi? Pentru care marele Vasilie zicé: Doamne, de iaste cu putință, fă-mă în totă căsă a fi cu tine. Unde dară Dumnezăești Părinți, acăsta nu numal ce o au cinstită și o au mărit, ce încă o au și înfrumusețat și la ἐκκλησιαστικῆ ³⁾ tocmeală o au pus, cumă a să purtă acăstă Taîna a Lyturghiei trebue.

„Lăsându dară pre alții, și în vrémă Apostolilor, încă și Iacovă, și apoi și mai pre urmă în coace mulți alții cari au tocmită, și au scris orânduială ei; cară după acăia, pentru lungimă ei cumă o făcuse, și o scrisese, sau pentru alte pricini ce svinții Părinți au socotit, acéle țeremoni și tocmele, după atuncă lăsându-le, a lui Uranofantos Vasilie, și a lui Hrysostom Ioan, și a lui Grigorie Dialogu, cari o au rânduită și tocmită mai pre urmă Lyturghia, Besereca noastră Pravoslavnică a răsăritulă au apucată și pré acăia umblă și slujimă.

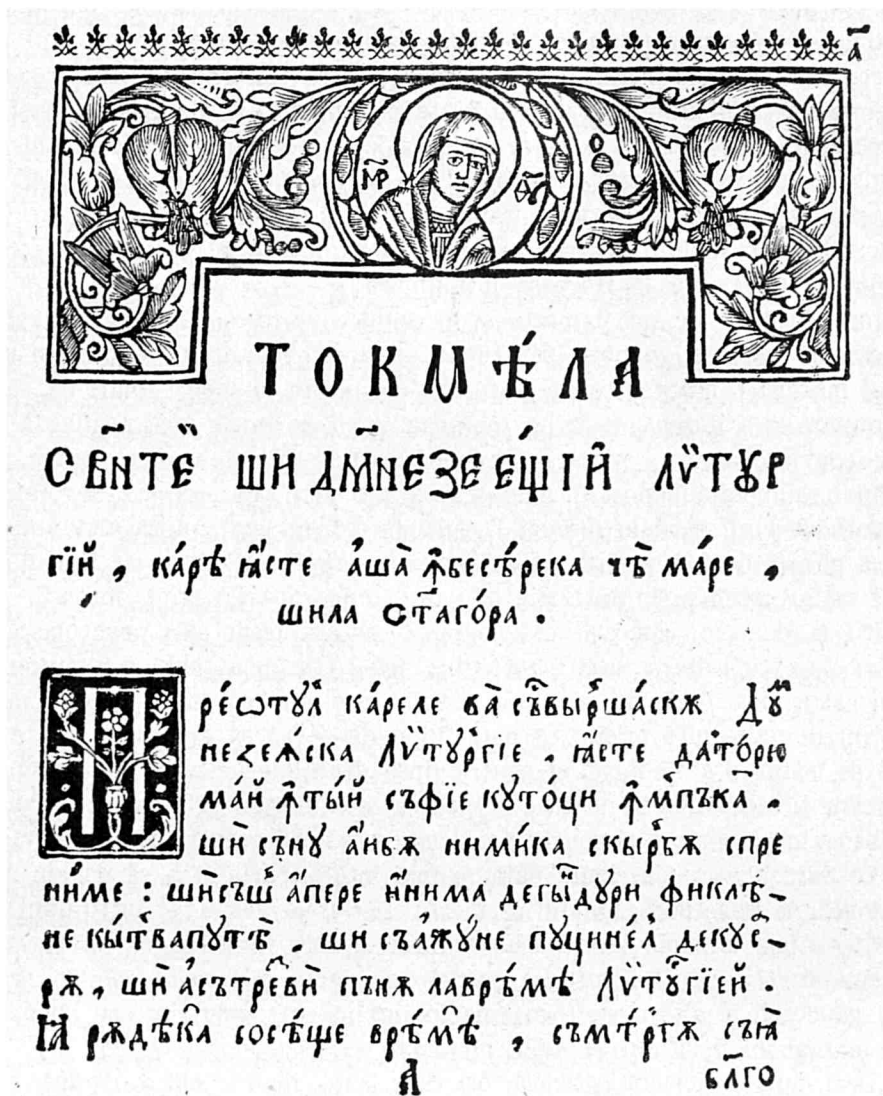
„Deci dară bine ar fi, și de mare folos, cândă fieșă carele în osebită limbă a sa o ară auzi, și o ară înțelége, (măcară și altă slujbă a beserecii). Dară de

¹⁾ Note marginale: lumă mică (Μικροκομος).

²⁾ Unul după altul (Κατά διαδοχην).

³⁾ Cu umilință (Εὐλαβειτικῆ).

vréme ce poate fi, că precum harulū tuturor nu ȳaste unul, nice firé a tuturor a una acéia ȳaste, așa dară nice acé înțelégere tuturor asemene de-a fi dată ȳaste; că săvai că a auzi tuturor den fire și deobște datū ȳaste, măcarū în streină, măcarū într-a lor însaș limbă, ȳară a înțelége unī numai sântu, și mai vârtos ceī

194. — Pagina din Liturgia tipărită în Bucuresci la 1680.

numai ce răzmași sântū întru învățatură, și ostenescū inoptândū, și mănecându, pe cetaniia cărților, scurmându și cercându ca să afle viiața de véci, precumū și Ioan mărturisește, cap. 5, stih 39: ispițiți scripturile, zice, că voao vă să pare într-ânsele a avé viiața de véci, și acélé sântū care mărturisescū de mine. În să, și ceia ce mai desăvârșitū înțeleg, dentru învățatura Cărțilorū, și ceia ce cătū potū înțelége cu credința cea curată, și cu fapta bună urmândū, мѣстѣн¹⁾, și spă-seniia sufletelor au.

¹⁾ Plata (Μισθόν).

„Aciasta darü vâzândü și noi, că necum lipséște în limba noastră de-a fi ca să înțelégă Nărodulü, ce încă și mulți, de nu mai mulți Preoți, și alaltü cinü beserecescü de a cunoaște orânduiala, și țeremoniile ei cum a să slujî trebue, și fiește care la vrémé ei, de a să zice și de a să glăsul, putincioși nu sântü. Și mai vârtos aciasta și den neinvățatură, și den neînțelégeré limbii pogoară, care noao jalnic și plânguroș lucru iaste într'atâta micșorare și călcare rodulü nostru cestul rumănesc, carele odată, și elü numărat între putérnicile némurî, și între tarii oameni să număra, iară acumü atâta de supusü, și de ocărtü iaste, cât nice învățatură, nice știință, nice armă, nice legi, nici nice un obiclaü întru totü rodulü, ca să pomenéște astăzi rumän ¹⁾, nu iaste, ce [ca] nește nemérnici și orbi într'un obor învârtindu-se și infășurându-se, dela streini și dela varvari, doară și de la vrăjmașii rodulü nostru, cer și să inprumutéză, și de carte și de limbă, și de învățatură. O grea și duroasă întâmpiare!

„Inșă darü, ca de tot în prafü și în cenușă lucrurile noastre să nu să duca, drept că cât neștine va puté pentru ca să ajute rodulü și féllulü lui datoriu iaste; și măcarü o scântée cătră atâte miș ale altora la focuri mari ce să vädü zgândărândü, de a lumina dentr'un tăciunași câtü de micü, încă neștine a o lăsa și a să lenevi de a nu o mișca nu trebue. Precum și noi acuma pentru folosul cunoscândü al némului nostru, mai vârtos alü cétiü Beserecești, nevoit-amü de ciastă dată de amü datü în lumină Lyturghiia, și nu mai multă alta am făcutü (săvai că gândimü că altă dată ca aciasta nu s-au făcut), fără cât tipiculü ei tot di pe izvod grecescü pre orânduiala lui, pre limba noastră amü întorsü, pentru ca preoții și diiaconii, măcarü cât de puțin ar ști, lesne să-s povățulască, de a puté cunoaște, ce iaste a face, și a slujî. Iară Lyturghiia toată a o prepune pre limba noastră și a o muta, nice am vrutü, nice am cutezat; dreptü mărturisescü pentru multe alte pricini ce m-au împinsü, săvai că și pentru scurtă limba noastră ce iaste; o amü făcut și pentru lipsa dăscăliilorü (cumü amü zisü) ce nu sântü întru ticălos rodulü nostru, și pentru neînțelégeré Năroadelor, tañile ce sântü, și ce însemnéză, și și pentru neobiclaül beserecii noastre ce până astăzi n-au ținut. Ce darü aciasta de ciastă dată și mai întâi tipariului a să da am socotit. Și după aciasta iaraș nădăjduindü întru tatăl Părintele vécinic și întru unul născut fiulü său, carele în lume jertvă s-au trimesü pentru lume, ca să o spăsescă, cu agiutorülü darü alü lui, și întru a măriei tale bună și fericita viiață încă răzmăndü, gândescü și alte cărți a mai da în lumină, cât voü puté iar zicü pentru folosul și adaosul lipsitului némului nostru.

„Deci dară și aciastă ostenelă, orî câtă iaste, înainté cui a o pune, și cui a o aduce, și a o închină, în toate părțile întorcându-mă și învărtejindu-mă, nu cunoscü, nice vâz mai luminată *ὑποκείμενον* ²⁾, și mai cu evlavie cătră Dumnezăü și cătră svinte, decât pre Măriia ta. Unde dar iată alergândü cu cuvioșință cât să cade, și precum să cade, Măriei tale o aducü, Măriei tale, zic, adevăratulü și pre legi alesulü nostru Stăpân și oblăduitorü, carele naștere și creștere al pământulü nostru ești, și astăzi adevărat pământénü mângăitorü, și păzitorü (după câtă putință iaste) supus, tristü, sărac, și ticălos pământulü și rodulü nostru,

¹⁾ Intre Rumăni ce zicem, cuprindem și pre Moldoveni, că tot dintr'o fântână cură.

²⁾ Supus (*ὑποκείμενον*, persónă).

care[le] mai călcat și mai zmultă decât toate pământurile că ȳaste vedemă; și simțimă, tiranica putere păgănescă într'ănsulă hrănindu-se, și răsfrăndu-se; carele astăzi, de nu denă Dumnezăiasca προνοια¹⁾, întru a Măriei tale dreptate, milosărdie, adevără și blăndete, care sântă, după cumă zic Dascală, ἀρχιμειγάλων ἀρετων, nu s-ar mângăia, și nu s-ară bucură, ce s-ară face? și întru atăta zmăcinare, și măcinare, ce păgăneștile porunci fac, în ce s-ară ținé? și pentr-atăte ani oștile, răpirile, și hlăpiile loră, răsăpindu-lă și sărăcindu-lă, ce s-ar alége? și unde de-așă plecă și a-șă aciuă capul ar fi? unde ἀσφαλισμα²⁾ ca acela ș-ar afla? unde καταφύγιον³⁾ adevărat ș-ar găsi? ce întru a Măriei tale dar, cumă amă zis, milosărdie, dreptate, adevăr și blăndete, nădăjduindă, alergăndă și răzimăndă, suflă și răsufliă, ca cele dobitoace blănde, cari de mănioasele, spărgătoarele și crudele fiară să gonescă, și fug, și scapă.

„După acésté dar toate, ȳată aciastă Lyturghie caré învață și orănduiaște în ce chipă svântul trupă ală Domnului nostru Iș. Hs. jertvindu-se să să slujască, Măriei tale aducăndu-o și închinăndu-o dintru toată inima, rogă priiméste-o, și, de nu mai multă, măcar ca Artaxerxă celă pumnă de apă, carele un Persă văzindu-lă că tréce pre lângă dinsulă, și atunce a-l închină după obiceiă-le neavăndă ce, alergăndă cât au putută la apa Kyrului, caré pe aproape cură, și cu pumnă întinzindu-se și luindă apă ȳ-au dusă, carele și bucurăndu-să ȳ-o ău priimit, și hadămilor în păhar de aur a o sprijenă au poruncit; săvai că eu nu apă de a Kyrului Măriei tale aducă, nici de a Pactolosului aducătoare de aură, după caré bândă ȳar să insetoșază, ce apa vieții aduc. Precum însuși mărturiséște Domnulă la Ioan, cap. IV, stih. 14, grăindă: Carele va bé din apa ce-ȳ voă da eu lui, nu va însătoșă în véc, ce apa ce-ȳ voă da eu lui, [f]i-va întru elă izvoră de apă vie în viața véciloră.

„Deci dar aciasta cu smerenie și cu plecăcune aducăndă eu Măriei tale, ȳară rogă ca lumina Lumăi, Spăsitorăulă nostru Hs., pre Măriă ta să lumineze spre căile și dreptățile sale, și să te adaogă în lungi ani, întărindu-te, fericind-te, și păzind-te noao și Patriei³⁾ noastre, ca să poți, întru toate acéste gréle și ȳuți vremi, umeră și ocărmulă pe sărăc și căznită rodulă și nărodul nostru, cu a Măriei tale Milosărdie, adevăr și blăndete, cumă și înțeleptulă Solomon: Milosărdiă și adevărulă, zice, păzescă pre împăratulă, și blăndetele întăresc Scaunulă lui. Acésté dar noi toți cătră ceresculă și vécniculă împărată cu o inemă și cu o gură strigăndă, și rugăndă, acésté ȳar céremă și zicemă.

„Ală Măriei tale Smerit și adevărat rugătoră de fericiră, viața și sufletulă, M(?),

„Theodosie Archiepiscopulă Ugrovlahiei“.

„Predoslovie cătră cetitoră.

„Nu ȳaste puțină lucru, ȳubite cetitorăle, ca să știe oare-cine număi numele aceștilă cărți, pentru ce să chiămă Lyturghie: și de unde au trasă acestă nume; că Liturghie după cuvântulă grecescă slujbă să înțelége, pre limba rumănescă. Deci cele lalte slujbe Dumnezăești încă să chiămă slujbe, ȳară Lyturghie nu să

¹⁾ Mai nainte cunoștință (Πρόνοια).

²⁾ Moșiei.

³⁾ Scăpare (Ἄσυλον, καταφύγιον).

potu numi acelu nici intru unu chipu. Pentru aceia iaste sa fie o osebite intre celelalte slujbe ale beserecii si intre Liturghie, de vreme ce acelu nu sa potu numi cu acestu nume osebitu, iară acesta sa numeste cu numele acelora, care lucru prostii socotescu ca sa chiiama Lyturghie, pentru caci sa chiiama jertva, si jertvele legii vechi, inca sa numia Lyturghie, precum zice Luca evangelistul de Zaharia Popa cel mare, gl. 1, stih. 23: iară când sa svarsira zilele Lyturghiei lui. Ce acista nu iasta adevărat, caci Lyturghia sa cade sa aiba nume mai nainte decâtu jertvele legii vechi, de vreme ce iaste mai nainte decâtu jertvele legii vechi, caci jertvele legii vechi era umbra legii noao, dupa cumu zice Pavelu Apostolu la Evrei, glav. 10, stih 1: lege avandu umbra bunatãtilor, iară umbra nu sa poate insasi de sine a sa face, ce tot de-auna pentru alta oare-cesi sa face; precum si de acista Pavelu Apostolu, la Evrei glav. 8, stih. 5, aduce aminte invatandu-ne despre popii legii vechi, zicandu: slujescu semnului si umbrei a cerestiloru, cumu s'au raspunsu lui Moysii, candu face cortulu: vezi, zice, toate sa le faci dupa chipulu ce ti s-au aratat la munte. Intr-altu chipu poate oare cine sa socotescu, cumu pentru aciaia sa numeste Lyturghie, caci toate cate face slujitorulu celu mai de jos, acelu poate sa le face slujitorulu celu mai de susu, dupa cumu invata Dionisie in cartu de incepatoriia svințirei ceresti: deci intr-acesta chipu acista slujba s-aru cuveni ingeriloru a o sluji, si ingerii sa numescu de David, psalmu 103, stih. 5, Lyturghi, pentru aciaia sa numeste Lyturghie. Ce acista inca nu iaste adevărată, caci ingerilor nu sa cuvine a sluji acista taia, nice nu slujescu ingerii taia acesta sau sa face jertve in ceru, dupa cumu zice Pavelu Apostolu, la Evrei, glav. 5, stih 1: totu popa dinu oameni luat pentru oameni sa randuaste intru acelu ce santu cãtra Dumnezeu, ca sa aduca daruri si jertve pentru pacate. Iata daru ca vedemu luminos cumu Lyturghia n-au trasu nume nice din jertvele legii vechi, nici dela ingeri, care lucru cu totul sa cade a-l sti, si a-l sti nu iaste cu nevoe, caci Domnul Hs. sa chiiama Lyturgos, adeca Slujitoriu, dupa cumu zice Pavelu Apostolu la Evrei, glav. 8, stih 2: slujitoriu Svințeloru si cortulu celui adevăratu, carele Dumnezeu l-au infiptu iară nu omulu, si pentru aceia sa chiiama Lyturgos. Caci elu acista slujba in lume au venit a sluji lui Dumnezeu tatalu, sa-sa face jertva pentru noi pacatoșii, (la Ioanu Evglistu glav. 18, stih. 37, zice: spre acista m-amu nascutu). Care slujba o au si slujitu o data pre Cruce, alta data cu Apostolii, candu si noao ne-au dat acesta taia sa o slujimu. Deci pentru aceia caci Hs. Domnulu sa chiiama Lyturgos intru atata cãtu au slujitu slujba acista mantuitoare, si taia acesta sa chiiama Lyturghie, luand nume dela dansul. Deci acista taia iaste si mai mare decâtu alte taia, caci in cele taia nu iaste Domnulu Hs. dupa fiinta, iară intru acista taia iaste insusi Domnulu Hs. dupa fiinta, ce fiindu mai mare, sa cade si cu mai mare grije a se sluji si socotela. Care grije fiindu de totu pusa jos intru nemulu nostru Rumãnescu si Moldovenescu pentru doao pricine: una, pentru nestiinta si pentru neințelesulu limbii streine; a doaoa, pentru multe izvodituri carele santu afara de trãba, caci nu urmaza izvodulu grecescu. Pentru aceia acumu s-au dat in lumina acista carte ce sa chiiama Lyturghie, intru care sa cuprinde acista taia mare, avandu tipicul si alte randuiale pre limba rumãnescã curățita numai precãtu iaste in izvodulu grecescu, spre folosulu Preoților si Diaconilor, cari, de-si voru biru lenu loru si sa-si pazasca slujitoriia sa neintinata, Domnulu Hs., la

Apocalipsis glav. 3, stih. 21, le făgăduiaște, zicându: celuia ce va birui îi voiu da să șază cu mine în scaunulū meu.

„Mai adaosu-s-au lângă aciastă Lyturghie și rânduiala Bdeniei, cu a vecerniei, și cu a utrinei, dela zile mari, și cu alte învățături și rânduiale câte sântū arătate mai josū, în Catastihulū Cărții, carele sântū toate de tréba besereciī lui Dumnezeu,

„alū căruia darū mă rogū să fie cu tine, iubite cetitorīule, și fii sănătosu.

„Inochentie ermonah, Corector.

„Chyriacū ermonah, Typografū.

În unele exēplare se află numai numele celui d'intăi, precum urméză:

„Cu osteneła și îndireptarea plecatulū Inochentie ieromonahul.“

Tipicul întreg și unele rugăciuni dela sfirșit sunt în romănesce, cele-lalte în slavonesce. Bucuresci, Biblioteca Academiei Române. — Blaj, Biblioteca archiedecesană (Cipariu). Biblioteca I. M. Moldovanu.

Cipariu, *Analecte*, XXVII și *Principia*, 111. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 89. — Paraschiv Popescu, *Teodosie Mîropolitul Ungro-Vlahiei (1669—1708)*. Teză. Bucuresci 1898.

185.

1681.

72. Dosofteiu, Molitvănic de 'nțales, Iași 1681.

М ѡтвник' денцъ ле ѿ
 ѡкмѡ типъ рѣт ѡтрѡ влѣкѣ
 те сѡлеле мърѣнѣ сѡле Прѣ
 лс минѡтвласѣ ѡнтрѡс Іѣ Хѣ
 Їван Дѡка коекода.
 Кс мѡла лѡ Дѡѡѡ Дѡнѣ цържѣ
 Молдѡкеѣ кс келтвѡла мърѣнѣ
 сѡле, Пѣ кс посласанѣм смерѣ
 нѣнѣ нѡстре Досѡдеѣ митро-
 полѣтвѡ Свчлвѣнѣ, ѡ типѡрни-
 ца Снтен Митрополѣн ѡ шшѣ
 Кѡкт ѡ сѡѡ мѣра сѡрѡ,
 Мѣца мѡѣ кѡ дѣнѣ.

In-4° de 4 foi nenumerotate și 155 numerotate, cu erori. Tipărit cu negru și roșu, cu două feluri de caractere. In primele 30 de foi ale textului s'au întrebuințat nisce caractere mari (facs. 196), iar restul e tipărit cu caracterele mici aduse de la Moscva. Paginile tipărite cu primele au 18 rinduri, iar celelalte câte 26 rinduri.

Pe verso titlului se află stema Moldovei (No. 190).

Stihurile la lumnatul gherb a Țării Moldovei ca cele din Psaltirea în versuri (v. p. 210).

Pe cele 3 foi următoare se află prefața :

[196. — Inceputul unei pagini din Molitvânicul tipărit la Iași în 1681.

„Préluminatului întru pravoslavie, Blagocestivului, și précinstitului, și milostivului nostru Domnă Măria sa Ioană Duca Voevoda. Dină mila lui Dumneșău Domnă țării Moldovei. Dela vécinica svintei troițe putiare poftimă mării tale sănătate și pace cu viață nărocită să petreci Măria ta pururi adevărū.

„Dăce Prooroculū împăratū Davidū, milostive și pré lumnate Doamne, кѣрице ѿ дѣѣ ѣвлогитѣсь, ѣвлогитѣсь кѣрице ѣмѣраѣ кадѣмѣраѣ, Domnul Dumneșău blagoslovitū blagoslovitu-ı Domnulū, đă din đă, sporine-va Dumneșăulū mântuințelorū nostre Dumneșăulū nostru Dumneșăū dé mântuiria. Slavă să fie lui Dumneșău în viaci și preste viaci, și preste vremi nefărșite, c-au sporit svinția sa și aū agiutat ș-aū blagoslovitū în đălele mării tale de s-aū făcutū și aciastă Svântă Carte pre limba romănescă, tainele svintei besiarici cu carile să face spăseniia noastră a creștinilorū, adecă molftăvniculū. Pentr-aciăia Milostive doamne, la aciastă pomană Dumneșăiască am socotitū de-amū scrisū pre toți Préluminații și svântū pomeniții Domnii țării, ca să să pomenescă pentru nevoițe ci-aū nevoitū cu creștinătatē și cu pravoslaviia. Pentr-aciăia le-amū scrisū și verșuri, precumū mī-aū agiunsū știința, într-acesta chipū.“

După acēsta urmēză poemul cronologic despre Domnii Țării Moldovei. Acest poem este reproduc și în fruntea *Parimiilor preste anū*, Iași 1683, cu mici variante. Se reproduce o singură dată mai jos, la descrierea acestei cărți.

Pe ultima fôie liminară se află arătarea cuprinsului :

„Catalog sau catastihū de tot ce iaste în ciastă st. carte :

„Osveșteniia Iordanului. — Osveșteniia cé mică. — Logodna. — Cununia. —

Molitva femeii la născare. — Molitva cuconului de nume. — Molitva femeii după 40 de zile și pruncului de besericat. — Molitva femeii cându piarde. — Molitva de oglașenică și slujbă la botez. — Maslele. Mol. colivelor ș'a cărnii la paști. — Molitva că mare a duhovnicului de ucenic. — Și molitvele de (de)zlegat a furisani. — Molitva de tunete, și de liti. — Cazanie la gîoi mare cuminecătorilor. — Molitva de spurcăciune, și de alalte. — Svnta priceștenie, cu multe rugi. — Molitva a bolnavu infricoșat spre moarte. — Slujba pricloneii la rusalii pîatdesiatniții. — Molitva de ploie. Ispovedaniia. — Cazanie la pogrăbanie. — Bogoslovia pe trei limbi a svintului Grigorie. — Molitva casii de fapturi drăcești. — Provodnicul mirenescu. — Blagoslovenia tămăii. — Greșiturile.“

La sfîrșitul Molitvei pentru ploie, la f. 119 v., se află tipărită următoarea însemnare:

„ПѢ, ОУ ЧЕТЫЦѢ. ЛЕТ, ЗРѢВ. ІСН БГ.

„ГѢ ІС ХЕ СЪЕ БЖІИ ЕДИНОВАДНЕ ЕДИНОСЪЩНЕ ОУІС СЪСТЫ ТВОИМ ДХОМ МЛТВАМИ ПРЧТЫМ І ПРНОДѢИ МАРІА НЕТАКНОТѢ РОЖДЕНЕМ БЛГЫМ І БЛСКІНЫМ, ПОМІАШЛАМ ГРКШНАГО ДОСОДЕМ ТВОЕГО РАБА. АМИНЬ.“

(Scris la Cetățuia, în anul 7182, Iunie 23.

Domne Isuse Christóse, fiule al lui Dumnezeu, ununăscute, cel de o ființă cu Tatăl și cu Sfântul tău Duh, cu rugăciunile prea curatei pururea feciórei Mariei, miluesce-mă pre mine păcătoșul Dosotheiă robul tău. Amin.)

La p. 132 se află următoarea notiță:

„Tipăritu-s'au în casa s-ntei Mitropolii în Iași въ лѢТ (la anul) 7189, Маі în 20.

„Meșterul Tiparelor Smereniі Ermonah Mitrofan. De svnta Mănăstire de Besericani. Tiparniciі Ursulă și Niculai.

„Блските и простите нас гркшнихъ СѢИИ ОУЦИ ИБРАТИЕ. ТЛКОВАВШИХЪ И ПИСАКШИХЪ ИРАБОТАВШИХЪ ВЪСІЕ СТОЕ ПОСАШАНИЕ. ДА ИВАСЪ ГЪ БЪ ПРОСТИТЬ ИВЪКШЕ НАСЪ СПОДОВИТЬ ПРОЩЕНІЮ ИЦАРЕТКІЮ СКОІМЪ ИБНОМЪ ОУ ХРИСТЪ ІИСУСЪ ГИ НАШЕМ МЛТВАМИ ПРЕ СЪМЪ БЦДА И ПРНО ДѢМ МАРІА И ВЪСЪХ СЪИХЪ СВОИХЪ АМИНЬ.“

(Binecuvîntați și iertați pe noi păcătoșii, sfinților părinți și frați, cari am explicat, scris și am lucrat în acéastă sf. ascultare, ca și pe voi să vă ierte Domnul Dumnezeu, și împreună să ne ierte și să ne primescă întru împărăție pentru Domnul nostru Isus Christos și pentru rugăciunile sfintei născătoare de Dumneșu și prea curatei fecióre Maria și a tuturor sfinților săi. Amin.)

După incheierea cărței cu acéastă notiță, s'au mai adaugat 27 foi, cari cuprind:

„Cazanie la pogrăbania provodului creștinescu.“

„Provodniculă rumâniaste: creștinescu, pentru miriani.“

„Blagoslovenia tămiei,“

„Greșiturile ce să află într-acăstă svntă carte.“

La sfîrșitul acestor „Greșituri,“ la f. 155, este tipărit:

„Ionașco Bilevici ci-au pusă nevoință,
De-au adusă tipare de Moscū cu priință,
Dia-i Dumneșau s-albă într-a vieții carte
Să să scrie-n rândul cu S-nții în parte.

Amină.“

București, Biblioteca Academiei Române. Muzeul de antichități. Bibl. D. A. Sturdza.

Cipariu, *Analecte*, 226. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 241.

Cipariu; *Principia*, 102 și 108. — Kogălniceanu, *Croniclele României*, III, p. III și 526. — Melchisedec, *O vizită la câte-va mănăstiri și biserici din Bucovina*, în *Analele Academiei Române*, VII, II, 245 și 246 și în *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie*, I, 274 și 276. — Dinulescu, *Dositeiu*, 132. — Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, ed. Bianu, p. XII. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 86.

167.

1682.

73. Dosofteiu, Viața svinților, Iași 1682—86.

Бѣѡца шѣ ꙗкоу ѡчерѡ свѣциѡвѡрь | Якоу Типѡрѣте. | ꙗкоу Блѡкѣте сѡлѡе
Прѡсламѣнѡтѡсѡи ꙗкоу Іѡ Хѣ | Іѡѡнѡ Дѡсѡѡда, | Кѡ мѣлѡ лѡи Дѡиѡсѡс Дѡиѡ
Цѡрѡжѣ Молдѡвѣи шѣ оѡкрѡиѣи | Кѡ порѡнѡ Мѡрѣи сѡлѡ Шѣ кѡ послѡшѣнѣѡ | ѡ
смерѣнѣи ѡѡстрѣ | ѡ лѡи Дѡсѡдѣи Мѡитропѡлитѡсѡ Сѡсѡлѡкѣи. | ꙗкоу типѡрѣнѡца Сѡкѣтѣи
Мѡитропѡлѣи ꙗкоу ꙗшѡ, ѡ кѡрѣ типѡрѣнѡцѡ | нѡсѡ ꙗцѡторѣнѣ дѣлѡ Мѡсѡкѡ Сѡкѣнѡца сѡ
Пѡрѣнѣтѣлѣ ѡѡстрѡ | Пѡтрѣѡрѡхѡсѡ Іѡѡкѣмѡ. | Блѡтѡ дѣлѡ ꙗчѣпѣтѡсѡсѡ лѡмѣи, | ꙗкоу
мѡсѡѡ ѡкѡтѡвѡри, кѡз, дѣи. | Дѣлѡ ѡѡщѣрѡ Дѡиѡлѡи шѣ | мѡжѡтѡвитѡрѡлѡи ѡѡстрѡ
Іѡ Хѣ | лѡѡт ѡѡпѡ:

4 volume in-folio, dintre cari numai cel d'intăi pòrtă titlul de mai sus (reprod. la n° 198).

Vol. I, cuprinzând Viețile sfinților din lunile Septembrie-December, e de 4 foi nenum. și 248 foi numerotate, cu mici greșeli.

Vol. II (Lunile Ianuarie-Februarie) de 88 foi numerotate jos la dreapta astfel: 1—20, 30, 22, 23, 34—41, 43, 35, 36, 47, 38—52, 43, 54—58, 69, 60—78, și apoi sus la dreapta 73—84.

Vol. III (Lunile Martie-Iunie) de peste 152 foi, primele 12 foi paginate astfel: —, 2—7, 9—24, iar celelalte numerotate astfel: 23, 26, 27, 26—31, 22, 33—42, 42, 44, 45, 45—53, 56, 55—89, 91—142, 133—152. Pe 152 se încep viețile sfinților din 10 Iunie. Exemplarul nostru nu e complet.

Vol. IV. (Lunile Iulie-August). Exemplarul cel mai complet vădut de noi se termină cu ziua de 10 Iulie.

Aceste 4 volume, legate de obicei într'unul sau în două tomuri, s'au tipărit în mai mulți ani de-a rândul, începând cu 1682 și urmând până în anul 1686, de oare ce în vol. III găsim o notiță referindu-se la un eveniment din acest an (v. mai jos p. 246, și nu mai târziu, fiind-că Dosofteiu în Octobrie 1686 a plecat în Polonia, de unde nu s'a mai întors. Tiparul e numai negru, iar caracterele sunt de trei mărimi (v. titlul facsimilat la n° 198. Pagina încadrată are 35 sau 36 rânduri. Cartea cuprinde câteva litere ornate și frontispicii (v. n° 176).

Pe verso titlului se află aceeași stemă ca cea din *Psaltirea de'nțales* și aceleași stihuri pre *Gherghita* (ґҗерҗита) Moldovei ca cele din *Psaltirea pe versuri*, cu mici schimbări ortografice și cu patru versuri noi, de aceea le reproducem aci în întregime:

„Capulă cel de buărū a hīarā vestitā,
sāmnēdā putiāre țārāi nesmintitā.

ВІАЦА ШИ ПЕТРА ЧЕРА СВІЦНАШЬ
 А КМЪ ТИПЪРИТЕ.

† ПРЪ БІГІ ПЕ СЖАГАЕ ПРЪ АУМНАПЪЛХИ † ПРЪ ІС ХО

ІШАНЬ ДЪКА БОЕВОДА,

ХЪ МИЛАЛЪ ДМІСЪЛ ДІМЕ ЦІРЯИ ШОЛДОВЕНСШІ ОУКРАЙНЕИ

ХЪ ПОРЪНКА ШІ ГРІЙСАЛ ШІ КЪ ПОЕЛЪШЕНІА

ЧЕ МЕРЕНІЕН НОЛСТРЕ

ЧАЛЪ ДОГОДІИ ШІ ТРОПОЛІТЪЛ СЪІМБЕН.

† ТИПІАРИЦА СВІПЕНІА ТРОПОЛІТІА † ІШЕ, ЛА КАРСЪ ТИЛІАРИЦА

НІФЪ АЦІАТОРИТЕ ДЕЛА ШІ СКА СВІЦІСА ПЕРІНІТЕЛЕ НОЛСТРЕ

ПАТРІАРХЪЛЪ ІШАКІМЪ.

ВЛТШ ДЕЛА ІЧЕПЪТЪЛЪ АУМІИ,

ЗІЧ: МЦА ШІ КТОВІРН, КЗ, ДНН.

ДЕЛА НІЦЕРА ДМІАУШІ ШІ
 МЖИТЪНІТОРНАУШІ НОЛСТРЕ ІС ХО

ЛЪТЪ АХІПЪ:

„Pre câtu-î de mare hîara și buîacă,
 coarnele-m pășune la pămînt aș plécă.
 „De pre chipû să vîade buârulû ce-î place,
 c-ar vrîa-n toată vrîamîa să stîa țara-m pace.
 „Domnulû Duca vodă dela Hs. are
 agîutorîu pre stemmă și ferința tare,
 „Cinstita cruce, și-n cîasû de năvală,
 a lui Hs. maică îi de sprijinélă.

Pe paginile următoare se află scrisoarea de dedicație a Mitropolitului Dosofteiu către Ioan Duca Vodă și un cuvînt către cititorî. Le reproducem aci:

„Pré luminatulû întru pravoslavie, blagocestivulû și précinstitulû și milostivulû nostru Domnû Măria sa Ioanû Duca Voevoda, cu mila lui Dumneđău Domnû Țărâi Moldovei și Ucrainei, dela vécînica svintei Troițe putiare pof-timû Mării tale, sănătate și pace, cu viața nărocită să petrecî Măria ta întru cinstitû și préluminatû Scaunulû Mării tale. Adevărû.

„Pentru cinstîa Svințilorû și a rămășitelorû ¹⁾ lorû, milostive și pré luminate Doamne, scrie svântulû Ioanû Damaschinû în glav. 92 sau 16: Să cinstimû pre sviintîi ca priiatiniî iubitiî lui Hs, ca cuconiî și moștiani lui Dumneđău, cumû đăce Theologulû Evanghelistû: Iară câți al priimira pre însulû, datu-le-au putiare cuconi lui Dumneđău a fi; drept acéla nu mai sântû de-acmû șerbi, ce sântû fiî; și déca sântû fiî, sântû și moșniani, moșniani sântû lui Dumneđău, și-mpreună moșniani lui Hs. Și Domnulû, în svintele Evangheliî Apostolilor đăce: voi priiatini iubitiî miei sinteti; nu ca mai pre voi voi numi-vă șerbi, că șerbulû nu știî ce face Domnu său. Dară, de vrîame că și împăratû împăraților, și Domnû Domnitorilorû, și Dumneđău Dumneđăilorû, Tvoretî tuturoră și Domnû să đăce totuși și svințîi, Dumneđăi și Domni și mpărați, acestora li-î Dumneđău, Dumneđău și Domnû și-mpăratû le îaste, și đăce: eu dară sântû, đăce lui Moysi, Dumneđău lui Avraamû, și Dumneđău lui Isaacû, și Dumneđău lui Iacovû, și Dumneđău lui Faraonû. Pre Moyses Dumneđău al face. Dumneđăi dară đăcu și-mpărați și Domni, nu din fire ²⁾, ce c-acîaia ce preste patimi împărațără și domniră ș-a dumneđăiasca icoană chipû după care să și născură, nestrămutată din șărui-tură o feriră (că împăratû să đăce și icoana împăratulû) și c-acîaia ce să uniră cu Dumneđău de pre proizvolenie, și pre dânsû ce-lû priimira casnicû ³⁾ și cu a lui cumenecare de să fîaceră din darû, acîaia ce sângurû îaste ghiriș. Deci dară cumû să nu cinstimû pre ogodnicîi și priiatiniî iubitiî, și fiî lui Dumneđău ce să fîaceră ⁴⁾; că acîa cătră cu bună a depreună șerbi cinste, arătatură are cătră obștnicul Stăpanû de bună minte. Aceștia secrie ⁵⁾ lui Dumneđău și curate să fîaceră cămări; că: voîu lăcuî cu casa întru dânsîi și voîu înbla printr-înșîi, đăce Dumneđău, și le voi fi lorû Dumneđău. Dară căce-s sufletele direptilorû în mâna lui Dumneđău și nu să va atinge de dânsî moartîa, đăce Dumneđăiasca scriptură: Că moartîa Svințilorû mai vârtosû somnû îaste decât moarte, că să trudiră

¹⁾ *Note marginale*: Moștiilor.

²⁾ Hirișî.

³⁾ Lăcuitarîu în sine.

⁴⁾ Să numiră.

⁵⁾ Vistîare.

intr-acest de-acum vécú și vor fi vii în fărșitú; și: cinstită-î naintea Domnului moartea cuviosilorú lui. Deci dară, ce iaste mai de cinste de câtú a fi în mâna lui Dumneđău? că viața iaste Dumneđău și lumina, și aceia ce-s în mâna lui Dumneđău, în viața și-nú lumina sântú. Iară cumú în mintea și-n trupurile lorú s-au însălășluitú Dumneđău, đăce Apostolulú: Dară nu știți că trupurile voastre Besiarică lăcuiitorului în voi Svântului Duhú iaste, și Duhulú iaste Domnulú? Și să neștine Besiarica lui Dumneđău o strică, strica-l-va pre însú Dumneđău. Cum dară să nu cinstimú însufletatele Besiaricé a lui Dumneđău? Insufletatele lui Dumneđău corturí¹⁾ aceștia viețuindú, cu-ndrăznire la Dumneđău dvorescú, fântani noaa de spăsenie domnitorulú Hs. a svințilorú ne-au dăruitú moștii²⁾; în multe chipuri bunătăți de bunú faptú izvorându-ne, mirú de bună mirézma izvorându dintr-ânsele. Și nime să nu fie necredincios. Că de-au izvorátú din pătara cea tăioasă și vârtoasă apă în pustie, vrândú Dumneđău, și din falca asinului lui Sampson la siate, dară din a măcenicilorú moștii mirú de bunú mirosú a izvora cumú să nu să cređa? Ce acăsta nice într-un chipú nu pote fi să nu să cređa, cătră cea ce știu a lui Dumneđău putiare și acă dela Svinția sa a svințilorú cinste.

„Și în liagăa viache, fie cine să vria atinge de mortú necuratú să făcea³⁾, dară nu aceștia morți. Că de cândú hirișa viața și a vieții prilejé⁴⁾ întrú morți s'au socotitú⁵⁾ pre cei de pre năđajdia învierii și cu credința întrú Svinția sa adormiți, nu le đăcemú morți. Că trupulú mortú cum să poată face minuni? Cum dară pentru dâșii dimonii să izgonescú, boalele fugú, lăngeđii să tãmaduescú, orbii dobândescú vediare, pricãjiții să curățascú, și iscușeniile și scârbele să răsăpescú, totú datulú celú bunú dela părintele luminelorú printr-âșii celorú ce fără indoita credința își cerú, li să pugoara. Dară câtú tí-ai trudi ca să-ți dobândești un folositorú la muritorulú împaratú să te bage, și pentru ține la dâșulú să grăiască, deci dară pre folosatorii a totú rodulú nostru, pre cea ce lui Dumneđău pentru noi să roagă, să nu-î cinstimú? Oibă să-î cinstimú, besiaricé rădicandú lui Dumneđău într-a Svinții sale nume, și prinoase de toată roada aducandú, și pamențiile praznicilorú lorú cinstindú, și-ntr-ânsele veselindu-ne sufletiaste, ca să ne fie însoțată cu chemătorii bucuriia, ca nu slujindu-le în potrivă să-î mâniemú. Că cu cialăa ce Dumneđău să slujiaște și să cinstiaște, și a svinții sale slujitori să veselescú. Iară de cialăa ce îi gréța lui Dumneđău, și slugilor Svinții sale li-î gréța. Cu psalomi și cântări și cântece sufletești, și umilenii, și cu mila la sãraci, pre Svinții noi credincioșii să-î cinstimú, cu cialăa ce mai vartosú și Dumneđău să cinstiaște. Stălpuri să le rădicămú, și icoane căđute, și noi înși-ne însufletăți stălpuri lorú și icoane, cu închipuiria bunătățelorú să ne facemú. Pre Dumneđău Născătoaria, ca cialăa ce-î chیارú și adevăratú lui Dumneđău maica, să cinstimú; — pre proroculú Ioanú, ca unú înainte curătorú și boteđătorú apostolú și mucenicú; că nice-și innăscuții din femeii mai mare de Ioanú nu s-au sculatú, cum Domnulú au đású, și-mpărățaei ceriului acesta întâiu strigătorú să fãce; — și pre Apostolii ca frații Domnului și înși-și vãđătorú și slujitorii patimilorú lui, pre cari de mainte i-au cunoscutú și de mainte i-au orânduitú într-o-mpreună formă a icoanei fiului său Dumneđău și părintele: întâi Apostolii, a doa Prorocii, a treia

¹⁾ Sălășe.

²⁾ Rãmășițe.

³⁾ Să spurcă.

⁴⁾ Cavzã.

⁵⁾ Menitú.

păstorii și didascalii; — și pre a domnului mucinicî din toată cîta aleși ca vitiajiî lui Hs. și căce că băura păharulî Svințiiî sale, și-ntr-a vîța făcătoară a lui moarte ce să boteșară boteșu, ca partnicii¹⁾ patimilorî lui și a slăviî, căroră le iaste cinonacîalnicî sau hetman: Părvo diaconulî lui Hs. și apostolî și părvo mucinic Stefanî; — și prepodobnicii părințiiî noștri, bogonosnicii săhastrii Aschitaciî, cariî aciă mai zăbavnica²⁾ și mai trudnica măcenicie a științiiî luptară, cariî petrecură în bobolă³⁾ și-n pieî de capră, lipsiți, scărbiți, pățați rău, prin pustii rătăcindu-să și prinî munți și vârtoape și gaurile pămîntului, căroră lumîa nu le era vrîadnică; — aceiî de mainte de darî, Prorocii, Patriarșii, direpții, cariî de mainte au dat vîaste de veniriă Domnului. Acestora tuturoră oglindindî petriăcere, să răvniî credința, dragostiă, nădîjdîa, răvna⁴⁾, vîța, răbdăriă, a patimilorî suferința, până în sange, pentru ca și a slăviî cununilorî cu dănsi să fimî partnicî.

„Așîa scrie Svântulî Ioanî Damaschinî pentru Svințiiî și alaiți Svinți și dascalî a svintei besîariciî, inplandî Svânta Besîarică de cinstiă Svințilorî cu stihire și canoane, cu tropare și condace și cu în totî chipulî de cîntări. Și mai vartosî le-au scrisî și proloage să li să citescă în Svânta Besîarică, să le aușă creștiniî, să să folosască și să să polzuască din vîța și petriăceriă lorî aciă svântă, cum să nevoiră, cum țanură credința, cum vîrsară sîngele lorî cel svântî pentru Svântul Svințilorî, pentru Hs., și nu cruțară vîța lorî până la moarte. Dintr-aciălăa din toate cu dănsii să proslăvimî pre Dumneșău, luândî chipî de nvîțatură de pre dănsii, citindu-li-să vîța în proloage.

„Pent-aciălăa, milostive Doamne, și noi smeriții rugătorii mării tale, cu cât ne-au fostî știința limbii rumănești, am nevoitî de le-am scosî de pre grecește și de pre sîrbîește pre limbă rumănescă, ca să înțălégă toti, să diă laudă lui Dumneșău, și să mulțamască mării tale de bine sufletescî ca acesta ce nevoești Măriă ta pentru creștinătate.

„Șî rugămî pre milostivulî Dumneșău, Milostive Doamne, pentru ruga Svințiiilorî sale aciă priimită ca tîmălăa innaintiă Svințiiilorî sale, ca să dărușască Măriiî tale pace și sănătate, și bișugî de totî binele cerescî, și pemintescî să domnești Măriă ta până la adîncî bătrîniățele Măriiî tale, depreună cu cinstita și blagoslovita Doamna Măriiî tale Gospojda Anastasiă, și cu cinstiți și blagosloviți fiî Măriiî tale, Ioan Costantinî Voevoda, Ioanî Matei Voevoda, Ioan Stefanî Voevoda, și cu blagoslovite fiicele Măriiî voastre, să vă cruțe Milostivulî Dumneșău și să vă blagoslovască, așîa cumî au blagoslovitî pre Avraamî și pre Isaacî și Iacovî. Și să blagoslovască milostivulî Dumneșău și pre Măriă sa Ioan Stefanî Voevoda cu cinstita sa Doamnă Ecaterina, iubită și-ntăi născută fiica Măriiî tale, cariî țî-i-au dăruitî milostivulî Dumneșău acmî tineri în nunta de bucurie, așîa să țî-i blagoslovască milostivulî Dumneșău, cumî au blagoslovitî pre Iosifî și Asinethă cu aciă înțălėptă și Dumneșărésă, și să vă dărușască blagoslovenie și bucurie în slavă și-n liniște vécînică cu biruire asupră de vrăjmași vîduți și nevăduți, pentru Domnulî nostru Is. Hs. Amin.

„Rugătoriiî Măriiî tale smeritulî
„Dosoftei Mitropolitulî “

¹⁾ Ocînătorii.
²⁾ Delungată.

³⁾ Cojocce.
⁴⁾ Jîalîa.

„Cătră Iubitul Cetiitoriu Sănătate.

„A sinaxariului dumneđăiască și svântă carte scoasă de pre greciaște și ellinaște din 12 Miniae a svintei Besiarici, și din cărțile vistiarului Besiaricii pre limbă rumănescă cu lungă nevoieță, și cu Lexicone de-agiunsu talmăcită, cu pohta blagocestivilor și lui Dumneđău iubiți Domni Țării Moldovei Ioan Gheorghi Ghica Voevoda, și Stefanu Vasilie Voevoda, și Evstratie Dabijla Voevoda, și Ioan Duca Voevoda și Ilijaș Alexandru Voevoda, și Ioan Stefanu Petru Voevoda, și Ioanu Dimitrie Catacuzin Voevoda, și Măria sa Ioanu Antonie Rusetu Voevoda; și cu pohta Dumilor sale cinstiților Boiari țării; — într'atata lungă vrîame scriind și talmăcind câte am pututu birui in acești vîaci grei a țării, — abia cu multu greu am scris și acasta Svântă carte, de o amu talmăcitu rumănaște pre limbă prostă; caria, iubiții lui Dumneđău și cinstiți cetitori, cu dragu să o primiți și să o cetiți fără urātu; că nu spune într'ansa de petrecăniile și puterile împăraților și a chesarilor, ș-a crailor ș-a domnilor, nice de vitejiile și izbândile hatmanilor, nice de nevoiețele vitiajilor și ghărățelor lumești, ce de nevoiețele și biruințele și izbândile a vitiajilor împăratului și Domnului cerescu, de-acărora nevoiețe ingerii să minună, cum ei putură de să nevoiră și biruiră a bate război așa de minunatu preste toată minunia și cinstitu preste toată cinstia. Carile Dumne-voastră cetindu-le in toate dale veți îndulci sufletiaște ca in rafulu adevăratu a Svinții sale, și întâi să pomeniți și să mulțamiți blagocestivilor Domni, și pre noi încă nu uitați dela svântă ruga Dumilor voastre.“

Titlul pentru intrarea in materie este următorul :

**КЪ ДМНСЪСЪ ЛЧАПЕМЪ,
Прологаеле Тѣтѣрѣрь Гвѣнцилорь.**

Din cauza acestui titlu cartea acésta este cunoscută și sub numele' de *Proloagele* lui Dosoftei.

La sfirșitul volumului II, la f. 84 se citește :

„Și sosându până acicla, rugămă pre milostivulu Dumneđău să ne spodobască și innainte alte șlase luni să le putemă face, iară ce om hi greșitu s-avemă ertare dela iubiții lui Hs. și svinții cititori, că noi ca nește prostaci, pre cât am biruită a grăi in limba rumănescă, am nevoitu de-am scrisu cumă ne-au îndereptatū milostivulu Dumneđău, de pre izvoade grecești.

„Smeritulū Dosoftei Mitropolitulū Suciavei.

„Și tiparniciū, Ermonahū Mitrofanū făcătorilū tiparelorū cu ucenicilū săi Pavelū și Ursulū, Andrei.“

Din tomul al doilea (cuprindend vol. III și IV) nu cunoscem exemplare complete. Singurele pe care le-am vedut sunt fără foia cu titlu și fără prefață, n'au mai mult de 162 foi, avend pe ultima față inceputul zilei de 10 Iulie. Episcopul Melchisedec a vedut un alt exemplar in Mănăstirea Putna din Bucovina, care merge de-asemenea până la 10 Iulie.

La sfirșitul lunei April, la f. 105 r. se află următorea notiță :

„Și eu smeritulū Dosoftei mă rogū cu umilenie nu mă uitareți la svânta rugă pre un mișelū și netriabnicū șerbū lui Dumneđău și Dumilor vostre, svinți creștini, ce mă pomeniți și mă ertați.“

La sfârșitul lunii Mai, la f. 137 :

„Ина Дорѡѳіочка Дѣтѡкока Маршалкока Старо Дѣвокока, dat-au agiutoriu la tipare și s-au răpăosatū în țara leșască în 7194 Iiul : Dumneđău să o ȳarte.“

Bucurescī, Biblioteca Academiei Române. Biblioteca Centrală.

Lambrior, *Carte de citire*, 145. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 250.

Cipariu, *Principia*, 102 și 108. — (V. A. Urechia) *Cărți rare. Proloagele tuturor svinților*, în *Ateneulu Romanu*, Iași 1861, 119. — G. Săulescu, *Glosariu*, în *Buciumul Român III* (Iași 1879), I și urm. — Dinulescu, *Dositeiu*, 125. — B. P. Hasdeu, în *Columna lui Traian*, 1883, 202. — C. Erbicenu, *Notițe istorice estrase din Viețile Săntilor a lui Dosoteiū Mitropolitul Moldaviei*, în *Biserica Ortodoxă Română*, XI (Bucurescī 1887), 813. — Melchisedec, *O visită etc.*, în *Analele Ac. Române*, VII, II, 248 și în Tocilescu, *Revista*, I, 277. — Dosofteiū, *Psaltirea în versuri*, ed. Bianu, XIII. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 75.

109.

74. *Evangelhia*, Bucurescī 1682.

СЕНТЯ ШИ ДМНЗЪЛІОКЯ

ЕУАНГЕЛІЕ

Кѡрѣ ѡтрачѣста кип токмитж днпре ѡрѣн
дѣіала Грѣчѣщій ѡгланій, ѡксмъ ѡтѣй сѡс
Тѣпхрїтъ.

Ден порѣнка, шї кѡ тоѡтж келтѣіала, прѣ
лѣмнѡтѣлѣ, шї прѣ ѡнхлѡцѡтѣлѣ Домнх шї
ѡблѡдѣнтѡрю ѡтоѡтж цѡра Рѣмхнїѣскж
Іѡ ШѢРБѡН' К: Кѡекѡд, ѡдекрѡтѣлѣ
непот. прѣкѣнѣлѣ Бѣтрхн Шѣрбан Бѣхрѡлѣ
Кѡекѡд.

ѡтрѣ фѡлѡсѣлѣ, шї ѡцѣлѣцѣрѣ правѡслав
нїчїй Рѣмхнїщїй Бѣсѣрѣчн.

Испрѡвнїкж фїїѡдѣ прѣ Грѣцїѡтѣлѣ Кѣр.
ΘΕΩΔΟΓΙΕ Митрополїтѣл цѣрѣхї, шї
Ѣѡарѣх Лѡтѣрнѡр.

ѡ скѡнѣлѣ Митрополїнїй Бѣскрѣщнѡрѣ,
Тѣпхрнѡдѣсѣ.

Лѡ ѡнѣлѣ дѣла сїсѣнїѡ Лѣмїѡ ѡѡѣк.

In-folio mic de 4 foi paginate jos și 175 foi numerotate. Titlul, tipărit cu negru și roșu, e încadrat într'o gravură mare. Textul cu negru și roșu e tipărit pe două colone. Pagina e încadrată într'un chenar simplu și are 35 rânduri în colônă. Volumul cuprinde inițiale albe pe fund negru sau roșu, câteva frontispicii și patru gravuri mari cât pagina, reprezentând pe cei 4 evangheliști; se reproduce S-tul Ioan mai jos la n° 201, pag. 249.

Pe verso titlului se află stema lui Șerban Cantacuzino și următoarele :

„Verșuri Politice 10, asupra Stemelor Luminatului și Innălțatului Domnă Io Șerbană C(antacuzino) B(asarabă) Voevod.

200.

„Gripsorii și Stemele sémne-s împărăției,
Precum și corbulă véde-se a fi semnulă Domniei,
„Cu caré cestă luminat Domnă vrédnic să inpodobéște.
Amândurora Stemelor moștén să pomenéște.

„Că despre némulū părintescū pre gripsor stăpănéște,
Iară despre mumă pre deplin pre corbū bine domnéște.
„Tu dară, Doamne, care ești marele împăratū,
Care pre-acestū Domnū luminat însuși l-ai coronatū,
„Cu lină pace să-l păzești cu viiața fericită,
In scaunulū strămoșilor, domnie slăvită.“

Pe fóia 2-a începe prefața următoare :

„Io ȘERBANŪ Cantacozino Basarabū Voevod. Din mila lui Dumnezău Domnū și oblăduitorū Țărāi Rumănești. Tuturor celorū ce să vor întâmplā a cetī, intru Domnulū să să bucure.

„Mare iaste dragosté Pré bunului Dumnezău, care de-nceputū au arătatū și arată la omū fiindū lucru al său și zidiri a mănilorū sale, și viiața lui dintru a sa suflare, pre cum zice svānta scripturā : și suflā intru dānsulū duhū de viiața. Dereptū acēia multe și bogate mijloce au făcutū pentru a lui spāsenie, și întâiu au datū lui légé cé firéscā, ca pre-n mijlocul zidirilor să vie pre cunoștința lui Dumnezău, precum zice Apostolulū : Ziditorulū Dumnezău să véde dintru mărire și frumosété zidirilorū. Pren care zidiri și iubitorulū de Dumnezău Avraamū s-au dusū spre cunoștință dumnezăiască. Iară, de vrēme ce nici pre-ntr-acēste zidiri au cunoscutū omulū pre Dumnezău, iarāși de a doao oară au datū lui légé cé scrisā pren Moysi la muntele Synaei, iar nu deplinā, pentru nedeplina cunoștință a Iudeilorū.

„Și iarāși nicī pentru aciasta au luatū omulū folosință. Dereptū acēia mai pre urmă de toate, au trimisū pre celū Unulū nāscutū Fiilulū său, care însuși zice : atāta au iubitū Dumnezău lumé, câtū pre Fiilulū său unulū nāscutū l-au datū, și luindū trupū și sufletū nevazutū din Précurata Fecioară, dat-au lui noulū testamentū, légé cé deplinā, zic svānta și Dumnezăiasca evanghelie. Pentru caré purtătorii de duhū Proroci au prorocitū, zicāndū : din Syonū va eși légé, și cuvāntulū Domnului din Ierusalimū, iarā nu mai multū din muntele Synaei. Care evanghelie iaste lumina oamenilorū și viiața credincioșilorū ; eu sântū, zice, Viiața și învățare. Intru care evanghelie 4 lucruri să cuprindū ; infricoșāri, porunci, credință și făgăduință. Și cu infricoșeri să căștigā frica lui Dumnezău, pentru care zice : că cei drepti să vorū duce la viiața de véc, iarā cei păcătoși, la inunca de véc, acold va fi plānsulū și scārșniré dințilorū. Pren porunci iarāși căștigā-se bunele fapte, pentru caré zice : acésté poruncescū voao, ca să iubiți unulū pre altulū, și precumū veți să facā voao oamenii, faceți și voi lorū asémene. Pren credință iarāși căștigā-se lumina credinții, și viiața de véci, pentru care zice : celū ce va créde în mine, de va și murī fi-va viu. Pren făgăduință iarāși iaste, ca unde zice : Veniți blagosloviții Părintelui mieu, de moșteniți cé gătitā voao împărății mai nainte de zidire lumii. Pentru acēia cu adevăratū aciasta svāntā și Dumnezăiască evanghelie, iaste cale și adevărū pren care ne povățuimū spre lumina vieții care iaste elū însuși : Eu sântū, zice, calé și adevărulū și viiața. Aici într-acīastā svāntā evanghelie, fericescu-se milostiviī : ferice, zice, de milostivi, că ei să vorū milui. Aici într-acīasta să laudā mucenicii : cine va vré sufletulū lui să-lū spāsescā, zice să-lū piarză pentru mine și pentru evanghelie.

201. — St. Ioan Evanghelistul, din *Evanghelia*, București 1632.

„Aici să laudă pustnicii: cine va vré să vie după mine, să să lépede pre sine, zice, și să ȳa Crucé sa și să vie după mine.

„Aici să fericescú Archiereii: și păstori ce ȳ ce au luminatú în lume, cu bunele lorú fapte și cu ale lorú învățături, ca o lumină, voi sânteti, zice, lumina lumii. Aici toate săvârșirile să află filosofía cé cunoscătoare și lucrătoare. Aici toate céle Domnești sarbători și ale Précistii să află. Aici și cei derepți împărați și Domni să fericescú, căți pentru adevărulú și spre faceré de bine s-au nevoitú și să nevoescú, pentru că faceré de bine ȳaste plinire evangheleștii porunci.

„Acésté cunoscându și noi, avându învățaturá dela strămoși pentru Dumnezăiasca credință, și cumú că credința, care ȳaste noao dată de Proroci și de Apostoli, făr de fapte ȳaste moartă, și sufletulú credinții sântú faptele, — nevoitu-ne-am și noi să ne arătămú credinții cu fapte, de vréme ce den mila lui Dumnezău, ne-am învrednicitú Cinstitulú acestuia Scaunú alú moșilorú strămoșilorú noștri, a fi stăpân și oblăduitorú. Amú socotitú ca să îndereptămú céla ce ȳaste folositoare sufletelor, și avându nădejde pentru céle viitoare bunătăți, ne-am nevoitú de am săvârșitú acestú lucru Dumnezăescú, svânta acıasta evanghelie, care nefindú mai denainte tocmită la slovenie să-să cetéscă după rânduíala zilelorú și a sarbătorilorú celorú domnești și ale svințilorú, poruncit-amú fratelulú nostru Iordachie Cantacozino, vel stolnicú, de o au îndereptatú și o au așăzatú precumú umblă cé ellinésca, și întru toate asemene, după orânduála Besérecii Răsăritulú, alcătuidu-se și svintele cuvinte, spre mai alésă înțelégere a limbii Rumănești. Și așa cu a noastră poruncă și cheltuála, îndereptându-să și puind u-se și în Typografia ce s-au lucratú la svânta Mitropolie, fiindú Archiereu și păstor creștinesculú acestuia norodú, Părintele nostru Kyr Theodosie Mitropolitul, o punemú acıasta innainté tuturorú celorú ce vorú ceti, și dentru mică ostenéla noastră, o dămú acıasta darú pre la toate besérecile țării noastre, întru folosulú creștinesculú norodú, și întru pomeniré noastră și a părințilorú. Și fiți cu bucurie toți cei ce veți ceti, și pomeniți celú ce au căștigatú voao acestú bine, și rugați pentru spăseniía noastră de pururé pre Dumnezău.“

Pe pag. 6 și 7 din foile liminare se află cele două vieți cunoscute ale St-lui Ioan Evangelistul, iar pe ultima pagină o gravură reprezentând pe acest evangelist (n° 201, pag. 249).

La f. 174 se citesc următoarele :

„Lui Dumnezău Unuia în Troița, carele pentru nespusa lui milă pre Fiulú său unulú născut l-au trimes din cerú pre Pământú și s-au intrupatú dintru Pré svânta Stăpána noastră pururé fecioară Maria; și pentru ca să putem află viiața de véci, au dat noao svânta și făcătórea de viiață învățatura acıasta a Evangelii, precumú elú însuși zice: întrebați scripturile, că întru dănsale veți află viiéta de véci, — Slavá și laudá îi dămú, căce, precumú amú începutú cu ajutorulú lui, amú și săvârșitú cu Typariulú svântulú acesta lucru. Iară pre tine, Pravoslavnice Cetitorúle, cu umilință te rugám, ca, de veți află niscare lunecăturú în lucrulú acesta al nostru, să nu bléstemi, ce ca unú fiú al svintei beséreci cu blândéte indireptéză și nu ne pune întru ponos, ce ȳartă, că și noi sântem oameni asemene pătimași ținúți de slaba fire caré nu lasă pre nice unú omú a rămáne fără greșală. Iară pre câtú amú pututú cu nevoință amú lucratú, și precumú

amă aflată în izvodă așa amă dată și în typariu. Ce iară te rugăm, Pravoslavnice Cetitoriule, ȳartă, ȳartă, ca și tu să dobăndești ertaciune dela Domnul nostru Is. Hs. ală căruia dar și milă și noi ne rugăm lui, să fie cu tine pururé.

„Smeritulă întru ermonași
„Chyriacū, Typarniculū.“

„Precumă dorescū să sosescă la vadulū celū cu adăpostire, cari sântū bātuți de valuri întru luciulū mării, așa amă doritū și eu să sosescū la svărșitulū svintei Cărții aceștia.

„Ελτῶ ὦ κρῆδάνια μύρα εἰρή.“ (*La anul dela facerea lumii 7190*).

La f. 175 se află arătarea cuprinsului. Evangheliile sunt rînduite pe ȳilele anului.

București, Biblioteca Academiei Române. Museul de anticrități. — Iași, Biblioteca Centrală.

Cipariu, *Analecte*, XXVII, Ee. — Cipariu, *Principia*, 111. — Xenopol-Erbiceanu, *Serbarea școlară de la Iași*, Iași 1885, p. 331. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 37.

202.

75. Patriarchul Nectarie, *Intîmpinare în contra primatului Papei*, Iași 1682.

ΤΟΥ | ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ | ΚΑΙ ΣΟΦΩ | ΤΑΤΟΥ | ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ | ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ |
Και άγίας πόλεως Ιερουσαλήμ, κυρίου | Νεκταρίου πρὸς τὰς προσκο | μισθείσας
θέσεις παρὰ τῶν | ἘΝ ἹΕΡΟΣΟΛΑΪ | ΜΟΙΣ ΦΡΑΤΟΡΩΝ | ΔΙΑ ΠΕΤΡΟΥ | ΤΟΝ
ΑΥΤΩΝ ΜΑΙΣΤΟΡΟΣ | περι τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα | ΑΝΤΙΠΡΗΣΙΣ. Τυπωθεῖσα |
νῶν πρῶτον ἐν τῇ σεβασμία Πατριαρχικῆ καὶ αὐθεν | τικῆ μονῆ τῶν άγιῶν ἐνδόξων
καὶ πρωτοκορυφαίων | Ἀποστόλων, τῇ καλουμένη Τζετατζούτα | κατὰ τὸ: ἀρχπ: ἔτος
τὸ | σωτήριον. ἐν μηνί Ἰουλίῳ. | Ἐν Γίασίῳ Τῆς Μολδαβίας.

(Intîmpinarea Prea fericitului și prea înțeleptului Patriarch al marelui și sfintului oraș Ierusalim, Kyr Nectarie, în contra argumentelor aduse de Frații din Ierusalim, prin magistrul lor Petru, despre primatul Papei. Tipărită acum pentru întâia oară în respectabila patriarchică și domnescă mănăstire a sfinților și glorioșilor întâi corifei Apostoli, numită Cetațuia, în anul mântuirii 1682, luna lui Iulie, în Iași Moldovei.)

In-folio de 12 foi nenumerate, 255 pagini și 7 pagini nenumerate, dintre cari ultimele trei albe. Caietele se compun din 4 foi fie care și au ca semnătură, afară de cele 12 foi liminare, literele alfabetului grecesc (Α—Ω, α—θ), afară de ultimul, care n'are semnătură. După pag. 230, în josul căreia se citește cuvîntul Τέλος, urmază o foie albă. După acésta s'au mai adaogat 4 caiete de câte 4 foi, reîncepîndu-se paginația dela 231 până la 255, după care urmază *errata* cărții. Tipărit cu negru. Pagina are 41 rînduri, cu *custoși* din 5 în 5.

Pe verso titlului se află *epigramele* următoare:

Ἐπίγραμμα εἰς τὸν τύπον

Ἦχσεν' ὀφρὺς δουτικῆ σοφίῃ μέγ' ἐν ἑλλάδι: πρῶτην
ἐν τε τύπῳ βιβλίῳ, ἀντολικῶν προφέρειν'
ἀμφοτέρων δ' ἀνέτειλε τέως χάρις ἐνθάδε πιστοῖς,
ταῦτα κλέος κείνων, ἀντολικῶν δὲ θεός.

(Epigramă la tipografie. — Inginfarea apusană să laudă că întreacă mai înainte cu mult pe Resăriteni în știința grecescă și în tipărirea cărților; luminarea ambelor acestor lucruri a răsărit de curând aici pentru credincioși: lucrurile acestea sunt lauda lor, iar Dumnezeu a Răsăritenilor.)

Εἰς τὴν βιβλόν.

Νεκταρίου σοφίης πόμα λάψατε ἀρχιερέης,
ρείθρον θεολογίης, κ' ὄρθοσύνηςνάματα.

(La carte. — Sorbiți bătura științei arhierelui Nectarie, curs de teologie și isvóre de dréptă credință.)

Ἔτερον εἰς τὸν αὐτόν¹⁾.

Μηκέτι τοξοφόρων ψάυει βέλεα ξυνοριίης
κ' ἐθουγνώμων αὐτῆς θεολόγων.
ὅτι καὶ Νεκτάριος νῦν τσῦξματο τείχεα π.στοίς,
εὐσεβίης πύργους, κ' ἔργεα τῆς σοφίης.

(Alta la aceeași. — Nicî odată de aci înainte săgețile dușmanilor nu vor atinge hotarele noastre, nicî practicele teologilor raționali, fiind-că Nectarie a ridicat întărituri pentru credincioși, turnuri de pietate, și lăncii de înțelepciune.)

Pe fóia 3 verso se află dedicația :

Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ, εὐσεβεστάτῳ, γαληνοτάτῳ τε καὶ ἐνδοξοτάτῳ ἀνθέντῃ καὶ ἡγεμόνι
κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Δούκῃ, βοεβόνδῃ πάσης Μολδοβλαχίας, μεγαλοπρεπεστάτῳ
τε ἀρχηγῷ καὶ τοπαρχῇ πάσης Οὐκράνης καὶ τῶν πέριξ αὐτῶν, σωτηρίαν παρὰ Θεοῦ.

Nikōnti Filippō tō Makēdōnōn basilei kai meizonā poioumēnō tēn kat' autōn ar-
chēn eduscherainen o' Alēxandros: panta prolēpsetai, phsīn, o patēr, ēmoi dē oudēn kata-
leīpsi ērgon epideixasθai. "Akhuros d' hēn hē philotimīa, perī gār mataiōn hēn, ātina prō
toū drasthēnai phēgēi kai prō toū suschēthēnai apōichetai. Sou dē hē megalōnoia oū mōnon
tēn toū epī tō eū eīnai metā theōn patrōs sou makarītou kai aoidīmou Basileiōu boebōnda
archēn ēkplērōsw nomīmōs, mēdēn ēkeinō phantāpasin epiphonhōsas, all' eūaggelikhēn entō-
lēn apoplērōn, kalōs kai prothūmōs ēzuphrētēsas, kai tōn ēkeinou katā phchēn charis-
mātōn pollaplāsia tā hēmētera (tā gār pneumatikā παρεχόμενα πληθύνεται, kai pleonek-
tōumēna āphthona ginetai kai ūperēkperissēsetai) ēx ōn tauti kai mōnon arkei eis eūphmīan
āidion. ēkeinōs gār theophilēs ōn spoudhē kai prothumīa tophkēn sūnoδon συναθροίσας ἐν
Γιασίῳ, tā ἐν τῇ μικρῇ Ῥωσίᾳ τότε katā tῆς ἀποστολικῆς πίστεως epiphēneta skāndaλα
katēsigasē, kai tās tōn Kalouīnōn diā tōn legōmēnōn Kyriλλou κεφαλαίων συκοφαντίας
phrasas diēskēdasē, sū dē ōs o' Elisais diplōūs parā theō tῆς theosebeias toūs trō-
pous labōn kai kallunōmēnos eūpoitā te kai swphrosūnē sunupermachhōsas kai katā tōn
zhēlon toū Hliōū epilotimhōsw eis tēn toū ēllēnikōū tūpou kataσκευhēn, oū mōnon Ῥώσων
toūs ōrthodoxōūs rūthmīzōn, oudē sykofanτίας μερικῆς ἀπαλλάττω tēn ēkklēsiān, allā
parē: ōrthodoxōūnti oīōn ti phōs tῆς eūaggelikhēs πίστεως, kai tōn ἀποστολικῶν kai patri-
kōn paradōseōn tōn āgiōn tā syggāmματα ἀντιθέμενος kai katā πανtōs schīsmatos kai
airēsēsōs thplon āhētthton chrematīzōn. Toūtō soi tῆς ōrthodoxīas eilikrinēs tekmhriōn, toūtō
soi tōn āretōn tō κεφάλαιον, kai ēndēxis tōn ὄντι tῆς phrōs sē toū kuriōu ēnoīas, kai
ἐν tō parōnti ēsōn diaφρουρούμενος ἀπὸ πανtōs ἐναντίου, ēws ghērōs kai presbeīou, kai ἐν
tō mēllōnti teūxhē tῆς οὐρανίου μακαριότητος.

Δοσίθεος ἐλέφ θεοῦ πατριάρχης τῆς υγίας
πόλεως Ἱερουσαλήμ, καὶ εὐχέτης τῆς ἀμετέρας
ἐκλαμπρότητος.

¹⁾ Corect: εἰς τὴν αὐτήν.

ΤΟΥ
ΜΑΚΑΡΙΩΤΑ

ΤΟΥ ΚΑΙ' ΣΟΦΩ

ΤΑΤΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ

Καὶ ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ Ἰουδαίου
Νεκταρίου πρὸς τὰς πρῶτον
μοδίας θέσης ὡς ἔστ

ΕΝΙ' ΕΡΟΣΟΛΥ-

ΜΟΙΣ ΦΡΑΤΕΡΩΝ

ΔΙΑ' ΠΕΤΡΟΥ

ΤΟΥ ΑΝΤΙΩΝ ΜΑΤΣΤΟΡΟΣ

ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πάπας

ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΣ.

Ἐπισημαίνω πρῶτον ἐν τῇ σβασμῖα Πατριαρχικῇ καὶ αὐθεν-
τικῇ μονῇ τῶν ἁγίων ἐκδόξων καὶ πρωτοκροφάτων
ἀποστόλων, τῇ καλουμένῃ Ἰζετατζία
κατὰ τὸ: αχωε: ἔτ@ τὸ
σωτήριον. ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ.

Ἐν Γρασίῳ τῆς Μολδαβίας.

203. — *Intîmpinarea Patriarhului Nectarie, Iași, 1682*

Prea strălucitului, prea piosului, prea seninului și prea gloriosului domnitor și principe, Domnului Domn Ioan Duca Voevodul întregii Moldovlachii și prea magnificului conducător și ocârmuitor al întregii Ucrainii și a locurilor de prin prejur, de la Dumnezeu mântuire.

Alexandru era nemulțumit de Filip regele Macedonenilor, fiind-că era victorios și-și mărea stăpânirea; și ȋdice: tatăl meu va realiza toate și nu-mi va lăsa nici o faptă cu care să mă laud. Fără rost eră iubirea lui de glorie, fiind-că eră despre deșertăciuni, cari fug mai înainte de a se săvârși, se prăpădesc înainte de a se închea. Marea ta înțelepciune nu numai că ai sprijinit în Dumnezeu cu lealitate domnia fericitului și neuitatului tău tată Vasile Voevod, ca să fie bine, dar încă implinind o evanghelică poruncă ai servit bine și bucuros, și calitățile tale sufletesci au covârșit pe ale lui (căci cele spirituale transmitându-se se înmulțesc, și înmulțindu-se devin abundente și prisosesc). Acestea singure sunt de ajuns ca să-ți asigure o laudă neperitoare. Căci Tatăl teu iubitor de Dumnezeu fiind, cu zel și bună voință, convocând la Iași un sinod local, a potolit neînțelegerile ivite atunci în contra credinții apostolice din mica Rosie, și a risipit intrigile Calvinilor prin așa ȋdisele capitole ale lui Ciril. Tu însă ca un alt Eliseu, primind de la Dumnezeu cărarea respectului de Dumnezeu, înfrumusețându-te prin facerea de bine și luptând cu înțelepciune după norma zelului lui Ilie, te-ai încărcat de onoare prin înființarea tipografiei grecesci, fiind-că nu numai că ai adus la adevărata cale pe ortodoxii dintre Ruși, nu numai că ai scăpat biserica de orecari intrigă, ci ai pus la îndemâna orăi căruși ortodox, ca o lumină de evanghelică credință, scrierile sfinților și ale tradițiunilor apostolice și strămoșesci și ai dat o armă neînvingătoare în contra orăi cărei schisme și eresii. Acesta-ți este principiul virtuților și dovada reală despre favoarea Domnului către tine, și acum ești apărut de orăi care dușman până în adânci bătrânețe, și în viitor vei avea parte de fericirea cerescă.

Dositeu prin mila lui Dumnezeu
Patriarch al sfintului oraș Ierusalim și rugător
pentru Luminăția vóstră.

Pe f. 4 se află:

Τῶν κατὰ τὸν αἰοίδιμον Ἱεροσολύμων πατριάρχην κύριον Νεκτάριον ὡς ἐν συντόμῳ διήγησις.

Nektarios, ὁ αἰοίδιμος πατριάρχης Ἱεροσολύμων, τῆς περιφέρειῆς Κρήτης ἦν γέννημα καὶ ἀνατροφή. Ὁρμητο δὲ ἀπὸ κώμης τινὸς ἀσήμου, κειμένης παρὰ τὸν Χάνδακα, πατρὸς Γεωργίου τοῦ πικλήν Πελοπίδου· ἀπὸ γὰρ τῆς Πελοποννήσου καταγόμενον εἶχε τὸ γένος. Ἐμαθήτευσε δὲ τὰ ποιητικά παρὰ τῷ ἱερομονάχῳ Μελετίῳ τῷ Μακρῷ καὶ διδασκάλῳ τοῦ κατὰ τὸν Χάνδακα ποτὲ μετοχίου τῶν Σιναϊτῶν ἐπ' ὀνόματι τιμωμένου τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης. Ἐν νεανίσκοις δὲ τελῶν ἀπετάξατο καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ Σίναιον ὄρος τὴν ἀσκητικῆ-επαιδευθῆ ζωὴν, χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς γενόμενος οὐ μόνον ἑαυτῷ ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκείσε πατράσι. Τεσσαράκοντα δὲ καὶ πέντε ἔτη τελῶν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, Θεοφίλῳ τῷ Κοροδαλλεῖ, φιλοσόφῳ περιπατητικῷ, συνεγένετο, τὰ λογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἀκρῶνόμενος Ἀθήνησιν, ἐλεημοσύνης ἕνεκα τοῦ Σινᾶ ὄρους τότε ἐκείσε καὶ ἐν Πελοποννήσῳ διατρίβων. Πεντηκονταετῆς δ' ὢν, παρεγένετο δις καὶ τρίς πρὸς τὸν Βασίλειον βοεβόνδα Μολδοβλαχίας, πρὸς

σωφρονισμὸν τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἰωαννικίου, κωλύοντος τοὺς Σιναΐτας ἱερουργεῖν ἐν τῇ εὐκτηρίῳ ὃ εἶχον ἐν Αἰγύπτῳ. Καὶ ἤττηθεις εἰς Σινώπην, ζητίας χάριν, ἀπῆλθε, κάκειθεν ἐπανελθὼν εἰς τὸ Σίναιον, συνέγραψε τὸ περὶ ἀρχαιότητος τῆς Αἰγυπτίων βασιλείας, ἕως καὶ τοῦ τῆν ἀραβικὴν καταλύσαντος ἀρχὴν σουλτάν Σελῆμ. Τὸν βίον δὲ τοῦ ἐπισκόπου Σινᾶ ὄρους Ἰωάσαφ ἐν γῆρᾳ βαθεῖ καταστρέψαντος ἐν Αἰγύπτῳ, ἐκοιμήθη ἐν κυρίῳ καὶ ὁ Ἱεροσολύμων κῆρ Παΐσιος παρά τινι λιμένι ἀναμέσον κειμένῳ Μυρῶν καὶ Καστελορίζου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ εὕρισκομένων τῶν δοκούντων τότε Ἀγιοταριτῶν καὶ Βασιλείου βοεβόνδα, καὶ τοῦ μεγάλου ἐρμηγέως τῆς βασιλείας Παναγιώτου, καὶ πολλῶν ὄσων ἐγκρίτων καὶ λογίων ἀρχόντων, πατριαρχούντος τοῦ πρώην Προύσης κῆρ Παρθενίου, καὶ γενομένης σκέψεως περὶ χρησίμου πατριάρχου Ἱεροσολύμων, καὶ δὴ ὑπὸ πάντων ἐκλεχθέντος τοῦ κυρίου Νεκταρίου καὶ τοῦ ἀπὸ Λίνδου Γαβριήλ Φιλιππουπόλεως μητροπολίτου πεμφθέντος κοινῶς εἰς χειροτονίαν αὐτοῦ εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον, νεύσει θεοῦ, καὶ οἱ Σιναΐται εἰς ἐπίσκοπον καὶ ἡγούμενον αὐτὸν ἐξελέξαντο. Καὶ δὴ μὴ εἰδὼς τὰ κατὰ τὸν κῆρ Παΐσιον καὶ τὰ κατ' αὐτὸν, ὁ κῆρ Νεκτᾶριος ἐρχόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν ἄνωθεν κανονικὴν συνήθειαν χειροτονηθῆναι ἐπίσκοπος Σινᾶ ὄρους, καὶ ἄκων χειροτονεῖται πατριάρχης Ἱεροσολύμων. Εὐρῶν δὲ χρέος βαρύτατον ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐκείνῳ θρόνῳ, ἔμεινεν ἐνιαυτὸν ὀλόκληρον ἰδεῖν καὶ μαθεῖν τοὺς τε πατέρας καὶ τὴν τοῦ τόπου ἐκείνου συνήθειαν. Διδάξας δὲ, ὡς ἦν δυνατὸν, κοινοδιακὴν τάξιν καὶ παροτρύνας τοὺς νέους γραμμάτων ἀντέχεσθαι καὶ ἀρετῆς, διὰ τῆς Ἀτταλείας ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅτε καὶ τὴν ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ λεγομένη Ὁμολογίᾳ φερομένην αὐτοῦ ἐπιστολὴν συνεγράψατο. Εἶτα, κατὰ τὸ ἀχξῆδ', εἰς Μολδοβλαχίαν ἀπεδήμησεν, ἐπὶ Ἰωάννου Εὐστρατίου Δαμπίζα βοεβόνδα καὶ τὰ ἐκείσε μοναστήρια τοῦ ἀγίου Τάφου διευθετήσας, καὶ φιλοξενηθεὶς ἀρκοῦντως ὑπὸ πάντων, μεγίστης ἔτυχεν ἐπιμελείας καὶ προσδοχῆς παρά τοῦ τότε μεγάλου βεστυαρίου ἄρχοντον Δούκα, τοῦ ὕστερον ἐκείσε ἡγεμονεύσαντος μεγαλοπρεπῶς καὶ ἤδη ἡγεμονεύοντος. Εἶτα τὸν μάρτιον ἀπῆλθεν εἰς Οὐγγροβλαχίαν, ἐπὶ Γρηγορίου βοϊβόνδα, καὶ ἡ μὴδὲν ἢ μικρὸν ἀπονήμενος τῆς ἐκείνου βοήθειας, διαπεράσας τὸν Δούναδιν, καὶ τὰς περὶ αὐτὸν κωμοπόλεις περιερχόμενος ἐλέους χάριν, φθάσας τὸν δεκέμβριον εἰς τὸ Τούρνοβον, καὶ συσχεθεὶς ὑπὸ κωλικῆς διαθέσεως ἀπῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὄντος τότε τοῦ βασιλέως ἐκεῖ κάκειθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ ἀγίασμα τῆς ζωοδόχου πηγῆς, τὸ κείμενον ἔξω τῆς πύλης Συλληθρίας, ἀπηλλάχθη τῆς νόσου. Τὸν ἰούλιον δὲ ἐμβὰς εἰς πλοῖον καλλιουπολίτικον ἀπῆλθεν εἰς Μιτυλήνην καὶ Σμύρναν καὶ Χίον. Κάκειθεν διὰ νηὸς φορτιδὸς ἀνῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνασχολούμενος μάλιστα ἐν καλλωπισμοῖς διαφόροις τοῦ πολυφώτου οὐρανοῦ τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως, καὶ εἰς ἀνακαίνισιν πάσης σχεδὸν τῆς μονῆς καὶ νέων τειχῶν οἰκοδομῆν τῆς Λαύρας τοῦ ἀγίου Σάββα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐκ βάθρων ξενῶνας καὶ κατοικίας τῶν προσκυνητῶν ὀρθοδόξων ἐν Ῥάμελ πόλει τῆς Παλαιστίνης. Καὶ μετὰ δύο χρόνους ἐπανελθὼν διὰ θαλάσσης εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παραιτησάμενος διὰ γῆρας καὶ ἀσθένειαν ἐπανῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐπιτροπεύων, καὶ μετὰ τὸ ἐπιτροπεῦσαι ἡσύχαζε γηροτροφούμενος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀρχαγγέλου, ὅτε καὶ τὴν παροῦσαν πραγματείαν, παροξυνόμενος ὑπὸ τῶν φρατόρων, συνέγραψεν. Ἀπελθόντος δ' εἰς Ἱεροσόλυμα τοῦ πρέσβεως τῶν Γάλλων Δενοίντε[λ], περιηγήσεως οὐ προσκυνήσεως χάριν, καὶ ἀποκτεινάντων τῶν ἐκεῖ φρατόρων τινᾶς τῶν ὀρθοδόξων μοναχῶν θάρρει τῇ πρὸς ἐκείνον, ὁ κῆρ Νεκτᾶριος ἐπαπειλούμενος κακῶς παθεῖν, ὡς μὴ ὑπαντιάσας ἐκείνῳ σωματικῶς, ὀλιγοψυχῆσας ἀπέδρα εἰς τὸ Σίναιον, ἔνθα καὶ ἐκστατικῶς γεγονῶς καὶ ἀπειληθεὶς τὰ πάνδεινα, ὡς μὴ ποιήσας καλῶς ἀφείς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐπανῆλθεν διὰ τοῦ Πηλουσίου δρομαίως, καὶ ἡσύχάζων αὐθις ἐν τῇ τοῦ Ἀρχαγγέλου μονῇ, οὐκ ἐστηρήθη τῆς ἥς ἐφίετο παρακλήσεως. Εἶδε γὰρ τοὺς ὀρθοδόξους ἱεουργοῦντας τὴν

ἀναίμακτον θυσίαν ἐπὶ τοῦ κυριακοῦ μνήματος. Καὶ μετὰ μῆνας πέντε τῆς παρακλήσεως ἀνορεκτῆσας, οὐδενὸς ἐγεύετο, πλὴν ἄρτου ὀλιγίστου μετ' οἴνου κεκραμένου ἕως ἡμερῶν πεντήκοντα· καὶ, τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ τοῦ ἰουλίου, λαλήσας μετὰ τῶν πατέρων τὰ πρόσφορα, καὶ παραγγείλας ἐπιμένειν γενναίως τοῖς θειοῖς τούτου, καὶ ὑπεραγωνίζεσθαι τοῦ οἴκου καὶ τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ μικρὸν ἐπιρριγώσας, ἔκταθεις ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ καὶ προσευχόμενος ὡς ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, ἐξέλιπε, λύπην οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀγείρας τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μνημόστυνον αἰώνιον, δι' ὧν εἶπε καὶ δι' ὧν ἔπραξε τῇ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, καταλιπὼν.

Scurtă povestire despre ilustrul Patriarch al Ierusalimului Kyr Nectarie.

Nectarie, ilustrul Patriarch al Ierusalimului, a fost născut și crescut în fainoasa Creta; sê tragea dintr'un sat mic situat lângă Handaca. Tatăl sêu se numea Gheorghe supranumit Pelopida, căci își tragea nêmul din Pelopones. A studiat poesia pe lângă Ieromonachul Meletie Macri, profesor la metochul de odinioră al Sinăiților, care era pe lângă Handaca, cu hramul Sfinta Ecaterina. Ajuns în vîrsta tinereții s'a călugărit și s'a dus în muntele Sinai, unde a practicat viața ascetică, făcându-se bun și folositor nu numai pentru dînsul, dar și pentru părinții de acolo. În vîrstă de patru-șeci și cinci de ani, s'a întîlnit cu Teofil Coridales filosof peripatetic și a ascultat logica și filosofia la Atena, unde petrecea atunci, trimis fiind din muntele Sinai la Atena și Pelopones pentru milostenie. Fiind de cinci-șeci de ani, a venit de două și de trei ori la Vasile Voevodul Moldo-Valachiei spre potolirea lui Ioanichie din Alexandria, care împiedică pe Sinaii de a sluji în frumosul edificiu pe care-l aveau în Egipt. Ne isbîndînd, s'a dus la Sinope, și de aci reîntorcîndu-se la Sinai, a scris despre antichitatea regatului Egiptenilor pînă la Sultan Selim, cel care a sdrobot domnia arabă. În timpul acesta episcopul muntelui Sinai Ioasaf a părăsit viața în adînci bătrînețe în Egipt; a murit în Domnul și Kyr Paisie al Ierusalimului la un port între Mire și Castelorize. La Constantinopol adunîndu-se delegații dela Ș-tul Mormînt și ai lui Vasile Voevod și marele interpret al împărăției Panaiot și mulți alți însemnați și învățați fruntași, sub Patriarhatul lui Kyr Paisie fostul mitropolit al Brusei, și luîndu-se în desbatere alegerea unui patriarch pentru Ierusalim, Kyr Nectarie a fost ales cu invoirea tuturor; iar Gavril din Lindor mitropolitul din Filipopol a fost trimes cu voia lui Dumnezeu să-l chirotonescă în scaunul Patriarhal. Sinaii de altă parte l'au ales și ei Episcop și Egumen al lor. Kyr Nectarie, ne avînd cunoscînța de mórtea lui Paisie, nici de alegerea sa, se duce la Ierusalim, după obiceiul canonic de mai înainte, ca să fie chirotonit Episcop al muntelui Sinai; dar este chirotonit fără voia lui ca Patriarch al Ierusalimului. Găsind fôrte grele sarcinile aceluia scaun apostolic, a remas un an întreg ca să vadă și să cunoscă și pe părinți și obiceiurile locului aceluia. După ce a învățat, cât eră cu putința, orînduiala monachală și a îndemnat pe tineri să se dea la studiul literelor și la practica virtuților, s'a dus prin Attalia la Constantinopol. Atunci s'a scris și scrierea ce avem de la dînsul asupra Mărturisirii ortodoxe. Pe la anul 1664 s'a dus în Moldo-Valachia sub domnia lui Ioan Eustratie Dabija Voevod. A orînduit mănăstirile Sfintului Mormînt de acolo, a fost primit cu cinste în de ajuns de toți, și a fost obiectul unei deosebite îngrijiri și atențiunii din partea marelui vistier de atunci

boerul Duca, care mai târziu a ajuns domn și care acum domnesce cu mărire. Apoi în luna Martie s'a dus în Ungro-Valachia sub doinnia lui Grigorie-Voevod. Ne obținând de la dînsul nici un ajutor sau mai bine unul neînsemnat, a trecut Dunărea și a străbătut, pentru milostenie, satele de prin prejur, și în luna lui Decembre a ajuns la Tirnova. Aci îmbolnăvindu-se a plecat la Adrianopol tocmai în epoca când împăratul se află acolo. Plecând și de aci merse la Constantinopol la apa sfințită a isvorului de tămăduire, care se află în afară de porțile Silibriei, și s'a tămăduit de bôlă. În Iulie, imbarcându-se pe o corabie, a trecut la Mitilene, la Smirna și la Chios; iar de acolo cu o corabie de comerț se reîntorse în Ierusalim, unde s'a ocupat cu diferite înfrumusețări la luminata boltă a templului sfintei Invieri a lui Christos Dumneșeul nostru și cu repararea aprôpe radicală a templului și cu construire de noue ziduri la Lavra S-tului Sava din deșert. A ridicat din temelie hanurile și locuințele închinătorilor ortodoxi în orașul Ramel din Palestina. Iar după doi ani, reîntorcându-se în Constantinopol, a demisionat din cauză de bătrânețe și slăbiciune, s'a înapoiat în calitate de supraveghetor și după acesta slujbă s'a liniștit fiind nutrit în asilul de bătrâni în biserica Archangelului, unde a scris presenta operă, îndemnat fiind de către Frații. Venind la Ierusalim ambasadorul Franciei Denointel, pentru plimbare, nu pentru închinare, și Frații de acolo, fiind-că se bizuiau pe dînsul, ucidënd căți-va monachi ortodoxi, Kyr Nectarie amenințat că va păți rău că nu s'a împotrivit cu corpul său, se înfricoșă și fugi la Sinai. Aci devenind ecstateric și fiind amenințat cu cele mai mari rele că n'a făcut bine de a părăsit Ierusalimul, se înapoiă în grabă și liniștindu-se în biserica Archangelului nu a fost sprijinit de rugăciunile la care se supunea. Căci a vedut pe ortodoxi jertfind jertfa nesăngerată pe mormintul Domnului. Iar după cinci luni de la rugăciune, pierdendu-și pofta de mîncare, nu mai gustă decăt prea puțină pâne cu vin amestecat cu apă, timp de cinci-deci de zile și în ziua de 15 Iulie vorbind cu părintii despre lucruri folosite și recomandându-le să suferă cu bravură necazurile și să lupte încordat pentru casa și orașul Dumneșeului nostru, se înfioră puțin, se întinse pe pat, și rugându-se întocmai ca patriarhul Iacob, muri lăsând nu jale comună la cei cari au trăit cu dînsul, ci mai bine dis o vecinică amintire pentru câte a dis și a făcut pentru catolica biserică a lui Crist.

În celelalte 8 foi liminare se află arătarea cuprinsului.

La pag. 255 se spune:

Ἐτυπώθη παρὰ τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις Μητροφάνου (S'a tipărit de Ieromonachul Mitrofan).

Legrand reproduce din *Istoria patriarhilor Ierusalimului* de Patriarhul Dositeiu (Cartea XII, cap. XII, § 1, p. 1236) un pasagiu relativ la tipografia grecăscă din Moldova, pe care îl dăm aci în traducere romănescă:

„Iar în anul 1680 fiind la Iași și vedënd pe Moldoveni că au tipografie, iar Grecii nu, muream de necaz. Iar Dumneșeu, conducătorul și săvîrșitorul celor bune, ne aduce pe un Român ieromonach anume Mitrofan și i-am dat șese-deci de lei și ne-a construit o tipografie nouă; și deci îl dăm cheltuelile și hârtie, trămitem și cartea lui Nectarie în contra Primatului Papel, și, contra așteptării noastre, se tipăresce. De aceea am și distribuit-o tuturor gratis. Ni s'a părut lucrul plăcut; și aflându-ne în anul 1683 la Adrianopol, am trimis, hârtie la Iași și am dat spre imprimare și cartea lui Simeon din Tesalonic. Am scris și scrisori lui Duca-Voevod.“

Traducerile de mai sus din limba greacă sînt făcute de d-l profesor St. Mihăileanu.
București, Biblioteca Academiei Române. — Paris, Biblioteca Națională.

Του πανο κρη Νectarii Patriarchae Hierosolymitani confutatio imperii Papae in Ecclesiam, Londini, 1702. — Stephani de Altimura, Ponticensis, Panoplia contra schisma Graecorum, qua romana et occidentalis ecclesia defenditur, adversus criminationes Nectarii nuperi Patriarchae Hierosolymitani, quas congesit in Libro Περὶ ἀρχῆς τοῦ Πάπα, de Primatu Papae, Parisiis 1718. — Emile Legrand, Bibliographie hellénique ou Description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle, Paris, Alphonse Picard, 1894, II, 401.

204.

1683.

76. Apostol, Bucuresci, 1683.

АПОСТОЛЪ

КЪ ДЪМНЪЗЪЪ ГЕЪНТЪД

Каре ѿтрѣ ачѣста кнп токмитъ депре ѡрън
дѣтала Гречѣскѣлѣй Иптѡл, акѣмъ ѿтъй
сѣс Түпърійтъ.

Ден порѣнка, шй кѣ тоатъ келтѣтала, прѣ
лѣмнѣтѣлѣ, шй прѣ ѿнѣлѣтѣлѣ Домнь ши
ѡблѣдѣнтѡрю а тоатъ цѣра Рѣмѣнѣскѣ
Іѡ ШѢРБАНЬ К: Коевод, адеѡратѣ непот
прѣ вѣнѣлѣ Бѣтрѣн Шѣрѣан Бѣсѣрав Коевод.
Дтрѣ фолѡсѣлѣ шй ѿцелѣѣерѣ правослаѡ
ничій Рѣмѣнѣщій Бесѣречи.

Испрѡвникъ фѣинѣ прѣ Гѣнѣцѣтѣлѣ Күр,
ΘΕΩΔΟΥΣΙΕ Μитрополѣтѣлѣ цѣрѣй, шй
Ѣѣархѣ Лѣтѣрилѡр.

Дн скаѣнѣ Митрополѣй Бѣкѣрѣцѣлѡр Түпъринѣдѣ
Лѣ ѿнѣлѣ дѣла сѣсенѣлѣ Дѣмнѣ ѡлѣпѣ.

In-folio de 5 foi nenumerotate și 200 numerotate, dintre cari ultima probabil albă. Tiparul e negru și roșu, iar pagina incadrată are 32 rânduri. Cu frontispiciul și inițiale, și cu trei gravuri, ocupând câte o pagină întreagă (n° 205). Titlul este incadrat de o gravură semnată A. G., iar una din gravuri, pe lângă semnătura „Ieromonah Damaschin Gherbest,” are și anul

205. -- St. Luca, gravat de Ieromonachul Damaschin Gherbest, din Apostol, Bucuresci 1688.

1683 în cifre arabe. Pe verso titlului se află stema Țării Românești, cea din *Evangelhia* dela 1682 (n° 200), între aceleași litere și cu următoarele :

„Verșuri 8 asupra Stemelor Luminatului și Innălțatului Domnă
Io Șerbană C. B. Voevod.

„Filosofii toți numescă pre Gripsoră împărată,

Iară corbulă zică a fi Îrănităriu de Proroci.

„Acește amăndoi cunună pre Domnulă Șerbană Voevodă,

Arătându și nămurile, despre ce viță să trage,

„Despre tată Gripsorulă, Nămulă celă împărătescă,

Iară corbulă despre mună, Odrăsliră cé Domnescă.

„Rugăm dară pre Dumnezău ca pre-acest Domnă luminat

Să-l păzescă totă cu pace, cu Domnie fericită“.

Pe cele 4 pagine următoare se află această prefață :

„Io. Șerbană Catacozino Băsarab Voevod, БЖІЮ МЛСТІЮ. ГИДРЬ ЗЕМЛЕ ОУГОРОЛА-ХІНСКОИ (din mila lui Dumnezău Domnul Țării Românești).

„Toți cei ce să vor întâmpla a citi, întru Domnulă să să bucure.

„Din patru acéste stihii se-au făcută văzuta aciasta lume : den foc, den aer, den apă den pământă ; den patru iarăși materii asemene stihilor să face și lumă cé mică, omulă : den sânge, den flegmă, den hăire plăviță și năgră ; den patru și cuvântătorulă suflet al omulă să vede a fi : den minte, den chipzuială, den cuvântă și din fantasie. Patru cărți să vādă a fi și întru testamentulă vechiă : legile, istoriile, filosofia și prorociile ; și ale legilor să numescu céle cinci cărți ale lui Moysi : Bitia, Ischod, Levitul, Cislele, КТОРЫ ЗАКОНЬ (a doua lege), care mai pe înțelesă sântă acéste : nașteră, eșiră, rânduială preoțescă, a doao légé ; céle istoricești să zică : cartă lui Isusă Navii și a judecătorilor împreună cu a Ruthei, și cărțile împăraților și a celor lăsate Esdra și Neemia, care să zică Paralipomena, și altele căte cuprindu istorii ale Macaveilor ; și céle ascunse ce să zică Apocrifa filosofești iarăși zicu-să : pildele lui Solomonă, care să zice Eclisiastisă, și lângă acéste cântară cântărilor ; iară céle mai după urmă, ce să zică Procești, numescu-se cărțile celor 12 Proroci, și patru a celor mai mari, Isaia, Ieremiă, Iezechiilă și Daniilă. Asemene acestora să inpartu și cărțile noulă testamentă ; și în locul legilor, care sântă în testamentul vechi, sântă cărțile celor patru Evanghelisti, Mathei, Marco, Lucă, Ioannă ; în locul istoriilor avemă Dăianiile adecă Faptele Apostoliloră, în locul iarăși filosofilor ale scripturii vechi, punemă epistoliile adecă cărțile fericitulă Pavelă și a celorlalți Apostoli, a lui Petră, Iăcovă, Ioannă, care să numescă Săbornice ; și mai pe urmă în locul Prorociiloră iaste cartă ce să chiamă Apocalipsisă a Iubitulă Ioannă Evanghelistulă, prorocitoare fiindă și arătătoare celoră ce voră să vie, precumă însuși la săvârșatulă a zécé capă din Apocalipsisă zice : Cade-se ție iarăși să mai prorocesti năroadelor și limbilor și multora împărați. Aciastă dară despărțire în patru părți a noulă testamentă, fiește care parte n-au avută osebiră capeteloră după rânduială grecesculă typic, ce era răsipit și amestecat și cu nevoe a găsi a fiește căriă zi capă ce era să-l citescă. Fiindă foarte cu nevoe cititoriloră, de vrăme ce cei ce întâi au tălcuită Dumnezeiască scriptură cé noao după ellinie spre a noastră înțelăgere n au socotit împreună cu tălcuire să păzescă și orânduială elinesculă typic. Aciasta văzându noi, cari din mila lui Dumnezău și dela Dumnezău dăndu-ni-să în mână Domniă și stăpănire Țării

Rumânești, și urmându stremoșăloru noștri despre Tată, marilor Cantacuzinești, cari cu mare facere de bine s-au arătat némului creștinesc, despre Mumă celor ce mari și vechi să pomenescu Băsarăbești, cari și aceia întru ale lor vrimi multă nevoință au arătat spre cele beserecești și spre alalte câte să aducă spre Dumnezeasca credință și spre folosul lăcuiitorilor creștini ai locului, măcar că nu asemene puterii acelora fiindu noi, iară cu pohta de bune fapte lor nu ne depărtăm. Derept aceia poruncit-am a știușilor și învățașilor cari s-au întâmplat dascalii, de au tălcuit sfința scriptură ce noao, spre bună înțelegire limbii noastre, și o au așăzatu după orânduiala și urmaré grecescului tipic. Și întâi s-au tălcuit evangheliile, care sânt în rânduiala legilor, precum s-au zis mai sus. Și acuma iarăș și célelalte doao părți, adecă cé istoricéscă și filosoféscă, care sânt acéste faptele Apostolilor, care să inchipuescu istoriilor, arătându vremile și locurile Apostoliceștilor călătorii. Și după acéste epistoliile sfiușilor Apostoli, care să aducă întru iuchipuire filosofii, precum fericitului Petru, la svărșătu a doao epistolie a lui, zice: precum iubitulu fratele nostru Pavelu după înțelepciune ce i se-au dat lui, au scris; și pentru sine Pavelu, la cé din'tăi cătră Corintheni, zice: Ca unu înțeleptu protomeșteru temeiu am pus; și iarăș totu întru acé epistolie, grăim — zice — înțelepciune lui Dumnezeu în taînă, care nu o au cunoscutu mai marii lumii, pentru că de o ar fi cunoscutu pre Domnul Slăvit nu ar fi răstignit. Acéste trei părți ale Noului Testamentu, care să inchipuescu, pre cum s-au zis, legilor, istoriilor și filosofii, cu cale și cum să cade, prin porunca și cheltuiala noastră se-au tălcuit până în săvărșitu și se-au pus în Typografia, fiindu Archiereu și Păstoru creștinescului acestuia norodu Pré sfințitul Părintele nostru Kyr Theodosie Mitropolitul. Si se-au dat dintru mică ostenela noastră dar besereciloru Țărâi noastre, Ugro-Vlachiei, întru folosul preoșilor și tuturor credincioșăloru, cari să roagă pentru a noastră spăsenie, și a totu creștinescului norodu, și întru pomenire vécnică a noastră și a părinșilor.“

Pe f. 199 se citește:

„Svărșitul cu Dumnezeu Apostolului, care s-au așăzatu de pe Apostol grecescu.“

Pe verso aceleiași foi:

„Lui Dumnezeu unuia în Troiță, de a căruia mărire plin e cerulu și pământulu, innainté aceluia căzându și eu, dau cinste și laudă, că m-au îndestoinicit acăstă sfântă carte Apostolu, după adăvăratu izvodu grecescu, întru pravilă beserecii, pre amăruntulu iscodite, a isprăvi. Și precum cu neîndoială o am începutu, și încătă am pututu nevoi, fără-dă zmintela la istovă am adus, și de pre izvodă chiaru precum era cu typaru am arătat. Iară știindu-mă cum în obște neputincioșilor sântă părtaș, pre tine, iubite cititoriule, cu smerenie rog, ca de vei află niscare lunecături întru acest lucru al nostru, să nu ne bléstemi, ce ca unul cu darulu mai mare, nepuindu-ne în ponosu, cu dragoste îndrepteză, și pre noi să ne erti, ca și tu să te îndestoinicești într-acestaș chipu dela Prémilostivul Domnul nostru Is. Hs. al căruia milă să fie cu tine pururé.

„Smeritul întru Iermonași Damaschinu Gherbestu, Typarnicul.

„**ΕΛΨΩ** (la anul) dela zidiré lumiei, 7192, fără dela întruparé Domnului nostru Is. Hs. 1683 **μην** (luna) **Νοέμβριου** 13.“

București, Biblioteca Academiei Române. Museul de Antichități.
 Gaster, *Chrestomatie*, I, 260.
 Cipariu, *Analecte* XXV și XXVII și *Principia*, 111. — Șbiera, *Mișcări culturale*, 41.

77. Dosofteiu, Liturghie și Rugăciuni, Iași 1683.

Răposatul Episcop de Roman Melchisedec vorbește în două rânduri de un liturghier românesc publicat de Mitropolitul Dosofteiu, deosebit de edițiunea din 1679. Din nefericire nici exemplarele vechi de Melchisedec, nici cel aflător în Biblioteca Academiei Române, nu sunt complete. Exemplarul din Mănăstirea Putna din Bucovina este legat la un loc cu alte cărți, tot de ale Mitropolitului Dosofteiu și este precedat de titlul și introducerea *Molitvânicului de'nțales* descris mai sus (p. 237), ceea ce a făcut pe d. Șbiera să așeze acest volum printre *Molitvenice*. Episcopul Melchisedec îl numește odată „Liturghiarul Mitropolitului Dosoftei”, și altă dată Molitvenic.

Din examinarea fragmentelor care ne-au rămas și a notițelor cuprinse într'însele rezultă că Mitropolitul Dosoftei a tipărit o edițiune nouă a Liturghiei cu caracterele mici aduse de la Moscva, adăogând la sfârșit câte-va rugăciuni.

Cartea de peste 72 file cuprinde :

„Tocmala svintei și Dumneșăestii liturghii, care ȳaste așă în beserica cé mare și la sta gora”. — Proscomidia, liturghia St-lui Ioan Chrisostom, a st-lui Vasilie, liturghia *прежде свѣщеннаго (celor înainte sfințite)*. — „Rândulă la svințitul antimiselor.” — „Molitva celora ce-șu aduc dară la snta beserica den frunția pomelor.” — Molitva la ară cĳa cu pâine.” — „Molitva la culesul viilor.” — „Molitva la blagosloveniă vinului în crama.” — „Slujba vecerniei.” — „Diaconiile utranii.” — „Otpusturile praznicilor.” — „Otpusturile preste săptămână.” — „Rânduiala bdēniei, scoasă din izvoadele cĳale vechi grecești.” — „Rânduiala polunoșniții Dumnica și de preste tote dălele.” — „Văzglășeniile la Paști.” — „Molitva la svânta priclaștanie a svântului Marele Vasilie.” — „Cazania la gĳoi mari a dintru svințĳi părintele nostru Ioan arhiepiscopul de Țarigrad Rostul de aur.” — „Cuvânt de învățătura.” — „Molitva colivelor.” — „Molitva la blagoslovitul mățășorelor la Dumnica florilor.”

La f. 25 v. după liturghia St-lui Ioan Chrisostom se află următoarea notiță :

„Cu blagosloveniă Sntĳii sale Parthenie [préfericitul] și svântul Părintele nostru oblăduitor[ĳu și] stăpână. Papa și Patriarhulă de ceta[tea] cé mare Alexandriă ș-a tot Eghipetul, Liviei, Pentaopleiului (*sic*), Ethiopiei, Părinte [părin]țiloră, păstorĳu păstoriloră, al trei-spre-dăice den' Apostoli, și gĳudecătorĳu preste lume, luândă dela Svinția sa voe, tâmplându-să în Iași svinția sa, am tipărită acĳastă svântă carte, să-nțalégă Creștenĳi svintele taĳne.

„A sntĳii sale mai mică slugă fĳi sufletescă, smeritulă Mitropolitulă de Moldaviă Dosoftei.”

În josul f. 72 v. se citește :

„Tipăritu-s-aĳ în casa Sntei Mitropolĳi de Iași, Lét 7191, Iun. 16. Tiparnicul, Niculaĳ.”

Tot din acĳastă carte, din introducere sau dela sfârșit, credem că face parte și fragmentul găsit de Episcopul Melchisedec într'un exemplar din *Parimită* și în-

titulat „Mărturie că nu ȳaste oprit a să cânta liturghie rumănăște“. In lipsa paginului întreg, dăm aci resumatul Episcopului Melchisedec :

„Mărturia se aduce în limba grăcă, scrisă cu cirilică, din autori greci. Anume: întrebarea adresată de Marcu patriarhul Alexandriei lui Theodor Balsamon Patriarhul Antiochiei: Cuvine-se óre, ca preoții orthodoxi din Siria, din Armenia și din alte țări orthodoxe, să ierurgisescă în limbile lor proprii? Balsamon răspunde afirmativ, amintind, cuvintele Apostolului Pavel către Evreii, unde őice că Dumnezeu nu este numai al Iudeilor, ci și al tuturor națiunilor“. Cf. prefața Liturghiei din 1679 (p. 224).

București, Biblioteca Academiei Române. — Mănăstirea Putna (Bucovina).

Melchisedec, *Chronica Hușilor*, Apendice p. 89. — Melchisedec, *O visită la câteva Mănăstiri și Biserici din Bucovina în Analele Academiei Române*, VII, II, 245 și 246, și în *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie*, I, 274 și 275. — *Mișcări culturale*, 86 și 88.

78. Dosofteiu, Octoih, Iași (1683?)

Intr'un volum din Mănăstirea Putna, în care se află legate la un loc mai multe lucrări ale Mitropohtului Dosofteiu, Episcopul Melchisedec a găsit câteva file formând începutul unui Octoih, pe care îl atribue Mitropolitului moldovenesc.

Cartea se începe cu titlul următor :

Прѣхн снн дѣу агіу тис вкѣтвнхѣ. ꙗнчепьтѣрь кѣ дѣхѣл сѣнтѣ дѣ осмвгласннкѣл.

In cele 39 file următore se află slujba Duminicelor pe trei glasuri. Cartea n'a fost terminată.

Melchisedec, *O visită*, în *Analele Academiei Române*, VII, II, 246 și în Tocilescu, *Revista*, I, 275.

79. Dosofteiu, Parimile, Iași 1683.

Паримиле Престе Ынь | типърите кѣ порѣнка мърѣний сѣле | прѣ лѣминатѣлѣшѣ
ѣтрѣ Іѣ Хѣ | Ыван Дѣка Воевода | кѣ мѣла лѣшѣ дѣѣл дѣнь цѣрѣи мол | докѣи шѣ
скраиней. кѣ посашанѣл | Смерѣтѣлѣшѣ Досодѣи митрополи | тѣл, ꙗн типарница
цѣрѣѣ че нѣл дѣ | рѣит сѣица сѣ прѣринтеле нострѣ фѣрѣ | чит. Ывѣким патрѣархѣ
дѣ сѣлѣвѣта патрѣрѣшѣл ꙗ мѣскѣлѣ | Мѣтѣнѣлѣл дѣѣл сѣлѣ блѣвѣскѣл. | Бѣлѣт зѣрѣа.
Мѣцѣ вк ѣ дѣнѣ.

In-4° de 4+3 foi nenumerotate, 38+139+56 numerotate cu mici greșeli și peste 4 foi nenumerotate, la sfârșit. Tipărit într'o singură colonă, cu 24—26 rînduri pe pagină. Titlul este încadrat (v. No. 260). Pe verso titlului Stema Moldovei între literile Ывн—А, Б—Б, М—Г, З—М, Ы—ѣ, și aceleași: „Stihuri la luminatul gherb a țării Moldovei,“ ca în Psaltirea în versuri, cu singura deosebire că cuvîntul сѣврѣ este scris aci сѣврѣ.

Pe următorele trei foi se află cronologia Domnilor Moldovei precedată de următorele rînduri :

„Préluminatului întru pravoslavie, blagocestivului, și précinstitului și milostivului nostru Domnă Ioană Duca Voevoda, din mila lui Dumnezeu Domnă țării Moldovei și Ucrainei. Dela vécinica Svintei Troițe putiare poțtimă Mării tale, sănătate și pace cu viața nărocită să petreci Măria ta purură adevără.“

Poemul chronologic al Domnilor Moldovei este tipărit și în prefața *Molitvelnicului*, cu mici adăuguri și modificări. Îl reproducem aici cu litere cirilice, ca să se vadă toate deosebirile, chiar și cele numai de ortografie, dintre o ediție și alta. Aceste deosebiri se însemnează în note cu *Ml.* pentru *Molitvenic* și cu *Par.* pentru *Parimiar*.

206. — Parimie, Iași 1683.

Дѡмнїй цѣржї Молдѡвей пѣс=аѣ невоинцѣ,
 дѣѣ ѡмвѣцѣтѣ=шїй цѣра дирѣптѣ 'н кредїнцѣ,

2 Par. ѡмвѣцѣтѣ=шїй. Мл. дирѣптѣ.

- Правослѣвника лѣце фери́ндѣ некорчѣтъ,
 ши 'нѣ чѣрю Христос ле крѣцѣ вѣцѣ фѣричѣтъ.
- 5 Дѣскѣлекѣт=аѣ цѣра домнѣль Дрѣгѣшь вѣдѣ, #swǫz.
 фѣричѣтъ, вѣдѣкъ, кѣ тѣтъ фѣль дѣ рѣдѣ.
 Бѣндѣ ѡѣ ѡдѣсъ ѣнтр'ѣнсѣ рѣмѣнсѣка лимѣж
 дѣ вѣнь нѣамѣ ши фѣричѣтъ дѣла кѣла стрѣмѣж.
 Сѣ трѣце дѣ пре сѣнѣце рѣдѣ 'мпѣрътѣкъскѣ.
- 10 дѣмнѣсѣѣ л'ѡѣ спорѣтѣ=ль наинѣте сѣ=й крѣкъскѣ.
 Ши фѣю=сѣѣ Сѣсѣ вѣдѣ ши кѣ Богдѣнѣ водѣ #ā ān ē ān.
 кѣ доамнѣ=са Марѣл, лѣсѣндѣ вѣнѣ рѣдѣ
 Пре Фѣдѣврѣ Богдановичѣ Лѣцѣкѣ сѣ нѣмѣцѣ,
 кѣ доамнѣ=са кѣ Янна дѣ сѣ поменѣцѣте.
- 15 Пѣтрѣ водѣ пре ѣрѣмѣ пѣрѣчѣсѣ кѣ вѣцѣ,
 карелѣ=й сѣкъ Мѣшатѣнѣ ѣ вѣнѣ прѣинѣцѣ. v̄tī ānī.
 Сѣтѣтѣт=аѣ дѣп' ѡчѣста ѡминѣтъ роѡдѣ
 сѣтѣпѣнѣ цѣрѣй Мѣлѣдѣвѣй домнѣль Рѣманѣ Бѣдѣ. f ān.
 Ячѣста чѣ сѣ скрѣе 'нтр'ѡ цѣрѣй ѣричѣ #sū, v̄m̄k̄t̄s̄l̄k̄ ēr̄d̄
 ѡтѣнѣ.
- 20 мѣре самодрѣжѣвѣцѣ ши 'нѣ вѣнѣ фѣричѣ.
 К'ѡ сѣтѣпѣнѣтѣ=ши цѣра динѣ плѡй пѣнѣ 'н мѣре.
 лѣсѣтѣ=ш'ѡѣ ѣн сѣдѣнѣ пѣтѣрѣникѣ май тѣре,
 Ч'ѡ нѣскѣтѣ=ши динѣ доамнѣ динѣ Янастѣсѣл, v̄k̄ l̄k̄t̄w.
 пре Ялѣѣандрѣ чѣль вѣнѣ ѣнтр'ѡй кѣ фѣричѣл, #sūz.
 25 К'ѡ ѣподѣвѣт цѣра кѣ вѣсѣричѣ лѣте,
 кѣ мѣнѣстѣрѣ вѣстѣте 'н фѣрѣмѣсѣй ѡминѣте :
 Бѣстрица ѣсте ѣн', ѡ дѣж=й Молдовѣйца
 ш'ѡлѣ вѣсѣричѣ мѣлѣ чѣ=ш дѣ кѣвѣйнѣца.
 Ядѣс=аѣ ши пре свѣнтѣль Яѡанѣ ѣ цѣрѣ,
 30 дѣ ш'ѡѣ вѣстѣтѣ=ши чѣнѣстѣ ши прѣсте гѣхотѣрѣ.
 Наинѣтѣ ѡй май фѣѡст=аѣ Сѣтѣфанѣ ши кѣ Юга,
 ши дѣмнѣсѣѣ кѣ вѣнѣ лѣѣ ѡсѣлѣтѣтъ рѣга.
 Ярѣ дѣпѣ Ялѣѣандрѣ фѣю=сѣѣ Ялѣ
 ши Сѣтѣфанѣ ѡ ѡй фѣрѣте, нескѣртѣ вѣкѣрѣе.
- 35 Дѣчѣл Богдѣнѣ Бѣдѣ домнѣ мѣкѣ вѣрѣмѣ
 ши ш'ѡѣ мѣтѣтъ сѣлѣшѣль ѣнде нѣ сѣ тѣлѣ.
 Лѣсѣндѣ пре ѣрѣмѣ вѣцѣ ши рѣдѣ вѣнѣ ѣн цѣрѣ,
 дѣ и сѣ нѣлѣцѣ вѣстѣ ши прѣсте гѣхотѣрѣ
 Пѣтрѣ Сѣтѣфанѣ ѡчѣль вѣнѣ ч'ѡѣ вѣтѣтѣ рѣзѣбѣе, #sūz̄ē.
 40 дѣѣ фѣкѣтѣ=ши дѣ тоѡтѣ йнѣмѣй пре вѣе.
 Принѣ цѣнѣтѣрѣ принѣ тоѡтѣ сѣ вѣдѣ ѡ ѡй сѣмнѣ,
 мѣнѣстѣрѣ ши вѣсѣричѣ ч'ѡѣ фѣпѣтъ фѣрѣ лѣнѣ.

4 *ML.* вѣцѣж. 5 *ML.* Дрѣгѣшкѣ. 6 *ML.* роѡдѣж. 7. *ML.* рѣмѣнѣсѣка. 9 *ML.* рѣдѣ. 11 Пре ѣрѣл ѡѣ Сѣсѣ Бѣдѣ дѣчѣй Б. Е. 12 *l̄rvs. ML.* 13 Дѣпѣ дѣнсѣ сѣтѣтѣ Лѣцѣко. дѣчѣй Пѣтрѣ Бѣдѣ. 14 *l̄rvs. ML.* 15-16 *ML.* Карелѣ=й сѣкъ Мѣшатѣнѣ, крѣскѣндѣ вѣнѣ вѣцѣж. 17-18 *ML.* Пре Рѣманѣ Бѣвѣдѣ ѡн дѣрѣнтѣж крѣдѣнѣцѣж. 19 *ML.* Ячѣста чѣ сѣ скрѣе динѣ плѡй пѣнѣ 'нѣ мѣре. 20 Сѣтѣпѣнѣ самодрѣжѣвѣнѣкѣ ши доамнѣтѣ..... 21-22 *l̄rvs. ML.* 23-24 *ML.* Динѣтр'ѡчѣста сѣ нѣцѣ Ялѣѣандрѣ доамнѣль, — Сѣ кѣвѣнѣ ш'ѡчѣста сѣ=лѣ цѣе тѣтъ ѣмѣлѣ. 39 *Par.* рѣзѣбѣе. 40 *ML.* тѣте. 41 *ML.* Принѣ цѣнѣтѣрѣ прѣнѣ тѣте.

- Къ нѣ нѣмай принь сáте шѣ прѣ ла ѿрáше,
 че шѣ принь мѣнць ши'нь кóдри лѣи Христос сѣлáше.
- 45 Чáѣ фѣкѣтъ зѣгрѣвѣте де дáѣ стрѣлѣкóре,
 сѣ=и трѣтаскѣ помáна 'н вѣнь нѣме сѣпть соáре.
 Пре фѣю=сѣѣ пре Богдáнь ш'áѣ лѣсáтъ сѣ=и шáсѣж #361.
 ѿн скáѣнь, сѣ=ш доминаскѣ цáра, сѣ сѣ 'нкрѣсѣж.
- Къ ш'á лѣи невоинцѣ н'áѣ фѣбѣтъ кѣ немѣкѣж,
 50 дѣ лѣи áл сѣѣ пѣрѣнте сѣ фѣе май мѣкѣж.
 Свѣнта Шитрополѣе чá ноѣ 'нь Сѣчáвѣж,
 де дѣнсѣлѣ=и фѣкѣтѣж кѣ мѣлтѣж зѣбавѣж.
 К'áвá дѣстѣлѣж лѣптѣж шѣ трѣвѣж де ѿсте,
 кѣндѣ=ши вѣтá пизмáшѣи ловѣндѣ=и дѣнь кóсте.
- 55 Дѣ лѣи дѣстойничѣе скрѣе ши'нь кронѣче,
 къ ш'áѣ áпѣрáтъ цáрѣж кѣ вѣнѣж фѣерѣче.
 Пре фѣю=сѣѣ пре Шѣфáнь тѣнѣръ дѣпѣ сѣне
 ш'áѣ лѣсáтѣ=ши ѿн скáѣнь доминь вѣнь кѣмѣ сѣ вѣне.
 Дѣп'áчѣста стѣтѣтѣ=áѣ Рáрешѣ Пѣтрѣ вѣдѣж, #362.
 60 де тоáте вѣнѣтѣцѣи плѣнь де черѣскѣж рѣдѣж.
 Ї=и Пѣвратá сѣлáшѣлѣ ѿнде ѿдѣхнáще,
 кѣ доамнѣ=сá Елѣна де сѣ поменáще.
 К'áѣ фáпѣтъ мѣлте вѣсáричѣ дѣнь 'трѣгѣ ши 'нноѣте,
 ла цáрѣж шѣ ла мѣнте мáрѣ мѣнѣстѣрѣи свѣнте.
- 65 Пре ѣрма лорѣ доминѣ=áѣ á лóръ вѣнѣж рѣдѣж.
 Їлѣе шѣ чѣлѣ тѣнѣръ Шѣфѣнѣцѣж вѣдѣж.
 Немѣкѣж н'áѣ стрѣкáтѣ=и вѣрѣжмѣшáска мóрте,
 къ ѣсте 'нь чѣрю кѣ свѣнцѣи дѣпреѣнѣ'нь сѣрте.
 Шѣ сѣрѣ=са Рѣѣáнда сѣ нѣ стѣнѣгѣ нѣмѣлѣ,
 70 лѣж пре Їлѣѣáндѣрѣ че=и сѣкѣ Лѣпѣшнѣнѣлѣ.
 Домнѣи ш'áчѣста вѣне ши'нь Слáтинѣж=ши фáче
 мѣнѣстѣрѣе фѣрѣмѣсѣж пре тоáте ле 'нтрáче. # сѣж ѿгѣ когдаѣ.
 Пе ѣрма áчѣстѣра фѣюлѣ Мѣхнѣи вѣдѣж,
#онѣм ѿнѣ код злѣ.
 дѣнь цáра мѣнѣтинѣскѣж сѣфлѣтáскѣж рѣдѣж.
- 75 Пѣтрѣ=лѣ кѣмѣж пре нѣме шѣ н'áре прихáнѣж,
#363.
 лѣсáтѣ=ш'áѣ ѿн цáрѣж слѣвѣитѣж помáнѣж.
 Мѣнѣстѣрѣа че ѣсте ѿн дѣлѣ ла Гѣлáта,
#олине ѿнѣсá #зѣи
#жѣáвѣ.
 къ ѣсте пѣнтрѣ ѿспець кѣ мáса тѣтѣ гáта.
 Фѣю=сѣѣ Сѣтѣфáнь тѣнѣръ стѣпѣнѣи доминѣлѣ,
 80 дѣпѣ Їрѣнѣ доминѣт=áѣ доминѣлѣ Сѣремѣлѣ.
 Їчѣста де пре рѣдѣж 'и=и нѣме Мовѣла,
 къ Дѣмнѣсѣѣ ш'áѣ тѣнѣсѣ=шѣ шѣ прѣсте дѣнѣсѣ мѣла.
 Дѣпѣ дѣнѣсѣлѣ доминѣт=áѣ шѣ Сѣмѣѣнѣ вѣдѣж. #зѣи пѣтре мѣнтро.
 лѣсáтѣ=áѣ шѣ прѣчѣста Дѣмнѣсѣѣ кѣ рѣдѣж

45. *Мl.* стрѣлѣкóре. 46 *Мl.* сѣре. 60 *Мl.* тѣте. 66 *Par.* шѣфáнѣцѣ. 68 *Мl.* дѣпреѣнѣ 'нь.
 69 *Мl.* сѣрѣ=са рѣѣáнда сѣ нѣ стѣнѣж. 71 *Мl.* Слáтинѣж=мѣ. 72 *Мl.* тѣте. 73 *Мl.* пре. 74 *Мl.* мѣн-
 тѣнѣскѣж. 75 *Par.* Нѣрѣж. *Мl.* прихáчѣж. 82 *Мl.* тѣнѣшѣи. 83 *Мl.* слáѣнѣнѣ. 84 *Мl.* дѣмнѣсѣѣ.
Par. рѣдѣж.

- 85 Къ ѿ съ шѣс кѣкѣнѣи съфлетѣскѣ вицѣ, михѣлѣшь.
 де ѿс фѣкътъ къ Домнѣль ѿн чѣрю кѣноцинѣцѣ. костаѣтинѣ.
 Дѣпѣ дѣншии ши Стѣфанѣ Томша ч'ас фѣапѣ Гѣлка, #зрѣ.
 домнѣ дѣстѣйникѣ ши'нѣ сѣлѣ=шь ѿс потолѣтъ гѣолка.
 Къ'нѣ сѣлѣлѣ ѿчѣлѣлѣ принѣ дѣсе рѣзвѣе
 90 лѣкѣитѣорѣи цѣрѣжѣ трѣлѣ къ невѣе.
 Дѣчѣлѣ Рѣдѣль вѣдѣж ѿс домнѣтъ къ пѣче, гѣшнар.
 къ вѣнѣтъ 'нѣцѣлѣпчюне тѣтѣрѣорѣ къмѣ пѣлѣче.
 Ши Ялѣѣандрѣ Ялѣлѣшь кѣнѣдѣ ѿс венѣтъ рѣнѣдѣль, #зрѣ.
 ѿс домнѣтъ ши ѣль цѣра нѣ къмѣ ѿс фѣѣстѣ гѣнѣдѣль.
 95 Барнѣвски Миронѣ вѣдѣж ѿре ѿндѣрѣзнѣре,
 лѣ Дѣмнѣсѣъ къ свинѣцѣи фѣрѣтъ де 'ндѣорѣ.
 Мѣѣсѣи вѣевѣда 'нѣ черѣска мѣвѣлѣж, #зрѣлѣ.
 къ фѣрѣцѣи сѣи трѣлѣще 'нѣтра лѣи Христѣс мѣлѣж.
 Ши Басѣлѣе вѣдѣж прѣкъмѣ ѿс фѣѣстѣ гѣнѣдѣль, #зрѣлѣ.
 100 ѿс дѣтъ Христѣс ѣдѣхнѣж къ свинѣцѣи ѿн рѣнѣдѣль.
 Ши дѣомнѣ=сѣ Тѣдѣска вѣдѣе къ дѣлѣцѣж.
 къ дѣе ѣи ѣдрѣслѣ прѣ Христѣс ѿн фѣлѣцѣж.
 Гѣѣргѣицѣ Шѣфѣанѣ вѣдѣж ѿнкѣ съ нѣ=шии пѣрсѣж, #зрѣвѣ.
 недѣлѣдѣ дѣла Дѣомнѣль чѣе тѣтъ съ съ 'нкѣрѣсѣж.
 105 Къ пѣнтѣрѣ тѣтъ грѣшитѣль Дѣмнѣсѣъъ грѣжѣще,
 чѣне къ дѣрѣпѣтъ кѣцѣтъ лѣ дѣнѣсѣ нѣзвѣлѣще.
 Ши пѣнтѣрѣ Гѣика вѣдѣж лѣдѣж съ сѣчѣе, #зрѣдѣ.
 къ дѣрѣнѣдѣль къ свинѣцѣи трѣлѣще 'нѣ фѣрѣичѣе.
 Дѣи Шѣфѣнѣицѣж вѣдѣж Дѣмнѣсѣъ съ=и фѣлѣкѣж,
 110 ѣдѣхнѣлѣж къ свинѣцѣи дѣе вѣцѣж съ=и пѣлѣкѣж. #зрѣдѣнѣ.
 Кѣ ѿсѣ вѣнѣж мѣйкѣж къ ѣкатѣрѣина,
 лѣ цѣдѣѣцѣ дѣнѣ дѣнѣрѣпта съ=и фѣѣе ѣдѣхнѣ.
 ѣвѣстрѣтѣе Дѣвѣжѣж скрѣсѣ ѣстѣе лѣе вѣцѣж,
 съ трѣлѣскѣж къ свинѣцѣи ѿн рѣнѣдѣ фѣрѣтъ грѣцѣж. #зрѣѣ.
 115 Кѣ ювѣита сѣ хѣйкѣж къ дѣомнѣ Мѣарѣлѣ
 съ нѣ ли съ мѣи стѣнѣгѣж ѿн вѣлѣчѣе вѣкѣрѣлѣ.
 Ши дѣомнѣ=сѣ Дѣхѣина ѿнкѣж съ съ вѣзѣж,
 лѣ Дѣмнѣсѣъъ ѿн кѣсѣж къ дѣнѣшь съ съ 'нкѣрѣсѣж.
 Ши Дѣска вѣевѣда дѣмнѣсѣъъ съ=лѣ крѣсѣкѣж,
 120 Гѣ=шии дѣомнѣскѣж ѿн скѣлѣнѣ ши съ 'мѣѣтрѣжѣскѣж.
 Кѣ чинѣстѣита сѣ дѣомнѣж къ Янѣстѣасѣлѣ,
 къ чинѣстѣитѣе ѣдрѣслѣе 'нѣ тѣтъж фѣрѣичѣлѣ.
 Дѣнѣ чѣрю съ лѣе трѣмѣицѣж Дѣмнѣсѣъъ кѣнѣнѣж,
 съ=шии пѣтрѣкѣж ѿн вѣцѣж къ ѣнѣлѣж вѣнѣж.
 125 Ялѣлѣшь Ялѣѣандрѣж кѣнѣдѣ стѣпѣжнѣи 'нѣ цѣрѣж,
 принѣ сѣрѣлѣчѣе чѣе дѣ мѣлѣж ш'ѣѣ тѣнѣсѣе спрѣ чѣрю скѣрѣж.

88 чѣнѣе вѣлѣ=шии ѿс дѣомнѣтъ къ гѣѣлка. 90 *Par.* трѣлѣ. 95 *Мл.* Барнѣвски. 97 *Мл.* Мѣѣсѣи.
 98 *Мл.* пѣтрѣлѣчѣе. 100 *Мл.* ѣе дѣтъ 101-102 *Numai in Par.* 103 *Мл.* Гѣѣргѣицѣж. 106 *Мл.* дѣнѣрѣптѣ.
 110 *Мл.* ѿн вѣцѣж. 112 *Мл.* дѣнѣж. 124 *Мл.* вѣкѣж.

Шї Петричлїко вѡдж ѿнкъ-ш ѡре пѡрте,
 ѿн чѣрю кѡ домнїи цържї шї 'нтр'а вїѣцїи кѡрте.
 Кѡ лѡминатѣ чинстїтѣ дѡмина сѡ Марїа,
 130 ѿ чѣрю сѣ ле гѣтѡзе христѡс вѡкрїа.
 Лѡи Дѡмитрѡшко вѡдж вїне сѣ сѣ зѡкѣ,
 кѣ чертѣ пре вїклѡнїи де ле дѡде фрїкѣ.
 Домнїт-ѡѡ дѡпѣ дѡнсѡлѣ ѿнтѡнїе Рѡсетѣ,
 с'ѡвѣж кѡ дѡмнїи пѡрте ш'ѡ лѡи чинстїтѣ сѡфлетѣ,
 135 К'ѡ лѡсѡтѣ-шѣ помѡнѣж кѡтѣ ѡѡ пѡтѣтѣ фѡче,
 дѡи дѡмнѡсѡлѣ кѡ свїцїи трѡи ѿ чѣрю кѡ пѡче.

Шї сосѡндѣ кѡ вѣршѡрїле пѣн' ачїи, ѡрѣшї рѡгѡмѣ дела милѡстївѡлѣ
 Дѡмнѡсѡлѣ Мѡрїи тѡле, Прѣлѡминатѡлѣ шї милѡстївѡлѣ нѡстрѡ Домнѣ Іѡѡнѣ
 Дѡка Бѡевѡда, Шї ѡ чинстїтѣ шї'нтрѡ тѡтѣ Благѡсловїтѣ дѡмна мѡрїи тѡле
 Гѡсѡбѡда ѿнастѡсїа, Шї ѡ чинстїцѣ шї кѡ де тѡѡтѣ¹⁾ Благѡсловенїа дѡрѡнїцѣ
 фїи мѡрїи вѡѡстре, Мѡрїа сѡ Іѡѡнѣ Кѡстантїнѣ²⁾ вѡевѡда, Іѡѡнѣ Мѡтѣїѣ³⁾
 вѡевѡда, Іѡѡнѣ Стѣфанѣ вѡевѡда, Шї Блѡгвїцїи тїнерїи мѡрїи тѡле Іѡѡнѣ
 Стѣфанѣ вѡевѡда, шї чинстїтѣ дѡмнѣж Стѡкѡтерїна, ювїтѣ шї ѿнтѣжї нѣскѡтѣ
 фїїка мѡрїи тѡле. Шї ѡлѡлѣ Блѡгвїцѣ лѡи дѡнсѡлѣ кѡкѡнїѣ ѡ мѡрїи вѡстре.
 Стѣ вѣ крѡце милѡстївѡлѣ Дѡмнѡсѡлѣ, шї сѣ вѣ Благѡсловѡскѣ пре кѡмѣ⁴⁾ ѡѡ
 благѡсловїтѣ пре ѿвѡѡмѣ, шї Ісѡкѣ, шї Іѡковѣ. шї кѡмѣ ѡѡ благѡсловїтѣ
 пре Іѡсїфѣ, кѡ ѿснѣда, шї кѡкѡнїи лѡрѣ, ѡшѡ сѣ те благѡсловѡскѣ милѡстї-
 вѡлѣ Дѡмнѡсѡлѣ кѡ благѡсловенїе вѡчнїкѣ ѿнтрѡ домнѡлѣ нѡстрѡ Ісѡс Христѡс
 кѡ дѡхѡлѣ свѡнтѣ ѡлїнѣ⁵⁾.

Рѡгѡтѡрїуль мѡрїи тѡле Стѡерїтѡлѣ Дѡсѡдѣїѣ мїтѡропѡлїтѡлѣ
 кѡ тѡѡтѣ ѿнемѣж стѡерїтѣ рѡгѡмѣ мѡрїи тѡле.

130 *Мl.* Сѣ нѡ ан сѣ маї стѡнѣж ѿн вѡчѣ вѡкрїа. 136 *Мl.* кѡ сѡнїѣ. ¹⁾ *Мl.* тѡтѣ. ²⁾ *Мl.*
 Кѡстантїн. ³⁾ *Мl.* Іѡѡнѣ Мѡтѣїѣ в., I. Ст. в. Шї кѡ блѡсвїтѣлѣ фїїчѣлѣ мѡрїи вѡстре, сѣ вѣ крѡце. ⁴⁾ *Мl.*
 ѡшѡ кѡмѣ. ⁵⁾ *Мl.* кѡ дѡхѡлѣ сѡнтѣ ѿдѡвѡркѣ: *Cele ce maї urmѣză se află numaї în Par.*

După prefață, pe cele trei foi nenumerotate, se află :

„Profitologhionŭ adecă parimiile și prorocestviile preste an ce să citească în
 snta beșarica.“

La f. 1: „Parimiile de postul mare.“

La f. 38, tipărirea a fost întreruptă, căci urmarea poartă o numerotație nouă, atât pentru
 foi cât și pentru côle.

F. 65 v.: „Canonul paștilorŭ învierii Domnului nostru Is. Hs.“

F. 69 v.: „На преполовїенїе патдѣсѡтнїцїи.“

F. 71 v.: „La văznesenie de cu sară “

F. 76: „Canunŭ (sic) la văzneseniia domnului nostru Is. Hs.“

F. 102: „La pīatidesetniă.“

La f. 129 v. se citește :

„Сѣтѣнїномѣ глѡднѣ ѡвѡкїмѣ Патрїѡрѡсѣ Цѡрѣкаго Града Мѡскѣнѣ ѿ кѣѡ Рѡсїи.
 Бѣлїкѣнѣ И мѡлѡнѣ ѿпрѡчѡлѣ. Стїхїи кѡлѡскїнѣ (Prea sfințitulŭ Domn Ioachim Pa-
 triarhul Împăratescŭi Cetății Moscva și al întregii Rusii, al celei mari și al celei
 mici și cele-lalte — versuri romănesci).“

„Lăudată s-aiba dreptulŭ pomana
 în ceriŭ și pre lume fără de prighană,

„Că și dela Moscvă luciaște lucoare,
 . întinșându lungi rađe i (și) bun nume supt soare :
 „Ioachimū Svintulū, a svinta cetate
 acia 'mpărătască, de creștinătate.
 „La dânsū pentru mila cine năzuiaște
 cu ovilitū sufletū, bine-lū dăruiaște.
 „Cam năzuit și noi la svinta ? lui fața,
 priimitu-ne-au bine ruga cu dulciața :
 „Din patrierșie datu-ne-au tipare,
 sufletéscă trébă, și bine ne pare.
 „Dia i Dumnăđău parte, și-n ceriū să luciască,
 de-arândulū cu svinții să să proslăvască. Amin.
 „Гѣзъ Свѣости твоѣа Смерѣный Дософѣй Митрополитъ Сѣчѣакскій.“
 (*Fuul Sfinției tale smeritul Dosoftei Mitropolitul Sucevei*).

F. 130: „Sivila Eritrea.“

F. 134: „Canonul la svnta blagovéštenie.“

Apoi cu o paginație nouă :

„Prorociile și parimii preste anū la sărbători și la praznice ce imblă cu mineiul.“

La f. 56 v. : „Cu Dmndău conețulū Parimiilorū.“

Intr'un alt exemplar am văđut încă patru foi, cuprinđend începutul unor *errata* prece-
 date de următórea notiță :

„Greșiale tiparniții, și schimbăcunile nepriceputele poftorindū —

„Patru foi sântū fără numărū. Miercuri. Din prorociia lui Ioilū. vers 21.

„Jrătvă și paosū Domnului Dumneđăului vostru.

„Și nu voi nevinovăța.“

București, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analecte*, XXXVI și 233. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 263.

Cipariu, *Principia*, 102 și 108. — Melchisedec, *O visită în Analele Academiei Române*, VII, II, 243 și în Tocilescu, *Revista pentru Istorie, archeologie și filologie*, I, 274. — *Uricariul*, III, 103. — *Buciumul Român*, II, 253. — Veniamin Costachi, *D-zeeștele Liturghiș*, Iași 1834, Prefața. — Vizanti, *Mitrop. Veniamin Costache*, 138. — Kogălniceanu, *Cronicele României*, I, p. IV în notă. — Dinulescu, *Dositeiu*, 135. — Dosoftel, *Psaltirea în versuri*, ed. Bianu p. XII. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 92.

80. Sicriiul de aur, Sas-Sebeș 1683.

СѢКРІЮЛЬ ДѢ АУР | Картѣ дѣ Проповѣданіе, | лѣ Мѡрциѣ. Сѣбасѣ
 дѣн | Сѣриптѣриле сѣнѣте. кѣ | Порѣнка, шѣ ѣдемнѣрѣ | Мѣрѣей сѣле, |
 ѣПѣФИ МѣХѣЮ, | Крѣюль ѣрдѣлѣдѣни. Ти | пѣрѣтѣ ѣ Типогрѣфѣа |
 ноѣу, ѣ Четѣте ѣ Сѣсѣ | шѣвеш. ѣни дѣпѣ, сѣи, ѣи.

În 4° de 4+168 foi numerotate. Tipărit numai cu negru, cu 20 rinduri pe pagină. Pentru forma caracterelor v. facsimilele n° 261 și 262. Titlul este încadrat (n° 261). Pe verso titlului se află stema lui Mihail Arafii între literile М(ichaiu), П(afi), К(raiul), П(redelului), А(omn), П(ărților), Ц(ării), Ș(ngureștii), Ш(pan), С(ăcnilor), Ы П(роч), iar dedesupt câte-va extracte din Sf. scriptură (facs. n° 262).

Pe cele-lalte foi liminare se află cele două prefețe cari se reproduc aci:

„Prédoslovie cătră Măriia sa crafulu Ardélului, Domnului Domnului Apafi Mihaïu, din mila lui Dumnezău Crafulu Ardélului, Domnului pățiloii țării Ungurești și șpanului Săcuilor и проч (și cele-lalte).

„De la Tatăl Dumnezău, prin Domnul nostru Isus Hristos, bună sănătate, pace trupască și sufletéscă, Domnie fericită și în toate părțile înlărgită, poftescă (пожеланк) Măriei tale ca Domnului milostiv.

„Milostive Doamne? Suptă a cui Domnie, Crăire, și suptă ale cui aripă, în pace lină și în biușug mare amă trăitū 23 de anī, până acumū, nu numai noi ce încă și țara Ungurésca toată, și beserecile cele amărâte au dobânditū scăpare și scutela? Silit-amū cu acestū némū slăbitū și întunecatū al nostru a mulțemi Măriei tale, ce de slăbicune mare n-amū avutū putere cu alta fără numai cu rugăcune pentru sănătate Măriei tale și a Scaunului slăvitū, și pentru fericita casa a Măriei tale. Iară acumū, după ce Dumnezău, în minunatū chipū, ne-au aglutatū după surumăniia noastră, cum tipografia rumănescă să o rădicămū din porunca Măriei tale, după niștota preuților rumănești, început-amū a tipări câteva propovedanii pentru ingrupăciunīa morților și pentru că acīasta iaste pārga dintăiu a Tipografiei noastre, cu altă acumū nu putemū, ce cu acīasta ne închinām Măriei tale cu mare smerenie, și ne legām pre acēia că, până cândū ne va costā milostivul Dumnezău, până atunci totū vomū sili să slujim Măriei tale. Iară acumū nu ce amū voitū, ce numai ce amū pututū amū închinatū Măriei tale. De acumū, de ne va agiuta Dumnezău, șiindū milostivulū Dumnezău pre Măriia ta în pace și în sănătate, suptū aripile Măriei tale, de alte prilejuri încă vomū da rodū Tipografiei noastre. Iară acestū lucru puținū priimēște Măriia ta cu mila crăiască, și Domnulū Dumnezău să ție pre Măriia ta întru anī mulți și bunī, pre lauda numelui său și pre întrămarē Biserecii si a țării, și pre bucuriia noastră. Aminū.

„Slugī mai micī și plecați ai Măriei tale:

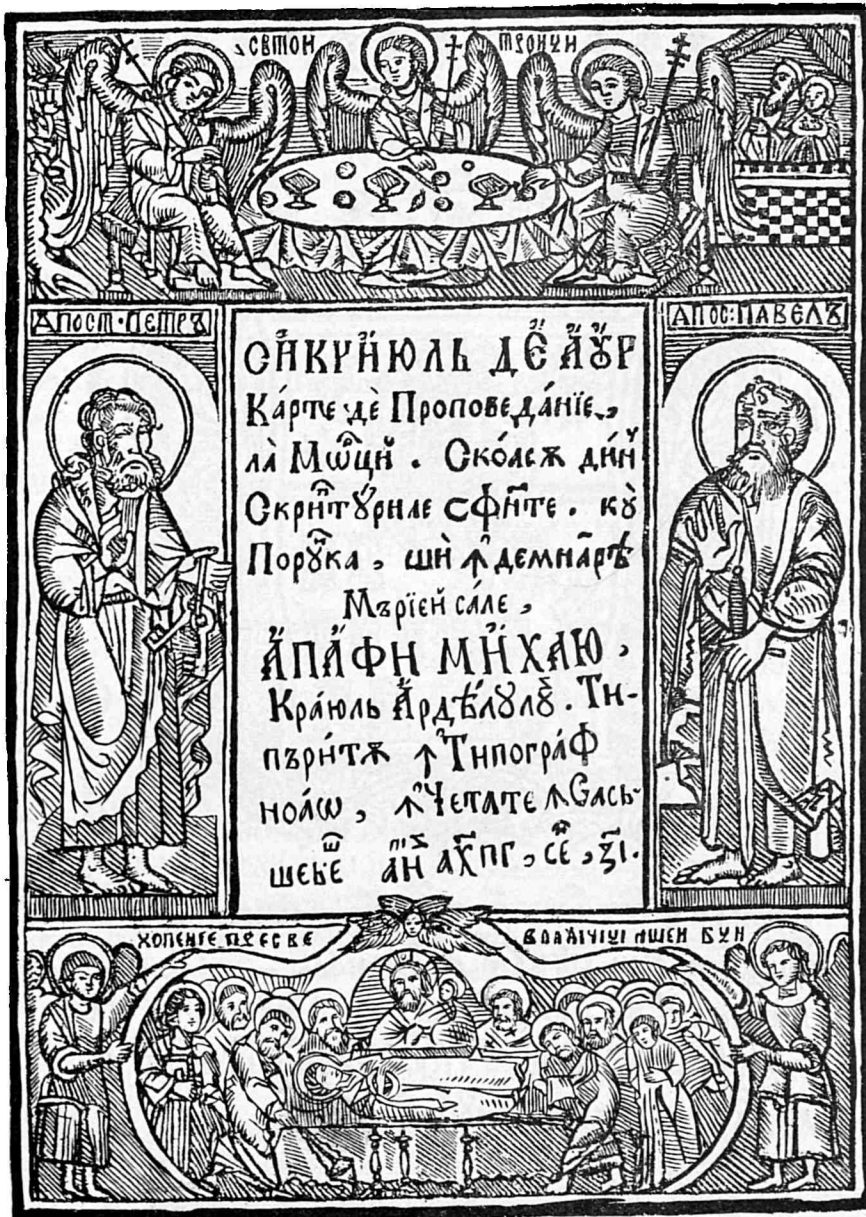
„Popa Ioanū din Vinți, cu toț protopopiī și cu totū săborulū Rumănilor din Ardélū.“

„Cuvântū cătră cetitori.

„De la Domnulū Isus Hristos milā, pace și sănătate tuturor Cetitorilor poftescū.

„Toată scriptura de la Dumneșeu e răsuflatā și e de folosū spre învățaturā, spre certare, spre dojanā. Așa zice Pavel Apostolū în a 2 carte la Timoth. cap. 3 stih. 16. Decī din scripturī trebuiaște să ne învățāmū vreriī lui Dumnezău ce poruncēște să facemū și ce cuntenēște să nu facemū, cumū zice Hristos la Ioanū, cap 5 stih. 39: ispitiți scripturile, că vă să pare voao a avīa întru iale viața de véci. În a 2 cartē la Timoth., cap 3 stih 15, zice: și tu din porocie ai stiutū scripturile sfinte, carele te potū face pre tine înțeleptū spre spāsenie. Davidū, în psalomū 118, stih 105: lumina piciorului meu cuvântul tău. Lipsā iaste dereptū însă de cuvântul lui Dumnezău ca și de luminā în casā în vrēmīa de noapte, că prorocii și apostoliī s-au luminat de la Duhulū sfântū, nu le-au fostū lipsā de cărți multe; iarā noi cu scripturile să ne îndereptāmū, să lu-

omū învățătură certare, cumū zice Davidū, psalom 2 stih 12: luaț certare ca să nu să mănie Domnulū și să peritū din callia diriaptă. Nenevitēniū, de n-au vrutū fi auzitū și să înțelēgă propovedaniia lui Ioana, nu s'arā fi pocăitū, ce peste 40 de zile arā fi peritū, Ioana cap 3. — Și in zua de astăzi din cuvântul lui

207. — Sicriul de aur, Sas-Sebeș 1683.

Dumnezău iau mântuința, că mulți auzindū propovedaniia Învățătoruluiū țin in minte in toate zilele vieției, încă și la ciasul morții dintr-acēlia vor avia chielciugū.

„Acīastā lipsā și slābicīune vāzāndū intru nēmul nostru, care până in-

tr'atăta au sosit pentru neînţelesul Scriptorilor, câtă cele poruncite de Dumnezău mai toate au venit întru uitare; pentru care lucru amău nevoită de multă vreme să rădicăm Tipogrăfie pentru luminare nemului nostru. Agintatu-nău Dumnezău în minunat chip, și am tipărit aceste propovedani (părga tipogrăfiei), de petrecanie morţilor, mai la toată vârsta de oameni de osebi. Temeliă ăste

208. — Stema lui Michail Apafi, Principele Ardélului, din *Scriţul de aur*, 1683.

totă din scriptura sfântă, cum să și vede că toate cuvintele scripturii sântă în-sămnate cu cap. și stih. Afla-veți nește cuvinte, cumă e în cartă lui Iov, Cap 1, de pe prădătorii lui Iov, de I-am scris anume: (Sabeuşeni Haldeiani) și Piatra scumpă (Carbunculuș) în pritce 31, încă și mai multe veți afla¹⁾, care în Bibliă

¹⁾ Aceste cuvinte sunt tipărite ca notă marginală.

sloveniască nu sântă; afla-le-vei într-alte cărți, cercând cu dedins. Afla-vei și cuvinte, pentru că Rumânii nu grăim toți într-un chip, cum iaste: oca - pricina au adevărta, în alian - înprotivă, hasna - folosul, alduiala - blagosloveniia, și altele, care li-am pus după obiceiul cum grăescă pre acăste locuri. — După acăta rugăm pre cetitori, unde veți afla greșit, cu Duhul blândătelor îndreptați, că noi încă am silit în cât am putut să nu greșim. Mila lui Dumnezeu cu voi cu toți. Amină.“

Pe f. 168 se află orațiunea dominicală, iar pe verso următoarele rinduri:

„Sfârșitulă acestorū 15 Propovedaniū, care s-au începutū a să tipări în luna lui Martie în 15 zile, și s-au săvârșitū în luna lui Septevrie în 17 zile.“

București, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analecte*, 114. — *Transilvania*, fôia asociațiunei transilvane pentru Literatura română și cultura poporului român, (Sibiiū, XX 1889), p. 22. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 268.

Dr. Parion Pușcariu, *Documente pentru istorie și limbă* (Sibiiū 1889-97, 2 vol. 8°), II, 362. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 65.

81. Simeon, Archiepiscopul Tesalonicului, *In contra Eresiilor*, Iași 1688. — Grecesce.

ΣΥΜΕΩΝ | ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ | ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ | ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ | Κατά
αιρέσεων. Καί περί τῆς μόνης ὀρθῆς τῶν Χριστιανῶν ἡμῶν πίστεως. Τῶν τε ἱε | ρῶν τελετῶν καί
Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας | Διάλογος. | ΠΕΡΙ ΤΕ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΝΑΟΥ | ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ
ΑΥΤῶ. ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ ΤΕ ΠΕΡΙ | ΙΕΡΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΩΝ. ΚΑΙ ΤΩΝ ΩΝ ΕΚΑΣΤΟΣ |
τούτων στολῶν ἱερῶν περιβάλλεται. Καί περί τῆς θείας μυσταγωγίας. | Εἰς τε τὸ τῆς ὀρθο-
δόξου τῶν Χριστιανῶν πίστεως Σύμβολον ἔρμη | νεία. Καί τῶν τούτου ῥήσεων ἔκθεσις, ὅθεν
τε συνελήγη | σεν, καί κατὰ τίνων συγκείμεναι εἰσιν. Ἐτι δὲ Περι | εκτικὰ τῆς ὀρθοδόξου πί-
στεως κερύλλαια, ἧτοι | ἄρθρα δώδεκα. Καί ὅτι ταῦτα περιέχει | τὸ ἱερὸν Σύμβολον. Καί περί
τῶν | περιεκτικῶν ἀρετῶν. | Ἀποκρίσεις τε πρὸς τινὰς ἐρωτήσεις Ἀρχιερέως, | ἡρωτηκότος αὐτὸν.
Καί τελευταίον περί | Ἱερωσύνης. Μεθ' ὧν | ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ | ΜΑΡ-
ΚΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΕΦΕΣΟΥ | Ἐξήγησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς | Ἀκολου-
θίας. | ΕΦ' ΟἷΣ ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΓΚΑΙΟΙ | καί πλουσιώτατοι δύο. | Τυπωθέντα διὰ δαπάνης
τοῦ εὐσεβεστάτου ἐνδοξοτάτου ἐκλαμπροτάτου τε καί γαλη | νοτάτου ἡγεμόνος κυρίου κυρίου
Ἰωάννου Δούκα Βοσβόδα πάσης Μολδοβλαχίας. | τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Αἰθέντου καί ἀρ-
χηγγοῦ πάσης Ὀκραίνης. | Ἐπιμελεία καί διορθώσει τοῦ λογιωτάτου Νοταρίου τῆς μεγάλης |
Ἐκκλησίας κυρίου Ἰωάννου Μολιέδου τοῦ ἐξ Ἡρακλείας. | Ἐν τῇ σεβασμίᾳ Πατριαρχικῇ
καί αὐθεντικῇ μονῇ τῶν | πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων, τῇ καλουμένῃ | Τζετατζούια. | Ἐν
ἔτει σωτηρίῳ: ἌΧΠΓ. Κατὰ Μῆνα Ὀκτώβριον. | ΕΝ ΓΙΑΣΙΩ ΤΗΣ ΜΟΛΔΟΒΙΑΣ.

A fericitulă Archiepiscop al Tesalonicului Simeon Dialog, în contra Eresiilor și despre singura credință drepta a noastră a Creștinilor, despre sfintele ceremonii și mistere ale Bisericii, și despre dumnezeescul lăcaș, și despre Archiereii dintr'însul, și despre preoți și diaconi, și despre odăjdiile cu care fie-care dintr'însii se împodobesc, și despre dumnezeiasca inițiere. Explicarea simbolului credinței ortodoxe a creștinilor, expunerea versetelor lui, de unde s'au cules și după care isvôre s'au compus; apoi despre principiile cardinale ale credinței Ortodoxe, adecă 12 articole; și că sfântul Simbol le conține. Și despre virtuțile cardinale. Răspunsuri la ôre carî întrebări ale unui Archiereu care l'a întrebat. Și în fine

despre sfințenie. Împreună cu acestea explicarea orînduelii bisericescî a prea înțeleptului și prea învățatului Mitropolit al Efesului, Marcu Eugeniu, prevădute cu doue tabele necesare și forțe bogate. Au fost tipărite cu cheltuiala prea piosului, prea strălucitului, prea seninului domnitor Domnul Ioan Duca Voevod al întregii Moldovlachii, prea magnificului stăpân și conducător a întregii Ucraine. Cu îngrijirea și îndreptarea a prea învățatului Notar al marelui Bisericii Kyr Ioan Molivd din Heraclea. În respectabila biserică patriarhică și domnescă a primcorifeilor Apostolii numită Cetățuia. În anul mântuirii 1683, luna Octombrie. În Iașii Moldovei.

În-folio de 14 foi nenumerotate (dintre cari 2 albe), 391 pagini și 16 foi nepaginate la sfîrșit (dintre cari ultima albă). Tipărit cu aceleași caractere ca și cartea patriarhului Nectarie (v. mai sus n° 203, p. 253) cu 43 rînduri în pagina încadrată cu linii. Pe verso titlului se află stema Moldovei, ca cea din *Psaltirea slavo-română* (facs. n° 190), cu inscripția:

Ἰωάννης Δούκας Βοεβόδας Ἐλέφ θεοῦ Αὐθέντης καὶ ἡγεμῶν πάσης Μολδοβλαχίας καὶ Ὀκραίνης.

Sub această stemă se află rîndurile următoare:

Πρὸς τὸν εὐσεβέστατον, ἐκλαμπρότατον, γαληνότατον καὶ ἐνδοξότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Μολδοβλαχίας κύριον κίριον Ἰωάννην Δούκαν βοεβόδα, τὸν μεγαλοπρεπέστατον ἀρχηγὸν πάσης Ὀκραίνης.

Δούκα Μολδοβίης μέγ' ὑπείροχε κοίρανε γαίης,
 ἄρχων τ' Ὀκραίνης κράντορ ἐπωνομίην.
 οὐνομα σὸν πάντη περιδέδρομε πείρατα κόσμου,
 εὐχός τ' εὐσεβέων καὶ κλέος ἡγεμόνων.
 Ἑλλήνων γενεὴ μέγα τέρπεται, ἣ πόρες ἄρτι
 τήνδε βιβλὸν δαπάναις σαῖς τυπογραψάμενος,
 σοὶ στέφος ἐκ λιθάκων προσάγει τ' ἐριτίμων ἰ)
 αἰῶν, γηθοσύνας σὸν κράτος εὐχομένη.

Τῆς ὑμετέρας ἐκλαμπρότητος ἐλάχιστος δοῦλος
 Ἰωάννης.

Către prea piosul, prea strălucitul, prea seninul și prea gloriosul stăpân și Domnitor a totă Moldo-Vlachia domnul domn Ion Duca voevod mărețul conducător a totă Ucraina.

Duca, stăpănitor prea înalt al pămîntului Moldovei și domnitor al Ucrainei cu titlul de Crantor (?). Numele teu străbătut pretutindenî mărginile lumii, tu, fala pioșilor și faima principilor. Mult se bucură neamul Elenic căruî i-aî oferit de curînd această carte, tipărind-o cu cheltuiala ta. Ție îți aduce coróna de pietre prețioase și răpita de bucurie înaltă puterea ta prin prea onorătoare laude.

Al prea strălucirii voastre prea neinsemnat servitor, Ioan.

Foia a doua liminară cuprinde o scrisore de dedicație a Patriarhului Dositei către Duca Vodă, datată din Adrianopole, Martie 1683; iar f. 3 o înscințare a aceluiași Patriarh.

În restul foilor liminare se află arătarea cuprinsului, iar în cele 16 foi dela isprăvit un indice alfabetic.

ἰ) Acest vers e fals, căci are un picior mai puțin; dar atât în exemplarele Academiei,

cât și în cel consultat de Legrand textul e așa, cum s'a publicat mai sus. (C. Litzica).

La sfârșitul textului, adică la p. 391, se află notița următoare:

ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΝ ΓΙΑΣΙΩ ΤΗΣ ΜΟΛΔΟΒΙΑΣ, ΑΝΑΛΩΜΑΣΙ ΜΕΝ ΤΟΥ ΠΑΥΣ-
κλαμπροτάτου, εὐσεβειστάτου, καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἡγεμόνος, Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου
Δούκα Βοεβόνδα πάσης Μολδοβλαχίας, Αὐθέντου καὶ ἀρχηγοῦ πάσης Ὀκραίνης. Ἐπιμε-
λεῖα δὲ καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Ἰωάννου Μολιδδου τοῦ Περινηθίου, παρὰ
τοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Χουσίου κυρίου Μητροφάνου. Ἐν ἔτει αχπγ'.

S'a tipărit în Iașiul Moldovei, cu cheltuelile a prea întru tôte strălucitului, a prea piosului și a prea mărețului Domnitor domnul domn Ion Duca Voevod a tôte Moldovlachia, stăpân și conducător a tôte Ucraina. Cu îngrijirea și îndreptarea a prea învățatului Ioan Molidv Perintianul, de prea iubitul de Dumnezeu Episcop al Hușilor Kyr Mitrofan. În anul 1683.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române. Museul de antichități. — Paris, Biblioteca Națională.

Emile Picot, *Notice biographique et bibliographique sur Nicolas Spatar Milescu* (Paris, Leroux, 1883), p. 58. — Legrand, *Bibliographie hellénique du XVIIe siècle*, II, 414.

1685.

82. Cărare pe scurt, Bělgrad 1685.

Κάρاره पे சுரτ سپره فاپته سڤنه ادرهپتھتواره. ا بکلوگراد 1685.

Cipariu a cunoscut două exemplare necomplete din această carte. Un al treilea mai complet îl posedă pe la 1838 părintele B. Pitiș în Brașov, la care l'a vădit V. Popp. Titlul de mai sus și începutul scrisorii de dedicație redrodus mai jos sunt luate din *Disertația* lui Popp, iar descrierea și fragmentele din introducere după unul din exemplare necomplete ale lui Cipariu.

În 8° de 8 foi nenum. (primele 4 lipsesc), cuprinzând titlul, scrisoarea de dedicație și predoslovia către cetitori, 109 foi numerotate cu greșeli, cuprinzând textul, și 3 foi nenum. cu tabla de materii. Călele au în genere 8 foi. Paginile sunt tipărite numai cu negru și au 16 rânduri.

Scrisoarea de dedicație:

„Predoslovie către Măriia sa Craiul (fără din Craiū) a Țării Ardélului, Domn. Domn. Apafi Mihai Tinărului din mila lui Dumnezeu Craiū ales a Țării Ardélului. Domnului Părților Țării ungurești și Șpanului Săcuilor. и проч (și cele-lalte).

.
. . . a mulți sfinți, după moarte le-au agonisit poménă de vecie, ca lui Enoh. Bit. 5 sh. 22. 24. Noe, Bit. 6 sh. 9. Davidū, 1, Țar. 9 sh. 4. Zahariia, și Elisaftha, Luc. 1, sh. 6 и проч: oare cari ară vrîa să imble cu Dumnezeu: acîaste lucrure trebuie să socotîască: 1 Găndindū că suptū soare nemică așîa tare nu urîaste Dumnezeu ca păcatul, să nu ducă dară păcatele cu sine pre cale, ce să le părăsască, așteptândū ertare acelora prin credința priîmitoare a destoiniciei Domnului Is. Hs. Evrei 11. sh. 25.

„2. Viața și toate faptele vieții, să nu le croîască după voia aceștiil lumî înșălătoare, nice după păréria oamenilor în răutate bătrăniți, ce după voia lui Dumnezeu că sfântă care imblă cu ei într-o cale.

„3. Nu în voia trupului, ce sufletéște să imble, Galat. 5 sh. 16.

„4. Toate gândurile, voroavele și faptele, după voia și porunca lui Dumnezeu să rânduiască, în petrecaniia vredniciei fără de fățarie.

„Iară ca să poată imbla cu Dumnezeu într-o cale, toți carei iubăscu a călători după sfinți(a) sa, pre toți îi învață, și-î povățéște, aciasta mică cărare Cărțulie Numita, ce o amă întorsu pre limba rumănescă, pre folosul și întrămaré némulu nostru rumănescu. Care poftescă și dorescu a rămăniă suptu ar(e)pile Slăvite a Măriei tale, ce pentru ticăloșiia noastră ne având putere cu alta, mă închin, și să închină tot Săborul nostru cu aciasta Cărticia cătră Măriia ta.

„Poftindă cum Dumnezeu cel de toate Putérnicu, pe Măriia ta să te priimască lângă sine, și să păzască pre Măriia ta de totu răulă trupăscu și sufletescă, și să lungéscă viața Măriei tale, intru anii mulți și buni, și iară putéré crăiască a Măriei tale să o înlărgéscă pre toate părțile, așa cum suptu arepile Măriei tale încă (ca și până acum supt arepile preveghetoare a Părintelui Blagoslovitū a Măriei tale, și alū Craiului milostivū alū nostru, am rămasū pre bāsăul pizmașilor noștri) iară să putemū trāi suptū Crăiia Măriei tale, în pace bună. Dumnezeu noao încă să ne dā putéré, cumū cu smerenie și cu mare plecăciune să putem slujī Măriei tale până în sfârșitulū vieții noastre, Aminū.

„Slugă mai mică și plecată, a măriei tale

„Papa Ioanū din Vinți.“

„Predoslovie cătră cetitorī.

„Iubite cetitorīule, rândulū aceștii Cărari micī povățuitoare pre fapte bune ia învață pre tot rândul de oameni în toată vârsta lucru bun și de folos sufletulū: ce de-ți iaste dragă Carte cetéște, ascultă, și învață, că pre cale diréptă ca acéia te va povățī pre care de veī imbla dobândi-veī nume bună și poménă neuitată pre pământū, și în cerū odihnă de vecie, și fericăciune sufletulū. Că avușila, bogătaté, cinsté, destoiniciia, ce-ți vor folosi, cândū veī sosi până la pragulū morții, atunci ce va face sufletulū tău, déca în ciastă lume n'ai imblatū cu Dumnezeul tău? Fericitu-i acela care nu să dā robū aceștii lumī, ce-și odihnéște sufletulū în Dumnezeulū său, acela va afla odihnă și hrăborie sufletulū său la ciăsulū morții.

„Acīastă fericăciune poftescū tuturor cetitorilorū acelora cariī ș-au alesū pre Dumnezeu parté lorū, și în ciastă viață, și în cīa viitoare. Aminū.“

Pe f. 1 a textului se află titlul:

**КЪРАРЕ ПРЪ
ГКЪРТЪ**

Прѣ ꙗвѣ еѣне ꙗдрептѣторѣ.

La f. 50 se citește:

„Până aiciă sântū învățăturile céle de preună, îndreptătoare spre bunătăți; să vedem de-acumū și acéiia care să țin spre îndreptătura fêțelorū usebite.“

La sfirșit se găsește:

„Scara pre scurtū a lucrurilor ce să află într-acīastă cărticia.

„1. Toți sânt datorii a să preveghia. 2. Pentru ce trebuie a preveghia. — 3. Ce vom face să preveghem. — 4. Prilejulă bună dela cine să-lă cumpărămă. — 5. Rândul gândurilor bune. — 6. Rândulă voroavelorū curate. — 7. Rândulă faptelor iubite lui Dumnezeu. — 8. Folosul faptelor bune. — 9. Faptele bune să folosască și altora — 10. Pre denafară cumă să ne purtămă. — 11. Rândul îmbrăcămintelor. 12. — Rândulă uspățuluī. — 13. Petrecaniia omuluī. — 14. A stränge bogăție dirăptă. — 15. Cheltuiala cu folos. — 16. Indurare cé bună. — 17. Cu osteniālă să trăiască toți. — 18. In ce chip să osteniască. — 19. Smintelele faptelor bune. — 20. Sărbare Duminecii.

„De fețele osibile. 21. Cariī vor să să căsătoriască. — 22. Cariī sânt căsătorii. — 23. Dojana muerilor. — 24. Dojana părinților. — 25. Dojana feciorilor. — 26. Dojana părinților vitregi. — 27. Dojana feciorilor fiastri. — 28. Stăpanii cum să țae slugile. — 29. Rândulă slugilor. — 30. Și a slujnicilor. — 31. Rânduiala deregătorilorū. — 32. Rânduiala oamenilor. — 33. Rânduiala preoților. — 34. Rânduiala poporénilorū. — 35. Cu ce hărnicie să asculte invă(ță)tura. — 36. Cum să mă gătescă. — 37. In beserecă ce să fac. — 38. După slujbă ce să fac. — 39. Sémnele învățaturii dirăpte. — 40. Mulți durmitcă in beserecă. — 41. Liacă inpotriua somnuluī in beserecă. — 42. La slujbă in beserecă să margă toți. — 43. Știutorii și neștiutorii toți să margă in beserecă. — 44. Nu-i slobod a pomeni Numele lui Dumnezeu in deșertū.

Blaj, Biblioteca archiedecesană.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 274.

Popp, *Disertație*, p. 24. — Cipariu, *Analecte*, 127 și *Principia*, 106. — Sbiera, *Miscări culturale*, 69.

83. Slujba sfinților martiri Sergiu și Bachu, Iași 1685. — Grecesce.

Fără titlu-frontispiciu. Titlul pentru intrarea in materie este următorul:

ΜΗΝΙ ΟΚΤΩΒΡΙΩ Ζ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ (sic) ΜΑΡΤΥΡΩΝ
Σεργίου και Βάχχου.

Iar la sfârșit, se citesc:

ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΝ ΓΙΑΣΙΩ ΤΗΣ
ΜΟΛΔΟΒΙΑΣ.
παρά τοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου
Χουσίου κυρίου Μητροφάνους.
Ἐν ἔτι ἀχπε.

In-4° de 2 foi nenumerate, 22 pagine și 1 fôie albă.

Prefața este datată din Iași, Martie 1685. Dăm aci un fragment din ea:

. . . Αὐτὴν τὴν διαφορὰν τῆς τε κοσμικῆς καταστάσεως καὶ εὐαγγελικῆς ἀληθείας ἀκριβέστατα γνωρίσας ὁ ἐλέφ θεοῦ μεγαλοπρεπέστατος, ὕψηλότατος καὶ θεοσεβέστατος αὐθέντης καὶ ἡγεμὼν πάσης Οὐγγροβλαχίας, κύριος κύριος Ἰωάννης Σερμπάνος βοηθόντας Καντακουζηνός, ὡς ἀπόγονος τῶν πάλαι θεοστέπων βασιλέων, τὴν ἀγαθὴν μερίδα μᾶλλον ἐξελέξατο, καὶ ἂν θέλη παραστήσῃ μὲ σολομώντειον σύνεσιν καὶ τοῦ περιβοήτου γένους

αὐτοῦ ἀκόλουθον τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ, λαμπρὰν, κεκοσμημένην καὶ ἔνοπλον μὲ πολλὰς καὶ ἄλλας ἀρετὰς, τὰς ὁποίας ὁ καιρὸς θέλει φανερώσῃ ἐπ' ἄκρα τῆς γῆς, προκρίνουσα νὰ ἔχῃ τὴν τιμὴν τῆς ἡγεμονίας ἐκείνης διὰ τὴν ὁποίαν ἡ προφητικὴ βοᾶ ῥήσις «ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ θεὸς, λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν», ἀλλὰ καὶ τανῶν τὴν ἐπαρρησίασε πανταχοῦ διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ εὐκτηρίου οἴκου, ἥτοι τοῦ αὐθεντικοῦ καὶ ὠραιότητος μοναστηρίου ὁποῦ ἐκ θεμελίων ἠκοδόμησεν ἡ ἐκλαμπρότης του εἰς τὴν θεοφιλεῖ αὐτοῦ τζάραν, κατὰ τὴν τοποθεσίαν Κοτρατζάνι, μετὰ πάντων τῶν περιστατικῶν αὐτοῦ τῶν τε συντεινόντων εἰς καλλωπισμὸν τοῦ ναοῦ, καὶ τῶν χρηζόντων πρὸς κυβέρνησιν τῶν μοναχῶν, εἰς τιμὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, εἰς τὸ ἴδιον μοναστήριον ἐδιώρισεν ἡ ἐκλαμπρότης του νὰ ἐορτάζωνται οἱ ἅγιοι Σέργιος καὶ Βάκχος κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτῶν μετὰ λαμπρᾶς πανηγύρεως, φιλοξενίας, καὶ ὑποδοχῆς τῶν συνερχόντων εἰς τὴν τοῦτων ἐορτῆν, ὡσάν ὁποῦ εἰς καιρὸν ἀνάγκης εἶρε καταφυγῆν, πρῶτον μὲν αὐτὸν τὸν δυνάμενον σωτῆρα θεὸν, εἶτα τὴν πανάχραντον καὶ ἀπαραίτητον πρεσβεύουσαν Θεοτόκον, καὶ τρίτον τοὺς μεγαλομάρτυρας Σέργιον καὶ Βάκχον, ἐπειδὴ ἡ ἡμέρα τῆς φυγῆς αὐτοῦ ἦτον ἡμέρα καὶ τῶν ἁγίων, ὀκτωμβρίου ζ'.

Acéstă deosebire dintre starea lumescă și adevărul evangelic cunoscând-o cu precisiune prea măritul, prea înaltul și de Dumneșeu prea iubitorul stăpân și domn a tótă Ungrovlachia, domnul domn Io. Șerban Voevod Cantacuzin, ca urmaș al vechilor regi încununați de Dumnezeu, a preferit partea cea bună și dacă va reprezenta cu înțelepciunea lui Solomon, consecințe vestitului său neam, mărirea lui luminată, împodobită și înarmată cu multe virtuți, pe care le va arăta timpul până la marginele pământului, întru cât a preferit să aibă cinstea acelei domni, pentru care vorba profetică strigă: „eu am cinstit foarte pe prietenii tăi, Dumneșeule, și domniile lor s'au imputernicit“, nu-î mai puțin adevărat că și acum a arătat această mărime preste tot prin zidirea lăcașului de rugăciune, adică a domnescei și prea frumoșei mănăstiri, pre care a clădit-o din temelii luminăția sa în iubita-î țară, la locul Cotroceni cu tóte accesoriile ei, și cele care contribuiesc la împodobirea biserice, și cele pentru chiverniseala călugărilor, în cinstea Adormirei Maicei Domnului. Tot la acea mănăstire a hotărit luminăția sa să se serbeze s-ții Sergiu și Bacchu, la ziua lor, cu mare pompă, ospitalitate și bună primire a celor cari se adună la serbătórea lor, după cum și el la vreme de nevoie a găsit refugiu; și mai întâi pe puternicul și mântuitorul Dumneșeu, apoi pe neprihănita Maica Domnului, care vecinic mijlocește, și al treilea pe marii mucenici Sergiu și Bacchu, fiind-că ziua când a fugit el eră și ziua Sfinților, în 7 Octobree. — (Traducere de C. Litzica).

București, Museul de antichități.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, II, 425.

1687.

84. Ciaslovețu, Bělgrad (1687).

ЧАСЛОВЕЦЪ
 кдрє дрє ꙗтрѡ сѣне
СЛЪЖБЕДЕ, ДЄ
Нбдпте, шѣ дє зѣ
 Скъбасє пре Рѡмѣнїє дє
 пре Слбкєнїє шитипѣрит
ꙗ МѢТРОПОЛІА
 Бєлградѡвѡѣ ꙗ зѣлєлє
 Прѣ слмїнѡтѡвѡѣ Дом.
ꙗ ПѢФѢ МѢХѢ.
 Крѡюлкѡ ѡрдѡвѡ . . .
 ѡнїѡ

In-8 mic de 4 foi nenum. cuprinzând titlul și prefața, și 204 foi numerotate, afară de ultima, cu textul și tabla de materii. Paginile sunt tipărite cu negru și au câte 16 rinduri. Titlul e încadrat în flori de compozițiune tipografică. Colțul de jos, în exemplarul văzut de noi, e rupt, așa încât nu se poate cunoaște anul tipăririi. Dar în prefața adresată mitropolitului „Varlaam al Belgradului și al Vadului și al Maramureșului, și al Silvașului“ (1687-1693), se spune că ea s'a început a se tipări, cu blagoslovenia sa, atunci când a fost ales Mitropolit. De aci rezultă că s'a tipărit cam în 1687, data aproximativă a suirei sale pe scaunul metropolitan.

Din această prefață ostragem următoarele :

„Sfinții Părinți încă știind folosul și lipsa rugăciunii, tocmit-au Laudele Besérecii pre clasuri de noapte și de zi, cu psalmi den psaltiria lui Davidu date noao pre mângăiară sufletéscă, cu care foarte ne iaste lipsă să ne rugăm neincetată pre limba noastră. Că de-au fost lipsă când-va cuiva de rugăciuni, lipsă ne iaste și noao acum, că săvai că nu ne simțim, iar foarte săntem bolnavi, că ne vedem a fi între focu și între apă.

„Ce, o putiarnice Dumnezeu, cât ne rugăm, cu léne mare și cu neștiință Algându (?) némulū nostru Rumănescū pentru neînțele(su)lū scripturii. Pentru care mulți cu dor mergū la Besérecă, ca să auză și să ia ceva mângăiare sufletéscă, iar neînțelegându, măhuiți să intoarnă acasă. Pentru care lucru, văzând noi lipsa besérecii, slobozit-am această Cărțulie ce să chéamă *Ciaslovețu* pre limba rumănescă. Și pentru că intru acéia vrăme s-au începutū a să tipări, când pre sfințiia ta, din mila lui Dumnezeu, cu voia și cu poranca Pré milostivului Domnului nostru *Apași Mihaii Craiului* Ardélului, și cu sfatul a tot săborul pre sfințiia ta, Mitropolit Belgradului tî-ai ales, și pentru că acest lucru s-au început cu Blagosloveniia sfinției tale și cu cheltuiială, pentr-acia o închinăm să ră-măe supt numele sfinției tale, și Domnul Dumnezeu să ziléscă pre sfințiia ta în nărocită viața pre lauda numelui său. Amin.

„Alū sfinției tale în Domnul Hs. pururia slujitor
 „Popa Ioanū din Vinți.“

La sfârșitul arătării cuprinsului:

„Ispravnicii și nevoitorii acestui lucru Dumnezeuască.

Рора Ioană din Vinți și Protopop Gheorghe din Dața.

Гмиреный ІѢРОМОНАХЪ ІѠсѣѢ Тѹпографъ РѢскъ.

Blaj, Biblioteca Archiedecesană (Cipariu).

Cipariu, *Analecte*, XXII și *Principia*, 116. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 93.

85. Rânduiala diaconstvelorū, Bělgrad 1687.

РЪНДѢЛА ДІАКО

НГТЕЛОРЪ ШІ КЪ Я КЪЗ

глашеніилор, кáре съ синк ла Дѹтрѣе-

Ші РъндѢлала Бечернѣей, ші къ á

Оѹтръней.

Скоáсе ші Токміте ди пре Діѡлба

Гловентаскъ, пре лимба РѢмънтаскъ.

къ Блвеніа прѣ ѡ СвѣцїтѢлѢй,

Кѹр, БѢРДІАМЪ : ІѢрхіепскпъ ші

Митрополїтъ Бель Гра-

дѢлѢй, ѡпрóчаа.

Іакъмъ ѡнтѢй саѢ Тѹпжрїтъ.

ѡтрѢ фолѡсѢлѢ, ші ѡнцѢлѢцѢра

Прáвославнїчїй РѢмънѣцїтѢ всѣкрѢч

ка тóци Прѣѡцїй ші Дїаквнїй,

кá съ поáтж кѢноáцѢте пе лѣсне : де á

слѢжї към съ кáде, пе ѡрѢндѢлал лор.

ѡ СкарѢнѢлї МитрополїтѢ Бель Гра-

дѢлѢй ТѹпжрїндѢсж.

Інїй ДáнѢлѢ, аѢпз. ЛѢн: Сеп: á.

In 4° de 21 foi numerotate. Titlul, tipărit cu negru și roșu, e încadrat în flori de compozițiune tipografică. Cólele de câte 4 foi au signatura pe primele două. Pagina, tipărită cu negru și roșu, are 21 rinduri. La sfârșit :

Кѹрїакъ : Гїсер ѡ Тѹпографъ. БѢтѡ, зрѣс. (*Chiriac, scriitor și tipograf la anul 7196*).

Blaj, Biblioteca Seminariului.

Popp, *Disertație*, 25. — Cipariu, *Analecte*, XXI și XXII, *Principia*, 106. — Pușcariu, *Documente*, II, 363. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 93.

210.

1688.

86. Biblia, Bucuresci 1688.

БІБЛІА

ѦДЕКЖ

ДУМНѢЗЕМЪКІ СКРІПТУРЪ

ѦЛЕ ЧѢН КѢКН ШЪ ѦЛЕ ЧѢН НОВА ЛѢУЕ

ТОАТЕ

КАРЕ САС ТЖАМЪЧІТЬ ДУПРЕ ЛІМБА ѢЛННѢСКЖ СПРЕ ѦЦЕЛѢЦЕРѢ
ЛІМБІЙ РЪМЖНІЩН КЪ ПОРЪНКА ПРѢ ВЪНЪСАШЪ КРЕЩІННЪ,

ШЪ ЛЪМНІАТЪСАШ ДЪМНЪ

ІОЯНЪ ШЪРЪБІНЪ, КІЯТКОЗИНО БІСІЯРЪБЪ БОБКЪДЪ

ШЪ КЪ ѦДЕМНІАРѢ ДЪМНЪКАШЪ

КОСТАДІНЪ БРЪНКОВЪНЪЪЛЪ МІРЪЛАБ ЛОГОФЪТЪ

НЕПЪТЪ ДЕ СЪРЪ ѦЛЪ МЪРІЕШЪ СЪЛЕ, КЪРЕЛЕ ДЪНЪ ПРЪСТЪВІРѢ ѦЧІСТЪН МАИ
СЪСЪ ПОМЕНИТЬ ДЪМНЪ, ПЪТЪКРИКЪСАШ ДМІЪЗЪС ДЕНЪ ѦЛѢЦЕРѢ Ѧ ТОАТЕН
ЦЪРЪ РЪМЖНІЩН, ПОЕ ДЪМНЪКАШЪ ЛЪСЪ КОРОНАТЪ КЪ ДОМНІА ШЪ СТЪКІЖ
НІРѢ Ѧ ТОАТЪ ЦЪРА ОЪГРОВАЛЪХЪЕН. ШЪ ѦТРСЪ ЗІЛЕЛЕ МЪРІЕН СЪЛЕ СЪСЪ

СЪВЪЖРІШІТЬ ѦЧІСТЬ ДМІЪЗЪКЪСАШЪ ЛЪКРЪСЪ. КЪРЕЛЕ ШЪ ТОАТЪ

КЕЛЪСАЛА ЧѢ ДЕСЪВЪЖРІШІТЬ Ѧ ѦСЪ РЪДІКАТЪ.

ТИПЪРІТЪСАШЪ ѦТЖЮ Ѧ СКАШЪСАШЪ МИТРОПОЛІЕШЪ ВЪСКРІЩІНОРЪ,
Ѧ КРЪКАМЪ ПЪСТГОРІЕШЪ ПРѢ СЪНІЦЪТЪСАШЪ ПЪРІНТЕ КЪРЪ ДЕОДОСІЕ

МИТРОПОЛІТЪСАШЪ ЦЪРІШЪ, ШЪ ІЪЪАРЪХЪ ЛЪТЪСРІНОРЪ,

ШЪ ПЕНТРСЪ ЧѢ ДЕ ѦЩЕ ПРІШІНЦЪ, САС ДЪРЪВІТЬ, НЪКЪСАШЪ РЪМЖНІСКЪ.

ЛА ѦНЪСАШЪ ДЕЛА ФЪЧЕРѢ ЛЪМІШЪ, ѦВРЪЧЪ

ІАРЪ ДЕЛА СЪПЪСЕНІА ЛЪМІШЪ, ѦЛУПИ

Ѧ ЛЪНА ЛЪШЪ НЪОЕМЕРИ Ѧ І, ЗІЛЕ.

In folio, de 5 foi nenum., 932 pag. numerotate și 1 fôie la sfirșit. Caietele de câte 4 foi au ca signatură alfabetul cirilic repetat de 3 ori. Titlul, tipărit în negru și roșu, e încadrat de un chenar format din flori de compozițiune tipografică. Textul e tipărit pe două coloane, iar prefețele pe una singură, cu 59 rînduri pe pagină.

Pe verso titlului se află stema lui Șerban Cantacuzino între literele ІѦ—Ш, К—Е, Е—Д, Д—Ѧ, Ц—Р. și următoarele stihuri:

211. — Stema lui Io. Șerban Cantacuzino Voevod, *Biblia*, 1688.

„Stihuri 8 asupra stemei pré lumnatului și innălțatului Domnă Ioană Șărbănă C. B. Voevodă.

„Soarele luna gripsorulă și corbulă împreună,
 încă și spata cu buzduganulă spre laudă să adună
 „Și acéste Doamne-ți inpletescă stemă infrumusețată,
 în locă de părinți soarele și luna ți să arată.
 „Luminătoriu născându-te, némului și moșiei,
 pré vrédnică stăpănitoriu țărâi și politiei.
 „Iară corbulă, care au hrănită pre celă flământă Ilie,
 aduce-ți Doamne cu crucă putere și tărie.
 „Intinde-te ca gripsorului, spre toate stăpănește,
 și cu spata și cu buzduganulă spre vrăjmași izbândéște
 „Spre cei văzuți și nevăzuți, cu mare biruință;
 precum rugăm pre Dumnezău cu multă umilință
 „Să te întărescă minunat, în domnie slăvită
 cu pace și cu liniște, cu viață norocită,
 „Și întru al său Dumnezăescu lăcașă și fericire
 să-țu dé ceresculă împărată, parte de moștenire.
 „Plecat robulă Măriei tale
 „Radulă logofăt.“

Cele lalte 4 foi nenumerate sunt ocupate cu scrisórea Domnului, scrisórea cătră Domn pentru inchinarea cărței, carl se reproduc mai jos, și cu arătarea cuprinsului intitulat „A cărților D-mnzăștii Scripturi deslușire.“

„Ioană Șărbănă Cantacozină Basarabă Voevodă, den mila lui Dumnezău Domnu și biruitoriu a toată Ugro Vlahiia.

„Celoră ce să află lăcutori suptă stăpăniră noastră, pré sfințitulă Mitropolit kiră Theodosie, iubitorilor de Dumnezău Episcopi, pré cuvioșilor egumeni, smeriților preoți, blagorodnicilor boiari și tuturoră celora lalți pravoslavnicilor creștini, cel dela Dumnezău ajutoriu poftimă.

„Vrândă să să ducă den lumă aciasta pré bunulă și unulă putérnică Dumnezău, Domnul nostru Isus Hristos, și numărândă în mănile credincioșilor slugilor sale talantul cel de trebuință, cu mare arătare le-au poruncită, zicândă: neguțitoriți până voiu veni. Pentru ce aciasta? Poate-să nira cine-va, dară nu era cu putință să lase la iubiții lui mai trebuincioasă și mai folositoare învățatură și vrédnică ca să o povestescă la fiil lor, și cândă voră șadé în casă și cândă vor inbla în cale, și stândă și culcându-se, și tocma să zicu, după cum au zisă Moysi, vrédnică să o poarte semnă pre mănile lor și neclătită innainté ochiloră loră, scrisă pre pragurile ușilor caseloră loră. Și măcară de ară fi fostă cu putință o învățatură părintescă ca aciasta, ca ună sunet unii cerești trambite să răsune la urechile tuturoră celor ce credă în Isus, ca să poată la cei grijnici să ațate pofta și dragostă, iară dela cei léneși să scuture trândăviia și răutaté. De vréme ce vedemă némul omenescă cel ce iaste de Dumnădău cu oare-ce mai puțin de cât ingerii zidită, la mare negriji aflându-se, ne conoscându-și blagorodniia și cinste lui, ce inpletecindu-se în miș de mincenoase și nefolositoare învălăiale, atata cât a îndemna și pré înțeleptul Solomonă să strige

cu măhnire mare: Văzut-amă toate céle ce-s făcute suptă soare și iată toate-s deșertare și voe de Duhă. Văzut-au înțeleptul acela și noi în toate zilele cu mare pagubă ispitim, pre cum amă zis, că némul omenescă urméză numai lucrurile céle deșarte, și până într-atătă a să lenevi și a huli și a batjocori, au de săvârșitū, au spre cé mai multă parte pre cé de totū folositoare și scumpă neguțitorie, care i-au poruncit Dumnezău, neputându ia să tragă pre om la dânsa, nici darurile care-i pune innainte înțelepciuné cândū să apucă de dânsa, nici muncile cu care îl infrișază cândū se întoarce de cătră dânsa, zicându: Până cândū, pruncilor, iubiți deșărtaré? Pentru aciastă ciudată neguțitorie trimite Domnulū pre slugile sale, chemându pre toți, și toți să cură cu pricini: unulū că m'am însurat de am luat mufare, altul pârlech(e) de boi amă cumpăratū, și céle-lalte pricini cu păcat, ne avându nici o grije de cina cé dulce a dumnezăeștiū mése. Cu adevărat mare nesimțire iaste a socoti pre inși-ne într-o foamete desăvârșită a fi sătuī și într-o nenorociri a fi fericiți, și la sărăciia cé de cereștile comori a fi foarte bogăți. Nu vomū puté într-altū chip să ne deșeptămū sufletele den somnul cel greu al trupuluī acestuī deșărtū, care până la cé de apoi să strică, fără de câtū cu cé folositoare aducere aminte de porunca lui Hristos, la care ne îndemnă cu credință să neguțitorim talantulū ce ni s-au dat. Și caré iaste neguțitoria? Care iaste talandul ce ne-au increzutū și cu dobândă va să ni-lū céră Domnul pentru neguțitorie? N'avem să trimitemū corăbiile la Tarson cu corăbiariū păgănuļu Ohoziei și cu neguțatoriū Tiruluī, ca să le încărcăm de aurū curatū, cu păuni pestriți de totū félul și cu alte striine și scumpe neguțitorii, căci nepotrivit mai bune și mai scumpe ne pune dumnezăiasca poruncă innainte, să dobândimū cu talandul, adecă sufletele pentru Hristos, pentru care toată lumé nu iaste vrédnică, și pentru suflete să dobândimū faptele céle bune, care sântū céle adevărate bunătăți, și înțelepciuné acéia caré Solomon cu multe féluri de făgăduiale învață pre fiulū său, să neguțitoréscă cu dânsa mai bine de câtū cu aurulū și de câtū fie-ce altă avére, zicându: fericit iaste omul care au aflatū înțelepciuné și pământénulū care știe înțelégéré, mai bine cu ia să neguțitoréscă de cât cu avuțiū de aurū și de argintū. Adevărat, cu adăncă bogăție sântū avuțiile și bunătățile care ne dobândéște talandulū. Iară care să fie și talandul acesta? După tălcuire dumnezăesculuī Davidū, care zice: Cuvintele Domnuluī sântū cuvinte curate, argintū lămurit și de șapte ori curățit, și alta nu e fără cât cuvântul lui Dumnezău cu care are a neguțatori omul, spăseniia lui și a frateluī său. Acestū dumnezăescū cuvântū măcară că cu multe féluri de nume lăudându-se să arată noao la dumnezăiasca scriptură, întâiu ca cum să zice apă vie care stingé ațățaré poftii cei spurcate, sau păiné vieții caré mănăcându-o sufletul lépădă stricăciuné mortii, au vin dulce care pică în inimile celor ce-l béu bucuriile rașuluī, au luminătoriu care ne luminéză să nu ne poticnimū inblândū în noapte deșărtării cei luméști, au sabie care junghe inima bălauruluī celuī viclén, au pavăză de focū cu care ne apăramū de săgețile céle aprinse cu focū ale Sataniū, au piatră întărită preste care stau neclintite duhovniceștile zidiri, au chăe care ne deșchide visteriia dumnezăeștiū fericii, au canonū care ne stămpără necazurile lumii aceștila, au iarbă care ne vindecă toate vătămăturile céle sufletești, sau carulū credinței asupra căruia ca niște biruitori vom să întrăm în rașu, sau mai

desăvârșit piatra cé de multú prețú ce să zice cărbune care ne-au pusú dragoste lui Dumnezău, ca unú semnú ca să ne cunoaștemú că sântemú ai lui. Cu acéste și cu altele asemene, de să și tâlcuiaște, cumú amú zisú, cuvântul lui Dumnezău, iară în cât mai cu cuviință de câtú toate să arată cândú să numește talandú, căci cu acesta ne aducem aminte, că darul ce am luat nu l-amú luat numai pentru noi, ce și pentru alții, care singur să arată a fi legătura frăției

cei creștinești. Și încă cu talandul ne mai învățamú: că măcară că însuș Dumnezău le lucréză toate întru toate, iară și noi, ca dela dânsulú fiindú întăriți, trebuie să lucrăm, împreună cu a noastră spăsenie, și spăseniia fratelui nostru. Cât precum Dumnezău în cerú are duhuri poslușitoare spre slujbă trimitându-se, așa și aici pre pământú au așăzat pre oare-carii duhovnicești slujitori, împărțitori de cereștile taine, și ca să dé la frați cerésca filosofie cu a sa dragoste, care elú pogorându-se denú cerú au învățatú. De aici poate socoti cinecum, precumú avuțiia cé închisă nu iaste avuție, și după cumú zicú filosofii elinilorú, așa încă la besérică talandurile céle duhovni-

ЧѢ КЪ ТРЪ СОЛОНѢНИ КЪ ТЕТРИ
МНѢ ДЛУИ ПЛѢСѢ ДЕНТѢЮ .

К А П ъ А .

АБЕЛЪ ШИ СЛУАМЪ, ШИ
ТИМОДЕЮ БЕСѢРНУИ СО
ЛОНѢНИЛОРЪ ТПРЪ ДМНЕ
ЗГЪХ ПЪРНПЕЛЕ, ШИ ДОМ
НУЛЪ ГС ХС, ДАРЪ БОАС
ШИ ПАУЕ ДЕЛА ДМНЗГЪХ
ПЪРНПЕЛЕ НОСТРЪ ШИ
ДМНУЛЪ ГС ХС. МУА
ЦѢМНЪ ЛУИ ДМНЗГЪХ ПЪ
РЪРЪ ПЕМТРЪ ТѢ ПЕМТРЪ БО, ПОМЕННРЕ ДЕБОИ ФѢ
КЖНДО ЛА РУЦНАЕ НОАСТРЕ . НЕ ТЧЕТАТЬ ПОМЕ
НИНДО ПРЕ ВОИ, ДЕЛУКРЪЛЪ КРЕДННЦИИ, ШИ СЪСТЕ
НѢЛА ДРАГОСТИИ ШИ ТГГЕДУИИЦА НЪДЕЖДИИ ДОМ
НУЛЪИ НОСТРЪ ГС ХС, ТНАИИТЪ ДМНЗГЪХУА ШИ
А ПЪРНПЕЛУИ НОСТРЪ . ШИИНДО ФРАЦИ ИВНИИ ,

212. — Din Biblia de la 1688.

cești, cândú nu se dau dela unii la alții, nu se zic talanduri; și o mărturisește înțelepciună, unde zice: grădină închisă și fântână pecetluită ce folosú iaste dela amândoa? Iaste vrédnicú de socotélá și numărulú talanților, căci zice că au datú unú 5, altuía doi, altuía unulú. Acíasta nu pentru altú zice, fără cât ca să știm, că den céle ce-sú cu număr nu se cade să ascunză cineva, ce să le păzască deplinú. Și acíasta pentru ce? Pentru că are a ne lua sama și pentru acéste și pentru dobânda lor. Cândú? Până voú veni, zice, adecă la a doa venire la cé înfricoșată și pré diréptá judecatá. Pré diréptá îi zicú, pentru că la acíasta judecătorul ca unú Dumnezău nu poate să greșască, greșiții nu potú să-și ascunză greșalele lorú, și răspunsul ce iaste să fie nu se mai preface. Precum să véde dară, puțină iaste vrémé întru care

avemü a neguțitori talantul dumnezăescului darü. Și auzându acıasta eu smeritul Domnü den gura Domnului meu adése a zice : priveghéți că nu știți în ce clasü Domnul nostru vine, cunoscutu-mi-ainü datorie ne părăsită, mai nainte de a sosi sfârșitul nemernicieı mele după darulü ce mi s-au dat den mila lui Dumnezău să neguțitorescü duhovnicésca neguțitorie, și să dau celor ce sântü suptü ascultaré noastră talandulü care m-au încrezut Domnulü. Și acıasta am făcut la tălmăciré aceștiı sfinte scripturi, făcându multă nevoieșă și destulă cheltuială. Despre o parte puindü dascali știuți foarte den limba elinésca, pe pré înțeleptul celü dentru dascali alesü și arhieru Ghermanonisisü, și, după petrecere lui, pre alțiı care s-au întamplatü; și despre altă parte ai noștri oameni ai locului nu numaı pedepsiți întru a noastră limbă, ce și de limba elinésca avându știință ca să o tălmăcésca; cariı luandü lumină și dentr-alte izvoade vechi și alăturându-le cu cel elinescü alü celorü 70 de dascali, cu vréré lui Dumnezău o au săvârșit pre cum să véde. Și măcară că la unele cuvinte să fie fostü foarte cu nevoe tălmăcitorilor pentru strimtaré limbı românești, iară încăș avându pildă pre tălmăcitorii latinilor și slovenilorü, pre cumü aceia așa și ai noștri le-au lăsatü pré cumü să citească la cé elinésca. Și după isprăviré tălmăcitulü aceștiı folositoare și sfinte ostenéle, luandü, după cumü să cade, și voe dela sfanta și muma noastră besérecă cé mare, s-au dat în tipografie de s-au tipăritü în sfanta Mitropolie denü București, fiindü arhieru și păstorü creștinesculü acestuia norodü Pré Sfințitulü Părintele nostru kirü Theodosie Mitropolitulü. Și spre acıasta m-am indemnatü ca să să dé la toți dumnezăescul cuvântü, știindü bine că Dumnezău au poruncit sfinților săi ucenici și apostoli să propovediască pre făcătorül de viață cuvântul său la toată zidire, ca să nu rămăe cineva ne luminat de strălucire darului său, care vedem până în zioa de astăzi că n'au rămasü nici un némü, nici o limbă (măcară și varvară și cariı la céle de apoi hotară ale lumii depărtați) ca să nu citească întru a lor limbă dumnezăiasca scriptură, care nu ıaste dentr-alt fără cât den darul Duhului sfântü, care în zioa de petdesetniță au deșchisü gura sfinților Apostoli, și propovedua cu toate felurile de limbi cuvântulü lui Dumnezău, pentru că nu sântü tainele credinții noastre ca ale Elefsinénilorü să zacă ascunse și închise, ce toți să cade să ıa darurile céle bogate ale lui Dumnezău pentru spăseniıa lorü, care fără de citire sfinteı scripturi, ce ne tălmăcésște să cunoaștemü și pre inșine și pre Dumnezău, ıaste fără de putință a le dobândi. Cercetați scripturile, zice Domnul, că întru acésté să închée toată cunoștința celor dumnezăești și omenești lucruri. Acésté cuprindü poruncile și légé lui Dumnezău, care porunci ıaste înțelepciuné, céia care face pre omü adevăratü omü, pre cumü cu mare înțelegere și pré înțeleptul Solomonü au alesü acıasta, unde zice : de Dumnezău te téme și poruncile lui păzésște, că acıasta e totü omul, și cé mai de apoi scriptura ıaste care află rafulü omului sau raıu face pre omü. Rogü dară să priimiți cu bucurie cé bună îndurare cu care ne-am nevoitü pentru folosulü obștescü și să rugați pre Dumnezău și pentru a noastră spăsenie.“

„Pré luminatului, pré creștinului, pré slăvitului, iubitorului de Hristos, Domnu și oblăduitorü a toată Ugro-Vlahia, Ioan Șerban Cantacuzinö Basarabă

Voevod, dragosté cé intru Hristos și apostolésca blagoslovenie aducem Măriei tale.

„Omulú celú ce ıaste desăvârșit dentru aciasta să cunoaște că ıaste desăvârșit, căci pururé socotéla și gândulú luı are la săvârșitulú acela, pentru care ıaste dela Dumnezău făcutú și ziditú, core săvârșitú nu ıaste altú, fără câtú însuși Dumnezău. Direptú acéia la Apocalipsisú zice: Eu sântú celú dentăıu și celú de ıapoi. Și ce va să insemnéze cu aciasta? fără câtú: Eu sântú celú dentăıu, adecă dentru care sântú toate, de unde și omulú mai vartosú au luatú incepătura, și la acéia să uită; eu sântú celú de apoi, adecă precum incepătura săvârșirei lucrurilorú și a omului ıaste, așa ıaste săvârșiré cé desăvârșitú, la mine să aibă săvârșitulú, la mine să năzuıască, că de vorú năzuı aıuré vorú peri. Eu sântú cel dentăıu și celú de apoi, și vei vedé și cu socotélă de ıaste adevăratú acesta. Firéște pohta omului ca la unú semnú să uită la Dumnezău, și nu numa noi bunı credincıoși și direptı și creștiniı, cariı avemú lége viețıı, ce tocma și păgăniı, cei ce totú féliul de fără de lége în toate zilele facu, își aducú aminte de Dumnezău și-l roagă, pentru că și ei dela Dumnezău au fiınța și firéște își caută săvârșitulú lorú, măcară că lipsescú departe dela Dumnezău câtú e ıadulú de raıu. Iară încăși ajunge aciasta ca să cunoaștem că firéscă pohtă trage pre oameni la Dumnezău ca spre celú de apoi săvârșitú, spre carele ori cine să va uita pre cum să cade acela ıaste desăvârșitú, și déca-i ıaste gândulú luı acolo să cunoaște că ıaste desăvârșitú. Direptú acéia toți cei buni și direptı, care bine au viețuitú în lume, zicemú că-sú desăvârșitú, și mai vartosú de câtú toți sfințıı Apostoli, și căți voescu și lucréză lucruri apostolești; pentru că acește mai pre de-asupra cunosc pre Dumnezău că ıaste binele celú desăvârșitú, și săvârșitulú celú după urmă. Direptú acéia să zice la cântaré cântărilorú: Spune-mı, pre carele au lubitú sufletulú meu, unde paști, unde șazi, unde țıı slava, și împărățıa ta Dumnezăul meu? Și pentru care lucru ıaste Dumnezău pricină desăvârșitú și să pohtéște? Zicu dentru dragoste, caré în trei chipuri să ımparte: ıntăıu pentru ném, a dooa pentru vrednicie, a treia pentru fapte. — Să zicem dară pentru cé dentăıu, măcară că voința bună ıaste mai pe de-asupra, cândú némulú să lipséște de bunătăți, ca în vrémé luı Avraamú, care s-au alesú pentru buna voința, avândú tată inchinătorıu de idoli, iară cândú cură amăndoao, și voința bună și némulú, fără de asămănare ıaste blagoródnıa. Direptú acéia laudăm pre marele Costantinú, căci au fostú dentru împărați, și fiıu și nepotú, și alțiı mulți pre cariı lăsămú, ıdestulându-ne, că celú peste totú desăvârșitú Isus, ca o`laudă mare ıa de cătră Duhulú celú sfântú, căci ıaste de împărătescú și patrieșascú némú, numindu-să fiulú luı Davidú, și fiulú luı Avraam; și la Apocalipsis zice: ıată au biruitú leulú celú ce ıaste denú féliulú Iudii rădăcina luı Davidú. — A dooa pentru vrednicıa, că mulți sântú mari despre buna credința, iară nu să cunoscú de vreme ce celora ce au mare cuviința le dá Dumnezău si vrednicie, și cunoscuți ıi face, că ei pohtescú pre Dumnezău ca pre unú desăvârșitú făcătorıu pe bine, precum și Davidú déca-i zise Dumnezău precum să arată la alú șaptele capú la a dooa împărăție: lıatu-te-amú den staululú oilorú și te-amú făcutú numitú, după numele celorú mari cariı sântú pre pământú, și elú răspunse: nu ıaste altulú ca tine și nu ıaste Dumnezău afară denú tine. — A treia pentru fapte, de care să laudă Moysi de cătră Dumnezău, că s-au aflat

credinciosu în toată casa lui Dumnezeu, că dându-l să fie mare voivodă și pui-torfu de lege lui Israel, cându greșita norodul la Dumnezeu, tăia, omorâta, certă, iară cându cărtiia spre dânsul și-l suduia, elu să ruga pentru ei, nu pentru altu ceva, pentru căci de mare lucruri să învrednicise a fi poslușitoru, de să-vârșit iubiia pre Dumnezeu și pre dânsul avé săvârșitul cel de apoi, pre cum și Apostoli, pentru căci făcē lucrurile cele ne asemănaate, pofitiia să moară ca niște săvârșiți și a fi cu Hristos celu de săvârșit. — Unii săvârșiri ca aceștia te-ai învrednicitū a fi Măria ta. Direptū acēia și gândul de săvârșit ilū tinzi cătră Dumnezeu ca spre săvârșitul cel de apoi. — Intăiu pentru nēm, pentru că celu părintescū să trage despre diregătorie de patrichii și de sfētnici împărătiil grecești, precum au fostū pre vrémē lui Ioan Vatați, cel ce erā păharnicū și domnu Trachie, Ioan Cantacozinō, carele au oștitū asupra Ghinovezilorū celor de la Rodos, pre la létulū 1225 de la Hristos, căruia nepotū aū fostū cela ce și împărat Țarigradului au ajunsu, Ioanū Cantacozinō, nu numai slujat la cele politicești și iscusit de multa bunătate ce avé spre cei de suptū stăpânire, ce și alesū bogoslovū; intăiu că au hulitū cele pământești și au ajunsū pre pământ ingerū, ca un altū apostol nou, pre Hristos numai si iubindu-l și căștigându-l; și a doa că au talmăcitū den dumnezăescul Duhū Cântarē cântărilorū, care talmăcirē acēia asemănare nici au priimitū nici va priimī în véci; a treia că au acoperit hulele și blestemele prorocului celui mincinosū mai mult decâtū altū fiște-care, și după acēia le-au mustrat și basne le-au arătatū cu sila cuvântului și cu putéré scripturilor; deci, de au scrisū după acēia unii dascali ai răsăritului și ai apusului împotriva minciunii pângăritului aceluia, dela acesta au luatū pricinile și a scie și a lăsa scrisori bune și cu tărie. Deci dentru acela au fostū și iaste nēmulū Măriei tale slăvit și la politiceștile stăpâniri lăudat și la dumnezăiasca credință vestitū si la duhovniciasca înțelepciune minunat. Dereptū acēia și pre vrémē lui Sultanū Sulimanū, fericitulū strămoșul Măriei tale Dimitrie Cantacozinō, cu multa lui înțelepciune aū oprit și n-au surpatū păganiil bisericile Țarigradului, pre cum ilū luoașe cu sabiia, și avé direptate după legile lorū să nu lase acolo biserică de creștin. Și după acela până în zilele Măriei tale vrédnicū de minune iaste celu lăudatū nēmū al Măriei tale, pre cum mărturisește cé iubitoare de Dumnezeu viață a fericitului părintelui Măriei tale răposatului Costantin Cantacozinō, caré cinstē bunătății lui era mai peste toată lumea. Iară și despre partē maicii Măriei tale într-acestașu chipū au fostū și iaste, pentru că Basarabă, după cumū zice istoriculū care să chiamă Halcocondil, la a șaptē carte a istoriei lui, fost-au pe vrémē lui Sultanū Murat tatăl lui Mehmet, celui ce-au luatū Țarigradulū, al doilē nēmū de domnie, de vrēme ce acesta au adusū pre Danū feciorul lui Băsărabă Domnū țării rumânești, că și Băsărabă adecă Domnū erā după a acestuiaș istorie, care scie la al noalē carte, cândū domniia țării rumânești biruia până la Marē Nēgră, de vrēme ce și cetate Chilei au fostū parte de țara rumânească, că și Vladū vodă dentr-aceleaș nēm au domnitū pre la létulū 1455 dela Hristos. Iară denū vrémē lui Băsărabă Vodă și a lui Danū Vodă de nu avemū elinēscă istorie căți nepoți de ai lorū au domnit, însă avemū mil de alte istorii, căci când nepoții lorū domniia și să numiia Băsărabesti, cândū era boiari, măcară că pentru zavistiia stăpânitorilor celor tirani să chem și ei feciorī de Domnū cu altū nume, și acesta s-au făcutu

de multe ori, până la Șarbanu voevodă, părintele maicei Măriei tale Doamni Elinii, care și cu lucrul și cu cuvântul era pre luminată, și până la Matei voivodă cel vestit și până la Costantin voivodă cel despre mumă unchiul Măriei tale, și până în zilele Mării tale pre luminate. Direptu acela și vrednicia Mării tale ne asămănată iaste, căci că nemul și despre tată și despre mumă să trage de multe împărății și domni, măcară că slăvit au fostu, iară în cé de apoi intru boerie slujia. Iară Măriia ta pre acesta la putere domnescă l-ai rădicat, însă domnindă iară împărătește și stăpânindă iară cu mare cuviință, norodului povățuitoru fiindu, iară de noroadă a purta grijă, și spre limbi fiindu făcătoru de bine, pentru că pre milostivă ești și dulce făcătoru de bine, chivernisești și bine oblăduști, iară n-ai pre altul asemené, plinești chipul părintescă celu împărătescă, iară mai vartosu cinste strămoșilor făcându-te, au de strămoș cinstindu-te. Direptu acela dăruitu-ți-s-au și céle peste fire lucruri, nu numai căci den tinerete te-ai arătat luminat spre politiceștile stăpâniri și spre toate te-ai arătat știut (sic), și la primejdiile vremii alesu otcărmuitoru și curățitoru de tiranii patriei, și de obște sfințelor mănăstiri și bisereci den temelie bună chititoru și innoitoru Dumnezăesculu mormântu și sfântulu muntelu Athonulu de multe ori intru multe ajutoru, și cé de câtă toate mai mare, sfinței și catholiceștii și apostoliceștii bisereci în multe părți te-ai arătat ajutoru cu multe féliuri, care lucrul acesta iaste cel dentău al bunătăților. Direptu acela Fotie patriarhul Țarigradulu, scriindă către Mihailu, biruitoru Bulgariei, zice: adecă célealte lucruri mici aducă folosințele, iară nevoința care iaste pentru Beserică nemoarte căștigări nemortulu suflet lucrăză. Și ajuți Beserecii: întâiu, că Scriptura cé noo răsipită fiindu, după izvodul cel vechiu și cu nevoe aflată a să citi de preoții cei de țară, la rândulă tipiculu elinescă, spre lesne cetire o ai tocmitu; a doa că o ai talmăcitu în limba rumănescă și o ai tipărit și dintr-a Mării tale cheltuială atâtă cărți făcându, le-ai dată maicii Bisericii a să citi; a treia că vechia scriptură talmăcindu-o pre limba rumănescă aľave a să citi o ai făcutu; că de vreme ce, după politiceștile legi, nu să cade omulu grecu a nu ști legile Grecilor, cu câtă era mai direptu creștinii Rumani să știe legile lui Dumnezău, care iaste sfânta Scriptură, și adevăratu la Rumani s-au plinitu cuvântulu apostolulu Filipu, care a zisă către hadămulu împărătesii Ethiopiloru: oare cunoști céle ce citești? precum zicu bogoslovii: cel ce nu cunoaște să nu să cunoască. Direptu acela spre muștrare zicu Dumnezău Jidoviloru prenă Isaiia, precum zice Apostolul către Corintheni: cu alte limbi și cu alte buze voľu grăi către dânșii, și nici așa nu mă vor ascultă. Aľasta și la Rumani s-au plinitu, că cu glasū striin grăindū lorū Dumnezău, nu ascultă; iară acumū sfânta Scriptură prin nevoința Măriei tale să citește și cunoscută să face și la mari și la mici. Și de vreme ce cel atocma apostolū Costantinū împăratū, căci au scrisū sfânta Scriptură la o samă de cărți, ca să să citească pre la besericile céle den Țarigradū, să laudă și să cinstéște, cu câtă mai vartosū vrédnicū de miľ de laude ești Măriia ta, care la unū norod întreg dai cuvântulu lui Dumnezău, ca oare-cel lumină fiindu până acum supțu acoperemânt și o pui în sféșnicū, ca să lumineze celor den casă ai Besericii noroadă: Rumănilor, Moldovănilor și Ugro-Vlahilor. Creștinat-au sfântul Zlataustū pre Rumani, pre cari și lăcutorii Nistrulu i numescū létopiseștile céle beserecești, învățandū pre unii dentr-ansii carte

și limba elinască, și cu aceia au învățatū pre ceia-laltī. Iară Măriia ta lipsă de atate ani o ai adusū la săvârșire desăvârșitū, învățandū atate noroade să cugete zioa și noapte lége lui Dumnezău și sara și dimenôța și amiază-zi să povestescă minunile lui și să bine-cuvintéze în toată vrémé pre Domnul, și cândū să vorū culcă și cândū să vor sculă, și cândū vorū călători și cândū vorū șadé, după dumnezăiasca poruncă, care grăiaște la alū 6 capū la a doa lége. Și de vréme ce Ufila Episcopul Gotthilor iaste lăudat că pre vrémé lui Valendianū au talmăcitū unele părți ale sfintei Scripturi spre limba lorū ca să să întărescă oamenii némului său denū păiné cé vie a învățaturī Duhului, cu cât mai vartosū ești Măriia ta vrédnicū de cinste, talmăcindū și dândū nu oare care părți, ce toată Scriptura, și nici la puțină partice de limbi, ce la întregi și de multe féluri de noroade, și mai vartosū împreunate fiindū întru toate cu catholiciasca Beserică, și să făcură precum poruncéște Domnulū la al 6 capū alū lui Ioanū Evangelistulū: toți învățați de Dumnezău. Stravonū scriitorul de pământū vrednicia și mărire Rumânilor scriindū, numai pre ostașii vremii aceia care eră asupra vrăjmașilorū țarai îi numără. Iară în zilele Măriei tale și bărbați și mueri și tineri avândū armă biruitoare sfanta Scriptură, oștescū înpotrivă, nu spre oameni și trup și sânge, ce spre împărații vécului acestuia cătră céle duhovnicești ale vicleniei și dândū războiū și biruindū; pre cum și Domnulū postindū, după cum zice Scriptura, au biruit pre diavolulū. Și de are Ptolomeu împăratul Eghypetului mai mare laudă, care au talmăcitū sfanta Scriptură den limba ovreiască spre cé elinască, de cât au zidit céle dela Memfesū piramide, și au tocmit céle patru cărți de astronomie, cu cât mai vartosū Măriia ta ești vrédnicū de multe și mari laude, care o ai talmăcit spre limba cé de moșie a locului, nu spre trufă precum acela, ce pentru mântuiré noroadelorū și duhovniciască hrană a credincioșilorū. Marele Costandinū ospătandū pre oare cari den Episcopi, precum Evsevie scrie la viața lui, n-au vrutū să se laude de stemă și de diadimă și de înălțare cé împăratescă și de céle lumești biruințe și pompe și isprăviri, ce să bucură căci să afla împreună lucrătorū la Evangelia lui Hristos, pentru aceia și zice: Voi santeți Episcopi creștinilor pre denlăuntru lucrândū tainele, iară și eu însumi Episcop sântū, lucrândū împreună la céle de afară zidiri de dumnezăești besereci, innoiri, aduceri de lumini și aprinzări de lumini, și mai multū aciasta ca cuvântul lui Dumnezău să să adaogă și să să înmulțescă spre noroade. Ca acéste sântū și ale Mării tale îndireptări, care înțelepciuné lui Dumnezău te-au născutū; și aplecându-te bine cu bunătățile și crescându-te și înplându-te de Duhulū sfântū ochiū te-au arătatū luminândū cu lumină pre cei ce sântū suptū ascultaré Mării tale, cu o nevointă preste fire ca aciasta a scripturilor, ca să păzescă dumnezăeștile porunci, să să întărescă întru viață vécnică. Direptū acéia rugăm ca și de-acumū innainte să fi a toată bunătate și buna credință pildă, nu numai celorū denū zilele Mării tale, ce și în urma Mării tale a totū némulū omenescu, buna și mare învățatură bune și mari lucrândū. Pentru care mai vartosū și cé nespūsă și vécnică împărăția Ceriurilorū, va dărui Mării tale moștenire neclătită și lăcașū nemutatū, și peste fire întru căști-garé dumnezăeștii desfătăciuni cei nesticite în véciū vécilor. Aminū.

„Dositheu denū mila lui Dumnezău Patriahū sfintei Cetăți Ierusalimului și a toată Palistina, rugătorū de sănătate Mării tale.“

La pag. 932 se află următoarele :

„Tipăritu-s-au acăstă sfântă carte în orașu în București, însă cu cheltuiala Pré Luminatului, Prea Creștinului și Pré Cuviosului Domnului și Stăpânului nostru Ioan Șarbanu C. B. Voevoda, Biruitorului și Oblăduitorului a toată Ugrovlahiia. Iară cu nevoința și îndireptare celoru ce s-au întâmpatâ Dascalii și mai multu deslușindu-se pre limba rumănescă de cei mici și plecați dentru slugile Mării sale Șarbanu biv. 2, Logofet њ брат ѡ (și fratele lui) Radulu Log.“

Iar pe ultima foie nepag. :

„A totu meștersugul Tipogrăfiei și îndireptării cuvintelorū rumănești ostentoriu, de Dumnezău iubitorulu Mitrofanu Episcopulu de Huși. Și s-au început acestu Dumnezăescu lucru în luna lui Noemvrie, anul dela începutul lumii 7196 și s-au săvârșitū în Septevrie anul 7197.

„Pre tine pravoslavnice cititoriu, cu umilință te rugăm, citindū pre acăstă sfântă și dumnezească carte, unde veți află niscare lunecăturī în lucrul acesta al nostru să nu bléstemi, — ce ca unū bunū și cu bună inemă îndirepteză și nu ne pune întru ponos, ce ȳartă, că și noi sântem oameni, asemene pătimași ținuți de slabă fire, caré nu lasă nici pre unū omū a rămăné fără greșala, că pre câtū amū putut cu nevoință amū lucratū, și pre cumū amū aflat în izvodū așa amū datū și în tipariu. Ce te rugăm ȳartă, ca și tu să dobândești ertăciune dela pré Puterniculū Dumnezău, al căruia darū și milă, și noi il rugăm să fie cu tine pururé.

„Acelaș carele e scrisū mai susū
cu toți aī săi ucenici te roagă.

„Precumū dorescū să sosescă la vadulū celū cu adăpostire, cari sântū bătūți de valuri întru lucrulū mării, așa amū doritū și eu să sosescū la sfârșitulū cărții aceștiia.

„Slavă lui Dumnezău celū ce ne-au ajutatū după începutū, de amū ajunsū și săvârșitulū.“

București, Biblioteca Academiei Române. Biblioteca Centrală. Museul de antichități. — Iași, Biblioteca Centrală. — Mănăstirea Neamțului. — Viena, Biblioteca Imperială.

Cipariu, *Analecte*, 185. — Lambrior, *Carte de citire*, 107. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 279.

Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, Venezia 1718, 43. — Cipariu *Principia*, 111. — Sulzer, *Geschichte*, III, 636. — Hasdeu, *Viața, faptele și ideile lui Nicolau Spătarū din Mălești*, în *Traian*, 1870, n° 7 și urm. p. 32. — Ștefan D. Grecianu, *Scrierile lui Radu Logofetul Chronicarul în Revista Română*, I, 575. — Emile Picot, *Notice biographique et bibliographique sur Nicolas Spatar Măleșcu*, Paris, Leroux, 1883, p. 43. Cfr. *Convorbiri literare*, XVII, 478.— Sbiera, *Mișcări culturale*, 53.

1689.

87. **Molitvenic**, Belgrad (Alba-Iulia) 1689.

МОЛІТЪЕНІКЪ

ЊЗВОДИТ ДИИ СЛОВЕНІЕ ПРЕ ЛИМБА РЪМЪНИСКЪ.

СЪПЪТЪ КРЪІРЪ ШІ КИРЪІНЦА ПРЪКЪ ЛЪМНИ-

ТЪСАШІ ШІ МЛЪСТНЕСАШІ ДЪІНЪ

МѢХѢЛЬ ПИФН, чѣль май Маре.
 Дин Мла лѣ ДѢНСЪС КРАЮЛЬ ПРДЖЛСЛѢ,
 ДѢНСЛѢ ПЪРЦИЛОР ЦЪРКЪИ ОУНГСРЕИИ, ШИ
 ШПАНСЛѢ ГЪКЪЛОР, И ПРОЧ.
 ШИ КС БЛГОСЛОВЕНІА ПРЪ ѠСФІЦИТСЛЪИ
 ПЪРНИТЕ, КҮР, В ПРДІИМЪ: МИТРОПО-
 ЛИТСЛЪ БЕЛГРАДСЛЪИ, ШИ А ТОАТЖ ЦАРА
 ПРДЖЛСЛЪИ, ѢЩЕЖЕ И ПРОЧ.
 ТҮПЪРІТСЛЪ Ѡ М И Т Р О П О Л І А:
 БЕЛГРАДСЛЪИ.
 ПИИ ДѢНСЛѢ, АХПД. ПИРИЛ, КВ. ДЕСНА.

In 4° mic 6 foi nenum. și 199 numerot. Titlul, incadrat cu flori de compozițiune tipografică, e tipărit, ca și textul, cu negru și roșu. Pagina are 21 rânduri.

Pe verso titlului începe îndată:

„Cuvântu înainte

„Cătră pré osfințitul și în Hs. luminatul VARLAAMŪ Archiepiscopū și Mitropolitul sfinteî Mitropolii a Belgradului, alū Vadului, alū Silvașului, alū Făgărașului și alū Maramorășului, și elū episcopilor din țara Unguriască, iprocî.

„Pré osfințite Părinte, Pentru că aciastă carte să începe cu mare taină a sfintului botez, pentr-acéia și eu despre taînele sfinte voiu grâl, care au datū Dumneđău mai nainte de cădere și după cădere. Mai nainte de cădere doao taîne au datū Dumneđău lui Adam și Eyei, Rafulū și Pomulū Vieții: Rafulū au fostū chipul împărăției ceriului, că scriptura împărăția Ceriului o numește Raîu. Luca 23 stih. 43: Astă-qi vei fi cu mine în raîu. Pavelū Apslū au fost răpitū până la alū trellé cerū în raîu (II, Corinth. 12 sh. 3, 4). Iară pomulū vieții au închipitū pre fiulū lui Dumneđău. Apoc. 2 sh. 7: invângătorului da-voiu mâncare din pomul vieții carele iaste în mijlocul Raifulū. Zicū unii că pomul știuturii binelui și răului, încă au fost taină au sacramentū, iară alții tăgăduescū. Intăi zic că taînele au poruncit Dumnezău să trăiască oamenii cu iale, iară acesta au fost opritū (Bit. 2 sh. 17). A dooa zic, că sacramenturile sântū spre vița date, numaî acelora le sântū spre moarte cari trăescū rân cu iale. I. Corinth. 11 sh. 27, 29. Iară acela n-au fost nice sacramentul vieții nice alū morții, ci-au fost sămnul plecării ș-al îngăduinței omului, suptū putéria și porunca lui Dumnezău și materiă ispitirei.

„Iară sacramenturile, care au dat Dumnezău după căderia omului, fost-au în trei rânduri.

„1) Intăi, care au fostū în vrémia făgăduințelorū.

„2) A dooa, cele de suptū lége.

„3) A treia, în testamentulū nou.

„Intăi despre sacramenturile din vrémia făgăduințelor voiū aduce.

„1) Intăi jărtvele sfinților a lui Avelū (Bit. 4 sh. 4) a lui Noe (Bit. 8 sh. 20). Sivaî că sacramenturile și jărtvele să usebescū într-aciasta. Căci că sacramenturile dela Dumneđău s-au dat oamenilor, iară jărtvele de la oameni să dau lui Dumnezău; iară pentru c-au pogorât foc din cerū și au arsū jărtva, însămnat-au trupul lui Hs. care tot de una prin duhū s-au jărtvitū din dragosté ci-aū

avutū cătră casa lui Dumnezău (Psalom 68 sh. 10), care au inchipuitū foculū acela, pentr-acéia jărtvele să socotescū cătră taîne, a lui Adam, a lui Avraam, a lui Melhisedec.

„2) A dooa fost-au sacramentū corabiia lui Noe în potopū, ca o pecete au zălog sfatului celui de milă a lui Dumnezău despre némulū omenescū (Evreii 11, sh. 7), care au inchipuit moartē și înviarē lui Hs. (Rim. 4 sh. 25).

„3) A treia fost-au sămnū mare legătura lui Dumnezău curcubeulū spre cerū (Bit. 9. sh. 12, 13), care adevereză că sporindu-să sămănța lui Noe pre nómul omenescū mai de multe ori cu potop de apă nu-ī va piarde.

„A doua.

„Iară taînele care aū fostū suptū lége săntū doao.

„1) Intăi, tăiarē înpregiur, taînă mare, care au cuprinsū doao vremi: una dela Avraam până la Moyisei (Bitie 17), în care vréme tăiarē înpregiur au fost besérecii numaī ca un légân, foarte lucru mic, că moartē au domnit până la Moyisei (Rim. 5, sh. 14). Alta iară dela Moyisei până la Hs. (Ioan. 7 sh. 22). In-tr-acéia vréme tăiarē înpregiur au fost mai pre sus, fost-au vârvul besérecii, care acīasta au arătatū că celū tăiatū înpregiur iaste jidov drept și izrailitian adevărat (Ioan, 1, sh. 48. Rim. 2, sh. 28, 29), care acum în testamentul nou s-au pus gīosū, măcar că zic jidovii că nu-ī pusū gīos că Dumnezău au poruncit lui Avraam tăiarē înpregiur ș-au zis că va fi semnul legăturii în véci (Bit. 17 stih 7).

„Răspuns înprotivă.

„1) Intăi, tăiarē înpregiur au dat Dumnezău seminției lui Avraam până la o vréme, cade-să a ști, până atunci până cândū vor birul jidovii și pământul Cananului, care l-au făgăduit Dumnezău seminției lui Avraam atunci cândū l-au dat și tăiarē înpregiur. Ishod. 17.

„2) A dooa Lada Domnului, chivotul, încă au zis Dumnezău că va fi în cor-tulū adevăraturii rânduială în véci. Ishod. 27 sh. 21.

„3) A treia, în beséreca lui Solomon încă au zis Dumnezău: aicē voū tocni numele meu în véci. 3 Trstva. 9. stih. 3.

„Inplându-să vremile, nici pământulū Cananului Jidovii nu-l biruescū, nici cor-tulū nu iaste, nici chivotulū, beséreca lui Solomon încă s-au pustiit. Tăiarē în pregīur încă n-are loc, căci că tăiarē înpregiur au însămnat: 1) Inmulțirīa semin-ții lui Avraam, 2) Sămănța cīa sfntā din care să vor blagoslovi toate némurile. Pentr-acīa mai nainte de Hs., macar c-au fost de lipsă tăiarē înpregiur, iarū totū au fost trecătoare, că după venirē lui Hs. au început a să veștezi, iarū după moartē lui Hs. de totū s'au ștersū, numaī tăiarē înpregiur iaste astăzi sămnulū necredinței Jidovilor. Filip, 3 sh. 2, 3, 4.

„2) A dooa fost-au mielul paștilor, despre care nu voū grāi, pentru că în locul aceluia iaste acumū cina Domnului Hs., dându-ne Dumnezău agīutor să tyipărimū și acēlā taînă grāi-vom pe rândū.

„Iară acum numaī numărul sacramenturilor legii vechi le voū sămna pe scurtū. Lângă acēste 2 taîne mari, mai fost-au 5 mari, și minunate:

„1) Intăi, Negura care au înblatū înaintē taberii Izrailitenilor (Ishod, 13), care au inchipuit ingerulū cel străjuitor (Isaie, 63 sh. 9), scutēla și luminarē besérecii (Isaie 4 stih. 5) și intruparē lui Hs. (Ioan 1, stih 14).

„2) A dooa, trécerīa peste mare (Ishod 14), care au inchipuitū slobozirīa

beserecii din nevoia cîa gré (Isaie 51 sh. 9, 11) și botezul Israilténilor (1. Cor. 10 sh 2).

3) A treia, au fost mana (Ishod, 16 cîsla 11, Apoc. 2 sh. 17), care taîna scriptura o tâlcuiaște (1 Cor. 10 Ión. 6, 31, 32, 33).

4) A patra apa dinû piatrâ, care înțales dezlîagă Pavel apslû (1 Cor. 10 sk. 4) și piatra era Hristos.

5) A cincîa, șarpele de arame, care taîna arata Ioan Evglistû (3 sh. 14).

„Taînele legii vechi sântû până aicié.

„Acumû voiû sâamna pe scurtû taînele testamentului nou, cã sântû în carté aciâsta.

„1) Intâi mare taîna a sfântului botez, care au ștersû pe tăiaré înpregiur ; cã toate taînele legii vechi au fost arătaria venirei lui Hs, și umbra taînelor cestor adevărate (Evrei 10) și legăturii de viaci, care au făgăduit Dumnezău cu Eremiîa prorocû (31 sh. 31): Iatâ vorû veni zilele, zice Domnulû, și voiû lega legăturâ noao lui Israilû nu după legătura ce-am legat cu părinții lor. Acîastâ legăturâ au legat cu noi Dumnezău, și în locul tăerii înpregiurû sâamnului celui încruntatû de vrajbâ între Dumnezău și între oameni, iarû Domnulû Hs. vrândû să ne înpace cu Tatâl Dumnezău, ne-au dat tăiare înpregiur sufletescâ (Colos. 2 sh. 13), ș-au luatû deia noi inima de piatrâ și ne-au dat inimâ de trupû (Ezechiil, 11, sh. 19), și au scris légia pe inimile noastre cu Duhulû stântû, și ne-au dat sâmnû albû de pace : spâlare cu apă, sfântulû botez, de care ce taîna poate fi mai mare? cã cu aciâsta ne curățimû de păcatul cel vechû și ne naștem din nou spre viîața de véci și luâmû putére să fim fiîi lui Dumnezău (Ioan 1, sh. 13), căruia botez slujitorîl intâi aû fost Ioannû, iarâ rânduitorîl au fost Domnul Hs., care dela Ioannû s-au botezatû (Math. 3 Mart), fâr-de care botez nime întru împărătiîa cerului nu va întra (Ioannû 3, sh. 5).

„2) A doua ungeré cu myrû, care închipuiaște darul Duhului sfântû, cu care s-au însâmnatû mai de demultû împărătiîi și Preotiîi, cu acesta ne pecetlûiaște și pre noi să fim sâmânța sfântâ, împărătescâ și preoțascâ (1 Pâtru, 2, stih 9. Apoc. 5 sh. 9).

„3) A treia cãsătorîia, care, pentru greșala lui Adam și Evei, s-au părutû unora cã Dumnezău au lepădat destoiniciîa cãsătoriei, cumû au stricat și raîlul din Edemû cu potopul apei, pentru cã s-au început într-ânsû păcatul, iarû Domnul Hs. cu minuné ce-au făcut intâi vinû din apă, în Cana Galileiî, au arâtat în locû cînsté cãsătoriei. Ioan. 2, Efes. 5 sh. 32. Taîna aciâsta mare îaste.

„4) A patra, întoarceria din păcate, Ispovedaniîa și înnoirîa viețiî. Math. 3 sh. 6. Iacov. 5. sh. 16. De unde să véde mila lui Dumnezău cîa mare, cândû priîméște pre păcâtos și-l rădicâ pre cînsté dintâi. Luc. 15.

„5) A cincé sfințirîa maslului (Mar. 6 sh. 13. Iacov, 5 sh. 14), care Hs. au poruncit Apostolilor, și Apostoliî după Hs. au ținut acesta obiciâiû. Despre acéstia nu voiû mai spori, ce numai destoiniciîa Cârțiî cu trei cuvinte voiû arâta :

„1. Sântû într-ânsa rânduiale sfinte și slujbe tocmite și rugăciuni de multe trebi.

„2. Toată-i întăritâ cu scriptura sfântâ și înfrâmsetatâ cu psalmi din Psaltiria lui Davidû, și dinû cărțile Evangheliștilor ș-ale Apostolilor.

„3. Cuprinde întru îa toată viîața omului creștin, din cîasulû nașterii până la cîasul mortîi și până la îngropăciune.

„Din toate să véde lucrătorul ei dinceput au fost Dhulú sfântú, prin bărbatú sfínți rásuflată. Numái aciasta să véde lipsa că mulți dintre Preoți neînțelegându tipicurile, rânduíalele foarte cu nedestoinicie s-au isprávitú toate slujbele.

„Care lucru văzându sfínția ta din ne-agiúnsulú cheltuialei, fiindú și țara lip-sită, n-ai cruțatú cheltuiala pre-acestú lucru bunú și dumnezăescú, ce cu blagoslovenița sfínției tale ai scos pre înțálesul și celor neînțálegători. Pentru care Domnulú Dumnezáu să ziliască pre Sfínția ta, pre lauda numelú Sfínției sale, și pe mai mari lucruri să poți isprávi spre întrámária besérecii ș-a creștinátáții. Aminú.

„Alú Sfínției tale în Domnulú Hs. pururía slujitorú

„Popa Ioannú din Vinți.

„M : N :“

Pe pagina I a textului se află următorul titlu, sub care începe îndată «Rânduiala Botezului».

ЃУХОЛОГІОН

Че съ сиче

МОЛІТЪЕНІКЪ

Ѓ каре съ кспринде тóатж трѣба Бесѣречій,
каре съ кáде Преоцилар. Дáтж уткѣй де ла
сѣнциѣй Ѓпóстоли, дспж учѣл дела Сѣнциѣй
Пъринци, ла тóате трѣвнле.

La f. 198 se află tabla de materii, iar pe cea din urmă (199), două înscințări:

„Arătaré trebilorú ce să află într-aciasta Carte.

„Molitva muerii la cásulú nașterii, list. 1. — Rânduiala boteșului, list. 4. — Molitva boteșului pre scurtú, list. 22. — Molitva muerii dupá 40 de zile, list. 22. — Molitva muerii cândú pițarde, list. 25. — Rânduiala logodnei, list. 26. — Rânduiala cununieii, list. 28. — Rânduiala la a dooa nuntá, list. 39. — Rânduiala ispovedaniei, list. 44. — Rânduiala la sfínțiré maslului, list. 53. — Rânduiala a priceștú bolnavulú, list. 88. — Rânduiala la eșiré sufletului, list. 90. — Rânduiala îngropării, list. 97. — Ingroparea cuconilor mici, list. 122. — Ingroparea la Paști, list. 126. — Slujba părăstasului, listú 134. — Сѣстїенїа (sfeștanie) la Бѣо укленїе (Arătarea Domnului), list. 142. — Rânduiala wсїїенїей la Avgust. list. 154. — Blagoslovenița casei noao, list. 166. — Molitvele la pogorár(ea) duhulú sfântú, list. 167. — Rânduiala Panaghei, listú 180. — Molitva la crăciun fiilor de duhovnicie, list. 182. — Molitva în duminica florilor pe sálci și la înviáré lui Hs. listú, 184. — Molitva spre carne și pe brândă la Paști, list. 185. — Molitva colivei, listú 186. — Molitva la șuoá sntului Petrú, list. 186. — Molitva la zidirea casei, list. 187. — Molitva la fántáná noao, list. 188. — Molitva cândú cade ceva spurcat în fántáná, list. 189. — Molitva cândú cade ceva spurcatú în vasulú cu vinulú saú într-altú ceva, listú 189. — Intrebarea sfántului Anastasie, list. 190. — Molitva celor ce giurá pre sine însiși, list. 191. — Molitva a deslegá tot bláștámul, list. 191. — Molitva de toate spurcá-cunile, list. 192. — Molitva celora ce întrá în post, list. 193. — Molitva nevéștei dupá nuntá, list. 195. — Molitva la urđirea bisericii, list. 196. — Molitva la curá-țiré bisericii, list. 196. — Molitva pre scurtú a sfínți apa, list. 197.“

„Cuvântu cătră icetitorî.

„Știu, iubite cetitorîule, că veî află lipsă în slove, în cuvinte, încă mai tare întru înțeles. Săvaî că încătû amû pututû am silitû, iară de n-amû și agiunsû la înțeles desăvârșitû ce de amû pusû pe frâmséția caseî lui Dumneđău plumbû și arame încă cu toată osărdiia amû nevoitû. Iară cui au datû Dumneđău aurû și pietri scumpe să pue și să facă, noi încă vom cetî și vomû mulțămî.

„De la Domnulû Hs. Ție totû bine poftitorîu

„Popa Ioannû dinû Vințî.

„M: D:“

„Slavă și laudă lui Dumneđău Unuîa în Troiță îi dămû, care bine au vrutû de văđumû după începutû și svârșitul cărțîi aceștiia ce să đice Molitvnicû. Iară pre tine, pravoslavnice Cetitorîule, cu umilința te rugăm, ca de veî afla nescare greșuri în lucrulû acesta alû nostru alû Typografîi, să nu blastămi, ce cu blândéțe îndreptéđă și plinéște, căce că și noi sintemû oameni asémene cu neputințe ținuți de slaba fire, caré nu lasă pre nice unû omû a rămăné fără greșală. Ce iară te rugăm, pravoslavnice Cetitorîule, iartă, iartă, ca și tu să dobăndești ertăciune dela Domnulû nostru Is. Hs. alû căruîa darû și milă și noi ne rugăm lui să fie cu tine pururé.

„Chyriac, G: i Typografû.

„Mol:“

Bucurescl, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analecte*, 134. — Lambrior, *Carte de citire*, 80. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 184.

Popp, *Disertație*, 25. — Cipariu, *Analecte XXI și XXII, Principia*, 106 și 120, *Archivu*, 80. — Pușcariu, *Documente*. 363. — Sbiera, *Miscări culturale*, 87.

88. Poveste la 40 de mucenici, Bělgrad (Alba-Iulia) 1689.

Vasilie Popp (*Disertație*, Sibiiû 1838, p. 26) citéză printre cărțile tipărite în Alba-Iulia, o broșură aflătoare în Biblioteca Seminarului din Blaj, cu titlul :

ПОВЕСТЕ ЛА М. ДЕ МЪЧЕНИИИ А Д. МАРТИЕ. БЪЛГРАД. 1689.

În exemplarul defectuos, vđđut de noi la Părintele I. M. Moldovan, fôia cu titlu lipsește. Restul forméză o broșură in-4° de 8 foi, numerotate jos la mijloc, tipărită cu negru, cu 22 rînduri pe pagină. Pe fața întâi se află titlul următor :

ЛЪННІ ЛЪИ МІРТІЕ А НО
 ХѠ ЗИЛІ, ЛІ ПІТРШ ЗЪЧІИ ДІ МШ
 ЧЕНІИ ДИИ СВІКІТІЕ МШНИИРА ЛОР.

Titlul curent este :

Повѣсте — ла м. де мчничъ.

La sfîrșit :

Anîi Domnului 1689, în Luna lui iulie 15 zile s'au Typărit.

1690.

89. Manual în contra schismei papistașilor, Bucurescî 1690. — Grecesce.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

Τῶν Παπιστῶν.

Συντεθὲν μὲν Παρὰ τοῦ Σοφωτάτου Ἱερομονάχου
Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου.

Νῦν δὲ τυπωθὲν, Διὰ Προστάγματος
Τοῦ εὐσεβεστάτου Ἐκλαμπροτάτου καὶ Γαληνοτάτου
Ἀθθέντου καὶ Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλα-
χίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου
Μπασαράμπα Βοεβόνδα τοῦ
Μπραγκοβάνου.

Ἐν τῇ Ἀθηνετικῇ Τυπογραφίᾳ τῇ ἐν
Μπουκουρεσίῳ.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αχχ΄. κατὰ μῆνα Ἰαννουάριον.

Ἐπὶ τῷ διαδίδοσθαι χάρισμα
τοῖς Ὀρθοδόξοις.

Manual în contra Schismei Papistașilor, compus de prea învățatul Ieromonach Maxim Peloponesianul, acum tipărit din ordinul prea piosului, prea strălucitului și prea seninului Domnitor și principe al întregii Ungro-Vlahii domnul domn Ion Constantin Basaraba Voevod Brâncoveanu. În Tipografia domnăscă din Bucurescî. În anul mântuirii 1690, luna Ianuarie. Pentru a se împărți gratuit Ortodoxilor.

În-4° de 6 foi, dintre cari ultima e albă, și 200 pagini. Pe verso titlului se află stema Țării Românești și următoarele versuri:

Σταυροῦ κόραξ τρόπαιον ἐν ῥάμφει φέρει,
ῥρηκ' ἐλαίας ὡς περιστερὰ πάλαι·
ἀλλ' ἡ μὲν ἦγεν ἀμπλακημάτων κλύσιν,
τῶν δυσσεβῶν, οὗτος δὲ θραῦσιν δογμάτων·
κείνη κιβωτοῦ, στέμμα δ' οὗτος Βλαχίης,
μῆνης μέσος μὲν ἡλίου τ' ἐφιζάνων
ἀκτινοβλήτοις ὀρθοδοξίας κλάδοις,
βάλλων παπισμὸν δ' ἐν κορόνῃ καὶ ξίφει.

Corbul duce în cioc trofeul crucei, ca porumbița de odinioară ramura de măsline. Acea aducea curățirea greșalelor, cest-lalt nimicirea dogmelor impii; aceea era a corabiei, acesta este coróna Valachiei, așezată între lună și sóre pe radiósele ramuri ale Ortodoxiei, răsbind papismul cu baston și sabie.

Pe cele 4 foi liminare, cari în unele exemplare se află la sfârșit, se află arătarea cuprinsului și o prefață, datată Ianuarie 1690, în care se vorbește despre obiceiul Catolicilor de a insulta pe Ortodoxi și de încercările lor de a-i discredita prin toate mijloacele, pe când din contra, când un Ortodox scrie despre Catolici, mulți îl îndeamnă să nu fie violent; apoi continuă:

“Ὅθεν καὶ τοῦτο τὸ βιβλιδάριον τοῦ μακαρίτου Μαξίμου, πολλοὶ ἠβουλήθησαν νὰ τὸ ἐμποδίσουν νὰ μὴ τυπωθῆ, διότι λέγει γυμνὴν καὶ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν· ἔσχυσεν ὁμοῦς ἡ ἀλήθεια, καὶ ἠδύοκῆσεν ὁ κύριος καὶ τυποῦται εἰς ἀνάμνησιν μὲν τῶν σοφῶν, μάθησιν δὲ καὶ στηριγμὸν πάντων τῶν ὀρθοδόξων.

Din această cauză mulți au vroit să împiedice tipărirea acestei cărți a răposatului Maxim fiind-că spune adevărul, Domnul a găsit cu cale, și se tipărește întru amintirea înțelepților pentru învățarea tuturor pravoslavnicilor. ¹⁾

Al doilea titlu:

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ συντεθὲν Εἰς ΦΡΑΣΙΝ ΠΕΖΗΝ, ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ Ἱερομονάχου, Μαξίμου τοῦ πελοποννησίου, μαθητοῦ δὲ τοῦ ἀσιδίου πάπα Ἀλεξανδρίας, Μελετίου τοῦ πηγᾶ, περὶ τῆς νεωτερισθείσης ἀρχῆς τοῦ πάπα, περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, περὶ ἀζύμων, περὶ μεταβολῆς, ἤτοι μετουσιώσεως τῶν μυστηρίων, περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρῆς, περὶ ἀπολάσεως τῶν δικαίων, τουτέστιν ἂν ἔλαβον τὴν ἐπαγ γελίαν.

Manual compus în prosă de către prea înțeleptul eromonach Maxim din Pelopones, elevul renumitului papă al Alexandriei Meletie Pega, despre innovata supremație a Papei, despre purcedarea sfintului duh, despre azime, despre preschimbare adică transsubstanțiere a tainelor, despre focul purgatoriu, despre desfătarea dreptilor, adică dacă au obținut fericirea.

Atena, Biblioteca Parlamentului.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, II, 475.

90. Meletie Sirigul, *Intîmpinarea la principiile catolice și la chestiunile lui Ciril Lucaris și Dositeiu, Patriarchul Ierusalimului, Manual în contra rătăcirii calvine*, Bucuresci 1690. — Grecesce.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ
ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΣΥΡΙΓΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΣΥΓΓΕΛΟΥ
ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,
Κατὰ τῶν καλδαικῶν κεφαλαίων, καὶ ἐρωτήσεων κυρίλλου τοῦ λουκάρειος,
Ἀντιρρήσις.
Καὶ
ΔΟΣΙΘΕΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ
καλδαικῆς φρενοβλαθείας.

Τυπωθέντα, διὰ δαπάνης τε, καὶ ἐπιτροπῆς, τοῦ πανεκλαμπροτάτου, εὐσεβεστάτου τε, καὶ γαληνοτάτου, ἀθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης οὐγκροβλαχίας, κυρίου, κυρίου, ἰωάννου Κωνσταντίνου μπασαράμπα βοεβόδα. Ἐπιμελεία δὲ, καὶ διορθώσει, τοῦ λογιωτάτου νοταρίου, τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κυρίου μιχαήλ μακρῆ τοῦ ἐξ ἰωαννίνων.

Ἐν τῇ περιφήμῃ πόλει μπουκουρέστη τῆς Οὐγκροβλαχίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίας: αχγί: Κατὰ Μῆνα Σεπτέμβριον.

¹⁾ Prefața intrăgă în Legrand, *Bibliographie hellénique*, II, 475, după care s'a luat această notiță.

A fericitului Meletie Sirigu, profesorul și protosinghelul Marelui Bisericii din Constantinopol, întâmpinare la principiile catolice și la chestiunile lui Ciril Lucaris. Și manualul lui Kyr Dositei Patriarchul Ierusalimului în contra rătăcirii calvine. Tipărite cu cheltuelile și privegherea prea strălucitului și prea piosului și prea seninului domnitor și principe al întregii Ungro-Valachii domnul domn Ioan Constantin Basaraba Voevod, cu îngrijirea și corectarea prea învățatului notar al marelui bisericii domnul Michail Macri din Ianina. În ilustrul oraș Bucureștii Ungro-Valachiei. În anul mântuirii 1690, luna Septembrie.

In-folio de 9 foi nenumerate, 162 numerotate, 1 foie albă și 93 pagini (ultima poartă din greșală numărul 92). Partea a doua, care cuprinde aceste 93 pagini, are titlul următor:

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΕΛΕΓΧΟΝ ΤΗΝ ΚΑΛΒΙΝΙΚΗΝ ΦΡΕΝΟΒΛΑΒΕΙΑΝ ΣΥΚΟ-
ΦΑΝΤΟΥΣΑΝ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ἁγίαν, καθολικὴν, καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν,
φρονεῖν ἐν τοῖς περὶ θεοῦ καὶ τῶν θείων ὡς αὐτοὶ οὗτοι, οἱ καλοῦνται δηλονότι κακοφρο-
νοῦσι, προβάλλοντες εἰς, πίστιν δῆθεν τῶν λεγομένων αὐτοῖς, τὰ λεγόμενα κυρίλλου τοῦ
λουκάρεως κεφάλαια, συντεθὲν παρὰ δοσιθέου πατριάρχου, τῆς ἁγίας πόλεως ἱερουσαλήμ,
κατὰ τὸ χιλιοστὸν ἑξακοσιοστὸν ἑβδομηκοστὸν δεῦτερον ἔτος τῆς τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ
ἡμῶν ἐνσάρκου ἐπιφανείας.

Manual învederând rătăcirea calvină care înșală pe sfânta răsăritenă catolică și apostolică biserică spre a crede în cele despre Dumnezeu și despre cele sfinte ca și dinșii. Este învederat că calvinii rătăcesc punind înainte spre încredințarea ore-cum de cele ce le spun, principiile rostite de Ciril Lucaris. Compus de Dositeu Patriarchul sântului oraș Ierusalim, în anul o mie șase sute șapte-deci și doi de la întruparea lui Christos Dumnezeu nostru.

Pe verso titlului se află stema Țărei Românești (facs. 213) avînd împrejur inscripția:

Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας Βοεβόδας ἐλέφ Θεοῦ αὐθέντης καὶ ἡγεμῶν
πάσης Οὐγκροβλαχίας

și următoarele epigrame cari se continuă și pe f. 2 r.:

Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον, εὐσεβέστατον καὶ ὑψηλότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης
Οὐγκροβλαχίας κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασαράμπα βοεβόδα.

Ἐξ Οὐγκροβλαχίας Κωνσταντῖνος μόνος οὗτος
οἶακας δς ταύτης νῶν διέπει μακάρως
Φύτλης ἐκ πατέρος Μπασαράμπων ὦν μεγακύδων,
Καντακουζηνῶν μητρόθεν ἡγεμόνων,
χαλκοτυπεῖ τόδ' ὄνειρα ἐελδομένοισιν ἔρωτα
πνεύματος, ὅττι τελεῖ σύμβολον εὐσεβίης
ἐσθλοῦ θειοφίλου θ' Ἱερουσαλόμων (sic) πατριάρχου,
ἐνθεον οὐ σπουδῆ τοῦνομα Δουσίθεος.
Ναὶ μὲν ἐπιστασίης πόνος ἦδὲ μεληδῶν ¹⁾
τοῦ γέγον' ἀτρεκέως, πᾶν δὲ φιλοψυχέως

¹⁾ Versul e necomplet, căci lipsește piciorul al patrulea.

Κωνσταντῖνος ἔδωκεν ἴος πόρον ὁ Μπραγκοβάνος,
ἀγλαΐης ἄνθος καὶ χαρίτων τρόφιμος·
τοῦ γὰρ νοὸς ἠδὲ χερὸς τοῦργον δέετ' ἐσθλῆς
Χριστοῦ ἐξ ἀγάπης σκιδναμένης ἄφρονον.

Χρῦσανθος ἱερομόναχος καὶ
ἀρχιμανδρίτης τοῦ ἁγίου τάφου ὁ Νοταρᾶς.

Către prea strălucitul, prea piosul, prea înaltul Domnitor și Principe al întregii Ungrovlachiei Domnul Ioan Constantin Basaraba Voevod.

Al Ungrovlachiei Constantin, care singur conduce cu fericire destinele acestor rase, fiind despre tată din neamul prea glorioșilor Basarabii, iar despre mamă din acela al principilor Cantacuzinii, gravéză în aramă pentru cei ce aspiră la iubirea spiritului acest odor care este un simbol de pietate a distinsului și iubitorului de Dumnezeu patriarh al Ierusalimului. Dositeu îi este numele inspirat prin zelul lui. Negreșit munca și viersul îngrijirii lui s'au implinit; iar totă cheltuiala a dat-o cu mărinimie singur Constantin Brâncoveanu, flóre de lumină, ospătătorul grațiilor. Căci spiritul și opera avea nevoie de un ast-fel de bărbat, de o distinsă mână, avuție din imprăștiata iubire a lui Christ.

Chrisant Notara ieromonach și Archimandrit al Sântului mormînt.

Εἰς τὸν αὐτὸν ὑψηλότατον αὐθεντην καὶ ἡγεμόνα.

Πανευκλεὴς κοίρανος Οὐγκορπλαχίης (sic),
ἐκ βασιλῆων εὐσεβῶν γέννα λαμπρᾶ
προγόνων, Κωνσταντῖνος ὁ Μπασαράμπας,
ἐν ἰδίαις δαπάναις χρησιμωτάτην
πέλουσαν τῆνδ' τυπογραφεῖ τὴν βίβλον.

Σπαντωνῆς ὁ δικαιοφύλαξ τῆς μεγάλης
ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν
τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς.

Către prea înaltul Domnitor și Principe.

Prea ilustru rege al Ungrovlachiei, odrașlă strălucită din strămoși pioși regi, Constantin Brâncoveanu, tipăresce cu spesele sale acéstă carte prea folositoare

Spantotes păzitorul dreptății a marelui bisericii și profesor de științe în școlia din Constantinopole.

Εἰς τὸν Συρίγον διδάσκαλον, ὁ διαληφθεὶς Χρῦσανθος.

Νῦν πλέον ἢ τὸ πάροιθεν ἀνέχθη δόγματα θεῖα
πνεῦμα θεοῦ Συρίγου πρὸς στόμα χρησιμοδέον.
ὀφθαλμοὺς δ' ἀνέρων φιλαλήθως οὔτος ἀνοιξας,
εὐσεβίης δέλτον τήνδε λιπῶν ὁσίως.

Către profesorul Sirigos, discipolul Chrisantos.

Acum mai mult ca mai înainte să explică divinele dogme, spiritul lui Dumnezeu, de gura inspirată a lui Sirigos. Acesta deschidénd, cu iubire de adevăr, ochii ómenilor, a lasat, cu sfințenie, acest monument de pietate.

Pe cele-jalte foi liminare se află două prefețe, tabla de materii și viața lui Meletie Sirigul de Dositeu, Patriarcul Ierusalimului.

Reproducem aici prima prefață intrăgă, partea finală a celei de a doua și viața lui Meletie Sirigul.

Δοσίθεος, ἐλέω Θεοῦ πατριάρχης τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, τῷ εὐσεβεστάτῳ, ἐκλαμπροτάτῳ, ἐνδοξοτάτῳ καὶ ὑψηλοτάτῳ αὐθέντῳ καὶ ἡγεμόνι πάσης Οὐγκροβλαχίας κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασαράμπα βοεβόδα, τῷ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ καὶ περιποθῆτῳ υἱῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ἀποστολικὴν εὐλογίαν καὶ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν.

Tὰ βιβλία καὶ τὰ συμβόλαια τὰ ἐν ἀνθρώποις ἅπερ περιέχουσι συμφωνίας, νοθεσίας καὶ ἐπαγγελίας, οὐκ ἂν ἦσαν ἀναγκαῖα, ἐὰν δὲν ἦθελε χρειασθῆ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν ἡγόρασεν ὁ Ἀβραάμ τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν, τοῦ ἦτον ἐκεῖ ὁμολογία; Καὶ ὅταν ἐσυμφώνησεν ὁ πατριάρχης Ἰακώβ περὶ εἰρήνης μὲ τὸν πενθερόν του Λάβαν, βουνοὺς ἐκ λίθων γίνεται μάρτυς· ὅθεν λέγει ἡ Γραφή, Γενέσεως κεφ. λά, καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Λάβαν βουνοὺν μαρτυρίας. Ἰακώβ δὲ ἐκάλεσεν αὐτὸν βουνοὺς μάρτυς. Ποῦ νόμοι; ποῦ κώδικες; ποῦ νεαραὶ; ποῦ χρυσόβουλλα; Δὲν ἦσαν ταῦτα τότε, ἀλλὰ ἡ πίστις ἐπολιτεύετο, ἡ καλοσύνη κτὶ ἡ ἀπλότης· ὕστερα ὅμως ἐγινήκασιν τὰ ἐναντία, ὅθεν εἰς τὸ ὄρος τεσσαράκοντα ἡμέρας τῷ Μωϋσῇ συλλαλήσας ὁ θεὸς πρῶτος τὰς πλάκας ἔγραψεν, οὐ λόγῳ παρέδωκε. προβλέπων γὰρ εἰς τίνα ὄλισθον ἐμελλεν ὁ ἄνθρωπος νὰ καταβῆ, μνησθάνει τὸν Μωϋσέα, ἵνα καὶ αὐτὸν οὕτω ποιῆ εἰς διόρθωσιν τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὁ Μωϋσῆς, μαθητευθεὶς ταῦτα παρὰ θεοῦ, συνέγραψεν ἀπ' ἀρχῆς θεῖον πνεῦματι τὴν Γένεσιν, τὴν Ἐξοδὸν καὶ τὰ λοιπὰ, καθότι εἶχεν ὁ ἄνθρωπος τὰ νομοθετηθέντα ῥαδίως ἐπιλανθάνεσθαι, καὶ ἦτον ζημία εἰς τὴν σωτηρίαν του. Καὶ ἐπειδὴ ταύτην τὴν τάξιν ἔδωκε καὶ ἐφύλαξεν ὁ θεὸς, πνέει τὸ πανάγιον πνεῦμα τὸ κατελθὸν ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν εἰς τὴν διάνοιαν τῶν πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ ἐγράψασιν τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας, διὰ νὰ ἔχωμεν ἔγκαιρην ἀνάμνησιν τῶν ῥηθέντων καὶ ἐνεργηθέντων ὑπὸ τοῦ σωτήρος, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἰδιαζόντως αἷτια πάσης ἀληθείας, ἀνηκούσης εἰς γνώσιν τελείαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· δι' ἧς κληρονόμοι γινόμεθα ζωῆς αἰωνίου· χωρὶς γὰρ τῆς τοιαύτης πίστεως, εὐαρεστῆσαι ἀδύνατον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατόν, ὑπεναντίον γὰρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη, ἐγένοντο ἐν μὲν τῷ πάλαι λαῷ ψευδοπροφήται· ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ εἰσέφρησαν ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρείσαξαν αἰρέσεις ἀπωλείας, τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, καὶ πολλοὶ ἐξηκολούθησαν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις· καὶ γε δι' αὐτοὺς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας παρὰ πολλῶν ἐβλασφημήθη· ὁ ἐκδικος ὅμως τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας θεός. διττὰ ὄπλα δικαιοσύνης ἀνέστησεν εἰς κατάλυσιν τῆς αἰρετικῆς ὄφρως, τοὺς μὲν διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας δηλονότι νὰ ἀποσκορακίζωσι τὸ ψεῦδος μὲ ταῖς ἁγίαις σύνοδοις καὶ μὲ τὰ συγγράμματά των· τοὺς δὲ ὀρθοδόξους ἀρχηγούς νὰ τὰ βεβαιώωσιν· ὅθεν οἱ εὐσεβέστατοι αὐτοκράτορες διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἤθροισαν τὰς ἁγίας συνόδους, ἵνα διορίσωσι περὶ τῶν ἀναφθέντων ἀμυρσοδητήσεων, ἐβεβαίωσαν δὲ τὰ διορισθέντα μὲ σάκραις, μὲ εἰδικτα, μὲ ἐπιστολάς, μὲ διαταγὰς καὶ μὲ ἄλλους ἀγῶνας. Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς, τὸ μίγμα τῶν αἰρέσεων, τὴν ἀσέθειαν λέγω τοῦ Καλοῦνιου ἐθεάτρισε καὶ κατήσχυνεν ὁ μακαρίτης Βασίλειος βοεβόδας, σύνοδον ἀθροίσας εἰς Γιάσιον, καὶ ἐπιτρέψας τὸν μακαρίτην Μελέτιον Συρίγου ἵνα συγγράψῃ τὸ παρὸν βιβλίον εἰς παντελεῆ ἐξουδένωσιν αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐχρησιάσθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν νῦν ἡ ἔκδοσις του διὰ ἀναγκαίας αἰτίας, ἐμεινεν ἔργον τῆς σῆς ἐκλαμπρότητος καὶ νὰ τὸ φέρῃς εἰς φῶς βάνωντάς το εἰς τύπον, καὶ νὰ τὸ διαφεντεύσης, παρέχων αὐτὸ δωρεάν τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ.

“Οτι δὲ τὸ τοιοῦτον ἔργον ἴδιον σὸν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἄκραν ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν σύνοικον ἀρετὴν ἢ ἀνετράφης καὶ συζῆς, ἀγαλμά τι τῶν ἀρετῶν καὶ ἐκμαγείων ὑπάρχων, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐθεντικὸν καὶ βασιλείον αἷμα ὁποῦ ἔχεις προγονικὸν καὶ προπατορικὸν ἔκ τε πατρὸς καὶ μητρὸς. Τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ πατρὸς γένος σου αὐθεντικὸν τε καὶ ἀρχαῖον, καθότι πρόγονος ὑμῶν ὁ αἰοίδιμος Μπασαράμπας βοεβόδας ὁ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ περίβλεπτος καὶ πολλὰ ἀγαθὰ καὶ ὠφέλιμα ἐργασάμενος καὶ ἐν τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἐκκλησία καὶ ἐν τοῖς ὑπηκόοις τῆς αὐτοῦ ἡγεμονίας, καθὼς αἱ παρ’ ὑμῖν ἱστορίαι φανερώνουσιν, καὶ ἄλλοι αὐθένται μετ’ ἐκείνων πανευλαβέστατοι, καὶ δὴ καὶ ὁ πρὸ ὀλίγων χρόνων περιφανῶς αὐθεντεύσας Ματέης βοεβόδας, ὁ πολλὰ καὶ μεγάλα βοηθήσας τῷ ἀγίῳ Τάφῳ, καὶ πλουσιδώρῳ χειρὶ ἐπαρκέσας πολλαῖς ἐκκλησίαις εἰς τε τὴν Βλαχίαν καὶ ἄλλους τόπους, οὗ καὶ τὴν καθέδραν καὶ τὴν πρὸς θεὸν εὐλάβειαν ἐκληρονόμησεν ἢ σὴ ὑψηλότης.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ μητρὸς σου γένος, βασιλικὸν τε καὶ θεοσεβές· πέντε γὰρ αὐτοκράτορας εὗρισκω προγόνους σοῦς: Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, ὅστις ἐβασίλευσεν ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ἀπά, καὶ ἐγέννησε τὸν Κομνηνόν Ἰωάννην, ὃς εἶχε υἱὸν τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ, καὶ κόρην ἣν εἶχε σύζυγον ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης (ὡς ὁ Χωνειάτης φησὶν εἰς τὸν τρίτον τόμον τοῦ Χρονικοῦ τοῦ), ὁ πολλὰ καὶ μεγάλα στρατηγήματα κατορθώσας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ γυναικαδελφοῦ. Ἀπόγονος δὲ τούτου τοῦ Ἰωάννου ἐγένετο ὁ αὐτοκράτωρ Καντακουζηνὸς καὶ αὐτὸς Ἰωάννης· τούτου δὲ πάλιν υἱὸς καὶ αὐτοκράτωρ Ματθαῖος ὁ Καντακουζηνὸς (ὡς ἱστορεῖ αὐτὸς Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον τῶν ἱστοριῶν του, κεφαλαίῳ εἰκοστῷ ὀγδόῳ). Ἦσαν δὲ οἱ πέντε οὗτοι αὐτοκράτορες οὐ μόνον βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀρχιερεῖς, καθ’ ὃν τρόπον ἡ ἐκκλησία ψάλλει περὶ τοῦ ἱσαποστόλου Κωνσταντίνου· καθότι μὲν Ἀλέξιος ἠγωνίσθη διαφόρως ὑπὲρ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· α’ : ὅτι Νεῖλον τὸν ψευδομόναχου, ὁποῦ ἔλεγεν ὅτι φύσει ἐθεώθη τὸ πρόσλημμα τοῦ σωτήρος, διὰ συνόδου ἀναθεμάτισε· β’ : ὅτι τοὺς Παυλικιάνους, ὁποῦ Ἰωάννης ὁ Τζημισκῆς μετέφερεν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν καὶ κατέφυκεν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος αὐτὸς μόνος μὲ ταῖς διάλεξίαις του, καὶ ἔτι ἔχων συνεργούς τὸν Φιλιππουπόλεως ἀρχιερέα, καὶ Εὐστράτιον, τὸν μητροπολίτην Νικαίας, μετήνεγκεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῆς αἰρέσεως εἰς τὴν εὐσέβειαν· γ’ : Βασίλειον, τὸν ἀρχηγὸν τῆς αἰρέσεως τῶν Βογομίλων, κατέκαυσεν εἰς τὸ ἵπποδρόμιον, καὶ τὴν αἵρεσίν του ἄρδην κατέστρεψε· δ’ : ἐπρόσταξεν Εὐθύμιον τὸν Ζυγαβηνόν, καὶ συνέγραψε κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων τὴν δογματικὴν πανοπλίαν, τὸ ὠραιότατον βιβλίον ὁποῦ νὰ εἶναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ε’ : Ἰωάννην τὸν Φουρνῆ καὶ ἠγούμενον τοῦ Γάννου, καὶ Νικήταν Σεῖδην, τὸν ἐξ Ἰκονίου, ἔβρισε καὶ συνέγραψαν κατὰ τῆς καινοτομηθείσης πρὸς τὴν εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως· καὶ δὴ καὶ αὐτὸς μόνος του διαλεχθεὶς μὲ τὸν ἐπίσκοπον Μεδιολάνων διὰ τὴν προσθήκην, εἶχε τὰ νικητήρια καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τρόπαια· ς’ : συνεργήσας Γοδιφρέδῳ καὶ τοῖς δυτικοῖς ἀρχηγοῖς κατὰ τῶν ἐθνικῶν, οὐ μόνον ἠλευθέρωσεν ἀπὸ Βιθυνίας ἕως Ταύρου τοῦ ὄρους τὸ ὀρθόδοξον φύλον, ἀλλὰ καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης συστρατεύσας, καὶ χρήματα δοὺς ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀπελύτρωσε Συρίαν, Φοινίκην, Παλαιστίνην καὶ αὐτὴν τὴν ἀγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ, συγχόψας τοὺς Σαρακηνούς· καὶ ἂν οἱ δυτικοὶ δὲν ἠθέλασιν ἀθετήσαι τὰς μετὰ τοῦ Ἀλεξίου συνθήκας εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, δὲν ἠθέλασιν ἔλθῃ τὰ μελετημένα εἰς ἣν κατήλθον ὕστερον ἐσχάτην φθορὰν, ἀλλ’ ἔφθανον εἰς αὐξήσιν καὶ μεγάλην ἐπίδοσιν. Ὅσα δὲ ἐπιλοτιμήσατο περὶ ξενώνας καὶ σχολεία, ὀρφανοτροφεία καὶ πτωχοτροφεία, δύσκολα εὗρισκει τις τὸν αὐτῷ συγκρινόμενον. Ἰωάννης δὲ ὁ Κομνηνὸς αὐταρχήσας, οὐ μόνους τοὺς εἰς τὴν ἀνατολὴν Περσους, καὶ δὴ καὶ Σέρβους καὶ Οὐγγρους καὶ Ἰταλιώτας πολλὰκις καὶ διαφόρως κατέστρεψεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Σκύθας ὡσεὶ ἄμμον τὴν παρὰ τὴν θάλασσαν στρατεύσαντας κατέφθειρε, σύμμαχον ἔχων τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, ὡσπερ ὁ Μωϋσῆς ποτὲ κατεπολέμησε τοὺς Ἀμαλικίτας μὲ τοῦ τιμίου σταυ-

ροῦ τὸν τύπον ὄθεν μετὰ τὴν νίκην θριαμβεύων εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων εἶχε μὲν τὴν θεομητρικὴν εἰκόνα ἐφ' ἅμαξαν καινὴν, ὡς ὁ Δάγ (Δαβὶδ) ποτὲ τὴν κιθωτόν ἐκρά-
 τουν δὲ τὰ χαλινὰ τῶν ἵππων τῆς ἀμάξης οἱ μεριστᾶνες, αὐτὸς δὲ ἐπροπορεύετο πεζὸς
 ἔμπροσθεν, βασιλεύων ἐπ' ὤμων τὸν τίμιον σταυρὸν, ἀνυμῶν τὸν σωτήρα Χριστὸν, ὡς Δάγ
 (Δαβὶδ) κατωρχεῖτο ἐνώπιον τῆς κιθωτοῦ, ἀνθομολογούμενος τῷ θεῷ ἐπὶ τοῖς θαυμα-
 σίοις αὐτοῦ. Δορύκτητον δ' ἐποίησε καὶ τὴν Κιλικίαν καὶ Συρίαν, καὶ αὐτὸν τὸν Εὐφράτην
 διαπεράσας ἐβούλετο καταστρέφειν τὰ ἔθνη καὶ προσκυνῆσαι τὸν ἄγιον τοῦ κυρίου Τάφον.
 Καὶ ἦλθεν ἄν εἰς τέλος ἡ προθυμία, ἃν δὲν ἐγένετο ἐμπόδιον ὁ θάνατος ὅστις τοῦ ἐσυνέθη,
 τῆς τύχης τῶν Ῥωμαίων φιλοτιμουμένης εἰς τὰ ὀπίσω χωρεῖν. Ποῖος δ' εἰπεῖν δύναται τοῦ
 αὐτοκράτορος Μανουὴλ τὰ τρόπαια κατὰ Σέρβων, Οὐγκρων, Ἰταλιωτῶν, Σικελῶν καὶ Ἀγα-
 ρηνῶν; ὅς καὶ περὶ τῆς ὁ πατήρ μου μεῖζων μου ἐστὶ φωνῆς σύνοδον ἀθροίσας, ὀρ-
 θοδόξως περὶ αὐτῆς διωρίσατο, καὶ τοὺς βλασφήμους καθεῖλε· β', τινὰς ὅπου ἐβλασφημοῦ-
 σαν εἰς τὸ ἀγιώτατον μυστήριον τῆς ἱερᾶς εὐχαριστίας διὰ συνόδου ἀναθεμάτισε, καὶ συνοδικῶς
 ἀπέδειξε ὅτι ἐν τῷ ἀγιωτάτῳ μυστηρίῳ ὁ αὐτὸς Χριστὸς ἐστὶν ὁ προσφέρων καὶ ὁ προσ-
 φερόμενος. Καὶ δὴ καὶ κατὰ πόλιν καὶ χώραν διδασκάλους ἀπέστειλε κηρύττειν τὸν λόγον
 τῆς ἀληθείας, ὡς πάλαι ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας πεποίηκε κηρύττων τὸ Δευτερονόμιον. Καὶ
 ἔχομεν εἰς τοῦτο μάρτυρα ἀξιόπιστον Νικόλαον, τὸν Μεθώνης ἐπίσκοπον, εἰς τὴν ἀρχὴν
 τῶν κατὰ Σωτηρίχου Ἀντιρρητικῶν αὐτοῦ· γ', Ἀνδρόνικον, τὸν μέγαν δρουγγάριον τῆς βί-
 γλης, ἐπέτρεψε καὶ συνέγραψε κατὰ τῆς ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκης. Περὶ δὲ Ἰωάννου τοῦ
 Καντακουζηνοῦ τί χρὴ καὶ λέγειν; Ἐπειδὴ συνοδικῶς ἀνέτρεψε καὶ αὐτὸς τὰ κατὰ Βαρ-
 λαάμ καὶ Ἀκίνδιον, καὶ Γρηγοράν, καὶ Ἰωάννην τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην· β',
 συνέγραψεν εἰπὲρ τις ἄλλος κατὰ τοῦ Ἐθνικοῦ· καὶ γ', ἀνέτρεψε τὰ κεφάλαια Προχώρου
 τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ ἀπέδειξε διὰ τῶν ἀγίων πατέρων ὅτι ἄκτιστος ἦ τε θεῖα χάρις καὶ ἡ
 θεῖα ἐνέργεια. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ θαυμαστὸς καὶ γενναῖος Ματθαῖος ὁ Καντακουζηνὸς ἄξια
 λείψανα ἀφήκε τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς· ὅστις δὲν εἶναι ἐπιφανῆς τόσον ἀπὸ τὸ γένος ὅσον διὰ
 τὴν γενναιότητα καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν παιδείαν ὅπου εἰς κάθε ἐλευθέριον τέχνην καὶ
 ἐπιστήμην εἶχε· διότι εἰς τὴν πρώτην ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ πα-
 τρός αὐτοῦ, ἐφάνη νικητῆς περιθότος κατὰ καὶ ἄλλων πολλῶν, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν
 Περσῶν· β' δὲ, γενόμενος καὶ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, μὲ μεγάλην ἀγχινοίαν
 καὶ ἀνδρείαν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐφόνευσε μόνος του τρεῖς δυνατοὺς καὶ φοβερω-
 τάτους ἐχθροὺς του· γ', ἀφ' οὗ καὶ τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας διεδέξατο παρὰ τοῦ πατρὸς
 αὐτοῦ, ἔγινεν ἄμετρος χαρὰ εἰς ὄλον τὸν λαὸν διὰ τὴν ἀρετὴν του· δ', παρὰ Ἰωάννου τοῦ
 Παλαιολόγου ἐκβληθεὶς ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορικὴν μεγαλειότητα, σὺν πολλῇ μεγαλοψυχίᾳ
 ὑπέμεινε πάντα τὰ μελετώμενα καθ' ἑκάστην κατ' αὐτοῦ χαλεπά· καὶ ἐ, ἡσυχάσας εἰς ἓνα
 τόπον ἐλεύθερος ἀπὸ φροντίδας, διὰ ὑπακοὴν πατρικὴν ἀφήκε περισσὰ σημεῖα τῆς ἀρετῆς
 καὶ μαθήσεώς του· ἀνάμεσα εἰς τὰ ὅποια εἶναι ἡ θαυμαστὴ ἐργηγεία ὅπου ἔκαμεν εἰς τὸ
 Ἄσμα τῶν Ἀσμάτων καὶ εἰς τὴν Σοφίαν τοῦ Σολομώντος, καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ, κάμ-
 νωντας μὲ τοῦτα περισσοτέραν ὠφέλειαν εἰς ὄλον τὸν κόσμον παρὰ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον.
 Οἱ πέντε οὖν αὐτοκράτορες οὗτοι καὶ ὑμέτεροι πρόγονοι ταιαῦτα πεποιηκότες, οὐχὶ ἀρμο-
 ζόντως εἴρηται καὶ βασιλεῖς καὶ ἀρχιερεῖς· ὄθεν καὶ οἱ πέντε μακαρίζονται εἰς τὸ συνοδι-
 κὸν τῆς ὀρθοδοξίας μετὰ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς αὐτοκρατόρων. Οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς προπάτορες
 ὄλοι ἦσαν ὑπάτοι καὶ στρατηγοὶ καὶ αὐθένται καὶ αὐθεντῶν σύμβουλοι, ὡς ἦν ὁ σὸς πάπ-
 πος αἰοίδιμος Κωνσταντῖνος Καντακουζηνὸς ὁ μέγας ποστέλνικος· οὗ τὸ κλέος σχεδὸν εἰς
 πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διέδραμε. Ἀνακαλεῖται δὲ τὸ πατρικὸν ἀξίωμα ὁ μακαρίτης θεῖος
 Σερμπᾶνος βοεβόδας, καὶ ἐπισφραγίζεται τοῦτο ἡ θεῖα χάρις εἰς τὴν σὴν ἐκλαμπρότητα.

Ἐπεὶ οὖν φιλάρετος αὐτὸς καὶ εὐσεβέστατος καὶ πανευλαβὴς εἰς τὴν μητέρα σου

τὴν ἐκκλησίαν, εἶτα καὶ τὸ σὸν γένος ἀρχικὸν καὶ ἀθθεντικὸν καὶ μάλιστα ἀνάκτων καὶ ἀθθεντῶν τοιοῦτων ὁποῦ ἐδήλωσεν ὁ λόγος, ἴδιον σὸν καὶ ὁ τύπος τοῦ παρόντος βιβλίου, ὁποῦ ἐλέγχει τὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος αἰρέσεις· ὅθεν δικαίως συγκατένευσας καὶ εἰς τὴν ἐμὴν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ (ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐκκλησία) πρεσβείαν· ἵνα ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι συναριθμησῶμαι ἐν τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ, ἔχων τὸ καύχημα ἐν αὐτῇ μετὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὑπερμάχων τῆς καθολικῆς πίστεως αὐτοκρατόρων καὶ ἀθθεντῶν, ἐν δὲ τῷ μελλόντι συγχορευοῖς ἐκείνοις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα αἰῶνος εἰς αἰῶνας αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἐν ἔτει τῷ σωτηριῷ αχχ', κατὰ μῆνα μῆιον, ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως.

Dositeu prin mila lui Dumnezeu Patriarchul marelui și sântului oraș Ierusalim, prea piosului, și prea strălucitului, și prea gloriosului și prea înaltului Domn și stăpânitor al întregii Ungro-Vlachii, Domnului Doain Ioan Constantin Basaraba voevod, iubitul și prea doritul fiu în sântul Duh al smereniei noastre, apostolică bine-cuvîntare și îmbrățișare în Christos.

Cartile și convențiunile cele dintre omenii, cari cuprind înțelegerile, înștiințările, recomandările, n'ar fi fost necesare, dacă nu le-ar fi făcut neapărate răutatea omenilor. Când Abraam a cumpărat îndoita peșteră, unde era contract? și când s'a înțeles patriarchul Iacob cu socrul seu Laban pentru pace, muntele de piatră a fost martor. De aceea Scriptura ȳice (Genesa, cap. 31): și l'a numit pe el Laban *muntele mărturieii*, iar Iacob l'a numit *munte martor*. Unde sunt legile? unde codicile? unde novelele? unde chisóvele? Nu erau asemenea lucruri pe atunci. Buna credință guvernă, bunătatea și simplitatea. Mai târziu însă s'au ivit și relele. De acea Dumnezeu, după ce a vorbit cu Moise patre-ȳecii de ȳile, El cel dintăiū fi scrise tablele, nu i le-a transmis cu vorba; căci, prăvăȳend la câtă perȳanie are să se cobóre omul, învăȳă pe Moise să facă și el tot așa spre îndreptarea omenilor. Și Moise, învăȳând acestea de la Dumnezeu, a scris dintru început, prin inspiraȳiunea dumneȳiască, Genesea, Exodul și cele-lalte, intru cât omul putea lesne să uite cele legiuite, și era pagubă pentru mântuirea lui. Și fiind-ca ast-fel de rinduială a dat și a păstrat Dumnezeu, sântul Spirit, scoborindu-se în chip de limbă de foc, inspira priceperea prea lăudașilor Apostoli și au scris Evanghelia mântuirii, ca să avem amintire la timp de cele spuse și săvărșite de Mântuitor; că acestea sunt în deosebii cauza ori căruii adevăr referitor la desăvărșita cunoșcere a credinții ortodoxe, prin care ne facem moștenitori ai veciniceii vieții; căci fără acéstă credință este cu neputință de a fi bine.

Dar fiind-că nu se póte să se nimicéscă relele și pururea este necesar ca să fie ceva potrivit binelui, au fost în vechime profeti mincinoși, iar în biserică s'au strecurat profesori mincinoși, cari au introdus eresuri de peire, tăȳaduind pe stăpânul care i-a rescumpărat; și mulți au urmat pierȳaniile lor; ba încă drumul adevărului, din cauza lor, de mulți a fost blestemat. Dar Dumnezeu răsbunătorul dreptului și al adevărului a stabilit îndoite arme spre distrugerea trufilei eretice: pe învăȳătorii bisericeii adecă ca să risipéscă minciuna cu curatele lor cuvîntări și cu scrierile lor; iar pe principiil ortodoxii, ca să le întăréscă. De aci rezultă ca cei mai pioși împărați, tocmai pentru acest motiv au strîns santele sinóde ca să hotărască pentru neînțelegerile ce se ívesc, au în-

tărit cele hotărâte cu decisiuni, edicte, scrisori, decrete și cu alte mijlăce de luptă. Iar în vremea noastră repausatul Vasile-Voevod a dat în vileag și a rușinat amestecul de eresuri, împietate a lui Calvin, strângând la Iași un sinod, și îndemnă pe repausatul Meletie Sirigos ca să scrie presenta carte spre desăvârșita ei nimicire. Fiind-că a trebuit bisericei acum tipărirea acestei scrieri din motive serioase, a rămas lucrul la strălucirea ta ca să o aduci la lumină, dându-o la tipar, să o publici oferindu-o gratis bisericeii de pretutindenea.

Că o ast-fel de operă ți se cuvine ca o statuă de virtuți și ca o imagine pentru supuși, se învederează nu numai din desăvârșita ta ortodoxie și din virtutea ta cu care ai fost crescut și cu care trăești, ci și pentru nobilul și regescul sânge strămoșesc pe care l-ai, atât din spre tată, cât și din spre mamă. Căci neamul tău despre tată este nobil și vechi, întru cât strămoșul vostru ilustrul Basaraba voevod, considerat și prin vorbă și prin faptă, a făcut multe bunătăți și lucruri folositoare și bisericeii mama lui, și supușilor din principatul lui, după cum învederează istoriile de la voi, și alți mulți nobili foarte pioși după dînsul, între cari și Matei Voevod, cel ce a domnit cu câți-va ani înainte cu glorie, care a ajutat foarte mult Sfintul Mormint, și a sprijinit cu mâna avută multe biserici și din Valachia și din alte ținuturi, pe al cărui și tron și pietate către Dumnezeu o moștenii înălțimea ta.

Dar și neamul tău despre mamă este regesc și cu respect către Dumnezeu, căci eu aflu cinci împărați ca strămoși ai tăi: pe Alexie Comnen, care a domnit la anul după Christos 1081 și a născut pe Ioan Comnen, care avea ca fiu pe împăratul Emanuil și fică pe soția lui Ioan Cantacuzen (după cum spune Choniates în al treilea tom al Croniceii lui), cel ce a făcut multe și mari fapte militare sub domnia cumnatului său. Urmaș al acestui Cantacuzen a fost împăratul Cantacuzen și dînsul tot Ioan numit. Fiul acestuia iarăși a fost împăratul Matei Cantacuzino (după cum povestesc același Ioan Cantacuzino în a patra carte a istoriei lui, cap două-zeci și opt). Acești cinci împărați erau nu numai împărați dar și archierei, după cum spune biserica despre Constantin deopotrivă cu un apostol; de aceea Alexie s'a luptat în diferite moduri pentru catolica biserică 1) că a anatematizat prin mijlocirea unui sinod pe falsul monach Nilos, care dicea că concepțiunea mântuitorului s'a divinizat într'un mod firesc; 2) că pe Pavlicheni, pe cari Ioan Tzemiskes i-a strămutat din orient și i-a colonizat la Filipopole, singur împăratul Alexie cu convorbirile lui, având și colaboratori pe archiereul Filipopolei și pe Eustratie mitropolitul Niceii, i-a adus de la eresia la pietate; 3) pe Vasilie căpetenia Bogomililor îl arse la ipodrom și repede răsturnă eresia lui; 4) porunci lui Eftimie Zygaven și a scris Dogmatica Panoplie în contra tuturor eresilor, cartea cea mai frumoasă, ca să fie peste tot în biserică. 5) Lui Ioan Furni egumenul Ganului, și lui Niceta Scite, cel de la Iconium, le porunci și au scris în contra adaosului vinovat la simbolul credinței; ba chiar el singur discutând cu episcopul Milanului, relativ la adaos, câștigă victoria și trofeele pentru pietate. 6) Conlucrând cu Godefred și cu generalii apusenii în contra păgânilor, nu numai că a liberat de la Bitilia și până la muntele Taur seminția ortodoxă, dar încă pornind cu oștire și pe uscat și pe mare, dând și bani peste măsura, a scăpat Siria, Fenicia, Palestina și chiar sântul oraș Ierusalim, învingând pe Saracini; și dacă apusaniii nu ar fi zădărnici în Antiochia alianța cu Alexie, întreprinderile n'ar fi

ajuns cum au ajuns mai târziu la ultima peire, ci ajungea la desvoltare și la o mare mărire. Câte iarăși a făcut pentru ospătării și pentru școlii, și pentru asile de copii orfanii, și pentru asile de săraci, greu pôte găsi cine-va pe vre-unul care să se compare cu dînsul. Iar Ioan Comnen, după ce s'a făcut împărat, nu numai pe Persii de la răsărit, dar și pe Serbi și pe Unguri și pe Italianii i-a zdrobit în diferite chipuri, dar și pe Sciții i-a doborât, cari se ridicaseră ca nisipul de pe marginea mării, avînd că aliat icóna Născătoare de Dumneșeu, întocmai cum odinioară Moise combătut pe Amaliciți cu imaginea santei cruci. De aceea, când, după victorie, trimfă în Cetatea Regină, aveă icóna Născătoare de Dumneșeu într'o trăsură nouă, întocmai ca David arca; iar hățurile cailor trăsuri le ținea înalții demnitori, iar el însuși pe jos, purtând cinstita cruce și slăvind pe Mântuitorul Cristos, întocmai cum David danța înaintea arcei mulțumind lui Dumneșeu pentru minunile lui. A cucerit și Cilicia și Siria, și trecînd Eufurul voia să răstörne neamurile și se adöre sântul mormint al Domnului. Și dorința lui ar fi ajuns la țintă, de nu l'ar fi împiedecat mörtea care i se întimplă ca să dea îndărăt sörta glorioasă a Romeilor. Cine ar putea să spună despre trofeele împăratului Manuil în contra Serbilor, Ungurilor, Italianilor, Sicilienilor și Agarenilor? Acesta stringînd un sinod pentru expresiunea: *tatăl meu este mai mare ca mine*, s'a pronunțat în mod ortodox, și suprimă blasfemele; 2) a anatematizat prin sinod pe câți-va cari blasfemaü misterul cel mai sacru al santei grijani, și a învederat în mod sinodal că în prea sântul mister însuși Cristos este acela care oferă și se oferă. A trimes prin orașe și prin sate învățători cari să predice cuvîntul adevărului, după cum în vechime a făcut Iosias predicînd Deuteronomul. Avem pentru acesta martor demn de credință pe Nicolae episcopul din Metona, la începutul întîmpinărilor lui în contra lui Soterich. 3) Porunci lui Andronic marele Drungariu (?) al gardei, și scrise în contra adaosului din Simbol. Iar despre Ioan Cantacuzen ce trebuie să mai șicem? Fiind-că în mod sinodal și dînsul resturnă cele șise în contra lui Varlaam și Acindin, și Gregora și Ioan patriarchul Constantinoplei; 2) a scris mai mult de cât ori care altul în contra Păgănimului și 3) a resturnat principiile impiului Prochor și a demonstrat prin sântii Parinții că nu sunt create nici grația divină nici energia divină. Dar și minunatul și nobilul Mateiu Cautacuzino a lăsat demne rămășițe de virtutea lui. Acesta nu este renumit atăta după neam, cât după bravura și virtutea și știința ce avea în fiecare artă și știință liberală; căci în apogeul vârstei lui, sub domnia tatălui seu, s'a arătat învingător celebru în contra multor alți, dar mai ales în contra Persilor; 2) ajungînd general al taberilor Romeilor, cu multă pătrundere și activitate într'unul și același timp ucise singur pe trei puternici și cei mai înfricoșăți dușmanii ai lui; 3) iar după ce a moștenit sceptrul de la tatăl seu, a fost în tot poporul o bucurie nemăsurată din cauza virtuții lui. 4) Fiind gonit din mărirea împărătescă de către Ioan Paleologul, cu multă mărinimie suferi toate relele meditate în contra lui în fiecare șic; și 5) liniștindu-se într'un loc, liber de grije, supunându-se tatălui seu, lasă cu prisos semne de virtutea și învățătura lui; între acestea este minunata traducere ce a făcut a *Cântărei cântărilor* și a *Înțelepciunii* lui Solomon, și a altor multe, făcînd cu acestea mai mare serviciu lumii întregi decât tronului regesc. Acești cinci împărați deci, și strămoși ai tei, săvărșind ast-fel de lucruri nu fără rost au fost numiți și regi și Archierei. De aceea cei

cinci se fericesc în sinodica ortodoxiei împreună cu imperatoriî asemenea lor. Iar strămoșii tēi, urmașii lor, au fost toți consuli și generali și principii și consilierii ai principilor, cum eră moșul tēu ilustrul Constantin Cantacuzinò marele postelnic, al cărui renume a străbătut aproape întregul univers. Demnitatea părintesca o rechemă unchiul tēu Serban Cantacuzen, iar grația divină o sancționează (pece-luesce) în strălucirea ta.

Fiind-că deci tu însu-ți ești iubitor de virtute și prea pios și cu frică de Dumnezeu către mama ta biserica, și neamul tēu este vechi și princiar, și mai ales numărând ast-fel de imperatori și principii precum a arătat disertatiunea, ție ți se cuvine imprimarea presentei cărți, care critică eresiile secolului present; de aceea cu drept cuvânt ai consimțit la propunerile soliei mele pentru Christos și corpul lui (care este biserica), pentru ca să fii prenumerat în catolica biserică în secolul acesta, având fală într'insa împreună cu pioșii și scutitorii împărații și principii ai credinței catolice, iar în viitor, să fii în corul lor în adunarea primilor născuți și înscriși în ceruri prin grația Domnului nostru Iisus Christos, a cărui glorie este neperitoare în nemărginitele secole. Anul mântuirii 1690, luna Mai, din Arianopole.

În a doua prefață Dositeiū, Patriarchul Ierusalimului, începe prin a spune câte rele s'au pricinuit de erezii, face istoricul pe scurt al reformei lui Luther, și apoi urmază astfel:

Εἰς δὲ τὸ ἀφ' ἧς ἔτος ἀνεφάνη καὶ ἄλλος τις Ἰωάννης ὀνόματι, νόθος υἱὸς τινὸς λατινοῦ ἰερέως, τοῦ πικλῆν Καλθίνος καὶ, πέρνωντας τὰ δόγματα τοῦ Λουτέρου, ἐσύστησεν αἴρεσιν, ἧτις μίγμα ἐστὶ πασῶν τῶν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος αἱρέσεων. Λοιπὸν ἐκάμασι καὶ ἄλλους μαθητάς καὶ ἔσειραν διαφόρους καὶ μεγάλους τόπους τῆς δύσεως καὶ τῶν βορείων μερῶν εἰς τὴν γνώμην των. Ἀλλὰ δὲν τοὺς ἔσωσεν αὐτό· ἀμὴ ἡβουλῆθησαν νὰ ρίψουν τὸ φαρμάκι τοὺς οἱ μαθηταὶ των καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ δὴ καὶ ἀχλὺ, πατριάρχουτος Κυρίλλου τοῦ Λούκαρη εἰς Κωνσταντινούπολιν, φαίνεται ἓνα βιβλιδάριον ἔξαφνα εἰς Κωνσταντινούπολιν, τυπωμένον εἰς τὴν παρὰ τὰς Ἄλπειν Γενούσαν, περιέχον ἐλληνικὰ δεκαοκτὼ κεφάλαια καὶ τέσσαρας ἐρωτήσεις, εἰς ὄνομα τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου, πῶς τάχα νὰ ἦτον σύνθεσις τοῦ Κυρίλλου, καὶ νὰ λέγη ὅτι τοῦτη εἶναι ἡ πίστις τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἃν καλὰ καὶ αὐτὸ ἦτον ὁποῦ περιεῖχε τὴν καλθινικὴν αἴρεσιν. Περιεῖχε δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν μίαν ἐπιστολὴν λατινικὴν, ὁποῦ ἐφανερώανε πῶς νὰ ἦτον ἡ τοιαύτη ἔκδοσις τοῦ Κυρίλλου. Τοῦτὸ τὸ βιβλιδάριον ἔδωκεν εἰς τὸ κοινὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολλὴν σύγχυσιν καὶ πολλὴν λύπην· τὸ πρῶτον, ὅτι ὁ Κύριλλος ἔκαμε ἐν χρόνους πατριάρχης εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλους τόσους χρόνους πάπας εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ποτὲ παρεκλίνων τῆς εὐσεβείας δὲν ἐγνωρίσθη, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐπ' ἀμείνων ἐδίδασκεν ὀρθόδοξα, καὶ εἰς τὰς μάχας, ὁποῦ εἶχεν ὁ Θεοφάνης Ἱεροσολύμων με τοὺς δυτικούς ὁποῦ ἐζητοῦσαν νὰ ἀποξενώσουν τοὺς ἁγίους τόπους ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους, ἦτον συνήγορος ἄκρος καὶ βοηθὸς τοῦ Ἱεροσολύμων, καὶ εἶτα νὰ τὸν ἠξέβρουν οἱ ὀρθόδοξοι τοιοῦτον καὶ νὰ ἀκούσουν νὰ δυσφημῆται τὸ περιφημὸν του ὄνομα, ἐταράττοντο· πάλιν βλέπωντας ὁ Κύριλλος νὰ ζῆ μετὰ τὴν φανέρωσιν τοῦ βιβλιδαρίου ἔξι χρόνους καὶ νὰ μὴ γράψῃ τίποτα ἐναντίον τῶν κεφαλαίων, καὶ μετὰ τὴν σιωπὴν τοῦτην νὰ διδῆ ὑποψίαν εἰς τὸ κοινόν, ἐλυποῦντο. Τέλος πάντων ὁμως, παρόντων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ τε Ἀλεξάνδρειας καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων ἐπὶ τοῦ ἐκ Βερροίας Κυρίλλου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ποιήσαντες σύνοδον ἀπεκήρυξαν αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ κακὸν δὲν ἔπαυσεν ἕως ἐδῶ· ἐπειδὴ τινὲς ὁποῦ ἐπαγγέλλονται νὰ διακονεῦν μετὰ τὴν σοφίαν τοὺς τὴν καθολικὴν πίστιν, καὶ εἶναι ὁμως τὸ ἔργον τοὺς τὸ ἀληθινόν νὰ ἀγωνίζονται καὶ νὰ στρατεύονται μετὰ τὴν καταργουμένην σοφίαν τοῦ αἰῶνος

τούτου κατὰ τῆς καθολικῆς πίστεως, πειράζοντες καὶ μὲ τὸν λόγον καὶ μὲ ἐξωτερικὴν δυναστείαν τοὺς ὀρθοδόξους Ῥώσους εἰς τε τὴν Λεχίαν καὶ Λιτφανίαν καὶ Ποδώλιαν καὶ Οὐκραΐναν νὰ κλίνουν εἰς νεωτερισμούς, εὕρισκον αἰτίαν εὐλογον τάχα ὅτι ὁ πατριάρχης τῶν ἡτὸν καλθίνος. Διὰ τοῦτο παροξυνόμενον τὸ πνεῦμα τοῦ δοῦκα (τῆς) Μολδοβλαχίας Βασιλείου βοεβόδα τοῦ Λούπουλου (καταγομένου ἀπὸ τὸ Ἀλβανιτοχώριον ὅπου κεῖται εἰς τὴν Μυσίαν, ἦτοι εἰς τὰ περὶ τοῦναδα, καὶ ἔχοντος τὸ ἀρχαιότερον αὐτοῦ γένος, ἀπὸ τῆς Μακεδονίας) ὑπὸ τῆς θείας προνοίας, ἔγραψεν εἰς τὴν Λεχίαν, εἰς τὸ Κιαΐβον, καὶ εἰς τὴν μεγάλην σύνοδον εἰς Κωνσταντινούπολιν· δὲν ἐλυπήθη ἐξ ὅσα, ἀλλὰ διεσκόρπισε τὰ χρήματα ὑπὲρ Χριστοῦ πάμπολλα, καὶ συνεκρότησε τοπικὴν σύνοδον εἰς Γιάσι, ἐπὶ Παρθενίου γέροντος, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, παρόντων λεγάτων ἀπὸ τε Κωνσταντινουπόλεως καὶ Κιαΐβου, καὶ αὐτοῦ τοῦ μητροπολίτου Ῥωσίας Πέτρου Μορίλα τοῦ φιλοχρίστου καὶ τῷ ὄντι πανιερωτάτου· καὶ δὴ ἀναθεμάτισαν τὰ κεφάλαια τούτα καὶ τὸν συγγραφέα αὐτῶν. Καί, ὡσάν ἐδιαλύθη ἡ σύνοδος καὶ εἰρηνοποιήθη κατὰ τὸ παρὸν ἡ Ῥωσία, ὁ εἰρημένος Βασιλεὺς βοεβόδας, ἂν καλὰ καὶ ἔκαμε πολλὰς ἐλεημοσύνας εἰς τὰ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὰ μοναστήρια ὅπου εἶναι εἰς τὸν Ἄθωνα, καὶ εἶχε δώσει καὶ σφράντα δύο χιλιάδες φλωρία οὐγκρικά καὶ ἐξεχρεῖωσε τὸν ἅγιον Τάφον καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἔκαμεν, ὅμως τοῦ ἐφάνη καὶ τοῦτο διὰ πολὺ καὶ ἐπαραινέθη μαζί μὲ τὸν παναγιώτατον καὶ πανευλαθέστατον πατριάρχην τῆς βασιλίδος Κωνσταντινουπόλεως Παρθένιον τὸν γέροντα, τὸν διαληφθέντα διδάσκαλον Μελέτιον νὰ σχεδιάσῃ τὴν παροῦσαν βίβλον. Ὑπακούσας δὲ ἐκεῖνος καὶ συγγράψας αὐτήν, ἀνέτρεψε μὲν τὰ ἡ κεφάλαια καὶ τὰς τέσσαρας ἐρωτήσεις τοῦ Κυρίλλου· διέλυσε δὲ πᾶσαν καλθινικὴν κακομηχανίαν, καὶ ἐσύστησε τρόπῳ ἐγχειριδίου πᾶν εὐσεβῆ καὶ ὀρθόδοξον δόγμα. Ἦν ὅμως τὸ βιβλίον ἄγνωστον καὶ οὐδενὶ φανερόν· ἀποβληθέντος γάρ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Βασιλείου βοεβόδα, μετέπεσον καὶ τὰ τοῦ Συρίγου εἰς ἀνωμαλίας καὶ μάλιστα εἰς πτωχείαν τὴν σὺναικον τοῖς φοβουμένοις τὸν κύριον.

Ἰστέον δὲ ὅτι, περίπου δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς σωτηρίας, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβης τοῦ ῤηγὸς τῆς Γαλλίας ἐζήτησε ἀπὸ ἀρχιερεῖς τινάς καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πατριάρχας τὴν γνώμην τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰς τὰ περὶ πίστεως ἔγγραφοι, καὶ ἐδώκασι πολλοὶ καὶ δὴ καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερά σύνοδος· ὅτε καὶ ἡμεῖς Ἐγχειριδίων τι ἔλεγχον τῆς καλθινικῆς φρενοβλαβείας ἐσχεδιάσαμεν, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ ἐντυχόντες εἴσαρθε τὴν αἰτίαν ὅπου ἐγύρευον τὰ τοιαῦτα συγγράμματα οἱ Κελτοί. Εἶτα ἐλθόντες ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αὐτῷ εἰς Βλαχομπογδανίαν, ἐδεήθησαν ἡμῖν οἱ εἰς τὴν Ἐρδελίαν ὀρθόδοξοι νὰ τοὺς δώσωμεν τίποτα συγγράμματα νὰ δύνωνται νὰ ἀποκρίνωμαι τῶν Καλθίνων, ὅπου τοὺς ἐνοχλοῦσαν κατὰ πολλὰ, καὶ εὕρισκόμενοι εἰς λογισμὸν νὰ τοὺς βοηθήσωμεν, κἀριτι Χριστοῦ, εὔρομεν τὴν παροῦσαν βίβλον τοῦ μακαρίτου Συρίγου ὅπου εἴπαμεν ἀνωτέρω, καὶ δεελθόντες αὐτὴν πολλὰκις, εὔρομεν ἰκανὴν εἰς πᾶσαν ἀπόκρισιν τῶν τοιούτων αἰρετικῶν πρώτων, ὅτι εἶναι ὀρθόδοξος καὶ ἐν πᾶσι σύμφωνος τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ· δεύτερον, ὅτι εἰς ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἀποκρίνεται, καὶ μὲ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λόγον πᾶσαν αἰρετικὴν πρότασιν ἀναιρεῖ καὶ διαλύει ὡς ἀράχνης ἱστόν· τρίτον, ὅτι ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος συγγράψας αὐτὴν πρώτον ἐλληνικὰ, τὴν ἔκαμεν ὕστερον εἰς κοινὴν γλῶσσαν, καὶ δίνεται καθένας χριστιανὸς νὰ ἔχη ἀπ' αὐτὴν μεγάλην βοήθειαν· καὶ μάλιστα πολλοὶ τῶν ἐν Βλαχομπογδανίᾳ εὐγενῶν ἐλληνίζοντες τὰ πολλὰ εἰς τὴν γλῶσσαν, θέλουσι τὴν μεταφράσῃ εὐκολα εἰς γλῶσσαν βλάχικην, ὅπου νὰ γενῆ κοινὴ ὠφέλεια εἰς πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν· ἐσυνάψαμεν λοιπὸν αὐτὴν καὶ τὸ ἡμέτερον Ἐγχειρίδιον εἰς ἓνα τόμον, καὶ θέλοντες νὰ τὰ βάλωμεν εἰς τὸν προγεγονότα παρ' ἡμῶν νέον τύπον, δὲν ἐδυνήθημεν καὶ ἀπὸ τὰς ἀκατάστασις τοῦ καιροῦ καὶ ἀπὸ τὴν πτωχείαν μας.

Ἄλλ' ἐν τούτοις ὁ νομφίος τῆς ἐκκλησίας, ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱός, κηδόμενος

τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἠὲ δόκησε καὶ αὐθέντευσεν ὁ ἐκλαμπρότατος, εὐσεβέστατος καὶ ὑψηλότατος αὐθέντης πάσης Οὐγκροβλαχίας κύριος Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας βοεβόδας. καὶ οἷα ὦν καὶ γένους χρηστοῦ καὶ ἀνατροφῆς εὐσεβοῦς καὶ πολιτείας ἐνυρέτου, καὶ μάλιστα ζηλωτῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, εὐθύς ὅπου ἐμηνύσαμεν αὐτῷ, πρесеβέσαντες ὑπὲρ Χριστοῦ, ἐδέξατο μετὰ χαρᾶς τὴν αἴτησιν, καὶ ὤρισε νὰ τυπωθῆ ἡ βιβλος με̄ ἕξοδα τῆς ἐκλαμπρότητός του, καὶ νὰ μοιρασθῆ εἰς τοὺς ὀρθοδόξους δωρεάν ἐκ μέρους τῆς ὑψηλότητος αὐτοῦ. Ἀποδεχόμενοι οὖν τὴν βιβλον εὐχεσθε, δεόμενοι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ ὑγιείας καὶ εἰρημικῆς καταστάσεως καὶ ζωτηρίας τοῦ ἐκλαμπροτάτου αὐθεντός καὶ κοινοῦ εὐεργέτου. Ἀναγινώσκετε δὲ αὐτὴν με̄ ἐπιμέλειαν καὶ σοφίαν πνευματικῆν, ἵνα, ἔχοντες τὴν ὀρθόδοξον γνῶσιν τῆς καθολικῆς πίστεως ἀπαράτρωτον τύχητε τῆς αἰωνίου ζωῆς τῇ χάριτι τοῦ σωτήρος ἡμῶν θεοῦ. ᾠ̄ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἐν ἔτει τῇ σωτηρίῳ αχχί', κατὰ μῆνα μᾶτον, ἐν Ἀδριανουπόλει.

Iar în anul 1538 s'a mai arătat și alt cine-va numit Ioan, fiu natural al unui preot latin, supranumit Calvin, și luând dogmele lui Luter, a stabilit o eresie, care este un amestec de toate eresiile vechului. Aș făcut și alți școlari și au tîrit la credința lor diferite și mari ținuturi ale apusului și ale țerrilor de nord. Dar nu i-a multumit acésta; ci discipolii lor au voit să arunce otrava lor și în biserica resăritenă.

Și într'adevăr în anul 1633, sub patriarhatul lui Ciril Lucari în Constantinople, apare fără veste o cărțuție în Constantinople, tipărită la Geneva de lângă munții Alpi, conținând opt-spre-dece capitole grecesci și patru cestiuni sub numele Patriarhului Ciril, ca și cum adevărată compunerea ar fi fost a lui Ciril și să dică că aceea este credința bisericeii resăritene și dacă conțineă eresia calvină, cuprindeă la început și o scrisore latină, care învederă cum că o astfel de lucrare este a lui Ciril. Acéstă carte a pricinuit comunității din Constantinople multă neliniște și multă întristare, mai întâi Ciril a fost 18 ani Patriarh la Constantinople și alți atâția papă în Alexandria și nici-o-dată nu s'a învederat că se abate de la pietate, dar încă de pe amvon predică ortodoxia și în luptele pe cari Teofanes din Ierusalim le susțineă cu apusenii, cari căutaș să curețe locurile sfinte de ortodoxi, eră de aceeași părere cu dinsul și un strașnic ajutor al patriarhului din Ierusalim; și așa să-l cunoscă ortodoxii, ca atare, și apoi să audă că ilustrul lui nume se pângăresce, s'au turburat; apoi iarăș se întristaș vedînd că Ciril trăesce șase ani după aparițiunea cărțuției și n'a scris nimic în contra capitolelor și cu tăcerea lui da de bănuț comunității. În fine, fiind de față patriarhiul Alexandriei și Ierusalimului, și Ciril din Veria Patriarhul Constantinoplei, și făcînd sinod, l-au desmintit. Dar răul nu se oprî aci; fiind-că căți-va, cari se pretind că sprijinesc cu învățătura lor biserica catolică, iar adevăratele lor muncă este să se lupte și să se alieze cu lepădata învățătură a acestui secol în contra credinței catolice, ispitind și cu vorba și cu autoritatea exterioră pe ortodoxii ruși, și în Polonia, și în Lituania, și în Podolia, și în Ucraina, ca să adopte inovațiunile, au găsit și o causă bine-cuvîntată că adică și patriarhul lor eră calvin. Pentru acésta spiritul ducelui Moldo-Valachiei Vasile Voevod Lupul (care descinde din Albanitochorii, cari se aflaș în Misia, adevărat în ținuturile de pe lângă Dunăre, și avînd neamul lui mai vechi din Macedonia) atîțat fiind de divina provedință, a scris în Polonia și în Chiev și la marele sinod din

Constantinople; nu a cruțat cheltueli, ci a risipit foarte mulți bani pentru Christos, și a întrunit un sinod local la Iași sub patriarhatul lui Partenie din Constantinople, fiind de față delegații și dela Constantinople și de la Chiev, și însuși Mitropolitul Rusiei Petru Moghila, iubitorul de Christos și în adevăr prea sânt; au anatematizat aceste capitole și pe scriitorul lor. Și îndată ce se disolvă sinodul și se pacifică de o cam dată Rusia, numitul Vasile Voevod, deși a făcut bunătăți prin multe milostenii la patriarhia din Constantinople și la mănăstirile cari sunt la Atos, dedese și patruzeci și două de mii de galbeni unguresci și a scăpat de datorii Sântul Mormint și a făcut multe altele de felul acesta; totuși i se părură că și acesta face mult, și îndemnă împreună cu prea sântul și prea piosul patriarh al capitalei Constantinople, bătrînul Partenie, pe profesorul de pe atunci Meletie ca să întocmească această carte. Iar acela, supunându-se, o scrisă, și returnă cele 18 capitole și pe cele patru cestiuni ale lui Ciril; și a nimicit ori ce rea uneltire a Calvinilor și a consfințit dogma ortodoxă în chip pios într'un manual. Cartea aceasta însă era necunoscută și nimeni nu a vădută-o, căci, fiind gonit din domnie Vasile Voevod, au cădută și ale lui Sirigos în anomalii și mai ales în sărăcia care este conviețuită dea celor de Dumneșeu temători.

Să se știe încă, că aproape de anul mântuirii 1670, ambasadorul regelui Franței cerea de la ore-carii arhieriei și chiar de la patriarhul însuși părerea bisericii răsăritene relativ la cele ce scriau despre credință. Mulți i-au dat și decii și sântul Sinod de la Constantinople, când am proiectat și noi un manual critic al nebuniei Calvine, l'au găsit și l'au luat. Sciți cauza pentru care Celții căutați asemenea scrieri. Apoi, ajungând la anul mântuirii 1680 în Vlachobogdania, ne-au rugat pe noi Ortodoxii din Ardeal, ca să le dăm ore-care scrieri, ca să potă răspunde Calvinilor, cari îi supărau peste măsură, și aflându-se în alegere, să-i ajutăm. Am găsit, din grația divină, această carte a repausatului Sirigos despre care am vorbit mai sus și, după ce am cetit-o de mai multe ori, o găsirăm capabilă de a răspunde unor astfel de eresii: mai întâi este ortodoxă și întru toate conformă cu biserica catolică; al doilea răspunde la toate necesitățile și cu vorba bisericăscă suprimă ori-ce propozițiune eretică și o distruge ca pe o pânză de păianjen; al treilea că repausatul acela scriindu-o mai întâi în elinésca vechie, a tradus-o apoi în limba de toate țilele, și fie-care creștin poate avea de la dînsa un mare ajutor; și mai ales că mulți dintre nobilii din Vlachobogdania, cunoscând bine limba grăcă, voesc să o traducă în limba romănescă, ca să devie de obștesc folos întregii biserici. Am estras-o deci într'un singur volum împreună cu manualul nostru și dorind să o dăm la tipar, nu am putut din cauza nestatorniciei vremurilor și a sărăciei noastre.

Intre acestea mirele bisericii, unicul fiu a lui Dumneșeu, milostivindu-se de poporul său, a bine-voit și a îndeplinit-o. Prea strălucitul, prea piosul, prea înaltul domnitor al întregii Ungro-Vlachii domnul Ion Constantin Basaraba Voevod, ca unul care este și de neam bun și de creștere piósă, ocărnuire virtuósă și mai ales zelos de credința ortodoxă, îndată ce i-am atras băgarea de seamă, trimițându-i solii, pentru Christos, a priimit cererea noastră cu bucurie și porunci să se tipărească cartea cu spesele strălucirii sale și să se împartă la ortodoxii gratis din partea Înălțimii sale. Priimind deci cartea, rugați-vă, cerând de la Domnul nostru Isus Christos sănătate, stare pacinică și mântuire pentru strălucitul domnitor și

binefăcător obștească. Cetiți-o cu atențiune și cu spirituală înțelepciune, pentru-ca, având cunoscința ortodoxă a catolicef credințe neclintită, să obțineți viața vecinică prin grația Mântuitorului Dumnezeu nostru, a căruf glorie este în veacuri.

In anul mântuirii 1690 luna Mai, în Adrianopole.

Pe f. 7:

Βίος Μελετίου τοῦ Συρίγου συγγραφεὶς παρὰ Λοσιθέου πατριαρχου Ἱεροσολύμων.

Μελέτιος ἱερομόναχος ὁ Συρίγου τοῦ ἐν τῇ Κρήτῃ Χάνδακος ἦν γέννημα καὶ θρέμμα ἐπαιδευθὴ δὲ τὰ κοινὰ γράμματα καὶ τὴν κυκλοπαιδεῖαν παρὰ Μελετίῳ ἱερομονάχῳ τῷ Βλαστῷ. Εἶτα ἀπελθὼν εἰς Ἰταλίαν ἔμαθε τὴν μὲν λογικὴν παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυθαλλεῖ ῥητορικὴν δὲ, μαθηματικὴν καὶ τὰ φυσικὰ εἰς Πάντωβαν. Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, γίνεται ἱερεὺς εἰς Κυθηρείαν, ἐπειδὴ ἐν τῇ Κρήτῃ οὐκ ἦν ἐπίσκοπος ὀρθόδοξος, ἐπικρατούντων τῶν Βενετικῶν. Διδάσκων δὲ ἐπ' ἐκκλησίας εἰς τὸν Χάνδακα τὸν λόγον τοῦ θεοῦ σοφῶς τε καὶ ὀρθοδόξως, ἐπεβουλεύετο παρὰ τινος ἄρχοντος, ὡς δῆθεν τὸ καλυμαύχιον αὐτοῦ μὴ ἐξείρων ἐν ταῖς πρὸς ἐκείνον προσρήσεις. Γέγονε δὲ καὶ ἡγούμενος εἰς μοναστήριον κείμενον εἰς τοὺς ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς Πράξεσι φερομένους Καλοὺς Λιμένας, ἐν ᾧ ἀπελθὼν εἰς προσκύνησιν ὁ γενεράλης τῆς Κρήτης, ἐπέτρεψε τοῖς ἰδίοις φράτορσι λειτουργεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ μοναστηρίου· ἀλλὰ, τοῦ ἀρχηγοῦ ἀποδημήσαντος τῆς μονῆς, ὁ Μελέτιος οὐκ ἀφήκεν ἱερουργεῖν τοὺς ὀρθοδόξους πρὶν ἢ ποιῆσαι ἁγιασμὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ὅπερ τοῦ ἐπιβουλεύοντος αὐτῷ προρρηθέντος ἄρχοντος Κωνσταντίνου τοῦνομα ἀναγκείλαντος τῷ γενεράλῃ, καὶ ἀποφάσεως γενομένης θανατωθῆναι τὸν ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ, εἰδῆσιν λαθῶν ἐκεῖνος ἀποδιδράσκει εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀφ' ἧς, μηνύσαντος αὐτῷ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ἀνάγεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τὰ ἀχλ' ἔτος, καὶ ἔχων τὴν οἴκησιν αὐτοῦ ἐν τῇ Χρυσοπηγῇ ἐδίδασκεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡθικούς καὶ θεολογικούς λόγους, καὶ γε καὶ σχολὴν ἀποκαταστήσας ἐδίδασκε γραμματικὴν καὶ ἐπιστήμας τοὺς βουλομένους ἕως τοῦ ἀχλθ' ἔτους. Ἐπὶ δὲ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Παρθενίου τοῦ γέροντος, ἐπέμφθη εἰς Γιάσιον μετὰ τοῦ Νικαίας Πορφυρίου· καὶ συνεστήσαντο τὴν ἐκείσε μετὰ τῶν Ῥώσων τοπικὴν σύνοδον, ἐπιμελεία τοῦ αἰοιδίμου Βασιλείου βοεβόδα. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν ἔτει ἀχμδ', καὶ μὴ λέγων τὰ ἀρέσκοντα τῷ τότε Κωνσταντινουπόλεως Παρθενίῳ τῷ δευτέρῳ, ἀλλὰ τὰ δοκούντα τῇ ἀληθείᾳ, φυγαδεύεται εἰς Γιάσιον. Ἀναγκαίᾳ δ' αἰτίᾳ ἀναχθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μάλιστα τῇ πρὸς τὸν Παναγιώτην, ἐρμηνεῖα τοῦ Καίσαρος τὸν καὶ ἴδιον αὐτοῦ μαθητὴν, ἐλπίδι, καὶ κατανοήσας ἀμειλικτον τοῦ πατριαρχου τὸν θυμὸν, ἀποδημεῖ εἰς Κιδόν (sic) καὶ τὰς ἐκείσε κωμπολεις· καὶ, μετὰ τὴν ἐκεῖνου καθάρεισιν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἀποβολήν, ἀνάγεται αὐθις ἐπὶ Ἰωαννικίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατοικήσας εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατοικίαν εἰς τὴν Χρυσοπηγὴν. Πάλιν δὲ πατριαρχεύσαντος τοῦ Παρθενίου, ἀποδημεῖ εἰς Τρύγλιαν, κώμην τῆς Βιθυνιακῆς Ἀπαμείας, ἕως τοῦ ἀχχνά ἔτους. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Παρθενίου, προσκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἰωαννικίου, καὶ κάθηται πάλιν εἰς τὴν Χρυσοπηγὴν. Εἶτα μετὰ δύο ἔτη μετέφησεν εἰς τὴν Ἐλπίδα εἰς τὸ Κοντοσκάλιον, ἕως ἀχξξ'. Ἀλλ' ἐπειδὴ συνέβη τότε ἡ πυρκαϊά, ἦν εἰς τὸ ἐνδέκατον βιβλίον τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων ἐσημειώσαμεν, μετέβη εἰς τὴν Γαλατάν εἰς τὸν Χριστὸν τῶν Μποστανίων, ἐνθα διατρίβων μετέστη τῶν τῆδε ἀχξξδ' ἔτει τῷ σωτηρίῳ, ἀπριλίου ιζ', ἡμέρα κυριακῇ, ἐτῶν ὦν ἐβδομήκοντα ὀκτώ. Τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἐκόμισαν τινὲς εἰς Τρύγλιαν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ ἔθαψαν ἐκεῖ. Μαθηταὶ δὲ αὐτοῦ ἔτι δύο: Ἀρσένιος ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς τῶν ἐν Κωνσταν-

τινουπόλει εὐγενῶν, κατ' ἔχνος τῷ ἰδίῳ διδασκάλῳ ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν ζωῇ πορευόμενος. καὶ Ἰωαννάκης Πορφυρίτης, ὁ χρηματίσας πρῶτος δραγουμάνος τῆς ἀλαμανικῆς βασιλείας εἰς τὴν ὑψηλοτάτην ὀθμανικὴν Θύραν, καὶ νῦν εἰσέτι ἐν τῷ βίῳ περιῶν καὶ ζῶν εἴπέρ τις ἄλλος φρονήσει καὶ εὐσεβείᾳ· διαπρέπει γὰρ ἐν πολιτικαῖς ἀρεταῖς προσφυῶς, καὶ ζηλωτὴς ἐστὶν ἄκρος τοῦ σωτηρίου καὶ προσκνητοῦ φρονήματος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Συνέγραψε δὲ τὸ παρὸν βιβλίον κατὰ τῶν κεφαλαίων τοῦ Κυρίλλου καὶ τῶν ἐρωτήσεων· καὶ εἰς τὰς κυριακὰς ὅλου τοῦ χρόνου ὀμιλίας· καὶ τόμους τρεῖς εἰς διάφορα ῥήτᾳ τῆς ἁγίας Γραφῆς· καὶ μαρτύρια πολλῶν μαρτυρησάντων εἰς τοὺς κατ' ἐκείνον καιροὺς· καὶ δὴ καὶ τὴν Ὀρθόδοξον λεγομένην Ὁμολογίαν, ἣν συνέγραψαν μὲν Ῥῶσοι· καὶ ὁ Κιαιθίου Πέτρος, οὗτος ἐδιόρθωσε προτροπῇ τῆς ἐν Γίασίῳ συνόδου. Μετέφρασε δὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ὁριγένους τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς ἀπὸ τῆς λατινίδος εἰς τὴν ἑλληνίδα· καὶ τοῦ γε Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, Ῥωμαίων αὐτοκράτορος τὸ κατὰ τοῦ Ἐθνικοῦ, καὶ τὰ Ἰνστιτούτα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ τὴν Νομικὴν ἐπιτομὴν Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν βασιλέων ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς γλώττης μετένεγκεν εἰς πεζὴν φράσιν, προτροπῇ τοῦ Βασιλείου βοεβόδα.

Εἴ τις δὲ βούλεται καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ γινῶναι ὅποια τίς ἦν, συγκρίνας αὐτὴν μεθ' ὅτου ἂν βούλοιο τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν, ἴσῃν αὐτῇ(ν) καὶ εἰς οὐδὲν ἔλαττον γεγενημένην εὐρήσῃ.

Viața lui Meletie Sirigul scrisă de Dositeiū, patriarchul Ierusalimului.

Meletie ieromonachul Sirigul s'a născut și a crescut în Handachi din Creta, a învățat carte la Ieromonachul Meletie. De aci, plecând în Italia, a studiat logica la Teofil Coridaleu, iar retorica, metematicele și fizicele în Padova. Inapoiindu-se în patria sa, devine preot în Citeria, fiind-că în Creta nu eră episcop, de ôre-ce eră sub dominațiunea Venetianilor. Predicând cuvîntul lui Dumnezeu pe la biserică la Handachi în mod înțelept și ortodox, eră persecutat de un nobil sub pretext că nu-și scôte potcapiul când vorbesce cu dinsul. A ajuns și Egumen la mănăstirea de la Calus Limenas cu hramul Faptele Săntilor Apostoli. Venind aci generalul Cretei ca să se închine, a permis fraților săi proprii să celebreze serviciul în biserica mănăstirei, iar când generalul a plecat de la biserică, Meletie nu a lăsat pe ortodoxi a sluji până să nu facă sfințirea apei în biserică. Nobilul care îl persecută numit Constantin, despre care am vorbit mai sus, anunță acêsta generalului și se iea înțelegere ca să ucidă pe omul lui Dumnezeu. Acesta informându-se, fuge în Alexandria, de unde fiind chemat de patriarchul Constantinopolei Ciril Lucaris, vine în Constantinopole la anul 1630; își iea locuința la Crisopege și predică în biserică cuvîntări morale și teologice; ba încă a deschis și școlă unde predă gramatica și sciințele la cei ce dorea, până la anul 1639. Sub bătrânul Partenie, Patriarchul Constantinopolei, a fos trimes la Iași împreună cu mitropolitul Niceei Porfiriu și a constituit dimpreună cu Rușii sinodul local de acolo, prin îngrijirea ilustrului Vasilie Voevod. Reintorcându-se în Constantinopole în anul 1644 și nevorbind pe placul Patriarchului de atunci din Constantinopole, Parteniu al doilea, ci după părerea adevărului, este isgonit la Iași. Silit de nevoie ca să se reintorcă în Constantinopole în speranța sprijinului lui Panaiot dragomanul Cesarului, fostul lui școlar, a înțeleș că mânia Patriarchului către dinsul este neînblândită, pribegesce la Chios și în satele dintr'acolo, iar după caterisirea și depunerea Patriarchului se reintorce din nou, sub patriarchatul lui Ioani-

chie, la Constantinople, și a locuit în casa-î de mai înainte la Crisopege. După ce s'a făcut patriarch din nou Partenie, fugi la Triglia, sat din Apamia Bitinieî, până la anul 1651. Murind Partenie este rechemat de Ioanichie și se așeză iarăși la Hrisopigi. Apoi după doi ani s'a strămutat în Elpida la Contoscale până la 1660. Dar fiind-că atunci se întâmplă incendiul, pe care l'am notat în cartea a un-spre-decea a patriarhilor din Ierusalim, descinse la Galata la Christos al Bostanienilor, unde locuind muri în anul mântuirii 1664, aprilie 17, în ziua de duminică, în vârstă de șapte-zeci și opt de ani. Corpul lui Iau dus cățiva în Triglia, la mănăstirea sântilor părinți, și l'au înmormintat acolo. Doi au fost școlarii lui: ieromonachul Arsenie duhovnicul nobililor din Constantinople, care călcă pe urmele profesorului lui în traiul în Christos, și Ioanakes Porfirites, care a funcționat întâi ca dragoman al împărăției germane la Înalta Pörtă otomană și acum încă în viață petrece și trăește mai mult decât orî care altul în cumințenie și pietate, căci se distinge prin devotament în virtuțile cetățenesci și este forte zelos pentru mântuirea închinare la catolica biserică.

A scris cartea acésta în contra capitolelor lui Ciril, și în contra cestiunilor și Omeliile dominicale de peste tot anul, și trei tomuri asupra diferitelor versete din Sânta scriptură, și mărturiile multor martiri din timpurile lui; și mărturisirea disă ortodoxă, pe care o scriseră Rușii și Petru al Chievului, el a corectat-o prin însărcinarea sinodului de la Iași. A tradus și esplicarea scrisorei lui Origene către Romanî, din latinesce în grecesce; a tradus încă din limba elenă în frasa pedestră scrierea împăratului Ioan Cantacuzen în contra păgânătății, și institutele lui Iustinian, și prescurtarea de lege a împăraților Leon și Constantin, prin îndemnul lui Vasile Voevod.

Dacă cine-va voesce să cunoscă ce fel eră viața lui, comparându-o cu acea a orîcărui voesce dintre sântii ierarchi, o va găsi egală și în nici o privință inferioară.

În partea a doua a cărții, adică în *Manualul* Patriarhului Dositeiu, la p. 28—29, se află următoarea scrisore adresată lui Vasile Lupu de către Sinodul din Iași:

Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Γκασίῳ συνόδου τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ μεγαλοπρεπεστάτῳ δουκί, θεοσεβεστάτῳ ἀνθέντῃ καὶ ἡγεμόνι πάσης Μολδοβλαχίας, κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Γασιλείῳ βοεβόδα, σωτηρίαν παρὰ θεοῦ.

Σὺν ἦν ὡς ἀληθῶς, δοῦξ μεγαλοπρεπέστατε, τύποις ἐκδοῦναι καὶ τὰ συνοδικὰ ταυτὶ γράμματα. Ἐπειδὴ γάρ σοι τὸ σύνθημα δέδωκεν ὁ κύριος τοῦ εἶναι τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ πρόμαχον καὶ τῶν αἰρέσεων γενναῖον καταλύτην. σὲ μόνον ἐκ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἡγεμόνων ὡς εὐχρηστον αὐτῷ ἐκλεξάμενος, τίνι ἂν ἄλλῳ ἐπέκειτο τὰς κακοδοξίας στηλιτεῦσαι, εἰμὴ ἄρα τῇ σῇ θεοσεβεστάτῃ μεγαλονοίᾳ, ὃς ἰδὼν τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ταραττομένας ἐπὶ τοῖς νεωστὶ ἀναφανείσι καλουῖνκοις κεφαλαίοις, διατεινομένοις ἡμετέροις εἶναι τῷ ἐπιγράφεσθαι ἀνατολικῇ ὁμολογίᾳ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, οὐδοτιοῦν κατενάρκησας· ἀλλὰ, πάντα κάλων κινήσας, οὐκ ἀπέστης ἕως οὔ, μεταπεμφάμενος τοποτηρητὰς τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ἀποστολικοῦ θρόνου τοῦ οἰκουμενικοῦ καὶ πάσης τῆς περὶ αὐτὸν ἱεράς συνόδου, καὶ ἀπὸ Ῥωσίας λεγάτους τῆς ἐκείθεν ἐκκλησίας, σὺν αὐτοῖς πάντα τὰ νενοθυμένα κατέρραξας δόγματα, δημοσίοις βίβλοις ἐγκρίνας τε καὶ κυρώσας τὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας γνήσια διδάγματα· καὶ νῦν πᾶσι τοῖς χριστιανῶν παισὶν ὀρθοδόξοις ἐκκαλύπτων τὸν ἐγκεκρυμμένον ἰὸν τοῖς κεφαλαίοις ἐκείνοις, κοινῶς προκείσθαι ἐθέσπισας ἦν ἔχει δόξαν περὶ αὐτὰ ἢ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία, ἐφ' ᾗ ἔχει πανταχῇ τὰ τοῦ κυρίου πρόβατα διαγι-

νώσκειν ὁποῖων βρωμάτων ἀπέχεσθαι χρῆ καὶ ποίαις τισὶ νομαῖς ἀναμριβόλως προσπελάζειν. Διὸ χάριτας τῷ θεῷ ἀποδιδόντες ἐπὶ τοῖς διὰ σοῦ παρ' αὐτοῦ οἰκονομισθεῖσιν ἡμῖν, ἐξ ὅλης ψυχῆς ἱκετεύομεν αὐτὸν τὴν παροῦσαν ζωὴν μακραιωνά τε καὶ εἰρηνικὴν σοὶ δωρήσασθαι, τὸν τῆς ἡγεμονίας θρόνον μέχρι τέλους κοσμοῦντα ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι, ἐν τῇ μελλούσῃ ἐκ τῶν ἐπὶ γῆς τὰ οὐράνια μεταθέσθαι σε βασιλεία.

Οἱ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως λεγᾶτοὶ καὶ ἔξαρχοὶ πατριαρχικοί,

Ὁ πρῶτον Νικαίας Πορφύριος,

Μελέτιος Συρίγος ἱερομόναχος καὶ κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου.

Καὶ ἀπὸ Ῥωσίας λεγᾶτοὶ,

Ἰσαίας Τρόφιμος, ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Ἰγνάτιος ὁ Ξενοβίκιος, ὁ τοῦ εὐαγγελίου κήρυξ.

Ἰωσήφ Κοινωνοθεῖκιος, ἡγούμενος τῶν ἁγίων Θεοφανίων.

Scrisórea sinodului din Iași către prea strălucitul, prea mărețul duce, prea piosul domnitor și principele întregii Moldo-Valachii domnul domn Ioan Vasilie voevod, de la Dumneđeũ mãntuire.

Al tẽũ erà, o prea mãreț duce, de a da la tipar și incheerile aceste sinodale. Fiind cã Domnul ți a dat acestã menire ca sã fii anteluptãtor al bisericii lui și brav distrugãtor al eresilor; alegẽdu-te pe tine, dintre totți principii de pe pãmînt, ca cel mai folositor lui, cãruia altul îi erà dat sã infiereze judecãțile rele, dacã nu de Dumneđeũ prea respectuoasei tale marĩ chibzuințe? Tu, vẽđẽnd bisericile lui Christos turburate de principiile calvine de curind resãrite și cãnd ai tẽi nãzuiaũ ca sã se scrie o mãrturisire rãsãritenã, nu te-ai dat înapoi de la nimic, ci mișcãnd tot ce este frumos, nu te-ai lãsat pãnã sã nu chemi reprezentanți ai prea sãntului și apostolicului scaun ecumenic și ai sãntului sãnt sinod de pe lãngã dînsul, și delegați din Rusia ai bisericeĩ de acolo; și pe tóte dogmele denaturate le-ai sfãșiat, alegẽnd între cãrțile publice și consfințind adevãratele dogme ale bisericeĩ rãsãritului. Și acum, descoperind tuturor fiilor ortodoxi ai creștinilor veninul ascuns în acele principii, poruncind ca sã se punã în fața obștei, pãrerea ce o are despre dinsele marea nóstrã bisericã a lui Christos, prin care aũ a se deosebi pretutindenea oile Domnului, de care nutreț trebuie sã se ferescã și de care pãșuni sã se apropie fãrã fricã. De aceea, aducẽnd mulțumiri lui Dumneđeũ pentru darurile lui fãcute prin tine, din tot sufletul il rugãm sã-ți dãruescã viața acestã fericitã și pacinicã, împodobind pãnã în sfãrșit tronul domniei tale în grația lui, iar în cea viitoare sã-ți schimbe domnia pãmãntescã cu cea cerescã.

Delegați și exarchii patriarchali din Constantinopole:

Porfirie fost al Niceei,

Meletie Sirigos ieromonach predicator al Evangheliei.

Și din Rusia delegați:

Isaia Trofim egumen al Sãntului Niculae,

Ignatie Nenovic predicator al Evangheliei,

Iosif Constantinovic egumenul sãnteĩ Boboteze.

La sfirșitul cãrții se citește:

Ἐτυπώθη, ἐν Μπουκουρεστήφ τῆς Οὐγροβλαχίας (sic), ἀναλώμασι μὲν, τοῦ πανεκκλημ-
προτάτου, εὐσεβεστάτου τε, καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἀθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγρο-

βλαχίας, κυρίου, κυρίου, Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα βοεβόδα. Παρά τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου πρώην χουσίου, κυρίου Μητροφάνους. Ἐπιμελεία δέ, καί διορθώσει, τοῦ λογιωτάτου νοταρίου, τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, κυρίου Μιχαήλ Μακρῆ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐν ἔτσι σωτηρίῳ: αἰγι': κατὰ μῆνα σεπτέμβριου.

S'a tipărit în Bucurescii Ungro-Vlachiei cu spesele prea strălucitului, prea piosului și prea mărețului domnitor și principe al întregii Ungro-Vlachii domnul domn Ioan Constantin Basaraba Voevod, de către prea iubitorul de Dumnezeu episcop fost al Hușilor Kyr Mitrofan, prin îngrijirea și corectarea prea învățatului notar al marelui bisericii, domnul Michail Macri cel din Ianina. În anul mântuirii 1690, luna Septembrie.

Traducerile din limba grecească sunt făcute de Prof. St. Michăileanu.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române. Muzeul de antichități. — Paris, Biblioteca Mazarin.

Jøgrand, *Bibliographie hellénique*, II, 458.— C. Erbiceanu, *Scrierea lui Meletie Sirigul contra Calvinilor și a lui Cîril Lucaris, compusă prin ordinul Sinodului ținut la Iași la 1642, în Biserica Ortodoxă*, XVIII (1894—95), p. 6.

1691.

91. Sf. Ioan Gură-de-aur, Mărgăritare, trad. de Șerban și Radu (Grecenu), Bucuresci 1691.

М Ъ Р Г Ъ Р И Т Ъ Р Е , Я Д Е К Ъ
КЪКНИТЕ ДЕ МЪЛАТЕ ФЪКЮРИ,
И ЧЕЛЪИ АТРС СЪИЦИ ПЪРИНТЕЛЪИ НЪСТРС,
І О Я Н А Р Х І Е П І С К О П Х А Ц Я Р И Г Р І Д Х А Х И
И ЛЪИ ЗЛАТОЪСТЪ.

ШН АЛЕ ЗАТОРЪ СЪИЦИ ПЪРИНИЦ, ДЕ МЪЛАЦИ ДЪСКАЛИ ТЪЛАМЪЧНІТЕ ДЕНЪ ЛІА
КЪ БЪЛГЪСКЪ ПРЕ ЛІАКА ГРЕЧЪСКЪ, СПРЕ ЧЪ ДЕ СЪИЦЕ А БЛАГОЧЕСТІВНОЛО ШН
А ПРАВОСЛАВНИЧНОЛО КРЕШНИИ СЪФЛЕТЪСКЪ ФЛОСІНИЦЪ. ПЪРЪ АКЪМ АТЪЮ КЪ ПОРЪИ
КА ШН КЪ ТОАТЪ КЕЛТЪЛА, А ПРЪ АЪМИНАТЪСАШН ШН БЛАГОЧЕСТІВЕЛАШН

ДОЛНЪ ШН ВЪКАЪДЪНТОРЮ А ТОАТЪ ЦАРА РЪЛЪНЪСКЪ

І О Я Н К О Н С Т Я Н Д І Н Ъ Б Ъ Г Ъ Р І Б Ъ Р О Б Е О Д Я
САЪ СКРНС ДЕ ПРЕ ЛІАКА ГРЕЧЪСКЪ, ПРЕ ЛІАКА РЪЛЪНЪСКЪ, ШН САЪ
ДАТ А ТИПЪРЮ, ПЕНТРЪ ЧЕЛЪ ДЪ СЪИЦЕ ФЛОС СЪФЛЕТЕСКЪ, А ТОТЪ НЪКАИЛА
РЪЛЪНЕСКЪ, КАРЕ СЪПЪТЪ ОБЛАСТІА МЪРЪИ СЪЛЕ ЛЪКЪСАЦЕ, АЪМИНЪНДЪ
А ПРАВОСЛАВЕ.

ШН САЪ ТИПЪРІТЪ А ВЕСТІАТЪА ВЪРАШЪ АЪКЪ ЛЪРЪИ СЪЛЕ А БЪКЪРЪИИ,
А СЪИТА ШН АЪМИНЕАКА МИТРОПОЛІЕ, ПЪРТЪНДЪ АКЪМ КЪРЪМА ПРАВОСЛАВЕИ.

ПРЪ СЪИЦИТЪСА КЪРЪ ТЕМДОСЕ АРХІЕПІСКОПСА ШН МИТРОПОЛІТЪА

И ТОАТЪ ЦАРА РЪЛЪНЪСКЪ.

ИИИ ДЕЛА ФЪЧЕРЪ АЪАИИ

„ЗРЪДЪ :

În-4° de 6 foi nenumerotate și 178 numerotate. Tipărit cu negru, afară de titlul cărții și cel pentru intrarea în materie, cu caracterele Bibliiei din 1688. Pagina are 41 rînduri.

Pe foile liminare, dintre cari una poartă numărul 177, se află titlul, stema țerei (facș. n° 213), între inițialele domnului ale lui Constantin Brâncoveanu (Іw—K, E—E, A—A, A—O, Ц—P), versurile asupra stemei și două prefețe, una adresată către Domn și alta către cititori. Tote acestea se reproduc mai jos. Tot în aceste foi se mai află și scara cărții.

„Verșuri Politice 8 asupra Stemelor Luminatului și Innălțatului Domnu Io. Costandin Basarabă Voevodü.

213.

„Semnul Domniei Corbul ȳaste cu Cruce,
 Prenü caré de sus tǎrie Doamne îți aduce,
 „In scaunul strǎmoșilor în care acum domnești,
 Al celor ce-s în laudǎ vechilorü Bǎsǎrǎbești.
 „Putéré darǎ cé de sus, care te-au coronat,
 Cu Domniȳa acȳasta și vrédnicü te-au arǎtatü,
 „Intǎrécǎ și te adaogǎ cu Domnie slǎvitǎ,
 Cu pace și cu linește cu viaȳǎ norocitǎ.

„Micǎ și plecatǎ slugǎ Mǎriei tale

„Radul Logofǎtü.“

„Pré Luminatului, Innălțatului și Slǎvitului Io. Costandinü Basarabü Voevod, den mila lui Dumnezeu Domnu și oblǎduitoriu a toatǎ Țara Rumǎnescǎ, Domnului Domnului meu milostivü.

„Ce lucru mai bun și mai dumnezeescu suptü soare ȳaste, Pré luminate și innălțate Doamne, decât binele și folosul de opște? Ce lucru mai slǎvit și mai

lăudat în lume Iaste decât den neștiut a face știut, și a câștiga pre cei ce n-au cu cé ce le lipséște? Și ce lucru mai sfintu și mai plăcut lui Dumnezeu, zicu, Iaste, decât a povățui neștine la lumină, pre cei ce trăescu întru întunérecul necunoștinței și neștiinței? Căci cel ce Iaste lipsit de cunoștința și știința lucrului, umblă întru întunérecul greșălii, asémené ca unul ce noapte încă vrându să mērgă la vre-o trebă-și, neștiindū drumul rătăcéște, și așa în bezna acéla infășurându-se, nu numai că ce umblă nu știe, ce și cade mai de multe ori în mari vătămări și nespuse ale lui pagube.

„Ierocliu filosoful, în tâlcuire ce face asupra stihurilor Pithagorei, celor ce le zicu de aur, zice: „Moarté cuvântătorului suflet Iaste nedumnezeiré și necunoștința, căriia înprejurul vieții urméză, și răscoala cia fără-de-măsură, a netocmitelor și necuvioaselor poște; căci aflându-se, zice, în necunoștința celor mai „bune ce sânt, de nevoe Iaste-I a sluji celor ce mai réle sânt“.

„Cu nemica omul mai asémené lui Dumnezeu (ales Înparații, Craii, Domnii și alți stăpânitori) nu Iaste, fără cu făcutul bine și folos de opște cât pren omēnsca, zicem, puțință Iaste; căci precum Dumnezeu făcătoru și ziditoru tuturor și pricina pricinilor Iaste, așa și *pronoiis* și otcărmuitoru și păzitoru de opște, și toatei ființe de bine făcătoru Iaste.

„Direptu acéla dară și tuturor biruitorilor și stăpânitorilor pământului, a urma acéla le Iaste. Cum și Agapitos Diaconul, la învățăturile ce face cătră marele Iustinianu Înparaț, zice: „Cinstéște (adecăte Înparate) mai multu de toți pre „Dumnezeu cel ce decât pre toți te-au cinstit. Căci că duple asămănaré cereștii „Înparații, ț-au dat ție schiptrul pămintestii puteri, *i proci*“.

„Insă nu numai să asămănă lui Dumnezeu cu acéla, ales biruitorii cu bunăfaceré, zice, de opște, ce încă pren acéla și monarhul (adecăte Domnul sângur stăpânitoru) să osebéște den tirani. Zice, și dovedescu toți politicii și sfinții dascali. Căci Domnul Monarhu, binele de opște caută, și la săvârșitul carele Iaste folos tuturor a-l aduce să uită; iară tiranul la al său numai bine privéște, și lui-și numai adaos siléște a câștiga, și ca să-și imple voia, singur își pune și-și face legi și dreptăți poștele lui. Direptu acéla dară Iaste și ticăloasă și plină de turburări și de lacrimi acia politie și țară, caré suptu tiran, nu suptu domnu, zace și să află.

„Dionisie Siracusenu tiranul, (care să văznesiă că Iaste judecătoru dreptu, cum și Iulianu Paravat o făciă, și toți asémené lor tiranii, că sânt drepti să laudă și să arată, ca pre prostul nărod să prilăstéscă), istoréște Ghiorghie Kedrinos în carté istoriilor lui, că chemându pre Platonu filosoful, între altele l-au întreat și acéla: „Ce lucru politic Iaste mai de folos?“ (Părându-I acelu Dionisie că-I va zice ceva după poftă-I, cum și nădejuia). Iară dumnezeescul Platonu l-au răspuns: „Nimică alta fără cât a face pre toți buni și vrédnici.“ Cu ce dară? Cu învățături, cu cuvioase pilde, cu obicée bune, și cu toate celé care mai știuți, mai învățați și mai buni l-ar poté face, de nu pre toți, macară pre mai mulți.

„Căci acéla Iaste tot greul, toată greșala și toată nevoia tuturor, a nu avia știința și cunoștința lucrului. Acéla Iaste mai maré cîță și întunecare minții și sufletului, și decât toate căderile ființei omenești mai rîa Iaste ne a avéré (*sic*) știința și cunoștința adevărului, că dela acéla pogoară și spânzură toată greșala și vina tuturor lucrurilor și lucrărilor.

„Direptu acéia și acel luciafâr al lumii, stâlpul și coloana beserecii Răsăritului și pravoslavnicii credinți trâmbiță, Ioan Zlataust, zică: „Căștigați cărți doftorii sufletului, că aciasta iasta pricina tuturor rélelor, neștiința și necunoștința scripturilor și adevărului.“

„Acésté dară și multe ca acésté, Pré luminate și Innălțate Doamne, dupre multe dovéde și aiavé fapte, îți cunoaștem și știm că Innalta-ți minte nu Iaste alta, nici altele mai multu socotești, fără cât cu ce moduri și mijloace ai puté aduce și a da folos și bine de opște, precum și adevărați sântem, că de ar fi pren putință, am auzi și noi den gura Mării tale, de ticăloasa patriia noastră, cel cuvântu ce oară cându Gaie Octavie Chesariu de Roma lui zică: „De cărpici o am găsit și de marmură vă o am lăsat“. Ioan Zonară, și alții mulți, în viața acelu Avgustu istorescu.

„Inșă Iaraș, cât Iaste pren putință, tăcem altele a le pomeni de căastă dată, care de nu cu blândétele-ți, răbdaré-ți și alte den fire-ți multe bunătăți, nu s-ar stămpăra și nu s-ar otcărmui, ales într-acéste cumplite și peste tot turburate vremi, cine ar mai putia sta, cine ar mai puté răsufila, sau cine cu ce ar cugeta, sau ar ști a să mângăfa, au moșnén, au strein, într-acestu pământu, acum năpădit cu tot féliul de lumescu rău și nevoi, ca și alte țări călcate și pustiite de stricăcioasele oștiri ce vedem și auzim.

„Zicem dară, pren toate acéste iuți și gréle vrémi, a nu face și pre alții părtași de bunătate nu lași, ce Iată în tot chipul, ca un pururé privighitoriu Domnu și bun stăpân, la lumina cunoștinței povățuești și den cé ce nu știu să știe a-i aduce pre toți nevoești. Și aciasta mai alésă și mai de folos Iaste, că nu numai la céle politice pămintești, care ca umbra și fumul trecu, ce și la céle neputrede și cerești, unde Iaste adevărata moșteniré omenéscă, a-i trage pren buna faptă te silești. Acéia știindu-o adevărat, că singură numai adecate buna faptă Iaste nemoartă și vécinică.

„Împăratul Vasilie, învățându pre fiu său Leon cel mare împărat, în capelele învățaturii, aciasta în cel dentăiu scrie și zice: „Căștigă și foarte iscusit folositoriu de viață, nu numai împăraților, ce și celora-lalți tuturor Iaste învățătura, căci cel ce căștigă acéia și trupéște și sufletéște foarte să foloséște, *i proci*“. Și Iarăși mai jos zice: „Că precum soarele pre pământ, nefiindu de față, toate întunecate și ne-osebindu sântu, așa și învățătura den suflet lipsindu, toate amestecate, și netocmite să află. Direptu acéia dară apucă învățătura (zice) buneI fapte, și vei dobândi viață Iubită de Dumnezău, căci numai fapta bună den toate alte căștiguri, Iaste nemoartă“.

„Cătră acéia dară Măria ta, ca un adevărat și pre legi Domnu, mult silindu-te și nevoindu ori cu ce mijlocu de a aduce învățătura și știință în sufletele omenéști, lucru Iubit de Dumnezău și folos de opște, mai vartos Rodului nostru Rumănescu, văzându-l atăta scăzut și lipsit de multe, și ales den învățătura (caré decât toate alte trebuințe în firé omenéscă, acéia capul Iaste); căci, Iarăș zicu, acéia lipsind, nici omul desăvârșit om să poate numi, nici lumina de-ntunérec osebi, nici adevărul den neadevăr să poate cunoaște și judeca.

„Pentru acéia dară, ca să poată avia fiește carele cunoștința celora ce ar fi și ar citi (că a citi neștine și a nu înțelege, în zadar și în deșărtăciune Iaste), Măria ta noao micilor și plecatelor slugilor ai poruncit, ca și acéste alése caza-

nii și sfinte învățături, cărora și Mărgăritariuri le zicu, ale pré fericitului și marelui Sfintu și Dascal Zlatoustu Ioan, dupre limba grecescă într-a noastră rumănescă să le întorcem.

„Gură și rostu de aur îi zicem împreună cu toată lumé acestui Ioan, nu doară că fălcile, giungiile, dinții, măsélele, limba-î, și ca acésté care facu gura, de aur î-au fostu, sau au putut fi, ce numai căci cuvintele și grațurile lui mai scumpe și mai folositoare era, și încă sântu la cei ce le ascultă, decât aurul, mărgăritariul și alte pré scumpe pietri. Și căci den rostul lui cură învățaturile mai iubite și mai dulci, nu numai decât mițaré sau zaharul, cum s-ar zice, ce și decât acé amvrósia și nectar (de care Elenii băsnua, că era mâncaré și băutura dumnezeilor lor) mai cu dulciată și mai cu dragoste au fostu și sânt.

„Plinit-am dară dupre puțină noastră știință, porunca Mării tale și dupre putință-ne am silit așa scoțându-le, ca să poată fiește care Rumân, ce și puțină învățatură ar avia, să înțelégă. Și macară dé Dumnezău totți cititorii de ar pune acé nevoință și osărdie, ca citindū cu minté să poată înțelége, și ca sufletele céle însetoșate de spăsenie, să să poată adăpă de-ntr-acésté, ca den apa izvorului vieții de véci, caré Domnul Dumnezău mântuitorul nostru Hs. zice și făgăduiaște Samariténii și tuturor credincioșilor creștini. Ioan, Evg., cap. 4, stih 14.

„Și într-acesta chip sfărșindu-se și aciasta, să să tipărăscă ai poruncit, cum Biblia Sfintă s-au făcut, caré săvai că dela răpăosatulu Șerban-Voevod, unchil Mării tale, s-au început, iară și la începutu-î, ca un vel Log. ispravnicu ce erai, și pre acéia nu numai cu osărdie ai nevoit a să isprăvi, ce întru fericitele zilele domniei Mării tale a o săvârși de tot ai făcut.

„Carté lui Meletie Sirig înprotiva eresilor calvinești și întrebărilor lui Chiril Lucari patriarhului oarecândū Țarigradului ce au fostu. Și adaosele ce Dositheu Patriarhul Ierusalimului iară înpotriva acelor calvinești eresii de ici de colla au adunat, încă cu voia-ți și bucuros a să tipări grecéște ai fostu. Care toate acésté, nu cu mică, sau cu puținé cheltuiale ale Mării tale s-au tipărit și s-au făcut.

„Mai sântu încă pre mâini-ne acum de să mai scot de pre grecéște rumănește, Mărturiia pravoslavnică, ce-î zicu, de Nectarie al Ierusalimului patriarhū făcută, și altele care cu Dumnezeescul ajutoriu nevoim a le isprăvi, ca și acélé în tipariu să să bată, și altele multe bune să să facă, spre folosū de opște. Unde vedem, iară zicu, și cunoaștem că toată nevoința și gândul Mării tale iaste, ca în pomenire vécnică, bună faptă să lași și ne-mortū nume să-ți câștigi.

„Rugăm dară, și den adâncul inimii rugăm pre Dumnezău cel putérnic și milostiv, carele toate câte sânt le-au orânduit și tocmit, cu adâncă și vécnică înțelepciune sa, pren care înțelepciune și împărății împărătescu, și putérnicii scriu direptaté, prentre-ansa marii să mărescu și domnii biruescu pământul. Solomon cap. 8, stih. 15, 16, și carele viața și lumina cîa adevărată iaste, Pre acela, zicu, rugăm, ca să luminéze și să întărăscă pre Măria ta, la toate céle bune și folositoare, și până în adâncii ani, și pré cinstite bătrănește să te trăiască și fericit să te păzescă, Patriii, noao și Rodului nostru pururé mângăiare, bucurie și slavă dându-te și avându-te.

„Ai Mării tale mică, plecați și dirépte slugi

„Șarban al doile Logofăt

„I Radul Logofăt.“

„Cătră de bine voitoriu Cititoriu.

„Iată, Cititoare de bine voitoriu, că-ți întinzu masă. Inșă nu masă trupéscă, gătire persiană (cum s-ar zice) adecâte cu mirodii și alte amestecături ca acélé, care numai ceriului guri dau pre scurtu gust și plăcere, și iarăș după acéia flă-mânzești, inșetoșazi și mai de multe ori peste sațiu mâncându și bându bolnăvești și moarte în cé de apoî îți pricinești.

„Ce niasă, zicu, duhovniciască, de adevărata dulciată și de toate bunătățile plină și bogată, și cu tot félful de roadă, în folosul sufletului înpodobită și gătită. Den caré hrânindu-se, cu cât mai multu șa, atâta mai mare poftă îl dá și-l însănătoșază și-l înbărbătează.

„Iaste dară aciasta, scumpele și folositoarele de suflet și de trup învățături, și dăscălii ale marelui dascal și Sfintu Ioană Zlatoustu, unul den cei aleși stălpă întăritoriu săborniceștii și apostoleștii a Răsăritului besereci și adevăratei pravoslavnice credințe îndireptătoriu.

„Cari pré dulci învățături și alése cazanii (Nu den noi-ne, adevărul mărturisim, mișcat, ce den porunca pré înălțatului și pré luminatului Domnului nostru Ioan Constandin Basarabă Voevod înpinși sântem) după limba greciască pre a noastră rumănescă, le-am întorsu, precum și alte cărți am făcut și încă facem.

„La a căroră nevoiețe avut-am îndireptătoriu pe cinstitul blagorodniculu și pré înțeleptul dumnului Costandin Cantacuzinò, biv vel stolnic; inșă la céle mai adânci filosofești și bogoslovești *noimata* ce s-au aflat, pre dumnului ca pre un *epistimon* și știutoriu l-am avut lumină și dezlegare întru toate, și a noastră adevăr ostenéla aciasta, iară osardiă, porunca și multa cheltuială, la altele toate ce trebuescu, și ales la tipariu, a Mării sale milostiv mai sus pomenit stăpănu-lui nostru Iaste.

„Priimește dară, iubite cititoare, acésté cu întinsă și drăgăstoasă frunte și cu inimă curată. Și citindu-le pune-ți minté ca să înțelegi ce cetesti, că de vei înțelege și cu dreptu și creștin sufletu le vei lua, crede cum însu-ți vei pricepe, că atâta cunoștință și dulciată vei simți, cât sațiu că numai au, singur vei mărturisi.

„Nimică așijderé acestu bun și sfintu părinte și dascal (Zlatoustu zicem) nemișcat și nezis nu lasă, care și în firé și în politiia omenéscă să nu fie. Direptu acéia și cunoștința sufletului fiește căruia cum Iaste, să atinge și să în-punge. Unde unii ce să pricep într-unele greșiți și căzuți, după frăgizéla omenéscă, aducându-și aminte să căescu și despre acélé (de li s-ar mai da și vréme a le face) să sfiescu. Alții iarăș dentr-acésté să îndireptéază, și céle ce n-au știut bine a face, facu, și traiful lor la cale mai bună, și mai plăcută lui Dumnezeu și oamenilor a-și pune, să învață.

„Toate dară acésté spre spăsenie și spre viața cé adevărată și pré fericită să uită și privescu, ca cătră un săvârșit și țef neclătit și nemișcat. Caré pre fericită și de véci viață, mântuitorul lumii Is. Hs. Domnul și Dumnezeuul nostru pren sângele său, cu necugetată și nepricepută de nici o zidire dumnezeiască taînă răscupărându-o o au câștigat noao, și o făgăduiaște, și o dá tuturor celor cu frica lui Dumnezeu creștini, căroră adevărat și dreptu cred și nădejduescu într-ânsul și prenr-ânsul făcându-l poruncile o dobândescu.

„Pre care spășitoriu Domnu rog, ca să invredniciască și să spodobéscă pre

toți după milosărdia sa a câștiga acéya viață, și cu dănsul a împărăți în véci de véci intru cereștile de dănsul gătite lăcașe, unde ochiul n-au văzut, uréché n-au auzit, nici în inima omului nu s-au suit, cum și fericitul Pavel cătră Corinthéni, în cé dentăyu carte cap. 2, stih 9, scrie și adevereză.

„Maî mici și de bine voitori
„Șarban al doilea Logofăt
„i (ș) Radul Logofăt.“

La sfârșitul cărții, f. 178 v. :

„Precum dorescu să sosescă la vadul cel cu adăpostire cariî sântu bātuți de valuri intru luciul mării, așa am dorit și eu să sosescu la sfârșitul cărții aceștia.

„La a tot meșteșugul lucrului al aceștii sfinte cărți și al diorthosirii limbii rumânești, priîmitoriul de ostenințe Mitrofan proin Episcopu Hușskii.

„Pre voi pravoslavnici cititori rugăm, unde veți află niscari lunecături în lucrul acesta, nu blestem(a)ți, ce ertați și indireptați, ca și pre voi Dumnezău să ȳarte și să vă indirepteze cătră cerésca împărăție, căriia părtași și noi rugăm să fiți. Amin.

„Tipăritu-s-au în anul dela faceré lumii, 7199.“

Bucuresci : Biblioteca Academiei Române ; Biblioteca Centrală ; Museul de antichități ; Biblioteca St. D. Grecianu.—Mănăstirea Némțului.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 290.

Popp, *Disertație*, 65.—Cipariu, *Principia*, 112, Ll.—Stef. D. Grecianu, *Radu Logofătul Chronicarul*, în *Revista Română*, I, 575.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 65.

92. Pravoslavnica Mărturisire, trad. de Radu Grecénul, Buzău 1691.

П Р Я В О С Л А В Н И К И М Ъ Р Т У Р И С И Р Е
И съборничѣиѣи, шѣи апостолиѣиѣи Бескрѣчиѣи
Ръскрѣтвасѣи.

Дъпре Гречаскъ, деи порѣика Прѣ авминатвасѣи,
ши прѣ Анълатвасѣи Дѣмнѣ,
Іван Костандѣи, Е, Басаравѣ, Коевѣдѣ
Лѣтѣарсѣ ѣ лимба Рѣмжнѣскѣ, де Радѣа Логофѣт
Гречѣнѣа.

Исправник ѣскрѣник фѣиндѣ, Ка шѣи ла ѣлаате кѣте
саѣ скѣс шѣи саѣ типрѣнт ѣичѣи ѣ царѣ Прѣ сѣиѣитѣа.

Кур ѣевдѣсѣ, Минтрополитѣа Цѣржѣи, ипрѣч.

Типрѣитѣсаѣ Л типографѣа Домнѣскѣ, ла
ѣпискѣнѣа дела Бѣзѣѣѣ

Ла Иѣнѣа дела видѣрѣ Лѣмѣиѣ. ѣс.

Л лѣна лѣи Дикѣмерѣе. ѣ.

In-4° de 4 foi nenum. și 210 pag. num. Côlele de câte 4 foi aũ ca signatură alfabetul cirilic capital (И—Ы). Ultimul caiet n'are de cât o fôie în exemplarele cunoscute de noi.

Titlul e încadrat cu florî de compositiune tipografică, iar pagina cu un chenar de linii simple jos și înlăuntru și de linii îndoite sus și în-afară. Pagina are 28 rindurî.

Pe verso titlului se află stema Țărei Românesci între literile ІѠ—К, Е—Е, А—А, А—О, Ц—Р, (facs. n° 214). Clișeul care represintă acéstă stemă este același care a servit la *Liturghia*

din 1680, reprodus mai sus (facs. 193). Partea lui superioară însă a fost tăiată și înlocuită cu o coronă. Din vulturul cu două capete al Cantacuzinilor a rămas numai ghiarele care țin spada și sceptrul.

„Verșuri Politice 8 asupra stemei pre luminatului și înălțatului Domn Io. Costandin Băsărabă Voevodă.

214.

„La această Stemă pre înfrumusețată
 Domnul Costandin moștenind să arată
 „Innălțatei domni a Țării Rumânești,
 Caré o au moștenit vechi Băsăra-bești,
 „Căroră odraslă Mărița sa iaste,
 Cum și cu domnița încoronat iaste.
 „Domnul cel puternic bine-l întărescă
 „Ca în fericire multă de să domnescă.
 „Mică și nevrédnică slugă a Măriei tale
 „Radul Log.“

Pe cele-lalte 3 foi să află următoarele două prefețe:

„Pre luminatului, pre înălțatului și pre slăvitului, den mila lui Dumnezeu Domn și oblăduitoriu toatei Țării Rumânești Ioan Costandin B. Basarab Voe(vo)dă. Domnului Domnului meu milostiv.

„Iată, Luminate și Innălțate Doamne, Pravoslavnică Mărturisire a sfinței și adevăratei Beserecii Răsăritului și pre limba rumânească den porunca Măriei tale întoarsă, caré de multă vreme, cu mare pohtă în gândul Măriei tale era să se isprăvescă, dreptu ca să vie și această în lumina și în cunoștința rodului rumănescu.

„Acesta dară iaste Canon și îndreptariu pre care dogmele dumnezeestii

și apostoliceștii a Răsăritului Beséreci să cunosc și să îndireptéză; asémené ca arhitectonii, zidirile, cïoplirile și tot ce lucréză ei, cu acéle îndireptându le fac.

„Și precum acei mari meșteri, fără de acel canon și îndireptariu, nimic nici pot lucra, nici isprăvi vre un lucru lăudat în meșteșugul lor, așa nici un creștin adevărat fără de aciasta, au ceva sfintu să lucréze, au vre-o ispravă să facă de spăseniia sufletului nu poate. Pentru aciastă dară pravoslavnică Mărturisire, ca prenr-ansa să să poată îndirepta tot pravoslavnicul creștin și fiu al adevăratei maici Besérecii Răsăritului, și să cunoască aľave spăseniia sa și să vază țățanile în care vartos și țapăn să țane, Petru Moghila, pré sfințitul Mitropolit al Chio-vului, mult a o face au ostenit și au priveghiat, mai vartos pentru cei ce era suptu păstorii sa creștini Rusi.

„Intre cari Rusi, cei ce urăscu direptaté și vor să rătăciască și alții ca dânșii, orbu pre orbu trăgându, ca amândoi în groapă să cază, cum zice Scriptura, multe zizanii și eresuri au sămănat. Care vrându acel mare și bun și sfintu Părinte să zmulgă și să dezrădăcinéze acé pacoste și răutate dentru acei adevărații creștini, aciastă carte multu asudându o au facut; precum ispita și hotărâre a patru Patriarși, al Țarigradului, al Alexandriei, al Antiohiei și al Ierusalimului, și a multor Arhieré și clirici ai marii Besérecii Țarigradului o adevéreză și o încredințéză.

„Așjderé și carté lui Nectarie Patriarhului Ierusalimului o mărturiséște și o dovedéște, cari în carté cé greciască sântu acésté.

„Aciasta dară și Măriia ta vrându să faci, ca un pururé privighetoriu și adevărat Domnă, spre folosul de obște al némului rumănescu, ca și altele multe bune ce ai făcut, poruncit-ai mie, plecati și micii slugi, să o propușu; și așa dupre puțină-m știință o am făcut. (Iusă aciasta mărturisescu, că precum și la alalte ce am prepus și am scos, împreună cu frate-mieu Șărbă al doilé logofăt, de s-au tipărit, așa și la aciasta mai vartos ajutoriu și îndireptătoriu mai grélelor cuvinte și noime am avut pe dumnului Costandin Cantacozinò biv vel stolnic). Și iată s-au și tipărit tot cu a Măriei tale poruncă și cheltuială.

„Unde Domnul Dumnezeu, carele mai nainte de a zidi lumé, au cunoscut și au ales vasele sale, cum zice Apostolul,—acela dară ce au cunoscut și pré Măriia ta ales vas, și au orânduit spre oblăduire și otcărmuiré Țărăi și a rodului nostru rumănescu, căruia și bătrân moștén ești,—pre acela pré putérnic și numai sângur vécnic Dumnezeu rugăm, și cu o inimă toți rugăm, ca întru mulți, norociți și fericiți ani să te trăiască, să te păzescă și să te ție, noao și multora, pururé ajutoriu mângălare și folos.

„A Măriei tale mică, plecată și nevrédnică slugă
„Radul Logofăt Grecénul.“

„Cătră cetitoriul pravoslavnic.

„Nu ȳaste, mi să pare, Cetitoare creștine, nici un lucru întru toată zidire lui Dumnezeu, nici în ființă poate fi lucru ca acela mai mare, mai bun și mai folositoriu decât spăseniia; nici poate fi, ȳară zic, nici cugeta sau gândi suflet, lucru mai mare, mai bun, sau măcară asémené ca acela.

„Direptu că acéia ȳaste fericire, acéia ȳaste slava, acéia ȳaste adevărata moștenire, acéia ȳaste bucuriia cé necurmată și neostenită, acéia ȳaste țeful și vârful

tuturor bunătăților, tuturor minunilor, tuturor tainejor; — aceia iaste, zic, cîa peste fire și nepricepută bunătate, den véci de adanca înțelepciuné lui Dumnezeu tocmită, orânduită și hotărâtă bunilor.

„Tuturor dară oamenilor, căți în lume au venit și vin, pusă le iaste aciasta innainte și în voia lor a o urma și a o căștiga, însă nu toți aceia o pot dobândi și avé, ce numai cei aleși și ispitiți a lui Hs. Domnului și Dumnezeului nostru ostași, cari pentru dânsa, nu numai ce multu s-au ostenit și s-au trudit, ce și curat sângele lor au vărsat. Iată dară, adevărate creștine, pravoslavnica mărturisire, ducătorul de mână și buna povață la acé fericire și bunătate ce iaste peste toate bunătățile, la acel lăcaș și odihnă de peste toate odihnele, la acé veselie și bucurie de peste toate bucuriile, caré ochiu n-au văzut, uréché n-au auzit, nici în inima omului nu s-au suit, ce au gătit Dumnezeu celora ce iubesă pre dânsul, zice trâmbița adevărului, Pavel fericitul Apostol ¹⁾.

„Iată, cum zic, bune și credincioase creștine, pravoslavnica mărturisire, și pe limba rumânescă, pren caré spăseniia să căștigă. Cetéște-o dară, și iară o cetéște, ca să înțelegi; și de mai multe ori o veți ceti, mai bine veți ști și veți cunoaște bătuta cale a credinței pravoslavnice și a pré sfintei și adevăratei Besérecii Răsăritului, caré duce la vécînica viață. Acéia iaste dară viața de véci, ca să cunoști pre sângur adevăratul Dumnezeu și pre Is. Hs. pre carele au trimis, Ioan Evanghelistul mărturisése ²⁾.

„Invredniciască-te dară, iubite cetitoare, și pre tine, și pre mine, și pre tot pravoslavnicul creștin, Hs. Domnul Dumnezeu, a ne spăsi. Carele dentr-a lui voe, cinstitu, sfintu și scumpu sângele său l-au vărsat pentru toată lumé, pre cruce, și răscumpărându-ne den moarté și bezna iadului, ne-au adus și ne-au urcat la ceriu, la limana vieții de véci. Căruia slavă, laudă și mulțămită fie-î în véci de véci amin.

„Multu de bine-vă voitoru și gata a sluji
„Radul Log. Grecénul.“

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de antichități. — Mănăstirea Ném-tului.

Popp, *Disertație*, 70.—Cipariu, *Analecte*, XXIII, Kk. și *Principia*, 112, Mm.—St. D. Grecianu, in *Revista Română*, I, 585.—Émile Picot, *Pierre Movilă (Moghila)*, in Legrand, *Bibliographie hellénique*, IV, 149.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 107.

93. Vasilie Macedoneanul, *Capitole îndemnătore*, Bucuresci 1691.—Grecesce.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ | ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ | ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΡΩΜΑΙΩΝ | Κεφάλαια Παρα-
νετικά ἐξήκοντα ἕξι. | Πρὸς Τὸν Αὐτοῦ Υἱὸν Λέοντα Τὸν σοφὸν καὶ αὐτοκράτορα | Ὅμοίως
Ῥωμαίων. | ἔχοντα ταύτην τὴν ἀκροστιχίδα, | Βασίλειος ἐν Χριστῷ Βασιλεὺς Ῥωμαίων, Λέ-
οντι τῷ πεπο: | θημένῳ Υἱῷ καὶ συμβασιλεῖ. | Ἄτινα ἐπιτροπῇ τοῦ ἐκλαμπροτάτου, ὑψη-
λοτάτου, καὶ μεγά: | λοπρεπεστάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης οὐγκροβλαχίας | Κυρίου
Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου μπασαράμπα βοεβόνδα, | νῦν πρῶτον εἰς τὴν ἀπλήν τῶν Ῥω-
μαίων γλώσσαν οἶον περι: | φραστικῶς μετηνέχθησαν παρὰ Χρυσάνθου ἱερομονάχου | τοῦ
πελοποννησίου καὶ ἀρχιμανδρίτου τοῦ παναγίου καὶ | δεσποτικοῦ τάφου τοῦ νοταρᾶ, καὶ

¹⁾ *Nolă marginală*: II Corin. cap. 2, stih. 9.

²⁾ Cap. 17, stih. 3.

ἐτυπώθησαν δαπά: | νη τε καὶ κελεύσει αὐθις τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος, καὶ | διορθώσει τοῦ
αὐτοῦ διαληφθέντος Χρυσάνθου. | Ἐν τῇ περιφήμῳ πόλει μπουκουρέστη τῆς οὐγκροβλαχίας
ἐν ἔτει σωτηρίῳ: ἀχγά: κατὰ μῆνα ὀκτώμβριον. | Παρὰ Ἀλιβίῳ Ἱερομονάχου.

Πρὸς τὸν ἄκλαμαρέτα τὸν, διστέβισα τὸν, καὶ ὑψηλότα τὸν αὐτὸν
θέντιω καὶ ἡγμόνα πάσης εὐγκροβλαχίας. κύριον Ἰωάννην
κωνσταντῖνον μπαζαράμπα βασιβόνδα.

Γοῖος ἔην πάντων κωνσταντῖνος βασιβόνδας,
Εἴζοχος ἡγμόνων, βάμβος ἐπὶ ἄκρα γῆς.
Ὡσάπερ ἰψιμέδον μέγ' ὑπείροχε φέρτατε πάντων,
Ὀλβον αὐτὸν ἄγοις, καὶ περιφανέτημον.
Χρυσάνθος Ἱερομόναχος.

215.

A lui Vasilie Macedoneanul, împăratul Grecilor, Capitole indemnătore șese
dec și șese, către fiul său Leon Înțeleptul și împărat tot al Grecilor, având acest
acrostih: Vasilie întru Hristos regele Grecilor către scumpul său fiu și co-rege
Leon. Care prin decisiunea prea luminatului, prea înaltului și prea magnificului
stăpân și Domn a totă Ungrovlahia, Domnului Domn Ioan Constantin Basarab
Voevod, acum întâi au fost traduse prin perifrază în limba modernă grecăscă de
către Hrisant Notara ieromonahul Peloponesianul și archimandritul prea sfintului
și domnescului mormint, și s'au tipărit cu cheltuiala și tot din porunca înălțimei

sale, și cu îndreptarea tot a pomenitului Hrisant, în renumitul oraș al Ungrovlahiei Bucuresci, în anul mîntuirii 1691 în luna Octomvrie, de către Antim ieromonahul.

In-4° de 4 foi nenumerotate și 96 pagini. Tipărit pe două coloane, cu textul elen în stînga și cel grecesc modern în dreapta. Paginile și titlul sunt încadrate într'un chenar simplu. Colona are 25 de rînduri.

În foile liminare se află titlul, stema țerei românești cu patru versuri adresate lui Constantin Basarab Voevod (n° 215) și două distihuri adresate lui Vasile și fiului său Leon, tabla de materii și câteva extracte din sf. Scriptură.

Distichurile de sub stema domnască sunt în traducere următoarele:

Către prea luminatul, prea cuviosul și prea înaltul stăpân și Domn a totă Ungrovlahia Domnul Ioan Constantin Basarab Voevod.

Ast-fel era Constantin Voevod cel mai mare dintre toți principi, lumină strălucitoare până la marginile pămîntului. O! părinte stăpânitor în înălțime, cel mai mare și mai bun dintre toți, face-l-ai pe el fericit și renumit.

Hrisant ieromonahul.

Traducere de C. Litzica.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 5.

1692.

94. Slujbele S-tei Paraschiva-celei-Nouă și a S-tului Grigorie Decapolitul, Bucuresci 1692. — Grecesce.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ ΤΗΣ ΤΕ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ Παρασκευής Τῆς Νέας. Καί τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Τοῦ Δεκαπολίτου, Ἄμα καί τῶν προεορτίων τῆς ἐν τῷ ναῶ εἰσόδου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, διὰ τὸ συμπίπτειν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου, Τυπωθεῖσαι προσαγγῆ καὶ δαπάνη τοῦ Ἐκλαμπροτάτου ἐνΔοξοτάτου καὶ Χριστιανικωτάτου Ἰωάννου Κωνσταντινοῦ Μπασαράμπα Βοσβόδα Πάσης Οὐγκροβλαχίας, διὰ τὸ ἑορτάζεσθαι λαμπρῶς τὴν μνήμην αὐτῶν κατ' ἔτος ἐν τῇ θεοφιλεῖ ταύτῃ αὐθεντεῖα Οὐγκροβλαχίας. ΕΝ Τῷ ΜΠΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙῶ. Τῆς Οὐγκροβλαχίας, ἀρχῆ. Κατὰ Μῆνα Ἰούνιον. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰθῆριας.

Slujbele cuvioșei nōstre maici Parascheva cea Nouă și a cuviosului nostru părinte Grigorie Decapolitul, precum și a sērbătorilor premergētōre Intrării în Biserică a prea Sfintei Născōtōre de Dumneḑeū, căci cade în aceiași ȑi cu sērbătōrea Sfintului. Tipărite din porunca și cu cheltueala prea luminatului, prea renumitului și prea creștinului Ioan Constantin Basarab Voevod a totă Ungrovlahia, ca să sē serbeze strălucit amintirea lor pe fie-care an în acēstă de Dumneḑeū iubită domnie a Ungrovlahiei. În Bucurescii Ungrovlahiei, 1692 în luna Iunie. De prea smeritul dintre ieromonahī Antim Ivireanul.

In-4° de 4 foi nenumerotate (ultima fiind albă), 116 pagini și 2 foi albe. Pe verso titlului sē află stema Țerei Românești (No. 214, pag. 322).

Din prefața lui Șerban Greceanu, adresată lui Constantin Vodă Brâncoveanu extragem următoarele rînduri:

... Ἐσπούδαξες καὶ σπουδάξεις μὲ προθυμίαν καὶ ἐπιμέλειαν νὰ φανερώσης εἰς ἄπαντα τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν πραγματικῶς τὴν κεκρυμμένην ἐν σοὶ ἀρετὴν καὶ εὐλάβειαν ὅπου εἰς αὐτὸ τὸ εἰκονιζόμενον ἔχεις καὶ διὰ τοῦτο σιμᾶ εἰς τὰ ἄλλα καλὰ ὅπου καθ' ἐκάστην κατορθεῖς διὰ ὠφέλειαν πολλῶν, ἔτι ἐτόπωσες καὶ τυποῖς βιβλία διάφορα εἰς τε τὴν ἑλληνικὴν

καὶ βλάχικην διάλεκτον, διὰ τὴν φανεροῦται εἰς ἅπαντας ἢ ἀλήθεια τῆς ἀληθοῦς γνώσεως. Ὅθεν καὶ τῶρα ἐτύπωσες τὸ παρὸν εἰς τιμὴν μὲν τῶν ἐν αὐτῷ ἐγκωμιαζομένων ἁγίων ὡς ἀληθῶς καὶ εἰς ἔπαινον καὶ δοξολογίαν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ (κατὰ γὰρ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, ἢ πρὸς τοὺς ἐγγνώμονας τῶν ὁμοδοῦλων τιμὴ ἀπόδειξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην εὐνοίας), τὸ ὁποῖον περιέχει τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς Νέας καὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, καὶ τὸν τοῦτου βίον εἰς τὸ τέλος εἰς πεζὴν φρασιν, οὗτινος τὸ ἱερὸν λείψανον εὑρίσκεται εἰς ταύτην τὴν θεοφιλεῖ ἀθθεντιαν τῆς Βλαχίας, ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ ἀθθεντικῇ μονῇ Μπίστριτζας, ἧτις ἐκτίσθη καὶ ἀνοικοδομήθη παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ ἀοιδίμων αὐτῆς προγόνων· καὶ μετὰ τὸ νὰ συμπίπτῃ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἧτοι τῇ εἰκοστῇ τοῦ ὀκτωβρίου μηνός, καὶ τὰ προεόρτια τῆς ἐν τῷ ναῷ Ἐλισόδου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐτυπώθη καὶ ὁ ταύτης τῆς ἑορτῆς κανὼν ἐνταῦθα, διὰ τὸ τέλειον καὶ ἀσύγχιστον τῆς ἀκολουθίας. Καὶ δὴ ἐδιαμοιρόσθη εἰς ὅλα τὰ ἱερά μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας, διὰ τὴν ἑορτάζονται καὶ νὰ ἐπαινῶνται αἱ μνήμαι τῶν εἰρημμένων ἁγίων μετὰ συντονωτέραν ἀγρυπνίαν καὶ εὐλάβειαν. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι, ὑψηλότατε, ὁποῦ παρασταίνουσι τὰς ἐσωτερικὰς σου ἀρετὰς, τὴν χριστιανικὴν σου εὐλάβειαν καὶ τὰ θεομίμητά σου πλεονεκτήματα, ἐπειδὴ καὶ καθ' ἑκάστην δαψιλῶς ὠφελεῖς οὐ μόνον τὴν πατρίδα μετὰ τὴν πάτριον τυπογραφίαν, ἀλλὰ καὶ ἅπαντας τοὺς ὀρθοδόξους ὡς ἄλλος λαμπρύνεις ἥλιος μετὰ τὴν φροντίδα ὁποῦ ἔχεις εἰς τὸ νὰ ἐξαπλώσῃς μετὰ τὸν τύπον τὰ βιβλία τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας.

Te-ai silit și te silești cu rîvnă și cu sîrguință să vîdesci într'adevăr la tîtă biserică catolică virtutea și evlavia ascunsă în tine; și de aceea, pe lingă celelalte bunătăți pe care le făptuesci dîlnic spre folosul multora, ai mai tipărit și tipăresci diferite cărți și în limba grécească și în cea românească, ca să se arate tuturor adevărul sciinței adevărate. Decî și acum ai tipărit cartea de față pentru lauda sfinților lăudați în ea și pentru lauda și slăvirea lui Dumnezeu însuși (căci după sfințul Ioan Damaschin, lauda șerbilor către cei recunoscători este o probă de iubire către stăpînul cel comun. Acéstă carte cuprinde liturghia cuvioasei noastre maice Paraschiva cea Noua și liturghia cuviosului nostru părinte Grigorie Decapolitul, iar la urmă, în prosă, viața acestuia, ale căruți sfinte moaște se găsesc în acéstă de Dumnezeu iubită țară a Valahiei, în sfînta și domnesca mănăstire a Bistriței, care a fost zidită și reparată de prea iluștrii și renumiții ei predecesori. Iar din cauză că în aceeași zi, adică la 20 Octomvrie, cade și sêrbătorea premergătore a Intrării în Biserică a prea sfîntei Născătorei de Dumnezeu, s'a tipărit aici și canonul acesteia sêrbătorei, pentru ca liturghia să fie deplină și neturburată. Și s'a împărțit acéstă carte la tôte sfintele mănăstiri și biserici, ca să se serbeze și să se slăvească amintirile pomeniților sfinți cu mai mare îngrijire și evlavie. Acestea sunt, dar, prea înalte, cele ce dau pe față virtuțile tale lăuntrice, evlavia-ți creștină și calitățile tale dumnezeesce, căci în fie-care zi folosesci cu prisosință nu numai țara, cu tipografia națională, ci, ca un alt soare luminezi pe tîtă ortodoxia, cu grija pe care o ai de a respândi prin tipar cărțile sfîntei biserici a lui Christos.

Slujba sfîntei Paraschiva ocupă pag. 1—36, iar a sfîntului Grigorie Decapolitul pag. 37—69. La pag. 71 începe viața și faptele acestuia din urmă.

Traducerile de C. Litzica.

București: Biblioteca Academiei Române; Museul de antichități.— Londra, Museul Britanic.

Papadopoulos Vretos *Neοελληνική Φιλολογία* (Atena, 1854), I, 42, n° 120. — Sathas. *Neοελληνική Φιλολογία*, 381. — Picot, *Anthime*, 529, n° 1. — Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 8. — Erbiceanu, *Revista Teologică*, IV, 143 și *Biserica ortodoxă*, XVII, 708.

216. — Frontispiciu din *Evangelia*, Snagov 1697 (reduș).

1693.

95. Evanghelle greco-română, Bucuresci 1693.

ΘΕΙΟΝ και ἱερὸν ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ, Ἑλληνοβλάχικον, τὰ νῦν πρῶτον συναρμοσθὲν κατὰ τὰς ἀμφοτέρους διαλέκτους, και κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἑλληνικὸν τύπον ἐστρομμένον, τῇ τοῦ εὐσεβειστάτου, ἐκλαμπροτάτου τε, και μεγαλοπρεπεστάτου αὐθέντου και ἡγεμόνος πάσης οὐγκροβλαχίας, κυρίου κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ μπασαράμπα βροβόδα, προτροπῇ τε και ἀναλλώμασι, πρὸς τὴν τῶν ὀρθοδόξων κοινὴν ὠφέλειαν. Εὐθύνοντας τὸν οἶακα τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ πανιερωτάτου μῆπολίτου κυρίου ΘΕΟΔΩΣΙΟΥ. Ἐν ἔτει στῆριου. αχγγ'. Ἐτοπώθη δὲ ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει τῆς οὐγκ(ρ)οβλαχίας.

ΘΦΗΨΤΨ ἠὲ δῆνεσῶάσκα ΕΒΑΗΓΕΛΙΕ Ἑλληνῆσκη ἠὲ ρσμηῆσκη, κσма ἁτῆю ἁλ'κῶτῆитῆ ἁтрамῆндоав ллменлел, ἠὲ дспῆ грейска ἁῖ еисῆρηчнῖ ὠркн-дсῖалῆ ἁшезῆтῆ. Кс ἁ εἰгочнстῆсῆсῆ, прк лсминῆтсῆсῆ ἠὲ ἁ мῆре ксκηῖнῖцῆтсῆсῆ, дῶмнῆ ἠὲ ὠелῆдснῆтῶрю ἁ тῶатῆ ὀггоскῆлῖа, Іван КОСТЯНДИНῆ кῆскῆрῆкῆ коекῶд, порснкῆ ἠὲ келῆсῖалῆ, спре чк де ὠп'цпе ἁ пракослакннчнлор фолосῖнῖчк. Ἁдирептῆндῆ кῆрма пракослῆкῖнῆ прк сфннῖцῆтсῆ мнтрополнῆ кῆр ΘΕΟΔΩСΙЕ ἁ ἁηсῆ мῆнтῆсῖрῖнῆ. ἁχчг. ἠὲ сῆс тнпῆрнῆтῆ ἁнтῆс сфнῆта мнтрополῆ, ἁ сгрокῆлῖчῖнῆ.

In-folio : 5 foi nenum. și 372 pagine, cu paginația indoită, adică cu cifre grecesci și cirilice. Titlul, pe două colone, e încadrat într-o gravură cu compartimente, reprezentând, în cele patru colțuri, pe cei patru evangheliști; în mijloc, sus pe Isus Christos binecuvîntând, iar jos pe Sfinții Constantin și Elena, ținînd în mîni o cruce mare sprijinită jos.

Textul e imprimat cu roșu și negru pe două colone : în stînga textul grecesc, în dreapta cel românesc. Caietele, de cîte 4 foi, au ca semnătură literile alfabetului grecesc și cirilic; pagina plină are 48 rînduri. Volumul cuprinde mai multe inițiale ornate și cîte-va frontispicii și gravuri, la începutul celor patru evanghelii.

ΘΕΪΟΝ
καὶ ἱερὸν
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

СВЯТА
ШН ДМНЕСТВІСКА
ΕΒΑΝΓΕΛΙΩ

Βῆλινὸβλὰ χικον, τᾶνδν ὠρωπον
σικωαρμοδσὺ κῆ τὰς ἀμφοτέρως
διαλέκτις, ἑκτὴ τῶ ἑκκλινοί-
ας ἐλλμικὸν τύπων ἐστραμμέ-
νον, τῶ τῶ δσρεβσάτω, ἐκλαμο-
ωρδᾶττε, ἑμεγαλοπερεσάτω
αὐθώττε ἑἵσεμόνος πᾶσης ἐτ-
κροβλαχίας, κυεὶ κυεὶ Ἰωάννης

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

μπασαράμωα βοιβόδα, ωρδω-
πῆτ ἑαἰαλλώμοσι, ωρδς τῶ
ὄρθωδὸξων κοινὴν ὤφελσαν.

Πυθόνωτος τῶ δίαχα τῶ ὄρθωδοξίας
τῶ πωιωρωτάτω μῆροπολίτω κυεὶ

ΘΕΟΔΩΣΥΟΥ,

Βῆἔτη σῆιου. αχχγῶ.

Βῆτυπῶδη τῶ ἐν τῆ ἀγιοπάση
μυσοπόλι τῶ ἐγχοβλαχίας.

ἑαρινῶσκῶ σὶν ῥωμῶνῶσκῶ, ἀκῶ
μῶ τῶπῶτῶ ἀλλετῶχῶπῶ τῶπῶ
μῶδῶασ ἁθῶνω, σὶν ἁχῶπῶ γρε
τῶσκα ἁἵν ἑπῶτῶρῶνῶν ἑτῶτῶ
ἁσῶεζῶπῶ. Κῶδῶβῶλῶγοῦνῶνῶβῶλῶ,
πῶτῶ ἁχμῶνῶτῶλῶ σὶν ἁμῶρεκῶ
βῶνῶνῶτῶλῶ, δῶμῶνῶ σὶν ἑβῶλῶ
ἁχῶἵβῶρῶ ἁτῶἵβῶτῶ ὠῦγῶρῶβῶλῶχῶ,
ἑωῶ Κῶστῶδῶνῶνῶ βῶσῶρῶβῶτῶ
βοιβῶδῶ, πῶρῶκῶ σὶν κῶτῶλῶ
σῶρῶετῶτῶ δῶσῶἵψῶ ἁπῶρῶσῶλῶ
μῶνῶχῶ

ἁ ἁνῶρεπῶτῶτῶ κῶτῶμῶπῶρῶσῶλῶ
πῶτῶσῶφῶνῶνῶνῶ μῶπῶροπολῶνῶ κῶ
Θεοδόσιω.

ἁ ἁνῶ μῶτῶχῶρῶνῶ. ἁχῶγῶ.

ἁ σὶν ἑβῶλῶ πῶπῶρῶνῶ τῶπῶρῶ
μῶπῶροπολῶτῶ, ἁ ἁχῶρῶβῶλῶχῶνῶ.

Стнхурн поантнчѣши , Н . асѣпра стѣмнн апрѣ аумнннѣлауи . Шн
 благо чнстнѣлауи дому Ісѣану , Кѣстанднн , Б . Б . боибодо .

* ΕΛΕΩ ΘΕΥ ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ *

* ΠΑΣΗΣ ΟΥΓΚΡΩΛΑΧΙΑΣ *

* ΜΠΑΣΑΡΑΜΠΑΣ * ΒΟΕΒΟΔΑΣ *

* A. V. Θ. Ε. Ν. Τ. Η. Σ. * Κ. Α. Ι. Η. Ε. Μ. Ν. *

Ферннчнцн доми ачѣрѣтн рѣмннѣши .
 Аумннн доане фрнѣше тѣл нѣскѣт .
 Гарѣ амннѣлѣ черѣскѣл а прѣратѣ ,
 аме дѣбрѣннцѣ , фнѣт а дрѣлѣшнѣ .
 Шн пѣтѣрннка арнѣтѣ нѣ доанѣскѣтѣ ,
 Кѣ ачѣстѣдрѣрѣ аоамннѣ Кѣстанннѣ ,
 Стѣпннннѣ врѣднннѣ , прѣ бѣнннннѣ мнѣла ,
 Кѣ амннѣ черѣскѣ , стѣтѣ фбрѣднннѣтѣкѣтѣ ,
 а амѣрнѣннѣ тѣлѣ

вѣстнчнѣннѣ ачѣтѣ , мѣрннѣ вѣстѣрѣвѣшннѣ .
 шннѣ подѣавѣтѣ , цѣрѣннѣ ачѣшннѣ тѣлѣ фнѣкѣтѣ .
 нѣ доанннѣннѣ , фѣлѣшннѣ тѣлѣ нѣрѣннѣтѣ .
 фпрѣбрнѣва врѣтѣмашннѣлѣ снрѣтѣтѣ тѣвѣтѣннѣскѣтѣ .
 прѣтѣ чннѣстннѣтѣ нѣрѣтѣ , кѣ стѣтѣ пѣрѣтѣскѣтѣ .
 вннѣтѣ тѣлѣ прѣтѣрѣшннѣ , кѣ днннѣннѣ кѣтѣннѣннѣ .
 шннѣ спрѣ фѣлѣосѣтѣ цѣтѣрѣннѣннѣ , пѣлѣрѣтѣ нѣкѣлѣ .
 ачѣтѣ ачѣстѣтѣ вѣтѣтѣтѣ , шннѣ лѣчѣтѣ черѣскѣтѣ .
 мѣкѣтѣ шннѣ пѣлѣкѣтѣтѣ слѣстѣтѣ
 Шѣрѣсаннѣ бѣ , асѣфѣтѣ .

Pe verso titlului se află stema Țării Românești încadrată de cuvintele :

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΓΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΙΑΣΑΡΑΜΙΑΣ ΒΟΕΒΟΔΑΣ*
ΑΓΘΕΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΠΡΕΜΩΝ* ΠΑΣΗΣ ΟΥΓΚΡΟΒΑΧΙΑΣ.*

(Cu mila lui Dumnezeu Ioan Constantin Basaraba Voevoda Domn și stăpânitor peste totă Ungrovlahia).

Sub stemă se află următoarele :

„Sihuri politicești 8, asupra stemii a pré luminatului și blagocistivului domnu Ioanū Constandinū B. B., voevodū.

„Fericitii domni ai țării rumânești,	vestiții aceia mari băsărăbești,
„Luminate Doamne, firește te-au născut	și podoabă țării aceștii te-au făcut.
„Iară Dumnezeu cerescul împăratū	cu domnie însuși te-au corunatū,
„Arme de biruință încă îți dăruiaște,	în potriiva vrăjmașilor biruitor te văznisăște;
„Și puternica armă cé domnescă	pré cinstita cruce, ca să te păzescă.
„Cu acésté dară Doamne Costandine,	bine te întărește, că Domnul e cu tine.
„Stăpâniăște vrédnic, pre buni miluiaște,	și spre folosul țării pururé nevoiaște.
„Ca Domnul cerescu să te învredniciască	după aciastă viață, și la cé cerescă.

„Al măriei tale mică și plecată slugă
„Șarbanū, II Logofăt.“

Pe cele 5 pagini următoare se află prefața de mai jos, în grecesce și românește. (V. textul grecesc în Legrand, *Bibliographie hellénique du XVIIe siècle*, III, 13 și urm.):

„Tuturor celor ce s-or întâmpla a ceti, Pravoslavnicilor și ai noștri frați întru Domnul, bucurie.

„O grădină de va vedé neștine și va vré cu minté lui să o cunoască de iaste frumoasă și roditoare, și dintr-alte sémne poate să o cunoască desăvârșit, iar mai vartos de va vedé că în grădina acéia iaste mulțime de ape curătoare din izvoară și din râuri, cari ape să adépe pre acé fericită grădină, și décolé să să facă roada și frumusețé, în pomi și în eopaciî aceiî frumoase și roditoare grădină. Văzândū acésté ochiulū omulū îndată cunoaște minté lui că iaste frumoasă și vrédnică de multe laude grădina acéia. Acíasta afară din ce o adevereză socotéla firéscă, iară și dumnezăiasca scripturā o adevereză, zicândū, că Dumnezeu cândū au făcut raiful, într'acé grădină a fericirii au pusū înlăuntru și o fântână, împărțindu-se în 4 încéperi, adecă în 4 riuri, ca să adépe raifulū. Deci să cunoaște că fântāna acéia și céle dintru dānsa râuri făcé mai frumoase și mai roditorū pre raū.

„Blagosloviți creștini, grădină ca acéia iaste beséreca lui Hs. Pentru caré Ezichiilū Prorocul zice, glav. 36, stih. 17. și vor zice pământul acela stricatul s-au făcutū ca o grădină de hrană, stricatu pământū ca acesta iaste beséreca cīa pustiitā, caré nici odată n-au datū roadā, pentru caré la împărăția întâiū, glav. 2, zice scriptura, că mulți sântū coconiî cēi pustii, mai vartos de câtū acéia ce are bărbatū. Iară când au bine vrutū lucrătorilū spre Ia, făcudu-s-au grădină de hrană, nici o roadā de faptā bună nu iaste, ca să nu-l facă și să nu-l nască grădina acíasta pentr-acíasta, ca cum s-ar mirā zic, pământul acela stricatul s-au făcutū grădină de hrană, grădină ca acéia și sadū ca acela iaste beséreca, întru caré s-au săditū grāunțul celū de muștarū pre carele luindu-l omul, l-au sāmānatū în grădina lui, ș-au crescut

și s'au făcutu copaci mare. Blagoslovită e grădina care are grădinaru ca acesta, carele samăna mici și să facu mari: grăunțu de muștaru au fostu credința ce întru Hs. care s-au sămănatu în beserecă, și s-au făcut copaci mare, ca și cela ce vedé Prorocul Daniilū, glav. 4, carele ajungé până în ceru, și trupina lui la marginile a totu pământul, și fierile și paserile sălășluia pre elū, și să hrănia din ceru, adecă limbile celé ce nu avé lége și nu cunoștea Dumnezău. Iară după acé au cunoscutū și s-au făcutu împărăție sfințitoare și limbă sfintă. Grădina dară numește duhul sfintū pre beserică, al cării frumusețe și podoabă o cunoaștemū din mulțimea apelorū, acelora 4 riuri care izvorăscū întru dânsa, carele sântū 4 evanghelii, carele facū pre lume mai frumoasă, și o fericescū, adăpându-o neîncetacū cu dumnezăiasca dăscalie, ce să află întru iale, și fiindū ape lumineză mai vărtosū de câtū toată lumina lumescă pre tot omul ce vine în lume. Căci că de vréme ce toată dumnezăiasca scriptură să numește de sfintul Avgustin învățatură deplinū tuturor măestriilor, adecă meștersugū meștersugurilorū, și măestrie măestriilor, și a înțelepciunii Pandora și Athinā; și de iaste, după cum zice marele Vasilie, lăcaș sufletelor și visterie erbilor ș-a curățâniilorū sufletești, cu adevăratū cuvărșaste între toată sfinta scriptură pré cinstita evanghelie, de vréme ce evanghelia iaste prorocie deșchise, iară Prorocii, evanghelie acoperită.

„Acéste patru râuri ale evangheliei împreunându-se facū o mare, precum o numește Marele Amvrosie, întru care să află pliniré darurilorū,—maré a duhovniceștilor taîne, întru care înnoată taînical pēște Is. Hs., a lui Dumnezū fiū mântuitorul. După cum scrie la începutul stihurilor a Siviliū, apostol Vartolomeū auzise (*sic*) Evangheliā să véde mică în stat, iar mare și largă întru lățimé gândurilor să cunoaște. Pentru aciasta sfintul Ieronim numește pre evanghelie cuprindere a toată bogoslovia, n-au greșit cine au numit pre sfânta evanghelie temelū și inimă a vechiului testament, și soare a scripturii ceii noao. Și Oreghen, carele au numit evangheliā, începătură a toată scriptura, la aciasta foarte au adevărat, căci că foarte covărșaste glasul evangheliei pre tot glasul al scripturii vechi. Când să cetéște evangheliā să aprind lumânările spre sâmnu de bucurie, după cum asămănaré acelor cincî fecioare înțelepte, și să scoală și în picioare toți, după cum zice Sozomen; și mai vărtos archiereii ceî îmbrăcați își scot omoforul lor, după cum învață Isidor Pilosiotul și Simeon de Solun, căci că de față să află mai marele păstorilor Hs. Pentr-aciasta și al șaptele sfintul a toată lumé săbor poruncéște că tot cu un fiălu de cinste trebuie să cinstiască stăpănescul chip a lui Hs. și sfinta evanghelie. Va Zlatoust, că orî cine are evanghelie în casa lui, într-acéia casă draciū nu întră; deci și fecioara și măcinața Chichiliā ține evangheliā de-supra ei, pentru apărare și paza ei. Preotul Martianū, cândū au văzutū că s-au apropiat focul de besereca sfintii Anastasii, s-au suitū cu sfinta evanghelie pre acoperemântū, ș-au păzitū pre besereca acéia ne-arsă (zice citețul Theodorū, și Nechiforū Calistū Xantopol). Marele Constandin evanghelie impo(do)bită cu pietri scumpe și cu aurū au trimisū darū marelui Necolaū, și împăratului Theodosie cu mâna lui au scris evangheliā.

„Iară prəluminatul blagocistivul și de Hs. iubitorul Domnu și oblăduitoriu a toată țara Ugrovlachii, Ioanū Constandinū Băsărabă Voevodū, nu trimite sfinta evanghelie la unū sfintū numai, ce la toți pravoslavnicii; nici o au scris cu mâna lui ce o au scrisū în léspezi, nu închizândū maré bogăție în

pietricéle mici, precum au fostú acélé în carele Moysiî au scris légé, din carele unele s-au sfărâmat, iară altele s-au închis în chivot, ce în tablele sfintului tipariu, ca să se foloséscă toată beséreca lui Hs. Și măcar că și mai înainte s-au fost tipărit evangheliia în limbă rumánescă, iară Măriia sa singur o au tipărit acum întâiu grecéște și rumánéște; și pricina forte minunată și mântuitoare: Căci că, de vréme ce Orighen au luat tălcurile scripturii vechi, carele le-au făcut Achila și Theodotion și Simmahos, ș-au aflat și altul la Ierihò, și încă aú mai aflat și alta, precum mărturisescú Evsevie a lui Pamfil și sfintul Ieronim, și le-au pusú acéste 5 tălcuri, după asemánare limbii jidovești, pentru înțelegeré sfintei scripturi, și o au numit pre aciastă alcătuire înșesite. Iară după acésté au pus numai pre céle trei adecă a lui Achila și a lui Thodotin și a lui Simmah, iarăși după asemánare ceii jidovești, ș-au făcut céle ce să numescú împătrite. Luat-au învățatură vrédnicile némuri ale creștinilor, precum au fost evangheliia în limba a tuturor némurilor să o scrie, și să o tipărescă după asemánare limbii elenește; ca, de s-ar întâmpla ceva greșală sau indoire la evangheliia caré iaste talmăcită în limbile lor, să să dezlege indoire și să se îndrepteze greșala de pre cé elinésă, precum și noul testamentú s-au scris de Apostoli în limba elinésă.

„Deci Măriia sa pré luminatul Domn fiindú rávniitoriu pravoslavnicii credințe, și avândú, precum marele Athanasie scriia împăratului Aovian (Iovian); acéia să cade Domnului iubitoriu de Dumnezău și iubitoriu de învățatură voei și poftă acelorú care o au tipăritú grecéște și rumánéște, pentru pricinile ce s-au zisú mai sus. Și măcar că să află Măriia sa, ca nici odinioară altă dată, în multe și unele după altele ale politicii griji, iară urmândú singurú biruitorului împărat, lui Marchian, ce scrie cătră sfintulú săbor den Halchidonú: mai cinstită de câtú toate politiceștile lucruri socotim și ținemú pre grijia a sfintei ș-a pravoslavnicii credințe;—toate lucrurile céle den afară, iubitorulú de Dumnezău Domnul lăsându-le pre urmă, au pus înainté tuturor acest sfintú lucru, nedejduindú cum că pentru mai multă cinsté ce face celorú dumnezăești va chivernisi Dumnezău și pre ceii supuși Măriei sale pravoslavnici, precum scriia sfintulú a toată lumé al șaselé săború singurú biruitorului Constandinú Pogonatului, carele era ajutătoriu pravoslavii, aciastia: Dar ce iaste mai cuviințat pravoslavnicului stăpân, decât a înfrumuseța pre ceii de supt ascultaré lui, mai nainte de toate cu blagocestiia, prin caré și întru célia-lalte lucruri bine petréce politiia.

„Deci într-acesta chipú, și pentr-acésté, au poruncitú pré luminatulú Domnu să să tipărescă sfinta evanghelié și să să dé la pravoslavnicii în dar, întru slava lui Dumnezău și întru adaogeré sfintei pravoslavniciei credințe, caré primindu-o frațilorú, cetiți cu socotélă și cu plecăciune, plecându-vă sfintului Zlatoustú ce zice rogu-mă: și rugându-mă nu părăsescú, ca nu numai să ascultați sfinta evanghelié, ce și în casele voastre cu cetaniia ei adése să vă îndeletniciți. Și de nu nici puteți să înțelegeți céle scrise, numai din singurá cetaniia multă să face sfintire, scrie și Orighen, că în ce chip șerpil, măcar că nu înțeleg limba fărâncătorilor, iar auzind numai glasul lor amorțescú și rămânú făr mișcare, într-acesta chip și cela ce cetéște sau ascultă sfinta evanghelié, măcar úe nu ci (*sic*) înțelege céle scrise, iară patimile și pofta ce să află în trupul omului, și îndemnările Sataniî, numai din cetanie și din auzire să omoară. Și faceti rugăciuni și molitve cătră domnul nostru Is. Hs. ca să apere și să păzască pre luminatul și de Hs.

Iubitorul Domnu, împreună cu toți ai casei Mării sale cu sănătate și cu pacnică așazământ. Iară după îndelungate bătrânețe să le dăruiască lor daru de invrednicie, carele iaste, după cum scrie fericitul Pavel către Colasiani, că să-î pue pre ei sfinți și negreșiți și nevinovați înainté lui întru moștinire neputredă și curată și neveștejită, păzându-se întru ceruri, după cum zice fericitul Petru, unde au mersu Hs. înainte sirguitoiului pentru noi, căruia iaste slava nesfârșită întru nesfârșitul véci, amin.

„In oraș în București, ΑΚΤ Ὡ ροζαεικα χα αρχιτ μεία Σεπτεμβριε (anul dela nascerea lui Hristos 1693 luna Septembrie).

„Intru tot cel mai mic și plecat,
„Șerban, 2 Log.“

Pe cele două pagine următoare să află două vieți ale S-tului Ioan Evanghelistul, una de Sofronie și alta de Dorothei Episcopul Tyrionului; iar pe cea din urmă pagină este o gravură pe lemn reprezentând pe Sf. Ioan.

Textul începe cu Evanghelia lui Ioan, având ca frontispiciu un ornament înflorit, cu un medalion la mijloc, în lăuntru căruia se află reprezentată Învierea Domnului.

Evanghelia lui Ioan se termină la p. 45. Pe aceeași pagină se află viața lui Matei de Sofronie, iar pe cea următoare o gravură pe lemn reprezentând pe același evanghelist. Evanghelia lui Matei începe la p. 47, sub un frontispiciu înflorit, reprezentând pe Christos ca copil, și se termină la p. 118.

Pe aceeași pagină și pe cea următoare se află viața lui Luca, după Sofronie și după Dorothei. La pag. 120 o xilografie reprezentând pe Sf. Luca. Evanghelia acestuia începe la pag. următoare, sub un frontispiciu reprezentând pe Domnul Christos la mijloc, pe Maica Domnului la dreapta și pe Sf. Ioan la stânga, și ține până la p. 171. De aci înainte evangheliile sunt amestecate. La p. 215 se află două vieți ale lui Marcu de aceeași, iar la pagina următoare o gravură pe lemn reprezentând pe acest evanghelist.

Pe pag. 370 și cele următoare se află următoarele 2 înștiințări, în grecesce și românesce :

„Iubitorului Cetitoriu sănătate.

„Incepută luindă acăstă dumnezăiască carte, aceluî de purure curătoriu și de viață izvorătoriu și nemuritor izvor, dintru carele ca dintr-altul oare carele alu Rafuluî înpătritu izvoru, cé a lui Hs. Iubitoare de blagocistie și din 4 părți ale lumii cuvântăreță turmă adăpându-se nu va însătă în véci, după cé adevărată a lui făgăduință, glava 4. Ioanū: Iară cela ce va bé din apa caré eu îi voiu da lui nu va însătă în véci, — ajutându întru tot putérnicul Dumnezău au luat și sfârșitul, — cu porunca și cheltuialele a blagocistivuluî și pre luminatuluî Domnu și oblăduitoriu Țărăi Rumânești Ioanū Costa(n)dinū Băsărabă Voevodū; iară cu nevoința și cu cé după putere amânduror limbilor îndereptare, a pré miculuî intru Ieromonahi Athanasie Moldovenul. Rogu-mă dară și poftescu pré a ta cinstită și frățasca dragoste, o Iubite cetitoriu, de veî nemerî nescare greșale, au ale orthografii, au ale tălmăcirii, (pentru-că unile din puțina știință și din nesocotială, iară célla-lalte dintru cé cu greu alăcătuire s-au făcut); ce dară, ajutându-mi mie greșitului, Iartă-mă cu duh blăndu, pentru celū ce ne-au poruncit noaă: de șaptezecei de ori câte șapte să ertămū unii altora greșalele, că de vom erta, erta-nisă vor noao. Căci că flința omenescă ca o purtătoare de trup și a greșire iaste pre lesne lunecătoare. Iar cé de săvârșit negreșală, numai sângur lui Dumnezău s-au datat (*sic*), a căruia-î slava și putere intru nesfârșitul véci. Amin“.

„Iubitoriiuŕi cetitorii ŕi sănătate.”

„Ca ŕi corhorulii între alte verdéte, precum zice pilda, mă arátii ŕi eu, o Iubiŕii-
lor cetitori, cátrii cei meŕteri ŕi iscusii ŕi înŕeleptii ŕi nevoitori Tipografi. Cu aciiŕii
de Bogoslovie cu patru strune ŕi cu toată alcătuirii de dulcele glas alăută, a ceii
în trei staturii Dumnezării, capulii ceii fără prihanii ai noastre credinŕii: Sfinta,
zic, ŕi dumnezăiasca evanghelie; dintru carii noi luminându-ne pren dumnezăeŕtii ŕi
ai duhului propovédnici apostolii, ŕi sângurii văzătorii a înfricoŕatelor a Domnului
taíne, cé întreitii ŕi nedespărŕitii aceii desăvârŕitii ŕi necuprinsii troiŕii, am cu-
noscutii pre tatál nenăscutii, ŕi pre fiilii den Párintele născut, ŕi pe dumnezăescul
Duhu dela Párintele purcezătorii, o dumnezáire de o fiinŕii ŕi de împărátie în trei
féte cuncscutii. Decii văzându eu smeritulii adănculii Bogoslovii, mă st(r)idiiam a
mă apuca de acestii lucru. Inŕii dându-mii pre mine cu credinŕii curatii ŕi cu nă-
dédie cátrii dulcele Hs. carele zice, la Math. 21: De veŕii avii credinŕii ŕi nu vii
veŕii îndoi, veŕii zice muntelulii acestulii, rádicii-te ŕi te aruncii în mare, sá va face,
ŕi toate oare cáte veŕii cére, crezând, veŕii lua. Decii spre-acéŕtii cáutându cu tot
sufletulii ŕi inema, prin trudii ŕi ostenélii nu puŕiiănii m-am atins de acest folositorii
de suflet lucru, al caruiiia întâiulii cé lui Dumnezáulii plăcutii voinŕii ŕi aflare, ŕi chel-
tuíalele au fostii a pré luminatululii ŕa pravoslavnicululii creŕtinii ŕi mare cuviin-
ŕatululii domnu ŕi oblăduitorulii, a toată vestitelii ŕi blagocistivii Ugrovlachii Ioa
Costandii Băsarábii Voevoda. Iar tipáritii de mine pré miculii în eromonahii, Anthim
dela Iviriia. Rogu-vii darii, îndreptaré greŕalelor, neŕtiinŕii ŕi a nesocotélii méle
cu blándii ŕi frăŕascii voinŕii, ŕi nedefáimându făcându-o, rugaŕii-vii pentru mine
smeritulii pururé întru Domnulii“.

Bucurescii: Biblioteca Academiei Române; Museul de antichitáŕii.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 307.

Popp, *Disertaŕie*, 53.— Cipariu, *Principia*, 112 Nn. (Data este greŕitii: 1696 în loc de 1692).—
St. D. Grecianu, în *Revista Románii*, I, 587.— Picot, *Anthime*, 530. — Legrand, *Bibliographie hel-
lénique*, III, 11. — Sbiera, *Miŕcării culturale*, 38.

1694.

96. Psaltire (tip. de Anthim Ivirénul), Bucurescii, 1694.

ΨΑΛΤΗΡΙΨ | Я ПРОРОКЪДЪИ | ШИ .ІПЪРЪТЪСАШ ДЪДЪ, | КЪ МЪТЪЕ ЛА ТОАТЕ
Кадізмеле. ШИ КЪ ПА | СХАЛІИ. ДЪ, ІИ. ДЪ ІІНИ. ДЪПЪ ѠРЖИДЪІАЛА | гречаскѡ. ШИ ЛА
сѡєжр'иитѡ іѡаѡла'мѡ. | ІІКѡМ .ІТЖІИ Типѡрїтѡ пре алмѡ рѡмжнѡскѡ. | КЪ порѡнка
иш тоатѡ кѡл'тѡіала, Я прѡк | ѡсминáтѡсаш иш .Інѡлáтѡсаш Домнѡ иш | велáдѡ-
итѡрю á тоатѡ Цáра рѡмжнѡскѡ. | Іѡáнь Костандїнь Б. Б. Воевод | Пѡр'тáїндѡ
Кáрма Правослáкїей, | Прѡк Ѣфинцїтѡл Митрополит Кѡр Ѣѡдѡсїе. | Типѡрїтѡ сáс
.І типогрáфїа домнѡскѡ. | Л сфїнта Митрополїе .І вѡскрїеши. | .І ІІѡл' Дѡла зн-
дїрѡ Лѡмїи, ѡѡск | ІІрѡ Дѡла мжнтѡїре ѡхчд.

Іп-4° de 4 foi nenum. ŕi 271 pagine. Titlul ŕi textul sunt încadrate. Pagina, tipáritii nu-
mal cu negru, cu caracterele *Bibliei* din 1688, are 29 rindurii. Pe verso titlululii sá aflii stema
lui Constandii Vodii Brâncoveanu, reproducii mai sus la *Pravoslavnicii Mărturisire*, (facs. n° 214),
ŕi urmátorele:

„Verșuri politice 8, asupra stemei pré luminatului și înălțatului Domnū Io. Costandinū Băsărabū Voevodū.

„Pré luminata stemă a Țării Rumânești,
Cu carea s-au încoronat véchiī Băsărabesți,
„Blagocistivului Domnū Costandin s-au dăruit
Că den fericită a lor sămânță s-au odrăslit.

„Și bunele lor fapte, cât poate, le plinéște,
Și țara despre toți vrăjmașii o păzêște.
„Dé-ī Dumnezău ani mulți cu pace să stăpânescă
Fericitul lui nume ca lui Davidū să trăiască.

„Al Măriei tale mai mică rugătoriu, smeritul întru Iermonahī, Anthimū Ivirénul.“

Pe cele 3 pagine următoare se află scrisoarea de dedicație pe care o reproducem aici :

„Blagocestivului, pré luminatului și pré slăvitului Domnu și oblăduitoriu a toată pravoslavnică Țara Rumânescă. Bunului și creștinului Ioan Costandinū Băsărabă Voevodū și al meu de bine făcătoriu și milostivū stăpânū, cu plecăciune metanie făcândū, dela Dumnezău toată buna fericire poftescu.

„Toată zidire văzută și nevăzută, cuvântătoare și necuvântătoare, câtă s-au făcut de cé adâncă a lui Dumnezău înțelepciune, Înălțate și luminate Doamne, caréși după fire sa șilêște de-și arată slujba și lucrare ei, după cum i s-au poruncit. Stihiile ca niște întae pricini îndemnă pre toate chipurile némurilor, de-și dau roada sa la vrémé lorū. Iară mai vartos de toate, fericita și mai alésa și cuvântătoare zidire omul, silêște de aduce nu numai un féliū de roadă, ce foarte multe câte trupești, iară mai multe sufletești, de vrème ce și elū de doao s-au ziditū, adecă den sufletū și den trupū. Și toate pentru elū s-au făcutū și i s-au dat aciastă simțitoare lume cu toată frumusété ei, ca o grădină cu multe féliuri de flori, ca să-și alegă céle de folos, să să înpodobescă trupește. Și i s-au dat și lumé cé de sus den suflaré dumnezăiască, den caré câtū va vré să-și înfrumusețeze icoana cé sufletească, și cât va puté să o asemene cu chipul icoanei ziditorului său. Și măcarū că mulți den némul omenescu au alergat mai vartos după céle trupești, cu carele s-au și înșălat și den calé adevărului s-au rătăcitū. Iară câtī mai vartos céle sufletești au iubitū, și pre pământū s-au cinstitū, și în cerū viață vécinică au dobânditū. Dentre cariī și Măria ta, blagocistive Doamne, te-ai alesū foarte den totū sufletul râvnitoriu dumnezăesților fapte, și te nevoești cu toată osărdila de aduci multe féluri de roduri sufletești; pentru ca să aibă préoslavnicul tău nărodū să să adape sufletêște. Iară mai vartos de toate, precumū zice acestū fericitū Davidū, ai iubitū podoaba casii lui Dumnezău, caré iaste sfinta bisérecă. Și măcarū că și cu alte daruri multe o înfrumusețezi, iară cu cuvântătoare podoabă, adecă cu sfintele și de Duhul sfintū grăitele scripturī, cu multū mai vartos de câtū toți cei mai de nainte o ai roditū, care lucru arată aļave blagocistiva dragoste ce ai cătră toți pravoslavnicii. Pentru aciasta, pre lângă céle-lalte multe și de folos cărți ce s-au datū în tipariū, iubit-ai și ai ales și aciastă de Duhulū sfintū pre rostul fericitului Davidū suflată cântare, caré să numește de opște Psaltire.

„Pre caré, vrândū cine-va să o laude, să ia pildă de pre alte preste fire lu-

cruri ale stintului Duhū, și să ia sēma voroavelor ce au toți psalomiī eī, și așa poate cunoaște ce fēllu de laude i să cuvine. Că văzând Măria ta folosul sufleteșcu ce iaste ascunsu intr-ansa, și măcară de au fostū și de alții mai denainte în multe fēlluri tipărită, iară acum mai cu multă osărdie o ai scos la lumină și o ai înpodobit mai vartos decât alții; adecă talmăcită chīar în limba rumânescă și pentru toate cathizmele cu tropare și cu molitve de rugăciune pentru mai multū folosul și înțelesul celor ce vor ceti. Și mi-ai poruncit Mărie ta de o am tipărit cu toată cheltuiala Măriei tale, ca să să înparță în har pravoslavnicilor creștini, cariī toți împreună datori să fie a ruga pre totū putērnecul Dumnezău pentru viața, întărire, și toată fericire Măriei tale, păzindu-te bine a otcārmul tot norodul cât dela Dumnezău Măriei tale crezut și datū iaste a-lū stăpānirē, și să poți înmulți și întări pravoslaviia, ca și marele Costandinū, cu carele împreună să îți să dărulască și cununa slavii intru înpărăția lui Dumnezău. Aminū.

„Al Măriei tale mai mică rugătoriu smeritul intru iermonahī.

„Anthimū Ivirēnul, Tipograful.“

După acēstă scrisore de dedicație urmēză, pe douē pagine: „Orānduială cum să cade a încēpe a ceti psaltirē“, care se termină cu cuvintele: „Incetū și cu minte și cu socotēiā, și nu te grābl, ca și cu mintē să înțelegi cēle ce cetești.“ Pe ultima pagină a acestor foi liminare se află o gravură cu data 1694, reprezentând pe David, cu inscripția: „Mānile mēle au făcut organe și dégetele mele au încheiat Psaltirē.“ Pe piciorul mesei de lângă David se află gravațe literele: IΩ. M. E., ceea ce pare a arātă că gravorul din 1694 a avut ca model un desen mai vechiū, din timpul lui Mateiū Basarab. Acēstă gravură se află reprodușă și în Antologhionul grecesc tipărit de Antim Ivirēnul la Snagov la 1697 (mai jos n° 106).

Psaltirea se termină la p. 235. Urmēză apoi douē rugăciuni, Pascalia, și la p. 263, „Orānduiala lui exapsalmu.“

Ultima foie lipsesce în tōte exemplarele vōdute de noi.

Picot crede că acēstă Psaltire nu este o traducere nouă, și că Antim s'a mulțumit să revadă un text mai vechiū și să adauge câte-va rugăciuni.

Bucuresc: Biblioteca Academiei Române. — Viena: Biblioteca Imperială.

Picot, *Anthime*, 531, n° 3. — Dinulescu, *Antim*, 70. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 50.

97. Dositeiū, Patriarhul Ierusalimului, *Manual contra lui Ioan Karyophylles*, Iași 1694. — Grecesce.

Se pare că acēstă carte n'a avut nici un titlu. Legrand, după care luām amănuntele de mai jos, o intitulēză ast-fel:

Δοσιθέου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Ἐγχειρίδιον κατὰ Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου.

Dositeiū, Patriarhul Ierusalimului, Manual în contra lui Karyophylles.

Gheorghe Zaviras (Θέατρον ἑλληνικόν, 269), dă titlul următor:

Ἐγχειρίδιον κατὰ Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου ἐτυπώθη παρὰ Δημητρίου τοῦ Παδοῦρα ἐν Γιάσιφ τῆς Μολδαυίας κατὰ μῆνα ἰούνιον 1694. εἰς ἡ.

Manual în contra lui Ioan Karyophylles, tipărit de Dimitrie Padura în Iașul Moldovei în luna Iunie 1694. În 8°.

La sfirșitul cărții se citesce:

'Ετυπώθη, παρὰ Δημητρίου Παδοῦραι. ἐν Γιάσιφ Μολδοβλαχίας κατὰ Μῆνα Ἰουνιον, ἀρχιδ' :

S'a tipărit de Dimitrie Pađure, în Iaşul Moldovei în luna Iunie 1694.

In 8° de 108 pagine și 2 foi nenumerotate.

Paris: Biblioteca Mazarin; Biblioteca Emile Legrand.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 30.

98. Ioan Eugenicos, *Discurs contra hotărîreii sinodului dela Florența*, Iași 1694. — Grecesce.

Τοῦ τῆ Θεοῦ χάριτι εὐσεβοῦς Νομοφύλακος Ἰωάννου διακόνου τοῦ Εὐγενικοῦ λόγος ἀντιρρήτικὸς τοῦ βλασφημίου καὶ ψευδοῦς ὄρου, τοῦ ἐν Φλωρεντία συντεθέντος κατὰ τὴν πρὸς Λατίνους σύνοδον· ἐκδοθεὶς δὲ παρὰ ἱερομονάχῳ τινὶ καλουμένῳ Ἰωακείμ· μεταγραφεὶς ἐκ διαφόρων πρωτοτύπων διορθωθεὶς τε καὶ διαιρηθεὶς εἰς κεφάλαια καὶ τμήματα, παρὰ Δοσιθέου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων. Ἐτυπώθη παρὰ Δημητρίου Παδοῦραι ἐν Γιάσιφ Μολδοβλαχίας κατὰ μῆνα Ἰουνιον ἀρχιδ'.

A evlaviosului, din grația Domnului Nomoflax, Ioan Eugenicos diaconul, discurs contradictoriu hotărîreii nelegiuite și mincinoase, compuse în Florența la sinodul cel ținut de Latini; publicat de un eromonah ôre-care numit Ioachim; transcris din diferite originale; corectat și împărțit în capitole și secțiuni de Dositei Patriarhul Ierusalimului. S'a tipărit de Dimitrie Padure în Iașiul Moldovlahiei, în luna Iunie 1694.

In-8°.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική Φιλολογία*, vol. I, (Atena 1854), p. 43, n° 134. — Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 30.

99. Volumul împăcării, Iași 1692-94. — Grecesce.

ΤΟΜΟΣ ΚΑΤΑΛΛΑΓΗΣ Ἐν ᾧ περιέχονται συγγράμματα Ἀνωνύμων τινῶν Καὶ Ἰωάννου τοῦ νομοφύλακος. Καὶ Γεωργίου τοῦ κορεσσίου. Καὶ Μακαρίου ἱερομονάχου τοῦ μακρή. Καὶ Συνέλευσις ἐν τῆ ἀγία σοφία. Καὶ Θεοδώρου τοῦ ἀγαλλιανοῦ. Καὶ Ματθαίου τοῦ βλαστάρεως. Καὶ Σύνοδος ἐν τῆ ἀγία σοφία. Τυπωθεὶς ἐν ἔτει τῆ σωτηρίῳ ἀρχιδ' :

[Pe pag. 256:] Ἐτυπώθη ἡ παροῦσα βιβλος ἐν Γιάσιφ τῆς Μολδοβίας ἀναλώμασι τοῦ ἀγίου Γάρου ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀρχιδ' : κατὰ Μῆνα Φεβρουάριον.

[Pag. 521:] Ἐτυπώθη παρὰ Δημητρίου Παδοῦραι ἐν Γιάσιφ τῆς Μολδοβίας Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀρχιδ' : κατὰ Μῆνα Φεβρουάριον.

Volumul împăcării, în care se cuprind scrierile vre-o câtor-va anonimi și a lui Ioan Nomoflax, a lui Gheorghe Coressi, și a lui Macarie Macri ieromonahul, și Adunarea din Sf. Sofia, și a lui Theodor Agallianul, și a lui Mateiu Vlastaris, și Sinodul din Sf. Sofia. Tipărit în anul mântuirei 1692.

(Pe pag. 256): S'a tipărit cartea de față în Iașiul Moldovei, cu cheltuiala Sfintului Mormint, în anul mântuirei 1694 în luna Februarie.

(Pag. 521): S'a tipărit de Dimitrie Padure în Iașiul Moldovei, în anul mântuirei 1694 în luna Februarie.

In-folio, de 14 foi nenumerate, 521 pagini numerotate, cu greșeli, și 7 foi nenumerate, la sfârșit. Tipărit cu negru, cu 42 rânduri pe pagină.

În primele 14 foi se află: Titlul, scrisoarea de dedicație a lui Dositeiū, Patriarhul Ierusalimului, către Dionisie, fost Patriarh al Constantinopolului; o a doua scrisoară a lui Dositeiū către creștinii. Ambele aceste scrisori sunt datate din Octombrie 1692. În fine epigrama reprodusă aci și tabla de materii.

*Εἰς τὸν μακαριώτατον καὶ τοὺς ἐπτὰ συγγραφεῖς
τῆς βιβλοῦ ἐπίγραμμα.*

Ἐπτά ποτὲ κλάξεν σάλπιγγας, καὶ, μέγα θαῦμα,
Ἰεριχῶ πίπτει τείχεα ἑξαπίνης·
ἦν δὲ θεοῦ νεῦσις τὸ τεράστιον οἶον ἐπράχθη
ὅς μικροῖς φιλέει τῶν μεγάλων κρατέειν.
Νῦν δ' αὖ σαλπίζων κρατερῶς ὁ Σιών ἱεράρχης
πνευματικοῖς φθόγγοις ἑπτὰ σοφῶν ἀνέρων
ἐκ βάρων αἴρει θεομισῆς δόγμα παπιστῶν
νικητὴν τε λειὼν δείκνυσι τοῦ κυρίου.

Către prea fericitul și către cei șapte scriitori ai cărții, epigramă.

Odinioară au sunat șapte din trîmbiți și o! minune mare! de-odată cad zidurile Ierihonului; și minunea întimplată era un semn al lui Dumnezeu, căruia îi place prin lucruri mici să stăpânească pe cele mari. Iar acum sunând puternic stăpânitorul Sionului prin sunetele spirituale a șapte bărbați înțelepți, răstornă din temelii dogma de Dumnezeu urită a papistașilor și arată că-i învingător poporul Domnului.

Traducere de C. Litzica.

București: Biblioteca Academiei Române. — Atena: Biblioteca Parlamentului.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 28.

1696.

100. Catechism catolic, Sâmbăta-Mare, 1696.

În N. Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani*, vol. I (Oeniponte, 1885), p. 372, se citește:

„Edidit (P. Franciscus Szunyogh) *Catechismum Valachicum majorem Romano-catholicum*, typo Valachico Tyrnaviae 1696 et 1726...”

Acésta este singura mențiune pe care o găsim despre acest catechism catolic, tipărit în românește la Tirnavia (Sâmbăta-Mare în Ungaria). Despre edițiunea din 1726, vezi mai jos sub acest an.

101. Ciaslovět, Sibiiu 1696.

ЦІАСЛОВЕЦЬ | Каръ ѿре ѿтрѣ синъ : ГЛАЗВЕЛ | Дѣ Нѡапте шѡ Дѣ СѢН. | ГСНТЬ
БИСНИЦА ПСТАРНИ | КСАДЪ III ѿКОННАТСАДЪ : | ІСѢИФЪ ЛЕОНОЛДЪ, | КРАЮЛ БДІИ, шѡ
ЦЪРЪ ѿНГВРАЦ : шѡ ѿРДЛАЛДЪ. | ТИПЪРІТЪСА ѿ ВЕСТІТА | ЧЕТАТЕ ѡ ГНЕЮЛСѢ.
ѿНИЙ ДЛІНСЛДЪ : АХЪС.

In-8° mic, de 4 foi nenum. cuprinzând titlul și prefața, 330 numerotate, și 2 nenum. la sfârșit. Pagina incadrată, tipărită cu negru și roșu, are 13 rînduri.

Pe verso titlului, începe următoarea prefață, din care suprimăm câte-va rînduri despre laudele lui David :

„Cuvânt înainte. Cătră pré osfințitul și în Dumneșău Luminatul, Kyr Theofilu Mitropolitulu Belgradulu, și a Vadulu, și a Maramorășulu, și a Silvașulu i procî. Dela Domnul Is. Hs. pace sufletescă și trupască vifață nărocită pohtescă sfinții tale, ca Părintelu nostru în Domnul Hs.

Pré osfințite Părinte, iată și sfinții părinții carei dela sfinții apostoli au luat învătătură prin duhul sfânt, și s-au nevoit ca să intrămăze sfânta besérecă, și o au înfrămsățat cu psalmi din Psaltirîa lui David, și cu cîntări din cărțile prorocilor și din Scriptura sfântă, spre laud. lui Dumneșău. De care laude grăiaște sfântul David proroc, într-o 118 psalmi, sh. 164 : De 7 orî în și laudă pre tine. De care lucru și sfinția ta, vrîndu să luminez mai adevărat pre limba romănescă, ca să poată înțalege tot omul acéste 7 laude a lui David. (Urméză cele 7 laude)

„Că sfânta besérecă, cu aciaste 7 laude, în toate țil. să înfrămsășaz(ă), și să laudă Dumneșău. De care lucru, văđind Sfinția ta aciastă carte, ce să chîlamă Căsaslov, di pre limbă sloveniască izvodit pre limbă romăniască, n-ai cruțat cheltuiala, pre acest lucru Dumneșăesc, împreună și cu a Cinstitului Protopop Gheorghie Dăanul; ce dintru îndemnarî și cu blagosloveniîa sfinției tale, ai scos pre înțalesul și celor ne-înțalegători.

„Pentru care Domnul Dumneșău să ziliască pre sfinția ta, pre lauda numelui Sfinției sale, și mai mari lucruri să poți isprăvi spre intrămarîa besérecii și a creștinilor, Amină.

„Alu sfinției tal(e) în domnul Hs. pururîa slujitor, popa Kyriac Ti(po)graful Moldo(vênul) ispravnicu de totă.“

La sfârșitul cărții sunt subscriși :

„Ucenicii : Oprîa, Mihaî Bancî, și Toma.“

Din acésta carte s'a mai publicat o altă ediție, judecând după trei foi tipărite cu același material tipografic, găsite de Cipariu rătăcite într'un alt Căsaslov, și cari cuprind aceiași prefață, cu câteva schimbări ortografice și o mică variantă :

„... De care lucru văzind sfințila ta, n-ai cruțat cheltuiala pre acest lucru dumneșăesc, împreună cu cinstitul Protopop Gheorghie Dăanul notaresul și ispravnic de tot ; ce cu blagosloveniîa sfinției tale ai scos pre înțalesul și ceior ne-înțalegători, etc.“

Subsemnații sunt :

„Aî S. tale mai mici și plecați

P. s : p. k : Typ. și A. d.“

Biblioteca Dr. Vas. Suci (comunicat de I. M. Moldovan).

Petru Maior, *Istoria bisericăscă*, 148. — V. Popp, *Disertație*, 31. — Cipariu, *Acte și fragmente*, Blaj 1855, 12. — *Principia*, 118. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 93.

102. Orînduiala slujbei S-lor Constantin și Elena, Snagov 1696.

ОРЪНДУИИЛ | слѣжеи ѿ ка. а лси май, | Да зѣва Офѣцилор' слѣкици,
 Шн де аск | мена кс аѣтолий Мари .ѿпрци Кви | стантинъ шн Елена. | Яксам .ѿтжю
 ѡсеби тѣпъритѣ слоренѣце, | Кс коѣ прѣ лсминѣтсашъ, шн .ѿнѣа | цѣтсашъ Дѡмнъ,
 ѿ тоатѣ | цара Рсмѣнѣскѣ. | Іѡанъ Квнстандин. Б. Басарѣе Воевод, | А крѣмѣ
 Пѣсторіей Прѣ сѣициѣтсашъ Кѣр | Оеѡдѡсе, Митрополитѣа цѣржн, Шн | Оѡдр'хс
 лѣтсрилорѣ. | Да аѣна' дела хс, аѣчс. Феерсаріе, ѣ | А ОНѢГОРѢ.

In 4° de 4 fol nenumerotate și 42 pagine. Tipărit cu negru și roșu cu 24 rânduri pe pagină.

Pe verso titlului stema lui Constantin Basarab Voevod (facs. n° 214) și versurile asupra stemei reproduse aci:

„Verșuri politice 8 asupra cinstitei cruci din stema pré luminatului și înălțatului domn Io Costandin Basarab Voevod.

„Crucé e arc, Dumnezău pre ȳa o gătéște,

Hs. săgétă caré pre vrăjmași rănéște.

„Domniî țărâi muntenesti au arc sfinta cruce,

Hristos biruință lor cu dânsa aduce.

„Incinge Doamne acest arc de biruință,

Ia pre Hs. săgétă cu bună credință.

„Incordéză-l spre pizmași cu nădéjde mare,

Și Domnulu-ți va spori cel în război tare.

„Al Măriei tale nic și nevrédnică

„Robă Mihai“

Urméza apoi prefața acésta:

„Blagocestivului, pré luminatului, înălțatului și slăvitului Ioan Constantin Basarab Voevodă, din mila lui Dumnezău Domn și oblăduitoră a toată Țara Romănéscă, Domnului mieu milostiv, plecate închinăciuni.

„Nimeni lumina aprinzând acopere pré ȳa cu vas, sau o pune supt pată, ce în sféșnic o pune, ca ceia ce întră să vază lumina (Luca, 8). Pré Măriia ta, pré luminate Doamne, părintele luminelor, înpodobindu-te cu chipul cinstei care ȳaste darul stăpănirii, nu suptă acoperemânt te-au pus, ce ca pre o lumânare aprinsă cu tot féllul de bunățăți, te-au înălțat întru pré cinstit scaunul Măriei tale ca întru sféșnic atăta de strălucit, cât toți robii Măriei tale, nu numaî vădă lumina milei Măriei tale, ce mult mai cu asupră cu dânsa să îndulcesc și să îndestuléză. Suptă aciastă lumină a milei Măriei tale, ca suptă a soarelui oblăduire și căldură. Și eu pré smeritulă robă, de înpreună cu toți ceia ce sântă datori a aduce daruri de mulțămită pentru acelă negrăit bine aflându-mă supus, și neputând altă daru mai mare a aduce Măriei tale, ca încunumatului Domnă, cu darul cinstei și ală stăpăniei preste noi robii Măriei tale, aduc daru aciastă cărticé mică Măriei tale, cu cinste cuvioasă făgăduită Sfînților, Apostoliloră asemene, și creștinilor Înparați, sfintului Constantină și sfintei Elenii. Și crezu că nu va fi lepădată de la Măriia ta, caci nemica într-ânsa mai mult nu să află eșit de în typografie, fără numaî orânduiala slujbei la zioa acestora sfînți: Întăi pentru că ȳaste aducere osebită de laudă acestora Sfînți, cătră cari vedem că Măriia ta

atata ești de cuprinsu cu dragosté, cât ceva mai mult nu poftéști a li să aduce fără numai céle ce sânt spre cinsté lor; când și casă dumnezăiască întru numele acestora ai rădicat. A doao pentru că iaste pârğă și roadă noao a meșteșugului tipografiei. Iară pârğă și roada cé de întâi mai cu voiose mâni știm că să priiméște. Și destoinică iaste a să aduce aciastă roadă întâi spre milostivă cuprinderé Brațului Măriei tale; căci că suptu căldura acoperemântului arepiloru Măriei tale s-au și începutu, și s-au și apropiatú spre aducéré de roadă, cât au fostú voia lui Dumnezău a pune dar al său de sus și în mine cu lucrare sfinții sale, și cu purtare de grije a cinstitului meu părinte și înduratelului dascalu, a lui Anthim Ivirénul. Priiméște dară Măriia ta ca un făcătoriu de bine, și ca unú iubitoriu de Dumnezău, și cinstitoriu de slugile lui céle adevărate, roada aciasta acumú întâi adusă Măriei tale, și pre mine între cei pré plecați robi ai Măriei tale te milostivéște a mă scrie. Priiméște de împreună cu cârticéoa aciasta și inima mé, care poftéște ca să te ție pre Măriia ta pré puternică Diréptă Celui de sus întegú și cu totú darul de sus dăruitú, intrarmat cu toată arma dumnezăiască, asupra vrăjmașiloru trupești și sufletești, spre paza creștinătății și spre ajutorul pré plecaților robi ai Măriei tale, cu rugăciunile sfintului Constantinú și a sfintei Elenii, întru lungime de zile.

„Al Măriei tale micú și plecat robú
„Mihal“.

Înainte textului și la pag. 32 se află o mică gravură reprezentând pe S-ții Constantin și Elena, în picioare și ținând în mână o cruce mare, sprijinită jos. De-asupra crucii se vede Domnul Christos într'un nor, binecuvântând, iar de-asupra capetelor sfinților inscripțiunile grecesci: $\delta \ \xi \gamma \iota \circ \varsigma \ \kappa \omega \nu \sigma \tau \alpha \nu \tau \iota \nu \circ \varsigma$ și $\eta \ \acute{\alpha} \gamma \iota \alpha \ \epsilon \lambda \acute{\epsilon} \nu \eta \varsigma$. Sub întâia gravură se află versurile acestea:

„Hs. tarele-mpărat, sfinte Constantine,
Semn îți arată crucé întărind pre tine.
„Scriind slove de stéle împrejur rămlenești:
Constantine cu acest semn vei să biruești,
„Și dând război cu acel Maxentie spurcat,
În apa Tyverului pre dâns ai înecat.
„Că cu vicleșugul lui ce-aú gândit să fle,
Putérnicul Dumnezău i l-au trimis șie.
„Pentr'acéia cu maica-ți te roagă 'npreună
Cătră acel împărat ce v-au dat cunună,
„Ca și noi să dobândimú acé biruire,
Spre văzuți și nevăzuți vrăjmași izbândire“.

La pag. 31, sub gravura de care se vorbește mai sus, se află versurile următoare:

„Fericit ai fost aici Constantine-n lume,
Și-n ceri cu Apostolií ai câștigat nume.
„Pus-ai aici pre pământ mare nevoință,
Adăogând lui Hs. cinstita credință.
„Bucură-te dară cu maica-ți împreună,
În ceruri cu toți sfinții țiind crucia-n mână,

„C'aciast-ai iubit armă mai tare de toate,
Roagă-te dar lui Hs celui ce i să poate,
„Ca și noi să câștigăm acel lăcaș căresc,
Unde pururé sfinții in véci să veselesc.“

La sfrșitul Paraclisului, adică la sfrșitul cârții se citește:

„Cade-să să știi că Paraclisul acesta ne aflându-se la zioa sfinților in izvoadele grecești, s-au făcut sloveneste, cu porunca Prea sfințitului Kyr Theodosie Mitropolitul a toată Uggrovlahiia. Și s-au așezat să să cânte, la zioa sfinților unde va fi hramul, sau și ațuré la alte biserică, când va fi voia eclisiarhului sau paracelis său la pavecernițe“.

Bucuresci, Museul de antichități.

Odobescu, *Câte-va ore la Snagov*, in *Revista Română*, II (1862), 402 și in *Scrieri literare și istorice*, I, 458.

1697.

103. Evanghelie, Snagov 1697.

ЄФЪНТІИ ШИ ДМЪНЄЗЄИЄКІИ | ЄВАНГЕЛІЄ | КЪ КОМ ПРЪ ЛМІНАТСАШ
ШИ .ІНЪАЦА | ТСАШ ДМЪНЪ .ШИ ѠБЕЛЪДСНТОРЮ А ТОАТЪ ЦАРА РЪМЪНІЄСКЪ, ІѠ | КѠН-
СТАНДІНЪ Б: БОЕКОД. | ШИ КЪ ПОРЪНКА ПЪРТЪТОРЮЛЪ ПРАКОСАЛІЕИ ПРЪ СФІИЦІТЪА
КЪР ТЕОДОСІЄ МИТРОПОЛІТЪА | А ТОАТЕИ ЦЪРИ РЪМЪНІЕШИ, ШИ | ІЄДЪРЪС ПЛАЮРИАВЪРЪ:
ІКЪМЪ А ДОА ПРЪ ТЪПЪРІТЪ ШИ ДІОРАДСИ | ТЪ МАИ КЪ МЪАТЪ НЕКОИИЦЪ. | А
СФІИТА МЪНЪСТІРЕ .І ГИТЪГЪКЪ | ДА АНЪАЪ ДЕАА СІЄСІА ЛЪМІИ, АХЪС. | ДЕ СМЕРІТЪА
.ІТЪС ІРМОАХИ | АНДІМЪ ІКІРЪНЪАЪ.

In-folio de 3 foi nepag. + 180 numerot. Titlul incadrat și cu frontispiciu. Tiparul negru și roșu, pe două colóne, fie care colónă având 35 rinduri. Pagina e incadrată de un chenar simplu. Volumul cuprinde 4 xilografi mari, reprezentând pe cei 4 evangheliști, și mai multe frontispicii ornate.

Pe verso titlului se află stema Țării Românești reproducă mai sus (pag. 316, facs. n° 213) între literele ІѠ—К, Б—І, К—А, А—Є, Ц—Р, și următoarele :

„Versuri politice 10, asupra Stemei pré lumnatului slăvitului și blagocestivului Іо Constandin B. Basarabū Voevodū.

„Véde-se că Corbulă prorocū au hrănitū
Și Dumnezăiasca poruncă au plinitū,
„Pren care și stema aciasta să arată
Cu darulū celū de susū infrumusețată.
„Aducându-i arma cé de biruință,
De încoronéză pre celū de bună viță,
„Pre Domnulū Constandinū, ce-i zic Băsărabesculū,
Nepotū lu Șerbanū-vodă Cantacuzinesculū,
„Ce acumū domnește țara Rumănescă.
Domnulū celū putérnicū bine-lū întăréscă.“

Pe foia următóre se află două vieți ale Evanghelistului Іоан, una de Sofronie și alta de Dorothei, episcopul Tyrionului.

La sfârșit (f. 180 v.):

„Slavă, cinste și închinăciune celui în Troiță unuia Dumnezeu, care ne-au ajutat după începutul de amă ajunsu și sfârșitul.

„Iară cei ce vă veți întâmpla a citi bucurați-vă în Domnul și vă rugați pentru mine, și ce greșală veți afla îndreptați cu Duhul blândățelor nepuindu-ne în ponos, că pre cum iaste cu neputința omului a nu păcătui, într-acestaș chip și Typografului a rămâne fără de greșală.

„Typăritu-s-au în Anul dela spăseniia lumii 1697.

„De smeritul întru ermonahî

„Anthimă Ivirénulă

„A tratajiloră rinduită urmare.

„ И Б К Г Д Е Ж З Н Й К Л М Н О П Р С Т Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Ъ
Ю ІА Ђ П Д У. И Б К Г Д Е Ж.

„Acésté toate indoite.

„Pre cumă cei streini dorescū moșia șă-ș vază,

„Cand santū intr-altă țară de nu potū să șază;

„Și ca cel ce-sū pre mare batuți de furtună

„Și roagă pre Dumnezeu de liniște bună.

„Așa și Typografulū de-a cărții sfârșire,

Laudă ne nceată dă și mulțemire.“

București: Biblioteca Academiei Române: Biblioteca Centrală.

Popp, *Disertație*, 69. — Cipariu, *Analecte*, XXVIII, Nn.; *Principia*, 102 și 112. — Picot, *Anthime*, 533, n° 6. — Dinulescu, *Antim*, 70. — Sbiera, *Miscări culturale*, 38.

104. Tălcuirea Liturghiei, tradusă din grecesce de Ieremie Cacavela, Iași 1697.

ЛЪВЪЦЪТЪРЪ ГНТЪ | ЙДЕКЪ СЪТЕН ШЪ ДСМНЕСЪЦІЙ ЛУТЪРГІЙ | ТЪЛКЪІРЪ
ДЕ НЕ ЛІМБА ГРЕЧАКЪ НЕ | ЛІМБА РЪМЪНІАКЪ, ДЕ ІРЕМІА КА | КАВЕЛА ДАСКАЛЬ. КЪ ПОРЪНКА
МЪРІИ | СЪЛЕ ПРЪ АСМІНАТЪСАЙ ДЪНЪ | ІWAN ЙНТІСЪХ, КЪНСТІНТІН | БОЕБОДЪ. |
ТИПЪРІТЪСАЙ ЛЪ ЙШЪ. | ЛЪ ТИПЪРНИЦА ДОМНІЙГЪКЪ. | ЕЪЛЪТЪ : ІЗЪІ. ДІЛА ХЪ :
ІАХЪЗ | МІЦА : МІЙ : ІЪ КЪ.

În-4° mic de 6 foi nenum. pentru titlu și prefață, și 265 foi numerotate, împărțite în caiete de câte 4 foi, având ca semnătură alfabetul cirilic. Titlul e tipărit cu negru și roșu și e încadrat în flori de compozițiune tipografică. Pagina plină are 20 de rânduri.

Pe verso titlului stema Moldovei (n° 219) între literile Іw—п, К—Е, Б—М, Г—Е, З—М, și următoarele :

„Stihuri pre stema țării.

„Capulū cel de buorū, de pre chipū să cunoaște,

„Arătândū putiare țării, cum să tocmiaște.

„Pre vârvuri de munți, lăcuind să vađa,

„Soarele ăua și noaptea luna îi dau rađa.“

Pe cele-lalte foi liminare se află următoarea :

„Predoslovie

„Pre luminatulū și înălțatulū și bunū credinciosulū Domnū și Biruitorū
Țării Moldovei Ioan Antioh Constantin Voevoda, — Domnulū nostru milostiv.

„Duce Domnul nostru Is. Hs. ucenicilor săi la svânta evanghelie a lui Mathei, Milostive și luminate Doamne: Voi sinteți lumina lumii; nime aprinzind lumina nu o pune suptă obroc sau suptă masă, ce o pune în sfașnică, ca să luminațe tuturor celor ce sânt în casa. Casa să numiaște și cortu, milostive și luminate Doamne, precumă grăiaște Prorocul și împăratul Davidu: „Cătu-să de iubite sălaşele sau

corturile tale Domnulă puterilor“ Psal. 83. Și cătră Evrei fericitulă Pavel Apostolă: „Iară având cortul cel dentăiu, îndreptările slujbei și svințiră lumașcă.“ gl. 9, st. 1. Cortulă svânta Besiarică inchipuiaște că precum cortul are multe șfări răvârsate, carile sântă de triaba lui, așa și svânta Besiarică multe și mari taïne are, carile le umbriașă înă pentru svințiră suflețiască a pravoslavnicilor creștină. Intăi dară mulțemim pré milostivulă Dumneșău și măntuitorulă rodulă omenescă carele ț-au dată acă bogată dragoste și milostivire în inema Mării tale deș arătată lumina cunoștinții, pre rândă și pre amănuntă prin toate, și o ai pusă înăaintă tuturoră oameniloră.

Că socotindă ca un priă bună credinciosă creștină Domnă, că măi de triabă să fie cele dumneșăești de cătu ciale lumești: că ciale lumești sântă ca floaria, și ca iarba să trec și să topăscă; ciale dumneșăești ai iubit și le-ai îmbrășăsat. Pentru că dela începutul domnii Mării tale, cu oșerdie ti-ai îndemnat spre svânta Besiarică a o cinsti și a o zidi, înăpodobindu-o cu acăstă cuviințată podoabă. Precum acela înțeleptulă Solomon, dacă stătu la înăpărășia lui Davidă părintelă său stăpănitoră, îndată să apuca a zidi besiareca cială mare și vestită a Ierusalimulă, ce să đice Sion, precum scrie Paralipomenon, cartă a doa, cap. 3: „Și începutu Solomon a zidi casă Dom-

С П Н Х В Р : П Р Е С Т Е М А Ц Р Ъ Н .

К А П Д Л В Ч Е Л Д Е В Ш Р В , Д Е П Р Е К Н П Ъ С В К Х О Л Ц Е ,
 И Р З П З Н Д Ъ П Ъ Т А Р Е Ц Р Ъ Н , К Д М С Ъ П О К М А Ц Е .
 П Р Е В З Р Ъ Р І Д Е М Ш Ц , Л В К Х Н Д С В Б А С Ж ,
 С О А Р Е Л Е С Ъ А Ш Н Н О Л Т А Л О Н А , Л Н Д А В Р А С Ж .

210

nului în Ierusalim;" că așa au zis Dumneșau lui Davidu împăratu : „tu besiarica nu-m vei face, iară fiu-tău Solomon carele va fi în locul tău împăratu, acela va zidi mie casă;" precum scrie iarăși la Paralipomenon cartia întâia, glav. 29, sh. 1 : „Grăit-au Davidu împăratu cătră toată Besiarica : Solomon fiul meu pre carele l-au alesu Domnulă încă din cuconiia tineriașelor, și lucru mare iaste pentru că nu omului gâta-va sălaş, ce lui Dumneșau." Așa și Măria ta, n-ai făcut aciastă carte să fie numai de un omă, ce să fie de obște tuturor; că adevăratu că și svânta Lyturghie cându să slujăște, nu-î numai pentru Preutul, ce pentru toți cari ascultă svânta și dumneșăiasca Lyturghie, pentru vii și pentru morți, viilor de sănătate, morților ertare de păcate. Așa face și sãmănătorul; nu sãmănă grăul numai pentru hrana lui, ce și pentru hrana altora.

„Așa face și negușitorul carele imblă pre uscat și pre mare, nu aduce negoțu numai de triaba lui, ce aduce și alte negoate multe câtu trebuie și altora. Intr-acesta chip și Măria ta, măcară că sântu aciaste iuși și griale vremi, a nu face și a nu cheltui pentru țară; dară ca un bunu stăpân și pururia preveghitoru pentru lumina cunoștinții și a deschideria ochilor nămului nostru ai pusă în tipografia Mării tale tălcuirea svintei Lyturghii, ti-ai îndemnat ăua și noaptea a cărmui pre cei ce nu știu taînele și alcătuirile svintei Besiarici; ai vrut pre toți să știe nu numai ce-î adevăra a dumneșăestii și svintei Lyturghii cunoștința cia aliasă tuturor ce vor să să hirotonisască, tocmită spre întrebăcunil și răspunderi; ce încă taînele ciale ascunse a lui Dumneșau, rânduialele și putiaria a svintelor rugi; slujba cia tainică a podoabei preușești; hotarale ciale neclătite a Besiaricii săbornicești și tălcuirea pre amănuntul părților a besiaricii zidite; ciumilitura a svintei scripturi ciale de patru chipuri a Hristosului celui adevărat Mesia, acia prin scripturi adevărată dovadă; propoveduirea ucenicilor acia tocma cu tunetul; izbănda a dumneșăescului dar celui de multe fiaturi; tălmăcirea acia innaltă a încheiturilor credinții, a săboarălor celor de obște adunare aliasă; tabăra purtătorilor de eriașe acia otrăvită; așidiria a Maicii lui Dumneșau mărire, acia nepotrivită a fericitorii diastre ciale de patru ozoară de Dumneșau țesute; ciatele a Ierarsilor celor preste ceru; rânduialele ciale plăcute lui Dumneșau a cetății ceii împărătești; zugrăvala tuturor celor de trebuință cătră spăsenie și între toate aciastă taîna a sntei Priceștenii, acia ce cu măriria ei intriace nu numai a omenilor, ci și a ingerilor cugete. Căci precum ăice Augustin : Fiindu Dumneșăiră pre înțelaptă, mai multu de-aciastă jărtvă să dia n-au știut; fiind pre putiarnică de aciasta mai multu să dia n-au putut; fiind pre bogată de aciasta mai multu să dia n-au avut. Și acela că nu s-au dat a să cunoaște grăindă cu ucinicii cându mergia la Emmaus, s-au dat a să cunoaște mănăcându întru svânta Priceștenie, precum ăice Svântulu Grigoriu la tălcovaniia svintei Evangheliei. Pentru care lucru și la lăgia viache citim să fie fost închipuită în multe fiaturi, cum o închipuia Isaac cându cu pâine și cu vin întâria pe fiu-său, pre Iacov; și marele Melhisedec, cându numai pâine și vin jărtvii; și acel vițel a lui Avraam la stejarul Mamvri, și acel chivot al făgăduinții, și oaia acia după casa rudeniilor lor, și acel stălp de foc și de nuor, și acă manna ceriască, acel unt și miere și apa din piatră, și toate cială-lalte, că întru sânta scriptură au fost chipuri acestii sante taîne, pre cum cei purtători de Dumneșau și Snti Părinții nostri li-au însemnat și li-au alcătuit. Aciasta dară văđind și Măria ta, ti-ai

indemnată a împodobi și a înfrumuseța Snta beslarică cu un odorū ca acesta, care ne lipsița în limba noastră, de fi ca să înțellagă nărodulū și a cunoaște taīnele și orânduīalele bogoslovii cărții aceștiia, putincioși nu eramū, și mai vrătos și aciasta din neinvățatură și den neintelligerīa limbii. Carīa noā cu dor ne era să vedemū acestū lucru scos pre limba noastră. Care acmu ai strălucitū Măria ta inemile nīamului nostru cu bogoslovīa a dumneđăeștiī și Snteī lyturghii. Și nu mai multū alta, fără cāt că aciasta luminā nu s-au mai luminatū pre limba noastră. Ce darā aciasta dat-ai întâi în tipari, și după aciasta iarāși nedejduindū intru Tatālū Părintele vécinicū, și intru unulū născutū fiul său, carele în lume jărtvā s-au trimis, ca să o spāsascā cu agīutorū Darulū Duhulū sntū, și intru a Mării tale bunā și fericitā vițatā, încă gāndescū și alte cărți că vei mai da în lume pentru folosul limbii nīamului nostru.

„Decī darā intāmplāndu-mi-sā după porunca Mării tale a fi cārmuitorū aceștiī ostentale or cāt iaste, unde darā alergānd cu cuviința dintr-a Mării tale Mării tale o aduc, adevăratului și pré alesului nostru stāpān și oblāduitorū a pământului nostru, care ești māngāitorū și păzitorū spre céle folositoare de obște, rugāndu-ne și miliī dumneđăești, se priimascā acestū dar a Mării tale ca o jărtvā de bunā mirīazmā la oltarul a Beslaricīi ceī cerești, și să scrie la pomīanniculū direpților slāvitū numele Marii tale. Amin.

„A Mării tale mai micū plecatā slugā
„Lupul Bogdanū Hatmanū.“

Titlul dela inceputul textului este acesta :

„Invățaturā svntā, adevā a dmnđăeștiī, și svntiteī Lyturghiei, tālūcuire și cercare. Acelora cariī vor să hirotonisascā. Tocmitā spre înțelegere. Spre întrebăcūne și răspundere.“

Bucuresci: Biblioteca Academiei Romāne; Museul de Antichitāți.

Popp, *Disertație*, 78. — Bianu, *O tipăritură romānescā necunoscutā*, în *Columna lui Traian*, 1882, 521. — Melchisedec, *Biblioteca Domnului Dimitrie Sturđea*, în *Revista Tocilescu*, III, v, 150. — Erbiceanu, în *Biserica ortodoxā*, XIII (1889–90), 152. — Dr. Ilarion Pușcariu, *Documente*, II (Sibiu 1897), 367. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 89.

105. Triod slavo-romānesc, Buzēu 1697.

V. Popp și Cipariu menționēzā printre cărțile tipărite în Țara Romānescā un Triod slavo-romānesc, tipărit la Buzēu în 1697. Sbiera se îndoesce de existența lui și crede că Cipariu trebue să-l confunde cu un alt Triod, tot slavo-romānesc, tipărit cu trei ani în urmă, adică în 1700, la Buzēu.

Popp, *Disertație*, 70. — Cipariu, *Analecte*, XXV și XXVIII Mm. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 94.

106. Antologhion, tipărit de Antim Ivireanu, la Snagov, 1697.—Grecesce.

ἌΝΘΛΟΓΙΟΝ | ΤΟΥ ΘΑΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ | ΛΙΑΝ ΠΑΟΥΣΙΟΤΑΤΟΝ ΠΑΝΤΩΝ
Ἰῶν νῶν εὐρισκομένων Ἀνθολογιῶν. | Περιέχει γάρ οὐ μόνον τὰς ἐν τοῖς νῶν εὐρισκομένους Ἀνθολογίαις Ἀκολουθίας, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ Ψαλτήριον μετὰ τῆς Ὁκτωήχου, Ὁρολογίον τε καὶ Πεντηκοστάριον. Ἐτι δὲ καὶ τὸ ψυχωφέλεστατον Γριώδιον. καὶ ἅπλως εἰπεῖν | πᾶ-

σαν τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ σῶαν καὶ ἀνελλιπειῇ. | Ἐτυπώθη δὲ ἐν τῇ περι-
φῆμῳ καὶ περιφανεστάτῃ Οὐγκροβλαχίᾳ ἐπὶ τῆς ἐκλαμπροτάτης ἀρχῆς τοῦ εὐσεβεστάτου,
ἐνδοξοτάτου τε καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἡγιστάτου καὶ ἀθθεντὸς πάσης Οὐγκροβλαχίας,
ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ἸΩΑΝΝΟΥ | ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ | ΜΗΑΣΑΡΑΜΠΑ ΒΟΕΒΟΔΑ.
Εὐθύνοντος τὸν οἶακα τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγκροβλαχίας τοῦ | πανιερωτάτου καὶ
θεοπροδλήτου Μητροπολίτου Κῶ Κῶ Θεοδοσίου. | Σπουδῇ μὲν καὶ δαπάνῃ τοῦ πανευλαβε-
στάτου ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατρᾶσι: Κῶ Γαλακτίωνος τοῦ Βιδάλη, τοῦ ἐκ
τῆς περιφῆμου Νήσου Τίνου, καὶ πρώην καθηγουμένου τῆς μερίστης | μονῆς Λαύρας τοῦ
ἀγίου ὄρους τοῦ Ἄθωνος, | Καὶ διορθώσαι τοῦ λογιωτάτου κυρίου Παναγιώτου τοῦ Σινω-
πέως. | ἘΝ Τῇ ΣΕΒΑΣΜΙΑ ΜΟΝῆ ΤΟΝ ΕἰΣΟΔΕΙΩΝ | ΤΟΥ ΣΥΝΑΓΩΒΟΥ | παρὰ
Ἀθίμιον ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰδῆριας. | Ἐν ἔτει Σ(ωτη)ρίῳ ἀχιζ' κατὰ μῆνα Ἰαννουάριου.

Antologiu întregului serviciu de peste an, cel mai bogat dintre antologiile cunoscute acum, căci cuprinde nu numai serviciile religioase din Antologiile cunoscute, dar și Psaltirea întregă, cu Octoihul, Orologiul și Penticostarul; încă și mângâitorul de suflet Triod, și într'un cuvînt întregul serviciu de peste an. S'a tipărit în renumita și ilustra Ungrovlahie, în timpul strălucitei domnii a prea cucernicului, prea slăvitului și prea puternicului stăpânitor și domn al întregii Ungrovlahii, Domnul Domn Ioan Constantin Basaraba Voevod, ținînd cîrja prea sfințitei Mitropolii a Ungrovlahiei prea cucernicul și de Dumneșeu păzitul mitropolit Domnul Domn Teodosie. Cu osărdia și cu cheltuiala prea piosului întru ieromonah și părinți sufletesci Domnul Galaction Vidali, din strălucita insulă Tinos, și mai nainte egumenul marelui mănăstirii a Lavrei sfintului munte Atos, și cu îndreptarea învățatului Domn Panaiot din Sinope. În sfînta mănăstire a Intrării Domnului de la Snagov, de către Antim ieromonahul din Iviria. În anul dela Mântuire, 1697, luna Ianuarie.

În 4° de 5 foi nenumerotate, și 935+40 pagine. Tipărit cu negru și roșu, pe două colone, cu 50 de rînduri în colônă. Titlul este încadrat în florî de compozițiune tipografică; pe verso sê află stema Țerei (facs. n° 214). Sub această stemă se află 5 distihuri adresate lui Constantin Brâncoveanu, iar pe pagina următoare o epigramă pentru carte. Urmază apoi o scrisore de dedicație către același Domn, semnată de Ieromonahul Galaction Vidali și o înscîntare. Pe ultima foie liminară se găsește tabla de materii și o gravură reprezentînd pe David, cu înscripție românească. Este același clișeu care a servit la *Psaltirea* din 1694 (v. mai sus n° 96.)

Din prefața Ieromonahului Galaction Vidali extragem următoarele rînduri:

Διὰ τοῦτο ἄν καὶ ἄλλοι τινὲς ἀπειρώνουσι τοὺς πόνους καὶ κόπους τῶν συγγραμ-
μάτων τους εἰς ἄλλα καὶ ἄλλα πρόσωπα, διὰ ἄλλας καὶ ἄλλας αἰτίας, ὁ καθ'ἑ-
νας κατὰ τὸν σκοπὸν ὁποῦ ἔχει: ὁμῶς ἐγὼ τὸ παρὸν βιβλίον ὡς ἂν ἐκκλησιαστικὸν ὁποῦ
εἶναι, καὶ περιεκτικὸν πάντων τῶν κλῶν καὶ θεαρέστων ἔργων καὶ πράξεων τῶν ἀπ' αἰῶνος
ἀγίων ἐπειδὴ καὶ περιέχει πάντα τὰ μύσημα, καὶ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν, καὶ εἶναι
διὰ τὴν εἰπῶν, μία ἰερά βιβλιοθήκη τῆς ἐκκλησίας, ἀνελλιπέως καὶ ἀπερίττος, τὸ ἀπειρώνω
εἰς τὴν σκέπην καὶ διανθένουσιν τῆς θεοσεβεστάτης, θεοστηρίτου, καὶ θεοσωστου ὁμῶν
ἐκλαμπρότητος, διὰ πολλὰς καὶ μεγάλας αἰτίας. ὅχι μόνον ὡς ἂν γρεῶσται καὶ ὀφειλέται
ὁποῦ εἴμεσθην, διὰ τὰς ἀπειρους αὐτῆς καὶ μεγαλοπρεπεῖς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας καὶ χά-
ριτας, ὁποῦ εὐρισκόμεσθε καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ παρὸν ὑπὸ τὴν σκέπητῆς, εἰς ταύτην τὴν
μεγαλάνυμον, καὶ θεοφόρον αὐθεντίαν ὅχι καὶ διατι τὸ ἐτυπώσαμεν εἰς τὴν ὑπογρα-
φίαν ὁποῦ καταστήσατε μὲ ἴδιαν δαπάνην τε καὶ ἐπιστάσαν εἰς ταύτην τὴν πολιτείαν . . .

... De aceea, deși unii ațierosesc opurile și ostenelele scrierilor lor la unele și la altele din persoane, pentru cauze multiple, fie care dupe scopul ce-l are,—eu însă cartea presentă, pentru că este biserică și cuprinde de toate faptele și lucrările sfinților, bune și plăcute lui Dumnezeu, și fiindcă cuprinde și toate cele de trebuință și necesare spre mântuire, și este ca să ăic așa, o sfințita bibliotecă biserică, fără lipsă și completă, o ațierosesc adumbririi și protecțiunii strălucirii Văstre celei prea pioase, de Dumnezeu păzite și sprijinite, pentru multe și mari cauze. Nu numai pentru că suntem obligați și datorii pentru nenumăratele și prea mărețele Văstre binefaceri și daruri către noi, cari ne aflăm în present sub adumbrirea Văstră, în această Domnie de Dumnezeu păzită și cu nume mare; nu numai pentru că am imprimat-o în Tipografia ce ați fundat cu propria Văstră cheltuială și îngrijire în această țară...

La sfirșit, pag. 40:

Τέλος σὺν Θεῷ etc.

Ἐτυπώθη δὲ ἐν ἔτει Σ(στη)ριῶ, ρχϛ. Κατὰ μῆνα Ἰαννουάριον. Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

Sfirșitul cu Dumnezeu, etc.

S'a tipărit în anul mântuirii 1697, în luna Ianuarie, de către Antim Ieromonahul din Iviria.

Traducerea de C. Litzica.

București, Biblioteca G. Dem. Teodorescu.

A. Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, n° 44,122. — Picot, *Anthime*, 532. — C. Erbiceanu, in *Bis. Ortodoxă*, XVII (1893—94), 418.—Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 52.

107. Ioan Karyophylles, Manual despre câte-va nedumeriri, Snagov 1697. — Grecesce.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ, | Περὶ τινῶν ἀποριῶν καὶ λύσεων, | ἢ | Περὶ ἐξετάσεως καὶ ἐπιθε-
δαιώσεως ἀναγκαιῶν | τινῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων. | Πονηθὲν μὲν παρὰ τοῦ σοφωτάτου
καὶ λογιωτάτου διδασκάλου | κυρίου Ἰωάννου Καρυοφύλου μεγάλου λογοθέτου | τῆς τοῦ
Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας. | Κατὰ αἴτησιν τοῦ πανευγενεστάτου καὶ λογιωτάτου ἄρχοντος
κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Καντακουζηνοῦ. | Καὶ ἀφιερωθὲν | Τῷ ὑψηλοτάτῳ καὶ εὐσεβε-
στάτῳ ἡγεμόνι, Κυρίῳ Κυρίῳ | Ἰωάννῃ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝῶ Μπασαράμπῳ | Βοεβόδα πάσης
Ὀὐγκροδλαχίας. | Ἀρχιερέοντος | Τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου, Κυ-
ρίου | Κυρίου ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. | Ἐτυπώθη ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ | ΣΥΝΑΓΩΒΟΥ. | Ἐν
ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ. ρχϛ.

Manual despre câte-va nedumeriri și soluțiuni, sau despre cercetarea și confirmarea câtor-va dogme necesare ale Bisericii, compus de prea înțeleptul și învățatul profesor domnul Ioan Karyophylles mare logofet al marelui bisericii a lui Hristos, după cererea prea nobilului și învățatului arhon domnul Constantin Cantacuzin, și dedicat prea înaltului și evlaviosului principe, domnului domn Ioan Constantin Basarab Voievod a totă Ungrovlahia, păstorind prea Sfintul și de Dumnezeu alesul Mitropolit domnul domn Theodosie. S'a tipărit în cinstita mănăstire Snagov, în anul de la Hristos 1697.

In-4° de 4 foi numerotate jos și 46 foi numerotate sus, ultima din greșală are numărul 47. Pe verso titlului stema Țării Românești (n° 214).

În prefața lui Antim Ivireșul, adresată lui Constantin Brâncoveanu, se spune că Ioan Karyophylles fiind întâmplător în București, l-a rugat Constantin Cantacuzino să scrie această carte, care mai târziu a căzut în mâna lui Antim Ivireșul; acesta a tipărit-o, după ce s'a rugat de Sevastos Kyminitul, s'o mai revadă.

După această scrisoare urmărează o înscuținare.

La f. 27 se află :

ἘΤΕΡΑΙ ἘΡΩΤΗΟΚΡΙΣΕΙΣ Ἀναγκαῖαι ἐκάστω εὐσεβεῖ, ἐρμηνευθεῖσαι παρὰ τοῦ αὐτοῦ Σοφωτᾶτου ἐν Διδασκάλοις μεγάλου Λογοθέτου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Κυρίου Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου, διατρίβοντος ἐν Βουκουρεστίῳ, πρὸς τὸν αὐτὸν εὐγενέστατον καὶ λογιώτατον ἄρχοντα Κύριον Κωνσταντῖνον τὸν Καντακουζηνόν.

Alte întrebări și răspunsuri folosite fiecărui credincios, explicate de același prea învățat între dascăli mare Logofăt al mării Bisericii Domnul Ioan Karyophylles, petrecând în București, către același prea nobil și învățat arhon Domn Constantin Cantacuzin.

Titlul pentru intrarea în materie este următorul :

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΥ Καὶ λογιωτάτου ἄρχοντος κυρίου Κωνσταντῖνου Καντακουζηνοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ εὐσεβεστάτου ἀθέντου πάσης οὐγκροβλαχίας, κυρίου, κυρίου Ἰωάννου Σεβάνου Καντακουζηνοῦ Βοϊδόδα. πρὸς τὰ ὅποια ἀπεκρίθη ὁ ἐν Διδασκάλοις σοφώτατος Ἰωάννης Καρυοφύλλης, καὶ μέγας Λογοθέτης τοῦ Οἴκουμηνικοῦ Θρόνου, διατρίβων ἐν Βουκουρεστίῳ.

Cestiuni ale prea nobilului și prea învățatului arhon domnul Constantin Cantacuzin, frate al prea Strălucitului și prea piosului domn a totă Ungrovlahia, domnului domn Ioan Șerban Cantacuzin Voevod, la cari a răspuns foarte înțeleptul între dascăli Ioan Karyophylles, și mare Logofăt al tronului ecumenic, aflându-se în București.

Traducere de C. Litzica.

București: Biblioteca Academiei Române.— Londra: Museul britanic.

Picot, *Anthime*, 534.— Legrand, *Bibliographie*, III, 45.— Gaster, *Geschichte der rumänischen Litteratur*, în Gröber, *Grundriss der romanischen Philologie*, II, 3 (Strassburg, Trübner, 1898), 311.— Iorga, în *Analele Academiei Române*, XXI, 106.

108. Discurs panegiric despre Împăratul Constantin, Snagov 1697. — Grecesce.

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ | Εἰς τὸν Θεόσεπτον Βασιλέα, καὶ Ἰσαπόστολον | Μέγαν Κωνσταντῖνον. | Ἐκφωνηθεῖς ἐν τῷ πανσέπτῳ αὐτοῦ Ναφ, τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Οὐγκροβλαχίας. | Καὶ ἀφιερωθεῖς | Τῷ Ὑψηλοτάτῳ, καὶ Γαληνοτάτῳ Πρίγγιπυ καὶ | Ἡγεμόνι πάσης Οὐγκροβλαχίας, Κφ Κφ | Ἰωάννη ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ | Μπασαράμπζ Βοεδόδα. | Τυπωθεῖς δὲ ἐν τῇ Σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν Εἰσοδείων | ΤΟΥ ΣΥΝΑΓΟΒΟΥ | Εὐθύνοντος τοὺς οἴαντας τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγκροβλαχίας Τοῦ πανιερωτάτου, καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου | Κϋ Κϋ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. | Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰδηρίας. | Ἐν ἔτει σ(ωτη)ρίῳ 1697.

Discurs panegiric despre împăratul încununat de Dumnezeu și asemenea cu Apostoli Marele Constantin, rostit în preasfânta lui biserică în preasfânta mitropolie a Ungrovlahiei și dedicat prea înaltului și serenisimului principe și domn a totă

Ungrovlahia Domnului Domn Ioan Constantin Basarab Voevod. Tipărit în sfânta mănăstire a Intrării în biserică din Snagov, pe când conducea cursul prea sfinteii Mitropolii a Ungrovlahiei prea sfântul și de Dumneșeu păzitul Mitropolit domnul domn Theodosie, de către Antim ieromonahul din Ivir. În anul mântuirii 1697.

Traducere de C. Litzica.

În-4° de 10 foi. Ultima albă.

Prefața, adresată lui Constantin Brâncoveanu, e semnată Γεώργιος Ιερσὺς ὁ Μαιώτης, care este și autorul panegiricului.

Londra: Museul Britanic.

A. Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 45, n° 128. — Picot, *Anthime*, 534, n° 8. — Legrand, *Bibliographie*, III, 52.

109. Gramatică slavonă, tipărită de Antim Ivirenul, (Snagov) 1697.

Г Р А М М А Т И К И
 ГЛАВѢСКИА ПРАКЛИНОЕ
 ΣΥΝΤΑΓΜΑ
 ПѢК ТѢПОМЪ ИЗЪБРАЖЕНОЕ,
 СОИЗКОЛЕНІЕМЪ ПРЕКЪТЛАГВ ГО
 СПОДАРА КСЕА ЗЕМЛИ ОУГРО
 ВЛАХІЙСКИА.
 ІУ КВНСТАНТИНА БАСАРАБА
 БОЕКОДЫ.
 БЛѢСЛОВЕНІЕМЪ ПРЕ ШЕЩІЕННАГВ
 КУР ТЕОДОСІА
 БЖІЮ МЛСТІЮ МИТРОПОЛИТА
 ТОАЖДЕ ЗЕМЛИ.
 В ЛѢТ: ІУ РОЖ: ХСВА: АХЧЗ.

Dréptă alcătuire a gramaticii slavonice, scrisă acum în tipar cu voia prea luminatului Domn al întregii Țării Ungrovlahie Io Constantin Basarab Voevod, cu bine-cuvîntarea prea-osfințitului Kur Teodosie, cu mila lui Dumneșeu, Mitropolitul aceleiași țări. În anul dela nascerea lui Christos 1697.

În-8° mic de 4 foi nepag. și 246 foi numerotate. Caietele de câte 8 foi, (afară de primul, liminar, nesignat și ultimul, cari au câte patru foi), au ca semnătură literele alfabetului cirilic, repetate pe foile 2–4 însoțite de cifrele cirilice в, г, д. Pagina are 23 rânduri.

În foile liminare se află: titlul, stema Țării Românești cu versurile slavonice și prefața lui Antim, cari se reproduc mai jos în limba originală și în traducere românească.

Напреславное СТЕММА ПРЕКЪТЛАГВ ГОСПОДАРА КСЕА ЗЕМЛИ ОУГРОКЛАХІЙСКИА,
 ІУ КВНСТАНТИНА БАСАРАБА БОЕКОДЫ.

СѢ ЗНАМЕНІЕ, КРІСТЬ ТВОЯ, ВРАГИ ПОБЖДАЕТ,
 БГЪ БО Я НА ПРОТІВНЫ, КРЪПКО НАПРАВЯЕТ,
 БОЕКОДО НАШ ВЛАХІЙ, В РАГЪ В ПРОТІВ СТАНИ
 СЕ ВСАКА Я МІЧЪ ІСТ ГОТОВЫЙ НА ВРАНИ.
 СЛОНЦЕ, В ДНІ, МЦЪ В НОЦИ, КО ПОМЩО ТИ СКЪТІТ
 БГЪ ЖЕ ПОВЪДА НА НА, СО ИБЪ ПРОКІДИТ.

Prea mărita stemă a prea luminatului Domn al întregii Țări ungrovlaha Io Constantin Basarab Voevod.

Acest semn, crucea ta, pe dușnianii îi învinge,
Căci Dumneștii și împotriva vrăjmașilor cu tărie (te) înarmeză,
Voevodule al nostru românesc, stai (ridică-te) împotriva dușmanului,
Iată buzduganul și sabia gata sunt de luptă.
Soarele ziua și luna noaptea spre ajutorul tău luminează,
Iar Dumneștii din ceruri învingere asupra lor trimete.

Къ благоцѣстѣн сѣлющимъ, прискѣтломъ Господарю Іѡ Квнстантинъ Басарабъ Ко-
родѣ, ѿ владѣтелю всеѣхъ землѣ Оугрокладѣйска Блгооугровникѣномъ блго-
дѣтелю, Мирнаго Здрѣкѣа, многодѣствѣа, блгополѣчѣа, ѿ кѣчнаго сѣсѣнѣа
полѣчѣти желѣемъ.

Предословіе Грамматіки.

Сі оужі прозаві іностранное сѣла, сѣрѣчь Слакѣйска Грамматіка, хсдо-
жестко ѿзкѣсно, дѣло же блго ѿ ѿскѣсно, ѿ къ днѣхъ Господарствованѣа вѣснго.
Ѣсть всѣкомъ оудивител'но ѿ оутѣшител'но, ѿгда на ѿгнѣ нѣкѣ ѿрастѣет нѣкое
зѣрно ѿноѡзыческоє: кѣдитъ бо дѣло нѡко ѿ скратно, прѣжде невыкѣло ѿ неки-
дѣло: Такъ склонѣнѣа оудивител'но прихѣдитъ ѿ рѣдѣ нѣемъ, ѿлі сѣмене
сегнѣ сѣрѣч Слакѣйскаго пракѣтѣнѣа, ѿлі плода ѿгнѣ, сѣрѣчь развѣчнѣа что-
маго лишѣемомъ: ѿгда за многоявленѣа попечѣнѣа вѣснмъ прѣскѣ кремѣа ко
ѣже ѿкѣти сѣ семѣ блгоомъ дарѣ сѣрѣчь Слакѣйскомъ ѡзыкѣ ѿ в нашей землѣ. ѿ
лѣще оу скѣнѣ нѣа ѿлі ѿ домѣшнѣхъ, сѣрѣчь оу Слакѣнѣа многослакѣнѣа Слакѣй-
скѣа ѡзыкѣ Ѣсть ѿ оудивител'но, ѿдеже скѣстѣнѣа оупотреблѣтѣсѣа: Кѣлѣнѣа пѣче
оу насѣ, ѿже не скѣстѣнѣа, страннѣа, ѿ приносѣтелнѣа оупотреблѣемъ ѿ, къ слѣкѣ
ѿ ко оудивител'но достѣнѣа поднѣсти сѣ косѣкѣшѣа ѿлѣ, къ пракѣсловномъ оупотре-
блѣнѣю нѣемъ. Что же сѣа ѿкѣнѣа сѣ блгопѣспѣшенѣа Дѣа Ѣгнѣа мнѣт сѣ быти
плодѣ блго? Сѣа Ѣсть ѿже дѣа в тѣлѣ члѣкѣскомъ, ѿ скѣтѣ ѿже ко Ѣлнѣа, ѿ
что Ѣсть Ѣлѣа ѿже в ѣднѣ: ѿкѣа вѣтѣло без дѣа Ѣсть мѣртѣа, ѿкѣа снѣце не
скѣтитъ без скѣта, ѿ ѿкѣа ѣдѣ не прѣтна без солнѣ: Такъ чтѣнѣа ѿлі писанѣа без
рѣководѣтел'ниці Грамматіки, хѣщѣтъ бо кто знѣти Ѣстѣтѣко писанѣа, слѣгѣ, ѿ
глѣсомъ в речѣнѣхъ прѣмо оударѣти, ѿ словѣсѣа препнѣанѣемъ запнѣати, тѣе ѡврѣ-
щѣтъ к перѣой чѣсти Грамматіки сѣрѣчь Ордографѣнѣа. хѣщѣтъ рѣчѣнѣа в осѣоѣ
чѣсти тѣчнѣа возносѣти: тѣе наслѣдитъ хѣдѣтѣнѣа вѣторнѣа чѣсти, сѣрѣчь
Ѣтѣмологѣа.

Желѣтъ словѣсѣа слѣжнѣа сочинѣти, ѿ сѣа за чѣном Ѣнтѣдѣос оудѣбнѣа сѣ вѣ
прѣтѣжетѣ. Вѣждѣтѣтъ кѣтѣ, стнѣхѣа слѣгѣти, ѿ тѣе сѣвѣа Прѣсѣдѣнѣа стнѣхѣтѣорно
прѣврѣщѣет. Прѣко рѣкѣа какѣкѣа полѣзноѡмнѣа вѣснѣа Ѣнѣа ѿлі вѣ грѣческомъ,
ѿлі ко Латѣнѣскомъ лѣ вѣ ѿномъ кѣемъ лѣбо ѿз ѡзыкѣа плодѣтѣорнѣа, такѣкѣа
ѿ ко Слакѣйскомъ: оучѣтъ бо вѣ речѣнѣхъ знѣти рѣзнѣтѣа Грамматѣчнѣхъ Ѣлѣа
чѣстѣа ѿ склонѣнѣа ѿмѣнѣа, ѿ глагѣлѣа спрѣжѣнѣа по дѣмѣтелѣа ѿхѣа ѿ ѡкончѣнѣемъ,
ѿ разѣсѣждѣти вѣ Ѣтероклѣтѣхъ ѿлі ѿнѣомалѣхъ лишѣнѣа ѿлі ѿ ѡбѣлѣа, лѣ ѿзѣнѣ-
нѣнѣа. Ѣлѣкомъ Ѣднѣнѣемъ, оучѣтъ тѣщѣтелѣа тѣсѣдѣщѣа вѣ по ѿскѣнѣнѣа Ѣа, блго ѿ
глѣти ѿ писѣти. Ѣа чѣсомъ всѣмъ вѣлѣмнѣа ѡскѣднѣа бѣше нѣамъ несѣщѣа прѣкѣтелѣ-

ници грамматицьк. Чесо ради ѿще комѣ, намъ найпаче полезна быти видится : зане по црквихъ Бжественныхъ Славенски читати обыкохомъ : но не рѣжи еще семѣ ѿзыкъ ѿкъ иностраннѣ и несконственнѣ, можемъ многожды и во погрешеніе къпачи : Семѣже искѣсѣ сѣщѣ, надежда въ бѣс ѿкъ просѣщымъ намъ конецъ блгъ припадѣтѣ, за блго полѣчнымъ господарствованіемъ вашимъ : Еидимъ бо въ оукореніе сегѣ блгѣмъ сѣмене къ землѣ ншнѣ, и помощь ежю къ люботрѣдномѣ кашемѣ тшаню : Когда млѣтнѣ и хрѣтолюбнѣ развѣ иныхъ добродѣтелѣй и оучилцие оустроитѣ еси Ко исправленію Славенскаго ѿзыка отрочатемъ в младѣмъ возрѣста. Проче же многословіе встарани ѿ Грамматицьк, поне само достоинство ѿ дѣла ѿвлѣтѣ, Коль велико ѣсть, и кол' честно ! Припадѣмъ съ млѣніемъ ко бѣс прилѣжнѣ млѣщѣй, да блгосо ивѣлитѣ дати ѣи быти оупѣвалъ ко блгѣ оупотребленіе. Еже ко славе Бжю, и в честь преблѣкннѣмъ Дѣв Бцѣ, и къскхъ Сѣщѣхъ : и Пракослѣвию во полѣс дшнѣншю и телѣншю : ѿ кшнѣй ѿснѣвомѣжности ѿко попенѣнѣ и мѣщѣмъ ѿ сѣмъ, ко коздалнѣ за сѣе ѣже ѿ Бѣа на землѣ многодѣнствіемъ, и тѣлесноздрѣкѣмъ, блгвполѣчѣмъ, и блгвпосѣкшѣмъ въ ксѣмъ : в нѣк же кѣчнѣхъ блгъ наследѣем. Припадѣмъ и до нѣмъ ѿснѣвомѣжности кшнѣмъ с книжицею сѣю именованю Грамматицькою, поповеленію кшнѣмъ ннѣ тѣпомъ иѣображеню, ипрѣснѣмъ намъ трѣднѣннѣмъ млѣтнѣкъ бѣди.

Искнѣвомѣжности кшнѣмъ нижайтѣй Бѣо-
мѣлецъ Смеренный в Іеромонасѣхъ
Индѣмъ Тѣпографѣ.

Celui ce străluce în pietate, prea luminatului domn Io Constantin Basarab Voevod și stăpânitor al întregii Țării Ungrovlăhe, celui prea nobil născut și bine făcător, sănătate în lumea acésta, ȕile îndelungate și noroc și vecinică mântuire să aibă îi dorim.

Precuvîntare la gramatică.

Iată că a încolțit sămînța străină, adecă gramatica slavonescă, o artă cunoscută și un lucru bun și iscusit, și în ȕilele domniei vóstre. Pentru fie-care e de mirare și plăcut lucru, când pe câmpul lui (în țarina lui) cresc ôre-carî grăunțe de altă limbă, căci vede un lucru nou și tăinuit, ce mai 'nainte n'a fost și nu s'a văȕut. Astfel că multă mirare s'a întimplat și cu neamul nostru lipsit saũ de sămînța acésta, adică de cetirea adevărată slavonescă, saũ de fructul ei adecă de înțelegerea celor cetite, când în urma îngrijirei pline de iubire a vóstră, ajunse vremea ca să se arate și acest fericit dar, adecă limba slavonescă, în țara nóstră. Și dacă limba slavonescă la ai sѣi saũ la ai casei (cum s'ar ȕice), adecă la Slavî, e prea-slăvită și admirată, acolo unde ea se întrebunțează ca limbă proprie, cu cât mai mult la noi, cari o întrebunțăm nu ca pe a nóstră, ci ca pe una străină și împrumutată, ar trebui ca să fie ridicată în slavă și admirație strălucitoare, spre exacta întrebunțare a nóstră ! Căci ce este acest bun fruct ce se arată prin bună-voința sfintului duh ? Acesta este ce este sufletul din corpul omenesc și lumina din sóre, și ce este sarea în mîncare ; căci precum corpul fără de suflet mort este, precum sórele fără de lumină nu luminéză și precum mîncarea nu e plăcută fără de sare, tot așa e și cetirea sau scrierea fără gramatică conducătoare. Căci dacă vrea cineva să scie firea

literelor și silabelor, dacă cu glasul vrea să accentueze cuvintele drept și să însemne vorbele cu accente, acela trebuie să se adreseze la prima parte a gramaticii, adică la ortografie. Dacă vrea să desfacă vorbele în părțile lor cu exactitate, trebuie să cerceteze cu deamănuntul a doua parte, adică etimologia. Dacă vrea să compună vorbe compuse, spre acesta trebuie să-și însușească bine regulile sintaxei. Dacă cine-va dorește să facă versuri, și acesta și-o însușește prin prosodia făcătoare de versuri. Drept vorbind, lucrurile de minte folosite la care ea a dat naștere fie în limba greacă, fie în cea latină, sau în oră ce altă limbă, aceleași le dă și în slavonă, căci (ne) învață să cunoștem în propoziții deosebiri între părțile de cuvânt ale gramaticii, și declinarea numelor și conjugarea verbelor, după temele lor și după terminațiunii, și să judecăm la eteroclită sau anomale lipsa sau prisosul sau schimbarea. Cu un cuvânt, ea deprinde pe cei ce se silesc cu râvnă, să o învețe și să vorbească și să scrie bine. De toate acestea noi eram foarte lipsiți, căci ne lipsea gramatica conducătoare.

De aceea dacă cui-va (i se pare), cu atât mai mult nouă trebuie să ni se pară a fi folosite, de ore ce în bisericile dumnezeiești noi ne-am obișnuit a ceti slavonă; dar necunoscând această limbă, care ne este străină, nu a noastră, puteam de multe ori să cădem în greșeli. Știind voi acesta, iar noi cititorii având nădejde în Dumnezeu, nădejdea noastră a căpătat un bun sfârșit în binecuvântata domnie a voastră, căci vedem înrădăcinarea acestei sămânțe bune în țara noastră și ajutorul dumnezeesc adăogându-se la silința voastră neobosită, când cu îndurare (milostivire) și cu iubire de Christos, afară de alte binefaceri, ai întemeiat și școlă într-o învățare (îndreptarea) limbii slavonă pentru copiii de vîrstă fragedă.

Dar să lăsăm la o parte vorba prea multă despre gramatică; valoarea ei proprie, cât de mare este și cât de prețioasă, o va arăta lucrarea. Să cădem în genunchi cu rugăcină, rugându-ne cu sîrguință lui Dumnezeu, ca să binevoiască a face ca ea să fie de folos în întrebuirea ei și spre mărirea lui Dumnezeu și spre cinstea prea fericitei Fecioare, Născătoarei de Dumnezeu și a tuturor sfinților, și spre folosul sufletesc și trupesc al drept-credincioșilor, iar pentru luminata voastră (luminată Măria voastră), ca unul ce v'ați îngrijit de acesta, spre primirea pentru acesta de la Dumnezeu a unei vieți îndelungate pămîntesci, a sănătății trupesci, fericirii și norocului în toate, iar în ceruri a îndulcirii cu toate fericirile (bunătățile). Și astfel cădem la picioarele luminatei Măriei voștre, cu această cântăceală numită gramatică, după porunca voastră acum din tipar scosă, și Vă rugăm să fiți milostiv cu noi cei ce ne-am trudit (cei ce am lucrat-o).

Al luminatei Măriei voștre prea mic de Dumnezeu rugător,
smeritul între eromonahî
Antim tipograful.

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități.

220. Frontispiciu din *Evangelia*, 1697.

1698.

110. Dimitrie Cantemir, *Divanul sau găleiaua înțeleptului cu lumia*, Iași, 1698.

ДИВАНЪЛЪ СЪС ГЖЛЧЪВЪИ ДЦЕЛШПЪЛЪИ КЪ ДЪМА СЯЪ ЦЮДЪСА
сфлетъсаи кѣ трѣда. Прѣнь де трѣда, шѣ де ѡстенѣицѣ юбѣрк ѣ лѣи ІСЪИИ ДЪ-
МІТРІЕ КѢНСТАНТІНЪ БОЕБѢДЪ. ДТЪЮ НЪКОДИТ, ШИ ДЕ ИЗИВАКЪ ДНИ КЕКУКЪ, ШИ
НІУСА ТЕСТАМЕНТЪ, .ѣ сѣѣка, шѣ фолосѣица Молдокеиесъсаи нѣам. .ѣ крѣмнае, а МЪ-
рѣ сѣле Бѣгочѣтѣкѣсѣ Прѣ лѣминѣтѣсѣ Молдакии Ѣвѣлѣдѣсторю ІСЪИИ ДЪТІѢХЪ
КѢНСТАНТІНЪ БОЕБѢДЪ, ѣлѣтѣсѣ. Тѣрма ѡ Пракосларникъсаи Молдокеиесъсаи Пѣ-
род, де прѣ Оскинѣтѣ Пѣрѣиѣтеле Сакка ѣрхѣиескопѣса шѣ мѣтрополѣтѣ сѣѣѣкѣи
Ѣѣкрѣмѣндѣсѣ. Ѣрѣ кѣ ѡсѣрдѣа, шѣ ѣпѣтрѣиѣа Чѣнѣтѣтѣсѣи, шѣ бѣлѣгородникъсѣ
Бѣлар дѣмѣкѣсаи лѣнѣа Богдан ѣатманѣсѣ, сѣс Тѣпѣрѣт .ѣ ѡрѣшѣа сѣѣсѣсѣ дѣм-
нѣи. Дѣн ѣиши. В Дѣт. дѣлѣ ѣдѣмѣ ѣсѣс. Ѣрѣ дѣлѣ мѣнтѣсѣица лѣмѣи. ѣѣчи. Мѣца.
ѣкѣсѣт. ѣ. Шѣ сѣс тѣпѣрѣтѣ прѣнь ѡстенѣѣла сѣмѣрѣиѣѡр шѣ мѣнѣ мѣнѣѡр. ѣѣ-
наѣе ѣерѣмонаѣсѣ шѣ Дѣонѣеѣе мѣнѣѣсѣ, Молдокѣнѣи.

ΚΡΙΤΗΡΙΟΝ Η ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ
ΨΥΧΗΣ ΜΕ ΤΟ ΣΩΜΑ Διὰ μόχθου, καὶ φιλοπονίας. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Κων-
σταντίνου Βοεβόδα. Νεοστὶ συντεθὲν, ἕκ τε τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης, εἰς δόξαν καὶ
ὄφελος τοῦ τῶν μολδάβων γένους. εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου τε καὶ
ὕψηλοτάτου αὐθέντου, καὶ ἡγεμόνος πάσης μολδαβίας Κυρίου Κυρίου ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝ-
ΤΙΩΧΟΥ Κωνσταντίνου Βοεβόδα: Ποιμένοντος τὸ εὐσεβὲς ποιμνιον τῶν μολδάβων, τοῦ
πανιερωτάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ μητροπολίτου, τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως σουτζάβας
Κυρίου ΣΑΒΒΑ. Διὰ ἐπιμελείας δὲ, καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ τιμιωτάτου καὶ εὐγενεστάτου ἄρ-
χοντος Κυρίου Λούπουλου Μπογδάνου, τοῦ καὶ Χατμάνου. Ἐτυπώθη ἐν τῇ περιφήμῳ
πόλει Ἰασιού, τοῦ καὶ αὐθεντικοῦ θρόνου. Ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου. ζς. Ἀπὸ Χριστοῦ
γονίας. 1698. Μῆν. Αὐγούστου. λ: Ἐτυπώθη δὲ, διὰ μόχθου, τῶν ἐλαχίστων, Ἀθανασίου
Ἱερομονάχου, καὶ Διονυσίου μοναχοῦ, τῶν ἐκ τῆς μολδαβίας.

In-folio de 10 foi nenumerot., 138 numerot. și iar 6 foi nenum. la sfârșit. Titlul, ca și
textul, e tipărit pe două colóne, în stânga textul românesc, iar în dreapta versiunea grecescă
Colóna românească are 87 de rânduri.

ДНВНУЛ

САБ.

Г Ж Л Ч Ъ В Я П Ц Ё Л Ё
П Т Ъ Л Ъ Н К Ъ Л Ъ М А О Л Х Ч Ю

Діцаді сфлествади кѡ трѡдѣ.

Prinse de tѡda, шн де ѡстимнуче ювнѣ

Я ЛЪН.

ІΩΑΝΝ ΔΗΜΗΤΡΙΕ ΚΩΝ

ΣΤΑΝΤΗΝ ΒΟΙΒΟΔ.

Α ΤΗ Η Χ Β Ο Η, Ш Д Е Н Н Ш Л В З Д Н

Л Е К Ю Л В, Ш Н Н Ш Я Л Т Е С Т А М Е Н Т Ъ,

Л С Л В А, Ш Н Ф О Л О Г И Н Ц А М О Л Д О

В Н Е К В А Д Η Ν Γ Α Μ. Λ Β Ρ Ε Μ Ν Α Ε, Α

Μ Β Ρ Ι Ε Σ Α Λ Ε Β Λ Γ Ο Υ Ε Τ Η Β Λ Χ Π Ο Τ Β Λ Χ

Μ Η Ν Α Τ Χ Λ Χ Μ Ο Δ Α Β Ι Ω Β Λ Α Δ Τ Ο Ρ Ι Ο

ІΩΑΝΝ ΑΝΤΙΩΧ ΚΩΝ

ΤΗΝ ΒΟΙΒΟΔ, ΑΚΧ Τ Χ Ν Τ.

Т ѡ ма л Правослаинокъ лѡ дове

нѡкъ лѡ Нврѡ. де прѣ Оивнѡчнѡ

Пзрнѡтеле Сабва Явхїепнкопѡ, ш

мнтрополнѡтѡ сѡчлвнѡ.

Ωκѡмѡнѡχε

Іѡв кѡ ѡснрдїа, шн ѡлнтропїа

ѡнѡчнѡтѡлнѡ, шн ѡлгороннѡ

лѡ Бом дѡнѡлѡ Лѡнѡ Бѡдѡ

χλμανѡлѡ, ѡ Тнпзрн лнѡ

ѡлшѡ склѡнѡлѡ дѡнїнѡ.

Λ η ν Ι ѡ ш η .

Б' ЛѢТ' . ДИЛІ А Д А М В , З С Б .

ВѡВ ДИЛІ Μ Χ Τ Δ Η Ν Ц Α Λ Δ Μ Ι Η

Λ Γ Υ Η . Μ Ц Α . Α Β Γ Δ , Λ .

Шн сѡз чнпернѡтѡ прїнѡ ѡстимнѡл ѡмнрнѡ

лѡ, шн маи мнѡлѡ. Αδνατїε Ιερομολαχѡлѡ

шн Διονїε мнѡχѡлѡ, Μολδοβнїнѡ

ΚΡΤΗΡΙΟΝ

"Η

ΔΙΑΛΕΞΙΣΤΟΝ

ΣΟΦΟΝ ΜΕΤΟΝΚΟΣΜΟΝ

Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΜΕ ΤΟ ΣΩΜΑ

Διὰ μόχθου, & φιλοπίας.

ΙΩΑΝΝΟΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ

Κωνσταντίνου Βοεβόδα.

Νεοσι σωτηρѡν, ѡντε τѡ παλαιᡱεσ ησ

νείας διαρѡκис, εїς δόξαν & ѡφελѡ

ѡ τѡ молδαїβου ηγнис, εїς πᡱεσ ημέρας

τοѡ δїσεβεσᡱετου, ѡηλαμπερᡱετου τε ησ

ιηηλοᡱετου αᡱθεντου, & ηγнμό

ѡεσ πᡱεσ молδαβїας

Κυεїν Κυεїν

ΙΩΑΝΟΝ ΑΝΤΙΩΧΟΝ

Κωνσταντίνου Βοεβόδα :

Ηηρѡντѡ τѡ δїσεβѡс παїμνїου Ιѡν

μολδαїβου, & παμπερᡱετου δѡχнεπ

σᡱεσ & μητροполїту, τѡ ѡηη

πᡱεσ της μητροполїεσ σου.

τѡδѡεσ Κυεїн

ΣΑΒΒΑ.

Διὰ Δημελїας δѡ, ηѡ Δημερᡱετїε

& ημнωᡱετου & δїηηεσᡱεту ᡱр

χᡱεтис Κυεїн Λѡπηλѡ Μπου

δᡱεту τοѡ ησ Χατμᡱεου.

Εтуᡱᡱη ѡν Ιη ѡε Φήμѡ πόλεи Ιᡱσїου.

& & ѡδηηηκѡ θρᡱεου.

"Εтос δѡпѡ χѡσѡεс ηεσμου. ζεс.

"Απᡱε χεїсᡱεт ἡνїεс.

1698. Μην. "Αυγηссс. λ:

Εтуᡱᡱη Ι, Δи' μόχθου, & εїλᡱη

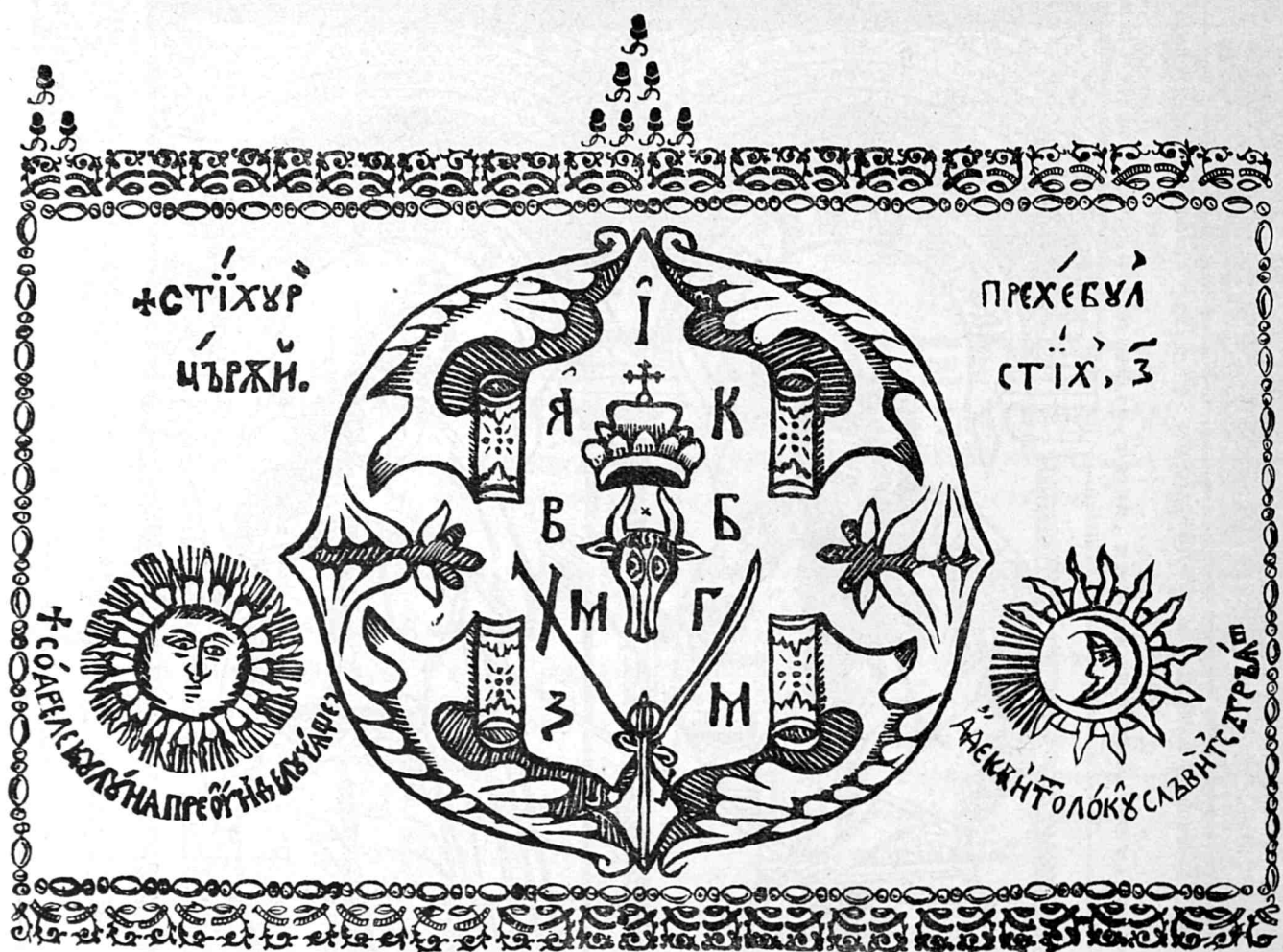
сѡн, "Αθνασїε Ιερομᡱετᡱεχн.

& Διου. σїε μᡱετᡱε, τѡ ѡη τѡ молδαβїας.

Δουλοῦ τῆς ψυχῆς αἷς ἅκ' εἶδ' ἅλας ἐξ ἐκεῖ· ἴγ :: Τί ἐστὶν ἀθροῦτος ὅτι μιμνήσκῃ αὐτῷ ἢ ἦτος ἀν-
 οὐτῆς ἰσφ' αὐτῆς κάρνας ἢ μωρῶν· ἐξ ἐκ' ἰγί· ὁ γὰρ ἅτε ὡμδα, κ' ἀλὴν πομενή,
 ἀφ' ἡμέτερον ὅτι καί τῆς αὐτῶν· ἡλὰ τῆς ὡμδα αὐτῶν ἱερὰ ἑστῶσιν ἀπὸ τοῦ ὅτι καὶ ἐν τῷ
 ἡμῶν ὡμδα κ' αὐτῶν ἀνὴρ· μὴ ἡμῶν ἀνὴρ κ' ἀλὴν πομενή, κ' ἀλὴν πομενή,
 ἀφ' ἡμέτερον ὅτι καί τῆς αὐτῶν· ἡλὰ τῆς ὡμδα αὐτῶν ἱερὰ ἑστῶσιν ἀπὸ τοῦ ὅτι καὶ ἐν τῷ
 ἡμῶν ὡμδα κ' αὐτῶν ἀνὴρ· μὴ ἡμῶν ἀνὴρ κ' ἀλὴν πομενή, κ' ἀλὴν πομενή,
 ἀφ' ἡμέτερον ὅτι καί τῆς αὐτῶν· ἡλὰ τῆς ὡμδα αὐτῶν ἱερὰ ἑστῶσιν ἀπὸ τοῦ ὅτι καὶ ἐν τῷ
 ἡμῶν ὡμδα κ' αὐτῶν ἀνὴρ· μὴ ἡμῶν ἀνὴρ κ' ἀλὴν πομενή, κ' ἀλὴν πομενή,
 ἀφ' ἡμέτερον ὅτι καί τῆς αὐτῶν· ἡλὰ τῆς ὡμδα αὐτῶν ἱερὰ ἑστῶσιν ἀπὸ τοῦ ὅτι καὶ ἐν τῷ
 ἡμῶν ὡμδα κ' αὐτῶν ἀνὴρ· μὴ ἡμῶν ἀνὴρ κ' ἀλὴν πομενή, κ' ἀλὴν πομενή,
 ἀφ' ἡμέτερον ὅτι καί τῆς αὐτῶν· ἡλὰ τῆς ὡμδα αὐτῶν ἱερὰ ἑστῶσιν ἀπὸ τοῦ ὅτι καὶ ἐν τῷ

222. - Trupul și susțutul, din D. Cantemir, Divanul Iași 1698.

223.

Pe verso se află stema Moldovei cu literile І, К, В, Г, З, М, la stânga sórele și la drépta luna, cu legenda: † Soarele cu luna pre unde luciáște, — Adecá-n tot locul slávit să grăiáște, iar sub acéstă stemă

„Stihurî pre he(r)bul țărâi. Stih. 7.

„Herbul țărâi vechii ș-au fost ales buar,
 Numele vestindu-și, ca tunul prin nuar,
 „Noiî maî pre urmă, avându-lü moșie,
 Tot acel vechiu nume maî vestindu-l șie,
 „Intr-acíastă vréme, cine-l stăpánește,
 O Dumneđâu svinte, tu il ocrotiáște,
 „Că mâna ta sv(á)ntă l-au încoronatu-l
 Și brațul tău tare l-au întemeiatu-l,
 „Părințasca scară și scaunul dându-i,
 Ceriásca ta armă, cruciá intinđindu-i,
 „Spata-i povățește, biruindü pre toată
 Văđut, nevăđută, vrăjmășasca gloată.
 „Căruntéte vađă, bătránéț-ajungă,
 Slávit fericéște-l cu viață îndelungă.“

În restul foilor liminare se află următoarele trei prefețe, grecesce și românesce :

„Blagocestivului, pré luminatului și noaă cinstitului, dulcelui și mai marelui frate Ioan Antiohă Constantină Voevod, cu dumnădășasca milă, Domnă Oblăduitoriu Țării Moldovi, dela altă Mării sale mai mic și plecat frate Ioan Dimitrie Constantin Voevod, Carte de închinăciune.

„Astronomii, adecă a stélelor cunoscători, (pré luminate, cinstite, iubitul meu frate), întru toate câte întru a cerului trup stéle să poartă, doaa numai neclătitoare și nemutătoare a fi arată, carile una în parté cerului dlasupra, iară alta în parté cerului de desuptă a să afla povestescă, una polus arcticus, iară alta polus antarcticus le număsc, prin carile a cerului trup și rătunđală să învârtéște.

„Acăste dară doaa stéle, (mai marele meu și iubit frate), macar că cu stară una dela altă, lungă depărtare și mare deosăbire au, însă iarăși, (după socotială), pururé nedespărțite și tot-déuna nedeosăbite sintă ; și a lor una cătră alta drăptă potrivire, și una înpotriva altă neclătita odihnire și răđimare, nică a cerului lată lățime, nică a sferii pământului groasă grosime, a o opră sau a o despărți pot. Că precum 2 roate într-o osie să liagă, așa acéle printro o mintăscă osie, (caré axon să chămă), una cu alta să prin atăta de medlian despărțire întruloacă.

„Într-acéste 2 stéle chendrul, adecă ținta a mijlocirii cătinții cerului să înmijlociacă și în acé adevărată mijlocire a rătunđelii pământului să așađă, carile din vărutia a acelor 2 dreptă cumpănite și potrivite stéle, acéla câte de asupra chentrului întemelate sintă, nică cum în sus sau în glos, în drăptă sau în stănga a să muta sau a să clăti pot. Ce oră câte în a cătinții cerului cuprindere să cuprind, toate într-acel înmijloc dreptă mijlocit chentru să răđimă sprete totă.

„Ca acéste dară 2 stéle (dulcele meu, iubit, mai mare frate), doi frați, sau doaa inimă a doi (însă adevărați) s-ar asămăna puté frați, carii cu staré locului și cu depărtare deosăbirii (trupești) macar că cât departe depărtați și cu petreceré neîntruloacăți ar fi, însă după a sufletelor de nemică cevaș oprită pătrundere (de vréme ce sufletulă neoprit și prin toate pătrunđitoriu iaste) pururé ne-depărtați, tot déuna și-n toate date întruloacăți să află. Acum dară ce-ă bine, sau ce-ă frumos, decât a petrece frații împreună, đice psal. 132. Așa dar între doi frați dragostia (ca între doaa stéle, chentru) nemutată pré întemelată să mijlociacă, adecă între doaa iuimă a doi frați nesmintită și nebetejită să așađă. Și așa din doaa inimă o adevărată dragoste izvoréște, caria ca al triilé frate a fi să socotéște. Aceștia dară cu acel de aur al dragostii frățești legându-să și înpletindu-să lanțuh, neruptă și neîndoit va fi, mărturiséște înțeleptul : funé întreită anevoe să va rumpe, Eclisiastul. gl. 4. sh. 12; aceștia tot-déuna în toate și pretutindiré bine vor îmblă, adevéște iarăș înțeleptul : trei siută carile bine îmblă, Pilde, gl. 30, sh. 29.

„Thalis filosoful, carile dintre ceă șapte ai Grecilor înțelepți unul era, pentru trei lucruri bođilor săi mulțămită și blagodarenie a face obicluit era : întâu căci om și nu dobitoc, a doa căci bărbat și nu fămée, a treia căci Ellin și nu Varvar l-au făcut. Așa dară eu (dulcele meu, cinstite și mai mare frate) pentru trei lucruri celui în Troiță de o fință Dumneđău vécnic, a tot țuitoriu și chivernisitoriu împărat, slavă, cinste și închinăciune trimăt : întâu căci nezloslavnică, innoplemennic, ce pravoslavnic creștin ; a doua căci nu altii besérică, ce ai răsăritului următoriu ; a treia căci nu altuia, ce Mării tale dintr-un părinte și dintr-o

maică m-au făcut și m-au născutū frate, pre carile ca pre o intemeiată și vârtoasă sprijenială și cetate te țilu. Adeverește împăratul Solomon ȃicând: fratele carile să agiutoréște de frate ca o cetate vârtoasă. Pildele, gl. 18. sh. 19. Așjidiré precum izvorul mic în apa mare a da năzuiaște, așa eu cătră Măriia ta și cătră a Mării tale cinste alergându, cinste să mi să măriască, precumū frumos grăiaște Esthir: Izvorul mic în apa mare să mărăște, gl. 10 sh. 6. Și macar că de un filosof oare carele s-au grăit: gura caré singură pre sine să laudă să fie puțind, mai vartos că ale Mării tale laude ale méle sint; însă precum adevărul pre toate biruiaște și preste toate stăpănéște, adevérit și știut în iaste. Cu a acestuia dar a adevărului veșmintū imbrăcându-mă, mirosul veșmintelor méle, ca mirosul zmirnii, mărturiséște cântaré cântărilor, gl. 4 sh. 11. Pentru aciasta cinsti-voiu, lauda-voiu, și aciasta tuturor mărturisi-voiu, căci mie în cinste, în laudă și (cu a lui Dumnețău agiutoriu) aglutându în ești. Darū pre cine voiu cinsti? Prorocul mă învață: Nu da altuia slava ta și vrednicia ta niamului strein. Varuh, gl. 4 sh. 3. Pentru aciasta cu cinste ca Domnului și fratelui meu mai mare mă voiu închina. Și cum nu te voiu cinsti? Iarăș voiu ȃice, și cum nu voi mărturisi? Iarăș voiu grăi; că eu de voiu tăcé, au inima și dragosté cum nu va strigă? au acéllia ale Mării tale cătră mine nenumărate de-bine-faceri nu vor mărturisi? au cu prorocul împreună nu voi cânta: părintele meu și maica mé m-au lăsat pre mine, iară Domnul meu (și fratele meu) m-a luat pre mine? Pentru acéștiia dară a Mării tale totdeuna și-n toate țile cătră mine, dintru acé adevărată frățască dragoste izvorâte, ca de viață făcătoare de-bine-faceri, izvoară arătate, căroră răsplătire și la preț prețuire a da vrédnic nefind, acest al meu puținteluș pentru multū, mititeluș pentru mare dar, cu rugămiute spre priimire ilū aducū, carele dintăi născutul a proastii și nevrédnicii méle minți, ca unū de floricele cules și legat mănunchés, carele întâia a osteninții méle răzsădire și odrăslire iaste, spre a Mării tale bună mirosală l-am alegându-l și gătindu-l adus. Inșă cu oare ce și osărdie, și ostenință, din a multora, nu de pemintești ce cerești ogoară, neves-tețitoare floricele, cu nestricătoriu miros adunate și-ntrulocate l-am prefăcutū. Inșă cu aciastă îndemnare, pre Măriia ta priimitoriu, și a ostenéle ca acéștiia însoțitoriu știind, precum și alte întru ale Mării tale vremi multe s-au răzsădit ș-au înflorit. Așa mă rog ca și acéștiia ale méle ostenéle (carile sintū ca niște de un prost și neînvațat grădinariū adunate floricele) a să sămăna, a să sădi, a înflori și tuturor de preună a să obști, să bine-voești, și să nevoești. Și mai vartos totū moldovenescul nostru niam, cu cântaré cântărilor a strigă, și unul altuia în bucurie arătând, a cântă să se îndémne ȃicând: Flori s-au deșchisū în pământulū nostru, glav. 2, sh. 12.

„Inșă măcarū că acest al meu dărișor, Mării tale nevrédnicū și netrébnic iaste, căce mulți minunați, multe minunate, slavite și lumii obștite, șie pre urmă lăstate au făcut ș-au arătat, de pomenire destolnice și vrédnice lucruri, carele ca soarele în sâmina vréme dau rațe, și ca lumina în întunérec ce luminădă. Au poate dară luminața lumânărelii, înpotriva soarelui să străluciască? au poate muvilița în a Olimbuluț munte coastă să să cunoască? ba. Inșă precumū fericitulū Pavelū grăiaște, adevărat iaste: în casa mare nu numai de aurū și de argintū, ce și de lemnū și de lutū trebuescū vase; cătră Timothei, cârtia II, gl. 2 sh. 20. Și macarū că toate blăstămățiile și nevrédniciile în mine să afla, însă Mării tale plăcute

și invoite fiind, de trîabă și vrédnice sint, și macar, că aciasta a țice nevrédnic, sint, însă nevrédniciia mé acéia mi-au agiutat, (țice Isaiia gl. 63 sh. 5) și cu aciasta invrednicindu-mă, aciasta a tineréțelor, méle întâia născută roadă, Mării tale închinându, și dăruind, bine invoita, priimită și plăcută a fi cu plecăciune rog, poftesc, și-ntru aceasta rămăiu

„Dela Udriiu“.

„Alu Mării tale mai mic și plecat frate
„Ioan Dimitrie Constantin Voevoda“

„Cetitorului și de ostenință iubitului, bucurie.

„Cinstite și de trudă iubitului Cetitoru, iata trei spre a sufletului dulce gustare și să întind meșcioare. In cé dintăiu dară ale lumii adecă a trupului nebunii și réle, sufletului stricătoare și de tot omorătoare pofte și împotriva a înțeleptului, adecă a sufletului înțelepciune cunoștință și spre lumeștile, să nu țic trupeștile desfrănite pofte, înfrânare, oprire și părăsire să cuprind.

„In cé a doa pentru ale lumii grăite minciunii și bārfiturii și pentru a înțeleptului vorovite adevărat cuvinte, marturii și mărturii aducându-să, lumé de mincinoase, iară înțeleptul de credincios să dovedește. In cé mai pre urmă caré a treia iaste, pentru gălcévele și părăle carele mai denainte între înțelept și-ntre lume, adecă între suflet și-ntre trup s-au făcut, ca păceluiți, bine invoiti, și după dumnădăeștile porunci amândoi împreună pre o cale și pre un drum a imblă și a să îndreptă îi învață. Și precum cé vécinică, așa cé vremiannică între dânșii a să alcătui pace și prietinire îi invitădă. Intra-aceste trei meșcioare, adecă trătăjei, ca in trei luminoase și neprăvuite oglinde, precum a trupului, așa a sufletului stat și podoabă îți privind socotește, și ceva dintr-acéstia lipsă, sau grozav vădind tocméște, și cum să cade frumos, orânduiaște, și împodobeste, și precum lui Dumneșău, așa oamenilor plăcut și cinstit a fi să te invrednicești.

„Aicé dară caré grozăviia și frumséte trupului, și caré grozăviia și frumséția sufletului să fie veș află. Căci amânduror podoabele și dezbrăcările iata de față stau. Intăi dară lumé, adecă trupul, spre care in adăncime nemăsurate bezne fără fund iaste să te răpască, și in vécii fără eșire să te prăpdind chinuască. Așjidire înțeleptul, adecă sufletul, de acé beznă și prăpastie ferindu-te și despre a ei alergare împiedecându-te, spre care slavă, fericire și in vécii fără sfârșire bucurie te îndemnând invitădă, carile bezna întunerecului lumăscu arată și luminașă, și célia carile cinsteste, și de laudă vrédnice a fi descopere și învață.

„Așjidire a lumii, adecă a trupului rău cunoscute și strāmbu grăite minciunii, cu ale sale drépte răspunsuri, și cu vechile și noāle svinte scripturi, adeverește, ivéște și dezvālêște; carile cu întreg sufletu cercāndu-le și ispitindu-le, vécinica veș afla viiața, precum mărturiséște Evanghelistului: Ispitiți scripturile, că vi să véde voia intr-ānșele viața vécilor a avé. Ioan, gl. 5 sh. 39.

„La acéste trei dară mése, iata și doaș și s-au dat păghară, dintru carile carile îți va fi voia acela vii lua. Inșă unul pre den afară cu frumoasă și plăcută poleială, iară pe din lontru de aramă, cu cotlită și cumplită ctrăvită băutura. Iară altul ne arătos și ne drăgăstos pre den afară, inșă de aur, pre din lontru, și de a vieții apă și plină de dulcēța băutura plin iaste. Adecă păharul frumos arătos, lumé, sau împărăția ei; păharul ne-arătos și cu smerit chip, ceriul sau împărăție lui iaste, dintr-acéste doaș păghară bogo otțul David bine cum să cade, frumos

înțelepțește ș-au ales. Păgharul mântuinții voi priimi (ține) și numele Domnului voi strigă. Psal. 115 sh. 13.

Păharul
vieții.

„Acesta adevărat păgharul carele viața drége, și ne-moarte mestéște ȳaste; a acestuȳa păghar dulce băutură nu să mai sfârșéște; a acestuȳa păghar plinire, sufletul în véci cu vinul cel de veselie și de bucurie adapă. Acesta-ȳ păgharul pentru carele Domnul nostru Is. Hs. și mântuitorul nostru cel cu braț vartos țice: luați, bătați dintr-acesta toți, Math. gl. 26 sh. 26, Marco gl. 14 sh. 22, Luca gl. 22 sh. 19. Intr-acesta păghar acé duhnicȳască adecă sufletȳască ȳaste băutură, dintru caré toți aleșii lui Dumneȳau vor să bé, mărturiséște Pavel, car. 1. Cor. gl. 10 sh. 4. Pentru ne-arătaré dară cé pe den-afară (o ȳubitule) nu te scărândavi, nici te măhni, căci frumos ȳaste, numai trupeștilor ochi ne-arătos a fi li să pare; ce cu dragoste priimindu-l ȳa, bé, că sufletul săturându-l a necurățiilor pojar și innălțata pară va stänge și va potolind stămpără.

Păharul
morții.

„Așjidiré pentru a celuȳa laltă pre den afară frămséște păghar, ochiul tău nu să amăgȳască, și ghizdăviȳa lui inima ta să nu răvnind poftȳască, că într-ansul otrăvită nebunie ȳaste; și pentru carii păgharul acela priimăscă Prorocul așȳa țice: béu și să turbură și să nebunescă. Pentru băutorii lui ȳarăși alt Proroc țice: turburatu-s-au și clătitu-s-au ca batul, și toată înțelepciune lor ș-au vărsat. Psal. 106, sh. 27. Și ȳarăș acela fericitul țice: foc, ȳarbă pucioasă și duh vivornic, parté păharului lor. Psal. 10, sh. 6. Acesta-ȳ păgharul acela pentru carile ȳarăș acela Blagoslovit grăȳaște: a căriȳa drojdii nu vor scădé, și vor bé toți păcătoșii pământului. Psal. 74 sh. 8. Acesta-ȳ păgharul alu urgiei lui Dumneȳau, pentru carele singur țice: ȳa păgharul a vinului urgiei méle, și vii drége din trānsul tuturor nȳamurilor pământului, și vor bé și să vor turbura, și vor nebuni. Ieremiȳa gl. 25 sh. 15, 16, caută și Apocal. gl. 16 sh. 19 și gl. 14 sh. 10.

„După aciȳasta pre meșcioare pre acéșȳa ȳată tot flăul de hrană, ȳată tot nȳamul de poamă: ȳaste poama vieții, ȳaste poama morții, ȳaste pȳiȳa vieții, ȳaste pȳiȳa morții; carele vii vré acéȳa veȳi mȳncă; frumoasă dară și arătoasă la chip și mȳngȳioasă la videre poama morții. Nu te amăgi, ce pomenéște precum odānȳoară cu aciȳastă poamă Evva s-au înșelat, și dāndu și bărbatului său, sȳaracul omenescul rod, îndatā spre moarte sau înturnat. Că mȳncāndu dulce itȳi va pȳre, însă amārāndu-să, sufletul itȳi va otrāvi, mărturiséște Ioan. Fȳacutu-s-au (ține) gura mé ca miȳaré și dacā mȳncāu, amārātu-s-au în pȳnticile mieu. Apocal. glav. 10. sh. 10.

Masa necu-
rățiilor.

„Pre masa necurățiilor pȳine și vinul nedreptȳții ȳaste, și carii la dānsa șed, mȳnāncă pȳine necurățiilor și béu vinul nedreptȳții, țice înțeleptul, Pilde gl. 4 sh. 17. Pre masa lȳacomiiȳi bucatele nesațiilor sint puse, și carii dintr-ansă mȳnāncă, săturaré nu știu. Au nu pentru acéșȳe țice Prorocul: cȳinii fără rușine nu știurā săturaré. Isaiȳa, gl. 56, sh. 11 și Iezecheil gl. 7 sh. 19.

Masa cu-
rățiilor.

„Așjidiré pre masa curățiiȳi pȳine vieții, vinul ne-morții ȳaste, țice Domnul. Cine carné mȳa mȳnāncă și singele mieu bé, nu va gusta moarte. Ioan, gl. 6, sh. 50, 51. Pre aciȳasta masă poama a pomului vieții să pune, cine o va mȳnca, în véci va trāi. Pre masa aciȳasta hrana dumnȳădescului cuvānt pusă ȳaste, nu din singurā pȳine viu va fi omul, ce din tot cuvāntul carele din gura Domnului ȳase. Devtenom. gl. 9 sh. 3. și Math. gl. 4 sh. 4.

„Acmu dară (o destoȳinicele cetitoruȳi) ȳatā masa dreptȳții pȳine vieții, vinul

nemorții, și poama de viață dătătoare, și acestora luptătoare și împomcișitoare, carile să fie aľave, și chiar ți să arată. Acéstia dară cu scrisoare a le însămnă, ostenința la mine, ȳară dintr-acéstia carile a face și carile a nu face, în voința la tine ȳaste.

„Așjidiré aminte să-ȳi fie că în cartia dintăȳu la care pără cartia a doa, care mărturie să aduce, glaviznele pre margine însămnate sintă, pentru mai pre lesne pricéperé.

„Așjidiré céle pentru aședaré păcii 77 de ponturi, care pont pentru care triabă să fie, ȳarăș cu glavizne pre margini ȳi sint arătate.

„Acéstia dară cercândă, citind, și ispitind, nu numai cu citiala să rămăȳ, că până nu le vii duce la praxes, folosințe nu-ȳ, precum frumos svintulă adeverește Grigorie: Invățătura aceluia ce grăiaște să piiarde, cândă glasul cu lucrul nu să agȳutoréște. Și precumă đice Apostolulă: nu cela carile au cunoscut poruncile, ce care ȳ-au făcută pre dănsale, numai acela va eșă mântuită. Ioan gl. 13 sh. 17. și ȳacov, glav. 1, sh. 25.

„Spre aceștii aȳ noastre ostenințe din svintele scripturȳ dăndu-te, și (precumă știut ȳaste) ceva greșală sau lunecare aflănd, celă negreșită cine să fie pomenéște, și céle smintite și greșite îndriaptă și tocméște, și Dumnăđău milostivulă, în fericită viățată cruțindu-te, în toate bine precum trupéște așă sufletéște adaoge și sporéște.

„Voitorȳulu-ȳi de bine,

„Ioan Dimitrie Constantin Voevoda“.

„Pré luminatului, blagocestivului și pré cuvântărețului Ioan Dimitrie Constantin Voevoda

„Toate céle dela Dumneđău dorite.

„A Mării tale poslanie și carte cu toată inima și cu bucurie priimit-am, și cu atăta mai mult, căci pre alor tale învățaturȳ întâȳu odraslă o am cunoscut. Fericé-ȳ de buna învoință pré vițazul mieu suflet, înțeleptéște aȳ giudecat, ca eu plugariulă, carile la holda minții tale am ostenit, după Apostolului cuvântă, mai întâȳu din roada ei să ȳau, de care lucru să mă cređ, de vréme ce afară din toată îmbunare grăescă, atăta de frumoase și dulce în gustare mi-au părut, cât a nu striga n-am putut: O întru tot împărătiasă ritorică, cu câte daruri, cu câte slave, în puțină vréme pre iubitorii tăȳ înbogătești! Și îndată aminte de roditorȳulă acela pământă mi-am adus, pre carele Evanghelistul cum că au rodit, cu multul înmulțită sământă cȳ-au priimit în laudă, și cum că aciasta pildă și întru blagorodiia minții tale s-au plinit am đis, caré puțină sământă aȳ smeritii méle didăscăliȳ priimindă, întru învățaturȳ cu miile înmulțită au răsărit roadă. Și cu aciastia încă mirându-mă am tot atunciașă creștiniasca ta răvnă lăudat, că îndată spre slava luȳ Dumneđău, în candila aceștii cărticéle, a darului și a învățaturii ce întru tine aȳ, lumina a aprinde nu ȳ-ai lenevit. Și mai vartos pentru ca toȳi aȳ căroră ochi sământalitorȳ sint să vadă și să mărturisască, cum că învățătura unde vre-o ființă bună, adecă vre o iscusiță minte află (precum a Mării tale), pre céle gréle ȳușoare, și pre céle ce la mulȳi preste putință sintă, putincioase le face. Lăudată dară ca pre o vrédnică și întru toate desăvărșit a Mării tale am cunoscut cartia, și așé o va cunoaște fiete cine aȳ căruia cu fumul zavistiȳi sufletești ochi intu-

necați nu-î vor fi. De vrème ce cartia aciașta, aflare minunată, și gându decia și didascalie cu totul tot pravoslavnică are, caré capul și începătura credinții noastre ȳaste. Așijderia despărțire părților ei după pricină, foarte cum să cuvine, și a vroavii înfrumșetare, pre cât a moldovenescului năam limbă a cuprinde poate, cu ritoricesc meștersug înpodobită, adancă, și bogată, la dovedirile ai véchii și ai noaăi scripturii, cu istorii și răspunsuri și a celor de pre den afară înțelepți îndesultită înfrumșetată, și ca cu unu cuvânt să dic, cu didascalie tocmită; atata cât mai mulți cei ce de ingeriasca isteciune și a minții-ți ascuțire știre n-au (pentru pré de minune lucru ce ȳaste) a Mării tale ostenință a fi a o socoti să vor îndoi. Ce macar cum, de vrème ce precum Thalys filosoful dice, decât toate lucrurile mai înțeliaptă ȳaste vrémia, singură ȳa va arăta, de ună vrème ce începăturile până într-atata își sint cât de slăvite roduri, și pré cinstite lucrări sfârșitul aștiaptă. Acum dară, pré luminate, bine călătorește și cu darul lui Dumneđuau spre a învățaturii și a înțelepciunii dragoste sporoste, și așa adevărit să fi, că nu îndelungă vrème, și în rândul a marilor săi vitiaji înțelepciune numărându-te te va încunună. Viețuăște, ai pravoslavnicii beserică cu miile dorit odor, și de purure prin înțelepciune întru céle cătră Dumnăđuau innălțări, procopsindă, întru a celoră de aproape folosiri să fi. Amin.

„A Mării tale smerită slugă și rugătoriu
„Ieremiă Cacavela“.

Pe ultima față a foilor liminare se află o gravură mare pe lemn (facs. n° 222 pag. 357), desemnată de însuși Cantemir ¹⁾, înfățișând două persoane dintre cari una represintă: *Desfrânata lume sau Trupulă* și alta: *Omul înțelept sau Sușletulă*, iar de jur împrejur, în grecesce și românesce, inscripția acésta:

„Ce ȳaste omul, căci l-ai pomenit, sau fiul omului că l-ai cercetat? micșuratu-l-ai cu puțin oare ce decât ingerii, cu slavă și cinste l-ai încorunat, aședatu-l-ai preste lucrurile mânelor tale. Toate ai supus supt picioarele lui, oile și boii, încă și dobitoacele câmpului, paserile cerului și peștii mării. Neprîiatini omului căsașii lui, Mihe 3, 7. Înțelepciunea cărnii moarte. Rom 3, 8. Ucide sufletele carile nu mor. Ezech. 3, 13.“

În foile nenumerotate dela sfârșit se află: „Ale stoicilor porunci déce“, „a altuia învățatură“ și tabla de materii.

Înainte de „Scara a cărții a triă“, se află acésta notiță:

„Ceteste până în sfârșit, că vii afla multă dulciată, pentru cumpănire vieții. Și mai vartosă la sfârșitul cărții a doa, pentru 7 vârste. Și viața omului ca poama. Și pentru lumeștile tâmplări de pediasă pîntre 7 vârste, ce să tâmplă, caută 87, 88, 89, 90, pân-în sfârșit.“

„Așjidire în cartia a doa pîntre glave, sintă și alte pricină însămnate pe margine; ce nice acélia să nu le trecă că foarte sintă de folos“.

Pe ultima foie, după tabla de materii, se citește acésta însciințare:

„Cinstitul meu cetitoriu și de sufletiască ostenință iubitoriu, întrând cu osărdie la citaniă aceștii noaă și minunate cărți, caré acum întâi, pré luminatul și blagocistivul domnă Ioan Dimitrie Constantin Voevoda, nu numaî cât au ostenit de o au de iznoavă alcătuit, și o au cu tot fiialul de frumsête înpodobit; ce

¹⁾ Cfr. desemnul reproduș în Cantemir, *Opere*, ed. Academiei, VI, 471.

pentru mai mult folosul pravoslavnicilor, și pentru vécînica pomenire Mării sale, cheltuit-au de o au și tipărit, și tuturor în dar o au hărăzit. Și noi ostenitorii meștersugului typografii poftim și ne rugăm, aflând bogate greșiale în cuvinte și în slove, carile au din nesocotială, au din neștiință, să vor fi făcut, cu blândéțe îndireptând iartă-ne, pentru cela ce de 70 câte de 7 orî ni-au poruncit să ertăm greșialele, că de vom erta, erta-ni-să-va, mai vartos știind că toți o fință neputincioase și spre cădere pre lesne lunecătoare purtăm, iarū cé desăvârșit ne-greșire, numai singurū lui Dumneșău s-au dat, a căruia milă să fie cu toți cu noi pururé. Aminū.

„Ați tipografii ostenitori
și de totū binele-ți rugători,

„Atanasie și Dionise, cu ucenicii
„poftim ertăciune.“

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române. — Londra: Museul britanic.

Acéstă carte a fost retipărită în :

Operele Principelui Demetriu Cantemiru, tipărite de Societatea Academică Română, V, pag. 33. (Cu glosar.) Bucuresci 1878, și în :

B. P. Hasdeu, *Arhiva istorică a României*, tom. II (Bucuresci 1865), p. 81.

Cipariu, *Analecte*, 245. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 322.

Popp, *Disertație*, 79. — Cipariu, *Analecte*, XXXIV și *Principia*, 108, Z. — Legrand, *Bibliographie*, III, 59. — Sbiera, *Mișcări Culturale*, 266.

111. Mineiul tipărit de Episcopul Mitrofan, la Buzeu în 1698.

12 volume în 4° cuprîndînd viețile sfinților și slujba celor 12 luni ale anului.

Vol. I este intitulat :

М Ы Н Ё Ю Л Ъ.
Л У Н Ы Л У Ы С Е П Т Ё В Р Ы
Каре аксм ѿтжю сас Типкрит, кс Типксл', шй
Паримийле, шй Синагдоруа пе лимба Рзмънкскъ.
Ден порвнка, шй тоатъ келтсала,
Прк лзмннътсавй Домнь : Іу :
К С Н Е Т Ы Н Т Ы Н Ъ Б Ы С Ы Р Ы Б Ъ.
Б С Ё В О Д Ы.
Облѣдшторю а тоатъ Цара Рзмънкскъ.
Митрополитъ финд а тоатъ Цара, Кур :
Ө Ё С Д О С І Ё
Шн сас типкрить ѿ Сфнта Ёпкпе дела Бвзъс
Л Ы С Л А Д Е Л А З Н Д Ы Р К Л М Ы Й : ѿсѿс.
Лнсш епископъ Бвзъсавй, Кур : Митрофанъ
финдъ тупографъ.

La sfîrșit, pe f. 139 :

Сфжршитсав Лдний лшй Септкрпе. Слоскеле Ывскилорк аратъ Дсернеле Тра-
тажнорк.

Й Б В Г Д Ё Ж З З Ы К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ъ Ы С С
Ц Ч Ш Щ Ъ ѿ ж. Факъ де тоци, ле.

ДѢЛСАШЪ ІѢ ХѢ АСАДѢ : КЪРСА АС АЖСТАТЪ.
 А ИКНІА БСАХСАШЪ. ИИИ ДѢ АА .ІТРСИДРѢ АСЪ ХѢ : АІХИИ.

In 4° de 2 foi nenum. și 139 foi numerotate, grupate în 35 caiete de câte 4 foi. Tipărit cu roșu și negru, pe două colone și cu 39 rinduri în colână. Titlul, de asemenea cu negru și roșu, are un frontispiciu și alte ornamentațiuni.

Pe verso titlului se află stema lui Constantin Brâncovănu, reproducă mai sus (facs. 213, p. 316) și următoarele :

„Stihuri politice 10 asupra stemei pre luminatului, slavitudii și blagocestivului Io. Constantin B. Basarabă Voevoda.

„Semn strașnic și armă la războiu pre tare
 Den ceriu fu arătat o minune mare.
 „O cruce de stéle pre ceriu însemnată
 Mareluși Constantin H(risto)s îi arată
 „Cu slove înprejură scrise rămlenești :
 Pre toți vrăjmașii tăi tu să-și biruești.
 „Acuma și Corbulă încă o arată
 Domnului Constantină într-acăstă dată,
 „Dându-și lui putere cu nădejde hună,
 Ca să stăpănescă, că-și de viță bună.“

Pe a doua foie liminară se află următoarea scrisore :

„Pre blagocestivului, luminatului și înălțatului Domnului și Oblăduitorului a toată Ugrovlahiia Io. Constantină Băsarabă Voevodă, sănătate, bună viață, pace și spăsenie dela Dumnezău rugămă, iară dela smereniia noastră, blagoslovenie și ertăciune.

„Mărturisită iaste de toți lucrulă acesta, precum și Sinesie filosoful mărturiseste, cum că un omă, și mai vartos puternic, când bine și înțelepțește s-ar chibzui și s-ar socoti, îndulci-se-voră de minte și cunoștința aceluia, și pentru ale lui bunătăți, nu numai orașe și cetăți, ce și țări, și domni, și limbi multe, și cele de aproape, și cele de departe, și de multe ori și toată lumé. Unul au fost marele și tocma cu Apostoliia împăratul Constantină, iară toată lumé o au luminat și au stătat a unuia numai cunoștință și bună faptă, folos toatei lumi. Căutându dară a tot îndurătorul Dumnezău cu blândă ochlu spre noi, pre alt Constantină și acumă au rădicat, și la nume, și la faptă asemené cu acela : Adecă zic pre Măriia ta, întru tot nevoitoră blagocestiviei, ca și acela, și foarte ales paznică celor de Dumnezeu date dogme, ca cum nu numai ale Politiei cu înțelepciune chivernisești, ce și ale Besérecii, cu bună orânduială înpodobești, rădicând și înălțând, nu piramide și chipuri, ca cei mai de demult spre nici un folos, ce ca un al doile Zorovavelă, foarte mari den temelie mănăstiri și multe beséreci înnoind întru slava lui Dumnezău ; mai mult decâtă fiește care iubindă buna cuviință a caselor dumnezăești și locuri de lăcașurile slavii sale. Dentre care bunătate și cunoștință, nu numai unii spre o parte să îndulcescă, ce și cetăți și oblăduiri, și în scurt toată lumé strălucită iaste cu razele bunelor fapte ale Măriii tale, și cei împotrivicii de minte cé mare a Măriii tale să miră, și cé desăvârșită direptate laudă. Al doile Davidă întru blândete te nu-

mescă, și ce spre Dumnezăire a Mării tale evlavie laudă. Lipsite era dară besérecile noastre de Canoanele céle ce cântă ale sfinților, ce să prăznuiesc în 12 luni ale anului; iară ascuțita socotéla a cunoștinții Mării tale, nu numai lipsa acestora au plinită, ci și turburată ce ce era mai înainte la beséreci au potolită; pentru că era învățăturile tipicului și ale orânduialelor la Minéiu scrise cu mâna, pe limba slovenescă, iară preoții noștri de pre la sate nici de cumă înțelegând limba acéia, orânduialele besérecii nu să făcé deplină, nici viețile sfinților să citiia, ascultătorii neînțelegându, și proceștile citanii, aramă sunându era, au ținbale strigându să auziia. Iară ce de la Dumnezău cunoștință și blândétele Mării tale, cu blânzi ochi, și spre acésté căutându, ca altă oare care Ptolemeu, pren mulți și știuți talmăcitori talmăcindu, spre înțelesul tuturor le-ai făcutu, și așa pren buna socotélă a Mării tale toți învățatori de multe oare care, și de folos s-au făcutu. Încă și in tipariu toate acésté le-ai datu, intru slava lui Dumnezău, și intru cinsté sfinților celor credincioase slugi ale sale, lucru făcându plăcutu lui Dumnezău și vrédnicu de minune. Care macară că mulți domni au venit și s-au trecut, și nici unul până astăzi nici în gându au pus, nici au cercat, ce dentru toți s-au păzitu de Dumnezău aciasta numai la Măria ta, precumă n-au bine vrutu intru acéia Domnul, că mare folos aciasta au adus pravoslavnicilor. De care eu mai înainte de toți, precumă de Dumnezău sântu pus, pentru multa milă a sa, Archiereu aceștii întărite de Dumnezău eparhiu, drept acéia și mai multu de câtu toți m-am bucurat, și lucru am lădat, și osărdiia am făluit, și a totu cinstitul cap al Mării tale, cu céle den suflet, și den inimă, și den rost rugi și blagosloveni am încoronat, care fie și dela Dumnezău blagoslovit de acum și în véci, împreună cu toată ce de Dumnezău slăvită casa Mării tale și cu luminații și iubiții Coconi, și rude, și boiarii curții Mării tale și ai Țării, și cu tot creștinescul norod, ce suptu dirépta oblăduire a Mării tale să află, păzindu-te mai pre sus decât toată răutate și stricăcuné, pacnic și îndelungat în viață, și până într-adânci bătrânețe, intru înălțat scaunul Mării tale neclătit. Fericit cu adevărat, de Dumnezău slăvite Doamne, pentru aciasta te chemă. De vréme ce ai căștigat intru aciastă viață ajutori și paznici Mării tale pre atâté fericiți ingeri, apostoli, mucenici și sfinți, pre a toată stăpânitoare și de Dumnezău născătoare, și pre sângur spășitorul lumii Hs. Dumnezău, ale căroră dumnezăești Canoane și laude ai făcut la toate besérecile noastre a să cânta, și viețile lor a să citi, și de toți a să înțelege. Drept acéia cu adevărat nădejduesc, că și dupre ce dentru adânci bătrânețe mutare, spre cé nestricată viața Mării tale, te vei bucura cu acela, și te vei veseli intru împărăția cerurilor îndulcindu-te, împreună neîncetat de dumnezăiasca și nespusa acéia fericire, Amină.

„Al Mării tale herbinte cătră Dumnezău pururé rugătoru, smeritul
„Mitropolit al Ugrovlăhiei Theodosie.“

La f. 132 se află următoarele două inscripții :

„Intru Hs. iubiți frați, sfințiile voastre pré sfinții Arhieri, și sfințiile voastre pré cuvioși egumeni, preoți ermonași și preoți luméni, monași și cleric, miréni, și toate mădulările a sfintei beséreci, cari mănecați și priveghéți la sfintele și dumnezăeștile rugi. Dela unul Dumnezeu, carele în sfânta Troiță e proslăvit, și

rugăm sfinților voastre și tuturor, milă, pace, viață înfrumusețată cu de toate roadele sufletești să vă dăruiască.

„Iară noi cu umilință, fraților, vă rugăm, știință făcându-vă, că la acest dumnezeescă lucru, fiind noi ostenitori cu meștersugul Typografiei, multe lunecături vom fi făcut, unele pentru asămănările slovelor, carele nu pré facă use-bire unele de către altele, cum a de către л, к de către к, н de către н, є de către є, și altele, carele unele pentru graba citirii la probe, (căci că acestă lucru s-au lucrată cu mare sârguire), altele pentru supărare noptii, că și noapte o am făcut-o în unele vremi în loc de zi, altele pentru multa ostenelă fiind-ne firea îngreuită, nu le vom fi prinsă veste ce le vom fi trecut. Iară sfinții voastre acéste lunecări nu le defăimați, ce cu inimă bună și blagoceștivă îndireptați. Iară că am greșit, și noi oameni păminteni sântem, asemenea pătimași, cuprinși de slăbiciune firii, care nu lasă nici pre un om a rămâne fără greșală; că pre câtă am putută cu nevoieți am lucrat. Ce vă rugăm, fraților, ertați, ca și voi să dobândiți ertăciune dela pré puternicul Dumnezeu, al căruia dar și milă, și noi îl rugăm să fie cu voi. Amină.

„Al sfinților voastre plecată rugătoriu,
„Mitrofană, episcopul Buzăului.“

„La acéste Cărți, ce s-au tocmită acumă de iznoavă pre luni, de s-au alcătuită cu Minéele céle grecești besericești, cu porunca și toată cheltuiala a blagoceștivului și pré luminatului Domnă Io. Constantină B. Băsarabă Voevodă, pre lângă alți ostenitori ce s-au aflată, fost-amă și eu Radulă logofătulă Grecianulă, nu mai puțină de câtă alalți ostenitori, dentr-a Măriei sale zic acestuiaș Domnului și stăpănului nostru poruncă, de amă talmăcită Viețile și Istoriile tuturor sfinților, și tuturor praznicilor, și mari și mici, după Synaxariulă grecescă, și mai vartos îndireptându după Minéele besericii céle elinești, precumă să vadă fiește care la zioa lui prin câte 12 luni. Și dreptă acéla s-au făcută aciastă semnare întră pomenire vécnică. Rugându pré totă pravoslavniculă cititoriu, care pedepsită va fi în știința elinésă, de ar și cunoaște niscare greșale să nu defăime, că cu greu yaste a talmăci neștine singură, alesă despre limba elinésă spre cé rumănescă; că sântă cuvinte elinești și vorbe dupre locuri, care unele nici la lexicoane nu să află; altele, de să și află și să înțelegă, iară pentru îngustare limbii rumănești nu potă veni la talmăcită. Iară eu am iscodită și în totă chipulă m-amă nevoită a nu lăsa nici ună cuvântă ca să nu de întră înțelgeră limbii noastre céle rumănești. Dreptă acéla dară iară rog pré tot blagoceștivulă cititoriu a priimi aciastă mică ostenelă cu blagoceștiv libov, ca să aibă ajutoriulă cel de susă, și al tuturor sfinților căți să pomenesc într-acéste cărți.“

Volumele următore au exact același titlu, afară de numirea lunel, și aceleași stihuri și stemă, ca cele din volumul pentru luna Septemvrie. Scrisorea de dedicație și înștiințările n'au mai fost reproduse în celelalte volume. Inșă tôte au indicațiuni pentru signatura côlelor. Din volumele pe Noemvrie și Decemvrie n'am văđut exemplare complete.

„Luna lui Octovrie“ are 152 de foi; „Luna lui Noemvrie“, 164 foi (ultima albă); „Luna lui Dichemvrie“ (la titlul pentru intrarea în materie, și ca titlu curent: „Dechemvrie“) peste 173 foi (cu greșeli în numerotație); „Luna lui Ghennuarie“ (pretutinden, afară de titlu: „Iannuarie“), 186 foi; „Luna lui Fevruarie“, 117 foi; „Luna lui Martie“ 120 foi; „Luna lui Aprilie“. 98 foi;

„Luna lui Mai“ 101 foi; „Luna lui Iunie“, 108 foi; „Luna lui Iulie“, 116 foi și „Luna lui August“, 132 foi.

In volumul pentru Iannarie, caierele au signatura următoare: Ἰ Ἔ Ἑ Γ Δ Ἐ Ζ Σ 3 Ἰ Ἰ Κ Λ Μ Η Ο Π Ρ Γ Τ Ϝ Θ Φ Χ Ξ Ϋ Ω Π Υ Ψ Ω Ξ Ἰ Ἰ Ἐ Ἑ Ἐ Γ Ἐ Δ Ἐ Θ.

București: Biblioteca Academiei Române; Museul de antichități.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 319.

Popp, *Disertație*, 70. — Cipariu, *Analecte*, XXVIII Qq. — Sbiera, *Miscări culturale*, 96.

112. Dositeiu Patriarhul Ierusalimului, Tomul dragosteii asupra latinilor, Iași 1698. — Grecesce.

ΤΟΜΟΣ ΑΓΑΠΗΣ | ΚΑΤΑ ΛΑΤΙΝΩΝ | ΣΥΛΛΕΓΕΙΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΘΕΙΣ (sic) ΠΑΡΑ | ΔΟΣΙΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ. | ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΕΜΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΥ | ΑΥΘΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΕΜΟΝΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ | ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ | ΒΟΕΒΟΔΑ | ΠΑΣΗΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΣ. | εν έτει. 1698.

La sfârșit: Έτυπώσαμεν τον παρόντα τόμον εν γλασίφ της μολδοβλαχίας χαλκοτυπία και αναλώμασι του άγιου Τάρου δια Διονυσίου μοναχου, έντος διορθωτου του λογιωτάτου διδασκαλου ιερεμία του κακκαβέλα, ειδε και εισι σφάλματα εις τινά γραμματα η λέξεις, τουτο συμβέβηκε δια το είναι τον χαλκογράφον έτερόγλωσσον και μη ειδότα ελληνικά γραμματα. και λοιπόν έστω συγγνώμη. εν έτει τῷ σωτηρίφ α' χ' η' μηνι μαρτίφ. Τέλος και τῷ Θεῷ Δόξα.

Tomul dragosteii asupra Latinilor, adunat și tipărit de Dositeiu, Patriarhul Ierusalimului, pe timpul domniei prea piosului și prea strălucitului Domn și Stăpânitor, Domnul Ioan Antioh Constantin Voevod a totă Moldovlahia. In anul 1698.

La sfârșit: S'a tipărit tomul acesta în Iașul Moldovlahiei cu halcotipia și cheltuiala sfântului Mormint, prin Dionisie monahul, fiind îndreptător prea învățatul profesor Ieremia Cacavela. Deci, deși sunt greșeli la unele litere sau cuvinte, acesta s'a întâmplat pentru că halcograful era de altă limbă și care nu scia carte grecescă, și dar să avem ertare. In anul mântuirei 1698, luna Martie. Sfârșit și lui Dumneđeu mărire.

In-folio de 436 de foi, astfel împărțite: 14 foi fără număr, 114 pagine, 1 foie albă, 123 foi numerotate, 454 pagine numerotate (dela 124 la 588, sărindu-se numerile 571—580), și iarăși 14 foi fără număr, ultima fiind albă. Tipărit cu negru, cu 41 de rânduri pe pagină.

In foile liminare se află 2 scrisori ale lui Dositeiu către cetitorii, tabla de materii și 2 compunerii în versuri semnate, una Άνδρέας Λικίνιος άκέστωρ și alta Ιερεμ. Κακκαβέλα.

Cartea cuprinde 25 scrieri din diferite timpuri în contra Catholicilor, mai ales în cestiunea primatului papal, a purcederii sfântului duh, a eucharistiei și a botezului.

București: Biblioteca Academiei Române. — Paris: Biblioteca Mazarin.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 54.

1699.

113. Bucovná, Bělgrad (Alba-Iulia, în Transilvania), 1699.

„Bucovna, ce are în sine deprinderea invetiatarii copiiloru la carte, și simvolulu credintii crestinesci, dicee porunci ale legii vechi și ale cei noue, siepte taine ale beserecii resaritului, iproci. Cu voi'a pré santitului chiru Atanasie mitropolitulu

„Obicéu au cea ce să despartú de sábornicíasca besérică cu dejghinări, sau cu erése, sau cu alte înnoiri, să strámute sau sfintele scripturi, precumú au făcutú Poiticosulú acela Marchionú, sau cuvintele sfintilorú, precumú au făcutú Antiohianulú Macarie, celú ce mărturisiá o voe; sau să strámute gândulú, sau cuvintele scripturii şi ale párinţilor, precum toţi ereticii fac. Iară Latinií şi ale scripturii, şi ale párinţilor, şi încă şi ale sfintelorú sáboară învăţaturi le stremutá şi le izvretesc, une-orí tâlcuindu-le ráu, alte-orí rumpându-le şi împiedecându-le den orânduála lorú. Iară cândú nu pot cu întorsuri ca acéstia să-şi plinésca înnoirile lorú, împreună pre cé deşartá înţelepćune al véculú acestuía, sau mai bine să-í zicem înţelepćuné cé înşálătoare, o împreună cu bogosloviá. Aduc mărturii necunoscute scornite din capul lor, punú înainte epistolii ascunse, aflá visuri şi descoperiri mnereşti, adncú istorii básnuitoare, pilde ne-făcute şi ne-auzite şi scripturi ereticeşti. Acéstia şi altele ca acéstia multe aduc în loc de mărturii, pentru ca să întărăscá, le pare deşertilorú, mari lucruri. Apoi văzându cum că nici cu unele ca acéstia toate nu isprăvesc nímica, ocărăscú, batjocorescú, bléstemá, hulescú, şi altele fără ruşine şi fără omenie fac împotriva noastră. Aşa au făcut în létul 869 dela Hs. la sáborulú ce au fostú asupra luí Fotie cel de pre lângá Nicolaí Papa. Neputându să sté împotriva adevărulú pré sfântulú Fotie, í zicé că e fără lége, fărúmecătoriú, ucigaşú. Şi atáta í zicé cum că diavolulú l-au învăţat filosofia. Pentru căci că Silivestru al doilé papá alú Rámului fărúmecătoriulú de morţi, de vréme ce cu farmecile luase Pápiá, şi încă mai vartosú s-au făgăduitú diavolulú cumú să fie şi după moarte al luí, precumú istoréşte Platinulú. Pentru acéia zicé şi sfântulú Fotie acéiá ce au fostú şi lí-au făcut acestú Silivestru. Ca şi céia ce Ioannú alú optulé papá alú Rámului au fostú muíare, mărturisită de mií de istorici eleni şi latini, şi acelaş Platinú în viaţa aceluí Ioannú istoréşte. Iară Leonú al noaolé au zisú cum că s-au făcut în Vizantiá o muíare Patriarhú. Lucru de rású şi de ocará, de vréme ce íaste lucru nemărturisit şi numai de singurú pricinuatorulú dejghinării de Leonú gráitú. Aşa şi cândú au luat Palestina şi Finichiá şi partia Siriei, şi cândú au luat Ţarigradul, au făcut întunérece de nevoi, şi goniri, şi apucări în pravoslavnici şi în beséricile luí Dumnezeu: Pre unele le-au sápat şi le-au surpat, altele le-au pángărit, necruţându nici Sfintele Icoane, nici veşmintele, nici pré curatele taíne. Aşjderé şi în zilele luí Mihailú Paleologú au scornit multimi de izgoniri, şi de munci şi închisori, şi celorú ai beséricii şi mirénilorú, şi încă şi morţi a multí den cel de ai sfatului boíari. Şi pre céia urmă totú aşa au făcut şi facú şi până în zilele noastre. Precum mărturisescú céiá ce să fac în Rosiá şi într-alte locuri ale pravoslavnicilorú, aşa şi Cariofilú Crisulú şi Alatie Hiotulú, care pentru multímé hulelorú luí ş-au mâncatú limba luí şi într-acesta chipú í-au eşit sufletulú.

„Şi alţii ce tyíparescú cărţi împotriva noastră, şi mai vartosú în Rámú hulescú pre patriarşi şi pre bogoslovií beséricii Rásăritului, şi zicú luí Varlaam, Valaamú, şi luí Palamá, Palamida, şi luí Sevirú, Savurochefalú, fără de nici o ruşine, ca nişte máscărici. Ei batjocurií fiind, pre alţii rádú şi le pare că batjocurescú; şi împreună tuturorú le zicú povăţuitori întunérecului, bálauri şi vasilischi. Unele ca acéstia zicú şi scriu Latinií, asemănându-ne pre noi întocma cu páganií şi cu Jádovií. Iară dentr-ai noştri, când va cine-va să scrie, vrând să răspunzá pentru adevărul la hulele şi adevărat rătăcirilor Latinilorú celorú împotriva noastră, alţii zicú: nu

zice așa, nu scrie așa, că să scornește vrajbă : ca cum ar zice : numai pre jumătate zi adevărul ȳară nu deplin ; lasă să ocărască Latini, ȳară voi vă faceți a nu auzi ; și lăsați pre Latini să să laude cătră ceia ce am zis, și să zică cum că Grecii carte nu știu, ce vor să zică ; și altele ca acestia să zică surda făluindu-se și trufindu-se. Că pentru aciasta și aciastă cărțulue a fericitului Maximū mulți au vrut să o oprască să nu să tyȳpărescă, pentru căci grăfaște adevărul descoperit, doveditū și lămurit ; insă au biruitū adevărulū, și au vrutū Domnulū de s-au tyȳpărit, intru pomenire înțelepților și pentru învățatura și întărirea tuturor pravoslavnicilorū. Pentru aciasta, o fi luminati ai sfintei lui Hs. săbornicești și apostolicești răsăritului besereci, luându-o și cetindu-o, rugați-vă pentru ceia ce o au scris și o au tyȳpăritū, și o au îndreptat pre ȳa. Că arătându-vă mulțamitori spre ceia ce priveghiază pentru mântuința voastră, să dobândiți partia celor mântuiți, în cel de susū Ierusalim, care ȳaste maica noastră a tuturor.“

Titlul pentru intrarea în materie, care arată și cuprinsul cărții, e următorul :

„Carte făcută de Pré Invățatulū Ieromonahū Maximū Peloponisiulū, Ucenicul pré Vestitulū Kyr Meletie Pigă, Papă și Patriarh Alexandriei.

„Pentru noao aflare de a fi Papa alū Rămului începătorū și capū tuturorū. Pentru purcedere sfintului Duhū. Pentru azime. Pentru mutarē, adecă schimbarē ființii tainelor. Pentru foculū curățitorū, ce-ȳ zic Purgatoriu. Și pentru luata bucurie a Dreptilor, adecăte de ș-au luat făgăduința de-plin.“

Pe f. 105 verso, la sfirșitul textului se află versurile acestea :

„Cu ajutoriulū Domnului luat-au săvârșitulū
Aciastă carte vrédnică de Papa ereticulū,
„In luna lui Aprilie în trei-zeci de zile,
Era și cursulū anilorū celū dela mântuire
„O mie și șase sute și noao-zeci și noao.
Și ȳară slavă Domnului ci ne ajută noao.“

București : Biblioteca Academiei Române ; Biblioteca Centrală ; Museul de Antichități. — Mănăstirea Némțului.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 328.

Popp, *Disertație*, 69. — Cipariu, *Analecte XXVIII Ss. și Principia*, 112 Pp. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 107.

115. Chiriacodromion, Bělgrad (Alba-Iulia, în Transilvania), 1699.

К У Р І Ђ К Ѡ Д Р Ѡ М І Ѡ Н
Г Ѡ Ѡ
Ѓ В Г Л І Ѓ Л В Ђ Ц Ђ Т О Ђ Р Ѓ
Каре ȳре ѱтрѠ Ѡ Казаній ла тоате ДѠмнечнае
престе Ѡн, шн ла Празничеле Домнечк, шн
ла сѱициј чей нѠмницъ.
ЂкѠмъ ѱтрѱ ѱтрѠ ѠчѠста кипъ Ѡшевѱтъ шн
Тѱ пѱрѱйтъ, шн май ѠѠминнат ѱ ѠѠмѠ

РѢСЛѢНІЕСКЪ ДІВНОСОУТЪ.
 СѢПТ ВІРШІНЦА ПРѢ АСАМІНАТСАѢ ШІ .ІНЪЦАТСАѢ
 ІѦѦИФЪ АѦѦПОЛДЪ.
 Крѡюль БѢДЕЙ, ШІ АЛ ЦЪРЖІ ШІГРѢЦІ, ШІ
 АЛ ІРДЪКЛСАШІ.
 ФІІНД ГЪБЕРНАТОРЪ ЦЪРЖІ АУЪРІА СЪ БАМФІ
 ГѦѦРІЕ.
 КЪ БЛАГОСЛОВЕНІА ПРѢ СФІЦІТСАШІ КЪРЪ
 ІѦІНІГІЕ МІТРОПОЛІТСАЪ ЦЪРЖІ.
 .І СФІТА МІТРОПОЛІЕ .І БѢАГРІДЪ.
 .І АНСА ДЕЛА АЖНТЪІРКЪ АѢМІІ АХІС.

Де Міхѡй Іцкановичъ ТѣпографъСАЪ
 ТѢ ІѢ ОУГРОКЛАХІА.
 (Cel din Țera-Românească).

In-4° de 3 foi fără numerotație și 415 foi numerotate (ultima lipsesce în exemplarul nostru). Tipărit numai cu negru, afară de titlu în care sunt câte-va rânduri cu roșu, și cu 31 rânduri pe pagină. Titlul și paginile sunt încadrate. Pentru forma caracterelor v. facs. 224, pag. 374.

Pe verso titlului se află :

„Pré luminatul sămn al sînteî, și nedespărțiteî Troițe,
 Hramul Mitropoliei Belgradului dină Ardélû“.

între literele І—А, А—ІІ, Ё—М, С—Б, Ш—ІІ, Ц—ІІ, Ш—П, Ц—Х (Atanasie De Dumneșeu Alesul Episcop, Mitropolitul Scaunului Belgradului și Al Țării Ardélului și Părților Țerei Unguresc), iar sub stema acésta, reproducă în facsimile la pag. 374, versurile acestea :

„Тrei chipurî în osebire	ș-un Dumnezău în mărire,
Luî Avraam te-ai arătatû	întăi foarte adevărat
„Supt cel dela Mamvri copaci,	când ai vrut minune să faci,
Ca să smerești cu certare	pre cei cu cerbicé tare
„Din Gomora și Sodomul	ca să să stingă tot omul.
Pentr-acéia măi nainte	de toți véciî ești Părinte
„Cunoscutû în trei obaze	și strălucești de dai raze,
Insuți cu fiul find mărit	și cu Duhul sfint proslăvit.“

Pe cele 3 pagine următore se află prefața reproducă măi jos, iar pe a 4-a câteva extracte din s-ta Scriptură.

„PRĚ SFINȚITULUI și de Dumnezău alesului păstorîu Kyr ATHANASIE Archiepiscopulû și Mitropolitulû scaunului Belgradului, al Vadului, al Maramurășului, al Silvașului, al Făgărașului și a toată țara Ardélului, și părților țării Ungurești, Vidiculû, Chivarulû, Sulagîlulû și al Crasniî, ca unû adevăratû stăpănû, și după darul Duhului sfînt părinte sufletescû, plecate închinăciuni.

„Nice unû lucru nu iaste măi bunû și măi lăudatû întru aciastă Lume (pré sfințite Părinte) de câtû folosulû și faceré binelulû de obște, și iară de câtû a-și căștiga cineva nume nemuritorîu. Și pentru ce acéste doao ? Pentru căce că folosul și binele de obște asemănă, zic, a fi lucru Dumnezăescû. Iară căștigaré numelulû nemu-

Прѣлѣмниѣтѣлѣ сѣмнѣ аѣ сфнѣтѣнѣ , шнѣ недеспарцнѣтнѣ Трѣце , Храмаѣ Митрополиѣнѣ Бѣлградѣлѣнѣ днѣнѣ Ярдѣлѣ .

Я
Д
Е
С
С
Ш
Ч
Ш
Ц

Д
Я
М
Б
Я
Я
П
У

Трѣнѣ кнѣлѣрѣ лѣ Осебнѣре шнѣнѣ Дмѣтрѣеѣ лѣ мѣтрнѣе ,
 Лѣнѣнѣ Ябраамѣ тѣнѣ лѣрагѣтѣ лѣ тѣжнѣ Фѣларѣте лѣдеврѣлѣтѣ .
 Сѣлѣтѣ чѣлѣ дваѣ Мѣврнѣ копаѣтѣ кѣжнѣдѣ аѣнѣ брѣтѣ мнѣнѣне сѣзѣ фѣлѣтѣ .
 Ка сѣзѣ сѣмерѣщнѣнѣ кѣтѣртѣлѣре прѣ чѣнѣ кѣтѣрѣвнѣчѣтѣлѣре .
 Днѣнѣ Гомѣлѣра шнѣнѣ Сѣдѣлѣмѣлѣ ка сѣзѣ сѣтнѣнѣгѣтѣлѣтѣ оѣтѣ шѣмѣлѣ ,
 Пенѣтѣрѣлѣтѣлѣ маѣнѣнѣнѣнѣтѣ де тѣоѣцѣ бѣлѣтнѣнѣнѣнѣнѣ Еѣщѣ Пѣврнѣнѣтѣе .
 Кѣвѣноснѣлѣтѣ лѣ трѣ Оѣбраѣзе шнѣнѣ сѣтрѣлѣдѣчѣеѣщѣ де лѣлѣнѣ рѣзе ,
 лѣсѣлѣцѣ кѣ Фѣлѣю фнѣнѣдѣ мѣврнѣнѣ шнѣнѣ кѣ Дѣлѣлѣ сѣфѣлѣтѣ прѣдѣлѣзѣнѣнѣ .

224. — Stema Mitropoliei Bělgradului (Alba-Iulia), din Chrtacodromion, 1690.

Mth. 5, 45. ritoriu încă să vede a fi o ființă de purură lăudată și câtă viețuiaște omulū intru aciastă Lume, și după ce să mută dintru aciastă viață, cum pentru aciasta avem bune dovediri intru toate lucrurile celorū vechi, căce că aceia s-au trecutū, iară numele lorū le vedemū scrise, și istorite până astăzi în miū de Cărți. Pentru acēia și scriptura grăiaște (Sirah. cap. 41 stih 15.): Grijaste, zice, pentru nume că acesta îți rămâne de cât o mie de comori mari de aurū. De care lucru, acēste doao socotindu-le sfinția ta, de amāndoao ai nevoitū a te atinge. Cu folosulū facerii de bine, pentru nevointa ce ai sârguitū ca să să lătasca cuvântul propoveduirei dirēptei evanghelii supt toată păstoria turmei ce-ți iaste incredințată dela Dumnezău in eparhia sfinții tale; iară nu câștigare numelui nemuritoriu, căci că n-ai cruțatū chiel tuiala la lucrulū acestii sfințe Cărți, însă împreună cu cinstitul protopoșū Gheorghie notareșulū Dăianulū, și cu dumnēlū Raț Iștfan Kișfaludū, odorbirăulū Belgradulū, ce cu osârđii ai fostū nevoitoriu împreună cu dumnēlorū a o bate in Tyipariū pentru folosulū și luminarē nēmului nostru Rumānesc; căci că foarte au fost lipsă sfințelor Besereci și pravoslavnicilor creștini de aici din Ardēlū de aciastă Dumnezăiască Carte, neavāndū pre-nțeles din destulū cuvāntulū sfinței evanghelii; iară acum indestulindu să toți și strălucindu-le cuvāntulū evanghelii spre ințelesulū limbii lorū, putemū a zice și noi împreună cu prorocul (Isaiia Cap. 9. sh. 2): Oamenii cei ce ședē intru întunērecū văzură lumină mare, și cei ce ședē in ținutul și in umbra morții, lumină străluci lorū. Căce că adevăratū moartē cuvāntătorilū sufletū iaste ne-Dumnezăire și necunoștiința științii și a ințelēgerii cuvintelor Dumnezăești. Pentru acēia dară și sfinția ta ca unū bun priveghitoriu al turmei lui Hs. văzāndū lipsa sfințelor Besereci și necunoștiința științii a prostulū norodū, ai silitū din câtū au fostū putința, împreună cu cei mai susū pomeniți. Insa ajutoriu nelipsindū și dela pré luminatulū și innălțatul biruitoriu al toatei Uggrovlahii, Io. Constandinū Brāncovēnulū Basarabū Voevodū, carele nu cu puținū s-au arātātū (și pururē să arātā) luminătoriu credinții pravoslavnice ințārindu-o cu Dumnezăeștile Cărți, in totū chipulū Tyipārindu-le, carele fiindū patronoșū adevăratū al sfinței Mitropolii de aici dinū Ardēlū și tuturor celorū ce nāzuescū suptū a Mării sale milā, nice sfinții tale nu ț-au trecutū cērerē, ce după pohta sfinții tale și a cinstitulū săborū, ne-ințāmplāndu-sā de aciastă datā nēmului nostru Rumānescū aici in Ardēlū meșterū pentru lucrulū Tyipografiei, Măriiā sa s-au milostivitū pentru dragostē sfințelor Besereci a mă trimite pre slujba sfinții tale și a sfintulū săborū, ca ce ar fi de lipsă sfințelor Besereci, prinū putință să să indestulēscā, de care mila a totū putērniculū Dumnezău să umbrēscā pre sfinția ta și pre măriiā sa, împreună și pre cei ce au fostū părtași chiel tuialei la acestū Dumnezăesc lucru, ca și de acumū innainte să puteți lumina sfința Beserecă cu Dumnezăeștile scripturi mai de biu; al căruia dar și ocrotire il rugām să fie cu sfinția ta pururē.

„Al sfinții tale mic și plecatā slugā
 „Mihaī Iștvanovicī Tyipografal
 „Τὸ εἶδ' Οὐγγροκλαχιά.“
 (Cel din Țēra-Romānescā).

La sfârșitul cazaniilor pe Dumineci, adică la f. 271 v :

„Mărire și laudă să dămă neîncetată
 Împăratului Cerescū, căce ne-au ajutatū
 „Dinceputū până aici Carté de-amū tyîpăritū
 Și a toate Dumineci amū făcutū săvârșitū.
 „De aici încă-lū rugăm să ne spodobescă,
 Și cu ajutoriulū său să ne-nvredniciască,
 „Ca și a Praznicelorū să ajungem sfârșire,
 Și iară să-î dămū Slavă facândū mulțămire.“

Pe f. 414 :

„A typografului cătră cei ce să vorū întâmpla a ceti, Bucurie.
 „Cinstiților și întru Hs. Iubiților cetitor[il], celor sfințiți Preoți și celorū miréni, căți vă veți întâmpla a ceti pre aclastă Dumnezăiască Carte,—dela unulū a totū țitorul Dumnezău, carele iaste în trei obraze proslăvitū, (cel ce ne-au ajutatū după începutū de amū ajunsū și săvârșitul),—milă, pace, sănătate, viață cu de toate darurile înpodobită il rugămū să vă dăruiască. După aciasta iarăși cu cucerie ne rugămū unde vă s-arū întâmpla a găsi nescari greșale, au lunecături în lucru acesta al nostru; căci că pre multe locuri nu pre cum în izvodul celū vechiū am lăsatū, ce am schimbatū, au fața cuvântului, au a vremii, au am mai scăzutū, au am mai adaosū, nu cu socotélă ca acéia să facemū strămutare în Alénu! potriua sfintei scripturī, au în rândūiala Dogmelorū ce ține și poruncéște Pravoslavnica Besérecă a Răsăritului, au arătându-ne mai iscusiți în știință de câtū cei ce din tăi au tocmitū izvodulū Cărții aceștiia, să nu fie, ce mai vartosū unde am mai adaosū câte ceva, am socotitū mai spre întărire. Căci că întâi pre unde au și avutū Mărturiī dinū sfinta scriptură, n-au fostū însemnate în ce locū, și în câte capete și stihuri. Care lucru era foarte cu nevoe spuatorilor de Cazaniī, și mai și ascultătorilorū, asemănându-se ca și cândū ar spune oare cine unū omū streinū vr-unū drumū, și să fie închisū într-o casă să nu vază cu ochii încătrol îndireptéză: și eșind décolé să n-aiă nice unū folosū. Deci pentru aciasta vă rugăm știindu-ne că nu vom fi scăpatū nice noi de cé firéscă obicînă, ori ce lunecare, au lipsă ați găsi au în cuvinte, au în orthografie, au în gândul sfintei scripturi, au în slove, (pentru că și Typariulū aū fostū foarte vechiū, și tocit la acesta lucru) cu blândéțe ne smerimū să indireptați ne-puindu-ne în ponosū, ca să vă arătați săvârșitori cuvântului aceluiia ce ne poruncéște Domnul Hs. în sfinta evanghelie să ne rugămū de pururé zicândū: Și iartă noao greșalele noastre, cum și noi ertăm greșiților noștri;—a căruia milă și dar rugăm să fie cu voi cu toți. Aminū.

„Tot cel micū și plecat de bine voitorū
 „Mihaī Iștvanovicī Tyîpograful
 „Τὸ ἐξ Οὐγγροκλαχιά“
 (Cel din țara Românească.)

Ultima fôie lipsesce în exemplarul nostru.

L. Rus, într'un articol despre Mihaī Iștvanovicī, spune că pe ultima fôie se află versurile următore :

„In ce chip cerbul dorește de isvorul cel rece
 „Și străinul de moșie-și, când aiurea petrece,
 „Și ca cel ce-i de furtună pe mare prea tare supărat
 „Și se roagă de pururea să vază pământ uscat,
 „Asemenea tipograful pentru a cărței sfârșire
 „Lu! D-zeu dă laudă, cântare, mulțămire“.

București, Biblioteca Academiei Române.

Popp, *Disertație*, 26.—Cipariu, *Principia*, 118 DD.—Sbiera, *Miscări culturale*, 66.—L. Rus, *Un tipograf literat. „Evanghelia învățătoare“ de Belgrad an. 1699 și Mihailu Iștvanovici, tipograful din Ungro-Vlachia*, in *Tribuna* (Sibiu) 1899, 31 Aug. și 1 Sept.

116. Molitvenic, Buzău 1699.

ЄУХОЛОГІОНЪ | ЯДЄКЪ МОЛИТВЄННІКЪ | Кáрелє кáиринде .їтрò сине
 толтѣ трѣба | Бєскрєчій чє сѣ кáкїне Прєвцнawр, Яшѣ | зáтѣ дє сфїцїй Яїлн, шн
 дє нєртѣтò | рїй дє Дáмнєзѣс Пѣрїнцн. Я зїлєлє | лáмнáтсáш Дóмнѣ шн ѡблáдшї-
 тóрю | Я тòлтѣ црá Рáмжнѣскѣ, Іѡáнь | КОНЄТЯНТІНЪ БЯЄЯРЯНЪ КОЄ-
 БОДЯ | Кò бáгослòкєнїя Прѣсфїцїтсáш | Пѣрїнтє Күр ΘЄΩΔOCІЄ, | Мнтрòно-
 лїтсá á толтѣ црá Рáмжнѣскѣ | Якòм тнпѣрїтѣ .їтѣ .ї сфїтá | Єїкòнїє дєлá
 Бєзѣс. | Я áншá дєлá зндїрѣ Ášмїй. эзєз | Прєн ѡстєнѣлá á рнєсш Єїнїкòнсáш дє |
 Бєзѣс Күр Мнтрòфáнѣ.

In 4° de 9 foi nenumerotate, cuprinzând titlul, prefața și tabla de materii, 298 foi nu-
 merotate, cuprinzând textul, și 11 foi nenumerotate la sfârșit, cu sinaxariul. Tipărit cu negru
 și roșu. Pagina incadrată într'un chenar de compozițiune tipografică, are 22 rînduri.

Pe verso titlului se află stema țerei Românesce (facs. n° 213) și următoarele :

„Stihuri politice 6 asupra cinstiții Crucii din stema Pre luminatului Domnă
 Io Constandină Basarabă Voevoda.

„Domniî Țărâi rumânești au arcă sf(î)nta Cruce,
 H(risto)s biruință lor cu dânsa aduce.

„Incinge, Doamne, acestă arcă de biruință,
 Ia pre H(risto)s săgiată cu bună credință,

„Incordéază-l spre pizmași cu nădėje mare
 Și D(omnul) îți va sporì cel în războiul tare.

„Al măriei tale fierbinte rugătoriu
 Mitrofan, Episcopul de Buzău.“

Pe foia a doua începe o prefață adresată :

„Pravoslavnicului și iubitorului de Dumnezeu Cetitoriu, Milă, Pace, Sănătate
 și spăsenie dela Dumnezeu celă cu totul bună poftimă.

Din acéstă prefață estragem următoarele rînduri :

„. . . Acéste lécuri și vindecări de păcate au suflată înțelepciună lui Dum-
 nezeu-Fiulă în Apostoliî săi și în alți Părinți purtători de Dumnezeu de le-au
 înpodobită cu Canoane și cu rugăciuni cuvioase. Și încă spre acésté au mai adaos
 Canonă la eșiré sufletului, urmaré îngropării, și urmaré sfințirii apei dela Hre-

μακλήνῃ (arătarea Domnului) și os(fe)ștania cǎ mică, cu bună cuviință așazate, și alte rugăciuni de toată trǐba, precum vedemū în evhologhionul sau M(o)l(i)tvenicul celū mare. Inșă dintru acǎstǎ, unele nefindū în putéré Preoților, ci numai în putéré Archiereilor precum iaste sfințirea sf(i)ntului Myrū, și Hirotonia; pentru acǐa au alesū Dascalii Besérecii, și den taīnile sf(i)nteii Beséreci, și den M(o)l(i)tvele carele sântū în putéré Preoților, și mai adése de trǐbă, împreunându și ungeré cu Myr, cu caré Preoții sântū slobozi, incă au și poruncă să ungă prei cei botezați; și le-au așazatū intru acǐastă Carte mai mică, iarăș Molitvenicū numind-o; și le-au dat Preoților ca niște pricini de mântuire și doftorii sufletești, ca să păzescă cu acélé și pre sine, și sufletele creștinilor, caril vor să urméze mântuiria, și să le aducă la calé inpărăției ceriului pentru caré omul iaste făcutū. De acǐastă dară Carte, ce iaste de mare trǐbă în toate zilele și în totū cǐasulū, vǎzându smereniā noastră cǎ sântū Preoții Țarāi noastre lipsiți, și incă mai alesū cǎ cele mai denainte tipărite nu sântū cu tipiculū rumānescū, dreptū acǐa m-am indematū de o am tipăritū cu toate invățaturile rumānești pentru ințelégere tuturorū, acum în zilele Pré luminatului Domnū Io Costantinū Basaraba Voevoda, fiindū Archiereu și Mitropolitū a toată Țara Ugrovlachiei Pré sfințitulū Părintele nostru Kyr Theodosie, ca să fie de acé trǐbă a mântuirii lor, a tuturorū celora ce le sântū dați pre sémă. Iară de vréme ce acélé ce să află intr-ansa sântū trebi tocmité și usebite preoților, fără de carele nu să potū ținé nici decum, pentru acǐa cinstii voastre mai ales Preoților de acicé de țară și de aīuré, ca fiilor noștri sufletești mă rogū, ori la a cui mână va veni Carté acǐasta, să o cuprindeți cu bucurie sufletescă, nu ca un lucru pāmāntesc cinstindu-o, ce ca un vistiār plin de daruri cerești. . .

Bucuresci : Museul de Antichități.

117. Mărturisirea credinței ortodoxe și Expunere despre cele trei virtuți, Snagov 1699. — Grecesce.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, Καὶ Εἰσαγωγικὴ Ἐκθέσις Περὶ τῶν Τριῶν Μειζτῶν Ἀρετῶν Πιστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης. Τυπωθεῖσα: προτροπῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ Εὐσεβεστάτου Ἐκλαμπροτάτου καὶ Γαλιγοτάτου Ἀθῆντου καὶ Πιερμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Μπασσαράμπα Βοεδόνδα, τοῦ Μπραγκοβάνου. Πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ἀρχιερατεῖοντος τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας τοῦ Πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίου ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. Ἐν τῇ σεβάσμιᾳ μονῇ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τῇ ἐπονομαζομένῃ τοῦ Συναχώδου. ἐν ἔτει α.χ.χθ'. Κατὰ μῆνα τὸν Φεβρουάριον. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

(Partea II^a.) Εἰσαγωγικὴ Ἐκθέσις Περὶ τῶν Τριῶν Μειζτῶν Ἀρετῶν Πιστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης. Ἐκδοθεῖσα μὲν παρὰ τοῦ Πανοσιωτάτου Καὶ λογιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Βησσαρίωνος Μακρῆ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Τυπωθεῖσα δὲ προτροπῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ Εὐσεβεστάτου Ἐκλαμπροτάτου καὶ Γαλιγοτάτου Ἀθῆντου καὶ Πιερμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Μπασσαράμπα Βοεδόνδα, τοῦ Μπραγκοβάνου. Πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ἀρχιερατεῖοντος τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας τοῦ Πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου

Κυρίου Κυρίου ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. Ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῆ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τῇ ἐπονομαζομένη τοῦ Συναγώδου. ἐν ἔτει α᾿γγθ'. Κατὰ μῆνα τὸν Φεβρουάριον. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

(La pag. 256:) Ἐτυπώθη εἰς Οὐγκροβλαχίαν, ἐν τῇ Σεβασμίᾳ Μονῆ τῶν εἰσοδίων τοῦ Συναγώδου. Ἀναλώμασι μὲν τοῦ πανεκλαμπροτάτου, εὐσεβεστάτου τε καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἀθθεντὸς καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα Βοεβόδα. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. Ἐπιμειεῖα δὲ καὶ διορθώσαι κυρίου Παναγιώτου τοῦ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Ἐὐξείνῳ Πόντῳ Σινόπης. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ, α᾿γγθ'. κατὰ Μῆνα Φεβρουάριον.

Mărturisirea credinței ortodoxe a Bisericii universale și apostolice a Răsăritului, și Expunerea introductivă despre cele trei virtuți, a Credinței, Nădejdei și Dragostei. Tipărită din indemnul și cu cheltuiala prea piosului, prea strălucitului și prea luminatului Domn și Egemon a tătă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, Voevod Brâncoveanu, pentru folosul creștinilor ortodocși; pe când era arhiereu al prea sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei preasfințitul și de Dumnezeu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie. In respectata Mănăstire a Intrării în Biserică a Născătoarei de Dumnezeu, ce se ȳce a Snagovului. In anul 1699, in luna Fevruarie. De cel mai mic între ieromonahî Antim din Ivir.

(Partea II^a:) Expunere introductivă despre cele trei virtuți a Credinței, a Nădejdei și a Dragostei. Dată la lumină de către prea cuviosul și prea învățatul ieromonah, Domnul Visarion Macri din Ianina. Tipărită din indemnul și cu cheltuiala prea piosului și prea strălucitului și prea luminatului Domn și Egemon a tătă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod Brâncoveanu, pentru folosul creștinilor ortodocși; pe când era Arhiereu al prea sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei preasfințitul și de Dumnezeu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie. In respectata Mănăstire a Intrării în biserică a Născătoarei de Dumnezeu, ce se ȳce a Snagovului. In anul 1699 in luna Fevruarie, de cel mai mic între eromonahî Antim din Ivir.

(La pag. 256:) S'a tipărit în Ungrovlahia în respectata Mănăstire a Intrării, la Snagov, cu cheltuiala prea strălucitului și prea piosului și prea mărețului Domn și Egemon a tătă Ungrovlahia Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, de cel mai mic între ieromonahî Antim din Ivir, prin îngrijirea și corectarea domnului Panaghiot de la Sinope din Pontul Euxin. In anul mântuirii 1699, luna Fevruarie.

In-folio de 7 foi fără număr, 86 pagini numerotate și 3 foi fără număr, formând partea I a cărții; 1 foie, 256 de pagini și 10 foi fără număr, formând partea a II-a. Textul este dispus pe 2 colone, în pagina încadrată. Pe verso ambelor titluri se află stema țerei (facs. n° 213) între inițialele domnesci ale lui Constantin Basarab Voevod, și versurile lui Sevastos Trapezuntliu Chimenitul carî se reproduc mai jos.

Partea I este scrisă în grecesca vulgară, iar a II-a în grecesca clasică.

Pe foile liminare se mai află încă 5 epigrame ale aceluiași Sevastos Trapezuntliu, către Domnitor și către carte; una a Doctorului Ioan Comnen către Domn; 3 epigrame semnate: Οἱ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγκροβλαχίας Ἀθθεντικῆς Ἀκαδημίας Μαθηταί (Elevii Academiei Domnesci din Bucureștii Ungrovlahiei); 3 epigrame semnate: Οἱ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις δύο σχολῶν (Elevii celor două școli din Ianina), și în fine două scrisori ale Patriarhului Ierusalimului Dositeiu, din Ianuarie și Fevruarie 1699. Tipărim aci prima epigramă a lui Sevastos (Cfr. p. 251), epigrama doctorului Comnen și a doua scrisoare a lui Dositeiu, în textul original și în traducere românească, făcută de C. Erbiceanu.

Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον, εὐσεβέστατον καὶ γαληνότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας κύριον κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασσαράμπαν βοεβόδαν τὸν μέγαν Μπραγκοδάνον.

Πῦχετ' ὄφρ' ὄς δυτικὴ σοφίη μέγα πρὶν ποτε πάντη
 ἐν τε τύπῳ βιβλίων ἀντολικῶν προσφέρειν
 ἀμφοτέρων δ' ἀνέτειλε τέως χάρις ἐνθάδε πιστοῖς
 ἐν τε διδασκαλίαις, ἔν τε τυπογραφίαις.

σπουδῇ καὶ δαπάνῃ μεγάλῳ φρονι καὶ θεοπνεύστῳ
 σῆς χειρὸς, ἡγεμόνων πιστοτάτων ἀκρότης·
 Κωνσταντῖνε μέγιστε φαινότατε Μπασσαράμπ,α,
 φέρτατε ἡγεμόνων Οὐγγροβλάχων πολίων.
 Ζῆρης ἐς λυκάδαντας ἀπειρόνας, ὦ Πτολεμαῖε
 ὀψίτερ, στεφάνων ἄξιε οὐρανίων.

Ὁ διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐν
 Μπουκουρεστῖ τῆς Οὐγγροβλαχίας αὐθεντικῆς σχολῆς
 Σέβαστος Τραπεζούντιος ὁ Κυμνήτης.

Către prea strălucitul, prea piosul și prea luminatul Domnitor și Egemon a totă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, marele Brâncoveanu.

Să fălea mult sprincéna occidentală, mai nainte, cu totă înțelepciunea și cu tiparul că edă cărți orientale; pentru améndouă acestea au răsărit acum harul creștinilor și aicea, și în învățături și în tipografi, — prin osirdia și cheltuiala mâneî tale celei mărinimóse și inspirate de Dumneđeu, Domnitorule cel mai perfect între credincioși, Constantine prea mare, prea luminate Basarab, cel mai bun între Domnitoriî cetăților (orașelor țarei) Ungrovlahiei. Să trăesci în anî nenumărați, o Ptolomee posterior, demn de cununile ceresci.

Profesorul de sciințe al școléi domnesci din Bucuresciî Ungrovlachiei, Sevastos Trapezuntiul Chimenitul.

Πρὸς τὸν αὐτὸν εὐσεβέστατον καὶ γαληνότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας κύριον κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Βασσαράμπαν βοεβόδαν τὸν μέγαν Βραγκοδάνον.

Μοῦσα: καλλικέλαδοι, ἀείσατε θέσκελον ἄνδρα·
 μέλψατε τὸν χαρίτων πλήρη καὶ σοφίης,
 Κωνσταντῖνον ἄριστον ἐν ἡγεμόνεσσι φανέντα,
 κλεινὸν Βραγκοδάνον κοίρανον Οὐγγροβλάχων,
 Καντακουζηνῶν ὡς σκηπτροφόρων τελέθοντα,
 Βασσαράβων τε κλυτῶν ἔκγονον ἡγεμόνων·
 πραῦν, μείλιχον, ἠδὲ φρένας βαθὺν, εὐθύδικόν τε.
 θειογράφων λογίων εὐσεβέα πρόδολον·
 ἀστέρα παμφανόοντα σαοφροσύνης ἐνὶ κόσμῳ,
 γενναίας ψυχῆς ἔργ' ἐπιδεικνύμενον
 κείνων, οὐς πενίη τε καὶ ὀρφανὴ μέγα δάμνει·
 νύκτα τε καὶ ἡμαρ κηδόμενον προφρόνως·
 ἀμφραγαπῶντα σοφούς τε καὶ ἴδμονας ἐξοχα φώτας,
 καὶ τίοντα λίαν θαψιλέως χάρισιν

ὅς πάντη πλείστους ἱεροῦς ἀνεδείματο ναοῦς
 κάλλει καλλίστους δερκομένους ἄποθεν
 ὡς ἄλλος Ζοροβάβελ ἀγακλυτὸς, ἢ Πτολεμαῖος,
 ὃν διὰ γηθοσύνης φιλοσοφεί Δακίη.
 Ὅς καὶ τήνδε βίβλον δαπάναις ἰδίαις ἐτύπωσε
 πάντων νητρεκέως πρὸς χάριν εὐσεβέων·
 δέλτους δογματικὰς συνέχουσαν δ' ἐνδοθι δισσὰς,
 τήν τε κυρωθείσαν Μολδαβίης συνόδῳ,
 καὶ ἣν Βησσαρίων νῦν ἔκθετο πολλὰ μογήσας,
 οἷα ζηλωτῆς μουσιπόλος τριάδος.
 ἐκ πατέρων ἱερῶν συλλέξας, ὄφρα κεν εἴη
 δόγματα θεολογίης ἔμπροσθα θειοσόφως·
 πίστεος, ἐλπίδος, ἢ δ' ἀγάπης περὶ θεολογοῦσαν,
 ὧν δι' ἅα σωθῆναι οὐκ ἐν τοῖς χθονίοις.
 Βραγκοβάνου κορυφῆν δὲ στέψατε τῶνδ' ἀρετῶν,
 Μοῦσαι Περιίδες, στέμμασι γρυγοπλόκοις.
 Ὁ τοῦ γαληνοτάτου ἀθθέντου ἀρχιατρὸς
 Ἰωάννης ὁ Κομνηνός.

Către același prea pios și prea luminat Domnitor și Egemon a totă Ungrovlahia,
 Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, Marele Brâncoveanu.

Muse frumos cântătoare, cântați pe divinul bărbat, cântați pe cel plin de grații și de înțelepciune, pe Constantin ce s'a arătat cel mai bun între Domnitorii, pe renumitul Brâncoveanu, pe Domnitorul Ungro-Vlahilor; blând, dulce, dar minte profundă și dreptă, editor pios a cuvintelor scripturei dumnezeesci; stea înțeleptă, vădită tuturor în lume, săvîrșind lucruri demne de un suflet nobil; asupra acelor striviți cumplit de sărăcie și orfanți, îngrijindu-se cu prevedere și noaptea și ziua; iubind pe cei luminați, înțelepți și sciutori eselenți, și plătindu-i foarte abundent cu daruri. El este acel ce în adevăr au ridicat foarte multe temple divine frumoase, vădându-se din depărtare ornamentele lor lucitoare. Ca un alt Zorobabel prea glorios, sau Ptolomeu, sub care cu bucurie filosofeză Dacia. Care și acéști carte cu propriile sale cheltueli o au tipărit, cu adevărat pentru mântuirea tuturor credincioșilor, care carte cuprinde hotăriri dogmatice în sine, de două feluri, și cea confirmată în Sinodul Moldovei, și aceea pe care Visarion mult ocupându-se a compus-o acum, pe care zelosul scrutator al Sfintei Treimi, adunând-o din Sfinții Părinți au alăturat-o aici, cuprinde dogme teologice pline de înțelepciune divină: Credința, Speranța și Iubirea, fără care nu-i cu putință muritorilor a se mântui. Muse încununați apogeul virtuților lui Brâncoveanu depunându-i cunună aurite.

Doctorul Prea strălucitului Domnitor,
 Ioan Comnen

Δοσίθεος, ἐλέφ θεοῦ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, πᾶσι τοῖς ἐντευξομένοις ὀρθοδόξοις
 ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Εἰ καὶ τινα ὁποῦ θέλομεν εἰπεῖν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην εἰσὶ τοῖς δοκιμωτέροις
 ἡμῶν γνωστά, διὰ τοῦς μὴ εἰδότες ὅμως λέγομεν διτι καὶ ἐν τῷ δεκάτῳ πέμπτῳ (recte

ἔκτω) αἰών: ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάνησαν τέσσαρά τινα μεγάλα θηρία ἀντικείμενα καὶ πολέμια τῇ ἀγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἅτινα καὶ ἕως νῦν διαμένουσι. Καὶ πρῶτον μὲν ἐστὶν ἡ αἵρεσις τῶν Λουτέρων. ἦτις ἤρξατο ἐν τῷ χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ δεκάτῳ ἐβδόμῳ ἔτει. Δεύτερον ἐστὶν ἡ αἵρεσις τῶν Καλδίνων, ἦτις ἐφάνη ἐν τῷ χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ τριακοστῷ ὀγδόῳ ἔτει. Τρίτον ἐστὶν ἡ ἄνω φύουσα ῥίζα, ἦτοι τὸ σῆμα τῶν Γεζουόητων, ὅπερ συνέστη ἐν τῷ χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ ἔτει. Τέταρτον ἐστὶν ἡ μετάθεσις τοῦ καλενταρίου, ἦτοι τῆς ἑορτῆς τοῦ ἀγίου Πάσχα, ἣν προῦξένησεν ὁ πάπας Γρηγόριος δέκατος τρίτος, ἐν ἔτει χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ τρίτῳ.

Κατὰ οὖν τῶν αἵρεσεων Λουτέρων καὶ Καλδίνων συνέγραψε πρῶτος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱεραμίας, καὶ μετ' αὐτὸν Μελέτιος, ὁ ἀγιώτατος πάπας Ἀλεξανδρείας, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὀρθόδοξοι θεολόγοι, ἐν οἷς μάλιστα προτερεῖ ὁ μακαρίτης διδάσκαλος Γεώργιος Κορέσσιος ὁ Χίος, ἀποδοκνύοντες πατρικῶς, ἀποστολικῶς τε καὶ γραφικῶς ἀλλότρια τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰς καινοτομίας καὶ τὰ δόγματα τῶν εἰρημένων αἵρέσεων.

Τὴν δὲ μετάθεσιν τοῦ ἀγίου πάσχα κατέκρινεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄθροισθεῖσα οἰκουμένη συνόδος ἐν ἔτει: τῷ κοσμικῷ ζα΄, καὶ ἰδεῖτε τὴν συνοδικήν πράξιν αὐτῆς ἐν τῇ πεντακοσιοστῇ τεσσαρακοστῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ Τόμου τῆς Ἀγάπης.

Ἄλλ' οἱ Γεζουόηται, πάντων τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐκκλησίας ἀναιδέστατοι καὶ τολμηρότατοι ὄντες, ἐσυκοφάντουν τὴν ἀνατολικήν ἐκκλησίαν ὅτι πρεσβεῖει τὰ Λουτέρων καὶ Καλδίνων, καὶ περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς ἑορτῆς τοῦ ἀγίου πάσχα κατέκρινον τὴν αὐτὴν ἀποστολικήν ἐκκλησίαν ὡς τάχα ἠπατημένην. Ἐκήρυττον δὲ τὰ ἀθέμματα ταῦτα μάλιστα ἐν τῇ Λεχίᾳ καὶ ἐν τῇ Μικρῇ Ρωσίᾳ, ὑποκειμένη τότε τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Λεχίας. Ἐλεγον δὲ πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτῶν βλασφημίαις ὅτι: ἡ μὴ πιστεῖων εἰς τὸν πάπαν τῆς Ρώμης ἄθεός ἐστι: καὶ οὐ δύνανται σωτηρίας τυχεῖν τοσοῦτον ὥστε τοῦ ἀθέτου ἐπι ὀρθοδοξίᾳ κνέξη Βασιλείου τὴν θυγατέρα Μαρίαν ἐκλύσαντες εἰς τὸν παπισμὸν. καὶ ἐκείνης πεισθείσης ἀπὸ τὴν ἁνωτέρω διδασκῆς αὐτῶν. δηλονότι: τῆς. ὅστις οὐ πιστεῖει εἰς τὸν πάπαν ἐστὶν ἄθεος, καὶ θρηνοῦσης διὰ τὸν πατέρα αὐτῆς ὅτι: ἐκολάσθη, οἱ Γεζουόηται, διὰ τὴν καλοκαρδίαν, ἐπήγασε: καὶ ἔσκαψεν καὶ εὔγαλαν τὰ κόκκαλα τοῦ πατρὸς τῆς ἀπὸ τὸν τάφον καὶ τὰ ἐδάπτισαν κατὰ τὴν τάξιν τῶν Λατίνων. Καὶ περὶ τούτου ἴδετε πλατύτερον ἐν τῷ συντάγματι: τοῦ κὺρ Νεκταρίου τὸ διακοσιοστὸν τεσσαρακοστὸν ἔννατον καταβάτον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ Λεχίᾳ Ἰουδαίοις ἐδώκασι: μεγάλην ἐξουσίαν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ὥστε πλάττοντες αἰτίας οἱ χριστοκτόνοι ἐξέβαλον ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς ἱερεῖς καὶ ἐτυραννοῦσαν. καὶ τὸ δὴ μέγιστον κακὸν, ὅτι συκοφαντήσαντες ἕνα ἱερέα ὀρθόδοξον ὡς ἄξιον θανάτου πράξαντα, τὸν εὔγαλαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἐνδεδυμένον τὰ ἱερά ἄμφια καὶ τὸν ἐφούρκισαν ὡς ἦτον φορεμένος.

Ἐν τοιοῦτοις οὖν καιοῖς ἐνρισκομένων τῶν ἐν τῇ Λεχίᾳ ὀρθοδόξων Ρώσων, ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος λόγοις καὶ συγγράμμασι πρῶτον αὐτὸς μόνος ἀντέπραπτεν ταῖς ἀσεβείαις τῶν Γεζουόητων μετὰ ταῦτα δὲ Κύριλλον τὸν Λούκαριν, σοφώτατον ὄντα, εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιμανδρίτου ἀναβύβασα καὶ ἔξαρχον τοῦ ἰδίου προσώπου ἀποκαταστήσας, ἐπεμψε καὶ ἐδίδασκε τοὺς Ρώσους τὰ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ ὅη καὶ σχολεῖα συνέστησεν ἐκεῖ, καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα ἐποίησε πρὸς στερέωσιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μετέπειτα ὁ Κύριλλος, πατριάρχης γενόμενος Ἀλεξανδρείας, καὶ διδασκῆς καὶ ἐπιστολαῖς ἐκινεῖτο ὅπου καὶ ὅπως ἐδύνατο κατὰ τῶν εἰρημένων νεωτέρων ἀλλὰ καὶ μεταθεθεῖς εἰς τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως καὶ ποιῶν τὰ αὐτὰ λαμπρότερον,

οί Γιεζουβήται ἔλεγον εἰς Λαχίαν ὅτι ἡ ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἐστὶ καλθινική, καθότι ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Κύριλλος καλθινόφρων ἐστὶ. Καὶ, τοῦτον τὸν μᾶταιον καὶ ψευδεπίπλαστον λόγον ὑποθέμενοι, ἐσπούδαζον πᾶσι τρόποις ἵνα μεταβάλλωσι τοὺς ὀρθοδόξους Ῥώσους εἰς τὸν παπισμὸν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

Ἐν ἔτει δὲ αχϛθ', ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτιδίου αὐτοκράτορος Μοσχοβίας Μιχαὴλ Θεοδοωροβίτζη, ἀπῆλθεν ἐκεῖ εἰς Μοσχοβίαν ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεοφάνης, ὅτε ἐχειροτόνησε καὶ τὸν πατέρα τοῦ αὐτιδίου βασιλέως ἐκείνου Φιλάρετον πατριάρχην Μοσχοβίας καὶ πάσης Ῥωσίας· ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὰ ἴδια διὰ τῆς Ῥωσίας, καὶ ἔχων ἐπιτροπικὰ γράμματα τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀγίας Συνόδου ἵνα ἐπισκεφθῆ τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν τῆς Μικρᾶς Ῥωσίας, ἐχειροτόνησε μητροπολίτην Κιαιβίου καὶ Ἀλικίας Πέτρον τὸν Μογιλαν, ἄνθρωπον ἐνάρετον καὶ σοφώτατον, ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑξακκοσιοστῷ εἰκοστῷ, καὶ ἔτι ἐχειροτόνησε καὶ ἐπισκόπους τρεῖς.

Ἀπελθὼν δὲ εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ πάλιν ἐπανελθὼν καὶ εὐρισκόμενος εἰς Γιάσιον ἐν τῷ ἔτει χιλιοστῷ ἑξακκοσιοστῷ τριακοστῷ, ὅτε ἐγένετο ἄκρως ἡ συκοφαντία τῶν Γιεζουβητῶν, ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος ἐστὶ καλθινόφρων, ἐπεμψαν οἱ Ῥῶσοι πρὸς τὸν Θεοφάνην, ἐρωτῶντες εἰ τὰ παρὰ τῶν Γιεζουβητῶν λεγόμενα περὶ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου οὕτως ἔχει. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἀντοῖς ἔγραψεν ὀλόκληρον πραγματείαν ἐν κεφαλαίοις ἰς', ἣς τὸ πρῶτον κεφάλαιόν ἐστὶ τόδε.

Κεφάλαιον πρῶτον· ὅτι ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία
τῆς τῶν Λουτέρων καὶ Καλθίνων αἵρέσεως
οὐ μετέχει.

Εἰ καὶ τὸ Λατίνων ψεῦδος καὶ μέγα ἀδίκημα ἦν, ἐγῶμαι καὶ τοῦτο τὸ φάσκειν αἰρετικούς τὸ τῆς ἐκκλησίας εὐχος, τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικὸν σοφώτατόν τε καὶ ἀγιώτατον πατριάρχην Κύριλλον καὶ τὸν τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων θεοφιλῆ θίασον καὶ τῆς τῶν Καλθίνων καὶ Λουτέρων λύμης μετέχειν, τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ἄπασαν, συκοφαντεῖν. Οὐδὲν γὰρ μέχρι τούτου τόδ' ὑποπεύεσθαι ἐφάνη τεκμήριον. Τίς μικρόν γε ἑωρακῶς τὰ ἡμέτερα οὐκ ἐπίσταται τὸ τοῦ σοφωτάτου τούτου πατρὸς εὐσεβῆς πατριαρχεῖον ἱεραῖς εἰκόσι καταγλιζόμενον, καὶ τοὺς ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἅπαντας ἀναφανδὸν προσκυνοῦντας τασδ' ὡς δεῖ σχετικῶς· καὶ θερμῶς τούσδ' ἐπικαλοῦντας εἰς βοήθειαν; Ψεῦδος μέντοι Λατίνων τὸ ἀδίκημα. Ἡμεῖς τὰς τῶν ἀγίων σεπτὰς εἰκόνας καὶ σεβόμεθα, ὡς εἰκὸς, καὶ ἀσπαζόμεθα, καὶ τοὺς ἄλλως φρονοῦντας αἰρετικούς κρίνομεν καὶ ἀναθεματίζομεν. Ἐπίσης ἅπασιν οἱ θεοτάτοι ἀρχιερεῖς καὶ ὁ πάντων πατήρ τε καὶ ποιμὴν σοφώτατος πατριάρχης Κύριλλος, ὃς καὶ εὐσεβῶς ἔξομολόγησιν τῶν ἐκάστῳ πεπραγμένων κηρύττων, ἐκ τῶν τοῦ Βελιάρ χειρῶν πολλοὺς ἀφαρπάζεται. Περὶ αὐτεξουσίου ὀρθῶς φρονοῦμεν ἢ ἐφ' ἡμῖν ὡς ὁ σπόρος μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ἐκ θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ ἄρροις ἦτοι τὸ αἰρεῖσθαι, καὶ τοῦτο φασκὲν τὸ τοῦ Δαβὶδ· προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε· ἐπιστρέψατε πρὸς μὲ καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς. Ποσάκις ἠθέλησα συναγαγεῖν καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ὅστις θέλει, καὶ τὰ λοιπά. Τὸν ἄρτον τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης ὡς ἀληθὲς Χριστοῦ σῶμα, καὶ τὸν οἶνον αἷμα διδάσκομεν ὁ καθηγεμὸν σοφώτατος πατριάρχης Κύριλλος καὶ ἡμεῖς τοῖς τὸ λάβετε φάγετε, τοῦτό ἐστὶ τὸ σῶμά μου, καὶ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστὶ τὸ αἷμά μου κυριακοῖς λόγοις πιθόμενοι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν μήτε πατριάρχην, μήτέ τινη ἄλλῃ τῶν Γραικῶν κοινωνία πίστεως Λουτήροις ἢ Καλθίνους πεφανέρωται· καίπερ πολλάκις τοῖς ἐνταῦθα πρέσβεσι, οἷα καὶ ἄλλοις πολλοῖς χρώμεθα φίλοις, τοῦ καιροῦ οὕτως ἀπαυτοῦντος. Ἄλλ' ἔδει τοὺς ἀθλίως διακειμένους βλέπειν καὶ εἰσορᾶν ὅτι μικροῦ δὴ πᾶσα ἡ ὑπὸ τὸν Ῥώμης ἐπαρχία παρεστράπη καὶ ἐξώκειλε, καὶ ὅτι ὁ πάπας τῶν ἐπιφουσιῶν πασῶν

αίρέσεων ὑπάρχει πρωταίτιος καὶ θεωρείσθω. Οὐγγρία, Ἀλαμανία, Γερμανία τε, αἱ ἔξω νῆσοι καὶ τὰ λοιπὰ, οὐχ ὑπῆρχον ἅπαντες ἐνστερνιζόμενοι τοὺς τῶν σεπτῶν συνόδων ὄρους; Ὅμως γοῦν τοῦτοις μικρὸν τι ἢ μᾶλλον οὐδὲν χριστιανοὶς κατάλληλον ἀφομοίωμα ἔμεινεν. Ὁ τοσοῦτων μὲν οὖν καὶ τοιοῦτων κακῶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ ὑπάρχων χρηστὸς πάπας αἷτιος οὐκ αἰσχύνεται. Ἀλλ' ἀνοήτως περὶ πολλῶν ἡμᾶς τοὺς τὰ τῶν πατέρων φρονούντας ἀδίκως συκοφαντεῖ τῆς ἀθείας. Ὁ μὲν οὖν σοφώτατος πατριάρχης Κυρίλλος, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοσοῦτον ἀπέχει αἰρέσεως ὥστε καὶ θαρρῶντως τολμᾶν λέγειν ὡς οὗτός ἐστιν ὁ κατὰ ἀλήθειαν ἀρχιερεὺς ἐν τοῖς νῦν κατὰ Παῦλον, ὅσιος, ἀπλοῦς, ἄκακος, ἐλεήμων, εὐσεβής. σοφός, διδάσκαλος, καὶ τοῦ κατ' εὐσέβειαν πιστοῦ λόγου ἀντεχόμενος.

Τὰ μὲν οὖν παρὰ τοῦ Ἱεροσολύμων γράμματα ταῦτα ἀνεγνώσθησαν εἰς πᾶσαν τὴν Ῥωσίαν, καὶ ὠφέλησαν μὲν ἱκανῶς ἀλλ' εἰς ὀλίγον καιρὸν καθότι ἐν ἔτει αχλ' γ' τῆς σωτηρίας ἐφάνηκαν εἰς βιβλιθάριον τυπωμένα ἐν τῇ Γενέθρᾳ τὰ θυλλοῦμενα ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου, κεφάλαια, ὧν τινων δραξάμενοι οἱ Γεζουήται ἐφώναζον εἰς πᾶσαν τὴν Ῥωσίαν: ἰδοὺ ἀναμφιβόλως ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης καλδινόφρων ἐστὶ καίτοι γὰρ οἱ ἀντικείμενοι μηδεμίαν ἀποδείξην δυνάμενοι παρασχεῖν ὡς εἴη τὰ κεφάλαια τοῦ Κυρίλλου, ὡς ἐδείξαμεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐγχειριδίῳ, καὶ ὡς φαίνεται ἐν τῷ Τόμῳ τῆς Ἀγάπης, ἐν σελίδι φμζ'. Ὅμως ἐβελοντὶ κακουροῦντες διασχυρίζοντο ὅτι ἦσαν τοῦ Κυρίλλου, μάλιστα βουλόμενοι τὴν ἑκατοντηρίδα τῆς καινοτομίας τοῦ σχίσματος αὐτῶν, ἧτις ἦν ἐν ἔτει αχλ' μ', φιλοτίμως ἐορτάσαι, ἵνα πλείονος τιμῆς ἐν αὐτῇ παρὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τύχωσιν, ὅση δύναμις ἡγωνίζοντο τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ῥώσων εἰς τὰ ἑαυτῶν ἦθῃ μεταβαλεῖν ὡς ἐνόμιζον. Ὅθεν ὁ διαληφθεὶς μητροπολίτης Κιαιίδου Πέτρος μετὰ τῆς συνόδου αὐτοῦ ἀντιπράττοντες αὐτοῖς καὶ ἀγωνιζόμενοι τὸν καλὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος, καὶ δὴ κατὰ τῶν εἰρημένων καλδινικῶν κεφαλαίων καὶ κατὰ πάσης αἰρέσεως φερόμενοι, ἐσύνθεσαν Ὁμολογίαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἣν μετερχόμενοι οἱ ὀρθόδοξοι Ῥῶσοι, ἐστηρίζοντο ἐν τῇ πίστει. Ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν τινὲς λαλοῦντες διεστραμμένα κατέλεγον ἔν τισι τῆς Ὁρθοδόξου ὁμολογίας, καὶ οὕτω πάλιν ἐλάμβανον οἱ ἀντικείμενοι ἰσχὺν τινα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, ὁ καλὸς ποιμὴν οὗτος Πέτρος, θείῳ πνεύματι ὀδηγηθεὶς, ἐδεήθη τοῦ τότε αὐθεντοῦς Μολδοβλαχίας τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοιδίμου Βασιλείου βουβόδα, μέγα δυνάμενου παρὰ τε τῇ ὑψηλοτάτῃ ἀρχῇ ἐξ ἧς εἶχε τὴν ἡγεμονίαν, καὶ παρὰ τοῖς Λέχοις, καὶ ἔτι γεμὴν ἔχοντος ζήλον μέγαν καὶ ἀγάπην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἐνεργήσῃ παραγενέσθαι τινὰς λεγάτους ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς μικρᾶς Ῥωσίας, καὶ τινὰς λογίους ἄνδρας ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Γιάσιον, καὶ συγκροτηθῆναι σὺν ὁδῷ, ἵσως γένηται βοήθειά τις παρ' αὐτῆς τῇ ἐκκλησίᾳ Ῥωσίας. Ὁ δὲ περιχαρῶς τὴν πρεσβείαν δεξάμενος, ἐκοπίασε καὶ γράμμασι καὶ δώροις καὶ ἐξόδοις καὶ ἄλλαις φιλοτιμίαις. Ἐμεσίτευσεν οὖν εἰς τὸν κράλην καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς Λεχίας, καὶ ἀρήκασιν τὸν ἀριώτατον μητροπολίτην ἐκείνον καὶ ἐπεμψε κληρικούς τινὰς σοφοὺς καὶ ἐναρέτους, παρ' ἦλθον εἰς Γιάσιον. Ἐγγραφῆ δὲ καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπεμψεν ἡ τότε ἱερά συνόδος ἀρχιερεῖς καὶ κληρικούς καὶ τὸν ἀποστολικὸν ἄνδρα, τὸν διδάσκαλον Μελέτιον τὸν Συρίγον καὶ, γενομένης τοπικῆς συνόδου ἐκεῖ, ἦτοι εἰς Γιάσιον, ἐθεωρήθη καὶ ἀκριβῶς ἀνεψηλαφήθη ἡ ἐκτεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κιαιίδου ὁμολογία, ἐξ ἧς πῆ μὲν ἀφαιρέσαντες, πῆ δὲ προσθέμενοι, οἱ συνόδου πατέρες ἀνεκάθηραν αὐτὴν πάσης μέμφεως καὶ ὠρισαν Ὁμολογίαν εἶναι καὶ λέγεσθαι ὡς καὶ πρότερον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἣν μετὰ ταῦτα, συνόδου μεγάλης ἀθροισθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ παρουσίᾳ δηλονότι τῶν τσσαρῶν ἀριωτάτων πατριαρχῶν, ὡς πάντῃ ὀρθόδοξον ἐπεκύρωσε, καὶ οὕτως ἐξεδόθη εἰς τὸ κοινὸν πάσης τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας. Καὶ ἰδέτω ὁ φιλομαθὴς τὰ περὶ τούτων πλατύτερον ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐγχειριδίῳ.

Περίπου δε τὸ αχξή ἔτος ἐτύπωσαν αὐτὴν οἱ πρωτεύοντες ἐν τῇ Βελγικῇ διὰ μεσιτείας τοῦ τότε μεγάλου βασιλικοῦ ἐρμηνέως τοῦ μακαρίτου Παναγιώτου, πλὴν ἐν ὀλίγοις βιβλίοις, ἅτινα λυτὰ ἦτο: ἄδετα ἐμοιράσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ τότε ἀγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μεθοδίου ἐκ μέρους τοῦ εἰρημένου ἄρχοντος. Πλὴν, ὡς εἴρηται, ὀλίγα ὄντα τὰ βιβλία εἰς ὀλίγον καιρὸν ὀλίγιστα ἐμείνασι καὶ σχεδὸν ἠφανίσθησαν. Καὶ οὕτως ἐκινδύνευε τὸ κοινὸν τῶν ὀρθοδόξων ἵνα ὑστερηθῆ τοιοῦτου ἀναγκαιοτάτου καλοῦ. Ἡ οὖν μετριότης ἡμῶν φροντίζουσα κατὰ τὸ εἶκός περὶ τῆς βίβλου οὐκ εἶχεν ἐπί τινα ἄλλον καταφυγεῖν καὶ διόρθωσιν τοῦ πράγματος ἐμποιῆσαι, εἰ μὴ πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς τοῦ παντός ποιητικῆς τε καὶ συνεκτικῆς δεξιᾶς τὸ τῆς αὐθεντίας ἀξίωμα κατ' ἄξιαν δεξιόμενον τὸν εὐσεβέστατον καὶ ἐκλαμπρότατον δούκαν καὶ φιλόχριστον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας, κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασαράμπαν βοεβόδα, τὸν φιλαδελφία καὶ συμπύτην περὶ τὴν πίστιν εὐσεβεῖα τε καὶ εὐθύτητι τὸν δόντα τὴν αὐθεντίαν αὐτῷ θεὸν φιλοῦντα ἀνταμείβεσθαι, ὡς ἔδειξεν ἡ πείρα, δι' ὧν εὐηργέτησε πολλὰς ἐκκλησίας διαφόροις τρόποις κατὰ διαφόρους ἐπαρχίας καὶ τόπους πολλούς· καὶ πρὸς τοῦτοις διὰ τῶν βιβλίων ὧν προστόπωσεν, ὡς γινώσκει πᾶσα ἡ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. Τοιοῦτοις γὰρ ἀντιδώροις οἶδεν ἡ ἐκλαμπρότης αὐτοῦ τὸν θεὸν ἐξιδάσκεισθαι, οἷς ἀγαπᾷ θεραπεύεσθαι. Τίς δὲ θεῶν παρὰ τῶν φοβουμένων αὐτὸν φιλοτιμωτέρα δώρων προσένεξις, ἀλλ' ἢ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ πίστεως ἢ διάπυρος ἐνδειξις, καὶ τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν ἢ παρ' αὐτῶν πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπίδοσις. Πρὸς οὖν τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ φιλόχριστον τοῦτον αὐθέντην τὴν περὶ τῆς βίβλου ἀναφορὰν ποιησάμενοι, οὐκ ἐδεήθη ἡ φιλόχριστος αὐτοῦ ψυχὴ πολλῶν λόγων ἢ ἀξιώσεων, ἀλλ' εὐθὺς ὤρισεν ἵνα τυπωθῶσι καὶ δεθῶσι, καὶ νὰ διαιμοιρασθῶσι δωρεὰν τῷ χριστωνύμῳ πληρώματι.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λογιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κύρ Βησσαρίων Μακρῆς ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ἐσύνθεσε φιλοπόνως ἔκθεσιν τινὰ εἰσαγωγικὴν περὶ πίστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης, οὐ μόνον τῇ τάξει, ἀλλὰ καὶ ταῖς διαιρέσεσι καὶ ταῖς νοήμασι πολὺ τὸ παρεμφερές ἔχουσαν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ὁμολογίᾳ, ἣτις καὶ αὐτὴ ἀναχθεῖσα δι' ἡμῶν εἰς χεῖρας τῆς ἐκλαμπρότητος αὐτοῦ, ὤρισεν ἵνα συντυπωθῆ τῇ Ὁρθοδόξῳ Ὁμολογίᾳ, ὥστε εἶναι τὰς δύο πραγματείας εἰς τόμον ἕνα· ἀναγινώσκεισθαι μέντοι τὴν μὲν ὡς ὀρθόδοξον Ὁμολογίαν τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, στάθμην καὶ κανόνα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως οὖσαν· τὴν δὲ ὡς μερικοῦ ὀρθοδόξου διδασκάλου ἐρμηνείαν τε καὶ ὑπόπωσιν.

Ἀποδεχόμενοι οὖν τὴν βίβλον μεθ' ἡμῶν, πάντες ὑμεῖς ἀδελφοί, θέον ἐστὶ συμψήφως καὶ συμφώνως ἀναφθέγγεσθαι: σῶσον, κύριε, τὸν φιλόχριστον αὐθέντην Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασαράμπαν βοεβόδα, τὸν πρόμαχον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· εὐλόγησον τὴν ζωὴν αὐτοῦ· κατεύθυνον τὰ διαθήματα τῶν ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος βουλῶν αὐτοῦ· πατεῖτω τὴν ἰσχὺν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀνθεστηκότες αὐτῷ παράχρημα πιπτέτωσαν, ὅτι ἐποίησε καὶ ποιεῖ ἐν τῇ ἀγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ κρῖμα καὶ δικαιοσύνην αἰώνιον, καὶ τῇ ἀληθείᾳ λυμαινομένη χεῖρα ὀρέγει, καὶ τὸν λαόν σου διασώζει, ὅτι θεὸς ἐλέους, οἰκτιρῶν καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις· καὶ σοὶ ἡ αἰδῖος δόξα εἰς αἰδῖου αἰῶνας. Ἀμήν.
αχξθ', ἐν μηνὶ ἰανουαρίῳ, ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως.

Dositeu, cu mila lui Dumnezeu Patriarh al Ierusalimului, bucurie tuturor intîmplătorilor Ortodoxi în Domnul.

Dacă și unele din cele ce voim a le dice către iubirea vóstră sunt cunoscute celor mai încercați dintre voi, dar pentru cei ce nu știu, noi dicem. Că și în secolul XV (*recte* XVI) de la intruparea Domnului nostru Isus Christos s'au arătat

vre o patru mari fiare, care sunt opuse și vrăjmașe Sfintei Biserici a lui Dumnezeu, ce persistă și până acum. Întâia fiară este erezia Luteranilor care a luat început în anul 1517. A doua este erezia Calvinilor, ce s'a manifestat în anul 1538. A treia este rădăcina ce izbucnesce în afară, adică schisma Iezuiților, ce s'a constituit la anul 1540. A patra este schimbarea Calendarului, adică a zilei Sfințelor Paști, ce o au motivat papa Grigorie al XIII în anul 1583. Contra erezurilor Luteranilor și Calvinilor cel întâi a scris Preasf. Patriarch al Constantinopolului Ieremia. După el Meletie Preasf. Patriarch al Alexandriei, și mulți teologi ortodocși, între cari cel mai însemnat este fericitul profesor Gheorghe Coresi din Hio, dovedind patristic, apostolic și scripturistic că erezurile, dogmele și înnoirile țise sunt streine de Biserica Universală. Cât despre schimbarea Sfințelor Paști o au condamnat Sinodul Ecumenic adunat în Constantinopol în anul de la crearea lumii 6201. Și vedeți praxa sinodică a ei la pagina 541 a *Tomului Inbirei* (Τόμος Ἀγάπης).

Iesuiții însă fiind cei mai îndrăzneți și mai nerușinați dintre toți inimicii Bisericii, calomniază Biserica Orientală că învață cele ale Luteranilor și ale Calvinilor, iar relativ la schimbarea sărbătorilor sfințelor Paști, critică pe acesta a noastră Biserica apostolică, că adică ar fi în eróre.

Propagă aceste calomnii necuviincioase mai ales în Polonia și în Rusia mică, ce era atunci supusă egemoniei polone. Mai țiceau pe lângă alte blasfeme de ale lor, că cel ce nu crede în Papa Romei este ateu și nu va pute să afle mântuire. În atâta predicau acestea, încât atrăgând la papism pe Maria fiica Cneazului Vasilie, recunoscut prin Ortodoxismul său, iar ea convinsă prin înaltele lor doctrine, adică prin aceea, că cine nu crede în Papa este ateu și plângând pe părintele său că este condamnat (în infern); Iesuiții pentru a-și câștiga inima s'au dus de au săpat și au scos din mormint oșele părintelui său și le-au botezat după ritul Latinilor. Despre acesta vedeți mai pe larg în scrierea În Chir Nectarie pag. 249 și următoarele. Nu numai atâta, dar încă au dat mare putere Iesuiților din Polonia asupra Ortodoxilor, în cât fabricând acușatiuni, vîndători de Christos scoteau pe preoții din biserică și-i tiraniseau. Iar rēutatea cea mai mare a fost: calomniând pe un preot Ortodox că ar fi practicat lucruri demne de mōrte, l-au scos din biserică îmbrăcat cu vestminte sacerdotale și l-au pus în țepă, cum era îmbrăcat. Ast-fel aflându-se într'o stare de rēutate atâta de mare Ortodoxii ruși, Preasfințitul Patriarch al Alexandriei Meletie (Piga) s'a opus el cel d'întâi prin discursuri și scrieri nepiosității Iezuiților. După aceea prea înțeleptul Chiril Lucaris, ridicat la demnitatea de archimandrit și numit reprezentant al persoanei sale, l-a trimis și a învățat pe Ruși cele ale credinței ortodoxe. Când au înființat acolo și școli și alte lucruri necesare și au introdus lucruri pentru consolidarea credinței Ortodoxe. După acesta apoi Chiril Lucaris devenind Patriarch al Alexandriei prin învățături (pastorale) și epistole au lucrat unde și cum au putut contra țişilor inovatori, apoi strămutat la scaunul patriarchal din Constantinopol și săvîrșind acestea mai cu succes, Iesuiții răspândeau prin Polonia că adică Biserica de Constantinopol ar fi calvinisând, pentru că Patriarchul Constantinoplei profesează Calvinismul. Pretextând acest raționament deșert și plin de neadevăr, căutau în tot modul de a converti pe Rușii ortodocși la papism. Acestea relativ la această afacere.

În anul 1619 pe timpul Autocratului fericit al Moscovei, Mihail Teodorovici s'a dus acolo în Rusia Preasfințitul Patriarh al Ierusalimului Teofan, când a hirotonisit și pe părintele aceluși fericit împărat, pe Filaret Patriarchul Moscvei și a totă Rusia. Intorcându-se acasă prin Rusia și având scrisorile patriarhale ale Preasfințitului Patriarh al Constantinopolei și ale sfintului Sinod de pe lângă ea (Patriarchie), pentru ca să viziteze Biserica din Rusia mică, a hirotonisit Mitropolit Chievului și Haliciului pe Petru Movilă, om virtuos și foarte erudit.

În anul 1620 a mai hirotonisit încă trei Episcopi. Ducându-se la Ierusalim și apoi întorcându-se iarăși și aflându-se la Iași în anul 1630, când calomnia Iesuiților a fost ajuns la culme, că adică Chiril al Alexandriei profesază calvinismul, au trimis Rușii către Teofan întrebându-l despre cele ce dăc Iesuiții contra Patriarhului Chiril, dacă sunt așa. Iar el răspundându-le lor a scris un tratat complet în 16 capitule, din care cel dintâi este următorul:

Capitulul întâi. Că Biserica orientală nu participă de loc la eresul Luteranilor și Calvinilor.

Eū, de și cred că erau minciuni de ale Latinilor și mare nedreptate de a numi eretică credința Bisericeii și pe prea eruditul și preasfințitul Patriarh Ecumenic și a calomnia adunarea iubitorilor de Dumnezeu a celor mai sfințiți Archierei și totă Biserica orientală, că participă la otrava (λόμης) Calvinilor și Luteranilor, dar până în prezent nu s'a vădit că s'ar fi dat de cătră ei nici o dovadă. Cine, chiar puțin cunoscător de ale noastre, nu scie patriarhatul pios al acestui prea înțelept părinte, ornat cu sfintele icone și pe cei din Biserica Orientală pe toți închinându-le, după cum trebuie relativ, și cu căldură chemând pe sfinți în ajutor? Minciună dar de a Latinilor este calomnia. Noi respectăm după cuviință și sărutăm sfintele icone ale sfinților, iar pe cei ce cugetă în alt mod, îi judecăm deeretici și anatematizăm de asemenea noi, prea divini archierei de pretutindenea; și însuși Părintele tuturor și Păstorul, prea învățatul Patriarh Chiril, care predică cu piositate mărturisirea de cele ce face fie-care, pe mulți i-a răpit din mâinile lui Veliar. Despre liberul arbitru cugetăm drept, cât e posibil nou: Că adică sămînța bunului este de la Dumnezeu, iar din partea vōstră este preferare, ori de a alege, și acesta o dăcem după David: „Veniți către El, și vă luminați. Întorceți-vă către mine și mă voi întorce către voi. De câte ori am voit să vă adun și n'ați voit. Cel ce voesce, etc. etc.” Pănea de pe sfînta masă ca adevărat corp a lui Christos și vinul sânge, învățăm, conducătorul nostru Patriarhul Chiril și Noi; creșdnd cuvintelor dominicale: „Luați, mâncați, acesta este trupul meu, și beți din acesta toți, acesta este sângele meu.”

Spre a dăce sigur nu s'a observat nici la Patriarh, nici la altul din comunitatea Grecilor cele ale Luteranilor și Calvinilor, de și adesea ambasadiorilor de aicea și altor persoane le-am fost amici, pentru că timpul cerea astfel. Dar trebuie să vadă și să observe că cei ce-s dispuși pernicios către noi și mai totă stăpânirea cea de sub Roma au deviat și declinat; și că Papa este cauza tuturor ereșilor ce au apărut. Observați: Ungaria, Austria, Germania și insulele exteriore și cele-lalte n'au fost toate aprobătoare decisiilor Sinódelor? Și totuși relativ la acestea puțin sau mai nici o asemănare cu prototipele n'au rămas creștinilor. Papa fiind cauza atător și astfel de răutăți, în stăpânirea lui nu se rușinează,

ci nebunesc ne calomniază pe nedreptul despre multe pe noi, chiar de ateî, pe noi cei ce cugetăm în conformitate cu Părinții bisericești.

Deci prea înțeleptul Patriarch Chiril, ast-fel exprimându-se, în atâta este de departe de eresie, încât cu curaj îndrăznesce a dice: că acesta este după dreptate Archiereu în timpurile prezente, după Apostolul Pavel: cuvios, neretăcios, misericordios, pios, înțelept, învățător și luptător pentru cuvîntul credinței spre piositate, etc. etc.

Scrisorile Ierusalimiteanului s'au cetit în tótă Rusia și au folosit nu de ajuns, ci puțin timp, pentru că în anul 1633 al Mântuirii au apărut o broșură tipărită la Geneva, cunoscutele capitule, sub numele Patriarchului Chiril al Constantinopolului, de care profitând Iesuiții strigaū în tótă Rusia: Iată acum că Patriarchul de Constantinopol confesează Calvinismul. De și inimicii nu puteau să dea nici o dovadă că capitulele ar fi ale lui Chiril, după cum am arătat în manualul nostru și care se vede în *Tomul Iubirei* la pag. 549. Dar voină a face rău susțineau că sunt ale lui Chiril. Măi cu seamă pentru că voiau a serba splendid jubileul secular al novismelor Schismei lor, ce cădea în anul 1650, spre a obține o onoare mai distinsă din partea Bisericii Romane. Cu câtă putere s'au luptat spre a schimba Biserica Rușilor după obiceiurile lor — cum sperau ei! Deci ăisul Mitropolit de Chiev Petru cu sinodul său, opunându-se lor, s'au luptat lupta cea bună pentru dogmele ortodoxe. Ridicându-se dar în contra capitulelor calviniste amintite și a tot eresul, au compus Mărturisirea Bisericii Catolice, pe care întrebuintând-o Rușii ortodoxi se întăreau în credință. Dar fiind-că unii iarăși vorbeau lucruri destrăbălate, atacaū în câte ceva Mărturisirea Ortodoxă, de unde inimicii au luat din nou putere asupra Ortodoxilor, acest diviu Păstor, Petru, îndemnat prin inspirație divină s'au rugat Domnitorului de atunci al Moldo-Valahiei, fericitul întru amintire Vasilie Voevodul, mult putend și la guvernul cel prea înalt, de unde-și luase Domnia și la Poloni și încă avend și mare zel și dragoste către Biserica lui Christos, spre a lucra de a se trimite unele persoane delegate din Biserica Rusiei mici și câțiva bărbați erudiți din Constantinopol la Iași și să se adune Sinod, că pôte să se facă vre un ajutor Bisericii Rusiei. Acesta (Vasile Voevodul) primind cu bucurie pe reprezentanții acestei idei, s'au ostenit și cu scrisori și cu daruri și cu cheltuieli și cu alte filotimisiri. Au mijlocit la regele Poloniei și la aristocrații și au lăsat pe acel Preasfințit Mitropolit de au trimis un număr de clerici înțelepți și virtuosi și au venit la Iași. Au scris și la Constantinopol și au trimis Sinodul de atunci Archierei și Clerici, între cari și pe bărbatul apostolic Meletie Sirig și făcându-se Sinod local acolo, adică la Iași, s'au revădit și corectat cu deamănuntul Mărturisirea propusă de la Chiev, din care unele pe ici coala le-au lăsat afară, pe altele le-au adăugat. Părinții Sinodului o au curățit de tot atacul, și au hotărît să fie și să se numescă Mărturisirea Bisericii Catolice, ca și înainte. Pe acesta Sinodul Mare adunat după acesta în Constantinopol, fiind față toți patru Preasfinți Patriarchi, o au confirmat ca foarte ortodoxă și astfel s'au dat în tótă societatea Sfintei Biserici a lui Christos. (Consulte cel ce voesce a ști despre acesta mai pe larg și Manualul nostru.) Cam pe la 1668 o au tipărit în Belgia cei ce erau în capul afacerilor (magnații) prin mijlocirea marelui interpret imperial de atunci, fericitul Panaghiot, dar în puține exemplare, care simple, adică nele-

gate, s'au împărțit în Constantinopol de către Preasfințitul Patriarch al Constantinopolului Metodie, din partea Țisului Magnat. Dar, cum s'a Țis, puține fiind exemplarele, în puțin timp au rămas foarte puține și mai s'au nimicit, și astfel se periclita Comunitatea Ortodoxilor de a fi lipsită de un bun așa de necesar. Smerenia noastră însă, îngrijind după putință de carte, n'au avut la cine altul să caute ajutor ca să efectueze îndreptarea lucrului, de nu către omnipotența și înțelepța dréptă ce ține după dreptate demnitatea domnescă, către prea piosul și prea strălucitul Duce și iubit de DumneȚeu Domnitor a tótă Ungrovlahia, Domnul Ioan Constantin Basarab Voevodul, la cel uman și cu piositatea și rectitudinea credinței însădită în sufletul său, care răsplătesce lui DumneȚeu, pe care-l iubesc pentru că i-a dat Domnia, după cum experiența probéză. De aceea au săvârșit faceri de bine la multe biserici, în multe moduri, în diferite provincii și multe locuri; pe lângă acestea și prin cărțile ce a tipărit, după cum scie tótă Biserica apostolică. Cu astfel de daruri au văȚut Strălucirea sa imblândit pe DumneȚeu, prin care lucruri iubesc a-l servi. Ce prosforă din partea celor ce se tem de El, pôte fi un present mai onorător decât arătarea zelósă a iubirii, a credinței și îmbunătățirea din ce în ce mai mult a sfințelor Biserici din partea lui? Decî făcând cerere către prea Strălucitul și iubitul de Christos Domnitor despre carte, n'au avut nevoie sufletul său cel iubitor de Christos de multe cuvinte și stăruințe; ci curînd au poruncit să se tipărescă, să se lege și să se împartă gratis mulțimei creștine.

Fiind-că prea învățatul între eromonahi și spirituali Chir Visarion Macri din Ianina a compus o expunere introductivă despre Credință, Speranță și Dragoste, nu numai prin metod, divisiuni și idei avînd multă relațiune cu Mărturisirea Ortodoxă, care și acesta s'au depus în mâinile strălucirei sale, au hotărît a se tipări la un loc cu Mărturisirea Ortodoxă. De aceea amîndouă scrierile sunt într'un tom, spre a se citi, una, ca Mărturisire Ortodoxă a Bisericei Catolice și Apostolice a lui Christos, fiind dreptar și canon al credinței ortodoxe; iar alta ca interpretare și model al unui dascăl ortodox.

Primind decî cartea, împreună cu noi, cu toți trebuie, fraților, într'o voce și într'o unire să strigăm: Mântuesce Dómnne pe iubitorul de Christos Domnitor Ioan Constantin Basarab Voevod, sprijinul credinței ortodoxe. Bine-cuvintează viața lui, îndréptă urmele sfaturilor lui spre mântuirea plinirii Bisericei. Să se supue sub picioarele lui puterea vrăjmașilor lui, și cei ce i se împotrivesc lui cadă cu repeȚiciune, pentru că au făcut și face în Sfînta ta Biserică judecată și dreptate eternă și în adevăr tînde mână de ajutor celei hântuite și salvéză pe poporul tîu. Pentru că tu ești DumneȚeul milelor, îndurărilor și al iubirii de ómenî, și Ție se cuvine mărirea în vecii vecilor nesfîrșitî. Amin.

1699, în luna Ianuarie, în Adrianopol.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități. — Iași: Biblioteca Centrală. — Atena: Biblioteca Parlamentului.

A. Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 46, n° 131. — A. Papadopol-Calimah, *Scrișore către V. Alexandri*, în *Convorbiri literare*, XIV, 252. — C. Erbiceanu, în *Revista Teologică*, III (Iași 1885), 410. — Picot, *Anthime*, 535, n° 9. — C. Litzica, *Manuscrisele grecesci din Biblioteca Academiei Române*, în *Analele Academiei Române*, Tom. XXXIII, pag. 92, n° 137.

226. — Frontispiciul din *Triod*, Buzău 1700.

1700.

118. *Invetături creștinesci*, traduse de Gheorghe Radovică, Snagov 1700.

ДѢЦЪТЪРИ КРЕЩИНЕЩИ

Фѡрте де фолѡсъ,

Икъма ꙗтѣи скѡасе де пре Лѣмба
Гречаскъ, пре Лѣмѣ Рѣмѣнѣскъ
шѣ сѣс Тѣпѣрѣнт спре фолѡсѣл
челѣ де ѡбще.

Д зѣлеле Прѣ лѣминѣтѣлѣи Дѡмнѣ,
Іѡ Кѡнстандѣнѣ Басарѣбѣ
Кѡскѡдѣ.

Кѣ Елѣгослѡкѣнѣлѣ Прѣ сѣнѣцѣтѣлѣи
Мѣтropolѣнт Кѣрѣ Θεодѡсѣе.

Д ѣнѣлѣ мѣнтѣлѣрей. ѣ ѡ П. Генѣрѣе

Д СЕНТѢГѡВЪ

Де Генѣргѣе Радѡкѣч'.

In 8° mic de 14+203 pagine. Tipărit cu caracterele Bibliei, (v. facs. 212 și 226) cu 21 rinduri pe pagină. In primele 14 pagine să află: titlul încadrat, stema lui Constantin Voevod (facs. n° 226), stihurile și prefețele reproduse mai jos și, în fine, arătarea cuprinsului.

„Stihuri asupra stemei

„Cu mijlocul corbului Dumnezeu cel mare

Domnului Constandin dăde-î armă tare

„Pré cinstita cruce ca să biruiască

Pre ai săi vrăjmași și să stăpănescă

„In mulți ani cu pace într-a sa moșie.

Hs. dăruiască-î multă veselie“.

Prefața :

„Pré creștinului, pré luminatului și pré înălțatului Domnului și stăpănitorului a toată Țara Rumănescă, Domnului, Domnului Ioannă Constandin Basarabă Voevodă, acé plecată până la pământă închinăciune.

„Cé adevărată și preste măsură bunătate și ochiul cel linu a slăvitei de Dumnezău innălțimeii tale, care pornindu-se din buna voe cé iubitoare de oameni și lui Dumnezău plăcută, arată cătră toate meștersugurile și învățaturile céle slobode și mai vartosu spre acélla câte privescu cătră trebuințele besericești și cătră podoaba politiei și cătră céle ce cuprindu cunoștința cé dumnezăiască a pravoslavniciloru învățaturi și cătră căștigare buneloru fapte, dentru caré Iaste cu totul și tyipografii, — nu numai le-au crescutu și intru mai desăvârșitū și mai vrédnică de minune așzare le-au adusu, ce și pre mulți cătră căștigare acestora mai osărdnici au făcutū.

„De vréme ce bunătățile cinstindu-se să mărescu, precum iarăș necinstindu-se să micșoreză, aciasta au stătu pricina să mă îndemnezu și eu, miculū și nevrédnicul robul Mării tale, pentru ca să învățu acestu meștersug besericescu al tyipografiei. Ce darū alergându ca cerbulū setosū, cătră pré cuviosulū intru Iermonahi, egumenulū sfintei Mănăstiri a văvedeniei Bogorodiții, a Snégovului, duhovnicul, chyr Anthim, dela Iviriia, am învățatū cu multă ostenelă și osărdie dela sfințiia sa, meștersugulū tyipografiei. Deci auzindū de oare cari învățați, precumū să fie fost obicéfu vechiu, ca fieș-care meșterū și învățat, să aducă céle mai dintăiu ale meștersugului, sau ale învățaturii lui den toate, întâi Inpăratului sau Domnului locului, și aciasta zic că o făcé pentru doao pricini: una pentru că să cade și Iaste cu direptate, și alta pentru ca să fie lucrurile lorū mai meștersuguite, mai vartosū și cercetate, puindu-le inainté ochiului Inpăratului. Direptū aciasta amū vrutū și eu mai miculū robulū Măriei tale, (măcarū că nevrédnicū sântu), să urmezu acestui lucru. Iară cu ajutorul lui Dumnezău,

dup-acé după putință căștigare a tyipografiei, găsindū o tălmăcire noao a unii cărți noao folositoare de suflet, caré din limba grețiască in limba rumănescă s-au ostenitū précuviosulū intru Iermonahi chyr Filotheiu S(ve)tagorețului, m-am apucatū de o am tyipăritū cu ajutorilū lui Dumnezău. Caré nu numai căci Iaste noao, ci căci Iaste și începătură a tyipografiei caré amū învățatū, făcându dintr-aciasta începătură întâiu a tyipografiei, — cu plecăclune dară și cu genuche plecate, aducu și puū inainté cătră milosărdulū și pré linulū ochiulū Măriei tale, caré Măriia ta, după urmare inpăraților celor de demultu, ca unū strănepotū al Inpăra-

226. — Stema și stihurile asupra stemei din *Invățatură*, 1700.

ților, și mai naltă și mai alesă decâtă Domniă ceă din cepută, mă rog să o priimești cu blândete și cu iubire de omă, precumă marele împărat ală Persiloră Chyră, acă puțină apă a săracului, sau ca ceă doi bani mici ai văduvei. Și Dumnezăulă tuturoră, și dătătorulă și săvârșitorulă a toată învățătura și meștersugulă, să păzescă pre Măriă ta mai presusă de toată răutateă celor înprotivnici, întărindu-te întru pre naltulă și de Dumnezău păzitulă scaună ală Domniei, în mulți ani și pre norociți, cu pace și fără turburare, și dăruindu-ți viață îndelungată, întru veselie, împreună cu pre luminațilă coconi ai Măriei tale și cu toată curtă. Amină.

„A slăvitei de Dumnezău înălțimei tale, mai mică și plecată robă
„Gheorghie Radovică“.

„Prédoslovie cătră cetitori.

„Intr-acăstă cărtulie, o iubiți cetitori, nu veți afla voroave cu nevoe la înțelesă, că sântă proaste socotele și învățături, pre scurtă și lesne, carele să înțelegă fără osteneală de fiește-și carele. Nu sântă învățături de obicelu și politicești, precumă sântă aceliă ale lui Epictit și ale altora; ce sânt socotele creștinești, carele privescu numai cătră adevărulă celă evanghelicescu, și cătră credința lui Hs. Aceste socotele nu sântă date numai cătră ceă delungați de lume și cătră ceă ce petrecă purure întru rugăciuni ne-ncetate, ce și cătră aceia cariă viețuescă în lume și nu cunoscă atăta de curată tainele lui Dumnezău; că potă și acește mai apoi după grijile lumii ca să o citească, că pre adevărat le prisosăște puținică vrăme și pentru spăseniă loră. De nu voră pută să o citească toată într-o zi, iară mai puțină vor pută ca să procitească în fiește-și care zi câte un cap, mai nainte până ce nu începă grijile. Dimineța, după ce veți sfârși ceă datoare și după obicelu rugăciune cătră Dumnezău, citiți ună cap, însă cu socotință ca să o puteți înțelegă bine. De nu vă vor fi lăsându lucrurile a ceti diminēța, puteți și cătră sēră, mai nainte până nu mērgeți spre țăt. Aceste socotințe, măcar că sântă și mici, iară intră în sufletul nostru, de-l pecetluescu, ca și pecete pre cīară“.

La pag. 10 se află următorea arătare a cuprinsului:

„Capetele câte să află într-acăstă cărticică.

„Pentru credință. — Pentru care sfârșitū s-au ziditū omulū. — Pentru defăimare lumii. — Pentru moarte. — Pentru județul de-apoi. — Pentru munca. — Pentru văcuire muncilorū iadului. — Pentru rațu. — Pentru că păcătosulă necinstește pre Dumnezău cândă face păcatulă innaintă lui. — Pentru că să cade mai multă de câtă de toate să grijimă de mântuire noastră. — Pentru păcatulă. — Pentru pocăință. — Pentru că păcătosulă nu i să cade a-și delungă vrăme pocăinței lui. — Pentru că creștinulă să cade să zică adevărulă fără frică și cu îndrăznělă. — Pentru că omulū nu să cade să se nădăjduiască spre sine. — Pentru că creștinulă nu i să cade să-ș petrecă vrăme lui în deșărtū. — Pentru darū. — Pentru priimiră darului. — Pentru dumnezăiasca lyturgie. — Pentru priimiră tainelor. — Pentru milostenie. — Pentru cum să cade ca să facă omulū milosteniă. — Pentru zmintělă. — Pentru răbdare. — Pentru că omulă să cade ca să-ș plece voia lui voei lui Dumnezău. — Pentru nădejdeă ceă cătră Dumnezău. — Pentru

dragosté cé cătră Dumnezău. — Pentru dragosté cé cătră Hs. — Pentru dragosté cé cătră aprobele. — Pentru dragosté cé cătră vrăjmaș. — Pentru că celú ce va să-ș izbândéscă spre vrăjmaș cade în multe réle. — Pentru urmaré Domnului nostru Is. Hs. — Pentru că viața fiului lui Dumnezău să cade ca să fie chip vieții și săvârșirei creștinului. — Pentru cine să chîamă că iaste adevărat ucenicú lui Hs. și următoriu lui. — Pentru că se cade să slujim lui Dumnezău cu mare căldură. — Pentru evlaviia cătră fecioara Mariia născătoare de Dumnezău. — Pentru rugăciune, adecă ce iaste rugăciuné și cum să cade creștinului ca să se roage. — Pentru Arhieriei și nastavnicii besérecilorú, adecă carele iaste lucrulú lor. — Pentru afurisanie, ce iaste afurisania și cumú se cade să se facă și cândú“.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 336.

Popp, *Disertație*, 69. — Cipariú, *Analecte*, XXVIII și *Principia*, 119. — Odobescu, *Revista Română*, 1862, 402 și *Scrieri*, I, 458. — Picot, *Anthime*, 536, n° 12. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 69.

119. Flórea darurilor, Snagov, 1700.

ФЛОІРЪ ДІРЪРІАСЪР

КѲРТЕ ФѲАРТЕ ФРЪМѲАСЪ ШІ ДЕ ФѲЛОСЪ
ФІЕЩЕ КЪРЪА КРЕЩІНЪ, КАРЕЛЕ КА
ВРЪ СЪ СЕ АПОДОБЪСКЪ ПРЕ СІНЕ
КЪ БЪНЪТЪЦИ.

ДЕ ПРЕ ГРЕЧІЕ СКОБСЕ ПРЕ РЪМЪНІЕ.

А ЗЫЛЕЛЕ ПРЪ АМІНАТЪСАИ ДЪМІИ ІѲАНН

КЪНСТАНДІНЪ БЪСАРАБЪ БОЕВЪД.

КЪ БЪГОСЛОВЕНІА ПРЪ СФІЦІТЪСАИ МІИ
ТРОПОЛІТЪСАИ КЪРЪ ОЕДѲСЕ.

КЪ АДЕМЪНЪРЪ ШІ КЪ КЕЛЪСАЛА ДЪМІНЪЛА

КЪНСТАНДІНЪ ПЪХЪ СЪРАКІНЪ. СЪНЪ

ГЕѲОРЪ ДЪХЪТОРЪСА КРИТЪНЪСА.

ШІ САЪ ТЪПЪРІТЪ А СЪНТА МЪНЪСТІРЕ А

СНЪГЪКЪ.

ЕЪ ЛЪТЪ, ЯСІИ. МЪЦЪ, Ю.

ДЕ СМЕРІТЪСА ІЕРОМОНАХЪ ІНДІМЪ ІКІРЪНЪСА.

In 8° mic, de 6 foi fără numerotație și 82 foi numerotate. Tipărit cu caracterele *Bibliiei* din 1688, cu 21 de rânduri pe pagină. Titlul este încadrat; pe verso se află stema și stihurile reproduse mai sus la descrierea *Invățăturilor Creștinesci* (p. 391). După această urmază prefețele cari se reproduc aci:

„Pré creștinului, pré luminatului și pré innălțatului Domnului și stăpănitorului a toată Țara Rumânescă, Domnului Domnului Ioann Constandin Basaraba Voevod, acé plecată până la pământ închinăciune.

„La acela carele și iaste și încă iubéște mai mult să fie, pré innălțate și făcătoriu de bine al meu Doamne, pré plină de flori de multe feluri ale darurilor și ale bunătățilorú, dela unul carele dobândéște în toate zilele acé bună mirosélă a florilor celor izvorătoare de darú,—alt ce ar fi fost mai vrédnicú ca să-ı aducă

dar? de cât iarăși flori înțelegătoare ale darurilor, precum Iaste obicéiul, și plăcute, precum și la marile Okean, din râurile céle hrânite pururé dintr-ânsul, cu tare și grabnică curgere să aduce apă vie și dulce. Așa darū și Măriile tale céle nalte blândéțe sânt înpodobite cu tot felul de flori, nu putrezitoare și trecătoare și lesne veștejitoare, precum sânt ale trandafirilor și ale crinilor și ale micșinelilor, iachinthul și ale narchesului, și ale altora, ce cu flori ale roditoarelor și izvorătoarelor de dar, și pré mirositoarelor bunătăți. Arătată Iaste în toată lumé, nu numai de priiatinî ce și de înșisî vrăjmașii ne-tăgăduită, că în cé dumneză-Iască livade a pré fericitului sufletului Măriii tale rușaste dreptaté ca un trandafir, albéște bărbățiia ca un crin, invinețescu blândéțele ca micșinelele, mohorățește înțeleptiia ca iachintul, strălucéște curățiia ca narchisul. Înflorind cu florile céle bine mirositoare au mirăzmit toată lumé mai mult de cât toate florile dăruirii, creșteré de talanți, milosărđiia, faceré de bine și milostiviré a pré multelor și nenumăratelor darurilor Măriii tale. Dintr-o îndulcítă ca aciasta și inviitóre mirosélă de multe ori și eu nedăstoinicul și netrébnicul robul Măriii tale îndulcindu-mă, m-am nevoit în tot chipul ca să pułu innainté nălțimii Măriii tale minté mé cé mulțămitoare. Și Iată cu ajutoriul lui Dumnezeu mărgându spre închinare sfântului Muntelui Athonului, în cé grădină Maicăi Précestii și aflând multe și pré înfrumusețate sfinte cărți strălucind cu innălțate înțelepciuni, și căutându cu amăruntul, am aflat și aciastă cărticé care să chiamă Floaré darurilor, scrisă în limba grecăscă; o am adusă cu mine aici, și întâmplându-se pré cuviosul Ieromonah Filothei sntagorețul a veni până aici în țară, l-am îndemnat după putința-mi spre ostenélă de o au întorsu spre cé de moșie și de obște limba noastră rumănescă, pentru ca să fie bine priimită de lăcuiitoriî acestuiaș loc; carele și tyipărindu-o precum să véde, viu acum, măcar că și nedăstoinic sânt, și o aduc robéște în raful cel mare al multelor și de multe feluri de daruri izvorătoare, și bine mirositoare și pré frumoase flori ale blândéților Măriii tale, ca o micșoară floriciă, ci însă mirositoare foarte și către toți cititoriî de suflete folositoare, rugându-mă și cucerindu-mă cu genuche plecate nălțimii Măriii tale, ca unū smerit și netrébnic robū, ca să spodobéscă a o priini, ca unū micșor semnū al pohtiî méle céi mulțămitoare, precum au priimit și Doninul céi doi banî acei văduveî sāracei, cu carele închinându mă plecū și pre mine cu totulū rămăindū pururé,

„Alū blândéților Măriii tale, nevrédnic și netrébnic robū,

„Constantinū Păh. Sarachinū

„sinū Gheorghie Dohtorū Criténul.“

„Prédoslòvie a făcătoriului cărții aceștiia cătră cititor.“

„Eu am făcut ca acela care Iaste într-o livade mare și frumos înflorită, și culége vârfurile erbilorū și florilorū celorū mai frumoase, pentru ca să facă o cunună. Așa și eu amū cercatū și amū culesū și amū adunat din cărțile carele spunū pentru bunătăți și pentru greșale, și pułu și arăt bunătate și o îndireptez cu scripturile celorū înțelepti și cu Dumnezeiasca Scriptură; și după aciasta pułu greșala cé înprotiva bunătății, și înparțu aciastă carte în capete îndireptate, pentru mai curândulū și mai de grabulū ori ce veî vré să afli și să deprinzi lucrulū bunătății. Dirept acéia mi-e voia, aciastă micșoré facere de carte să se chîame „Floaré Darurilor“. Și de s-ar tãmpla ceva greșală, sânt cu adevérință,

cum că ȳaste ȳntru Ńtiința aceleia carele o cetéște, Ńi eu până acum caz la pedepta lor Ńi las greŃala mé.“

Cuprinsul cărții sē póte vedea din următórea tablă de materii :

„Capetele aceŃtii cărți.

„Pentru dragoste. — Păcatulú pizmiú. — Pentru bucurie. — Păcatulú ȳntristării. — Pentru pace. — Păcatulú mánieú. — Pentru milóstenie. — Păcatulú nemilostivirii. — Pentru ȳndurare. — Păcatulú scúmpétii. — Pentru ȳndreptare. — Păcatulú mán-
gáľareú ficľéne. — Pentru ȳnțeleptie. — Păcatulú nebunieú. — Pentru dreptate. — Pă-
catulú nedreptáții. — Pentru ȳntáriré dréptá. — Păcatulú ȳnŃáľăcúniú. — Pentru ade-
vărulú. — Păcatulú mincúniú. — Pentru putére. — Păcatulú témerii. — Pentru
bárbáția sufletulú. — Păcatulú ȳnnáľțárieú. — Pentru ȳntárire. — Păcatulú neȳntá-
ririeú. — Pentru socotintá. — Păcatulú nesocotintéú. — Darulú ȳnțeleptieú smerite.
— Păcatulú truffieú. — Pentru darulú ájunárieú. — Păcatulú nesațiuľulú. — Pentru fe-
cľorie. — Păcatulú curvieú. — Pentru másurare.“

Acéstá carte a fost retipáritá de mái multe ori : La Brașov (Ioann Henning), 1807 ; *ibid.* (Fridrich Herfurt), 1808 ; Sibiuú, 1814 ; Bucureșci, 1864. Totuși nu credem ȳn existența unei edițiunii din 1708, despre care vorbesc unii scriitorii, dupá o ȳnsemnare a lui Odobescu.

Bucureșci, Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 340.

Cipariú, *Analecte*, XXVIII Ńi *Principia*, 119. — Odobescu, *Revista Románă*, II (1862), 402 Ńi *Scrieri*, I, 458. — Hasdeu, *Columna lui Traian*, 1883, 328. — Gaster, *Literatura populară ro-
mánă*, Bucureșci 1882, 138. — Picot, *Anthime*, 537, n°. 14. — Sbiera, *Mișcáři culturale*, 70.

120. Ostoie, Buzéú 1700.

О К Т Ѡ И Х Ъ

Че съ зиче :

О Г М О Г Л Ы Е Н Ы К Ъ Л Ъ

Кáре áкѡмь Ѳтѣю сáс типърйтъ, денъ

Порѡнка, шѡ тоáтъ келѡáľа,

Прѣ лѡминáтѡлѡй Дѡмнъ, I ѡ :

К Ѡ П Г Т Ы П Т Ы Н Ъ Б Ы Г Ы Р Ы Б Ъ

Б О Ѡ Б О Д Ы .

Митрополит фѡинд á тоáтъ Цáра, Кър :

Ѡ Ѡ Ѡ Д О Г Ы Ѡ .

Шѡ сáс типърит Ѳ сѣйта Ѡѡкпѡе Дѣ ла Бѡз :

Ѳ Ы ѡ ѡ Дѣ ла зндѡрѣ лѡмѡй : ѡзѡи.

In folio de 3 foi fárá numerotáție Ńi 299 foi numerotate. Tipárit cu negru Ńi roșu, pe doué colóne, cu 40 de rȳnduri. Titlul este ȳncadrat de o gravurá mare cu compartimente Ńi cu stemá (facs. 228). Pe verso titlulú se áľá stema (facs. 227) Ńi versurile reproduse mái sus la descrierea *Minceiului* din 1698 (p. 366).

Prefáța :

„Pré luminatuluú, ȳnnáľțatuluú Ńi bunuluú credincľos Domnú Ńi obláduitorú a toátá ȳara Rumánescá Io Constantinú Basarabú Voevoda, sánáťate, buná viațá ȳntárire, bucurie Ńi cé cáťá vráľmaș biruȳntá.

„Proroculú Ńi ȳnpáratul Davidú, ȳnnáľťate Ńi de Dumnezeu cununate Doamne, vrándú sá scrie pre amárunťulú Ńi sá ne arate cu pildá pre omulú cel fericitú Ńi

drept, l-au inchipuită ca un pomă nalt, care să fie sădit lângă curgerile apelor, care rodulă său îl va da la vrémé lui, și frunza lui nu va cădă, și toate căte va face să vor îndrepta. Precumă și afuré îl potrivéște cu finiculă și cu chedulă, zicând: Dreptulă ca finiculă va înflori, și ca chedul cel ce iaste în Livană să va înmulți. Și iarăși într-altă parte îl inchipuíaște cu maslinulă celă roditoră. Că precumă pomii acesté înflorind și rodindă, nu numai cu rodulă ospetéză pre călători, ce și cu mirosul florilor loră mirosiré trecătorilor veselesc, și cu verdéța

227.

frunzeloră loră bucură vedéria aceloră, și cu dulcele sunetă al frunziî îndulcescă auziré, și supt răcoroasă umbră a stălpărilor lor priimescă pre ceî ce din cale depărtată osteniți călători, precumă și cu al său untă maslinulă mai alesă trupurile celor ce să ung cu dănsulă le face sănătoase, și înblânzește obrazele, dentru care și cununi să înpletiă oare-cândă celoră biruitori, și stălpăriile finiculă întru semn de biruință să socotiă. Într-acesta chip cu adevărat și dreptulă, sădită fiindă în casa lui Dumnezeu, înfloréște pururé și roduri dulci la vréme

СѢСѢ ГЕОРГІЕ: ЦРЬ КОСТАНТИ: МТРЕ ЕЛЕНА СѢСѢ ДИМАТРИЕ:

ОКТОИДЪ

ЧЕ СЪЗНАЕ :

ОСМОГЛАСНИКЪЛЪ.

КАРЕ АНЪМЕ АТЖИ САЗ ТИПЪРІТЬ, ДЕНЕ
ПОРЪНКА, ШИ ТОВАТЪ КЕЛТЪГАЛА,
ПРЕ АЪМИНАТЪЛДИ ДСОМНЪ, ІСЪ :

**КОНСТАНТИНЪЛ СЪРЪБЪ
КОБЪКОДЪ.**

МИТРОПОЛІ ФІИДЪ АТОВАТЪ ЦАРА, КЪ :

ӨБӨДОСІВЪ.

ШИ САЗ ТИПЪРІ А СФІТА СЪПКИЕ ДЕЛА БЪ:
А АНЪЛЪ ДЕЛА ЗНАДІРЪ АЪМИНЪ: *ЗСН.

aduce și să face lui-și și altora folositoriu. Intr-acesta chip nalt chedru, și infloritoriu finic, și pomu bine infloritū, și pe deplinū maslinū foarte roditoriu, au săditū ceresculū săditoriu și făcătorilū tuturorū Dumnezeu pre Măriia ta, pré lunate Doamne, intru aciastă de Dumnezeu sădită grădină a Țării Rumânești. Și nu numai pomū bunū roditoriu, când infloriia și rodiaa între alaltī bofari cu slavă. Iară și după ce cu dumnezeiască pronie și alégere tī-ai suitū la innălțatulū și luminatulū scaun al domniei aceștiia, pomū cu multū mai pe desupra decâtū alalte sădiri; și numai precumū să cuvine împărăților însuși stăpânindū intru acoperire și odihna și celorū de supt porunca Măriei tale și altora multora ce din toată lumē vin osteniți spre dobândire miliū Măriei tale, pentru că nici odată fără de roduri și fără de flori și fără de frunză te afli, și Domnulū nostru Is. Hs. pururē intru acestū pomū găsește dulce și coaptă poamă, pentru acēia și de dānsulū să blagoslovēște, și cu duhovnicești ape în toate zilele să udă, și multe și dulci poame ale Măriei tale de totī să culegū, și alēse roduri sântū cēle pentru sfințele

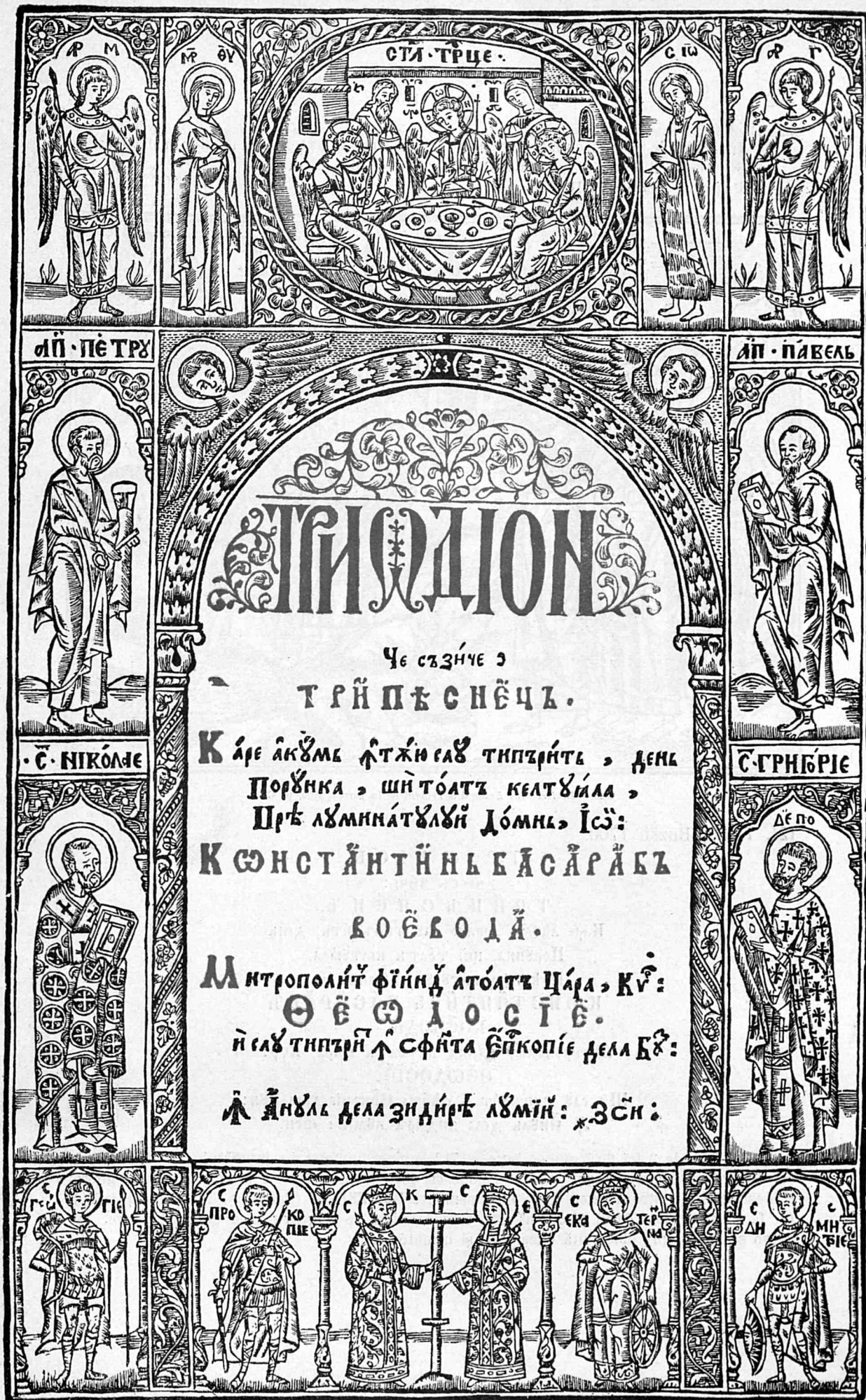
220. — Din Octoih, Buzău 1700.

besereci, care să priimescū pururē de cei credincioși, adecă sfințele cărți, câte Măriia ta cu ale Măriei tale cheltuiale ai tipăritū, și încă tipărești, că nu trēce anū intru care să nu rodești dumnezești roduri ca acēste, pentru că ești sădit în casa lui Dumnezeu, că unii ca acēste vor inflori, și rodulū lorū în vremele lor il vor da, după a Domnulū pildă. Intāi aciastă rodire au nevoit să o facă pré lūdatulū și marele acela Domnū, Io Matei Basarabă Voevoda, fericitulū strămoș al Măriei tale; iară au adusū puține și necoapte roduri. Iară lūdatulū unchilū Măriei tale, Io Șerbană Voevodă Cantacozinō, s-au nevoitū și mai multū, iară era și ale sale roduri de mijlocū, nici de totū coapte, nici iarăș de totū crude. Iară Măriia ta, fiindū cu adevăratū de Dum-

nezeu săditū și mai multū adăpatū, aduci roduri coapte, dulci la gustū, și în tot felulū la vedelā, și la mulțime nesocotite, și la vrednicire desăvârșitū la toate dumnezeștile besereci, spre dobândire duhovniciască și spre folosulū pravoslavnicilor, tipăbindū multe folositoare de sufletū cărți, și pre la sfințele beserici și pre la creștini împărțindu-le și multe, și într-amāndoao limbile fiindū, și elinēște și rumānește. Acumū iarăș, pré lunate, măcar că te afli înfășuratū intru multe griji, spre înțelēpta și drēpta chivernisire, celorū ce pentru milă și îndreptare la Măriia ta pururē scapā; iară încăși nu lipsești a da sēra și dimi-nēta și în amiaza-zi rugăciunile tale lui Dumnezeu, urmāndū cu aciasta lui Daniilū Proroculū, și dāndū parte celorū șapte și celor optū, după cuvāntulū lui Solomon, adecă vieții cei de acumū și cei viitoare. Ai vrutū, spre arătare aceștii plăcute de Dumnezeu împărțiri a vieții Măriei tale, să tipărești după acēle 12 Minee și

280. — St. Ioan Damaschin, din *Octoihul* de la Buzău, 1700.

ТРИОДИОН

ЧЕ СЪЗНАЧЕ Э
ТРИ ПЪСНІЧЪ.

КАРЕ АКАМЕ АТЖИ САВ ТИПЗРІТЬ , ДЕНЬ
ПОРЪНКА , ШИ ТОВАТЪ КЕЛТЪІЛА ,
ПРЪ АМНАТЪЛЪИ ДОМНЪ ІСЪ:
КОНСТАНТИНЪ БАСАРЪБЪ
ВОЕВОДА.

МИТРОПОЛИТЪ ФІИИ АТОВАТЪ ЦАРА , КЪ:
Θ Ε Ω Λ Ο Σ Ι Ε .
И САВ ТИПЗРІ А СФІТА ЕПКОПІЕ ДЕЛА БЪ:
А АНЪЛЪ ДЕЛА ЗИДІРЪ АМІИ : * ЗСН :

Indicațiunile tipicului sunt tipărite în românește cu roșu, iar textul cântărilor în slavoneste.
București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul 'de antichități.'
Puşcariu, *Documente*, II, 367.

222. — Învierea lui Lazăr din Triodul de la Buzău, 1700, p. 475.

121. Triod, Buzău 1700.

Т Р И О Д І О Н

че съ зъче:

Т Р Ы П Ѣ Н Ё Ц Ъ.

Каре акъмь ѿтлю сас типърѣть, день
Порѣнка, шѣ тѣатъ келтѣала,
Прѣ лѣминатѣлѣй Дѣмнѣ, Іу:
КѢНѢТѢНТѢНЪ БѢГѢРѢБЪ
ВОѢКОДѢ.

Митрополѣт фѣинд а тѣатъ Цара, Кър:
ѠѢѢДОСѢѢ.

Шѣ сас типърѣт ѿ сѣнѣта Ѣнкопѣ дела Бѣз:

Ѡ Ѣнѣлѣ дела зидѣрѣ лѣмѣн: ѣсѣн.

În folio de 3 foi fără numerotație și 712 pagini numerotate (numărul 491 e de două ori). Tipărit cu negru și roșu, pe două coloane cu 43 de rînduri în colônă, cu numeroase vignete și ilustrațiuni. Dintre acestea unele sunt semnate ІВАНІКІѢ Б. (Васов) și аѣ anul ѡѡ (1700) (v. facs. 232—238). Titlul (facs. n° 231) este încadrat de o gravură cu compartimente. Pe verso se află stema obicinuită (facs. 227) și următoarele:

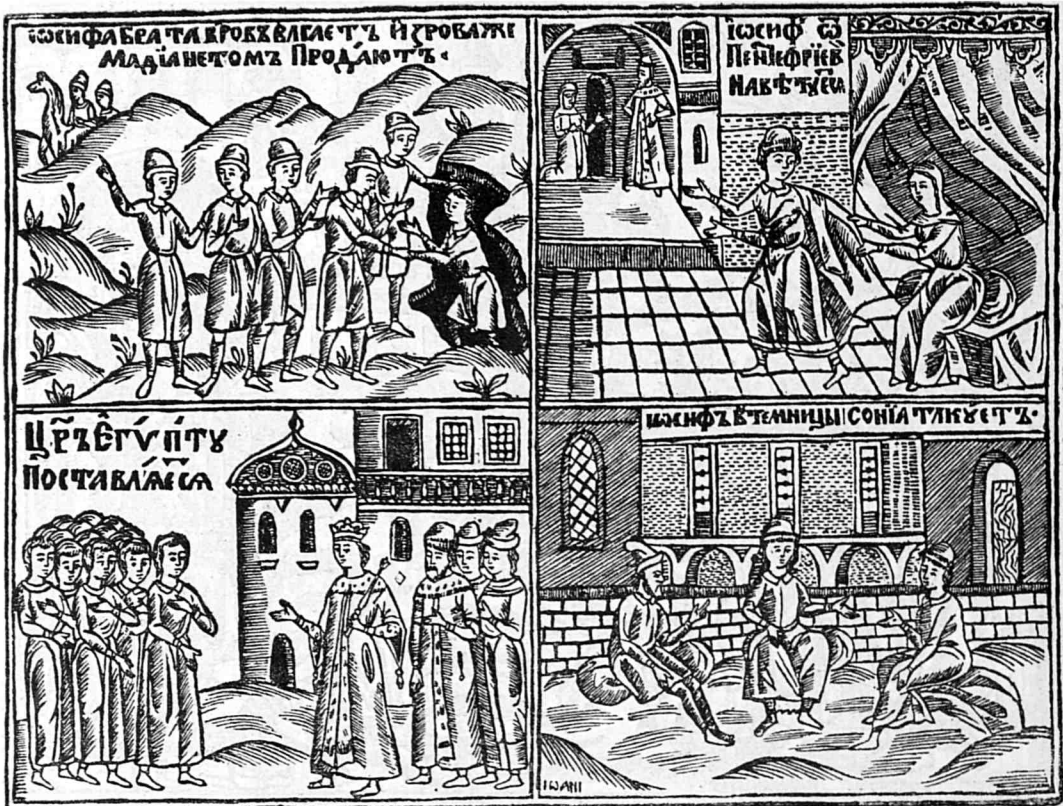
288. — Intrarea Domnului în Ierusalim, din Triodul de la Buzău, 1700, p. 493.

„Stihuri politice 12 asupra numelui pré luminatului, slăvitului și blagocestivului Domn Io Constantinū B. Basarabū Voevoda.

„Bună tocmire vedemū, Doamne Constantine,
 Că numele-ți cu fapta-ți are întru tine.
 „Cândū Constantinū tărie, stare închipuiaște,
 Ce și din buna-ți faptă chiarū să dovedește.
 „Că tare stai și grijești de casele sfinte
 Și de podoabele ei, din suflet fierbinte,
 „Cărți tipărindū Țăraī pre limba rumănescă.
 Dumnezeu a mari daruri să te învredniciască.
 „Avé-vei Măriia ta nemuritoriu nume,
 Ca și sfantulū Constantinū într-aciaștă lume.
 „Slăvi-vorū cei următorī pré sfânta Troiță,
 Ne uitându-ți numele celū de bună viță.“

Pe cele-lalte 2 foi liminare se află următorea scrisore de dedicație a Mitropolitului Teodosie:

„Pré blagocestivului, pré luminatului, pré innălțatului Domnului și oblăduitorului a toată Ugrovlahiia, Domnului Domnului nostru Io. Constandinū Basarabū Voevoda, sănătate, viață îndelungată, pace și spăsenie dela Dumnezeu, iară de cătră smereniia noastră, molitvă, blagoslovenie și ertăciune.

234. — Întimplări din viața lui Iosif, din *Triodul* de la Buzău, 1700, p. 510.

„Vechiulă Israilă, pră înălțate și luminate Doamne, ducându-să robă pentru păcatele lui dela sfânta cetate Ierusalimului la Vavilonulă celă năsilnic, și întrebându-să pre cale de cătră cel cel robise Haldeî, pentru ca să cânte vre una din cele cu viersuri bune cântări, care cândă era slobozi în Ierusalimă pren organe a viersui obicuiise,—ce au făcută? Organele acele muzicești și cu dulci glasuri de sălcii le-au spânzuratū, ca de niște copace nerodnice și stricătoare de roade;—și limba legându-și, și pază gurii puindu-și și alegându mai bine tăcéria, cu suspini și scărbă multă den inimă lacrămi vărsându, au răspunsū: Cum vomă cântă cântarē Domnului în pământū streinū? Iară noi, cariî sântemū, cu darulū lui Dumnezău, Noul Israilă, limba cé sfântă, împărătesca preoție, norodulū celū cinstitū, răscumpărați fiindū pren cinstitulū sânge alū Domnului nostru Is. Hs., den amarulū Vavilon al turburării celorū simțitori și înțelegători vrăjmași, de cariî în toate zilele sântemū bântuiți, și dentru cé grē robie și înșălăciune a stăpanitorilui lumii cătră celū de susū Ierusalimū acumū aducându-ne la cé dentai și dorită moșie a noastră,—nu mai spânzurām cele de gândū organe ale sufletelor noastre de sălciile cele nerodnice de bune fapte. Ce mai vartos luandū organulū cel alesū de cântare de pă maslinulū celū plinū de roadă ce iaste în casa lui Dumnezău sădit și cu frumoase roade și cu dé apururē înflorite odrasliî infrumusețatū, dela Măriia ta, zicū, celū ce ești de Dumnezău săditū și de Dumnezău slavit, și milostivū, adecăte aciastă cântarētă și plină de umilință carte, și în mâini țindu-o, nu fie-ce cântare, precumū acei de dămultū oameni cânta, ce Triod,

236. — Feciorale purtătoare de mîr, din Triodul de la Buzău, 1700, p. 524.

adecăte întreită cântare, spre slavosloviia celui intru Troiță lăudatū Dumnezăulū tuturorū, cu mare bucurie lovindū strunele cântămū, nu în pământū streinū, ce în pământū slobodū și al nostru, pre care pren înțelepta și multū practică chivernisire cei pré drépte și milosărdioase stăpănirii Măriei tale, al nostru cu cale îl socotimū, pren ale căriia stăpăniri blândéte nu ca pre un streinū ca streinū și nemérnicii, ca cei mai mulți den strămoșii noștri ce au fost suptū stăpăniré năsilnicilorū stăpănitori, ce ca cumū sântemū totū dentr-o țară pre a noastră moșie ce să chiverniséște cu bună dreptate și cu pace, suptū stăpăniré unū Domn blândū ca Măriia ta, cu bună întemeiare lăcuimū. Cu cale au fost și cu multă cuviiță în dumnezăfasca Pronie și acestū lucru, adecă ca la nimené altulū den cei mai denainte stăpănitori, a să da în tipariū aciastă cuvioasă carte Triodulū, ci a să păzi de cătră toți cei ce din vécū au stăpănitū țara aciasta, să fie numai la Măriia ta și tipărniciia unū cărți cântărețe și mult folositoare ca aceștiia și împărțiré aceștiia la toate céle de aicé ale lui Hs. beséreci. Pentru că, de vréme ce Măriia ta ai stătutū Țării aceștiia singurū după Dumnezău pren alégere alesū stăpănitorū și mântuitorū, și păzitorū, și innainte luptătorū, și o ai păzitū cu cé desăvârșitū înțelepciuné Măriei tale și den naltă știință chivernisire, nu numai de răpirile celora ce amăgescū numele creștinătății, ce și de prada cé gré și stricăciuné acelorū asémené cu fiarale Tătari, ajutândū Dumnezău pentru cé cătră dănsulū desăvârșit smeriré Măriei tale. Căzutu-s-au dară ca să-î și dăruéști, adecăte Țării aceștiia, muzicescū și cu dulce viersū organū,

236. — Spalarea picioarelor, din Triodul de la Buzău, 1700, p. 533.

cu care să cânte cu glas mare cele de biruință cântări ale mântuirii ei, și să fie spre cé pren postū și pren pocăință curățenie mai cu osărdie. Iară spre cé plăcută lui Dumnezeu rugăciune, mai vârtosū neléneșă și neadormită, precumū iaste datoare, și să cânte în toate zilele nu numai aciasta, ce cu mult mai nainte cé pren spāsitoriulū nostru Is. Hs. a toată lumé den robiiā vrājmașului izbăvire a totū rodului omenescū. Dăruiat-ai Măriiā ta darū besérecii lui Hs., nu nesimțitorū și den neinsufletată materie tocmitū organū, ce organū de Dumnezeu făcutū, den dūmnezăești gânduri alcătuitū, nu de coarde și de cuele céle ce întindū coardele, ce de bărbați pré sfinți, și de Dumnezeu purtători; nu de văzduh ce iase den gurā muritoare suflāndu-sā, ce de pré sfântulū Duhū suflatū. Nu glas neînchiātū și fără tălcū, ce Dūmnezăești și innalte și negrāite gânduri arātāndū. Ce iaste mai cinstitū decâtū acestū muzicescū organū? Ce e mai plăcutū lui Dumnezeu și mai dulce și de sufletū mai folositorū, decâtū acesta? Organulū cel muzicescū al lui Davidū domoliā duhulū cel ficlénū al împāratalui Saulū, iarā acesta toate valurile ale sufletului le potolēște, și pre draci gonēște. Acesta iaste cu multū mai bunū și mai neasāmānatū decâtū acela, care mānile lui Davidū aū făcutū, și dégetele lui au alcătuitū. De vréme ce din dégetulū lui Hs., care iaste Duhulū celū sfântū, și din mānile celor purtători de Duhū sfinți părinți ai darului celui nou (adecāte Evangheliei) înțelepțește s-au alcătuitū. Nu iaste acesta organū a zice la vréme de ospēte și de băuturi, ce la vréme de postū și de curățenie a cânta. A acestui organū viersū nu moae nici slābēște sufletulū, ce-lū

237. — *Restignirea Domnului*, din *Triodul de la Buzău*, 1700, p. 296 și 568.

întărește și-l învîlază spre umilință și-l îndemnă a i să năluci și a iubi cele cerești. Glasul lui rănește pre draci. Cantare lui ingerii și sufletele cuviosilor delă ceriu la pământu pogoară spre ajutoriul celor ce cu smerenie cântă. Intru acestuia laudă și viersu Dumnezăulū tuturorū să bucură, să îndemnă spre miloserdie și spre cei ce cântă blândū să face. O, de câte bunătăți pricină te-ai făcutu Măria ta noao și a toată cé de Dumnezău păzită domniia aciasta, dândū in tipariu aciasta de sufletū folositoare carte cu a Măriei tale chietuială! Că acésté santū lucrurile Măriei tale, pré mare incuviințate și de Dumnezău iubitoare,

și vrédnice bunătății și blagorodiei Măriei tale și a celor de a pururé pomeniți strămoșilor Măriei tale Băsărăbeștilor; care sântu de folosu și spre sufletescă spășenie și spre beserica lui Hs. podoabă. Te asémeni Măriia ta cu a tot văzătorul Dumnezău, și precum elu de multe ori, și necerșindü noi, ne dăruiaște

288.

câte sântu spre tréba noastră, într-acestaș chipu și Măriia ta, precum ale domniei neîndemnatu de nimeni și până a nu fi rugatü de nimeni cu dirépta cumpănă a dreptății, cu priveghiare și cu osárdie, dela sine-ți le chivernisești, așa și céle besericești lucruri cu ochiu sarguitorlu lu-ândü aminte la céle ce lipsescü dentru dânsele le plinești, însuți lucrändü fără de céreré dela alții. Așa ai pusü in tipariu céle vrédnice de minune 12 Minée. Așa la lumină ai datü celü de umilință bogatü Octoih, ce să zice grecéște Paraclitiki. Așa mai nainte de acéști apostolește spre toți pren tipar sfânta Evanghelie ai propoveditü. Iară și cu céle scumpe mărăgăritare ale lui Zlatoust duhovnicéște ne-ai îmbogățitü. Lasü celé-lalte câte elinești, câte rumănești ai tipăritü, și mărturisescă-le acésté cea

ce in toate zilele cetescü cărțile céle de Măriia ta tipărite, cu multă sufletescă a lor folosință. Așa și aciasta a Triodului cursătoare de mișare carte (céle den trānsa ale tipicului învățaturi și syinaxarele și proceștile cetaniü den cé elinéscă spre a noastră cé de moșie limbă talmăcindü), ca cumü foarte de trébă iaste besericeilor lui Hs, de care lipsite era toate (afară den puținéle oare care) Măriia ta cu mare cuviință și domnește o ai tipăritü. Săvai că cuvântulü meu să va päré ca-n de prisositü, însă iaste adevăratü. Că grai împreună și cuvinte, pre Dumnezău cu vrednicie a proslăvi némului nostru, Măriia ta ai dăruitü, celü ce fără de glas și fără de grai mai nainte spre parté aciasta era, prentre-aciastă noao și plăcută lui Dumnezău tipărnice a besericeștilor cărți. Nu ne vomü mai inprumuta dară de acumü innainte de unele ca acésté, ca mai nainte dela alții, ce și noi ca ale noastre le vom avé, și altorā, cui vor trebuü de acésté, cu osárdie vom împărți. Acestü mare și vrédnicü de laudă lucru dentru a Măriei tale mare bunătate și darü rămāindü, cu de glasuri împreunate cāntāri dela toți preoții împreună și miréni, in véci multți să va propovedü. Acumü și Măriia ta, nu numai cu una, ce cu multe miș de limbi, cāntți in toate zilele minunile lui Dumnezău, și așijderé și darurile dela Dumnezău cu miș inzecite le primești. Iară mai vartosü decât toți eu smeritulü rugătorü de sănătate Măriei tale, datorü sântü după toate a mulțemi Dumnezeului meu zioa și noapté, și Măriei tale. Insa sfinției sale, pentru căci au bine vrutü spre mine nevrédniculü robulü său a fi păzitulü încă cu cel ce trāescü până acumü la o vārstă de bătrānește ca aciasta, ca, să mă invrednicescă intru cé ce den dumnezăesculü darü mi s-au datü Vlādicie mai multü de cât 30 de ani a păstori cuvântătoare aciasta turmă, pentru mila sa cé bogată, că să văzū aciastă mare și vrédnică de laudă bunătate; iarā Măriei tale, căci că cu o comoară nesfārsitā ca aciasta de cărți besericești, toate

besericile lui Hs. ce sântu în Domniia aciasta le-ai înbogătitu. Pentru care întinzându mănile mele spre ceru, și de obște glasū de rugăciune rădicând, cu totți cei den preună cu mine frați, și împreună slujitori Episcopi, și cu tottu preotesculū și călugăresculū cinū ce să află intru a noastră eparhie, rogū pre a tottu puterniculū și în trei fēte unulū intru fire Dumnezău, ca să dăruiască Măriei tale în cīastă lume viață îndelungată, lină, pacinică, nesupărată, cu sănătate, cu norocire și cu toată bucuriia; pazindū pre Măriia ta suptū celū tare acoperemântū alū dumnezăeștilorū sale arepi întăritū și neclătitū, intru celū pré innălțatū scaunū al celui de Dumnezău slăvite domniei Măriei tale; și mai pe de-asupra de toată împotrivire văzuților și nevăzuților vrājmași, spre oblăduire, odihna și adaosulū celorū de supt stăpānirē Măriei tale pravoslavnicī. Iară în véculū cel viitorū să te învrednicēscă acelor negrāite cerești bunătăți ale împărăției sale; să te bucuri cu pré cuviosii, să te veselești cu dreptii; să petreci împreună cu blagocestivii și milostivii împărați și Domni. Și să cânti împreună ne încetatū tripēsnețulū viersū al trei sfinței laude, cu întreita Troiță, acelorū de laudă cuvântători ingeri, intru slava celui intru Troiță slăvitū Dumnezău. Aminū.

„Lét dela mântuirē lumii 1700, în luna lui Iunie.

„Al Măriei tale fierbinte spre Dumnezeu rugătorū, smeritul Mitropolit al Ungrovlachiei,

„Teodosie.“

La p. 711, adică la sfirșitul cărții, se dice:

„Precumū dorescū să sosēscă la vadulū celū cu adăpostire, cari sântū bātuți de valuri intru luciulū mării, așa amū doritū și eu să sosescū la sfirșitulū cărții aceștia.

„Tuturorū intru pravoslavie, plecatū, de obște rugătorū,

„Iubitorul de ostenēle,

„Mitrofanū, Episcopulū Buzăului.“

Textul cântărilor este slavonesc aprōpe la tōte. Indicațiunile tipicului, precum și bucațile din Biblie destinate a fi citite, sunt pe romānesce.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Romāne; Museul de Antichități.

Cipariu, *Analecte*, XXVIII, Vv.—Pușcariu, *Documente*, II, 369.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 94.

122. Psaltire grecēscă, Snagov 1700.

ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ | ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΚΑΙ | ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΑΒΙΔ. | Έχον ἐπὶ τέλους
αὐτοῦ προσθεθειμένον τὸν Ἐξέψαλμον, καὶ τὸ μικρὸν | Ἀπόδειπνον Εἰς πρῶτον νεωστὶ τυ-
πωθὲν μῆκος. | Διὰ προσταγῆς καὶ δαπάνης. | Τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλο-
τάτου Αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος | πάσης οὐγγροβλαχίας Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου. | ΚΩΝΣΤΑΝ-
ΤΙΝΟΥ. | Βασσαράβα Βοεβόνδα. | Ἀρχιερατεύοντος τῆς αὐτῆς οὐγγροβλαχίας τοῦ Πανιε-
ροστάτου καὶ Θεο- | προβλήτου Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίου. | ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. | Εἰς κοινῆν
τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ χρῆσιν, καὶ τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν. | Ἐν τῇ ἐργῇ τῶν εἰσο-
δίων τῆς Θεοτόκου μονῆ | τοῦ | ΣΥΝΑΓΩΒΟΥ. | Ἐν Ἐτει α ψ'. Κατὰ μῆνα Ἰούλιον. | Παρὰ
'Ανθίμου Ἱερομονάχου, τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

Psaltirea Prorocului și Impăratului David, avēnd la sfirșitul ei adaus cei șase psalmi și apodipnul mic, întâia oră din noū tipărită în acest format, prin ordinul și cheltuiala prea binecredinciosului și prea înaltului Domn și Stăpānitor a tōtă

Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, pe când era arhieru al Ungrovlahiei prea sfințitul și de Dumneđeū alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie, spre obșteșca întrebuițare a bisericilor lui Christos și spre folosul Or-

289. Prorocul David, din *Psaltirea rom.* 1694, *Anthologhion gr.* 1697, *Psaltirea gr.* 1700.

todoxilor. In sfinta Mănăstire a Intrărei în Biserică a Născătorei de Dumneđeū, a Snagovului, în anul 1700 în luna Iunie, de Antim ieromonahul din Ivir.

In-folio de 2 foi fară număr și 79 foi numerotate. Tipărit cu negru, cu 34 rînduri în pagina încadrată într'un chenar înflorit.

Pe verso stema Țării Românești (n° 213), cu versuri în onoarea lui David care se continuă pe pagina următoare. Pe verso acesteia o gravură reprezentând pe David, cu inscripția înprejur: ΑΙ ΧΕΙΡΕΣ ΜΟΥ ΕΠΟΙΗΣΑΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΚΑΙ ΟΙ ΔΑΚΤΥΛΟΙ ΜΟΥ ΗΡΜΟΣΑΝ ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ, adică versiunea grecească a inscripțiunii din gravura reprodusă în această carte, după ce fusese tipărită mai înainte în *Psaltirea* românească de la 1694 (v. mai sus p. 337) și în *Antologhionul* grecesc de la 1697 (v. facs. n° 239).

București: Biblioteca Academiei Române; Museul de antichități. — Londra: Museul Britanic.

Picot, *Anthime*, 536, n° 13. — Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 77.

240.

1701.

123. Molitvenic, Buzău 1701.

ΕΥΧΟΛΟΓΙΩΝ | ΨΑΛΜΩΝ ΜΟΛΙΤΒΕΝΝΙΚΩΝ | Κάρελε κσπρίνδε ἄτρος σίνε
τόατкъ трѣва | Бескречій че съ ксвкѣне Прѣвцилавръ, Яшкъ- | зѣтъ де сѣицій ѿпан, шѣ
де прѣтътѣ- | рѣй де Дѣнезѣс Пѣрѣнци. А зѣлеа ас- | мнѣтѣлаш Домнъ шѣ ѡблѣ-
дѣтѣрю ѿ тоа- | ткъ Цѣра Рѣмѣнѣскъ, ІѢАНН | ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΩ ΒΛΕΨΑΡΕΒ ΒΟΕ-
ΒΟΔΑ | Κσ блѣслоκѣνѣа Прѣк сѣицитѣлаш Пѣ- | рѣнте, Кѣρ ΘΕΩΔΩΘΙΕ. | Μιτρο-
πολίτѣа ἄ τόατкъ цѣра Рѣмѣнѣскъ. | Якъм тѣпѣрѣткъ ἄл дѡѣлѣ рѣндѣ ἄ сѣѣта
Ἐἰκοπέ дела Бѣзѣс. | А ѣнѣла дела зѣдѣрѣк Лѣмѣй. ѣзѣд. | Прѣн ѡстенѣла ἄ ἄнѣсш
Ἐπѣκѣнѣлаш де | Бѣзѣс Кѣρ Μιτροφѣнѣ.

Un vol. in-4° de 9 foi nenum., și 312 numerotate. Tipărit cu negru și roșu, cu 22 rânduri pe pagină. Titlul și fiecare pagină sunt încadrate. Caietele se compun din câte patru foi, cu signatura repetată pe f. a doua.

Pe verso titlului să află stema Țării Românești (n° 214) și „*Stihurile politice*“, din *Molitvenicul* de la 1699, reproduse mai sus, p. 377.

Pe cele-lalte foi liminare se află o „*Prédoslovie către preoți*“, din care estragem următoarele rânduri:

„... De aciastă dară Carte (Molitvenicul), ce ȧaste de mare trѣbă în toate zilele și în totū cȧasul, vȧzȧndū smereniȧa noastră cȧ sȧntū Preoȧii Țȧrȧi noastre lipsiȧi, și încȧ mai alesū cȧ cȧele mai denainte tipȧrite nu sȧntū cu tipiculū rumȧnescū; dreptū acȧia m-am indemnȧtū de o amū tipȧritū cu toate invȧȧaturile rumȧnești pentru înȧelȧgerē tuturorū, acumū în zilele Prē luminatului Domnū Io Costantinū Basaraba Voevoda, fiindū Arhierēū și Mitropolitū a toatȧ țȧra Ugrovlahiei prē sfinȧitulū Pȧrintele nostru Kyr Theodosie, ca sȧ fie de acē trѣbă a mȧntuirii lor, a tuturorū celora ce le sȧntū daȧi pre sȧmă. Iarȧ, de vrēme ce acēle ce sȧ aflȧ întrȧnȧsa, sȧntū trebi tocmitē, și usebite preoȧilor, fȧrȧ de carele nu sȧ potū țȧnē nici de cum; pentru acȧia cinstiȧ voastre, mai ales Preoȧilor de aici de țȧrȧ și de aȧurea, ca filor noștri sufletești, mȧ rogū, ori la a cui mȧnȧ

va veni carté aciasta, să o cuprindeți cu bucurie sufletéscă, nu ca un lucru pământesc cinstindu-o, ce ca un vistiâr plin de daruri cerești. . .

„Pren osârdiia și pren nevoința a iubitóruí de ostenéle, Mitrofanú Episcopulú de Buzău.“

Urméză apoi tabla de mateii.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.—Mănăstirea Némțului.

124. Penticostar, Buzéu 1701.

„Pentecostariu, carele are întru sine slujba ce i se cuvine lui. Care acum întâi s'au tipărit din porunca și tótă cheltuéla Prea-luminatului Domn Ioan Constantin Basarab Voivoda. Mitropolit fiind a tótă țera Kir Teodosie. Și s'au tipărit în Sfinta Episcopie dela Buzéu în anul dela zidirea lumii 7209.“

In exemplarul din Biblioteca Academiei Române, singurul pe care l-am vădút, lipsesce fóia cu titlu. Transcripțiunea de mai sus este luată după Dr. Ilarion Fușcariu, *Documente*, II, 368.

In folio de 2 foi fără număr și 159 numerotate.

Sub stema domnescă se află versurile reproduse mai sus la descrierea *Triodului* din 1700, p. 403.

Prefața Mitropolitului Teodosie sună astfel:

„Bunului credinciosú, luminatului și înălțatului Domn și oblăduitorú a toată Țara Rumánescă, Io Constantinú Basarabú Voevodú, sănătate, spăsenie, bună viață, pace și îndelungați ani de la Dumnezău, și dela smereniia noastră molitvă, blagoslovenie și ertare.

„Toate darurile Duhului sfântú, pré luminate și înălțate Doamne, sântú de săvârșitú, de vréme ce sântú lucruri ale lui Dumnezău celú deplinú, iară nu-sú potrivă toți oamenii priimitori acestorú daruri; pentru acéia să și înpartú osébi fiește căruia duple dumnezăiasca judecată și vrére. Precum învață marele Apostolú Pavelú că fiește carele al său darú are, uítându-se Dumnezău la vredniciia priimitorului, rămáindú darulú deplinú, pentru că nu cu măsură dá Dumnezău Duhulú, precumú și ale soareluí raze, toate céle ce sânt luminei priimitoare, nu le priimescú potrivă, ci unile mai desăvârșitú, altele mai întunecatú, precumú va fi firé priimitorului, au mai luminată au mai întunecatá. Acéia dará, pré luminate Doamne, care soarele face la făpturile céle curate, asemene face și Duhulú celú mai luminosú decâtú soarele la sufletele céle bune, unde găsește sufletú ca acela acóló și darurile lui céle desăvârșit plinéște din dástul, și lucréză mai luminat. Pentru că voiu sălășlui, zice sfânta Scriptură, întru ei, și voiu umbla cu ei. Ipo-chimen ca acesta vrédnicú întru zilele noastre și în priimința darurilor celorú de săvârșitú, mai dástoinicú găsindú Duhulú celú sfântú, pá pré bunulú și curatulu sufletú al Máriei tale, au vrutú să sufle întru elú mai pe dáplin darurile sale, dentru care ca dintru o fântánă de apururé curátoare, au izvorátú mai în toată lumé atâté bunătăți. Și aciasta iaste dovedire adevăratú: Pentru că vrândú Máriia ta să înpodobești besérecile lui Hs. cu sfințele laude ale lui Dumnezău și ale sfinților lui, ai pusú temeiu acestuí bine Evangheliia lui Hs., precumú învață dum-

nezăesculū Apostolū. Altū temeū nimenī nu poate pune, fără celū ce e pusū care faste Is. Hs. Și ai începutū dela acestū sfântū Duhū, dela acé proroclască zicere, care intru beserică insuși Domnulū nostru citiīa, la întâia zi a lui Septemvrie: Duhulū Domnului asupra mé pentru care m-au unsū, bine să vestescū sārăcilor m-au trimisū. Asupra cārīa începături, făcândū atâté cărți besericești, ai pusū acumū cu tipārirea aceștii cărți, caré să numește Penticostarū, bunū săvārșitū cărților celorū de laudă, (fără nu typogrāfiei nici a poștei care ai spre facerile de bine și de acumū innainte), pogorāre Duhului sfântū, asupra sfinților Apostoli. Ai începutū Mārīa ta dela stālpul dreptului Syīmeon și ai innālțatū alt stālp, nu ca acela de pilatră făcutū, ci den dumnezăești cărți ziditū și tocmitū de sfinte laude; și acumū cu ajutoriul lui Dumnezāu, intru acīastā carte, ai adusū zidire acestū stālp la săvārșitū, care cu adevāratū ajunge până la cerū, în vârfulū cārūa nu unulū ci toți sfinții șādū dinpreună prāznuindū. Te fericescū pre Mārīa ta pentru stālpulū acesta, căci ai pre acestū stālpū diréptā pre lesne scarā, pre mijloculū cārīa povātuindu-te, ca oare-cāndū norodulū Israitēnilorū, te vei suī nu la celū văzutū Ierusalim, ci la celū adevāratū, la nevāzutulū pāmāntū al făgāduinței, adevā la inpārāțiā ceriurilor. Cu adevērat desāvārșitū au sălășluitū intru al Mārīei tale bunū sufletū sfântul Duhū, și pentru acīasta dai dāplin toate lucrurile desāvārșit, precumū place lui Dumnezāu; așijderé și faptele céle bune, ințelepciuné desāvārșitū, vitejāia sufletului, intāritā dreptatē, desāvārșit curāteniā, până și la cuvānt, blāndēțele asemene cu ale prorocului și inpārātului Davidū, ertaré și îngāduīala mai pe de-asupra multora, buna dare a milelor mai pe sus de fiește ce laudă, cu adevārat pré innālțate Doamne, la acésté urmātorū ești sfântului Ioan cel milostiv. Iār dupā rāvnēla pravoslavniciei, ca un bun creștin, te asemēni cu marele inpārat Constantin. Inpodoabit-ai cu adevārat, Doamne, pré slāvitul ném al strāmoșilor Mārīei tale Bāsārābești, așa de bun Domnū den mila lui Dumnezāu pāzitei Tārāi Rumānești fiindū, care Tārā altū Domnū ca Mārīa ta n-au avut până în zioa de astāzi den dāscālecātoarē ei. Laude alții céle vrédnice de vedere ale beserecilor și ale mănāstirilor zidiri, și céle-lalte ale Mārīei tale minunate lucrāri, Iārā smereniā noastrā, și de acēlīa să minunézā și acésté le pré laudā, adevā cé desāvārșit podoabā, care Mārīa ta ai făcut la beserecile lui Dumnezāu, inbogātuīdu-le cu tipārire, mai innainte a sfintei Evanghelie, ca un temeū al pravoslavniciei noastre credințe, apoi cu a celor doao-sprā-zéce Minée, apoi cu Paraclitiki, dupā acīasta cu Triodulū, pentru care smereniā noastrā multū mulțāmēște Mārīei tale și datorī sāntem cu toții să ne rugām lui Dumnezāu pentru îndālunatā viață și spāsēnie a Mārīei tale. Și acum mai pe urmă bine ai vrutū Mārīa ta de ai tipārit veselitorulū acesta Penticostarū, ca și célīa-lalte, cu a Mārīei tale chieltuīalā, s-au tipāritū foarte dupā dumnezāiasca plăcere, carele în zilele céle veselitoare cāntāndu-se, bucurie mare aducī noao, și avāndū zilele invierii Domnului nostru, au invīatū noao gāndulū, și ne face mai sārguitori la dumnezāiasca slavoslavie. Și sfārșindu-se cartē acīasta la pogorāre sfântului Duhū, pārtaș cu adevāratū face pre toți pravoslavnicii dumnezăescului Duhū, dintru cé cu smerenie a ei cetanie și cuprinzāndu-se de sārăbātoarē tuturorū sfinților, cu bună nādējde ne face, cumū că și pārtași cu ei inpārāției ceriului vom fi, cārīa să invredniciască și pre Mārīa ta, să cānti dinpreună cu ingerii și cu sfinții, și să inpārātești dinpreună cu Hs., în Duhulū sfântū, care să pogoarā dela Tatāl, cu

rugăciunile pré sfintei stăpâni noastre de Dumnezeu născătoare și de-apurare fecioară Mariia, și a tuturor celor ce au plăcută lui Dumnezeu în véciilor, Amină.

„Al Măriei tale pururea spre Dumnezeu rugătoriu, smeritul Mitropolit al Ungrovlahiei,

„Theodosie“

La sfirșit se află insciințarea Episcopului de Buzău Mitrofan, despre greșelile de tipar. V. mai sus p. 367 și 400.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române.

Puşcariu, *Documente*, II, 368.

125. Psaltire, Buzău 1701.

ѲѢЛТІРЬ | Ѣ фєричѣтвасѣ Прорѣкъ | ШѢ .ѣпѣратъ | Ѣ ЛѢИ ДѢВѢДѢ | КС
кѣнтєчєлє лѣ Монсѣ шѣ | кѣ Ѳаллѣ ѣзвѣрѣнѣ лѣ Прѣз- | ницє, кѣ Параклѣсѣлѣ Прѣк | Ѣтѣй,
шѣ кѣ Пасхѣлѣй, кѣрє | сѣсѣ тѣпѣрѣнтѣ .ѣтрѣсѣ сѣѣтѣ | Ѣпѣкпѣє ѣ Бѣзѣкѣсѣлѣ, .ѣ зѣн- | лєлє
прѣкѣ лѣмѣнѣтвѣсѣлѣ Домѣнѣ Іѡ КОНСТѢНТІНѢ | Бѣсарѣбѣкѣ Вѣвѣдѣ. | Кѣ Блѣкѣнѣлѣ Прѣкѣ
сѣѣнѣн- | твѣсѣлѣ. Кѣрѣ Ѣвѣдѣсѣлѣє. | Кѣ мѣлѣ лѣнѣ Дѣмѣнѣзѣкѣсѣ Мѣн- | трѣполѣнтѣ ѣ тоатѣкѣ Ѣгрѣ-
кѣлѣх. | Лѣ Ѣнѣсѣлѣ. зѣзѣдѣ.

În 4° de 71-220 foi nenum. Tipărit numai cu negru, afară de titlu. Acesta este încadrat de o gravură pe lemn. Caracterele tipografice sunt de trei mărimi. Pagina plină are 18 rânduri cu caractere mari și 26 cu cele mici. Pe verso titlului se află stema Țării Românești și

„Stihuri politicești 6, asupra cinstiții Crucii din stema Pré luminatului Domnă Io Constantină Basarabă Voevoda.

„Domnului Constantină ce-î zic Basarabă

Corbul crucé-î poartă, armă pré de trébă.

„Cu dânsa pré pizmași ce rădică coarne

De sârgă fără véste pré toți să-î răstoarne.

„Și-î dă lui nădėjede cu credință bună,

Ca să stăpânescă cu pace pré lină.“

„Al măriei tale fierbinte rugătoriu

„Mitrofană, Episcopul de Buzău.“

Pe următoarele 3 foi se află prefața:

„Pré blagocestivului, pré luminatului, pré innălțatului Domnului și oblăduitorului o toată Ugrovlahiia, Domnului Domnului nostru Io Constantină Basarabă Voevoda, sănătate, viață îndelungată, pace și spăsenie dela Dumnezeu să dăruiască Măriei sale.

„Precum în céle trupești firéscă rânduială iaste, că toate mădulările usebită lucrare au, și fiește carele ca după o datorie oare caré lucréză intru cinsté capului, ca aceluia ce firéscă stăpânie are, căci mai multă lucréză în céle firești, — pré innălțate și luminate Doamne, — așa și în céle politicești după rândulala celor duhovnicești aşăzământă iaste. Incă și porunca stăpânului Hs. la aciasta avem, ca ce iaste al lui Dumnezeu să dăm lui Dumnezeu, iară ce iaste al împăratului să dăm împăratului. Așa și dumnezăescul Pavelă poruncéște, ca să dăm noi

cești mai mici, celor incununați de la Dumnezeu cu stăpânie, datornică slujbă și cinste ce li se cuvine, ca unor Capete politicești ce au mai mare lucrare în norodul ce-lu stăpânescu ei; că zice: să dați căruia dajde dajde, căruia cinste cinste. Pildă luminată la aciasta avem pre Ioavū Voevodulū împăratulū Davidū, că trimițându-se acela asupra Amonitfanilor, au făcutū stăpānu-sāu cuvioasā slujbā întru cinstē lui: Cā apropiindu-se să ia cetatē lor Ravoath, au trimisū la Davidū, zicāndu-i să vie să ia elū cetatē, ca să se numescā într-ānsa numele lui, iarū nu alū său, arātāndū că datornicū lucru iaste să facā sluga slujbā stăpānului său, și ori ce face întru cinstē lui să facā, iarū nu întru a sa. Aciastā datorie rānduitā a fi și a să da stăpānilorū de la cei mai mici ai lor știindu-o eu, smeritul rugātorū alū Māriei tale și porunca stăpānului Hs. cu tot sufletulū cuprinzāndu-o, nu putulū lāsa a mā arāta de totū netrēbnicū, și a nu aduce mācar cātū de puținā și micā slujbā Māriei tale, ca stăpānului nostru și de Dumnezeu incunatatulū Domn, dintru acēlé ale Māriei tale, la carele și rānduitū sātū, din tipografia adecā a Māriei tale, încă și vrēmē mijlocire ca aciasta aducāndu-mi, nefiindū altele de Māriā ta poruncite trebi. Ci cu bunū sfatulū, și cu voința, și cu blagosloveniā sfinției sale Pré sfințitului Archi-pāstorūlū nostru și Mitropolitulū Kyr Theodosie, m-am îndemnat de am tipārit aciastā de suflete folositoare Psaltire a Proroculū și împăratulū David pre limba cé obicinuitā a să ceti prin Besērecile rumānești sloveniāscā, fiindū și lipsā de aciasta pre la Besērici de aciastā datā, și pre la Școale pentru învățatura copiilor. Așa bine crezānd dintru adānculū sufletului, că Māriā ta ca un milostiv și plecat ce ești din fire spre céle sufletești și beserecești la mārirea darurilor și la mulțimē lécurilor sufletești ce cuprinde Psaltirē, și la trebuința ei te veī uitā, iar nu la micșorare cărții și la puținā și mica mé slujbā și ostenelā; și între céle multe și mari ale Māriei tale daruri sufletești și podoabe ce ai dāruit sfințelor dumnezăești besēreci o veī priimī, că și aciasta tot a Māriei tale iaste, căci dintru ale Māriei tale, carele toate sāt, să aduce spre lauda lui Dumnezeu și spre folosulū sufletesc, și întru nemuritoare pomenirē numelū Māriei tale. Iară ce iaste Psaltirē, carē întru plecāciune ca un mult datornicū și smerit rugātorū aduc Māriei tale daru din Tipografia Māriei tale, singurā vredniciā ei o laudā, o innaltā și o vestēște, că iaste cé pre deplin lucrare a Duhului lui Dumnezeu suflatā în alesulū său organ, proroculū David; de vrēme ce tot felul de doctorie sufletescā în Psalmi să incue, ca întru o vistierie pré bogatā, pentru carele mare cinste și laudā în besēreca lui are Psaltirē.

„Ia acēste darā bunătăți și folosințe sufletești și trebuințe de toate zilele, și în Besēricā și în toate locurile și vremile, ce cuprinde Psaltirē uitāndu-te mai mult, pré innaltate Doamne, cu plecāciune mā rogū să o priimești la pré înțeleptū și dumnezăesc sufletul Māriei tale, precumū și David împăratul au priimitū acē slujbā a lui Ioav. Și precumū și stăpānulū Hs. n-au lepādatū acēlū puținū daru credincios alū văduvei, așa și Māriā ta priimēște a mé puținā ostenelā, încă și innaltare mānilor méle la Dumnezeu, și inima carē cu credință poftēște, ca să te întārescā pre Māriā ta pré putēriculū Dumnezeu ca pre David asupra lui Goliath, și ca pre marele împărat Constantin asupra luptătorilor în potriiva lui Dumnezeu și a sfinței lui Besēreci. Și să te incununeze cu darulū sănătății și

al păcii, ca să-ș poată lua sfântă creștinăscă adunare înmulțire sa, întărire și sporulă spre lauda lui Dumnezeu, intru norocită și îndelungată viața Măriei tale. Iară în vécule viitoru să te învrednicăscă ca să te îndulcești de dulc viersurile și de psalmii îngerești, cântându împreună cu toți dreptii împărați și sfinți neincetat laudele lui Dumnezeu celui slăvită în Troiță. Amin.“

Pe ultima pagină a foilor liminare este o xilografie reprezentând pe David ședend pe un tron.

La sfirșitul cărții:

„Pren osârdiia și pren nevoința a iubitorului de ostenéle: Mitrofan, Episcopul de Buzău.“

Bucuresci: Museul de antichități.

126. Sevastos Chimentul, *Eortologiu*, Snagov 1701. — Grecesce.

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ | ΕΝ Ω | Περί τινων ζητημάτων προλαμβανόμενων. | Περί ακριβοῦς χρονολογίας. | Περί πασῶν τῶν ἑορτῶν καὶ τῆς αὐτῶν θεωρίας. | Περί τοῦ ἁγίου Πάσχα. | Περί τινων ἐκκλησιαστικῶν κανονίων. | Περί τοῦ συντομωτάτου μηνολογίου. | Πονηθὲν μὲν Παρὰ τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ ἀθηντικῆς Ἀκαδημίας Κυρίου Σεβαστοῦ Τραπεζούντιου τοῦ Κυμινήτου. | Ἀφιερωθὲν δὲ, | Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ ὑψηλοτάτῳ ἀθέντῳ καὶ ἡγεμόνι | πάσης Οὐγγροβλαχίας | Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Βασσαράμπῳ Βοεβόνδῳ. | Ἀρχιερατεύοντος Ἰωάννου πανιερωτάτου Μητροπολίτου τῆς αὐτῆς οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Θεοδοσίου. | Καὶ νῦν πρῶτον τυπωθὲν, | Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ Τυπογράφῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας. | Διορθωθὲν δὲ, | παρὰ τοῦ σπουδαιστάτου ἐν Ἱερομονάχοις Ἰγνατίου τοῦ Φυτάνου. | Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγώδου, α ψ ά, μηνί Ἰουνίῳ.

Eortologiu, în care se tratéză unele cestiuni: despre certitudinea cronologiei, despre tóte sărbătorile și teoriile lor, despre sfinta Paschă, despre unele canóne bisericesci, despre minologiul cel mai scurt; lucrat de prea înțeleptul dascăl al Academiei din Bucuresci Domnul Sevastos Chimentul și aferosit prea strălucitul și prea înălțatul Domn și Stăpanitor a tótă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, pe vremea când era archiereș Preasfințitul Mitropolit al aceleiași Ungrovlahii Domnul Domn Teodosie, și acum întâiū tipărit de Antim Ieromonahul, tipograful din Iviria; iar corectat de prea învățatul între ieromonahii Ignatie Fytianu. În mănăstirea Snagovului, 1701, în luna Iunie.

În 4° de 27+332 pag. Tipărit cu negru, cu 27 rinduri pe pagină.

Pe verso titlului se află stema Țerei Romănesci cu primele patru din distihurile Doctorului Ioan Comnen adresate lui Constantin Brâncoveanu (v. mai jos n° 130).

În foile liminare se mai află: scrisórea de dedicație a Ieromonahului Antim Tipograful din Iviria, adresată lui Constantin Brâncovénu, datată din Iunie 1701, (p. 3—5); o prefață a lui Sevastos din Trebizonda, (p. 6—14); trei epigrame ale autorului asupra operei sale (p. 15); o elegie (ἠρωελεγεΐα) a Doctorului Ioan Comnen (p. 16—18); și în fine, tabla de materii.

Scrisórea de dedicație are cuprinderea următoare:

Τῷ Εὐσεβεστάτῳ Ἐκλαμπροτάτῳ, Γαλτηνοτάτῳ καὶ Θεοστέπῳ Ἀθέντῳ, καὶ ἡγεμόνι πάσης Οὐγγροβλαχίας, Κυρίῳ Ἐκλαμπροτάτῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασσαράμπῳ Βοεβόνδῳ, σωτηριαν, εὐζωϊαν, εὐκληρίαν παρὰ Θεοῦ, καὶ ἄκραν εὐδαιμονίαν.

Ἄρχῃ μέσῃ καὶ τέλος, Δεσπότης καὶ Κύριος τῶν ὄντων ἀπάντων αἰσθητῶν καὶ νοητῶν ἐστὶν ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων Θεός. Ἄρχων δὲ καὶ τέλος τῶν ὑπὸ σελήνην ἀπάντων ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος· ἀνθρώπου δὲ τέλος διὰ τὸ ὅποιον ἐπλάσθηκεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἢ ἀπόλαυσις καὶ μακαριότης αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ διὰ μὲν τὸν ἄνθρωπον ὁ σύμπασις οὗτος ἐγένετο κόσμος, ὁ δὲ ἄνθρωπος φησὶν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἵνα ἀπολαύσῃ Θεοῦ. Ἀπολαμβάνουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεόν, ἐκείνοι ὅπου πιστεύουσι ὀρθῶς εἰς αὐτὸν, καὶ φυλάττουσι ἀκριβῶς τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς· ἢ δὲ ἄγίαις αὐτοῦ ἐντολαῖς περιέχονται εἰς δύο ταύτας καὶ μόνας, λέγω εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην· τότε κατορθοῦται καὶ γνωρίζεται ἢ πρὸς Θεὸν ἀγάπη. ὅταν φυλάξωμεν ὡς εἴπομεν ἀκριβῶς τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς, καθὼς τὸ ὀρίζει καὶ ὁ Κύριος ἐν εὐαγγελίῳ· ἐὰν γὰρ φησὶν ἀγαπάτε με τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε. ἢ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη τότε κατορθοῦται καὶ γίνεται, ὅταν ἀγαπῶμεν ἐμπράκτως καὶ ὀλοφύχως ἀλλήλους ὡς αὐτὸν καὶ τὸν ἑαυτὸν μας, κατὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ· ἀγαπήσεις γὰρ φησὶ Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου· καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. καὶ πάλιν· ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. τότε δὲ κατορθώνομεν τὴν τοιαύτην ἀγάπην, ὅταν συντρέχωμεν καὶ βοηθοῦμεν ἀλλήλοις εἰς τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα, καὶ εἰς τὰ σωματικά μὲν, μάλιστα δὲ εἰς τὰ ψυχικά καὶ σωτήρια, ὁ καθένας κατὰ τὴν δυνάμιν του καὶ τὴν ἐπιτηδειότητά του. Ἐγὼ λοιπὸν ἐπειδὴ καὶ ἄλλην δυνάμιν δὲν ἔχω πρὸς βοήθειαν τοῦ πλησίον, παρὰ μόνον τὸ ἐπιτήδευμα τῆς Τυπογραφίας, δὲν ἔλειψα μήτε θέλω λείψῃ νὰ ὠφελῶ τὸ κατὰ δυνάμιν τοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μου τυπώνοντας διάφορα βιβλία ψυχωφελῆ καὶ σωτήρια. Ὅθεν ἐπεδὴ μοῦ ἔτυχε καὶ τὸ παρὸν βιβλίον ὅπου εἶναι πόνημα τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου διδασκάλου Κυρίου Σεβαστοῦ Τραπεζουντίου τοῦ Κυμινῆτου· τὸ ὅποιον διαβάζωντάς το, καὶ γνωρίζωντάς το κατὰ τὴν ἐδικήμου κρίσιν πῶς εἶναι κατὰ πολλὰ χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον εἰς κάθε ὀρθόδοξον, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούς καὶ ἱερωμένους· ἔτι δὲ καὶ εἰς τοὺς φιλομαθεῖς καὶ σπουδαίους, καὶ κοινότερον ἀπλῶς εἰς κάθε γραμματισμένον, ὡς ἂν ὅπου εἶναι εἰς κοινήν διάλεκτον συνθεμένον καὶ εὐληπτόν· ἠθέλησα νὰ τὸ τυπώσω καὶ αὐτὸ πρὸς ὠφέλειαν ὡς εἴπομεν τῶν ἐντυγγανόντων.

Ὅθεν ἐπειδὴ συνήθεια εἶναι εἰς ἐκείνους ὅπου θάλλουν εἰς τύπον βιβλία νὰ τὰ ἀριερώουν εἰς κανένα πρόσωπον ἀξιόλογον εἴτε ἐκκλησιαστικὸν εἴτε πολιτικὸν εἰς σύστασιν καὶ διαυθέντευσιν τοῦ βιβλίου, τοῦτου χάριν καὶ ἐγὼ ὁ παραμικρὸς αὐτῆς εὐχέτης καὶ δοῦλος, ἀφιερώνω καὶ ἀνατίθημι τὸ παρὸν τοῦτο βιβλίον εἰς τὸ θεοδόξαστον ὕψος καὶ μεγαλεῖον τῆς θεοφρουρήτου καὶ θεοτιμῆτου αὐτῆς Γαληνότητος, διὰ τὰς ἀπείρους αὐτῆς πρὸς ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον εὐεργεσίας καὶ χάριτας, εἰς τὴν ὁμοίαν διαυθέντευσιν καὶ σύστασιν τοῦ βιβλίου. Τὴν ὁποίαν ἡμῶν ἀξίωσιν καὶ εὐγνωμοσύνην ἀποδεξάμενοι ἀντίδοτε ἡμῖν εὐμένειαν καὶ προνοητικὴν ἀντίληψιν, ἐπισκέπτοντές μας εἰς τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα. Ἡ δὲ παντέφορος καὶ παντεπίσκοπος τοῦ Θεοῦ πρόνοια καὶ κηδεμονία εἴη συντηροῦσα καὶ περιέπουσα τὴν Θεόστεπτον αὐτῆς ἐκλαμπρότητα ἀνωτέραν πάσης ἐπηρείας ἀντικειμένης, στερεώνωντάς τὴν εἰς τὸν ὑψηλότετον αὐτῆς θρόνον μὲ εὐζωΐαν εὐπραγίαν καὶ ἄκραν εὐδαιμονίαν, ἄκρι βαθυτάτου καὶ λιπαροῦ γηρατίου· εἰς σύστασιν καὶ καταρτισμὸν τοῦ θεοθεν ἐμπιστευθέντος αὐτῇ χριστωνόμου πληρώματος, καὶ εἰς εὐκλειαν, δόξαν καὶ καύχημα παντὸς τοῦ γένους τῶν ὀρθοδόξων. μετὰ δὲ τὴν ἐκ τῶν προσκαιρῶν μετὰστασιν, ἀξιώσαιτο πάντας ὑμᾶς καὶ τῆς οὐρανῶν βασιλείας εἰς ἀπεράντους καὶ ἀδιαδόχους αἰῶνας αἰώνων. Ἀμήν. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ α ψ α. Μηνὶ Ἰουνίῳ.

Τῆς ἡμετέρας θεοφρουρήτου Ἐκλαμπρότητος εὐτελεῖς εὐχέτης καὶ δοῦλος,

Ἄνθιμος Ἱερομόναχος Τυπογράφος,
ὁ ἐξ Ἰθρηρίας.

„Prea evlaviosului, prea strălucitului, prea luminatului și de Dumneșeu încoronatului Domn și stăpânitor a tótă Ungrovlachia, Domnului Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, mântuire, viață îndelungată și bună-sortire de la Dumneșeu și cea mai înaltă fericire“.

„Inceputul, mijlocul și sfirșitul, stăpanul și Domnul tuturor ființelor și simțitoare și înțelegătoare este făcătorul tuturor, Dumneșeu. Stăpanul însă și sfirșitul tuturor celor de sub lună este omul. Iar sfirșitul omului, pentru care s'a creat de Dumneșeu, este câștigarea și fericirea lui Dumneșeu însăși; fiind că pentru om s'a făcut tótă lumea acésta, iar omul, se ție că s'a făcut de către Dumneșeu ca să dobândescă pe Dumneșeu. Dobândesc pe Dumneșeu ómenii aceia, cari cred drept în el și păzesc cu scumpătate sfințele lui porunci. Dar sfințitele lui porunci se cuprind în aceste două și singure: din iubirea către Dumneșeu și către aprópele. Atunci se realizéază și se cunoșce iubirea către Dumneșeu, când păzim, cum am țis, cu scumpătate sfințele lui porunci, după cum o spune și Domnul în Evanghelii; căci țice că, dacă mă iubiți, păziți poruncile mele. Iubirea către aprópele atunci să realizéază și se săvırșesce, când ne iubim cu fapta și din tot sufletul între noi ca și pe noi însine, după porunca lui Dumneșeu. Să iubesci, țice, pe Domnul Dumneșeu tēu din tótă inima ta și din tot sufletul tēu și cu tótă puterea ta și cu tótă mintea ta; și pe aprópele tēu ca pe tine însuți. Și iarăși: acestea poruncesc vouș ca să vă iubiți între voi. Căci atunci realizăm o ast-fel de iubire, când ne îndemnăm și ne ajutăm între noi la cele bune și de folos, și la cele trupesci, dar mai ales la cele sufletesci și mântuitoare, fie-care după putința lui și după capacitatea lui. Deci eu, fiind-că nu am și altă putere spre ajutorul aprópelui de cât ocupațiunea tipografiei, n'am lipsit și nu voi lipsi vre-odată ca se folosesc, după putința mea, pe frații în Christos ai mei, tipărind deosebite cărți de suflet folositoare și mântuitoare. De aceea, fiind-că am găsit și acéstă carte, care este lucrarea prea înțeleptului și prea învățatului profesor Domnul Sevastos Trapezundiul Chimenitul, pe care cetind-o și cunoscénd după judecată mea că este prea mult de trebuință și folositoare orí caruí Ortodox și mai ales celor bisericesci și sfințiți, apoi și iubitorilor de învățatură și studioși și în deobște fie-caruí învățat, mai cu seamă pentru că este compusă în limba comună și ușoră de priceput,—am voit s'o tipăresc și pe acésta spre folosul, cum am țis, a celor ce vor ceti-o.

Dar fiind-că este obiceiū la acei ce pun cărți în tipar, să le închine la vre-o persónă mai însemnată sau bisericescă sau politică spre recomandarea și apărarea cărții, pentru aceea și eu, cel mai mic rugător și serv al vostru, ațerosesc și închin cartea acéstă de față la înălțimea cea de Dumneșeu mărită și la măreția cea de Dumneșeu păzită și cinstită a prea Strălucirii vóstre pentru nenumăratele vóstre bine-faceri și daruri către mine cel mai mic, spre asemenea apărare și recomandare a cărții. Pe care cerere și recunóscere priimind-o voi redați-mi bună-voința și ajutorul prevēđător, încurajându-ne la lucruri bune și de folos. Iar Pronia și îngrijirea cea a tóte țitóre și prevēđetőre a lui Dumneșeu fie-vē mântuitoare și adumbritóre Strălucirei vóstre cei de Dumneșeu încununat mai presus de tótă bântuirea protivnică, întărind-o la prea înaltul ei tron cu îndelunga-viețuire, bine-facere și cea mai înaltă fericire, până la cea mai adâncă și deplină bătrânețe, spre conservarea și desvoltarea plinirei cei încredințate vouș de Dum-

nețeu cu numele de Christos și spre bunul renume, glorie și laudă a tot némul ortodoxilor. Iar după strămintarea din aceste vremelnice, fie să vă învrednicescă pe voi pe toți și de împărăția cernrilor în veacul veacurilor nesfirșiți și neîntrenpți, Amin.

În anul mântnirii 1701, Inna Innie.

Al strălncirii vóstre cei de Dumnețeu păzite umilit rîngător și serv,
Antim ieromonahul, tipograf din Iviria.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală. — Iași: Biblioteca Centrală. — Paris: Școala de limbi orientale.

Picot, *Anthime*, 539, n° 16.

127. Ștefan Brâncoveanu, Cuvînt panegiric la marele Constantin, Bucuresci 1701. — Grecesce.

ΛΟΓΟΣ | ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ | Εἰς τὸν Ἰσαπόστολον Μέγαν | ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ | Συνθεῖς παρὰ Στεφάνῳ Μπραγκο- | θάνω. καὶ τῷ Γαληνοτάτῳ αὐτοῦ Πατρὶ | καὶ Ἡγεμόνι | Πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ | Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασσαράμπῳ | Εὐλαβῶς ἀφιερωθεῖς. | Ἐκφωνηθεῖς δὲ παρὰ Ῥαδοῦλφ αὐτοῦ | Ἀδελφῷ, ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ | Γαληνότητος. | Ἐτυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ. α. ψ. α. Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ | τῷ ἐξ Ἰθρηρίας.

Cuvînt panegiric la cel întocmai cu Apostoliî marele Constantin, compus de Ștefan Brâncoveanu, și cu evlavie afierosit prea blândului său părinte și Domn a totă Ungrovlahia Domnului Domn Ioan Constantin Basarab, și pronunțat de Radu, fratele blândetăi sale. S'a tipărit în Bucuresci 1701, de Antim Ieromonahul din Iviria.

In-8° mic. de 14 foi nepag., dintre cari ultima e albă. De asemenea sunt albe: verso titlului, și 2 pagini cari urmăză după scrisoarea de dedicație adresată lui Constantin Brâncovănu.

Εὐσεβέστατε καὶ Γαληνότατε Αὐθέντα.

Δὲν ἦτον ἀναγκαῖον ποσῶς νὰ πυραστήσω ἄλλο αἴτιον, διὰ τὸ ὁποῖον ἀφιερῶνω τῆς Γαληνότητός σου τὸν λόγον τοῦτον, διὰ τὶ ἔχω καὶ ὄντως αἴτιον ἀρκετὸν ὡς Ἰῖδος νὰ σοῦ προσφέρω ἓνα μικρὸν γέννημα τοῦ νόος μου. Ἄλλ' ὅμως θέλω νὰ φανερώσω πῶς ἐξ ἀπὸ τοῦτο εἶχα διπλὴν ἀφορμὴν νὰ σοῦ προσφωνήσω τὸν λόγον. Καὶ πρῶτον μὲν, ἀνίσως καὶ τιμῶντας μεγαλοπρεπῶς τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον, ἐγείρεις τοὺς ἄλλους μὲ τοῦτοιον εὐγενικὸν παράδειγμα εἰς εὐλάβειαν τοῦ Ἰσαποστόλου, ποῖος δὲν βλέπει ὅτι πρεποδέστατα ἤρμυζον εἰς τὴν Γαληνότητα σου ἢ προσφωνήσις. Εἶναι πάλιν ἄλλη ἀφορμὴ, ὅτι δημοσιεύωντας ἐγὼ τὸ σύνταγμα, καὶ ἐπιθυμῶντας νὰ εἶρω συμπάθειαν σιμὰ εἰς ὅλους, ἀποφάσισα νὰ θάλω εἰς χρῆσιν τὴν πολιτείαν τοῦ Σαμοσατέως ἐκείνου, ὁ ὁποῖος διὰ νὰ γένη εὐκολα γνῶριμος εἰς ὅλους, ἐστοχάζετο κατὰ ζῆλον Τιμοθέου τοῦ ἀλητοῦ, ὅστις ἄριστος εἶη τῶν Λουκιανῶς ἐν τῇ πόλει, καὶ ὅτι πιστεύουσιν οἱ ἄλλοι, καὶ ὅς ἀντὶ πάντων ἀρκέσειεν ἂν. Ἐκεῖνος ἐν τῷ, ἀρλοικὸν φρονιμῶτατα ἔλεγεν, ὅτι διὰ νὰ ἐπαινέσουν ὅλοι τοὺς λόγους του, ἔφθανε μόνον νὰ μονίδης. τοὺς ἐπαινέση ὁ πρῶτος, καὶ ἐξαιρετος. Τὴν ὁποῖαν ἰδέαν μιμούμενος καὶ ἐγὼ λέγω πῶς ὄχι διὰ νὰ ἐπαινέσουν ὅλοι τὸν λόγον μου, διὰ τὶ τοῦτο εἶναι πέραν τῆς ἀξίας, ἀμὴ διὰ νὰ τὸν ἰδοῦσι μὲ ἰλαρὸν ὄφθαλμὸν, ἀρκετὸν εἶναι τὸ ἐλέμμα σου τὸ Γαληνότατον. Βεβαίω-

σον λοιπὸν μὲ τὴν ἄκραν σου καλοκαγαθίαν τὴν κοινὴν φιλοφροσύνην. Ἐτς: νὰ σὲ ἔχωμεν εἰς πολλὰς ἐτῶν περιόδους ὑγιῆ, πανευδαίμονα, καὶ θεοφροῦρητον.

Τῆς σῆς ἐνδόξου Γαληνότητος εὐπειθῆς, καὶ εὐλαβέστατος Υἱός,

Στέφανος Μπραγκοβάνος.

Prea bine credinciosule și prea blânde Domn !

Nu era nevoie de loc să presint altă cauză, pentru ca să atherosesc blândețel tale acest cuvint, pentru că am cu dreptul în de-ajuns motiv ca fiu, ca să-ți aduc un mic rod al minții mele. Cu toate acestea voesc să arăt, că afară de acésta, am avut un indoit motiv ca să-ți inchin acest cuvint. Intâiū pe lângă că cinstesci cu măreție pe marele Constantin, misci și pe alții cu așa exemplu nobil la respectul celui în tocmai cu Apostoliū. Cine nu vede dar că foarte cuviincios se cuvine inchinare Blândețel tale.

Εἶπα τὴν ἀρετὴν οὐκ ἄδδην. δέχνησο τόνδε
Κωνσταντῖνε λόγον μείονα σῶν χαρίτων.

Versio ad litteram

Ἐχρησάμην τῆς ἀρετῆς σου καὶ ἀκούω τὴν
ἐπιτολήν σου ὡς ἡμεῖς ἀκούομεν τὴν ἐπιτολήν σου.

241. — Sf. Constantin, după Șt. Brâncoveanu, Cuvint panegiric, 1701.

Traducere de C. Erbiceanu.

Inaintea textului se află gravura reprezentând pe St. Constantin (facs. n° 241) cu următoarea legendă grecescă și latină :

Εἶπα τὴν ἀρετὴν οὐκ ἄδδην, δέχνησο τόνδε
Κωνσταντῖνε λόγον μείονα σῶν χαρίτων.

Maī este iarăși alt motiv că, publicând eū compunerea și dorind să găsească simpatie de-odată în toți, m'am hotărit să pun în întrebunțare felul aceluī din Samosata (Lucian în Armonid), care pentru ca să se facă ușor cunoscut la toți s'a gândit, după zelul lui Timoteiū flautistul, că acela ar fi cel maī bun în cetate, căruia i se încred alții, și care ar fi de-ajuns în locul tuturor. Acela foarte înțelepțescă dicea, că pentru ca să laude cu toți cuvintele sale, era de-ajuns ca el să-l laude cel intâiū, lucru admirabil. Pe care idee urmând-o și eū, dic că nu pentru ca să laude toți cuvintul meu, pentru că acésta este preste vrednicie, ci pentru că să-l vadă cu ochiū blând, destul imi este privirea ta cea prea blândă. Intăresce deci cu nemăsurata ta bunătate prudenta obștăscă. Așa fie să te avem întru mulți ani sănătos, și prea fericit și păzit de Dumneșeū.

Al Blândețel Măriei Tale, ascultător și prea credincios fiū,

Ștefan Brâncoveanu.

Versio ad literam
Exposui tuam virtutem non satis. Accipe hanc
Constantine orationem minorem tuis gratis.

Din această carte se află exemplare cari poartă data de 1702, tipărite însă exact în același mod ca și cele din 1701.

București: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca C. Erbiceanu.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 49, n° 135.—Picot, *Anthime*, 540, n° 18.—C. Erbiceanu, *Cuvînt panegiric*, în *Biserica Ortodoxă*, XV, 298 și 324. Tipăritură deosebită: *Patru cuvinte bisericesci compuse grecesce de Ștefan, fiul lui Constantin Brâncoveanu*, traduse de Constantin Erbiceanu, București, Tip. Cărților Bisericesci, 1891, 1 br. 8° de 35 pp.—Cf. Papadopoulos-Keraméus, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*, IV, (Petersburg 1899), p. 92.

128. Ștefan Brâncoveanu, *Cuvînt panegiric la martirul Ștefan*, București 1701.—Grecesce.

ΛΟΓΟΣ | ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ. | Εἰς τὸν Πρωτομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ | ΣΤΕΦΑΝΟΝ. | Συντεθεὶς παρὰ Στεφάνῳ, Ἰῶν | Τοῦ γαληνοτάτου, καὶ φιλοχρίστου Ἠγε- | μόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας, | Κυρίου Κυρίου, | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα. | Παρ' αὐτοῦ δὲ, αὐτῷ τῷ ἀηττήτῳ Ἀθλη- | τῇ, καὶ τῶν Μαρτύρων Στρατηγῶ, | ταπεινῶς ἀφιερωθεὶς. | Ἐτυπώθη, ἐν Βουκουρεστίῳ, α.ψ.ά. | Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ | τῷ ἐξ Ἰβηρίας.

Cuvînt panegiric la Ștefan, întâiul martir al lui Christos, compus de Ștefan, fiul prea blândului și iubitorului de Christos Domn a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, și așerosit cu umilință de el aceluși neînvins luptător și strateg al martirilor. S'a tipărit în București, 1701. De Antim Ieromonahul din Ivir.

În 8° mic, de 1 foie pentru titlu și 31 pagine.

Prefața lui Ștefan Brâncoveanu, adresată Martirului Ștefan, are următorul cuprins:

Κορυφαῖε τῶν Μαρτύρων, Ἀήττητε Στέφανε.

Ἐτόλμησα νὰ συνθέσω ἕνα μικρὸν ἐγκώμιον τῆς μεγάλης σου ἀρετῆς Πρωτόαθλε Στρατηγῆ τῶν Μαρτύρων. Δὲν εἶναι τόσον ἔντεχνος ἢ σύνθεσις, καὶ διὰ τοῦτο χρεῖαν ἔχει τῆς προστασίας σου, διὰ νὰ μὴν γένη παίγιον τῆς μυσχαρᾶς τοῦ Κόσμου λοιδορίας. Καθὼς ἐνίκησες μὲ τὴν σοφίαν, καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα τὴν τολμηρὰν συναγωγὴν τῶν Κυρηναίων καὶ τῶν ἄλλων φιλομάχων, τοιοῦτοτρόπως δύνανται καὶ πολὺ ἐνκομώτερον ν' ἀποστομίσῃς ἐκείνους, ὅπου ἤθελαν καταφρονήσῃ τὸν λόγον, ὅπου σου ἀφιερῶνω. Ἄν δὲν εἶναι ὠραῖος διὰ τὴν τέχνην, ἐλπίζω πῶς θέλει σου φανῆ εὐάρετος διὰ τὴν ὕλην, τουτέστι, διὰ τὴν ἐξαιρετὸν ἀρετὴν ὅπου ἐφανέρωσες εἰς τὸν Κόσμον. Ἄμποτες νὰ λάβω μίαν φορὰν ἐμπειρίαν εἰς τὴν ῥητορικὴν δύναμιν, διὰ νὰ ἱστορήσω, τέλος πάντων, καθὼς ἐπιθυμῶ, μὲ πολὺ ἐπιτηδειότερον τρόπον τὰ θαύμαστά σου κατορθώματα. Ἔως τόσον Ἠρωϊκώτατε Ἀθλητὰ τῆς ἐκκλησίας, μεσίτευσες πρὸς τὸν εἰρηνάρχην Θεὸν διὰ τὴν γαλήνην, καὶ γαληνιαίαν κατὰστασιν τοῦ Γαληνοτάτου μου Αὐθέντου, καὶ Πατρὸς γλυκυτάτου, ὃ ὁποῖος μὲ τόσῃν εὐφροσύνῃν παρίσταται εἰς τὴν πανηγυρίαν, πανηγυρίζει τὰς δόξας σου, ἐορτάζει τοὺς ἄθλους σου, Εὐχου, (γονυπετῶς καὶ ἐκ βάθους καρδίας δέομαί σου) εὐχου αὐτὴν τὴν σοφίαν τοῦ Πατρὸς, τὸν Ἰῶν, καὶ λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὴν προκοπὴν μου εἰς ἐπιστήμην, καὶ μάθησιν, Γεναιότατε Στέφανε, διὰ νὰ κατευθύνεται πάντοτε ἡ σπουδὴ μου εἰς τιμὴν, καὶ

δόξαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ ὁποῦ ἐφάνης με τὴν πράξιν Στρατιώτης πιστὸς, καὶ ἀκαταμάχητος.

Ὁ ἀνάξιος ἐπώνυμος, καὶ ἐλάχιστος σὸς ἰκέτης,

Στέφανος Μπραγκοβάνος.

Corifee al martirilor, neînvinse Ștefane!

Am îndrăsnit să compun o mică laudă marelui tale virtuți, întâiule luptător strateg al martirilor. Nu este atât de artistică compunerea, și de aceea are trebuință de ajutorul tău, pentru ca să nu devie o jucărie pângărită de ocara lumii. După cum ai învins cu înțelepciunea și cu spiritul îndrăsnit a Sinagogă a Cirieneilor și a altor doritori de luptă, tot ast-fel poți cu mult mai ușor să astup gura aceluia, care ar voi să desprețuiască Cuvântul ce ți-l afierosesc. Dacă nu este frumos ca artă, sper că-ți va părea bine-plăcut pentru cuprins, adică pentru strălucita virtute ce ai arătat în lume. Fie să capăt vre-odată știința în puterea oratorică, ca să istorisesc în sfârșit, după cum doresc, într'un mod mai potrivit faptele tale cele minunate. Pană când, prea viteze luptător al Bisericeii, vei fi vestitor către împăciuitoarea Dumnezeu pentru liniștea și starea pacinică a prea blândului meu Domn și Părinte prea iubit, care cu atâta plăcere vine de față în adunare, ca să laude măririle tale, să sărbătorească vitejiile tale, până atunci rogă-te (te rog din adâncul inimii și în genunchi), rogă pe cea înțelepciune a Părintelui, pe Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu și pentru înaintarea mea în știință și învățatură, prea bunule Ștefane, pentru ca să se îndrepte lucrarea mea spre cinstea și mărirea Mântuitorului Christos, căruia te-ai arătat cu fapta ostaș credincios și neînvinș.

Cel nevrednic de nume și cel mai mic al tău rob,

Ștefan Brâncoveanu.

Traducere de C. Erbiceanu.

Acastă carte s'a retipărit în anul următor. V. mai jos, sub anul 1702.

București: Muzeul de antichități.

Daponte, Κατάλογος ἱστορικός, la Erbiceanu, *Cronicarii greci*, 174. În ediția lui Sathas, *Μεσαιωνική βιβλιοθήκη*, III, 163, lipsesce textul discursului.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 49, n° 136. — Picot, *Anthime*, 541, n° 19. — C. Erbiceanu, *Biserica Orthodoxă*, XV, 305 și 324 și *Patru Cuvinte*, 17.

129. Ioan Comnen, *Proschinitarul Sfintului Munte*, Snagov 1701. — Grecesce.

Προσκυνητάριον τοῦ Ἁγίου Ὁρους τοῦ Ἄθωνος, συγγραφὴν μὲν καὶ τυπωθὲν ἐπὶ τῆς γαληνοτάτης ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ ὀφηλοτάτου ἀθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Ὀγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόδα· ἀφιερωθὲν δὲ τῷ πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ὀγγροβλαχίας κυρίῳ κυρίῳ Θεοδοσίῳ, σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐξοχωτάτου ἱατροῦ κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ ἵνα δίδωται χάρισμα τοῖς εὐσεβέσι διὰ ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν. Τύποις Ἀνθίμου ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰθέριας ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγώβου. αψά.

(La sfârșit :) Ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσεσι Ἰγνατίου ἱερομονάχου τοῦ Φυτιάνου.

Proschinitarul sfintului munte al Atonului, scris și tipărit pe vremea prea evlaviosului, prea strălucitului și prea înălțatului Domn a totă Ungrovlachia, Domnul

Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, aferosit prea sfințitului Mitropolit al Ungrovlachiei Domnul Theodosie, cu îngrijirea și cheltuiala prea cinstitului Doctor Domnul Ioan Comnen, spre a se da în dar credincioșilor pentru mântuirea sufletului său. În teascurile lui Antim Ivireanul, în Mănăstirea Snagovului 1701.

(La sfârșit :) Prin ostenelă și corectarea lui Ignatie Fytian ieromonahul.

În 8°, cu stampe.

Picot, după care luăm această notiță, cunoșce edițiunii posterioare ale acestei cărți din 1745 și din 1857, și o traducere românească tipărită în București în 1858. Montfaucon a publicat textul și o traducere latină a acestui *Proschinitar*.

Montfaucon, *Palaeographia graeca*, Paris 1705, p. 441. — Papadopoulos-Vretos, I, 48, n° 133. — Sathas, 398. — Picot, *Anthime*, 540, n° 17.

130. Liturghier grecesc și arăbesc, Snagov 1701.

كتاب || القدسات الثلاثة الالهيه || مع بعض احتياجات ||
 اخر ضروريه للصلوات الارتوذكسيه || قد طبع الان حديثا في اللغة
 اليونانيه والعربيه || بالنقاس ومشارفة الاب الطوباني || كيريو
 كير اثناسيوس البطريك || الانطاكي سابقا || بمصرف السيد الامجد
 الرفيع الشأن || متقلد || حكم جميع بلاد ونكروفلاخيا || كير كير
 يونان || قسطنطين بسارابا ويوضا المكرم || في تقليد رياسة كهنوت
 الاب المطران الكلي || الغبطه كير تاوضوس بسوس للبلاد المذكوره اعلا
 || في دير سيدتنا والدة الاله المكنيا بسيفناغوفو || في سنة الف
 وسبعماية وواحد مسيحيه || بيد الكاهن في المتوحدين انتيموس
 الكرجي الاصل

Trei sfinte liturghii, cu diferite alte rugăciuni trebuincioase pentru slujba ortodoxă, tipărite acum pentru întâia oară grecesc și arăbesc, după cererea și cu îngrijirea prea sfintului părinte Kyr Athanasie, fost Patriarch al Antiochiei, cu cheltuiala Domnului Ungrovlachiei Domnul Ioan Constantin Basarab Voevod, — Theodosie fiind Archiepiscop al acelei țări. În mănăstirea sfintei Maici a Domnului, numită Snagov, în anul dela Chr. 1701, cu îngrijirea călugărului Antim, Georgian de origine.

În folio de: 14 foi nenum. și 253 pagini numerotate dela dreapta spre stânga. Tipărit cu negru și roșu, pe două colone, cu textul grecesc în stânga și cel arab în dreapta, cu 17 rânduri în colónă. Cuprinde numeroase ornamente și ilustrațiuni. Printre acestea se află cele două gravuri reproduse mai jos (facs. n° 246 și 247), reprezentând pe St. Vasilie cu semnătura „Δημητριος—

1698", alta pe St. Grigorie, semnată: „ΙΓΘΗΗΗΚΙΘ“ și a treia pe Sf. Ioan Gură-de-aur. Numele sfinților este în grecesce.

Pe verso titlului se află stema Țerei-Românesce identică cu cea reprodusă mai jos (facs. n° 249), cu deosebire că inițialele domnesci lipsesc, iar de desubt se află legenda :

Ἐλέφ Θεοῦ Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας Βοεβόδας Αὐθέντης, καὶ Ἡγεμὼν πάσης Οὐγγροβλαχίας (Cu voia lui Dumnezeu Ioan Constantin Basarab Voevod, domn și stăpânitor al întregii Ungrovlachii).

Pe pagina următoare se citește :

Πρὸς τὸν ὑψηλότατον Ἐκλαμπρότατον καὶ Γαληνότατον Αὐθέντην καὶ Ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας Κύριον Κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Βασαράβαν Βοεβόνδαν.

Δέρκεο Οὐγγροβλάχων παράστημα τάδ', αἴσια ὄντα
 Στέμματα Κοιρανίης, ἀρχόθεν ὀφιγόνους.
 Σταυρὸς, ὃν ἐν ῥάμφει Κόρακος σθένος ὄρθιον αἶρει,
 Τὴν δε τέκμαρ κρατέειν ἔμπεδον εὐσεβίη.
 Ἐστ' ἂν δ' Ἡέλιος λάμπη, καὶ κύκλα Σελήνης,
 Πλείστων κατάρξειν Ἄορι καὶ Κορόνη.
 Δένδρῳ ἐζόμενος δὲ Κόραξ ἔπι, δείκνυσε γαίης
 Καρπῶν καὶ τροφίμων πάμφορον εὐθυνήν (sic).
 Κωνσταντῖνον ἔχουσα Βασαράβαν Ὅρχαμον ἦδε
 Λαμπρὸν σκηπτροφόρον, τέρπετ' ἀγαλλομένη.
 Οὐποτε γάρ τοῖον πραῦντε ἰθύφρονά τ' ἔσχεν
 Οὗτος νητρεκέως φέρτατος Ἡγεμόνων.

Τῆς ὑμετέρας ὑψηλότητος ἐλάχιστος δοῦλος
 Ἰωάννης Κομνηνὸς Ἰατρός.

Către prea înaltul, prea strălucitul și prea luminatul Stăpân și Domn a toată Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod.

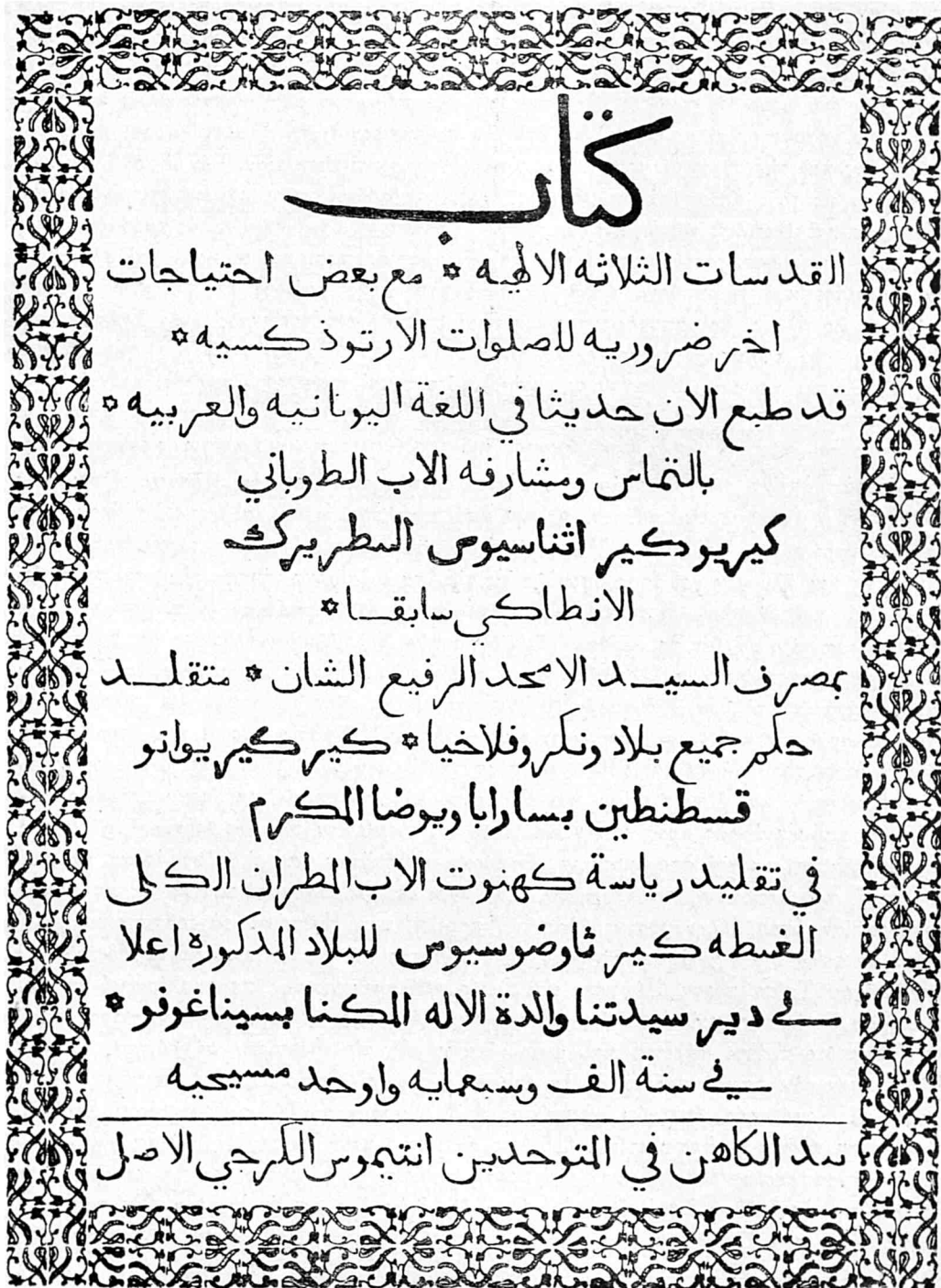
Veți semnele aceste ale Ungrovlahilor, cari sunt cununile fericite ale domniei, dintru început pentru urmași. O cruce pe care puterea o ține dreptă într'un cioc de corb, semn statornic că o stăpânesce prin evlavie și că va domni peste mulți cu sabia și cu buzduganul, câtă vreme vor străluci soarele și cercurile lunii. Iar corbul ședând pe un arbore arată abundența mare de fructe și ródale ale pământului; iar aceste având de principe pe Constantin Basarab, strălucit purtător de sceptru, se desfătează în bucurie, căci nici odată n'au avut unul așa de blând și de binevoitor; acesta de sigur e cel mai bun dintre domnitori.

Al Înălțimei vóstre prea umilit serv, Ioan Comnen, doctor.

În paginile următoare se află cele 2 prefețe ce se reproduc aici. Textul arab este tipărit pe fața din stânga, cel grecesc pe cea din dreapta.

Πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον, Εὐσεβέστατον, καὶ Γαληνότατον Αὐθέντην καὶ Ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας, Κύριον Κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασαράμπαν Βοεβόνδαν, Τὸν μέγαν Μπραγκοβάνον, Τὸν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι Υἱὸν Ἀγαπητὸν τῆς ἡμῶν Μετριότητος, Ἀποστολικὴν εὐλογίαν, καὶ χάριν παρὰ Θεοῦ.

Ἐπαινοῦσιν οἱ Ἕλληνες τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον τὸν τοῦ Φιλίππου υἱὸν, διὰ τὰς ὑπὲρ ἄνθρωπον δηλονότι ἐκείνου ἀνδραγαθίας καὶ κατορθώματα ἐπειδὴ καὶ εἰς δώδεκα χρό-

242. — Titlul *Liturghierului* grecesc și arăbesc, Snagov 1701.

νους σχεδὸν ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ἀλλὰ τίποτε ὠφελήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἐκείνην φωνήν; Ὅθεν ἐκεῖνοι ἐπαίνου κρίνονται ἄξιοι, ὅποσοι τὴν κοσμικὴν τῶν Ἡγεμονίαν καὶ

αὐθεντίαν τὴν μεταχειρίζονται οὐκ εἰς σφαγὰς ἀνθρώπων, καὶ ἀφανισμοὺς ἐθνῶν καὶ πολιτειῶν, ὡς αἰμοχαρεῖς καὶ ληστρικοὶ καὶ ἀνελεήμονες, ἀλλὰ μεταχειρίζονται τὴν παρὰ Θεοῦ δοθεῖσαν αὐτοῖς ἐξουσίαν καὶ προστασίαν, εἰς τὴν κατὰ θεὸν διοίκησιν καὶ νόμιμον κυβέρνησιν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ τοιοῦτοι οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπαινοῦνται, ἀλλὰ καὶ παρὰ Θεοῦ εἰσὶν ἐπαινετοὶ καὶ μακάριοι, ὅτι καὶ τὴν πρόσκαιρον τιμὴν ἀπολαμβάνουσι παρὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν οὐράνιον μετὰ θάνατον κληρονομήσουσι Βασιλείαν. Ἐὰν δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς εὐρέθησαν εἰς τοὺς ἀπερατμένους χρόνους ἄξιοι, καὶ θεοσεβέστατοι, καὶ ἐνάρετοι ἄνδρες, καὶ ἡγεμόνες καὶ Βασιλεῖς εἰς τὸν κόσμον, δὲν μοῦ φαίνεται νὰ ἐστάθηκεν ἄλλος παρόμοιος κατὰ πάντα νὰ εὐδοκίμησε τοσοῦτον παρὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἅπασιν, καὶ οἰκείοις, καὶ ἄλλοτριῶν καὶ ἡγεμόσι καὶ Βασιλεῦσιν, ὡσάν εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἐκ μητρικῶν λαγόνων ἀνέτειλεν ὡς ἄλλος ἀστραπόμορφος ἥλιος ἢ θεόστεπτος καὶ θεοτίμητος ἡμῶν Ἐκλαμπρότης εἰς ταύτην τὴν περιφήμωτον ἡγεμονίαν καὶ αὐθεντίαν τῆς πανευδαίμονος ταύτης Οὐγκροβλαχίας τῆς ὁποίας τὰς ἡρωϊκὰς ἀνδραγαθίας, καὶ ἐναρέτους καὶ πανσόφους πράξεις, καὶ ἔνθεα κατορθώματα φανερά τε καὶ ἀφανῆ, μόνος ἀκριβῶς γινώσκει ὁ ἀκοίμητος καὶ πανδερκῆς ὀφθαλμὸς τοῦ Θεοῦ ἢ ὁποία θεοφροῦρητος καὶ θεοδόξαστος ἡμῶν Γαληνότης ἐξαπλώνωντας τὰς νοεράς ἀκτῖνας τῶν ὑπερλάμπρων αὐτῆς ἀρετῶν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, ἔλκει τοὺς πάντας ὡς ἡ μαγνήτις τὸν σίδηρον, εἰς τὴν ἀπόλαυσίν της. Ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἀπ' ἄκρων γῆς, καὶ τῶν μερῶν τῆς θεουπόλεως Ἀντιοχείας ἐνωτισθέντες τὰς θαυγαεῖς αὐτῆς ἀρετὰς, ἐσπεύσαμεν καὶ ἤλθομεν μεθ' ὅσσης σπουδῆς εἰς τῆς πανευδαίμονα ταύτην (τὴν) πολιτείαν, διὰ νὰ ἰδοῦμεν καὶ νὰ μάθωμεν ἐμπράκτως, ὅποια μακρὰν ὄντες ἠκούομεν, ὅν τρόπον καὶ πάλαι ἡ Βασίλισσα νότου ἤλθεν ἐκ περάτων ἰδεῖν τὴν σοφίαν Σολομώντος· ἐλθόντες δὲ, καὶ αὐτοφί καὶ πείρα καταμαθόντες, πολλαπλάσια κατὰ ἀλήθειαν καὶ πλήθει καὶ μεγέθει, καὶ βλέπομεν καὶ μανθάνομεν ἀπὸ ὅσα ἠκούομεν. Ἡ ὁποία κοντὰ εἰς τὴν πάνσοφον καὶ φιλόανθρωπον καὶ θεάρεστον τῆς κυβέρνησιν, ἐστόλισεν ἀκόμι, καὶ καθ' ἑκάστην κοσμεῖ καὶ στολίζει τὴν θεοφροῦρητόν της Τζάραν καὶ αὐθεντίαν, μὲ τοσαύτας ἱεράς καὶ βασιλικὰς ὄντως οἱ κοδομάς, Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων, καὶ ἄλλας πολλὰς πολυτελεῖς καὶ μεγαλοπρεπεῖς κατασκευὰς καὶ οἰκοδομὰς πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν καὶ εὐεργεσίαν τῶν ἐνοικούντων. Ἐξαιρέτως δὲ, μὲ φροντιστήρια καὶ σπουδαστήρια, διαφόρων μαθημάτων καὶ σπουδασμάτων, Ἑλληνικῶν φημί, καὶ Σλωβάνων, καὶ ἐγγυρίων. Ἐπὶ πᾶσι δὲ, καὶ τὴν κατὰ ταύτας τὰς διαλέκτους Τυπογραφίαν, ὅπου ἄλλην φορὰν οὐδεὶς τῶν παρελθόντων ἡγεμόνων τὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κατορθώσατο ἀγαθὰ, ὅτι μὴ μόνον ἢ θεοτίμητος καὶ θεοφώτιστος αὐτῆς σύνεσις καὶ μεγαλειότης· Ταῦτα πάντα βλέποντες καὶ ἡμεῖς, ἠθέλαμεν νὰ τὴν παρακαλέσωμεν νὰ ἐξαπλώσῃ τὸ ἔλεός της, καὶ εἰς ἐκεῖνα τὰ μακρὰν μέρη τῆς θεουπόλεως Ἀντιοχείας, μὲ τὸ νὰ εἶναι τοῦτο πρέπον μάλιστα καὶ ἀρμοδιώτατον εἰς τὴν ὑμετέραν ὑψηλότητα, διὰ δύο αἰτίας· μίαν μὲν, ἐπειδὴ καὶ εἰς αὐτὴν πρῶτον ἔλαβον οἱ πιστεύσαντες τὸ σωτήριον ὄνομα, νὰ ὀνομάζονται δηλονότι χριστιανοί. ἢ δὲ ὑμετέρα ὑψηλότης ἔχει χάριτι Χριστοῦ, τὸ νὰ εἶναι πρώτη ἐν ἅπασιν τοῖς ὀρθοδόξοις αὐθενταὶς κατὰ ταύτην τὴν χριστιανικὴν ὀνομασίαν· παραπλησίως δὲ, καὶ κατὰ τὴν προαίρεσιν, καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὰ κατορθώματα εἰς τοιαύτην ἀκολούθως ὀνομασίαν. Δευτέραν δὲ, διότι ἔχουσα ἢ ὑμετέρα Ἐκλαμπρότης τὸ κορυφαῖον τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς εὐγενείας, καὶ τῆς λαμπρᾶς φήμης καὶ τῆς ὑπεροχῆς, ἀρμόδιον εἶναι νὰ δείξῃ καὶ πρώτη τὸ ἔλεός της, καθὼς ἔδειξε πολλάκις εἰς τὰς ἄλλας Ἀποστολικὰς καθέδρας πλουσιοπάροχα, πολλῶν μᾶλλον εἰς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρον τὸν πρῶτον θρόνον, ὅπου εἶναι ἢ ἄνωθεν Θεοῦπολις Ἀντιόχεια διὰ νὰ ἔχη καὶ τὸ μνημόσυνόν της ἀκατάπαυστον διὰ μέσου τοῦ τοιούτου θεαρέστου ἔλεους, καθὼς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. τὸ δὲ ἔλεος εἶναι ὀλίγον μὲν εἰς τὴν ποσότητα κοντὰ εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἐκλαμπρότητός της, πλουσιώτατον δὲ καὶ λίαν εὐπρόσδεκτον ἐνώπιον

τοῦ Θεοῦ ὡσάν ὁποῦ εἰς τὴν ψυχὴν διαβαίνει τὸ τοιοῦτον καλὸν, καὶ εἶναι ἀναγκαιότατον εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη διὰ τῆς αἰτίας. Οἱ ἱερεῖς τοῦ τόπου ἐκεῖνου εἶναι κατὰ πολλὰ ἐνδεεῖς, καὶ πτωχοὶ, ὁποῦ στενοχωροῦνται καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. τὰ δὲ ἀραβικὰ βιβλία ὁποῦ ἐκεῖνοι μεταχειρίζονται ὡσάν χειρόγραφα ὁποῦ εἶναι, χρειάζονται καὶ πολλὰ χρήματα εἰς ἀγοράσιαν καὶ μὴν ἔχοντες ἐκεῖνοί χρήματα, ἢ νὰ ἀγοράσουν ἔτοιμα, ἢ νὰ δώσουν νὰ ἀντιγράψουν ἀπὸ τὰ γεγραμμένα, μένουσιν οἱ περισσύτεροι καὶ μὴ θέλοντες ἀργοί, καὶ ἀπὸ τὴν καθημερινὴν τους Ἀκολουθίαν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα πέρνουσιν κάποιαν παρηγορίαν διὰ τὴν ἐνδειαν, ἢ δὲ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας μυσταγωγία εἶναι ἀναγκαιοτάτη πρὸς πάντας τοὺς ἱερωμένους, καὶ σωτηριωδεστάτη πρὸς πάντας τοὺς ὀρθοδόξους. Ἄλλ' ἢ πρὸς πάντας εὐεργετική τῆς διαθέσεως, νεύσει Θεοῦ προέλαβε τὴν ἡμέτεραν ἰκεσίαν, διὰ νὰ ἔχη ὀλόκληρον τὸν μισθὸν τῆς, καὶ μᾶς ἐρώτησεν, ἂν ἔχουν εὐπορίαν βιβλίων οἱ ὀρθόδοξοι τῶν Ἀράβων. τότε καὶ ἡμεῖς εὐχαριστήσαμεν τὸν θεὸν διὰ τὴν ἀγαθὴν τῆς προαίρεσιν καὶ Θεοκίνητον γνάμην, καὶ παρευθὺς τῆς ἐφανερῶσαμεν τὸ αἴτημά μας. Τὸ ὅποσον εὐμενῶς καὶ προθύμως ἀποδεξαμένη, ἐπλήρωσε. Καὶ λοιπὸν προσέταξε φιλανθρωπῶς ὅτι νὰ τυπωθῆ δι' ἀναλωμάτων τῆς πλουσιοδώρου αὐτῆς καλοκἀγαθίας ἢ τῆς αἰτίας Μυσταγωγία εἰς τὴν ἀραβικὴν διάλεκτον, κατὰ τὸν πόνον καὶ τὸν σκοπὸν μας. ἀκούσασα δὲ ἡ ὑμετέρα ὑψηλότης παρ' ἡμῶν, καὶ μαθοῦσα καλῶς τὴν συνήθειαν ὁποῦ εἰς τὰ ἡμέτερα τῆς Ἀντιοχείας μέρη πολιτεύεται, μεταξὺ τῶν ἡμετέρων ὀρθοδόξων Ἰερῶν ἐν ταῖς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαις, ὅτι δηλαδὴ, αἱ μὲν εὐχαὶ τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας ἀναγινώσκονται μυστικῶς παρ' ἐκείνων ἀραβιστί, αἱ δὲ ἐκφωνήσεις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλληνιστί ἐκφωνοῦνται, ὅθεν καὶ εἰς περισσοτέραν αὔξησιν, ἐξάπλωσε τὴν θεάρεστον αὐτῆς χάριν, προστάξωντας ὅτι οὐ μόνον αἱ ἐκφωνήσεις, ἀλλὰ καὶ ἅπασαι αἱ τῆς Λειτουργίας Εὐχαὶ καὶ Αἰτήσεις, νὰ τυπωθοῦσι κατὰ λέξιν ἀπαραλλάκτως ἐν ἀμφοτέραις ταῖς διαλέκτοις ἐλληνικῆ καὶ ἀραβικῆ, διὰ πρόχρον τῶν παρ' ἡμῖν ἐλληνοαράβων Ἰερῶν αὐτῆς μεταχείρησιν. Διὰ νὰ εἶναι τὸ βιβλίον ὄχι μόνον εἰς τοὺς εἰδότας τὴν Ἀραβικὴν μόνον, ἢ καὶ τὰς δύο διαλέκτους ὁμοῦ, χρήσιμον ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἱερεῖς τῶν Ῥωμαίων, ὅποσοι τὴν ἡμετέραν ἀραβικὴν οὐκ ἔμαθον γλώσσαν, καὶ νὰ διαδοθῆ εἰς πλείονας τὸ καλόν. Ἡ ὁποία Ἱερὰ αὕτη Μυσταγωγία προσέταξεν ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης, ἀφ' οὗς σὺν Θεῷ ἐβάβη εἰς τύπον, ὅτι καὶ νὰ μοιράζεται δωρεὰν πρὸς τοὺς εὐλαβεστάτους ἐκείνους Ἱερεῖς τῶν Ἀράβων εἰς ἀξίον τῆς μνημόσυνον. διὰ νὰ δύνονται καὶ αὐτοὶ τοῦ λοιποῦ, ἔχοντες τὰ τοιαῦτα βιβλία, νὰ τελοῦν κατὰ τὸ ἐπάγγελμάτους τὴν ἱεράν μυσταγωγίαν κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαλέκτους, προσάγοντες πανευλαβῶς τὴν θείαν, καὶ ἱεράν, καὶ ἀνάμακτον θυσίαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, εἰς ἐξιλίωσιν μὲν καὶ ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ συμπαντος Κόσμου, καὶ αἰτήσιν τῶν κατὰ ψυχὴν συμφερόντων στερῶσιν δὲ, καὶ ἐπίσκεψιν τῆς θεοφρουρήτου καὶ θεοστέπτου ὑμῶν Ἐκλαμπρότητος, μετὰ παντὸς τοῦ εὐλογημένου τῆς οἴκου, συνάμα πάσης τῆς συγγενικῆς αὐτῆς ὁ μηγύρεως, παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ πάσης ἅμα τῆς τζάρας καὶ Αὐθεντίας, ἄχρι βαθυτάτου καὶ λιπαροῦ γηρατίου. Καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῶν προκαίρων μετὰστασιν ἐπιβραβεύσαιτο ὑμῖν ἅπασι καὶ τὴν οὐράνιον Βασιλείαν, ὁ ἀγαθὸς δότης καὶ Πρῶτανις τῶν ὅλων Θεός, Ἀμήν.

Κατὰ ἀψά. ἔτος ἀπὸ Θεογονίας. κατὰ Μῆνα Ἰαννουάριον.

Ἀθανάσιος ἐλέφ Θεοῦ Πατριάρχης πρῶην Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης Θεουπόλεως, καὶ εὐχέτης τῆς ὑμετέρας Ἐκλαμπρότητος.

Către prea strălucitul, prea binecredinciosul și prea blândul Domn și Voevod a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, Marele Brâncoveanu, iubit fiu al cuvioșiei noastre în Sf. Duh, apostolică bine-cuvîntare și har dela Dumneșe.

Laudă Grecii pe Alexandru Machedon, fiul lui Filip, pentru vitejiile adică isprăvile cele mai pre sus de om ale aceluia, fiind-că aprópe numai în doi-spre-zece anî a biruit tótă lumea. Dar nimic nu va folosi omul, dacã ar câștigã tótă lumea și-și va perde sufletul sêu, dupã cum ñice Evanghelia. De aceea, aceia se socotesc demni de laudã cãți întrebuintezã Domnia și puterea lor lumescã, nu în sfișierî de ómenî și nimicirî de popóre și orașe, ca setoși de a vãrsa sãnge, a prãda și a fi nemilostivi, ci își întrebuintezã puterea și stãpãnirea datã lor de Dumneðeu, pentru protecțiunea și administrarea dupã Dumneðeu, și guvernarea legalã a ómenilor. Ceî de felul acesta nu numai de ómenî sã laudã, ci și de Dumneðeu sunt laudați și fericiți, pentru cã sã bucurã și de onórea temporalã din partea ómenilor, și pentru cã vor moșteni dupã mórte împãrãția cerurilor. Decî dacã și alți óre-carî s'au aflat în lume ómenî vrednici în aceste timpuri trecetóre, și pioși și virtuoși, Domni și Impãrați, imî pare cã n'a stat altul egal în totul sã fie atãt de bine laudat de Dumneðeu și de toți ómenî, de al sêi și de streinî, de Domni și de Impãrați, dupã cum a rãsãrit în timpurile nóstre din aleșiî nației, ca alt sóre aruncãtor de raze, pãzita și de Dumneðeu cinstita strãlucirea vóstrã, în acéstã renumitã oblãduire și Domnie a acestei Ungrovlachii în totul fericitã; a cãruî victorii eroice și fapte virtuóse și prea întelepte isbãndîi dumneðeesci, vèðute și nevèðute, le cunoșce cu siguranța numai ochiul cel neadormit și a tóte vèðetor Dumneðeu; care bunãtate a Vóstrã cea pãzită de Dumneðeu și glorificatã, intinðendu-și razele intelectuale a prea strãlucitelor sale virtuți în tóte lumea, atrage pe toți, ca magnetul ferul, cãtre binefacerile tale. De aceea și noi de la marginile pãmîntului și din pãrțile cetãții lui Dumneðeu a Antiochiei, auñind de virtuțile tale de Dumneðeu luminate, am alergat și am venit cu tótã graba în acest prea fericit oraș, ca sã vedem și sã invèțãm în faptã acelea ce am auñit fiind departe, astfel dupã cum în vechime Impãrãtesa din miaðã-ñi a venit de la margini sã vadã întelepçiunea lui Solomon. Venind dar și vèðend însi-ne și convingendu-ne prin probã, mult mai multe în adevèr și ca mulțime și ca mãreție am vèðut și am invãțat, decãt cele ce am auñit. Pe lângã acele cu care au ñnfrumusețat înteleptul, umanul și de Dumneðeu plãcutul guvern al Vostru, ñilnic onorézã și ñnfrumusețézã și acum pe acéstã de Dumneðeu pãzită țarã și Domnie, cu atãtea clãdiri sfințite și în adevèr regale, cu biserici și mănãstiri și cu alte multe și mãrețe feluri de clãdiri și zidiri, spre folosul și bine-facerea locuitorilor. În special cu licee (frondistiri) și școle de deosebite sciințe și invãțãturî, ñic cu școle grecesci, slavonesci și locale (romãnesci); între tóte și pentru aceste limbî (ați fãcut) și tipografie. Ce altã datã nimenî din Domni trecuți n'au sãvirșit atãtea și astfel de lucruri bune, afarã de cinstita și luminata de Dumneðeu întelepçiune a Maiestãții tale. Tóte acestea vèðendu-le și noi, am venit sã vè rugãm ca sã vè intindeți mila Vóstrã și la acele pãrți îndepãrtate ale cetãții lui Dumneðeu Antiochia, pentru cã acéstã este de cuviință și fórte potrivit Înãlțimeî Vóstre, pentru douè cause: Intãia, pentru cã în acéstã și-au luat mai intãi creðincioșiî mântuitorul nume în adevèr, adică sã se numescã creștinî; iar Înãlțimea Ta sè cuvine prin grația lui Dumneðeu sã fiî intãiul dintre toți Domni ortodoxi cu acéstã numire creștinã; de asemenea și dupã buna voință și dupã cugetãri și dupã fapte sã aibî urmare la acéstã numire. Al doilea, pentru cã avènd Înãlțimea Vóstrã culmea virtuților și a nobleței, a renumelui strãlucit

și a predominanței, este potrivit să arătați și cel d'intăi mila Văstră, după cum ați arătat adesea și la alte scaune apostolicesci cu abundență, cu atât mai mult la cel dintăi scaun al corifeului Apostolilor Petru, unde este cetatea lui Dumnezeu cea de sus, Antiochia, pentru ca să aveți și amintire neîntreruptă prin mijlocirea acestei mile plăcute lui Dumnezeu, după cum și la celelalte biserici ale lui Christos. Mila însă este puțină în cantitate față de măreția strălucirii Văstre, foarte abundentă însă și prea bine primită înaintea lui Dumnezeu; pentru că acest bun străbate în suflet, și este foarte necesar în aceste părți, pentru această pricină: Preoții acelei țări sunt în multe locuri lipsiți și săraci, încât nu au nici cele necesare pentru traiu. Apoi cărțile arabe ce le întrebuintează aceia, ca unele ce sunt manuscripte, reclamă și bani mulți pentru cumpărare; și neavând aceia bani sau să le cumpere gata, sau să dea să le prescrie după manuscripte, rămân cei mai mulți și fără voia lor lipsiți și de slujba (serviciul bisericesc) zilnică. Și pentru celelalte își fac o mângăiere din cauza sărăciei, dar săvârșirea sfintei și dumnezeescei Liturghii este foarte necesară pentru toți preoții și foarte mântuitoare pentru toți ortodoxii. Deci dispoziția Văstră binefăcătoare către toți, prin inspirația divină a precedat rugăminta noastră, pentru ca să-și aibă totă răsplata, și ne-ați întrebat dacă ortodoxii din Arabia au mijloce pentru cărți. Atunci și noi am mulțumit lui Dumnezeu pentru buna voință și cugetarea voastră mișcată de Dumnezeu, și îndată v'am arătat cererea noastră, pe care, cu bună-voință și cu grabă primind-o, ați împlinit-o. Și deci ați ordonat cu umanitate, ca să se tipărescă prin cheltuelile bogatei dăruiri a hunătății văstre, această Liturhie în limba arabică, după dorința și scopul nostru. Dar auzind înălțimea voastră dela noi și înțelegând bine obiceiul ce se politicesce în părțile noastre ale Antiochiei, între preoții noștri ortodoxi din bisericile lui Christos, că adică rugăciunile sfintei Liturghii se citesc amestecat de aceia în arăbesce, iar ecfonisele se pronunță mai adesea elinesce, de aceea și spre o mai mare înaintare v'ați întins horul vostru plăcut lui Dumnezeu, ordonând ca nu numai ecfonisurile, ci și toate rugăciunile și cererile Liturghiei să se tipărescă *ad literam* fără nici o schimbare în ambele limbi, grecă și arabă, spre întrebuintarea mai ușoară a ei de către preoții noștri elino-arabi. Pentru ca cartea să fie folositore nu numai pentru cei ce știu numai limba arabică, sau pe amîndouă de odată, dar și pentru acei preoți romei (greci) care n'au învățat limba noastră arabică, și ca să se răspândească bunul la mai mulți. Această Sfintă Liturhie a ordonat înălțimea Văstră, după ce cu ajutorul lui Dumnezeu s'a pus în tipar, ca să se împartă și în dar către acei prea pioși ierei ai Arabilor spre eternă amintire; ca să potă și aceștia în urmă, având astfel de cărți, să săvârșescă după datoria lor sfinta Liturhie în amîndouă limbile, aducând cu toată evlavia divină, sfinta și cea fără de sânge jertfă lui Dumnezeu și Părin telui spre mântuirea și ertarea păcatelor lumii întregi și spre cererea celor de folos sufletului; spre întărirea și adumbrirea păzitei și încoronatei de Dumnezeu înălțimei Văstre, împreună cu totă bine-cuvîntată Văstră casă, împreună cu totă adunarea neamului Vostru, cu tot Palatul și cu totă Țara și Domnia, până la cea mai adâncă și ultimă bătrânețe, și după mutarea dela aceste vremelnice să vă răsplătescă pe toți și cu Impărăția cerului, dătătorul de bunuri și cel mai presus de toate Dumnezeu, Amin.

În anul 1701 dela Nascerea Domnului, în luna Ianuarie.

Atanasie, cu mila lui Dumnezeu Patriarch al marei cetăți a lui Dumnezeu Antiochia și rugător al strălucirei Văstre.

Ἀθανάσιος ἐλέφ Θεοῦ Πατριάρχης πρώην Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης Θεουπόλεως, Πᾶσις τοῖς εὐλαβεστάτοις εὐσεβέσιν Ἱερεῦσι τῶν Ὀρθοδόξων Ἀράβων, χάριν καὶ εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ εἰς ἔργα σωτηριώδη.

Εὐχθεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων φησὶν ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, ὅπως ἰαθῆτε, πολὺ γὰρ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. ὅταν δὲ λέγη εὐχθεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, δὲν λέγει νὰ παρακαλοῦμεν διὰ μόνους τοὺς ὁμοπίστους καὶ ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀπίστους καὶ ἀλλοτρίους, καὶ πάντας ἀνθρώπους. Ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος πρὸς Τιμόθεον γράφοντας, παρακαλῶ οὖν (φησὶ) πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ἡγῶν καὶ πιστῶν καὶ ἀπίστων, καὶ φίλων καὶ ἐχθρῶν, καὶ συγγενῶν καὶ ἀλλοτρίων· κατὰ τὴν ὁποίαν ταύτην Ἀποστολικὴν παραγγελίαν, καὶ ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία πρὸς τῶν ἄλλων ἀπάντων δέεται καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν, ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ σύμπαντος Κόσμου, Εὐσταθείας τῶν ἀπανταχοῦ ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, Καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, εἰς μίαν καὶ μόνην τὴν ὀρθόδοξον πρὸς Θεὸν ὁμολογίαν καὶ Πίστιν. Καὶ ἂν διὰ ἐχθροὺς καὶ ἀπίστους χρεωστοῦμεν νὰ παρακαλοῦμεν τὸν κοσμοσώστην Θεὸν νὰ τοὺς ἐλεήσῃ, πόσον περισσότερο πρέπει νὰ τὸν παρακαλοῦμεν διὰ πιστοὺς καὶ γνωρίμους καὶ φίλους; Εἰ δὲ καὶ τύχοι νὰ εἶναι καὶ εὐεργέται καὶ πρόξενοι κοινῆς καὶ μεγάλης καὶ ψυχοσωτηρίου εὐεργεσίας, πόσον μᾶλλον, περισσότερο ἀπὸ ὅλους πρέπει νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν διὰ τοὺς τοιοῦτους κοινοὺς ἡμῶν εὐεργέτας; Πόση μὲν οὖν ἀπορία διδίων εὐρίσκειτο εἰς τοὺς ὀρθοδόξους τῶν Ἀράβων, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἱερωμένους αὐτῶν, μὲ τὸ νὰ εἶναι χειρόγραφα, καὶ διὰ τοῦτο δυσεύρετα καὶ δυσκολοαπόκτητα ὡς ἀκριβοπούλητα καὶ διὰ τὴν ἔνδειαν μάλιστα τῶν χρημάτων, αὐτὸ τὸ μαρτυροῦσιν ὅσοι τὰ ὑστεροῦνται. τούτων τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν χρεῖαν τὴν ἀνεπλήρωσεν ὁ ἐλεήμων Θεός, ὁ θέλων πάντας σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, κατὰ τοὺς ἀνεφίκτους ὄρους καὶ λόγους τῆς θείας αὐτοῦ προνοίας, εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους. ὅπου εὐδόκησεν νὰ πηγένωμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ τῆς Θεουπόλεως Ἀντιοχείας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατὰ εἰς τὴν μεγαλάνομον αὐθεντίαν τῆς Οὐγκροβλαχίας, κατὰ φήμην τῶν ἡρωϊκῶν ἀρετῶν, καὶ μεγαλοφυῶν κατορθωμάτων τοῦ τέως ἡγεμονεύοντος Πανενδόξου καὶ μεγαλοπρεπεστάτου Αὐθέντου, καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα Βοεβόνδα τοῦ Μπραγκοβάνου, τοῦ ὁμωνύμου καὶ ὁμοτρόπου τοῦ ἐν Βασιλεῦσιν αἰοιδίμου καὶ ἀγίου τῷ ὄντι μεγάλου Κωνσταντίνου. Καὶ δὴ σὺν Θεῷ φθάσαντες εἰς Βλαχίαν, καὶ ἀξιωθέντες καὶ τῆς ἐκείνου ποθητῆς ἀπολαύσεως, καὶ ἀξιεπαινέτου καὶ θεᾶς καὶ ὁμιλίας, μετὰ μεγάλης ἡμῶν ψυχικῆς εὐφροσύνης καὶ θυμηδίας, καὶ φιλοφρονηθέντες ὑπὸ τῆς αὐτοῦ ὕψηλότητος εὐλαβῶς τε καὶ φιλανθρώπως, ἐπροβάλαμεν καὶ τὴν παρ' ἡμῖν τῶν ἐκκλησιαστικῶν διδίων ἔνδειαν, καὶ μάλιστα τῆς ἱεῤῥας Λειτουργίας, αὐτοῦ πρότερον ἡμᾶς ἐρωτήσαντες περὶ τούτων. Βλέποντες δὲ τὴν ἔμφυτον τῆς αὐτοῦ ὕψηλότητος κλίσιν καὶ προθυμίαν, ὅπου ἔχει ἐτοιμῶς εἰς ἀγαθοποιήσιν, καὶ πρὸς πάντας μὲν, μάλιστα δὲ πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς χρεῖας, ἐτολήσαμεν σὺν Θεῷ, καὶ ἐδεήθημεν τῆς αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητος, εἰ δυνατὸν νὰ βοηθήσῃ ταῖς ὑπὸ τὴν Πατριαρχικὴν καθέδραν τῆς Θεουπόλεως Ἀντιοχείας εὐρισκομέναις ἐκκλησιασταῖς τῶν ὀρθοδόξων Ἀράβων ἱερωμένων, καὶ νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, προστάζωντας νὰ τυπωθῇ εἰς τὴν ἡμετέραν πάτριον ἀραβικὴν διάλεκτον ἡ θεία Λειτουργία, δι' οἰκείων τῆς αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητος ἐξόδων. Ἡ δὲ αὐτοῦ θεοφρούρητος καὶ θεοσεβεστάτη ὕψηλότης μετὰ προθυμίας ἀποδεξαμένη τὴν κατὰ θεὸν ἡμῶν αἴτησιν, ἐπρόσταξε τὸν παρὰ τῇ αὐτοῦ ὕψηλότητι εὐρισκόμενον ἐπιδέξιον τυπογράφον, τὸν ὁσιώτατον

ἐν ἱερομονάχοις Κὸρ Ἄνθιμον τὸν Ἰθῆρα, ἐπιδαφιλευσαμένη πλουσίως αὐτῷ καὶ τὰ πρὸς ἔξοδον, ὅτι νὰ σκάψη μετ' ἐπιμελείας ἀραβικὰ γράμματα, καὶ κατασκευάζωντας νέαν χαλκογραφίαν ἀραβικὴν, νὰ τυπώσῃ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας ἐν ἀμφοτέραις ταῖς διαλέκτοις, ἐλληνικῇ καὶ ἀραβικῇ. Καὶ δὴ Θεοῦ συνεργείᾳ τῆς τε αὐτοῦ Ἰψηλότητος προτροπῇ καὶ δαπάνῃ, καὶ ἡμετέρα ἀόκνῃ σπουδῇ καὶ διορθώσει, εἰς πέρας ἐλθοῦσα καὶ τυπωθεῖσα ὡς φαίνεται, προσέταξεν ἡ αὐτοῦ Ἐκλαμπρότης, ὅτι καὶ νὰ διαμοιράζεται δωρεὰν εἰς ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους ἱερεῖς τῆς Ἀραβίας, ὑπὲρ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὧ εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς καὶ Ἱερομόναχοι, ὅποσοι ἀπακτήσετε τὸ ἱερὸν τοῦτο βιβλίον κατὰ χάριν τοῦ εὐσεβεστάτου τούτου Αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος, χρεωστεῖτε ἀπαριτήτως καθ' ἐκάστην ἱερουργίαν νὰ μνημονεύετε τὸ τίμιον αὐτοῦ ὄνομα, καὶ νὰ παρακαλῆτε τὸν Θεὸν ἐκτενῶς διὰ νὰ τὸν στερεώσῃ εἰς τὸν ὑψηλότατον αὐτοῦ θρόνον ἀνεπηρέαστον ἄχρι βάθυτάτου καὶ λιπαροῦ γηρατίου, μετὰ πάσης τῆς συγγενικῆς καὶ ἀθθεντικῆς αὐτοῦ ὀμηγύρεως, τζάρας καὶ ἀθθεντίας, καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδίωξιν, νὰ τοὺς ἀξιῶσῃ ἀπαξάπαντας καὶ τῆς οὐρανῶν Βασιλείας. ἧς καὶ πάντες ἀξιοθειήμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς αἰδίου αἰῶνας αἰῶνων, Ἀμήν.

Atanasie din mila lui Dumnezeu fost Patriarch al Antiochiei, al marei Cetăți a lui Dumnezeu.

Tuturor piosilor evseviosi preoți ai ortodoxilor Arabi, har și binecuvîntare de la Dumnezeu în lucruri măntuitoare.

Rugați-vă unul pentru altul, ȳice dumnezeescul Apostol, ca să vă vindecați, căci mult pȳte rugăciunea cea lucrătoare a dreptului. Când ȳice: rugați-vă unii pentru alții, nu înȳelege să ne rugăm numai pentru cei de o credinȳă și frați ai noștri, dar și pentru necredincioși și streini și pentru toți omenii. De aceea și fericitul Pavel scriind către Timoteiȳ ȳice: Decī vă rog mai întâi de tȳte să faceți cereri și rugăciuni, adunări și mulțumiri pentru toți omenii, adică pentru credincioși și necredincioși, prieteni și vrăjmași, pentru cei de un neam și streini. Conform acestui precept apostolic și sfinta noastră biserică înainte de tȳte cere și se rȳgă lui Dumnezeu pentru pacea a tȳtă lumea, pentru stabilitatea de pretutindenī a sfințelor lui Dumnezeu biserici, și a unirei tuturor în una și singura mărturisire și credinȳă ortodoxă către Dumnezeu. Și dacă datorim să ne rugăm Măntuitorului lumii Dumnezeu pentru vrăjmași și necredincioși spre a-l milui, cu cât mai mult se cuvine să-l rugăm pentru credincioșii cunoscuți și prieteni? Iar dacă s'ar întâmpla să fie și bine făcȳtor și causător de bine-facere obștescă mare, și de suflet măntuitoare, cu cât mai mult de cât pentru toți să cuvine să ne rugăm lui Dumnezeu pentru astfel de bine-făcȳtori obștesci ai noștri! Decī câtă lipsă de cărți se află la ortodoxii dintre Arabi și mai ales la cei sfințiți ai lor, pentru că erau manuscripte și de aceea cu greȳ se găseaȳ, cu anevoe să dobȳdeaȳ, pentru că fiind scump și mai cu seamă din cauza lipsei de bani, acesta o mărturisesc aceia căroră le lipsesc. Lipsa acestora și trebuinȳa a îndeplinit-o înduratul Dumnezeu, cel ce voesce ca toți să se măntuiască și la cunoștinȳa adevȳrului să vie, după determinările și cuvintele cele neurmăte ale dumnezeescii sale Proni în timpurile noastre; care a binevoit să mergem și noi din aceste părți ale Cetății lui Dumnezeu Antiochia în Constantinopol, și de acolo în mult renumita Domnie a Ungrovlahiei, după aȳdirea virtuților eroice și a isbănȳilor geniale ale celui ce domnesce acum, ale prea gloriosului, prea piosului Domn și Oblăduitor

al întregii Ungrovlachii, Domnului Domn Ioan Constantin Basarab Voevod Brâncoveanu, celui cu un nume și cu un chip al celui între împărați pomenitului și în adevăr Sfântului Martir Constantin. Și deci cu ajutorul lui Dumnezeu ajungând în Valachia și învrednicindu-ne de dorita primire a aceluia și de vorbirea și primirea a celui vrednic de laudat, cu mare veselie și dorință a sufletului nostru, și fiind tratați de către Înălțimea sa cu cucernicie și umanitate, i-am arătat și lipsa cărților bisericesci la noi, mai cu seamă a sfintei Liturghii, întrebându-ne el mai întâi despre acesta. Deci vădând înclinarea și graba sădită în Înălțimea sa, ce o are gata spre faceri de bine la toate, iar mai ales la cele de trebuința bisericeii, am îndrăsnit cu ajutorul lui Dumnezeu și ne-am rugat de Strălucirea sa, dacă e cu putință să ajute bisericile sfinților ortodocși arabi, ce se află sub tronul patriarhal al Cetății lui Dumnezeu Antiochia, și să îndeplinescă această lipsă, ordonând ca să se tipărească în limba patriei noastre cea arabică sfânta Liturghie cu cheltuiala Strălucirii sale proprie. Iară păzita de Dumnezeu și evsevioasa sa Înălțime cu grabire primind cererea noastră cea după Dumnezeu a ordonat tipografului abil ce se afla pe lângă Înălțimea sa, prea cuviosului între Ieromonahii, chir Antim Ivirenul, dându-i cu abundență și cele de cheltuială, ca să sape cu îngrijire litere arabice și făcând nouă halcografie arabică să tipărească serviciul sfintei Liturghii în amândouă limbile, elenă și arabică. Și așa cu ajutorul lui Dumnezeu și cu îndemnul și cheltuiala Înălțimei sale și cu a noastră neobosită îngrijire și corectare ajungând la sfârșit și tipărindu-se cum se vede, am ordonat Strălucirea sa, ca să se împartă în dar la toți preoții ortodocși ai Arabiei, pentru mântuirea sufletului său. De aceea și noi, o prea cuviosă Ierei și Ieromonahii, câți luați această sfântă carte în mână a acestui prea credincios Domn și Oblăduitor, sunteți datorii neîntrerupt la totă ierurgia să amintiți cinstitul său nume și să rugați pe Dumnezeu continuu, ca să-l întărească pe prea Înaltul său tron, neispitit până la cea mai adâncă și ticnită bătrânețe, cu toate rudele și cu totă adunarea lui domnescă, cu Țara și Domnia, și după trecerea de aici, să-i învrednicască pe toți și cu Împărăția cerurilor, de care și toți să ne învrednicim în Christos Isus Domnul nostru, a căruia glorie fie în veci de veci nesfârșită, amin.

La sfârșitul volumului se află următoarea notiță, în grecesce și arăbesce :

Ἐτυπώθη ἡ ψυχωφελεστάτη αὕτη ἱερά Λειτουργία, νῦν πρῶτον εἰς ἑλληνο-ἀραβικὴν διάλεκτον ἐπιτάγματι μὲν καὶ δαπάνῃ τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκλαμπροτάτου τε καὶ γαληνοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγροβλαχίας, Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόνδα.

Παρά Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰθρηρίας.

Διορθώσει δὲ κατὰ θατέραν μόνην τὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον, Ἱγνατίου Ἱερομονάχου Φιτυάνου τοῦ ἐκ Χαλδίας.

ἐν τῇ Ἱερᾷ τῶν εἰσοδιῶν τῆς Θεοτόκου μονῆ τοῦ Συναγωγίου.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψά κατὰ μῆνα Ἰαννουάριον.

S'a tipărit această prea folositore de suflet sfântă Liturghie acum pentru întâia oară în limba eleno-arabică, din porunca și cu cheltuiala prea binecredinciosului, prea strălucitului și prea blândului Domn și Stăpânitor a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod.

De Antim Ieromonachul din Iviria.

Prin corectarea numai a uneia din limbî, a celei grecesci, de Ignatie Ieromonachul Fityanu din Haldea.

În sfînta Mănăstire a Intrărei în Biserică a Născătoarei de Dumneșe, Suagov. În anul mîntuirii 1701, în luna Ianuarie.

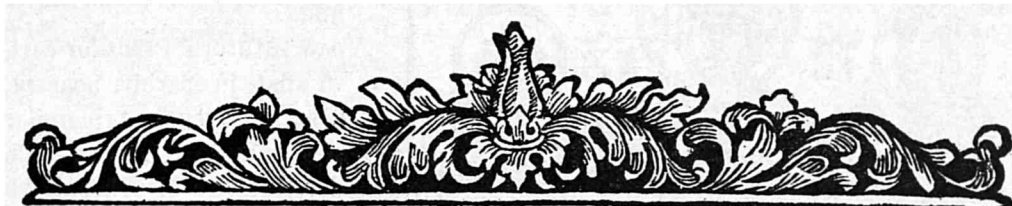
Urméază 4 rînduri în arăbesce.

Cartea cuprinde serviciul liturghiei după tipicul bisericii ortodoxe, în limbile grecescă și arăbescă; iar rugăciunile împărtășirii numai arăbesce.

Traducerile romănesci de mai sus sunt făcute, după textul grecesc, de C. Erbiceanu.

București: Biblioteca Academiei Române. — Viena: Biblioteca imp. și regală.

Schnurrer, *Biblioteca arabica*, n° 266. — Nicolae Catrami, *Φιλολογικὰ Ἀναλεκτὰ Ζακύνθου*, 1800, p. 256. — A. Helladius, *Status praesens Ecclesiae graecae*, 1714, p. 17. — Picot, *Anthime*, p. 537, n° 15. — A. Papadopol-Calimach, *Un episod din istoria tipografiei în România*, în *Analele Academiei Române*, XVII (1895-96), *Memoriile secțiunii istorice*, p. 135. — C. Erbiceanu, în *Biserica Orthodoxă*, XIII, 531.

243.

1702.

131. Invățătură de șapte taine, Buzéu 1702.

Ⲡ Ⲉ Ⲛ Ⲙ Ⲙ Ⲛ Ⲛ Ⲛ

ⲢⲚⲚⲚⲚⲚⲚⲚⲚ ⲢⲚⲚⲚⲚⲚⲚⲚⲚ.

Ⲁⲉ ⲛⲁⲛⲧⲉ ⲧⲁⲓⲛⲏ ⲁⲗⲉ Ⲉⲉⲥⲕⲣⲉⲧⲓⲏ, ⲕⲥ Ⲁⲣⲕⲛⲧⲉ
ⲀⲠⲖⲈⲀⲚⲚ ⲀⲚ Ⲣⲣⲁⲕⲏⲗⲁ ⲉⲑⲏⲓⲛⲁⲛⲛⲣⲕ
Ⲣⲡⲣⲏⲛⲓ.

ⲒⲕⲥⲠ ⲧⲏⲡⲡⲣⲏⲧⲕ ⲛⲁ ⲛⲓⲗⲉⲗⲉ ⲡⲣⲕ ⲁⲥⲠⲏⲛⲁⲧⲥⲁⲥⲏ
ⲛⲏ ⲁⲛⲧⲁⲕⲁⲧⲥⲁⲥⲏ ⲀⲠⲠⲏⲕ ⲛⲏ ⲱⲅⲗⲁⲥⲏⲧⲟⲣⲓⲟ
ⲁ ⲧⲟⲁⲧⲕ Ⲣⲣⲁ ⲢⲥⲠⲗⲏⲕⲥⲕⲕ.

Ⲓⲱ ⲕⲠⲤⲦⲏⲧⲏⲧⲏⲏⲏ, Ⲉ: Ⲉ: ⲠⲠⲚⲠⲠⲠⲠⲠⲠ.

ⲕⲥ ⲡⲟⲣⲥⲏⲕⲁ ⲛⲏ ⲕⲥ ⲧⲟⲁⲧⲕ ⲕⲉⲗⲧⲥⲓⲁⲗⲁ ⲁ Ⲣⲣⲕ
Ⲉⲑⲏⲓⲛⲁⲧⲥⲁⲥⲏ Ⲡⲏⲧⲣⲟⲡⲟⲗⲏⲧⲕ
ⲕⲡⲣ ⲈⲚⲚⲠⲠⲠⲠⲠⲠ.

Ⲡ ⲧⲏⲡⲟⲑⲣⲁⲑⲓⲗ ⲀⲠⲠⲏⲕⲥⲕⲕ, ⲛⲁ ⲉⲑⲏⲓⲧⲁ
Ⲉⲡⲏⲕⲟⲛⲓⲉ Ⲁⲉⲗⲁ Ⲉⲥⲥⲗⲥ

Ⲡⲁ ⲏⲏⲥⲗ Ⲁⲉⲗⲁ ⲛⲀⲀⲏⲣⲕ ⲠⲥⲠⲏⲏ, ⲡⲥⲓ.

În-4° de 32 de foi numerotate. Tipărit cu negru și roșu. Titlul și paginole sunt încadrate în florî de compozițiune tipografică. Paginole au 24 rînduri.

Pe verso titlului se află o gravură semnată *Ursulii* reprezentând pe Christos pe un tron între Fecióra Maria și St. Ioan, cu inscripțiuni slavone (facs. n° 244). Sub această gravură se află versurile următoare:

„Doamne Isuse păzește în sfânta Mitropolie
 Pre al nostru Părinte și în vécul ce va să fie,
 „Pre Theodosie Vlădica al Țarâi Rumânești,
 Care la un gându s-au înunit cu marii Băsărăbești,
 „De-au scos la lumină acéste șapte taîni sfinte,
 Și le-a 'mpărțit la Preoți să le ia foarte aminte,
 „Ca prenr-ânsele să sfîntescă norodul creștinesc
 Și să-l ducă la 'mfrumușetatul Raului cel ceresc.
 „Plecatul poslușnicu,
 „Mitrofan Episcopu.“

Pe f. 2 și 3 r. se află următoarea introducere:

244. — Din *Învățătura și Liturghia*, 1702.

„Cu mila lui Dumnezeu Theo-
 dosie, Arhiepiscopu și Mi-
 tropolitu a toată Ugrovla-
 hiia.

„Voa tuturor Preoților cari
 vă aflați în eparhiia noastră,
 dela Arhiepiscopu și Arhiepiscopu
 și stăpanul Hs. pace, milă,
 dar, întărire și spăsenie vă
 pohtim; iară dela smere-
 nia noastră blagoslovenie.

„Știindă noi că Domnul no-
 stru Is. Hs. Arhiepiscopu cel mare
 al tuturor vécilor, pentru a-
 céia voiaște a să da Arhiepiscopu
 mila și darul și cinste Arhie-
 riei, după măsura darului, ca-
 rele s-au dat dumnezeștilor
 și sfinților lui Ucenici și Apo-
 stoli: Ca să facă rânduiale și
 tocméle bune între următorii
 lor, între preoții (adecă) și pă-
 zitorii turmei ceî cuvântătoare
 răscumpărate cu pré scumpu

sângele lui; și céle protivnice beséricii să le dăzrădăcineze, și céle ce ar vedé că
 le facu Preoții den neștiință să le arate și să-i invéte; iară pentru céle ce le facu
 den léne să-i certe și pravoslaviia în totu chipul să o întărescă; precum gră-
 iaște sfântul Pavel la faptele Apostolilor, cap. 20: Păziți-vă pre voi și toată
 turma întru caré pre voi Duhul sfântu v-au pus episcopii, (adecă oglinditori sau
 păzitori), ca să pașteți besereca lui Dumnezeu, caré o au câștigat cu sângele
 său. Dreptu acéia nu putum lăsa nici noi ca aciașta poruncă să fie trecută: Adecă
 a nu așază céle netocmite și a nu dezrădăcina céle ce s-ar vedé protivnice și
 Pravoslaviia a nu o întări după datoriia Arhipăstoriei noastre.

„Iară pentru că toată zidiré și tăriia în temelie iaste și stă; și themeliia
 Pravoslaviiei sântu céle șapte taîne de însuși Hs.⁵ Domnul nostru rânduite și

tocmite; carele ca niște coloane vârtoase, neclătite, și ca niște stalpi nesurpați țină toată zidire credinței noastre și a adunării creștinești, în casa înțelepciunii lui Dumnezeu, în sfânta besérecă; Și păzitorii și apărătorii de cele ce s-ar vedea că sânt în protiva acestor sfinte Taîne, sântem noi Archiereii; Judecat-am pentru aceia cu amăruntul, și cu totu de-adinsul cercându sfintele scripturi și citind Pravila sfinților Părinți, și socotind cele ce vedem sau și auzim că să facă între voi Preoții, am aflat unele carele să înpotrivesc învățăturilor apostolești și tainelor sfintei Beséreci: și mai ales de sfântul Botez, de sfânta Cume necătură și de Myrul cel mare. Care înpotriviri în totu chipul a le zmulge și a le dăzrădăcina voim și ne silim. De care lucru și poruncă ca aciasta dăm: Ca cele ce să vor vedea într-ansele a fi drépte și adevărate, să să ție cu toată paza; iară cele protivnice și carele să facă făr-de-cale, să se lase, și să se lépede. Insa după rânduiala sfintelor 7 Taîne, socotim că de folos lucrul va fi ca toate să le aducem aminte dérindul să să știe ce sânt, și unde adevărim și socotim că nu să facă isprăvi după așăzământul sfinților Părinți la toate taînele, vom arăta cele protivnice.

București, Biblioteca Academiei Române.

Popp, *Disertație*, 71. — Xenopol-Erbiceanu, *Serbarea școlară de la Iași*. Acte și Documente, Iași 1885, p. 345, n° 5. — C. Erbiceanu, în *Biserica Ortodoxă*, XIV, 703. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 103. — Pușcariu, *Documente*, II, 363. — P. Popescu, *Mitrop. Teodosie*, 52.

132. Liturghie, Buzău 1702.

СФІТІ ШІ ДЪМНѢЗЪІСКІ

Лѣтсрѣіе.

ШІ СФІТЪСЪІ Івѧнъ златоустъ, ѧ Мѧреѧшъ Евсѧіе, шІ ѧ СФІТЪСЪІ Гргорѣ двоеслов, Кѧрѣ ѧсте Преждесѣѧна.

Кѧрѣ ѧкъм де нос сѧс типърѧт, шІ ѧ лѧмѧнъ сѧс дат, ѧтрѧ фолѧсѧ тѧтѧрѧр Прѣвцилѧр, шІ Дѧіѧкѧнѧлѧр, кѧ сѧ пѧатъ пре лѣснѣ ѧ сѧжѧ към сѧ кѧде пре рѧнѧдѧіѧ ѧ, ден ѧзкѧдѧле Грѣчѧн, Тѧпѧкѧ пре лѧмѧ Рѧмѧнѣскъ, скѧсѧ шІ токмѧтъ, ден порѧнѧ, шІ ѧсжрдѧ ѧпреѧнъ шІ тѧатъ кѧлтѧіѧ ѧ прѣ чѧстѧтѧсѧшъ, жѧпан Шѧрѧнъ Канѧксѧнѧ Евѧ, Пѧхѧрѧнѧкъ. ѧтрѧ зѧлѧле Прѣ лѧмѧнѧтѧсѧшъ Бѧгѧчѧтѧсѧшъ Дѧмнѧ Іѧ КОГѧНТѧНЪ БѧѧРѧБЪ ВОѧВОДѧШІ. ѧндѧрѧптѧндъ Кѧрма сфѧтѧй Бѧскрѧчѧ Прѣ сфѧцѧтѧсѧ Кѧрѣ ѧ ѧ О Д ѧ ѧ І ѧ Шрѧіѧпѧкѧ ѧ тѧатъ ѧгрѧвлѧхѧ

Тѧпѧрѧтѧсѧ ѧ сфѧтѧ ѧіѧкопѧ дѧла Бѧзѧѧ, ѧ Тѧпогрѧфѧ Дѧмнѣскъ.

ѧ ѧнѧ дѧла ѧндѧрѣ лѧмѧнѧ, ѧсѧ.

245. — O pagină din *Liturghia* de la 1702.

In-4° de 4 foi fără numerotație și 202 foi numerotate. Tipărit cu roșu și negru. Pentru forma caracterelor v. facs. 245. Titlul și paginile sunt încadrate. Acestea au 21 de rânduri. Volumul cuprinde numeroase ornamentațiuni. Pe verso titlului se află reprezentat Christos pe un tron, între Fecióra Maria și St. Ioan (facs. 244, p. 434). Acest clișeu a mai fost reprodus la f. 170 v. Se mai află reprezentați, în gravuri ocupând câte o pagină întreagă, St. Ioan Zlatoust (f. 140) fără semnătură, St. Vasilie-cel-mare (f. 51 v.) semnat Δημιτριος — 1698 (facs. 247) și St. Grigorie (f. 92 v.) semnat Іωанники (facs. 246).

246. — St. Grigorie, din Liturghia de la 1702.

Pe verso titlului, sub gravura de care s'a vorbit mai sus (facs. 244) se află versurile următoare :

„Șarbanū odraslă den rădăcină bună,
 Hristoase Doamne, aciastă carte-ți inchină,
 „Intru care să inchée cé ce-î pe spre fire,
 A ta taină sfântă ce-î de mântuire.
 „Caré o aî sfințitu-o între aî tăi Ucenici,
 Cândū au sosit vrémé de-aî apriimit munci.
 „Dă-î, Hristoase Doamne, plata mântuire,
 Părinților lui vécînica odihnire.“

Prefața:

„Jupan Șarbanu Cantacozinò vel Păharnicù, Tuturor adevăraților creștini pravoslavnici și cui să cuvine a ști, sănătate trupescă, spăsenie sufletescă de la Domnul Dumnezeu poftêște și roagă.

247. — St. Vasile, din Liturghia de la 1702.

„Dumnezău vécniculù și a totù putérniculù, den noianulù mărirei și bună-tății sale, au vrutù lumé cu toate câte sântù într-ansa și afară dentr-ansa, văzute și nevăzute, den nimica să zidescă și la ivélă să aducă. Inșă nu numai atâta adâncimé înțelepciunii sale au vrutù să facă și să tocmescă, ce încă cu nemărginita-î providenție, toate ca să să ție, și una cu alta ca să să păzescă, așa de mare și de bună orânduială au pusù și au așăzatù, cât de nu iarăși Pe-

lagulă științei sale ar fi hotărât și sfârșitul ei a fi, s-ar crede că în veci succesive s-ar trage și ar sta lumé.

„Așa dară înțelepția și puternicia lui Dumnezeu așazăndu și tocmindu ființele și lucrurile, și fire le-au dat, și poftă ca acela întrânsa au sădit, ca pentr-acéia fiește caré zidire trebuința ei să-și caute, și ajutoriu să-și cîră una dela alta, pentru paza și ținéré ei. Inșă decâtu tuturor alora, mai vartos și mai ales omului,—ca unil ce iaste mai alésă și mai iscusită zidire decât toată zidiré, dupre ingeri, — au orânduitu acé putére și în nemuritoriu sufletul lui au pusú cunoștinți, căriia și mare poruncă au dat, ca întru soțiré ce să află să să tie și să să păzescă, unul cu altul ajutându și sprijinindú cu acela ce fiește căruia providenția și bunătate Dumnezăiască l-au dăruit și l-au miluit; adecate: celú mai tare și mai avutú pre cel slabú și mai lipsitú; cel mai mare și mai vartosú, pre celú mai mic și neputincos; și așa urmându-se, la toate alalte să curgă. Acéla dară a să face și ca acélé a să ajuta, cum și datorie că iaste omului, toate sfintele scripturi arată, învață și poruncescu. Așjderé și politiceștile legi și canoane, acélé dogmatisescu; și nu numai céle creștinești, ce încă și céle ethnicești asemené învață, îndemnă și silescu pre totú omul: Direptú că a face și a păzi acéla, dumnezăescu și firescu lucru iaste. Ajutorilú dar acela, ce și datorie omului iaste de a da și a aduce unul altuia, de pre putința și avutulú său ce va fi, în multe félluri și chipuri iaste și să poate zice. Precumú pren multe scripturi, cine citéște sau va vré să citéscă, véde și va puté vedé: Inșă lângă alte ajutoare, acéla mai ales și mai de multú folosú iaste a sufletelorú, de vréme ce cu câtú mai pre désupra iaste, mai ales, mai iscusitú și mai ciustitú sufletul de câtú trupulú, cu atáta mai alesú și folosul lui iaste și mai mare, și mai osebitú binele. Direptú că a-tot-țiitorilú și în troiță maritú, slăvitú și proslăvit Dumnezău, au cinstitú, au înpodobitú și au înbogățit fire omenesculú sufletú, cu nemuriré, cu vecinicia și cu înpărăția cerurilor,—caré iaste fericiré cé adevărată, bucuria și dulciata cé nespusă și necuprinsă de véci.

„La acésté dară toate multú uitându-se și bine socotindu-le mai susú numelulú (*sic*) dumnélui jupan Șerbanú Cantacuzinó, au gândit, ca pren cel milosárdulú și pré sfântul Dumnezău prilejú i-au dat, cât pren putința-l va fi, să ajute pre cei ce trebuința lor îi siléște și nevoia o cére, mai vartosú parté besériciască, carií sántú preoții. Direptú acéia iată au socotitú și au alesú de au tipărit de iznoavă Lyiturghiile în chipulú ce să véde, de vréme ce s-au și înpuținatu acéle cărți într-acéste vremi, și cu toată chieltuála sa ispravindu-le, harú le înparte pre la sfintele și dumnezăeștile biséreci, și cuí iaste de trebuință dărufaște, pentru buna pomeniré lui, a părinților, a moșilorú, strămoșilorú și a totú vechiu și blgorod. némulú său, den bună voia sa mișcat și atățatú; lucru cu adevăratú bunú de laudatú și de multú multora folos. Cáce acíastá pré sfântá carte, Lyiturghie, zicú, capulú și începătura tuturorú pravoslavnicii al Răsăritulú besériciștilor cărți și orândueli iaste, direptú că prent-acésté mai alésă și minunata taină a evharistiei să săvârșaste, caré cu dumnezăesculú Trupú al Domnului și spăsi-torilú nostru Is. Hs. ne înpreună, ne unéște, și viată de véci ne căștigă, a căruia Domnu și Dumnezeu fie slavă și laudă în véci de véci, Aminú.“

La f. 199 începe o „Invățătură către preoți“, despre modul cum trebuie să slujescă sfînta Liturghie. La sfîrșitul acestei „invățături“, adică pe f. 102 v. se citește:

„Tipăritu-s-au acéste sfinte Lyiturghiї pren nevoința și multa ostenelă a lui Mitrofan, Episcopul de Buzău.“

Pe f. 8 v. și 9 r. se citește :

„Aicé Preote să pomenești acéste nuine precum însemnéză în josū.

„Cari sântū a cinstitulū marelū Paharnicū Șarbanū Ctitorulū ce au făcut acéste sfinte Leturghiї, și le-au închinatū dar sfintelor Beséreci întru slavă lui Dumnezău.

„Помѡни ГДн :

„Іѡ Шкрѡн Боекод, ѡ Гѣжда ѡгѡ Ёлена,

„Іѡ Матѡй Боекод, ѡ Гѣжда ѡгѡ Ёлина,

„Іѡ Костандѡн Боекод, ѡ Гѣжда ѡгѡ Балѡша,

„Іѡ Шкрѡн Боекод, ѡ Гѣжда ѡгѡ Марѡа,

„Іѡ Костандѡн Боекод, ѡ Гѣжда ѡгѡ Марѡка,

„Drăghicū, Păuna, Diiculū, Dumitra, Costandin, Elina, Șerbanū, Mariya, Andriana, Părvul, Costandin, Gligorie, Diiculū, Barbulū, Diicul, Calé, Marica, Alixandra, Balașa, Costandinū, Mihaї, Thoma, Iordache, Ancuța, Marica, Iinca, Balașa, Balașa, Preda, Papa, Ancuța, Calé, Marica, Iinca, Ghiné, Iinca, Gheorghie, Caplé, Ancuța, Radulū, Costandin“.

Bucuresci : Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități. — Mănăstirea Némțului.

Gaster, *Chrestomație*, I, 313.

Xenopol-Erbiceanu, *Serbarea școlara de la Iași*, 345, n° 5. — Pușcariu, *Documente*, II, 370. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 90.

133. Pânea Pruncilor, (Alba-Iulia) 1702.

Пѡнѡ прѡнчлор, сѡш ѡрѡцѡктѡра крединѡн Крѡнинѡри, . . карѡ w аѡ скрѡнск ѡ личн ѡтрѡѡчѡнн шн рѡспѡнсѡрѡ оѡнѡсрѡнѡ чннстнтѡлѡ Патѡр Борѡнѡн Ласло парѡкѡшѡша Бѡсѡрѡчѡн Катѡланѡнѡн дѡла Бѡлград. шн сѡш ѡтрѡѡ ѡ анѡмѡ ромѡнѡнѡскѡ дѡ Дѡмѡ Иѡнѡш дѡла Борѡнѡнѡн. ѡ анѡн Дѡмѡ. аѡк.

4 foї perag. și 152 pagine.

Nu am vădut exemplar. Acéstă notiță este luată după Cipariu.

Popp citéză, după Horányi, un catechism românesc (*Catechismus valachicus*) de Paul Baranyi, tipărit la Bělgrad (Alba-Iulia) în 1702; de asemenea Szabó și alții. Cipariu crede însă că este vorba de acéstă carte a lui *Ladislau Baranyi* (Boronéi Laslo).

Alexius Horányi, *Nova Memoria Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum*, I (Pestini, 1792), 287. — Dr. Franz Sartori, *Historisch-ethnographische Übersicht der wissenschaftlichen Cultur, Geistesthätigkeit und Literatur des österreichischen Kaiserthums nach seinen mannigfaltigen Sprachen und deren Bildungsstufen*. I-er Theil, Wien 1830, 176. — Popp, *Disertație*, 28. — Cipariu, *Principia*, 119, GG. — Szabó, *Régi magyar könyvtár*, II, 571. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 108.

134. Slujba cuviósei Matrona Hipolita, (Bucuresci) 1702. — Grecesce.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ | ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ | Ματρώνης τής Χιοπολιτιδος | Τυπωθεΐσα | 'Επί τής ήγεμονείας του Εδσεβεστατου εκλαμπροτάτου, και | Γαληνοτάτου Κυριου Κυριου, 'Ιωάννου Κωνσταντινου | Βασσαράβα Βοεβόδα πάσης Ουγγροβλαχίας. |

Ἀρχιερατεύοντος | Τοῦ πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου | Κυρίου Κυρίου Θεοδοσίου. Ἀναλώμασι, | Τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Παντολέοντος Καλλιάρχου | Ἀκέστορος τοῦ Χίου. | Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου, τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. | ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙΩ. ἈΨΒ'. | Κατὰ μῆνα Μάρτιον.

Slujba sfinteî năstre cuviósei Matróna Hiopolita, tipărită pe timpul domniei prea piosului, prea strălucitului și prea luminatului, Domnului Domn Ioan Constandin Basarab, Voevod a tótă Ungrovlachia, pe când era Arhiepiscopul și de Dumnezeu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie, cu cheltuiala prea învățatului Domnului Pantoleon Kalliarhos, achestor din Hio, de către Antim Ieromonachul din Ivir. In anii mântuirii 1702. In luna Martie.

In-4° de 3 foi fără număr, și 10 foi numerotate.

In primele se află titlul, stema și 4 distichuri asupra stemei, și in fine, o prefață a lui Pantoleon Kalliarhos.

Bucuresci: Museul de antichități.

Picot, *Anthime*, 541, n° 21.

135. **Șt. Brâncoveanu**, *Cuvînt panegiric la martirul Ștefan*, ed. II, Bucuresci 1702. — Grecesce.

Cuvîntul panegiric descris mai sus la n° 128 a fost retipărit in anul 1702, cu același titlu, afară de dată, aceeași prefață, tipărită însă cu alte ornamente, și același text, cu deosebirea că trimiterile sunt tipărite aci ca note marginale, pe când in ediția d'intăi, ele erau tipărite in text, între paranteze. Acastă ediție este un

In-8° mic de 20 foi nenumerotate, din cari ultimele 2 sunt albe.

Bucuresci, Biblioteca C. Erbiceanu.

Pentru bibliografie, v. mai sus n° 128, p. 422.

136. **Chrisant Patriarhul**, *Despre preoție*, (Bucuresci) 1702. — Grecesce.

Περὶ Ἱερωσύνης Λόγος ἐγκωμιαστικὸς, σχεδιασθεὶς παρὰ Χρυσάνθου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, καὶ προσφωνηθεὶς παρ' αὐτοῦ ἔνδον ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἀναστάσεως, ἧτοι τοῦ ἀγίου Τάφου, ἡνίκα ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αΨβ'. Ἀπριλίου ἑ' κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Λαμπρᾶς.

Cuvînt de laudă despre preoție, compus de Chrisant Patriarhul Ierusalimului și pronunțat de el in lăuntru Marei Biserici a sfinteî Invieri a Domnului nostru, adică a sfintului Mormint, când s'a hirotonit Mitropolit Chesariei Palestinei, in anul Mântuirii 1702, April 5, in aceeași zi a sfintelor Pasci.

In-4° de 28 pagine.

Sathas dice că această carte s'a tipărit in Bucuresci.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 49, n° 137. — Sathas, *Νεοελληνική φιλολογία*, 434. — Picot, *Anthime*, 544, n° 22.

137. Ciaslov grecesc și arăbesc, tipărit de Antim, în Bucuresc, 1702.

کتاب || الاورولوجيون اى الصلوات المفروضة مع باقى ||
الطفوس المرسومه على مدار السنه || قد طبع الان حديثا في اللغة
اليونانية والعربية || بالتماس ومشاركة الاب الطوباني || كير اناستاسيوس
البطريرك || الانطاكى سابقا || بمصرن السيد الامجد الرفيع الشأن
منتقد || حكم جميع بلاد ونكر وفلاخيا || كير كير يوانو || قسطنطين
باصارابا ويوضا المكرم || في تقليد رياسة كهنوت الاب المطران الكلى ||
الغبطة كير تاوضوسيوس للبلاد المذكورة اعلا || في بوكرشت الحقيه من
بلاد انكر وفلاخيا || في سنة الف سبعمائة واثنين مسيحية || بيد
الكاهن في المتوحدين انتموس || الكرجي الاصل

Ciaslov, adică Rugăciuni canonice cu cele-lalte slujbe pentru tot anul, tipărite pentru întâia oară grecesce și arăbesce, după cererea și cu îngrijirea prea sfințitului Părinte Atanasie, fost patriarh al Antiochiei, cu cheltuiala prea slăvitului și prea strălucitului Domn, stăpânitor al întregii țări a Ungrovlachiei, Domnul Ioan Constantin Basarab Voevod, pré fericitul părintele Mitropolit Kyr Teodosie fiind arhiepiscop al acestei țări. În Bucuresc, oraș în Ungro-vlachia, în anul dela Christos 1702, de ieromonachul Antim, Georgian de neam.

Științele de mai jos sunt un resumat al notiței făcute de Picot asupra acestei cărți.

In-4° de 11 foi nenumerotate, 728 pag. numerotate cu greșeli (s'aū sărit numerele 136—138) și 1 foie la sfârșit.

Pe verso titlului stema Țerei-Românesc, probabil cea din *Liturghia* greco-arabă dela 1701 (facs. n° 249), cu aceeași inscripție. Urmază apoi versurile doctorului Ioan Comnen cu explicațiunea stemei. În foile liminare se mai află două scrisori grecesce și arăbesce ale fostului Patriarh al Antiochiei, Atanasie, una adresată lui Constantin Brâncovénu, și alta preoților arabi ortodoxi. În aceste scrisori se spune că Constantin Brâncovénu, printre alte fapte bune, a pus să se tipărescă o *Liturghie* și un *Ciaslov*, pentru credincioșii din Antiochia.

Ciaslovul, numai arăbesc, tipărit pe pag. 1—168 este tradus de patriarhul Eftimie Hamui, pe când era episcop în Alep. *Tropariile* (p. 169—480) sunt tipărite pe două colone, grecesce și arăbesce; cele-lalte rugăciuni sunt parte în arăbesce parte în ambele limbi.

Din exemplarul necomplet, ce se găsește în Biblioteca Academiei Române, reproducem un fragment din prima scrisore a lui Atanasie și pe a doua întrégă. Traducerea românescă este făcută de C. Erbiceanu.

.
. Καὶ καθὼς λέγεται περὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσσορρήμονος, ὅτι ἀν ἔλειπεν εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀπὸ τὸ μέσον, τοσοῦτον ἐκινδύνευεν ἡ Ὀρθοδοξία, ὅπου ἦτον ἀνάγκη νὰ κα-

dea în dar la preoții ortodocși de acolo, spre a nu se lipsi din cauza rarității unor astfel de cărți de serviciu de suflet mântuitor. Pentru toate acestea împăratul împărăților și domnul domnitorilor Dumnezeu va răsplăti în nenumărată plată pe Înălțimea ta cea de Dumnezeu păzită, și în vecul de acum și în cel viitor, cu totă rudenia din jurul vostru și a măreției domnesci. Amin.

Atanasie cu mila lui Dumnezeu fost Patriarh al Antiochiei, al marelui cetății a lui Dumnezeu, și rugătoriu pentru strălucirea voastră.

Ἀθανάσιος ἐλέφ Θεοῦ Πατριάρχης πρῶην Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης Θεουπόλεως, Πᾶσι τοῖς εὐλαβεστάτοις εὐσεβέσιν Ἱερεῦσι τῶν Ὀρθοδόξων, Ἀράβων, Χάριν καὶ εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ εἰς ἔργα σωτηριώδη.

Ἡ ἀγαθαρχική καὶ παντοκρατορική τῶν ὄντων αἰτία, τοσοῦτον ἄριστα καὶ πανθαύμαστα κατὰ τὴν ἄρρητον αὐτῆς σοφίαν καὶ ἀγαθότητα, ἐδημιούργησε τὸν σύμπαντα κόσμον οὐράνιον καὶ ἐπίγειον. ὅπου κατὰ τοὺς ἀνεπίκτους τῆς προνοίας λόγους, ἦτον ἀδύνατον νὰ τὸν κάμη καλλήτερον ἅμα καὶ τελεώτερον καὶ τοῦτο βεβαιώνωντας ἡ ἁγία γραφή, καὶ εἶδε λέγει ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. τουτέστιν ὄχι ἀπλῶς καλὰ, ἀλλὰ καὶ λίαν καλὰ, ὅπου δὲν ἐβόλει νὰ τὰ κάμη καλλήτερα. Καὶ ἐπειδὴ λοιπὸν ὡς πάνσοφος ὑπέρκαλα τὰ ἔκαμεν ὅλα, εἶναι δὲ ὁ αὐτὸς καὶ πανάγαθος καὶ παντοδύναμος, φανερὸν εἶναι πῶς, καὶ ὑπέρκαλα τὰ κυβερνᾷ καὶ τὰ προνοεῖται, ὅπου καλλιώτερα καὶ σωτηριωδέστερα δὲν ἔμπορεῖ ἀλλοίως νὰ κυβερνῶνται. Διότι ὡς μὲν πάνσοφος, γινώσκει τὸ κάλλιστον καὶ τὸ ἐξαιρετικὸν καὶ σωτήριον ὅπου νὰ εἶναι ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ὡς δὲ πανάγαθος πάλιν, τὸ τοιοῦτον ἐξαιρετικὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸ θέλει. ὡς δὲ παντοδύναμος ἔμπορεῖ νὰ τὸ κάμη ὡς τε ὅπου καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας θεοπρεπεῖς ιδιότητας, καὶ ἐποίησε τὰ ποιήματά του πάντα, καὶ τὰ προνοεῖται πανσόφως καὶ παντοδυναμῶς καὶ παναγάθως. Εἰς ἡμᾶς ὅμως τοὺς ἀνθρώπους εἰς πολλὰ πράγματα φαίνεται πῶς μὴ τε τὰ ἔκαμεν ὅλα καλὰ, μήτε ὅλα τὰ κυβερνᾷ καθὼς πρέπει καὶ τοῦτο προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ νόου μας μὲ τὸ νὰ μὴν κατανοοῦμεν τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας τῆς θείας προνοίας τε καὶ κηδεμονίας, ὅτι καθόσον ἀπέχουσι ἀνατολαὶ ἀποδυσμῶν, ὡς λέγεται, καὶ τὰ ἐπίγεια τῶν ἐπουρανίων, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τῆς θείας μεγαλειότητος, τοσοῦτον ὑπερέχει καὶ διαφέρει τῆς ἀνθρωπίνης καὶ σφαλερᾶς γνώσεώς τε καὶ κρίσεως, ἢ ἀναμάρτητος καὶ ἀλάθαστος τοῦ Θεοῦ σοφία τε καὶ δικαιοκρίσια. Καὶ καθὼς οἱ σοφώτατοι καὶ ἐμπειρότατοι καὶ ἄριστοι τῶν ἱατρῶν κατὰ τὰ διάφορα πάθη καὶ ἀρρώστῆματα, διάφορα μεταχειρίζονται καὶ τὰ βότανα, ποτὲ μὲν γλυκὰ καὶ ἥδεια, ποτὲ δὲ πικρὰ καὶ ἐπίπονα κρὸς τὸ συμφέρον καὶ τὴν ὠφέλειαν ἀποβλέποντες τῶν πασχόντων τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ πάνσοφος καὶ πανάγαθος τοῦ Θεοῦ πρόνοια κυβερνᾷ τὸν σύμπαντα Κόσμον, διὰ τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, πρὸς τὸ συμφέρον ἀποβλέπωντας μάλιστα τῶν ἀνθρώπων καὶ δεξιὰ μὲν ἐνταῦθα νοοῦνται πάντα τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ κοσμικὰ ἀγαθὰ ὡς ἡδέατε καὶ χαρμύσυνα ἄριστερὰ δὲ πάντα τὰ ἐναντία τούτοις ὡς λυπηρὰ καὶ ἐπίπονα. Ἀπὸ τούτα τὰ δύο μέρη λέγω δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα εἶναι καὶ ἡ κοσμικαῖς ἐξουσίαις, ἐκκλησιαστικαῖς τε καὶ πολιτικαῖς ἢ ὁποῖαις εἶναι τεταγμέναις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ κυβερνήσουν τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτοῖς ποιμνιον ψυχικὰ καὶ σωματικὰ. Καὶ δεξιοὶ μὲν εἶναι οἱ ἐνάρετοι καὶ ἀγαθοὶ προεστῶτες ὅπου κυβερνῶσι τὸ ὑπήκοόν τους καθὼς οἱ νόμοι διακελεύουσιν ἐκκλησιαστικοὶ τε καὶ πολιτικοὶ, εὐσεβῶς τε καὶ θεαρέστως.

Ἀριστερὰ δὲ πάλιν εἶναι οἱ τούτοις ἐναντίοι ἄδικοι καὶ παρὰνομοι, ὅπου καταπατοῦσι τοὺς νόμους, καὶ ὡς αἰμοδόροι λύκοι κατατρώγουσι τὸ ὑπήκοον. Ἄν τινὲς λοιπὸν καὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους κατεστάθησαν ὑπὸ τῆς θείας προνοίας δεξιοὶ καὶ πανάριστοι

ποιμένες και Ἡγεμόνες, και κυβερνήται σοφώτατοι και θειότατοι τῶν λογικῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων, δὲν μοῦ φαίνεται νὰ εὐρέθηκεν ἄλλος τινάς, ὡσάν τὸν νῦν εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους εὐμενεία και φιλανθρωπία Θεοῦ καταστάντα ὑπὸ τῆς θείας προνοίας Ἀθθέντην και Ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας Κύριον Κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασσαράμπα Βοεβόνδα τὸν μέγαν Μπράγκοβάνον, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἄκραντου θεοσεβείαν, και ἀνοπέδλητον εὐλάβειαν εἰς τὰ θεῖα, και πάνσοφον και φιλάνθρωπον αὐτοῦ διοίκησιν και κηδεμονίαν τῆς μεγαλωνόμου ταύτης τζάρας και Ἀθθεντίας, ὅπου ἡ φήμη τῶν ἡρωϊκῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων τε και προτερημάτων, και τῆς ἀνεικαστου αὐτοῦ καλοκαγαθίας και ἡμερότητος και συνέσεως, εἰς πάντα διέδραμε τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, ὡς οὐδεὶς λόγος ἱκανὸς ἐξείπειν. Ἀμὴ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα και διὰ τὰς ἀπείρους αὐτοῦ εὐεργεσίας και χάριτας πρὸς ἅπαντας τοὺς θεομένους, και τὰς μεγαλοπρεπεῖς και πολυτελεστάτας οἰκοδομὰς Ἐκκλησιαστικὰς τε και πολιτικὰς ἰδίας και δημοσίας. τοῦ ὁποίου ἡ πλουσιόδωρος ἐλεημοσύνη, ὑπερεπλημμύρησεν και εἰς τὰς ἔξω κώμας και πόλεις ἐκκλησίας και μοναστήρια, και εἰς αὐτὰς τὰς Πατριαρχικὰς διοικήσεις, ἄχρι και αὐτῆς τῆς Ἀντιοχικῆς παροικίας. Ὅστις μανθάνωντας και παρ' ἡμῶν (ὅπου ἤλθομεν οἰκονομία Θεοῦ εἰς ἀπόλαυσιν τῆς Ἐκλαμπρότητός του) τὴν ἔνδειαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν Βιβλίων τῶν ἐκείσε ἱερέων διὰ τὸ χειρόγραφο εἶναι, και διὰ τοῦτο βαρύτιμα και δυσαπόκτητα διὰ τὴν ἔνδειαν, ἐπροθυμήθηκεν ἀπὸ τὴν ἄκραντου πρὸς τὰ θεῖα εὐλάβειαν και ἔβαλεν εἰς τύπον Ἀραβοελληνικὸν ἐπιμελῶς, πλουσία χειρὶ και δαπάνη τὰ πλέον ἀναγκαϊότερά τε και χρησιμώτερα, πρότερον μὲν τὴν ἱεράν και θείαν μυσταγωγίαν, και τανῶν τὸ παρὸν Ὁρολόγιον, νὰ διανεμηθῶσι και μοιρασθῶσι δωρεάν εἰς τοὺς ἐκείσε ὀρθοδόξους Ἱερεῖς ὑπὲρ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας, και εἰς μνημόσυνον τῶν αἰοιδίμων αὐτοῦ γεννητόρων, διὰ νὰ μὴν στερεῦνται δι' ἔλλειψιν Βιβλίων ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν και καθημερινήν του ἀκολουθίαν. Τοῦ ὁποίου τὴν εὐλαβεστάτην και φιλόχριστον προαίρεσιν ἀσμενῶς ἀποδεξάμενοι χρεωστούμεν ἅπαντες διὰ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ πλουσιόδωρον πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίαν και χάριν, νὰ παρακαλοῦμεν ἐκτενῶς αὐτὴν τὴν παντεπίσκοπον τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν, ἵνα φρουρήσει και περιέποι τὴν αὐτοῦ ἐκλαμπρότητα, ἐδῶ μὲν νὰ περάσῃ ζῶν μακαρίαν και πανευδαίμονα μετὰ τῆς συγγενικῆς αὐτοῦ ὀμηγύρεως διαβίου παντός, μετὰ δὲ τὴν ἐκ τῶν προσκαίρων μετástασιν νὰ τοὺς ἀξιώσῃ ἅπαντας και τῆς ἀνεκφράστου και ἀνεκκαλήτου ἀγαλλιάσεως και τρυφῆς τῶν ἀπ' αἰῶνος Ἀγίων. Ἀμήν.

Atanasie, cu mila lui Dumnezeu fost Patriarch al marei cetăți a lui Dumnezeu al Antiochiei, tuturor prea pioșilor evsevioși preoți ai Arabilor ortodoxi, har și bine-cuvîntare de la Dumnezeu în lucruri mîntuitoare.

Causa cea de bine începătoare și a-tot-puternică a celor ce sunt, a creat totă lumea, cerul și pămîntul foarte bine și foarte minunat după nespusa ei înțelepciune și bunătate. Care după cuvintele nespuse ale Proniei, era cu nepuțință ca să-l facă mai frumos de odată și mai desăvirșit. Și acésta o întăresce sfînta Scriptură: și au vădūt, dice, Dumnezeu tôte câte aũ făcut, și iată erau foarte frumoșe, — adică nu simplu frumoșe, ci foarte frumoșe, încât nu putea să le facă mai frumoșe. Și deci fiind-că ca prea înțelept, foarte frumoșe le-aũ făcut pe tôte, este și el însu-și și prea bun și prea puternic, este evident că le și guvernază și le prevede foarte bine, încât mai bine și mai mîntuitor nu pot să se guverneze în alt chip. Pentru că, ca prea înțelept cunosce ceea ce este mai bun și mai perfect și de mîntuire, care să fie peste tôte cele-lalte; iar ca a-tot-bun iarășî iubesce și voesce o ast-fel de perfecțiune; apoi ca a-tot-puternic pôte să o facă, încât, și după aceste trei calități convenite lui Dumnezeu a și făcut tôte fap-

turile lui și le prevede cu totă înțelepciunea, cu totă puterea și cu totă bună-tatea. Noi oamenii însă, în multe lucruri ne vedem că nu le facem toate bune, și nici le chivernisim cum se cuvine; iar acesta provine din slăbiciunea minții noastre; pentru că nu înțelegem cuvintele și cauzele și a Proniei și a îngrijirii dumnezeesci; pentru că, întru cât se depărtază răsăriturile de apusuri, cum se ȳice, și cele pămîntesci de cele ceresci, și firea omenescă (se depărtază) de măreția Dumnezeirei, întru atata este mai presus și se deosebesce de falșă cunoștință și judecata omenescă, înțelepciunea lui Dumnezeu și drépta lui judecată care nu pôte păcătui, nici greși. Și după cum cei mai înțelepți și cei mai experimentați și mai buni dintre doctori după deosebitele patimi și bóle întrebunțază și deosebite medicamente, câte odată dulci și plăcute, iar altă-dată mai amare și mai dureroșe după cuviință, și privind la folosul celor ce sufăr, după același chip și Pronia lui Dumnezeu, cea prea înțeleptă și prea bună guvernază lumea întrégă prin drépta și stînga, privind mai ales la trebuințele oamenilor. Și prin *drépta* sê înțeleg aici toate bunurile lumesci și omenesci ca plăcute și inveselitóre; iar *stînga* toate cele din potrivă, ca supărăcióse și dureroșe. De la aceste două părți, ȳic, drépta și stînga, pe lângă altele sunt și autoritățile lumesci, bisericesci și politicesci, cari sunt așezate de Dumnezeu ca să governeze turma încredințată lor sufletesce și trupesce. Și cei de la drépta sunt virtuóșii și bunii proistoși cari guvernază pe supuși după cum poruncesc legile și bisericesci, și politicesci, cu religiositate și plăcut lui Dumnezeu. Iar cei din stînga iarăș sunt cei contrarii acestora, nedreptii și călcătorii de legi, cari calcă în picioare legile și ca nisce lupi vârsători de sânge distrug pe supuși. Deci dacă și unii și în timpurile cele vechi au fost așezați de dumnezeiască Pronie de-a dreapta și prea îmbunătățiți păstori și domni și guvernatori prea înțelepți și prea îndumnezeiți ai oilor celor cuvîntátóre ale lui Dumnezeu, nu mi se pare c'ar fi aflat alți órecari, după cum acuma în timpurile noastre că s'ar fi așezat prin buna voință și iubirea de ómeni a lui Dumnezeu de către Pronie ca Domnul și Eghemonul a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ion Constantin Basarab Voevod, marele Brâncoveanu, nu numai pentru neîntinată teosevie și neîntrecuta evlavie la cele dumnezeesci și administrarea și îngrijirea lui prea înțeleptă și prea umană a acestei țeri și domnii cu nume mare, încat fama a săvirșitelor lui eroice, și a calităților și a bunătății lui însădite, și a blândeței și a înțelepciunii lui, s'a răspândit, până la toate marginile lumii, încat nici un cuvînt nu este de ajuns ca să le spună; apoi pe lângă altele și pentru nenumăratele lui bine-faceri și haruri către toți cei ce au nevoie, și prea mărețele și prea bogatele clădiri, și bisericesci și politicesci, particulare și publice; a căruí milă prea darnică s'au revărsat și la satele de afară și orașe, biserici și mănăstiri și la aceste diecese patriarhale, până și la această parohie a Antiochiei. Care auzind și de la noi (ce am venit prin economia lui Dumnezeu spre împărțășirea strălucirei sale), lipsa de cărți bisericesci a preoților de acolo pentru că sunt manuscrite, și pentru aceia scumpe și greu de dobîndit din cauza sărăciei, s'a mișcat prin evlavia sa cea nestrămutată către Dumnezeire și a pus în tipar arabo-elenic cu îngrijire, cu mână bogată și cu cheltuială, cele mai de trebuință și mai de folos, mai întâi sfințita și dumnezeiasca Liturghie (Mystagogie), iar acum acest Ciaslov, ca să să împartă și să se dea în dar preoților ortodoxi de acolo pentru mântuirea lui sufletescă și

pentru pomenirea pururea pomeniților lui părinți, ca să nu se strimtozeze din lipsa de cărți de la serviciul lor bisericesc și de toate țiile. A căruși bună-voință prea piósă și iubitóre de Christos primind-o cu plăcere, datorim cu toți pentru ast-fel de bine-facere bogată a sa către noi și har, să rugăm neîncetat Pronia cea a-tot-prevedtóre a lui Dumnezeu, ca să-l întărescă și să-l protégă pe strălucirea sa aicea ca să petreacă viața fericită și cu totul plăcută, cu adunarea rudelor sale în totă viața, iară după trecerea din cele vremelnice să-î învrednicască pe toți și de veselia și plăcerea cea ne-spūsă și ne-vorbită a sfinților din veci. Amin.

Pe pag. 732 se citesc următoarele în arăbesce :

Venerabili frați, cari veți citi această carte bine-cuvîntată, vă rog și vă conjur, eu care am tipărit acestea, să-mi iertați toate greșelile și nepotrivelile pe cari le voi fi făcut, fiind-că limba arăbescă mî-e streină și fiind-că sunt, ca om, păcătós și supus greșelii, căci perfect e numai Dumnezeu.

Primiți dar buna-voința mea și scuzele mele, cum a primit Domnul Nostru cei doi bani ai văduvei. Dacă Dumnezeu ne va îngădui să tipărim altă carte, ne vom sili a pune mai multă grijă și veghere, după cum ne va ajuta Domnul, a căruia slavă să fie în veci. Iertarea și mila sa să fie în veci cu voi. Amin. Tipărit în Bucuresci în Ungrovlachia, de Antim ieromonah, Georgian din naștere, în anul dela Christos 1702 în luna hozivan (Iunie).

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române. — Paris: Biblioteca Națională.
Picot, *Anthime*, n° 21, p. 541. — V. mai sus, p. 433.

248.

1703.

138. Catechism, tradus de G. Buitul, Cluj, 1703.

Catechismus, Szau Summá Krédinczéi Katholicsést. R. P. PETRI CANISII. Doctor Szkrip: szvent den Rendul Szociéy luy Issus. Entorsz pré limbá Rú[m]enászke, dé R. P. BUITUL GSURGS, Doct: Szkrip: szvente den ácselás Rend. Akum de isznove tiperit Ku oszirdie R. R. P. P. Szociéy luy Issus Si Inkinát entru csinszte. Illustrissimi si Reverendissimi Athanasie, Den Milá luy Dumnezeo, si szkaunuluy Aposztelészk Archi-Episcopuluy, de czará Ardaluluy; Asisdire si szvetnic maj din Leuntru al Ennelczátuluj Emperat. Tiperit en Klus en Anul Domnuluy 1703.

In-12 de 60 de foi. Titlul este reproducut întocmai după Szabó.

Acest catechism apăruse într-o primă ediție la 1636, la Pojon. Horányi, *Nova Mem. Hung.*, I, 627. — Szabó, *Régi magyar könyvtár*, II, 586. — Popp, *Disertație*, 33, text și notă. — *Arch. f. siebenb. Landesk.*, N. Folge. XIX, 629.

139. Noul Testament, Bucurescî 1703.

Н О У Л Ъ
Т Е С Т А М Е Н Т Ъ
І К Х Ѡ М Ъ Л Т Ъ И Т У П Ъ Р И Т Ъ

Ⲁⲧⲣⲁϥⲉⲥⲧⲁ ⲕⲓⲛⲏ, ⲡⲣⲉ ⲕⲓⲛⲕⲁ
ⲠⲤⲘⲗⲏⲕⲉⲕⲕⲁ.
ⲕⲤ ⲡⲟⲣⲥ'ⲛⲕⲁ ⲡⲏ ⲕⲤ ⲧⲟⲁⲧⲕⲁ ⲕⲉⲗⲧⲤⲓⲁⲗⲁ Ⲡⲣⲕ ⲗⲤⲘⲏⲁⲧⲤⲗⲤⲏ,
ⲡⲏ ⲗⲏⲕⲗⲁⲧⲤⲗⲤⲏ, ⲓⲅⲏⲧⲟⲣⲓⲗⲤⲏ Ⲕⲉ Ⲫⲉ Ⲕⲗⲗⲏⲛⲏ ⲡⲏ
ⲱⲃⲗⲕⲔⲤⲏⲧⲱⲣⲓⲟ ⲗⲁ ⲧⲟⲧⲕⲁ ⲕⲁⲣⲁ
ⲠⲤⲘⲗⲏⲕⲉⲕⲕⲁ,
Іⲱ ⲕⲱⲛⲉⲧⲓⲛⲔⲏⲔⲏⲛⲏ,
Ⲉ: Ⲉⲁⲥⲁⲣⲁⲃⲕⲁ ⲈⲱⲉⲕⲱⲔⲁ.
ⲕⲤ ⲕⲗⲁⲗⲟⲥⲗⲟⲕⲏⲓⲗⲁ Ⲡⲣⲕ ⲥⲑⲏⲕⲏⲧⲤⲗⲤⲏ Ⲙⲏⲧⲣⲟⲡⲟⲗⲏⲧⲕⲁ,
ⲡⲏ ⲉⲗⲁⲣⲕⲤⲗⲁ ⲡⲗⲁⲓⲟⲣⲏⲗⲱⲣⲕ,
ⲕⲓⲣ Ⲑ ⲉ Ⲑ Ⲕ ⲱ ⲉ ⲓ ⲉ.
ⲡⲏ ⲕⲁⲥ ⲧⲓⲡⲕⲏⲧⲕⲁ
Ⲁ ⲧⲓⲡⲟⲗⲣⲁⲑⲓⲗⲁ Ⲕⲟⲛⲏⲕⲉⲕⲕⲁ, ⲗⲁ ⲱⲣⲁⲓⲱⲥⲗⲁ ⲈⲤⲕⲥⲣⲓⲕⲏⲗⲟⲣⲕ.
Ⲕⲁ ⲗⲏⲥⲗⲁ ⲘⲗⲏⲧⲤⲏⲣⲓⲏ, ⲗⲁⲑⲧⲕⲁ.
Ⲕⲉ ⲥⲓⲉⲣⲏⲧⲤⲗⲁ ⲗⲁⲣⲟⲥ Ⲓⲉⲣⲓⲟⲛⲁⲕⲏ ⲗⲏⲔⲓⲗⲁ Ⲓⲕⲏⲣⲕⲏⲥⲗⲁ.

In-4° de 2 foi nenumerate și 109 numerotate. Tipărit cu negru, cu caracterele *Bibliei* din 1688 și cu 34 de rinduri în pagina încadrată. Pe primele 2 foi se află titlul de mai sus, încadrat în flori de compozițiune tipografică, stema lui Constantin Brâncovănu (facs. n° 249), stihurile și scrisore de dedicație reproduse mai jos.

„Patru sânt râuri denū Raīu ce cură,
Pre cumū grăiaște sfanta Scriptură.
„Patru evanghelii den Cerū ne tună
Și la credință pre toți adună.
„Patru sântū sémne tot indoite,
Și ale țărâi foarte slăvite,
„Cu care sémne să-ncoronéză
Domnul Constandin tot omul creză
„Ce să numește și Băsărabă,
Dé-ī Domnulū viață multă să aibă“.

„Pré luminatului, innălțatului și bunului credincios Domnū și oblăduitorū a toată
Țara Rumănescă, Io Constantinū Basarabă Voevodū, plecate închinăcūnī.
„Intoarce-se pururē magnitulū cătră polusū, zboară spre innălțime foculū,
plécă-se în sânul pământului piatra, alérgă apele în brațele mării, și în scurte
cuvinte toate lucrurile cătră chendrulū lorū să plécă. Deci dară de ȳaste așa, nu
ȳaste nici de cumū minune, de vréme ce acestui dumnezeescū Testamentū toate
ce sânt în sânulū credinciosului, iubitorūlul de Hs. și creștinesculū tău suflet,
ca la unū chendru firescū alérgă: pentru ce, că precumū céle sfinte să cuvīnū
sfīnțilorū, și céle sfīnțite sfīnțītilorū, așa și céle creștinești creștinilorū să cuvīnū.

Boldul
ceriful.

Multe adevărate creștinești și de Dumnezeu plăcute și de suflete folositoare cărți, dentru ale Mării tale cheltuiale, spre folosul cel de obște, s-au dat; iară de cât toate mai folositoare de suflete și mântuitoare iaste aciasta a noului Testament. Pentru că, de vréme, după cum zice fericitul Pavel, alt nu iaste Evangheliia,

Citri
Rom.
cap. 1.

249. — Stema Țerei-Românești din *Noul Testament*, 1703.

fără numai putere lui Dumnezeu spre mântuire la tot cela ce crede, arătat iaste cum că decât toate cărțile besericești aciasta iaste mai folositoare de suflete și mântuitoare. De vréme ce Evangheliia iaste sabiia caré biruiaște toate armele protivnicului, cu aciasta călcăm toate rélele, răbdăm cu îndrăznélă céle înprotivă, gonirile, ticăloșiile, năcazurile și moarté, asămănanându-ne celui ce bine s-au vestit și mult pătimașului Mântuitoriu: Pren mijlocul Evangheliei biruim pre Iudei, rușinămă nebună înțelepciună neînțeleptiloră înțelepti ai lumii aceștiia; cu Evangheliia Pavelu au smeritū mândriia Romei și într-ansa o au întemeiatū; Ioannū cu lumina Evangheliei au luminat întunecata Elada; Petrū au întorsū toată Iudea și toți Apostoliū aū sădit viia cé de taină, beserica: supus-au răsăritul, biruit-au pre tirani, n-au băgat în sémă sudălmile, n-au socotit muncile, izgonirile și moarté, ci mergé bucurându-se de spre fața adunării. Evanghelia arată pre celū ce pen-

Fapte,
cap. 5.

Carin.
cap. 4.

stăpânire a vieții și a morții. Prin Evanghelie ne-amă înpăcat cu Dumnezeu, și denū fiil mănief ne-amă învrednicit a-ī fi fiil prinū botezū: prinū Evanghelie eu pre voi amū născutū. Deci câtă plată socotești, pré luminate Doamne, să faī dela bogatulū dātătorū și platniculū Dumnezeu pentru tyīpăritulū dumnezeestīi acestīia și de suflete folositoareī cărți al Noulū Testamentū? Mare slavă au luatū adevăratū și cinste nemuritoare Ptolomeu, inpăratulū Eghypetulū, pentru tălmăcirē Bibliei în limba elinēscă. Iară Măriia ta mai mare cinste și plată vei lua în acīastā lume și în cé viitoare, pentru căci Noulū acesta Testamentū alū mântuitorūlū, fiindū întru limba cé părintēscă tălmăcitū, cu ale Mării tale chełtuiale spre cé de obște folosință l-ai mai tyīpăritū și l-ai datū. Deci pentru acīasta fără indoială adeverezū cumū că aicē vei să séceri roada acestui bine și a creștinesțilorū tale lucrări: întărire lină, viață îndelungată și mulți ani la prea înnălțatū scaunul Mării tale, asupra vrājmașilorū tăi biruință, dumnezeiască scutire și ajutorū la toată pré luminată casa Mării Tale; iară în cé viitoare nespusele acēle bunătăți carele mai nainte de întemeiarē lumī s-au gătitū creștinilorū și credințioșilor Domni.

„Priimēște-o dară cu ochiū blândū și așa să te avemū cu sănătate și cu zile îndelungate, în ani mulți, spre slava și lauda pravoslavnicilorū creștini, și spre sporūlū folositoarelor de suflete ca acēstē fapte.

„Al Mării tale mic și plecatū rugătorū,
„Smeritulū întru Iermonahi,
„Anthimū Ivirēnulū.“

Bucurescī: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.—Mănăstirea Némțului.
Gaster, *Chrestomatie*, I, 347.
Picot, *Anthime*, 547.—Pușcariu, *Documente*, 371.

140. Sevastos Trapezuntiul Chimentul, *Invēțătură dogmatică a bisericeī răsăritene*, Bucurescī 1703. — Grecesce.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ | ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ | Τῆς ἀγιωτάτης ἀνατολικῆς καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας, | Περιέχουσα κατ'ἐξαιρέτον λόγον τρία τινά: | ΠΡΩΤΟΝ, | Πότε μεταβάλλονται τὰ ἅγια εἰς Σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. | ΔΕΥΤΕΡΟΝ, | Ὅτι ἡ Θεοτόκος ὑπέκειτο τῷ προπατορικῷ ἁμαρτήματι. | Καὶ ΤΡΙΤΟΝ, | Ὅτι αἱ μερίδες οὐ μεταβάλλονται εἰς Σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. | Συντεθεῖσα παρὰ τοῦ Σοφωτάτου Διδασκάλου Κυρίου | Σεβαστοῦ Τραπεζουντίου τοῦ Κυμηνίτου. | Ἀφιερωθεῖσα δὲ, | Τῷ μακαριωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Δεσπότη, Κυρίῳ Κυρίῳ Δοσιθέῳ, πατριάρχῃ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, | καὶ πάσης Παλαιστίνης. | Ἡγεμονεύοντος τοῦ ὑψηλοτάτου Αὐθέντου Κυρίου Ἰωάννου | Κωνσταντίνου Βασσαράβα Βοσβόνδα Πάσης Οὐγγροβλαχίας. | Καὶ νῦν τὸ Πρῶτον τόποις ἐκδοθεῖσα, | Ἀναλώμασι τοῦ εὐγενεστάτῳ, καὶ λογιωτάτῳ ἄρχοντος | Ποστελνίκου, Κυρίου Γεωργίου τοῦ Καστριώτου. | Πρὸς τὸ παρέχεσθαι δωρεὰν τοῖς ὀρθοδόξοις. | ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας. | Ἐτεῖ ἀπὸ θεογονίας, α ψ γ'. Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. | Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου, τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

(Lu sfirșit:) Ἐτυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας. Ἀναλώμασι μὲν τοῦ Εὐγενεστάτου καὶ λογιωτάτου Ἀρχοντος Ποστελνίκου Κυρίου Γεωργίου τοῦ Καστριώτου. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. Ἐπιμελεῖα δὲ καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου κυρίου Ἰωάννου τοῦ Ἐρπειοῦ. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ α ψ γ'. κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

Invățătură dogmatică a prea sfintei Biserici răsăritene și universale, cuprinzând prin excepție trei cestiuni: întâi: Când se prefac sfintele trupul și sângele lui Christos. Al doilea: Că Născătoarea de Dumnezeu a fost supusă păcatului strămoșesc. Și al treilea: Că particilele nu se prefac în corpul și sângele lui Christos. Compusă de prea învățatul profesor Domnul Sevastos Trapezuntiul Chimenitul și așerosită Prea sfântului Stăpân Domnului Domn Dositeiū Patriarchul sfintei cetăți a Ierusalimului și a tătă Palestina. Pe când era Domn Prea Înălțatul Domnitor Domn Ioan Constantin Băsarab Voevod a tătă Ungrovlachia. Și acum întâi publicată cu cheltuiala prea nobilului și prea învățatului boer Postelnicul Domnul Gheorghe Castriotul, spre a se da în dar Ortodoxilor. În Bucurescii Ungrovlachiei. În anul dela nascerea Domnului 1703, luna Septemvrie. De Antim ieromonachul din Iviria.

(La sfârșit :) S'a tipărit în Bucurescii Ungrovlachiei, cu cheltuiala prea nobilului și prea învățatului boer, Postelnicul Domnul Gheorghe Castriotul, de cel mai mic între ieromonachii Antim din Iviria. Prin îngrijirea și corectarea a prea învățatului Domn Ioan Efesanul. În anul mântuirii 1703, luna Septemvrie.

În unele exemplare dedicațiunea către Dositeiū este înlocuită cu următoarea :

Ἀφιερωθεῖσα δὲ τῷ θεοτεπέτῳ, ὀρθοδοξοτάτῳ καὶ μεγίστῳ βασιλεῖ Πέτρῳ Ἀλεξιάδῃ καὶ αὐτοκράτορι πάσης μεγάλης, μικρᾶς καὶ λευκῆς Ῥωσίας καὶ ἐτέρων πολλῶν μερῶν, ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν, πατρικῶ καὶ προπατορικῶ κληρονόμῳ.

Dedicată celui de Dumnezeu incununatului, prea drept credinciosului și prea marelui rege Petre Alexievici și împărat a tătă Rusia mare, mică și albă și altor multe părți dela răsărit și de la apus, moștenitor părintesc și strămoșesc.

În aceste exemplare numele lui Constantin Brâncoveanu și al orașului Bucuresci sunt șterse.

În 4° de 7 foi fără număr, 400 de pagini, și 1 foie la sfârșit. În cōla întâia se numeroțază foile.

Pe verso titlului se află stema țerei (n° 214) și cele 8 versuri asupra stemei, reproduse mai sus, p. 297. Nu știm cu ce au fost înlocuite acestea în exemplarele dedicate lui Petru-cel-Mare al Rusiei.

Restul foilor liminare este ocupat de o scrisoare a Postelnicului Gheorghe Castriotul către Dositeiū și de arătarea cuprinsului.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 50-51, n° 140 și 141. — Picot, *Anthime*, 545, n° 26.

141. Serviciul sfintirei bisericeii, Bucuresci 1703. — Grecesce.

ἘΡΜΗΝΕΙΑ | ΚΑΙ ἈΚΟΛΟΥΘΙΑ | Εἰς Ἐγκαίνια Ναοῦ· | Ἀφιερωθεῖσα | Τῷ Παναγιωτάτῳ καὶ Θεοτάτῳ Δεσπότῃ, | Κυρίῳ Κυρίῳ ΓΑΒΡΙΗΛ τῷ Οἴκῳ- | μενικῷ Πατριάρχῃ Ἡγεμονεύοντος τοῦ ὑψηλοτάτου Αὐθέντου Κυρίου | Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαράβα | Βοεβόδα πάσης Οὐγγροβλαχίας· | Καὶ νῦν τὸ πρῶτον τόποις ἐκδοθεῖσα, | Ἀναλώμασι τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου | πρῶτῃν Σοφίας Κυρίου Κυρίου Αὐθέντιου. | Πρὸς τὸ παρέχεται δωρεάν τοῖς ἀρχιερεῦσιν· | Ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας· | Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ αΨΓ' | Κατὰ Μῆνα Δεκέμβριον· | Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰθρηρίας.

(La sfârșit:) Ετυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας· Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ α ψ γ΄. Σπουδῆ μὲν καὶ δαπάνῃ τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου πρῶτην Σοφίας Κυρίου Κυρίου Αὔξεντίου. Ἐπιμελεία δὲ καὶ διορθῶσαι τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Ἰωάννου τοῦ Ἐφεσίου.

Explicarea și serviciul la sfințirea bisericeii, așerosită prea sfințitului și prea dumnezeescului stăpân, Domnul Domn Gavriil, Patriarch ecumenic. Pe când domnia prea Înălțatul Domnitor Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod a totă Ungrovlachia. Și acum dată în tipar cu cheltuiala preasfințitului Mitropolit fost al Sofiei Domnul Domn Auxentie, spre a se împărți în dar Archiereilor. În Bucurescii Ungrovlachiei, în anul mântuirii 1703 în luna lui Decemvrie, de Antim ieromonachul din Iveria.

(La sfârșit:) S'a tipărit în Bucurescii Ungrovlachiei. În anul mântuirii 1703, prin îngrijirea și cu cheltuiala prea sfintului Mitropolit mai înainte al Sofiei Domnului Domn Auxentie, cu sirguința și îndreptarea prea învățatului Domn Ioan din Efes.

In-4° de 5 foi liminare și 25 foi numerotate. Tipărit cu roșu și negru.

Pe verso titlului se află stema țerei cu 4 distihuri. În celelalte foi liminare se află o scrisoră de dedicație a lui Auxentie către Gavril, Patriarchul ecumenic.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.—Londra: Museul Britanic. Picot, *Anthime*, 546, n° 27.

142. Ștefan Brâncoveanu, Cuvînt panegiric la adormirea Născătoareii, Bucuresci 1703. — Grecesce.

ΛΟΓΟΣ | ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ | Εἰς τὴν ἔνδοξον Μετάστασιν τῆς | Ἀειπαρθένου Θεομή-
τορος. | Συντεθεῖς μὲν παρὰ Στεφάνῳ Ὑίῳ | τοῦ Γαληνοτάτου, καὶ εὐσεβεστάτου | Ἡγεμόνος
πάσης Οὐγκροβλαχίας | Κυρίου Κυρίου, | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα. | Τῇ δὲ Γα-
ληνοτάτῃ καὶ Φιλοχρίστῳ αὐ- | τοῦ Μητρο Κυρία Κυρία Δόμνα Μα- | ρία, ὡς υἱοῦ ἐλα-
θείας ἐνέχυρον τα- | πινῶς ἀφιερωθεῖς. | Ἐκφωνηθεῖς δὲ παρὰ Ῥαδούλῳ αὐτοῦ | ἀδελφῷ. | Ἐν Βουκουρεστίῳ, Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομο- | νάχῳ τῷ ἐξ Ἰθρηρίας. α ψ γ΄.

Cuvînt panegiric la Prea mărita adormire a Născătoareii de Dumnezeu puru-
rea Fecióră, compus de Ștefan, fiul prea blândului și prea piosului Domn a totă
Ungro-Vlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, și cu umilință așerosit
blândeii și iubitoreii de Christos mame Dómna Dómna Maria Dómna, ca dovadă
de respect fiesc, pronunțat de Radu fratele său. În Bucuresci, de Antim Ieromo-
nahul din Ivir, 1703.

In-8° mic de 16 foi nonnumerotate, dintre care ultima e albă.

Prefața :

Γαληνοτάτη Δέσποινα, καὶ Μήτηρ μου Γλυκοτάτη.

Δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἡλικίαν, ὅπου εὐρίσκομαι νὰ γεννήσῃ ὁ ἄνθρωπος) νοή-
ματα ὑψηλά, νὰ τὰ διατάξῃ μὲ ἁρμονικὴν διάθεσιν, καὶ νὰ τὰ σχηματίσῃ μὲ τὴν πρέπουσαν
εὐφραδίαν. Ὡστε ὅπου ἀνίσως καὶ εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο λογιδριον εὐρεθῇ νόημα εὐγενές,
εὐρυθμὸς τάξις, ἢ σχῆμα τεχνικόν, θέλει εἶναι χάρισμα τῆς Βασιλίσσης τῶν Ἀγγέλων, ἢ

ὅποια βοηθεῖ με πλουσιοπάροχον χεῖρα, καὶ ἐνδυναμώνει ἐκείνους, ὅπου μελετοῦσιν εὐλαβῶς τὴν δόξαν τῆς, καὶ τὸν ἔπαινον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς Χριστιανικὰς σου πράξεις, Δέσποινα εὐσεβεστάτη, ἐπειδὴ καὶ εἰς ὅλας σου σχεδὸν τα ἔργα λάμπει μία ἐξαιρετος δύναμις, ἔργον δηλαδὴ, καὶ ἀντίληψις τῆς παναχράντου Νύμφης, ἡ ὅποια βλέπει με ἰλαρὸν ὄμμα, καὶ δέχεται τὴν ταπεινὴν σου δέησιν, ὅπου θάνεις διὰ προοίμιον, καὶ ἀρχὴν εἰς πᾶσαν σου ἠθικὴν ἐνέργειαν. Ταύτην τὴν Θεάρεστον συνήθειαν ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἔμπροσθέν τους ὡς καθρέπτῃν τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ κατευθύνεται καθὲ πρᾶγμα εἰς τιμὴν, καὶ δόξαν τοῦ Παντοκράτορος Θεοῦ με τὴν μεσιτείαν, καὶ σκέπην τῆς Μητροπαρθένου Μαρίας. Ἴδού λοιπὸν, ὦ Δέσποινα Θεοσεβεστάτη, ὅπου σοῦ προσφέρω τὴν ἱερὰν ὕμνολογίαν, ὅπου ἐσύμπλεξα, ὄχι μόνον διὰ τὴν λαμβάνεις τροφὴν πνευματικὴν με τὴν ἀκοὴν τῶν ἐγκωμίων τῆς ὑπερενδόξου Κόρης, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ διδάσκεται ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου νὰ θάνῃ ὡς θεμέλιον σταθερὸν πάσης ἐργασίας τὴν θερμὴν πρῆβειαν τῆς κεχαριτωμένης Θεομήτορος. Δέξαι λοιπὸν με μητρικὰ σπλάγχχνα φιλομήτορος Υἱοῦ τὸ ἐλαχὲς (ἐλάχιστον) δῶρον, καὶ με τοῦτο τὴν ὠφειλωμένην σοι ἐγκάρδιον υἱικὴν μου εὐλόγησιν, ὅπου σοῦ προσφέρω, Μήτηρ μου γλυκυτάτη. Ἔτσι νὰ σὲ ἔχω διὰ πρῆβειῶν τῆς Παναχράντου, με τὸν Γαληνότατὸν Ἀδθέντην καὶ Πατέρα, μακροήμερούσαν, πολυχρίνιον, καὶ παντὸς κακοῦ ἀνωτέραν.

Τῆς σῆς Γαληνότητος εὐπειθής καὶ εὐλαβέστατος υἱός,
Στέφανος Μπραγκοβάνος.

Prea blândă Stăpână și prea dulce mea mamă !

Nu este cu putință, în vîrsta în care mă aflu, să producă omul cugetări înalte, să le ordoneze cu o dispunere armonică și să le formeze după o elocvență cerută ; încăl dacă probabil și în acest cuvîntel se va afla vre-o cugetare nobilă, o ordine bine-regulată, sau vre-o formă artistică, va fi acésta o dăruire a Impărătesei Ingerilor, care ajută cu mîna sa cea prea îndurătoare și imputernicesce pe aceia, cari studiază cu religiozitate mărirea și lauda ei. Aceeași să întimplă și în faptele tale, Stăpână prea piósă, pentru că mai în tóte lucrurile tale lucește o putere escepțională, adevă o lucrare și o apucătură a Miressei ceî fără prihană, care privesce cu ochii veseli și primesce ruga ta umilită, ce o faci la pregătirea și începutul a tótă fapta morală. Acéstă deprindere plăcută lui Dumnezeu trebuie s'o afbă inaintea lor ca o oglindă fiîi Bisericeî, pentru ca să se îndrepteze ori-ce lucrare spre cinstea și mărirea A-tot-puternicului Dumnezeu, prin solirea și acopereméntul Maîceî pururea Fecîoreî Marieî. Iată dar, Stăpână iubitoare de Dumnezeu, pentru ce-ți dedic acéstă sântită cuvîntare de laudă, pe care am compus-o, nu numai pentru ca să primesci un ospăț sufletesc prin ascultarea laudelor prea măritei Fecîore, ci ca să se învețe și poporul lui Dumnezeu să pună ca temelie statornică la tótă lucrarea căldurósa solire a Născetőrei de Dumnezeu celeî pline de dar. Primesce dar cu inimă de mamă acest mic dar al fiului celui iubitor de mamă și cu acéstă datorita-ți umilintă din inimă fiiască ce ți-o dedică, mama mea cea prea blândă ! Și așa să te am prin solirile celeî prea Curate, împreună cu prea blândul meü Domn și Părinte, intru îndelungate țile la mulți ani, și ferită de tot rēul.

Al blăndeței tale supus și prea umilit fiü,
Ștefan Brâncoveanu.

Trad. de C. Erbiceanu.

Bucuresci : Biblioteca C. Erbiceanu.

Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνική Φιλολογία, I, 50, N° 138. — Picot, *Anthime*, 544. — Erbiceanu, in *Biserica Ortodoxă*, XV, 307 și 324 și *Patru cuvinte*, 19.

143. Cíaslov slavonese, 1703.

Часословъ. — Напечатана быст сѣм Книга глѣмамъ часословъ при дрѣжакѣ
Белѣика Гѣдрѣ Іѡ Кѡнстандинѣ Басараба ВѢ... Іеромонахомѣ Індѣимомѣ въ 1703 г.

In 8 de 4 foi, 720 pag. și 3 foi.

Petersburg, Biblioteca Imperială Publică.

Каратаев, Хронологическая Роспись, n° 1208. — Picot, *Anthime*, 545, n° 24.

1704.

144. Apostol, Buzău 1704.

А П Т О Л Ъ

КЪ МИЛѢ ДЪИ ДМНЄЗЪЪ

СФѢИТЪСЯ,

КѢреле ѡсѣм ѡ дошарѣ, прекѣм май наннте ѡс
фост ѡшѣзат дѣпѣ чел Греческ, сѡс Тѣпѣрнт.

Дн зѣле прѣ Днѣцѡтѣсѡсѣ Домнѣ, шѣ
ѡбелѣдѣнтѡрю ѡ тоатѣ Цѡра Рѣмѣнѣскѣ,

Іѡ Константинѣ Басарабѣ Воевод.

Кѣ Блѣвенѣ прѣ сѣѣицѣтѣсѡсѣ Пѣрнтѣ

Кѣрѣ Ѳеодѡсѣ

Митрополитѣ ѡ тоатѣ Оѣгровѣлѣхѣ.

Шѣ сѡс Тѣпѣрнт ѣ сѣѣита Сѣѣкопѣ днн Бѣз:

Прнн ѡстенѣла ѡ сѣнѣсѣрѣ Сѣѣкопѣсѡсѣ

де Бѣзѣс Кѣрѣ Дѡмаскѣнѣ.

Дн ѡнѣ дѣла зндѣрѣ Лѣмѣѣ, ѣсѣѣ. Шѣрѣ дѣла Хѣ, ѡѣд

In folio de 4 foi fără numerotație și peste 176 foi nenumerotate. Tipărit cu negru și roșu, cu 34 de rânduri pe pagină. Pe verso titlului se află stema lui Constantin Basarab Voevod (facs. 227), și stihurile de mai jos. In foile liminare se află prefața reprodușă mai departe și o gravură reprezentând pe un Apostol, semnată Ѳрѣсѣ зѣр. (facs. 251). La începutul textului se află altă gravură semnată Іѡаннѣкѣ Б(асов), ѡѣ (1700) (facs. 250).

„Stihuri politice asupra cinstitei cruci și a corbului din stema pré luminațului Domnă Io Constantin Basarab Voevoda.

„De de multă corbiї au adusă Prorocului Ilie

Hrană de trupă, nemernicindă fiindă el în pustie,

„Iară acumă hrană de sufletă Țării noastre aduce

Corbul țindă în gura sa dumnezăiască cruce.

„Hrană de sufletă, căci prin Ia Măria ta face

Și cu noi toți Hs. milă și multă dorită pace.

„Atăta câtă Besereca crește întru sporire

Intru a Măriei tale pré bună norocire,

„Cu aciasta ne lăudămă în céste vremi cumplite,

De toate, din suflet, dândă lui Dumnezău mulțemite.“

260. — Învierea Domnului, după Apostolul, din 1704.

„Pré blagocestivului, pré luminatului, pré înălțatului Domnă și oblăduitoră a toată Ugrovlahiia, Domnului, Domnului nostru Io Constantin Basarab Voevoda, sănătate, pacinică viață și daruri de biruință și spăsenie, ca să se dăruiască Măriei sale, rugăm.

„Lucru plăcută lui Dumnezeu mai multă decâtă alte bunătăți, ne învățămă din dumnezăiasca scriptură, că iaste mulțemita ce să face sfinției sale de cătră cei mulțemitori pentru a lui facere de bine, pré înălțate și luminate Doamne. Acăista fericitulă Pavelă cu lumina dumnezăeștii însuflări cunoscându, o adevereză cu singură fapta: cândă întru toate poslaniile sale și mai alesă la începuturi dă mulțemită lui Dumnezeu de toate, încă și pré alții spre acăstași aducere de jărtvă îndemnă. Iară stălpul pravoslaviei noastre, sfântul Ioannă Zlatoustă, la céle de năravuri învățatură ale sale cătră Efeseni, laudă pré cei mulțamitori, zicându: Nimica nu veselése pré Dumnezeu mai multă de câtă acăla cândă iaste cineva mulțemitoră; încă și cap tuturoră bunătățiloră numése mulțemita. Și iaste cu adevărată, de vrăme ce jărtvă mai cu bună miros decât toate jărtvele iaste lui Dumnezeu mulțemita, că dintr-ansa esă toate alte bunătăți ca dintr-o firéscă rădăcină, și într-ansa ca o mirézmă întru céle cu bun miros floră să cuprindă. Căci mulțemita arată bunatate, și mărturisése mila și purtaré de grijă și toată faceré de bine a făcătoruluiă cătră făptură, precumă iară acolă fericitulă Zlatoustă zice. Și cu jărtvă ca acăista să lipése de Dum-

Efes. Cap. 5,
sh. 10.

nezău stăpânul și izvorul bunătăților și-l întoarce spre sine cu milă mulțemitorului, carele nu-l laudă numai din gură ci din singur adevărul inimii. Iară de cei nemulțemitori avem pildă mai luminată, afară de alții, pre strămoșul nostru Adam, căruia, ca cela ce era întâi zidit, i să căde să cunoască bunătatea făcătorului și să-i mulțemescă, căci l-au adus dintru nefință intru ființă, și cu chipul său l-au cinstit și l-au pus înparat preste alte făpturi. Că și poruncă pentru aceia îi pusese lui ca o lucrare firască, ca să-l deștepte spre mulțemită. Dar el înălțându-se cu minte și călcând porunca, și atingându-se și de cinsté făcătorului după sfatul șarpelui și cuvântul Evi, că vor fi ca niște dumnezei, s-au făcut întâi el pildă de pedepsă nemulțemitorilor, că ș-au întors mila sa de cătră dansul Dumnezău, și l-au lepădatu afară din dulceața raifului. Cu acéste și eu nevrédnicul faptu al mâinilor lui Dumnezău, stăpânului celui proslăvit în Troiță, deșteptându-mă spre cunoștința bunătății sfinției sale cei multe, ce au făcut și face cu mine, știind că nimica dintru a mé vrednicie nu fac, ci orî ce începu spre lauda lui, a lui iaste voința, și ce sfârșescu, a lui iaste lucrare; pentru acéța plec și trupul meu și sufletul împreună cu toate simțirile și mă închin lui, și proslăvescu sfântu numele lui, și-i mulțamescu de toată faceré lui de bine. Căci bine au voit de m-au făcut lui-și slujitoriu, și lucrătoriu intru a lui duhovniciască vie, și m-au îndemnat de am început, și mi-au ajutat de am tipărit acăstă sfântă carte Apostol. Acéste căzute și datornice fiind, ca să le dăm întâi stăpânului stăpânilor Dumnezău, pentru bunătățile lui, știm că și porunca lui Hs. mântuitorului avem, să dăm, după făcătorul și stăpânilor pământești, celé ce să cuvin. Că zice: Dați ce iaste al lui Dumnezău lui Dumnezău, și ce iaste al Chesariului Chesariului: Adeacă să dăm noi cești mai micé celor de Dumnezău încununați cu stăpâniia datornică cinste și mulțemită, ca unor purtători de grijă de binele de obște. Precum și dumnezăescul Pavelu arată mulțemită spre casa lui Onisifor pentru binele ce-i făcuse. Că zice: Dé Domnul milă casii lui Onisifor, că de multe orî mi-au făcut odihnă, și de lanțurile méle nu s-au rușinat. Incă și pre alții îndemnă, ca să-l urmeze cu fapta de mulțemită. Cătră Timothei, zicând: Cați sântu supt jugu slugi, pre stăpâni săi a toată cinsté vrédnică a fi să-i socotescă. Acăstă poruncă a stăpânului Hs. cu totu sufletul cuprinzându-o, și cu cé de Dumnezău insuflată învățatură a fericitului Pavelu luminându-mi ochii proastei méle minți, eu smeritul rugătoriu de sănătate Mării tale, caut la céle mari și dinu cé firască bunătate Mării tale făcute isprăvi spre mine mult plecatul; căci cu vréré stăpânului Hs. m-ai luat și la păstoriia acăsta a turmei cei cuvântătoare a lui m-ai rădicat, nu după vre-o vrednicie a mé, — că în mine nică un lucru vrédnic de cinste nu știu, — ci după mare mila Mării tale făcând. Ce voiu răsplăti dară Domnului și stăpânului meu, Mării tale pré înălțate Doamne, pentru toate celé ce ai făcut și faci cu a mé nevrédnicie? Știu că slobozeniia mé iaste cumpărată cu multu prețulu bunătății Mării tale, după zisa unui filosof: cela ce ia faceré de bine își vinde slobozeniia. Și acăsta iaste ce să zice: că lui Dumnezău și părinților și făcătorilor de bine, nică odată a face din destul sau a răsplăti cumu să cade nimené nu poate. Și ce vrédnică răsplătire poclu eu smeritul să aduc Mării tale, fără numai mulțemită și osărđiia inimii méle, intru cinsté de Dumnezău încununatei stăpâniei Mării tale? Iară în locu de slujbă aduc

² Tim.
cap. 1, sh. 16.

¹ Tim.
cap. 6, sh. 1.

și închină Mării tale acăastă mică ostenelă a noastră, adecă acăastă sfântă carte, Apostolul ce au eșit din Tipografia Mării tale; care cu vréré lui Dumnezeu și cu bun sfatul și voința și blagoslovenița sfinții sale, pré sfințitului Archiepiscopului nostru și Mitropolitului Kyr Theodosie, așa pre cumă au fost mai nainte așăzată după cel grecesc, încă din zilele întru Dumnezeu răposatului, pré luminatului și înălțatului Domn Io Șarbanu Cantacozin Voevođu, m-amă îndemnată de l-amă dată în tyiparu. Așa bine crezându că Mărița ta, ca un milostiv și din fire plecat spre cele sufletesti, veți priimi la înțelept și blând sufletul Mării tale și acăastă de Duhul sfânt însoțită carte, și între cele scumpe odoară ale Mării tale ce ai dăruită dumnezeștilor besereci, o veți număra, uitaându-te Mărița ta nu la vre o vrednicie a lucrului, ci la mărirea cărții, și apostoleștilor ispravă; că în tot pământul, — zice, — au eșită vestire lor, și la marginile lumii graiurile lor. Căci și acăasta spre lauda lui Dumnezeu unia în Troița, și spre folosul rugătorilor Mării tale preoților, și a tot pravoslavnicul norod, și întru nemuritoare pomenire numelui Mării tale o aducem. Măcară că ostenela noastră la acăasta slabă și mică au fostă, căci nimica dintru ale noastre n-am adusă, ci povăț avându pre cei mai desăvârșită luminați în minte, ce mai nainte au așăzată, și au rânduită, așa amă pusă acă rândulă, fără numai ca o lumină puindă înainte tâlcuialele sfântului și întru tot laudatului Ioannu Zlatoust, l-am urmată cu toată osărdia sufletului meu, și precătă am putut și amă adevărită, am mai luminată înțelegeră vorbei pre alocurița, și cu soroace am izbrănit, precumă să va vedă, păzind cu amăruntul unire cuvintelor. La acăle, dară, mari laude, și vrednice, și la folosul cărții aceștia mai multă uitaându-te Mărița ta cu ochii blăndețeloră, deșchide brațul milostivirii Mării tale, și o cuprinde, împreună cu osărdia, inima și înălțare măniloră noastre la ceru, care facemă cu glas de rugăciune la Dumnezeu diu ferbinte sufletă, ca să înpartă din noianul milii sale și din vistirița ce neînpuținată a îndurăriloră sale, Mării tale măsură de daruri sporitoare și ajutătoare și trupului și scump sufletului Mării tale spre adaogere zilelor cu pacinice norociri și izbănză în viața acăasta. Iară în vécule cel viitoru întru sfântu Ierusalimul cel de susă, întru vedere sfintei troițe să te învrednicești, Mărița ta, a moșteni bunătățile celé ce ochiul n-au văzută, și uréchia n-au auzit, și la inima omului nu s-au suită, celé ce au gătită Dumnezeu celora ce-lă iubescă pre dănsulă, împreună cu toți dreptii împărați și Domni. Amină.

„Al Mării tale ferbinte de Dumnezeu rugătoru, smeritul
„Damaschin, Episcopul Buzăului.“

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.

145. Radu Brâncoveanu, Cuvintare la patima cea mântuitoare, Bucuresci 1704. — Grecesce.

ΛΟΓΙΑΙΟΝ | Εἰς τὸ Κοσμοσωτήριον Πάθος | τοῦ Θεανθρώπου Λόγου. | Ἐκφωνηθὲν, καὶ προσφωνηθὲν | τῷ Μακαριωτάτῳ | Καὶ Σοφωτάτῳ Δεσπότη Κυρίῳ Κυρίῳ | Δοσιθέῳ Πατριάρχῃ τῆς ἁγίας Πόλεως | Ἱερουσαλήμ, καὶ πάσης | Παλαιστίνης. | Παρὰ Ῥαδοῦλφ Ἰῖφ τοῦ Γαληνοτάτου | καὶ Φιλοχρίστου Ἡγεμόνος πάσης | Οὐγγροβλαχίας, Κυρίου Κυρίου | Ἰωάννου Κωνσταντίνου | Μπασαράμπα. | ἐν Βουκουρεστίῳ, Παρὰ Ἀνθίμω Ἱερομο- νάχῳ, τῷ ἐξ Ἰβηρίας, α ψ δ'.

261. — Din *Apostolul* de la 1704.

Cuvîntare la Patima cea lumei mântuitoare a Cuvîntului Dumneșeu-Omului, pronunțat și aferosit Prea fericitului și Prea înțeleptului stăpân, Domn Domn Dositei, Patriarch sfintei Cetăți Ierusalimului și a tătă Palestine, de Radu fiul Prea blândului și iubitorului de Christos Domn a tătă Ungro-Vlachia, Domn Domn Ioan Constantin Basarab. In Bucuresci de Antim Ieromonachul din Ivir, 1704.

In-8° mic de 16 foi nenumerotate. In exemplarul vădit de noi, singurul cunoscut până acum, lipsesc 2 foi cu sfirșitul scrisorei de dedicație, adresată către Dositeu Patriarchul Ieru. salimului. Ultimele 3 pagine sunt albe.

Μακαριώτατε, Σοφώτατε και Παναγιώτατε Δέσποτα, και Πατριάρχα της Ἀγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ, και πάσης Παλαιστίνης, ἡμέτερε δὲ ἐν Χριστῷ Πάτερ Σεβασμιώτατε.

Αδικήσῃ βέβαια ἤθελα τὴν εὐλαβητικὴν σου εὐσέβειαν, Μακαριώτατε Ἱεράρχα, ἄν τοῦ Ἄκρου Ἀρχιερέως ὑπὲρ ἡμῶν ἐς ἄκρον παθόντος τὴν πολυθρήνητον Ἱστορίαν, τῇ εὐσεβεστάτῃ σου ψυχῇ δὲν ἤθελα προσφωνήσῃ. Ἐπειδὴ και ἄν τῆς φύσεως ἡ τάξις διδάσκει, τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, τὰ Ἱερά τοῖς Ἱεροῖς νὰ προσφέρωνται· τίνος ἀρμόζει· περισσότερον τοῦ Πολυπαθόντος ἡ προσφωνήσις, παρά σοὶ τῷ πολυαθλοῦντι διὰ τὴν ἐκείνου δόξαν, και διὰ τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ Τάρου τὴν τιμὴν μέχρι θανάτου ἀγωνιζομένην. Ἐπρεπεν ἐδῶ νὰ ἔχῃ ὅλας τὰς μούσας τοῦ Ὀμήρου, τὴν εὐφραδίαν τοῦ Δημοσθένους, παντὸς τοῦ κόσμου τὰς γλώσσας και στόματα, διὰ νὰ θεατρίσῃ ἐπαριθμῶντας τὰ ἄθλα, τοὺς ἀγῶνας, και τὰς ὑπερθουμάστους σου πράξεις, ὅπου ὑπὲρ μόνῃς τῆς εὐσεβείας μόνος ἐκατόρθωσας και καθεκάστην κατορθῶνεις. Διατὶ ὅμως τοῦτα, ὑπερβαίνοντας ψάμμου τὸν ἀριθμὸν, ἀδυνατεῖ και ὁ γονιμώτερος νοῦς νὰ τὰ ἐνοήσῃ, πόσῃ μᾶλλον παιδικὴ γλῶσσα νὰ τὰ ἐξηγήσῃ· με εὐλαβητικὴν σιωπὴν, ἀφίνω τὰ ὅσα ἔπραξες και διηγεκῶς πράττεις με ἔργον και λόγον κατὰ τῶν ἀλλοφύλων, και νέων ἑτεροδόξων τῆς ὀρθοδόξου Θεολατρίας. τὰ ὅποια φανερώνοσι σε ὑπὲρ τὸν παλαιὸν Ἡρακλέα, παλαίωντας, ὄχι με μίαν Ὀδραν, ἀλλὰ με τόσας, ὅσ' εἶναι οἱ θεοστυγεῖς ἀντίπαλοι τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀποσιωπῶ τὸ πλῆθος τῶν διδασκαλικῶν σου βιβλίων, με τὰ ὅποια, και Κόσμον σοφίζεις, και Σοφοὺς μωραίνεις, και μωροὺς σωφρονίζεις, και Ἀνατολὴν στολίζεις, και Δύσιν φωτίζεις, και Ἐκκλησίαν εὐτρεπίζεις, και Κτίσιν ἅπασαν καταγλαΐζεις εἰς τόσον ὅπου ὡς ἄλλος μυστικὸς Ἥλιος, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξήλθεν (τοῦ Δοσιθέου) ὁ φθόγγος, και εἰς τὰ πέρατα τῆς οἴκουμένης τὰ ψαλ. ιή. ῥήματα αὐτοῦ. Παραιτῶ τὸν Ζῆλον τὸν ἔνθεον, ὅπου ἡ καθαροτάτη σου ψυχὴ διακατῆ θάλπυσα πρὸς τὰ θεῖα. χωρὶς προσωποληψίαν, με ἀποστολικὴν παῖρησίαν και θάρρος, νοθετῶν τοὺς ἀτάκτους, ἐλέγχων τοὺς ἀπειθεῖς, κατὰ πρόσωπον ὑβρίζων τοὺς ἀμετανοήτους, δεῦτερον Ἥλιον σὲ ἀποδείχνει. Διὰ τὰς ὀλονοκτίους ἀγρυπνίας ὅπου περνας ἢ προσευχόμενος, ἢ σχολάζων εἰς τὰς Ἱεράς βίβλους, δὲν λέγω τίποτες . . . (urmarea lipsesce).

Prea fericite, prea înțelepte și prea sfîntite Stăpâne și Patriarch al sfintei cetăți a Ierusalimului și a tătă Palestine, iar al nostru în Christos părinte prea respectat.

De sigur așa fi nedreptățit pietatea ta evlavioasă, prea fericite Ierarche, dacă n'as fi dedicat sufletului tău celui prea pios evenimentul istoric cel foarte dureros al Marelui Arhiepiscop, care a suferit atât de mult pentru noi. Fiind-că și ordinea naturii învață: „Cel asemenea cu cel asemenea, cele sfinte celor sfînți și cele sfîntite să se dedice sfînțiților“. Cuī dar i se potrivește mai bine dedicarea patemii aceluia ce atât de mult a suferit pentru noi, de cât ție care atât de mult te-ai luptat pentru gloria aceluia, și pentru mormîntul lui cel dătător de viață,

luptând până la mörte cu deranitate? Ar trebui aicea să am tóte Musele lui Omer, elocința lui Demosten și tóte limbile și gurile lumii întregi pentru a puté descrie lucrul, enúmerând victoriile, luptele și faptele cele prea minunate, pe carí numai pentru credința singur le-ai sévirșit și đilnic sévirșesci. Dar pentru că acestea întrec numéruł nisipuluí, devine neputincióasă și mintea cea mai produc-tivă pentru a le înțelege, cu atât mai mult limba copilărescă să le explice. Cu tăcere religiósă las câte ai făcut și neincetat faci cu fapta și cu cuvintul contra altor neamurí și a noilor eterodoxí ai închinăroí dumneđeescii Ortodoxii, care te vėdesc pe tine mai presus de vechiul Hercule, luptându-te nu cu o Hydră, ci cu atăți căți sunt uritorii de Dumneđeú, vrăjmași ai Ortodoxiei. Tac iarăși despre mulțimea cărților tale de învățatură, cu care și lumea înțelepțesci, și pe nebuni îi cumințesci, și Orientul il infrumusețezi și Occidentul il lu minezi, și Biserica întocmesci și tótă natura o înveselesc în atăta, în cât, ca a unui alt Sóre taínic, în tot pămíntul a ieșit vestea (despre Dositheú) și până la marginile lumef gra-iurile lui (Psalm. 18). Las iarăși rívna dumneđeescă pe care preacuratul tėú suflet cu foc fierbinte o încălzește către Dumneđeú, care fără părtinire, pe față și cu curaj apostolic pe alții sfătuesci, și mustri pe cei nesupuși, în față stigmatizând pe cei ce nu se îndréptă, acestea un al doilea Ilie te arată. Pentru vegherile de tótă nóptea ce le petreci saú rugându-te saú ocupându-te cu cărțile sfințite nu mai đic nimic. . . (urmarea lipsesce).

Acésta este lucrarea despre care vorbesce Radu Brâncoveanu în scrisórea sa către Chri-sant Notara, publicată de E. Legrand, în *Épistolaire grec* (Paris 1888), p. 14 și note.

București, Biblioteca C. Erbiceanu.

C. Erbiceanu, în *Biserica ortodoxă*, XV, 317 și 324, și *Patru cuvinte*, 29.

146. Plutarch, Paralele grecesci și romane, traduse în grecésca modernă de Const. Brâncoveanu, București 1704.

ΤΩΗ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ | ΧΑΙΡΟΝΕΩΣ. | Ἑλληνικῶν, καὶ Ῥωμαϊκῶν Παρὰλλη- | λων
Μετὰφρασις ἀκριβεστάτη εἰς | ἀπλήν διάλεκτον. | Τοῦ Ἐκλαμπροτάτου Λογίου. καὶ ἐν
Λο- | γίοις Ἑλλογιμωτάτου Κυρίου Κυρίου | Κωνσταντίνου, | Υἱοῦ τοῦ Γαληνοτάτου καὶ
Φιλοχρίστου Ἡ- | γεμόνος Πάσης Ὀβγγροβλαχίας, | Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντί-
νου | Βασσαράδα Βραχκοδάνου. | ἐν Βουκουρεστίῳ, Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονά- | χου, τῷ ἐξ
Ἰβηρίας. α ψ δ'.

Din Plutarch Cheroneul traducere fórté exactă în limba obicínuită a Paralelelor grecesci și romane, de prea strălucitul învățat și între învățați prea învățat Domnul Domn Constantin, fiul prea luminatului și iubitorului de Christos Domnitor a tótă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu. În București, de către Antim Ieromonachul din Ivir, 1704.

In-8° mic de 3 foi lim. și 82 de pagine.

Dăm ací, în original și în traducere románescă făcută de C. Erbiceanu însciințarea lui Antim Ivireanul, tipărită în fruntea cărții.

Τοῖς Φιλομαθεστάτοις Ἀναγνώστασις Ἀνθίμος Ἱερομόναχος ὁ ἐξ Ἰβηρίας, καὶ Τυπογράφος
τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀθήναικῆς Τυπογραφίας, ὑγίειαν παρὰ Θεοῦ, καὶ τῶν ποθο-
μένων ἐπίτευξιν.

Ὁ ζῆλος τῆς ἐμφότου σας φιλομαθίας μὲ διάζει (ὡ φιλομαθέστατοι Ἀναγνώσται) νὰ εἶμαι πάντα ἐπιμελής καὶ ἄοκνος εἰς εὗρεσιν σπουδαίου τινος πόνου διὰ πληροφορίαν τῆς φιλομαθεστάτου σας γνώμης. Ὅθεν μαθὼν ὅτι ἀπὸ τοὺς Ἐκλαμπροτάτους Λογίους, καὶ Θεοφυλάκτους Υἱοὺς τοῦ Γαληνοτάτου καὶ Φιλοχρίστου ἡμῶν Αὐθέντου Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαράβα Βραγκοβάνου, ὁ Λογιώτατος, Ἐλλόγιμος, καὶ Γαληνόφρων Κύριος Κωνσταντίνος νὰ ἐμετάφρασε τὰ Ἑλληνικά, καὶ Ῥωμαϊκά Παράλληλα τοῦ Πλουτάρχου εἰς τὴν ἀπλὴν Γραι(κι)κὴν Διάλεκτον, ποσῶς δὲν ἀμέλησα νὰ μεταχειρισθῶ μυρίους τρόπους νὰ καταπέσω τὴν αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητα νὰ τὰ ἐκδώσῃ εἰς τύπον. Τὸ ὅποιον μόλις ἔτυχον, διὰ μέσου συγχῶν καὶ ἀκαταπαύστων ἰκεσιῶν. Ἀποστρεφόμενος ἡ Ἐκλαμπρότης του, ὡς ταπεινόφρων, συνετὸς, καὶ φρόνιμος τοὺς ματαίους κρότους καὶ κενοὺς ἐπαίνους, ὡς τῶν δοκησιόφρων, καὶ ὄχι τῶν ὄντως σοφῶν ἰδίους. Ἴδοὺ λοιπὸν ὁποῦ τὰ προσφέρω εἰς τὴν ἀγγινοστάτην σας σύνεσιν, καὶ σκέψιν συνετωτάτην. Ὅμως διὰ νὰ θαυμάσετε μᾶλλον καὶ μᾶλλον αὐτοῦ τοῦ Ἐκλαμπροτάτου Μεταφραστοῦ τὴν σαφήνειαν, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἄκραν πολυμάθειαν, λάβετε σὰς παρακαλῶ αὐτοῦ τοῦ Πλουτάρχου τὸ ἑλληνικὸν κείμενον. Ἐπειδὴ καὶ θέλετε ἰδῆ ὅτι ποσῶς δὲν ἀμέλησεν, ὅπου ἦτον ἑλλειπῆς ὁ Πλουτάρχος, ν' ἀναπληρώσῃ μὲ μεγάλην σπουδὴν τὴν ἑλλειψιν, καταστρώσας ἡ Ἐκλαμπρότης του εἰς πλάτος τὴν Ἱστορίαν ἐκείνην, ὁποῦ ὁ Συγγραφεὺς μετὰ βίας ἐγγίζει. Ὁμολογῶ θέβαια, πῶς εὐθὺς ὁποῦ τ' ἀνέγνωσα, ἐμακάρισα τὸν Γαληνότατον ἡμῶν Αὐθέντην, ἐπειδὴ καὶ ἀνάμεσα εἰς ταῖς ἄλλαις θεόδοταις χάρες, ἐχάρισεν ὁ Θεὸς τῇ αὐτοῦ Ὑψηλότητι καὶ Υἱοὺς, οἱ ὅποιοι διὰ τὴν ἄκραν αὐτῶν παρ' ἡλικίαν ἀρετὴν, γνώσιν, καὶ πολυμάθειαν, εἶναι ζηλωτοὶ εἰς τὸν Κόσμον καὶ ἐπίφθονοι. Βεβαιοῦσι τοῦτο ὅσοι τοὺς συναναστρέφονται, βλέπουσι, καὶ συνομιλοῦσιν, ἐντόπιοι καὶ ἀλλοδαπεῖς. Μακαρίζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ὁσφολογιώτατος Διδάσκαλος τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κύριος Κύριος Γεώργιος Ἱερεὺς ὁ Μαζιώτης, ὄχι τόσον διὰ τὶ τοιοῦτων εὐγενῶν, ἐνδόξων, καὶ τοσοῦτον κοσμοφῆμου Αὐθέντου Υἱῶν ἐχρημάτισε Διδάσκαλος, ἀλλὰ διὰ τὶ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς τῆς Ἱερολογιότητός του τοιοῦτους ἀγγινοστάτους Μαθητάς, οἱ ὅποιοι διὰ (τὸ) εἶναι ἀγγινοστάτου Πρωτοτύπου εἰκόνες ἔμφυχοι, χωρὶς κόπον, ἀμὴ μὲ μικρὰν λογικὴν ψηλάφῃσιν σύρουσι θαυμασίως πρὸς ἑαυτοὺς τῆς διδασκαλίας τὸ ἄνθος, καθὼς τὸ ἤλεκτρον μὲ βραχεῖαν ἐντριψιν εὐθὺς προβάλλει τὴν ἔμφυτον του ἐφελκτικὴν δύναμιν. Δεχθῆτε λοιπὸν ὡς τόσον ἄσμενοι τὸ ὑμῖν προσφερόμενον Ἐκλαμπρον Πόνημα, εἰς μαρτύριον τῶν παρ' ἐμοῦ ὁμολογηθέντων. Καὶ ὡς μικρὸν ἐνέχυρον τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀκιδήλου, ἀδόλου, καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης. Ἐρρώσθε.

Prea iubitorilor de învățatură cititorî, Antim ieromonachul din Iviria și tipograful tipografiei domnescî din Bucurescî, sănătate dela Dumneșe și îndeplinirea dorințelor.

Zelul înăscut al iubirei de învățatură mă îndatoresce, iubitorilor de învățatură cititorî, să fiu tot-deauna cu îngrijire și nelenevos la aflarea vre unei oste-neli seriose pentru răspândirea cunoscinței ceî iubitoare de învățatură a vóstră. De aceea însciințându-mă că dintre prea străluciți, învățați și păziți de Dumneșe fil ai prea luminatului și iubitorului de Christos Domnului nostru, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, prea învățatul, cuvintărețul și adâncugetătorul Domnul Constantin a tradus Paralele grecescî și romane ale lui Plutarch în limba obicînuită grecescă, de loc n'am întârziat să întrebunțez miî de chipuri ca să înduplec pe Strălucirea sa să dea în tipar. Ceea ce abia reușind prin mijlocul deselor și neîncetatelor rugăminți, disprețuind strălucirea sa, ca

modest, înțelept și cuminte, svonurile deșarte și laudele ușore, ca proprii celor ce voesc să se arate înțelepți și nu celor în adevăr înțelepți. Iată dar că se produc înțelepciunii vóstre prea geniale și cugetări prea înțelepte. Dar ca să admirați din ce în ce mai mult exactitatea prea strălucitului traducător, încă și prea marea învățătură, luați vă rog textul grecesc al lui Plutarch, când veți vedea că nici decum n'a neglijat unde era cu lipsă Plutarch să îndeplinescă cu mare osârdie, deslușind strălucirea sa pe larg acea istorie, unde scriitorul cu repejune o atinge. Mărturisesc în adevăr, că îndată ce am citit-o, am fericit pe prea luminatul nostru Domn, că între alte haruri dăruite de Dumnezeu, i-a hărăzit Dumnezeu Prea Înălțimii sale și fiilor cari pentru prea marea lor virtute prematură sunt rivniți în lume și invidiați. Acesta o asigură acei cu cari împreună petrec, îi ved și convorbesc, localnici și streini. Se fericesc pre sine prea înțeleptul dascăl al sfintei Evanghelii a Marelui Bisericii, Domnul Domn preotul Gheorghe Maiota, nu atât pentru că a fost învățător la astfel de nobili și măriți fi ai Domnitorului atât de laudat în lume, ci pentru că a hărăzit Dumnezeu sfințeniei sale învățate astfel de ucenici prea geniali, cari ca să fie icône însuflețite a preagenialului prototip, fără osteneală și cu o mică judecată logică atrag admirabil spre ei fiorea învățătorei, după cum chihlimbarul cu o ușoră frecare îndată-și desvălesce puterea naturală atractivă. Priimiți dar cu totă plăcerea strălucita scriere ce vi se proaduce, ca dovadă de cele mărturisite de mine, și ca o mică garanție a iubirei nefalșe, neviclene și sincere. Fiți sănătoși.

Urmază o scurtă prefață despre carte.

București: Biblioteca Academiei Române.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, II, n° 76. — Sathas, *Νεοελληνική φιλολογία παράρτημα*, 109. — Picot, *Anthime*, 547, n° 30.

1705.

147. Antologhion, Râmnic, 1705.

Ἰνδολόγιον. ἀδελφὸν φλόδαρκ κθεῖντελωρ. . . Ἰ σφῆτα ἐπισκοπία α Ραμνικασῆ.
 На андѣл дѣла зидѣрѣ лѣмѣи ѣзѣгѣ.

Nu cunoscem exemplare complete. Titlul de mai sus e luat după Gaster, *Chrestomatie*, I, 357. Volumul necomplet din Biblioteca Academiei Române este un

In-folio de 406 foi numerotate, tipărit cu negru și roșu pe două colone, cu 40 de rânduri în colônă.

La sfârșitul cărții, adică pe f. 406, se află următoarea notiță:

„Slavă, cinste și închinăciune celui în Troiță unuia Dumnezeu, care ne-au ajutat după începutul de amă ajuns și sfârșitul.

„Iară cei ce vă veți întâmpla a citi, bucurați-vă în Domnul și vă rugați pentru mine, și ce greșală veți afla, îndreptați cu Duhul blândetelor nepuindune în ponos, că precumă iaste cu neputință omului a nu păcătui, într-acestaș chip și typografului a rămâne fără de greșală.

„Typăritu-s-au în anul delă spăseniia lumii 1705.

„Prin osteneala iubitorului de Dumnezău Kyr Anthim Ivirénul Episcopul Râmnicului.“

București: Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 357.

148. Slujba sfîntului Visarion, Bucuresci 1705. — Grecesce.

'Ακολουθία. | Τοῦ ἐν ἁγίους Πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος, Ἀρχιεπι- | σκόπου Λαρίσης τοῦ θαυματουργοῦ. | Νεωστὶ τυπωθεῖσα | Ἐπὶ τῆς ἡγεμονείας τοῦ Ἐδσεβεστάτου καὶ Ἐκλαμπροτάτου Ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας, Κυρίου Κυρίου | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα | Βοεβόδα, | Παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ῥιμνίκου Κυροῦ Ἀνθίμου, | Ἀναλώμασι μὲν | Τοῦ Ὄσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Ἰγνατίου καὶ | καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς μονῆς τοῦ Νουτζέτου. | Ἐπιμελεία δὲ καὶ Ἐπιδιορθώσει Μητροφάνους | Γρηγορᾶ τοῦ ἐκ Δωδώνης. | ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγκροβλαχίας. | Ἐν ἔτει σωτηρίῳ, α ψ ε'. Ἀπριλίου β'.

Slujba celui întru sfinți părintelui nostru Visarion, Archiepiscopul Larisei, făcătorul de minuni, din nou tipărită pe timpul domniei prea piosului și prea strălucitului Egemon a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, de către iubitorul de Dumnezeu Episcop al Rimnicului, Domnul Antim, cu cheltuiala prea cuviosului între ieromonachi Domnul Ignatie și Egumenul sfințitei mănăstiri Nucetu. Cu îngrijirea și cu corectarea lui Mitrofan Gregoras din Dondona. In Bucuresci, 1705, April 2.

In-4° de 4 foi fără număr, și 26 numerotate. Titlul e tipărit cu negru și roșu.

Pe verso titlului se află stema țerei și 6 versuri grecesci. In foile liminare se mai află o prefață a lui Ignatie, egumenul Nucetului.

Ediții posterioare: Bucuresci 1759 și Viena 1797.

Londra: Museul britanic.

Picot, *Anthime*, 548, n° 31.

149. Tomul Bucuriei, Rimnic 1705. — Grecesce.

TOMOS ΧΑΡΑΣ | ΕΝ Ω ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑΙ | Αἱ ἐπιστολαὶ Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ἡ ἁγία καὶ Οἰκουμένη ὁγδοῆ Σύνοδος, | Σημειώσεις τινὲς εἰς ταύτην τὴν ἁγίαν Σύνοδον. | Τὰ ἀντιρρήτικὰ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα τῆς Ῥώμης, Νικολάου | Ἰατροφιλοσόφου, | Λόγος Μελετίου Ἀλεξανδρείας κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα, | Διάλογος Ἱερομνήμονος μοναχοῦ μετὰ τινος ἑτέρου Μοναχοῦ κατὰ Λατίνων, | Τυπωθεὶς ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου. Ἡγεμονεύοντος τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου | καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας κυρίου κυρίου | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα βοεβόδα. | Διὰ ἐξόδου καὶ ἐπιμελείας τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου Πατριάρχου | Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης κυρίου κυρίου Δοσιθέου, | Παρὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου καὶ λογιωτάτου ἐπισκόπου Ῥημνίκου κυρίου | Ἀνθίμου τοῦ Ἰθρηρίας. | Ἐν ἔτει α ψ ε'. Κατὰ Μῆνα Σεπτέμβριον.

Tomul Bucuriei, în care se cuprind epistolele lui Fotie preasfințitului Patriarch al Constantinopolului, — Sfințul și ecumenicul sinod al optulea, unele însemnări la acest sinod, — Cele împotrivoire la primatul Papei Romei ale lui Nicolae Doctorul filosof, — Cuvîntul lui Meletie al Alexandriei asupra primatului Papei, — Dialogul ieromonihului monach asupra altui ôre-care monach contra Latinilor. S'a tipărit în Episcopia Rimnicului, pe când era Domn prea piosul, prea strălucitul și prea înălțatul Domn și Egemon a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod. Prin cheltuiala și îngrijirea prea fericitului și prea sfințitului Patriarch al Ierusalimului și a totă Palestina, Domnul Domn Dositeiu, de

către prea iubitorul de Dumnezeu și prea învățatul Episcop al Rîmnicului, Domnul Antim din Ivir. In anul 1705, în luna Septemvrie.

In-folio, de 18 foi numerotate și 640 de pagine. Tipărit cu negru, cu 40 de rinduri pe pagină.

Pe verso titlului, stema țerei (facs. 249 fără inițialele domnesci) și 5 epigrame adresate lui Constantin Brâncoveanu și semnate: Οἱ τῆς ἐν Βουκουρεστίῃ τῆς Οὐγκροβλαχίας ἀθηντακῆς ἀκαδημίας φοιτηταί (Studentii Academiei domnesci din Bucuresci Ungrovlachiei).

Intr'unele exemplare titlul este modificat: . . . ἐν ᾧ περιέχονται ἐπιστολαί, fără articol, iar la sfîrșit se adaugă: Ἐπιμελεία καὶ διορθώσεις Μητροφάνου Γρηγορά τοῦ ἐκ Λαωδώνης (cu îngrijirea și îndreptarea lui Mitrofan Gregoras din Dodona). In aceste exemplare epigramele studenților Academiei din Bucuresci sunt înlocuite cu două epigrame ale aceluiași Mitrofan, adresate, una lui Constantin Brâncoveanu și alta Patriarhului Dositeiu.

Urmază apoi o foarte lungă înscințare a Patriarhului Dositeiu, din care estragem următoarele:

. . . Ἐρώτησις. Καὶ τίνα εἰσὶν ἄτινα ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς οἱ παπολάτραι ποιοῦσι κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας; Ἀπόκρισις. Πολλὰ καὶ μεγάλα. ἐξ ὧν ἡμεῖς ὀλίγα τινὰ ἐροῦμεν εἰς φράσιν ἀπλήν, ὅπως γινώσκωσιν αὐτὰ πάντες οἱ πιστοὶ σοφοῖτε καὶ ἰδιῶται. Εἰς τὸ Λεσβί τῆς Λεχίας εἶχασιν οἱ ὀρθόδοξοι μίαν καὶ μόνην ἐκκλησίαν, τὴν ὁποῖαν οἱ πάντολμοι Γιεζουβίται παρεκίνησαν τὸν Χάτμανον τῆς Κορώνας καὶ ἐπήγε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων καὶ με λουμπάρδαις, καὶ τὴν περιέλαβε καὶ τὴν ἔδωκε τῶν παπιστῶν. β'. εἰς τὴν Λούτζαν χώραν λέχικην ἐπήγασιν οἱ Γιεζουβίται καὶ ἐπρόσταξαν ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς νὰ γένουσιν Οὐνιάται καὶ νὰ κάμνωσι τοῦτα τὰ τέσσαρα, νὰ λέγωσι τὸ σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης, καὶ ὅσοι ἀπὸ τοῦ νῦν γίνονται ἱερεῖς, νὰ μὴ ὑπανδρεύωνται, καὶ προσκομιδὴν εἰς τὴν λειτουργίαν νὰ μὴ κάμνωσι, καὶ τὸν Πάππαν τῆς Ῥώμης νὰ ἔχωσι διὰ κεφαλὴν τῆς ἐκκλησίας ἀναμάρτητον καὶ αὐτοδύναμον. γ'. εἰς τὸ Μπέτζι, ἔγουν εἰς τὴν Βιένναν ὁποῦ εἶναι ὁ θρόνος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀλαμανίας, εἶναι Καρδηνάλης κάποιος Κολονίτζης, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν ἀπὸ τὴν Βιένναν, ὅτι οἱ Σέρβοι, οἱ Βλάχοι καὶ Ῥωμαῖοι ὁποῦ εἶναι εἰς τὴν Οὐγκρίαν καὶ Ἐρδελίαν καὶ Σερβίαν καὶ Χορβατίαν νὰ ἀναγινώσκωσι τὸ σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης, νὰ δέχονται τὰ ἄζυμα, νὰ ὁμολογοῦσι τὸ Πουργατόριον, καὶ τὸν Πάππαν τῆς Ῥώμης νὰ κηρύττωσιν αὐτοῦργον καὶ παντοδύναμον πάσης τῆς ἐκκλησίας ποιμένα. ὁ αὐτὸς γράφει ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ ἔχουσι τὸ ἀσεβέστατον σχίσμα, ἀσεβεστάτους λέγουσι τοὺς ὀρθοδόξους ἡμᾶς. τὰ ὁποῖα τοῦ Καρδηνάλη συγγράμματα ἐβεβαίωσεν ὁ Ἰπποκόμος τοῦ Πάππα τῆς Ῥώμης, ὡς ἐπιμαρτύρηται Ἰωάννης ὁ Κίναμος, ἦτοι ὁ Καῖσαρ, τουτέστιν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀλαμανίας Λεοπόλδος με ἡδύκτον, ἐπειδὴ ἐβίασε καὶ ἐτυράνησε τοὺς εἰς τὰς εἰρημένους ἐπαρχίας ὀρθοδόξους τὸσον ἱερωμένους ὅσον καὶ λαϊκοὺς νὰ ἀκολουθῶσι τῷ παπισμῷ, ἦτοι τῷ ἀπὸ Θεοῦ χωρισμῷ, ὁ γὰρ παπισμὸς ὡς εἴρηται καὶ ἀλλαχοῦ, δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ ἀπὸ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ χωρισμός. καὶ ἡ Οὐνία μετὰ τῶν παπιστῶν δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, παρὰ προφανῆς μετὰ τοῦ διαβόλου συμφωνία. Περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ ἄλλων πολλῶν βλασφημιῶν τῶν Ῥωμάνων ὁποῦ λέγουσι κατὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας κατ' εἶδος, καὶ ὡς εἶπεν κατὰ λέξιν, Θεοῦ εὐδοκούντος θέλομεν εἰπῆ εἰς ἄλλο βιβλίον, κατὰ δὲ τὸ παρὸν λέγομεν. ὅτι θεμέλια τῶν βλασφημιῶν αὐτῶν οἱ Λατῖνοι ὑποτιθέασιν τέσσαρα, ὡς διαμαρτύρηται Σίλβεστρος ὁ μέγας ἐκκλησιαρχὴς εἰς τὸ ὄγδοον κεφάλαιον τοῦ πέμπτου τμήματος ἀπὸ φωνῆς τοῦ Καρδηνάλη Ἰουλιανοῦ ἐν Φλωρεντία συνόδῳ, πρῶτον, τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος· δευτερον, τὸ περὶ τῆς ἀζύμου καὶ ἐνζύμου θυσίας· τρίτον, τὸ περὶ καθαρτηρίου πυρός, καὶ τέταρτον, τὸ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα. τοῦτο αὐτὸ ἔγραψε καὶ ὁ Κολονίτζης εἰς τὴν Ἐρδελίαν. ἡμεῖς δὲ ὑποτιθέμεν ὅτι δύο εἰσὶ τὰ ἀρχικά καὶ κάκιστα θεμέλια τῶν μεγάλων καὶ πολλῶν λα-

τινικῶν καινοτομημάτων, ἐν, ἢ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος βλασφημία. καὶ ταύτης ἢ ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκη. καὶ ἕτερον, ἢ τοῦ Πάππα θρυλλουμένη μοναρχία . . .

Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου, ἦτοι τῆς συγγραφῆς τοῦ μακαρίτου Νικολάου ἱατροφιλοσόφου τοῦ Κεραμέως λέγομεν, ὅτι ὁ ἀοιδίμος Ἄθανάσιος Πατελάρος πατριαρχεῦσας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει, αχ νά. ὠμίλησεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα ἐφερμηνεύων τὸ σὺ εἶ Πέτρος καὶ τὰ ἐξῆς. Ἄθανάσιος δὲ τις Κύπριος μὲν τὸ γένος Λατίνος δὲ τὸ φρόνημα παρῶν ἐν τῇ διδασκίῃ, ἔγραψε μετὰ ταῦτα πολλὰ ὑπὲρ τῆς τοῦ Πάππα ἀρχῆς, ἐξύβριζε δὲ ἐν τῷ συγγράματι αὐτοῦ πᾶσαν τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, πατριαρχοῦντος δὲ ἐν Κωνσταντιπόλει (sic) τοῦ μακαρίτου Παΐσιου, ἦλθεν ἀπὸ Βενετίας εἰς Κωνσταντινούπολιν Νικόλαός τις Κεραμεὺς τὸ ἐπίκλην, δς ὠρμητο μὲν ἐξ Ἰωαννίνων, ἐμαθητεύθη δὲ εἰς Βενετείαν παρὰ Προχόρῳ τινὶ περιφήμῳ διδασκάλῳ. εἶχε δὲ ἐμπειρίαν πολλὴν εἰς τε τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ τὰ ἔξω μαθήματα, ὥστε περὶ πάσης θεολογίας καὶ φιλοσόφου ἐπιστήμης εὐκόλως ἔλεγε τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἑλληνικῶς καὶ λατινικῶς. τούτῳ ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Παρθένιος, ὁ καὶ παρθενάκης καλούμενος, καὶ μάρτυς χρηματίσας, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ βιβλίῳ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. οὗτος οὖν ἐν ἔτει, αχ νς, καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἱερά Σύνοδος δεδώκασι τῷ ἱατροφιλοσόφῳ τοῦ διαληφθέντος Ἄθανασίου τὰς βλασφημίας ἵνα ἀπολογηθῇ. ὁ δὲ λαβὼν συνέγραψεν ἱκανῶς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐζήτησε τὸ σύγγραμμα τοῦ λοιποῦ. ἐν τούτοις ἀπελθὼν εἰς Βλαχομογοδανίαν ὁ ἱατροφιλόσοφος, ἀπέθανεν εἰς Γιάσιον, αχ οβ', καὶ κατετέθη τὸ τίμιον λείψανον αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἣν ἔκτισεν ὁ μακαρίτης ἀθόνητος Δοῦκας Βοεβόδας. ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἡ μονὴ ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἅγιον τάφον, κληρονομήσαντες ἡμεῖς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ τιμίου ἀνδρός, εὔρομεν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν συγγραφὴν ταύτην. καὶ ἐπειδὴ ἦτον φίλος ἄρκρος τοῦ ἡμετέρου γέροντος ἀοιδίμου πατριάρχου κὺρ Νεκταρίου, καὶ ἡμεῖς ἐν τισιν ἐχρηματίσαμεν αὐτοῦ μαθηταί, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην μετεγράψαμεν τὸ βιβλίον μίαν καὶ δύο, ὥστε καλλιγραφήσαι καὶ διορθώσαι αὐτὸ, ἐπειδὴ ἔγραφεν ὁ μακαρίτης δύσκολα, καὶ πῶς συγκεχυμένα τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων. καὶ δὴ καὶ πίνακα γενικὸν ἐφιλοπονήσαμεν ἐν αὐτῷ, καὶ τέλος πάντων, Θεοῦ ἐλέει ἐτυπώσαμεν αὐτό. . . .

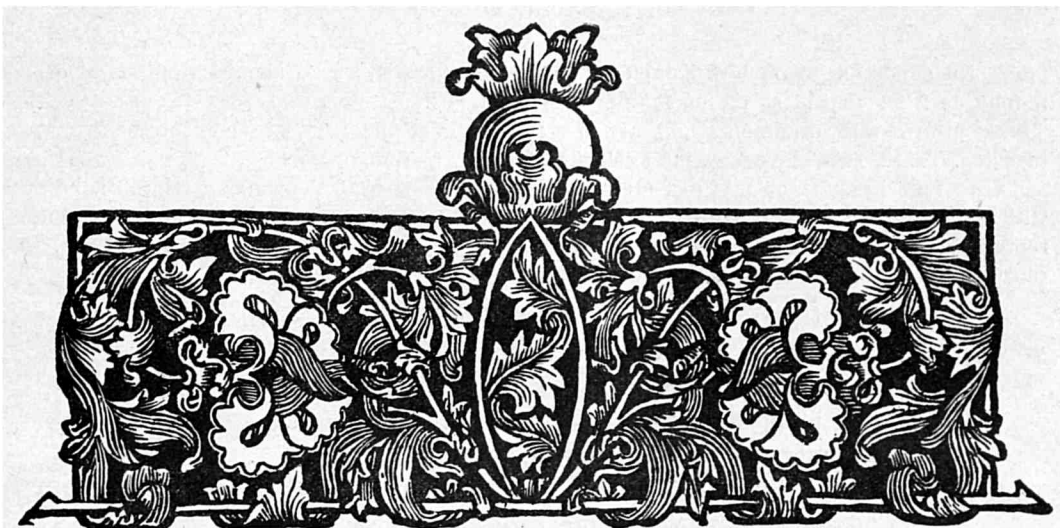
. . . Intrebare. Și care sunt acele ce fac în timpurile noastre Papolatri asupra bisericeii catolice (ortodoxe)? Răspuns: Multe și mari. Dintre cari noi extragem pe unele în limba vorbitore, pentru ca toți să le cunoscă, credincioșii, înțelepții și știutori. La Lioν în Polonia aveau Ortodoxii o singură biserică pe care îndrăzneții Iesuiții au împins pe Hatmanul Coronel și s'a dus cu omenii înarmați și cu clomege și cu lombarde și a luat-o și a dat-o papistașilor. Al doilea la Lutza în țara leșescă s'au dus Iesuiții și au poruncit ca preoții ortodocși să se facă uniați și să primescă aceste patru: să spună simbolul cu adausul, și câți se vor face de acum preoți să nu se însore, și proscomidie la liturghie să nu facă, și să aibă de cap al Bisericeii pe Papa Romei, fără-de-păcat și a-tot-puternic. Al treilea la Beciū, adică la Viena, unde este scaunul împăratului Nemților, este cardinal un ore-care Kolonitz, care a scris din Viena ca Sirbii, Vlachi și Grecii cari sunt în Ungaria, Ardelia (Transilvania), Sirbia și Horvația (Croatia) să citescă simbolul cu adaus, să primescă azimile, să mărturisescă Purgatoriul, și pe Papa Romei să-l proclame infailibil și a-tot-puternic, păstor peste totă Biserica. Același scrie în aceeași epistolă că Orientalii țin schisma cea mai nepioasă și pe noi Ortodoxii ne numesc cei mai nepioși, care scrierile ale Cardinalului le-au întărit Cavalerul Papei Romei, după cum mărturisese Ioan Chinnam, adică Cesarul orî împăratul Nemților Leo-

pold cu edict, fiind-că a silit și tiranisit în amintitele provincii pe Ortodoxii atât hirotoniți cât și laici să urmeze papismul, ori rumperea dela Dumneșeu, căci papismul, cum s'a șis și aiurea, nu este alt-ceva decât rumperea dela Dumneșeu cel adevărat, și Unia cu papistașii nu este alt-ceva de cât unirea vedită cu dracul. Decî despre aceste și alte multe blasfeme ale Romanilor ce spun despre Biserica Răsăritului spunere lămurită voni face vrînd Dumneșeu în altă carte, iar acum șicem că temeliile blasfemelor lor Latinii le pun patru, după cum declară Silvestru marele Eclesiarh în capitolul al optulea a părței a cincea prin gura Cardinalului Iulian la Sinodul din Florența: întâi despre pucerea sfintului Duh, al doilea despre azimă și jertfa enzimă, al treilea despre focul curățitor și al patrulea despre primatul papal. Tot acêsta a scris și Kolonitz în Transilvania. Iar noi șocotim că două sunt cauzele și temeliile cele mai rele ale multelor și variatelor inovări ale Latinilor, una blasfemul despre ființa sfintului Duh și adausului ei în Simbol, alta, monarhia cu care se laudă Papa...

Despre a doua, adică despre scrierea fericitului filosof și doctor Nicolae Cheraeos șicem că, pururea pomenitul Atanasie Patelar pe când era Patriarch în Constantinopol la anul 1651, a vorbit în Patriarhat în sêrbătórea Sfinților Apostoli contra primatului Papei interpretând: tu ești Petru etc. Un Atanasie órecare, Cipriu de neam, Latin cu cugetarea fiind față la didahie, a scris după aceea multe pentru primatul Papei și a insultat în scrierea lui tótă Biserica Răsăritului; iar pe când era Patriarch în Constantinopol fericitul Paisie, a venit din Veneția la Constantinopol Nicolae Cheraeos numit, care se trăgea din Ianina și a studiat în Veneția la un Prohor renumit învêțat, avea apoi multă experiență în cele bisericesci și în sciințele laicesci, în cât despre tótă teologia și sciința filosofiei vorbea cu ușurință cele necesare în grecesce și latinesce. Acestui Preasf. Patriarch Partenie, ce se numea și Partenache și care a fost și martor, cum am spus în cartea a XI-a despre ceî ce au fost patriarchii la Ierusalim; acêsta era la 1656, el și Sinodul din jurul său a dat filosofului doctor amintit Atanasie blasfemiile ca să le combată, iar el luându-le a scris în-de-ajuns, dar nimeni nu ȳa mai căutat în urmă scrierile. Intre acestea venind în Vlahobogdania (Moldova) doctorul filosof, a murit în Iași la 1672 și i s'a pus trupul cinstit al său în Mănăstirea sfinților Apostoli, pe care a zidit-o fericitul Domn Duca Voevod, fiind-că mănăstirea este aferosită la sfintul mormint. Moștenind noi biblioteca cinstitului bărbat, am găsit în ea și scrierea acêsta, și fiind-că am fost prieten fórte bun și a bătrînului nostru, a pururea pomenitului Patriarch chir Nectarie și noi întru cât-va am fost ucenic al său, de aceea pentru iubirea către el am transcria cartea odată și de două ori, ca să fie caligrafică și corectată, pentru că fericitul scria greu (rêu) și cu literile contopite, și încă și scară generală am făcut, și în șfirșit, cu mila lui Dumneșeu, am tipărit...

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române. — Iași: Biblioteca Centrală.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 52, n° 143. — Picot, *Anthime*, 548. — Erbicéanu, *Biblioteca Seminarului Veniamin*, în *Revista Teologică*, III, 401.

252. — Frontispiciu din *Octolul* de la 1700.

1706.

150. Slujba Născătoarei de Dumnezeu, Rîmnic 1706.

ИДУНИРѢ | слѣжеи, а адормирей Нѣкѣтѣарей | де Дѣнезѣс кс Параклѣса
 чѣл де ѡбще, | шѣ кс Канѡанеи ѡсмоголаеникѣсѣи | че съ кжнтѣ сжмѣтеле. | Яксѣмь
 ѣтжѣ ѣтрачѣста кѣпѣ тѣпѣ- | рѣтѣ, шѣ ѡшезѣтъ, | А зѣлеи прѣ лѣминѣтѣсѣи
 Дѣнь | Іѡанн Кѡнстандѣн Б: Б: Боеѡд: | Кс ѡгословѣнѣа ѡбитѡрюѣсѣи де Дѣне
 зѣс Күр Індѣмь Іѡирѣнѣсѣа Сѣкѡпѣсѣа | Рѣмникѣсѣи. | Кс тѡатѣ кѣлѣтѣѣла шѣ ѡсѣр-
 дѣа прѣ | ксѣѡсѣсѣи Күр Іѡанн Архимандрѣтѣсѣа, | сѣѣтѣи мѣнѣстѣири Хсрѣзѣи. | Де
 Мѣхѣи Іѡѡанѡвич Уподѣакѡнѣа | Түпогрѣфѣсѣа | А РѣМНИКѣ. | Ла ѡнѣсѣа деѣла
 Хѣ. ѡѣс.

In-8° de 114 pagine numerotate. Tipărit cu negru și roșu cu câte 25—26 rînduri pe pa-
 gină. Titlul e încadrat în flori de compozițiune tipografică. Pe verso se află o gravură repre-
 sentând pe Maica Domnului cu copilul Isus în brațe. De desupt, ca legendă, o invocațiune
 către Fecioara Maria în prosă. Volumul mai cuprinde câte-va frontispicii ornate și finale.

Textul cărței e slavonesc, iar explicațiunile sunt în romănesc.

București: Museul de Antichități.

Picot, *Antihime*, 549, No. 34.

151. Octolh, Rîmnic 1706.

ОКТОНХОѢ | ИДЕКЪ ѠСМОГЛАЕННИК. | Кѣре ѡре ѣ сѣне тѡатѣ слѣжеа
 че съ кѣвѣне а Бѣскрѣнѣлѡр. | А прѣснѣ шѣ ѡ сѣптѣмжнѣ кс тѡатѣ ѡле ѣи ржн-
 дѣѣле. | Яксѣмь ѣтжѣю ѣтрачѣста кѣпѣ ѡшезѣтъ шѣ түпѣрѣтѣ. | А зѣлеи Прѣлѣс-
 минѣтѣсѣи шѣ ѡнѣлѣцѣтѣсѣи Дѡмнѣ, шѣ | ѡѡлѣдѣнтѡрю а тѡатѣ Цѣра Рѣмжнѣскѣ, |
 Іѡаннѣ Кѡнстандѣнѣ Б: БасарѣѢ Боеѡд. | Кс ѡсѣрдѣа шѣ кс тѡатѣ кѣлѣтѣѣла прѣ
 чинѣтѣтѣсѣи де | ѡнѣ шѣ мѣре нѣмь а ѡнѣ Мѣхѣи Канѣакѣсѣинѡвѣ кѣ Спа—тар,
 спре чѣ де ѡбще а Бѣскрѣчилѡр ѡнѣ Хѣ тре- | ѡнѣнѣцѣ, шѣ ѡлѣ Правѡсѣлѣвнѣчилѡр
 фѡлѡс. | Кс ѡлѣвѣнѣа прѣ сѣѣнѣцѣтѣсѣи Мѣтروполѣт Күр Ѣѡдѡсѣе. | А сѣѣтѣа ѣѣко-
 пѣе а Рѣмникѣсѣи | Ла ѡнѣсѣа деѣла видѣрѣѣ ѡсѣмѣи ѡсѣдѣ. | Де Мѣхѣи Іѡѡанѡвич
 Уподѣакѡнѣсѣа Түпогрѣфѣсѣа.

Nu cunoscem exemplare complete. Volumul din Biblioteca Academiei Române este un in-folio de 2 foi nepag. și 66 de foi numerotate, tipărit cu negru și roșu pe două colone. Titlul, printre alte ornamentațiuni, are și stema Cantacuzinilor cu inițialele lui Michail Cantacuzino. Textul este slavonesc, iar explicațiile se dau în românesce.

În foile liminare se mai află stema lui Constantin Basarab Voevod cu cuvintele: 'ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ 'Ι—Κ, Β—Β * Α—Η Π—Σ, 1700 — IV... (?) cu versurile reproduse mai jos și o gravură reprezentând pe St. Ioan Damaschin, cu inscripție grecescă și cu versurile românesce care se reproduc de asemenea mai jos.

„Stihuri politice 12 asupra stemei pre luminatului, slăvitului și blagocestivului Io Constandinū B. Basarabă Voevoda.

„Corbulū țindū crucē 'n gură totū omulū să creză,

Că buna credința Țării Rumânești însemneză.

„Insemneză și putéré ce are de păzēște,

Pre Constandinū Basarabă care acumū domnezte.

„Copaciulū înrădăcinatū pre care corbulū șade,

Îl arată spre cei supuși cu milă cumū să cade.

„Iară soarele și luna strălucindū cu mari rază,

Bunele Măriei sale fapte adevereză.

„Așjidirē buzduganulū împreună și spata,

Îl arată vrăjmașilorū cu răsplătire gata.

„Păzască-lū dară Dumnezeu ani mulți ca să domnezcă

Și-n cerū cu sfântul Constandin parte să dobândezcă.

„Al Mării tale plecat robū

„Mihaī Iștvanovicī

„Ypodiaconulū Typografulū“.

„Organulū bogosloviei Damaschinū încordeză

Și noao sfânta Troiță bine ne-adevereză

„Cu viersuri întocmindu-ne canoane și tropare,

Bogoslovindū peste fire dumnezăiasca 'ntrupare,

„Mărturisindū și nașterē a pre sfintei Fecioare,

Cumū c-au născutū pre Hs. făr'de nici o duroare,

„Rămăindū iară fecioară cu totulū nesticată,

Precumū pân a nu-l naște pre Hs. întâia dată.

„Patemilorū și-nūvieri zice să ne închinămū,

Pentr'acēia și pre dânsul cu credință să-l rugăm.

„Ca pre cela ce privește Dumnezeiasca față,

Și pre noi a ne închina sfintei Troiți ne'mvață.

„Cumū cu ale lui rugăciuni să dobândimū ertare

Dela Domnulū Is. Hs. Împăratulū celū tare“.

Bucuresei: Biblioteca Academiei Române; Museul de antichități.

152. Cuvint la patima Domnului, Rîmnic 1706. — Grecesce.

Λόγος εἰς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ θεανθρώπου Λόγου. Τοῦτω δὲ αὐτοῦ τοῦ πάθους τὸ κείμενον ἐκ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν συλλεχθὲν προσετέθη μονοτέσσαρον, ἧγουν τετρασύλλεκτον ἐπονομασθὲν, τοῦ διδασκάλου τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Γεωργίου τοῦ Μαΐωτα, τῆς τε Ἑλληνίδος καὶ Λατινίδος φωνῆς καθηγητοῦ τῶν ἐκλαμπρο-

τάτων υἱῶν τοῦ γαληνοτάτου Οὐγγροβλαχίας Ἡγεμόνος, Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράβα Μπραγκοβάνου. Τυπωθεὶς ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου, παρὰ Μιχαὴλ ὑποδιακόνου τοῦ Ἰστροφάνοβιτς, ἐν ἔτει σωτηρίῳ α ψ ς'.

Cuvînt la patima cea mântuitoare a Cuvîntului-Dumnezeu-Omul. Iar la acesta s'a adaus textul acestei patimi din cei patru Evangheliști, numai patru, adică ce se numesce adunat din cei patru, al dascălului sfințitei Evanghelii a marelui Bisericii Gheorghe Maiota, profesor de limba elenă și latină al prea străluciților fii ai prea luminatului Domnitor al Ungrovlachiei Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, tipărit în Episcopia Rîmnicului de Mihail ipodiatonul Iștvanovicî, în anul Mântuirei 1706.

In-8°.

Papadopoulos-Vretos, I, 54, n° 149. — Picot, *Anthime*, 549, n° 35.

153. Radu Brâncoveanu, *Cuvînt panegiric la St. Nicolae*, Rîmnîc 1706. — Grecesca.

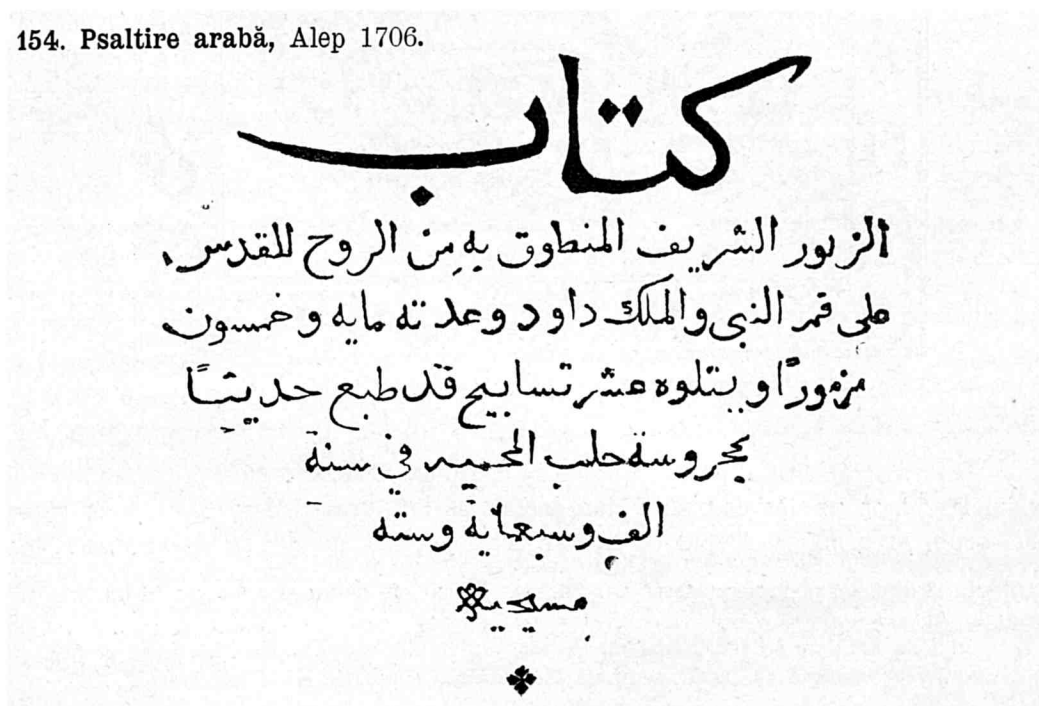
Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὸν ἐν Ἱεράρχαις θαυματουργὸν μέγαν Νικόλαον, προσφωνηθεὶς τῷ αἰωνίῳ μνήμης Πρέδῃ Μπραγκοβάνῳ, παρὰ Ῥαδοῦλου Ἡγεμόνος Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάν. Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Μπραγκοβάνου. καὶ τυπωθεὶς ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου παρὰ Μιχαὴλ ὑποδιακόνου τοῦ Ἰστροφάνοβιτς ἐν ἔτει α ψ ς'.

Cuvînt panegiric la cel intru ierarchî de minunî făcător, marele Nicolae, pronunțat intru vecînica amintire a lui Preda Brâncoveanu, de Radu fiul Domnitorului Ungrovlachiei Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, și tipărit în prea sfânta Episcopie a Rîmnicului de către Mihail ipodiatonul Iștvanovicî, în anul 1706.

In-8°.

Papadopoulos-Vretos, *Neοελληνικὴ φιλολογία*, I, 54, n° 148. — Picot, *Anthime*, 550, n° 36.

154. Psaltire arabă, Alep 1706.

253.—Stema lui Constantin Brâncoveanu din Psaltirea arabă de la 1706.

Cartea strălucitului psalm, purces de la sfântul Duh prin gura prorocului și regelui David, în număr de o sută cinci-șeci de psalmi, urmați de zece cântece, tipărită acum în urmă în Alepul cel apărat, cel bine păzit, în anul de la Christos 1706.

In-4° de 8 foi nenumerotate și 276 pagine. Tipărit cu negru și roșu, cu 16 rânduri pe pagină.

În foile liminare se află stema lui Constantin Brâncoveanu (facs. 253), două prefețe și o gravură reprezentând pe David, semnată Χειρ σιμεών φαψς. (Cu mâna lui Simeon, 1706).

Întâia prefață se reproduce aici, în textul original facsimilat și în traducerea franceză, pe care o datorăm amabilității d-lui Gaudefroy-Demombynes, secretar al Școlii de limbi orientale din Paris, traducere revădită de d-l O. Houdas, profesor de limba arabă la aceeași școală.

Din a doua prefață dăm numai traducerea părții finale, făcută tot de d-l Gaudefroy-Demombynes. D-sa, după cum ne scrie, nu s'a preocupat de a face fraze franceze corecte, ci a căutat să urmărească cât mai de aproape textul original.

Întâia prefață :

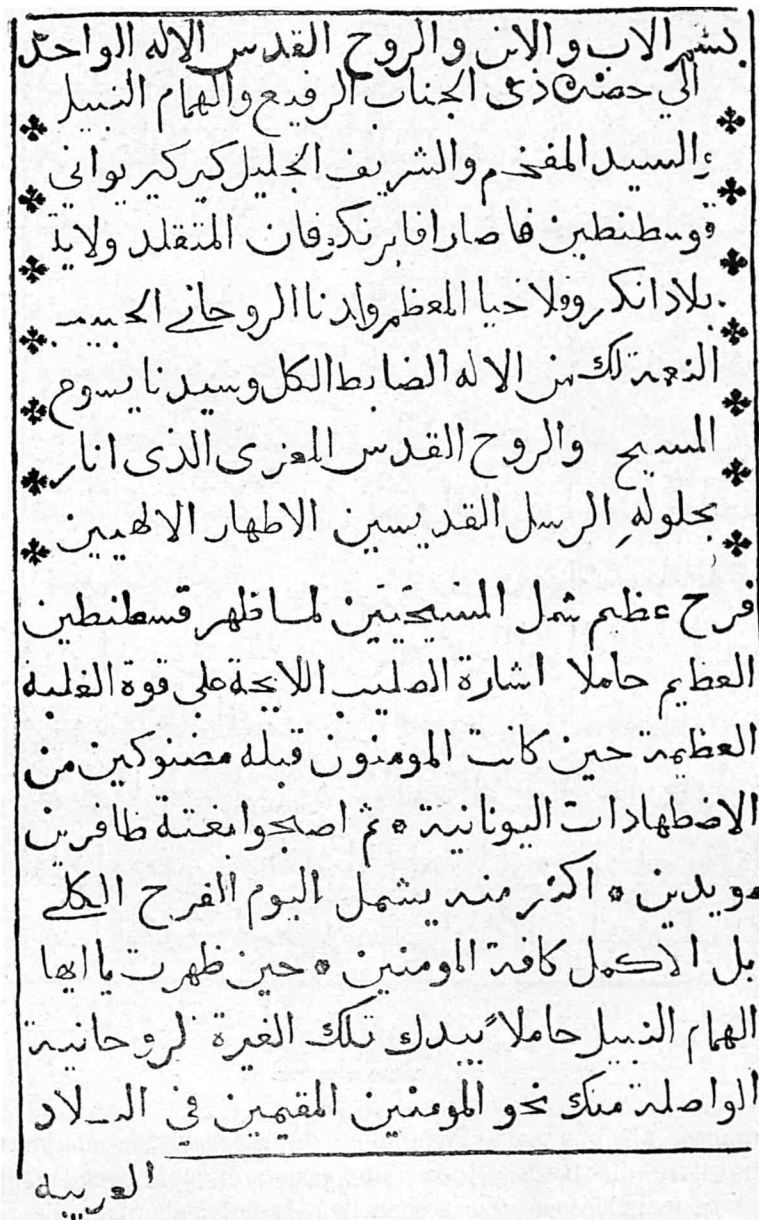
Au nom du père, du fils et du saint Esprit, le Dieu Unique.

A la personne de l'Excellence élevée, le héros magnifique, le seigneur respecté, le noble illustre, le Seigneur Jean Constantin Basaraba Brancovan, prince de Ungro-Valachie, le puissant, notre fils spirituel chéri; que la faveur te vienne du Dieu qui gouverne tout, de N. S. Jésus-Christ et de l'Esprit Saint consolateur qui est descendu sur les Saints Prophètes et les Divins Justes et les a illuminés.

Une joie immense enveloppa tous les Chrétiens, quand parut Constantin le Grand portant le signe étincelant de la Croix qui le fortifia pour la Grande Victoire. Avant qu'elle parut, les Chrétiens étaient faibles sous

l'oppression des Grecs, ¹⁾ et soudain ils s'éveillèrent en sûreté, pleins de force. — Mais plus loin encore s'étend aujourd'hui la joie universelle, que dis-je, complète,

¹⁾ Ἕλληνας, — c'est-à-dire des païens.

254. — Din Psaltirea arabă, Alep, 1706.

العرييه حقا لقد ضاهيت ذاك المكابي الغيور
 ابنا جنسه الذي غار غيرة لله روحا يه مقدسه لاجل
 شعب الله وجد نصرهم وضم شلمهم ولما لي اكنيك
 بدك المكابي وات قدما تلك الرسل القديسين
 الذين كانوا يرسلون الصدقات الي الاخوة
 المومنين في الارض اليهودية المصنوكين تحت
 رق العبودية ه هكذا هو شان قدرك يا لها
 المنيق محله ه حيث انك ارسلت اولاد صدقاتك
 الي الاخوة المومنين في الاراضي العربية
 المصنوكين تحت دل الاسر والقهر بواسطة كتاب
 القنراق الذي رسم جودك وفضلك بطبعه
 وزانيا انه بواسطة فيض انعامك السالف وجوده
 وجوده على المسيحين ه حصل لنا الاعتنا ايضا
 بطبع المزامير الداودية باللغة العربية لاجل فانية
 اولاد المومنين فكنتم لمن اعتنا اولاد الابانم اهتم
 احيرا الابنا لانكم لاحظتم اولاد باسعا فكم كهننا

رعد
 111

255. — Psaltire arabā, 1706.

sur la totalité des fidèles, quand tu parus, ô héros magnifique, portant dans ta main ce zèle spirituel qui de toi s'en va vers les fidèles qui habitent le pays arabe.

C'est avec justice, car tu ressembles à ce Macchabée, zélé pour les fils de sa race, qui manifesta le saint zèle spirituel de Dieu en faveur du peuple de Dieu, renouvela leur victoire et fortifia leur union. Mais pourquoi te nommai-je du nom de ce Macchabée, alors que déjà tu as imité l'exemple des saints prophètes qui envoyaient les aumônes aux frères fidèles dans la terre juive, affaiblis sous l'esclavage infidèle. C'est jusqu'à eux que s'élève ton rang, ô toi le maître élevé; car tu as, tout d'abord, envoyé tes aumônes aux frères restés fidèles dans les terres

arabes, affaiblis sous l'ignominie de la servitude et de la violence, au moyen du livre du Rituel, pour l'impression duquel s'est manifestée ta générosité et ta magnificence. En second lieu, le flot débordant de ta faveur et sa générosité pour les Chrétiens nous a permis de nous occuper aussi de l'impression des psaumes de David en langue arabe pour l'avantage des fils des fidèles. Tu fus comme Celui qui, occupé tout d'abord des pères, songea ensuite aux fils. En effet vous avez pensé tout d'abord aux prêtres de la Sainte Eglise de Dieu, puis vous vous êtes tourné vers leurs fils, pour que votre intérêt embrassât à la fois

les deux troupeaux des agneaux du Saint Messie. Car Votre Excellence a bien su que Dieu voulait, par son intermédiaire, nous faire parvenir son secours, quand Elle nous assistait dans la confection des lettres arabes, dans la ville d'Alep de Syrie.

Nous avons imprimé tout d'abord ces psaumes, dont nous vous envoyons un exemplaire, pour reconnaître la générosité dont vous nous avez comblés une et deux fois et nous envoyons à Votre Excellence ce livre saint comme cadeau. C'est un produit de votre générosité, et il se présente devant vous pour que vous louiez avec nous Dieu qui vous a mis en la place de Moïse son représentant, pour montrer par votre personne sa bonté universelle en faveur

ببعضه الله المقدسة ثم اعتمتم احيرا ابوالادهم وليكون
 اسعائكم شاملا لفريقي خراف السيد المسيح
 لانه ماخفي عن علم حضرتكم السامية بان الله سم
 مساعدته لنا بواسطتكم حيث انه وفقنا الى عمل طبع
 الحرف العربي في مدينة حلب من اعمال بلاسوربا
 وطبعنا اولاً هذه المزامير الواصلة اليكم نسخته
 لتخبر فضلكم بما احسنتم به الينا اولاً وثانياً وتقدم الى
 حضرتكم هذا الكتاب المقدس بمنزلة هدية وهداهو
 من جودكم ويتقدم لكم لكي تودوا معنا الشكر لله الذي
 اقامكم مقام موسى وليه ليطهر بكم خبيث العجم
 على الامة الارتودكسيه لان موسى ذاك العظيم قد
 سلم لوحى الوصايا الى الشعب الاسمايلي وبهما اقتدوا
 بنواميس الله المستقيمة واما شعبنا فانه قد تسلم
 منكم لوحى كتب الكنيسة الكاثوليكية وهما كتاب
 القنடاق والزبور ليخدموا بهما الله باكمل خدمته
 ونشاطه نرى ما اكثر رضا الله بكم حين يشاهد هذه
 انت

256. — Psaltire arabā, 51706.

du peuple orthodoxe. Moïse en effet apporta les deux tables de la Loi au peuple d'Israël, et par elles il put se conformer aux préceptes durables de Dieu. Notre peuple a reçu de vous les deux tables des livres de l'Eglise catholique, qui sont : le livre du Rituel et celui des Psaumes, pour qu'avec eux, ils servent le Seigneur de l'ardeur la plus parfaite. Rien n'égalera la joie du Seigneur, quand il verra les livres Saints lus chaque jour dans de nombreuses églises en des pays divers. C'est votre Excellence qui leur a donné l'existence; et pour les églises, qui auparavant étaient privées de ces versets généreux, comme pour les malheureux en général qui, dans l'éducation de leurs enfants, étaient privés de l'enseignement

الكتب المقدسة تتلاكل يوم في كنائسه المتعددة
 في اماكن مختلفة . وحضرتكم هو المساعد في وجودها
 وخاصة في الكنائس التي كانت سابقاً معدومة من هذه
 الالات الكريمة . والمساكين الذين كانوا قاصرين
 عن تعلم اولادهم التعاليم الالهية وصرت لهم بذلك من
 اكبر الساعدين . فان كان سليمان الملك الحكيم فاز
 من ابيه بحكمة . وعنا لم يفر بهتلها احد قبله . وما داك
 الا لانه شاد الله هيكله . تدجج به القربان من الضان
 والاعمام ضحية من خطايا شعب اسرائيل والحال
 ان تلك الذناب لم تكن كموا المحو الخطايا بغير ثوبه .
 فكلم الاولي ان تقوزوا من لدنه بحكمه او فر ونجمه
 اغزره . حيث انكم اعنتيم ليس بذبيحة دموية
 كسليم بل بتلك الذبيحة الالهية التي لادم فيها .
 اعني بهاجسد ودم ابن الله الوحيد الذي يفوق شرفاً
 على كافة الخليق العلويين والسفليين . ثم ايدتم هذه
 الذبيحة الكلية الطهارة بتسابيح وتراتيل داود النبي
 والملك

257. — Psalme arabă, 1706. —

religieux, pour eux tous vous fûtes un protecteur suprême.

Si Salomon eut la sagesse complète, c'est que Dieu, avait décrété de lui accorder un secours, tel que nul n'en avait obtenu avant lui; et ce secours lui fut accordé, parce qu'il avait élevé à Dieu un autel où étaient égorgées des victimes, moutons et brebis, en holocaustes pour les péchés du peuple d'Israël, et même, ce n'était qu'avec la faveur divine que ces sacrifices suffisaient à effacer les péchés. Combien vous devez obtenir, par le décret de Dieu, une sagesse plus grande et une faveur plus abondante, vous qui n'agissez point en immolant une victime sanglante, mais cette victime divine, où nul sang n'est versé, j'entends par là le corps et le

sang du fils unique de Dieu, qui surpasse en perfection toutes les créatures du ciel et de la terre. Puis, vous avez complété cet holocauste si pur en chantant les cantiques et les psaumes de David, prophète et grand roi.

Et nous devons répéter maintenant les paroles divines: Heureux les miséricordieux, car ils trouveront miséricorde. Car celui qui a pitié d'un malheureux, Dieu le rétribuera selon ce que dit l'Esprit Saint à Salomon, fils de David: Dieu n'accordera-t-il pas une récompense moindre à celui qui n'a eu pitié que d'un seul pauvre, qu'à celui qui a eu pitié de toute la multitude des pauvres, dont on ne saurait compter le nombre. — Ces pauvres, ce ne sont point des mécréants,

mais ce sont les meilleurs des enfants de l'Eglise catholique; et ce ne sont pas des malheureux pris au hasard, car quelques-uns sont des prêtres de Jésus, dont il a dit: Ceux qui sont avant vous, sont avant moi, — d'autres sont de timides enfants, dont Notre Seigneur a dit: A chaque instant, ils contemplent le visage de mon père, qui est aux cieux. — Puis, par dessus tout, il a enrichi les Saintes Eglises de Dieu, dont le prophète a dit: Elle est l'Eglise du Dieu vivant, le pilier et l'appui de la vérité. Tel est votre rôle, ô noble Seigneur; il est juste que Dieu n'oublie pas ce que vous lui avez donné.

Puis, je lui demanderai (qu'il soit exalté!), d'un cœur humble et d'une voix soumise, que du haut du Ciel, sa demeure, il étende sa

droite sainte et qu'il vous bénisse, vous, vos enfants et vos petits-enfants, jusqu'à la dernière génération, et que, pour l'étendue des siècles, il fasse habiter vos demeures par la gloire, la puissance et l'admiration; qu'il vous protège contre vos ennemis corporels et spirituels; qu'il vous garde de tout ce qui nuirait à vos âmes et à vos corps; qu'il fasse votre vie longue et pleine de bonheur et de prospérité dans ce monde périssable; puis, après une vie que prolongeront les bonnes actions, qu'il vous accorde le Paradis éternel et la béatitude infinie; qu'il vous mette au nombre des rois, des princes et des saints gouverneurs de peuples, qui l'ont satis-

والمك العظيم ۞ فالاولي بنا حينئذ ان تقول ۞ داوي
الرحومين فانهم يرحمون ۞ فان الذي يرحم مساكينا
يقرض الله على ما يقوله الروح القدس علي لسان
سليمان بن داود ۞ فكبر الاولي ان يقرض الله ذلك
الذي لمررحم مساكينا واحدا فقط ۞ بل جعلت مساكين
لا يحصى عددهم ۞ وايس هم مساكين من الالفار ۞ بل انما
هم من احرص اولاد الكنيسة الكاثوليكية ۞ وليس
مساكين كيف انتقل بل بعضهم كهنه يسوع الذي
قال فيهم من قبلكم فقد قبلني ۞ وبعضهم اطفال ودعا
الذي قال فيهم ربنا انهم كل حين ينظرون الى وجه
ابي الذي في السموات ۞ ثم انه اغنا فوق ذلك
كنايس انه المقدسه التي قال فيها الرسول هي بيعة
الله الكه عمود الحق ۞ ثبانه ۞ فهدها وحالكم يا ايها
المولي الشريف محله ۞ حقا ان الله لا ينسا ما اقرضته
ايه ۞ ثم اني اطالب اليه تع بقلب خاشع و صوت ضارع
ان يبسط يمينه القدوسه من علو سمايه ۞ ويبارك
عليكم

عليه وسلم وعلية بنيناكم ودرتكم الى جيل الاجيال وان
 يجعل منازلكم من الدهر عامرة بالشرف والجاه والاكرام
 ويؤيدكم على الاعداء الجسدانيين والروحانيين
 ويصونكم من كل ما يوذى انفسكم واجسادكم ويجعل
 عمركم مديدا بالسعادة والاقبال في هذا العالم العابر
 ثم بعد عمر مستطيل بالعمالحات يبلغكم النعيم
 الابدى والخير السرمدي ويخصكم في زمرة
 الملوك والامراء والولاة القديسين الذين ارضوه في
 هذا العالم بالخير والاعمال الصالحة وافتديتم بهم
 بالسيرة المرصية الناجحة بشفاعتكم مريم البتول
 والدة الاله وباري بطرس هامة الرسل القديسين
 وموسس هذا الكرسي الانطاكية الذي جردتم نحوه
 العناية العظمى والمساعدة الكبرى ثم لا تزالون
 في سرور وامان الى ابد الابد امين
 اتناسيوس برحمة الله البطريرك الانطاكية وسائر
 المشرق سابقا الدامي بجناتكم العالي

259. — Psaltire arabă, 1706.

tă scrisoară de dedicație, dar a doua prefață. După un început fără interes această prefață continuă astfel:

Ensuite dit le Père très-saint, le vase précieux, semblable à Moïse par sa vocation, à Aaron, père des docteurs, par sa mission, à Elie par sa dévotion et par son zèle, à David par son humilité et son obéissance, à Salomon par sa sagesse et son jugement, — j'entends par là le père des Pères et le chef des chefs, le Seigneur Athanase, évêque d'Antioche, le grand, — le seigneur puissant et considérable, — qui rendit Damas heureuse tant qu'il fut son fils et la gloire d'Alep la grise depuis qu'il en est devenu l'habitant — qui y a fait fleurir la foi orthodoxe dès le matin où il y est devenu pasteur, — et qui a illuminé les âmes

fait dans ce monde par leurs vertus et leurs pieuses actions. Puissiez-vous, par une vie heureuse et prospère, les imiter, grâce à l'intercession de la Vierge-Marie, mère de Dieu, et de Saint Pierre, chef des saints apôtres et fondateur de ce siège épiscopal d'Antioche, pour lequel votre sollicitude et votre assistance se sont libéralement dépouillées. Puissiez-vous ne pas voir l'adversité et rester dans les délices et la joie jusqu'à l'éternité des éternités.

Athanase, par la miséricorde divine patriarche d'Antioche et de tout l'Orient, jadis prédicateur de votre Cour magnifique.

In exemplarul acestei psaltiri fost în colecțiunea Schefer și acum în Biblioteca școlii de limbi orientale din Paris, lipsește această prefață

croyantes; celui-là ne cessera d'être son guide (que Dieu nous ait en sa miséricorde par ses prières et nous renvoie la faveur de ses bénédictions et de ses invocations). — Quand j'appris la parole du Très-Haut: „Ce n'est point de pain que vit l'homme, mais de toute parole sortie de la bouche de Dieu“, je compris aussitôt que la connaissance des livres divins doit appartenir au mieux instruit des choses nécessaires, particulièrement aux âmes chrétiennes, qui l'achètent à un bon prix, afin d'y apprendre quel est le souverain bien pour le rechercher, et quel est le pire mal pour l'éviter. — Je vis que ce but ne pouvait être atteint complètement, absolument, par le fidèle que si le désir en était en lui depuis le jeune âge, afin que la marque en fut imprimée dans les feuillets de son cœur et dans le miroir de son intelligence. Je me proposai alors d'ouvrir une porte par laquelle les enfants des chrétiens atteindraient cet objet nécessaire et ce but obligatoire. — Je remarquai que les psaumes de David roi et prophète, dont le chant est répandu dans les églises de Dieu en tout temps et instant, et sans le secours desquels ne peut être accompli le service du Seigneur prescrit, sont un bâton solide pour les jeunes enfants et les fils des fidèles. C'est une échelle au moyen de laquelle les fidèles parviennent jusqu'à l'adoration de Dieu et à sa louange dans les églises et les saints monastères. Je me décidai aussitôt à imprimer ces psaumes pieux à l'usage de l'enseignement des jeunes chrétiens dans les écoles pour qu'il fut facile à trouver pour le riche comme pour le pauvre et qu'on se le procure pour un prix moindre que celui d'un manuscrit. Ainsi, il ne sera pas impossible pour le pauvre d'instruire ses enfants, et ils ne manqueront point de la science que Dieu leur a imposée en disant (Prov. IV. vers. 1.) „Ecoutez, ô enfants, l'enseignement du père et soyez attentifs à apprendre la loi.“ Nous avons corrigé l'orthographe des psaumes, avant l'impression, dans la mesure où la syntaxe le réclamait; mais nous n'avons rien changé au fonds que les vingt καθίσματα, que nous avons corrigés à cause de leur mauvais arabe. Quand vous verrez une croix au commencement d'une phrase, lisez cette phrase interrogativement, c'est-à-dire en forme de demande, jusqu'au point qui la termine. — *Ce livre a été fini en 1706 du Messie dans la ville d'Alep la grise, un des gouvernements de la Syrie II.* Ne nous oubliez pas pour la miséricorde et la prière. Nous demandons ici que notre but soit atteint par son aide et ses bénédictions. Amen.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române.

Schnürerer, *Bibliotheca arabica*, 371. — Picot, *Anthime*, 539.

261. — Frontispiciu din *Noul Testament*, 1703.

1707.

155. Gheorghe Maiota, *Cuvînt la patima Domnului* (Rimnic 1707?).

КЪКЪНТЬ

Ла мжнтѣнтѣорѣ пѣтнмѣ ѡ Дѣ-
мнѣсѣи нѣстрѣ Іѣ Хѣ.

Фѣкѣт дѣ проповѣдѣнтѣорѣѡ сѣнѣ-
тѣи Евгалѣи ѡл Бѣскрѣчѣи чѣи мѣрѣи
Кѣр Геѡргѣе Маѣѡта, ѡлѣ лѣм-
бѣи Слѣинѣици шѣи Латинѣици дѣ-
скалѣ ѡлѣ прѣсѣлѣминѣицилѡрѣ фѣи
ѡи бѣлагѣчѣстѣиѣсѣсѣи дѣѡмнѣ ѡлѣ
Уггровѣлѣхѣи.

Іѡ Кѡнстандѣин Бѣ: Бѡѣѡд.
Тѣпѣрѣит дѣ Мѣхѣлѣи Іѣѡванѡѡиѣ
Упѡдѣѣконѣсѣлѣ Тѣпѡгрѣфѣсѣлѣ.

In-16 de_x44 foi numerotate.

În primele 5 foi se află prefața care se reproduce mai jos și o gravură reprezentând pe Domnul Christos pe Calvar cu legenda următoare :

„Purtându, Hse, Crucé ostenești
„Și nu e minune căci te poticnești,
„Că greulū lumii totū cel de păcatū
„Désupra noastră tu l-ai rădicatū“.

Prefața :

„Présfîntitului, și de Dumnezeu trimisului Mitropolitū a toată Ugrovlahia, précînstîtitului și exarhū plalurilorū alū mieu întru Hs. părinte précînstîtitū Kyriu Kyr Theodosie.

„Și aducéré darului celui micū la oamenii aceia ce căștigă ne despărțitū mare cuviință, iaste îndestulatā platā a bogate daruri ; de vréme ce aceșté, porniți fiindū pururé den frésca lor chiemare, caré iaste facéré de bine, nu să uitā atāta la cé de tocma mulțāmitā, câtū la a fiește căruia dupā putință cu bunā voință răs-punsū. Pentru aciasta și marele înpăratū alū Persilorū Artaxerx, cu față mai véselā și cu inimā bucuroasă, au priimitū acé puținticā apă caré cu pumnii lui săraculū acela Persū spre mulțemită pentru biruința cé spre vrăjmași l-au

adus, de câtă cele de multă preț și daruri împărătești ale domnilor celor mari. Pentru aciasta dar și eu avându typosită în minte mă nemincinos și adevărat, nu mă rușinez a-ți aduce aciastă smerită a mă ostensă, spre multămita a bunei voinței și a părințești tale dragoste, care pururea mi-ai arătat, și totu deuna mi-o arăți, trimisule de Dumnezeu păstor, — ostensă adevărată de nimic după meșteșug, și nici de-o cinste. Iară însă după materie ăste mare și a cinstei ce de săvârșit, pentru că ăste jalnica povestire a patimei ce de mântuire a nepătimitorului Dumnezeescului cuvânt, și mai vartos creștinescul tău suflet foarte plăcut, pentru multa cucerie și cucernica ta petrecere, care înainte ochilor tuturor te arată pentru acela a căruia îi ai numele (Theodosie, adecă dată de Dumnezeu). Să cadă aici după obiceiul cel de obște al Ritorilor să pornescă condăitul la o laudă mare ale mai aléselor tale bunătăți, și a celor plăcute de Dumnezeu petreceri, asemănându vieții lui Hs.; însă pentru căci cunosc pre sine-mi foarte ne-iscusit și slab la cuvânt ca să isprăvesc aciasta, tacu ne-adormire ce de toate nopțile, posturile cele ne-curmate, milosteniile cele ne-îcetate carele te arată alt Ioannu milostiv, nou postnic, ingeru întrupat te arată; lasă nevoința ta ce mare, și ne-lenevir ce cu nevoință spre podoaba Beserecilor, spre îndreptare celor păcatoși, spre învățatura celor Beserecști, spre îndreptare celor lumești, spre chivernisire celor săraci, spre priimire celor rămași, spre ajutorul celor străini, spre întoarcere celor nepocăiți, spre liniște a toată turma ce sufletescă și trupescă, ce-ți ăste încredințată dela Dumnezeu, carele acéstă toate te arată alt răvnicu Ilie și nou Avraam. Nu zicu nimic pentru bărbăția ta ce mare la întâmplări, pentru ce de săvârșit măsurăcune la norociri, pentru ce necrezută răbdare la durerile cele cumplite, carele după vreme țile pricinuiăste bătrânețele cele de mulți ani, ca alt răbdătoru Iov te arată de vreme ce casnicu tăi, și căți pentru cercetare vinu la chilia ta, mai vartos eu insum mărturisesc cumă că alte strigări nu esu dinu blagoslovita ta gură, fără numai: „Fie numele Domnului blagoslovit! „Dumnezeu și omul Isus au luată asupra lui atâtă munci și patimi pentru mine „celu păcatos ne-păcatos fiindu el, și eu pentru mulțime păcatelor mele să „nu priimesc cu răbdare puțină durere?“ Care cuvinte cu obicnuita ta blândete strigându, pricinuesți ne-măsurată umilință la căți socotesc să-ți aducă mângăiere. Acéstă toate le tacu pentru că ajunge că lauda nu încetază în tute patru părți ale lumii a te propovedu ca o închipuire a tuturor bunătăților. Priimesțe dară până într-ăta gânditorule de cele dumnezeesti arhierarha, cu ochu blându acestu micu dar alu mieu, ca unu semn de mulțămită, ca unu zalogu alu desăvârșitei mele cucerii, și nu te uită la micșorare darulu, ci la buna voință a dăruitorulu. Și trăiaște la ce de purure slavă a Besereci, lauda ce nemuritoare a Arhierilor.

„Propoveditorulă Evangheliei, Gheorghie Maidă.“

Originalul grecesc al aceste cărți este descris mai sus la No. 152, pag. 468.

București: Biblioteca Academiei Române.

262. — Frontispiciu din *Triodion*, Buzeu 1700.

1709.

156. *Catechism catolic cu litere latine*, Sibiu 1709.

Nilles, in *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae St. Stephani*, vol. I (Oeniponte, 1885), p. 372, vorbind de P. Franciscus Szunyogh, dice :

„Edidit *Catechismum Valachicum majorem Romano-catholicum*, typo Valachico Tyrnaviae 1696 et 1726, typo latino Cibinii 1709.

Ar. Densuşianu, *Istoria limbii şi literaturii române*, ed. 2-a (Iasi 1894), p. 196.

157. *Serviciul bisericesc*, Tirgoviste 1709. — Grecesce.

ΒΙΒΛΟΣ ἘΝΙΑΥΣΙΟΣ | ΤΗΝ ὙΠΑΡΧΟΥΣΑΝ ἘΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ | Ἀκολουθίαν. | ἘΠΙ ΤῆΣ
 ἉΓΙΑΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΩΣ ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ | Τῶν Πρωτοπρεσβυτέρων καὶ ἀφιερωθεισῶν | Τῶν Παναγιωτάτων,
 λογιωτάτων, καὶ σοφωτάτων Ἀρχιεπισκόπων | Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ Οἰκου-
 μενικῆς Πατριάρχης, | Κυρίως Κυρίως ἈΘΑΝΑΣΙΩ. | Ἐπὶ τοῦ Ἐπισημοτάτου, Ἐκλαμπροτάτου,
 καὶ Γαληνοτάτου Ἀθηνῶν, | Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. | Μπασσαράμπα
 Βοεβόδα, τοῦ Μπραγιοβάνου, Ἡγεμόνος πάσης | Οὐγκροβλαχίας. | Παρὰ τοῦ Πανιερωτάτου,
 καὶ Θεοσεβεστάτου Μητροπολίτου Οὐκ- | ροβλαχίας Κυρίου Κυρίου ἈΝΘΙΜΟΥ, τοῦ ἐξ Ἰβη-
 ρίας, | Ἀναλώμασι καὶ Τύποις τοῖς αὐτοῦ. | Διορθωθείσα δὲ μετ' ἐπιμελείας παρὰ Μητρο-
 φάνου Προσβυ- | τέρου Γρηγοροῦ, τοῦ ἐκ Δωδώνης. | Ἐν ἔτει α'. ψ'. θ'. Κατὰ Μῆνα Ἀβ-
 γουστον. | Ἐν τῇ Ἁγιωτάτῃ Μητροπόλει τῇ ἐν Τεργοβύστῃ | τῆς Οὐγκροβλαχίας.

Carte de peste tot anul, cuprindend fără lipsă tot serviciul bisericesc, tipărită și așerosită preasfințitului, prea învățatului și prea înțeleptului Archiepiscop al Constantinopolului, Roma-Nouă și Patriarch Ecumenic Domnului Domn Atanasie. Pe timpul prea piosului, prea strălucitului și prea luminatului Domnitor, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, Brâncoveanu, Egemon a totă Ungrovlachia. De prea sfințitul și iubitorul de Dumnezeu Mitropolit al Ungrovlachiei Domnul Domn Antim din Ivir, cu cheltuiala și cu tiparul său. Corectată cu îngrijire de Mitrofan Presviterul Gregoras, din Dodona, în anul 1709, în luna lui August, în preasfințita Mitropolie a Tirgovistei din Ungrovlachia.

În folio de 4 foi fără număr și 972 (în realitate 973) pagini, 1 foie albă, 588 și 36 pagini. Tipărit cu negru și roșu, pe două coloane. Titlul este încadrat.

Pe verso titlului este stema obișnuită (facs. 249) și 10 versuri adresate lui Constantin Brâncoveanu. Pe fața următoare se află 30 versuri adresate aceluiași Domn de către Mitrofan. În celelalte folii liminare se mai află o scrisoare a lui Antim Ivireanu către Atanasie, Patriarhul Constantinopolului și arătarea cuprinsului.

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități.
Popp, *Disertație*, 62. — Picot, *Anthime*, 550.

263. — Frontispiciu din *Liturgia* de la Buzău 1702.

1710.

158. Antim, *Invățătura besericiască*, (Tirgoviște) 1710.

În cartea *Capete de Poruncă la toată ciata Besericiască* a Mitropolitului Antim, tipărită la Tirgoviște în 1714 (v. mai jos), se citește la cap. 11:

„Fieți care Preotii să citească cu socotință acele cărțuțe de învățatură Besericiască ce s-au tipărit la lăutul dela Hs. 1710 și s-au dat atunci tuturor în dar, și să împlinescă și cu fapta acele ce scriu într-ânsa, că apoi de nu vor face să vor pedepsi; iară cine nu va avea, să ceară la arhierul său că i să va da...”

N'am văzut exemplare din această carte. O edițiune nouă s'a publicat sub titlul: „*Invățătura besericiască a vladicai Anthimii*. A doua oară tipărită în orașul Bucureștilor. În Tipografia școlii Văcăreștilor. La anul dela Hs. 1741.”

Biserica ortodoxă, VIII, 827. — Picot, *Anthime*, 553, n° 40.

159. Slujba S-tei Ecaterine și Proschinatarul S-tului Munte, Tirgoviște, 1710. — Grecesce.

Βιβλίον περιέχον την Ἀκολουθίαν τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τὸ τε Προσκυνητᾶριον τοῦ ἁγίου Ὄρους Σινᾶ μετὰ τῶν πέριξ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτὸ, τὴν τε τάξιν τῆς Ἀκολουθίας τοῦ μοναστηρίου, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦδε ἀρχιεπισκοπήσαντας, καὶ ἐγκώμιον τε εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος, καὶ περὶ τῶν Ἀράβων. Τυπωθὲν ἐπὶ τοῦ ἀθθέντου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόδα, Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, παρὰ τῷ παναγιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ἀνθίμῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Τεργουβίστου ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ ὀσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Μητροφάνους Γρηγοῶ τοῦ ἐκ Δωδώνης. ἐν ἔτει αψί' κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

Carte cuprinzând serviciul sfintei Ecaterina și Proschinatarul sfintului Munte Sinai cu a celor din prejur și a toate cele din el și despre el, cum și ordinea serviciului Mănăstirei și a celor din ea ce au fost până acum Arhiepiscopi, și un engomiu la sfântul Munte Sinai, și despre Arabi. Tipărit pe timpul Domnitorului Ioan Constantin Basarab Voevod, Egemonul a tota Ungrovlachia, de către prea sfântitul și prea învățatul Mitropolit Antim din Iveria, în Mitropolia din Tirgo-

viște. Prin îngrijirea și corectarea prea cuviosului între ieromonachii Mitrofan Gregoras din Dodona. În anul 1710, în luna lui Septemvrie.

In-4°.

Cartea acésta a fost retipărită la Veneția în 1727.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 55, n° 153. — Picot, *Anthime*, 551, n° 38.

160. Panoplia dogmatică, Tirgoviște 1710. — Grecesce.

ΠΑΝΟΠΛΙΑ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ | 'ΑΛΕΞΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ, | Περιέχουσα ἐν συνόψει τὰ τοῖς μακαρίοις καὶ θεοφόροις πατράσι | συγγραφέντα, εἰς τάξιν δὲ καὶ διεσκεμμένην ἄρμονίαν παρὰ | Εὐθυμίου Μοναχοῦ τοῦ Ζιγαδηνοῦ τεθέντα. | 'Επὶ ἀνατροπῇ καὶ καταφθορᾷ τῶν δυσσεβεστάτων δογμάτων τε καὶ | διδαγμάτων τῶν ἀθέων Αἰρεσιάρχων, τῶν κακῶς κατὰ τῆς | ἱερᾶς ἀπὸν Θεολογίας λυττησάντων, | 'Αφιερωθεῖσα | 'Επὶ τοῦ Εὐσεβεστάτου, Ὑψηλοτάτου, καὶ Θεοστέπτου Ἀδθέντου καὶ | 'Ηγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας 'Κυρίου Κυρίου | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα | Βοεβόδα τοῦ Μπραγκοβάνου. | Τῷ Ἐκλαμπροτάτῳ καὶ Σοφωτάτῳ Γίῳ αὐτοῦ | Κυρίῳ Κυρίῳ Στεφάνῳ Βοεβόδα | τῷ Μπραγκοβάνῳ | Παρὰ τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Λογιωτάτου Μητροπολίτου Δρύστρας | Κυρίου Κυρίου Ἀθανασίου, | Οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι νῦν πρῶτον τετύπεται | Παρὰ τῷ Πανιερωτάτῳ, Λογιωτάτῳ, καὶ Θεοπροβλήτῳ Μητροπολίτῃ | Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ Ἀνθίμῳ | Τῷ ἐξ Ἰθρηρίας. | 'Επιμελεία καὶ διορθώσεις Μητροφάνους Ἱερομονάχου Γρηγορᾶ | τοῦ ἐκ Δωδώνης. | 'Ἐν τῇ Ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει τῇ ἐν τῷ τῆς Οὐγγροβλαχίας | Τεργοδύστῃ. | 'Ἐν ἔτσι ἀπὸ Θεογονίας Χιλιοστῷ Ἑπτακοσιοστῷ Δεκάτῃ. | Κατὰ Μῆνα Μάϊον.

Panoplia dogmatică a Impăratului Alexie Comnen, cuprinzând în scurt scrierile fericitelor și de Dumnezeu purtătorilor părinți, puse în ordine și în armonie cugetată de Eftimie Monachul Zigaden, spre răsturnarea și sfărîmarea și a dogmelor celor impi și a învățăturilor Eresiarchilor ateî, a celor rău infuriați contra sfințitei lor Teologii. Afierosită pe timpul prea piosului, prea înălțatului și de Dumnezeu încoronatului Domnitor și Egemon a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod Brâncoveanu, prea strălucitului și prea înțeleptului fiului său Domnului Domn Ștefan Voevod Brâncoveanu, de prea sfințitul și prea învățatul Mitropolit al Dristrei, Domnul Domn Atanasie, cu a căruî cheltuială s'a tipărit acum întâi la prea sfințitul, prea învățatul și de Dumnezeu alesul Mitropolit al Ungrovlachiei Domnul Domn Antim din Iviria. Prin îngrijirea și corectarea lui Mitrofan ieromonachul Gregoras din Dodona, în prea sfînta Mitropolie cea din Tirgoviștea Ungrovlachiei, în anul de la nascerea Domnului 1710 în luna Maiu.

În folio de 6 foi fără număr și 188 numerotate. Tipărit pe două coloane, cu 54 de rânduri în colônă. Titlul e încadrat într'un chenar înflorit.

Pe verso titlului Stema Țerei (facs. 249) cu inițialele domnesei ale lui Constantin Brâncoveanu și 6 versuri ale lui Ἀντώνιος ὁ διδάσκαλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, καὶ λογοθέτης γενικοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, adresate aceluiași Domnitor.

Foile liminare mai cuprind: o scrisoare a lui Atanasie, episcopul Silistrei, către Ștefan Brâncoveanu; nise versuri de laudă pentru ambii aceștia de Antonie, profesorul de mai sus; mai multe epigrame semnate: Χουρμούζιος, Ἱεροδιάκον. Ἰωαννίκιος ὁ Χατζής, Γεώργιος Χατζηθάου Δαρισσαῖος și Εὐθύμιος Μονάχος ὁ Ζιγαδινός; un prolog pentru carte al lui Alexe Comnen și în fine arătarea cuprinsului.

La sfârșit (f. 188), se citesc următoarele :

Ἄλγει ἀλάστωρ αἰρετιζόντων βλέπων
 Τύπῳ δοθείσας τὰς πονηρὰς αἰρέσεις
 Αὐτοῦ τε καὶ τῶν πρὸς θρίαμβον καὶ στόγος
 Κατατρεχούσης τῶνδε τῆς πανοπλίας
 Τῆς δογματικῆς πυρίνου σπάθης δίκην
 Ἄλεξιου Ἐνακτος Εὐσεβεστάτου,
 Καὶ πυρπολοῦσης δογμάτων τῶν δυσθέων
 Ἄπαν νόημα, καὶ πλάνην λαοπλάνων.
 Ἄ γὰρ Τριάδος οἱ ὑπέρμαχοι πόνῳ,
 Εἰς τὴν Τριάδα ἐλπίσαντες ἐκτόπως,
 Ἐξεργάσαντο Πνεύματος δαδουχία
 Κράντων ὁ θεῖος ταῦτα συλλέξας πόθῳ,
 Καὶ δὴ προτρέψας Ζιγαδηνῶ ἀρμόσαι,
 Ἦν Μητροφάνης νῦν τύπῳ διορθῶν,
 Χαίρει τε θυμῷ φθὰς τὸ τὸν Βίβλου τέλος.
 Ἐν ἔτει Σωτηριῶδει αψί. Σκιβρόφοριῶνος β'. μεσοῦντος.
 Ὁ ἐλάχιστος τῶν Ἰρομονάχων Μητροφάνης
 Γρηγορᾶς ὁ ἐκ Δωδώνης

Sufere impiosul ereticilor vădând că se editază prin tipar eresurile viclene și ale lui și ale acelora spre triumf, și ca de o sabie de foc ce-l urmărește să intristeză de Panoplia dogmatică a Impăratului celui prea pios Alexie, și care mistue ca prin foc totă cugetarea dogmelor celor de Dumneșeiu urite și înșelarea a înșelătorilor de popore. Căci ceea ce apărătorii Treimeii au lucrat cu anevoință prin luminarea spiritului nădăjduind neîndoios în Treime, divinul Impărat adunându-le acestea cu osteneală, a îndemnat apoi pe Zigaden să le armonizeze, pe care (lucrarea) Mitrofan acum corectând-o la tipar, se bucură cu bucurie ajungând la sfârșitul cărții.

În anul mântuirii 1710. Schiroforion 2 a mijlocului lunei (Iunie în 12).

Cel mai mic între ieromonahii,
 Mitrofan Gregoras din Dodona.

București: Biblioteca Academiei Române. — Paris: Biblioteca Națională.
 Picot, *Anthime*, 552, n° 39.

161. Liturghier georgian, Tiflis 1710.

Acastă carte ne este cunoscută din publicațiunea archeologului rus Bakradže și din notițele publicate de G. I. Lahovari și H. Schuchardt.

La început se află stema Bagratizilor (dinastia care a domnit asupra Armeniei și mai târziu asupra Georgiei) și un portret al lui Wachtang VI, iar la sfârșit epilogul pe care-l dăm aci după traducerea rusescă a lui Bakradže :

Intru slava sf. Treime eu, de origine și nascere Davidian, nepotul conoscătorului țar Wachtang, nepotul gloriosului țar Arcil și al foarte renumitului țar georgian Gheorghe, și fiul prea stimatului Levan, guvernator al Kartaliniei, principele Wachtang, am chemat din Valachia un tipograf și am întocmit o tipografie spre scăparea sufletelor sus numiților țari, ale tatălui și mamei mele, al ficei Guriely Tutî, spre bucuria sufletului meu și al soției mele fca stăpânitorului circasian Rusudany... și spre educațiunea fiilor și ficelor mele.

Fiind că părinții de suflet ai Georgienilor posedau puține cărți bisericești, iar aceia cari nu le posedau, nu puteau fără această carte a îndeplini datoriile lor cu succes, stăpânitorul și guvernatorul Georgiei, principele Wachtang, simțind și înțelegând necesitatea ei pentru preoții, ce aveau nevoie de ea, s'a îngrijit, precum s'a îngrijit și în privința altor cărți, tipărite de noi în limba voastră georgiană, ca să începem tipărirea și acestei cărți, punând ast-fel lumina pe luminător . . . De aceea vă rog pe voi toți, prea sfințiți prelați și smeriți preoți, cine din voi va voi să ia în mână această carte, acela în timpul săvârșirii slujbei și jertvei fără de sânge cu ajutorul ei, să pomenescă și să roge pentru sănătatea și viața aceluia, cu cheltuiala căruia s'a făcut acest lucru și s'a tipărit cartea.

Al vostru fiu de suflet, tipograful ungrovalach Mihail Ștefanovici.

La sfârșit:

დაიბეჭდა ქ, ტფილისსა ხელითა მესტამზე მიხაელ სტეფანე-შვილისა უნგრო-ვლახელისათა ქორონიკონსა ქრისტეს აქეთ ათას შვიდას და ათსა,

adică: S'a tipărit la Tiflis de mâna tipografului Michail Stefaneșvili (=Stefanovici), Ungro-vlach, în anul dela Christos 1710.

După această urmăză găse versuri românești, tipărite cu caractere georgiane (pe cari le dăm în transcripția lui Schuchardt):

ქ: პრეკუმ ჩეი სტრეინი დორესკ: მოშია სეშაზე:

კინდ სინტინტრალტე ცარე: დენუპტსეშა ზე:

ქ: ში კაჩეი ჩეს პრე მარე: ბატუწ დე ფუროუნა:

ში როაგა პრე დუმნეზეუ: დე ლინიშტე ბუ ნა:

ქ: აშა ში ტიპოგრაფი: დო კერციე სფერშირე:

ლაულდა ნენჩტატა: დაუ: ში მულცემი რე:

Prekum tșei streini doresk : moșia se șaze (*să ș vază*)

Kind sint intr alte tsare : de nu p(o)t se șaze :

Și ka tșei tșe-s pre mare : batuts de phurtuna :

Și roaga pre Dumnezeu : de liniște buna :

Așa și tipographi : do (*de-a*) kertsei spherșire :

Lauda nentș(e)tata : dau : și multsemire.

Greșelile de tipar cari s'au strecurat în reproducerea lui Schuchardt se pot îndrepta prin comparațiune cu textul publicat de Lahovari după Bakradže. Însă *do*, din versul 5 trebuie citit *de-a*, și nu *douș*. Comp. versurile reproduse mai sus, pag. 344.

Volumul cuprinde cele trei liturghii cunoscute și serviciul hirotoniei, iar nu *Biblia*, cum s'a comunicat d-lui Lahovari.

Bakradže spune că sub același Wachtang, pe lângă acest Liturghier, s'au mai tipărit Evanghelia, Apostolul și un Slujebnic.

Dm. Bakradže, Археологическое путешествие по Гурии и Абхазі, Petersburg 1878. — G. I. Lahovari, în *Timpul*, 23 Iunie 1883, și în *Buletinul Societății Geografice Române*, an. IV (1883) sem. II, 72. — H. Schuchardt, în *Wiener Zeitschr. f. d. Kunde d. Morgenl.*, vol. XI, 205. Picot, *Anthime*, 521, în notă.

264. — Frontispiciu din *Tridion*, Buzău 1700.

1712.

162. Octolh, Tîrgoviște 1712.

О К Т О Ъ Х Ъ,

Икъмъ ѿтѣи тѣмъчѣит пре аймеа рс-
мжнѣскъ, спре ѿцелѣцѣрѣ де ѿще :

ши Тѣпѣрѣтъ

Ѹтрѣ ал ка. де ѿнѣ, ѿ ѿнѣцѣтѣй дом-
нѣй ѿ прѣ Ѹсминѣтѣсѣй ѿбелѣдѣнтѣрю
ѿ тоатѣ Цѣра Рѣсмжнѣскъ,

Иѿнн Кѿнстандѣн Б: Бѣсарѣбѣ Кѿевѣд,

Кѣ тоатѣ кѣлтѣсѣла прѣ сѣнѣцѣтѣсѣй

Мѣтрополѣтъ алѣ уггровѣлѣхѣй,

Кѣр ѿнѣѣмъ Иѿирѣнѣсѣлѣ.

Ѹ сѣнта Мѣтрополѣ,

ѿ Тѣргѣвѣнѣцѣй.

Ѹ ѿнѣлѣ дѣла Хѣ, ѿѿѣѣѣ.

де Гѣѿргѣ Рѣдѣкѣнѣ,

Un vol. 4° de 4 foi nenum. și 464 pag. Tipărit cu negru și roșu cu câte 26 rinduri pe pagină. Titlul e încadrat în flori de compoziție tipografică. Caietele se compun din câte 8 foi având signatura pe primele patru.

Pe verso titlului, următoarele versuri sub stema Țării Românești :

„Asupra peceteii stihuri politice,
A Țării Rumânești cu bună ferice.

„Acestu semnă alu Crucii, ce corbulu iveste,
Domnulu Constandinū Hs. il găteste,
„Să-î fie spre pază cu bună voire
Și să-lu îndelunge întru stăpanire.“

Pe cele 3 fețe următoare se află prefața următoare :

„Tuturorū celorū ce să află și ținū de eparhiā Țării Rumânești, Cucérnicilorū și cinstițilorū Preoți, Gheorghie Typografulu, plectă inchinăciune.

„Cine cunoaște Dumnezelasca răvnă și multa grijă ce are pré sfințitulū și de Dumnezeu trimisulū Mitropolitū alū aceștiil de Dumnezeu mântuite Eparhiil a Uggrovlahiei, Kyr Anthimū Ivirénulū, pentru toată creștinésca lui turmă, și mai alesū

pentru cinstita cîtată a cucerniciei voaste Preoții, nu trebuiaște să cêrce pricina, pentru ce acumîi intăi au vrut să dé în typari cu a sa chieltuială acîastă carte a Octoihului, tălmăcită de pre vorba cé grecéscă și slovenéscă pre limba noastră cé Rumánéscă. Sfinția sa, ca unŭ bunŭ Păstoriu și ne-adormitŭ, carele nu încetăză a osteni în toate zilele, cu lucrulŭ, cu cuvântulŭ, și cu învățatura, pentru mântuire cé de obște a oilorŭ lui celorŭ cuvântătoare, și să nevoiaște și în zi și în noapte pentru ca să facă cîtata lui cé Preoțéscă să fie înpodobită cu de tot féllulŭ de bunătate și iscusenie, cunoscândŭ folosulŭ celŭ sufletéscŭ, care voi cucerniciei Preoți și célalăți creștini puteți să luați dintr-acîastă carte, întru caré să află atăté cunoștințe ale Bogosloviei, și taînele céle mai înnalte ale dréptei credinței noastre, n-au cruțat chieltuiala, ce după obicînită, lăudata și vitejasca lui osărdie, și dragoste părintéscă, au dat-o în typariu, pentru ca să poată și cîtata Besericiască și copiii creștinilor, carii să nevoescŭ la învățatura sfinței scripturi, să o căștîge pre lesne, și să o citéscă nu numai în școale și în casele sale, ce și în sfințele Besereci, spre lauda pré slăvitului Dumnezeu, dintru a căruia dar iau credincioșii lumina cunoștinței, și al înțelepciunii. Priimiți-o dreptŭ acéfa cu dragoste și cu bunŭ cugetŭ, și o cetiți cu mulțămîtă, rugândŭ neîncetatŭ pe pré înălțatul Dumnezeu, atăta pentru întemelaré și buna norocire a prea Luminatului Domnŭ Ioannŭ Constandinŭ B. Voevod, întru a căruia norocite zile vă bucurați și cucernicia voastră și toți creștinii, de acestŭ darŭ, și facere de bine, câtŭ și pentru sănătaté și îndelungata viață a pré sfințitului Mitropolitului nostru Kyr Anthimŭ, carele cu dăscăliceștile lui vorbe și cu înbunătățatele lui osteneli și cu a sa vrédnică de laudă pildă, vă face totdéuna iscusiti la fiește care faptă și învățatură Beserecésă, și vă bucurați în Domnulŭ. Aminŭ“.

Urméză apoi: „Pinaxŭ, adecă însemnare de céle ce să află într-acîastă carte“, o pagină albă și o gravură pe lemn reprezentând pe sf. Ioan Damaschin cu o inscripție grecéscă și cu legenda:

„Organulŭ Bogosloviei Damaschin încordéză
„Și noao sfânta Troița bine ne-adeveréză.“

La pag. 463 se citește:

„Slavă, cinste, și închinăcune celui în Troiță unuia Dumnezeu, care ne-au ajutatŭ după începutŭ de amŭ ajunsŭ și sfârșitulŭ.

„Iară cei ce vă veți întâmpla a citi, bucurați-vă în Domnulŭ, și mă rogŭ veri ce greșală veți afla îndreptați cu Duhulŭ blândéșelorŭ ne puindu-ne în ponos, că precum iaste cu neputință omului a nu păcătui, într-acestaș chipŭ și Typografului a rămăné fără de greșală.

„Typăritu-s-au în Anulŭ dela facere Lumii 7221. Prin osărdia și ostenéla lui
„Gheorghie Radovicŭ.“

Urméză apoi o mică arătare a greșelilor de tipar.

Mănăstirea Némțului.

1713.

163. Alexandria, (Tirgoviște 1713?)

Del Chiaro vorbesce despre o *Alexandrie* románéscă tipărită, fără să arate anul și locul în care s'ar fi tipărit:

„Alexandrie, o sia Storia di Alessandro il Macedone, stampata in Lingua Valaca; ma detta Storia è veramente curiosa per le molte favole che in essa vedonsi frammischiate.“

Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, Venezia 1718, pag. 44.

164. Liturghii, Tirgoviște 1713.

МѢСЕЧЕШИЛЪ ШИ ГОИТЕЛЪ | ЛѸТЪРГІЙ | Я чѣловъ динтрѣ сѣици
Пъринциловъ | иощри а лши Іванъ Златоѡстъ, а лши Ба- | силе чѣль Маре, ши а
Преждешений, | акѣм ѡтжи ТѸпърите. | Лтрѣ алъ ке. де ѡни, а ѡнѣцатей Дом- | ний
а прѣ Паминатсаш ѡбладшторю | а тоатъ Цара Рѡмжнѣскъ, | Іванн Квнстандин
Б: Басарабъ Воєводъ, | Кѣ тоатъ кѣлтсала прѣ сѣицитсаш | Митрополитъ алъ
оуггровлѣтей, | КѸр ѡндимъ Івирѣнсалъ. | Л сѣита Митрополиѣ а Тжргѡкши. | Ла
ѡнсалъ дела Хѣ, ѡѡтї | (Аѣ Геѡргие Радѡкнчъ).

In-4° de 2 foi fără numerotație și 210 pagini. Tipărit cu negru și roșu, cu 26 de rânduri pe pagină, cu câte-va ornamente și gravuri. Printre acestea se află și acelea care au servit la tipărirea *Liturghiei* de la Buzău din 1702 (v. facs. 246 și 247).

Pe verso titlului stema Țerei Românești (facs. 214) și versurile reproduse mai sus la pag. 483.

București : Biblioteca Academiei Române.

Popp, *Disertație*, 61.

165. Pilde filosofesci, Tirgoviște 1713.

Пилде философеици дѣне лиѡба грѣцѣскъ тѣлмѣчнѣ рѡмжнѣще, кѣре кѣ кѣче-
риѣ сѣс ѡкниат Прѣаминатсаш ѡбладшторю Цѣриѣ рѡмжнѣши Іванъ Костандинъ
Басарабъ Воєводъ, фииндъ Митрополитъ КѸр ѡндимъ Івирѣнсалъ, де КѸр Мѡнсал алъ
лши ѡпѡстолѣ, кѣ акѣрѡм кѣлтсала ѡкѣмъ ѡтжи сѣс типъритъ Л Тжргѡкши. Ла
лѣтѣ ѡзка.

(La sfârșit :) ШИ сѣс ТѸпъритъ ѡчатъ Кѣрцсѣде : ла Лѣт, ѡзка, принъ ѡс-
тенѣла лши Геѡргие Радѡкнчъ.

Titlul de mai sus este luat din Picot (*Anthime*, 554), foia cu titlu lipsind din exemplarul din Biblioteca Academiei.

In-8° mic de 6+108 foi nenumerate, ultima albă; 17 rânduri pe pagină. In primele 6 foi se află titlul și cele două prefețe care se reproduc mai jos.

„Pré innălțatului și bun credinciosului Domnū și oblăduitorū a toată Țara Rumănescă, Domnului Domnului Io Constandinū Basarab Voєvodū, plecată și cuciarnică închinăciune.

„La măriri oblăduiri tale, pré innălțate Doamne, s-au închinat Pildele Filosoflorū celorū de demult pré limba greclască, ca celuia ce ești alū Grecilorū și sprejinatorū și făcătorū de bine. Și iarăși aceliia tălmăcindu-se pe limba rumănescă, pentru folosulū politiei și al norodului, la altulū nu era cu dreptate, nici să cuveniia să se închine, fără numai la a ta stăpănire cé de mare cuviință, ca celuia ce ești Domn acestui pământū, cărmuitorū acestui norodū și tată făcătorū de bine a toatei politiei. Și adevăratū, o cu cătū sântem datori cu toți, și cei streini și cei de locū, să lăudămū pururē în fiește care locū în totū féilulū, și cu glasulū și cu cuvintele, numele tău celū vrēnicū de laudă, și bunătate ta cé

pré minunată; de vréme ce tu ești acela, pré luminate oblăduitorule, de ne chivernisești cu înțelepciune ta, de ne sprejenești cu stăpânire ta, de ne păzești cu dragoste ta cé părintéscă. Tu ești ce priveghezi pentru ca să trăiască fiește carele dinu noi fără de smintélă; Te nevoești, pentru ca să ne odihnim în linișté mălcomiri; mai înainte socotești și porți de grijă, pentru ca să avemü toată îndestulare. Și de să bucură întru norucitele zile ale préluminatei oblăduiri tale toți supușii tăi de viață pacinică, de au dinu destulü céle trebuincioase spre traü, de răsufă linü și neturburatü văzduhü, de vädü sporite averi(le) lorü, întărite lăcașurile lorü, fără de frică și fără de nevoe Patriia lorü, darulü iaste al părinteștii tale bunătăți; că socotindü întocma binele Norodulü, ca și al țării tale, te nevoești și zioa și noapté pentru ca să câștige toți pururé norocire. Dreptü acéia, precumü d'inüceputü, cândü Dumnezeasca voință au innălțat în scaunul oblăduiri Minunatul Tău Chip, toți cu dréptă mijlocire țe-amü inchinatü și dragosté, și credința, și inima noastră, pentru căci așa o cerca luminata ta vrednicie și cucerila cé de obște a norodulü și a politiei; așa și acum pentru mai alésele tale bunătăți și pentru viața ta cé cuvioasă, pre dreptate toți după putință, și cinstimü petutindené, și mărimü pururé numele innălțimei tale cel vrédnic de laudă. Priiméște dreptü acéia, pré innălțate oblăduitorü, ca o datorie, și de la mine nevrédniculü robulü tău acăstă pré mică arătare a smeritei méle cucerii, care cu inchinăcune plecü ție marelü și de multü bine făcătorilü meu Domnü și ca unü vrédnicü ce ești a toată cinsté, și a toată lauda mai presusü, bucură-te, bine sporéște și inpărășéște întru oblăduitoriul tău scaunü în mulți ani, cu sănătate, cu fericire, și cu pacinică stare, pentru norociré norodulü și a toată Țara.

„A păzitei de Dumnezeu innălțimei tale, smeritul și mai miculü rob
„Manul al lui Apostöli.“

„Tuturor de Dumnezeu credincioșilor cetitorü, Manul al lui Apostöli, rog sănătate și norocire.

„Are datorie fiește carele, veri cu ce mijloc ar poté să facă folosü Patriei lui, pentru căci ia îi priiaște și-lü hrănește, ia ilü cinstéște și-l păzește. Dreptü acéia dară și eu, mai miculü tuturorü, măcarü că nu-mü iaste patriia Țara Rumânéscă, iarü pentru căci amü căștigatü întru acestü pământü, — streinü fiindü, — și cinste și priință, cunosc că amü acéiași datorie ce au și lăcuitorii cei adevărați. Decü, pentru ca să dau cătră dansa unü semnü micü de mulțemită și ne avändü cu altü ce, amü pusü nevoință de s-au talmăcitü acăstă carte de pre vorba cé proastă greăscă pre limba rumânéscă, și cu a mé cheltuială amü făcutü de s-au tylpăritü spre folosul acestü patrii; de vréme ce cuprinde într-ansa céle mai alése pilde ale filosofilorü celorü de demultü, și politiia și totü norodulü de obște poate să invéte înbunătățita petrecanie și viața cé cuvioasă, și vor poté să cunoască carele sânt răutățile pentru ca să se feréscă de jale, și carele sânt bunătățile pentru ca să le câștige.

„Priimiți drept acéia cu dragoste, și pentru căci iaste de folosü, și pe(n)tru căci vă să dá în darü. Și în loc de plată alta nu pohtescü dela dragosté frăției voastre, fără numai ca să rugați pre Dumnezeu toți de obște pentru bună sănătate și pacinica stare a pré luminatului Domnului nostru Ioannü Constandin Basarab Voevodü, întru a căruia norocite zile căștigă Țara Rumânéscă bunătăți ca acéstia. Și vă bucurați în Domnulü.“

Del Chiaro, vorbind despre cărțile tipărite în Țara Românească pe vremea sa, spune următoarele relativ la ediția grecească și cea românească a acestei cărți:

„*Le Massime degli Orientali*, traduzione dalla Lingua Franzese nella Italiana; fatta da mo, e dedicata al Principe Costantin Brancovani, per di cui comando il P. Giovanni Abrami (allora Predicatore al servizio di detto Principe) le tradusse in Greco volgare, ma non senza notabile alterazione; fuorono poi tradotte dalla Greca nella Valaca favella per opera dell' Arcivescovo di Valachia Antimo, il quale poi fece stamparle in amendue le suddette Lingue a spese di Maano Apostolo 1713, in Bucorest in 16.“

O edițiune nouă a acestei cărți s'a tipărit în 1783.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, II, 4.

Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, 44. — Popp, *Disertație*, 61. — Picot, *Anthime*, 554. — Gaster, *Literatura populară română*, 204.

166. Maxime filosofice, Tirgoviște 1713. — Grecesce.

ΓΝΩΜΙΚΑ | ΠΑΛΑΙΩΝ ΤΙΝΩΝ | Φιλοσόφων, | Ἐκ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν | ἀπλὴν Διάλεκτον μεταφρασ- | θέντα καὶ εὐλαβῶς | ἀφιερωθέντα | Τῷ Εὐσεβεστάτῳ καὶ Ἰψη- | λοτάτῳ | Αὐθέντῃ καὶ Ἡγεμόνι πάσης | Οὐγγροβλαχίας | Κυρίῳ Κυρίῳ | ἸΩΑΝΝΗ ΚΩΝ- | ΣΤΑΝΤΙΝῳ | Μπασσαράμπῳ Βοεβόδα, | Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου | Μητροπολίτου | Κυρίου Ἀνθίμου | τοῦ ἐξ Ἰβήρων, | Παρὰ τοῦ Κῦρ Μάνου Ἀποστόλη, οὗ | καὶ τοῖς ἀνα- | λώμασι νεωστὶ ἐτυπώ- | θησαν ἐν Τεργοβύστῳ, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ, αψιγ'.

Sentințe a unor vechi filosofi, traduse din italienește în limba noastră aplă și cu umilință aferosite prea Piosului și prea Înălțatului Domn și Egemon a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Constantin Basarab Voevod, pe când păstorea Preasfințitul Mitropolit Domnul Antim din Ivir, de Chir Manu Apostol și cu a căruia cheltuială din nou s'a tipărit în Tirgoviște, în anul dela Christos 1713.

In-8° mic de 4+54 foi nenumerate; ultima pagină albă. Titlul este încadrat într'un chenar simplu. Pe verso stema Țerei între inițialele domnesci ale lui Constantin Brâncoveanu (ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ Ι. Κ. ΜΠ. ΜΠ. Β. Α. Π. Σ.). Urmăză apoi două prefețe ale lui Manu Apostol:

Τῷ Εὐσεβεστάτῳ καὶ Ἰψηλοτάτῳ Αὐθέντῃ καὶ Ἡγεμόνι πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασσαράμπῳ Βοεβόδα, τὴν δουλικὴν καὶ εὐλαβητικὴν προσκύνησιν.

Τὰ τῶν Ἑλλήνων τῷ φιλέλληνι Ἡγεμόνι, καὶ ὅσα οἱ τῆς ἐλλάδος φιλόμουσοι Παιῖδες, ἢ ἐλλογίμως συγγράφουσιν, ἢ νουνεῶς ἐρευρίσκουσι, πάντα ὀφείλονται τῇ σῇ Θεοτιμῆτι Μεγαλειότητι, Ἰψηλότατε καὶ Φιλόχριστε Αὐθέντα, ὅπου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς μαθήσεως εἶσαι ὁ θερμότατος ὑπερασπιστής, καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁ φιλόανθρωπος εὐεργέτης. τούτου χάριν μὲ δίκαιον τρόπον εἰς τὴν εὐσεβεστάτην σου Ἰψηλότητα καὶ προσφέρονται, καὶ ἀφιεροῦνται προσκυνητικῶς ταῦτα τὰ Φιλοσοφικὰ Ἀποφθέγματα ὅπου νεωστὶ μετεγλωτίσθησαν εἰς τὴν κοινὴν μας ἀπλὴν διάλεκτον. διατὶ καὶ τὸ χρέος μας τὸ ἀπαιτεῖ, καὶ τὸ πρέπον μᾶς ἀναγκάζει, μὲ τὸ νὰ εἶναι καὶ ἡ τούτων μετάφρασις, καὶ ὁ ταῦτα προσφέρων, καὶ γέννημα, καὶ θρέμμα τῆς παρὰ σοῦ εὐεργετουμένης Ἑλλάδος. Ποῖον γὰρ χρέος δὲν ἔχομεν πρὸς τὴν Σὴν μεγαλόδωρον εὐγνωμοσύνην καὶ ἡμεῖς τῶν Ἑλλήνων τὰ τέκνα, καὶ ἡ ἑλλάς ἡ κοινὴ μας γεννήτρια, ὅπου βλέπομεν φανερὰ εἰς τούτους τοὺς τρισευδαίμονας χρόνους τῆς θεοφρονητικῆς σου ἡγεμονίας, νὰ ἀνθῆ πάλιν ἐκείνη ἡ εὐφημος δόξα, ὅπου ἄνωθεν καὶ ἐξαρχῆς ἀπόκτησε τὸ γένος μας μὲ τὴν Σοφίαν σου εἰς τῆς Οἰκουμένης τὰ πέρατα; Ἐπειδὴ καὶ μὲ τῆς σῆς Μεγαλοφυχίας ταῖς λαμπραῖς εὐποιαῖς ἀνακαλεῖται ἐδῶ εἰς τὸ πρῶτον ἀξίωμα τῶν Ἑλλήνων ἡ μάθησις. ἐδῶ ἀνακαινίζεται τῶν ἐπιστημῶν ἡ ἀρχαία λαμπρότης. ἐδῶ γυμ-

νάζονται οἱ νόες τῶν φιλομαθῶν εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν διδασκαλίαν, καὶ ἐνάρετον μεταχειρῆσιν. Καὶ ποῦ ποτὲ εἰς βοήθειαν τῆς ἐλλάδος ἀνέτειλε τοιοῦτος εὐεργετικώτατος ἥλιος; ποῦ εἶδαμεν ἡμεῖς τὰ τέκνα τῆς μίαν τοιαύτην ἀφθονοπάροχον δεξιάν, νὰ προχέῃ πλουσίως εἰς τοῦ λόγου μας, ὄχι μόνον τὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ κυβέρνησίν μας, ὅταν ἡ καταφεύγωμεν, ἢ εὐρισκώμεθα εἰς ταύτην τὴν θεοφύλακτον ἐπαρχίαν, ἀλλὰ νὰ οἰκονομῇ καὶ ἀπὸ μακρόθεν ἐκεῖνα ὅπου εἶναι ἡ χρήσιμα, ἢ ἀναγκαῖα, διὰ νὰ ἀπολαμβάνωσιν οἱ φιλομαθεῖς κάθε ἐπιστήμην πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ γένους μας; Καὶ ὅμως [τοιαύτας πλουσιοδώρους χάριτας τὰς ἔχομεν καθ'ἐκάστην παρ' αὐτῆς τῆς εὐεργετικῆς σου χειρὸς, κράτιστε ἡγεμῶν, ὅπου χαιρεται νὰ διαμοιράζῃ καὶ ἀδιαλείπτως, καὶ ὑπερβαλλόντως εἰς ὄλους τὰς εὐεργεσίας τῆς. Ὡς ὀφειλομένην λοιπὸν ἄς ἀποδεχθῇ ἡ σὴ ὑψηλοτάτη μεγαλειότης καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου αὐτῆς δούλου ταύτην τὴν παραμικρὰν ἔνδειξιν τῆς εὐλαθητικῆς καὶ εὐχαρίστου μου προαιρέσεως, ὡσὰν ὅπου εἶμαι καὶ ἐγὼ εἰς τῶν πλείστα καὶ μεγάλα παρὰ τῆς φιλοχρίστου σου ἡγεμονίας εὐεργετηθέντων. Καὶ ἂν καλὰ πρὸς τὰς ἀπείρους εὐεργεσίας ὅπου ἔλαβον ἀπὸ τὸ πολὺ αὐτῆς ἔλεος, ὀλίγου ἄξιον καὶ ταπεινὸν εἶναι τὸ προσφερόμενον, ὅμως δέομαι προσκυνητῶς, νὰ τὸ δεχθῇ ἰλέψ τῷ ὄμματι, καὶ εὐμνεῖ τῇ καρδίᾳ, ὄντας ἴδιον τῶν Βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, μεγάλα νὰ εὐεργετοῦσι, καὶ μικρὰ εἰς σημεῖον εὐλαθείας νὰ δέχωνται ἀπὸ τῶν πιστῶν τους δούλων καὶ ὑπηκόων. ὁ δὲ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων Θεὸς νὰ διατηρῇ τὸ θεοτίμητον ὕψος τῆς σῆς εὐσεβεστάτης μεγαλειότητος εἰς τὸν ἡγεμονικόν τῆς θρόνον μὲ ἄκραν εὐδαιμονίαν καὶ ἀγαλλίασιν, εἰς γῆρας εἰρηνικὸν καὶ θαύτατον, διὰ καύχημα καὶ δόξαν τοῦ γένους μας, καὶ διὰ εὐτυχίαν καὶ ἀσφάλειαν ταύτης τῆς λαμπρᾶς ἐπαρχίας.

Τῆς σῆς Θεοφρουρήτου Ὑψηλότητος, ταπεινὸς καὶ παραμικρὸς δούλος,

Μᾶνος Ἀποστόλου.

Prea piosului și prea înălțatului Domn și Egemon a tótă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, închinăciune servilă și umilită.

Cele ale Grecilor se cuvin Domnitorului filelin și τότε câte fiil iubitorī aī Greciei sau învățații scriu orī inventeză cu mintea, τότε se datoresc Măriei tale cei de Dumneșeū cinstite, prea înălțate și iubitorule de Christos Domnitorule, care ești și cel mai zelos sprijinitor al învățătorei grecesci și binefăcătorul cel mai uman al Grecilor. Pentru aceea cu drept cuvint se dedică și se afierosește cu închinăciune piosității tale cei prea înalte Sentințele Filosofice, care de curind s'aū tradus în limba noastră comună apla; pentru că și datorია noastră o pretinde și cuviința ne obligă ca să se facă și traducerea acestora, iar dedicatorul acestora este și prin nascere și prin crescere al Greciei, căreia Tu îi ești binefăcător. Căci ce datorie nu avem către a ta darnică recunoscință și noi fiil Grecilor și Grecia născătorea noastră obștescă? Pentru că vedem pe față în acești prea fericți anī aī domniei tale de Dumneșeū păzită, că înflorește iarăși acea glorie strălucită, ce din vechime și de la început a căștigat neamul nostru cu înțelepciunea sa până la marginile lumēi; fiind-că și prin măreția ta de suflet cu strălucitele bine-faceri se rechemă aicea învățătura Grecilor la întâia demnitate. Aicea se reînoește vechea strălucire a sciințelor; aicea se exercitează mințile iubitorilor de învățatură în tótă sciința grēcă și în întrebuintarea virtuósă. Și unde a răsărit când-va în ajutorul Greciei un sóre atât de binefăcător? Unde am văđut noi, fiil ei, o dréptă atât de înbelșugată în dar, care să ne dea cu darnicie nu numaī spre folosul și susținerea noastră, sau când ne refugiăm sau când ne aflăm în acéstă Provincie păzită de Dumneșeū? ci încă să economisescă și de departe acele ce sunt

sau trebuitor sau necesare pentru ca să câștige iubitorii de învățătură ori ce știință spre onoarea și gloria neamului nostru? Și încă aceste bogate daruri le avem ținut din mâna Ta cea bine-făcătoare, prea bunule Domn, care se bucură să împartă continuu și pe întrecute tuturor bine-facerile sale. Deci ca îndatorită (Grecia), primescă prea Înalta Ta Maiestate și de la mine, cel mai mic serv al ei, acest prea mic semn de umilință și de dispoziție de recunoștință, pentru că sunt și eu unul din cei foarte mult și cu prisos miluit de Domnia Ta cea iubitoare de Christos. Cu toate că pe lângă bine-facerile nenumărate ce am primit de la marea ta îndurare, ceea ce-ți dedic este de puțin preț și înjosit, dar mă rog cu plăcere să o primesci cu ochiul milostiv și cu inimă bine-voitoare, fiind propriu Regilor și Domnilor să facă bine cu îmbelșugare și să primescă lucruri mici în semn de umilință din partea credincioșilor lor servi și supuși. Iar Împăratul Împărăților — Dumnezeu — să vă păzescă pe Înălțimea Voastră cea de Dumnezeu cinstită, prea piasă și prea măreță în tronul domnesc cu deplină fericire și veselie până la bătrânețe pacinice și prea adânci, spre fala și gloria neamului nostru și pentru fericirea și siguranța acestei strălucite Provinciî.

Al Înălțimei Tale celei păzite de Dumnezeu umilit și prea mic serv,
Manu Apostol.

Τοις Θεοσεβέσιν Ἀναγνώσταις Μᾶνος ὁ Ἀποστόλου ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν.

Τὰ παρόντα Φιλοσοφικά Ἀποφθέγματα, ὅπου εἰς διαφόρους γλώσσας εὐρέθησαν καὶ γεγραμμένα, καὶ τυπωμένα, νεοστὶ τὰ μετεγλώττισε, προστάζει τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ὑψηλοτάτου ἡμῶν Αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόδα, ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν διάλεκτον, ὁ λογιώτατος διδάσκαλος καὶ Ἱεροκλήρῳ Ἰωάννης Ἱερεὺς ὁ Ἀβράμιος. Καὶ μὲ τὸ νὰ τὰ ἔκριναν οἱ πολλοὶ ἄξια εἰδήσεως καὶ τοῖς πᾶσιν ὠφέλιμα, διὰ τὰς πολλὰς καὶ διαφόρους νοθεσίας, ὅπου περιέχουσιν, συνήρῃσα καὶ ἐγὼ δι' ἀγάπην τοῦ γένους μας νὰ δοθῶσιν εἰς φῶς, καὶ νὰ τυπωθῶσι μὲ ἐδικὴν μου δαπάνην πρὸς ὠφέλειαν τῆς φιλιότητος κοινῆς μας Μητρὸς τῆς ἐλλάδος, διὰ νὰ καρποφορηθῶσι καὶ ἀπὸ ταῦτα, τὰ φιλομαθῆτης τέκνα, καὶ ὅσοι εἶναι ἐρασταὶ τῶν λόγων καὶ τῆς σοφίας. Δεχθῆτε λοιπὸν μὲ ἀγάπην τοῦτο τὸ μικρὸν δῶρον τῆς εὐδιαθέτου μου προαιρέσεως, καὶ ὡς εὐγνώμονες καὶ εὐχάριστοι, παρακαλεῖτε τὸν φιλόανθρωπον Θεὸν διὰ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν ἐκείνων, ὅπου καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ συνεργοῦσι διὰ τὴν προκοπὴν καὶ εὐτυχίαν τοῦ γένους μας. Ἐρῶσθε ἐν Κυρίῳ.

Iubitorilor de Dumnezeu cititorii, Manu Apostol sănătate și fericire.

Sentințele filosofice din această carte, cari s'au aflat în deosebite limbi, și scrise și tipărite, de curînd le-a tradus din porunca prea piosului și prea înălțatului nostru Domn și Egemon a totă Ungrovlachia Domnul Ioan Constantin Basarab Voevod, din limba italiană în a noastră simplă, prea învățatul profesor și predicator preotul Ioan Avramiu. Și pentru că mulți le-au socotit vrednice de tipărire și folositoare tuturor, pentru multele și deosebitele sfaturi ce cuprind, am conlucrat și eu pentru dragostea neamului meu să se dea la lumină și să se tipărescă cu cheltuiala mea spre folosul prea iubitei noastre mame obștesci a Greciei, pentru ca să se folosescă și din acestea fiii ei cei iubitori de învățătură, și câți sunt doritori de știință și de filosofie. Primiți deci cu iubire acest mic dar a dispoziției mele de bine voitoare; și ca recunoscători și mulțumitori, rugați pe Dumnezeu cel iubitor de oameni pentru mântuirea sufletescă a acelora cari, și cu cu-

vîntul și cu fapta conlucrăză la progresul și la fericirea neamului nostru. Fiți sănătoși întru Domnul.

Ediții: Veneția, 1780.

București: Biblioteca C. Erbiceanu.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική Φιλολογία*, II, 162. — Picot, *Anthime*, 553, n° 44.

265. Din *Sinopsis*, Iași 1714.

1714.

167. Chrisovul lui Ștefan Cantacuzino pentru abrogarea văcăritului (Tirgoviște) 1714.

Foie volantă de 60×45^{cm}, tipărită cu negru și roșu în 60 de rinduri. Cu pecetea Domnitorului în ceră roșie (pierdută în exemplarul Academiei).

București: Biblioteca Academiei Române.

Iorga, *Studii și Documente cu privire la Istoria Românilor*, III (București 1901), 94.

168. Mitropolitul Antim, Capete de poruncă, Tirgoviște 1714.

КІПЄТЄ ДЄ ПОРЪНКЪ | Ла тóатъ чáта Бесеричáскъ. | ПíнтрѢ ка съ пѣ-
зѣскъ фíеце | кáреде днѣ Прéвци шí дн | Дíакони, де пáинь шí кѢ чин- | стѣ
даторíа Хотáрсашъ сáс. | Акъмъ ѱтжй Тѣпърíте, | ѱ зíледе прѣ ѱнѣцáтсашъ |
Дáмнъ шí ѱблáдшíтору á | тóатъ Цáра Рѣмжнѣскъ. | Iѱ Цíэфань, К. Боевóд. |
ѱ сфíта Мíтрополиѣ | ѱ Тжргóвице. | ла Аѣт, ѱзскъ | — Де Геóргíе, Рáдовичъ.

În 16 mic, de 17 foi nenumerotate. Tipărit cu negru, cu 19 rinduri.

Introducerea:

„Anthimū cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop alū Ugrovlahiei pré cínstitū și exarh plașurilor.

„Voao cucérnicilorū Preoți și Diaconi dinū toată Țara Rumánescă. Tuturorū de obște, dela pré putérnicul Dumnezeu, vă rugámū milă, pace, sănătate, viață curată și spásenie sufletescă, iar dela smerenía noastră, Molitvă, Blagoslovenie și ertăclíne.“

„Milostivul Dumnezeu, carele ca unŭ Părinte al îndurărilor chiverniséște, și mântuiaște pre toți câți nădăjduescŭ la mila lui, au văzutŭ la cé de pe urmă smerenița și nevoia voastră a credincioșilor slujitorŭ ai sfântului său Jărtvenicŭ, și plecându-se cu iubire de milostivire, au grăit bune în inima credinciosului și pré innălțatului Domnului nostru și oblăduitorului Țării rumânești, Io Ștefanŭ Cantacuzinŭ Voevod, pentru Beserică și pentru toată preoția. Drept acéla Mărița sa dinŭ Dumnezeiască vointă îndemnându-să, au lucratŭ în zilele noastre lucru sfântŭ și plăcutŭ lui Dumnezeu, plinŭ de bunătate și de iubire de oameni, care în zilele céle de de multŭ, din descălecătoare Țării, nici unul dinŭ Domniŭ cei dinŭ tăi nu s-au invrednicitŭ să o isprăvescă și ca unŭ Domnŭ iubitorŭ de Hs. și filu adevărat alŭ sfintei Besericii noastre a răsăritului, aducându-să de cucerie, au mântuit cu hrisov domnescŭ toată cîta Preoțescă de sarcina dărilorŭ, ce da de rândŭ cu țara. Drept acéla dară și noi cu acîastă scrisoare a noastră vă dămŭ în știre tuturorŭ Preoților și Diaconilorŭ, pentru acîastă mare și fără de asămănare milă și facere de bine care s-au făcut voao, ca să innălțați slavă milostivului și dătătorului de bunătăți Dumnezeu, și să faceți rugăcîuni neincetatŭ séra și dimineța, și intru amiază zi, pentru spăsenița sufletelorŭ Părinților și moșilorŭ lui, și pentru buna sănătate Mării sale, și pentru întemélare în scaunulŭ Domniei, să-lŭ păzescă Dumnezeu de toate vicleșugurile înprotivnicilorŭ, și să supue supt picioarele lui pre totŭ vrăjmașulŭ și pizmașul.

Apoi urméză cele 12 „capete de poruncă”.
In porunca „A unŭ-spră-zéce” se dice :

„Fiete care Preotŭ să citescă cu socotința acé cărțulue de învățatura besericéscă, ce s-au tyăpărit la létul dela Hs. 1710, și s-au datŭ atunce tuturorŭ în darŭ, și să împlinescă și cu fapta acéle ce scriu într-ansa, că apoi, de nu vorŭ face, să vorŭ pedepsi ; iară cine nu va avé, să cîară la arhiereul său, că i să va da. Așjidire și acîastă carte cu acéste 12 capete, fiește carele dinŭ voi să o pestreze ca lumina ochilorŭ, și céle ce s-au hotărătŭ într-ansa cu poruncă, să se facă cu toată osărdița ; să nu afe nimené pricină să zică că au pierdut-o, sau au arsŭ în casa lui, sau ŭ-au furat-o cine-va, că nu să va puté îndrepta, ci să va da în rândulŭ țaranilorŭ.”

Capitulele următóre au aceste titluri :

„Mijlocirile cu carele potŭ să rămăe Dietile temeńnice și nestrămutate.

„Izvodulŭ Dietii.

„Mijlocirile cu carele potŭ să rămăe foițele zéstrelorŭ temeńnice și nestrămutate.

„Izvodulŭ foiței zestrilorŭ.”

Urméză apoi încă trei porunci, despre cununia celor fugiți, despre căsătoriile dintre Țigani și Români și despre preoția rumânilor scăpați din rumânie.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române.

Biserica ortodoxă, XVIII, 826. — Picot, *Anthime*, 554.

169. Sinopsis, Iași 1714.

СҮНОПСИЬ | ИКСМЪ АТЖИ ТҮПЪРІТЬ, А СІЛЛЕА ПРѢ | АСМИНАТЪСАИ Д, Іван,
Н, Я, Боекодъ. | КС БІГОСЛОВІИНА ПРѢ СФІЦІТЪСАД Патрїархъ, | Яль ІерсалимъСАИ,
шѢ А ТОВАТЪ Палантіна. | КҮР Хрїсантъ. фінндъ Мнтрополїтъ Църѣ КҮР | Гедевн,
шѢ САС ТҮПЪРІТЬ А Мънъстїрѣ | А СФІТЪСАИ Мормънтъ, А СѢТЪ Савва А АШН |
Ла ЯНСАЪ ДЕЛА ХѢ АЦДІ. | ДНН ТҮПОГРАФІА Я мормънтъСАИ СФІТЪ. | Де Іеремїа
Маркѣвнчъ.

In-4° de peste 64 de foi nepaginate. Tipărit cu negru, cu 24 de rânduri pe pagină. În text se află câteva ornamente, iar pe titlu o gravură reprezentând *Innălțarea Domnului* (facs. 265), ca un fel de semn al tipografiei sfântului Mormint (St. Sava) din Iași. Pe verso titlului se află stema Moldovei (facs. 266), între literile Івн—Н, Я—Е, А—М, Л—Д, А—Ц, М—О.

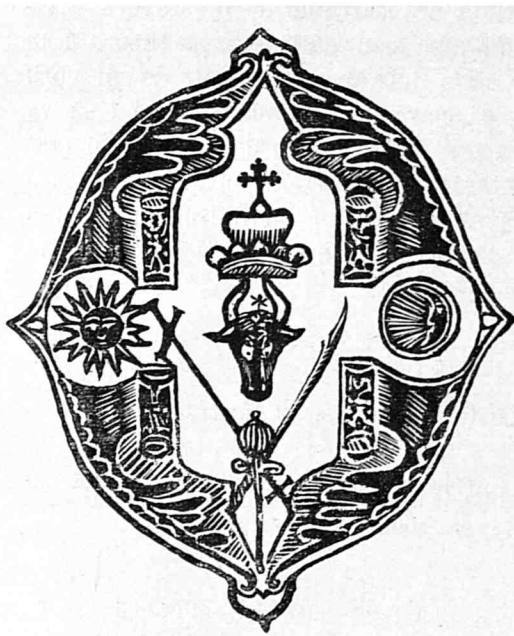
Pe fôia următoare se află, de o parte, arătarea cuprinsului, iar de alta o gravură mare reprezentând *Bunavestirea* cu inscripția slavonă: *БІГОСЛОВІИНА*.

„Scara a cărți.

„Slujba Acathistului. — Canonu de rugăciune către Pré sfnta Născătoare de Dumneșeu, adecă Paraclisulū. — Exapsalmulū rumănește. — Перкый члкъ (*ciasuș intăi*) rumănește. — Pavecernița cé maré. — Pavecernița cé mică, rumănește. — Slujba sfinteї Priceștanїї. — Rănūdufala lunilorū.“

Nu cunoscem exemplare complete.

București: Biblioteca Academiei Române.

266.

267.

„Iară Crucé Pravoslaviei bună paznică te arată,
 Ștefane pré creștinule, cu inimă curată.
 „Aciașta în véci te va păzi cu cinste și cu pace
 Și pre vrăjmași îi va surpă, ca praful îi va face.“

Pe două foi se află următoarea scrisóre de dedicație :

„Pré luminatului, pré Creștinului și înălțatului Domnă și oblăduitoră a toată Uggrovlahia, Io Ștefană Cantacuzină Voevod, pace dela Dumnezeu, și dela smereniă noastră Arhierescă Blagoslovenie.

„Acestă Căsoslovă, pré înălțate Doamne, care iaste rândăuăla slujbei Bese-rițești ală noptii și ală zilii, la altă față nu ciarcă să se închine, fără numai la înălțime cé de Dumnezeu cinstită a mărimii tale, carele ești Fiulă celă alesă ală Besericii, îndreptătorulă celă lăudată ală Politiei, slava cé luminată a Pravoslavniciloră, și minunatulă sprijenitoră ală creștinătății. Și adevărată céreré iaste dréptă, și închinăciună cuviincioasă, pentru căci pre cumă dină Typografie n-au eșitū până acumă aciastă Carte, nici măi înpodobită de cumă să véde, nici de totū tălmăcită pre limbă rumănescă pre cumă acumă s-au typăritū : așa și în scaunulă Uggrovlahiei n-au șăzutū altă Domnă, nici înfrumusețatū cu atâté daruri, nici înbogățitū cu atâté bunătăți, câte strălucescū în creștinesculă și în-părătesculă tău sufletū. Au fostū cei ce măi înainte au stăpănitū, alții luminați pentru numele celă mare ală némului loră, și alții lăudați pentru bunătatea loră cé multă ; alții vestiți pentru măi alésa loră înțelepciune, și alții minunați pentru vitejiă loră cé mare. Iară măriă ta, ramura ce alésă a înpărătesculă și slăvitulă némū ală Cantacuzineștiloră, ai întrecutū și ai covășit pre toți. De vréme ce toate ale celora lăți Domni înpărțitele daruri le vedemū cu mare cuviințare inchipuite la creștinesca ta înălțime. Strălucește într-ansa Domnesca mare po-doabă, dară înfrumusețată, cu bunătatea fapteloră ; Înțelepciună cé politicăscă, dară unită cu rāvna cé creștinescă ; Sfatulă celă mare, dară însoțitū cu putéré legiloră ; Dreptaté cé cu socotință, dară înpreunată cu blândeté și cu îndelungă răbdaré.

„Inșă de câtū toate acésté ale măriei tale vrédnice de laudă bunătăți, o câtū să véde de luminatū multa cucerie ce ai cătră céle Dumnezești. Cu aciășta și pre Dumnezeu cu faptele tale céle bune ne-contenitū mărești, și Besérica cu ascul-taré cinstești, și cīata preoțescă cu facerile de bine odihnești, și Dumnezeestile lăcașuri, cu luminatele tale daruri înpodobești. Și iarași milostiviré și firésca-ți buna cugetare, cu câtă despărțelă de câtū pre céla lăți Domni te arată ! Pre cei supuși cu daruri îndestulate totdeuna înbogățești, pre politie cu boeriile, pre no-rodū cu ușurare, pre streini cu priiméla, pre săraci cu mila, și pre toată țara cu bișuguri nenumărate. Dreptū acéia, după cumă zice Davidū, cu dreptate te-au unsū pre tine Domnulă Dumnezeulă tău, cu untū de bucurie măi vartos de câtū pre părtașii tăi ; cu dreptate te-au întimpinatū cu blagosloveniile bunătății, și ca pre ună alesă dină norodulă lui cu dreptate te-au înălțatū în scaunulă Domniei acestuă de Dumnezeu păzitū pământū, ca văzândū cei supuși părintésca-ți dra-goste, multa-ți bunătate, luminatele-ți faceri de bine, și célalalte de Dumnezeu plăcute lucruri, ca lumina luminândū înainté oameniloră, să mărescă pre părin-tele nostru celă dină Ceruri, carele ne-au cercetatū pre noi dintru înălțime, și

au rădicatū Cornū de mântuire noao, dăruindu-ne Domnū ca acesta, blândū, mi-
lostivū, dreptū, iubitorū de streini, făr'de răotote, făcătorū de bine, iubitorū
bunătății și gonaci răotății. Deci dară pentru acēste inpodobite bunătăți, pré in-
nălțate Doamne, și pentru cé făr'de asămănare cucerie la céle Dumnezeesti, sme-
renia noastră cu mare dragoste aduce darū acīastă sfântă carte, și o inchină ceii
de Dumnezeu cinstită înălțimeii tale. Și nădăjduescū făr'de nici o indoială că va
afla vrédnică și foarte véselă priimelă, de vréme ce nu numai că are slavoslo-
viile celui ce în Troiță să proslăvește Dumnezeu, a căruia ești Icoană vie pre
pământū cu stăpănirei Domniei, ce cuprinde și laudele a tuturorū sfințilorū, pre
carii cu creștinescă cucerie îi cinstesti, și te inchini lorū, și-i chiemi pururē intru
ajutorū, ale cărora neîncetatele rugăciuni cătră Dumnezeu și Dumnezeescul darū,
ce păzēște pe credincioșii Domni, să păzescă pre măriia ta intru pré luminatulū
scaunū alū Domniei, cu pace întemeiată, cu slavă lăudată, și cu norocire adevă-
rată, pentru lauda Politiei, pentru folosulū norodului și pentru buna chiverniselă
a toată eparhia.

„Cinstitei de Dumnezeu înălțimeii tale, intru Hs. rugătorū,
„Smeritulū Mitropolitū alū Ugrovlăhiei
„Anthimū“.

Pe ultima fôie liminară sē află arătarea cuprinsului :

„Pinaxū, adecă însemnare de céle ce să află într-acestū Cīasoslovū.
„Molitve de mulțemire după scularē din somnū. — Polunoșnița de peste
toate zilele. — Polunoșnița Sămbetei. — Polunoșnița Duminecii. — Slujba utre-
niī. — Cântări troicīnice. — Cântările lui Moysi. — Svétilnile pe 8 glasuri. — Své-
tilnile săptămāniī. — Hvalitele după rânduīala lorū. — Пѣрвыѣ чѣскѣ. — Трѣтѣѣ
чѣскѣ. — Шѣстѣѣ чѣскѣ. — Obednița cu învățatura ei ce-i să cade. — Slujba mai
nainte de masă și după masă. — Slujba înălțării Panaghiei, și pentru ce s-au
făcutū. — Дѣветѣѣ чѣскѣ. — Slujba vecerniei. — Rugăciunē mēsiī. — Pavecernița cé
mare. — Pavecernița cé mică. — Synaxariulū peste totū anulū. — Troparele și con-
dacele Triodului și ale Penticostarīului. — În sfânta și marē Duminecă a Paști-
lor. — Troparele învierii împreună cu bgorodicīnele și cu ypacoase, la 8 glasuri. —
Troparele învierii ce să cântă după : Fericiți cei fără prihană în cale. — Alte tro-
pare ale morțilorū. — Bgorodicīnele troparelorū. — Troparele peste toată săptă-
māna. — Bgorodicīnele hvalitelorū. — Slujba Acathistului. — Canonū de umilință
cătră Domnulū nostru Is. Hs. — Rânduīala paraclisului. — Canonū de rugăciune
cătră Îngerulū păzitorīulū vieții omului. — Slujba sfintei cuminecături. — Pashaliī
de 40 ani, începāndu-se dela 1715 până la 1754. — Invățatură pentru sfintele
posturi.“

Bucuresci : Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, II, 15.

Popp, *Disertație*, 62. — Picot, *Anthime*, n° 50, p. 556.

171. Liturghie, Iași 1715.

ЄФНТІИ ШИ ДѢМНЕДСЫИГКІИ | ДѢТСРГІЕ. | Я СФНТСАИ Іоанъ златосеть,
а Марелъ | Касіаіе, ши а СФНТСАИ Григоріе дрецлобъ | Карк жсте Пржедєсїенна. |
Ікѣма ѣтѣи типърїтѣ, кѣ порєнка ши | кєлтєїала прѣ Дєминатєлєи Дѣнь, Іу, |

НИКОЛАѢ ІЛІЅІНДРЪ БОЅВОДЪ | Къ вѣрословеніа Пре свѣцнѣсѣа Патрїарх Іаκ
 Іерусалимскѣ, шї а тѣатъ Паланстїна. | Кър ХРІЅІАНТЬ. | Фїї(и)Дъ Мнтрополїтъ
 Църѣї | Кър ГѢДѢЅНЬ | шї сѣс тнпкрїтъ .ѣ Мѣнѣстїрѣ а сѣї- | тѣсѣї Мор-
 мѣнтъ, .ѣ сѣы Саκка, | А АШІ. | Ла Іїнѣл Дѣла Хѣ ѡψεί | Дѣ Іеремїа Маркѣкнчъ.
 Дїї тнпографїа Ії мормѣнтѣсѣї Гѣїтъ | Шї сѣс дѣтъ .ѣ дѣрк сѣїтѣаурѣ | Бѣ-
 сѣрнчн.

In-4° de 2 foi nenumerotate și 268 pagine, numerotate greșit (1—109, 200—209, 300—329, —, —, 330—359, 400—483. Intre paginile 20 și 21 s'au intercalat două foi, a căror primă și ultimă față au numerile 484 și 487). Tipărit cu negru și roșu, cu 24 de rânduri pe pagină și cu diferite ornamente, printre care trei gravuri mari reprezentând pe sfinții autori ai liturghiei.

Pe verso titlului se află „Stema Țării Moldovii” între literile Іѡ—Н, Ії—Е, А—М, А—А, А—Ц, М—О. (facs. 269), iar pe a doua foie liminară arătarea cuprinsului.

Textul este slavonesc, iar explicațiunile, câte-va rugăciuni și bucățile de citit sunt în românește.

București: Biblioteca Academiei Române.

209.

172. Antim Ivireanul, *Sfătuirî creștine-politice*, București 1715. — Grecesce.

ΝΟΥΘΕΣΙΑΙ | ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΑΙ | Πρὸς τὸν Εὐσεβέστατον καὶ Ὑψηλό-
 τατον | Αὐθέντην, καὶ Ἡγεμόνα πάσης | Οὐγγροβλαχίας, | Κύριον, Κύριον | ἸΩΑΝΝΗΝ
 ΣΤΕΦΑΝΟΝ | Καντακουζηνὸν Βοεβόνδα. | Τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου | Μητρο-
 πολίτου Κυρίου, Κυρίου | ἈΝΘΙΜΟΥ, τοῦ ἐξ Ἰβήρων, | Νεωστὶ τυπωθεῖσαι, μετὰ καὶ τινων
 φυχω- | φελῶν Εὐχῶν ὅλης τῆς Ἑβδομάδος, | Ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει, τῇ ἐν | Βου-
 κουρεστίῳ. | Ἔτει τῷ σωτηρίῳ, αψιέ.

(La sfîrșit:) Τέλος. Καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

Ἐτυπώθη παρὰ Διονυσίου Ἱερομονάχου τοῦ Φλώρου.

Sfătuirii creștine-politice către Prea Credinciosul și Prea Înălțatul Domn și Stăpânitor a totă Ungro-Vlachia, Domnul Domn Ioan Ștefan Cantacuzino Voevod, de Prea Sfințitul și alesul de Dumnezeu Mitropolit, Domnul Domn Antim din Ivir, de curind tipărite cu câte-va rugăciuni folosite sufletului pentru înțregă săptămână, în prea sfânta Mitropolie în Bucuresci, în anul mântuirii 1715.

(La sfârșit:) Sfirșit și lui Dumnezeu mărire.

S'a tipărit de Dionisie Ieromonachul Floru.

În 4° mic de 88 pag. și 1 foie albă. Titlul încadrat. Pe verso titlului se află stema (facș. n° 267) și cinci distihuri adresate lui Ștefan Cantacuzin.

Din introducerea adresată Domnului estragem primele rînduri:

Προοίμιον τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν θεόσπεπτον Ἡγεμόνα,

Ἰερόρωντας (εὐσεβέστατε καὶ φιλόχριστε Ἀθέντα) τὴν θερμωτάτην ἀγάπην, καὶ τὸν ἔνθεον πόθον, ὅπου ἔχει ἡ ὑμετέρα Ἰψηλότης εἰς τὸ νὰ κυβερνήσῃ ἀμέμπτως καὶ θεάραστα τὸ Ἰπῆκοον, ὅπου ὑπὸ Θεοῦ ἐνεχειρίσθη. γνωρίζοντας ἀκόμι καὶ τὴν προθυμίαν ὅπου ἔχει, εἰς τὸ νὰ στολίσῃ τὰ ἦθη αὐτῆς με φρόνησιν, καὶ με Ἡγεμόσι πρέπουσαν πολιτείαν, ἐσύναξα ἀπὸ τὰ Γνωμικὰ τῶν παλαιῶν σοφῶν Διδασκάλων τὰ πλέον ἐξαιρετα καὶ ἀρμοδιώτερα ὅποσα δηλαδὴ συντείνουν εἰς τὴν τοιαύτην κυβέρνησιν, καὶ ἕκαμα μίαν Ἀνθολογίαν τῶν γνωμικῶν ἀπὸ διάφορα Βιβλία γνωμολογικά. Καὶ τὰ ὅσα γνωμικὰ ἐσυνάθροισα, τὰ ἐμετάφρασα εἰς Στίχους ἀπλοῦς πολιτικούς ὁμοιοκαταλήκτους, διὰ τὸ εὐληπτον καὶ εὐκολομνημόνευτον. . .

Introducerea scriitorului către încununatul de Dumnezeu Domn.

Știind, prea credinciosule și de Christos iubitorule Domn, iubirea cea prea ferbinte și dorința dumnezeiască ce ai Înălțimea Ta ca să guvernezi nejmignit și plăcut lui Dumnezeu pe supușii pe cari ți i-a dat Dumnezeu, cunoscând încă și rîvna ce ai ca să-ți înfrumșezi moravurile cu înțelepciune și cu o purtare vrednică de un Domn, am adunat din sentințele vechilor dascăli înțelepți pe cele mai frumoșe și mai potrivite, câte adică contribuesc la o ast-fel de guvernare, și am făcut o *Antologie de sentințe* din diferite cărți de sentințe. Și câte sentințe am adunat, le-am expus în stihuri simple politicesci rimate, pentru ca să fie mai ușor de înțeles și mai cu înlesnire ținute mînte.

La pag. 27 se află:

Εὐχαὶ ἰκέσιοι εἰς τὸν ὑπεράγαθον Θεόν, καὶ εἰς τὴν Ἀειπάρθενον Δέσποιναν λεγόμεναι ἐφ' ἐκάστης Ἡμέρας τῆς Ἑβδομάδος.

Rugăciuni de ajutor către prea bunul Dumnezeu și către Pururea Fecioara și Stăpâna, ȕise în fie-care ȕi din săptămână:

Bucuresci: Museul de antichități; Biblioteca C. Erbiceanu. — Paris: Biblioteca Emile Legrand.

Picot, *Anthime*, 558, n° 51. — Erbiceanu, în *Biserica Ortodoxă*, XIV, 333 și în broșură separată.

173. *Chrisant, Despre oficii, clericii, etc.* — Grecesce.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ | ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ | ΤΩΝ ἹΕΡΟΣΟΛΙΜΩΝ | ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΟΝ. | Περὶ τῶν Ὀφφικίων, Κληρικῶν καὶ Ἀρχοντικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγίας Ἐκκλησίας, καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν, διαίρεσέως τε καὶ τάξεως τῆς πάλαι καὶ νῦν,

καὶ ἐτέρων τινῶν πάνυ ἀναγκαίων τοῖς ἐγκαταλεγμένοις τῷ Κλήρῳ, καὶ αὐτοῖς Ἀρχιεροῦσι, Καὶ περὶ τῶν πέντε κατ'ἔξοχὴν ἀγιωτάτων Πατριαρχικῶν Θρόνων, καὶ τῶν Μητροπόλεων τῶν κατὰ συνοδικὴν διάγνωσιν αὐτοῖς ὑποκειμένων μετὰ τῶν ὑπ'αὐτὰς Ἐπισκοπῶν. Περὶ τε τῶν αὐτοκεφάλων Ἀρχιεπισκόπων μετὰ τῶν αὐτοῖς ὑποκειμένων Θρόνων Διαλαμβάνον. Ἐκ διαφορῶν μὲν Τακτικῶν, καὶ τῶν σποράδην εὐρισκομένων, μάλιστα δὲ τῆς κατὰ περιήγησιν αὐτοῦ ἀκριβοῦς ἐρεύνης τῶν πραγμάτων Συλλεγόν, Ἐπὶ δὲ τοῦ Εὐσεβεστάτου. Ἐκλαμπροτάτου τε καὶ Ὑψηλοτάτου Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου ΣΤΕΦΑΝΟΥ Βοεβόδα τοῦ Καντακουζηνοῦ, Παρὰ τῷ Πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ ἌΝΘΙΜΩ τῷ ἐξ Ἰθρίας. Μετὰ τῶν Ἐγχειριδίων τῶν περὶ τῶν ἑπτὰ Μυστηρίων Γαβριὴλ Φιλαδελφείας, καὶ Ἰωβ ἁμαρτωλοῦ, σὺν Ὁμιλίᾳ τινὶ θεσπεσίᾳ Γεναδίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τοῦ Μυστηριώδους Σώματος τοῦ Κυρίου. τὸ τέλος αἰσίως ἐπισφραγίζουσῃ, Τυπωθέν. Ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσει Μητροφάνους ταπεινοῦ Ἱερομονάχου τοῦ ἐκ Δωδώνης, Ἐν τῇ κατὰ τὸ Τεργόβυστον τῆς Οὐγγροβλαχίας ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει. Ἐν ἔτει ἀπὸ Θεογονίας Χιλιοστῷ Ἐπτακοσιοστῷ Δεκάτῳ Πέμπτῳ. Κατὰ Μῆνα Μάρτιον.

(La sfîrșit:) Ὁ ἐπιστάτης τῆς κατὰ τέχνην ἐν τυπώσεως (sic!) τοῦ παρόντος Βιβλίου, Γεώργιος Ῥαδοβίτζης.

Culegerea prea fericitului Patriarch al Ierusalimului Chrisant: Despre oficiile, demnitățile bisericesti și boeriile sfintei Biserici a lui Christos și însemnarea lor; despre împărțirea și ordinea veche și actuală, și despre alte ore-carți foarte trebuincioase clericilor inferiori și Archiereilor; și despre cele prin escelență cincî prea-sfînțite tronuri patriarchale și despre Mitropoliile supuse lor, după hotărîre sinodală cu Episcopiile supuse lor; despre Archiepiscopii autocefali și despre tronurile supuse lor. Adunată din diferite cărți despre ceremonii și din cele aflate pe ici pe colo scrise și mai ales din studierea amănunțită a lucrurilor făcută într-o călătorie a sa; iar pe timpul prea credinciosului, prea strălucitului și prea învătățutului Domn a totă Ungrovlachia Domnul Domn Ioan Ștefan Voevod Cantacuzin, tipărită de Preasfînțitul Mitropolit al Ungrovlachiei chir Antim din Ivir, — împreună cu Manualele despre cele șapte taîne ale lui Gavriil al Filadelfiei și Iob păcătosul, cu o omie divină a lui Ghenadie Patriarchul Constantinopolului despre trupul misterios al Domnului, care pecetluesce cu bine sfîrșitul, tipărite prin îngrijirea și corectarea smeritului ieromonach Mitrofan din Dodona. La Tîrgoviște, în prea sfînta Mitropolie a Ungrovlachiei, în anul dela Nascerea Domnului 1715, luna Martie.

(La sfîrșit:) Supraveghetorul tipărireii cărței de față, Gheorghe Radovicî.

In-folio de 8 foi fără număr și 144 de pagine.

Pe verso titlului se află stema și inițialele domnesci ale lui Ștefan Cantacuzin (facs. n° 200), sub care urmază nisele versuri ale Ieromonachului Mitrofan. În restul foilor liminare se află arătarea cuprinsului.

La pag. 82 este un capitol intitulat: Ὅτι οὐχ ὑπέκειντο τῷ Ἀχρίδος Βλαχία καὶ Μογδαλία (Că n'au fost supuse Valachia și Moldova celui al Ahridei.)

Ediții: Veneția, 1778.

București: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.

Popp, *Disertație*, 62. — Picot, *Anthime*, 555, n° 49.

174. Ioan Damaschin, *Arătarea credinței ortodoxe*, Iași 1715. — Grecesce.

ἸΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ | Ἐκδοσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τοῦ αὐτοῦ | περι-
τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων. | Τυπωθέντα διὰ δαπάνης τοῦ ὑψηλοτάτου, εὐσεβεστάτου | καὶ
σοφωτάτου ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας | Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Νικολάου | Ἀλεξάνδρου
Βοεβόδα | Ἐν τῇ σεβασμῖα μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα, τελούση | ὑπὸ τὸν ἀγιώτατον ἀποστολι-
κὸν πατριαρχικὸν | θρόνον τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ. | Ἀδεία τοῦ μακαριωτάτου καὶ σο-
φωτάτου πατριάρχου | Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης | Κυρίου Κυρίου Χρυσάνθου.
Ἐπιμελεία καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου Ἰωάννου τοῦ Ἐφεσίου. | Ἐν Γιάσιφ τῆς Μολδα-
βίας. α ψ ι ε'. μηνί Σεπτεμβρίῳ. | — Ἐκ τῆς Τυπογραφίας τοῦ ἁγίου Τάφου.

A lui Ioan Damaschin *Arătarea credinței ortodoxe*; a aceluiași: despre cei adormiți în credință. Tipărite cu cheltuiala prea înălțatului, prea credinciosului și prea înțeleptului Domn a tătă Moldovlachia Domnul Domn Ioan Nicolae Alexandru Voevod. In cinstita Mănăstire a sfintului Sava, supusă sub prea sfântitul apostolic tron patriarchal al sfintei cetăți Ierusalimul, cu invoirea prea fericitului și prea înțeleptului patriarch al Ierusalimului și a tătă Palestina, Domnul Domn Chrisant. Prin îngrijirea și corectarea prea învâțatului Ioan din Efes. In Iași Moldovei 1715. Luna Septemvrie. In tipografia Sfintului Mormint.

In-4° de 4 fol liminare, 253 de pagine și 18 fol fără număr, cuprinzând un indice și errata. In foile liminare se mai află stema Moldovei (facs. n° 269) cu două epigrame adresate lui Nicolae Mavrocordat, din cari reproducem mai jos pe a doua, — o notiță despre Ioan Damaschin, estrasă din Suidas, și tabla de materii.

Ἴστατο μὲν πρόσθεν Σικελίης πίδακι ταῦρος,
κρουνοὺς καλλιρόους ἐκ στόματος προχέων.
νῦν δ' ἐν Μολδαβίῃ λιβάδας σοφίης ἀναβλύζει,
ἔργων τ' εὐαγέων εὐσεβίης τε ἄμα,
καὶ καλοκαγαθίης πολυχεύμον' ἐκάστοτε ρεῖθρα,
τέρπων εὐσεβέων ὄμματα καὶ κραδίην
φροντίσι κυδαλίμου ἀρεταῖς ἡδ' ἔργμασι θείοις
κράντορος ἡγαθέου Μολδαβίης ζαθέου,
ἐκγόνου ἡρώων ἱεροῦ σοφίης Νικολάου,
πάσης τ' ἰδμοσύνης ἀκριβέος κανόνος.

A stat de demult un taur în isvorul Siciliei aruncând din gură rfuți frumos curgătoare; iar acum revarsă ape de înțelepciune în Moldova, de fapte curate și pioșe tot-odată și de pãrae abundente de bunătate desfătând numele și inima credincioșilor. Prin îngrijirea ilustrului în virtuți și fapte dumnezeesci, a Domnitorului iubit de Dumneșeu al Moldovei celei admirate, nepot al eroilor, Nicolae cu înțelepciune sfântită și canon sigur a tătă scința.

București: Biblioteca Academiei Române.

175. Dositeu, *Istoria Patriarchilor Ierusalimului*, 1715. — Grecesce.

ἹΣΤΟΡΙΑ | ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ἹΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΥΣΑΝΤΩΝ, | Δηρι-
μένη μὲν ἐν δώδεκα βιβλίοις, ἀρχομένη δὲ ἀπὸ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ πρώτου Ἱε-
ράρχου τῶν Ἱεροσολύμων ἕως τοῦ παρόντος ἔτους,

Περιέχουσα τὰς τε θείας συνελεύσεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τὰς ἀνά πάσαν τὴν

Οἰκουμένην συναθροισθείσας ἐπιφανεστέρας Συνόδους, ὀρθοδόξους τε καὶ κακοδόξους, Οἰκουμηνικάς τε καὶ Τοπικάς, καὶ πᾶν δόγμα τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας,

Ἐν ἣ γίνεται καὶ μνήμη κατὰ τάξιν πάντων τῶν Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς Αὐτοκρατόρων, καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τῶν πέντε Πατριαρχῶν σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν, καὶ ὧν ἔλαχον Διοικήσεων καὶ πρεσβείων, καὶ πολλῶν ἄλλων πατέρων, Ἀρχιεπισκόπων τε καὶ Ἀρχιεπισκοπῶν, Αἰρεσιάρχων τε πάντων, καὶ πασῶν Αἱρέσεων, καὶ τῆς καθαίρεσως αὐτῶν,

Ἐθνῶν τε καὶ Ἀρχηγῶν τινων χριστιανισμοῦ, καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἔθων, ἐφρόδων τε Ἐθνῶν καὶ πολέμων, Πόλεων τε ἀλώσεων καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ πολλαῖς ἀναίρεσως Ἑβραίων, ἀποικίας τε καὶ ἐξωρίας αὐτῶν, ἀπαριθμήσεώς τε πάντων τῶν ἁγίων πατέρων, τῶν κατὰ πασῶν τῶν Αἱρέσεων ἀγωνοσαμένων,

Σχίσματός τε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Παπῶν Ῥώμης, καὶ καθαίρεσως τῆς μοναρχίας αὐτῶν, καὶ ἀναμαρτησίας διὰ πολλῶν ἀναντιρρήτων ἀποδείξεων,

Περὶ τε τοῦ ἱεροῦ λεγομένου πολέμου, συμφορῶν καὶ πολιορκιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ διαφόρων Ἐθνῶν, καὶ αἰχμαλωσίας αὐτῆς ὑπὸ τε Λατίνων, καὶ εἶτα Ὀθωμανῶν. καὶ ἀπαριθμήσεως μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπιβουλῶν τε καὶ ζημιῶν ὑπὸ Λατίνων καὶ Ἀρμενίων εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Κυρίου Τάφον, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἐν αὐτῷ Πατριάρχας, καὶ ἐτέρων πολλῶν ἀξιωματημονεύτων ὑποθέσεων,

Συγγραφείσα μὲν παρὰ τοῦ ἐν μακαρία τῇ λήξει γενομένου ἁγιωτάτου καὶ ἀοιδίμου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου ΔΟΣΙΘΕΟΥ,

Κοσμηθεῖσα δὲ, καὶ ἐν τάξει ἀρίστη τεθεισα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ,

Ὁὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι, μᾶλλον δὲ τοῦ ἁγίου τάφου, ταῦτ' ὀνομαζόμενον εἰπεῖν, τῇ ἐλεημοσύνη τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ἐτυπώθη, Ἐν ἔτει τῆς Ἀρχιερατείας αὐτοῦ ὀγδόῳ.

Ἐπὶ τοῦ τέλους τῆς ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου ἀθρόνου κυρίου κυρίου Ἰωάννου | ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΒΟΕΒΟΔΑ | τοῦ Καντακουζηνοῦ, | Ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ τῆς Οὐγγροβλαχίας ἀθηντικῷ θρόνῳ, | Ἐπιμελεία καὶ διορθώσε: Μητροφάνους ταπεινοῦ ἱερομονάχου Γρηγοῦ τοῦ ἐκ Δωδώνης, | Ἐπιστατοῦντος τῇ τυπογραφίᾳ Στώικα Ἱερέως τοῦ Ἰακωβίτζη, | Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑπτακισιοστῷ δεκάτῳ πέμπτῳ, κατὰ Μῆνα Ὀκτώβριον, | Ὁρίσθη δε παρ' αὐτοῦ τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου Χρυσάνθου δίδοσθαι | τὴν Βίβλον τοῖς εὐσεβεῖσι δωρεάν.

Istoria Patriarchilor Ierusalimului, împărțită în douăsprezece cărți, începând dela Iacob fratele Domnului și cel d'întâi Ierarh al Ierusalimului până la anul de acum. Cuprindând și dumnezeescile Adunări ale S-tilor Apostoli și Sinódele cele mai însemnate adunate în totă lumea, ortodoxe și neortodoxe, ecumenice și locale și orî ce dogmă a sfintei catolice și apostolice Biserici a lui Christos; în care se face amintire în ordine despre toți Impărații Apusului și ai Răsăritului și despre faptele lor; despre cei cincî Patriarhi și lucrările lor și administrațiile și rangurile ce au avut, și despre mulți alți părinți, Archiepiscopi și archiepiscopi; și despre toți eresiarhii și toate eresurile cum și despre condamnarea lor; despre popórele și despre unii conducători ai Creștinismului; despre obiceiurile bisericesci, invasiunile popórelor și resbóiele, luarea orașelor și a Ierusalimului și desele ucideri ale Evreilor, colonisarea și exilarea lor; enumerarea tuturor sfintilor părinți ce s'au luptat contra tuturor eresurilor; despre Schisma

Papilor din Biserică Romei și condamnarea monarhiei lor și a infalibilității combătute prin multe dovezi; și despre războiul numit sfințit, nenorocirile și impresurarea Constantinopolei de deosebite neamuri, și a sclaviei ei de către Latini și apoi de Otomanii și enumerarea după căderea ei a bărbaților înțelepți ai Bisericii orientale cari au trăit; și vicleniile și păgubirile de către Latini și Armenii a sfântului Mormint al Domnului și a Patriarhilor sfințiți din el; și alte multe lucruri vrednice de amintit. Scrisă de către cel ce a fost întru fericire săvârșit, preasfințitul și pururea amintitul Patriarch Domnul Domn Dositeiū; înfrumusețată și pusă în cea mai bună ordine de către preafericitul Patriarch al Ierusalimului Domnul Domn Chrisant, cu a căruia cheltuieli, mai bineșis ale sfântului Mormint, adică cu mila Creștinilor ortodoxi, s'a tipărit în anul al optulea al arhipăstoriei sale, pe la sfârșitul Domniei preaevlaviosului și preastrălucitului Domn, Domnul Domn Ioan Ștefan Voevod Cantacuzin, în Bucuresci, scaunul Domniei Ungrovlachiei, prin îngrijirea și corectarea smeritului ieromonach Mitrofan Gregoras din Dodona, fiind supraveghetor al tipografiei preotul Stoica Iacovici, în anul una mie șapte-sute cinci-spre-zece, în luna Octomvrie. Și s'a hotărât de preafericitul Patriarch al Ierusalimului Domnul Domn Chrisant să se dea în dar cartea credincioșilor.

In-folio mare, de 1 foie + 182 pagine + 1 foie albă + 1247 pagine. Prima foie este ocupată de un portret gravat al Patriarchului Dositeiū pe tron, semnat *AF*.

În foile liminare se află 2 scrisori ale lui Chrisant, una către clericii și credincioșii și alta către Neofit Archimandritul, și o scurtă biografie a lui Dositeiū scrisă de același Chrisant:

Χρυσάνθου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐπιτομὴ κεραλαιώδης περὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἀοιδίμου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου Δοσιθέου.

Ὁὗτος ὁ ἀοιδίμος καὶ πανεὐφήμος Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων Κύριος Δοσιθεός, ὁ μέγας τρόνι τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας φωστήρ, ὁ τῆς ἀληθείας πρόμαχος καὶ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστής, ὁ ταῖς διδασκαλίαις αὐτοῦ ταῖς μελιβρύτοις ἐν τῷ σταδισίῳ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς οἰκουμένης τοὺς ὀρθοδόξους λαοὺς ἐν τῇ πίστει στηρίξας, εἶλκε τὸ γένος ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, ἐκ Κώμης Ἀρχαῖου λεγομένης, ὑπὸ τὴν τῆς Κορίνθου Μητροπόλιν τελοῦσας, ἀνθήσας τῷ Χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ πρώτῳ ἔτει τῷ σωτηρίῳ, Μαΐου τριακοστῇ πρώτῃ, τῇ τῶν ἁγίων πάντων Κυριακῇ, πατὴρ μὲν Νικολάου, μητὴρ δὲ Ἄννης ἐκ Τζερνίκης, ἀμφοτέρων τῇ κατὰ Θεὸν εὐσεβείᾳ τὸ ἴδιον γένος κοσμοῦντων, ἐπὶ δὲ υἱῷ Δοσιθέῳ τὴν τοῦ κοινοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν Διακόσμησιν ὑπαινιττομένων. Παραλλάξας δὲ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, χειροτονεῖται Ἱεροδιάκων παρὰ τοῦ τῆς Κορίνθου Μητροπολίτου, τοῦ καὶ ἀναδεξαμένου αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θείου βαπτίσματος. εἶτα ἐξελθὼν τῆς πατρικῆς ἐστίας, καταλαμβάνει τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ἑβδόμῳ ἔτει, Ἰαννουαρίου ἑπτακαίδεκάτῃ, βασιλεύοντος τοῦ Σουλτᾶν Μειμῆτ, προσελθὼν δὲ τῷ μακκαριώτῳ Πατριάρχῃ τῶν Ἱεροσολύμων κυρίῳ Παΐσιῳ, τηλικαῦτα διατρίβοντι ἐν Κωνσταντινουπόλει, προσφκειώθη αὐτῷ, μεθ' οὗ καὶ τὰ μέρη τῆς Προποντιδος καὶ τοὺς τόπους τοῦ Εὐξείνου Πόντου περιήλθε, καὶ τὰ ἐνδοτέρω τούτων μέρη, τὴν τε Λαζικήν καὶ Γουρίαν καὶ πᾶσαν τὴν Ἐῶν Ἰθρίαν καὶ τὰ παραδουνάβια μέρη, εἰθ' ἅμα αὐτῷ ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κα' κείθεν εἰς Χώρας καὶ Νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους σὺν αὐτῷ πλεύσας, κατήτησεν εἰς τὸ Καστελλόρριζον, ἔνθα ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Κύριος Παΐσιος ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ Δεκεμβρίου δευτέρᾳ, ὄντος χιλιοστοῦ ἑξακοσιοστοῦ ἑξήκοστοῦ ἔτους, ὅθεν ὑπέστρεψε διὰ ξηρᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, τελῶν ἔτιγε ἐν τῷ τῆς Ἱεροδιακονίας βαθμῷ, κα' κείθεν μετὰ τοῦ Γαβριὴλ Φιλιππουπόλεως ἐπλευσεν

εἰς Ἱερουσαλήμ, ἔνθα τοῦ κυροῦ Νεκταρίου τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἑξήκοστῷ πρώτῳ ἔτει, Μηνί Ἀπριλλίῳ κατὰ τὴν τῶν Βαΐων Κυριακὴν χειροτονηθέντος Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐχρημάτισεν αὐτοῦ Ἀρχιδιάκων, μετὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα πρῶτον τοὺς τόπους καὶ τὰς Χώρας τῆς ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ μετὰ τοῦ Πατριάρχου κυροῦ Νεκταρίου περιελθὼν, εἶτα τὴν Κωνσταντινούπολιν σὺν αὐτῷ καταλαβὼν, καὶ μετὰ ἑνιαυτὸν εἰς Μολδαβίαν καὶ Οὐγγροβλαχίαν ἅμα αὐτῷ ἀποδημήσας, καὶ εἰς Ἀδριανούπολιν σὺν αὐτῷ ὑποστρέψας, ἐκείθεν παρ' αὐτοῦ δὴ τοῦ κυροῦ Νεκταρίου Ἐξάρχος εἰς Οὐγγροβλαχίαν καὶ Μολδαβίαν ἀπεστάλη καὶ τὸ ἔργον οὐ χάριν ἀπέσταλται μετ' ἐπιμελείας διανύσας, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἦν ἐπιδημῶν ἀπ' Ἀδριανου καὶ ὁ Πατριάρχης κύριος Νεκτάριος, κα' κείθεν μετ' αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα πλεύσας, καὶ Μητροπολίτης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυροῦ Νεκταρίου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης χειροτονηθεὶς τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἑξήκοστῷ ἔκτῳ ἔτει, ἐπέμψθη παρ' αὐτοῦ τοῦ κυροῦ Νεκταρίου Ἐξάρχος εἰς Βλαχομπογδανίαν διὰ θαλάσσης, ἤνικα καὶ πειραταῖς περιπεσὼν ἀπεγυμνώθη πάντων ὧν εἶχε, καταλαβὼν δὲ ὡς οὕτως εἶχε γυμνότητα τὴν Κωνσταντινούπολιν, κα' κείθεν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐπειρᾶτο ὡς εἶχε δυνάμειος ὀρισμὸν βασιλικὴν ἐπ' ἀνακαινίσει τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ λαβεῖν, καὶ ἀποτυχὼν τοῦ σκοποῦ, ἐπανῆλθεν αὐθις εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα τοῦ Πατριάρχου κυροῦ Νεκταρίου ἀπὸ Ἱερουσαλήμ ἐλθόντος, καὶ τὸν θρόνον παραιτησαμένου, μετετέθη ἀπὸ τὸν τῆς Καισαρείας θρόνον εἰς τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν καὶ πατριαρχικὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων. Ὅρων δὲ τὸν ἀποστολικὸν αὐτοῦ θρόνον κῆμασι πολλοῖς κλυδωνιζόμενον, καὶ τοῖς βαθυτάτοις χρέεσι καταβυθιζόμενον, ὥρμησεν ὡς ἔθος τοῖς Ἱεροσολύμων Πατριάρχεις καὶ εἰς τὰς ἄλλας τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν Διοικήσεις χάριν τοῦ παρὰ τῶν φιλοχρίστων Χριστιανῶν ἐλέους. καὶ δὴ ὡς τις ὑπόπτερος Ἀετὸς διαδραμῶν πάσας σχεδὸν τὰς ὑπὸ τὴν τῶν Ὀθωμανῶν ἀρχὴν τελοῦσας Πόλεις καὶ Κώμας καὶ τὰς τούτων ἐπέκεινα, πολλοῖς Χριστιανοῖς πρόξενος σωτηρίας ἐχρημάτισε, καὶ τῷ ἁγίῳ Τάφῳ μεγίστη βοήθεια ἐν πᾶσιν οἷς κατείχετο ἀνεφάνη ἀνιαιοῖς. Ἄλλ' ἵνα μὴ κατ' εἶδος τὰς κατὰ Πόλεις καὶ Κώμας καὶ Νήσους περιουδείας καὶ κινδύνους αὐτοῦ περιγράφοντες, καὶ τὴν διήγησιν μηκύνοντες, προσκορεῖς τισὶ δόξομεν, λεκτέον γενικώτερον τόπους τινὰς οὓς περιῆλθεν, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Εὐρώπης, ἧς τὰ πλεῖστα μέρη ἀόκνως ὁ τρισμακρὸς περιελθὼν, καὶ τῆς Ἀνατολῆς οὐκ ὀλίγας Πόλεις καὶ Κώμας ἀμοιβῶν, ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ πρώτῳ ἔτει, ὅτε καὶ τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ διὰ πολλῶν ἀναλωμάτων ἀνωκοδόμησεν. εἶτα ἐξελθὼν τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰ ὑπὸ τὴν τῶν Ὀθωμανῶν ἀρχὴν δυτικὰ μέρη κατέλαβε, τὴν περιουδειαν ποιησάμενος εἰς τὰς ἐκεῖ Πόλεις καὶ Κώμας, εἰς τε Βουλγαρίαν καὶ Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν, κα' κείθεν εἰς Ἀδριανούπολιν ἐλθὼν, καὶ ἀγωγὴν κινήσας κατὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Φράρων, ἧς αὐτοῖς αἰτία γεγένηται, καὶ λαβὼν, ἧτοι ἀνακαινίσας τὸ προτιμᾶσθαι πάντων αὐτὸν ἐν τῷ ἁγίῳ Τάφῳ ὡς τὸ δίκαιον ἀπῆται, καὶ ἐπανελθὼν διὰ ξηρᾶς εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀνεκαινίσεν τὸ Μοναστήριον τῆς ἁγίας Θεκλής, εἰθ' οὕτως ἀπάρας τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ πολλὰ μέρη τῆς Ἀσίας περιελθὼν μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κα' κείθεν αὐθις εἰς Ἱερουσαλήμ διὰ τῆς Δαμασκοῦ καταβάς, ἀνεκαινίσεν τὸ Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ τοῦ Προφήτου, εἶτα πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ ξηρᾶς ἀνελθὼν, κα' κείθεν εἰς πολλὴν γῆν τῶν δορέων μερῶν τὴν περιουδειαν ποιησάμενος, τὸν τε Εὐξείνον διαπλεύσας Πόντον, τοὺς τε παραλίους τόπους καὶ Σινώπην καὶ Τραπεζοῦντα, μεσογείους τε καὶ τὰς τῆς Ἡώας ἐπισήμους Χώρας, φημὶ τῆς Ἰθρηίας τῆς κοινῶς Γχιουρτζίας λεγομένης περιελθὼν, καὶ διὰ παραλίου τὴν Κωνσταντινούπολιν αὐθις καταλαβὼν, κα' κείθεν ἦρος φανέντος εἰς Ἱερουσαλήμ ἐπανελθὼν, ἀνωκοδόμησε τοῦ ἁγίου Σάββα καὶ τῶν Ἰθῆρων τὰ Μοναστήρια τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ πέμπτῳ ἔτει. τελευταῖον δὲ τῆς Ἱερουσαλήμ ἀποδημήσας, καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνελθὼν, κα' κείθεν ἐπὶ Ἡγεμόνος Σερμπάνου τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ

τοῦ Ἡγεμόνος Δούκα τῶν φιλοχρίστων τὴν Οὐγγροβλαχίαν καὶ Μολδαβίαν καταλαβὼν, καὶ αὖθις εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανελθὼν, κἀκείθεν ἐπὶ Ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα τοῦ φιλοχρίστου δις καὶ τρίς καὶ τετράκις, καὶ τελευταῖον τῷ χιλιοστῷ ἐπτακοσιοστῷ τετάρτῳ ἔτει εἰς Βουκουρέστιον τῆς Οὐγγροβλαχίας ἀπελθὼν, ὅτε καὶ ὁ περίφημος τοῦ ἁγίου Γεωργίου Ναὸς ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ εἰς κάλλος ἀνηγέρθη καὶ ἀνεκαινίσθη ὡς νῦν ὁράται, εἴτα εἰς Μολδαβίαν γενόμενος ἐπὶ Ἡγεμόνος τοῦ εὐσεβοῦς Μιχαὴλ Ῥακοβίτζα, ὑπέστρεψεν αὖθις διὰ τῆς Οὐγγροβλαχίας εἰς Κωνσταντινούπολιν. Διατρίβων οὖν ἐν Κωνσταντινούπολει, καὶ νόσφ συσχεθεὶς, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε τῷ χιλιοστῷ ἐπτακοσιοστῷ ἐβδόμῳ ἔτει τῷ σωτηρίῳ, Φεβρουαρίου ἐβδόμῃ, ἐν τῷ Μετοχίῳ τοῦ ἁγίου Τάφου, τῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τιμωμένῳ, ἔνδον τοῦ Διπλοφαναρίου κειμένῳ, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως κυροῦ Γαβριήλ, προεπιτελέσας σῶφ φρονί ἅπαντα τὰ ὄσια καὶ ἔθιμα ὡς εἰκὸς τοῖς εὐσεβέσι Χριστιανοῖς καὶ θείοις Ἱεράρχαις, οὐ τὰ ἔτη τῆς πατριαρχείας ὀκτῶ πρὸς τοῖς τριάκοντα ἀριθμεῖται, τὰ δὲ πάσης τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἕξ πρὸς τοῖς ἐξήκοντα. Ἡ δὲ ἁγία αὐτοῦ σορὸς λαμπρῶς καὶ περιφανῶς καὶ μετὰ προπομπῆς τοῦ τε Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Κληρικῶν καὶ παντὸς τοῦ πλῆθους τῶν ὀρθοδόξων λαμπαδοφορούντων ἀπάντων ἐκκομισθεῖσα, ἐτάφη ὁσίως ἐν τῷ σεβασμίῳ Ναῷ τῆς ἁγίας Ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς, τῷ ἀντικρὺ τοῦ Κονηγοῦ κατὰ τὸ λεγόμενον τουρκιστὶ Χὰς Κιοῖ κειμένῳ. καὶ ταῦτα μὲν ἐν συνόψει τὰ τῆς μακαρίας ἐκείνου ζωῆς καὶ τῆς ὁσίας κηδεῖας ὡς ἐπὶ βραχέος Πίνακος τὰ θεάματα, τῆς δὲ τιμίας τῶν λειψάνων αὐτοῦ ἀνακομιδῆς, ἧτις παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος γέγονεν ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἐπτακοσιοστῷ πεντεκαίδεκάτῳ, Αὐγούστου εἰκοστῇ πέμπτῃ, ὁ τρόπος ἔχει οὕτω, Νῆα γαλλικὴν Σαϊτίαν λεγομένην εὐρόντες, καὶ ἐν αὐτῇ τὰ ἱερά αὐτοῦ λείψανα δι' ἡμετέρας ἱκανῆς δαπάνης θέντες, ἐπέμφαμεν μετὰ τινων ὁσίων πατέρων κατὰ τὸν Σεπτέμβριον Μῆνα εἰς τὴν ἁγίαν Πόλιν Ἱερουσαλήμ, ἅπερ ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων, ἧτις καὶ Μονὴ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὀνομάζεται, ὅπουγε εἰσὶ καὶ τὰ Ταφεῖα τῶν αὐοιδίμων Πατριαρχῶν τῆς ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ, ὁσίως καὶ ἐντίμως κατετέθησαν εἰς αἶδιον μνήμην αὐτοῦ.

A lui Chrisant Patriarchul Ierusalimului scurtă povestire despre viața repausatului, pururea amintitului Patriarch al Ierusalimului, Domnului Dositeiū.

Acest pururea amintit și ilustru Patriarch al Ierusalimului Domnul Dositeiū, marele în adevăr luminător al sfintei Biserici a lui Christos, sprijinitorul adevărului și luptătorul evlaviei, care, prin învățăturile lui de mîiere curgătoare, percurgînd cea mai mare parte a lumii, pe popoarele ortodoxe le-a întărit în credință, își trăgea originea sa din Peloponez, din satul numit Arahov, ce stă sub Mitropolitul Corintului, și s'a născut la anul mîntuirii 1641 în 31 Mai, în Dumineca tuturor sfinților, avînd de părinte pe Nicolae și mamă pe Ana din Cernica, amîndoi împodobindu-și neamul prin evlavia către Dumnezeu și prin fiul lor Dositeiū făcînd alusiune la împodobirea întregului neam al Creștinilor. Terminînd vîrsta copilăriei a fost chirotonit ierodiacon de Mitropolitul Corintului, care l'a și primit din sfîntul Botez. Apoi ieșind din casa părintescă se duse în Constantinopol la anul 1657 Ianuarie 17, pe cînd eră Impărat Sultanul Mehmet, și mergînd la prea fericitul Patriarch al Ierusalimului Domnul Paisie, petrecător pe atunci în Constantinopol, s'a alipit de el și cu acesta a parcurs și părțile Mării de Marmara, și localitățile Pontului Euxin, și părțile din interior,

și Lazicul și Guria, și totă Iberia orientală, și părțile de la Dunăre. După aceea, mergând împreună cu el în Constantinopol, au pornit pe mare împreună spre localitățile și insulele mării Egee și au ajuns la Castelorz, unde a răposat întru Domnul Chir Paisie Patriarchul Ierusalimului, la 2 Decembrie, când era anul 1660. De aci s'a întors pe uscat la Constantinopol, fiind încă în trepta de ierodiacon, și de acolo cu Gavriil al Filipopolului a mers pe mare la Ierusalim, unde a slujit ca Archidiacon la chirotonirea Domnului Nectarie ca Patriarch al Ierusalimului, la anul 1661 în luna lui April, la Duminica Floriilor. După sărbătorea Paștilor mai întâiu a vizitat locurile și satele sfintei Cetăți a Ierusalimului cu Patriarchul chir Nectarie, apoi a venit cu el în Constantinopol și după un an în Moldavia și Ungrovlachia, plecând împreună cu el și întorcându-se împreună. De acolo de cătră însuși chir Nectarie a fost trimis exarh în Ungrovlachia și Moldova, și lucrul pentru care a fost trimis săvârșindu-l cu îngrijire a venit în Constantinopol, unde era și Patriarchul Nectarie venind dela Adrianopol. De acolo cu el s'a dus pe Mare în Ierusalim și a fost chirotonisit de cătră chir Nectarie Mitropolit al Cesariei Palestinei la anul 1666; a fost trimis apoi pe mare de chir Nectarie Exarh în Vlahobogdania, când cădând între pirați a fost despoiat de tot ce avea, și ajungând așa, cum eră, gol în Constantinopol și de acolo în Adrianopol, s'a încercat, după câtă putere avea, ca să ia hotărîre împărătească pentru restaurarea sfintei biserici a Vifleimului, și nereușind s'a întors iarăși în Constantinopol, unde venind de la Ierusalim chir Nectarie, și demisionând din scaun, a fost mutat de la scaunul Cesariei la preasfințitul apostolic și patriarchal scaun al Ierusalimului. Vădând că scaunul său apostolic se sguduia de multe valori și că se afundă din cauza datorilor, a plecat, după cum este obiceiul Patriarhilor Ierusalimului și la alte preasfințite diecese patriarchale, ca să cêră milă de la Creștinii iubitori de Christos. Și deci ca un vultur înaripat percurgând mai toate orașele și satele ce erau sub stăpânirea Otomanilor și pe cele de mai departe de acestea, a fost pricinuit de mântuire multor Creștini și a adus mare ajutor greutăților de care suferia Sfintul Mormînt. Dar ca să nu descriem unul câte unul orașele și satele și insulele cutreerate și primejdii lui, și ca să scurtăm povestirea, ca să nu fim obositori, să amintim mai în general unele locuri pe cari le-a umblat, începând din Europa. Părțile cele mai multe a acesteia umblându-le prea fericitul fără să se ostenească, apoi și ale Asiei nu puține orașe și sate percurgând, a venit în Ierusalim la anul 1671, când a reconstruit cu multe cheltueli biserica sfintă a Vifleimului. Apoi ieșind din Ierusalim s'a dus spre părțile occidentale de sub stăpânirea Turcilor, umblând prin orașele și satele de acolo, și în Bulgaria, și în Valachia, și în Moldova. De aicea ducându-se în Adrianopol a pornit judecată asupra Frarilor din Ierusalim, fiind ei vinovați; și câștigând ori rămânând ca el să fie preferat, ca și mai înainte, tuturor celor de la S-tul Mormînt, după cum cere dreptatea, s'a întors pe uscat la Ierusalim și a restaurat Mănăstirea S-tei Tecla. După aceea plecând din Ierusalim și umblând multe părți din Asia până la Constantinopol, și de aicea iarăși pogorându-se prin Damasc la Ierusalim, a restaurat Mănăstirea S-tului Ilie Prorocul. Apoi venind iarăși în Constantinopol pe uscat și de acolo încunjurând mult pămînt din părțile nordului, percurgând și Pontul Euxin și părțile litorale și Sinopul și Trapezuntul, și cele depărtate de mare, și localitățile cele mai însemnate ale Răsăritului,

adică ale Iberiei numită obișnuit Georgia, și pe țerm venind aŭ ajuns iarăși în Constantinopol. Iar de aici, când s'a făcut primăvară, întorcându-se la Ierusalim a rezidit Mănăstirile sfântului Sava și a Ivirilor la anul 1685. În urmă plecând din Ierusalim și venind în Constantinopol și de acolo, pe timpul Domnului Șerban Cantacuzino și a Domnului Duca iubitorii de Christos, a venit în Ungrovlachia și în Moldova, apoi s'a reintors iarăși în Constantinopol. Apoi de aceea, pe timpul iubitorului de Christos Domn Constantin Basarab de două, de trei și de patru ori a venit mereu și în fine la anul 1704 a sosit în București când s'a zidit și s'a reinnoit, cum se vede astăzi, renumita biserică a sf. Gheorghe din București. După aceea, mergând în Moldova pe timpul credinciosului Domn Mihail Racoviță, s'a întors iarăși prin Ungrovlachia la Constantinopol. Petrecând în Constantinopol a fost cuprins de bolă și a trecut către Domnul la anul mântuirii 1707, în 7 Februarie, la Metocul S-tului Mormint, ce se cinstește pe numele S-tului Marelui Martir Gheorghe, aflat în lăuntru Diplofanarului, pe timpul Patriarchului Constantinopolului Chir Gavriil, îndeplinind mai înainte cu minte întregă toate cele cuvioase și obicinuite, precum este firesc creștinilor cucernici și dumnezeescilor Ierarchi. Anii lui de patriarhie se numără 38, iar totă viața lui 66 de ani. Sfintele lui rămășițe cu strălucire și cu mare pompă, la înmormintare luând parte Patriarchul Constantinopolului și Archiereii și clericii și cu totă mulțimea tuturor ortodoxilor purtând făclii, s'a înmormintat cu cuviință în cinstita biserică a S-tei Cuvioasei martire Parascheva, așezată în față de Chinigū, ceea ce se dice turcesce Haș-Chioi. Acestea pe scurt câte privesc fericita viață a aceluia și a cuvioasei înmormintări ca pe o priveliște pe un mic tablou. Iar aducerea cinstitelor lui rămășițe de către smerenia noastră aŭ fost în anul 1715, la August în 15, și aducerea a fost așa: găsind o corabie francesă numită Șaitian și punând în ea sfintele lui rămășițe cu mare cheltuială a noastră, le-am trimis cu câți-va părinți cuvioși, în luna lui Septemvrie, în sfânta Cetate a Ierusalimului, și aŭ fost așezate cu cinste, cu cuvioșie și respect spre vecinica lui amintire în cinstita Mănăstire a celor 40 de Mucenici, care se numește și Mănăstirea sfântului Ioan Teologul, unde sunt și mormintele pururea amintiților Patriarchi ai sfintei Cetăți a Ierusalimului.

La pag. 1237 se află vorbele despre tipografia grecăscă de la Iași, reproduse de noi mai sus la pag. 257.

Unele exemplare aŭ pe verso titlului reprodus mai sus, un al doilea titlu slavonesc:

ИСТОРИА | Сирѣчь | ИСТИННОЕ СКАЗАНІЕ ПАТРИАРХОВЪ ІЕРУСАЛИМ-СКИХЪ | Раздѣлено на двѣнадцать Книгъ, начало забирающее ѿ Іакова брата Гїдна койстинна и перваго Іерусалимскаго Патриарха, еже досего дни продолжиса.

Исодержитъ съблвныя стѣхъ Апостоловъ соборныя соединеніа и на вселеннѣй преслазнѣйшыя сѣщїа сокѣты правохвалїица, и слод хвалїица, многонародныа, и танственныа, и вса преданїа соборной Хрѣтокой стѣй Апостолской цѣркки.

Воспоминаетъ починъ всѣхъ западныхъ, и восточныхъ Императоровъ, и творимыя ими діанїа, и пятъ Патриарховъ кѣсно содѣлами илиж сотворенными, и к ілицехъ странахъ властїтєлнсю Епархію, и ѿпредѣленныа ѡзаконенїа и мѣли, и множашихъ инынхъ Ѣцїкъ Архієпископокъ и Архієпископства; всѣхъ перенестрєнїицхъ слод правныхъ хвалїтєлїи союзной сѣмлице, и ѿриноненїе ихъ.

Такожде къ пѣматъ прикѣдитъ нѣкоторыя рѣды перконачѣлници Хрѣанства, ѿ правителствѣющихъ законѣхъ Церковныхъ, ѿ навѣтныа нахожденїа народовъ, брани, ѿ пафнѣнныа грады, ѿ самыя Иерусалимъ : множицею же Исидѣвъ заповѣстѣнїа, преслѣдоканїа, преселенїа, ѿ изгнанїа, ѿ всѣхъ стѣхъ ѿцѣвъ, ѿже протїкѣс кѣмъ хуантеино злобымъ гажденїамъ, доблесткѣннѣ, ѿ великодшунѣ ѿкѣциваша.

Таже ѿкалѣетъ раздѣръ сѣкѣмаго соединенїа (ѣже вѣщїе гл҃глетсѣ сѣхїзма) папѣжами римскимн въхрамѣ бжолъ возсѣжденнїа, ткѣрдыя ѿкѣтъ протїкѣс докодствѣющемъ, мнѣтеиномъже ѿкаленїю самовластно держакїа ѿхъ, ѿнесогрѣшенїа.

Сказѣетъ розбѣй, нареченнїа стѣй, ѿ злополѣчїа, ѿ дкрѣстнїа бестоїанїа ѿнѣ бполченїа Константїнополя, ѿже ѿрознаго народа претерпѣ, ѿ newсзданныа нападѣнїа нанже, Частїю ѿ Латїнокъ, частїю ѿ ѿтоманокъ, ѿ ѿцитѣетъ мѣдрыхъ мѣжекъ, ѿже повоспрїятїю поманѣтаго Града к Востѣчной Цркви процѣтѣоша.

Аскакыа ѿ неизслѣдимыа ѿхїщїренїа, ѿ прѣлестныа козни, ѿже Латїнн, ѿ ѿрмїе Сѣтомъ Хрѣомъ Грѣбъ, ѿ посѣщеннїамъ ѿгѣ Патрїархомъ содѣлаша ; ѿ ѿнныа кѣщїе кѣци пѣматн достѣйныа ѿсчислѣетъ.

Списана копрѣдѣ сїа Книга ѿ кѣгочестнѣ прѣстѣкшаносѣ ѿзраднѣйшаго, ѿ кѣгонарочїтаго Иерусалимскаго Патрїарха Квр Квр Досодѣа.

Правопрѣкленнаже, ѿ кѣголѣпїа совершенїе прїемѣ, ѿ всеблженнѣйшаго, ѿ ѿзачїнѣйшаго тогожъ престѣла Патрїарха ꙗ҃: ꙗ҃: Хрѣсандѣ : ѿгѣже ѿжднѣннаго ѿзнѣренїа низложенїемъ, что болѣе стѣго Грѣбъ, сїрѣчь з мнлостїннн правокѣрнїхъ къ сѣкѣтъ прѣдѣна. лѣта Патрїаршества, ѿ.

Въ конѣць Гїдѣткїа побожнѣйшаго ѿ прѣкысочѣйшаго Гїдра, ꙗ҃: ꙗ҃: Іѣ Стефана Кантакъзїна

Въ Бѣкѣрїцѣтахъ, столѣчномъ ѿ стѣкомъ Градѣ кластїтелѣ зѣмѣ Вѣлѣхскїхъ.

За разслѣтїтелнїамъ ѿуправленїемъ самрѣннаго Иеромонѣха Митрофанѣа Грїгѣора ѿ Дѣдѣне.

Лѣта сїсїенїа нѣгѣ ѿѣн. Мѣца ѿктѣбрїа.

По покеленїюже поманѣтаго всеблженнѣйшаго Патрїарха ꙗ҃: ꙗ҃: Хрѣсандѣ Книга сїа всїакомъ правослѣкномъ к дар прѣдѣтсѣ.

ѿ Иерѣа Сѣтѣйка ѿкѣвнїа.

In aceste exemplare, la sfirşitul pieselor liminare, se află o scrisoare de dedicație a lui Chrisant, patriarhul Ierusalimului și al Palestinei, către Ștefan Javorskij, mitropolitul Rjazanului și Mironului din Rusia, pe care Chrisant îl cunoscuse în călătoria sa prin Rusia și care se interesa de sorta S-tului Mormint. În această scrisoare îl recomandă cartea predecesorului său Dositeiŭ, pe care dinșul o tipărește acum și în care se combat pretențiunile Papei de la Roma cu privire la întâietatea ce pretindea că are în biserica universală, și chiar asupra monarhilor. Ajutorul pentru bisericile ortodoxe nu poate veni mai bine decât dela marea și întinsa împărăție rusescă, căreia îl dorește să se lătească și mai mult. Chrisant, trimițând un exemplar din cartea lui Dositeiŭ lui Javorskij, dorește ca această să fie tradusă și pe rusesce, de ôre ce în țara lui se găsesc destul ômeni învățați cari se știe amândouă limbile : rusesce și grecesce.

Bucuresci : Biblioteca Academiei Române.

Picot, *Anthime*, 557. — Papadopoulos-Kerameus, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*. IV, 206.

270.

1716.

176. A1, Mavrocordat, *Istoria sfîntă* 1716. — Grecesce.

ΊΣΤΟΡΙΑ ΊΕΡΑ | ΗΤΟΙ | ΤΑ ΊΟΥΔΑΪΚΑ. | Κατ' ἐπιτομήν συγγραφέντα | Παρά τοῦ
 Εἰσεσεστάτου, Ἐκλαμπροτάτου καὶ Σοφωτάτου Αὐθέντου | ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ | ἈΛΕΞΑΝ-
 ΔΡΟΥ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ, | τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλη-
 σίας, καὶ | ἐξ Ἀπορρήτων τῆς Κραταιᾶς Βασιλείας τῶν Ὀθωμανῶν. | Καὶ διὰ δαπάνης τοῦ
 Εἰσεσεστάτου καὶ Ὑψηλοτάτου Αὐθέντου | καὶ Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας | ΚΥΡΙΟΥ
 ΚΥΡΙΟΥ | ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΟΕΒΟΔΑ, | τοῦ Σοφωτάτου Υἱοῦ αὐτοῦ. | Νεωστὶ
 τυπωθέντα, Ἐν τῇ Σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν Ἀγίων Πάντων, | Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερω-
 τάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου | ΚΥΡΙΟΥ | ἈΝΘΙΜΟΥ, ΤΟΥ ἘΞ ἸΒΗΡΙΑΣ. |
 Πρὸς τὸ διανεμεσθαι δωρεὰν τοῖς Εἰσεσεβέσι | διὰ ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν. | Ἐπιμελεία καὶ
 διορθῶσι τοῦ Λογιωτάτου Κύρ Ἰωάννου τοῦ Ποστελνίκου. | Ἐν Βουκουρεστίῳ. Ἐτει ἀπὸ

της Ἐνσάρχου Οἰκονομίας αψις'. | Κατὰ Μῆνα Ἀβγουστον. | Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Διονυσίου τοῦ Φλώρου.

Istoria sfântă adică Istoria Iudaică, scrisă pre scurt de prea evlaviosul, prea strălucitul și prea înțeleptul Domn, Domnul Domn Alexandru Mavrocordat, Marele Logofăt al Marelui Bisericii a lui Christos și Exaporrit al puternicei Impărăției a Otomanilor. Și prin cheltuiala prea evlaviosului și prea Înălțatului Domn și stăpânitor a tătă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Nicolae Voevod, prea înțeleptul său fiu, de curând tipărită în cinstita Mănăstire a tuturor sfinților, pe când era Archiereu preasfințitul și de Dumneșeiu alesul Mitropolit Domnul Antim din Iviria, spre a se împărți în dar credincioșilor spre mântuirea lor sufletescă. Prin îngrijirea și corectarea prea învățatului Domn Ioan Postelnicul. În Bucuresci, în anul dela intruparea Domnului 1716, în luna August, de cel mai mic între ieromonachi Dionisie Floru.

In-folio mic de 16 foi fără număr, 382 de pagine și 15 foi nenumerate.

Pe verso titlului se află stema lui Mavrocordat (facs. n° 270) și următoarele versuri:

Πρὸς τὸν ὑψηλότατον, Εὐσεβέστατον, καὶ Σοφώτατον Ἀθθέντην, καὶ Ἥγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας, Κύριον, Κύριον, Ἰωάννην Νικόλαον Ἀλεξάνδρον Βοεδόδαν,

Ἦνεγκε θρώσιν Ἥλια πάλαι Κόραξ,
 Τῆς γῆς νοσοῦσης ἀρχμὸν ἠδ' ἀνομβρίαν,
 Σταυροῦ δὲ νῦν τρόπαιον ἐν ῥάμφει φέρων.
 Κάρηνα κοσμεῖ Κοιράνων τῶν Δακίης.
 Ἐν οἷς χοραρχῶν Νικόλαος νῦν, πέλει
 Ἰνδαλμα λαμπρὸν εὐαγεστάτων τρόπων.
 Σοφῶς κρατῶν οἶακας Οὐγγροβλαχίης.
 Ὅπλον κραταῖον Σταυρὸν ἡμφιεσμένος,
 Πίστιν πάρεδρον, καὶ δίκην κεκτημένος,
 Βοδὸς κάρα δὲ δεικνύει κερασφόρου.
 Ὅρθῶς ἰθῦναι καὶ θρόνον Μολδαβίης,
 Ὅν Χριστὲ σώζοις Σταυρικῆ παντευχίᾳ.

Τῆς ὑμετέρας θεοφρουρήτου Ὑψηλότητος ἐλάχιστος δοῦλος
 Ἰωάννης Ποστειλ.

Către prea Înălțatul, prea Evlaviosul și prea Înțeleptul Domn și Stăpânitor a tătă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Nicolae Alexandru Voevod.

Corbul a adus odinioară mâncare lui Ilie, când pământul suferia de secetă și de lipsă de ploae; iar acum, purtând în cioc trofeul crucei, împodobesce capetele Domnilor Daciei, printre cari acum Nicolae se distinge, fiind un model strălucit de Domn creștin, ținând cu înțelepciune cărma Ungro-Vlachiei, purtând crucea ca o armă puternică, și având ca tovarăși credința și dreptatea; iar capul bouului încornorat arată că a condus drept și tronul Moldovei. Christose mântuesce-l pe dinsul cu armatura crucei.

Al Înălțimei Văstre celei de Dumneșeiu păzite, cel mai mic serv,
 Ioan Postelnicul).

Domnitorul Nicolae Alexandru Mavrocordat dedică această carte scrisă de părintele său Alexandru Mavrocordat-Ekaporritul: *Preasfintei și celei de o fință Treimi, celui unul și singur Dumnezeu*, apoi vorbind despre părintele său dice:

Δόξασον οὖν τὸν καὶ λόγοις. καὶ ἔργοις. τὸ διὰ παντός σε δοξάζειν ἔργον προσησάμενον, λαμπρὸν ἀνάδειξον καὶ ἐς τοῦπιόν, μηδαμῆ ξυγχωρήσας τὴν τοῦτου μνήμην συγκεχωσμένην διαρρύθηναι ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, τοῦ νύκτας ἡμέραις ἐπισυνάφαντος, καὶ μυρίους ἀνατλάντος καμάτους, ὅπως τὰ εἰς τὴν σὴν τείνοντα δόξαν μηδαμῶς ἀμαυρωθέντα τῷ τοῦ χρόνου μήκει, ἐν τῷ ἡμετέρῳ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων γένει λαμπρως ἀπαστράφη τὰς ἀπάντων ψυχὰς ταῖς μαρμαρυγαῖς τοῦ λόγου ἀκμήν καταυγάζοντα, λύτρωται τῶν τοῦ φθόνου βελῶν τὸν μηδέποτε μηδενὶ φθονήσαντα, καὶ τοι πολλοῖς φθονούμενον, ταῖς νοεραῖς ἀκτίσι τοῦ ζωοποιοῦσου πνεύματος λαμπρύνας, θεῖον ἀνάδειξον ταυτηνὶ τῇ βίβλον κάτοπτρον, εἰς ἀποφυγὴν κακίας, καὶ ἀρετῆς περιποίησιν πρόκειμένην τῷ γένει.

Deci preamăresce-l pre cel ce și-a propus ca țel cu cuvintele și cu faptele să te slăvească pururea, arată-l ilustru și peste mormînt, nelăsând de loc ca amintirea lui să se nimicască distrugându-se de timpul ce consumă totul, pe cel ce a lucrat ziua și noptea și a suferit mil de ostenele, pentru ca cu trecerea timpului să nu se întunece de loc mărirea priyitoare la tine în neamul nostru al Ortodoxilor Greci, și să se lumineze cu strălucire sufletele tuturor luminându-le cu vibrațiunile luminei cuvîntului; feresce-l de atacurile invidiei pe cel ce nici odată n'a învidiat, deși de cătră mulți a fost pizmit, strălucesce-l cu razele tale cele intelectuale ale spiritului tău vivificator, fă ca această carte să devie o oglindă Dumneșiască, spre ferire de rău și care să fie pentru neam o îndemnare la virtute...

Maî jos apoi adaugă:

Σοῦ δὲ πατέρων φιλοστοργότατε, Ἡρώων εὐκλεέστατε, τῶν ἐν λόγοις, καὶ σοφίᾳ θαυμαζομένων Σοφώτατε. πῶς ἂν ἐπιλήσμων γένοιμι τοῦ φῦντος; τοῦ δαψιλεστάτη φιλοστοργίᾳ, καὶ ἀκριβεστάτη ἀγωγῇ θρέψαντος; τοῦ λιπαρεστάτη σπουδῇ παιδεύσαντος, καὶ τοῖς τῶν λόγων νόμασι φιλοφρόνως ποτίσαντος; ὃς καὶ πατήρ ἔθαλπες, καὶ διδάσκαλος παντοδαπῆ παιδία κατακαλλύων οὐ διέλιπες, μετέπειτα δὲ τιμαῖς του καὶ ἀξίαις περιέβαλες, καὶ μετὰ θεὸν κατὰτε ψυχὴν, κατὰτε σῶμα, καὶ τύχην σὸν ἀπειργάσω κτῆμα, εἴποιμι δ' ἂν εὐσεβοφρόνως καὶ ἀδεῶς, καὶ πλίσμα καὶ δημιούργημα, εἴπερ ἐφέστιοι δαίμονες οἱ φῦντες, καὶ Θεὸς τὸ Πατρός οὐκ ἀπαναινόμενος ὄνομα, τῆς αὐτοῦ εὐξουσίας ἐπὶ γῆς κοινωνοῦς αὐτοῦς ἀνεδείξατο· πῶς ἄρα προσηκούσας ὁμολογήσω χάριτας τῇ μακαρία, καὶ αἰοιδίμῳ ψυχῇ; οὐδ' εἰ ὄλος τακσίην εἰς δάκρυα, καὶ τὸν ἀέρα στεναγμοῖς ἐμπλήσαιμι, καὶ ὑπὸ τῆς ἐκείνου μνήμης γενοίμην ἀνάφλεκτος.

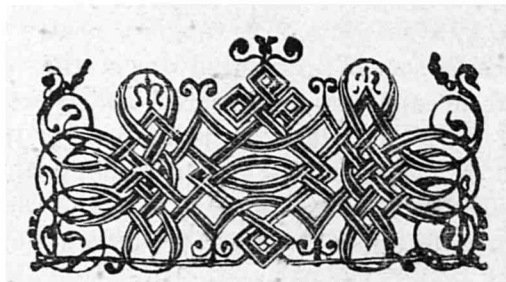
Pe tine cel maî iubitor de fiî dintre părinți, cel maî celebru între eroi, cel maî înțelept între admirați pentru scriere și înțelepciune, cum aș pute să te uit, născătorul meu? Pe tine, care m'ai nutrit cu cea maî îmbelșugată iubire și cu educația cea maî desăvîrșită, pe tine care m'ai instruit cu cea maî excelentă îngrijire și m'ai adăpat cu dragoste din apele învățăturilor? Care, ca părinte, m'ai iubit și n'ai lipsit nici când de a mă înfrumuseța cu tot felul de învățătură, ca profesor; iar după aceea m'ai îmbrăcat cu onoruri și demnități. Așa că, după Dumnezeu, sint și cu sufletul și cu trupul și cu sôrta făptura ta, și aș pute dice cu mult respect și fără témă că sint și plăsmuirea și formarea ta. Dacă părinții sint deif casei,

și Dumnezeu, netăgăduindu-și numele de părinte, i-a făcut tovarăși ai autorității lui pe pământ, — cum ôre aș pute să mărturisesc mulțumirile cuvenite fericitului și pururea amintitului tău suflet? Nicăi dacă tot m'ași topi de lacrimi și ași umplé aerul de suspine și ași ajunge istovit de amintirea ta...

În foile liminare se mai află o invocațiune a lui Nicolae Alexandru Mavrocordat, o epigramă a lui Ieroteiū, Mitropolitul Drystreī, o scrisoare a lui Iacov τοῦ Ἀργείου către Mavrocordat Exaporritul și în fine: Ὁ τῆς ἐπιγραφῆς σκοπός.

București: Biblioteca Academiei Române. — Iași: Biblioteca Centrală. — Londra: Museul britanic.

Picot, *Anthime*, 559, n° 54.

271.

ADAUSE ȘI ÎNDREPTĂRI

1508.

1. P. 8. — Adaugă la deposite: Museul de Antichități (București).

1510.

2. P. 9. — Rind 15. Suprimă cuvintele: „1574 sau“.

Adaugă la bibliografie:

Hodinka Antal, *Erdélyben és Oláhországban megjelent régi ó-szláv nyomtatványok*, în *Magyar Könyvszemle*, 1890, p. 106.

1545.

6. Molitvenic slavonesc, tipărit la Tîrgoviște, 1545, p. 23.

Numărul de ordine este 6.

La p. 27, în traducerea prefeței, după cuvintele: Mitropolit al Valachiei, adaugă: „chir Varlaam, și am sîrșit pe vremea prea-osfințitului Mitropolit...“

1546—51.

61. *Evangheliar* slavonesc, tipărit din ordinul lui Iliășco Vv. al Moldovei.

P. A. Sircu, docent la Universitatea din Petersburg, într'o călătorie întreprinsă în verile anilor 1893 și 1894, a văzut la negustorul G. Alexici în Ragusa un *Evangheliar* pe care îl semnalează ast-fel în relațiunea pe care o publică în *Sbornicul Academiei imperiale din Petersburg*:

„Evanghelie tipărită într'una din tipografiile române cu următoarea inscripțiune pe marginele frontispiciului de pe pagina întâi: *Къ Хѣ Бѣ блгокрныи бгѡмь хранимы. и самодръжавны. земли молдовскон ѿв напашко кобода гѣнь* (anii 1432—1437). Redacție bulgărească“.

Anii 1432—1437 sunt evident un *lapsus*, fiind-că nu pöte fi vorba de tipografie la acéstă epocă. Iliășco Vodă, despre care se vorbește în acéstă inscripție, nu pöte fi altul decât cel care a domnit în Moldova între 1546 și 1551 și din ordinul căruia s'a tipărit un *Apostol* în 1547 la Tîrgoviște (v. mai sus No. 8 la p. 31 și mai jos, adausul la acest număr), iar frontispiciul despre care vorbește d. Sircu sémănă probabil cu cel care se reproduce imediat mai jos.

Ar mai rămâne de lămurit dacă acest *Evangheliar* s'a tipărit în aceleași condițiuni ca *Apostolul*, adică la Tîrgoviște și pentru Domnul Moldovei, sau dacă Dimitrie logofătul, nepotul lui Bojidar nu și-a transportat cum-va materialul tipografic în Moldova.

Краткій отчетъ о занятіяхъ за границей доцента Императорскаго С.-Петербургскаго университета П. А. Сырку въ лѣтніе мѣсяцы 1893 и 1894 гг., in Сборникъ отд. рус. языка и словесности Имп. Академіи Наукъ, vol. 63, (Petersburg 1897), anexa la procesele verbale, p. XLI.

1547.

7. Apostol slavonesc, tipărit din porunca lui Mircea Vv. al Țerei Românesce de Dimitrie Liubavici, la Țirgoviște. P. 29.

Epilogul, saū maī exact prefața, s'a luat după publicațiunea lui Karataev, care, la rîndul seū, a tipărit-o după o copie greșită. Academia Regală Sîrbescă a avut buna-voința a ne comunica un exemplar din această carte, aflător în biblioteca sa (No. 78), după care reproducem aci într'o transcriere exactă însciințarea tipărită la p. 29:

Понѣже ѡже въ тронци покланѣемн бѣ въ блгоуздолн црѣковъ скою исплннѣти сѣтїмн книгѣмн . къ салвословїе ѡ поласъ прочитающнмъ томъ сала ѡ држѣака въ бѣн ѡмїнь

272.

списашѣ се сїе сѣтїе ѡ бжтѣкнїе кнїги глѣмн . праѣн къ дїн блговернаго ѡ бгѡмъ рханнмаго ѡ самодржакнаго ѡ мнрѣча . коѣкоде ѡ гїѡдаръ късой зѣман ѡгтрокла-хнїскої ѡ подзнакїю . сїнь велнкагѡ . ѡ прѣдвернаго . радѡла коѣкодї . Темже ско ѡзь грѣшнїн . ѡ мѣнше къ члѣцехъ . димтр[ї]ѣ лѡгофѣтъ къскже . Божндарѡв[ъ] . кїдекше же смаленїе сѣтїхъ ѡ бжтѣкнїхъ кнїги къждедѣхъ трѡудолѡ-бъзнѡ . Ёлїко [къ]змѡгохъ ѡумомъ постїгнѣсти вѣоу пос-пїшѣткѣшѡ ми сѣпїсахъ ѡ сѣвршїхъ дїшенользнїе кнїги сїе праѣн ѡже ѡубо дѣомъ сѣтїмъ . ѡпїлм наѡчїнше ѡ прѡповѣдаше , ѡ просїаше . къскї къселенкї концѣ зѣманїе . Троѡднхъ се ѡ сѣмъ ѡ сѣ ѡчѣннкнн моймъ . ѡпрѣ ѡ петрѣ . Темже мѡлан се ѡ мїан , дѣем се къскѣмъ чѣтврїм ѡлї прѣпїсѡшнмъ . ѡше всдетъ цѡ погрѣшено , лѡвке хѣе радї испрѡвїанте ѡ ѡлѡ сѣмъ трѡудншн се влѣкнїте ѡ не кънѣте , понѣже не пїса дѣхъ сѣтї нн ѡгѣл , на роѣка грѣшнѡ ѡ брѣкнѡ . ѡ дѣхъ ѡчїнїл ѡкаїннн ѡ грѣшннн . ѡ сѣвршнше се сїе сѣтїе кнїги ѡ бытїа бѣ лѣкто , зїнѣ . ѡ ѡ рѡждѣетка хѣва , тїсѣца . фѣмѣ . крѣк сїїцѣ кѣ . лѡнѣ , ѣ . злѡто чїсло , ѣ . ѡндїктїѡ , ѣ . ѡкмелїе , ѣ . ѡпѡхѡ , ѣ . Почїше се сїе с[ѣтї]їе кнїги пїсатї . Мѣцѡ ѡквѣста , ѡ . дї[ъ] . ѡ сѣвршнше се . Мѣцѡ мѡртїа , ѡ , днѣ къ нѡстолнѣмъ градъ Трѡгокнцѣ . ѡ нчлѡдншчсвѣвѣцлнншчслѣсшхсчсѣм . . .

Rîndul scris în criptografie a fost descifrat în parte de A. Jacimirskij și de Ljubomir Stoianovic. D-lor propun să se citească :

Бѣ домехъ Димитрокехъ

Exemplarul din Biblioteca Academiei Sîrbesci prezintă particularitatea curioasă că deși în prefața se vorbește de Mircea al Țerei-Românesce, la începutul textului se află un frontispiciu cu stema Moldovei și cu numele lui Iliășcu Vv. (v. n° 8, p. 31 și adaosul la acest număr).

A. Jacimirskij, Новыѣ трудъ постарой славянской бблїографїи, Petersburg 1898, p. 20. — Ljubomir Stoianovic, in Arch. f. slav. Phil. XXIII, 309.

8. Apostol slavonesc, tipărit din porunca lui Iliășcu Vv. al Moldovei, de Dimitrie Liubavici (la Tirgoviște). P. 31.

Din *Apostolul* slavonesc, tipărit de Dimitrie Liubavici la Tirgoviște, există două feluri de exemplare: Unele tipărite pentru Domnul Țerei Romănesci Mircea

279. — Pagină din *Apostolul* slavonesc, 1547.

Vv. și altele pentru Domnul Moldovei Iliășcu Vv. și mama sa Elena. Textul nu se deosebește de loc, și se poate ca să se fi compus o singură dată. Deosebiri se constată numai în frontispiciul de la începutul Apostolului și în prefață.

Academia Regală Sîrbescă posedă un exemplar curios (No. 78), în care se află frontispiciul lui Iliășcu Vv. (facs. n° 273) și prefața pomenind pe Mircea Vv. Dăm aci descrițiunea lui :

274.

In-4° de vre-o 262 foi grupate în 33 caiete de câte opt foi, afară de cel d'întăi care n'are de cât 6 foi. În exemplarul Academiei Sîrbesci lipsesc fôia 1 din c. 1, f. 8 din c. 31, f. 8 din c. 33 și cele cari vor mai fi urmat. Caietele aũ ca signatură cifrele cirilice micî pe pag. 1 și 16 jos la mijloc. Dela c. 20 înainte se întrebuintează literile capitale cu valôre de cifre.

Volumul cuprinde câte-va frontispicii cari sunt identice cu cele din Molitvenicul dela 1545 și douș inițiale ornate patrate, pe fund alb (facs. n° 272 și 274).

La începutul textului se află o gravură-ornament, ocupând o jumătate de pagină, în mijlocul căruia se vede capul de boũ și de jur împrejur inscripția :

† къ ѿа ба бѣгоукрны ѿ бѣомьхранимы . ѿ самодержакны . земли молдовскон ѿ ѿиашко воевода и гпѣнь. (Facs. n° 273).

[1550]

9. Triod-Penticostar slavonesc, p. 31.

Intr'un exemplar intrat de curind în Biblioteca Academiei Române, se găsește și gravura de care se vorbește la p. 42. O reproducem aci (facs. n° 275).

[1564]

13. Tălcul evangheliilor și Molitvenic românesc, tipărite de diaconul Coresi (la Brașov) p. 51.

Canonicul I. M. Moldovan, căruia *Bibliografia românească veche* îi datorește atât de mult, a avut buna-voință a ne comunica un exemplar din această carte rară, așa că putem completa aci știrile de mai sus.

1.) *Tălcul Evangheliilor*, formând partea întâi a volumului, trebuie să cuprindă cel puțin 248 de foi, de ôre-ce ultimul caiet are numărul ăă (31) iar caietele se compun din câte 8 foi. În exemplarul pe care-l avem înaintea noastră lipsesc : caietul ă întreg și foile care l-au precedat, dacă aũ fost ; primele 2 foi din c. б ; f. 3 din c. ѱ ; f. 5 din c. ѿ ; c. к întreg ; f. 8 din c. ка și în fine f. 8 din c. ăă, care pôte să fi fost albă, dacă n'a fost cuprinsă în partea II-a a cărții.

Volumul e tipărit numai cu negru, cu 23 de rînduri pe pagină, cu aceleași caractere ca și *Evangheliarul* de la 1561. Se află o singură inițială ornată, care sémănă cu cea reprodusă mai sus, facs. n° 25.

Pe ultima fôie existentă se află însciințarea publicată fragmentar de Cipariu. O dăm aci întrégă :

Дожана четиторилорь.

Дѣл мила ас доумнезес ѿс дѣаконь коресе . дѣкамь вѣзуть къ ман тоате лимбиле ас къкѣнтоуль ас домнезес . ѿн лимба лорь . ѿман нѣн рѣмжнѣн навемь, шѣ

275. - *Vîndcarea orbului*, din Triod-Penticostar (1550).

Хс зиче Мѣ . ѿѣ . чине четѣше съ . рцелѣгж . пакель айль . ркж скрѣе лѣ коринтѡмь , рѣе . къ . рнтрѡ бесѣрекж ман вѣртѡ чинчи . кѡкѣнте кѡ . рце(ле)соуль мѣеѡ съ грж(е)скъ кѣ шѣ айци съ . ркѣѣць (sic) дѣ кѣтъ оѣнтѡнѣрекъ дѣ кѡкѣнте не.рцелѣсе , . рнтрѣате лимви . дерептъ ачѣѣ амь скрѣн коумь амь пѡтѡтъ . третейангелѡуль . шѣ прѣѣноуль . рѡмжѣше :- дѡпж ачѣѣ дѣка амь вѣзѡтъ желанѣѣ ѡ мѡлци прѣѡци . дѣ тѣлкоуль ѣѣгалѣнаръ коумь съ поѡтж шѣ ѣн проповедѡн . шѣ ѡ сѡне ѡамениларъ . ркѣ-цжтѡрж дѡпж четитѡуль ѣѣгалѣн , ашѡ амь афлатъ ачѣѣте тѣлкѡре ѡле ѣѣгалѣнаръ . прѣ дѡминичи прѣспре ѡнь . скоѡсе дѣ.р скриптѡра прѡрочиларъ шѣ айларъ . шѣ челваръ сѣнци пѣринци шѣ дѣкамь четѣтъ , бѣне амь ѣспитѣтъ шѣ сѡкотѣтъ шѣ амь афлатъ къ тоѡте тѣлкѣскъ . адеверѣж шѣ . рнтѣрескъ коу скриптѡра сѣнтж , шѣ мѣе тѣре пѣкѡурж , шѣ амь скрѣскъ кѡ тѣ[парюль коѡѡ фрациларъ] роѡмжѣнаръ : съ фѣе прѣ . ркѣцжтѡрж : шѣ вѣ рогъ кѣ фраци мѣен , съ четѣци шѣ бѣне съ сѡкотѣци , къ вѣци вѣдѣѣ кои . рншивж , коумь къ мѣргжритѣрюль шѣ комоарж аскѡнж . Мѣ ѣе . вѣци афла . рнтрѣнсе десѣтатъ . . р . ѣ . дѣ кѣрци атжта . ркѣцжтѡрж кѣръ . нѡ вѣрци афла кѣ . р чѣстж карте . шѣ чине ва четѣ пѣнж лѣ сѣрѣшѣтъ . къ ва афла коу адеверъ кѣ ѣ ашѡ . къ ачѣстж кѣрте аратж не ноѡв пѣкателе ноѡстре , шѣ не . ркѣцж кѡмѡ не тѡрнѣмь шѣ не покѣймь , шѣ оѣнде пѡтемь афла ѣртжчюнѣ пжкателаръ ноѡстре . шѣ прѣнче пѡтемь мѣрѣе лѣ . рпѣржѣѣ черюлѣн , шѣ алаате ман тоѡте чѣ трѣѡѣше ѡ шѣ крѣциларъ чѣ фраци мѣен . оѣнде чѣртж ачѣстж карте прѣ вѣдѣичи ѣпископи . попи кѣлѣгжри шѣ прѣ домни . нѡ чѣртж прѣ чѣн бѡни чѣ прѣ рѣн бѡнѣ съ нѡ ѡ прѣ сѣне . шѣ кѣрѣн вѡрѣ фѣ кѡ вѣнж чертаци . ѣн се покж-ѣскж шѣ съ лѣсе рѣѡтатѣ шѣ съ . рмѣѣ кѡ дерептате . амѣнь :-

Кѣачюгъ шѣ банѣ прѣ ачѣстъ лѡкрѡ рндѡратѡсѣѡ ѡ дѡ . жѡпжноуль фѡро мѣ-кажѡшъ :-

Слѡва тѣѣѣ господѣ :-

Рѡ . f. 2 v. a c. ѡѡ сѣ ашѡ următorul indice alfabetic al materiilor :

Скара . р кѣрѣ вѣри афла лѡкрѡре скѡмѣе адеверѣате . рн тѣлкѡриле ѣѣгалѣнаръ . р чѣстж кѣрте :-

аѣешиларъ гжтѣтж дѣ моулатъ . рпѣржѣѣ чѣрюлѣн . кѡстж лѣ неѡ мѣсѡпѡсетъ ѡ . айларъ . кѣмжтѡра коумь фѡ : дерѣнчѣ кѣндѣ , кѡстж тѣлкоуль неѡѣлѣ . ѣ . по-вѣсѣѣ сѣнѣхъ .

ѡ аскѡлатѡ кѡкѣнтѡв коумь трѣѡѣше лѣ ѡ трѣѡ . ркѣ(цж)тѡрж . неѡѣлѣ . ѣ .

аѣсжтѡра зѣлеларъ . шѣ боѡкателаръ лѣ тѣлкѡв неѡѣлѣ . ѡ . пѡсетъ .

аѡтоуль кѣндѣ пѣтѣмь поѡте сѡжѣ дерептъ нѡн ѡв бѡ кѡстж лѣ бѣо ѣѣкѣнѣе .

бесѣрѣчѣле кѡстж лѣ ѡ чѣнчѣ . ркѣцжтѡрж ѣѣгалѣ . ѡ . маѡен .

бѡнѣ нѣмѣ нѡман доумнѣеѡ . лѣ ѡ доѡ . ркѣцжтѡрж . неѡѣлѣ . ѣѣ

богѡциларъ нѡ ѣ лѣсѣе ѡ . рнтрѡ (.р) . рмѣржѣѣ чѣрюлѣн . лѣ . ркѣцжтѡра ѡ чѣнчѣ . неѡѣлѣ . ѣѣ . маѡен .

богатѡв дерѣнчѣ се пжѣбѣн . шѣ лазаръ сѣ сѣсѣ кѡстж . неѡѣлѣ . ѣ .

боѡлѣѣ дѣ ѡнде вѣнѣ . кѡстж неѡѣлѣ ѣ лѡѣк .

лѡ бесѣрекж дерептъ кѣте лѡкрѡре мѣрѣемь . кѡстж лѣ . неѡѣлѣ . ѣ .

вѣѣѣца дѣ вѣкѣ ноѣе платж лѡкрѡрѣларъ чѣ дѡрѡв шѣ чѣнстѣ лѡ доумнѣеѡ . кѡстж лѣ неѡѣлѣ мѣсѡпоѡсетъ .

вѡѡчюль чѣлѣ дерептъ чѣне ѣ кѡстж . ркѣцжтѡра дѣ.р тѣю . ѡраслѡбѣнѡмь . ѣѣгалѣ . ркѣцжтѡура дѣ.р тѣю .

морцилаурь нѣ пѣтемь фолосѣ дѣпж моарте кѣстж лѣ недѣлкѣ . е . лоула (sic).
 моартѣ крещиннаурь ѿсте сѣмнь . кѣстж ѧ трѣмъ .рѣцѣжтѣрж . недѣлкѣ . ѣ .
 марѣа кѣмь кѣлтѣмь прѣнтрѣ (sic) доумнезѣс кѣстж лѣ недѣлкѣ . ѣ . лоука .
 мѣрѣмъ шѣ .рѣжлцарѣ кѣтѣ прѣ маре пѣкатѣ . шѣ чѣне се .рѣлцѣж кѣстж лѣ ѧ дѣа
 .рѣцѣжтѣрж . недѣлкѣ . ѣ .
 нещноутѣра нѣ не вѣ лжнтѣн . лѣ жѣдекатѣ . лѣ недѣлкѣ месо поустѣ .
 невоиле дерптѣ кѣте лоукрѣре вѣнь прѣ нѣн . кѣстж ѧ дѣа .рѣцѣжтѣрж . слѣпаго .
 нѣдѣждѣ тоатѣ сѣ не фѣе .рѣ доумнезѣс . кѣ не ва хрѣни кѣстж тѣлкоула ѧ ѡпта
 недѣлкѣ . маден .
 ноу .рѣнта .рѣжратѣлѣн сѣс прѣнзѣль чѣ е . кѣстж лѣ тѣлкѣсѣ . недѣлкѣ . ѧ .
 нѣскѣтѣль лѣ хѣ кѣте фѣлоесѣре нѣкѣс ѧдѣсѣ . ла тѣлкоула ѣуѣлѣн дѣла крѣчюнь .
 попѣн кѣмь ѣртѣж пѣкателе . кѣстж ѧ трѣмъ .рѣцѣжтѣрж . недѣлкѣ . томна .
 пѣкжтѣосѣль . .р чѣ кѣпѣ поатѣ фѣн дерптѣ . кѣстж тѣлкоула . сѣмарѣнннѣн .
 плаче лѣ хѣ че е шѣ ѧ лѣмнѣн кѣстж .рѣ тѣлкоула . вѣскѣ светѣн .
 пѣжнѣе морцѣн кѣмь трѣбѣѣще кѣстж ѧ патра .рѣцѣжтѣрж . недѣлкѣ . ѣ .
 постѣль ѧль трѣнѣлкѣ . чѣ ѣс ѡлменѣн сѣсѣ . лѣ тѣлкоула недѣлкѣ . ѧ . пѣ ѧль ѧ .
 попа чѣс фѣкоутѣ . кѣстж лѣ ѧ патра .рѣцѣжтѣрж недѣлкѣ . е . постѣ .
 проповѣданѣмъ дѣ прѣ ѧчѣста . .р [ч]ѣ кѣпѣ ѡмоула пѣкжтѣосѣ поатѣ . шѣ коу чѣ
 ѣртѣчюне пѣкателѣурь ѧфѣльмъ лѣ ѣуѣлѣн бѣго ѣвленѣе .
 проповѣданѣмъ дѣ прѣ ѧчѣста нече поатѣ дерѣѣе .рѣнѣнтѣ лѣ доумнезѣс . пѣкѣтоула
 грѣштѣлѣн лѣ стрѣтенѣе рѣе .
 проповѣданѣе дѣ прѣ ѧчѣста кѣмь шѣ кѣ чѣ пѣтемь кѣпрѣнде кѣтрѣж нѣн спѣсенѣмъ
 сѣфлетѣлѣн кѣстж лѣ прѣ ѡкрѣзанѣе .
 проповѣданѣмъ дѣ прѣ кѣселѣмъ прѣѣцѣнлаурь кѣндѣ пѣтѣ досадѣж прѣнтрѣ (sic) кѣ-
 кжтѣоула лѣ доумнезѣс кѣстж ла ѣуѣлѣмъ мѣченнѣкѣмъ .
 проповѣданѣмъ скѣмпѣж дѣ коуѣжнтѣль лоу доумнезѣс . лѣ прѣзникѣ бѣгороднѣе .
 кѣтрѣж пѣкжтѣошн кѣтѣж маре мѣла лѣ доумнезѣс . лѣ недѣлкѣ . ѣ .
 пѣкжтѣосѣула нѣсе поатѣ тѣрна пѣнж ноула тѣрѣе доумнезѣс . ѧколошь .
 пѣкжтѣосѣула .рѣ чѣ кѣпоу се поатѣ тоурна лѣ доумнезѣс . ѧколошн .
 покадѣнѣмъ чѣ дерѣптѣж чѣ ѿсте кѣте пѣрцѣн ѧре ѧколошь .
 покадѣнѣе ман маре чѣ е ѧколошь .
 покадѣнѣмъ коуѣрварѣюлѣн кѣцѣн ѧн ѧколошь .
 постѣн коула трѣбѣѣще кѣте фѣлѣуре лѣ сѣрна .
 постѣула коу чюдѣж ѧколошн .
 постѣула фѣптѣлѣурь ѧколошь .
 постѣѣще дрѣкоула . .рѣж .
 роушннѣ крещиннаурь пѣтѣнѣека лѣурь хѣс кѣстж . ла ѧ чѣнчѣ .рѣцѣжтѣрж недѣ пѣ .
 сѣнѣцѣн наѣ нѣчн ѡ нѣдѣжде .рѣ лоукрѣурнѣе вѣне ѧ лѣурь недѣлкѣ месо поустѣ .
 спѣсенѣмъ нѣман лѣ хѣ пѣтемь ѧфѣла . кѣстж .рѣ тѣлкѣсѣ ѣуѣлѣмъ роуѣсалѣнлаурь .
 слоуѣнле ѧ мѣлѣн . лѣ ѧ патра .рѣцѣжтѣрж . недѣлкѣ . ѧ . маден .
 сѣмжнѣа чѣе шѣ кѣте фѣлѣуре тѣлкоула не ѧ .
 сѣнѣцѣн лѣ дѣмнезѣс пѣкжтѣош нѣс фѣстѣ . лѣ недѣлкѣ . ѣ . лоука .
 самарѣнѣлѣн пѣлда лѣ недѣлкѣ . ѣ . лоука .
 сѣмѣжтѣа кѣмь ѧс порѣнчѣтѣ доумнезѣс ѧ цѣннѣ . ла недѣлкѣ . ѣ . лоука .
 сѣрѣтѣодрѣ коула трѣкоуѣще ѧ сѣнѣцѣн ла недѣлкѣ . ѣ . лоука .
 соуѣфѣтѣль сѣс мѣнтѣннѣдѣ чѣне пѣрде ла ѧ трѣмъ .рѣцѣжтѣрж недѣлкѣ . ѣ . постѣ .

СОУФЛЕТСАВ ѿ дерѣце ноу поате . ла ѿ патра .рѣцѣжтоуѣрж . недѣлкѣ . ѿ .
 татѣла чѣ ѿсте . ши чине ѿкшнде . .рм (sic) пѣмжнтѣ . ла тѣкоуѣ недѣлкѣ . ѿ .
 дома чине .рѣцѣж кѣстѣ ѿ патра .рѣцѣжтоуѣрж . томѣна .
 хс жсдецсав чѣлв дерептѣ недѣлкѣ месо пѣ
 хс ноу [ноуѣман ѿмѣ чѣ ѿсте ши доу]мнезес дерептѣ дѣр кѣчѣ . кѣстѣ . .рѣцѣжтѣсра
 дѣр тѣю ѣуѣла пѣцилауѣрѣ .
 хс дерепчѣ ѿс венитѣ .р лоуѣме . кѣстѣ тѣкѣсав ѣуѣѣи . самарѣнна .
 хс кшоѡще ѣнииле ла недѣлкѣ ѣ . лоуѣк .
 хс дерепчѣ ѿс .рнтраѣ .р ѣрѣнмѣ прѣ ѡснѣ . ла ѿ трѣм .рѣцѣжтѣсрж сѣѣтоносѣ .
 хс дерепчѣ ѿс лѣатѣ тѣѣтѣсра .рмпрежурѣ прѣ сѣне кѣсгѣ ла тѣкоуѣ ѿврезанѣ .
 хс ши ѿ кѣмѣ кадѣ роуѣмжнѣцѣ . ла ѿ доѡв .рѣцѣжтѣсрж ѿврезанѣ .
 хс кѣ чѣ дерѣце пѣкатѣсав грѣшицилауѣрѣ кѣстѣ ла стретѣнѣ .
 ѿмѣсав дѣ сѣне нѣс поате лѣтѣ нѣсман поате грѣши . ла недѣлкѣ . ѿ .
 ѿрѣнтѣсра . кѣстѣ . недѣлкѣ . ѿ . мѣр .
 чѣ трѣѣѣще ѿмѣсавн ѡѣачѣ сѣ доѣждѣкѣж .рпѣрѣцѣѣм чѣрѣлѣнн кѣстѣ недѣлкѣ ѿ .
 .рѣѣерѣк лѣс хс чѣ нѣс хѣснѣнтѣ кѣстѣ .рѣцѣжтѣсра дѣр тѣю ѣканѣѣѣлѣ томѣѣн .
 .ргрѣспѣтѣсра морцилауѣрѣ ши мѣроуѣлв кѣстѣ .рѣцѣжтѣсра ѿ ѣуѣла . мѣроносѣцѣж .
 .рнѣерѣн дерептѣ чѣ сѣнтѣ фѣкѣсѣи кѣстѣ раслабленѣмѣ . ѿ доѡ .рѣцѣжтѣсрж .
 [жсдекарѣ дѣ апон кѣмѣс ѣ] ла недѣ месо пѣ .

Textul evangheliilor este aprópe acelaşî cu cel din *Evangheliarul* de la 1560–61; a fost însă revêđut şî, în unele locurî, îmbunătăţit. Dăm aci evanghelia lui Luca cap. 71, cu *tâlcul* ei, însemnând în note variantele *Evangheliarului* (E.) şî ale *Cazaniei* sau *Evangheliiei cu învâđătura* (1581) (C.)

[недѣ]лкѣ, ѿ . ѣуѣлаѣ, лоуѣк . глаѣла . ѡѡ .

[Л] крѣкѣм ѡчѣкѣ . ѣрѡ ла ѡѣна дѣ¹⁾ кѣсѣре
 чн .рнтрѣс²⁾ сѣмѣжтѣж . ши ѡтѣж ѿмѣс
 ѡре³⁾ ѡкѣ доуѣхѣ дѣ некѡѣ дѣ ѡптѣспрѣжѣчѣ
 ѡнн . ши ѣрѡ згѣрчнтѣж⁴⁾ ши нѣс пѣтѣк⁵⁾ сѣ
 сѣ скоѡле дѣ ѡчѣл . кѣзсѡ ѡ ѿѣ . стѣрн
 гж ши зѣсѣ ѣн . мѣѡре лѣсѣтѣж ѣци дѣ
 некѡѡ тѡ . ши поуѣсѣ⁶⁾ прѣнса мѣннле,
 ши ѡчѣл сѣ .рѣннсе . ши сѣжкѣ доуѣмне
 зѣс . рѣспѡѣнсе⁷⁾ ман мѡреле сѣкѣѡрѣлѣнн⁸⁾
 ноуѣ⁹⁾ ѡгоди дерепчѣ .рнтрѣс сѣмѣжтѣж кѣ
 нѣкѣж ѿѣ, грѣжн¹⁰⁾ нѣрѡѡѣлѣнн . шиѡсѣ зѣ
 ле сѣнтѣ¹¹⁾ .рнтрѣс ѡле сѣ кадѣ ѡ лѣкѣра, .р
 нтра чѣлкѣ ѡмѣс сѣ .рмѣле¹²⁾ сѣ кѣндѣчѣ . нѣс¹³⁾
 [Л] зѣнѡ дѣ сѣмѣжтѣж . рѣспѡѣнсе ѡмоу¹⁴⁾
 лоуѣн дѡмнѣсав¹⁵⁾, ши зѣсѣ . фѣцѣрннчѣ .
 чѣне дѣ вѡн .рнтрѣс сѣмѣжтѣж ноуѣѡ дѣѣс
 легѡ бѡсав лоуѣн¹⁶⁾ сѡс ѡсннѣсав дѣла ѿсѣ

1) E. ден. 2) E. şî C. .рнтрѣс. 3) E. лоуѣѡре. 4) C. згѣрчнтѣж. 5) E. şî C. поуѣтѣк. 6) C. пѣсѣ. 7) C. рѣспѣнсе. 8) E. сѣкѣѡрѣлѣнн. 9) E. şî C. нѣс. 10) C. грѣжн. 11) E. şî C. ѡсте. 12) E. şî C. .рѣлѣ. 13) E. şî C. ноу. 14) C. ѡмѣс. 15) E. лѣн дѡмноуѣлѣ. 16) E. şî C. лѣн.

шнѣ ка доѹче дѣль ва ¹⁾ ѡдъпа . ꙗ ѡчѣста
 дѣ фѣтеле лѣ ѡкрадѣмъ фѣиндѣ ²⁾ чѣ w лѣ
 гж сатана ѡтж ѡптѣспржзѣче ѡни.
 ноѹсе ³⁾ каде ѡсе дезлега дѣ боѡла ѡчѣ
 ста . ꙗ зѣна дѣ сжмѣжтж . шн ѡчѣста
 лоѹн ⁴⁾ гржн . роѹшнинасе ⁵⁾ тоѡн чѣнесе про
 тнклѣ лоѹн ⁶⁾ . шн тоѡтѣ нѣрѡдѣль ⁷⁾ боѹкс
 ржсе ⁸⁾ дѣ тоѡте
 слѡкеле чѣ ѣра дѣ ѣль .~ конецъ недѣлкѣ.

ѡчѣста ѡсте тлѣкоѹль ѡчѣщѣн ѣѹглѣн.

Фраѡн мѣен, ꙗ чѣстж ѣѹглѣ дѣ ѡстѣзн . внидекж ꙗ ѡ мѣѡре чѣ ѣра згрѣчнтж
 шн ѡлоѡгж . дѣ ѡптѣ спржзѣче ѡни . ꙗ зѣ дѣ сжмѣжтж . ѡрж фѣрѣсѣнн мѣргѣнѣ .
 дѣрѣптѣ чѣ ѣра сжмѣжтж . ѡра ꙗ ѡвѣцж . коѹмъ сжмѣжтѣ ѡ фѣче ѡѡмѣннлѡрѣ вѣне .
 поѹтемъ фѣче шн коѹ ѡчѣл . немѣж нѣ грѣшнмъ .:

ꙗнтрѣбарѣ .: сжмѣжтѣ ꙗ чѣ кѣпъ ѣра жѣдокнлѡрѣ . шн дѣрѣпчѣ лѣ поржнчнтѣ,
 шѡс лѣсѣтѣ доѹмнѣзѣс .:

рѣспоѹнсь .: карѣ коѹвинтѣ ѣра скрѣсе дѣ доѹмнѣзѣс . прѣ доѡл тѣблѣ дѣ пѣлтрж
 ꙗврѣхѣлѣ моѹнтѣлоѹн дѣ сѣнамъ . карѣлѣ дѣдѣ жѣдокнлѡрѣ . прѣ мѡѹсѣн прѡрокъ . ꙗ
 пѣтра поржнжж . ѡшѡ грѣжѣще доѹмнѣзѣс . поменѣще коѹмъ ꙗ зѣ дѣ сжмѣжтж съ
 сѣнѣцѣнн . ѡшѡсе зѣлѣ керн лѣкрѡ . шн вѣрн фѣче тоѡте лоѹкрѣрнлѣ тѣлѣ . ѡрж ꙗ
 шаптѣ зѣ карѣ ѡсте сжмѣжтѣ . доѡмнѣлѣн дѣмнѣзѣлѣн тѣс . ꙗ карѣ ноѹ фѣче нѣче
 ѡꙗ лоѹкрѣ . нѣчн тѣс . нѣчн фѣчѡрѣлѣ тѣс . нѣчн фѣта тѣ . нѣчн сѡсга тѣ . нѣчн
 сѡсжннѣка тѣ нѣчн мѡрѣхѣ тѣ . нѣчн стрѣноѹль , карѣлѣ ва фн ꙗнтрѣс порѡнлѣ тѣлѣ .
 къ ꙗ шѡсе зѣлѣ ѡс фѣкѣтѣ доѹмнѣзѣс чѣрюль шн пѣлжнтѣ мѡрѣ , шн тоѡте чѣ
 сънтѣ ꙗнтрѣс ѡ . ѡрж ѡ шаптѣ зѣ сѣс ѡднѣхнтѣ . дѣр(ѣ)птѣ ѡчѣл блѡгѡсловнтѣс
 доѡмнѣлѣ зѣна сжмѣбѣѣн , шн ѡлѣ сѣнѣцѣнтѣ нрѣ ѡ . ѡчѣстж поржнжж кѣ тѣрѣ мѡрѣ
 цннѣрж жѣдо[вѣн] . коѹмъ нѣчн ѡꙗ лоѹкрѣ нѣ фѣкѣрж ꙗн ѡчѣл зѣ . чѣ лѣсарж тоѡтѣ
 лоѹкрѡлѣ лѡр ꙗнѡн . шн лѡр мѡрѣ грѣжѣ ѣра дѣ слѡѹжбѣ лѣ доѹмнѣзѣс . дѣ жрѣткѣ .
 шн дѣ рѡѹгжчюне . шн дѣ мѣлѡстѣнѣ . ѡсте скрѣсь ꙗ карѣтѣ лѣ мѡѹсѣн прѡрѡкъ .
 коѹмъ оꙗ ѡмъ ꙗ зѣ дѣ сжмѣжтж . коѹ лѣѡл нѣще ѡшкѣн шн нѣще соѹрѣчѣлѣ ѡдѣна
 коѹмъ съ фѣкѣж фѣкѣ . поржнчн ѡрж доѹмнѣзѣс . шн прѣнѣсѣрж прѣ ѣл . шн тоѡтѣ
 нѣрѡдѣлѣ прѣ ѣл коѹ пѣтрнлѣ ѡмѡржжж . шнѣл ѡꙗчнѣсѣрж .:

ꙗнтрѣбарѣ .: дѡрж нѡлѡ крѣцнннлѡрѣ . кѡдѣнѣсе ѡ цннѣ ѡшѡ сжмѣжтѣ кѡ жѣ-
 докнлѡрѣ .:

рѣспоѹнсь .: нѡлѡ крѣцнннлѡрѣ ѡсте токмнтж доѹмнѣкѣ . ꙗ лѡкѣлѣ сжмѣбѣѣн .
 съ нѣ цннѣмъ ꙗнтрѡѹна кѡ жѣдокѣн . шн моѹлѣтѣ лѣѡн ѡлѣ лѣ мѡѹсѣн . коѹмѣс фѣбѣтѣ
 шн жрѣтѣлѣ лѡрѣ . ноѹман пѣнж лѡ нѣщѣрѣ шн вѣнѣтѣлѣ лѣ ꙗс ѣс . коѹмѣс прѡрѡчнтѣ
 шѡс грѣнтѣ сѣнѣцѣн прѡрѡчн . коѹмѣс фѣбѣтѣ лѣсѣтѣ дѣ доѹмнѣзѣс .:

ꙗнтрѣбарѣ .: ꙗ чѣ кѣпъ вѣмъ дѡрж нѡн сѣрѣбѣ дѣмнѣкѣ .:

рѣспѣнсь нѣ нѣман кѣ шѣдѣрѣкѣ . шн кѣ лѣсарѣ лоѹкрѣлѣн . сънѣ ꙗмѣржжѣмъ
 ꙗчѣлѣ вѣшмнтѣ мѡн боѹнѣ , съ шѣдѣмъ соѹптѣ пѣрѣцн , сѡс соѹнтѣ ѡꙗмѣрѣ , съ нѣ
 пѣржмъ , сѡс съ нѣ сѣѣднмъ , сѡс съ клѣвѣтнмъ . сѡс ꙗ зѣ дѣ сѣрѣбѣтѡдѣрѣ съ мѣр-
 ѣлѣмъ лѡ крѣчнмѣ . шн сънѣ ꙗжтѣмъ кѡ нѣщѣтѣ пѡрчн . чѣ сѣрѣжтѡрнлѣ сѣнтѣ тоѡк-

¹⁾ С. шнѣ ка дѣче дѣл ва. ²⁾ Е. ꙗ С. С. рѣшн. ³⁾ Е. ꙗ С. лѣн. ⁴⁾ Е. нѣрѡлоѹл. ⁵⁾ С. нѣсе. ⁶⁾ Е. ꙗ С. лѣн. ⁷⁾ Е. нѣрѡлоѹл. ⁸⁾ С. ѣкѣ.

лнѣ, коумь ꙗ ꙗле съ грѣжимь дѣ слоужба лѣ доумнезеѣ . шѣ дѣ грѣжа соуфлетѣ-
лѣн . ꙗ шѣе зѣле съ грѣжимь дѣ хрѣна троупѣлѣн, че ка мѣри шѣ ка поутредѣн .
ѣрж соуфлетѣлѣ ноука мѣри . къче нѣ грѣжимь шѣ съ сокотимь ꙗ :

ѡшѣ сърѣѣж доумнека . мѡнѣ дѣка те вери скѣлѣ дѣмжѣца . дѣ хѣрѣ лѣ
доумнезеѣ, прѣꙗ фѣюль сѣѣ ѣ ꙗс . коумь пре тѣне доу феритѣ шѣ тѣѣ хрѣнитѣ ꙗ
чѣле шѣе зѣле дѣ рѣѣ . шѣлѣ роѡгж съци ѣрте тоѡте пѣкателе тѣле, чѣлѣ чѣн
грѣнитѣ ꙗ чѣстж съптжмжнж трекѣтж . шѣ кѣ мѣѣрѣ тѣ . шѣ кѣ тоѡтж фѣмѣлѣ
тѣ пасж лѣ бесѣрекж . ѡколѣ кѣ фи пѣна гѣта кѣ ѣспрѡвж боунж, чѣе кѣде пенѣн,
прѣꙗѣѣѣѣѣлѣ мѣшенѡврѣ ꙗ :

ꙗнтребарѣ ꙗ : дерѣпѣ [кѣте] лоукрѣре мѣргѣ ѡѡменѣнѣ лѣ бесѣрекж ꙗ :

рѣспоунѣ ꙗ : дерѣпѣ пѡтрѣ лоукрѣре, мѣргѣ ѡѡменѣнѣ лѣ бесѣрекѣ (*sic*) . кѣмь
ѡколѣ пѣна съ споуе коукжнтоуль лѣ доумнезеѣ сѣнѣта ѣꙗѣе . ꙗ лѣмѣа пре кѣрѣ
грѣѣскѣ ѡѡменѣнѣ съ пѣтемь ꙗцелѣѣе нѣн мѣшѣламѣѣ . чѣ фолосѣе лѡврѣ . дѣка пѣпа
грѣѣще ꙗ лѣмѣж стрѣнж роумжнѣлѣврѣ сърѣѣѣе дѣ нѣ ꙗцелегѣ . сѣѣ пре ѡтж лѣмѣж
че ноукѡврѣ ꙗцелѣѣе ѡсоуѡтжторѣн . коумь зѣче пѣкѣлѣ ѡшѣлѣ, кътрж кѣрѣнтѣнѣ, рѣе .
зѣче . ѡшѣ шѣ кѣн, кѣндѣ кѣ лѣмѣн грѣнѣнѣ доунѣ нѣ дѣци оуꙗ коукжнтѣ ѡдѣкѣ-
рѣтѣ . коумь поѡте ꙗцелѣѣе ѡмь чѣе грѣнѣтѣ . фѣка ѡмоу дѣеѣнѣ грѣнѣ ꙗ кѣнтѣ ꙗ :

дѣꙗ кѣре ꙗѣѣѣѣѣѣ съ ꙗѣѣѣѣ мѣшѣламѣѣ . ꙗчѣ кѣпѣ трѣѣѣѣѣ ѡ чѣнѣтѣ пре
доумнезеѣ . шѣ чѣне ꙗ доумнезеѣ . шѣ нѣн крѣнѣнѣнѣ слоуѣнѣе лоуѣ . ꙗ чѣ кѣпѣ пѣ-
темь фѣче шѣ кѣѣ . доупж кѣж шѣ лѣсѣтѣ лѣн . шѣ ꙗ чѣ пѣтемь сѣнѣнѣ ноумѣе
лоуѣ . ѡнѣѣ трѣѣѣѣѣѣѣ . коумь пѣпа съ фѣе ѡнѣсторѣ кѣрѣнѣлѣврѣ . ѡшѣка поутѣ ꙗѣѣѣѣ
пре мѣшѣламѣѣѣ . кѣрен сѣнтѣ ꙗрѣндѣлѣ лѣ доумнезеѣ, кѣ нѣѣе ѡрен ꙗ :

ѡдѣѣ ꙗ : мѣргѣ ѡѡменѣнѣ лѣ бесѣрекж . кѣмь ѡколѣ ꙗнтроуна кѣ пѣпа . шѣ коу
тѣтѣ нѣрѣѣѣѣѣѣ . съ фѣкж роуѣжѣѣѣѣ . шѣ чѣрѣнѣ . дерѣпѣ тоѡте тѣкалѣе . шѣ нѣ-
кѣнѣе мѣсерѣѣѣѣѣѣнѣ тоутѣрѣѣѣ . тѣѣнѣ ꙗнтроуна кѣ оуꙗ гѣлѣѣ . шѣ кѣ ѡ лѣмѣж
грѣнѣндѣ . ꙗнтроуна дѣндѣ хѣрѣ дерѣпѣ тѣтѣ бѣнѣе чѣѣ лѣѣтѣ дѣлѣ доумнезеѣ .
зѣкѣндѣ . ѣченѣшѣ . шѣ ѡлѣе мѣлѣтѣѣ ꙗ :

ѡ трѣѣ ꙗ : мѣргѣ ѡѡменѣнѣ лѣ бесѣрекж . коумь кѣрен сѣнтѣ гѣта . коумьлѣ по-
ржнѣнтѣ ѣ ꙗс . съ лѣѣмь кѣмнѣкжѣѣѣѣ пѣнѣ[ѣ] лѣ доумнезеѣ . шѣ кѣ ꙗцелѣеѣ боунѣ
ѡнѣндѣ . чѣ, шѣ дерѣпѣѣ ѣѣѣе тѣкѣмѣтѣ дѣ ѣ ꙗс ꙗ :

ѡ пѣтра ꙗ : мѣргѣ ѡѡмѣменѣнѣ (*sic*) лѣ бесѣрекж . съ доукж . ѡколѣ мѣлж . дѣꙗ
кѣрѣе фѣкѣ мѣлѣстѣнѣѣ . пѣнѣлѣврѣ кѣрен сѣѣжѣскѣ лѣ бесѣрекж . шѣ жоуѣнѣлѣврѣ мѣшенѣ .
кѣѣѣѣлѣврѣ (*sic*) шѣ сѣрѣчнѣлѣврѣ . стрѣннѣлѣврѣ . ѡренѣлѣврѣ . шѣкѣпѣлѣврѣ . шѣ тоутѣрѣѣѣѣ
нѣ пѣтѣнѣѣѣнѣлѣврѣ ꙗ :

дерѣпѣ чѣѣѣѣ пѣтрѣ лоукрѣѣре мѣргѣ ѡѡменѣнѣ лѣ бесѣрекж . кѣрѣн сѣнтѣ оуꙗ[нѣѣнѣ] .
сѣѣ роумжнѣ . ѡѣ сърѣнѣ . ѡѣ грѣчнѣ ѡѣ нѣѣмѣнѣ . ѡѣ лѣшнѣ . кѣрен мѣргѣ лѣ бесѣѣкж, шѣ
нѣ фѣкѣ ѡчѣѣѣѣ пѣтрѣ лоукрѣѣре ꙗдѣшѣртѣ мѣргѣ лѣ бесѣрекж . ѣрж кѣрен нѣ мѣргѣ
лѣ бесѣрекж . шѣ нѣ фѣкѣ ѡчѣѣѣѣ лоукрѣѣре . ѣн нѣѣ нѣчнѣ ѡ сърѣѣѣѣѣѣ . лоукрѣлѣ
ѣѣѣе кѣнтѣнѣнтѣ шѣ ѡпрѣтѣ кѣ съ поѡтж мѣѣѣѣ ѡѡменѣнѣ крѣнѣннѣ л[ѣ] лѣкѣлѣ ꙗѣѣ-
ѣѣѣѣѣѣѣнѣ . шѣ доупж слоужѣж мѣѣргж крѣнѣнѣнѣ лѣ ѡрѣше шѣ лѣ сѣ[тѣ] съ кѣѣѣѣ
ѡѡмѣнѣ вѣтѣѣнѣ съ мѣлѣѣѣѣѣ пре ѣн . шѣ пре ѡкѣсж . ѡѡмѣнѣ крѣнѣннѣ . фѣѣѣѣнѣ, шѣ
с(л)оуѣнѣе . с[ѣ] ꙗѣѣѣѣѣ . шѣ сѣнѣ доженѣѣскж, пре фѣрѣка шѣ пре дѣрѣѣѣѣѣ лѣ доум-
незеѣ . съ нѣ фѣрѣмь дѣ тоѡте нѣкатѣлѣ . шѣ дѣ пѣлѣѣ рѣѣ . кѣ съ кѣѣѣѣ ѡѡменѣнѣ
фѣпѣтѣе нѣѣстрѣ чѣлѣ боунѣ . шѣ съ сѣѣѣѣѣѣѣ тѣтжлѣ сѣнѣтѣ . чѣ тоу дѣнѣ нѣѣлѣ
доѡмнѣ ѡмѣнѣ ꙗ :

2.) *Molitevnicu rumânescu.*

Din partea a doua a cărţii nu s'au păstrat de cât 14 foi cari s'au amestecat la legătura din nou a cărţii. Pe una din aceste foi se vede signatura 17 (33), ceea-ce arată că *Molitevnicul* s'a tipărit ca un supliment la *Tâlcul Evangheliilor*. Titlul acestui supliment este următorul:

МОЛНТЕКНИКЪ РОУМЪНЕСКЪ.
 ПОЛОЖЕНІЕ.
 МОЛНѢКЕЛЕ.
 . БОТЕЗОУЛЪ .
 . КОУНОУНІА .
 . КОУМІНЕКЖТОУРА .
 . ТИПНКОУЛЪ ЛЕТОУРГІЕІН .
 . Кечерніе .
 . слоужба дѣ дѣмжнѣцѣж .
 . кѣнтечеле дѣр џалолн шн дѣр ѣуґлаіе .
 . петрекѣтѣра морцнаурь .

Pe aceeaşi fôie, pe faţa următoare, începe un fel de prefaţă intitulată :

П о л о ж е н і е

Роумънеце а́мь скрѣн а́честъ молнтекннкъ . кѣмь съ . рцелѣгж шн попа чѣ зиче . рсѣшѣ . шн ѡ́амени чѣ а́скѣлтѣ . къ а́лте анмен . рцелегъ . шн доумнезеѣ а́шн а́ѣ фѣстѣ лѣсатѣ шн пророчнаурь шн а́постолнаурь . съ грѣѣскѣж . р лѣмба кѣмь . рцелегъ шн грѣѣскѣ ѡ́ам(е)нѣн . хс . ркѣж а́шн не . ркѣцѣж . маден . не . . рцелесацн а́чѣстѣ тоа́те шн маден ѣ . а́ззѣцн шн . рцелѣѣцн . маден . рѣ . чѣне чегѣце съ . рцелѣгж , шн пѣкель а́постоль лѣ корѣндѣ . рѣне . коумъ лѣн бѣне . р бесѣрекѣж чѣнчн коукинте а́ гржн коу . рцелесъ . съ . рвече шн а́лѣлцн . де кътѣ ѡ́уґрѣнѣрекѣ дѣ коукинте . р лѣмба стрѣннѣж . шн кѣ а́дектъръ зиче кѣмь . р кънтѣ грѣѣце попа къндѣ ноу . рцелѣѣе , а́ѣ ѣль а́ѣ ѡ́аменин . ркѣж шн пѣкатѣ , коумъ зиче доумнезеѣ . лѣ нсѣодѣ кѣ . де кѣпете . ноумеле домнѣлѣн доумнезеѣлѣн тѣѣ съ нѣ ѣн . р дешертѣ . шн бѣне ноу сокотнтѣ , р гоура тѣ . къ не бѣнтетѣнтѣ ноу керн фѣн . фѣрѣцн лѣен пѣпн кѣ боуѣнь . рцелесъ шн лѣре фѣркѣж шн чѣнсте поменѣцн ноумеле домнѣлѣн . нѣ воскородѣцн къ вѣ бѣте вѣн долноуль .

Ботезѣлѣн чѣнѣлѣ шн тѣпнкоуль лѣа́тамь дѣла іѡ́ ботезѣторюль шн дѣла хс дѣ даскалѣлѣ нѣстрѣ шн дѣла а́постоли , кѣѣтѣж . мѣ . е . ѣ . рѣс . мѣ . б . ѡ́а . лоука . ѡ́ . іѡ́ . б . дѣаніе . а́ . ѣ . кѣ . лѣ . мѣрѣлѣ шн а́пѣ сѣнцнтѣж , лѣмѣнарѣ . ѣн наѣ а́ѣѣтѣ шн а́лте а́дѣѣскѣтѣрн .

Коузнѣлѣ скрѣсамь ѣле (*sic*) кѣ рцелесъ . кѣмь сѣ лѣкѣѣскѣж , вѣрѣатѣлѣ коу моуѣрѣѣ . р фѣрка лѣ доумнезеѣ . ноуѣсе а́доуѣне кѣ внтѣ фѣрѣж . ркѣѣѣтѣѣра . жоуѣкѣрен шн . рчѣнсетѣѣра а́мь мѣхннтѣ .

Коумннекѣтѣѣра бетѣѣнаурь пѣнѣж кѣрѣ лѣн . ркѣѣѣ , скрѣсамь а́шн кѣмь шн пѣпа съ ѡ́ѣе чѣ дѣ , шн кѣтѣѣгѣлѣ чѣ а́ . ноу дѣндѣ сѣнѣта кънннлаурь . шн мѣрѣгжрѣтапоуль (*sic*) порчнлаурь . маден . кѣ .

Лѣтѣрѣгѣлѣ чѣнѣлѣ шн тѣпнѣлѣлѣ . лѣа́тамь дѣла лѣѣѣрѣлѣ шн дѣ даскалѣлѣ чѣлѣ лѣре хс . мѣ . рѣн . мѣр . ѣа́ . лоука рѣ . шн дѣла а́постоли дѣаніе . ѣ . корѣндѣ . лѣн .

къ лѣтѣриѣмъ насъ токмитъ хъ съ фѣе слоужба ѡ морцилоръ . чѣ вѣилоръ съ фѣе .рпре-
снаре троупѣлѣши шѣ сѣнцелоуи иѣ хъ кѣмъ зиче павель лѡ кориндъ . рѣе . кѡстѣ лѡ
дѣанѣе . ѣ . трен лоуѣрѣе ѡс фѣкѣтъ ѡпостоли .р лѣтоуриѣе къ ѡколо жѣте ѡша
скриѣсь . ѣрѡ рѣбѣдѣ[ндѣ?] .рнтрѣс .рѣвѣцѣтоуѣра ѡпостолилоръ шѣ .рпреснаре . .рнтроу
фѣрѣмтоуѣль пѣннѣиѣн, шѣ .рнтрѣс роуѣгѣчюни.

Петрекѣтоуѣра морцилоръ скрисамъ коуѣмъ коуѣ чѣнстѣ съль .рроуѣпѣмъ чѣль
дѣсѣ дѣ лоуѣме . жѣрж ѡѡлени кѡрѣн петрекъ съ .рѣвѣцѣмъ . доженимъ, шѣ лѡ преке-
гетоуѣра чѣсоулоуѣи морциѣи съ дѣщептѣмъ къ коуѣмъ ѡфѣлѣмъ .р скриптѣра сѣнтѣж
дѣпж моѡрге морцилоръ ноу потѣмъ фѣлосѣи немѣкж коуѣмъ поци вѣдѣк лѡ лоуѣка
пѣр . маден . рѣд . жѣд . мѣр ѡѡ . лоуѣка рѣи . иѣ . ѣи . лѡ кориндъ . рѣд . галадъ . ѣдѣи.

Кѣнтѣче крѣщинеѣи . ѡмъ скѡсъ дѣр ѡѡломи . коуѣ .рцелесѣ кѡс (сѡс?) тѣлкѣ .
къ кѣс .рцелесѣ воуѣнѣ трѣбѣжѣе ѡ кѣнта кѣмъ жѣстѣ скриѣсь лѡ ѣфесѣ . ѣдѣ . лѡ ко-
лаѣмъ . ѣнѣи . коринтѣ . рѣе . ѡѡломи пѣи . рѣд.

Кечернѣе шѣи слоужба дѣ дѣлжнѣкѣж . ѡвѣци кѡ шѣи маинѣте фѣрѡциѣи кѣдѣтѣи съ
ноу ѣспитниѣи ноу мѣнниѣи . ноу батѣи жѡкѣ дѣ доуѣмнѣсѣс . шѣи дѣ крѣщинжтѣте
проѡстѣж . чѣ .рцелегѣндѣ кѣс ѡѡлени дѣ прѣ оуѣнѣ лѣоуѣдѣи прѣ доуѣмнѣсѣс . шѣи роуѣ-
гаѣи коуѣмъ прѣ кон шѣи прѣ нѣи съ .рдерптѣкѣе прѣ кѡле шѣи коѡ лѣи коуѣмъ съ .рн-
тржмъ лѡ .рпѣрѣцѣлѡ лоуѣ доуѣмнѣсѣс . чѣ тоуѣ дѣнѣ нѡѡѡ доѡмнѣ ѡмѣнѣ :~

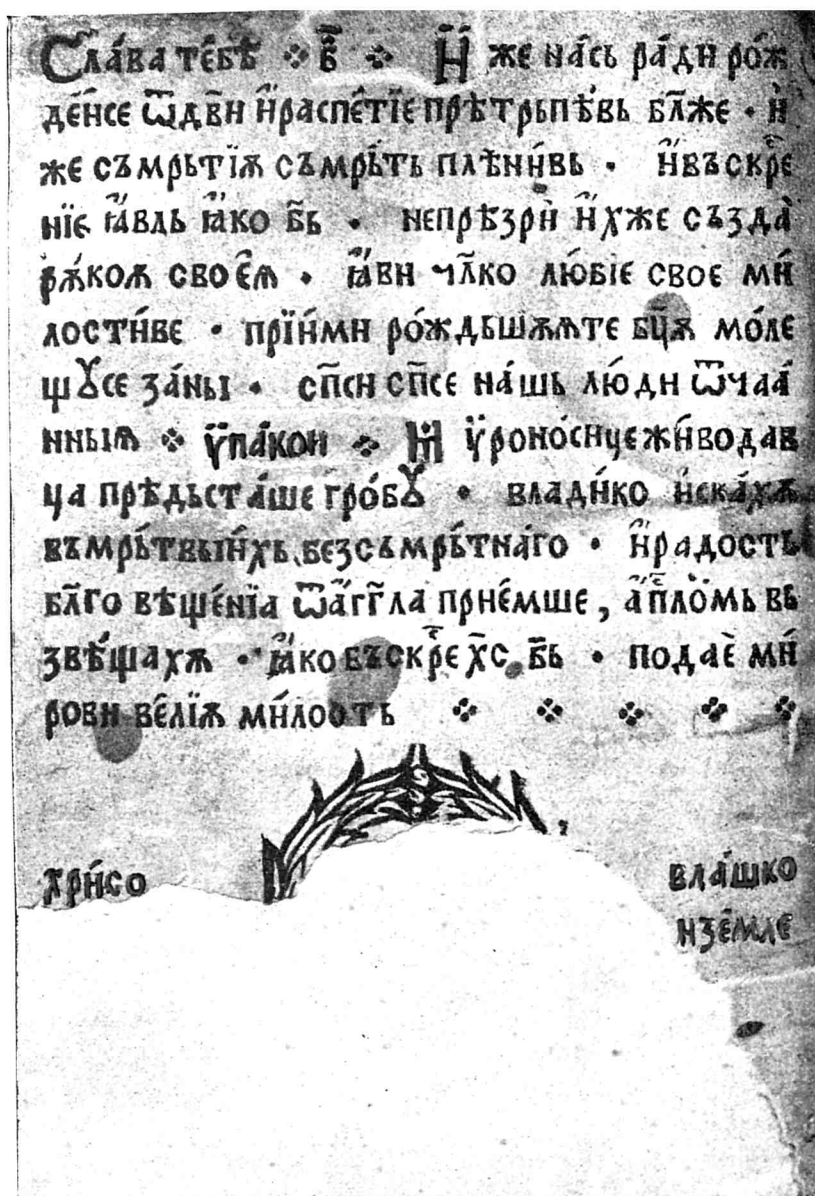
Pe fața următoare începe îndată, de sus, Molitevnicul, al cărui titlu tipărit
cu litere obișnuite este următorul :

МОЛИТЕВНИКЪ . .р карѣ . сѣмтѣ . рѣгѣчюниѣе дѣ тоѡте нищѡтеле (sic) крѣщинилоръ.

Din capitolul despre botez extragem orațiunea dominicală și confesiunea
credinței :

Тѡтѣжъ нѡстрѣс чѣ ѣши .р чѣриѡре . сѣнѣцѣскѣе ноуѣмѣе тѣс . съ вѣе .рпѣрѣцѣлѡ
тѡ . съ фѣе воѡ тѡ коуѣмъ .р чѣри ѡша шѣи прѣ пѣмжнѣтъ . пѣннѣк нѡѡстрѣж сѣци-
ѡѡсѣ дѣнѣ нѡѡѡ ѡстѣзи . шѣи жѣртѣ нѡѡѡ грѣшалѣе нѡѡстрѣе коуѣмъ ѣртѣжмъ шѣи нѡн
грѣшиѣилоръ нѡщри . шѣи ноуѣе доуѣе .рнжпѡстѣе . чѣ не избѣжѣѣще прѣ нѣи дѣ хит-
ѣнѣлѣ . къ ѡтѡ жѣте .рпѣрѣцѣлѡ шѣи поуѣтѣрѣк шѣи слѡѡѡ .рѣѣкѣ ѡмѣнѣ :~

Крѣзѣ .рнтрѣснѣлѡ доуѣмнѣсѣс тѡтѣжъ ѡтѡтѣ цѣиторѡюль фѣкѣтѡриѡюль чѣриѡлѣи шѣи
ѡлѣ пѣлжнтѣлѣи . кѣзѣстѣлоръ тоуѣтѣрѡрѣ шѣи некѣзѣстѣлоръ . шѣи .рнтрѣснѣлѡ домнѣ
иѣ хъ фѣюль домиѡлѣи . оуѣнѣлѡ нѣскоуѣтѣлѡ чѣ дѣр тѡтѣжъ нѣскѣс маинѣте дѣ тоѡте
вѣкѣрѣе . лоуѣминѣ дѣр лоуѣминѣ . доуѣмнѣсѣс ѡдѣверитѣ дѣр доуѣмнѣсѣс ѡдѣверитѣ
нѣскѣстѣ чѣ нѣ фѣкѣстѣ .рнтрѣс ѡ фѣре кѣс тѡтѣжъ . чѣ дерѣптѣ ѣль тоѡте фѡурѣж . шѣи
дерптѣ (sic) ѡѡлени шѣи дерѣптѣ ѡ нѡѡстрѣж ѣспѣсенѣе дѣщѣнѣсе дѣр черѡ . шѣисѣ .рпѣлиѣж
дѣр доуѣхѣлѡ сѣнтѣ шѣи дѣр мари[ѡ] фѣчѡрѣж . ѡменисе рѣстигнѣсе дерѣ(п)тѣ нѡн дѣр
пѣлатѣ дѣр пѡнтѣ . кѣнѣитѣ шѣи .ргрѣпатѣ . шѣи .рѣисѣ ѡтрѣѡ зѣи доуѣпѣж скриптѣрѣж .
шѣи соуѣи .р чѣриѡ шѣи шѡдѣе ѡдерѣпта тѡтѣжъ . шѣи жѣрж вѡ венѣи кѣс слѡкѣж ѡ жоуѣдѣка
вѣни шѣи морциѣи . къ ѡлоуѣи .рпѣрѣжѣе сѣрѣшнѣтъ нѡре . шѣи .р дѣхѡуѣлѡ сѣнтѣ дѡм-
нѣлѡ вѣѡцѣж фѣкѣжтѡриѡюль . чѣ дѣр тѡтѣжъ жѣсе . чѣ коуѣ тѡтѣжъ шѣи фѣюль .рнтрѣсна
сѣнѣе .ркѣнѣлѡ шѣи съ слѣжвѣмъ . коуѣмѡс грѣитѣ прѣр прѡрѡчи .рнтроуѣна сѣнтѣж шѣи
дѣ сѣбѡрѣ ѡпѡстѡлѣскѣж бесѣкрѣкѣ спѣю оуѣр бѡтезѣ .рнтрѣс лѣсарѣк пѣкѣтѣлоръ .
ѡщептѣс скоуѣларѣк морцилоръ шѣи вѣѡѡа чѣ ка фѣи .рѣѣкѣ ѡмѣнѣ :~

276. — Psaltire slavonéscu, (1574).

[1574]

16. Psaltire slavonéscă.

Un vol. in-4° de peste 296 foi nenum. grupate în caiete de câte 4 foi, cu signatura cirilică pe prima și pe ultima față a fie-cărui caiet, jos la mijloc. În exemplarul de la Muzeul de Antichități din București, singurul cunoscut până acum, lipsesc mai multe foi. Astfel din c. 1 au rămas numai primele 2 foi, însă rupte. Restul lipsește până la c. 4, din care au rămas ultimele 2 foi. În c. 13

СНЪ АЗЫЦН ОУБЛАЖЖТЬ ЕГО . БЛГОСЛОВЕ
 НЬ ГЪ БЪ ИЛВЪ , ТВОРАИ ЧЮДЕСА ЕДННЬ
 НБЛВЕНО ИМА СЛАВЫ ЕГО ВЪВЪКЫ . НВЪ
 ВЪКЪ ВЪКА . ИИПАЗННТСА СЛАВЫ ЕГО
 ВЪВЪ ЗЕМЛА . БЖДЕТЬ БЖДЕТЬ : —
 СЛАВА . СКОНУАШАСА ГЪСНЬ ДЛДНДЬ .
 СНА ІЕСЕОВА . ПЛАШМЪ ЛСАФШВЪ . ОБ .
К ОЛЬ БЛГЪ БЪ ИЛВЪ ПРАВЫМЪ
 СРЦЕМЪ . МУВЪЖЕ МАЛА НЕПОДВН
 ЖКАСТЪСА НОСТЪ . МАЛА НЕПРОЛІА
 ШАСА СТОПЫМА . ІАКО ВЪЗРЕВНОВАХЪ
 НАБЕЗЛЦОНЫЖ МНРЬ ГРЪШНИКОМЪ ЗРЕ .
 ІАКО Н БЕТЪ КЪСЛОУНЕНІА ВЪСЪМЪРТНІХЪ .
 НОУТВОРЖАЮНІА ВЪРАИЪ НХЪ . ВЪТРОУ
 ДЪХЪ ЧЛЪСЫБЫ НЕСЪТЪ . НОУЛІСЫ НЕ
 ПРІИМЖТЬ РАНЬ . СЕГО РАДИ ОУДЪРЪЖА
 НХЪ ГРЪДЫНИ ДОКОНЦА . ОДЪАШАСА НЕ
 ПРАВДОЖ И НЕУЗЪТІЕ СВОИМЪ . ИЗЫДЕТЬ

277. — Psaltire slavonésck (1570).

lipsesce prima fôie. Fôia 2 din c. 23 e pusă din greșală înaintea celei d'intăi, iar lipsa s'a completat printr'o fôie manuscrisă. C. 25, 26 și 27 sunt fôrte deteriorate.

Pe ultima pagină a c. 35 se află stema Țerei Românesck într'o cunună de lauri și între cuvintele хрисо[коуль] — влѣшкон землѣ. Partea de jos a acestei foi însă, a fost ruptă, după cum se vede în facsimilele de mai sus (No. 276), așa că nu scim dacă sub dînsa n'a fost numele lui Alexandru Voevod, ca în Octoihul de la 1575 (v. p. 61), sau a altui Domn. Caietul 38 pòrtă din eróre signatura kû. Din c. 69, ultimul existent în exemplarul de la Museu, lipsesce ultima fôie.

Textul e tipărit cu negru și roșu, cu câte 25 rînduri pe pagină. Inițiale

ѢМУ ЛЮДИ СРЕДѢ , АИ , НЕ ДѢЛАѢ .

ВЗРѢМА ѠНО ОУЧАЩУ ІСОВН ЛЮДИ
 ВЪЦАКВН НБЛГОБѢСТВУЖЩУ . СЗВѢ
 ШААШЕСА АРХІЕРЕН И КНИЖНИЦН СЪ
 СТАРЦН . ИРѢША КЪНЕМУ ГЛАЩЕ .

РЪЦН НАМЪ КОЕЖ ВЛАСТІЖ СІА ТВОРИШН
 ИЛИ КТО ЕСТЬ ДАВЫИ ТѢБѢ ВЛАСТЬ СІА .
 ѠВѢЩАВЖЕ ІС РЕЧЕ КЪНІМЪ . ВЪПРОШЕВЫ
 ИАЗЬ ЕДННОГО СЛОВЕСВ , ИРЪЦѢТЕ МЫ . КРЩЕ
 НІЕ ІѠАННОВО СЪЗНБЕЛИ БѢ . ИЛИ ѠУЛКЪ .
 ѠНИЖЕ ПОМЫШЛѢАХЪ КЪ СЕБѢ ГЛАЩЕ . ИКО
 АЩЕ РЕЧЕМЪ СЪЗНБЕ , РЕЧЕТЪ . ПОУЧО НЕКѢ
 РО ВАС ТЕ ЕМУ . АЩЕ ЛНЖЕ РЕЧЕМЪ ѠУЛКЪ ,
 ВЪОН ЛЮДІЕ КАМЕНИЕМЪ ПОБИЖТНЫ . ИЗВѢ
 СТНО БО БѢ ОІѠАНИѢ , ИКО ПРРѢШКЪ БѢ .
 И ѠВѢЩАШЕ НЕКѢМЫ ѠКЖ ДУ . И ІСЪЖЕ РЕЧЕ
 ИМЪ . НИ АЗЬ ГЛА ВАМЪ , КОЕЖ ВЛАСТІЖ
 СІА ТВОРА . КОНШЪ СРѢ . НАЧАТЖЕ КЪ
 ЛЮДЕМЪ ГЛАТИ ПРИТЧА СІА . ЧЕ , АИ , НЕ

РЕЧЕ ГѢ ПРИТЧА СІА , ЧЛКЪ НАСАДИ
 ВЪНОГРА . И ВЪДАСТЬ ЕГО ДѢЛАТЕЛѢ .
 И ОТИДЕ НАЛѢТЛ МНОГА . И ВЪЗРѢМА
 ПОСЛА КЪ ДѢЛАТЕЛѢ РАБА . ДА ѠПЛУ
 ДА ВЪНОГРА ДАДАТЬ ЕМУ . ДѢЛАТЕЛЪЖЕ
 БНБШЕ ЕГО . ПОСЛАША ТЪЩА . И ПРНЛОЖИ

КА

sunt de două feluri, unele mai mici, altele mai mari, formate din impletituri de linii și identice cu cele reproduse mai sus sub nr-ii 2, 7—10, 12, 13, 15, 17, 18, 23, 33—35, 37, 67, 68, 74 și 89 bis.

La început se află un frontispiciu impletit, amintind pe cel din Liturghierul de la 1508, (mai sus p. 2); iar în capul f. 1 din c. 36, pe f. 3 a c. 57 și pe f. 2 v. a c. 65 se află un frontispiciu mic, avînd ca motiv o coronă între doi porumbeși, identică cu cea din Octoihul slavonesc de la 1578, (mai sus p. 70).

Hârtia are în filigrană, ca marcă de fabrică, stema orașului Brașov.

Colațiunea foilor :

C. 1 f. 1 : Давида пророка ѿ царѣ пѣснь . каѡ[сма], ѧ . ѱѧлм, ѧ.

C. 31 f. 4 : пѣснь мѡѡсеѡва къ исхѡдѣ, ѧ.

C. 34 f. 3 v. : Тропаре сѣ . поѣмъ къ соубѡтѣ понепорочнахъ . гласъ . ѧ.

C. 36 f. 1 : Послѣдѡкѡніе събрѡніе къ сѣлѣтнаго . начьнше ѡ мѣца, сѣптемвриа до мѣца, ѡгѡста . прѣимѣа, тропареже ѿ кондаке . праздником.

C. 57 f. 3 : Начѣло скетаго ѿ великаго поста.

C. 65 f. 2 v. : Часословець ѿмѣнощною ѿ дѣебисж слѣжнѣ, побѣстѡкс прѣ-подѡбнаго ѡца нашего сѡкы іерѡскаго . зачѣло поѡснощници.

București, Museul de Antichități (No. 795).

[1576]

18. Psaltire slavonescă.

In-4° defect. În exemplarul de la Museu, singurul cunoscut, nu s'au conservat decât caietele 17—27, de câte 4 foi, cu semnatura cirilică obișnuită. Textul e tipărit cu negru și roșu, cu caracterele Psaltirii slavo-românești de la 1577 sau cu cele mari ale Psaltirii slavonesci din același an. Textul e tipărit cu negru, iar titlurile psalmilor și, în genere, inițiala, cu roșu. Pagina are 18 rânduri. În foile dela început se află sfîrșitul psalmului 70, și în cele de la sfîrșit, începutul psalmului 109.

Hârtia are ca marcă de fabrică stema orașului Brașov.

(Sec. XVI)

34. Evanghelle slavonescă.

În Museul de antichități din București se află câte-va foi dintr'un *Evangheliar* care de sigur face parte din tipăriturile slavo-românești din sec. XVI. Hârtia are ca marcă de fabrică stema orașului Brașov. Dăm aci o pagină facsimilată (n° 278).

1635.

35. Molitvenie slavonese, Câmpulung 1635, p. 101.

Găsind un exemplar, ce e drept necomplet, putem întregi întru cât-va scirile de mai sus. Titlul, după Karataev, este următorul:

Трѣбникъ сѣрѣчъ. Мѡлтѡвникъ. ѿмѣаѿ къ сѣбѣ Црѣковнаа послѣдѡкѡніа, Іерѣ-емъ подѡбѡуѡаа. Изобрази са прѡкѡе къ Тѡпографѣи Сѣ : Мѡлостн Гѡрѡ Іѡ Матѡеа

Роеводы Басараба. Е дългомъ Полн : Лѣта ѿ Създаніа мѣра, зрѣлг., ѿ ѿ Къплѣ-
шеніа ѿа Гіса. зѣхлѣ.

Trebnic, adică Molitvenic cuprinzând în sine rânduilele bisericesci, cele ce se cuvîin preoților. S'aũ tipărit mai întăi în tipografia Milostivirei sale Domnului Io Mateiũ Voevod Basarab. În Câmpul-lung, aniĩ de la zidirea lumei 7143, iar de la intruparea Măntuitorului Christos 1635.

Prefața, adresată lui Mateiũ Basarab și semnată de Ioan Glăbcovici, începe cu cuvintele următore :

ПРЕДОСЛОВІЕ къ Пресѣклому и Блгоцестѣному Гдѣрѣ, Гдѣрѣ, Іоу МАТЕЮ
Роеводѣ БАСАРАБОУ. Алєки, Покѣмъ, Здрѣкѣже и Длгоденсткѣ: ѿ хрѣта ксе-
цедраго Бадки, и Блгодѣтелѣ: кѣрне и ѣдино мѣслне мѣлѣмъ, и желѣемъ. ѣкѣ
Дѣклѣтеи и слѣги наї нижшыє.

Precuvintare cătră prealuminatul și cuviosul Domn, Domn Io Matheiũ voe-
vod Basarab. Milostivire (grație), pace, sănătate și viață lungă dela Christos prea
îndurătorul stăpin și dătătorul de bine (făcătorul de bine), cu adevărat și într'un
gând rugăm și poftim, ca lucrători și slugi prea plecate.

După nise considerățuni generale asupra folosului invățăturii creștinesci, precuvinta-
rea urmază ast-fel :

И сегѣ ради несмѣнѣною кѣрою и змысломъ мѣжественнымъ, ѣко нѣкогда
предѣлѣи, и преслозѣщи Гдѣнке Басарабоу, троѣ Гдѣрской мѣсти Рѣднѣк, поднѣг-
нѣса доблѣстѣннѣ на съ противоборѣи кѣрта хѣа нецѣднѣ попраша и низложѣша.
сѣхѣ дрекѣ блгоплодовѣтѣхъ, и ты ѿраслѣ ѣси, прескѣтѣлѣ Гдѣрѣ. понеже кѣ и ѿныхъ
храбрѣсти и мѣжѣтѣ достигѣши, и ѿ ѣномъ чѣ болѣша дѣхѣномъ тѣпѣнѣ ѣмѣши.
не тѣчѣюже цѣрки Бжѣтѣннѣмъ зѣрашѣюще, но и ѣже в ѣнихъ Бѣодѣхѣновѣннѣмъ Книгы,
кѣрѣкѣ тѣпѣса вѣз вѣсѣкомъ перемѣны. Прѣкѣдѣ сѣкѣ гѣлѣ Пророческѣмъ, ѣже речѣ,
Кѣлѣ сладка грѣтѣни моѣмъ словесѣ твоѣмъ, и пѣче мѣда оѣстѣмъ моѣмъ. и блгѣ
мѣкѣ зѣконъ оѣстѣ твоѣхъ пѣче тысѣщѣ зѣлѣта и сѣбра. Сегѣ ради послѣнѣи и
писѣнѣи скоѣи, мнѣго стрѣнѣ далѣкѣхъ прохѣдѣ, ѣкѣ оѣгрѣскѣ стрѣны, и Болѣн-
скѣмъ предѣлѣмъ. дѣже и до столицѣ Книзѣстѣкѣ Кѣевскѣмъ. и до самѣго Намѣсѣника,
и кѣсѣ Цѣрки Росѣйскѣмъ стрѣнѣю чѣноначѣлѣника прѣчѣтѣнаго Петрѣ Могиѣлы Архѣ-
ѣпѣпа Мѣтрополѣта Кѣевскаго досѣлѣ ѣси. трѣсѣмъ ѣгѣ съ тѣпѣнѣемъ, и молѣнѣемъ
приѣжнѣмъ: тѣко лѣдѣи наказѣннѣхъ къ писѣнѣихъ сѣхъ, ѣкоже и къ хѣдѣжестѣкѣ
тѣмъ тѣпографѣскомъ ѣскѣнѣхъ. и сѣцѣкѣмъ вѣсѣслѣнѣ Бѣ по ѣбѣчѣной скоѣй
блгѣсти спѣдовѣтѣса блгоѣзѣволѣ. лѣдѣи бѣ, и дѣло тѣ прѣсѣто настѣоѣще, дарѣвѣлѣ
тѣ ѣсть Бѣка Хѣ по достоѣнѣю ѣзѣвѣрѣстѣ. съ ѣиѣже кѣсно, и съ ѣнѣми мнѣ-
гѣми наказѣннѣми къ писѣнѣихъ Бжѣтѣннѣхъ докѣлно сѣкѣтѣкѣлѣ ѣси, и съ
ѣбѣнѣмъ сѣкѣтѣмъ и ѣзѣколѣнѣмъ ѣдиномыслѣннѣхъ Боѣровѣ книгы ѣздѣлѣ ѣси. Чѣ
неѣдѣбѣ и неѣзѣмѣжно вѣ стрѣнѣ тѣой мѣсѣ, нѣѣже блгѣтѣю кѣрѣкѣмъ и вѣсѣслѣнѣмъ
дѣснѣца, и ѣвѣ ѣснѣмъ зрѣтѣса. ѿ Глѣбнѣно богѣтѣстѣка и прѣмѣдрѣсти, и рѣзѣма Бжѣмъ,
ѣкѣ не ѣспѣтѣни сѣдѣве ѣгѣ и не ѣслѣдѣкѣны пѣтѣ ѣгѣ. Кѣтѣ бѣ рѣзѣмѣ оѣмъ
Гѣднѣ; ѣли кѣтѣ сѣкѣтѣникѣ ѣмѣ кѣстѣ; и проч. ѣще ѣбо и ѣнаго сѣкѣдѣтѣлѣстѣва ѿ
сѣмъ мнѣго ѿ писѣнѣи Бжѣтѣннѣхъ прѣвѣстѣи кѣ могѣсѣ. нѣ понѣже прѣдѣслѣвноє
сѣзѣнѣ не ѣбѣчѣ длѣготѣ словѣсѣ вѣмѣщѣтѣи. сегѣ ради ѣлѣко мѣщѣно вѣ кѣртѣкѣ

предложншася. Нѣже благодѣю ѿ чѣлоубіемъ Бѣа вседръжителю, сподобнаса еси початок ѿ съвършеніе видѣти. Омѣже сіе прѣтоє дѣло, съ благодареніемъ ѿ мѣнїемъ предлагѣи, ѿкѡ всевидцѡ ѿ съдѣтелю жизни нїеа. По томже въ блго-четивїи ѿ правослаквиїи Іерее, ѿ діакони, ѿ вѣсегѡ сана чѣцы, ѿже прїеманте въстрѣнѣ тѡй, не развѣнїте ѿко вещи земныя нѡ ѿкоже дарованїе небоое. чтѣще сію книгѡ творѣте ѿ хрѣнѣте въса заповѣди Гнѡ непорѡчны, ѿ мѣнте, ѿ мїли са дѣнїте къ твоецѡ всѣхъ Бѣс, ѿ избавнїтелю. да сподобнѣтѣ (ѿ ѡнаго предстател-ствѡющаго ѿ желанїемъ ѿ ѿждикенїемъ немѡлымъ подвигшагѡ ѿ потрѣднѡшагѡса вѣло въ дѣлѣ томъ сѣомъ) предстѣти ѿдостигнѣти въ вѣчный ѿгѡ покѡн не-прикосновеннымъ славы. ѿдѣже вѣдетѣ житїе въскѣмъ вѣрѡющимъ въ ѿмѡ Гѡ Бѣа ѿ сїса нашегѡ Іса Хѡ. ѿ възлюбнѡшнмъ хвѡлноє ѡвлѣнїе по нїестрїа ѿгѡ, ѿмѣже вѣди, чѣтѣ, слѡва, ѿ дрѣжава, въ нескончѡемъ вѣки вѣкѡм, ѿмнн.

Наѿ мѣншїи з Тѣпографїи твоеї Гѣдркої Мѡлѣти, дѣлатѣа ѿ Слѡжитѣа. Іѡанъ Глѣкѡвич, слѡво Сѣстакнїтѣа съ прѡчннн жѣдѣтѣ ѿ прнѣктѣвѣтѣ.

Și din pricina acésta, cu credință neindoielnică și cu hotărîre bărbătească, întocmai cum odinioară prea vitejii și prea slăviții domni Basarabî, străbunii Domniei-Tale, îndreptându-se cu vitejie împotriva vrăjmașilor crucei lui Christos, fără de milă (cruțare) i-au călcat și i-au răsturnat, — căci a acestor pomî de pome roditori odraslă ești și Tu, prea luminată Domn, de ôre ce îi ajungi pe ei și în vitejie și în bărbăție, și ceea-ce e mai mult, te îngrijesci (porți grije) și de cele sufletesci. Căci nu numai înfrumusețezi bisericele dumnezeesci, ci te îngrijesci cu tărie (stăruință) și fără preget de cărțile de Dumnezeu insuflăte, aducându-ți aminte de cuvintele prorocului care țice: cât de dulci sunt cuvintele tale pentru gîtlejul meu, și mai mult decăt mierea pentru buzele mele, și legea buzelor tale (guri tale) este mai scumpă (bună) pentru mine decăt miile de aur și argint. De aceea, prin epistoliile și scrisorile tale, străbătând multe țeri îndepărtate, precum părțile unguresci și cele din Volynia, ai ajuns până la scaunul principatului de Chiev și până la locșitorul și capul întregel biserici rusesci Petru Moghila, Archiepiscop și mitropolit de Chiev, eșind de la el cu sîrguință și cu stațornică rugăciune, ômenî învățați pe deoparte în sfintele scripturi și isteți pe de alta în meșteșugul acesta al tipografiei. Și la acestea atot puternicul Dumnezeu, prin obicînuita sa bunătate, a bine voit să se indure, iar stăpănitorul Christos ți-a îngăduit să găsesci, după cuviință (după cum se cuvine), și ômenî și acest lucru prea sfint și adevărat. Și împreună cu ei și cu alți mulți învățați în scripturile dumnezeesci, te-ai sfătuit îndeajuns, și cu sfatul tuturor și cu învoeală boerilor de același gînd, ai dat la lumină cărți. Ceea-ce se părea nepotrivit și cu neputință în țara acésta, acum, prin binecuvîntarea mănai celei tari și prea puternice, se vede și aci lămurit. O, adîncime a bogăției, a înțelepciunii și a minții dumnezeesci, cât de nepătrunse sunt judecățile tale și de necăutate cărările tale! Căci cine a înțeles mintea Domnului? Saș cine i-a fost sfetnic? Și așa mai departe. Și, deși s'ar putea aduce și alte multe doveđi despre acésta din scripturile dumnezeesci, dar fiind-că spusele precuvîntării nu obicînuesc să cuprindă multe vorbe, deaceea pe cât a fost cu putință pe scurt le-am povestit (arătat) acestea. Acum însă prin binecuvîntarea și iubirea de ômenî a lui Dumnezeu a-tot-șitorul, te ai învrednicit a vedea începutul și sfirșitul, și lui închină-ți acest lucru prea sfint, cu mulțămire și cu ru-

găciune, ca unuia ce este a-tot-vădător și creatorul vieții noastre. După acestea voi, cuvioși și dreptcredincioși preoți și diaconii și cetitorii de ori-ce cin, ceea-ce veți primi în țara acésta, să nu credeți că sunt lucruri pămîntesci, ci un dar ceresc. Cetind acésta carte, îndepliniți și găsiți neatînse tóte poruncile Domnului, și rugați-vă și făceți-vă plăcuți lui Dumnezeu făcătorul tuturor și mântuitorul. Ca să învrednicéscă și pe acel ce stă în frunte și s'a silit și s'a trudit mult, cu sirguintă și cu cheltuială nu puțină la acest lucru sfînt, să stea tot în frunte și să ajungă, în liniștea sa de veci, o slavă (mărire) neatînsă, acolo unde va fi viața tuturor celor ce cred în numele Domnului-Dumnezeu și al mîntuitorului nostru Isus Christos și celor ce au iubit arătarea falnică a lui, după înălțarea lui; lui să-i fie cinstea, slava și puterea în vecii vecilor nesfîrșiți, amin.

Cel mai mic din tipografia milostivirei tale domnesci lucrător și slujbaş,
Ioan Glébcovicî, adunător (culegător) așezător de cuvinte,
cu cei-lalți te salută și îți se închină.

Biblioteca Academiei Române.

Karataev, Описание, No. 426, p. 448. — Stoian Novacovicî, Српски штампари у Румунији, Belgrad, 1898. — M. M. Vukicevicî, Из старих Србула, in *Glasnik zemaljskog Muzeja u Bosni i Hercegovini*, XIII (Sarajevo 1901), p. 61.

1636.

35. Canisiu, Catechism, trad. românească, Pojon 1636, p. 104.

In *Efemeridele* colegiului iesuit din Tyrnavia, ținute de George Dobronoki, se află sub data de 1636, Febr. 2, următoarea notiță :

„... Accepi a Karan Sebes a nostris patribus catechismum P. Canisii e latino in linguam Valachicam imprimendum Posonii opera P. Iacobi Nemethi.“

„De isnoavă“ acest catechism s'a tipărit în 1703. V. mai jos sub acest an.

Arch. f. siebenb. Landeskunde, N. Folge, XIX, 629. — N. Iorga, *Socotelile Brașovului*, in *An. Ac. Rom. XXI, Mem. sect. ist.*, 187.

1637.

36. Psaltire slavonéscă, Govora 1637, p. 104.

Adaugă la depozite : Biblioteca Academiei Române. Veđi adausul la n° 37.

1638.

37. Psaltire slavonéscă, Govora 1638, p. 106.

Psaltirea slavonéscă de la Govora din 1637 s'a retipărit în anul următor, cu mici modificări de ortografie și cu schimbarea unui nume personal din prefață, anume ca episcop de Buzeu, se vede figurând Ștefan, în locul lui Efrem. Afară de acésta deosebire și aceea a datei de la sfîrșit, cele două prefațe sunt identice. Tipărim totuși mai jos acésta prefață fiind-că reproducerea de la p. 104, făcută după Karataev, este necompletă.

Titlul este acesta :

П С А Л Т И Р Ъ
 Бл҃жѣннаѣ прѣрка ѿ цр҃кѣ
 Д Я Б Ы Д Я,
 Сѣпѣемъ, мѡѡсеѣа же
 ѿ ѿнѣхъ прѣркъ, ѿ сѣ псалмѡ ѿз-
 враннѡмъ, ѿ сѣ пасхаліею.
 Псалмѡмъ ѿ ѿждивеніемъ
 Изобразѣ сѣ ѣ краѣ къ Түпо-
 графѣмъ пресвѣтлаго Пѡдара
ІО МЯТӨЄЯ БЯЄПРЯБЯ
 Коекѡды землѣ Оүгро
 влахійскѣмъ.
 Къ монастѣрѣ глемѣмъ
 Говора, Храма оүспеніе прѣ: вѣда.
 Къ лѣ ѡ сѣзданіа мѣра, брѣмъ.
 Я ѡ Рож: хѣа, махан.

Psaltirea fericitului proroc și împărat David cu cântările lui Moise și ale celorlalți proroci și cu Psalmii aleși și cu Paschalia. Cu sîrguință și cu cheltuială s'au tipărit de două ori în tipografia prea luminatului Domn Io Mateiū Basarab, Voevodul Țerei Ungrovlache. În mănăstirea numită Govora, hramul Adormirea prea sfintei Născătoare de Dumnezeu. În anul de la zidirea lumii 7146, iar de la nascerea lui Christos 1638.

În 4° de 4 foi fără număr și 363 numerotate, tipărit cu negru și roșu în foile liminare și la începutul textului, iar încolo numai cu negru.

În primele 4 foi se află titlul încadrat de gravura care a servit mai pe urmă la tipărirea *Pravilei* de la Govora și la *Pogribania preoților* din 1650 (v. facs. n°. 155); stema Basarabilor din aceeași *Pravila*, cu aceeași inscripție (v. facs. No. 101); două prefețe, una adresată de Mateiū Basarab către Români și către alte neamuri înrudite cu noi după credință, care se reproduce mai jos, și alta despre Psaltire; și, în fine o gravură reprezentând pe David pe un tron, cu însemnarea, pe una din treptele tronului, cu cifre arabe, a anului 1628.

ІО МЯТӨЄЯ БЯЄПРЯБЯ Коекѡда, Бж҃іею бѣгдѣтїю начѣлникъ късѣ землѣ Оүгровла-
 хійскѣа, Єщѣже ѿ Запѣлнѣнскѣхъ стрѣнъ, Ямѣлѣш, ѿ Фагарашъ, ѿ херцекъ, ѿ проч.
 Правослѣвномъ ѿ бѣгочѣстїномъ рѡдѣ ѡчѣствѣ нашѣго, ѿ ѿнѣмъ рѡдокомъ намъ къ
 вѣркѣ же ѿ славномъ Дїалѣктѣ Славѣнскомъ сѣгласющѣмъ сѣмъ ѡзвѣцѣ. Най-
 пѣче же Болгаромъ, Срѣкомъ, Оүгровлахомъ, Молдавлахомъ, ѿ прочѣмъ.
 Бѣгдѣтї мѣра, здравїа же ѿ сѣспенїа ѡ късѣбѣгѣго Бѣга ѿ Гѣда нашѣго Іѣ хр҃та. оүс-
 рѣдно желѣю.

Язъ оүбо рѣкъ прецѣдрагъ вѣки моѣго Іѣ хр҃а, тѡйжде ѿже ѿ вѣше речѣннѣмъ,
 бѣгдѣтїю ѿ пѡмощїю Бж҃іею начѣствѣющѣмъ мѣ землѣю сѣю, къжедѣлѣхъ оүсрѣднѣмъ
 тѣпсалмѡмъ вѣшемъ Правослѣвїю прѣдѣстѣвнѣ ѡ лѡбѣмъ Түпорѣфѣмъ сїю Бѣгдѣсхновѣннѣю
 кнїгѣмъ глѣмѣю Псалтѣр, юже дѣхъ сѣынъ оүсты Дѣдѣмъ ѡрїгнѣмъ. Тѣмъже оүбо теплотѡю
 любкѣ оүсрѣдѣствѣйте ѡсѣмъ, ѡще ѿ мѣлѣс цѣнѣмъ приносѣще, ѡкнъ бѣгвѡкннѣмъ дѣрѣ
 дѣющѣмъ на ѿстрошѣнїе, хотѣющѣмъ мѣмъ пакнъ по снѣ ѿнѣмъ Кнїгнѣ бѣгочѣстїю вѣшемъ прѣдѣ-
 стѣвнѣ. Не мнѣте же, ѡкнъ ѿкнѣсѣю кѣщѣмъ стѣжѣете тѣкннѣсѣю, ѿдѣ ѿнѣмъ ѿ вѣчнѣмъ
 дарѡвѣнїѣмъ сѣкрѡвнѣщѣмъ. Тѣмъже оүбо любѣзно со оүсрѣдїемъ ѿ бѣгдѣрѣнїемъ сїю Кнїгѣмъ

пріймайте и худости нѣша вѣше речѣнное и мѡ, ѣмѡже ѡще не вѣсно и естѣ скрпн-лагѡюще сѣпрѡжннцѣ моѣа и мѡ Слѣны, къ сѣыхъ вѣшнхъ мѡтвѡхъ памѡтетковѡти не презрѣте: пѡчеже бѡговолѣте сѣмѡ, дѡже и въ прѡчѡмъ подвѣжнѣишнхъ нѡсѣ къ снхъ разлѣчнѡмѡ оумноженію Книгѣ сътворѣте.

Молюже вѡсѣ съжитѣи страны нѡшеа, найпѡче же вы Братѣ вѡдѡщн по нас, Бжнмѣ и зволѣнемъ хотѡщн началствѡати землѣю сѣю, къ немѡлѣте вѡпасѡ дарѡвѡнію сѣмѡ, Тѡпографію сѣю глѡ, и ѡки дѡрѣ прѣчѣстенѣ вѡпасѡ блюдѡще, хранѡще ю въ вѡпасѡмѡ съдрѡжаннн кѡшемѣ негнѡлемѡю въ вѣки. съкрѡкнше бѡ естѣ дражѡише пѡче вѣсѣхъ земнхъ съкрѡвнщѣ. златѡ бѡ и сѣбро и кѡменѣ дрѣгоѣ съкрѡвнща, телѣсѡ тѡкмѡ времѣннѣ оумрашѡютѣ, съкрѡкнше же снцѡе дѡшѡ члѣкѣмъ оумрашѡютѣ. Тѣмѡже сѣе вѡ нѡсѣ прѣемѣ дарѡвѡніе, Бжѡ бѡгодарѣніе въ тѡцнѡмъ прѣлежаннн вѡздакѡиѣте, и въ всѡкомѣ вѡвнѡи нѡжднхъ вѣщѣи съблюдатн по вѡшествнн нѡшемѣ не небрежѣте. Прѡче же здравѣстѡиѣте вѡ Гдѣ.

Повелѣнемѣ же прѣсѣтѡлѡго Гдѡдѡрѡ Іѡ Мѡѡѡ Басарѡба Вѡевѡды, и блѣвѣнемѣ Прѣсѣтѡнѡго Архѣпѡпа Теофѡла, мѡстѣю Бжнѡ Мѡтрополѡта всѣмъ землѡмъ Оумнѡвѡлѡхннскѣа, и Бжѡлюбнѡго Игнѡтѣа Слѣпа Рѣвннцѡкагѡ, и Стефѡна Слѣпа Бзѣкекагѡ, напечатѡкѡти сѣю Книгѣ глѣмѡю ѡсѡлѡтѣрѣ мнѣ худѡшемѡ къ сѣенѡиѡноцѣхъ Мелѣтѣю Мѡкедѡнскѡмѡ Игѡменѡ вѡщежитѣлѡнаго Мѡнастѣра Гѡкѡра, хрѡма Оумѣннѡа Иѣтрыа Бѣдѡ. понѡже желѡнемѣ вѡждѣлѣхъ на сѣе худѡжнѡе дѣло Тѡпографѡе и гдѡ прѡлѡхъ Мнншѣскѣи вѡбразъ къ сѣей горѣ Идѡнскѡи, въ кѡнѡкѡи Бѡлгарскѡи Лѡкрѣкѡ мѡнастѣрѡ зѡвѣмѡго зѡгрѡфѣ. Тѣмѡже молю вас, чѡщѣ сѣю Книгѣ, ѡще чѡдѣ вѡдетѣ погрѣшѣно, дѡхѡмъ крѡтѡстн и прѡкѡлѡте, и насъ къ сѣемѣ трѡдѣкншнхъ сѡ блѣкѣте ѡ не клннѣте, понѡже не ѡгнѣа пнѣсѡ, нѡ рѡкѡ грѣшнѡа и крѣннѡа.

Вѣ лѣѣ, зрѣме (sic) я вѡ Рѡж: хѣа, ахѡн. Мѣца Іюннѡа, ѡ днѣ

Ion Mateiŭ Basarab Voevod, cu bine-cuvintarea dumnezeescă Domn al întregŭi Ţerŭi Ungrovlache ŝi al pŕrŭilor de peste munŭi, Hertog de Amlaŝ ŝi Făgăraŝ ŝi cele-lalte. Drept-credinciosulŭi ŝi evlaviosulŭi neam al patriei nšstre ŝi altor neamurŭi înrudite cu noi după credinŭă ŝi având acelaŝi vestit dialect slovenesc ca limbă, ŝi cu deosebire Bulgarilor, Sirbilor, Ungrovlahilor, Moldovlahilor ŝi celor-lalŭi, bine-cuvintare lumescă, sănătate ŝi mântuire dela a-tot-fericitul Domnul Dumnezeu nostru Isus Christos cu osărdie le doresc.

Eu robul prea darniculŭi stăpân al meu Isus Christos, acelaŝi mai sus numit, cu bine-cuvintarea ŝi cu ajutorul lui Dumnezeu domnind peste acestă țară, am dorit cu multă silinŭă să vă dăruesc Dumnea-voastră, drept-credincioșilor, din tipografia mea, acestă carte de Dumnezeu însuflată, numită Psaltire, pe care Duhul sfint prin gura lui David o scšse. De aceea cu căldura dragostei primiŭi acest dar, deși de nu prea mare preŭ, dar ca un început, căci după acestă am de gând (voesc) să vă dau cuvioșilor voastre ŝi alte cărŭi. Ťi nu credeŭi că umblaŭi după vre-un lucru peritor, ci după comorŭi cerești ŝi vecinice. De aceea primiŭi cu dragoste ŝi cu osărdie ŝi cu mulțămire acestă carte ŝi numele mai sus đis al micimeŭi nšstre adăogând pe lângă el fără de lene ŝi pe al soŭiei mele Elena ŝi nu-l desprețuiŭi a-l pomeni în sfintele všstre rugăciunŭi; aveŭi chiar mai multă bună-voinŭă pentru acestă, ca să ne faceŭi pe noi ŝi mai sirguitoři întru înmulŭirea feluritelor cărŭi.

Vă rog dar pe voi conlocuitoři țerŭi nšstre ŝi mai ales pe voi fraŭi ce veŭi fi după noi ŝi cu voea lui Dumnezeu veŭi stăpâni acestă țară, să păstraŭi cu in-

grijire acest dar, vrea să țină această tipografie; și păzind-o cu îngrijire ca un dar prea cinstit, păstrându-o în stăpânirea voastră sigură și nevătămată în veci, căci este o comoră mai scumpă decât toate comorile pămîntesci; căci aurul și argintul și pietrele sunt comori scumpe ce înfrumusețază numai vremelnice trupurile, iar comora aceasta înfrumusețează sufletele omenesci. Deci, primind de la noi acest dar, aduceți lui Dumnezeu mulțumire cu mare silință și păstrați-l în totă înbelșugarea și cu toate trebuincioșele și nu-l nesocotiți. De altfel fiți sănătoși în Domnul.

Din porunca prea luminatului Domn Ion Mateiu Basaraba voevod și cu bine-cuvîntarea prea sfințitului arhiepiscop Teofil, cu mila lui Dumnezeu mitropolit al întregii țări a Ungrovlachiei, și a iubitorului de Dumnezeu Ignatie episcopul Rîmnicului și a lui Ștefan episcopul Buzăului, am tipărit această carte ce se cheamă Psaltire, eu cel mai mic între călugări Meletie Machedoneanul, igumenul mănăstirii cenobitice Govora, cu hramul Adormirea preacuratei Născătoare de Dumnezeu, de ore-ce m'am aprins de dragoste pentru acest meșteșug al tipografiei când am primit haina călugărească în sf. munte al Atonului, în marea lavră bulgărească a mănăstirii numită Zugraf. De aceea vă rog pe voi cei ce veți citi această carte, dacă va fi ceva greșit, să îndreptați cu duhul blândeții și să ne blagosloviți pe noi cei ce ne-am trudit întru aceasta și să nu ne blăstămați, căci n'a scris inger, ci mâna păcătoasă și de lut. În anul 7145, iar de la nașterea lui Christos 1638, luna Iunie 30 zile.

În exemplarul nostru psaltirea se termină cu f. 180; foile de la 181 până la 239 lipsesc, se pot însă completa cu cele din Psaltirea de la 1637, — acestea fiind, ca și cele de la 239 până la sfîrșitul cărții, obiceiurile adaose la psaltire, cari au fost tipărite mai târziu.

Pe ultima foie, 363, la sfîrșit, se citește :

СѢА БЖСТВЕННЫМ СИНАГГАРЕ НАЧАХ ПИСАТИ, ꙗ ЮЛІА МЦА И ДОКОНЦА СВЯТЫИХ, НЕДОСТОЙНЫИ СИЛКІТРЪ ТАХА ЕРОМОНАХ, ІГ҃МЕНЬ ѠБЩЕЖИТЕЛНЫМ ЛАВРИ ГОВОРЫ. КЪ ЛКТЬ, ЗРМД.

Aceste dumnezeesci Sinaxare am început să le scriu din luna Iulie, și le-am dus până la sfîrșit, eu nedestoinicul Silvestru Taha eromonah, egumenul lavrei chinovitice Govora, în anul 7149 (1641).

Biblioteca Academiei Române.

1640.

39. Pravila sfinților Apostoli, Govora 1640, p. 108.

P. 109, r. 16, citește : Настѡра.

1642.

41. Decretul Patriarhului Partenie, Iași 1642, p. 119.

În Biblioteca Națională din Paris (Mss., Fondul Armenesc No. 67) s'a găsit un exemplar din acest decret al Patriarhului Partenie.

O fôie volantă de aprox. 0,91×0,315. Sus se vede un frontispiciu reprezentând pe Maica Domnului cu copilul Isus în brațe, între doi îngeri. Decretul începe cu cuvintele următoare:

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Textul e pe două colône, iar semnăturile pe trei colône. După acesta se află stema Moldovei și scrisoarea către Vasile Lupu. În sfârșit rindurile pe care le-am reprodus mai sus (p. 119).

Paris, Biblioteca Națională.

Legrand, *Bibliographie Hellénique du XVII-e siècle*, III, 89. — A. Papadopol-Calimach, în *Convorbiri literare*, XIV, 260.

1643.

44. Antologhion slavonese, Câmpulung 1643, p. 133.

P. 133, r. 14, citește: зѣмѣснѣ,

La bibliografie adaugă:

Novacovic, Српски штампари, 338. — V. A. Urechia, *O scrisoare a lui Udriște Nasturel*, în *Anuarul facultății de filosofie și litere din București pe 1897—98* (București 1899), p. 63.

45. Carte de învățătură, Iași 1643, p. 137.

D-l Gavriil Hango, preot în Gherla, ne comunică un exemplar din această carte cu data de 1641. Titlul este același ca cel reprodus în facsimile la n° 123, cu deosebirea că este tipărit numai cu negru; că n din cuvântul цѣркви din rîndul al 7-lea este scris în rînd, și nu aruncat de-așupra; că în rîndul penultim este o greșală de tipar: τѣри, în loc de τρεи, --și, în fine, anul tipăririi este 1641, în loc de 1643. D. Hango cunoște un exemplar din 1643, cu erorea de tipar мѣри, în loc de мѣри.

Exemplarul comunicat de d. Hango dovedește, —și acesta este un fapt notă,— că tipărirea cărții s'a început în 1641. Mai pe urmă, adică în 1643, când se termină de tipărit, titlul părându-se prea simplu, s'a retipărit, împreună cu prefața, întrebuintându-se și cerneala roșie. Și tot în acel an se tipărește un titlu și mai înfrumusețat, anume cel reprodus în facsimile la n° 122.

Comparând între ele 19 exemplare din această carte, am ajuns la convingerea că nu pôte fi vorba de mai multe edițiuni. Cartea s'a tipărit de sigur cu ôre-care zăbavă. Greșelile de tipar, și mai ales cele de paginațiune, s'aș îndreptat în cursul tipăririi cărței, fără a se renunța la foile tipărite cu numerotația greșită. De aci vine nepotrivirea în ordinea numerotației foilor, —nepotrivire care ar face să se credă că s'aș tipărit mai multe edițiuni.

În exemplarul cu data de 1641, numărul foilor urmază astfel:

1-3, 2, 5-21, 20, 23-25, 29, 27-57, 59, 59-66, 71, 68-140, 139, 142-171, 171, 173-175, 175, 177-244, 247, 246, 245, 249, 251-255, 257, 260, 259-264, 267, 266-290, 281, 292-307, 309, 309-344, 344, 346, 351, 312, 353-376, 381, 378-384.

Pentru partea a doua a cărții: 1-19, 21, 29, 22-91, 95, 93-96, 103, 98-105, 105, 107-109, 113, 111-116.

Greșelile de numerotație ale părții a doua sunt exact aceleași în toate exemplarele vădute de noi,—ceea ce constituie o dovadă că această carte s'a tipărit o singură dată.

Dacă ar fi fost mai multe edițiuni, ele ar sta în ordinea următoare în ceea ce privește vechimea lor: 1) Exemplarul cu data de 1641; 2) cel cu data de 1643, cu chenarul simplu, și 3) exemplarul cu data de 1643, cu chenarul infrumusețat. Cum se face atunci că o eroré de tipar (lăsarea afară a trei rânduri de la f. 280 v.), care este îndreptată în exemplarele 1 și 2 prin tipărirea din nou a acestei foi și lipirea ei în locul celei greșite,—reapare în exemplarul 3? Această eroré n'a fost observată decât după terminarea cărții și după ce multe exemplare se răspândiseră,—îndreptându-se în cele rămase, prin adaogirea acelor trei rânduri și prin înlocuirea frontispiciului cu unul mai îngust.

De altfel exemplarul cu data de 1641 are la sfârșit ca și cele-lalte aceeași notiță finală, în care se spune că această carte s'a tipărit în 1643 (v. mai sus, p. 141 și 143).

Din toate acestea rezultă că Cartea românească de învățătură a Mitropolitului Varlaam a început a se tipări în 1641 și că s'a terminat în anul 1643.

Adaugă la bibliografie:

B. P. Hasdeu, *Cazania moldovenească a mitropolitului Varlaam din 1643*, în *Col. I. Traian*, I (1870), 15 și urm.

Gavrill Hango, *Carte românească de învățătură*, în *Telegraful Român* (Sibiiu), din 1/10 Decembrie 1902.

1656.

64. Catechismu calvinesc, Bălgrad (Alba Iulia) 1656, p. 207.

Canonul I. M. Moldovanu ne comunică următoarea notiță asupra exemplarului aflător în biblioteca d-sale:

„Єкѣтѣль Катхизмѣшскаѣ къ рѣспѣнес, деѣ скрѣптѣра сѣтъ. ꙗ потрѣба рѣспѣнесаѣ а доѣвъ цѣрѣ, фѣрж скрѣптѣрж сѣтъ“.

„Urméază îndată textul (pe paginile 1-235).

„Apoi:

„шн сѣѣ тѣпѣрѣнт ꙗ чѣтѣте ꙗ Бѣлград. Бѣ ѣкт ѡ рож хрѣстова ꙗхѣнс мѣѣ юнѣ кѣ днѣ“.

„8° mic de 8.13 cm. Are signaturele И—Н.

„Urméază:

„Чѣнѣѣ, шн ꙗкѣцѣтѣрж прѣ сѣрѣтъ, де сѣѣтѣѣ Таннѣ“.

„Tratéză: Botezul, cina Domnului, căsătoria. Urméază rugăciuni diverse pag. 237-373.

„E continuarea „Scutului“ și are signaturele О—ЄѢ, iar la fine:

„ѣлѣкт ꙗхѣнс. Кор. Гѣѡр. Мѡѡ“.

1685.

84. Claslovéțu, Bělgrad (1685), p. 279.

După ultimele cercetări rezultă că Varlaam a fost ales Mitropolit al Bělgradului în anul 1685,—prin urmare și data tipării acestui Claslovéț trebuie pusă în acest an.

Dr. Augustin Bunea, *Vechile episcopii românești a Vadului, Geoagiului, Silvașului și Bělgradului*, Blaș 1902, p. 140.—N. Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București 1902, p. 346.

1687.

85. Rânduiala diaconstvelor, Bělgrad 1687.P. 280, în rîndul penultim, înlocuesce cuvîntul *scriitor* cu *turnător* (de litere).

1690.

89. Manual în contra schismei papistașilor, Bucuresci 1690.—Grecesce.

Traducerea primelor 4 rînduri de la p. 298 trebuie îndreptată astfel:

Din această cauză mulți au voit să împiedice tipărirea acestei cărțuliș a răposatului Maxim, fiind-că spune adevărul gol și curat; dar adevărul a învins și Dumneșeu s'a îndurat, și așa se tipăresce întru amintirea înțelepților și pentru luminarea și edificarea tuturor pravoslavnicilor.

1699.

115. Chiriacodromion, Bělgrad 1699,—p. 382.

Pe ultima_fóie (415):

„Typăritu-s-au aciastă Dumnezăiască Carte în sfnta Mitropolie în Belgrad, Hramul sfntei Troiță. Și [s-au început în luna lui] Martie [în] întâia zi (зѣ). [În anu] 1699. Și s-au săvârș[it] în Luna lui [...]mvrie în 20 de zile (зѣла), iară întru acestaș an.

„Urmare azbuchilor ce arată trataziș cărțiș aceștiș :

„Ѧ Б В Г Д Е Ж З Ѩ І К Л М Н О П Р С Т Ѹ Ф Х Ц Ы Ь Ъ Ю Ж
 И Ѧ Ѩ Ѱ Ѡ ѡ Ѣ ѣ

„Acésté toate îndoite și de doao ori agiungându-ș sfârșitul, (însă la a doao lipsésește Ѣ.), iară a treia oară până la Ѧ s-au săvârșită. Facú de toți trataziș 104“.

„In ce chipú cerbulú dorésește de izvorulú celú réce

Și streinulú de moșie-șú, cândú ašuré petréce,

„Și ca celú ce-í de furtună pre mare pré suparatú

Și să roagă de pururé să vază pământú uscatú,

„Asémené typografulú pentr-a' cărțiș sfârșire,

Lui Dumnezău dá laudă, cântare, mulțămire“.

1700.

118. Invățături creștinesci, Snagov 1700,—p. 390.In loc de *traduse*, citesce *tipărite* de Gheorghe Radovici.

1701.

124. Penticostar, Buzău 1701,—p. 412.

Titlul:

ПЕНТИКОСТЯРІОН | Кáреле áре ѡтрѣ сине Глажеба че ѡ съ кѣ- | вине лѣѡ. |
 Кáре акѣмь ѡтѣю сав типърѡт, динь | Порѣника, шѡ тóатъ келтѣяла, | Прѣк лѣми-
 натѣлѣѡ Дѣминь, Іѡ : | КѢНГТѢНТѢНЬ БѢГѢРѢВЪ | БОГѢОДѢ. | Митрополѡт

ФІІНД ѧ ТѢАТЪ Цара, Кѣр : | ΘΕΩΔΟΓΙΕ. | Шн сѧС ТИПѢРИТ ѧ сѢИТЪ ѼНКОПІЕ
ДЕ ЛА БСЗ : | Ꙗ ꙖНДѢ ДЕ ЛА ЗИДѢРѢ ЛѢМІИ : ꙖЗѢ.

1702.

131. Invățătura de șapte taine, Buzău 1702, — p. 435.

Din această carte s'a tipărit o edițiune specială pentru Moldova. Textul este același. Chiar și înscințarea tipărită ca prefață este identică, afară de numele mitropolitului: „Antonie, Archiepiscopu și Mitropolit a toată Moldavia”, în locul lui Theodosie.

132i. Moltivele vecerniei, (Buzău), 1702.

O broșură în-4° de 20 foi numerotate, tipărite cu roșu și negru, cu caracterele și ornamentele *Liturghiei* din acelaș loc și an. Fără titlu. La sfârșit, pe f. 20 v., se citește :

„Tipăritu-s-au acești Trataji, cu moltivele carele le cetescă Preoții séra la Psalmulă celū de Vecernie și la psalmii utrăniī și cu alte rânduiāle ale vecerniei și ale utr(ă)niī, cu blagosloveniāa și cu porunca a Părintelui Kyr Theodosie Mitropolitul a toată Țara Ugrovlahiei. Lét 7210“.

București : Biblioteca Academiei Române.

137. Ceaslov grecesc și arăbesc, tipărit de Antim, în București, 1702, — p. 442.

Găsind un exemplar complet, reproducem aci și începutul întâiei prefețe :

Τῷ Εὐσεβεστάτῳ ἐκλαμπροτάτῳ Ὑψηλοτάτῳ τε, καὶ Γαληνοτάτῳ Αὐθέντῃ, καὶ Ἡγεμόνι Πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασαράμπῳ Βοεβόνδα, τῷ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῷ καὶ περιποθήτῳ υἱῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος, Ἀποστολικῆν εὐλογίαν, καὶ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν.

Ὁ μὲν Δαβὶδ ὁ αἰοιδιμος ἐκεῖνος καὶ μέγας ἐν προφήταις καὶ Βασιλεῦσιν, ἐξετάζωντας διαπαντὸς τῆν τῶν ὄντων εὐαρμοσίαν, καὶ τῆν τοῦ ἀριστοτέχνου Θεοῦ πάνσοφον δημιουργίαν, καθὼς τὸ ὀρίζει καὶ μοναχός του ὄλην τῆν ἡμέραν ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτων, ἐκπληττόμενος ἐπὶ πᾶσιν ἐβόα λέγων, ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Ὁ δὲ μέγας καὶ θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρθείς, καὶ ἀκούσας ἐκεῖνα τὰ θεῖα καὶ ἄρρήτα βήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλήσαι ἐρευνῶντας καὶ αὐτὸς μὲ πολλὴν ἀκριβολογίαν τῆν παρὰ τοῦ Θεοῦ γινομένην τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων οἰκονομίαν τε καὶ κηδεμονίαν, καὶ αὐτὸς ἐκπληττόμενος ἐπὶ πᾶσιν ἐβόα λέγων ὡ βᾶθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. Καὶ πρεπόντως θαυμάζουσιν καὶ ἀποροῦσιν οἱ τοιοῦτι ὅσον ὑψηλότατοι καὶ ἂν εἶναι εἰς τὰ θεῖα καὶ εἰς τῆν γνῶσιν καὶ σοφίαν τῶν ὄντων. Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν ἢ πεπλασμένη καὶ κτιστὴ σοφία καὶ γνῶσις οὐ μόνον ἀνθρωπίνῃ, ἀλλὰ καὶ Ἀγγελικῇ τις εἶη καὶ ὑπερκόσμιος, νὰ φθάσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ τῆν ὑπεράπειρον τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ γνῶσιν. καθ' ἣν εὐταξίαν ἐδημιούργησεν καὶ διακυβεῖν τὰ πειρήματά του. Ἐγὼ δὲ ὁποῦ δὲν ἔχω καμίαν σύγκρισιν μὲ τοὺς τοιοῦτους θεῖους ἥρωας προφήτας, καὶ ἀποστόλους, ἀφήνωντας εἰς ἓνα μέρος ἐκεῖνα τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀκατανόητα κρίματα τοῦ Θεοῦ, θαυμάζω καὶ ἀπορῶ εἰς τὸ πέλαιος τῆς Θεοφρουρήτου καὶ Αὐθεντικής σου μεγαλοσύνης, καὶ πανσόφου οἰκονομίας καὶ διοικήσεως. ὁποῦ νοῦς ἀνθρώπου δὲν φθάνει νὰ καταλάβῃ, καὶ νὰ κατανοήσῃ τῆν πάνσοφον αὐτῆς ἐμπειροτάτην το καὶ φιλοανθρωποτάτην κυβέρνησιν ἀνεφάνησαν καὶ ἄλλοι τινὲς κατὰ τοὺς παλαιοὺς καιροὺς καὶ χρόνους ἀξιωματιμόνευτοι καὶ ἡρωϊκώτατοι ἄνδρες καὶ ἡγεμόνες καὶ Βασιλεῖς, ἀμὴ δὲν εὗρισκομεν

εις ἐκείνους ἐφάμιλλον πολιτείαν καὶ σύγκρισιν ἰσοτάλαντον μὲ τὴν πανθαύμαστον ὁμῶν Ἡγεμονίαν τε καὶ κηδεμονίαν.

Prea piosului, prea strălucitului, prea înălțatului și prea luminatului Domn și Stăpânitor a totă Ungro-Vlahia, Domnului Domn, Ioan Constantin Voevod, prea iubitului în S-tul Duș și prea doritului smereniei noastre, bine-cuvîntare apostolică și salutare în Christos.

David cel pururea amintit și mare între proroci și împărați, cercetând totă buna ordine a ființelor și creațiunea a celui mai mare și mai înțelept a lui Dumnezeu, după cum spune și el însuși, că totă ziua am cugetat la lucrările mânilor tale și spăimântându-se despre toate a strigat dîcînd: Cât s'au mărit lucrurile tale Dîmne, toate întru înțelepciune le-ai făcut! Iar marele și Dumnezeuescul apostol Pavel, cel rădicat până la al treilea cer și ascultând acele dumnezeesci și nespuse cuvinte, ce nu-s cu putință omului de a le vorbi, cercetând și acesta cu multă scumpătate, economia și îngrijirea săvîrșită de Dumnezeu în afacerile omenesci, și acesta spăimântându-se de toate, a strigat dîcînd: O adîncul bogăției și al înțelepciunii și cunoscîței lui Dumnezeu, cât de necuprinse sunt judecățile lui și nepătrunse căile lui! Și în adevăr se minunase aceștia cu cât sunt și mai înalți în cele dumnezeesci și în cunoscîța și înțelepciunea celor ce sunt. Pentru că cum este posibil ca înțelepciunea și sciința omenescă creată și plăzmită, dar încă și ingerescă de ar avea-o cine-va și supra-naturală, să ajungă și să pricépa înțelepciunea și sciința cea mai pre sus de margini a lui Dumnezeu, după care ordine a creat și guvernază făpturile lui. Eū, care nu am nici o asemănare cu astfel de dumnezeesci eroi, proroci și apostoli, lăsând la o parte acele înalte și neînțelese judecăți ale lui Dumnezeu, mă minunez și mă uimesc de măreția marelui priceperi a de Dumnezeu păzitelui, a Domniei tale, și de prea înțelepta economie și îngrijire; încât mintea omului nu ajunge să pricépa și să înțelegă guvernarea cea prea înțeleptă și prea experimentată a Văstră. Au fost și alții în eroicile și în timpurile vechi vrednici de amintire și eroici bărbați, Domni și Impărați, dar nu găsim la aceia egală guvernare și deopotrivă comparație cu a tot minunata văstră Domnie și îngrijire.

1703.

1391. Psaltire, Buzău 1703.

ΨΑΛΤΗΡΙΨ | Ἰ̅ φερνχῆτσαῖῖ Πρῶκx ш̅ ἰ̅πρῶτ̅ | Ἰ̅ ΛΥἸ ΔἸΒἸΔἸ | κx κxἰτ̅x-
 ρηλε λ̅ Μδςἰ ш̅ | κx Ψάλλμ̅ ἰ̅βραν̅ ἰ̅ Πράзд- | нчє, κx параклῆσα Πρῶκ- | ч̅тῖἸ, ш̅
 κx ΠαῆχαλίἸ, κῶρῶ | сḗ т̅п̅р̅н̅т̅ ἰ̅ з̅н̅л̅є̅ пр̅ῶ̅ | л̅xм̅н̅ḗт̅сḗḗ Δῶмн̅ | Ἰ̅w̅ КОНḒТἸН-
 ТИН̅ | Басарḗкx Воевод. | Кx вл̅ḑ̅в̅н̅ḗḗ пр̅ῶ̅ с̅ф̅н̅ц̅н̅- | т̅сḗḗ К̅р̅ Θ̅ε̅ω̅δ̅ῶ̅с̅. | Кx
 м̅н̅ḗ λ̅ Δ̅μ̅н̅ε̅ῖ̅с̅ м̅н̅- | трополит̅ ḗ̅ тоат̅x ḑ̅г̅р̅ов̅л̅ḗ. | Л̅т̅р̅с̅ с̅ф̅н̅та̅ ḑ̅п̅ḑ̅коп̅іє̅ ḗ̅ Б̅с̅з̅ |
 xз̅ḑ̅ḗ. Д̅є̅ḗḗ X̅ḑ̅ x̅ḗḑ̅г̅.

In-4° de 8 foi fără număr și 242 foi numerotate. Tipărit cu negru, iar titlul, cu roșu și negru.

Pe verso titlului Stema (v. facs. n° 214) și versurile asupra stemei, cele din Molitvenicul de la 1699 (v. p. 377).

În foile liminare se mai află o prefață vorbind despre importanța psaltirei și indicațiuni pentru citire. La sfîrșitul acestora se află următoarea notiță:

„Purtătoru de grijă fiindu tipografeii, Gheorghie Nicolaovici“.

Se mai află și o gravură reprezentând pe David, imitată după cea reprodușă la p. 410, cu următoarea inscripție:

„Măinile mele au făcutu organul și degetele mele au alcătuitu psaltire: și cine va vesti Domnului meu“.

La sfârșitul cărții:

„Typăritu-s-au aciastă sf(î)ntă și D(um)nezeiască Psaltire, prină ostenéla diortosirii smeritului între Ierodiaconî, Grigorie Râmnicianulă“.

București: Biblioteca Academiei Române.

1501. Molitvenie, Rimnic 1706.

Е Т Х О Л О Г И О Н

Ї Д Ѽ К Ъ

М Ъ Т Ъ Н И К

Иксѣмь ѿтѣи ѿтрачѣста кѣпъ тѣпъ-
рѣтъ, шѣ ѿшезѣтъ, дѣпкъ ржндѣла чѣ-
лѣи Гречѣскъ.

Атрѣ ѿль ѿи ѿн, ѿ ѿнѣлѣтей дѣнѣи,
ѿ прѣ ѿсминѣтѣлѣи ѿбѣлѣдѣитѣрю ѿ
тѣатѣ цѣра Рѣмжнѣскъ

Іѡанн Кѡнстандѣн Б: Б: Воевѣд;
Фѣидѣ Мѣитрополѣтъ цѣржѣи, Кѣрѣ
Ѳеодѣсе:

Прин ѡстенѣла, шѣ тѣатѣ кѣлтѣла,
ѡбѣтѣрюлѣи дѣ дѣнѣсѣс Кѣрѣ Іѡдѣмь
Ікѣрѣнѣл, ѿпѣкѣлѣ Рѣжмнѣкѣлѣи.
дѣ Мѣхѣи Іѣванѣвич Ѳподѣакѣнѣл

Тѣпогрѣфѣлѣ

А Р Ѣ М Н И К Ъ.

Ѳа ѿнѣлѣ дѣла Хѣ. ѡѲс.

In-4° de 6 foi și 190 de pagine. Tipărit cu negru și roșu, cu 26 de rânduri pe pagină.

Pe verso titlului se află stema țerei (n° 214) și stihurile politice din Psaltirea de la Buzău (1701), reproduse mai sus, p. 414, însă fără nume de autor.

Pe fața următoare se află extrasele din sf. Scriptură despre serviciul bisericesc în limba națională și cunoscuta „Mărturie cumă că nu iaste oprită a sluji Lyturghie fiește ce pravoslavnic în limba sa“. Urmază apoi o prefață a lui Mihail Iștvanovici Ypodiaconulă Typograful, din care extragem următoarele:

„Précinstitului și iubitorului de Dumnezeu, ală meu stăpănu, și de bine făcătorului părinte kyriu kyr Anthimă Ivirenulu Episcopulă Râmniculă, cé până la pământ plecată închinăciune.

„Aici în țara noastră nu ca acelă eghyptenescū Farađ, ci celă blândă asémene luı Davidă, pré luminatulă, zicū, și innăltatulă nostru stăpănu și Domnă Ioannă Constandină B. B. Voevod, aflându-te și văzându-te pre iubiré ta de Dumnezeu, și cercetându-ți ascuțita minte, te-au aflat vrédnică și iscusitū nu întru dezlegări de visurı (cum Farađ atunci pré Iosifū) ci întru vederoasă și apucătoare de mână lucrurı, carele văzându-le și cu minté pricepându-le minunatul acesta

Domn, au zisă (și poate zice): au doară vom află omă ca acesta, i procl. Că a ce félă de meștersugă și lucrare iscusită nu te-ai arătată desăvârșită? De voiă zice în toate, nu voă mină, că adevărul voă grăi, după cuvântulă Dumnezees-cului Pavel. Iară să lasă céle de toăi văzute și pricepute, ci numai să zică de céle în totă loculă (au și în toată lumă) cunoscute ale tale ostenéle și iscusite cărăi și roadele sufleteșă ce ne-ai strâns ale scripturii sfinte, câte cu a Mării sale chielăială, câte cu a Iubirei tale de Dumnezeu. Și precumă acelă înțeleptă Iosifă au umplut eghypteneșăle jănițe de hrana vieăiă trupestă, așa și Iubireă ta de Dumnezeu ai umplută sfintele și dumnezeășăle besécei ale țării noastre de hrana vieăiă sufleteșă. Și ce zică numai ale țării noastre? de nu și pre aăură, cândă și pre celă pravoslavnică Arapi, cu a acestuășă luminată Domnă chielăială, I-ai făcută părtașă bucuriei acestuă slăvită meștersugă ală Typogrăfiei, typărindu-le și în limba lor cărăi, căriă bucuriă nice odinioară nu s-au fostă învrednicită né-mulă loră a vedă despre pravoslavie. Lasă céle multe carele nu Iaste vrédnică ticăloasa mé limbă să le laude cumă să cuvine, ce și acumă după învredniciră și alegereă lă Dumnezeu și a clirosului țării noastre la stepena Arhieriei și a păstoriei dumnezeășăloră besécei a eparhiei aceșăia a Episcopiei Râmnicului su-indu-te, n-ai încetat a nu lua aminte, cu ne-adormitatulă ochiă ală minăei tale, spre cercetareă și luminareă sfinteloră besécei și a pravoslavnicului norodă ce-ăi Iaste încredințată, ci dină dumnezeășăca răvnă ai fostă pornit, ca și aciăsta folositoare de suflete carte ce să numéște Molitvenic, la lumină în limba noastră rumănescă să o scoăi pentru folosulă de obște. Socotindă Iubireă ta de Dumnezeu, cumă că alalte toate ce s-au scosă rumănește până acum, spre trebuinăa preoăiloră și norodulă, au fostă de folosă foarte, Iară încăș și alte cărăi beséceșă Iaste a slujă în vremă rânduite, ci putemă zice în totă căsulă, căriă lauda și vrédnicia Iă Iaste mare, avândă într-ansa cuprindere de lucruri minunate, carele celă înțeleptă pravoslavnică socotindu-le voră vedă și voră pricepe.

„Cară, cumă zică, aciăsta socotindu-o cu toată chielăială Iubirii tale de Dumnezeu, încă și cu îndreptareă cuvinteloră de pe grece în limba noastră ai nevoită, și ai făcută multă ostenélă de o ai așăzată, și încă câte nu s-au aflată mai de nainte scoase rumănește, de iznoavă le-ai tălmăcită, și așa precumă să vedă întocmită cumă mai susă amă zisă, toată chielăială puindă, poruncit-ai mie nevrédniculă tău ucenică de o amă typărit.

„Pentru acéla dară ca ale tale dină ale tale, Iubirei tale de Dumnezeu o aducă și o închină, ca celuă ce cu cuviină și cu direptate Iaste, pentru că și sădiră roadei a acestuășă meștersugă dincepută până la sfârșită imă Iaste dela Iubireă ta de Dumnezeu, că alt ne fiindă vrédnică a aduce să facă căzuta mulă-mită, mă rogă să cauă cu ochiă blândă spre ostenéla ce amă făcută la typăriră ei, priimindu-o ca și Hs. celă doă bană ai văduvei, carele să păzescă pre sfinăia ta, și să te ferescă ca lumina ochiuluiă suptă acoperemântulă milei sale celă putérnice întră ană mulă și buni, véselă și sănătosă.

„Ală Iubirii tale de Dumnezeu totă de una mică și plecată robă, gata întră slujă

„Mihaă Ișvanovică Ypodiaconul
„Typograful.“

Urmază apoi tabla de materii.

Volumul acesta cuprinde trei gravuri: una, semnată *ιωαννης*, reprezentând pe Christos réstignit; a doua fără semnătură reprezentând pe sf. Ioan Gură-de-aur, și a treia, pe sf. Vasile, semnată *δμητριος* și anul 1698 (v. facs. 247, p. 438).

Pepp, *Disertație*, 72. — Picot, *Antîme*, 549.

1571. *Evanghelia georgiană*, tipărită de Michail Iștvanovicî, la Tiflis, 1709.

În afară de *Liturghierul* georgian, descris la n° 161, p. 483, s'a mai tipărit și un *Evangheliar* în aceeași limbă și în aceleași condițiuni, cu un an mai înainte, pe care nu-l cunoșteam decât din citațiunea lui Bakradze. Găsind două exemplare complete, putem da aici descrierea cărții.

D-l A. M. Dirr, elev al Școlii de limbi orientale din Paris, actualmente la Temir-Chan-Șura, în Daghestan, a avut amabilitatea de a traduce pentru noi titlul și prefețele acestei cărți pe care le publicăm aici în facsimile și în traducere franceză.

Cartea este un in-folio mic de 5 foi fără număr și 303 pagine, tipărit numai cu negru, pe două coloane cu 33 de rânduri în coloană.

Titlul, reproduș în facsimile la n° 279, sună astfel în traducere :

Evangile Saint et Divin¹⁾.

Voici un nouveau et premier imprimé en langue géorgienne. A l'époque de l'élevé et distingué roi de Géorgie George, descendant d'Esau, de David et de Salomon,

Par les soins et la libéralité de l'orthodoxe et éclairé administrateur de Géorgie, le prince et seigneur Wakhtang, fils de Levan, a été edité ce livre, (sorti) de la main de Nicolas le moine, fils d'Orbeli.

L'imprimeur : Michel fils d'Etienne, Hongro-Roumain.

Ville de Tiflis.

Date : Apr. Chr. 1709.

Pe verso titlului, se află următoarele (facs. n° 281) :

A la louange de la Sainte Trinité! Moi, Prince Wakhtang, descendant de David²⁾, petit fils du célèbre et glorifié roi Wakhtang, neveu du célèbre roi Artchil et du très distingué roi de Géorgie George, fils du très honoré Levan, et administrateur de Géorgie, j'ai amené un imprimeur de Roumanie et j'ai installé une imprimerie comme prix de délivrance des âmes des rois sus-mentionnés, de celles de mon père et de ma mère, pour la consolation de mon âme et de celle de ma femme Rusidan, fille du maître des Tcherkesses et pour l'éducation de mes fils et de mes filles.

Urmază apoi o pagină albă și tabla de materii pe trei pagini. Pe pagina a patra, în amîndouă exemplarele noastre, se află următoarea notiță manuscrisă, cu iscălitura autografă a Mitropolitului Antim :

„Acîastă Sfîntă Carte a D[um]n[e]zeștiî Ev[an]g[he]liî,

„Caré cu închinăciune să aduce Innălțimiî tale, pré lumine Doamne, țaste roada cé noao care pămîntul Iverilor adăpăndu-să din râul înpărâteștilor tale darurî, întru acestu an au odrăslit, luîndu și acestu pămîntu norocire să se înbogățescă cu tiparele limbii sale,—precum cu tiparele arăpești s-au înbogățit Araviîa, cu céle ellinești Elada, și cu céle rumănești Ungrovlahiîa,—mulțemita o

¹⁾ Lu par M. Takaichvili, de Tiflis.

être descendants de David et de Salomon.

²⁾ Les rois de Géorgie prétendent tous

(A. M. Dirr).

aduce la Mărița ta, ca și celelalte trei eparhii: de vreme ce credincioasa și creștinăscă-ți mare însuflețire au statut a fi râul cel cu curgerile de aur, dintru carele au curs aceste patru izvoară, ale Rumănilor, ale Ellinilor, ale Aravilor, ale Iverilor tipare,—asemené râului celui dintâi al grădiniî desfătării, dintru carele au eșit cele patru riuri, Fison, Gheon, Tigr și Efrat; însă cu acest fel de despărțelă: că cu acéle ape ale riurilor acelora au odrăslit pământul roduri stricăcioase și trecătoare: Iară adăpările tiparelor carele cunoscă începătura din vitejasca-ț voință, dau petutindené stătătoare și vécnică rodire. Și pentru acăsta va rămîné Măriei tale și slava, și pomeniré nemuritoare, de vréme ce Iaste izvorul și pricina acestui bine.

„Mai 21, lét 7218.

„Al Măriei tale intru Hs. rugătoriu, smeritul Mitropolit al Ungrovlahiei,
„Anthim“.

Prefața tipografului se află pe fața următoare (facs. 280) și sună astfel în traducere francesă:

Que tous les lecteurs se réjouissent.

D'abord la cause de cette affaire étrange. Et avec l'assistance de Dieu j'ai installé une imprimerie dans votre pays. Béni soit le célèbre et éclairé administrateur de Géorgie, le prince et maître Wakhthang¹⁾.

Vous, habitants de Géorgie, qui craignez Dieu et qui êtes gracieux, voici l'affaire dont je veux vous parler: Je possède maintenant des lettres et autres choses nécessaires pour une imprimerie, en nombre suffisant. Le gérant et le directeur (de cette imprimerie) c'est moi, votre serviteur. Nous avons imprimé avant tout le livre saint, l'Évangile. Avec humilité je vous supplie tous, grands et petits, ne me tournez pas en dérision si vous y trouvez des fautes dans les mots ou dans les lettres. Car j'étais étranger dans ce pays et je ne connaissais pas votre langue. Et ceux qui sont mes serviteurs (élèves) étaient également inexpérimentés dans cette chose. Et moi, je n'avais pas vu la Géorgie (auparavant) de même que mes ouvriers. Je vous prie de me pardonner pour qu'il vous soit pardonné un jour. Car il a été ordonné: pardonnez et il vous sera pardonné.

De la part de l'humble imprimeur de ceci. Votre serviteur qui travaille d'un coeur ardent: Michel, fils d'Etienne, Hongro-Roumain.

La începutul celor patru evanghelii se află niște gravuri reprezentând pe cei patru evangheliști; iar la sfârșitul cărții portretul lui Wakhthang IV, întâi administrator, apoi rege al Georgiei (facs. 282). Inscripțiunea din jurul portretului a fost tradusă astfel de Dirr:

Dieu, protège dans cette vie et dans l'autre le Glorificateur de la Sainte et Consubstantielle Trinité, le Prince Wakhthang, descendant de David, de Salomon et de Pankrate, fils de famille vertueuse, arrière-petit-fils de rois, administrateur de Géorgie et fondateur de cette imprimerie; (protège le) ainsi que sa femme, son fils et sa fille.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române.

Analele Academiei Române, Seria II, tom. XXV, Desbateri, p. 5.

¹⁾ C'est le roi Wakhthang IV dont le Karthlis tskhovreba dit: „Il introduisit l'imprimerie et installa la première typographie à Tiflis en 1709 et multiplia les livres saints pour

que les ignorants eux-aussi puissent les lire“. Il imprima aussi le premier le poème du grand poète géorgien Chotha Rustaveli: „L'homme à la peau de tigre“. (A. M. Dirr.).

ԱՄԻՆ ԵՎ ԵՄԻՆ

Ըր քյար ծք նար ծքսղծնր Էքիսայրաւ դիւնդք:

Կճնէ քճարաղսարնէ ծք ևքսղաաղիսնէ Եքիւն
 աղսրաւն ծիւղնէ . Օննէ Օննէ ԿԻՕԺԿԻԵԸ
 Կնկդի ծքդարաքի Եարաւնաիւննէ *

Սիսւնար քճար ծք ընդդար ևքքնդարաք . ծքն
 առ ծքճիւղսարնէ ծք ընդարաղսարնէ Եքիւնաղս
 աւն ընդդարնէ Կքսիւնսղսարնէ աղսռ Օննէ
 Կքսղիւ Կքնիւն իւնդար *

Կքիւնաք ըս դնդ քարաք Կքսաւնն ծքդար ծաիւ
 նաիւնէ Օնկդարն սղսարնէաք :

Կքարաք ծիւնքճիւ ծիւնքառ Եքսղիւ սղսարնէ
 Օնկնաղսարնէաք .

ԿԸՆԸԿԵԸ ԸՓԻՆԵԸԵԸԸ.

Էկն: Էիւնքն քիւն: Ընն սղսրճն ծք ըսնէաք *

270. — Titlul Evangheliei georgiene, 1815 1700.

ԿՕ ԴԴԵԳԸ ԺԿԻԳԻ ԴԴԵԳԸ ԴԻԿԸԺՕԾԴԻԸ

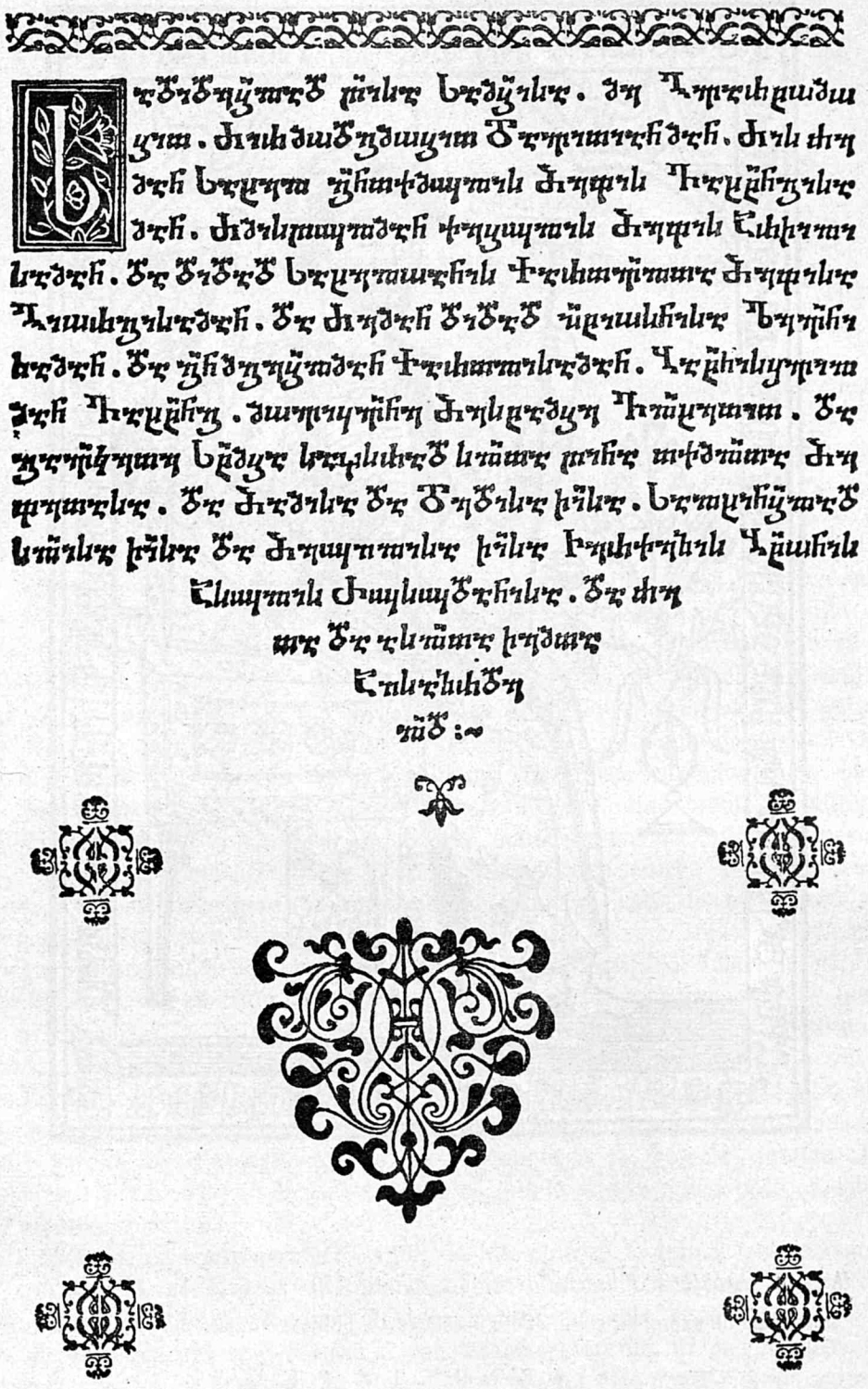
սևիտարժ ծնիդիւ պղպասուէ քծնիւ կռփծնուէ . Ծէ ւիդ
 արարէ Ոնկուար պղասիդմծ ցդճուկուպտադյտա Ելու
 ծյուէ քծնիւ կռճիդիճիդպտուէ մփհիւ . Կփճիւ
 հայիւմլորա քլնդիդպտա . Կհարադպտա Ծէ շէ
 ծշդդդա Եռփուիւսիւսուէ . Կքլասիդդորա Ծէ արարա
 ոնիւսիւ Իքսլիդ : Ոնիւ ծայդիւդիւս Ծէ մծ ցդդիւդիւս
 ծիդիճիւս Եռփուիւսուէհիւ . ի մորդ կռփծնիւ ւիւ
 մծդիւսիւ դարադդդի . քլասիւ սուսիւսիւ . Ծէ միւ կռլծ
 ւիւս Ելծյուէ Ծէդդդդա կիւսիւս քլասիւս . ծայծդիւս Ծէ լու
 հիւ ծիւսուսար ծդ դրիւ սիւսիւս ծայիւս մփհիւ . սպրիւսիւս
 մարուէ Ծէդդդդիւս դիւ Եռնուս Ծէ կռճիւսուս լու
 Եռլուս . կռճիւսուս շդիւսիւս մփհիւս Ծիւս Ծէ
 ծլուսուէ . սիւսիւս լուսուսուս ւիւսիւս դարադդ քիւս
 քլասիւս շիւսիւսիւս . ւիւ սպրիւս դրիւս քիւսիւս քծնիւ . Ծէ
 սպլծիւսիւս կարդիւս մփհիւ . Ծէ ւիւսիւս իդիւս ծայլուս
 դարիւսիւս դիւսիւսիւս շիւսիւսիւս կռփծնիւ քծնիւ ինիւ .
 սիւս ծդ դրիւս Իքիւսուս սիւսիւս . դիւսիւսիւս իդիւս
 ծայլուսիւս կլծյուէ . շուսիւս մփհիւ ցդճիւսիւս կարադ
 ւիւսուէ կարդիւսարա . ւիւս մփհիւս ծայլուս

դիւսիւս մի . դիւս քլուսիւսիւս : Ծիւս
 քարիւս Ծէ ծայլուս
 հիւս մփհիւ :

Եսպիւ
 դի : մի :

Ժծյտա քծնիւ ծյուսիւսիւս . ծիւսիւս ծիւսիւսիւս շիւս
 արա դիւսիւսիւս ծայլուսիւս մփհիւ Ծիւսիւս Ելու
 միւսիւս ցդդիւս . Օհիւսիւսիւսիւսիւս :

280. — Prefața Evangheliței georgiene, Tiflis 1708.

281. — Altă prefață a *Evangeliei georgiene*, Tiflis 1708.

282. Wakhthang IV, Guvernator al Georgiei după *Etanghelia georgiană*, Tiflis 1709.

1710.

158. **Antim**, *Invățătură besericiască*, Tirgoviște 1710; – p. 481.

Dobindind un exemplar complet din această carte, putem completa aci sciințele de la p. 481.

Titlul :

Д В Ъ Ц Ъ Т Ъ Р Ъ
 Б С С Е Р И Ч Я С К Ъ
 Да чкѣ маѣ требѣннчѣасѣ, шѣ

МАЙ ДЕ ФЛОДСЬ ПЕНТРОС АРКЪ-
 ЦЪТЪРА Прѣвциларь, АКЪМЪ
 АТРАЧІСТА КІПЪ ТЪПЪРИТЪ.
 А СФІТА Митрополиѣ А
 ТЖРГЪКИЦЕ.
 Ла АНЪЛЪ ДЕЛА ХЪ, АУШІ.
 ЕЪ СЪ ДЪ А ДАР Прѣвциларь.

In-8° mic de 7+38 foi, tipărite cu negru și roșu, cu 17 rânduri pe pagină.

Pe verso titlului se află o gravură reprezentând pe Isus Christos pe un tron, iar în fund Maica Domnului și Sf. Ioan.

Prefața :

„Anthimă, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscopă ală Ungrovlahiei, pré cinstiță și Exarhă Plașurilor.

„Cucerniciloră Preoți carii vă aflați în eparhia smereniei noastre, tuturoră de obște, de la a-tot-puternicul Dumnezeu, vă rugăm milă, pace, sănătate, viață curată și spăsenie sufletescă, iară dela smereniă noastră molitvă, blagoslovenie și ertăclune.

„La aciastă stepănă innaltă a Arhieriei, întru caré au vrută Dumnezeesculă dară să ne sue, grija cé mai mare și mai alésă ce avemă, nu ăste alta fără numai chivernisire Besericii și spăseniă sufleteloră oiloră noastre celoră cuvântătoare, pentru carele avemă datorie să priveghem zioa și noapté, că avemă să dămă séma, după cumă zice Pavelă Apostolulă ; și după asemănaré începătorilă păstoriloră Is. Hs., carele ș-au pus sufletul pentru oi, să ne dăm și noi viața pentru paza turmei noastre. Inșă aciastă bună chivernisělă nu putemă noi inși-ne să o săvarșimă după cumă să cade de nu vomă avé dină preună lucrători și slujitori, carii să poată ajuta la acest lucru mare, pentru căci fiindă secerișulă multă, trebuie și lucrători mulți ; și pentru căci ăste turma mare, un păstor singur, măcar că ăste mare în vrednicie, și de ară fi câtă de procopsită întru politie și iscusită întru învățătură, iară nu poate să le vază toate, nică să le știe toate ; și pentru acéia dar are pré preoți și pré Părinți celă duhovnicești, carii slujescă sfințitulă păstoră ca niște ochi să vază toate, ca niște mâini să lucréze céle trebuincioase, și ca niște picioare să alérge cu mijloculă loră la trebuința tuturor. Drept acéia ajutorii la acestă lucru mare ală vostru sânteti voi, cucerniciloră Preoți, carii aveți datorie neincetată, și cu cuvântulă și cu fapta, să lucrati și să vă nevoiti zioa și noapté împreună cu păstorulă nostru pentru spăseniă acéști turme cuvântătoare, caré au dat-o Dumnezeu în mâinele noastre. Dară oare ce așă puté nădăjdui de la voi ? sau ce félă de ajutoră așă puté să așteptă dină iscusire voastră ?

„Că între céle-lalte scărbe ce amă, de mă rănescă la inimă, ăste aciasta cé mai gré, de mă intristez și mă mahnescă mai multă, că văz între preoții miei atăta prostie, atăta neinvățătură și atăta nedumirélă, câtă cunoscă că nu puteți face vre-ună ajutoră sau vre-ună folosă ticăloasei turme. Și pentru acé multă prostie a voastră și neștiința la sfinta carte, m-amă îndemnată, fiindă cuprinsă de frica Dumnezeiască, a vă inștiința cu aciastă mică cărtică, caré o amă împărțită în trei părți.

„In parté cé dintâi s-au pus foarte pe scurtu oare carele dinu céle mai trebuincioase și mai de folosu ale sfinteî Besericî și ale sfintelorû Tainî, carele sântei datori să le știți și să le păziți nu numai voi, ce și bieții creștini prinu mijloculû vostru.

„In parté a doao s-au pusû învățatură asupra Ispovedanieî, ca să știe fiește care duhovnicu cumû să cade să îndrepteze și cu ce mijlocu trebuie să ispovedniască pre cei ce voi veni la dânsulû.

„In parté a treia s-au pusû învățaturî pentru câte lucruri s-au pututu aflâ până intru acestu ciasu, carele să facu cu necuviință și fără de cale, și trebuie ca de acumû innainte să nu să mai facă.

Care o pune innainte cucernicieî voastre ca o masă duhovniciască fără de plată, in locu de blagoslovenie; socotindû cumû că cu acéste puține învățaturî veți puté să vă săturați de lumina cunoștinții și să ajuturați și pre creștinii cei lipsiți. Iară de veți fi și cu acéști așa de nesimțitorî, cât să nu vă puteți dumeri, nici să vă puteți îndreptă, fiindu așa de puținéle și fórte pre înțelesu și prostéște, atuncé să va cunoaște că nu veți să vă nevoiți pentru dragosté lui Hs., pentru întemeiaré Besericî, pentru folosulû creștinilorû, și pentru cinsté voastră și mai vartosu pentru plata ce vi s-arû dà de la Dumnezeu pentru ostenéla ce ați face. Și pentru acéia voi veți da séma la înfricoșata și strașnica judecată a lui Hs., căci eu v-amû învățatû câte sântu trebuincioase și de folosu, și mi-amû făcutu datorii, după cum zice Hs. la Ioan in 15. capete: „De n-aș fi venit, și de n-aș fi grăit lor, păcat n-ar avé, iară acumû „pricină n-au pentru păcatulû lorû“. Iară de veți socoti in gândulû vostru cumû că nu le puteți face acéști pentru nevoile și pászurile ce aveți, cu acésta nemică nu veți folosi, nici veți puté să vă îndreptați innainte dreptulû judecatorû, că zice Domnulû Hs. la Matheiu in 22 de capete: „Dați ale Chesariulû, Chesariulû și ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu“. Că pre cumû cére împăratulû dăjdi de la supușii lui, așa cére și Dumnezeu dela creștini, și mai vartosu de la preoți, credință și fapte bune; de la unulû multă și de la altulû puțină și de la fiește carele după putința sa și după vrédnicia, ce i s-a datû. Drept acéia dară, să lăsați toate pricinele într-o parte, că sântu deșărtăcîni; și nu vă feriți de a face ostenéla, nici vă dați leneviei, căci veți cădé in blestemû, după cumû zice sfînta scriptură la Ieremia in 48 de capete: „Blestematû cela ce face lucrulû Domnulû „cu léne“. Ce siliți in totû chipulû cu pohtă și cu dragoste pentru spăseniia norodulû creștinescû. Pentru ca să se învredniciască fiește carele dintru voi să auziți glasulû celû fericitû al dreptulû platnicû al lui Hs: „Slugă bună și creșdincioasă, pre puținû ai fostû credinciosû, pre mai multû te voi pune, întră „întru bucuriia Domnulû“. A căriia bucurie să vă învredniciască darulû lui Dumnezeu și rugăcîfuné smerenieî noastre“.

Pe ultima fôie:

„Tipărită in sfînta Mitropolie in Târgoviște. La anul dela zidiré Lumiî 7219 Noemvrie 8. De Gheorghie Radovici“.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.

1713.

1641. **Molitvenic**, Tirgoviște, 1713.

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ | ѲДЕКЪ | МОЛТВЕНИК | ꙗкъмъ ѧ доѧ воръ Тѣпхрѣтъ, дѧпъ | ржн-
дѧла чѧлѧ Гречѣскъ. | ꙗтрѧ ѧль кѣ. дѣ ѧн", ѧ ѧнхлцѧтѣй Дом- | нѣй ѧ прѣ лѧми-
нѧтѧлѧ Ѳблхдѧнторю | ѧ тоѧтѣ Цѧра Рѧмжнѣскъ, | Ѳвѧнн Квѣстанѧн Б. Бѧсарѧбъ
Боекоѧ, | Кѧ тоѧтѣ кѣлтѧла прѣ сѣнѣйтѧлѧн | Митрополѣтъ ѧль оѣггровлѧхѣй |
Квр Ѳнѧѧмъ Івирѣнѧль | ꙗ сѣнѣта Митрополѣѧ ѧ Тѧргѧкнѣцѣй | ꙗ ѧнѧль дѣ ла Хѣ,
ѧлѣѣѣ. | (Дѣ Геѧргѣѣ Рѧдовнѣчъ).

In-4°, defectuos. Tipărit cu negru și roșu.

Pe verso se află stema reproducă sub n° 214 și stihurile din Octoihul tipărit tot la Tirgoviște în 1712.

La sfârșitul cărții se află următoarele două notițe :

„Cade-să a ști, că în Molitvenicul acesta, pentru toate tainile și trebile, ce să cuvîn a le isprăvi Preotulū, s-au pusū, iară slujba la pricestaniia bolnavulū noi n-amū pusū, ꝑrecumū vedemū că să află în Molitvenicile slovenești, căci că în izvoadele grecești nu să află aciastă rânduială făcută osebi, nici urmēză a să face vre-o slujbă la acest lucru, ce numai după ce mērgе Preotulū acold unde va fi bolnavulū, intăiu trebuie să-l ispoveduifască cum să cade și apoi să-l pricestuifască cu: Dumnezeegstile taini, zicândū bolnavulū, de va ști carte : Crez, Doamne și mărturisesc, că tu ești adevărat Hs. fiul lui Dumnezeu celui viu. (Tot până la isfârșit). Iară neispoveduitū să nu îndrăznescă Preotulū a-lū cuminecă, că vorū cădē amāndoi în osāndă“.

„Slavă, cinste și închinăcune celui în Troiță, unuļa Dumnezeu, carele ne-au ajutatū după începutū de amū ajunsū și sfârșitulū.

„Iară cei ce vă veți întâmplă a ceti, bucurați-vă în Domnulū și vă rugați pentru noi, și ce greșală veți află, veri în cuvinte, veri în slove, îndreptați cu d[u]hulū blandéțelorū, ne puindu-ne în ponosū, că pre cumū iaste cu neputință cerulū a să vedē fără de nori, așa și typarilū fără de greșală.

„Inșă să știi și aciasta, că de veți cercetă pre amăruntulū rânduialele și tălmăciré acestui Molitvenicū, și de veți potrivī cu niscare izvoade slovenești, veri de unde ar fi typărite, și nu să va potrivī, să nu te pripești îndată a defăimă, căci noi amū urmatū Molitveniculū grecescū, carele l-au typăritū Nicolae Glychī la anulū de la Hs. 1691. Și după câtū ne-au fostū putința, și întru înțelesū, și întru rânduiale amū așăzatū ; pre alocurē amū și adaosū în tălmăcire pentru scurtaré limbii rumānești, așijderē și la învățaturī și la rânduiale pentru prostimē Preoțilorū și pentru mai lesnele lorū. Iară cele ce nu s-au pusū nici decumū, s-au lăsatū, unele pentru că sântū arhierēști, iară altele pentru-că nu le slujescū pre acēste locuri“.

Bucurescī : Biblioteca Academiei Romāne.

CĂRȚILE DESCRISE ÎN TOMUL I.

Anul	C A R T E A	Limba	Locul	Pag.
	1508-1588			.
1508	1. Liturghier (Macarie)	slavonesce	(Tirgovişte)	1, 513
1510	2. Octoih (Macarie)	"	"	9, 513
1512	3. Evangheliar (Macarie)	"	"	9
1535	4. Octoih	"	?	21
(1544)	5. Catechism	românesce	Sibiiu	"
1545	6. Moltvenic	slavonesce	Tirgovişte	23, 513
(1546-51)	6a. Evangheliar	"	?	513
1547	7. Apostol	"	Tirgovişte	29, 514
"	8. Apostol	"	"	31, 515
(1550)	9. Triod-Penticostar	"	?	31, 516
1561	10. Evangheliar (Coresi)	românesce	Braşov	43
1562	11. " " "	slavonesce	"	46
(1563)	12. Apostol (Coresi)	românesce	(Braşov)	49
(1564)	13. Tâlcul evangheliilor şi Moltvenic (Coresi)	"	"	51, 516
(1568)	14. Psaltire (Coresi)	"	"	52
1568	15. Sbornic (Coresi)	slavonesce	?	53
1570	16. Psaltire (Coresi)	românesce	?	54
(1574)	16a. Psaltire	slavonesce	?	526
1574	17. Octoih, partea I (Coresi)	"	?	56
1575	18. " " II "	"	?	60
(1576)	18a. Psaltire	"	?	529
1577	19. Psaltire (Coresi)	slav. şi rom.	?	63
"	20. " " "	slavonesce	?	68
1578	21. Triod (Coresi)	"	?	"
"	22. Octoih mic	"	?	73
1579	23. Evangheliar (Coresi şi Mânăila)	"	?	"
"	24. " (Lorinţ Diac)	"	Bölgrad (Alba-Iulia)	75
(1580)	25. "	slav. şi rom.	?	80
"	26. Psaltire	slavonesce	?	81
"	27. Octoih mic	"	?	"
1580	28. Sbornic	"	Sas-Sebeş	"
1581	29. <i>Evanghelie cu învăţatură</i> (Coresi)	românesce	Braşov	85
1582	30. <i>Palia</i> (Şerban şi Marien)	"	Orăştie	93
1583	31. Evangheliar (Coresi şi Mânăila)	slavonesce	?	99
1588	32. Liturghier (Şerban fiul lui Coresi)	"	Braşov	"
(1588)	33. "	"	(Braşov)	101
"	34. Psaltire	"	?	102
"	34a. Evanghelie	"	?	529

Antul	C A R T E A	Limba	Locul	Pag.
1635-1656				
1635	35. Molitvenic	slavonesce	Câmpulung	103, 529
1636	35 ₁ . Catechism (Canisiu)	românesce	Pojon	532
1637	36. Psaltire	"	Govora	104, 532
1638	37. "	"	"	106, 532
1640	38. Catechism calvinesc	românesce	Bělgrad (Alba-Inlia)	107
"	39. <i>Pravila</i>	"	Govora	108, 535
1641	40. <i>Evanghelie cu învățatură</i>	"	Bělgrad	115
1642	41. Decretul Patriarhului Partenie	grecesce	Iași	119, 535
"	42. <i>Evanghelie învățătoare</i>	românesce	Govora	120
"	43. <i>Învățături preste toate zilele</i>	"	Câmpulung	125
1643	44. Antologhion	slavonesce	"	128, 536
"	45. <i>Carte românească de învățatură Dume- necelor preste an</i>	românesce	Iași	137, 535
1644	46. <i>Evanghelie învățătoare</i>	"	Deal	144
"	47. <i>Șapte taine</i>	"	Iași	147
1645	48. Răspunsurile Mitropolitului Varlaam la Catechismul calvinesc	"	(Iași)	150
1646	49. Liturghier	slavonesce	Deal	152
"	50. <i>Carte românească de învățatură dela pravilele împărătești</i>	românesce	Iași	156
"	51. Slujebnic	slavonesce	Tirgoviște	158
1647	52. Imitația lui Christos	"	Deal	"
1648	53. Catechism calvinesc	românesce	Bělgrad	160
"	54. <i>Noul Testament</i>	"	"	165
1649	55. Triod-Penticostar	slavonesce	Tirgoviște	171
"	56. Triodul postului	"	"	175
1650	57. <i>Pogrîbania preoților</i>	slav. și rom.	"	"
"	58. Psaltire	slavonesce	Câmpulung	177
1651	59. <i>Mystirio saŭ Sacrament</i>	slav. și rom.	Tirgoviște	178
"	60. Psaltire	românesce	Bělgrad	184
1652	61. <i>Îndreptarea legii</i>	"	Tirgoviște	190
"	62. <i>Târnosanie</i>	slav. și rom.	"	204
(1653)	63. Diplome date de Principii Transilva- niei preoților românesci	românesce	Bělgrad	206
1656	64. <i>Scutul catichizmușului</i>	"	"	207, 537
1673-1716				
1673	65. Dosofteiŭ, Psaltirea in versuri	românesce	Uniev	209
"	66. " Acatistul Născătoarei	slavonesce	"	215
1677	67. Pilutio, Catechism creștinesc	românesce	Roma	216
1678	68. <i>Chéia înțelesului</i>	"	Bucuresci	217
1679	69. Liturghier (Dosofteiŭ)	"	Iași	222
1680	70. Psaltire (Dosofteiŭ)	rom. și slav.	"	226
"	71. Liturghie	slav. și rom.	Bucuresci	230
1681	72. <i>Molitvenic de'nțeles</i> (Dosofteiŭ)	românesce	Iași	237
1682 6	73. <i>Viața svinților</i> (Dosofteiŭ)	"	"	240
"	74. <i>Evanghelie</i>	"	Bucuresci	246
"	75. Nectarie Patriarhul: Întîmpinare în contra primatului Papei	grecesce	Iași	251

Anul	C A R T E A	Limba	Locul	Pag.
1683	76. Apostol	românește	București	258
"	77. Liturghie și rugăciuni (Dosoftei)	"	Iași	262
"	78. Octoih (Dosoftei)	"	"	263
"	79. <i>Parinile preste anu</i> (Dosoftei)	"	"	"
"	80. <i>Sicriul de aur</i>	"	Sas-Sebeș	269
"	81. Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului: In contra eresilor	grecesce	Iași	273
1685	82. <i>Cărare pe scurt</i>	românește	Belgrad	275
"	83. Slujba sf. Sergiu și Bachu	grecesce	Iași	277
"	84. <i>Ciaslovățu</i>	românește	Belgrad	279, 527
1637	85. <i>Rânduiala diaconstvelorū</i>	"	"	280, 538
1688	86. Biblia	"	București	281
1689	87. Molitvenic	"	Belgrad	291
"	88. <i>Poveste la 40 de mucenici</i>	"	"	296
1690	89. Maxim Peloponesianul: Manual in contra schismei papistașilor	grecesce	București	297, 538
"	90. Meletie Sirigul: Intimpinare la principiile catolice, — și Dositei Patriarhul Ierusalimului: Manual in contra rătăcirii calvine	"	"	298
1691	91. <i>Mărgăritare</i>	românește	București	315
"	92. <i>Pravoslavnică mărturisire</i>	"	Buzău	321
"	93. Vasile Macedoneanul: Capitoale îndemnătore	grecesce	București	324
1692	94. Slujbele S-tei Paraschiva-celei-Nouă și a S-tului Grigorie Decapolitul	"	"	326
1693	95. Evanghelie	gr. și rom.	"	328
1694	96. Psaltire	românește	"	335
"	97. Dositei, Patriarhul Ierusalimului: Manual contra lui Karyophylles	grecesce	Iași	337
"	98. Ioan Eugenicos: Discurs contra hotărârii sinodului dela Florența	"	"	338
"	99. Volumul împăcării	"	"	"
1696	100. Catechism catolic	românește	Sâmbăta-Mare	339
"	101. <i>Ciaslovățu</i>	"	Sibiu	"
"	102. Orânduiala slujbei S-șilor Constantin și Elena	"	Snagov	341
1697	103. Evanghelie	"	"	343
"	104. Tălcuirea liturghiei	"	Iași	344
"	105. Triod	slav. și rom.	Buzău	347
"	106. Antologhion	grecesce	Snagov	"
"	107. Ioan Karyophylles: Manual despre câte-va nedumeriri	"	"	349
"	108. Antim Ivireanul: Discurs panegiric despre Impăratul Constantin	"	"	350
"	109. Gramatică slavonască	slavonesce	"	351
1698	110. Dimitrie Cantemir: <i>Divanul sau Gălciava înțeleptului cu lumta</i>	rom. și gr.	Iași	355
"	111. <i>Mineiu</i>	slav. și rom.	Buzău	365
"	112. Tomul dragostei asupra Latinilor	grecesce	Iași	369

Anul	C A R T E A	Limba	Locul	Pag.
1699	113. Bucóvná	românesce	Bélgrad	369
"	114. Maxim Peloponesianul: <i>Carte sau Lumină</i>	"	Snagov	370
"	115. <i>Chyriacodromion</i>	"	Bélgrad	372, 538
"	116. Molitvenic	slav. și rom.	Buzëu	377
"	117. Mărturisirea credinței ortodoxe, și Expunere despre cele trei virtuți.	grecesce	Snagov	378
1700	118. <i>Invățătură creștinească</i>	românesce	Snagov	390, 538
"	119. <i>Floare daru ilor</i>	"	"	393
"	120. Octoih	slav. și rom.	Buzëu	395
"	121. Triod	"	"	402
"	122. Psaltire	grecesce	Snagov	409
1701	123. Molitvenic	slav. și rom.	Buzëu	411
"	124. Penticostar	"	"	412, 538
"	125. Psaltire	românesce	"	414
"	126. Sevastos Chimenitul: Eortologiu .	grecesce	Snagov	417
"	127. Ștefan Brâncoveanu: Cuvint panegiric la marele Constantin	"	Bucuresci	419
"	128. Ștefan Brâncoveanu: Cuvint panegiric la martirul Ștefan	"	"	421
"	129. Proschitarul sfintului Munte . .	"	Snagov	422
"	130. Litughier	gr. și aráb.	"	423
1702	131. <i>Invățătură... de șapte taini</i>	românesce	Buzëu	433, 539
"	132. Liturgie	slav. și rom.	"	435
"	132. Molitvele vecerniei	"	(Buzëu)	539
"	133. <i>Pănă pruncilor</i>	românesce	(Bélgrad)	440
"	134. Slujba cuivósei Matrona Hipolita.	grecesce	(Bucuresci)	"
"	135. Șt. Brâncoveanu, Cuvint panegiric la martirul Ștefan, ed. II	"	Bucuresci	441
"	136. Chrisant, Patriarchul Ierusalimului: Cuvint de laudă despre preoție .	"	(Bucuresci)	"
"	137. Ciaslov	gr. și aráb.	Bucuresci	442, 539
1703	138. Catechism	românesce	Cluj	447
"	139. Noul Testament	"	Bucuresci	448
"	139. Psaltire	"	Buzëu	540
"	140. Sevastos Chimenitul: Invățătură dogmatică a bisericii Răsăritului.	grecesce	"	450
"	141. Serviciul sfințirii bisericii	"	"	451
"	142. Ștefan Brâncoveanu: Cuvint panegiric la adormirea Născătoarei . .	"	"	452
"	143. Ciaslov	slavon. (?)	?	454
1704	144. Apostol	slav. și rom.	Buzëu	"
"	145. Radu Brâncoveanu: Cuvintare la patima cea mântuitoare	grecesce	Bucuresci	457
"	146. Plutarch: Paralele, traduse de Constantin Brâncoveanu	"	"	460
1705	147. Antologhion	slav. și rom.	Rîmnic	462
"	148. Slujba sfintului Visarion	grecesce	Bucuresci	463
"	149. Tomul Bucuriei	"	Rîmnic	"
1706	150. <i>Adunare slujbei a adormirii Născătoarei de Dumnezeu</i>	slav. și rom.	"	467

Anul	C A R T E A	Limba	Locul	Pag.
1706	150. Molitvenic	slav. și rom.	Rimnic	541
"	151. Octoih	"	"	467
"	152. Gheorghe Maiota: Cuvint la patima Domnului	grecesce	"	463
"	153. Radu Brâncoveanu: Cuvint panegiric la St. Nicolae	"	"	469
"	154. Psaltire	arăbesce	Alep	"
(1707)	155. Gheorghe Maiota: Cuvint la patima Domnului	romănesce	(Rimnic)	478
1709	156. Catechism	"	Sibiiu	480
"	157. Serviciul bisericesc	grecesce	Tirgoviște	"
"	157. Evanghelie	georgiană	Tiflis	543
1710	158. Antim Ivirénul: Invățatură bisericească	romănesce	(Tirgoviște)	481, 548
"	159. Slujba S-tei Ecaterina și Proschinitarul S-tului Munte	grecesce	Tirgoviște	481
"	160. Panoplia dogmatică	"	"	482
"	161. Liturghie	georgiană	Tiflis	483
1712	162. Octoih	slav. și rom.	Tirgoviște	485
1713	163. <i>Alexandria</i>	romănesce	(Tirgoviște)	486
"	164. Liturghii	slav. și rom.	Tirgoviște	487
"	164. Molitvenic	"	"	551
"	165. <i>Pilde filosofesti</i>	romănesce	"	487
"	166. Maxime filosofice	grecesce	"	439
1714	167. Chrisovul lui Ștefan Cantacuzino pentru ștergerea văcăritului	romănesce	(Tirgoviște)	492
"	168. Antim: <i>Capete de poruncă</i>	"	"	"
"	169. <i>Sinopsisii</i>	"	Iași	494
1715	170. Clasov	"	Tirgoviște	495
"	171. Liturghie	slav. și rom.	Iași	497
"	172. Antim Ivirénul: Sfătuirii creștine politice	grecesce	Bucuresci	498
"	173. Chrisant, Patriarchul Ierusalimului: Despre oficii, clericii, etc.	"	Tirgoviște	499
"	174. Ioan Damaschin: Arătarea credinței ortodoxe	"	Iași	501
"	175. Dositeiu, Patriarchul Ierusalimului: Istoria Patriarhilor Ierusalimului	"	Bucuresci	"
1716	176. Al. Mavrocordat: Istoria sfintă	"	"	509

PAGINE, GRAVURI ȘI ORNAMENTE REPRODUSE ÎN FACSIMILE

<u>Numărul</u>	<u>Pagina</u>
1—3, 5. Pagine cu ornamente din <i>Liturghierul slavonesc de la 1508</i>	2—4, 6
4, 6—22. Inițiale din aceeași carte	6—8
23. Pagină din <i>Evangheliarul slavonesc de la 1512</i>	10
24. Ornament, tot de acolo	11
25. Pagină din aceeași carte	12
26. Pagină din <i>Evangheliarul tipărit în Belgradul Serbiei 1552</i>	13
27—29. Pagine din <i>Evangheliarul de la 1512</i>	14—16
30—31. Epilogul aceleiași cărți	18, 19
32—41. Inițiale ornate, tot de acolo	20
42—44. Pagine din <i>Molitvenicul slavonesc de la Tîrgoviște din 1545</i>	24—26
45. Pagină cu frontispiciu din <i>Triodul-Penticostar din 1550</i>	32
46. Frontispiciu din aceeași carte	33
47. Patima Mântuitorului, ibid.	34
48. Inmormîntarea „	35
49. Învierea Domnului, „	36
50. Arătarea lui Christos înaintea Mariei, ibid.	37
51. Vindecarea paralticului, ibid.	38
52. Christos în templu, între învățătorii legii, ibid.	39
53. Christos cu Samarineanca la puț, ibid.	40
54. Innălțarea Domnului, ibid.	41
55—63. Inițiale ornate, tot de acolo	42, 43
64. Epilogul <i>Evangheliarului românesc din 1561</i>	44
65. Frontispiciu, din aceeași carte	45
66. Partea finală a epilogului din <i>Evangheliarul slavonesc de la 1562</i>	48
67. Pagină din <i>Apostolul românesc din 1563</i>	50
68. Epilogul <i>Sbornicului slavonesc din 1568</i>	54
69. Epilogul <i>Psaltirei românești din 1570</i>	55
70—74. Pagine din <i>Octoihul slavonesc de la 1574—75</i>	57—59, 61, 62
75. Epilogul <i>Psaltirei slavo-românești din 1577</i>	64
76. Pagină din aceeași carte	65
77—78. Pagine din <i>Psaltirea slavonească din 1577</i>	66, 67
79—81. Pagine din <i>Octoihul mic slavonesc de la 1578</i>	70—72
82. Epilogul <i>Evangheliarului slavonesc de la 1579</i>	74
83—83. Pagine din <i>Evangheliarul slavonesc din Belgrad de la 1579</i>	76—79
87. Pagină cu sfîrșitul epilogului <i>Sbornicului slavonesc din 1580</i>	83
88. Stema lui Lucas Hirscher din <i>Evanghelia cu învățătură din 1581</i>	86
89. Pagină din aceeași carte	87
90. Pagină cu sfîrșitul prefeței <i>Paliței de la 1582</i>	96
91. Epilogul <i>Liturghierului slavonesc din Brașov, 1588</i>	100
92. Ornament din aceeași carte, reprodus și în <i>Liturghierul</i> de sub No. 33	101

Numărul	Pagina
93. Ornament din acesta al doilea Liturghier	102
94. Finală, reprezentând stema Brașovului, din <i>Evangelhia cu învățatură, 1581</i> .	„
95. Frontispiciu din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	103
96. Ornament, tot de acolo	104
97. „ din <i>Noul Testament, Bělgrad 1648</i>	106
98. „ din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	107
99. „ din <i>Cazania</i> lui Varlam (Iași 1642), reprodusă și în <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	„
100. Ornament din <i>Cazania</i> de la Govora și din cea de la Deal	108
101. Stema Basarabilor din <i>Psaltirea</i> de la 1637, 1638, reprodusă în <i>Pravila</i> de la Govora 1640, <i>Cazania</i> de la Govora și de la Deal	110
102. Pagină din <i>Pravila de la Govora, 1640</i>	111
103. Fragment din prefața ediției ardeleni a <i>Pravilei</i> de la Govora	113
104. Finală din <i>Cazania</i> lui Varlam, reprodusă în <i>Pravila</i> lui Vasile Lupu	114
105. Frontispiciu din <i>Noul Testament, Bělgrad 1648</i>	115
106—107. Două pagini din prefața <i>Evangeliei cu învățatură, Bělgrad 1641</i>	116, 117
108. Finală din <i>Noul Testament, Bělgrad 1648</i>	118
109. Frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	119
110. Ornament tot de acolo	„
111. Frontispiciu din titlul <i>Evangeliei învățătoare, Govora 1642</i> , reprodus și în <i>Indreptarea legii, Tîrgoviște 1652</i>	120
112—113. Două gravuri din <i>Evangelhia învățătoare de la Govora 1642</i> : Fiul risipitor	121, 122
114. Pagină din aceeași carte	124
115. Ornament din <i>Cazaniile</i> de la Govora și Deal, reprodus și în <i>Triod, Tîrgoviște 1649</i> și în <i>Indreptarea legii</i>	125
116. Adormirea Maicii Domnului, cu stema lui Matei Basarab, din <i>Învățătura, Câmpulung 1642</i>	126
117. Frontispiciu din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	128
118. Adormirea, din aceeași carte	131
119. Fragment din a doua prefață a aceleiași cărți	133
120. Gravură, tot de acolo	134
121. Tăierea capului Sfântului Ioan, din <i>Carte românească de învățatură, Iași 1643</i> .	136
122. Titlul acestei cărți	—
123. Alt titlu	—
124. Frontispiciu tot de acolo, reprodus și în <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	137
125. Stema Moldovei din <i>Cazania lui Varlaam, Iași 1643</i>	138
126. Săbtorul Maicii Domnului, tot de acolo	140
127. Intrarea în Ierusalim, de asemeni	141
128. Sf. Paraschiva și scene din viața ei, de asemeni	142
129. Sf. Ioan-cel-Nou de la Suceava, de asemeni	143
130. Finală, de asemeni, reprodusă în <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	„
131. Frontispiciu din <i>Cazaniile</i> de la Govora și Deal	144
132. Ornament-frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam, reprodus și în <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	147
133. Titlul cărții <i>Șapte taine, Iași 1644</i>	148
134. Stema Moldovei, tot de acolo	149
135. Ornament din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	150
136. „ din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	151
137. Frontispiciu, de asemeni	152
138. Gravură din <i>Liturghierul de la Deal (1646)</i> reprezentând pe Archimandritul Ioan închinând cartea sa lui Matei Basarab și soției sale Doamnei Elena	153
139. Sf. Vasilie-cel-Mare, tot de acolo	154
140. Sf. Grigorie, de asemeni	155

Numărul	Pagina
141. Frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	158
142. Titlul <i>Pravilelor împărătești, Iași 1646</i>	157
143. Stema Moldovei din aceeași carte	”
144. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam	158
145. ” ” ” ” ”	”
146. Frontispiciu ” ” ” ” ”	160
147. Stema lui Gheorghe Rákoczy, din <i>Noul Testament, Bělgrad 1648</i> și din <i>Psaltirea, Bělgrad 1651</i>	164
148. Frontispiciu din <i>Noul Testament, Bělgrad 1648</i>	165
149. Stema Mitropoliei Bělgradului, din <i>Noul Testament, Bělgrad 1648</i>	166
150. Finală din <i>Cazania</i> lui Varlam, reprodusă în <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu și în <i>Șapte taine, Iași 1644</i>	170
151. Frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam	171
152. Stema Doamnei Elena a lui Mateiü Basarab din <i>Penticostarul de la Tîrgoviște, 1649</i>	172
153. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	175
154. ” din <i>Cazaniile</i> de la Govora și Deal, reprodus în <i>Triodion, Tîrgoviște 1649, Mystirio, Tîrgoviște 1651, Indreptarea legii, Tîrgoviște 1652</i> și <i>Târnosanie, Tîrg. 1652</i>	”
155. Titlul cărții <i>Pogribania preoților, Tîrgoviște 1650</i>	176
156. Ornament din <i>Cazaniile</i> de la Govora și Deal, reprodus în <i>Triod, Tîrgoviște 1649</i> și în <i>Indreptarea legii, Tîrgoviște 1652</i>	177
157. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	178
158. Stema Mitropolițiilor Ungrovlachiei din <i>Mystirio, Tîrgoviște 1651</i>	179
159. Botezul copilului, din aceeași carte	181
160. Săborul Maicii Domnului, tot de acolo	183
161. Frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	184
162. Titlul <i>Psaltirei de la Bělgrad 1651</i>	186
163. O pagină din aceeași carte	187
164. Ornament din <i>Cazaniile</i> de la Govora și Deal, reprodus și în <i>Chêia înțelesului, Bucuresci 1678</i>	190
165. Titlul <i>Indreptării legii, Tîrgoviște 1652</i>	—
166. Stema Mitropolițiilor Ungrovlachiei, din aceeași carte	191
167. Intâiul săbor de la Niceea, din aceeași carte	196
168. Al șéptelea săbor de la Niceea, de asemeni	197
169. Sf. Vasilie-cel-Mare, de asemeni	199
170. Judecătorul cel drept, de asemeni	202
171. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam, reprodus și în <i>Șapte taine, Iași 1644</i>	203
172. Frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	204
173. Ornament din <i>Indreptarea legii, Tîrgoviște 1652</i>	206
174. ” din <i>Cazania</i> lui Varlam	207
175. Finală din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	”
176. Frontispiciu din <i>Viețile sfinților de Mitropolitul Dosofteiu</i>	209
177. Stema Moldovei din <i>Psaltirea în versuri a lui Dosofteiu, Unieș 1673</i>	210
178. Pagină cu frontispiciu din aceeași carte	211
179. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și din <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	215
180-181. Ornamente din <i>Chêia înțelesului, Bucuresci 1678</i>	216, 217
182. Stema Mitropolițiilor Ungrovlachiei, din <i>Chêia înțelesului, Bucuresci 1678</i>	218
183. Titlul aceleiași cărți	219
184. Gravură din aceeași carte	221
185. Ornament, de asemenea	222
186. Titlul <i>Liturghiei lui Dosofteiu, Iași 1679</i>	223
187. Finală din <i>Octoih, Buzeu 1700</i>	225
188. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	226

Numărul	Pagina
189. Titlul <i>Psaltirei de'nțăles</i> , Iași 1680	227
190. Stema Moldovei din aceeași carte	228
191. Pagină din aceeași carte	229
192. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam	230
193. Stema lui Șerban Cantacuzino din <i>Liturgie, Bucuresci 1680</i>	231
194. Pagină din aceeași carte	233
195. Frontispiciu din <i>Noul Testament, Belgrad 1618</i>	237
196. Inceputul unei pagine din <i>Molitvenicul lui Dosofteiu</i> , Iași 1681	238
197. Ornament din <i>Indreptarea legii, Tîrgoviște 1682</i>	240
198. Titlul cărții <i>Viața svinților de Dosofteiu</i> , Iași 1682—86	241
199. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	246
200. Stema lui Șerban Cantacuzino din <i>Evanghelia</i> din Bucuresci, 1682	247
201. St. Ioan Evanghelistul, din aceeași carte	249
202. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	251
203. Titlul <i>Intîmpinării Patriarchului Nectarie</i> , Iași 1682	253
204. Ornament din <i>Evanghelia</i> de la Snagov, 1697	258
205. Sf. Luca, gravat de Ieromonachul Damaschin Gherbest, din <i>Apostolul</i> din Bucuresci 1683	259
206. Titlul <i>Parimilor lui Dosofteiu</i> , Iași 1683	264
207. Titlul <i>Sicriului de aur</i> , Sas-Sebeș 1683	271
208. Stema lui Michail Apași, din aceeași carte	272
209. Finală din <i>Octoih, Buzău 1700</i>	278
210. Frontispiciu din aceeași carte	281
211. Stema lui Șerban Cantacuzino, după <i>Biblia</i> din Bucuresci, 1688	282
212. Fragment dintr'o colônă a aceleiași cărți	285
213. Stema lui Constantin Brâncoveanu, din <i>Mărgăritarele lui Zlataust</i> , traduse de frații Greceni, Bucuresci 1691.	316
214. Stema aceluiaș din <i>Pravoslavnică mărturisire</i> , Buzău 1691.	322
215. Pagină cu stema aceluiaș din <i>Capitolele îndemnătore ale lui Vasile Macedonianul</i> , Bucuresci 1691.	325
216. Frontispiciu din <i>Evanghelia de la Snagov</i> , 1697 (redus)	328
217. Titlul <i>Evangeliei greco-române</i> , Bucuresci 1694	329
218. Pagină cu stema lui Constantin Basarab din aceeași carte	330
219. Pagină cu stema Moldovei din <i>Tălcuirea Liturghiei</i> tradusă de Ieremia Cavela, Iași 1697	345
220. Frontispiciu din <i>Triod</i> , Buzău 1700, (redus)	355
221. Titlul <i>Divanului lui Dimitrie Cantemir</i> , Iași 1698	356
222. Trupul și sufletul, din aceeași carte	357
223. Stema Moldovei din aceeași carte	358
224. Pagină cu stema Mitropoliei Bălgăradului, după <i>Chiriacođromion</i> , Bălgărad 1699.	374
225. Frontispiciu din <i>Triodul</i> de la Buzău, 1700 (redus)	390
226. Pagină cu stema lui Constantin Brâncoveanu din <i>Invățătură</i> , Snagov 1700.	391
227. Stema aceluiaș din <i>Octoihul</i> de la Buzău, 1700	396
228. Titlul <i>Octoihului</i> de la Buzău, 1700	397
229. Gravură mică din aceeași carte	398
230. Sf. Ioan Damaschin, tot de acolo	399
231. Titlul <i>Triodului</i> de la Buzău, 1700	401
232. Invierea lui Lazăr din aceeași carte	402
233. Intrarea Domnului în Ierusalim, de asemenea	403
234. Intîmplări din viața lui Iosif, de asemenea	404
235. Feciórele purtătoare de mir, de asemenea	405
236. Spălarea piciórelor, de asemenea	406
237. Răstignirea Domnului Christos, de asemenea	407
238. Gravură mică, de asemenea	408

<u>Numărul</u>	<u>Pagina</u>
239. Prorocul David, din <i>Psaltirea de la 1694</i> , reprodus în <i>Antologhionul de la 1697</i> și în <i>Psaltirea grecească de la 1700</i>	410
240. Ornament din <i>Triod</i> , Buzău 1700	411
241. Sf. Constantin, după <i>Cuvîntul panegiric</i> al lui Șt. Brâncoveanu (București 1701).	420
242. Titlul <i>Liturghierului grecesc și arăbesc</i> , Snagov 1701	425
243. Ornament din <i>Octoih</i> , Buzău 1700	433
244. Isus Christos, după <i>Invățătură de șapte taine</i> , Buzău 1702	434
245. Pagină din <i>Lithurghie</i> , Buzău 1702	436
246. Sf. Grigorie, de asemeni	437
247. Sf. Vasilie, de asemeni	438
248. Ornament din <i>Octoih</i> , Buzău 1700	447
249. Stema lui Constantin Brâncoveanu din <i>Noul Testament</i> , București 1703.	449
250. Învierea Domnului, din <i>Apostolul</i> de la Buzău, 1704	455
251. Evanghelistul Marcu, din aceeași carte	458
252. Frontispiciu din <i>Octoih</i> și <i>Triod</i> , Buzău 1700	467
253. Stema lui Constantin Brâncoveanu din <i>Psaltirea arabă</i> de la 1706	470
254—259. Prefața acestei psaltiri, în întregime	471—476
260. Finală din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	477
261. Frontispiciu din <i>Noul Testament</i> de la 1703	478
262. " " <i>Triodion</i> , Buzău 1700	480
263. " " <i>Liturghie</i> , Buzău 1702	481
264. " " <i>Triodion</i> , Buzău 1700	485
265. Innălțarea, după <i>Sinopsis</i> , Iași 1714	492
266. Stema Moldovei din aceeași carte	494
267. Stema Țerei-Românești din <i>Ciaslov</i> , Tîrgoviște 1715	"
268. Frontispiciu din <i>Octoih</i> (1700)	495
269. Stema Moldovei din <i>Lithurghie</i> , Iași 1715	498
270. Stema lui Nicolae Mavrocordat din <i>Istoria sfîntă</i> a lui Al. Mavrocordat	509
271. Finală din <i>Biblia</i> , București 1688	512
272. Inițială din <i>Apostolul slavonesc din 1547</i>	514
273. Pagina cu stema Moldovei din ediția moldovenească a <i>Apostolului</i>	515
274. Inițială din același <i>Apostol</i>	"
275. Vindecarea orbului, din <i>Triod-Penticostar</i>	517
276. Pagină din <i>Psaltirea slavonească</i> (1574)	526
277. Pagină din <i>Psaltirea slavonească</i> (1576)	527
278. Pagină din <i>Evangheliar slavonesc</i> (sec. XVI)	528
279. Titlul <i>Evangheliei georgiene</i> , Tiflis 1709	545
280—281. Două prefețe ale aceleiași cărți	546—547
282. Wakhthang IV, din aceeași carte	548

INDICE ALFABETIC

— *Titlurile cărților sunt tipărite cu litere cursive.* —

- Abramios** (Ioan): 489, 491.
Academia domnescă din București: 379, 464.
Acatistul și paraclisul Născătoarei de Dumnezeu, de Mitropolitul Dosoftei, Uniev 1673, — slavonesce: 215.
Achirie, protopopul varmigiei Henedoriei: 95.
Agalianul (Teodor): 338.
Agapitos, diaconul: 317.
Ακολουθία τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν ματρῶνης τῆς Χ:οπολιτιδος, (București) 1702: 441.
Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος, București 1705: 463.
Ἀκολουθία Παρασκευῆς τῆς νέας καὶ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, București 1692: 326. v. Βεβλίον și Ἑρμηνεία.
Alba-Iulia, — v. Βεβλίον.
Alep: 469.
Alexandria, (Tirgoviște, 1713): 486.
Alexandru Vv., al Țării-Românescei, fiul lui Mircea Vv.: 54, 59, 67, 69.
Alexandru-cel-Bun: 265.
Alexandru Iliăș: 267.
Alexandru Lăpușeanu: 266.
Alexici (G.): 513.
Allatius (Leon): 119.
Alstedius, profesor în Βεβλίον: 162.
Ána, Doamna lui Lațco: 265.
Ananie, Mitropolitul Țării-Românescei (1545): 26.
Anastasia, Doamna lui Duca Vv. al Moldovei: 244, 265, 267, 268.
Andrean (Monahul Daniil, Panoneanul sau din țara Panoniei): 190, 193, 203.
Andrei, tipograf: 245.
Andronic, Marele-Drungariu: 303.
Angelis (I. de): 216.
Antim Ivireanul, ieromonach: 325, 326, 335-337, 342-344, 347, 349, 350, 351, 353, 354, 370, 378, 379, 391, 393, 409, 410, 416, 417, 419, 421-423, 432, 442, 447, 448, 450, 457, 460, 461. Episcop de Râmnic: 462, 463, 467, 541. Mitropolit al Ungrovlachiei: 480. *Invățătura besericiască*, Tirgoviște 1710: 481, 548; 482, 485-487, 489. *Capete de poruncă la toată cînta besericiască*, Tirgoviște 1714: 492, 495, 497. *Νουθεσία Χριστιανοπολιτικῆ*, București 1715: 498; 500, 509, 544.
Antologhion, Câmpulung 1643: 128, 536. — Snagov 1697: 347. — Rîmnic 1705: 46z.
Antonie Ruset Vv. Moldovei: 245, 268.
Antonie, dascălul școlii din Constantinopol: 482.
Apafi Mihaiu, Craiul Ardélului: 269, 275, 279, 292.
Apostol, Mircea Vv., Tirgoviște 1547: 29, 514. Iliascu Vv. Mold. Tirgoviște 1547: 31, 515. — Coresi, (Brașov 1563): 49, 52. — București 1683: 258. — Buzău 1704: 454.
Aristinu (Alexie): 190, 203.
Aron Vodă: 266.
Arsenie, ieromonachul: 311.
Atanasie din Cipru: 465.
 — Ieromonach: 354, 365.
 — Mitropolit al Dristrei (Silistrei): 432.
 — Mitropolit al Țării Ardélului: 373, 369.
 — Moldoveanul, ieromonach: 334.
 — Patriarch al Antiochiei: 423, 430, 442-445, 476.
 — Patriarch ecumenic: 481.
Atos (Muntele): 9.
Auxentie, fost Mitropolit al Sofiei: 451, 452.
Bachu (Martirul): 277.
Bacov (Ivan): 217, 221. Ioanichie: 402, 424, 436, 454.
Bakradže: 433, 543.
Banci (Mihail, tipograf): 340.
Bánffy (Gheorghe): 373.
Baranyi (Ladislau): *Păné pruncilor*, (Βεβλίον) 1702: 440.
Barițiu (Gheorghe): 207.
Barnovski (Miron): 267.
Bartsai Ákos, mare Ban al Lugosului și Caransebeșului: 161.

- Basarab Vv. (Tatăl lui Basarab Neagoe): 17.
 — (Neagoe): 7, 18, 19, 129, 288, 302.
 — v. Constantin și Brâncoveanu.
- Batar, — v. Báthory.
- Báthory Kristof: 75, 84, 88.
 — Zsigmond: 93, 97, 100.
- Bégnier (Haneșu), — v. Benkner.
- Bélgrad (Alba-Iulia, in Transilvania): 75, 107, 115, 160, 163, 184, 206, 207, 275, 279, 280, 291, 296, 369, 372, 440, 537, 538.
- Benkner (Johannes): 45, 47, 48.
- Besericani: 230, 239.
- Biblia, Bucuresci 1688: 281, 319.
- Βιβλίον περιέχον τὴν Ἀκολουθίαν τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τὸ τε Προσκυνητάριον τοῦ ἁγίου Ὁρους Σινᾶ, Tirgoviște 1710: 481.
- Βιβλος ἐναύσιος τὴν ἀπᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν, Tirgoviște 1709: 480.
- Bilevic (Ionașco): 239.
- Bistrița (Mănăstirea, din Țeța-Românească): 20, 265, 327.
- Bogdan (I.): 80, 114.
- Bogdan Vv. Mold., tatăl lui Ștefan-cel-Mare: 265.
 — fiul lui Ștefan-cel-Mare: 266.
- Bogomil: 302.
- Bojidar, — v. Vuković.
- Borbantși: 440.
- Borcia (Acațiu), — v. Bartsai Ákos.
- Boronói, — v. Baranyi.
- Brâncoveanu (Constantin, Mare Logofăt, apoi Domn al Țării-Românești): 281, 299, 301, 308, 315, 316, 320-322, 324, 326, 328, 331, 332, 334-336, 341, 343, 348, 353, 365, 366, 370, 375, 377-380, 385, 390, 393, 395, 402, 409, 412, 414, 416, 418, 419, 421-423, 432, 433, 435, 441, 442, 448, 450, 452, 454, 455, 457, 460, 463, 467-471, 480-482, 485-489, 505, 541.
 — Constantin, fiul, Τῶν Πλουτάρχου Χαρωνέως ἐλλήνων καὶ ῥωμαϊκῶν παρὰ ἑλλήνων μετάφρασις, Bucuresci 1704: 460.
 — Preda: 469.
 — Radu: Λογίδιον εἰς τὸ κοσμοσωτήριον πάθος τοῦ Θεανθρώπου Λόγου, Bucuresci 1704: 457. — Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸν ἐν ἱεράρχαις θαυματουργὸν μέγαν Νικόλαον, Rimnic 1706: 469.
 — Ștefan: Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸν ἱσχυρόστολον μέγαν Κωνσταντῖνον, Bucuresci 1701: 419; 420. — Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸν πρωτομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Στέφανον, Bucuresci 1701: 421, 422. — Id. ed. II, Bucuresci 1702: 441. — Λόγος πανηγυρικός εἰς τὴν ἔνδοξον μετάστασιν τῆς ἁγίας Παρθένου Θεομήτορος, Bucuresci 1703: 452; 453, 482.
- Brașov: 43, 45-48, 51, 54, 56, 85, 88, 99, 100, 101, 516.
Bucoavnă, Bělgrad 1699: 369.
 Bucuresci: 217, 230, 246, 258, 281, 297, 298, 315, 324, 326, 328, 335, 419, 421, 440-442, 448, 450, 451, 457, 460, 463, 498, 502, 509, 538, 539.
 Buitul (Gheorgho), *Catechism* 1703: 447.
 Bullinger (H.): 23.
 Buzău: 321, 347, 365, 377, 395, 402, 411, 412, 414, 433, 435, 451, 538, 539, 540.
- Cacavela (dascălul Ieremia): 344, 361, 369.
 Calvin: 301, 307.
 Câmpulung: 103, 125, 127, 128, 130, 133, 135, 177, 529, 536.
 — Mănăstirea: 178.
 Canisius (Petrus), *Catechism*, Pojon 1636: 532. — Id., Cluj 1703: 447.
 Cantacuzino (Constantin, stolnicul): 288, 320, 323, 349, 350.
 — Constantin, postelnicul: 303.
 — Dimitrie: 288.
 — Dimitrie Vv. Mold.: 245, 268.
 — Ioan, Impăratul Țarigradului: 268, 302.
 — Ioan, „Păharnic și Domn al Traciei”: 288.
 — Iordache, stolnicul: 250.
 — Matei, Impăratul: 302, 303.
 — Mihai, spătarul: 467, 468.
 — Șerban, păharnicul: 435, 437-439.
 — Șerban Vv.: 231, 232, 246-248, 258, 260, 277, 281, 283, 286, 291, 303, 308, 504.
 — Ștefan Vv.; Chrisov pentru ștergerea văcăritului, (Tirgoviște) 1714: 492; 495, 496, 498, 500, 502.
- Cantemir (Antioh Constantin Vv.): 344, 354, 359, 369.
 — Dimitrie: *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea*, Iași 1698: 355; 359, 361, 363, 364.
- Capisuccus (Fr. Raimundus): 216.
Carare pe scurt, Bělgrad 1685: 275.
Carte saü Lumină, Snagov 1699: 370.
Carte românească de învățătură dumenească. preste an, Iași 1643: 137, 536.
Carte românească de învățătură de la pravilele împărătești, Iași 1646: 152.
- Caryophyllis, — v. Karyophylles.

- Castriotul (Postelnicul Gheorghe): 450.
- Catechism.* — Sibii 1544: 21. — Bălgrad 1640: 107. — Pojon 1636: 532. — Bălgrad, 1648: 160. — Roma 1677 (Vito Pilutio): 216. — Tyrnavia 1696: 339. — Cluj 1703 (Canisius-Buitul): 447. — Sibii 1709: 480. — V. *Scutul Catichizmușului*.
- Cazanie*, — v. *Chiriacodromion, Evanghelie cu învățătură și Tălcul evanghelilor*.
- Cetățuia (Mănăstirea): 239, 251, 273.
- Cebin, — v. Sibii.
- Cheta înțelesului*, București 1678: 317.
- Chilia: 288.
- Chiriac, tipograf: 237, 251, 280, 296, 340.
- Chiriacodromion*, Bălgrad 1699: 372.
- Chrysant Notara, Patriarch al Ierusalimului: 324, 326. — Περὶ ἱεροσολύμων λόγος ἐγκωμιαστικὸς, (București) 1702: 441; 498 — Συναγμάτιον περὶ τῶν ὁφειζέμενων κληρικῶν καὶ ἀρχοντικῶν... București 1715: 499; 501, 502, 508.
- Chaslov.* — (București) 1703 (slavonesc): 454. — București 1702 (grecesc și arăbesc): 442, 539. — Tîrgoviște 1715 (românesc): 495.
- Chaslovč.* — Bălgrad (1685): 279, 537. — Sibii 1696: 339.
- Ciolanul (Mănăstirea): 43.
- Cipariu (Canonicul T.): 22, 51, 52, 107, 114, 150, 206, 207, 275, 347, 516.
- Ciril din Veria, Patriarchul Constantinopolei: 307.
— v. Lucari.
- Civotoslov, — v. Antologhion.
- Cluj: 447.
- Codrescu (T.): 52, 53.
- Comnen (Doctorul Ioan): 379, 416, 422, 424, 442.
— Alexie: 302, 482.
— Emanuil: 302.
— Ioan: 190, 203, 302.
- Constantin: 311.
- Constantin Șerban Basarab (Cărnuț): 217, 246, 258, 289, 319.
— Fiul lui Duca Vv.: 244, 268.
— Brâncoveanu Basarab Vv., — v. Brâncoveanu.
- Coresi (Diaconul): 43, 45-48, 51-54, 56, 59, 60, 63, 67-69, 73, 74, 80, 81, 83, 85, 91, 99, 118, 516.
— Gheorghe, din Chios: 338, 382.
- Costin (Miron): 213, 214.
- Cotelerius: 114.
- Cotroceni: 278.
- Cramoisy (Sébastien): 119.
- Crețu (Gr.): 49, 52.
- Cunotović (Ioan, tipograf): 135, 146.
- Dabija** (Eustratie): 245, 255, 267.
- Dahina, Dómna lui Eustratie Dabija: 267.
- Dăianul (Protopopul Gheorghe, notarășul, Dăianul său din Daia): 280, 340, 375.
- Damaschin, de la Athos: 173.
— Episcop de Buzău: 454, 457.
— v. Gherbest.
- Dan Vv. feciorul lui Basarab: 283.
- Daniil Andrean, — v. Andrean.
- Deal (Mănăstirea din): 123, 144, 146, 152, 158, 159.
- Decretul Patriarchului Partenie*, Iași 1642: 119, 535.
- Del Chiaro: 486, 489.
- Despina: 177.
- Dimitrie Constantin Vv., — v. Cantemir.
- Dimitrie logofătul, — v. Liubavici.
- Dimitrios, gravor: 423, 436.
- Dionisie Ecclesiarchul: 178.
— Monachul: 355, 365, 369.
— Patriarch al Constantinopolei: 339.
— Siracusanul, tiranul: 317.
- Diplome date de Principii Transilvaniei preoților românesci*, Bălgrad 1653-59: 206.
- Dirr (A. M.): 543.
- Dl'gopolje, — v. Câmpulung.
- Dobre (Popa, tipograf): 115.
- Dorotei, episcopul Tyrionului: 343.
- Dositei, Patriarchul Ierusalimului: 213, 252, 257, 274, 290. — Ἐγχειρίδιον κατὰ τῆς καθ' ἑκαστὴν φρενοβλαβείας, București 1690: 298; 299, 301, 311, 319. — Ἐγχειρίδιον κατὰ Ἰωάννου τοῦ Καρσοφύλλη, Iași 1694: 337, 338, 339. — Τόμος ἀγάπης κατὰ Λατίνων, Iași 1698: 369, 379, 381, 450, 457, 459, 463, 464. — Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, București 1715: 501; 502, 503, 508.
- Dosofteiu, Mitropolitul Moldovei: *Psăltire* (în versuri), Unieș 1673: 290; 212, 214. — Πρε-
четникъ ѱαλμῶν, Unieș 1673: 215. — *Dumneșăscă Liturghie*, Iași 1679: 222; 224, 225. — *Psăltirea dențăles* (slavo-română), Iași 1680: 226; 229. — *Molitvic dențăles*, Iași 1681: 237. — *Viața și petriacria svinților*, Iași 1682-86: 240; 244, 245. — Liturghie și rugăciuni, Iași 1683: 262. — Octoih, Iași (1683): 263. — *Parimiile preste ană*, Iași 1683: 263; 268, 269.
- Dottrina christiana tradotta . . . dal Padre Vito Pilutio*, Roma 1677: 216.
- Dragoș Vodă: 265.
- Duca Vv. Mold.: 214, 222-224, 226, 237, 238, 240, 242, 245, 267, 268, 273, 275, 465, 505.
- Duma Ianăș, de la Borbanți, *Pănea pruncilor*, (Bălgrad) 1702: 440.

- Dumitrovič (Lupin): 146.
— Tudor: 146.
- Ecaterina**, fika lui Duca Vv.: 244, 268.
— mana lui Ștefăniță Vodă: 267.
- Efrem**, Episcopul de Buzău: 105.
- Eftimie**, Mitropolitul Țării-Românești: 54, 59, 60.
— Hamui, Patriarch: 442.
- Elena**: 177.
— Dómnă, mama lui Iliășcu Vv. Mold.: 31, 515.
— — a lui Mateiŭ Basarab: 104, 158, 171-174, 534.
— — a lui Petru Rareș: 266.
- Epictet**: 392.
- Erbiceanu** (Const.): 43, 379, 420, 442.
Ἐρμηνεία καὶ ἀκολουθία εἰς ἐγκαινία ναοῦ, Bucuresci 1703: 451.
- Eustratie**, biv Logofăt: 150, 158.
— Mitropolitul Niceii: 302.
- Evangelhie**: (Tirgoviște) 1512: 9; 20, 43. — (Iliășcu Vv. Mold.) 1546-51: 513. — Coresi, rom. Brașov 1561: 43, 51. — Coresi, slav. Brașov, 1562: 46. — Coresi și Mănăilă, slav. 1579: 73. — Lorinț diac, Bělgrad 1579: 75. — Slavo-rom. (1580): 80. — Coresi și Mănăilă, slav. 1583: 99. — Slav. sec. XVI: 529. — Greco-rom., Bucuresci 1693: 328. — Snagov 1697: 343. — Georgiană, Tiflis 1709: 543.
- Evangelhie cu învătătură**, Brașov 1581: 85. — Bělgrad 1641: 115.
- Evangelhie învătătore**, Govora 1642: 120. — Măn. Deal 1644: 144.
- Eugenikos** (diaconul Ioan): Ἀόγος ἀντιρρήτικὸς τοῦ βλασφήμου καὶ ψευδοῦς ὄρου, τοῦ ἐν Φλωρεντία συντεθέντος κατὰ τὴν πρὸς Λατίνους σύνοδον, Iași 1694: 338.
— v. Marcu.
- Eusebius**: 290.
- Fedor Bogdanovič**, -- v. Lațco.
- Fierăști**: 130.
- Filaret**, Patriarchul Moscvei: 383.
- Filoteiŭ Sfetagorețul** (Ieromonachul), *Invătătură creștinească*, Snagov 1700: 391. -- *Floarea darurilor*, Snagov 1700: 391.
- Floarea darurilor*, Snagov 1700: 391.
- Florența**: 338, 464.
- Floru** (Dionisie ieromonachul): 498.
- Fogarasi István**: 160, 162, 164.
- Forró Miklos**: 51, 52, 518.
- Fotie**, Patriarchul Constantinoplei: 463.
- Galata** (Mănăstirea): 266.
- Galetovski** (Ioanichie, archimandritul Cernigovului): 220.
- Gaufrey-Demombynes**: 471.
- Gavriil**, patriarchul: 451.
— al Filadelfiei: 500.
- Geszti Ferencz** (Ghesti Frénți, ales hotnogiu Ardélului și Țării Unguresci): 97.
- Ghedeon**, Mitropolit al Moldovei: 498.
- Ghenadie**, Mitropolit al Ardealului: 83, 88, 91, 113-116, 118.
— Patriarch al Constantinoplei: 500.
- Gheorghe din Daia** (Protopopul), -- v. Dăianul.
- Gheorghe Ștefan**, Domnul Moldovei: 150, 267.
- Gherasim Timuș**, Episcop de Argeș: 43.
- Gherbest** (Ieromonachul Damaschin, gravor și tipograf): 258, 261.
- Ghergbina**: 175.
- „Ghermanonisis“ (Gherman de Nissa): 286.
- Ghesti**, -- v. Geszti.
- Ghica** (Gr. Vv. Mold.): 255, 267.
— Gheorghe Vv. Mold.: 245.
- Glăbcovič** (Ioan, tipograf): 531.
- Glyki** (Nicolae): 551.
- Γνωμικά παλαιῶν τινῶν φιλοσόφων, Tirgoviște 1713: 489.
- Godefred**: 302.
- Gomionita** (Mănăstirea): 174.
- Govora**: 104, 105, 108, 120, 123, 146, 532, 533, 535.
- Gramatică slavonescă** (Antim), Snagov 1697: 351.
- Greceanu** (Logofătul Radu): 283, 291, 315, 316, 319. -- *Pravoslavnică mărturisire*, Buzău 1691: 321, 322, 324.
— Șerban, al doilea Logofăt: 291, 315, 319, 321, 323, 326, 331, 334.
- Gregoras din Dodona** (Mitrofan): 463, 464, 480-483, 500, 502.
- Grigorie Rimniceanul**, tipograf: 541.
- Haliciul** (Ἁλικία): 383.
- Hango** (Gavriil): 536.
- Hasdeu** (B. P.): 7, 23, 31.
- Hazethanos din Larissa** (Gheorghe): 482.
- Herce Ștefan**, propovednitorul evangheliei în orașul Caváran-Șebeșului: 95.
- Hessus** (Johannes): 22.
- Hilandar** (Mănăstirea): 9, 159.
- Hirscher** (Lucas, județ al Brașovului): 85, 88, 91.
- Houdas** (O.): 471.
- Hrăjilă Lucaș**, -- v. Hirscher.
- Hurmuzios**: 482.

- Macovici** (Stoica, tipograf): 502.
Iane (Popa; de la beséreca Șcheilor): 92.
Ianina: 379.
Iași: 119, 137, 142, 147, 156, 222, 226, 237, 240, 251, 257, 262, 263, 273, 277, 337, 338, 344, 355, 389, 497, 501, 535, 536.
 — (Sinodul de la): 254, 308, 311, 313, 384.
Ieremia, patriarch al Constantinoplei: 83.
Ierocliu, filosoful: 317.
Ieronim: 169.
Ignatie: 463.
 — Episcop al Rîmnicului: 105, 122, 145.
 — Nenovici, predicator al Evangheliei (în Rusia): 314.
Iliaș Alexandru, Vv. Mold.: 245, 267.
Iliașcu Vv. Mold. (Rareș): 31, 266, 514, 515.
Ilița A., gravor: 138.
Imitația lui Christos, slavonesce, Deal 1647: 158.
Îndreptarea legii cu Dumnezeu, Tirgoviște 1652: 190.
Inochentie (Ieromonachul): 231, 237.
Învățătură creștinească, Snagov 1700: 390.
Învățătură de ... șapte taine, Buzău 1702: 433, 539.
Învățătură preste toate zilele, Câmpulung 1642: 125.
Ioachim, Patriarchul: 240, 263.
 — Patriarchul Moscovei: 268, 269.
Ioan, Archim., Egumenul Dealului: 152, 153.
 — — de la Hurez: 467.
 — Damaschin: 327, Ἐκδοσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, Iași 1715: 501.
 — din Vinții (Popa): 270, 276, 279, 295, 296.
 — Efesianul: 450.
 — Furni, egumenul Ganului: 302.
 — Ieromonachul: 174.
 — Postelnicul: 509, 510.
 — Nomoflax: 338.
Ioanichie, — v. Bacov.
 — Ierodiaconul: 482.
 — Patriarch al Ierusalimului: 83.
Iorist, Mitropolitul Ardealului: 118.
Iosaf, Patriarch al Antiochiei: 83.
Iosif Ieromonach, tipograf: 280.
 „Iosif Leopold, Craiul Budiî, Țării-Unguresci și Ardealului”: 339.
Iosif Constantinovici, egumenul S-tei Boboteze (Rusia): 314.
Isaia Trofim, egumen al S-lui Nicolae (Rusia): 314.
Iștvanovici (Mihal, ipodiaconul, tipograf): 370, 375, 376, 467, 468, 469, 478, 484, 551-543.
Iuga Vv.: 265.
Iulian, Cardinal: 464.
 — Paravat (apostatu): 317.
Iustinian, împăratul: 317.
Ivan, — v. Bacov.
Jacimirskij (A.): 514.
Javorskij Ștefan, mitropolitul Rjazanului și Muronului: 508.
Jireček (Dr. C. J.): 75.
Kalliarchos (Pantoleon): 441.
Kamengrad (Cetatea-de-piatră): 173.
Karataev: 9, 20, 29, 31, 42, 60, 68, 80, 81, 101, 106, 128, 158, 159, 177.
Karyophylles (Ioan): 337. — Ἐγγχειρίδιον περὶ τῶν ἀποριῶν καὶ λύσεων, Snagov 1697: 349; 350.
Kedrinos (Gheorghe): 317.
Kerameus (Nicolae): 465, 466.
Kiew: 383.
Kinnamos (Ioan): 464.
Kolonitz: 464.
Korydalleus (Teofil): 254, 311.
Kymenitul (Sevastos Trapezuntiul): 350, 379, 380. — Ἐορτολόγιον, Snagov 1701: 416, 417. — Δογματικὴ διδασκαλία, Bucuresci 1703: 450.
Lahovari (G. I.): 483.
Lațco: 265.
Lavra (Mănăstirea): 21.
Legrand (Emile): 257.
Leon Înțeleptul, împărat: 318, 324.
Leonid (Archim.): 106, 159.
Leopold, împăratul Austriei: 464.
Létavova (Anna Doroficiovna): 246.
Ligaridi (Panteleimen): 193.
Likinios (Andrei): 369.
Liturghier: Macarie, 1508: 1. — Șerban, Brașov 1588: 99. — (Brașov) 101. — Deal 1646: 152. — Dosoftei, Iași 1679: 222. — Bucuresci 1680: 230. — Grecesc și arăbesc, Snagov 1701: 423. — Buzău 1702: 435. — Tirgoviște 1713: 487. — Iași 1715: 497.
Litzica (C.): 274, 278, 339, 351.
Liubavici (Dimitrie Logofătul): 26, 29, 30, 31, 513-515.
Lorinț diac: 75.
Lucaris (Ciril): 299, 307, 308, 311, 319, 382.
Lupul Bogdan, Hatmanul: 347, 354.
Lupin Dumitrovici, Popești: 147.
Luther: 307.
Lutza (Luck?), în Polonia: 464.

- Macarie**: 1, 6, 9, 18, 19, 31.
Macri (Ieromonachul Macarie): 338.
 — Meletie: 254.
 — Michail: 315.
 — Visarion: 378.
- Maiota** (preotul Gheorghe): Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸν Θεόστευτον βασιλεῖα καὶ ἰσαπόστολον μέγαν Κωνσταντῖνον, Snagov 1697: 350, 351, 461. — Λόγος εἰς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ θεανθρώπου Λόγου, Rimnic 1706: 468. — *Cuvântul la mântuirea patimă a Domnului nostru Is. Hs.* (Rimnic 1707): 478, 479.
- Maier** (Martin): 160.
Mânăilă: 73, 74, 99.
Mangra (V.): 56.
Manul al lui Apostoli: 487-491.
Marcoviči (Ieremia): 498.
Marcu Eugenikos, Mitropolit al Efesului: 273.
Mărgăritarele s-lui Ioan Gură-de-Aur, traduse de Șerban și Radu Greceanu, București 1691: 315.
Maria, Doamna lui Bogdan Vv.: 265.
 — — lui Constantin Brâncoveanu: 452.
 — (Mariana) lui Petriceicu Vv.: 268.
 — fiica Cneazului Vasile: 382.
 — — lui Eustratie Dabija: 267.
- Marien** diacul: 93, 97.
Mateiu Basarab Vv.: 103-106, 108, 109, 112, 113, 120, 122, 125, 128, 129, 133, 144, 145, 151, 152, 158, 171, 174, 175, 177, 178, 190, 200, 204, 289, 302, 337, 398, 529, 530, 533, 534.
 — fiul lui Duca Vv.: 244, 268.
- Mavrocordat** (Alexandru, Exaporitul): Ἰστορικὰ ἱερὰ ἤτοι τὰ Ἰουδαϊκά, București 1716: 509, 511.
 — Nicolae Alexandru Vv.: 494, 498, 501, 509, 510, 511.
- Maxim Peloponesianul**, *Carte sau Lumina*, Snagov 1699: 370; 372. — Ἐγγερίδον κατὰ τοῦ σχίσματος τῶν Παπιστῶν, București 1690: 297, 298.
- Mehmet IV** (Sultanul): 503.
Melchisedec din Pelopones, egumenul Mănăstirei Câmpulung: 125, 127, 130, 135, 178.
 — Episcop de Roman: 245, 262, 263.
- Meletie** Macedoneanul, egumen al Govorei: 105, 112, 146.
 — Patriarchul Alexandriei: 463.
 — v. Pigas și Syrigos.
- Metodiu**, Patriarchul Constantinoplei: 384.
Michail Diaconul: 175, 177.
 — Patriarch al Alexandriei: 83.
- Michail**, Țar al Bulgariei: 289.
 — Teodoroviči, Țar al Moscovei: 383.
- Mihaï** (Popa, de la biserica Șcheilor): 92, 100.
 — Tipograf: 341, 342.
- Mihăileanu** (Ștefan): 258.
Mihali (Protopopul Gr.): 206.
Mihalyi de Apșa (Mitropolitul Dr. V.): 151.
Mihnea Vv. fiul lui Vlad Vv.: 1, 6, 7.
 — fiul lui Alexandru Vv.: 59, 60, 67, 69, 88, 100.
- Minciul**, tipărit de episcopul Mitrofan, Buzău 1698: 365.
- Mircea** Vv., fiul lui Radu Vv.: 29, 30.
Mironescu (Dr. Athanasie): 21.
- Mitrofan**, ieromonachul de la Beserican: 230, 239, 245, 257. Episcop de Huși: 275, 277, 291. Fost al Hușilor: 315, 321. Episcop de Buzău, *Minciul* 1698: 365, 368, 377, 400, 409, 411, 412, 414, 434, 440.
 — v. Gregoras.
- Moghilă** (Ieremia): 266.
 — Petru, Mitropolit al Kievului, Hali-ciului și al întregii Rusii: 140, 308, 312, 323, 383, 384, 530.
 — Simeon: 266.
- Moisi**, călugărul: 26.
 — Vv. Mold.: 267.
- Moldovanu** (Canonicul I. M.): 396, 516.
Moldovița (Mănăstirea): 265.
Molitvele vecerniei, Buzău 1702: 539.
- Molitvenic**, Tirgoviște 1545: 23. — Coresi, Brașov 1564: 51, 516; 524. — Câmpulung 1635, 103, 529. — Iași, 1681 (Dosofoiu): 237. — Bălgrad 1689: 291. — Buzău 1699: 377. — Buzău 1701: 411. — Rimnic 1706: 541. — Tirgoviște 1713: 551.
- Molivd** (Ioan, din Eraclea): 273-275.
Montfaucon: 423.
Mosca: 238-240.
Movilă, — v. Moghilă.
Moxalie (Mihail): 113.
Munteanu (Petru): 103.
Mystirio sau Sacrament, Tirgoviște 1651: 178.
- Năsturel** (Orest, Udriște sau Uriil): 107, 109, 122, 130, 131, 133, 151, 158.
Neagoe, — v. Basarab.
- Nectarie**, Patriarch al Ierusalimului: 213. — Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα ἀντιρρησις, Iași 1682: 251; 254, 323, 382, 465, 503, 504.
- Niceta** de la Iconium: 302.
Nicolae, doctorul filosof: 463.
 — tipograf: 239, 262.
Nicolaoviči (Gheorghe, tipograf): 541.

- Nilles : 480.
 Nilos, falsul monach : 302.
 Notara, — v. Chrysant.
 Nucet (Mănăstirea) : 463.
- O**ctoih : Macarie, (Tirgoviște) 1510, 9. — 1535, 21. — Coresi, Partea I, 1574, 56. — Partea II, 1575, 60. — O. mic, 1578, 73. — Id. (1580), 81. — Dosofteiū, Iași (1683), 263, — Buzău 1700, 395. — Râmnic 1706, 467. — Tirgoviște 1712, 485.
- Odobescu (A.) : 7, 20.
 Ohrida : 105.
 Onisifor, Mitropolit al Kievului : 101.
 Oprea tipograf : 30.
 — — : 340.
 Orăștie : 93, 97.
Orînduiala slujbei s-lor Constantin și Elona, Snagov 1696 : 341.
 Ὁρθόδοξος ἁμολογία τῆς πίστεως, Snagov 1699 : 378.
- P**achymeres (Gheorghe) : 206.
 Pădure (Dimitrie, tipograf) : 337, 338.
 Paisie, Patriarch al Ierusalimului : 200, 503.
 — — al Constantinopolei : 465.
 Paleologul (Ioan) : 303.
 Palăa, Orăștie 1582 : 93.
 Panaiot : 348, 379, 385.
Până pruncilor (Bélgrad) 1702 : 440.
 Paraschiva- cea-Nouă (Sf.) : 327, 362.
 Paravat (Iulian) : 317.
Parimiile, de Mitropolitul Dosofteiū, Iași 1683 : 263.
 Partenie, Patriarch al Alexandriei : 262.
 — — al Constantinopolei : 119, 308, 311, 465, 535.
 Patelarie (Atanasie) : 465.
 Pavel, tipograf : 245.
Penticostar, Buzău 1701 : 412, 538.
 Peștișel Moisi, propovăduitorul Evangheliei în Lugoj : 95.
 Petre, tipograf : 30.
 Petriceicu Vodă : 268.
 Petritzi (Ignatie) : 193.
 Petru Alexievici (cel Mare), Impăratul Rusiei : 451.
 — Moghilă, — v. Moghilă.
 — Mușat : 265.
 — Rareș : 266.
 — Teodor, gravor : 203.
 — Vv. fiul lui Radu Vv. al Țării-Românesci : 23, 25, 26.
 — Vv. fiul lui Mihnea Vv. : 266.
 Philippide (Al.) : 23.
- Phytianu (Ieromonachul Ignatie) : 416, 422, 432.
 Picot (Emile) : 9, 21, 29, 101, 423, 487.
 Pictor (M. Philippus) : 22.
 Pigas (Meletie, Patriarch al Alexandriei) : 298, 372, 382.
Pilde filosofesti, Tirgoviște 1713 : 487.
 Pilutio (Vito) : 216.
 Pithagora : 317.
 Pitiș (B.) : 275.
 Plato : 317.
 Plutarch : Paralele grecesci și romane, traduse în grecească modernă de Const. Brâncoveanu fiul, București 1704 : 460.
 Pobrata (Mănăstirea) : 266.
Pogribania preoților, Tirgoviște 1650 : 175.
 Pojon : 532.
 Popp (Vasilie) : 107, 150, 275, 296, 347.
 Porfirie, fost Patriarch al Niceei : 314.
 Porphyrites (Ioannakes) : 312.
Poveste la 40 de mucenici, Bělgrad 1689 : 296.
Pravila, Govora 1642 : 108, 535.
 Pravila cea mare, — v. Indreptarea legii.
 Pravile împărătesci, — v. Carte românească.
Pravoslavnica mărturisire, Buzău 1691 : 321.
 Preda, tipograf, — v. Stancevici.
 Proca sau Procop, tipograf, — v. Stanciovici.
 Προσκωνητάριον τοῦ Ἁγίου Ὁρους τοῦ Ἁθωνος, Snagov 1701 : 422.
 — — τοῦ Ἁγίου Ὁρους Σινᾶ, Tirgoviște 1710 : 481.
- Psaltire* : românească (Coresi) 1568 : 52. — Id. Coresi, Brașov 1570 : 54. — Slavonască (1574) : 526. — Slav. (1576) : 529. — Slavo-rom. Coresi, 1577 : 63. — Slavonască 1577 : 68. — Id. (1580) : 81. — Id. sec. XVI : 102. — Id. Govora 1637 : 104, 532. — Id. id. 1638 : 106, 532. — Id. Câmpulung 1650 : 177. — Rom. Bělgrad 1651 : 184. — Id. în versuri, Dosofteiū, Uniev 1673 : 209. — Slav. și rom. Dosofteiū, Iași 1680 : 126. — Rom. București 1694 : 335. — Grecească, Snagov 1700 : 409. — Rom. Buzău 1701 : 414. — Id. id. 1703 : 509. — Arabă, Alep 1706 : 469,
 Ptolemeu : 367.
- R**acoviță (Michail Vv.) : 505.
 Rác Izván „Kisfaludi, odorbirăul Bělgradului“ : 375.
 Radovici (Gheorghe, tipograf) : 390, 392, 485-487, 492, 494, 550, 551.
 Radu Vv. al Țării-Românesci (cel Mare) : 1, 6.
 — al Moldovei : 267.
 — v. Greceanu și Stoicovici.
 Rákóczy Gheorghe : 107, 115, 165, 166, 184, 206.

- Râmnic: 462, 463, 467-469, 478, 541.
Randuiala diaconstvelor, Bělgrad 1687: 280, 538.
 Raț, — v. Rácș.
Răspunsurile Mitropolitului Varlaam la Catechismul calvinesc (1645): 150.
 Reyherth (J.): 23.
 Roma: 216.
 Roman Vv. Mold.: 265.
 Rus (L.): 376.
 Ruxandra, Dómna lui Alexandru Lăpușneanu: 266.
- Ș**afarik: 20, 29, 68, 81, 103.
 Sâmbăta-mare, — v. Tyrnavia.
Șapte taine, Iași 1644: 147.
 Sarachin (Constantin, paharnicul): 393, 394.
 — Gheorghe doctorul, Criteanul: 393, 394.
 Sas Vodă: 265.
 Sava, Mitropolitul Sucevei: 354.
 — de la Hilandar: 159.
 Saz-Sebeș, — v. Sebeșul săsesc.
 Sbierra: 52, 262, 347.
Sbornic slav: Coresi 1568-69: 53. — Coresi, Sas-Sebeș 1580: 81.
 Schefer: 476.
 Schuchardt (H.): 483.
Scutul catichizmului, Bělgrad 1656: 207, 537.
 Sebeșul săsesc: 81, 84, 269.
 Șerban, fiul Diaconului Coresi: 93, 97, 100.
 — v. Cantacuzino, Constantin Șerban și Greceanu.
 Serafim, Mitropolit al Țării-Românesci: 67, 88, 91.
 Sergiu (Martirul): 277.
 Săulescu (G.): 52, 53.
 Sevastos Trapezuntiul, — v. Kyminitul.
 Sibii: 22, 339, 480.
Scriul de aur, Sas Sebeș 1683: 269.
 Sigismund I, regele Poloniei: 1.
 Silași (Gg.): 151.
 Silvestru, ieromonach: 120.
 — marele eclesiarch: 464.
 — v. Taha.
 Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, *Κατὰ ἀπεσέων*, Iași 1683: 273.
 — gravor: 470.
 — Ștefan, Mitropolitul Bělgradului: 169, 188.
 — tipograf: 212.
 Sinai (Muntele): 481.
 Șincal: 150, 151, 206.
Sinopsis, Iași 1714: 494.
 Sircu (P. A.): 513.
- Slatina (Mănăstirea): 266.
Slujba Adormirei Născătoarei, Rimnic 1706: 467.
Slujebnic slavonesc, Tirgoviște 1646: 158.
 Snagov: 341, 343, 347, 349-351, 370, 378, 390, 393, 409, 416, 422, 423, 528, 538.
 Sofronie: 343.
 Solca: 267.
 Spandonis: 300.
 Stancevici (Preda, tipograf): 123, 178.
 Stanciovici (Proca sau Procop, tipograf): 146, 158, 175.
 Stancul faurul, gravor: 225.
 Stavnițchi (Vasilie) tipograf: 225.
 Ștefan-cel-Mare: 7, 265.
 — cel-Tinăr: 266.
 — din Ohrida (Ieromonachul): 106, 113, 135.
 — Episcop de Buzeu: 122, 145.
 — fiul lui Duca Vv.: 244.
 — ginerile lui Duca Vv.: 268.
 — Mitropolitul Ungrovlachiei: 174, 175, 177-179, 190, 192, 193, 203-205.
 — Petru Vv. Mold.: 209, 210, 245.
 — Tonșa: 267.
 — Vasilie Vv. Mold.: 245.
 — Vv. Mold. (fratele lui Ilie, Rareș): 265.
 — v. Javorskij.
 Ștefaniță Vv., fiul lui Vasilie Lupu: 266, 267.
 Ștefanovici. — v. Iștvanovici.
 Stoianovici (Ljubomir): 514.
 Stoicovici (Radu, tipograf): 158.
 Strabo: 290.
 Sturdza (D. A.): 214.
 Suceava: 150.
 Syrigos (Meletie): 301, 308, 311, 314, 319, 384.
 Szunyogh (P. Franciscus): 339. — Catechism, Sibii 1709: 480.
- T**aha (Silvestru, egumenul Govorei): 106, 535.
Tălcuirea liturghiei, tradusă de Ieremia Căcavela, Iași 1697: 344.
Tălcul evangheliilor, Coresi, Brașov 1564: 51, 516.
Târnosanie, Tirgoviște 1652: 204.
 Teodor (Petru, gravor): 203.
 Teodosie, Mitropolit al Ungrovlachiei: 231, 235, 246, 250, 258, 261, 281, 283, 315, 321, 328, 335, 341, 343, 348-351, 365, 367, 370, 377-379, 390, 393, 395, 402, 409-412, 414-416, 422, 423, 433-435, 441, 442, 448, 454, 467, 478.
 Teofan, Patriarch al Ierusalimului: 383.
 — din Ierusalim: 307.

- Teofil, Mitropolit al Bălgradului: 340.
 — — al Ungrovlachiei: 105, 109, 112-114, 122, 128, 144, 145, 152, 534.
Testament (Noul), Bălgrad 1648: 165, 448.
 Thales: 359, 364.
 Tiflis: 483, 543.
 Timoteu Alexandrovici: 103.
 Tirgoviște: 1, 9, 23, 29, 30, 31, 45, 91, 158, 171, 175, 178, 190, 204, 481, 482, 485-487, 489, 492, 495, 500, 511, 514, 515, 548-551.
 Tudosca, Doamna lui Vasilie Lupu: 267.
 Toma, tipograf: 340.
 Τόμος ἀγάπης κατὰ Λατίνων, Iași 1698: 369.
 — καταλλαγῆς, Iași 1692-94: 338.
 — χαρᾶς, Râmnic 1705: 463.
 Tordașu Mihaiu: 95.
 Trei-Ierarchi (Mănăstirea): 119, 137, 141.
Triod: (1550), 31, 516. — Coresi, 1578, 68. — Tirgoviște, 1649: 171. — Id. 175. — Buzău 1697, 347. — Buzău 1700: 402.
 Tudor diac: 45, 47, 48.
 — Dumitrovici: 147.
 Tyrnavia, în Ungaria: 339.
 Tzemiskes (Ioan): 302.
- U**drishte, — v. Năsturel.
 Ulfila, Episcopul Goților: 290.
 Undolski: 106.
 Uniev: 209, 215.
 Uriil, — v. Năsturel.
 Ursul, tipograf și gravor: 239, 245, 433, 454.
- V**arlaam, Arapul, egumenul Dealului: 146.
 — Mitropolitul Bălgradului: 279, 280, 292, 537.
 — — Moldovei: 107, 137, 139, 150.
- Varlaam, Mitropolitul Ungrovlachiei (1545): 35, 513.
 — — Ungrovlachiei (1678): 217, 218, 222.
 Vasilie, căpetenia Bogomililor: 302.
 — Impăratul: 318.
 — Lupul, Domnul Moldovei: 137, 139-141, 147, 156, 157, 254, 267, 301, 308, 311-314, 384, 536.
 — Macedoneanul, Κεφάλαια παραινετικά, Bucuresci 1691: 324.
 — v. Stavnițchi.
Viața și petriceria svinților de Mitropolitul Dosofteiū, Iași 1681-86: 240.
 Vidali (Ieromonachul Galaction): 348.
 Viena: 464.
 Vințî, — v. Ioan (Popa din).
 Vlad Vv. (1510): 9.
 Vladislau, regele Ungariei: 1.
 Vlastaris (Matei): 338.
 Vukovici (Bojidar): 29, 30, 83, 101.
- W**akhthang IV, guvernatorul Georgiei: 483, 484, 543.
 Wurmloch (Adalbertus): 22.
- X**enopol (A. D.): 103.
- Z**acan Efreim, dascăl în Sebeș: 95.
 Zaviras (Gheorghe): 337.
 Zigaden (Eftimie monachul): 302. — Πανοπλία δογματική, Tirgoviște 1710: 482, 483.
 Zografos (Mănăstirea): 105.
 Zonara (Ioan): 318.

TABLA CUPRINSULUI

	<u>Pagina</u>
Prefață	
1508—1588	1
1635—1656	103
1673—1716	209
Adause și îndreptări	513
Cărțile descrise în tomul I.	553
Pagine, gravuri și ornamente reproduse în facsimile	558
Indice alfabetic.	563
